నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

వినయపిటకే

పాచిత్యాదియోజనా

పాచిత్తియయోజనా

మహాకారుణికం నాథం, అభినత్వా సమాసతో;

పాచిత్యాదివణ్ణనాయ, కరిస్సామత్థయోజనం.

౫. పాచిత్తియకణ్డం

౧. ముసావాదసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

ఖుద్దకానన్తి సుఖుమాపత్తిపకాసకత్తా అప్పకానం, గణనతో వా పచురత్తా బహుకానం. యేసం సిక్ఖాపదానన్తి సమ్బన్ధో. “యేస”న్తి పదం “సఙ్గహో”తి పదే సామ్యత్థఛట్ఠీ. సఙ్గహీయతే **సఙ్గహో** . “నవహి వగ్గేహి”తిపదం “సఙ్గహో, సుప్పతిట్ఠితో”తి పదద్వయే కరణం. **దానీ**తి కాలవాచకో సత్తమ్యన్తనిపాతో ఇదాని-పరియాయో, ఇమస్మిం కాలేతి అత్థో. **తేస**న్తి ఖుద్దకానం, అయం వణ్ణనాతి సమ్బన్ధో. **భవతీ**తి ఏత్థ తి-సద్దో ఏకంసత్థే అనాగతకాలికో హోతి “నిరయం నూన గచ్ఛామి, ఏత్థ మే నత్థి సంసయో”తిఆదీసు (జా. ౨.౨౨.౩౩౧) వియ. కిఞ్చాపేత్థ హి యథా ఏకంసవాచకో నూనసద్దో అత్థి, న ఏవం “భవతీ”తి పదే, అత్థతో పన అయం వణ్ణనా నూన భవిస్సతీతి అత్థో గహేతబ్బో. అథ వా అవస్సమ్భావియత్థే అనాగతకాలవాచకో హోతి “ధువం బుద్ధో భవామహ”న్తిఆదీసు (బు. వం. ౨.౧౦౯-౧౧౪) వియ. కామఞ్చేత్థ యథా అవస్సమ్భావియత్థవాచకో ధువసద్దో అత్థి, న ఏవం “భవతీ”తి పదే, అత్థతో పన ధువం భవిస్సతి అయం వణ్ణనాతి అత్థో గహేతబ్బోతి దట్ఠబ్బం.

౧. **‘‘తత్థా’’**తి పదం “ముసావాదవగ్గస్సా”తి పదే నిద్ధారణసముదాయో, తేసు నవసు వగ్గేసూతి అత్థో. పఠమసిక్ఖాపదేతి వా, తేసు ఖుద్దకేసు సిక్ఖాపదేసూతి అత్థో. **సక్యానం పుత్తో**తి భగినీహి సంవాసకరణతో లోకమరియాదం ఛిన్దితుం, జాతిసమ్భేదతో వా రక్ఖితుం సక్కుణన్తీతి **సక్యా**. సాకవనసణ్డే నగరం మాపేన్తీతి వా సక్యా, పుబ్బరాజానో. తేసం వంసే భూతత్తా ఏతరహిపి రాజానో సక్యా నామ, తేసం పుత్తోతి అత్థో. “బుద్ధకాలే”తి పదం “పబ్బజింసూ”తి పదే ఆధారో. సక్యకులతో నిక్ఖమిత్వాతి సమ్బన్ధో. **‘‘వాదక్ఖిత్తో’’**త్యాదినా వాదేన ఖిత్తో, వాదమ్హి వాతి అత్థం దస్సేతి. **యత్ర యత్రా**తి యస్సం యస్సం దిట్ఠియం పవత్తతీతి సమ్బన్ధో. **అవజానిత్వా**తి పటిస్సవేన వియోగం కత్వా. అవసద్దో హి వియోగత్థవాచకో. “అపజానిత్వా”తిపి పాఠో, పటిఞ్ఞాతం అపనీతం కత్వాతి అత్థో. **దోస**న్తి అయుత్తిదోసం, సల్లక్ఖేన్తో హుత్వాతి సమ్బన్ధో. **కథేన్తో కథేన్తో**తి అన్తసద్దో మానసద్దకారియో. కథియమానో కథియమానోతి హి అత్థో. **పటిజానిత్వా**తి పటిఞ్ఞాతం కత్వా. **ఆనిసంస**న్తి నిద్దోసం గుణం. పటిపుబ్బో చరసద్దో పటిచ్ఛాదనత్థోతి ఆహ “పటిచరతి పటిచ్ఛాదేతీ”తి. “కిం పన రూపం నిచ్చం వా అనిచ్చం వా”తి వుత్తే “అనిచ్చ”న్తి వదతి. కస్మాతి వుత్తే “జానితబ్బతో”తి వదతి. యది ఏవం నిబ్బానమ్పి జానితబ్బత్తా

అనిచ్చం నామ సియాతి వుత్తే అత్తనో హేతుమ్హి దోసం దిస్వా అహం “జానితబ్బతో”తి హేతుం న వదామి, “జాతిధమ్మతో”తి పన వదామి. తయా పన దుస్సుతత్తా ఏవం వుత్తన్తి వత్వా అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరతి. “కురున్దియ”న్తి పదం “వుత్త”న్తి పదే ఆధారో. **ఏతస్సాతి** “రూపం అనిచ్చం జానితబ్బతో”తి వచనస్స. **తత్రాతి** కురున్దియం. **తస్సాతి** పటిజాననావజాననస్స. “పటిచ్ఛాదనత్థ”న్తి పదం “భాసతీ”తిపదే సమ్పదానం. “మహాఅట్ఠకథాయ”న్తిపదం “వుత్త”న్తి పదే ఆధారో. “దివాట్ఠానాదీసూ”తి పదం ఉపనేతబ్బం. ఇదం “అసుకస్మిం నామపదేసే”తి పదే నిద్ధారణసముదాయో.

౩. సమ్మా వదతి అనేనాతి **సంవాదనం,** ఉజుజాతికచిత్తం, న సంవాదనం **విసంవాదనం,** వఞ్చనాధిప్పాయవసప్పవత్తం చిత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ “విసంవాదనచిత్త”న్తి. “వాచా”త్యాదినా వచతి ఏతాయాతి **వాచాతి** అత్థం దస్సేతి . **హీతి** దళ్హీకరణజోతకం, తదమినా సచ్చన్తి అత్థో. “వాచాయేవా”తి పదం “బ్యప్పథో”తి పదే తుల్యత్థం, “వుచ్చతీ”తి పదే కమ్మం. పథసద్దపరత్తా వాచాసద్దస్స బ్యాదేసో కతో. సుద్ధచేతనా కథితాతి సమ్బన్ధో. **తంసముట్ఠితసద్దసహితాతి** తాయ చేతనాయ సముట్ఠితేన సద్దేన సహ పవత్తా చేతనా కథితాతి యోజనా.

“ఏవ”న్తి పదం “దస్సేత్వా”తి పదే నిదస్సనం, కరణం వా. “దస్సేత్వా”తి పదం “దస్సేన్తో ఆహా”తి పదద్వయే పుబ్బకాలకిరియా. **అన్తేతి** “వాచా”తిఆదీనం పఞ్చన్నం పదానం అవసానే. **“ఆహా”**తి ఏత్థ వత్తమాన-తివచనస్స అకారో పచ్చుప్పన్నకాలవాచకేన “ఇదానీ”తి పదేన యోజితత్తా. “తత్థా”తి పదం “అత్థో వేదితబ్బో”తి పదే ఆధారో. **ఏత్థాతి** “అదిట్ఠం దిట్ఠం మే”తిఆదీసు. “పాళియ”న్తి పదం “దేసనా కతా”తి పదే ఆధారో. నిస్సితవిఞ్ఞాణవసేన అవత్వా నిస్సయపసాదవసేన “చక్ఖునా దిట్ఠ”న్తి వుత్తన్తి ఆహ “ఓళారికేనేవా”తి.

౪. **తస్సాతి** “తీహాకారేహీ”తిఆదివచనస్స. “అత్థో”తి పదం “వేదితబ్బో”తి పదే కమ్మం. **హీతి** విసేసజోతకం, విసేసం కథయిస్సామీతి అత్థో. **తత్థాతి** చతుత్థపారాజికే. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే.

౯. **ఆదీనమ్పీతి** పిసద్దో సమ్పిణ్డనత్థో.

౧౧. మన్దసద్దో జళత్థవాచకోతి ఆహ “మన్దత్తా జళత్తా”తి. యో పన అఞ్ఞం భణతీతి సమ్బన్ధో. “సామణేరేనా”తి పదం “వుత్తో”తి పదే కత్తా. అపిసద్దో పుచ్ఛావాచకో, “పస్సిత్థా”తి పదేన యోజేతబ్బో, అపి పస్సిత్థాతి అత్థో. “అదిట్ఠం దిట్ఠం మే”తిఆదివచనతో అఞ్ఞా పూరణకథాపి తావ అత్థీతి దస్సేన్తో ఆహ “అఞ్ఞా పూరణకథా నామ హోతీ”తి. అప్పతాయ ఊనస్స అత్థస్స పూరణవసేన పవత్తా కథా **పూరణకథా**. ఏసా పూరణకథా నామ కాతి ఆహ “ఏకో”తిఆది. ఏసా హి గామే అప్పకమ్పి తేలం వా పూవఖణ్డం వా పస్సిత్వా వా లభిత్వా వా బహుకం కత్వా పూరణవసేన కథితత్తా పూరణకథా నామ. బహుకాని తేలాని వా పూవే వా పస్సన్తోపి లభన్తోపి అప్పకం కత్వా ఊనవసేన కథితత్తా ఊనకథాపి అత్థీతి సక్కా వత్తుం. అట్ఠకథాసు పన అవుత్తత్తా వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. బహుకాయ పూరణస్స అత్థస్స ఊనవసేన పవత్తా కథా **ఊనకథాతి** విగ్గహో కాతబ్బోతి. పఠమం.

౨. ఓమసవాద సిక్ఖాపదం

౧౨. దుతియే మసధాతు విజ్ఝనత్థే పవత్తతి “ఓమట్ఠం ఉమ్మట్ఠ”న్తిఆదీసు (సం. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౨౧) వియాతి దస్సేన్తో ఆహ “ఓమసన్తీతి ఓవిజ్ఝన్తీ”తి.

౧౩. “ఇదం వత్థు”న్తి పదం “ఆహరీ”తి పదే కమ్మం. నన్దితబ్బోతి **నన్దో** వణ్ణబలాది, సో ఏతస్సత్థీతి నన్దీ. విసాలాని మహన్తాని విసాణాని ఏతస్సత్థీతి **విసాలో,** నన్దీ చ సో విసాలో చేతి **నన్దివిసాలో**తి వచనత్థం దస్సేతి “నన్దివిసాలో నామా”తిఆదినా. **సో**తి నన్దివిసాలో, “ఆహ”తి పదే కత్తా. **తత్థేవా**తి యుఞ్జితట్ఠానేయేవ. **అహేతుకపటిసన్ధికాలేపీ**తి పి-సద్దో అనుగ్గహత్థవాచకో, పగేవ ద్విహేతుక తిహేతుక పటిసన్ధికాలేతి అత్థో. “తేన చా”తి చకారస్స అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థత్తా “అత్తనో కమ్మేన చా”తి అత్థం సమ్పిణ్డేతీతి ఆహ “అత్తనో కమ్మేన చా”తి. **అత్తనో**తి నన్దివిసాలస్స.

౧౫. **ఏత్థా**తి ఏతిస్సం పదభాజనియం, “ఆహ”తి పదే ఆధారో. “యస్మా”తి పదం విభజితుకామో”తి పదే హేతు. అట్ఠుప్పత్తియంయేవ “హీనేనాపీ”తి వత్వా పదభాజనియం అవుత్తత్తా ఇదం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **వేణుకారజాతీ**తి విలీవకారజాతి. **నేసాదజాతీ**తి ఏత్థ కేవట్టజాతిపి సఙ్గహితా.

పు వుచ్చతి కరీసం, తం కుసతి అపనేతీతి **పుక్కుసో**. పుప్ఫం వుచ్చతి కరీసం, కుసుమం వా, తం ఛడ్డేతీతి **పుప్ఫఛడ్డకో**.

కుటతి ఛిన్దతీతి **కోట్ఠో**, సోయేవ **కోట్ఠకో**. యకారభకారే ఏకతో యోజేత్వా “యభా”తి యో అక్కోసో అత్థి, ఏసో హీనో నామ అక్కోసోతి యోజనా.

౧౬. **సబ్బపదేసూ**తి నామాదీసు సబ్బపదేసు. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. **అలిక**న్తి అసచ్చం, మిచ్ఛావాచన్తి సమ్బన్ధో. యోపి వదతీతి యోజనా.

౨౬. **పరిహరిత్వా**తి పరిముఖం కథనం అపనేత్వా. దవం పరిహాసం కామేతీతి **దవకామో,** తస్స భావో **దవకమ్యం,** తంయేవ **దవకమ్యతా**. అనుపసమ్పన్నన్తి ఏత్థ అకారస్స సదిసత్థమగ్గహేత్వా అఞ్ఞత్థోవ గహేతబ్బోతి ఆహ “ఠపేత్వా భిక్ఖు”న్తిఆది. యది హి సదిసత్థో భవేయ్య, సామణేరోవ అనుపసమ్పన్నో నామ సియా సణ్ఠానేన చ పురిసభావేన చ సదిసత్తా, తస్మా అఞ్ఞత్థోవ గహేతబ్బోతి దట్ఠబ్బం. **సబ్బసత్తా**తి ఏత్థ **సబ్బ**సద్దో అనవసేసత్థో మనుస్సే ఉపాదాయ వచనత్థజాననాజాననపకతికానం సబ్బసత్తానమ్పి గహితత్తా.

౩౫. అత్థపురేక్ఖారో నామాతి వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో. సిక్ఖాపదమపేక్ఖియ నపుంసకలిఙ్గవసేన “కిరియ”న్తిఆది వుత్తం. ఆపత్తిమపేక్ఖియ ఇత్థిలిఙ్గవసేన “కిరియా”తిఆది వుత్తం. వజ్జకమ్మసద్దా సిక్ఖాపదమపేక్ఖన్తాపి ఆపత్తి, మపేక్ఖన్తాపి నియతనపుంసకలిఙ్గత్తా నపుంసకాయేవ, తస్మా తే ద్వే ఆపత్తిట్ఠానే న వుత్తాతి దట్ఠబ్బన్తి. దుతియం.

౩. పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదం

౩౬. తతియే “జాతభణ్డనాన”న్తి వత్తబ్బే అగ్యాహితోతిఆదీసు వియ విసేసనపరనిపాతవసేన “భణ్డనజాతాన”న్తి వుత్తన్తి ఆహ “సఞ్జాతభణ్డనాన”న్తి. “పుబ్బభాగో”తి వత్వా తస్స సరూపం దస్సేతి “ఇమినా చ ఇమినా చా”తిఆదినా. విరుద్ధం వదతి ఏతేనాతి **వివాదో,** విగ్గాహికకథా , తం ఆపన్నాతి **వివాదాపన్నా**, తేసం. పిసతి సఞ్చుణ్ణేతీతి **పిసుణో,** పుగ్గలో, తస్స ఇదన్తి **పేసుఞ్ఞం,** వచనన్తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పేసుఞ్ఞన్తి పిసుణవాచ”న్తి.

౩౭. **భిక్ఖుపేసుఞ్ఞే**తి భిక్ఖూనం సన్తికం ఉపసంహటే పేసుఞ్ఞవచనేతి ఛట్ఠీసమాసో.

౩౮. “దిస్వా”తి పదం “భణన్తస్సా”తి పదే పుబ్బకాలకిరియా, దస్సనం హుత్వాతి అత్థో. తతియం.

౪. పదసోధమ్మసిక్ఖాపదం

౪౪. చతుత్థే పటిముఖం ఆదరేన సుణన్తీతి **పతిస్సా**, న పతిస్సా **అప్పతిస్సాతి** దస్సేన్తో ఆహ “అప్పతిస్సవా”తి.

౪౫. “పదసో”తి ఏత్థ సో-పచ్చయో విచ్ఛత్థవాచకోతి ఆహ “పదం పద”న్తి. **తత్థాతి** తేసు చతుబ్బిధేసు. పదం నామ ఇధ అత్థజోతకం వా విభత్యన్తం వా న హోతి, అథ ఖో లోకియేహి లక్ఖితో గాథాయ చతుత్థంసో పాదోవ అధిప్పేతోతి ఆహ “పదన్తి ఏకో గాథాపాదో”తి. అను పచ్ఛా వుత్తపదత్తా దుతియపాదో **అనుపదం** నామ. అను సదిసం బ్యఞ్జనం **అనుబ్యఞ్జనన్తి** అత్థం దస్సేతి “అనుబ్యఞ్జన”న్తిఆదినా. బ్యఞ్జనసద్దో పద-పరియాయో. యంకిఞ్చి పదం అనుబ్యఞ్జనం నామ న హోతి, పురిమపదేన పన సదిసం పచ్ఛిమపదమేవ అనుబ్యఞ్జనం నామ.

వాచేన్తో హుత్వా నిట్ఠాపేతీతి యోజనా. “ఏకమేకం పద”న్తి పదం “నిట్ఠాపేతీ”తి పదే కారితకమ్మం. “థేరేనా”తి పదం “వుత్తే”తి పదే కత్తా, “ఏకతో”తి పదే సహత్థో. సామణేరో అపాపుణిత్వా భణతీతి సమ్బన్ధో. **మత్తమేవాతి** ఏత్థ ఏవసద్దో మత్తసద్దస్స అవధారణత్థం దస్సేతి, తేన పకారం పటిక్ఖిపతి. “అనిచ్చ”న్తి చ “అనిచ్చా”తి చ ద్విన్నం పదానం సతిపి లిఙ్గవిసేసత్తే అనుబ్యఞ్జనత్తా ఆపత్తిమోక్ఖో నత్థీతి ఆహ “అనుబ్యఞ్జనగణనాయ పాచిత్తియా”తి.

బ్రహ్మజాలాదీనీతి ఏత్థ ఆదిసద్దేన సామఞ్ఞఫలసుత్తాదీని దీఘసుత్తాని (దీ॰ ని॰ ౧.౧౫౦ ఆదయో) సఙ్గహితాని. చసద్దేన ఓఘతరణసుత్తాదీని సంయుత్తసుత్తాని (సం॰ ని॰ ౧.౧) చ చిత్తపరియాదానసుత్తాదీని అఙ్గుత్తరసుత్తాని (అ॰ ని॰ ౧.౨ ఆదయో) చ సఙ్గహితాని. **సోతి** దేవతాభాసితో వేదితబ్బోతి యోజనా.

కిఞ్చాపి వదతీతి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ కిఞ్చాపిసద్దో గరహత్థవాచకో, పనసద్దో అనుగ్గహత్థవాచకో. **మేణ్డకమిలిన్దపఞ్హేసూతి** మేణ్డకపఞ్హే చ మిలిన్దపఞ్హే చ. **యన్తి** సుత్తం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. ఆరమ్మణకథా బుద్ధికకథా దణ్డకకథా ఞాణవత్థుకథాతి యోజేతబ్బం పేయ్యాలవసేన వుత్తత్తా. ఇమాయో పకరణాని నామాతి వదన్తి. మహాపచ్చరియాదీసు వత్వా పరిగ్గహితోతి యోజనా. **యన్తి** సుత్తం.

౪౮. **తత్రాతి** “ఏకతో ఉద్దిసాపేన్తో”తి వచనే. **ఉద్దిసాపేన్తీతి** ఆచరియం దేసాపేన్తి బహుకత్తారమపేక్ఖియ బహువచనవసేన వుత్తం. **తేహీతి** ఉపసమ్పన్నానుపసమ్పన్నేహి. **ద్వేపీతి** ఉపసమ్పన్నో చ అనుపసమ్పన్నో చ.

ఉపచారన్తి ద్వాదసహత్థూపచారం. **యేసన్తి** భిక్ఖూనం. **పలాయనకగన్థన్తి** పరివజ్జేత్వా గచ్ఛన్తం పకరణం. సామణేరో గణ్హాతీతి యోజనా.

ఓపాతేతీతి అవపాతేతి, గళితాపేతీతి అత్థో. **సుత్తేపీతి** వేయ్యాకరణసుత్తేపి. **తన్తి** యేభుయ్యేన పగుణగన్థం. **పరిసఙ్కమానన్తి** సారజ్జమానం. యం పన వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **కిరియసముట్ఠానత్తాతి** ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స కిరియసముట్ఠానత్తాతి. చతుత్థం.

౫. సహసేయ్యసిక్ఖాపదం

౪౯. పఞ్చమే ముట్ఠా సతి ఏతేసన్తి **ముట్ఠస్సతీ**. నత్థి సమ్పజానం ఏతేసన్తి **అసమ్పజానా. భవఙ్గోతిణ్ణకాలేతి** నిద్దోక్కమనకాలే.

౫౦. "పకతియా"తి పదం "దేన్తీ"తి పదే విసేసనం. తే భిక్ఖూ దేన్తీతి సమ్బన్ధో. "గారవేనా"తి పదఞ్చ "సిక్ఖాకామతాయా"తి పదఞ్చ "దేన్తీ"తి పదే హేతు. సీసస్స ఉపధానం **ఉస్సీసం,** తస్స కరీయతే **ఉస్సీసకరణం** , తంయేవ అత్థో పయోజనం **ఉస్సీసకరణత్థో,** తదత్థాయ. **తత్రాతి** పురిమవచనాపేక్ఖం, "సిక్ఖాకామతాయా"తి వచనేతి అత్థో. నిదస్సనన్తి సేసో. అథ వా **సిక్ఖాకామతాయాతి** పచ్చత్తే భుమ్మవచనం. "ఇదమ్పిస్స హోతి సీలస్మి"న్తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౧౯౫ ఆదయో) వియ. ఇదమ్పి సిక్ఖాకామతాయ అయం సిక్ఖాకామతా సిక్ఖాకామభావో హోతీతి యోజనా. ఏస నయో "తత్రిదం సమన్తపాసాదికాయ సమన్తపాసాదికత్తస్మి"న్తిఆదీసుపి. భిక్ఖూ ఖిపన్తీతి యోజనా. **తన్తి** ఆయస్మన్తం రాహులం. **అథాతి** ఖిపనతో పచ్ఛా. **ఇదన్తి** వత్థు. సమ్ముఞ్చనికచవరఛడ్డనకాని సన్ధాయ వుత్తం. తేనాయస్మతా రాహులేన పాతితం ను ఖోతి యోజనా. సో పనాయస్మా గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **అపరిభోగా అఞ్ఞేసన్తి** అఞ్ఞేహి న పరిభుఞ్జితబ్బా.

౫౧. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. సయనం **సేయ్యా,** కాయపసారణకిరియా, సయన్తి ఏత్థాతి **సేయ్యా,** మఞ్చపీఠాది. తదుభయమ్పి ఏకసేసేన వా సామఞ్ఞనిద్దేసేన వా ఏకతో కత్వా "సహసేయ్య"న్తి వుత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ "సేయ్యా"తిఆది. **తత్థాతి** ద్వీసు సేయ్యాసు. **తస్మాతి** యస్మా ద్వే సేయ్యా దస్సితా, తస్మా. "సబ్బచ్ఛన్నా"తిఆదినా లక్ఖణం వుత్తన్తి యోజనా. **పాకటవోహారన్తి** లోకే విదితం వచనం. **దుస్సకుటియన్తి** దుస్సేన ఛాదితకుటియం. అట్ఠకథాసు యథావుత్తే పఞ్చవిధచ్ఛదనేయేవ గయ్హమానే కో దోసోతి ఆహ "పఞ్చవిధచ్ఛదనేయేవా"తిఆది. యం పన సేనాసనం పరిక్ఖిత్తన్తి సమ్బన్ధో. **పాకారేన వాతి** ఇట్ఠకసిలాదారునా వా. **అఞ్ఞేన వాతి** కిలఞ్జాదినా వా. **వత్థేనపీతి** పిసద్దో పగేవ ఇట్ఠకాదినాతి దస్సేతి. **యస్సాతి** సేనాసనసఙ్ఖాతాయ సేయ్యాయ. ఉపరీతి వా సమన్తతోతి వా యోజనా. ఏకేన ద్వారేన పవిసిత్వా సబ్బపాసాదస్స వళఞ్జితబ్బతం సన్ధాయ వుత్తం "ఏకూపచారో"తి. సతగబ్భం వా చతుస్సాలం ఏకూపచారం హోతీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** సేనాసనసఙ్ఖాతం సేయ్యం.

తత్థాతి సేనాసనసఙ్ఖాతాయం సేయ్యాయం. సమ్బహులా సామణేరా సచే హోన్తి, ఏకో భిక్ఖు సచే హోతీతి యోజనా. "సామణేరా"తి ఇదం పచ్చాసన్నవసేన వుత్తం, ఉపలక్ఖణవసేన వా అఞ్ఞేహిపి సహసేయ్యానం ఆపత్తిసమ్భవతో. తేతి సామణేరా. **సబ్బేసన్తి** భిక్ఖూనం. **తస్సాతి** సామణేరస్స. **ఏసేవ నయోతి** ఏసో ఏవ నయో, న అఞ్ఞో నయోతి అత్థో. అథ వా **ఏసేవ నయోతి** ఏసో ఇవ నయో, ఏసో ఏతాదిసో నయో ఇవ అయం నయో దట్ఠబ్బోతి అత్థో.

అపి చాతి ఏకంసేన. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. **చతుక్కన్తి** ఏకావాసఏకానుపసమ్పన్నం, ఏకావాసనానానుపసమ్పన్నం, నానావాసఏకానుపసమ్పన్నం, నానావాసనానానుపసమ్పన్నన్తి చతుసమూహం, చతుపరిమాణం వా. **యోతి** భిక్ఖు. **హిసద్దో** విత్థారజోతకో, తం వచనం విత్థారయిస్సామీతి అత్థో, విత్థారో మయా వుచ్చతేతి వా. **దేవసికన్తి** దివసే దివసే. **ణికపచ్చయో** హి విచ్ఛత్థవాచకో. యోపి సహసేయ్యం కప్పేతి, తస్సాపి ఆపత్తీతి యోజేతబ్బో. **తత్రాతి** "తిరచ్ఛానగతేనాపీ"తి వచనే.

"అపదానం అహిమచ్ఛా, ద్విపదానఞ్చ కుక్కుటీ;

చతుప్పదానం మజ్జారీ, వత్థు పారాజికస్సిమా"తి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౫౫);

ఇమం గాథం సన్ధాయ వుత్తం “వుత్తనయేనేవా”తి. **తస్మా**తి యస్మా వేదితబ్బో, తస్మా. **గోధా**తి కుణ్డో. **బిళాలో**తి ఆఖుభుజో. **మఙ్గుసో**తి నకులో.

అసమ్బద్ధభిత్తికస్స కతపాసాదస్సాతి యోజనా. **తులా**తి ఏత్థ తులా నామ థమ్భాన, ముపరి దక్ఖిణుత్తరవిత్థారవసేన ఠపితో దారువిసేసో థలతి థమ్భేసు పతిట్ఠాతీతి కత్వా. తా పన హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదతో తిస్సో, ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన పన పఞ్చసత్తనవాదయో. నానూపచారే పాసాదేతి సమ్బన్ధో.

వాళసఙ్ఘాటాదీసూతి వాళరూపం దస్సేత్వా కతేసు సఙ్ఘాటాదీసు. ఆదిసద్దేన తులం సఙ్గణ్హాతి. ఏత్థ చ **సఙ్ఘాటో** నామ తులాన, ముపరి పుబ్బపచ్ఛిమాయామవసేన ఠపితో కట్ఠవిసేసో సమ్మా ఘటేన్తి ఏత్థ గోపానస్యాదయోతి కత్వా. తే పన తయో హోన్తి. **నిబ్బకోసబ్భన్తరే**తి ఛదనకోటిఅబ్భన్తరే. పరిమణ్డలం వా చతురస్సం వా సేనాసనం హోతీతి సమ్బన్ధో. **తత్రా**తి తస్మిం సేనాసనే. అపరిచ్ఛిన్నో గబ్భస్స ఉపచారో ఏతేసన్తి **అపరిచ్ఛిన్నగబ్భూపచారా** సబ్బగబ్భా, తే పవిసన్తీతి అత్థో. నిపన్నానం భిక్ఖూనన్తి యోజనా. **తత్రా**తి తస్మిం పముఖే. పముఖస్స సబ్బచ్ఛన్నత్తా, సబ్బపరిచ్ఛన్నత్తా చ ఆపత్తిం కరోతీతి యోజనా. నను పముఖే ఛన్నమేవ అత్థి, నో పరిచ్ఛన్నన్తి ఆహ “గబ్భపరిక్ఖేపో”తిఆది. **హీ**తి సచ్చం.

యం పన అన్ధకట్ఠకథాయం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **జగతీ**తి పథవియా చ మన్దిరాలిన్దవత్థుస్స చ నామమేతం. ఇధ పన మన్దిరాలిన్దవత్థుసఙ్ఖాతా భూభేదా గహితా. **తత్థా**తి అన్ధకట్ఠకథాయం. కస్మా పాళియా న సమేతీతి ఆహ “దసహత్థుబ్బేధాపీ”తిఆది. **హీ**తి యస్మా. **తత్థా**తి అన్ధకట్ఠకథాయం. యేపి మహాపాసాదా హోన్తీతి యోజనా. **తేసుపీ**తి మహాపాసాదేసుపి.

సుధాఛదనమణ్డపస్సాతి ఏత్థ **“సుధా”**తి ఇదం ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తం యేన కేనచి ఛదనమణ్డపస్సాపి అధిప్పేతత్తా. మణ్డం వుచ్చతి సూరియరస్మి, తం పాతి రక్ఖతి, తతో వా జనన్తి **మణ్డపం**. నను ఏకూపచారం హోతి పాకారస్స ఛిద్దత్తాతి ఆహ “న హీ”తిఆది. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. వళఞ్జనత్థాయ ఏవాతి ఏవకారో యోజేతబ్బో. తేనాహ “న వళఞ్జనూపచ్ఛేదనత్థాయా”తి. అథ వా “సద్దన్తరత్థాపోహనేన సద్దో అత్థం వదతీ”తి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౧; దీ॰ ని॰ టి॰ ౧.౧; మ॰ ని॰ టీ॰ ౧.మూలపరియాయసుత్తవణ్ణనా; సం॰ ని॰ టీ॰ ౧.౧.ఓఘతరణసుత్తవణ్ణనా; అ॰ ని॰ టీ॰ ౧.౧.రుపాదివగ్గవణ్ణనా) వుత్తత్తా “న వళఞ్జనూపచ్ఛేదనత్థాయా”తి వుత్తం. **కవాట**న్తి ఏత్థ ద్వారమేవ అధిప్పేతం పరియాయేన వుత్తత్తా, అసతి చ ద్వారే కవాటస్సాభావతో. సంవరణవివరణకాలే కవతి సద్దం కరోతీతి **కవాటం**.

తత్రాతి “ఏకూపచారత్తా”తి వచనే. **యస్సా**తి పరవాదినో. అనుయోగో సియాతి యోజనా. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సహసేయ్యసిక్ఖాపదే, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి పిహితద్వారే గబ్భే. **సో**తి పరవాదీ. సబ్బచ్ఛన్నత్తా ఆపత్తి ఇతి వుత్తేతి యోజనా. ఏసేవ నయో “సబ్బపరిచ్ఛన్నతా న హోతీ”తి ఏత్థాపి. **పచ్చాగమిస్సతీ**తి పతి ఆగమిస్సతి, పున ఆగమిస్సతీతి అత్థో.

బ్యఞ్జనమత్తేనేవాతి “సబ్బచ్ఛన్నా”తిఆదిఅక్ఖరపదమత్తేనేవ, న అత్థవసేన. “ఏవఞ్చ సతీ”తి ఇమినా అబ్యాపితదోసం దస్సేతి. **తతో**తి అనాపత్తితో, పరిహాయేయ్యాతి సమ్బన్ధో. **తస్మా**తి యస్మా అనియతేసు వుత్తం, తస్మా. **తత్థా**తి అనియతేసు. **ఇధాపీ**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదేపి. **యం యన్తి** సేనాసనం. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు సేనాసనేసు, సహసేయ్యాపత్తి హోతీతి సమ్బన్ధో.

౫౩. ద్వీసు అట్ఠకథావాదేసు మహాఅట్ఠకథావాదోవ యుత్తోతి నో పచ్చా వుత్తో.

ఇమినాపీతి సేనమ్బమణ్డపేనాపి. **ఏత**న్తి జగతియా అపరిక్ఖిత్తతం. **యథా**తి యంసద్దత్థో తతియన్తనిపాతో, యేన సేనమ్బమణ్డపేనాతి అత్థోతి. పఞ్చమం.

౬. దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదం

౫౫. ఛట్ఠే ఆగన్తుకా వసన్తి ఏత్థాతి **ఆవసథో,** ఆవసథో చ సో అగారఞ్చేతి **ఆవసథాగార**న్తి దస్సేన్తో ఆహ "ఆగన్తుకానం వసనాగార"న్తి. మనుస్సానం సన్తికా వచనం సుత్వాతి వచనసేసో యోజేతబ్బో. **సాటక**న్తి ఉత్తరసాటకం, నివత్థవత్థన్తిపి వదన్తి. **అచ్చాగమ్మా**తి త్వాపచ్చయన్తపదస్స సమ్బన్ధం దస్సేతుమాహ "పవత్తో"తి. యథా ఓమసవాదసిక్ఖాపదే అక్కోసేతుకామతాయ ఖత్తియం "చణ్డాలో"తి వదతో అలికం భణతోపి ముసావాదసిక్ఖాపదేన అనాపత్తి, ఓమసవాదసిక్ఖాపదేనేవ ఆపత్తి, ఏవమిధాపి మాతుగామేన సహ సయతో పఠమసహసేయ్యసిక్ఖాపదేన అనాపత్తి, ఇమినావ ఆపత్తీతి దట్ఠబ్బన్తి. ఛట్ఠం.

౭. ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదం

౬౦. సత్తమే **మహాద్వారే**తి బహి ఠితే మహాద్వారే. ఆగమ్మ, పవిసిత్వా వా వసనట్ఠానతో ఓవరకో ఆవసథో నామాతి ఆహ "ఓవరకద్వారే"తి. **సునిగ్గతేనా**తి సుట్ఠు బహి నిక్ఖమిత్వా గతేన సద్దేన. "అఞ్ఞాతు"న్తి పదస్స "న ఞాతు"న్తి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "ఆజానితు"న్తి. ఇమినా నకారవికారో అఇతి నిపాతో న హోతి, ఆఇతి ఉపసగ్గోతి పన దస్సేతి. "విఞ్ఞునా పురిసేనా"తి ఏత్తకమేవ అవత్వా "పురిసవిగ్గహేనా"తి వదన్తో మనుస్సపురిసవిగ్గహం గహేత్వా ఠితేన యక్ఖేన పేతేన తిరచ్ఛానగతేన సద్ధిం ఠితాయ మాతుగామస్స దేసేతుం న వట్టతీతి దస్సేతి. **న యక్ఖేనా**తి యక్ఖేన సద్ధిం ఠితాయ మాతుగామస్స దేసేతుం న వట్టతీతి యోజనా. ఏస నయో "న పేతేన, న తిరచ్ఛానగతేనా"తి ఏత్థాపి.

౬౬. **ఛప్పఞ్చవాచాహీ**తి ఏత్థ "పఞ్చా"తి వాచాసిలిట్ఠవసేన వుత్తం కస్సచి పయోజనస్సాభావా. **తత్థా**తి "ఛప్పఞ్చవాచాహీ"తి పదే. ఏకో గాథాపాదో ఏకా వాచాతి వదన్తో చుణ్ణియే విభత్యన్తం ఏకం పదం ఏకా వాచా నామాతి దస్సేతి, అత్థజోతకపదం వా వాక్యపదం వా న గహేతబ్బం. "ఏకం పదం పాళితో, పఞ్చ అట్ఠకథాతో"తి ఇమినా "ద్వే పదాని పాళితో, చత్తారి అట్ఠకథాతో"తిఆదినయోపి గహేతబ్బో. ఛపదానతిక్కమోయేవ హి పమాణం. **తస్మి**న్తి ఏత్థ సతి విభత్తివిపల్లాసే లిఙ్గస్సాపి విపల్లాసో హోతి "తస్మి"న్తి పుల్లిఙ్గేన వుత్తత్తా. సతి చ విభత్తివిపల్లాసే "తస్సా"తి ఇత్థిలిఙ్గభావేన పవత్తా. "మాతుగామస్సా"తి నియతపుల్లిఙ్గాపేక్ఖనస్స అసమ్భవతో అత్థవసేన "ఏకిస్సా"తి ఇత్థిలిఙ్గభావేన వుత్తం. ఇమినా భేదలిఙ్గనిస్సితో విసేసనవిసేస్యోపి అత్థీతి దస్సేతి. **తుమ్హాక**న్తి నిద్ధారణసముదాయో. "సుణాథా"తి అవత్వా ఆభోగోపి వట్టతీతి ఆహ "పఠమ"న్తిఆది. **పఠమ**న్తి చ పఠమమేవ. తేన వుత్తం "న పచ్ఛా"తి. పుట్ఠో హుత్వా భిక్ఖు కథేతీతి యోజనాతి. సత్తమం.

౮. భూతారోచనసిక్ఖాపదం

౬౭. అట్ఠమే **తత్థా**తి చతుత్థపారాజికసిక్ఖాపదే. **ఇధా**తి భూతారోచనసిక్ఖాపదే. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **పయుత్తవాచా**తి పచ్చయేహి యుత్తా వాచా. **తథా**తి తతో గుణారోచనకారణా, అరియా సాదియింసూతి యోజనా.

యతసద్దానం నిచ్చసమ్బన్ధత్తా వుత్తం "యే"తిఆది. **సబ్బేపీ**తి పుథుజ్జనారియాపి. **భూత**న్తి విజ్జమానం. కస్మా సబ్బేపి పటిజానింసు, నను అరియేహి అత్తనో గుణానం అనారోచితత్తా న పటిజానితబ్బన్తి ఆహ "అరియానమ్పీ"తిఆది. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. అరియానమ్పి అబ్భన్తరే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో యస్మా భూతో హోతి, తస్మా సబ్బేపి "భూతం భగవా"తి పటిజానింసూతి యోజనా. యస్మా భాసితో వియ హోతి, తస్మాతి యోజనా. అరియా పటిజానింసూతి సమ్బన్ధో. **అనాదీనవదస్సినో**తి దోసస్స అదస్సనధమ్మా. **తేహీ**తి అరియేహి, భాసితోతి సమ్బన్ధో. యం పిణ్డపాతం ఉప్పాదేసున్తి యోజనా. **అఞ్ఞే**తి పుథుజ్జనా. **సబ్బసఙ్గాహికేనేవా**తి సబ్బేసం పుథుజ్జనారియానం సఙ్గహణే పవత్తేనేవ. **సిక్ఖాపదవిభఙ్గేపీ**తి సిక్ఖాపదస్స పదభాజనియేపి. **తత్థా**తి చతుత్థపారాజికే. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే.

౬౭. ఉత్తరిమనుస్సధమ్మమేవ సన్ధాయ వుత్తం, న సుతాదిగుణన్తి అత్థో. **అన్తరా వా**తి పరినిబ్బానకాలతో అఞ్ఞస్మిం కాలే వా. **అతికడ్ఢియమానేనా**తి అతినిప్పీళియమానేన. **ఉమ్మత్తకస్సాతి ఇదం పనా**తి ఏత్థ ఇతి-సద్దో ఆద్యత్థో. తేన "ఖిత్తచిత్తస్సా"తిఆదిం సఙ్గణ్హాతి. **దిట్ఠిసమ్పన్నాన**న్తి మగ్గపఞ్ఞాయ, ఫలపఞ్ఞాయ చ సమ్పన్నానం. **అనాపత్తీ**తి పాచిత్తియాపత్తియా అనాపత్తి న వత్తబ్బా, ఆపత్తియేవ హోతి, తస్మా "ఉమ్మత్తకస్స అనాపత్తీ"తి న వత్తబ్బన్తి అధిప్పాయోతి. అట్ఠమం.

౯. దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదం

౭౮. నవమే **తత్రా**తి తస్సం "దుట్ఠుల్లా నామా"తిఆదిపాళియం, తాసు వా పాళిఅట్ఠకథాసు. **విచారణా**తి వీమంసనా. **ఉపసమ్పన్నసద్దే**తి ఉపసమ్పన్నసద్దత్థభావే . ఏత్థ హి సద్దే వుచ్చమానే అవినాభావతో సద్దేన అత్థోపి వుత్తో, వినాపి భావపచ్చయేన భావత్థస్స ఞాతబ్బత్తా భావోపి గహేతబ్బో, తస్మా వుత్తం "ఉపసమ్పన్నసద్దత్థభావే"తి. ఏసేవ నయో "దుట్ఠుల్లసద్దే"తి ఏత్థాపి. ఏతం పరిమాణం యస్సాతి **ఏతం,** "తేరస సఙ్ఘాదిసేసా"తి వచనం. ఏతం ఏవ వత్తబ్బం, న "చత్తారి చ పారాజికానీ"తి ఇదన్తి అత్థో. **తత్థా**తి పాళియం. కస్సచి విమతి భవేయ్య, కిం భవేయ్యాతి యోజనా. ఆపత్తిం ఆరోచేన్తేన అక్కోసన్తస్స సమానత్తా వుత్తం "ఏవం సతీ"తిఆది. **పాచిత్తియమేవ చా**తి చసద్దో బ్యతిరేకత్థో, న దుక్కటం ఆపజ్జతీతి అత్థో. **హీ**తి సచ్చం. **ఏత**న్తి పాచిత్తియాపజ్జనతం, "అసుద్ధో హోతి...పే.... ఓమసవాదస్సా"తి వచనం వా, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి పాళియం. **అట్ఠకథాచరియావే**తి ఏత్థ ఏవకారో అట్ఠానయోగో, పమాణన్తి ఏత్థ యోజేతబ్బో, కారణమేవాతి అత్థో. తేన వుత్తం "న అఞ్ఞా విచారణా"తి. అథ వా **అఞ్ఞా**తి సామ్యత్థే పచ్చత్తవచనమేతం, న అఞ్ఞేసం విచారణా పమాణన్తి అత్థో. ఏవఞ్హి సతి ఏవకారో ఠానయోగోవ. **పుబ్బేపి చా**తి గన్థారమ్భకాలేపి చ.

ఏతన్తి అట్ఠకథాచరియానం పమాణతం. సంవరత్థాయ ఏవ, అనాపజ్జనత్థాయ ఏవ చ అనుఞ్ఞాతన్తి యోజనా. తేనాహ "న తస్సా"త్యాది. **తస్మా**తి యస్మా భిక్ఖుభావో నామ న అత్థి, తస్మా సువుత్తమేవాతి సమ్బన్ధో.

౮౦. **సా**తి భిక్ఖుసమ్ముతి, సఙ్ఘేన కాతబ్బాతి యోజనా. **కత్థచీ**తి కిస్మిఞ్చి ఠానే. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. "వుత్తత్తా"తి పదం "కాతబ్బా"తి పదే హేతు. **ఏసా**తి ఏసో భిక్ఖు. **హితేసితాయా**తి హితస్స ఏసితాయ, అత్థస్స ఇచ్ఛతాయాతి అత్థో.

౮౨. **సేసానీ**తి ఆదిమ్హి పఞ్చసిక్ఖాపదతో సేసాని ఉపరి పఞ్చ సిక్ఖాపదాని. **అస్సా**తి అనుపసమ్పన్నస్స. **ఘటేత్వా**తి సమ్బన్ధం కత్వాతి. నవమం.

౧౦. పథవీఖణనసిక్ఖాపదం

౮౬. దసమే భగవా దస్సేతీతి యోజనా. **ఏత్థా**తి పథవియం. **తత్థా**తి తేసు పాసాణాదీసు. **ముట్ఠిప్పమాణతో**తి ఖటకపమాణతో. **సా**తి అదడ్ఢపథవీ. **హత్థికుచ్ఛియ**న్తి ఏవంనామకే ఠానే. ఏకపచ్ఛిపూరం పథవిన్తి సమ్బన్ధో. **తేసంయేవా**తి అప్పపంసుఅప్పమత్తికాపదానం ఏవ. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఏత**న్తి యేభుయ్యేనపాసాణాదిపఞ్చకం. **త**న్తి కుసీతం. **ఆణాపేత్వా**తి ఏత్థ "ఆణ పేసనే"తి ధాతుపాఠేసు వుత్తత్తా ఆణధాతుయేవ పేసనసఙ్ఖాతం హేత్వత్థం వదతి, న ణాపేపచ్చయో, సో పన ధాత్వత్థేయేవ వత్తతి. న హి తస్స విసుం వుత్తో అభిధేయ్యో అత్థి ధాత్వత్థతో అఞ్ఞస్స అభిధేయ్యస్సాభావా. **తావా**తి పఠమం పాళిముత్తకవినిచ్ఛయస్స, తతో వా.

పోక్ఖరం పదుమం నేతీతి **పోక్ఖరణీ**. "సోధేన్తేహీ"తి పదం "ఉస్సిఞ్చితుం అపనేతు"న్తి పదేసు భావకత్తా. **యో**తి "తనుకద్దమో"తి పదేన యోజేతబ్బో. యో తనుకద్దమోతి హి అత్థో. **కుటేహీ**తి ఘటేహి. **ఉస్సిఞ్చితు**న్తి ఉక్ఖిపిత్వా, ఉద్ధరిత్వా వా సిఞ్చితుం. **తత్రా**తి సుక్ఖకద్దమే, "యో"తి పదే అవయవీఆధారో. **యో**తి సుక్ఖకద్దమో.

తటన్తి కూలం. **ఉదకసామన్తా**తి ఉదకస్స సమీపే. **ఓమకచతుమాస**న్తి చతుమాసతో ఊనకం. **ఓవట్ఠ**న్తి దేవేన ఓవస్సితం హోతి సచేతి యోజనా. **పతతీ**తి తటం పతతి. **ఉదకేయేవా**తి పకతిఉదకేయేవ. **ఉదకస్సా**తి వస్సోదకస్స. **తత్థా**తి పాసాణపిట్ఠియం. **పఠమమేవా**తి సోణ్డిఖణనతో పఠమం ఏవ. **ఉదకే పరియాదిణ్ణే**తి ఉదకే సుక్ఖే. **పచ్ఛా**తి ఉదకపూరతో పచ్ఛా. **తత్థా**తి సోణ్డియం. **ఉదకేయేవా**తి మూలఉదకేయేవ. **ఉదక**న్తి ఆగన్తుకఉదకం. **అల్లీయతీ**తి పిట్ఠిపాసాణే లగ్గతి. **తమ్హీ**తి సుఖుమరజమ్హి. **అకతపబ్భారే**తి వళఞ్జేన అకతే పబ్భారే. ఉపచికాహి వమీయతి, ఘరగోళికాదయో వా సత్తే వమతీతి **వమ్మికో**.

గావీనం ఖురో కణ్టకసదిసత్తా **గోకణ్టకో** నామ, తేన ఛిన్నో కద్దమో "గోకణ్టకో"తి వుచ్చతి. అచ్ఛదనం వా వినట్ఠచ్ఛదనం వా పురాణసేనాసనం హోతీతి యోజనా. **తతో**తి పురాణసేనాసనతో, గణ్హితుం వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **అవసేస**న్తి వినట్ఠచ్ఛదనతో. అవసేసం ఇట్ఠకం గణ్హామి ఇతి సఞ్ఞాయాతి యోజేతబ్బో. **తేనా**తి ఇట్ఠకాదినా. **యా యా**తి మత్తికా. **అతిన్తా**తి అనల్లా, అకిలిన్నాతి అత్థో.

తస్మిన్తి మత్తికాపుఞ్జే. **సబ్బో**తి సకలో మత్తికాపుఞ్జో. **అస్సా**తి మత్తికాపుఞ్జస్స. "కప్పియకారకేహీ"తి పదం "అపనామేత్వా"తి పదే కారితకమ్మం. కస్మా వట్టతీతి ఆహ "ఉదకేనా"తిఆది. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

తత్థాతి మత్తికాపాకారే. **అఞ్ఞమ్హీ**తి మణ్డపథమ్భతో అఞ్ఞమ్హి. **తేన అపదేసేనా**తి తేన పాసాణాదిపవట్టనలేసేన.

పస్సావధారాయాతి ముత్తసోతాయ. **కత్తరయట్ఠియా**తి కత్తరదణ్డేన. ఏత్థ హి కత్తరయతి అఙ్గపచ్చఙ్గానం సిథిలభావేన సిథిలో హుత్వా భవతీతి కత్వా **కత్తరో** వుచ్చతి జిణ్ణమనుస్సో, తేన ఏకన్తతో గహేతబ్బత్తా కత్తరేన గహితా యట్ఠి, కత్తరస్స

యట్ఠీతి వా కత్వా కత్తరయట్ఠి వుచ్చతి కత్తరదణ్డో. దన్తజపఠమక్ఖరేన సఞ్ఞాయితబ్బో. **వీరియసమ్పగ్గహణత్థన్తి** వీరియస్స సుట్ఠు పగ్గణ్హనత్థం, వీరియస్స ఉక్ఖిపనత్థన్తి అత్థో. కేచి భిక్ఖూతి యోజనా.

౮౭. **తత్రాపీతి** ఇట్ఠకకపాలాదీసుపి. **హీతి** సచ్చం. **తేసం అనుపాదానత్తాతి** తేసం ఇట్ఠకాదీనం అగ్గిస్స అనిన్ధనత్తా. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తానీతి** ఇట్ఠకాదీని. **అవిసయత్తాతి** ఆపత్తియా అనోకాసత్తా. **తిణుక్కన్తి** తిణమయం ఉక్కం. **తత్థేవాతి** మహాపచ్చరియం ఏవ. అరీయతి అగ్గినిప్ఫాదనత్థం ఘంసీయతి ఏత్థాతి **అరణీ,** హేట్ఠా నిమన్థనీయదారు. సహ ధనునా ఏతి పవత్తతీతి **సహితో,** ఉపరి నిమన్థనదారు. అరణీ చ సహితో చ అరణీసహితో, తేన అగ్గిం నిబ్బత్తేత్వాతి యోజనా. యథా కరియమానే న డయ్హతి, తథా కరోహీతి సమ్బన్ధో.

౮౮. **ఆవాటం జానాతి** ఆవాటం కాతుం, ఖణితుం వా జానాహీతి అత్థో. "ఏవం మహామత్తికం జాన, థుసమత్తికం జానా"తి ఏత్థాపి యథాలాభం సమ్పదానవాచకపదం అజ్ఝాహరిత్వా యోజనా కాతబ్బా. **సాతి** పథవీ. **తేనాతి** పవట్టనాదినాతి. దసమం.

ముసావాదవగ్గో పఠమో.

౨. భూతగామవగ్గో

౧. భూతగామసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౮౯. దుతియవగ్గస్స పఠమే **తస్సాతి** దేవతాయ. **ఉక్ఖిత్తం ఫరసున్తి** ఉద్ధం ఖిత్తం కుఠారిం. **నిగ్గహేతున్తి** సణ్ఠాతుం, నివత్తేతుం వా. **చక్ఖువిసయాతీతేతి** పసాదచక్ఖుస్స గోచరాతిక్కన్తే. **మహారాజసన్తికాతి** వేస్సవణమహారాజస్స సన్తికా. **థనమూలేయేవాతి** థనసమీపేయేవ. **హిమవన్తేతి** హిమఉగ్గిరణే వనే, హిమయుత్తే వా. **తత్థాతి** హిమవన్తే, దేవతాసన్నిపాతే వా. **రుక్ఖధమ్మోతి** రుక్ఖసభావో. రుక్ఖధమ్మో చ నామ ఛేదనభేదనాదీసు రుక్ఖానం అచేతనత్తా కోపస్స అకరణం, తస్మిం రుక్ఖధమ్మే ఠితా దేవతా రుక్ఖధమ్మే ఠితా నామ, ఛేదనభేదనాదీసు రుక్ఖస్స వియ రుక్ఖట్ఠకదేవతాయ అకోపనం రుక్ఖధమ్మే ఠితా నామాతి అధిప్పాయో. **తత్థాతి** తాసు సన్నిపాతదేవతాసు. **ఇతీతి** ఇమస్స అలభనస్స, ఇమస్మిం అలభనే వా, ఆదీనవన్తి సమ్బన్ధో. **భగవతో చాతి** చ-సద్దో "పుబ్బచరిత"న్తి ఏత్థ యోజేతబ్బో. ఇమఞ్చ ఆదీనవం అద్దస, భగవతో పుబ్బచరితఞ్చ అనుస్సరీతి వాక్యసమ్పిణ్డనవసేన యోజనా కాతబ్బా. **తేనాతి** దస్సనానుస్సరణకారణేన. **అస్సాతి** దేవతాయ. సంవిజ్జతి పితా అస్సాతి **సపితికో,** పుత్తో. (**తావాతి** అతివియ, పటిసఞ్చిక్ఖన్తియాతి సమ్బన్ధో) "మరియాదం బన్ధిస్సతీ"తి వత్వా తస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేస్సతీ"తి. ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖన్తియా అస్సా దేవతాయ ఏతదహోసీతి యోజనా.

యోతి యో కోచి జనో. **వేతి** ఏకన్తేన. **ఉప్పతితన్తి** ఉప్పజ్జనవసేన అత్తనో ఉపరి పతితం. **భన్తన్తి** భమన్తం ధావన్తం, **వారయేతి** నివారేయ్య నిగ్గణ్హేయ్యాతి అత్థో. **తన్తి** జనం. అయం పనేత్థ యోజనా – సారథి భన్తం రథం వారయే ఇవ, తథా యో వే ఉప్పతితం కోధం వారయే, తం అహం సారథిం ఇతి బ్రూమి. ఇతరో కోధనివారకతో అఞ్ఞో రాజఉపరాజాదీనం సారథిభూతో జనో రస్మిగ్గాహో రజ్జుగ్గాహో నామాతి.

దుతియగాథాయ వేజ్జో **విసటం** విత్థతం **సప్పవిసం** సప్పస్స ఆసీవిసస్స విసం గరళం **ఓసధేహి** భేసజ్జేన, మన్తేన చ వినేతి ఇవ, తథా యో భిక్ఖవే ఉప్పతితం కోధం మేత్తాయ వినేతి, సో భిక్ఖు **ఉరగో** భుజగో **పురాణం** పురే భవం **జిణ్ణం** పురాణత్తా జిణ్ణం తచం జహాతి ఇవ, తథా **ఓరపారం** అపారసఙ్ఖాతం పఞ్చోరమ్భాగియసంయోజనం జహాతీతి యోజనా కాతబ్బా.

తత్రాతి ద్వీసు గాథాసు. వత్థు పన వినయే ఆరూళ్హన్తి యోజనా. **అథాతి** పచ్ఛా. **యస్స దేవపుత్తస్సాతి** యేన దేవపుత్తేన. **పరిగ్గహోతి** పరిచ్ఛిన్దిత్వా గహితో. **సోతి** దేవపుత్తో. **తతోతి** ఉపగమనతో. యదా హోతి, తదాతి యోజనా. **మహేసక్ఖదేవతాసూతి** మహాపరివారాసు దేవతాసు, మహాతేజాసు వా. **పటిక్కమన్తీతి** అపేన్తి. దేవతా యమ్పి పఞ్హం పుచ్ఛన్తీతి యోజనా. **తత్థేవాతి** అత్తనో వసనట్ఠానేయేవ. **ఉపట్ఠానన్తి** ఉపట్ఠానత్థాయ, సమ్పదానత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. అథ వా ఉపగన్త్వా తిట్ఠతి ఏత్థాతి **ఉపట్ఠానం,** భగవతో సమీపట్ఠానం, తం ఆగన్త్వాతి అత్థో. నన్తి తం, అయమేవ వా పాఠో.

౯౦. "భవన్తీ"తి ఇమినా విరూళ్హే మూలే నీలభావం ఆపజ్జిత్వా వడ్ఢమానకే తరుణరుక్ఖగచ్ఛాదికే దస్సేతి. "అహువత్థు"న్తి ఇమినా పన వడ్ఢిత్వా ఠితే మహన్తరుక్ఖగచ్ఛాదికే దస్సేతి. "అహువత్థు"న్తి చ హియ్యత్తనిసఙ్ఖాతాయ త్థుం-విభత్తియా హూ-ధాతుస్స ఊకారస్స ఉవాదేసో హోతి. పోత్థకేసు పన "అహువతీ"తి పాఠో దిస్సతి, సో అపాఠోతి దట్ఠబ్బో. "జాయన్తీ"తి ఇమినా భూ-ధాతుస్స సత్తత్థభావం దస్సేతి , "వడ్ఢన్తీ"తి ఇమినా వడ్ఢనత్థభావం. **ఏతన్తి** "భూతగామో"తి నామం. పీయతే యథాకామం పరిభుఞ్జీయతే, పాతబ్బం పరిభుఞ్జితబ్బన్తి వా **పాతబ్యం,** పాసద్దో యథాకామపరిభుఞ్జనత్థో. తేనాహ – "ఛేదనభేదనాదీహి యథారుచి పరిభుఞ్జితబ్బతాతి అత్థో"తి.

౯౧. "ఇదానీ"తి పదం "ఆహ"తి పదే కాలసత్తమీ. **యస్మిన్తి** బీజే. **తన్తి** బీజం. **పఞ్చ బీజజాతానీతి** ఏత్థ జాతసద్దస్స తబ్భావత్థతం సన్ధాయ అట్ఠకథాసు ఏవం వుత్తం. తబ్భావత్థస్స "మూలే జాయన్తీ"తి ఇమాయ పాళియా అసంసన్దనతం సన్ధాయ వుత్తం సఙ్గహకారేన "న సమేన్తీ"తి. అట్ఠకథాచరియానం మతేన సతి జాతసద్దస్స తబ్భావత్థభావే "మూలే జాయన్తీ"తిఆదీసు మూలే మూలాని జాయన్తీతి దోసో భవేయ్యాతి మనసి కత్వా ఆహ "న హీ"తిఆది. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తానీతి** రుక్ఖాదీని. **తస్సాతి** "భూతగామో నామ పఞ్చ బీజజాతానీ"తి పదస్స. **ఏతన్తి** "బీజజాతానీ"తి నామం. బీజేసు జాతాని **బీజజాతానీతి** వుత్తే "మూలే జాయన్తీ"తిఆదినా సమేతి. **ఏతేనాతి** "బీజతో"తిఆదినా సఙ్గహోతి సమ్బన్ధో.

"యేహీ"తి పదం "జాతత్తా"తి పదే అపాదానం, హేతు వా "వుత్తానీ"తి పదే కరణం, కత్తా వా. **తేసన్తి** బీజానం. రుక్ఖాదీనం విరుహనం జనేతీతి **బీజం.** "బీజతో"తిఆదినా కారియోపచారేన కారణస్స దస్సితత్తా కారణూపచారం పదీపేతి. అఞ్ఞానిపి యాని వా పన గచ్ఛవల్లిరుక్ఖాదీని **అత్థి** సంవిజ్జన్తి, తాని గచ్ఛవల్లిరుక్ఖాదీని జాయన్తి సఞ్జాయన్తీతి యోజనా. **తానీతి** గచ్ఛవల్లిరుక్ఖాదీని . **తఞ్చ** మూలం, పాళియం వుత్తహలిద్దాది చ అత్థి, సబ్బమ్పి ఏతం మూలబీజం నామాతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** బీజేసు, ఖన్ధబీజేసు వా.

౯౨. **సఞ్ఞావసేనాతి** "బీజ"న్తి సఞ్ఞావసేన. "తత్థా"తి పదం "వేదితబ్బో"తి పదే ఆధారో. "యథా"తిఆదినా కారణోపచారేన కారియస్స వుత్తత్తా ఫలూపచారం దస్సేతి. యం బీజం వుత్తం, తం దుక్కటవత్థూతి యోజనా. యదేతం ఆదిపదన్తి యోజేతబ్బం. **తేనాతి** ఆదిపదేన. రవీయతి భగవతా కథీయతీతి **రుతం,** పాళి, తస్స అనురూపం **యథారుతం,** పాళిఅనతిక్కన్తన్తి అత్థో.

ఏత్థాతి “బీజే బీజసఞ్ఞీ”తిఆదిపదే, ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే వా. ఉదకే రాతి పవత్తతీతి **ఉదకట్ఠో**, ఏవం థలట్ఠోపి. **తత్థాతి** ఉదకట్ఠథలట్ఠేసు. సాసపస్స మత్తం పమాణం అస్స సేవాలస్సాతి **సాసపమత్తికో**. తిలస్స బీజపమాణం అస్స సేవాలస్సాతి **తిలబీజకో**. పమాణత్థే కో. ఆదిసద్దేన సఙ్ఖపణకాదయో సేవాలే సఙ్గణ్హాతి. తత్థ తిలబీజపమాణో జలసణ్ఠితో నీలాదివణ్ణయుత్తో సేవాలో **తిలబీజం** నామ, సపత్తో అప్పకణ్డో ఉక్ఖలిపిధానాదిపమాణో సమూలో ఏకో సేవాలవిసేసో **సఙ్ఖో** నామ, భమరసణ్ఠానో నీలవణ్ణో ఏకో సేవాలవిసేసో **పణకో** నామ. ఉదకం సేవతీతి **సేవాలో. తత్థాతి** సేవాలేసు. **యోతి** సేవాలో. పతిట్ఠితం సేవాలన్తి సమ్బన్ధో. **యత్థ కత్థచీతి** మూలే వా నళే వా పత్తే వా. **ఉద్ధరిత్వాతి** ఉప్పాటేత్వా. “హత్థేహీ”తి పదం “వియూహిత్వా”తి పదే కరణం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తస్సాతి** సేవాలస్స. **ఏత్తావతాతి** ఇతో చితో చ వియూహనమత్తేన. యో సేవాలో నిక్ఖమతి, తం సేవాలన్తి యోజనా. **పరిస్సావనన్తరేనాతి** పరిస్సావనఛిద్దేన. ఉప్పలాని అస్మిం గచ్ఛేతి **ఉప్పలినీ**. పదుమాని అస్మిం గచ్ఛేతి **పదుమినీ**, ఇనో, ఇత్థిలిఙ్గజోతకో ఈ. **తత్థేవాతి** ఉదకేయేవ. **తానీతి** వల్లితిణాని. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **అనన్తకోతి** సాసపమత్తికో సేవాలో. నో హి నత్థి అత్తతో అన్తో లామకో సేవాలో ఏతస్సాతి కత్వా “అనన్తకో”తి వుచ్చతి. అత్తనాయేవ హి సుఖుమో, తతో సుఖుమో సేవాలో నత్థీతి అధిప్పాయో. **తత్థాతి** దుక్కటవత్థుభావే. **తమ్పీతి** “సమ్పుణ్ణభూతగామం న హోతీ”తి వచనమ్పి. పిసద్దో మహాపచ్చరిఆదిఅట్ఠకథాచరియానం వచనాపేక్ఖో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. న ఆగతో, తస్మా న సమేతీతి యోజనా. **అథాతి** తస్మిం అనాగతే. **ఏతన్తి** అనన్తకసేవాలాదిం. గచ్ఛిస్సతీతి వదేయ్యాతి సమ్బన్ధో. **తమ్పీతి** “గచ్ఛిస్సతీ”తి వచనమ్పి. పిసద్దో పురిమట్ఠకథాచరియానం వచనాపేక్ఖో.

అభూతగామమూలత్తా తాదిసస్స బీజగామస్సాతి ఏత్థ బీజగామో తివిధో హోతి – యో సయం భూతగామతో హుత్వా అఞ్ఞమ్పి భూతగామం జనేతి, అమ్బట్ఠిఆదికో. యో పన సయం భూతగామతో హుత్వా అఞ్ఞం పన భూతగామం న జనేతి, తాలనాళికేరాదిఖాణు. యో పన సయమ్పి భూతగామతో అహుత్వా అఞ్ఞమ్పి భూతగామం న జనేతి. పానీయఘటాదీనం బహి సేవాలోతి. భూతగామో పన చతుబ్బిధో హోతి – యో సయం బీజగామతో హుత్వా అఞ్ఞమ్పి బీజగామం జనేతి, ఏతరహి అమ్బరుక్ఖాదికో. యో పన సయం బీజగామతో అహుత్వావ అఞ్ఞం బీజగామం జనేతి, ఆదికప్పకాలే అమ్బరుక్ఖాదికో. యో పన సయం బీజగామతో హుత్వా అఞ్ఞం పన బీజగామం న జనేతి, నీలవణ్ణో ఫలితకదలీరుక్ఖాదికో. యో పన సయమ్పి బీజగామతో అహుత్వా అఞ్ఞమ్పి బీజగామం న జనేతి, ఇధ వుత్తో అనన్తకసేవాలాదికోతి. తత్థ చతుత్థం భూతగామం సన్ధాయ వుత్తం “అభూతగామమూలకత్తా తాదిసస్స బీజస్సా”తి. అయం పన తతియబీజగామస్స చ చతుత్థభూతగామస్స చ విసేసో – తతియబీజగామే మూలపణ్ణాని న పఞ్ఞాయన్తి, చతుత్థభూతగామే తాని పఞ్ఞాయన్తీతి. మూలపణ్ణానం అపఞ్ఞాయనత్తా బీజగామోతి వుత్తో, తేసం పఞ్ఞాయనత్తా భూతగామోతి వుత్తో. ఇతరథా హి విరోధో భవేయ్యాతి. అత్తనో వాదే పాచిత్తియభావతో గరుకం, మహాపచ్చరిఆదీనం వాదే దుక్కటమత్తభావతో లహుకం. **ఏతన్తి** ఠానం.

ఏవం ఉదకట్ఠం దస్సేత్వా థలట్ఠం దస్సేన్తో ఆహ “థలట్ఠే”తిఆది. థలట్ఠే వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **తత్థాతి** హరితఖాణూసు. **ఉద్ధం వడ్ఢతీతి** నవసాఖానిగ్గమనేన ఛిన్నతో ఉపరి వడ్ఢతి. **సోతి** ఖాణు. ఫలితాయ కదలియా ఖాణు బీజగామేన సఙ్గహితోతి యోజనా. ఫలం సఞ్జాతం ఏతిస్సాతి **ఫలితా. తథాతి** “భూతగామేనేవ సఙ్గహితా”తి పదాని ఆకడ్ఢతి. **యదాతి** యస్మిం కాలే. **రతనప్పమాణాపీతి** హత్థప్పమాణాపి. **అథాతి** అపాదానత్థో, తతో రాసికరణతో అఞ్ఞన్తి అత్థో. భూమియం నిఖణన్తీతి సమ్బన్ధో. “మూలేసు చేవ పణ్ణేసు చా”తి ఏత్థ చసద్దో సముచ్చయత్థోవ, న వికప్పత్థోతి ఆహ “మూలమత్తేసు పనా”తిఆది.

బీజానీతి మూలాదిబీజాని. ఠపితాని హోన్తీతి సమ్బన్ధో. “ఉపరీ”తి పదేన హేట్ఠా మూలాని చాతి అత్థం నయేన ఞాపేతి. న అఙ్కురే నిగ్గతమత్తేయేవ , అథ ఖో హరితే నీలపణ్ణవణ్ణే జాతేయేవ భూతగామసఙ్గహో కాతబ్బోతి ఆహ “హరితే”తిఆది. తాలట్ఠీనం మూలన్తి సమ్బన్ధో. **దన్తసూచి వియా**తి హత్థిదన్తసూచి వియ. యథా అసమ్పుణ్ణభూతగామో తతియో కోట్ఠాసో న ఆగతో, న ఏవం అమూలకభూతగామో. సో పన ఆగతోయేవాతి ఆహ “అమూలకభూతగామే”తి. అమూలికలతా వియ అమూలకభూతగామే సఙ్గహం గచ్ఛతీతి అత్థో.

వన్దాకాతి రుక్ఖాదనీ. సా హి సయం రుక్ఖం నిస్సాయ జాయన్తీపి అత్తనో నిస్సయానం రుక్ఖానం అదనత్తా భక్ఖనత్తా వదీయతి థుతీయతీతి “వన్దాకా”తి వుచ్చతి. **అఞ్ఞా వా**తి వన్దాకాయ అఞ్ఞా వా. **తన్తి** వన్దాకాదిం. **తతో**తి రుక్ఖతో. **వనన్తి** ఖుద్దకో గచ్ఛో. **పగుమ్బో**తి మహాగచ్ఛో. **దణ్డకో**తి రుక్ఖో దణ్డయోగతో. **తస్సాపీ**తి అమూలికలతాయపి. **అయమేవ వినిచ్ఛయో**తి వన్దాకాదికస్స వినిచ్ఛయో వియ అయం వినిచ్ఛయో దట్ఠబ్బోతి యోజనా. “ద్వే తీణి పత్తానీ”తి వుత్తత్తా ఏకపత్తో సఞ్జాయన్తోపి అగ్గబీజసఙ్గహం గచ్ఛతీతి అత్థో. “అనుపసమ్పన్నేనా”తి పదం “లిత్తస్సా”తి పదే కత్తా. **నిదాఘసమయే**తి గిమ్హకాలే. **అబ్బోహారికో**తి ఆపత్తియా అఙ్గన్తి న వోహరితబ్బో. వోహరితుం న అరహతీతి అత్థో. **ఏతన్తి** అబ్బోహారికతం, “సచే...పే.... పమజ్జితబ్బా”తి వచనం వా.

అహిం సప్పం ఛాదేతీతి **అహిచ్ఛత్తం,** తంయేవ **అహిచ్ఛత్తకం.** యథాకథఞ్చి హి బ్యుప్పత్తి, రుళ్హియా అత్థవినిచ్ఛయో. **తస్మా**తి తతో వికోపనతో. **తత్థా**తి అహిచ్ఛత్తకే. హేట్ఠా “ఉదకపప్పటకో”తి వత్వా ఇధ “రుక్ఖపప్పటికాయపీ”తి వుత్తత్తా పప్పటకసద్దో ద్విలిఙ్గోతి దట్ఠబ్బో. **తన్తి** పప్పటికం. ఠితం నియ్యాసన్తి సమ్బన్ధో. ఏవం “లగ్గ”న్తి ఏత్థాపి. **హత్థకుక్కుచ్చేనా**తి హత్థలోలేన. “ఛిన్దన్తస్సాపీ”తి పదే హేతు.

వాసత్థికేనాతి వాసం ఇచ్ఛన్తేన. “ఓచినాపేతబ్బా”తి పదే కత్తా. **ఉప్పాటేన్తేహీ**తి ఉద్ధరన్తేహి. **తేసన్తి** సామణేరానం. సాఖం గహితన్తి సమ్బన్ధో. ఠపితస్స సిఙ్గీవేరస్సాతి యోజనా.

ఛిజ్జనకన్తి ఛిజ్జనయుత్తం, ఛిజ్జనారహన్తి అత్థో. “చఙ్కమితట్ఠానం దస్సేస్సామీ”తి ఇమినా వత్తసీసేన చఙ్కమనం వట్టతీతి దస్సేతి. “భిజ్జతీ”తి ఇమినా అభిజ్జమానే గణ్ఠిపి కాతబ్బోతి దస్సేతి. **దారుమక్కటకన్తి** మక్కటస్స హత్థో **మక్కటో** ఉపచారేన, మక్కటో వియాతి **మక్కటకో,** సదిసత్థే కో. దారుసఙ్ఖాతో మక్కటకో **దారుమక్కటకో**. తం ఆకోటేన్తీతి సమ్బన్ధో. **అనియామితత్తా**తి ఇమన్తి అనియామితత్తా వచనస్స. ఇదం మహాసామఞ్ఞం, విసేససామఞ్ఞమ్పి వట్టతీతి ఆహ “నామం గహేత్వాపీ”తిఆది. **సబ్బన్తి** సబ్బం వచనం.

“ఇమం జానాతిఆదీసూ”తి పదం “ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో”తి పదే ఆధారో. **ఇమం మూలభేసజ్జం జానా**తి ఇమం మూలభేసజ్జం యోజితుం జానాతి యోజనా. **ఏత్తావతా**తి “ఇమం జానా”తిఆదివచనమత్తేన. **కప్పియన్తి** సమణవోహారేన, వోహారస్స వా యుత్తం అనురూపం. **ఏత్థా**తి “కప్పియం కాతబ్బ”న్తి వచనే. **నిబ్బట్టబీజమేవా**తి ఫలతో నిబ్బట్టేత్వా విసుం కతం బీజం ఏవ. **తత్థా**తి సుత్తే. కరోన్తేన భిక్ఖునా కాతబ్బన్తి యోజనా. ‘‘**కప్పియన్తి వత్వావా**’’తి ఇమినా పఠమం కత్వా అగ్గిసత్థనఖాని ఉద్ధరిత్వా పచ్ఛా వత్తుం న వట్టతీతి దస్సేతి. **లోహమయసత్థస్సా**తి అయతమ్బాదిలోహమయస్స సత్థస్స. **తేహీ**తి మనుస్సాదీనం నఖేహి. **తేహీ**తి అస్సాదీనం ఖురేహి. **తేహీ**తి హత్థినఖేహి. **యేహీ**తి నఖేహి. **తత్థజాతకేహిపీ**తి తస్మిం సత్థే జాతకేహిపి, నఖేహీతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి పురిమవచనాపేక్ఖం. “కప్పియం కరోన్తేనా”తిఆదివచనమపేక్ఖతి. “ఉచ్ఛుం కప్పియం కరిస్సామీ”తి ఉచ్ఛుమేవ విజ్ఝతి, పగేవ. “దారుం కప్పియం కరిస్సామీ”తి ఉచ్ఛుం విజ్ఝతి, “దారుం కప్పియం కరిస్సామీ”తి దారుమేవ వా విజ్ఝతి, వట్టతి ఏకాబద్ధత్తాతి వదన్తి. **తన్తి** రజ్జుం వా వల్లిం వా. సబ్బం ఖణ్డన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి మరిచపక్కేసు. **కటాహ**న్తి ఏకాయ భాజనవికతియా నామమేతం. ఇధ పన బీజానం భాజనభావేన తంసదిసత్తా ఫలఫేగ్గుపి “కటాహ”న్తి వుచ్చతి. ఏకాబద్ధన్తి కటాహేన ఏకతో ఆబద్ధం.

తానీతి తిణాని. **తేనా**తి రుక్ఖపవట్టనాదినా. **తత్రా**తి తస్మిం రుపనపాతనట్ఠానే. “మనుస్సవిగ్గహపారాజికవణ్ణనాయ”న్తి పదం “వుత్త”న్తి పదే సామఞ్ఞాధారో. భిక్ఖు అజ్ఝోత్థటో హోతీతి సమ్బన్ధో. **ఓపాతే**తి ఆవాటే. సో హి అవపతనట్ఠానత్తా “ఓపాతో”తి వుచ్చతి. **రుక్ఖ**న్తి అజ్ఝోత్థటరుక్ఖం. **భూమి**న్తి ఓపాతథిరభూమిం. **జీవితహేతూ**తి నిమిత్తత్థే పచ్చత్తవచనం, జీవితకారణాతి అత్థో. “భిక్ఖునా”తి పదం “నిక్ఖామేతు”న్తి పదే భావకత్తా, కారితకత్తా వా. “అజ్ఝోత్థటభిక్ఖు”న్తి వా “ఓపాతభిక్ఖు”న్తి వా కారితకమ్మం అజ్ఝాహరితబ్బం. **తత్థా**తి అనాపత్తిభావే, అనాపత్తిభావస్స వా. **ఏతస్సా**తి సుత్తస్స. పరో పన కారుఞ్ఞేన కరోతీతి సమ్బన్ధో. **ఏతమ్పీ**తి కారుఞ్ఞమ్పి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వాతి. పఠమం.

౨. అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదం

౯౪. దుతియే **అనాచార**న్తి అచరితబ్బం కాయవచీద్వారవీతిక్కమం. సబ్బనామస్స అనియమత్థత్తా ఇధ వచనన్తి ఆహ “అఞ్ఞేన వచనేన అఞ్ఞం వచన”న్తి. **సో**తి భిక్ఖు, వదతీతి సమ్బన్ధో. **కో**తి కో పుగ్గలో. **కి**న్తి కిం ఆపత్తిం. **కిస్మి**న్తి కిస్మిం వత్థుస్మిం. **కి**న్తి కిం కమ్మం. **క**న్తి కం పుగ్గలం. **కి**న్తి కిం వచనం.

ఏత్థాతి “కో ఆపన్నో”తిఆదిపాళియం. “భిక్ఖూహీ”తి పదం “వుత్తో”తి పదే కత్తా. **అసారుప్ప**న్తి భిక్ఖూనం అసారుప్పం. **ఏసో**తి ఏసో అత్థో, విభవోతి అత్థో. **ఏత**న్తి వత్థు. భణన్తో వా హుత్వా అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరతీతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి పటిచ్ఛన్నాసనే. **సోత**న్తి సోతద్వారం. **చక్ఖు**న్తి చక్ఖుద్వారం.

౯౮. **అఞ్ఞ**న్తి పుచ్ఛితత్థతో అఞ్ఞం అపుచ్ఛితమత్థం. భావప్పధానోయం కత్తునిద్దేసోతి ఆహ “అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణస్సేతం నామ”న్తి. **తుణ్హీభావస్సా**తి అభాసనస్స. ఆతూపసగ్గో లుత్తనిద్దిట్ఠోతి ఆహ “ఆరోపేతూ”తి. ఏవం “అరోపితే”తి ఏత్థపి. తేనాహ “అనారోపితే”తి.

౧౦౧. **త**న్తి అఞ్ఞవాదకవిహేసకరోపనకమ్మం. **అస్సా**తి భవేయ్య, హోతి వా.

౧౦౨. **కి**న్తి కిం వచనం. **యేనా**తి యేన బ్యాధినా కథేతుం న సక్కోతి, తాదిసో బ్యాధి ముఖే హోతీతి యోజనా. **తప్పచ్చయా**తి తతో కథితకారణాతి. దుతియం.

౩. ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదం

౧౦౩. తతియే **భిక్ఖూ ఉజ్ఝాపేన్తీ**తి ఏత్థ “భిక్ఖూ”తి కారితకమ్మత్తా కరణత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ “తేహి భిక్ఖూహీ”తి. ఓకారవిపరీతో ఉకారోతి చ ఝేసద్దో ఞాణత్థోతి చ దస్సేన్తో ఆహ “అవజానాపేన్తీ”తి. “తం ఆయస్మన్త”న్తి పదం “అవజానాపేన్తీ”తి పదే ధాతుకమ్మం. అనేకత్థత్తా ధాతూనం ఝేసద్దో ఓలోకనత్థో చ చిన్తనత్థో చ హోతి, తేనాహ

“ఓలోకాపేన్తీ”తిఆది. **ఏత్థాతి** “భిక్ఖూ ఉజ్ఝాపేన్తీ”తి పదే. **ఛన్దాయాతి** ఛన్దత్థం. యేసం సేనాసనాని చ పఞ్ఞపేతి, భత్తాని చ ఉద్దిసతి, తేసం అత్తని పేమత్థన్తి అత్థో. అట్ఠకథాయం పన “ఛన్దాయాతి ఛన్దేనా”తి వుత్తం. ఇమినా లిఙ్గవిపల్లాసనయో వుత్తో. పరేసం అత్తనో పేమేనాతి అత్థో. **పక్ఖపాతేనాతి** అత్తనో పక్ఖే పాతాపనేన.

౧౦౩. ఉజ్ఝాపేన్తి అనేనాతి **ఉజ్ఝాపనకం.** ఖియ్యన్తి అనేనాతి **ఖియ్యనక**న్తి దస్సేన్తో ఆహ “యేన వచనేనా”తిఆది.

౧౦౬. ఉపసమ్పన్నం సఙ్ఘేన సమ్మతం మఙ్కుకత్తుకామోతి సమ్బన్ధం దస్సేన్తో ఆహ “ఉపసమ్పన్నం సఙ్ఘేన సమ్మత”న్తిఆది. సమ్బుజ్ఝనం **సమ్బన్ధో,** కాతబ్బోతి యోజనా. ఉపసమ్పన్నస్స సఙ్ఘేన సమ్మతస్స అవణ్ణం కత్తుకామో అయసం కత్తుకామోతి విభత్తివిపరిణామేన సమ్బన్ధం దస్సేన్తో ఆహ “విభత్తివిపరిణామో కాతబ్బో”తి. “వసేనా”తి పదం విభత్తివిపరిణామో కాతబ్బో”తి పదే విసేసనం. యస్మా విసేసో నత్థి, తస్మా కతన్తి యోజనా. **త**న్తి “ఖియ్యనక”న్తి పదం. **నో చ భిక్ఖూతి** ఉజ్ఝాపనకో చ ఖియ్యనకో చ నో చ భిక్ఖు. **అథాతి** తస్మా ఉజ్ఝాపనకఖియ్యనకకరత్తా. **అస్సాతి** భిక్ఖునో. **అస్సాతి** భవేయ్య.

“ఉపసమ్పన్న”న్తి పదం “ఉజ్ఝాపేతీ”తి పదే ధాతుకమ్మం “అనుపసమ్పన్న”న్తి పదం కారితకమ్మం, “అనుపసమ్పన్న”న్తి పదం “ఉజ్ఝాపేతీ”తి కారితకిరియం అపేక్ఖిత్వా కమ్మం హోతి. “ఖియ్యతీ”తి సుద్ధకిరియాయ అపేక్ఖాయ విభత్తివిపల్లాసో హోతీతి ఆహ “తస్స వా”తిఆది. **తస్సాతి** అనుపసమ్పన్నస్స సన్తికేతి సమ్బన్ధో. **త**న్తి సఙ్ఘేన సమ్మతం ఉపసమ్పన్నం. “సఙ్ఘేన అసమ్మత”న్తి ఏత్థ న అపలోకనకమ్మేన అసమ్మతం, కమ్మవాచాయ పన అసమ్మతన్తి ఆహ “కమ్మవాచాయా”తిఆది. ద్వే తయో హుత్వా కమ్మవాచాయ సమ్మనితుమసక్కుణేయ్యత్తా అసమ్మతన్తి చ దస్సేన్తో ఆహ “యత్రా”తిఆది. **యత్రాతి** యస్మిం విహారే. “అనుపసమ్పన్నం సఙ్ఘేన సమ్మత”న్తి ఏత్థ అనుపసమ్పన్నస్స సమ్ముతియో దాతుమసక్కుణేయ్యత్తా పుబ్బవోహారవసేన సమ్మతన్తి వుత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ “కిఞ్చాపీ”తిఆది. **త**న్తి అనుపసమ్పన్నభావే ఠితం. **బ్యత్తస్సాతి** వియత్తస్స. సఙ్ఘేన వా కతోతి యోజనాతి. తతియం.

౪. పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదం

౧౦౮. చతుత్థే హిమమేవ హిమన్తో, హిమన్తే నియుత్తో **హేమన్తికో,** కాలోతి ఆహ “హేమన్తకాలే”తి. ఓతాపేన్తా పక్కమింసూతి సమ్బన్ధో. కాలసద్దస్స సమ్బన్ధిసద్దత్తా సమ్బన్ధాపేక్ఖోతి ఆహ “యస్స కస్సచీ”తి. **హిమవస్సేనాతి** హిమేన చ వస్సేన చ.

౧౧౦. “వస్సికో”తి న సఙ్కేతాతి **అవస్సికసఙ్కేతా.** “అట్ఠ మాసే”తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి “అవస్సికసఙ్కేతే”తి విసేసితత్తా హేమన్తికగిమ్హికమాసాయేవ గహేతబ్బాతి ఆహ “చత్తారో హేమన్తికే”తిఆది. **యత్థాతి** యస్మిం రుక్ఖే. న ఊహదన్తీతి సమ్బన్ధో. “కాకా వా”తి ఏత్థ వాసద్దో సమ్పిణ్డనత్థో. తేనాహ “అఞ్ఞే వా సకున్తా”తి. **తస్మాతి** యస్మా అనుజానాతి, తస్మా. **యత్థాతి** యస్మిం రుక్ఖే, విస్సమిత్వా గచ్ఛన్తీతి యోజనా. **యస్మి**న్తి రుక్ఖే, కత్వా వసన్తీతి యోజనా. అట్ఠ మాసే ఏవాతి సమ్బవతో ఆహ “యేసు జనపదేసూ”తిఆది . **తేసుపీతి** జనపదేసుపి. అవస్సికసఙ్కేతే ఏవాతి సమ్బవతో ఆహ “యత్థా”తిఆది. **యత్థాతి** యేసు జనపదేసు. “విగతవలాహకం విసుద్ధం నభం హోతీ”తి ఇమినా సచే అవిగతవలాహకం అవిసుద్ధం నభం హోతి, నిక్ఖిపితుం న వట్టతీతి దీపేతి. “ఏవరూపే కాలే”తి పదం “నిక్ఖిపితుం వట్టతీ”తి పదే ఆధారో.

అబ్భోకాసికేనాపీతి అబ్భోకాసధుతఙ్గయుత్తేనాపి. పిసద్దో రుక్ఖమూలికస్స అపేక్ఖకో. వత్తం విత్థారేన్తో ఆహ "తస్స హీ"తిఆది. **తస్సా**తి అబ్భోకాసికస్స. హిసద్దో విత్థారజోతకో. **తత్థేవా**తి పుగ్గలికమఞ్చకేయేవ. సఙ్ఘికం మఞ్చన్తి సమ్బన్ధో. **వీతమఞ్చకో**తి వాయితమఞ్చకో. **తస్మిన్తి** వీతమఞ్చకే. పురాణమఞ్చకో నస్సన్తోపి అనగ్ఘోతి ఆహ "పురాణమఞ్చకో గహేతబ్బో"తి. చమ్మేన అవనహితబ్బోతి **ఓనద్ధో,** సో ఏవ **ఓనద్ధకో**. గహేత్వా చ పన పఞ్ఞపేత్వా నిపజ్జితుం న వట్టతీతి యోజనా. **అసమయే**తి వస్సికసఙ్ఖాతే అకాలే. **చతుగ్గుణేనాపీ**తి చతుపటలేనపి. వట్టన్తి వలాహకా ఆవట్టన్తి అస్మిం సమయేతి వట్టులో, సో ఏవ వట్టలికో, సత్తాహం వట్టలికో, సత్తాహో వా వట్టలికో **సత్తాహవట్టలికో,** సో ఆది యేసం తానీతి సత్తాహవట్టలికాదీని. ఆదిసద్దేన సత్తాహతో ఊనాధికాని గహేతబ్బాని. **కాయానుగతికత్తా**తి కాయం అనుగమకత్తా కాయసదిసత్తాతి అత్థో.

పణ్ణకుటీసూతి పణ్ణేన ఛాదితకుటీసు. **సభాగభిక్ఖూనన్తి** అత్తనా సభాగభిక్ఖూనం, సన్తికన్తి సమ్బన్ధో. అనోవస్సకే ఠానేతి యోజనా. **లగ్గేత్వా**తి లమ్బేత్వా, అయమేవ వా పాఠో. "సమ్మజ్జని"న్తి పదం "గహేత్వా"తి పదే అవుత్తకమ్మం, "ఠపేతబ్బా"తి పదే వుత్తకమ్మం. **ధోవిత్వా**తి సమ్మజ్జనిం సుద్ధం కత్వా. **ఉపోసథాగారాదీసూ**తిఆదిసద్దేన పరివేణాదీని గహేతబ్బాని.

యో పన భిక్ఖు గన్తుకామో హోతి, తేనాతి యోజనా. **తత్థా**తి సాలాయం. **యత్థ కత్థచీ**తి యస్మిం కిస్మిఞ్చి ఠానే. **పాకతికట్ఠానే**తి పకతియా గహితట్ఠానే. **తత్ర తత్రేవా**తి తేసు తేసు చేతియఙ్గణాదీసుయేవ . **అసనసాలన్తి** అసన్తి భక్ఖన్తి అస్సం సాలాయన్తి **అసనా,** అసనా చ సా సాలా చేతి **అసనసాలా,** భోజనసాలాతి అత్థో. **తత్రా**తి తస్స సమ్మజ్జన్తస్స, తస్మిం "వత్తం జానితబ్బ"న్తి పాఠే వా. **మజ్ఝతో**తి పవిత్తతో, సుద్ధట్ఠానతోతి అత్థో. **పాదట్ఠానాభిముఖా**తి సమ్మజ్జన్తస్స పాదట్ఠానం అభిముఖా. **వాలికా హరితబ్బా**తి పంసు చ వాలికా చ అపనేతబ్బా. సమ్ముఞ్చనీసలాకాయ పరం పేల్లేతబ్బాతి అధిప్పాయో. **బహీ**తి సమ్మజ్జితబ్బతలతో బహి.

౧౧౧. **మసారకో**తీతి ఏత్థ ఇతిసద్దో నామపరియాయో, మసారకో నామాతి అత్థో. ఏవం బున్దికాబద్ధోతీతిఆదీసుపి. పాదే మసిత్వా విజ్ఝిత్వా తత్థ అటనియో పవేసేతబ్బా ఏత్థాతి **మసారకో**. బున్దో ఏవ **బున్దికో,** పాదో, తస్మిం ఆబద్ధా బన్ధితా అటనీ యస్సాతి **బున్దికాబద్ధో**. కుళీరస్స పాదో వియ పాదో యస్సాతి **కుళీరపాదకో,** యథా కుళీరో వఙ్కపాదో హోతి, ఏవం వఙ్కపాదోతి వుత్తం హోతి. ఆహచ్చ అఙ్గే విజ్ఝిత్వా తత్థ పవేసితో పాదో యస్సాతి **ఆహచ్చపాదకో. ఆణిన్తి** అగ్గఖిలం. మఞ్చాతి పుగ్గలం ధారేతీతి **మఞ్చో**. పీఠతి విసమదుక్ఖం హింసతీతి **పీఠం. పణవో**తి ఏకో తూరియవిసేసో, తస్స సణ్ఠానం కత్వాతి అత్థో. తఞ్హి ఏతరహి బుద్ధపటిమస్స పల్లఙ్కసణ్ఠానం హోతి. **తన్తి** కోచ్ఛం. కరోన్తి కిరాతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి సేనాసనపరిభోగే. **హీ**తి సచ్చం. **తన్తి** కోచ్ఛం మహగ్ఘం హోతి, మహగ్ఘత్తా భద్దపీఠన్తిపి వుచ్చతి. **యేనా**తి యేన భిక్ఖునా. "థామమజ్ఝిమస్సా"తి పదేన పమాణమజ్ఝిమం నివత్తేతి.

ఏత్థాతి "అనాపుచ్ఛం వా గచ్ఛేయ్యా"తి పదే. థేరో ఆణాపేతీతి యోజనా. **ఆణాపేతీ**తి చ ఆణ-ధాతుయా ఏవ పేసనసఙ్ఖాతస్స హేత్వత్థస్స వాచకత్తా ణాపేసద్దో స్వత్థోవ. **నో**తి దహరో. **తథా**తి యథా థేరేన వుత్తో, తథా కత్వాతి అత్థో. **తత్థా**తి దివాట్ఠానే, మఞ్చపీఠే వా. **తతో**తి ఠపనకాలతో. పరిబున్ధేతి హింసేతీతి **పలిబోధో,** పరిసద్దో ఉపసగ్గో, సో వికారవసేన అఞ్ఞథా జాతో. సో పలిబోధో అఞ్ఞత్థ ఆవాసాదికో, ఇధ పన సన్థరాపితమఞ్చాదికో. **సాయన్తి** సాయన్హే, భుమ్మత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. థేరో భణతీతి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి మఞ్చపీఠే. "బాలో హోతీ"తి వత్వా తస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ

“అనుగ్గహితవత్తో”తి. అనుగ్గహితం వత్తం యేనాతి **అనుగ్గహితవత్తో**, థేరో. **తజ్జేతీ**తి ఉబ్బేజేతి. **తస్మి**న్తి దహరే. **అస్సా**తి థేరస్స.

ఆణత్తిక్ఖణేయేవాతి థేరస్స పేసనక్ఖణేయేవ. దహరో వదతీతి యోజనా. “థేరో”తి పదం “వత్వా గచ్ఛతీ”తి పదద్వయే కత్తా, “కారేతబ్బో”తి పదే కమ్మం. నన్తి మఞ్చపీఠం, “పఞ్ఞపేత్వా”తిపదమపేక్ఖియ ఏవం వుత్తం. నన్తి దహరం వా. “వత్వా”తి పదమపేక్ఖియ ఏవం వుత్తం. **తత్థేవా**తి మఞ్చపీఠేయేవ. **అస్సా**తి థేరస్స. **తత్థా**తి దివాట్ఠానే. **భోజనసాలతో అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తో**తి భోజనసాలతో నిక్ఖమిత్వా మఞ్చపీఠపఞ్ఞాపనట్ఠానతో అఞ్ఞం ఠానం గచ్ఛన్తో, థేరోతి యోజనా. **తత్థేవా**తి దివాట్ఠానేయేవ. **యత్రిచ్ఛతీ**తి యం ఠానం గన్తుమిచ్ఛతీతి అత్థో. **అన్తరసన్నిపాతే**తి సకలం అహోరత్తం అసన్నిపాతేత్వా అన్తరే సన్నిపాతే సతీతి యోజనా.

తత్థాతి తస్మిం ఠానే. ఆగన్తుకా గణ్హన్తీతి సమ్బన్ధో. **తతో**తి గణ్హనతో. **తేస**న్తి ఆగన్తుకానం . **యేహీ**తి ఆవాసికో వా హోతు, ఆగన్తుకో వా, యేహి భిక్ఖూహి. **తే**తి నిసిన్నకభిక్ఖూ. ఉద్ధం పాళిపాఠం సారేతి పవత్తేతీతి **ఉస్సారకో**. ధమ్మకథాయం సాధూతి **ధమ్మకథికో. తస్మి**న్తి ఉస్సారకే వా ధమ్మకథికే వా. **అహోరత్త**న్తి అహో చ రత్తి చ అహోరత్తం, అచ్చన్తసంయోగపదం. **ఇతరస్మి**న్తి పఠమం నిసిన్నభిక్ఖుతో అఞ్ఞస్మిం భిక్ఖుమ్హీతి యోజనా. **అన్తోఉపచారట్ఠేయేవా**తి లేడ్డుపాతసఙ్ఖాతస్స ఉపచారస్స అన్తో ఠితేయేవ, అనాదరే చేతం భుమ్మం. **సబ్బత్థా**తి ఆపత్తివారఅనాపత్తివారేసు.

౧౧౨. చిమిలికం వాతిఆదీసు వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **త**న్తి చిమిలికత్థరణం. ఉత్తరి అత్థరితబ్బన్తి **ఉత్తరత్థరణ**న్తి దస్సేన్తో ఆహ “ఉత్తరత్థరణం నామా”తిఆది. **భూమియ**న్తి సుధాదిపరికమ్మేన అకతాయం పకతిభూమియం. **చమ్మఖణ్డో**తి ఏత్థ చమ్మంయేవ అస్తే ఖణ్డత్తా ఛిన్నత్తా చమ్మఖణ్డోతి వుచ్చతి. నను సీహచమ్మాదీని న కప్పన్తీతి ఆహ “అట్ఠకథాసు హీ”తిఆది. **హీ**తి సచ్చం. **తస్మా**తి యస్మా న దిస్సతి, తస్మా. **పరిహరణేయేవా**తి అత్తనో సన్తకన్తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా, పుగ్గలికన్తి వా పరిగ్గహేత్వా తం తం ఠానం హరణేయేవ. పాదో పుఞ్ఛీయతి సోధీయతి ఏతాయాతి **పాదపుఞ్ఛనీ**తి కత్వా రజ్జుపిలోతికాయో పాదపుఞ్ఛనీతి వుచ్చతీతి ఆహ “పాదపుఞ్ఛనీ నామా”తిఆది. మయసద్దలోపం కత్వా ఫలకపీఠన్తి వుత్తన్తి ఆహ “ఫలకపీఠం నామ ఫలకమయం పీఠ”న్తి. ఫలకఞ్చ పీఠఞ్చ **ఫలకపీఠ**న్తి వా దస్సేతుం వుత్తం “అథ వా”తి. **ఏతేనా**తి “ఫలకపీఠ”న్తి పదేన. “సఙ్గహిత”న్తి పదే కరణం, కత్తా వా. **బీజనిపత్తక**న్తి చతురస్సబీజనీయేవ సకుణపత్తసదిసత్తా బీజనిపత్తకం, సదిసత్థే కో. “అజ్ఝోకాసే”తి పదం “పచిత్వా”తి పదే ఆధారో. **అగ్గిసాలాయ**న్తి అగ్గినా పచనసాలాయం. **పబ్భారే**తి లేణసదిసే పబ్భారే. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానే.

యస్మిన్తి పుగ్గలే. “అత్తనో పుగ్గలికమివ హోతీ”తి ఇమినా అనాపత్తీతి దస్సేతి.

౧౧౩. యో భిక్ఖు వా లజ్జీ హోతి, తథారూపం భిక్ఖుం వా తి యోజనా. “లజ్జీ హోతీ”తి వత్వా తస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అత్తనో పలిబోధం వియ మఞ్ఞతీ”తి. **యో**తి ఆపుచ్ఛకో భిక్ఖు. “కేనచి ఉపద్దుతం హోతీ”తి సఙ్ఖేపేన వుత్తమత్థం విత్థారేన్తో ఆహ “సచేపి హీ”తిఆది. హిసద్దో విత్థారజోతకో. వుడ్ఢతరో భిక్ఖు గణ్హాతీతి సమ్బన్ధో. **తం పదేస**న్తి సేనాసనట్ఠపితట్ఠానం. **ఆపదాసూ**తి విపత్తీసూతి. చతుత్థం.

౫. దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదం

౧౧౬. పఞ్చమే **మఞ్చకభిసీతి** మఞ్చే అత్థరితబ్బో మఞ్చకో, సోయేవ భిసీతి మఞ్చకభిసి. ఏవం పీఠకభిసిపి. పావారో కోజవోతి ద్వేయేవ పచ్చత్థరణన్తి వుత్తాతి ఆహ "పావారో"తిఆది. **వుత్తన్తి** అట్ఠకథాసు వుత్తం. **దుతియాతిక్కమేతి** దుతియపాదాతిక్కమే. **సేనాసనతోతి** సచే ఏకం సేనాసనం హోతి, తతో. అథ బహూని సేనాసనాని హోన్తి, సబ్బపచ్ఛిమసేనాసనతో. ఏకో లేడ్డుపాతో సేనాసనస్స ఉపచారో హోతి, ఏకో పరిక్ఖేపారహోతి ఆహ "ద్వే లేడ్డుపాతా"తి.

సచే భిక్ఖు, సామణేరో, ఆరామికో చాతి తయో హోన్తి, భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛిత్వా సామణేరో వా ఆరామికో వా న ఆపుచ్ఛితబ్బో. అథ సామణేరో, ఆరామికో చాతి ద్వే హోన్తి, సామణేరం అనాపుచ్ఛిత్వా ఆరామికోవ న ఆపుచ్ఛితబ్బోతి దస్సేన్తో ఆహ "భిక్ఖుమ్హి సతీ"తిఆది. తీసుపి అసన్తేసు ఆపుచ్ఛితబ్బవిధిం దస్సేతుం వుత్తం "తస్మిమ్పి అసతీ"తిఆది. **యేనాతి** ఉపాసకేన, "కారితో"తి పదే కత్తా. **తస్సాతి** విహారసామికస్స. తస్మిమ్పి అసతి గన్తబ్బన్తి యోజనా. **పాసాణేసూతి** పాసాణఫలకేసు. **సచే ఉస్సహతీతి** సచే సక్కోతి. ఉస్సహన్తేన భిక్ఖునా ఠపేతబ్బన్తి యోజనా. **తేపీతి** ఉపాసకాపి, న సమ్పటిచ్ఛన్తీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** దారుభణ్డాదీసు.

పరిచ్ఛేదాకారేన వేణీయతి దిస్సతీతి **పరివేణం.** "అథ ఖో"తి పదం "వేదితబ్బ"న్తి పదే అరుచిలక్ఖణం. "ఆసన్నే"తి ఇమినా ఉపచారసద్దస్స ఉపట్ఠానత్థఅజ్ఝారోపనత్థే నివత్తేతి. యస్మా వమ్మికరాసియేవ హోతి, తస్మాతి యోజనా. ఉపచినన్తీతి **ఉపచికా,** తాహి నిమిత్తభూతాహి పలుజ్జతి నస్సతీతి అత్థో. **సేనాసనన్తి** విహారం. **ఖాయితున్తి** ఖాదితుం, అయమేవ వా పాఠో. **తన్తి** మఞ్చపీఠం. మఞ్చపీఠం విహారే అపఞ్ఞపేత్వా విహారూపచారే పఞ్ఞాపనస్స విసేసఫలం దస్సేతుం ఆహ "విహారూపచారే పనా"తిఆది. విహారూపచారే పఞ్ఞపితన్తి సమ్బన్ధో.

౧౧౮. "గచ్ఛన్తేనా"తి పదం "గన్తబ్బ"న్తి పదే కత్తా. **తథేవాతి** యథా పురిమభిక్ఖు కరోతి, తథేవ. వసన్తేన భిక్ఖునా పటిసామేతబ్బన్తి యోజనా. **రత్తిట్ఠానన్తి** రత్తిం వసనట్ఠానం.

యా దీఘసాలా వా యా పణ్ణసాలా వా ఉపచికానం ఉట్ఠానట్ఠానం హోతి, తతోతి యోజనా. **తస్మిన్తి** దీఘసాలాదికే. **హీతి** సచ్చం , యస్మా వా, సన్తిట్ఠన్తీతి సమ్బన్ధో. **సిలుచ్చయోతి** పబ్బతో, తస్మిం లేణం **సిలుచ్చయలేణం,** పబ్బతగుహాతి అత్థో. **ఉపచికాసఙ్కాతి** ఉపచికానం ఉట్ఠానట్ఠానన్తి ఆసఙ్కా. **తతోతి** పాసాణపిట్ఠియం వా పాసాణత్థమ్భేసు వా కతసేనాసనాదితో. ఆగన్తుకో యో భిక్ఖు అనువత్తన్తో వసతీతి సమ్బన్ధో. **సోతి** ఆగన్తుకో భిక్ఖు. పున **సోతి** ఆగన్తుకో భిక్ఖుయేవ. **తతోతి** గహేత్వా ఇస్సరియేన వసనతో. **ఉభోపీతి** ఆవాసికోపి ఆగన్తుకోపి ద్వే భిక్ఖూ. **తేసూతి** ద్వీసు తీసు. **పచ్ఛిమస్సాతి** సబ్బపచ్ఛిమస్స. **ఆభోగేనాతి** ఆభోగమత్తేన ముత్తి నత్థి, ఆపుచ్ఛితబ్బమేవాతి అధిప్పాయో. **అఞ్ఞతోతి** అఞ్ఞావాసతో. **అఞ్ఞత్రాతి** అఞ్ఞస్మిం ఆవాసే. **తత్థేవాతి** ఆనీతావాసేయేవ. **తేనాతి** వుడ్ఢతరేన, "సమ్పటిచ్ఛితే"తి పదే కత్తా. **సమ్పటిచ్ఛితేతి** వుడ్ఢతరేన సమ్పటిచ్ఛితేపి ఇతరస్స గన్తుం వట్టతి ఆపుచ్ఛితత్తాతి వదన్తి. **నట్ఠం వాతి** నట్ఠే వా సేనాసనే సతి గీవా న హోతీతి యోజనా. **అఞ్ఞస్సాతి** అవిస్సాసికపుగ్గలస్స. **నట్ఠానీతి** నట్ఠేసు మఞ్చపీఠేసు సన్తేసు.

వుడ్ఢతరో భిక్ఖు చ ఇస్సరియో చ యక్ఖో చ సీహో చ వాళమిగో చ కణ్హసప్పో చ **వుడ్ఢ...పే.... కణ్హసప్పా,** తే ఆదయో యేసం తేతి **వుడ్ఢ...పే.... కణ్హసప్పాదయో,** తేసు. ఆదిసద్దేన పేతాదయో సఙ్గణ్హాతి. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. **అస్సాతి** భిక్ఖునో. "పలిబుద్ధో"తి పదస్స అత్థం దస్సేతుం వుత్తం "ఉపద్దుతో"తి. పఞ్చమం.

౬. అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదం

౧౧౯. ఛట్ఠే **రూమ్భిత్వా**తి నివారేత్వా, ఆవరణం కత్వాతి అత్థో. **వస్సగ్గేనా**తి వస్సగణనాయ. **అనుపఖజ్జా**తి ఏత్థ ఖద హింసాయన్తి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౭॥ దకారన్తధాతు) వుత్తత్తా ఖదసద్దో హింసత్థో హోతి. అనుసమీపం ఉపగన్త్వా ఖదనం హిం సనం నామ అనుసమీపం పవిసనమేవాతి దస్సేన్తో ఆహ "అనుపవిసిత్వా"తి.

౧౨౦. "జాన"న్తి ఏత్థ జాననాకారం దస్సేతుం వుత్తం "అనుట్ఠాపనీయో అయ"న్తి. **తేనేవా**తి జాననహేతునా ఏవ. **అస్సా**తి "జాన"న్తిపదస్స. **హీ**తి విత్థారజోతకో. సఙ్ఖో పన దేతీతి సమ్బన్ధో. **యస్సా**తి వుడ్ఢాదీసు అఞ్ఞతరస్స. **ఏత్థా**తి వుడ్ఢగిలానాదీసు. గిలానస్సపి దేతీతి యోజనా. "గిలానో"తి పదం "న పీళేతబ్బో, అనుకమ్పితబ్బో"తిపదద్వయే వుత్తకమ్మం. "కామఞ్చా"తి పదస్స అనుగ్గహత్థజోతకత్తా పనసద్దో గరహత్థజోతకో.

౧౨౧. మఞ్చపీఠానం ఉపచారో నామాతి సమ్బన్ధో. **యతో**తి యతో కుతోచి ఠానతో. యావ మఞ్చపీఠం అత్థి, తావ ఉపచారో నామాతి యోజనా. తస్మిం ఉపచారే ఠితస్స భిక్ఖునో ఉపచారేతి సమ్బన్ధో.

"అభినిసీదతి వా అభినిపజ్జతి వా"తి ఏత్థ వాసద్దస్స అనియమవికప్పత్థం దస్సేతుం వుత్తం "అభినిసీదనమత్తేనా"తిఆది.

౧౨౨. **ఇతో**తి వారతో. **ఇధా**తి ఇమస్మిం పాచిత్తియవారే. యథా వుత్తో, ఏవన్తి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థేవా**తి సబ్బేసు ఏవ విహారపరివేణేసు. **అస్సా**తి విసభాగపుగ్గలస్స. **ఇధాపీ**తి ఇమస్మిమ్పి సిక్ఖాపదే. **తత్థా**తి విస్సాసికపుగ్గలే.

౧౨౩. పాళియం "ఆపదాసూ"తిపదం "పవిసతీ"తి అజ్ఝాహారపదేన సమ్బన్ధితబ్బన్తి ఆహ "ఆపదాసూతిఆదీ"తి. ఛట్ఠం.

౭. నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదం

౧౨౬. సత్తమే యే పాసాదా వా యాని వా చతుస్సాలానీతి యోజనా. చతస్సో భూమియో ఏతేసన్తి **చతుభూమకా**. ఏవం పఞ్చభూమకా. **కోట్ఠకానీ**తి ద్వారకోట్ఠకాని. "పాసాదా"తిపదమపేక్ఖిత్వా వుత్తం "యే"తిపదం, "చతుస్సాలానీ"తిపదే అపేక్ఖితే "యానీ"తి లిఙ్గవిపల్లాసో హోతి. సేనాసనేసు ఏకేన పయోగేన బహుకే ద్వారే భిక్ఖుం అతిక్కామేతీతి సమ్బన్ధో. నానాపయోగేహి నానాద్వారే భిక్ఖుం అతిక్కామేన్తస్సాతి యోజనా. "ద్వారగణనాయా"తిఇమినా పయోగగణనాయాతిపి అత్థం ఞాపేతి అత్థతో పాకటత్తా. **అనామసిత్వా**తి అఛుపిత్వా.

ఏత్తకానీతి ఏతపమాణాని. **తస్సా**తి నిక్కడ్ఢియమానస్స భిక్ఖుస్స. **గాళ్హ**న్తి దళ్హం.

౧౨౭. **ఇధాపీ**తి ఇమస్మిమ్పి సిక్ఖాపదే. **పి**సద్దో పురిమసిక్ఖాపదాపేక్ఖో. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు సిక్ఖాపదేసు. **యత్రా**తి యస్మిం సిక్ఖాపదే.

౧౨౮. **సో**తి భణ్డనకారకకలహకారకో భిక్ఖు. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **పక్ఖ**న్తి అత్తనో పక్ఖం. నిక్కడ్ఢియమానపుగ్గలపక్ఖే ఉమ్మత్తకస్స నిక్కడ్ఢతి వా నిక్కడ్ఢాపేతి వాతి సమ్బన్ధితబ్బం. నిక్కడ్ఢకపుగ్గలపక్ఖే ఉమ్మత్తకస్స అనాపత్తీతి సమ్బన్ధితబ్బన్తి. సత్తమం.

౮. వేహాసకుటిసిక్ఖాపదం

౧౨౯. అట్ఠమే అచ్ఛన్నతలత్తా ఉపరి వేహాసో ఏతిస్సాతి **ఉపరివేహాసా,** సా చ సా కుటి చేతి **ఉపరివేహాసకుటీ**తి దస్సేన్తో ఆహ "ఉపరిఅచ్ఛన్నతలాయా"తి. తస్సా కుటియా సరూపం దస్సేతుం వుత్తం "ద్విభూమికకుటియా వా"తిఆది. "మఞ్చ"న్తి పదం "అభీ"తిఉపసగ్గేన సమ్బన్ధితబ్బన్తి ఆహ "అభిభవిత్వా"తి. "నిసీదతీ"తి కిరియాపదేన వా యోజేతబ్బోతి ఆహ "భుమ్మత్థే వా"తిఆది. **ఏత**న్తి "మఞ్చ"న్తిపదే ఏతం వచనం ఉపయోగవచనం. అథ వా **ఏత**న్తి "మఞ్చ"న్తిపదం ఉపయోగవచనవన్తం. ఏత్థ చ పచ్ఛిమసమ్బన్ధే అభీత్యూపసగ్గో పదాలఙ్కారమత్తో పదవిభూసనమత్తోతి ఆహ "అభీతి ఇదం పనా"తిఆది. **పదసోభణత్థ**న్తి పదస్స అలఙ్కారత్థం విభూసనత్థం పదస్స ఫుల్లితత్థన్తి అధిప్పాయో. **నిపతిత్వా**తి ఏత్థ నీత్యూపసగ్గో ధాత్వత్థానువత్తకోతి ఆహ "పతిత్వా"తి. అథ వా నిక్ఖన్తత్థవాచకోతి ఆహ "నిక్ఖమిత్వా వా"తి. ఇమినా నీత్యూపసగ్గస్స ధాత్వత్థవిసేసకతం దీపేతి, నిక్ఖన్తో హుత్వా పతిత్వాతి అత్థో. **హీ**తి యస్మా. **ఆణీ**తి అగ్గఖీలా.

౧౩౧. యా కుటి సీసం న ఘట్టేతి, సా **అసీసఘట్టా** నామాతి యోజనా. "పమాణమజ్ఝిమస్సా"తిఇమినా థామమజ్ఝిమం నివత్తేతి. **సబ్బహేట్ఠిమాహీ**తి సబ్బేసం దబ్బసమ్భారానం హేట్ఠా ఠితాహి. **తులాహీ**తి గేహధమ్భానముపరి విత్థారవసేన ఠితేహి కట్ఠవిసేసేహి. ఇమినా అట్ఠకథావచనేన చ తులాయ సరూపం పాకటం. కేచి పన తులాయ సరూపం అఞ్ఞథా వదన్తి. **ఏతేనా**తి "మజ్ఝిమస్స పురిసస్స అసీసఘట్టా"తివచనేన దస్సితా హోతీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం. యా కాచి కుటి వుచ్చతీతి యోజనా. **ఉపరీ**తి ద్విభూమికకుటియం భూమితో ఉపరి భూమియం. **అచ్ఛన్నతలా**తి అనుల్లోచతలా, అవితానతలాతి అత్థో. **ఇధ పనా**తి ఇమస్మిం పన సిక్ఖాపదే.

౧౩౩. హీతి సచ్చం, యస్మా వా. **యాయ**న్తి యా అయం కుటి. **తత్థా**తి తస్సం సీసఘట్టకుటియం. అనేణతేన భిక్ఖునాతి యోజనా. **యస్సా**తి కుటియా. **అపరిభోగ**న్తి న పరిభుఞ్జితబ్బం, న పరిభుఞ్జనారహన్తి అత్థో. **పతాణీ**తి పతనస్స నివారణా ఆణి అగ్గఖీలా. సా హి ఆబన్ధం నయతి పవత్తేతీతి **ఆణీ**తి వుచ్చతి. **యత్థా**తి యస్మిం మఞ్చపీఠే . **న నిప్పతన్తీ**తి నిక్ఖన్తో హుత్వా న పతన్తి. **ఆహచ్చపాదకే**తి అఙ్గే ఆహనిత్వా విజ్ఝిత్వా తత్థ పవేసితపాదకే. **నాగదన్తకాదీసూ**తి నాగస్స దన్తో వియాతి నాగదన్తకో, సదిసత్థే కో, సో ఆది యేసం తేతి నాగదన్తకాదయో, తేసు. ఆదిసద్దేన భిత్తిఖీలాదయో సఙ్గణ్హాతీతి. అట్ఠమం.

౯. మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదం

౧౩౫. నవమే **పిట్ఠసఙ్ఘాటస్సా**తి ద్వారబాహాయ. సా హి పిట్ఠే ద్విన్నం కవాటానం సం ఏకతో ఘాటో ఘటనం సమాగమో ఏతస్సత్థీతి పిట్ఠసఙ్ఘాటోతి వుచ్చతి. కురున్దియం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తన్తి యోజనా. **త**న్తి మహాఅట్ఠకథాయ వుత్తవచనం. ఏవం "తదేవా"తి ఏత్థాపి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **భగవతాపీ**తి న మహాఅట్ఠకథాచరియేహి ఏవ వుత్తం, అథ ఖో భగవతాపి కతోతి యోజనా. ద్వారబన్ధేన అగ్గళస్స అవినాభావతో "అగ్గళట్ఠపనాయా"తి వుత్తేపి అగ్గళేన సహ ద్వారబన్ధట్ఠపనాయాతి అత్థోవ గహేతబ్బోతి ఆహ "సకవాటకద్వారబన్ధట్ఠపనాయా"తి. **అగ్గళో**తి కవాటఫలకో. **ఇమమేవత్థ**న్తి మయా వుత్తం ఇమం ఏవ అత్థం సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి "అగ్గళట్ఠపనాయా"తివచనే. **అధిప్పాయో**తి భగవతో అభిసన్ధి. **హి**-సద్దో విత్థారజోతకో. **కమ్పతీ**తి భుసం కమ్పతి. **చలతీ**తి ఈసం చలతి. **తేనా**తి తేన సిథిలపతనహేతునా. మాతికాయం, పదభాజనీయఞ్చ "అగ్గళట్ఠపనాయా"తిపదస్స సమ్బన్ధాభావతో తస్స సమ్బన్ధం దస్సేతుం వుత్తం "తత్థా"తిఆది. తత్థ **తత్థా**తి

“అగ్గళట్ఠపనాయా”తివచనే న వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. అత్థస్స కారణస్స ఉప్పత్తి అత్థుప్పత్తి, సాయేవ **అట్ఠుప్పత్తీ**తి వుచ్చతి త్థకారస్స ట్ఠకారం కత్వా. అధికారతో దట్ఠబ్బోతి యోజనా.

యం పన వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **యస్సా**తి మహావిహారస్స. **ఉపరీ**తి ద్వారతో ఉపరి. **తీసు దిసాసూ**తి ఉభోసు పస్సేసు, ఉపరీతి తీసు దిసాసు. **తత్రాపీ**తి ఖుద్దకే విహారేపి. **సా**తి భిత్తి. **అపరిపూరఉపచారాపీ**తి సమన్తా కవాటపమాణేన అపరిపూరఉపచారాపి. **ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేనా**తి ఉక్కంసపమాణేన. హత్థపాసతో అతిరేకం న లిమ్పితబ్బోతి అధిప్పాయో. తీసు దిసాసు ఏవ లిమ్పితబ్బో న హోతి, లేపోకాసే సతి అధోభాగేపి లిమ్పితబ్బోతి ఆహ “సచే పనస్సా”తిఆది. **అస్సా**తి విహారస్స. ఆలోకం సన్ధేన్తి పిదహన్తీతి **“ఆలోకసన్ధీ”**తి వుత్తే వాతపానకవాటకాయేవాతి దస్సేన్తో ఆహ “వాతపానకవాటకా వుచ్చన్తీ”తి. వాతం పివతీతి **వాతపానం,** ద్వారం, తస్మిం ఠితా కవాటకా **వాతపానకవాటకా. తే**తి వాతపానకవాటకా పహరన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి ఆలోకసన్ధిమ్హి. **సబ్బదిసాసూ**తి ఉభోసు పస్సేసు, హేట్ఠా, ఉపరీతి చతూసు దిసాసు. “తస్మా”తిపదం “లిమ్పితబ్బో వా లేపాపేతబ్బో వా”తిపదద్వయే హేతు. **ఏత్థా**తి “ఆలోకసన్ధిపరికమ్మాయా”తిపదే.

ఇమినాతి సేతవణ్ణాదినా. **సబ్బమేత**న్తి ఏతం సబ్బం సేతవణ్ణాదికం.

యన్తి కిచ్చం. కత్తబ్బం కిచ్చన్తి సమ్బన్ధో. సద్దన్తరబ్యవహితోపి ద్వత్తిసద్దో పరియాయసద్దేన సమాసో హోతీతి ఆహ “ఛదనస్స ద్వత్తిపరియాయ”న్తి. ద్వే వా తయో వా పరియాయా సమాహటాతి **ద్వత్తిపరియాయం** , సమాహారే దిగు, తిసద్దే పరే ద్విస్స అకారో హోతి. **పరిక్ఖేపో**తి అనుక్కమేన పరిక్ఖేపో. అపత్యూపసగ్గస్స పటిసేధవాచకత్తా “అహరితే”తి వుత్తం. **ఏత్థా**తి “అపహరితే”తి పదే. “హరిత”న్తి ఇమినా అధిప్పేతన్తి సమ్బన్ధో. ఆదికప్పకాలే అపరణ్ణతో పుబ్బే పవత్తం అన్నం **పుబ్బణ్ణం,** అపరస్మిం పుబ్బణ్ణతో పచ్ఛా పవత్తం అన్నం **అపరణ్ణం,** నకారద్వయస్స ణకారద్వయం కత్వా. **తేసేవా**తి అధిప్పేతత్తా ఏవ.

వుత్తన్తి వపితం, యథా “సుమేధభూతో భగవా”తిఏత్థ బోధిం అసమ్పత్తోపి బోధిసత్తో సుమేధభూతో “భగవా”తి వుచ్చతి అవస్సమ్భావియత్తా, ఏవం హరితం అసమ్పత్తమ్పి ఖేత్తం “హరిత”న్తి వుచ్చతి అవస్సమ్భావియత్తాతి అత్థం దస్సేతి “యస్మిమ్పి ఖేత్తే”తిఆదినా.

అహరితేయేవాతి హరితవిరహే ఏవ ఖేత్తేతి యోజనా. **తత్రాపీ**తి అహరితఖేత్తేపి. “పిట్ఠివంసస్సా”తిపదం “పస్సే”తిపదే సామ్యత్థఛట్ఠీ, ఇమినా పకతిగేహం దస్సేతి. “కూటాగారకణ్ణికాయా”తిపదం “ఉపరి, థూపికాయా”తిపదే సామ్యత్థఛట్ఠీ, ఇమినా ఏకకూటయుత్తే మాళాదికే దస్సేతి. ఠితం భిక్ఖున్తి సమ్బన్ధో. నిసిన్నకం యంకఞ్చి జనన్తి యోజనా. **తస్సా**తి ఠితట్ఠానస్స. **అన్తో**తి అబ్భన్తరే, **హి** యస్మా **అయం** ఓకాసో పతనోకాసోతి యోజనా.

౧౩౬. **ఛాదితం నామా**తి ఏత్థ ఛాదితసద్దో భావత్థో హోతి, తేనాహ “ఛాదన”న్తి. **ఉజుకమేవా**తి ఛదనుట్ఠాపనతో ఉద్ధం ఉజుకం ఏవ. **త**న్తి ఛాదనం. **అపనేత్వాపీ**తి నాసేత్వాపి. **తస్మా**తి యస్మా లబ్భతి, తస్మా, పక్కమితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **పరిక్ఖేపేనా**తి పరివారేన ఛాదేన్తస్సాతి యోజనా. **ఇధాపీ**తి పరియాయఛాదనేపి అధిట్ఠహిత్వాతి సమ్బన్ధో. **తుణ్హీభూతేనా**తి తుణ్హీభూతో హుత్వా. **ఛదనుపరీ**తి ఛదనస్స ఉపరి. **హీ**తి సచ్చం. “తతో చే ఉత్తరి”న్తి ఏత్థ తతో ద్వత్తిపరియాయతో ఉపరీతి దస్సేన్తో ఆహ “తిణ్ణం మగ్గానం వా”తిఆది.

౧౩౭. కరేన హత్థేన లునితబ్బో, ఛిన్దితబ్బో, లాతబ్బో గహేతబ్బోతి వా **కరళో**తి కతే అత్థపకరణాదితో తిణముట్ఠి ఏవాతి ఆహ “తిణముట్ఠియ”న్తి. నవమం.

౧౦. సప్పాణకసిక్ఖాపదం

౧౪౦. దసమే **“జాన”**న్తి గచ్ఛన్తాదిగణోతి ఆహ “జానన్తో”తి. సం విజ్జతి పాణో ఏత్థాతి **సపాణకం. ఏత**న్తి ఉదకం. సయం జానన్తోపి పరేన జానాపేన్తోపి జానాతియేవ నామాతి ఆహ “యథా తథా వా”తి. **సపాణకం ఉదక**న్తి కరణత్థే చేతం ఉపయోగవచనం, తేనాహ “తేన ఉదకేనా”తి. **పుబ్బే**తి పథవిఖణనసిక్ఖాపదాదికే.

తత్థాతి “సిఞ్చేయ్య వా సిఞ్చాపేయ్య వా”తిపదే. **ధార**న్తి సోతం. **మాతికం పముఖ**న్తి మాతికం అభిముఖం. **తత్థ తత్థా**తి తస్మిం తస్మిం ఠానే. అఞ్ఞతో ఠానతో అఞ్ఞం ఠానం నేతీతి యోజనా. “సపాణకం ఉదక”న్తి సామఞ్ఞవచనస్సపి విసేసే అవట్ఠానతో, విసేసత్థినా చ విసేసస్స అనుపయోజితబ్బతో ఇధ విసేసఉదకన్తి సన్ధాయభాసితత్థం దస్సేన్తో ఆహ “ఇదం పనా”తిఆది. ఇదం పన న వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **య**న్తి ఉదకం “గచ్ఛతీ”తిపదే కత్తా. **యత్థా**తి యస్మిం ఉదకేతి. దసమం.

భూతగామవగ్గో దుతియో.

౩. ఓవాదవగ్గో

౧. ఓవాదసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౧౪౪. భిక్ఖునివగ్గస్స పఠమే **తేస**న్తి థేరానం. మహాకులేహి నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితాతి యోజనా. కులధీతరో విజ్జమానగుణం కథయన్తీతి సమ్బన్ధో. “ఞాతిమనుస్సాన”న్తిపదం “కథయన్తీ”తిపదే సమ్పదానం. **కుతో**తి కస్స థేరస్స సన్తికాతి అత్థో. **తేస**న్తి థేరానం గుణన్తి సమ్బన్ధో. “కథేతు”న్తిపదమపేక్ఖిత్వా “విజ్జమానగుణే”తి వత్తబ్బే అవత్వా “వట్టన్తీ”తిపదమపేక్ఖియ “విజ్జమానగుణా”తి వుత్తం. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **తతో**తి కథనకారణా అభిహరింసూతి సమ్బన్ధో. **తేనా**తి అభిహరణహేతునా.

తేసన్తి ఛబ్బగ్గియానం. **తాసూ**తి భిక్ఖునీసు. “భిక్ఖునియో”తిపదం “ఉపసఙ్కమిత్వా”తిపదే కమ్మం. ఛబ్బగ్గియానం భిక్ఖునీసు ఉపసఙ్కమనం లాభతణ్హాయ హోతి, భిక్ఖునీనం ఛబ్బగ్గీసు ఉపసఙ్కమనం చలచిత్తతాయ హోతీతి అఞ్ఞమఞ్ఞూపసఙ్కమన్తానం విసేసో. తిరచ్ఛానభూతా కథా **తిరచ్ఛానకథా** నిరత్థకకథాతి దస్సేన్తో ఆహ “తిరచ్ఛానకథన్తీ”తి. **సగ్గమగ్గగమనేపీ**తి పిసద్దో మోక్ఖగమనే పన కా నామ కథాతి దస్సేతి. రాజానో ఆరబ్భ పవత్తా కథా **రాజకథా**. ఆదిసద్దేన చోరకథాదయో సఙ్గణ్హాతి.

౧౪౭. **తే భిక్ఖూ**తి ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ భవేయ్యున్తి సమ్బన్ధో. అదిట్ఠం సచ్చం యేహీతి **అదిట్ఠసచ్చా**, తేసం భావో **అదిట్ఠసచ్చత్తం**, తస్మా అదిట్ఠసచ్చత్తా బన్ధిత్వాతి యోజనా. **నేస**న్తి ఛబ్బగ్గియానం. **అఞ్ఞేనేవ ఉపాయేనా**తి అలద్ధసమ్ముతితో అఞ్ఞేనేవ లద్ధసమ్ముతిసఙ్ఖాతేన కారణేన కత్తుకామోతి సమ్బన్ధో. **పరతో**తి పరస్మిం పచ్ఛా, ఉపరీతి అత్థో. **కరోన్తో వా**తి పరిబాహిరే కరోన్తో ఏవ హుత్వా ఆహాతి యోజనా. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. యస్మా న భూతపుబ్బాని, ఇతి తస్మా పరిబాహిరం కరోన్తో వాతి అత్థో.

తత్థాతి “అనుజానామీ”తిఆదివచనే. **సీలవా**తి ఏత్థ వన్తుసద్దో పసంసత్థే చ అతిసయత్థే చ నిచ్చయోగత్థే చ హోతి. **తస్సా**తి లద్ధసమ్ముతికస్స. **తన్తి** సీలం. పాతిమోక్ఖసంవరసద్దానం కమ్మధారయభావం, తేహి చ సంవుతసద్దస్స తప్పురిసభావం దస్సేతుం వుత్తం “పాతిమోక్ఖోవా”తిఆది. తత్థ ఏవసద్దేన కమ్మధారయభావం, ఏనసద్దేన చ తప్పురిసభావం దస్సేతీతి దట్ఠబ్బం.

వత్తతీతి అత్తభావం పవత్తేతి. కారితపచ్చయో హి అదస్సనం గతో. ఇమినా ఇరియాపథవిహార దిబ్బవిహార బ్రహ్మవిహార అరియవిహారేసు చతూసు విహారేసు అత్తభావవత్తనం ఇరియాపథవిహారం దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం. **ఏతన్తి** “పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతీ”తివచనం. **విభఙ్గే**తి ఝానవిభఙ్గే.

“సీల”న్తిఆదీని అట్ఠ పదాని తుల్యాధికరణాని. అయం పనేత్థ సమ్బన్ధో – సీలం కుసలానం ధమ్మానం సమాపత్తియా పతిట్ఠా ఆది చరణం సంయమో సంవరో మోక్ఖం పమోక్ఖన్తి. **సమాపత్తియా**తి సమాపత్తత్థాయ. “ఉపేతో”తిఆదీని సత్త పదాని అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనాని. తత్థ **ఉపపన్నో**తి యుత్తో అనుయుత్తో. **సమన్నాగతో**తి సమన్తతో అను పునప్పునం ఆగతోతి సమన్నాగతో, సమఙ్గీభూతోతి అత్థో. ఏత్థ హి సంసద్దో సమన్తత్థవాచకో, అనుసద్దో నఉపచ్ఛిన్నత్థవాచకో. **తేనా**తి తేన కారణేన. **పాలేతీ**తి అత్తభావం బాధనతో రక్ఖతి. **యపేతీ**తి అత్తభావో పవత్తతి. **యాపేతీ**తి అత్తభావం పవత్తాపేతి. యప యాపనే. యాపనం పవత్తనన్తి హి ధాతుపాఠేసు వుత్తం (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౮ పకారన్తధాతు). **విహరతీ**తి ఏత్థ ఏకో ఆకారత్థవాచకో ఇతిసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠో, ఇతి వుచ్చతి, ఇతి వుత్తన్తి వా యోజనా.

ఆచారగోచరసద్దానం ద్వన్దభావం, తేహి చ సమ్పన్నసద్దస్స తప్పురిసభావం దస్సేన్తో ఆహ “**ఆచారగోచరసమ్పన్నో**”తిఆది. తత్థ చసద్దేన ద్వన్దభావం, ఏనసద్దేన చ తప్పురిసభావం దస్సేతి. **అణు**సద్దో అప్పత్థో, **మత్త**సద్దో పమాణత్థోతి ఆహ “అప్పమత్తకేసూ”తి. “దస్సనసీలో”తిఇమినా “**దస్సావీ**”తిఏత్థ ఆవీసద్దస్స తస్సీలత్థభావం దస్సేతి. “సమాదాయా”తి ఏత్థ సంపుబ్బఆపుబ్బస్స దాసద్దస్స కమ్మాపేక్ఖత్తా తస్స కమ్మం దస్సేతుం వుత్తం “తం తం సిక్ఖాపద”న్తి. ఇమినా “సిక్ఖాపదేసూ”తి ఉపయోగత్థే భుమ్మవచనన్తి దస్సేతి. అథ వా **సిక్ఖాపదేసూ**తి నిద్ధారణత్థే భుమ్మవచనమేతం. “తం తం సిక్ఖాపద”న్తి కమ్మం పన అజ్ఝాహరితబ్బన్తి దస్సేతి. “**సమాదాయా**”తి ఏత్థ సంసద్దస్స చ ఆపుబ్బస్స దాసద్దస్స చ యకారస్స చ అత్థం దస్సేతుం “సాధుకం గహేత్వా”తి వుత్తం. **ఏత్థా**తి ఇమిస్సం అట్ఠకథాయం. విత్థారో పన గహేతబ్బోతి యోజనా. **యో**తి కులపుత్తో.

అస్సాతి లద్ధసమ్ముతికస్స. యం తం బహు సుతం నామ అత్థి, తం న సుతమత్తమేవాతి యోజనా. **మఞ్జూసాయన్తి** పేళాయం. సా హి సామికస్స సధనత్తం మఞ్ఞతే ఇమాయాతి “మఞ్జూసా”తి వుచ్చతి. మఞ్జూసాయం రతనం సన్నిచితం వియ సుతం సన్నిచితం అస్మిం పుగ్గలేతి యోజనా, **ఏతేనా**తి “సన్నిచిత”న్తిపదేన, దస్సేతీతి సమ్బన్ధో. **సో**తి లద్ధసమ్ముతికో భిక్ఖు. **సన్నిచితరతనస్సేవా**తి సన్నిచితరతనస్స ఇవ. **తన్తి** “యే తే ధమ్మా”తిఆదివచనం. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. **అస్సా**తి లద్ధసమ్ముతికస్స భిక్ఖునో. **తత్థా**తి “వచసా పరిచితా”తిఆదివచనే. ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **పగుణా**తి ఉజుకా. ఉజుకో హి అజిమ్హత్తా పకట్ఠో ఉత్తమో గుణోతి అత్థేన “పగుణో”తి వుచ్చతి. **అనుపేక్ఖితా**తి పునప్పునం ఉపగన్త్వా ఇక్ఖితా, పస్సితా దస్సితాతి అత్థో. **అత్థతో**తి అభిధేయ్యత్థతో, అట్ఠకథాతోతి అత్థో. **కారణతో**తి ధమ్మతో, పాళితోతి అత్థో. **దిట్ఠి**సద్దస్స పఞ్ఞాసద్దవేవచనత్తా “పఞ్ఞాయా”తి వుత్తం. **సుపచ్చక్ఖకతా**తి సుట్ఠు అక్ఖానం ఇన్ద్రియానం పటిముఖం కతా.

“బహుస్సుతో”తి ఏత్థ బహుస్సుతస్స తివిధభావం దస్సేన్తో ఆహ “అయం పనా”తిఆది. నిస్సయతో ముచ్చతీతి **నిస్సయముచ్చనకో**. పరిసం ఉపట్ఠాపేతీతి **పరిసుపట్ఠాకో**. భిక్ఖునియో ఓవదతీతి **భిక్ఖునోవాదకో. తత్థా**తి తివిధేసు బహుస్సుతేసు. నిస్సయముచ్చనకేన ఏత్తకం ఉగ్గహేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఉపసమ్పదాయా**తి ఉపసమ్పాదేత్వా. పఞ్చ వస్సాని ఏతస్సాతి **పఞ్చవస్సో**. తేన ఉగ్గహేతబ్బన్తి యోజనా. **సబ్బన్తిమేనా**తి సబ్బేసం పరిచ్ఛేదానం అన్తే లామకే పవత్తేన. **పగుణా**తి అజిమ్హా ఉజుకా. **వాచుగ్గతా**తి తస్సేవ వేవచనం. యస్స హి పాళిపాఠా సజ్ఝాయనకాలే పగుణా హోన్తి, తస్స వాచుగ్గతా. యస్స వా పన వాచుగ్గతా హోన్తి, తస్స పగుణా. తస్మా తాని పదాని అఞ్ఞమఞ్ఞకారణవేవచనాని. **పక్ఖదివసేసూ**తి జుణ్హపక్ఖకాళపక్ఖపరియాపన్నేసు దివసేసు. **ధమ్మసావనత్థాయా**తి సమ్పత్తానం పరిసానం ధమ్మస్స సావనత్థాయ సుణాపనత్థాయాతి అధిప్పాయో. **సావనత్థాయా**తి ఏత్థ యుపచ్చయపరత్తా కారితపచ్చయో లోపో హోతీతి దట్ఠబ్బం. తస్మా సావీయతే సుణాపీయతే **సావన**న్తి వచనత్థో కాతబ్బో. భాణవారా ఉగ్గహేతబ్బాతి సమ్బన్ధో. **సమ్పత్తాన**న్తి అత్తనో సన్తికం సమ్పత్తానం. **పరికథనత్థాయా**తి పరిస్సఙ్గేన ఆలిఙ్గనేన కథనత్థం, అప్పసద్దసఙ్ఖాతాయ వాచాయ కథనత్థన్తి అత్థో. “కథామగ్గో”తి వుత్తత్తా వత్థుకథాయేవ అధిప్పేతా, న సుత్తసఙ్ఖాతో పాళిపాఠో. అను పచ్ఛా, పునప్పునం వా దాయకా మోదన్తి ఏతాయాతి **అనుమోదనా**. ఝానం వా మగ్గో వా ఫలం వా **సమణధమ్మో** నామ. తస్స కరణత్థం ఉగ్గహేతబ్బన్తి యోజనా. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. చతూసు దిసాసు అపటిహతోతి **చాతుద్దిసో**, అపటిహతత్థే ణపచ్చయో.

పరిసుపట్ఠాపకేన కాతబ్బాతి యోజనా. **అభివినయే**తి అఞ్ఞమఞ్ఞపరిచ్ఛిన్నే వినయపిటకే. **ద్వే విభఙ్గా**తి భిక్ఖువిభఙ్గో చ భిక్ఖునివిభఙ్గో చ. అసక్కోన్తేన పరిసుపట్ఠాపకేన భిక్ఖునాతి సమ్బన్ధో. ఏవం అత్తనో అత్థాయ ఉగ్గహేతబ్బం దస్సేత్వా ఇదాని పరిసాయ అత్థాయ ఉగ్గహేతబ్బం దస్సేన్తో ఆహ “పరిసాయ పనా”తిఆది. **అభిధమ్మే**తి అఞ్ఞమఞ్ఞపరిచ్ఛిన్నే సుత్తన్తపిటకే ఏవ, న అభిధమ్మపిటకే. **తయో వగ్గా**తి సగాథావగ్గో నిదానవగ్గో ఖన్ధవగ్గోతి తయో వగ్గా. **వా**సద్దో అనియమవికప్పత్థో. **ఏక**న్తి ఏకం నిపాతం. **తతో తతో**తి నికాయతో. **సముచ్చయం కత్వా**తి రాసిం కత్వా. **న వుత్త**న్తి అట్ఠకథాసు న కథితం. యస్స పన నత్థి, సో న లభతీతి యోజనా. **సుత్తన్తే చా**తి సుత్తన్తపిటకే పన. **ఉగ్గహితో**తి సరూపకథనేన గహితో, ఉచ్చారితోతి అత్థో. **దిసాపామోక్ఖో**తి దిసాసు ఠితానం భిక్ఖుఆదీనం పామోక్ఖో. **యేన కామం గమో**తి యథాకామం గమో.

చతూసు నికాయేసూతి ఖుద్దకనికాయతో అఞ్ఞేసు దీఘనికాయాదీసు. **ఏకస్సా**తి అఞ్ఞతరస్స ఏకస్స . **ఏకనికాయేనా**తి ఏకస్మిం నికాయే లద్ధనయేన. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **తత్థా**తి చతుప్పకరణస్స అట్ఠకథాయం. **నానత్థ**న్తి నానాపయోజనం. **త**న్తి వినయపిటకం. **ఏత్తావతా**తి ఏత్తకపమాణేన పగుణేన. **హోతీ**తి ఇతిసద్దో పరిసమాపనత్థో. ఇతి పరిసమాపనం వేదితబ్బన్తి యోజనా.

ఉభయాని ఖో పనస్సాతి ఆది పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞస్మి**న్తి వినయపిటకతో ఇతరస్మిం. **తత్థా**తి “ఉభయాని ఖో పనస్సా”తిఆదివచనే. యథా యేనాకారేన ఆగతాని, తం ఆకారం దస్సేతున్తి యోజనా. **పదపచ్చాభట్ఠసఙ్కరదోసవిరహితానీ**తి పదానం పచ్చాభట్ఠసఙ్కరభూతేహి దోసేహి విరహితాని. ఏత్థ చ **పదపచ్చాభట్ఠ**న్తి పదానం పటినివత్తిత్వా ఆభస్సనం గళనం, చుతన్తి అత్థో. **పదసఙ్కర**న్తి పదానం విపత్తి, వినాసోతి అత్థో. “**సుత్తసో**”తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి ఖన్ధకపరివారసుత్తం ఏవ గహేతబ్బన్తి ఆహ “ఖన్ధకపరివారతో”తి. **అనుబ్యఞ్జనసో**తి ఏత్థ బ్యఞ్జనసద్దో అక్ఖరస్స చ పదస్స చ వాచకోతి ఆహ “అక్ఖరపదపారిపూరియా చా”తి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

“సిథిలధనితాదీన”న్తిపదం “వచనేనా”తిపదే కమ్మం, “వచనేనా”తిపదం “సమ్పన్నాగతో”తిపదే హేతు, “విస్సట్ఠాయ అనేలగళాయ అత్థస్స విఞ్ఞాపనియా”తిపదాని “వాచాయా”తిపదే విసేసనాని. **సిథిలధనితాదీనన్తి** ఆదిసద్దేన నిగ్గహితవిముత్తసమ్బన్ధవవత్థితదీఘ రస్స గరు లహు సఙ్ఖాతా అట్ఠ బ్యఞ్జనబుద్ధియో సఙ్గణ్హాతి. **యథావిధానవచనేనాతి** అక్ఖరచిన్తకానం యథా సంవిదహనవచనేన. వాచాయేవ కరీయతి కథీయతి ఉచ్చారీయతి **వాక్కరణం** చకారస్స కకారం కత్వా. **హీతి** తదేవ యుత్తం. మాతుగామో యస్మా సరసమ్పత్తిరతో, తస్మా హీళేతీతి యోజనా. “సరసమ్పత్తిరహిత”న్తిపదం “వచన”న్తిపదే విసేసనభావేన విసేసం కత్వా “హీళేతీ”తిపదే హేతుభావేన సమ్బజ్జనతో హేతుఅన్తోగధవిసేసనన్తి దట్ఠబ్బం. **సబ్బాసన్తి** భిక్ఖునీనం. “సీలాచారసమ్పత్తియా”తిఇమినా జాతి గోత్త రూప భోగాదినాతిఅత్థం నివత్తేతి. **కారణఞ్చాతి** అట్ఠకథఞ్చ. **తజ్జేత్వాతి** ఉబ్బేజేత్వా. **తాసన్తి** భిక్ఖునీనం. **గిహికాలేతి** భిక్ఖునోవాదకస్స గిహికాలే అనజ్ఝాపన్నపుబ్బో హోతీతి సమ్బన్ధో. **హి** తదేవ యుత్తం. “మాతుగామో”తిపదం “న కరోతీ”తిపదే సుద్ధకత్తా, “ఉప్పాదేతీ”తిపదే హేతుకత్తా. ఇతస్స భిక్ఖునో ధమ్మదేసనాయాపీతి యోజనా. **అపిసద్దో** గరహత్థో. **విసభాగేహీతి** విరుద్ధేహి వత్థారమ్మణేహి. **అయుత్తట్ఠానేతి** పబ్బజితానం అననురూపట్ఠానే. **ఛన్దరాగన్తి** బలవతణ్హం. **తేనాతి** తేన హేతునా.

“ఏత్థ చా”తిఆదిమ్హి అయం పన సఙ్గహో –

> “సీలవా బహుస్సుతో చ, స్వాగతో చ సువాచకో;
> పియో పటిబలో చాపి, నజ్ఝాపన్నో చ వీసతీ”తి.

౧౪౭. **వత్థుస్మిన్తి** అట్ఠుప్పత్తియం. కకారలోపం కత్వా గరుధమ్మాతి వుచ్చన్తీతి ఆహ “గరుకేహి ధమ్మేహీ”తి. **తేతి** గరుధమ్మా. **హీతి** యస్మా. “ఏకతో”తి సామఞ్ఞేన వుత్తవచనస్స విసేసేన గహేతబ్బతం దస్సేతుం వుత్తం “భిక్ఖునీనం సన్తికే”తి. **యథావత్థుకమేవాతి** పాచిత్తియమేవ. తఞ్హి వత్థుస్స ఆపత్తికారణస్స అనురూపం పవత్తత్తా “యథావత్థుక”న్తి వుచ్చతి.

౧౪౯. **పాతోతి** పగేవ, పఠమన్తి అత్థో. అసమ్మట్ఠం సమ్మజ్జితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. అసమ్మజ్జనే దోసం పాకటం కరోన్తో ఆహ “అసమ్మట్ఠం హీ”తిఆది. **హీతి** తప్పాకటీకరణజోతకో. **తన్తి** పరివేణం. దిస్వా భవేయ్యున్తి సమ్బన్ధో. **తేనాతి** అసోతుకామానం వియ భవనహేతునా. పరివేణసమ్మజ్జనస్స ఆనిసంసం దస్సేత్వా పానీయపరిభోజనీయఉపట్ఠానస్స తమేవ దస్సేన్తో ఆహ “అన్తో గామతో పనా”తి ఆది. **తస్మిన్తి** పానీయపరిభోజనీయే.

సాఖాభఙ్గమ్పీతి భఞ్జితబ్బసాఖమ్పి. **దుతియోతి** విఞ్ఞూ పురిసో దుతియో. నిసీదితబ్బట్ఠానం దస్సేన్తో ఆహ “నిసీదితబ్బ”న్తిఆది. “విహారమజ్ఝే”తి సామఞ్ఞతో వత్వా విసేసతో దస్సేతుం వుత్తం “ద్వారే”తి. ఓసరన్తి అవసరన్తి ఏత్థాతి **ఓసరణం,** తఞ్చ తం ఠానఞ్చేతి **ఓసరణట్ఠానం,** తస్మిం. **సమగ్గత్థాతి** ఏత్థ సంపుబ్బో చ ఆపుబ్బో చ గముసద్దో హోతి, తతో హియ్యత్తనీసఙ్ఖాతం త్థవచనం వా హోతి, పఞ్చమీసఙ్ఖాతస్స థవచనస్స త్థత్తం వా హోతి, సంయోగపరత్తా ఆ ఉపసగ్గో రస్సో చ హోతి, ఇతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “సమ్మా ఆగతత్థా”తి. తత్థ “సమ్మా”తిపదేన సంసద్దస్స అత్థం దస్సేతి, “ఆ”ఇతిపదేన ఆత్యూపసగ్గం, “గత”ఇతిపదేన గముధాతుం, “త్థ”ఇతిపదేన హియ్యత్తనీసఙ్ఖాతం త్థవచనం వా, పఞ్చమీసఙ్ఖాతస్స థవచనస్స త్థత్తం వా దస్సేతి. అయం పనేత్థత్థో – సమం తుమ్హే ఆగతత్థాతి. పఞ్చమీసఙ్ఖాతస్స థవచనస్స త్థత్తకాలే సమం

తుమ్హే ఆగా అత్థ భవథాతి. “ఆగచ్ఛన్తీ”తిపదేన “**వత్తన్తీ**”తి ఏత్థ వతుధాతుయా అత్థం దస్సేతి, “పగుణా వాచుగ్గతా”తిపదేహి అధిప్పాయం దస్సేతి. **పాళీ**తి గరుధమ్మపాళి.

తత్థాతి తస్సం పాళియం, తేసు వా అభివాదనాదీసు చతూసు. **మగ్గసమ్పదాన**న్తి మగ్గం పరిహరిత్వా భిక్ఖుస్స ఓకాసదానం. **బీజన**న్తి బీజనియా విధూపనం. **పానీయాపుచ్ఛన**న్తి పానీయస్స ఆపుచ్ఛనం. ఆదిసద్దేన పరిభోజనీయాపుచ్ఛనాదికం సఙ్గణ్హాతి. **ఏత్థ చా**తి ఏతేసు చతూసు అభివాదనాదీసు. “అన్తో గామే వా”తిఆదీని ఛ పదాని “కాతబ్బమేవా”తిపదే ఆధారో. **రాజుస్సారణాయా**తి రఞ్ఞో ఆనుభావేన జనానం ఉస్సారణాయ. మహాభిక్ఖుసఙ్ఘో సన్నిపతతి ఏత్థాతి **మహాసన్నిపాతం,** తస్మిం మహాసన్నిపాతే ఠానే నిసిన్నే సతీతి యోజనా. **పచ్చుట్ఠాన**న్తి పటికచ్చేవ ఉట్ఠానం. **తం తన్తి** సామీచికమ్మం.

సక్కత్వాతి చిత్తిం కత్వా, సం ఆదరం కత్వాతి అత్థో. తేనాహ “యథా కతో”తిఆది. **తిణ్ణం కిచ్చాన**న్తి “సక్కత్వా గరుంకత్వా మానేత్వా”తిసఙ్ఖాతానం తిణ్ణం కిచ్చానం. అనీయసద్దో కమ్మత్థోతి ఆహ “న అతిక్కమితబ్బో”తి.

నత్థి భిక్ఖు ఏత్థాతి **అభిక్ఖుకో** ఆవాసో, సో కిత్తకే ఠానే అభిక్ఖుకో, యో ఆవాసో అభిక్ఖుకో నామ హోతీతి ఆహ “సచే”తి ఆది. “ఉపస్సయతో”తిపదం “అబ్భన్తరే”తిపదే అపాదానం. **ఏత్థా**తి అభిక్ఖుకే ఆవాసే. **హీ**తి సచ్చం. **తతో**తి అడ్ఢయోజనబ్భన్తరే ఠితఆవాసతో. **పర**న్తి అఞ్ఞస్మిం ఆవాసే, భుమ్మత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. **పచ్ఛాభత్త**న్తి భత్తతో పచ్ఛా. **తత్థా**తి అభిక్ఖుకే ఆవాసే. “భిక్ఖునియో”తిపదం “వదన్తీ”తిపదే కమ్మం. **వుత్తప్పమాణే**తి అడ్ఢయోజనబ్భన్తరసఙ్ఖాతే వుత్తప్పమాణే. **సాఖామణ్డపేపీ**తి సాఖాయ ఛాదితమణ్డపేపి. పిసద్దేన ఆవాసే పన కా నామ కథాతి దస్సేతి. **వుత్థా**తి వసితా. **ఏత్తావతా**తి ఏకరత్తం వసితమత్తేన. **ఏత్థా**తి సభిక్ఖుకే ఆవాసే. ఉపగచ్ఛన్తీహి భిక్ఖునీహి యాచితబ్బాతి యోజనా. **పక్ఖస్సా**తి ఆసళ్హీమాసస్స జుణ్హపక్ఖస్స. “తేరసియ”న్తిపదేన అవయవిఅవయవభావేన యోజేతబ్బం. **మయ**న్తి అమ్హే. **యతో**తి యేన ఉజునా మగ్గేనాతి సమ్బన్ధో. తేనాహ “తేన మగ్గేనా”తి. **అఞ్ఞేన మగ్గేనా**తి ఉజుమగ్గతో అఞ్ఞేన జిమ్హమగ్గేన. **అయ**న్తి అయం ఆవాసో. **తతో**తి భిక్ఖూనం ఆవాసతో, భిక్ఖునిఉపస్సయతో వా, ఇదమేవ యుత్తతరం. వక్ఖతి హి “అమ్హాకం ఉపస్సయతో గావుతమత్తే”తి. **ఖేమట్ఠానే**తి అభయట్ఠానే. తఞ్హి ఖీయన్తి భయా ఏత్థాతి **ఖేమం,** ఖేమఞ్చ తం ఠానఞ్చేతి ఖేమట్ఠానన్తి కత్వా “ఖేమట్ఠాన”న్తి వుచ్చతి. **తాహి భిక్ఖునీహీ**తి అడ్ఢయోజనమత్తే ఠానే వసన్తీహి. **తా భిక్ఖునియో**తి గావుతమత్తే ఠానే వసన్తియో. **అన్తరా**తి తుమ్హాకం, అమ్హాకఞ్చ నివాసనట్ఠానస్స, నివాసనట్ఠానతో వా అన్తరే వేమజ్ఝే. భుమ్మత్థే చేతం నిస్సక్కవచనం. ఠితే మగ్గేతి సమ్బన్ధో “సన్తికా”తిపదం “ఆగత”ఇతిపదే అపాదానం. **తత్థా**తి అఞ్ఞాసం భిక్ఖునీనం ఉపస్సయే. ఇతి యాచితబ్బాతి యోజనా. **తతో**తి భిక్ఖూనం యాచితబ్బతో, పరన్తి సమ్బన్ధో.

చాతుద్దసేతి ఆసళ్హీమాసస్స జుణ్హపక్ఖస్స చతుద్దసన్నం దివసానం పూరణే దివసే. **ఇధా**తి ఇమస్మిం విహారే. “ఓవాద”న్తిపదం “అను”ఇతిపదే కమ్మం. **అనుజీవన్తియో**తి అనుగన్త్వా జీవనం వుత్తిం కరోన్తియో. వుత్తా భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **దుతియదివసే**తి ఆసళ్హీపుణ్ణమియం. **అథా**తి పక్కమనానన్తరం. **ఏత్థా**తి భిక్ఖూనం పక్కన్తత్తా అపస్సనే. “ఆభోగం కత్వా”తిఇమినా ఆభోగం అకత్వా వసితుం న వట్టతీతి దీపేతి. సభిక్ఖుకావాసం గన్తబ్బమేవాతి అధిప్పాయో. **సా**తి వస్సచ్ఛేదాపత్తి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **కేనచి కారణేనా**తి భిక్ఖాచారస్స అసమ్పదాదినా కేనచి నిమిత్తేన. **హీ**తి సచ్చం. భిక్ఖూనం పక్కన్తాదికారణా అభిక్ఖుకావాసే వసన్తియా కిం అభిక్ఖుకావాసేవ పవారేతబ్బన్తి ఆహ “పవారేన్తియా పనా”తిఆది.

అన్వద్ధమాసన్తి ఏత్థ అనుసద్దో విచ్ఛత్థవాచకో కమ్మప్పవచనీయో, తేన పయోగత్తా భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ "అద్ధమాసే అద్ధమాసే"తి. **పచ్చాసీసితబ్బాతి** ఏత్థ పతిపుబ్బో చ ఆపుబ్బో చ సిధాతు ఇచ్ఛత్థేతి ఆహ "ఇచ్ఛితబ్బా"తి. సిధాతుయా ద్వేభావో హోతి. ఆపుబ్బో సిసి ఇచ్ఛాయన్తిపి ధాతుపాఠేసు వుత్తం. **తత్థాతి** "ఉపోసథపుచ్ఛక"న్తివచనే. **పక్ఖస్సాతి** యస్స కస్సచి పక్ఖస్స. మహాపచ్చరియం పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. ఓవాదస్స యాచనం **ఓవాదో** ఉత్తరపదలోపేన, సోయేవ అత్థో పయోజనం **ఓవాదత్థో,** తదత్థాయ. **పాటిపదదివసతోతి** దుతియదివసతో. సో హి చన్దో వుద్ధిఞ్చ హానిఞ్చ పటిముఖం పజ్జతి ఏత్థ, ఏతేనాతి వా **పాటిపదోతి** వుచ్చతి. **ఇతీతి** ఏవం వుత్తనయేన. భగవా పఞ్ఞపేతీతి యోజనా. **అఞ్ఞస్సాతి** ధమ్మస్సవనకమ్మతో అఞ్ఞస్స. **నిరన్తరన్తి** అభిక్ఖణం, "పఞ్ఞపేతీ"తిపదే భావనపుంసకం. **హీతి** విత్థారో. **ఏవఞ్చ సతీతి** ఏవం బహూపకారే సతి చ. **యన్తి** యం ధమ్మం. **సాత్థికన్తి** సపయోజనం. **యథానుసిట్ఠన్తి** అనుసిట్ఠియా అనురూపం. సబ్బాయేవ భిక్ఖునియోపీతి యోజనా. **హీతి** సచ్చం.

ఓవాదం గచ్ఛతీతి ఓవాదం యాచితుం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరామం గచ్ఛతి. **న ఓవాదో గన్తబ్బోతి** ఓవాదం యాచితుం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరామో న గన్తబ్బో. **ఓవాదోతి** చ ఉపయోగత్థే పచ్చత్తవచనన్తి దట్ఠబ్బం. ఇతరథా హి సద్దపయోగో విరుజ్ఝేయ్య. **ఓవాదం గన్తున్తి** ఓవాదం యాచనత్థాయ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరామం గన్తుం.

"ద్వే తిస్సో భిక్ఖునియో"తిపదం "యాచిత్వా"తిపదే దుతియాకమ్మం. "పేసేతబ్బా"తిపదే పఠమాకమ్మం. **ఓవాదూపసఙ్కమనన్తి** ఓవాదస్స గహణత్థాయ ఉపసఙ్కమనం. **ఆరామన్తి** భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరామం. **తతోతి** గమనతో పరన్తి సమ్బన్ధో. **తేన భిక్ఖునాతి** ఓవాదపటిగ్గాహకేన భిక్ఖునా. **తన్తి** సమ్మతం భిక్ఖుం.

ఉస్సహతీతి సక్కోతి. **పాసాదికేనాతి** పసాదం ఆవహేన పసాదజనకేన కాయవచీమనోకమ్మేనాతి అత్థో. **సమ్పాదేతూతి** తివిధం సిక్ఖం సమ్పాదేతు. **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన "పాసాదికేన సమ్పాదేతూ"తి వచనమత్తేన. **హీతి** ఫలజోతకో. **ఏతన్తి** "తాహీ"తివచనం.

ఏత్థ చ భిక్ఖూనం సఙ్ఘగణపుగ్గలవసేన వచనవారో తివిధో హోతి, తం తివిధం వచనవారం భిక్ఖునీనం సఙ్ఘగణపుగ్గలవసేన తీహి వచనవారేహి గుణితం కత్వా నవ వచనవారా హోన్తి, తం ఆకారం దస్సేన్తో ఆహ "తత్రాయం వచనక్కమో"తి. **తత్రాతి** పురిమవచనాపేక్ఖం. వచనాకారో పాకటోవ.

ఏకా భిక్ఖునీ వా బహూహి భిక్ఖునీఉపస్సయేహి ఓవాదత్థాయ పేసితే వచనాకారం దస్సేన్తో ఆహ "భిక్ఖునిసఙ్ఘో చ అయ్యా"తిఆది.

తేనాపీతి ఓవాదపటిగ్గాహకేనాపి "ఓవాద"న్తిపదం "పటిగ్గాహకేనా"తి పదే కమ్మం. పున "ఓవాద"న్తిపదం "అపటిగ్గహేతు"న్తిపదే కమ్మం. బలతి అస్సాసపస్సాసమత్తేన జీవతి, న పఞ్ఞాజీవితేనాతి **బాలో**. గిలాయతి రుజతీతి **గిలానో**. గమిస్సతి గన్తుం భబ్బోతి **గమికో**. అయం పనేత్థ యోజనా – గన్తుం భబ్బో యో భిక్ఖు గమిస్సతి గమనం కరిస్సతి, ఇతి తస్మా సో భిక్ఖు గమికో నామ. అథ వా యో భిక్ఖు గన్తుం భబ్బత్తా గమిస్సతి గమనం కరిస్సతి, ఇతి తస్మా సో భిక్ఖు గమికో నామాతి. "భబ్బో"తి చ హేతుఅన్తోగధవిసేసనం.

తత్థాతి బాలాదీసు తీసు పుగ్గలేసు. **దుతియపక్ఖదివసే**తి పాటిపదతో దుతియపక్ఖదివసే. **ఉపోసథగ్గే**తి ఉపోసథగేహే. తఞ్హి ఉపోసథం గణ్హన్తి, ఉపోసథో వా గయ్హతి అస్మిన్తి ''**ఉపోసథగ్గ**''న్తి వుచ్చతి. తస్మిం ఉపోసథగ్గే. "అనారోచేతు"న్తి వచనస్స ఞాపకం దస్సేత్వా "అపచ్చాహరితు"న్తి వచనస్స తమేవ దస్సేన్తో ఆహ "అపరమ్పి వుత్త"న్తిఆది.

తత్థాతి ఓవాదపటిగ్గాహకేసు భిక్ఖూసు. **నో చస్సా**తి నో చే అస్స. **సభం వా**తి సమజ్జం వా. సా హి సహ భాసన్తి ఏత్థ, సన్తేహి వా భాతి దిబ్బతీతి ''**సభా**''తి వుచ్చతి, తం సభం వా ఉపసఙ్కమిస్సామీతి యోజనా. **తత్రా**తి తస్మిం సభాదికే. ఏవం "తత్థా"తిపదేపి.

చతుద్దసన్నం పూరణో **చాతుద్దసో**, తస్మిం పవారేత్వాతి సమ్బన్ధో. **భిక్ఖుసఙ్ఘే**తి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సన్తికే, సమీపత్థే చేతం భుమ్మవచనం. **అజ్జతనా**తి ఏత్థ అస్మిం అహని అజ్జ, ఇమసద్దతో అహనీతి అత్థే జ్జపచ్చయో, ఇమసద్దస్స చ అకారో, అజ్జ ఏవ అజ్జతనా, స్వత్థే హి తనపచ్చయో. అపరస్మిం అహని **అపరజ్జ,** అపరసద్దతో అహనీతి అత్థే జ్జపచ్చయో సత్తమ్యన్తోయేవ. **ఏత్థా**తి పవారణే, "అనుజానామీ"తిఆదివచనే వా. **హీ**తి సచ్చం.

కోలాహలన్తి కోతూహలం. **పఠమం భిక్ఖునీ యాచితబ్బా**తి సఙ్ఘేన పఠమం భిక్ఖునీ యాచితబ్బా.

తాయ భిక్ఖునియా వచనీయో అస్సాతి యోజనా. **పస్సన్తో పటికరిస్సతీ**తి వజ్జావజ్జం పస్సన్తో హుత్వా పటికరిస్సతి.

ఉభిన్నన్తి భిక్ఖుభిక్ఖునీనం. **యథాఠానేయేవా**తి యం యం ఠానం యథాఠానం, తస్మిం యథాఠానేయేవ. **కేనచి పరియాయేనా**తి కేనచి కారణేన. అవపుబ్బో వరసద్దో పిహితత్థోతి ఆహ "పిహితో"తి. **వచనంయేవా**తి ఓవాదవచనంయేవ. **పథో**తి జేట్ఠకట్ఠానే ఠానస్స కారణత్తా పథో. **దోసం పనా**తి అభిక్కమనాదీసు ఆదీనవం పన. **అక్ఖోస్సన్తీ**తి మక్ఖేన్తి. భిక్ఖూహి పన ఓవదితుం అనుసాసితుం వట్టతీతి యోజనా.

అఞ్ఞన్తి ఓవాదతో అఞ్ఞం. **ఏసో**తి గరుధమ్మో.

౧౫౦. "అధమ్మకమ్మే"తి ఏత్థ కతమం కమ్మం నామాతి ఆహ "అధమ్మకమ్మేతిఆదీసూ"తిఆది. **తత్థా**తి అధమ్మకమ్మధమ్మకమ్మేసు.

౧౫౨. ఉద్దేసం దేన్తో భణతి, అనాపత్తీతి యోజనా. **ఓసారేతీ**తి కథేతి. **చతుపరిసతీ**తి చతుపరిసస్మిం. **తత్రాపీ**తి తేన భిక్ఖునీనం సుణనకారణేనాతి. పఠమం.

౨. అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదం

౧౫౩. దుతియే **పరియాయ**సద్దో వారత్థోతి ఆహ "వారేనా"తి. వారోతి చ అనుక్కమోయేవాతి ఆహ "పటిపాటియాతి అత్థో"తి. అధికం చిత్తం ఇమస్సాతి **అధిచేతో**తి దస్సేన్తో ఆహ "అధిచిత్తవతో"తిఆది. అధిచిత్తం నామ ఇధ అరహత్తఫలచిత్తమేవ, న విపస్సనాపాదకభూతం అట్ఠసమాపత్తిచిత్తన్తి ఆహ "అరహత్తఫలచిత్తేనా"తి. "అధిచిత్తసిక్ఖా"తిఆదీసు (పారా॰ ౪౫; దీ॰ ని॰ ౩.౩౦౫; మ॰ ని॰ ౧.౪౯౭; అ॰ ని॰ ౬.౧౦౫; మహాని॰ ౧౦) హి విపస్సనాపాదకభూతం అట్ఠసమాపత్తిచిత్తం "అధిచిత్త"న్తి వుచ్చతి. **న పమజ్జతో**తి న పమజ్జన్తస్స. **సాతచ్చకిరియాయా**తి సతతకరణేన. ఉభో లోకే

మునతి జానాతీతి **మునీ**తి చ, మోనం వుచ్చతి ఞాణం ముననట్ఠేన జాననత్థేన, తమస్సత్థీతి **మునీ**తి చ దస్సేన్తో ఆహ “మునినోతీ”తిఆది. తత్థ “యో మునతి…పే.… మునసేన వా”తిఇమినా పఠమత్థం దస్సేతి, “మోనం వుచ్చతి…పే.… వుచ్చతీ”తిఇమినా దుతియత్థం దస్సేతి. మున గతియన్తి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౩ పకారన్తధాతు) వుత్తత్తా “యో మునతీ”తి ఏత్థ భూవాదిగణికో మునధాతుయేవ, న కీయాదిగణికో ముధాతూతి దట్ఠబ్బం. అథ వా మున ఞాణేతి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౭ కియాదిగణిక) వుత్తత్తా “మునాతీ”తి కీయాదిగణికోవ. ధాత్వన్తనకారలోపోతి దట్ఠబ్బం. “మోనం వుచ్చతి ఞాణ”న్తి చేత్థ ఞాణం నామ అరహత్తఞాణమేవ. మోనస్స పథో **మోనపథో**తి వుత్తే సత్తతింస బోధిపక్ఖియధమ్మావ అధిప్పేతాతి ఆహ “సత్తతింసబోధిపక్ఖియధమ్మేసూ”తి. అథ వా అధిసీలసిక్ఖాదయో అధిప్పేతాతి ఆహ “తీసు వా సిక్ఖాసూ”తి. **పుబ్బభాగపటిపద**న్తి అరహత్తఞాణస్స పుబ్బభాగే పవత్తం సీలసమథవిపస్సనాసఙ్ఖాతం పటిపదం. **పుబ్బభాగే**తి అరహత్తఞాణస్స పుబ్బభాగే. **ఏత్థా**తి “అధిచేతసో…పే.… సిక్ఖతో”తి వచనే. “తాదినో”తిపదం “మునినో”తిపదేన యోజేతబ్బన్తి ఆహ “తాదిసస్స ఖీణాసవమునినో”తి. **ఏత్థా**తి “సోకా న భవన్తి తాదినో”తి వచనే. రాగాదయో ఉపసమేతీతి **ఉపసన్తో**తి దస్సేతుం వుత్తం “రాగాదీన”న్తి. సతి అస్సత్థీతి **సతిమా**తి కత్వా మన్తుసద్దో నిచ్చయోగత్థోతి ఆహ “సతియా అవిరహితస్సా”తి.

న కసీయతి న విలేఖీయతీతి **అకాసో,** సోయేవ **ఆకాసో**. అన్తరేన ఛిద్దేన ఇక్ఖితబ్బోతి **అన్తలిక్ఖో**. ఆకాసో హి చతుబ్బిధో అజటాకాసో, కసిణుగ్ఘాటిమాకాసో, పరిచ్ఛిన్నాకాసో, రూపపరిచ్ఛేదాకాసోతి. తత్థ అజటాకాసోవ ఇధాధిప్పేతో “అన్తలిక్ఖే”తి విసేసితత్తా. తేనాహ “న కసిణుగ్ఘాటిమే, న పన రూపపరిచ్ఛేదే”తి. పరిచ్ఛిన్నాకాసోపి రూపపరిచ్ఛేదాకాసేన సఙ్గహితో. “మ”న్తి పదం “అవమఞ్ఞన్తీ”తి పదే కమ్మం. **ఏత్తకమేవా**తి ఏతప్పమాణం “అధిచేతసో”తిఆదిసఙ్ఖాతం వచనమేవ, న అఞ్ఞం బుద్ధవచనన్తి అత్థో. **అయ**న్తి చూళపన్థకో థేరో. **హన్దా**తి వస్సగ్గత్థే నిపాతో. మమ ఆనుభావం దస్సేమి, తుమ్హే పస్సథ గణ్హథాతి అధిప్పాయో. **వుట్ఠాయా**తి తతో చతుత్థజ్ఝానతో వుట్ఠహిత్వా. **అన్తరాపి ధాయతీ**తి ఏత్థ పిసద్దస్స అట్ఠానత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అన్తరధాయతిపీ”తి. ఏసేవ నయో “సెయ్యమ్పి కప్పేతీ”తి ఏత్థపి. **థేరో**తి చూళపన్థకో థేరో. ఇదం పదం అన్తరన్తరా యుత్తట్ఠానేసు సమ్బన్ధిత్వా “తఞ్చేవ భణతీ”తిఇమినా సమ్బన్ధితబ్బం. **భాతుథేరస్సా**తి జేట్ఠకభాతుభూతస్స మహాపన్థకథేరస్స.

పద్మన్తి గాథాయం తయో పాదా ఇన్దవజిరా, చతుత్థపాదో ఉపేన్దవజిరో. తస్మా పద్మన్తి ఏత్థ మకారే పరే దుకారుకారస్స లోపం కత్వా పరక్ఖరం నేత్వా “పద్మ”న్తి ద్విభావేన లిఖితబ్బం. **అవీతగన్ధ**న్తి ఏత్థ **వీ**తి దీఘుచ్చారణమేవ యుత్తం. పఙ్కే దవతి గచ్ఛతీతి **పదుమం**. కోకం దుగ్గన్ధస్స ఆదానం నుదతి అపనేతీతి **కోకనుదం**. సున్దరో గన్ధో ఇమస్సాతి **సుగన్ధం**. అయం పనేత్థ యోజనా – యథా కోకనుదసఙ్ఖాతం సుగన్ధం పాతో పగేవ బాలాతపేన ఫుల్లం వికసితం అవీతగన్ధం హుత్వా విరోచమానం పదుమం సియా, తథా అఙ్గీరసం అఙ్గితో సరీరతో నిచ్ఛరణపభస్సరరసం హుత్వా విరోచమానభూతం అన్తలిక్ఖే తపన్తం ఆదిచ్చం ఇవ తేధాతుకే తపన్తం సమ్మాసమ్బుద్ధం పస్సాతి.

పగుణన్తి వాచుగ్గతం. **తతో**తి అసక్కుణేయ్యతో. **న**న్తి చూళపన్థకం. **థేరో**తి మహాపన్థకో థేరో నిక్కడ్ఢాపేసీతి సమ్బన్ధో. **సో**తి చూళపన్థకో. **అథా**తి తస్మిం కాలే. భగవా ఆహాతి యోజనా. **బుద్ధచక్ఖునా**తి ఆసయానుసయఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణసఙ్ఖాతేన సబ్బఞ్ఞుబుద్ధానం చక్ఖునా. **త**న్తి చూళపన్థకం. **తస్సా**తి చూళపన్థకస్స. **అథా**తి తస్మిం ఆరోచనకాలే. **అస్సా**తి చూళపన్థకస్స, దత్వాతి సమ్బన్ధో. రజం మలం హరతి అపనేతీతి **రజోహరణం,**

పిలోతికఖణ్డం. **సోతి** చూళపన్థకో. **తస్సాతి** పిలోతికఖణ్డస్స, “అన్త”న్తిపదే అవయవిసమ్బన్ధో. **పరిసుద్ధమ్పీతి** పిసద్దో అపరిసుద్ధే పిలోతికఖణ్డే కా నామ కథాతి దస్సేతి. **సంవేగన్తి** సన్తాసం భయన్తి అత్థో. **అథాతి** తస్మిం ఆరమ్భకాలే. **అస్సాతి** చూళపన్థకస్స. “త”న్తిపదం “మమాయనభావ”న్తిపదేన సమ్బన్ధం కత్వా యోజనా కాతబ్బాతి. దుతియం.

౩. భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదం

౧౬౨. తతియే “ఓవదతి పాచిత్తియస్సా”తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి విసేసతో అత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ “అట్ఠహి గరుధమ్మేహి ఓవదన్తస్సేవ పాచిత్తియ”న్తి. **ఇతోతి** ఇమస్మా సిక్ఖాపదమ్హా. **యత్థ యత్థాతి** యస్మిం యస్మిం సిక్ఖాపదే. **సబ్బత్థ** తత్థ తత్థాతి యోజనాతి. తతియం.

పకిణ్ణకకథా

ఏత్థాతి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. ఇదం పకిణ్ణకం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తీణి పాచిత్తియానీతి** భిక్ఖునో అసమ్మతత్తా ఏకం పాచిత్తియం, సూరియస్స అత్థఙ్గతత్తా ఏకం, భిక్ఖునుపస్సయం ఉపసఙ్కమితత్తా ఏకన్తి తీణి పాచిత్తియాని. **కథన్తి** కేన కారణేన హోతీతి యోజనా. **తత్థాతి** భిక్ఖునుపస్సయం. **తస్సేవాతి** సమ్మతస్సేవ భిక్ఖునో. **అఞ్ఞేన ధమ్మేనాతి** గరుధమ్మేహి అఞ్ఞేన ధమ్మేన. **దివా పనాతి** సూరియుగ్గమనతో తస్స అనత్థఙ్గతేయేవాతి.

౪. ఆమిససిక్ఖాపదం

౧౬౪. చతుత్థే బహుం మానం కతం యేహీతి **బహుకతా**. బహుకతా హుత్వా న ఓవదన్తీతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “న బహుకతా”తిఆది. **ధమ్మేతి** సీలాదిధమ్మే. **అధిప్పాయోతి** “న బహుకతా”తిపదస్స, ఛబ్బగ్గియానం వా అధిప్పాయోతి యోజనా. “కత్తుకామోతి ఆదీన”న్తిపదం “అత్థో”తిపదే వాచకసమ్బన్ధో.

అసమ్మతో నామ రపితో వేదితబ్బోతి యోజనా. **సమ్ముతిన్తి** భిక్ఖునోవాదకసమ్ముతిం. పచ్ఛా సామణేరభూమియం ఠితోతి యోజనాతి. చతుత్థం.

౫. చీవరదానసిక్ఖాపదం

౧౬౯. పఞ్చమే **రథికాయాతి** రచ్ఛాయ. సా హి రథస్స హితత్తా రథికాతి వుచ్చతి. **సన్దిట్ఠాతి** సమోధానవసేన దస్సేయిత్థాతి సన్దిట్ఠా. దిట్ఠమత్తకా మిత్తాతి ఆహ “మిత్తా”తి. **సేసన్తి** వుత్తవచనతో సేసం వచనం. **తత్రాతి** చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదే. **హీతి** విసేసజోతకం. **ఇధాతి** ఇమస్మిం చీవరదానసిక్ఖాపదేతి. పఞ్చమం.

౬. చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదం

౧౭౫. ఛట్ఠే **ఉదాయీతి** ఏత్థ మహాఉదాయీ, కాళుదాయీ, లాళుదాయీతి తయో ఉదాయీ హోన్తి. తేసు తతియోవాధిప్పేతోతి ఆహ “లాళుదాయీ”తి. పభావేన రాతి పవత్తతీతి **పట్ఠో**తి కతే పటిబలోవ లబ్భతి. తేనాహ “పటిబలో”తి. **నిపుణోతి** కుసలో. “పటిభానేన కతచిత్త”న్తిఇమినా **“పటిభానచిత్త”**న్తి పదస్స మజ్ఝే పదలోపం దస్సేతి. **సోతి**

లాళుదాయీ అకాసీతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** చీవరస్స. “యథాసంహట”న్తి ఏత్థ ఏవసద్దో అజ్ఝాహరితబ్బోతి ఆహ “యథాసంహటమేవా”తి.

౧౭౬. యం చీవరం నివాసితుం వా పారుపితుం వా సక్కా హోతి, తం చీవరం నామాతి యోజనా. **ఏవం హీతి** ఏవమేవ. “దుక్కట”న్తిఇమినా “సయం సిబ్బతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి ఏత్థ అన్తరాపత్తిం దస్సేతి. **ఆరాతి** సూచి. సా హి అరతి నిస్సఙ్గవసేన గచ్ఛతి పవిసతీతి “ఆరా”తి వుచ్చతి, తస్సా పథో గమనం **ఆరాపథో,** తస్మిం, ఆరాపథస్స నీహరణావసానత్తా “నీహరణే”తి వుత్తం. **సతక్ఖత్తుమ్పీతి** అనేకక్ఖత్తుమ్పి. **ఆణత్తోతి** ఆణాపీయతీతి ఆణత్తో. “ఆణాపితో”తి వత్తబ్బే ణాపేసద్దస్స లోపం, ఇకారస్స చ అకారం కత్వా, “ఆదత్తే”తి ఆఖ్యాతపదే తేవిభత్తియా వియ తపచ్చయస్స చ ద్విభావం కత్వా ఏవం వుత్తం. తేనాహ “సకిం చీవరం సిబ్బాతి వుత్తో”తి. **అథ పనాతి** తతో అఞ్ఞథా పన. **ఆణత్తస్సాతి** ఆణాపితస్స. సమ్బహులానిపి పాచిత్తియాని హోన్తీతి సమ్బన్ధో.

యేపి నిస్సితకా సిబ్బన్తీతి యోజనా, ఆచరియుపజ్ఝాయేసు సిబ్బన్తేసూతి సమ్బన్ధో. **తేసన్తి** ఆచరియుపజ్ఝాయానం. **తేసమ్పీతి** నిస్సితకానమ్పి. ఞాతికానం భిక్ఖునీనం చీవరన్తి సమ్బన్ధో. “అన్తేవాసికేహీ”తిపదం “సిబ్బాపేన్తీ”తిపదే కారితకమ్మం. **తత్రాపీతి** ఆచరియుపజ్ఝాయేహి సిబ్బాపనేపి. “అన్తేవాసికే”తిపదం “వఞ్చేత్వా”తిపదే సుద్ధకమ్మం, “సిబ్బాపేన్తీ”తిపదే కారితకమ్మం. **ఇతరేసన్తి** ఆచరియుపజ్ఝాయానన్తి. ఛట్ఠం.

౭. సంవిధానసిక్ఖాపదం

౧౮౧. సత్తమే “తాసం భిక్ఖునీనం పచ్ఛా గచ్ఛన్తీన”న్తి పదాని “పత్తచీవర”న్తి పాఠసేసేన యోజేతబ్బానీతి ఆహ “పచ్ఛా గచ్ఛన్తీనం పత్తచీవర”న్తి. తా భిక్ఖునియో పచ్ఛా గచ్ఛన్తియోతి విభత్తివిపల్లాసం కత్వా “దూసేసు”న్తిపదేన యోజేతబ్బానీతి ఆహ “తా భిక్ఖునియో చోరా దూసయింసూ”తి. అథ వా విభత్తివిపల్లాసమకత్వా “అచ్ఛిన్దింసూ”తి పదే “పత్తచీవర”న్తిపదం అజ్ఝాహరిత్వా “దూసేసు”న్తిపదే “సీల”న్తి పాఠం అజ్ఝాహరిత్వా యోజేతబ్బన్తి దట్ఠబ్బం.

౧౮౨-౩. సంపుబ్బో, విపుబ్బో చ ధాధాతు త్వాపచ్చయో హోతీతి ఆహ “సంవిదహిత్వా”తి. **కుక్కుటోతి** తమ్బచూళో. సో హి కుకతి ఆహారత్థం పాణకాదయో ఆదదాతీతి కుక్కుటో. **అయన్తి** గామో. అధికరణే ణోతి ఆహ “సమ్పదన్తి ఏత్థా”తి. **ఏత్థాతి** చ ఏతస్మిం గామే. ఉత్తరపదస్స అధికరణత్థత్తా పుబ్బపదేన ఛట్ఠీసమాసోతి ఆహ “కుక్కుటాన”న్తిఆది. ఏవం ణసద్దస్స అధికరణత్థం, పుబ్బపదేన ఛట్ఠీసమాసఞ్చ దస్సేత్వా ఇదాని ణసద్దస్స భావత్థం, పుబ్బపదేన బాహిరత్థసమాసఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం “అథ వా”తి. **తత్థాతి** పచ్ఛిమపాఠే. **ఉప్పతిత్వాతి** ఉడ్డేత్వా ఉద్ధం ఆకాసం లఙ్ఘిత్వాతి అత్థో. **ఏత్థాతి** పచ్ఛిమపాఠే. **ద్విధాతి** పదగమనపక్ఖగమనవసేన ద్విపకారేన. “ఉపచారో న లబ్భతీ”తిఇమినా గామన్తరో న హోతి, ఏకగామోయేవ పన హోతి, తస్మా ఆపత్తిపి ఏకాయేవ హోతీతి దస్సేతి. **పచ్చూసేతి** పభాతే. సో హి పటివిరుద్ధం తిమిరం ఉసేతి నాసేతీతి పచ్చూసోతి వుచ్చతి. **వస్సన్తస్సాతి** రవన్తస్స. “వచనతో”తిపదం “ఆపత్తియేవా”తిపదే ఞాపకహేతు. **రతనమత్తన్తరోతి** కుక్కుపమాణేన బ్యవధానో.

తత్రాతి “గామన్తరే గామన్తరే”తి వచనే. **హీతి** విత్థారో. **ఉభోపీతి** భిక్ఖుభిక్ఖునియోపి సంవిదహన్తీతి సమ్బన్ధో. **న వదన్తీతి** అట్ఠకథాచరియా న కథయన్తి. చతున్నం మగ్గానం సమాగమట్ఠానం **చతుక్కం,** ద్విన్నం, తిణ్ణం, చతుక్కతో అతిరేకానం వా

మగ్గానం సమ్బద్ధట్ఠానం **సిఙ్ఘాటకం. తత్రాపీ**తి ఉపచారోక్కమనేపి. **గామతో**తి అత్తనో గామతో. యావ న ఓక్కమన్తి, తావాతి యోజనా. **సన్ధాయా**తి ఆరబ్భ. **అథా**తి తస్మిం నిక్ఖమనకాలే. **ద్వేపీ**తి భిక్ఖుభిక్ఖునియోపి గచ్ఛన్తీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** వచనం.

హీతి విసేసో. "గామన్తరే గామన్తరే"తి పురిమస్మిం నయే అతిక్కమే అనాపత్తి, ఓక్కమనే ఆపత్తీతి అయం విసేసో.

౧౮౪. **గతపుబ్బత్థా**తి గతపుబ్బా అత్థ భవథాతి అత్థో. ఏహి గచ్ఛామాతి వా ఆగచ్ఛేయ్యాసీతి వా వదతీతి యోజనా. **చేతియవన్దనత్థ**న్తి థూపస్స వన్దితుం.

౧౮౫. **విసఙ్కేతేనా**తి ఏత్థ కాలవిసఙ్కేతో, ద్వారవిసఙ్కేతో, మగ్గవిసఙ్కేతోతి తివిధో. తత్థ కాలవిసఙ్కేతేనేవ అనాపత్తిం సన్ధాయ "విసఙ్కేతేన గచ్ఛన్తి, అనాపత్తీ"తి ఆహ. ద్వారవిసఙ్కేతేన వా మగ్గవిసఙ్కేతేన వా ఆపత్తిమోక్ఖో నత్థి. తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "పురేభత్త"న్తిఆది. **చక్కసమారుళ్హా**తి ఇరియాపథచక్కం వా సకటచక్కం వా సమ్మా ఆరుళ్హా. **జనపదా**తి జనకోట్ఠాసా. **పరియాయన్తీ**తి పరి పునప్పునం యన్తి చ ఆయన్తి చాతి. సత్తమం.

౮. నావాభిరుహనసిక్ఖాపదం

౧౮౮. అట్ఠమే సహ అఞ్ఞమఞ్ఞం థవనం అభిత్థవనం **సన్థవో,** సఙ్గమోతి వుత్తం హోతి. మిత్తభావేన సన్థవో **మిత్తసన్థవో,** లోకేహి అస్సాదేతబ్బో చ సో మిత్తసన్థవో చేతి **లోకస్సాదమిత్తసన్థవో,** తస్స వసో పభూ, తేన వా ఆయత్తోతి **లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసో,** తేన. **ఉద్ధం** గచ్ఛతీతి **ఉద్ధంగామినీ**తి దస్సేన్తో ఆహ "ఉద్ధ"న్తిఆది. **ఉద్ధన్తి** చ ఇధ పటిసోతో. తేనాహ "నదియా పటిసోత"న్తి. "ఉద్ధంగామిని"న్తిమాతికాపదం "ఉజ్జవనికాయా"తిపదభాజనియా సంసన్దేన్తో ఆహ "యస్మా పనా"తిఆది. **యో**తి భిక్ఖు. **ఉద్ధం జవనతో**తి పటిసోతం గమనతో. **తేనా**తి తేన హేతునా. **అస్సా**తి "ఉద్ధంగామిని"న్తిపదస్స. అనుసోతం ఇధ అధో నామాతి ఆహ "అనుసోత"న్తి. **అస్సపీ**తి **పి**సద్దో పురిమాపేక్ఖో. **తత్థా**తి "ఉద్ధంగామినిం వా అధోగామినిం వా"తివచనే. **యన్తి** నావం హరన్తీతి సమ్బన్ధో. **సమ్పటిపాదనత్థ**న్తి సమ్మా పటిముఖం పాదనత్థం, ఉజుపజ్జాపనత్థన్తి అత్థో. **ఏత్థా**తి నావాయం. "ఠపేత్వా"తిపదభాజనిమపేక్ఖిత్వా "ఉపయోగత్థే నిస్సక్కవచన"న్తి ఆహ. "అఞ్ఞత్రా"తి మాతికాపదే అపేక్ఖితే నిస్సక్కత్థే నిస్సక్కవచనమ్పి యుజ్జతేవ.

౧౮౯. ఏకం తీరం అగామకం అరఞ్ఞం హోతీతి యోజనా. అద్ధయోజనగణనాయ పాచిత్తియాని హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **మజ్ఝేన గమనేపీ**తి **పి**సద్దో అగామకఅరఞ్ఞతీరపస్సేన గమనే కా నామ కథాతి దస్సేతి. **న కేవలం నదియా**తి కేవలం నదియా ఏవ అనాపత్తి నాతి యోజనా, అఞ్ఞేసుపి సముద్దాదీసు అనాపత్తీతి అధిప్పాయో. యోపి భిక్ఖు గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

౧౯౧. కాలవిసఙ్కేతో, తిత్థవిసఙ్కేతో, నావావిసఙ్కేతోతి తివిధో విసఙ్కేతో. తత్థ కాలవిసఙ్కేతేన అనాపత్తిం సన్ధాయ "విసఙ్కేతేన అభిరుహన్తీ"తి వుత్తం. అఞ్ఞేన విసఙ్కేతేన ఆపత్తియేవ, తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఇధాపీ"తిఆదీతి. అట్ఠమం.

౯. పరిపాచితసిక్ఖాపదం

౧౯౨. నవమే **మహానాగేసూ**తి మహాఅరహన్తేసు **తిట్ఠమానేసు** సన్తేసు, చేతకే పేస్సభూతే నవకే భిక్ఖూ నిమన్తేతీతి అధిప్పాయో. **ఇతరథా**తి విభత్తివిపల్లాసతో వా పాఠసేసతో వా అఞ్ఞేన పకారేన. అన్తరం మజ్ఝం పత్తా కథా **అన్తరకథా**తి

దస్సేన్తో ఆహ “అవసాన”న్తిఆది. పకిరీయిత్థాతి **పకతా,** న పకతా **విప్పకతాతి** వుత్తే కరియమానకథావాతి ఆహ “కరియమానా హోతీ”తి. **అద్ధచ్ఛికేనాతి** ఉపడ్ఢచక్ఖునా. **తేహీతి** థేరేహి.

౧౯౪. లద్ధబ్బన్తి లద్ధారహం. **అస్సాతి** “భిక్ఖునిపరిపాచిత”న్తిపదస్స. సమ్మా ఆరభితబ్బోతి **సమారమ్భోతి** దస్సేన్తో ఆహ “సమారద్ధం వుచ్చతీ”తి. **పటియాదితస్సాతి** పరిపాచితస్స భత్తస్స. గిహీనం సమారమ్భోతి **గిహిసమారమ్భో,** కత్వత్థే చేతం సామివచనం. **తతోతి** తతో భత్తతో. **అఞ్ఞత్రాతి** వినా. తమత్థం వివరన్తో ఆహ “తం పిణ్డపాతం ఠపేత్వా”తి. పదభాజనే పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. “ఞాతకపవారితేహీ”తిపదం “అసమారద్ధో”తిపదే కత్తా. **అత్థతోతి** భిక్ఖునిఅపరిపాచితఅత్థతో. **తస్మాతి** యస్మా అత్థతో సమారద్ధోవ హోతి, తస్మా.

౧౯౫. పటియాదితన్తి పటియత్తం. పకతియా పటియత్తం **పకతిపటియత్తన్తి** దస్సేన్తో ఆహ “పకతియా”తిఆది. మహాపచ్చరియం పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** తస్సేవ భిక్ఖునో. **అఞ్ఞస్సాతి** తతో అఞ్ఞస్స భిక్ఖునో.

౧౯౬. భిక్ఖునిపరిపాచితేపీతి పిసద్దో భిక్ఖునిఅపరిపాచితే కా నామ కథాతి దస్సేతీతి. నవమం.

౧౦. రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదం

౧౯౮. దసమే **పాళిఅత్థో చాతి** ఏత్థ పాళిసద్దో వినిచ్ఛయసద్దే చ యోజేతబ్బో “పాళివినిచ్ఛయో”తి. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. “ఇదం సిక్ఖాపద”న్తిపదం “ఏకపరిచ్ఛేద”న్తిపదే తుల్యత్థకత్తా, “పఞ్ఞత్త”న్తిపదే కమ్మం. **ఉపరీతి** అచేలకవగ్గేతి. దసమం.

ఓవాదవగ్గో తతియో.

౪. భోజనవగ్గో

౧. ఆవసథపిణ్డసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౨౦౩. భోజనవగ్గస్స పఠమే ఆవసథే పఞ్ఞత్తో పిణ్డో **ఆవసథపిణ్డోతి** దస్సేన్తో ఆహ “సమన్తా”తిఆది. **పరిక్ఖిత్తన్తి** పరివుతం ఆవసథన్తి సమ్బన్ధో. అద్ధం పథం గచ్ఛన్తీతి **అద్ధికా.** గిలాయన్తి రుజన్తీతి **గిలానా.** గబ్భో కుచ్ఛిట్ఠసత్తో ఏతాసన్తి **గబ్భినియో.** మలం పబ్బాజేన్తీతి **పబ్బజితా,** తేసం యథానురూపన్తి సమ్బన్ధో. పఞ్ఞత్తాని మఞ్చపీఠాని ఏత్థాతి **పఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠో,** తం. అనేకగబ్భపరిచ్ఛేదం అనేకపముఖపరిచ్ఛేదం ఆవసథం కత్వాతి యోజనా. **తత్థాతి** ఆవసథే. **తేసం తేసన్తి** అద్ధికాదీనం. హియ్యోసద్దస్స అతీతానన్తరాహస్స చ అనాగతానన్తరాహస్స చ వాచకత్తా ఇధ అనాగతానన్తరాహవాచకోతి ఆహ “స్వేపీ”తి. కుహిం గతా ఇతి వుత్తేతి యోజనా. **“కుక్కుచ్చాయన్తో”**తిపదస్స నామధాతుం దస్సేన్తో ఆహ “కుక్కుచ్చం కరోన్తో”తి.

౨౦౬. “అద్ధయోజనం వా యోజనం వా”తిఇమినా “పక్కమితు”న్తిపదస్స కమ్మం దస్సేతి. “గన్తు”న్తిఇమినా కముసద్దస్స పదవిక్ఖేపత్థం దస్సేతి. “అనోదిస్సా”తిపదస్స త్వాపచ్చయన్తభావం దస్సేతుం “అనుద్దిసిత్వా”తి వుత్తం. పాసం డేతీతి **పాసణ్డో,** సత్తానం చిత్తేసు దిట్ఠిపాసం ఖిపతీతి అత్థో. అథ వా తణ్హాపాసం, దిట్ఠిపాసఞ్చ డేతి ఉడ్డేతీతి **పాసణ్డో,** తం పాసణ్డం. **యావతత్థో పఞ్ఞత్తో హోతీతి** యావతా అత్థో హోతి, తావతా పఞ్ఞత్తో హోతీతి యోజనా. “యావదత్థో”తిపి పాఠో,

అయమేవత్థో. దకారో పదసన్ధికరో. **సకిం భుఞ్జితబ్బ**న్తి ఏకదివసం సకిం భుఞ్జితబ్బన్తి అత్థో. తేనాహ “ఏకదివసం భుఞ్జితబ్బ”న్తి.

ఏత్థాతి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. ఏకకులేన వా పఞ్ఞత్తన్తి సమ్బన్ధో. భుఞ్జితుం న వట్టతి ఏకతో హుత్వా పఞ్ఞత్తత్తాతి అధిప్పాయో. నానాకులేహి పఞ్ఞత్తం పిణ్డన్తి యోజనా. భుఞ్జితుం వట్టతి నానాకులాని ఏకతో అహుత్వా విసుం విసుం పఞ్ఞత్తత్తాతి అధిప్పాయో. యోపి పిణ్డో ఛిజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **ఉపచ్ఛిన్దిత్వా**తి అసద్ధియాదిపాపచిత్తత్తా ఉపచ్ఛిన్దిత్వా.

౨౦౮. **అనువసిత్వా**తి పునప్పునం వసిత్వా. అన్తరామగ్గే గచ్ఛన్తత్తా “గచ్ఛన్తో భుఞ్జతీ”తి ఇదం తావ యుత్తం హోతు, గతట్ఠానే పన గమితత్తా కథం? పచ్చుప్పన్నసమీపోపి అతీతో తేన సఙ్గహితత్తా యుత్తం. “కుతో ను త్వం భిక్ఖు ఆగచ్ఛసీ”తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౩౦) వియ. తంసమీపోపి హి తాదిసో. నానాట్ఠానేసు నానాకులానం సన్తకే పకతియా అనాపత్తిభావతో నానాట్ఠానేసు ఏకకులస్సేవ సన్తకం సన్ధాయ వుత్తం “అనాపత్తీ”తి. ఆరద్ధస్స విచ్ఛేదత్తా “పున ఏకదివసం భుఞ్జితుం లభతీ”తి వుత్తం. “ఓదిస్సా”తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి భిక్ఖూయేవ గహేతబ్బాతి ఆహ “భిక్ఖూనంయేవా”తి. పఠమం.

౨. గణభోజనసిక్ఖాపదం

౨౦౯. దుతియే పహీనలాభసక్కారస్స హేతుం దస్సేన్తో ఆహ “సో కిరా”తిఆది. **సో**తి దేవదత్తో. “అహోసీ”తి చ “పాకటో జాతో”తి చ యోజేతబ్బో. **అజాతసత్తునా**తి అజాతస్సేయేవ పితురాజస్స సత్తుభావతో అజాతసత్తునా, “మారాపేత్వా”తిపదే కారితకమ్మం. **రాజాన**న్తి బిమ్బిసారరాజం, “మారాపేత్వా”తిపదే ధాతుకమ్మం. **అభిమారే**తి అభినిలీయిత్వా భగవతో మారణత్థాయ పేసితే ధనుధరే. **గూళ్హపటిచ్ఛన్నో**తి గుహితో హుత్వా పటిచ్ఛన్నో. **పరికథాయా**తి పరిగుహనాయ కథాయ. “రాజానమ్పి”తిపదం “మారాపేసీ”తిపదే ధాతుకమ్మం. **పవిజ్ఝీ**తి పవట్టేసి. **తతో**తి తతో వుత్తతో పరం ఉట్ఠహింసూతి సమ్బన్ధో. నగరే నివసన్తీతి **నాగరా. రాజా**తి అజాతసత్తురాజా. **సాసనకణ్టక**న్తిసాసనస్స కణ్టకసదిసత్తా సాసనకణ్టకం. **తతో**తి నీహారతో. **ఉపట్ఠానమ్పీ**తి ఉపట్ఠానమ్పి, ఉపట్ఠానత్థాయపి వా. **అఞ్ఞోపీ**తి రాజతో అఞ్ఞోపి. **అస్సా**తి దేవదత్తస్స. **కిఞ్చి** ఖాదనీయభోజనీయం “దాతబ్బ”న్తి ఇమినా యోజేతబ్బం. **కిఞ్చి** వా అభివాదనాది “కాతబ్బ”న్తి ఇమినా సమ్బన్ధో. కులేసు విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జనస్స హేతుం దస్సేన్తో ఆహ “మా మే”తిఆది. పోసేన్తో హుత్వా భుఞ్జతీతి సమ్బన్ధో.

౨౧౧. భత్తం అనధివాసేన్తానం కస్మా చీవరం పరిత్తం ఉప్పజ్జతీతి ఆహ “భత్తం అగణ్హన్తాన”న్తిఆది.

౨౧౨. చీవరకారకే భిక్ఖూ భత్తేన కస్మా నిమన్తేన్తీతి ఆహ “గామే”తిఆది.

౨౧౫. **నానావేరజ్జకే**తి ఏత్థ రఞ్ఞో ఇదం **రజ్జం,** విసదిసం రజ్జం **విరజ్జం,** నానప్పకారం విరజ్జం **నానావిరజ్జం.** నానావిరజ్జేహి ఆగతా **నానావేరజ్జకా**. మజ్ఝే వుద్ధి హోతీతి ఆహ “నానావిధేహి అఞ్ఞరజ్జేహి ఆగతే”తి. **అఞ్ఞరజ్జేహీ**తి రాజగహతో అఞ్ఞేహి రజ్జేహి. రఞ్జితబ్బన్తి **రజ్జ**న్తి వుత్తే నిగ్గహితస్స అనాసనం సన్ధాయ వుత్తం “నానావేరఞ్జకేఇతిపి పాఠో”తి.

౨౧౮. **గణభోజనే**తి గణస్స భోజనం గణభోజనం, గణభోజనస్స భోజనం గణభోజనం, తస్మిం గణభోజనే పాచిత్తియన్తి అత్థో. “రత్తూపరతో”తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౧౦; మ॰ ని॰ ౧.౨౯౩) వియ ఏకస్స భోజనసద్దస్స లోపో దట్ఠబ్బో. నను ఉపోసథే వియ ద్వే తయో గణో నామాతి ఆహ “ఇధ గణో నామ చత్తారో”తిఆది. తేన ద్వే తయో గణో నామ న హోన్తి, చత్తారో పన

ఆదిం కత్వా తదుత్తరి గణో నామాతి దస్సేతి. **తం పనేత**న్తి ఏత్థ ఏతసద్దో వచనాలఙ్కారో ద్వీసు సబ్బనామేసు పుబ్బస్సేవ యేభుయ్యేన పధానత్తా. **పసవతీ**తి వడ్ఢతి, జాయతీతి అత్థో. **వేవచనేన వా**తి "భత్తేన నిమన్తేమి, భోజనేన నిమన్తేమీ"తి పరియాయేన వా. **భాసన్తరేన వా**తి మూలభాసాతో అఞ్ఞాయ భాసాయ వా. ఏకతో నిమన్తితా భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **పమాణ**న్తి కారణం. "చత్తారో"తి లిఙ్గవిపల్లాసం కత్వా "విహారే"తిపదేన యోజేతబ్బం. **తితేసుయేవా**తి పదం నిద్ధారణసముదాయో. ఏకో నిమన్తితోతి సమ్బన్ధో.

చత్తారో భిక్ఖూ విఞ్ఞాపేయ్యున్తి సమ్బన్ధో. **పాటేక్క**న్తి పతిఏకస్స భావో పాటేక్కం, విసున్తి అత్థో. ఏకతో వా నానాతో వా విఞ్ఞాపేయ్యున్తి సమ్బన్ధో.

ఛవిసఙ్ఖాతతో బాహిరచమ్మతో అబ్భన్తరచమ్మస్స థూలత్తా "మహాచమ్మస్సా"తి వుత్తం. ఫాలం ఏతేసం పాదానం సఞ్జాతన్తి **ఫాలితా,** ఉప్పాదేన్తీతి సమ్బన్ధో. పహటమత్తే సతీతి యోజనా. లేసేన కప్పన్తి పవత్తం చిత్తం **లేసకప్పియం.**

సుత్తఞ్చాతి సూచిపాసపవేసనసుత్తఞ్చ. నను విసుం చీవరదానసమయో వియ చీవరకారసమయోపి అత్థి, కస్మా "యదా తదా"తి వుత్తన్తి ఆహ "విసుం హీ"తిఆది. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. విసుం చీవరదానసమయో వియ చీవరకారసమయో నామ యస్మా నత్థి, తస్మా "యదా తదా"తి మయా వుత్తన్తి అధిప్పాయో. తస్మా యో భిక్ఖు కరోతి, తేన భుఞ్జితబ్బన్తి యోజనా. **సూచివేఠనకో**తి సిబ్బనత్థాయ ద్వే పిలోతికఖణ్డే సమ్బన్ధిత్వా సూచియా విజ్ఝనకో. **విచారేతీ**తి పఞ్చఖణ్డసత్తఖణ్డాదివసేన సంవిదహతి. **ఛిన్దతీ**తి సత్థకేన వా హత్థేన వా ఛిన్దతి. **మోఘసుత్త**న్తి ముయ్హనం మోఘో, అత్థతో గహేతబ్బఛట్టేతబ్బట్ఠానే ముయ్హనచిత్తం, తస్స ఛిన్దనం సుత్తన్తి మోఘసుత్తం. **ఆగన్తుకపట్ట**న్తి దుపట్టచీవరే మూలపట్టస్స ఉపరి ఠపితపట్టం. **పచ్చాగత**న్తి పట్టచీవరాదీసు లబ్బతి. **బన్ధతీ**తి మూలపట్టేన ఆగన్తుకపట్టం. బన్ధతి. **అనువాత**న్తి చీవరం అనుపరియాయిత్వా వీయతి బన్ధీయతీతి అనువాతం, తం ఛిన్దతి. **ఘట్టేతీ**తి ద్వే అనువాతస్తే అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్బజ్ఝతి. **ఆరోపేతీ**తి చీవరస్స ఉపరి ఆరోపేతి. **తత్థా**తి చీవరే. **సుత్తం కరోతీ**తి సూచిపాసపవేసనసుత్తం వట్టేతి. **వలేతీ**తి వట్టేత్వా సుత్తవేఠనదణ్డకే ఆవట్టేతి. **పిప్ఫలిక**న్తి సత్థకం. తఞ్హి పియమ్పి ఫాలేతీతి పిప్ఫలి, సాయేవ పిప్ఫలికన్తి కత్వా పిప్ఫలికన్తి వుచ్చతి, తం **నిసేతి** నిసానం కరోతీతి అత్థో. యో పన కథేతి, ఏతం ఠపేత్వాతి యోజనా.

అద్ధానమగ్గస్స ద్విగావుతత్తా "అద్ధయోజనబ్భన్తరే గావుతే"తి వుత్తం. అభిరూళ్హేన భుఞ్జితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **యత్థా**తి యస్మిం కాలే. "సన్నిపతన్తీ"తి బహుకత్తువసేన వుత్తం. అకుసలం పరివజ్జేతీతి **పరిబ్బాజకో** , పబ్బజ్జవేసం వా పరిగ్గహేత్వా వజతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి **పరిబ్బాజకో.** వినా భావపచ్చయేన భావత్థస్స ఞాతబ్బతో పరిబ్బాజకభావో పరిబ్బాజకో, తం సమాపన్నోతి పరిబ్బాజకసమాపన్నో. అథ వా పరిబ్బాజకేసు సమాపన్నో పరియాపన్నోతి **పరిబ్బాజకసమాపన్నో.** "ఏతేస"న్తిపదం "యేన కేనచీ"తిపదే నిద్ధారణసముదాయో.

౨౨౦. యేపి భిక్ఖూ భుఞ్జన్తీతి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి "ద్వే తయో ఏకతో"తివచనే. అనిమన్తితో చతుత్థో యస్స చతుక్కస్సాతి **అనిమన్తితచతుత్థం,** అనిమన్తితేన వా చతుత్థం అనిమన్తితచతుత్థం. ఏసేవ నయో అఞ్ఞేసుపి చతుత్థేసు. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. **నిమన్తేతీ**తి అకప్పియనిమన్తనేన నిమన్తేతి. **తేసూ**తి చతూసు భిక్ఖూసు. **సో**తి ఉపాసకో. **అఞ్ఞ**న్తి నాగతభిక్ఖుతో అఞ్ఞం, నిమన్తితభిక్ఖుతో వా. **తఙ్ఖణప్పత్త**న్తి తస్మిం పుచ్ఛనకథనక్ఖణే పత్తం. **హీ**తి విత్థారో. **తత్థా**తి తస్మిం ఠానే, గేహే వా. **తేహీ**తి కరణభూతేహి భిక్ఖూహి.

సోతి పిణ్డపాతికో. **అనాగచ్ఛన్తమ్హీతి** సయం న ఆగచ్ఛన్తమ్హి. **లచ్ఛథాతి** లభిస్సథ.

సోపీతి సామణేరోపి, న పిణ్డపాతికోయేవాతి అత్థో.

తత్థాతి గిలానచతుత్థే, తేసు చతూసు వా. గిలానో ఇతరేసం పన గణపూరకో హోతీతి యోజనా.

గణపూరకత్తాతి సమయలద్ధస్స గణపూరకత్తా. **చతుక్కానీతి** చీవరదానచతుత్థం చీవరకారచతుత్థం అద్ధానగమనచతుత్థం నావాభిరుహనచతుత్థం మహాసమయచతుత్థం, సమణభత్తచతుత్థన్తి ఛ చతుక్కాని. పురిమేహి మిస్సేత్వా ఏకాదస చతుక్కాని వేదితబ్బాని. ఏకో పణ్డితో భిక్ఖు నిసిన్నో హోతీతి సమ్బన్ధో. **తేసూతి** తీసు భిక్ఖూసు, గతేసు గచ్ఛతీతి యోజనా. భుత్వా ఆగన్త్వా ఠితేసుపి అనాపత్తియేవ. కస్మా సబ్బేసం అనాపత్తి, నను చత్తారో భిక్ఖూ ఏకతో గణ్హన్తీతి ఆహ "పఞ్చన్నం హీ"తిఆది. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **భోజనానంయేవాతి** న యాగుఖజ్జకఫలాఫలాదీనం. **తాని చాతి** యేహి భోజనేహి విసఙ్కేతం నత్థి, తాని చ భోజనాని. **తేహీతి** చతూహి భిక్ఖూహి . **తానీతి** యాగుఆదీని. **ఇతీతి** తస్మా అనాపత్తిన్తి యోజనా.

కోచి పేసితో అపణ్డితమనుస్సో వదతీతి యోజనా. కత్తుకామేన పేసితోతి సమ్బన్ధో. **భత్తం గణ్హథాతి వాతి** వాసద్దో "ఓదనం గణ్హథ, భోజనం గణ్హథ, అన్నం గణ్హథ, కురం గణ్హథా"తి వచనానిపి సఙ్గణ్హాతి. నిమన్తనం సాదియన్తీతి **నేమన్తనికా**. పిణ్డపాతే ధుతఙ్గే నియుత్తాతి **పిణ్డపాతికా**. పునదివసే భన్తేతి వుత్తేతి యోజనా. **హరిత్వాతి** అపనేత్వా. **తతోతి** తతో వదనతో పరన్తి సమ్బన్ధో. **విక్ఖేపన్తి** వివిధం ఖేపం. **తేతి** అసుకా చ అసుకా చ గామికా. భన్తేతి వుత్తేతి యోజనా. **సోపీతి** అపణ్డితమనుస్సోపి, న గామికాయేవాతి అత్థో. కస్మా న లభామి భన్తేతి వుత్తేతి యోజనా. ఏవం "కథం నిమన్తేసుం భన్తే"తి ఏత్థాపి. **తతోతి** తస్మా కారణా. **ఏసాతి** ఏసో గామో. **తన్తి** భుమత్థే చేతం ఉపయోగవచనం, తస్మిం గామే చరథాతి హి అత్థో. **కిం ఏతేనాతి** ఏతేన పుచ్ఛనేన కిం పయోజనం. **ఏత్థాతి** పుచ్ఛనే. మా పమజ్జిత్థాతి వదతీతి సమ్బన్ధో. **దుతియదివసేతి** నిమన్తనదివసతో దుతియదివసే. **ధురగామేతి** పధానగామే, అన్తికగామే వా. భావో నామ కిరియత్తా ఏకోయేవ హోతి, తస్మా కత్తారం వా కమ్మం వా సమ్బన్ధం వా అపేక్ఖిత్వా బహువచనేన న భవితబ్బం, తేన వుత్తం "న దుబ్బచేహి భవితబ్బ"న్తి. **తేసూతి** గామికేసు భోజేన్తేసూతి సమ్బన్ధో. **అసనసాలాయన్తి** భోజనసాలాయం. సా హి అసతి భుఞ్జతి ఏత్థాతి అసనా, సలన్తి పవిసన్తి అస్సన్తి సాలా, అసనా చ సా సాలాచేతి అసనసాలాతి అత్థేన "అసనసాలా"తి వుచ్చతి.

అథ పనాతి తతో అఞ్ఞథా పన. అపాదానత్థో హి అథసద్దో. **తత్థ తత్థాతి** తస్మిం తస్మిం ఠానే అన్తరవీథిఆదీసూతి అత్థో. **పటికచ్చేవాతి** పఠమం కత్వా ఏవ. భిక్ఖూసు గామతో అనిక్ఖన్తేసు పగేవాతి వుత్తం హోతి. **న వట్టతీతి** "భత్తం గణ్హథా"తి పహిణత్తా న వట్టతి. యే పన మనుస్సా భోజేన్తీతి సమ్బన్ధో. **నివత్తథాతి వుత్తపదేతి** "నివత్తథా"తి వుత్తే కిరియాపదే. **యస్స కస్సచి హోతీతి** యస్స కస్సచి అత్థాయ హోతీతి యోజనా. **నివత్తితుం వట్టతీతి** "భత్తం గణ్హథా"తి అవుత్తత్తా నివత్తితుం వట్టతి. **సమ్బన్ధం కత్వాతి** "నివత్తథ భన్తే"తి భన్తేసద్దేన అబ్యవహితం కత్వా. **నిసీదథ భన్తే, భత్తం గణ్హథాతి** భన్తేసద్దేన బ్యవహితం కత్వా వుత్తే "నిసీదథా"తిపదే నిసీదితుం వట్టతి. అథ భన్తేసద్దేన బ్యవహితం అకత్వా "నిసీదథ, భత్తం గణ్హథా"తి సమ్బన్ధం కత్వా వుత్తే నిసీదితుం వట్టతి. ఇచ్చేతం నయం అతిదిసతి "ఏసేవ నయో"తిఇమినాతి. దుతియం.

౩. పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదం

౨౨౧. తతియే “న ఖో…పే.… కరోన్తీ”తిపాఠస్స అత్థసమ్బన్ధం దస్సేన్తో ఆహ “యేన నియామేనా”తిఆది. తత్థ “యేన నియామేనా”తిఇమినా “యథయిమే మనుస్సా”తి ఏత్థ యథాసద్దస్స యంసద్దత్థభావం దస్సేతి. **తేనాతి** తేన నియామేన. ఇమినా యథాసద్దస్స నియమనిద్దిట్ఠభావం దస్సేతి. “ఞాయతీ”తిఇమినా కిరియాపాఠసేసం దస్సేతి. “సాసనం వా దానం వా”తిపదేహి ఇదంసద్దస్స అత్థం దస్సేతి. **బుద్ధప్పముఖే సఙ్ఘేతి** సమ్పదానత్థే చేతాని భుమ్మవచనాని, బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స దానం వాతి అత్థో. “పరిత్త”న్తిఇమినా ఓరకసద్దస్స అత్థం దస్సేతి. “లామక”న్తిఇమినా పరిత్తసద్దస్స పరివారత్థం నివత్తేతి. కిరో ఏవ పతిభావే నియుత్తో **కిరపతికోతి** అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “కిరపతికోతి ఏత్థా”తి ఆది. **సోతి** కిరపతికో. కమ్మం కారేతీతి సమ్బన్ధో. **ఉపచారవసేనాతి** వోహారవసేన, ఉపలక్ఖణవసేన, పధానవసేన వాతి అత్థో. న కేవలం బదరాయేవ, అఞ్ఞోపి పన బహూ ఖాదనీయభోజనీయా పటియత్తాతి అధిప్పాయో. బదరేన మిస్సో **బదరమిస్సో**, బదరసాళవోతి ఆహ “బదరసాళవేనా”తి. బదరచుణ్ణేన మిస్సో మధుసక్కరాది ‘‘**బదరసాళవో**’’తి వుచ్చతి.

౨౨౨. ఉద్ధం సూరో ఉగ్గతో అస్మిం కాలేతి **ఉస్సూరోతి** వుత్తే అతిదివాకాలోతి ఆహ “అతిదివా”తి.

౨౨౬. అయం భత్తవికప్పనా నామ వట్టతీతి యోజనా. **పఞ్చసు సహధమ్మికేసూతి** నిద్ధారణసముదాయో, ఇత్థన్నామస్సాతి సమ్బన్ధో. యది పన సమ్ముఖాపి వికప్పేతుం వట్టతి, తదా అత్తనా సహ ఠితస్స భగవతో కస్మా న వికప్పేతీతి ఆహ “సా చాయ”న్తిఆది. సా అయం వికప్పనా సఙ్గహితాతి సమ్బన్ధో. కస్మా భగవతో వికప్పేతుం న వట్టతీతి ఆహ “భగవతి హీ”తిఆది. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. సఙ్ఘేన కతన్తి సమ్బన్ధో.

౨౨౯. “ద్వే తయో నిమన్తనే”తిపదాని లిఙ్గవిపల్లాసానీతి ఆహ “ద్వే తీణి నిమన్తనానీ”తి. నిమన్తితబ్బో ఏతేహీతి **నిమన్తనాని** భోజనాని భుఞ్జతీతి సమ్బన్ధో. ద్వే తీణి కులాని ఆకిరన్తీతి యోజనా. **సూపబ్యఞ్జనన్తి** సూపో చ బ్యఞ్జనఞ్చ సూపబ్యఞ్జనం. **అనాపత్తి** ఏకతో మిస్సితత్తాతి అధిప్పాయో. **మూలనిమన్తనన్తి** పఠమనిమన్తనం భోజనం. **అన్తోతి** హేట్ఠా. **ఏకమ్పి కబళన్తి** ఏకమ్పి ఆలోపం. **యథా తథా వాతి** యేన వా తేన వా ఆకారేన. **తత్థాతి** తస్మిం భోజనే. **రసం వాతి** ఖీరతో అఞ్ఞం రసం వా. యేన ఖీరరసేన అజ్ఝోత్థతం భత్తం ఏకరసం హోతి, తం ఖీరం వా తం రసం వా ఆకిరన్తీతి యోజనా. యంసద్దో హి ఉత్తరవాక్యే ఠితో పుబ్బవాక్యే తంసద్దం అవగమయతి. ఖీరేన సంసట్ఠం భత్తం **ఖీరభత్తం**. ఏవం రసభత్తం. **అఞ్ఞేపీతి** ఖీరభత్తరసభత్తదాయకతో అఞ్ఞేపి. **అనాపత్తి** భత్తేన అమిస్సితత్తాతి అధిప్పాయో. “భుఞ్జన్తేనా”తిపదం “భుఞ్జితు”న్తిపదే భావకత్తా. **సప్పిపాయాసేపీతి** సప్పినా చ పాయాసేన చ కతే భత్తేపి.

తస్సాతి మహాఉపాసకస్స. ఆపత్తీతి చ వట్టతీతి చ ద్విన్నం అట్ఠకథావాదానం యుత్తభావం మహాపచ్చరివాదేన దస్సేతుం వుత్తం “మహాపచ్చరియ”న్తిఆది. ద్వే అట్ఠకథావాదా హి సన్ధాయభాసితమత్తమేవ విసేసా, అత్థతో పన ఏకా. మహాపచ్చరియం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకోవాతి** కుమ్భియా ఏకోవ. **పరమ్పరభోజనన్తి** పరస్స పరస్స భోజనం . **నిమన్తితమ్హాతి** అహం నిమన్తితో అమ్హి ననూతి అత్థో. **ఆపుచ్ఛిత్వాపీతి** మహాఉపాసకం ఆపుచ్ఛిత్వాపి.

సోతి అనుమోదకో భిక్ఖు. **తన్తి** భిక్ఖుం. **అఞ్ఞోతి** అఞ్ఞతరో. **కిన్తి** కస్మా. **నిమన్తితత్తాతి** నిమన్తితభావతో.

సకలేన గామేన నిమన్తితోపి ఏకతో హుత్వావ నిమన్తితస్స కప్పతి, న విసుం విసున్తి ఆహ “ఏకతో హుత్వా”తి. **పూగేపీతి** సమాదపేత్వా పుఞ్ఞం కరోన్తానం సమూహేపి. “నిమన్తియమానో”తిపదస్స నిమన్తనాకారం దస్సేన్తో ఆహ “భత్తం

గణ్హా"తి. **యదగ్గేనాతి** యం అగ్గేన యేన కోట్ఠాసేనాతి అత్థో. ద్వీసు థేరవాదేసు మహాసుమత్థేరవాదోవ యుత్తోతి సో పచ్ఛా వుత్తోతి. తతియం.

౪. కాణమాతాసిక్ఖాపదం

౨౩౦. చతుత్థే "నకులమాతాతి"ఆదీసు (అం॰ ని॰ ౧.౨౬౬; అం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౬౬) నకులస్స భగవతో మాతా **నకులమాతాతి** చ నకులఞ్చ భగవతో తం మాతా చాతి నకులమాతాతి చ అత్థో సమ్భవతి, "ఉత్తరమాతాతి"ఆదీసు ఉత్తరాయ మాతా **ఉత్తరమాతాతి** అత్థోయేవ సమ్భవతి. తేసు "ఉత్తరమాతా"తిపదస్సేవ "కాణమాతా"తిపదస్స కాణాయ మాతా **కాణమాతాతి** అత్థోయేవ సమ్భవతీతి ఆహ "కాణాయ మాతా"తి. తస్సా ధీతుయా "కాణా"తినామేన విస్సుతభావం దస్సేన్తో ఆహ "సా కిరా"తిఆది. **సాతి** దారికా విస్సుతా అహోసీతి సమ్బన్ధో. **అస్సాతి** మహాఉపాసికాయ. **యే యేతి** పురిసా. "రాగేన కాణా హోన్తీ"తిఇమినా కణన్తి నిమిలన్తి రాగేన పురిసా ఏతాయాతి **కాణాతి** అత్థం దస్సేతి. **తస్సాతి** కాణాయ. **ఆగతన్తి** ఏత్థ భావత్థే తోతి ఆహ "ఆగమన"న్తి. **అధిప్పాయోతి** "కిస్మిం వియా"తిపదస్స, కాణమాతాయ వా అధిప్పాయో . **రిత్తాతి** తుచ్ఛా, సుఞ్ఞాతి అత్థో. "అస్మిం గమనే"తిఇమినా బాహిరత్థసమాసం దస్సేతి. "అరియసావికా"తిఆదినా అరియానం భిక్ఖూహి అపటివిభత్తభోగం దస్సేతి. న కేవలం కిఞ్చి పరిక్ఖయం అగమాసి, అథ ఖో సబ్బన్తి ఆహ "సబ్బం పరిక్ఖయం అగమాసీ"తి. **కాణాపీతి** పిసద్దో న కేవలం మాతాయేవ మగ్గఫలభాగినీ అహోసి, అథ ఖో కాణాపి సోతాపన్నా అహోసీతి దస్సేతి. **సోపి పురిసోతి** కాణాయ పతిభూతో సోపి పురిసో. **పకతిట్ఠానేయేవాతి** జేట్ఠకపజాపతిట్ఠానేయేవ.

౨౩౧. ఇమస్మిం పన వత్థుస్మిన్తి ఇమస్మిం పూవవత్థుస్మిం. **ఏతన్తి** పాథేయ్యవత్థుం. **అరియసావకత్తాతి** అరియభూతస్స సావకస్స భావతో, అరియస్స వా సమ్మాసమ్బుద్ధస్స సావకభావతో.

౨౩౩. పహేణకపణ్ణాకారసద్దానం అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనత్తా వుత్తం "పహేణకత్థాయాతి పణ్ణాకారత్థాయా"తి. **ఇధాతి** "పూవేహి వా"తిపదే, సిక్ఖాపదే వా. **బద్ధసత్తూతి** మధుసక్ఖరాదీహి మిస్సేత్వా బద్ధసత్తు. **థూపీకతన్తి** థూపీకతం కత్వా.

"ద్వత్తిపత్తపూరే"తిపదస్స విసేసనుత్తరభావం దస్సేతుం వుత్తం "పూరే పత్తే"తి. ద్వే వా తయో వా పత్తాతి **ద్వత్తిపత్తా,** వాసద్దత్థే సఙ్ఖ్యోభయబాహిరత్థసమాసో, తిసద్దపరత్తా ద్విస్స చ అకారో హోతి, ద్వత్తిపత్తా చ తే పూరా చాతి **ద్వత్తిపత్తపూరా,** తే ద్వత్తిపత్తపూరే గహేత్వాతి యోజనా. "ఆచిక్ఖితబ్బ"న్తి వుత్తవచనస్స ఆచిక్ఖనాకారం దస్సేన్తో ఆహ "అత్ర మయా"తిఆది. **తేనాపీతి** దుతియేనాపి. పఠమభిక్ఖు ఏకం గహేత్వా దుతియభిక్ఖుస్స ఆరోచనఞ్చ దుతియభిక్ఖు ఏకం గహేత్వా తతియభిక్ఖుస్స ఆరోచనఞ్చ అతిదిసన్తో ఆహ "యేనా"తిఆది. తత్థ **యేనాతి** పఠమభిక్ఖునా. పటిక్కమన్తి భుఞ్జిత్వా ఏత్థాతి **పటిక్కమనన్తి** వుత్తే అసనసాలావ గహేతబ్బాతి ఆహ "అసనసాల"న్తి. **యత్థాతి** యస్సం అసనసాలాయం. ముఖోలోకనం న వట్టతీతి ఆహ "అత్తనో"తిఆది. **అఞ్ఞత్థాతి** పటిక్కమనతో అఞ్ఞత్థ. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స.

"సంవిభజితబ్బ"న్తి వుత్తవచనస్స సంవిభజనాకారం దస్సేతుం వుత్తం "సచే తయో"తిఆది. **యథామిత్తన్తి** యస్స యస్స మిత్తస్స. **అకామాతి** న కామేన. కారణత్థే చేతం నిస్సక్కవచనం.

౨౩౪. అన్తరామగ్గేతి మగ్గస్స అన్తరో అన్తరామగ్గో, సుఖుచ్చారణత్థం మజ్ఝే దీఘో, తస్మిం. బహూమ్పి దేన్తానం ఏతేసం ఞాతకపవారితానం బహూమ్పి పటిగ్గణ్హన్తస్సాతి యోజనా. అట్ఠకథాసు పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. అట్ఠకథానం వచనం పాళియా

న సమేతీతి. చతుత్థం.

౫. పఠమపవారణసిక్ఖాపదం

౨౩౬. పఞ్చమే **పవారితాతి** ఏత్థ వస్సంవుత్థపవారణా, పచ్చయపవారణా, పటిక్ఖేపపవారణా, యావదత్థపవారణా చాతి చతుబ్బిధాసు పవారణాసు యావదత్థపవారణా చ పటిక్ఖేపపవారణా చాతి ద్వే పవారణా అధిప్పేతాతి దస్సేన్తో ఆహ "బ్రాహ్మణేనా"తిఆది. బ్రాహ్మణేన పవారితాతి సమ్బన్ధో. **సయన్తి** తతియన్తనిపాతో "పవారితా"తిపదేన సమ్బన్ధో. చసద్దో అఞ్ఞత్థ యోజేతబ్బో యావదత్థపవారణాయ చ పటిక్ఖేపపవారణాయ చాతి. పటిముఖం అత్తనో గేహం విసన్తి పవిసన్తీతి **పటివిస్సకాతి** వుత్తే ఆసన్నగేహవాసికా గహేతబ్బాతి ఆహ "సామన్తఘరవాసికే"తి.

౨౩౭. ఉద్ధగ్గమో రవో **ఓరవో,** సోయేవ సద్దో **ఓరవసద్దో,** కాకానం ఓరవసద్దో **కకోరవసద్దోతి** దస్సేన్తో ఆహ "కాకాన"న్తిఆది.

౨౩౮. తవన్తుపచ్చయస్స అతీతత్థభావం దస్సేతుం వుత్తం "తత్థ చా"తిఆది. **తత్థాతి** "భుత్తవా"తిపదే. యస్మా యేన భిక్ఖునా అజ్ఝోహరితం హోతి, తస్మా సో "భుత్తావీ"తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి యోజనా. **సఙ్ఖాదిత్వాతి** దన్తేహి చుణ్ణం కత్వా. **తేనాతి** తేన హేతునా. **అస్సాతి** "భుత్తావీ"తిపదస్స. పవారేతి పటిక్ఖిపతీతి **పవారితో** భిక్ఖూతి దస్సేన్తో ఆహ "కతపవారణో"తి. **సోపి చాతి** సో పటిక్ఖేపో చ హోతీతి సమ్బన్ధో. **అస్సాతి** "పవారితో"తిపదస్స. **తత్థాతి** "అసనం పఞ్ఞాయతీ"తిఆదివచనే. యస్మా భుత్తావీతిపి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, తస్మా న పస్సామాతి యోజనా. "అసనం పఞ్ఞాయతీ"తి పదభాజనియా "భుత్తావీ"తి మాతికాపదస్స అసంసన్దనభావం దస్సేతుం వుత్తం "అసనం పఞ్ఞాయతీతి ఇమినా"తిఆది. **యఞ్చాతి** యఞ్చ భోజనం. **దిరత్తాదీతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన పఞ్చాదివచనం సఙ్గణ్హాతి. **ఏతన్తి** "భుత్తావీ"తిపదం.

"అసనం పఞ్ఞాయతీ"తిఆదీసు వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో. "పఞ్ఞాయతీ"తి ఏత్థ ఞాధాతుయా ఖాయనత్థం దస్సేతుం వుత్తం "దిస్సతీ"తి. "హత్థపాసే"తిపదస్స ద్వాదసహత్థప్పమాణో హత్థపాసో నాధిప్పేతోతి ఆహ "అడ్ఢతేయ్యహత్థప్పమాణే"తి. వాచాయ అభిహరణం నాధిప్పేతం. తేనాహ "కాయేనా"తి. **అభిహరతీతి** అభిముఖం హరతి. **తన్తి** భోజనం. **ఏతన్తి** పఞ్చఙ్గభావం, "పఞ్చహి…పే.… పఞ్ఞాయతీ"తి వచనం వా.

తత్రాతి "అసనం పఞ్ఞాయతీ"తిఆదివచనే. **అస్నాతీతి** కీయాదిగణత్తా, తస్స చ ఏకక్ఖరధాతుత్తా సకారనకారానం సంయోగో దట్ఠబ్బో. **తన్తి** భోజనం. ఉన్దతి పసవతి భుఞ్జన్తానం ఆయుబలం జనేతీతి **ఓదనో**. యవాదయో పూతిం కత్వా కతత్తా కుచ్ఛితేన మసీయతి ఆమసీయతీతి **కుమాసో**. సచతి సమవాయో హుత్వా భవతీతి **సత్తు**. బ్యఞ్జనత్థాయ మారేతబ్బోతి **మచ్ఛో**. మానీయతి భుఞ్జన్తేహీతి **మంసం. తత్థాతి** ఓదనాదీసు పఞ్చసు భోజనేసు. సారో అస్సత్థి అఞ్ఞేసం ధఞ్ఞానన్తి **సాలీ**. వహతి భుఞ్జన్తానం జీవితన్తి **వీహి**. యవతి అమిస్సితోపి మిస్సితో వియ భవతీతి **యవో**. గుధతి పరివేఠతి మిలక్ఖభోజనత్తాతి **గోధుమో**. సోభనసీసత్తా కమనీయభావం గచ్ఛతీతి **కఙ్గు**. మహన్తసీసత్తా, మధురరసనాళత్తా చ వరీయతి పత్థీయతి జనేహీతి **వరకో**. కోరం రుధిరం దూసతి భుఞ్జన్తానన్తి **కుద్రూసకో**. నిబ్బత్తో ఓదనో నామాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** సత్తసు ధఞ్ఞేసు. **సాలీతీతి** ఏత్థ ఇతిసద్దో నామపరియాయో. సాలీ నామాతి అత్థో. ఏసేవ నయో "వీహీతీ"తిఆదీసుపి.

ఏత్థాతి తిణధఞ్ఞజాతీసు. నీవారో సాలియా అనులోమో, వరకచోరకో వరకస్స అనులోమో. **అమ్బిలపాయాసాదీసూతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన ఖీరభత్తాదయో సఙ్గణ్హన్తి. **ఓధీతి** అవధి, మరియాదోతి అత్థో. సో హి అవహీయతి చజీయతి అస్మాతి ఓధీతి

వుచ్చతి.

యోపి పాయాసో వా యాపి అమ్బిలయాగు వా ఓధిం న దస్సేతి, సో పవారణం న జనేతీతి యోజనా. పయేన ఖీరేన కతత్తా **పాయాసో**. పాతబ్బస్స, అసితబ్బస్స చాతి ద్విన్నం బ్యుప్పత్తినిమిత్తానం సమ్భవతో వా **పాయాసో**తి వుచ్చతి. **ఉద్ధనతో**తి చుల్లితో. సా హి ఉపరి ధీయన్తి ఠపియన్తి థాల్యాదయో ఏత్థాతి ఉద్ధనన్తి వుచ్చతి. **ఆవజ్జిత్వా**తి పరిణామేత్వా. **ఘనభావ**న్తి కథినభావం. ఏత్థాపి వాక్యే "యో సో"తి పదాని యోజేతబ్బాని. **పుబ్బే**తి అబ్భుణ్హకాలే. **నిమన్తనే**తి నిమన్తనట్ఠానే. భత్తే ఆకిరిత్వా దేన్తీతి సమ్బన్ధో. యాపనం గచ్ఛతి ఇమాయాతి **యాగు**. కిఞ్చాపి తనుకా హోతి, తథాపీతి యోజనా. **ఉదకాదీసూ**తిఆదిసద్దేన కిఞ్జికఖీరాదయో సఙ్గయ్హన్తి. యాగుసఙ్గహమేవ గచ్ఛతి, కస్మా? ఉదకాదీనం పక్కుథితత్తాతి అధిప్పాయో. **తస్మిం వా**తి సభత్తే, పక్కుథితఉదకాదికే వా. **అఞ్ఞస్మిం వా**తి పక్కుథితఉదకాదితో అఞ్ఞస్మిం ఉదకాదికే వా. **యత్థ** యస్మిం ఉదకాదికే పక్ఖిపన్తి, తం పవారణం జనేతీతి యోజనా.

సుద్ధరసకోతి మచ్ఛమంసఖణ్డన్హారూహి అమిస్సో సుద్ధో మచ్ఛాదిరసకో. **రసకయాగూ**తి రసకభూతా ద్రవభూతా యాగు. **ఘనయాగూ**తి కథినయాగు. **ఏత్థా**తి ఘనయాగుయం. **పుప్ఫిఅత్థాయా**తి పుప్ఫం ఫుల్లం ఇమస్స ఖజ్జకస్సాతి పుప్ఫీ, పుప్ఫినో అత్థో పయోజనం పుప్ఫిఅత్థో, తదత్థాయ కతన్తి సమ్బన్ధో. **తే తణ్డులే**తి తే సేదితతణ్డులే. అచుణ్ణత్తా నేవ సత్తుసఙ్ఖ్యం, అపక్కత్తా న భత్తసఙ్ఖ్యం గచ్ఛన్తి. **తేహీ**తి సేదితతణ్డులేహి. తే తణ్డులే పచన్తి, కరోన్తీతి సమ్బన్ధో.

"యవేహీ"తి బహువచనేన సత్త ధఞ్ఞానిపి గహితాని. ఏస నయో సాలివీహియవేహీతి ఏత్థాపి. **ధుసే**తి ధఞ్ఞతచే. **పలాపేత్వా**తి పటిక్కమాపేత్వా . **తన్తి** చుణ్ణం గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **ఖరపాకభజ్జితాన**న్తి ఖరో పాకో ఖరపాకో, ఖరపాకేన భజ్జితా ఖరపాకభజ్జితా, తేసం. న పవారేన్తి అసత్తుసఙ్గహత్తాతి అధిప్పాయో. **కుణ్డకమ్పీ**తి కణమ్పి. పవారేతి సత్తుసఙ్గహత్తాతి అధిప్పాయో. **తేహీ**తి లాజేహి. **సుద్ధఖజ్జక**న్తి పిట్ఠేహి అమిస్సితం సుద్ధం ఫలాఫలాదిఖజ్జకం. యాగుం పివన్తస్స దేన్తీతి యోజనా. **తానీ**తి ద్వే మచ్ఛమంసఖణ్డాని. న పవారేతి ద్విన్నం మచ్ఛమంసఖణ్డానం అఖాదితత్తాతి అధిప్పాయో. **తతో**తి ద్వేమచ్ఛమంసఖణ్డతో నీహరిత్వా ఏకన్తి సమ్బన్ధో, తేసు వా. **సో**తి ఖాదకో భిక్ఖు. **అఞ్ఞ**న్తి ద్వీహి మచ్ఛమంసఖణ్డేహి అఞ్ఞం పవారణపహోనకం భోజనం.

అవత్థుతాయాతి పవారణాయ అవత్థుభావతో. తం విత్థారేన్తో ఆహ "యం హీ"తి. **హి**సద్దో విత్థారజోతకో. **య**న్తి మంసం. **ఇదం పనా**తి ఇదం మంసం పన. పటిక్ఖిత్తమంసం కప్పియభావతో అపటిక్ఖిపితబ్బట్ఠానే ఠితత్తా పటిక్ఖిత్తమ్పి మంసభావం న జహాతి. నను ఖాదితమంసం పన అకప్పియభావతో పటిక్ఖిపితబ్బట్ఠానే ఠితత్తా ఖాదియమానమ్పి మంసభావం జహాతీతి ఆహ "యం పనా"తిఆది. కులదూసకకమ్మఞ్చ వేజ్జకమ్మఞ్చ ఉత్తరిమనుస్సధమ్మారోచనఞ్చ సాదితరూపియఞ్చ **కుల... పే.... రూపియాని,** తాని ఆదీని యేసం కుహనాదీనన్తి **కుల...పే.... రూపియాదయో,** తేహి. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు వారేసు.

ఏవన్తిఆది నిగమననిదస్సనం. **త**న్తి భోజనం. **యథా**తి యేనాకారేన. యేన అజ్ఝోహటం హోతి, సో పటిక్ఖిపతి పవారేతీతి యోజనా. **కత్థచీ**తి కిస్మిఞ్చి పత్తాదికే. **తస్మిం చే అన్తరే**తి తస్మిం ఖణే చే. **అఞ్ఞత్రా**తి అఞ్ఞస్మిం ఠానే. పత్తే విజ్జమానభోజనం అనజ్ఝోహరితుకామో హోతి యథా, ఏవన్తి యోజనా. **హీ**తి సచ్చం. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు పదేసు. **తత్థా**తి కురున్దీయం. **ఆనిసదస్సా**తి ఆగమ్మ నిసీదతి ఏతేనాతి ఆనిసదో, తస్స పచ్ఛిమన్తతోతి సమ్బన్ధో. **పణ్హిఅన్తతో**తి పసతి ఠితకాలే వా గమనకాలే వా భూమిం ఘసతీతి పణ్హీ, తస్స అన్తతో. "దాయకస్సా"తిపదం "పసారితహత్థ"న్తి పదేన చ "అఙ్గ"న్తి పదేన చ

అవయవీసమ్బన్ధో. **హత్థపాసో**తి హత్థస్స పాసో సమీపో హత్థపాసో, హత్థో పసతి ఫుసతి అస్మిం ఠానేతి వా **హత్థపాసో,** అడ్ఢతేయ్యహత్థో పదేసో. **తస్మి**న్తి హత్థపాసే.

ఉపనామేతీతి సమీపం నామేతి. **అనన్తరనిసిన్నోపీ**తి హత్థపాసం అవిజహిత్వా అనన్తరే ఠానే నిసిన్నోపి భిక్ఖు వదతీతి యోజనా. **భత్తపచ్ఛి**న్తి భత్తేన పక్ఖిత్తం పచ్ఛిం. **ఈసక**న్తి భావనపుంసకం. ఉద్ధరిత్వా వా అపనామేత్వా వాతి సమ్బన్ధితబ్బం. **దూరే**తి నవాసనే. **ఇతో**తి పత్తతో. గతో దూతోతి సమ్బన్ధో.

పరివేసనాయాతి పరివేసనత్థాయ, భత్తగ్గే వా. **తత్రా**తి అస్మిం పరివేసనే. **త**న్తి భత్తపచ్ఛిం. **ఫుట్ఠమత్తావా**తి ఫుసియమత్తావ. కటచ్ఛునా ఉద్ధటభత్తే పన పవారణా హోతీతి యోజనా. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **తస్సా**తి పరివేసకస్స. **అభిహటే పటిక్ఖిత్తత్తా**తి అభిహటస్స భత్తస్స పటిక్ఖిత్తభావతో.

“కాయేన వాచాయ వా పటిక్ఖిపన్తస్స పవారణా హోతీ”తి సఙ్ఖేపేన వుత్తమత్థం విత్థారేన దస్సేన్తో ఆహ “తత్థా”తిఆది. **తత్థా**తి తేసు కాయవాచాపటిక్ఖేపేసు. **మచ్ఛికబీజని**న్తి మక్ఖికానం ఉత్తాసనిం బీజనిం. ఖకారస్స హి ఛకారం కత్వా “మచ్ఛికా”తి వుచ్చతి “సచ్ఛికత్వా”తిఆదీసు వియ (అ. ని. ౩.౧౦౩). ఏత్థ హి “సక్ఖికత్వా”తి వత్తబ్బే ఖకారస్స ఛకారో హోతి.

ఏకో వదతీతి సమ్బన్ధో. **అపనేత్వా**తి పత్తతో అపనేత్వా. **ఏత్థా**తి వచనే. **కథ**న్తి కేనాకారేన హోతీతి యోజనా. **వదన్తస్స నామా**తి ఏత్థ నామసద్దో గరహత్థో “అత్థీ”తిపదేన యోజేతబ్బో. **అత్థి నామా**తి అత్థో. **ఇతోపీ**తి పత్తతోపి. **తత్రాపీ**తి తస్మిం వచనేపి.

సమంసకన్తి మంసేన సహ పవత్తం. **రస**న్తి ద్రవం. **త**న్తి వచనం. పటిక్ఖిపతో హోతి. కస్మా? మచ్ఛో చ రసో చ మచ్ఛేన మిస్సో రసో చాతి అత్థస్స సమ్భవతో. **ఇద**న్తి వత్థుం. **మంసం విసుం కత్వా**తి “మంసస్స రసం మంసరస”న్తి మంసపదత్థస్స పధానభావం అకత్వా, రసపదత్థస్సేవ పధానభావం కత్వాతి అత్థో.

ఆపుచ్ఛన్తన్తి “మంసరసం గణ్హథా”తి ఆపుచ్ఛన్తం. **త**న్తి మంసం. **కరమ్బకో**తి మిస్సకాధివచనమేతం. యఞ్హి అఞ్ఞేన అఞ్ఞేన మిస్సేత్వా కరోన్తి, సో “కరమ్బకో”తి వుచ్చతి. అయం పనేత్థ వచనత్థో – కరోతి సమూహం అవయవిన్తి **కరో,** కరీయతి వా సమూహేన అవయవినాతి **కరో,** అవయవో, తం వకతి ఆదదాతీతి **కరమ్బకో,** సమూహో. “కదమ్బకో”తిపి పాఠో, సోపి యుత్తోయేవ అనుమతత్తా పణ్డితేహి. అభిధానేపి ఏవమేవ అత్థి. అత్థో పన అఞ్ఞథా చిన్తేతబ్బో. ఇమస్మిం వా అత్థే రకారస్స దకారో కాతబ్బో. మంసేన మిస్సో, లక్ఖితో వా కరమ్బకో **మంసకరమ్బకో. న పవారేతీ**తి యేసం కేసఞ్చి మిస్సకత్తా న పవారేతి. **పవారేతీ**తి మంసేన మిస్సితత్తా పవారేతి.

యో పన పటిక్ఖిపతి, సో పవారితోవ హోతీతి యోజనా. **నిమన్తనే**తి నిమన్తనట్ఠానే. **హీ**తి సచ్చం. **తత్థా**తి కురున్దియం. **యేనా**తి యేన భత్తేన. **ఏత్థా**తి “యాగుం గణ్హథా”తిఆదివచనే. **అధిప్పాయో**తి అట్ఠకథాచరియానం అధిప్పాయో. **ఏత్థా**తి “యాగుమిస్సకం గణ్హథా”తిఆదివచనే. **దుద్దస**న్తి దుక్కరం దస్సనం. **ఇదఞ్హా**తి “మిస్సకం గణ్హథా”తివచనఞ్హి. **న సమానేతబ్బ**న్తి సమం న ఆనేతబ్బం, సమానం వా న కాతబ్బం. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఇదం పనా**తి మిస్సకం పన. **ఏత్థా**తి మిస్సకే. **విసుం కత్వా**తి రసఖీరసప్పిని ఆవేణిం కత్వా. **త**న్తి రసాదిం.

కద్దీయతి మద్దీయతీతి **కద్దమో**. ఉన్దతి పసవతి వడ్ఢతీతి **ఉదకం**. ఉన్దతి వా క్లేదనం కరోతీతి **ఉదకం,** నిలీనే సత్తే గుపతి రక్ఖతీతి **గుమ్బో,** గుహతి సంవరతీతి వా **గుమ్బో. అనుపరియాయన్తేనా**తి అనుక్కమేన పరివత్తిత్వా ఆయన్తేన. **త**న్తి నావం వా సేతుం వా. **మజ్ఝన్హికన్**తి అహస్స మజ్ఝం మజ్ఝన్హం, అహసద్దస్స న్హాదేసో, మజ్ఝన్హం ఏవ మజ్ఝన్హికం. పోత్థకేసు పన మజ్ఝన్తికన్తి పాఠో అత్థి, సో అపాఠోయేవ. యో రితో పవారేతి, తేన రితేనేవ భుఞ్జితబ్బన్తి యోజనా. **ఆనిసద**న్తి పీఠే ఫుట్ఠఆనిసదమంసం. **అచాలేత్వా**తి అచావేత్వా. అయమేవ వా పాఠో. ఉపరి చ పస్సేసు చ అమోచేత్వాతి వుత్తం హోతి. అదిన్నాదానే వియ ఠానాచావనం న వేదితబ్బం. **సంసరితు**న్తి సంసబ్బితుం. **న**న్తి భిక్ఖుం.

అతిరేకం రిచతి గచ్ఛతీతి **అతిరిత్తం,** న అతిరిత్తం **అనతిరిత్త**న్తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "న అతిరిత్త"న్తి. "అధిక"న్తిఇమినా అతిరిత్తసద్దస్స అతిసుఞ్ఞత్థం నివత్తేతి. అధి హుత్వా ఏతి పవత్తతీతి **అధికం. తం పనా**తి అనతిరిత్తం పన హోతీతి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి "అకప్పియకత"న్తిఆదివచనే. విత్థారో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **తత్థా**తి అతిరిత్తం కాతబ్బేసు వత్థూసు. యం ఫలం వా యం కన్దమూలాది వా అకతన్తి యోజనా. **అకప్పియభోజనం వా**తి కులదూసకకమ్మాదీహి నిబ్బత్తం అకప్పియభోజనం వా అత్థీతి సమ్బన్ధో. **యో**తి వినయధరో భిక్ఖు. తేన కతన్తి యోజనా. "భుత్తావినా పవారితేన ఆసనా వుట్ఠితేన కత"న్తివచనతో భుత్తావినా అపవారితేన ఆసనా వుట్ఠితేన కత్తబ్బన్తి సిద్ధం. తస్మా పాతో అద్ధానం గచ్ఛన్తేసు ద్వీసు ఏకో పవారితో, తస్స ఇతరో పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధం భిక్ఖం అత్తనా అభుత్వాపి "అలమేతం సబ్బ"న్తి కాతుం లభతి ఏవ. **య**న్తి ఖాదనీయభోజనీయం. "తదుభయమ్పీ"తిఇమినా అతిరిత్తఞ్చ అతిరిత్తఞ్చ **అతిరిత్తం,** న అతిరిత్తం **అనతిరిత్త**న్తి అత్థం దస్సేతి.

తస్సేవాతి అనతిరిత్తస్సేవ. **ఏత్థా**తి అనతిరిత్తే, "కప్పియకత"న్తి ఆదీసు సత్తసు వినయకమ్మాకారేసు వా. **అనన్తరే**తి వినయధరస్స అనన్తరే ఆసనే. పత్తతో నీహరిత్వాతి సమ్బన్ధో. **తత్థేవా**తి భుఞ్జనట్ఠానేయేవ. **తస్సా**తి నిసిన్నస్స. **తేనా**తి భత్తం ఆనేన్తేన భిక్ఖునా భుఞ్జితబ్బన్తి యోజనా. "నిసిన్నేన భిక్ఖునా"తి కారితకమ్మం ఆనేతబ్బం. కస్మా "హత్థం ధోవిత్వా"తి వుత్తన్తి పుచ్ఛన్తో ఆహ "కస్మా"తి. **హీ**తి కారణం. యస్మా అకప్పియం హోతి, తస్మా హత్థం ధోవిత్వాతి మయా వుత్తన్తి అధిప్పాయో. **తస్సా**తి భత్తం ఆనేన్తస్స. **యేనా**తి వినయధరేన. పున **యేనా**తి ఏవమేవ. **యఞ్చా**తి ఖాదనీయభోజనీయఞ్చ. యేన వినయధరేన పఠమం అకతం, తేనేవ కత్తబ్బం. యఞ్చ ఖాదనీయభోజనీయం పఠమం అకతం, తఞ్ఞేవ కత్తబ్బన్తి వుత్తం హోతి . **తత్థా**తి పఠమభాజనే. **హీ**తి సచ్చం. పఠమభాజనం సుద్ధం ధోవిత్వా కతమ్పి నిద్దోసమేవ. **తేన భిక్ఖునా**తి పవారితేన భిక్ఖునా.

కుణ్డేపీతి ఉక్ఖలియమ్పి. సా హి కుడతి ఓదనాదిం దాహం కరోతీతి కుణ్డోతి వుచ్చతి. **త**న్తి అతిరిత్తకతం ఖాదనీయభోజనీయం. **యేన పనా**తి వినయధరేన పన. భిక్ఖుం నిసీదాపేన్తీతి సమ్బన్ధో. **మఙ్గలనిమన్తనే**తి మఙ్గలత్థాయ నిమన్తనట్ఠానే. **తత్థా**తి మఙ్గలనిమన్తనే. **కరోన్తేనా**తి కరోన్తేన వినయధరేన.

గిలానేన భుఞ్జితావసేసమేవ న కేవలం గిలానాతిరిత్తం నామ, గిలానం పన ఉద్దిస్స ఆభతం గిలానాతిరిత్తమేవ నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "న కేవల"న్తిఆది. **యంకిఞ్చి గిలాన**న్తి ఉపసమ్పన్నం వా అనుపసమ్పన్నం వా యంకిఞ్చి గిలానం. యం దుక్కటం వుత్తం, తం అసంసట్ఠవసేన వుత్తన్తి యోజనా. **అనాహారత్థాయా**తి పిపాసచ్ఛేదనఆబాధవూపసమత్థాయ.

౨౪౧. **సతి పచ్చయేతి** ఏత్థ పచ్చయస్స సరూపం దస్సేతుం “పిపాసాయ సతీ”తి చ “ఆబాధే సతీ”తి చ వుత్తం. **తేన తేనాతి** సత్తాహకాలికేన చ యావజీవికేన చ. **తస్సాతి** ఆబాధస్స. ఇదం పదం “ఉపసమనత్థ”న్తి ఏత్థ సముధాతుయా సమ్బన్ధే సమ్బన్ధో, యుపచ్చయేన సమ్బన్ధే కమ్మన్తి దట్ఠబ్బన్తి. పఞ్చమం.

౬. దుతియపవారణసిక్ఖాపదం

౨౪౨. ఛట్ఠే న ఆచరితబ్బోతి **అనాచారోతి** వుత్తే పణ్ణత్తివీతిక్కమోతి ఆహ “పణ్ణత్తివీతిక్కమ”న్తి. “కరోతీ”తిఇమినా “అత్తానమాచరతీ”తిఆదీసు వియ చరసద్దో కరసద్దత్థోతి దస్సేతి. **ఉపనన్ధీతి** ఏత్థ ఉపసద్దో ఉపనాహత్థో, నహధాతు బన్ధనత్థోతి దస్సేన్తో ఆహ “ఉపనాహ”న్తిఆది. జనితో ఉపనాహో యేనాతి జనితఉపనాహో. ఇమినా “**ఉపనన్ధో**”తి పదస్స ఉపనహతీతి ఉపనన్ధోతి కత్థుత్థం దస్సేతి.

౨౪౩. **అభిహట్ఠున్తి** ఏత్థ తుంపచ్చయో త్వాపచ్చయత్థోతి ఆహ “అభిహరిత్వా”తి. పదభాజనే పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. సాధారణమేవ అత్థన్తి యోజనా. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **తీహాకారేహీతి** సామం జాననేన చ అఞ్ఞేసమారోచనేన చ తస్సారోచనేన చాతి తీహి కారణేహి. ఆసాదీయతే మఙ్కుం కరీయతే **ఆసాదనం,** తం అపేక్ఖో **ఆసాదనాపేక్ఖోతి** దస్సేన్తో ఆహ “ఆసాదన”న్తిఆది.

యస్స అత్థాయ అభిహటన్తి సమ్బన్ధో. **ఇతరస్సాతి** అభిహారకతో అఞ్ఞస్స భుత్తస్సాతి. ఛట్ఠం.

౭. వికాలభోజనసిక్ఖాపదం

౨౪౭. సత్తమే **గిరిమ్హీతి** పబ్బతమ్హి. సో హి హిమవమనాదివసేన జలం, సారభూతాని చ భేసజ్జాదివత్థూని గిరతి నిగ్గిరతీతి గిరీతి వుచ్చతి. **అగ్గసమజ్జోతి** ఉత్తమసమజ్జో. ఇమేహి పదేహి అగ్గో సమజ్జో అగ్గసమజ్జో, గిరిమ్హి పవత్తో అగ్గసమజ్జో **గిరగ్గసమజ్జోతి** అత్థం దస్సేతి. **సమజ్జోతి** చ సభా. సా హి సమాగమం అజన్తి గచ్ఛన్తి జనా ఏత్థాతి సమజ్జోతి వుచ్చతి. “గిరిస్స వా”తిఆదినా గిరిస్స అగ్గో కోటి **గిరగ్గో,** తస్మిం పవత్తో సమజ్జో **గిరగ్గసమజ్జోతి** అత్థో దస్సితో. **సోతి** గిరగ్గసమజ్జో. భవిస్సతి కిరాతి యోజనా. **భూమిభాగేతి** అవయవిఆధారో, సన్నిపతతీతి సమ్బన్ధో. నటఞ్చ నాటకఞ్చ **నటనాటకాని.** “నచ్చం గీతం వాదితఞ్చా”తి ఇదం తయం “నాటక”న్తి వుచ్చతి. **తేసన్తి** నటనాటకానం. **దస్సనత్థన్తి** దస్సనాయ చ సవనాయ చ. సవనమ్పి హి దస్సనేనేవ సఙ్గహితం. **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి** ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదస్స తావ అపఞ్ఞత్తత్తా. **తేతి** సత్తరసవగ్గియా. **తత్థాతి** గిరగ్గసమజ్జం. **అథాతి** తస్మిం కాలే. **నేసన్తి** సత్తరసవగ్గియానం అదంసూతి సమ్బన్ధో. **విలిమ్పేత్వాతి** విలేపనేహి వివిధాకారేన లిమ్పేత్వా.

౨౪౯. “వికాలే”తి సామఞ్ఞేన వుత్తేపి విసేసకాలోవ గహేతబ్బోతి ఆహ “కాలో”తిఆది. **సో చాతి** భోజనకాలో చ. మజ్ఝన్హికో హోతీతి యోజనా. **తేనేవాతి** భోజనకాలస్స అధిప్పేతత్తా ఏవ. **అస్సాతి** “వికాలే”తిపదస్స. “వికాలో నామ…పే॰… అరుణుగ్గమనా”తి పదభాజనేన అరుణుగ్గమనతో యావ మజ్ఝన్హికా కాలో నామాతి అత్థో నయేన దస్సితో హోతి. **తతోతి** ఠితమజ్ఝన్హికతో. సూరియస్స అతిసీఘత్తా వేగేన ఠితమజ్ఝన్హికం వీతివత్తేయ్యాతి ఆహ “కుక్కుచ్చకేన పన న కత్తబ్బ”న్తి. **కాలత్థమ్భోతి** కాలస్స జాననత్థాయ థూణో. **కాలన్తరేతి** కాలస్స అబ్భన్తరే.

అవసేసం ఖాదనీయం నామాతి ఏత్థ వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **యన్తి** ఖాదనీయం అత్థీతి సమ్బన్ధో. వనమూలాదిపభేదం యమ్పి ఖాదనీయం అత్థి, తమ్పి ఆమిసగతికం హోతీతి యోజనా. **సేయ్యథిదన్తి** పుచ్ఛావాచకనిపాతసముదాయో. ఇదం ఖాదనీయం సేయ్యథా కతమన్తి అత్థో. **ఇదమ్పీతి** ఇదం ద్వాదసవిధమ్పి. పిసద్దేన న పూవాదియేవాతి దస్సేతి.

తత్థాతి ద్వాదససు ఖాదనీయేసు, ఆధారే భుమ్మం. మూలతి పతిట్ఠాతి ఏత్థ, ఏతేనాతి వా **మూలం**. ఖాదితబ్బన్తి **ఖాదనీయం**. మూలమేవ ఖాదనీయం **మూలఖాదనీయం,** తస్మిం వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. మూలకమూలాదీని లోకసఙ్కేతో పదేసతోయేవ వేదితబ్బాని. తం తఞ్హి నామం అజానన్తానం అతిసమ్మూళ్హకారణత్తా సహ పరియాయన్తరేన వచనత్థం వక్ఖామ. సూపస్స హితం **సూపేయ్యం,** సూపేయ్యం పణ్ణం ఏతేసన్తి **సూపేయ్యపణ్ణా,** తేసం మూలాని **సూపేయ్యపణ్ణమూలాని**. ఆమీయతి అన్తో పవేసీయతీతి **ఆమిసో,** ఆకారో అన్తోకరణత్థో, ఆమిసస్స గతి వియ గతి ఏతేసన్తి **ఆమిసగతికాని . ఏత్థాతి** మూలేసు. **జరదణ్డన్తి** జరభూతం ఉపడ్డం. **అఞ్ఞమ్పీతి** వజకలిమూలతో అఞ్ఞమ్పి.

యాని పన మూలాని వుత్తాని, తాని యావజీవికానీతి యోజనా. పాళియం వుత్తానీతి సమ్బన్ధో. **ఖాదనీయత్థన్తి** ఖాదనీయస్స, ఖాదనీయే వా విజ్జమానం, ఖాదనీయేన వా కాతబ్బం కిచ్చం, పయోజనం వాతి ఖాదనీయత్థం. "ఖాదనీయే"తిఇమినా "తత్థ వుత్తాభిధమ్మత్థా"తిఆదీసు వియ ఖాదనీయత్థపదస్స ఉత్తరపదత్థపధానభావం దస్సేతి. తత్థ ఖాదనీయస్స, ఖాదనీయే వా విజ్జమానం, ఖాదనీయేన వా కాతబ్బం కిచ్చం నామ జిఘచ్ఛాహరణమేవ. యఞ్హి పూవాదిఖాదనీయం ఖాదిత్వా జిఘచ్ఛాహరణం హోతి, తస్స కిచ్చం కిచ్చం నామాతి వుత్తం హోతి. తం కిచ్చం, పయోజనం వా నేవ ఫరన్తి, నేవ నిప్ఫాదేన్తి. ఏసేవ నయో "న భోజనీయే భోజనీయత్థం ఫరన్తీ"తిఏత్థాపి.

తేసన్తి మూలానం అన్తో, లక్ఖణన్తి వా సమ్బన్ధో. ఏకస్మిం జనపదే ఖాదనీయత్థభోజనీయత్థేసు ఫరమానేసు అఞ్ఞేసుపి జనపదేసు ఫరన్తియేవాతి దస్సనత్థం "తేసు తేసు జనపదేసూ"తి విచ్ఛాపదం వుత్తం. కిఞ్చాపి హి బహూసు జనపదేసు పథవీరసఆపోరససమ్పత్తివసేన ఖాదనీయత్థభోజనీయత్థం ఫరమానమ్పి ఏకస్మిం జనపదే పథవీరసఆపోరసవిపత్తివసేన అఫరమానం భవేయ్య, వికారవసేన పన తత్థ పవత్తత్తా తం జనపదం పమాణం న కాతబ్బం, గహేతబ్బమేవాతి వుత్తం హోతి. **పకతిఆహారవసేనాతి** అఞ్ఞోహి యావకాలిక, సత్తాహకాలికేహి అమిస్సితం అత్తనో పకతియావ ఆహారకిచ్చకరణవసేన. "మనుస్సాన"న్తిఇమినా అఞ్ఞేసం తిరచ్ఛానాదీనం ఖాదనీయత్థభోజనీయత్థం ఫరమానమ్పి న పమాణన్తి దస్సేతి. **తన్తి** మూలం. **హీతి** సచ్చం. **నామసఞ్ఞాసూతి** నామసఙ్ఖాతాసు సఞ్ఞాసు.

యథా మూలే లక్ఖణం దస్సితం, ఏవం కన్దాదీసుపి యం లక్ఖణం దస్సితన్తి యోజనా. న కేవలం పాళియం ఆగతానం హలిద్దాదీనం మూలంయేవ యావజీవికం హోతి, అథ ఖో తచాదయోపీతి ఆహ "యఞ్చేత"న్తిఆది. యం ఏతం అట్ఠవిధన్తి సమ్బన్ధో.

ఏవం మూలఖాదనీయే వినిచ్ఛయం దస్సేత్వా ఇదాని కన్దఖాదనీయే తం దస్సేన్తో ఆహ "కన్దఖాదనీయే"తిఆది. తత్థ **కన్దఖాదనీయేతి** కం సుఖం దదాతీతి కన్దో, పదుమాదికన్దో, సుఖస్స అదాయకా పన కన్దా రుళ్హీవసేన కన్దాతి వుచ్చన్తి, కన్దో ఏవ ఖాదనీయం కన్దఖాదనీయం, తస్మిం వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. ఏసేవ నయో ఉపరిపి. **యన్తి** కన్దం.

ఇమినా తంసద్దానపేక్ఖో యంసద్దోపి అత్థీతి ఞాపేతి. **తత్థా**తి కన్దఖాదనీయే. తరుణో, సుఖఖాదనీయోతి విసేసనపదాని యథావచనం ఉపరిపి యోజేతబ్బాని. ఏవమాదయో ఫరణకకన్దా యావకాలికాతి సమ్బన్ధో.

అధోతోతి విసరసో ఉదకేన అధూనితో. **తే**తి కన్దా సఙ్గహితాతి సమ్బన్ధో.

మూలే అలతి పవత్తతీతి **ముళాలో,** ఉదకతో వా ఉద్ధటమత్తే మిలతి నిమిలతీతి **ముళాలం**. ఏవమాది ఫరణకముళాలం యావకాలికన్తి యోజనా. **తం సబ్బమ్పీ**తి సబ్బమ్పి తం ముళాలం సఙ్గహితన్తి సమ్బన్ధో.

మసతి విజ్ఝతీతి **మత్థకో**. ఏవమాది మత్థకో యావకాలికోతి యోజనా. **జరడ్ఢబున్దో**తి జరభూతఅడ్ఢసఙ్ఖాతో పాదో.

ఖనీయతి అవదారీయతీతి **ఖన్ధో,** ఖాయతీతి వా **ఖన్ధో**. "అన్తోపథవీగతో"తిపదం "సాలకల్యాణిఖన్ధో"తిపదేనేవ యోజేతబ్బం, న అఞ్ఞేహి. ఏవమాది ఖన్ధో యావకాలికోతి యోజనా. **అవసేసా**తి తీహి దణ్డకాదీహి అవసేసా.

తచతి సంవరతి పటిచ్ఛాదేతీతి **తచో. సరసో**తి ఏత్థ ఏవకారో యోజేతబ్బో, సరసో ఏవాతి అత్థో. తేసం సఙ్గహోతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం. **ఏత**న్తి కసావభేసజ్జం, "అనుజానామి ...పే.... భోజనీయత్థ"న్తి వచనం వా. **ఏత్థా**తి కసావభేసజ్జే. **ఏతేసమ్పీ**తి మత్థకఖన్ధత్తచానమ్పి.

పతతీతి **పత్తం. ఏతేస**న్తి మూలకాదీనం. ఏవరూపాని పత్తాని చ ఏకంసేన యావకాలికానీతి యోజనా. యా లోణీ ఆరోహతి, తస్సా లోణియా పత్తం యావజీవికన్తి యోజనా. **దీపవాసినో**తి తమ్బపణ్ణిదీపవాసినో , జమ్బుదీపవాసినో వా. యాని వా ఫరన్తీతి వుత్తానీతి సమ్బన్ధో. **తేస**న్తి నిమ్బాదీనం. ఇదం పదం పుబ్బపరాపేక్ఖకం, తస్మా ద్విన్నం మజ్ఝే వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. పణ్ణానం అన్తో నత్థీతి సమ్బన్ధో.

పుప్ఫతి వికసతీతి **పుప్ఫం**. ఏవమాది పుప్ఫం యావకాలికన్తి యోజనా. **తస్సా**తి పుప్ఫస్స. **అస్సా**తి ఏవమేవ.

ఫలతీతి **ఫలం. యానీ**తి ఫలాని. ఫరన్తీతి సమ్బన్ధో. **నేస**న్తి ఫలానం పరియన్తన్తి సమ్బన్ధో. యాని వుత్తాని, తాని యావజీవికానీతి యోజనా. **తేసమ్పీ**తి ఫలానమ్పి పరియన్తన్తి సమ్బన్ధో.

అసీయతి ఖిపీయతి, ఛడ్డీయతీతి వా **అట్ఠి**. ఏవమాదీని ఫరణకాని అట్ఠీని యావకాలికానీతి యోజనా. **తేస**న్తి అట్ఠీనం.

పిసీయతి చుణ్ణం కరీయతీతి **పిట్ఠం**. ఏవమాదీని ఫరణకాని పిట్ఠాని యావకాలికానీతి యోజనా. **అధోతక**న్తి ఉదకేన అధూనితం. **తేస**న్తి పిట్ఠానం.

నిరన్తరం అసతి సమ్బజ్ఝతీతి **నియ్యాసో. సేసా**తి ఉచ్ఛునియ్యాసతో సేసా. పాళియం వుత్తనియ్యాసాతి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి నియ్యాసఖాదనీయే. సఙ్గహితానం నియ్యాసానం పరియన్తన్తి యోజనా. **ఏవ**న్తిఆది నిగమనం.

వుత్తమేవాతి హేట్ఠా పఠమపవారణసిక్ఖాపదే వుత్తమేవాతి. సత్తమం.

౮. సన్నిధికారకసిక్ఖాపదం

౨౨౨. అట్ఠమే అబ్భన్తరే జాతో **అబ్భన్తరో. మహాథేరో**తి మహన్తేహి థిరగుణేహి యుత్తో. ఇమినా "బేలట్ఠో"తి సఞ్ఞానామస్స సఞ్ఞినామిం దస్సేతి. **పధానఘరే**తి సమథవిపస్సనానం పదహనట్ఠానఘరసఙ్ఖాతే ఏకస్మిం ఆవాసే. **సుక్ఖకుర**న్తి ఏత్థ నోసనకురత్తా న సుక్ఖకురం హోతి, కేవలం పన అసూపబ్యఞ్జనత్తాతి ఆహ "అసూపబ్యఞ్జనం ఓదన"న్తి. నోసనకురమ్పి యుత్తమేవ. వక్ఖతి హి "తం పిణ్డపాతం ఉదకేన తేమేత్వా"తి. "ఓదన"న్తిఇమినా కురసద్దస్స ఓదనపరియాయతం దస్సేతి. ఓదనఞ్హి కరోతి ఆయువణ్ణాదయోతి "**కుర**"న్తి వుచ్చతి. **సో**తి బేలట్ఠసీసో. **తఞ్చ ఖో**తి తఞ్చ సుక్ఖకురం ఆహరతీతి సమ్బన్ధో. **పచ్చయగిద్ధతాయా**తి పిణ్డపాతపచ్చయే లుద్ధతాయ. థేరో భుఞ్జతీతి సమ్బన్ధో. మనుస్సానం ఏకాహారస్స సత్తాహమత్తట్ఠితత్తా "సత్తాహ"న్తి వుత్తం. **తతో**తి భుఞ్జనతో పరన్తి సమ్బన్ధో. **చత్తారిపీ**తి ఏత్థ పిసద్దేన అధికానిపి సత్తాహాని గహేతబ్బాని.

౨౨౩. **ఇతీ**తి ఇదం తయం. "సన్నిధి కారో అస్సా"తి సమాసో విసేసనపరనిపాతవసేన గహేతబ్బో. "సన్నిధికిరియన్తి అత్థో"తి ఇమినా కరీయతీతి **కారో**తి కమ్మత్థం దస్సేతి. **ఏకరత్త**న్తి అన్తిమపరిచ్ఛేదవసేన వుత్తం తదధికానమ్పి అధిప్పేతత్తా. **అస్సా**తి "సన్నిధికారక"న్తి పదస్స.

సన్నిధికారకస్స సత్తాహకాలికస్స నిస్సగ్గియపాచిత్తియాపత్తియా పచ్చయత్తా సన్నిధికారకం యామకాలికం ఖాదనీయభోజనీయం అసమానమ్పి సుద్ధపాచిత్తియాపత్తియా పచ్చయో హోతీతి ఆహ "యామకాలికం వా"తి. **పటిగ్గహణే**తి పటిగ్గహణే చ గహణే చ. అజ్ఝోహరితుకామతాయ హి పటిగ్గహణే చ పటిగ్గహేత్వా గహణే చాతి వుత్తం హోతి. యం పత్తం అఙ్గులియా ఘంసన్తస్స లేఖా పఞ్ఞాయతి, సో పత్తో దుద్ధోతో హోతి సచేతి యోజనా ఉత్తరవాక్యే యంసద్దం దిస్వా పుబ్బవాక్యే తంసద్దస్స గమనీయత్తా. **గణ్ఠికపత్తస్సా**తి బన్ధనపత్తస్స. **సో**తి స్నేహో. పగ్ఘరతి సన్దిస్సతీతి సమ్బన్ధో. **తాదిసే**తి దుద్ధోతే, గణ్ఠికే వా. **తత్థా**తి ధోవితపత్తే ఆసిఞ్చిత్వాతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం. **అబ్భోహారికా**తి న వోహరితబ్బా, వోహరితుం న యుత్తాతి అత్థో. **య**న్తి ఖాదనీయభోజనీయం పరిచ్చజన్తీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **తతో**తి అపరిచ్చత్తఖాదనీయభోజనీయతో నీహరిత్వాతి సమ్బన్ధో.

అకప్పియమంసేసూతి నిద్ధారణసముదాయో. **సతి పచ్చయే**తి పిపాససఙ్ఖాతే పచ్చయే సతి. **అనతిరిత్తకత**న్తి అతిరిత్తేన అకతం సన్నిధికారకం ఖాదనీయభోజనీయన్తి యోజనా. ఏకమేవ పాచిత్తియన్తి సమ్బన్ధో. **వికప్పద్వయే**తి సామిసనిరామిససఙ్ఖాతే వికప్పద్వయే. **సబ్బవికప్పేసూ**తి వికాలసన్నిధిఅకప్పియమంసయామకాలికపచ్చయసఙ్ఖాతేసు సబ్బేసు వికప్పేసు.

౨౨౫. **ఆమిససంసట్ఠ**న్తి ఆమిసేన సంసట్ఠం సత్తాహకాలికం యావజీవికం.

౨౨౬. చతుబ్బిధకాలికస్స సరూపఞ్చ వచనత్థఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ "వికాలభోజనసిక్ఖాపదే"తిఆది. తత్థ నిద్దిట్ఠం ఖాదనీయభోజనీయ"న్తిఇమినా యావకాలికస్స సరూపం దస్సేతి. "యావ…పే…. కాలిక"న్తిఇమినా వచనత్థం దస్సేతి. "సద్ధిం…పే…. పాన"న్తిఇమినా యామకాలికస్స సరూపం దస్సేతి. "యావ…పే…. కాలిక"న్తిఇమినా వచనత్థం దస్సేతి. "సబ్బిఆది పఞ్చవిధం భేసజ్జ"న్తిఇమినా సత్తాహకాలికస్స సరూపం దస్సేతి. "సత్తాహం…పే…. కాలిక"న్తిఇమినా వచనత్థం దస్సేతి. "ఠపేత్వా…పే…. సబ్బమ్పీ"తిఇమినా యావజీవికస్స సరూపం దస్సేతి. "యావ…పే…. జీవిక"న్తిఇమినా వచనత్థం దస్సేతి. సబ్బవచనత్థో లహుకమత్తమేవ, గరుకో పనేవం వేదితబ్బో – యావ యత్తకో మజ్ఝన్హికో కాలో **యావకాలో**, సో

అస్సత్థీ, తం వా కాలం భుఞ్జితబ్బన్తి **యావకాలికం**. యామో కాలో **యామకాలో**, సో అస్సత్థి, తం వా కాలం పరిభుఞ్జితబ్బన్తి **యామకాలికం**. సత్తాహో కాలో **సత్తాహకాలో**, సో అస్సత్థి, తం వా కాలం నిదహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బన్తి **సత్తాహకాలికం**. యావ యత్తకో జీవో **యావజీవో**, సో అస్సత్థి, యావజీవం వా పరిహరిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బన్తి **యావజీవిక**న్తి.

తత్థాతి చతుబ్బిధేసు కాలికేసు. **సతక్ఖత్తు**న్తి అనేకవారం. యావ కాలో నాతిక్కమతి, తావ భుఞ్జన్తస్సాతి యోజనా. అహోరత్తం భుఞ్జన్తస్సాతి సమ్బన్ధోతి. అట్ఠమం.

౯. పణీతభోజనసిక్ఖాపదం

౨౫౭. నవమే పకట్ఠభావం నీతన్తి **పణీత**న్తి వుత్తే పణీతసద్దో ఉత్తమత్థోతి ఆహ "ఉత్తమభోజనానీ"తి. సమ్పన్నో నామ న మధురగుణో, అథ ఖో మధురగుణయుత్తం భోజనమేవాతి ఆహ "సమ్పత్తియుత్త"న్తి. **కస్సా**తి కరణత్థే చేతం సామివచనం, కేనాతి హి అత్థో. "సురస"న్తిఇమినా సాదీయతి అస్సాదీయతీతి **సాదూ**తి వచనత్థస్స సరూపం దస్సేతి.

౨౫౯. "యో పన...పే.... భుఞ్జేయ్యా"తి ఏత్థ వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **సుద్ధానీ**తి ఓదనేన అసంసట్ఠాని. ఓదనసంసట్ఠాని సప్పిఆదీనీతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. **హీ**తి సచ్చం. "పణీతసంసట్ఠానీ"తిఇమినా పణీతేహి సప్పిఆదీహి సంసట్ఠాని భోజనాని **పణీతభోజనానీ**తి అత్థం దస్సేతి. "సత్తధఞ్ఞనిబ్బత్తానీ"తి ఇమినా భోజనానం సరూపం దస్సేతి.

"సప్పినా భత్త"న్తిఆదీనం పఞ్చన్నం వికప్పానం మజ్ఝే ఠీసుపి వికప్పేసు "భత్త"న్తి యోజేతబ్బం. ఏవం వాక్యం కత్వా విఞ్ఞాపనే ఆపత్తిం దస్సేత్వా సమాసం కత్వా విఞ్ఞాపనే తం దస్సేన్తో ఆహ "సప్పిభత్తం దేహీ"తిఆది.

ఇతోతి గావితో లద్ధేనాతి సమ్బన్ధో. **విసజ్కేత**న్తి సఙ్కేతతో ఞాపితతో విగతం విరహితన్తి అత్థో. **హీ**తి సచ్చం. ఇమినా విసఙ్కేతస్స గుణదోసం దస్సేతి.

కప్పియసప్పినా దేహీతి కప్పియసప్పినా సంసట్ఠం భత్తం దేహీతి యోజనా. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **యేన యేనా**తి యేన యేన సప్పిఆదినా. **తస్మిం తస్సా**తి ఏత్థాపి విభత్తివసేన అత్థో దట్ఠబ్బో. పాళియం ఆగత**సప్పి** నామ గోసప్పి, అజికాసప్పి, మహింససప్పి, యేసం మంసం కప్పతి, తేసం సప్పి చ. **నవనీతం** నామ ఏవమేవ. **తేలం** నామ తిలతేలం, సాసపతేలం, మధుకతేలం, ఏరణ్డతేలం, వసాతేలఞ్చ. **మధు** నామ మక్ఖికామధు. **ఫాణితం** నామ ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్తం. **మచ్ఛో** నామ ఉదకచరో. పాళిఅనాగతో మచ్ఛో నామ నత్థి. మంసం నామ యేసం మంసం కప్పతి, తేసం మంసం. **ఖీరదధీని** సప్పిసదిసానేవ. వుత్తం యథా ఏవం "నవనీతభత్తం దేహీ"తిఆదీసుపి సూపోదనవిఞ్ఞత్తిదుక్కటమేవ హోతీతి యోజనా. **హీ**తి సచ్చం. **నో చా**తి నో చత్థో. **తత్థా**తి తస్మిం అత్థే. **కిం** పయోజనం. నత్థేవ పయోజనన్తి అధిప్పాయో.

పటిలద్ధం భోజనన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకరస**న్తి ఏకకిచ్చం. **తతో**తి నవపణీతభోజనతో నీహరిత్వాతి సమ్బన్ధో.

సబ్బానీతి నవ పాచిత్తియాని సన్ధాయ వుత్తం.

౨౬౧. ఉభయేసమ్పీతి భిక్ఖుభిక్ఖునీనమ్పి. సబ్పీతి చేత్థ యో నం పరిభుఞ్జతి, తస్స బలాయువడ్ఢనత్థం సబ్బతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి **సబ్బి,** ఘతం. తతియక్ఖరేనేవ సజ్ఝాయితబ్బం లిఖితబ్బఞ్చ . కస్మా? తతియక్ఖరట్ఠానేయేవ సబ్బ గతియన్తి గతిఅత్థస్స సబ్బధాతుస్స ధాతుపాఠేసు ఆగతత్తాతి. నవమం.

౧౦. దన్తపోనసిక్ఖాపదం

౨౬౩. దసమే **దన్తకట్ఠ**న్తి దన్తపోనం. తఞ్హి దన్తో కసీయతి విలేఖీయతి అనేనాతి "దన్తకట్ఠ"న్తి వుచ్చతి. "సబ్బ"న్తి ఆదినా సబ్బమేవ పంసుకూలం **సబ్బపంసుకూలం,** తమస్సత్థీతి "**సబ్బపంసుకూలికో**"తి అత్థం దస్సేతి. **సోతి** భిక్ఖు పరిభుఞ్జతి కిరాతి సమ్బన్ధో. **సుసానే**తి ఆళహనే. తఞ్హి ఛవానం సయనట్ఠానత్తా "సుసాన"న్తి వుచ్చతి నిరుత్తినయేన. **తత్థా**తి సుసానే. పున **తత్థా**తి ఏవమేవ. అయ్యసరూపఞ్చ వోసాటితకసరూపఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం "అయ్యవోసాటితకానీతి ఏత్థా"తి. తత్థ "అయ్యా...పే.... పితామహా"తిఇమినా అయ్యసరూపం దస్సేతి. "వో...పే.... భోజనీయానీ"తిఇమినా వోసాటితకసరూపం. అయ్యసఙ్ఖాతానం పితిపితామహానం అత్థాయ, తే వా ఉద్దిస్స ఛడ్డితాని వోసాటితకసఙ్ఖతాని ఖాదనీయభోజనీయాని **అయ్యవోసాటితకానీ**తి విగ్గహో కాతబ్బో. మనుస్సా ఠపేన్తి కిరాతి సమ్బన్ధో. **య**న్తి ఖాదనీయభోజనీయం. **తేస**న్తి ఞాతకానం. **పిణ్డం పిణ్డం కత్వా**తి సఙ్ఘాటం సఙ్ఘాటం కత్వా. **అఞ్ఞ**న్తి వుత్తఖాదనీయభోజనీయతో అఞ్ఞం. **ఉమ్మారేపీ**తి సుసానస్స ఇన్దఖీలేపి. సో హి ఉద్ధటో కిలేసమారో ఏత్థాతి "**ఉమ్మారో**"తి వుచ్చతి. బోధిసత్తో హి అభినిక్ఖమనకాలే పుత్తం చుమ్బిస్సామీతి ఓవరకస్స ఇన్దఖీలే ఠత్వా పస్సన్తో మాతరం పుత్తస్స నలాటే హత్థం ఠపేత్వా సయన్తిం దిస్వా "సచే మే పుత్తం గణ్హేయ్యం, మాతా తస్స పబుజ్ఝేయ్య, పబుజ్ఝమానాయ అన్తరాయో భవేయ్యా"తి అభినిక్ఖమనన్తరాయభయేన పుత్తదారే పరిచ్చజిత్వా ఇన్దఖీలతో నివత్తిత్వా మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమి. తస్మా బోధిసత్తస్స ఠత్వా పుత్తదారేసు అపేక్ఖాసఙ్ఖాతస్స మారస్స ఉద్ధటట్ఠానత్తా సో ఇన్దఖీలో నిప్పరియాయేన "**ఉమ్మారో**"తి వుచ్చతి, అఞ్ఞో పన రూళ్హీవసేన. **థిరో**తి థద్ధో. **ఘనబద్ధో**తి ఘనేన బద్ధో. కథినేన మంసేన ఆబద్ధోతి అత్థో. వఠతి థూలో భవతీతి **వఠో,** ముద్ధజదుతియోయం, సో అస్సత్థీతి **వఠరో**తి దస్సేన్తో ఆహ "వఠరోతి థూలో"తి. "సల్లక్ఖేమా"తిఇమినా "మఞ్ఞే"తి ఏత్థ మనధాతు సల్లక్ఖణత్థో, మకారస్సేకారోతి దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం. **తేస**న్తి మనుస్సానం.

౨౬౪. సమ్మాతి అవిపరీతం. **అసల్లక్ఖేత్వా**తి ఆహారసద్దస్స ఖాదనీయభోజనీయాదీసు నిరూళ్హభావం అమఞ్ఞిత్వా. భగవా పన ఠపేసీతి సమ్బన్ధో. **యథాఉప్పన్నస్సా**తి యేనాకారేన ఉప్పన్నస్స . పితా పుత్తసఙ్ఖాతే దారకే సఞ్ఞాపేన్తో వియ భగవా తే భిక్ఖూ సఞ్ఞాపేన్తోతి యోజనా.

౨౬౫. ఏతదేవాతి తిణ్ణమాకారానమఞ్ఞతరవసేన అదిన్నమేవ సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం. మాతికాయం "దిన్న"న్తి వుత్తట్ఠానం నత్థి, అథ కస్మా పదభాజనేయేవ వుత్తన్తి ఆహ "దిన్నన్తి ఇద"న్తిఆది. "దిన్న"న్తి ఇదం ఉద్ధటన్తి సమ్బన్ధో. **అస్సా**తి "దిన్న"న్తి పదస్స. నిద్దేసే చ "కాయేన...పే.... దేన్తే"తి ఉద్ధటన్తి యోజనా. **ఏవ**న్తి ఇమేహి తీహాకారేహి దదమానేతి సమ్బన్ధో. **ఏవ**న్తి ఇమేహి ద్వీహాకారేహి . ఆదీయమానన్తి సమ్బన్ధో. **రథరేణుమ్పీ**తి రథికవీథియం ఉట్ఠితపంసుమ్పి. **పుబ్బే**తి పఠమపవారణసిక్ఖాపదే. ఏవం పటిగ్గహితం ఏతం ఆహారం దిన్నం నామ వుచ్చతీతి యోజనా. "ఏతమేవా"తి ఏవస్స సమ్భవతో తస్స ఫలం దస్సేతుం వుత్తం "న ఇద"న్తిఆది. నిస్సట్ఠం న వుచ్చతీతి యోజనా.

తత్థాతి "కాయేనా"తిఆదివచనే. **హీతి** సచ్చం. నత్థు కరీయతి ఇమాయాతి **నత్థుకరణీ,** తాయ. నాసాపుటేన పటిగ్గణ్హాతీతి సమ్బన్ధో. **అకల్లకోతి** గిలానో. **హీతి** సచ్చం. కాయేన పటిబద్ధో **కాయపటిబద్ధో** కటచ్ఛుఆదీతి ఆహ "కటచ్ఛుఆదీసూ"తిఆది. **హీతి** సచ్చం. **పాతియమానన్తి** పాతాపియమానం.

ఏత్థాతి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. "పఞ్చహఙ్గేహీ"తి పదస్స విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ "థామమజ్ఝిమస్సా"తిఆది. **తన్తి** దాతబ్బవత్థుం.

తత్థాతి "హత్థపాసో పఞ్ఞాయతీ"తివచనే. గచ్ఛన్తోపి ఠితేనేవ సఙ్గహితో. **భూమట్ఠస్సాతి** భూమియం ఠితస్స. **ఆకాసట్ఠస్సాతి** ఆకాసే ఠితస్స. "హత్థం అఙ్గ"న్తి పదేహి అవయవిసమ్బన్ధో కాతబ్బో. **వుత్తనయేనేవాతి** "భూమట్ఠస్స చ సీసేనా"తిఆదినా వుత్తనయేనేవ. **పక్ఖీతి** సకుణో. సో హి పక్ఖయుత్తత్తా పక్ఖీతి వుచ్చతి. **హత్థీతి** కుఞ్జరో. సో హి సోణ్డసఙ్ఖాతహత్థయుత్తత్తా హత్థీతి వుచ్చతి. అద్ధేన అట్ఠమం రతనమస్సాతి **అద్ధట్ఠమరతనో,** హత్థీ, తస్స. **తేనాతి** హత్థినా.

ఏకో దాయకో వదతీతి సమ్బన్ధో. **ఓణమతీతి** హేట్ఠా నమతి. **ఏత్తావతాతి** ఏకదేససమ్పటిచ్ఛనమత్తేన. **తతోతి** సమ్పటిచ్ఛనతో. **ఉగ్ఘాటేత్వాతి** వివరిత్వా. **కాజేనాతి** బ్యాభఙ్గియా. సా హి కచతి బన్ధతి వివిధం భారం అస్మిన్తి **కాచోతి** వుచ్చతి, చకారస్స జకారే కతే కాజోపి యుత్తోయేవ. తింస హత్థా రతనాని ఇమస్సాతి **తింసహత్థో,** వేణు. **గుళకుమ్భోతి** ఫాణితేన పూరితో ఘటో. **పటిగ్గహితమేవాతి** కుమ్భేసు హత్థపాసతో బహి ఠితేసుపి అభిహారకస్స హత్థపాసే ఠితత్తా పటిగ్గహితమేవాతి వుత్తం హోతి. **ఉచ్ఛుయన్తదోణితోతి** ఉచ్ఛుం పీళనయన్తస్స అమ్బణతో.

బహూ పత్తా ఠపితా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. ఠితస్స భిక్ఖునో హత్థపాసేతి యోజనా. ఠత్వా ఫుసిత్వా "నిసిన్నస్స భిక్ఖునో"తి పాఠసేసేన యోజేతబ్బం. ఠితేన వా నిసిన్నేన వా నిపన్నేన వా దాయకేన దియ్యతీతి సమ్బన్ధో.

పథవియం ఠితా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **యం యన్తి** యం యం పత్తం. **యత్థ కత్థచీతి** యేసు కేసుచీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** తం వచనం.

తత్థ తస్మిం ఠానే జాతో **తత్థజాతో,** అలుత్తసమాసోయం, సోయేవ **తత్థజాతకో,** తస్మిం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. తత్థజాతకే న రుహతి యథా, ఏవం న రుహతియేవాతి యోజనా. థామమజ్ఝిమేన పురిసేన సుట్ఠు హారితబ్బన్తి సంహారియం, తంయేవ **సంహారిమం** యకారస్స మకారం కత్వా, న సంహారిమం **అసంహారిమం,** తస్మిం. **తేపీతి** తే అసంహారిమాపి. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తత్థజాతకసఙ్ఖేపూపగాతి** తత్థజాతకే సమోధానేత్వా ఖేపం పక్ఖేపం ఉపగతా. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. ఇదఞ్హి వాక్యన్తరత్తా పునప్పునం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **తానీతి** తిన్తిణికాదిపణ్ణాని. **సన్ధారేతున్తి** సమ్మా ధారేతుం. ఠితో దాయకోతి సమ్బన్ధో.

లద్ధస్స లద్ధస్స వత్థుస్స సన్నిధిట్ఠానత్తా, పక్ఖిత్తట్ఠానత్తా వా థవీయతి పసంసీయతీతి **థవికా,** తతో. **పుఞ్ఛిత్వా పటిగ్గహేత్వాతి** "పుఞ్ఛిత్వా వా పటిగ్గహేత్వా వా"తి అనియమవికప్పత్థో వాసద్దో అజ్ఝాహరితబ్బో. తేసు తేసు వత్థూసు రఞ్జతి లగ్గతీతి **రజో,** తం. వినయే పఞ్ఞత్తం దుక్కటం **వినయదుక్కటం. తం పనాతి** భిక్ఖం పన. **పటిగ్గహేత్వా దేథాతి** మం పటిగ్గహాపేత్వా మమ దేథాతి అధిప్పాయో.

తతో తతోతి తస్మా తస్మా ఠానా ఉట్ఠాపేత్వాతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** భిక్ఖం. **తస్సా**తి అనుపసమ్పన్నస్స.

సో వత్తబ్బోతి సో దియ్యమానో భిక్ఖు దాయకేన భిక్ఖునా వత్తబ్బోతి యోజనా. **ఇమన్తి** సరజపత్తం. **తేనా**తి దియ్యమానభిక్ఖునా. **తథా కాతబ్బన్తి** యథా దాయకేన భిక్ఖునా వుత్తం, తథా కాతబ్బన్తి అత్థో. **ఉప్లవతీ**తి ఉపరి గచ్ఛతి, ప్లు గతియన్తి హి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౬ ళకారన్తధాతు) వుత్తం. ఏత్థ ఉఇతి ఉపసగ్గస్స అత్థదస్సనత్థం "ఉపరీ"తి వుత్తం, పకారలకారసంయోగో దట్ఠబ్బో. పోత్థకేసు పన "ఉప్పిలవతీ"తి లిఖన్తి, సో అపాఠో. **కఞ్జికన్తి** బిలఙ్గం. తఞ్హి కేన జలేన అఞ్జియం అభిబ్యత్తం అస్సాతి "కఞ్జియ"న్తి వుచ్చతి, తమేవ కఞ్జికం యకారస్స కకారం కత్వా. తం పవాహేత్వా, అపనేత్వాతి అత్థో. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానే. సుక్ఖమేవ భత్తం భజితబ్బట్ఠేన సేవితబ్బట్ఠేనాతి **సుక్ఖభత్తం,** తస్మిం. **పురతో**తి భిక్ఖుస్స పురతో, పుట్ఠే వా. **ఫుసితానీ**తి బిన్దూని. తాని హి సమ్బాధట్ఠానేసుపి ఫుసన్తీతి ఫుసితానీతి వుచ్చన్తి.

ఉలుఙ్కోతి కోసియసకుణనామో దీఘదణ్డకో ఏకో భాజనవిసేసో, తేన. **థేవా**తి ఫుసితాని. తాని హి సమ్బాధట్ఠానేసుపి ఫుసితత్తా థవీయన్తి పసంసీయన్తీతి "థేవా"తి వుచ్చన్తి. **చరుకేనా**తి చరీయతి భక్ఖీయతీతి చరు, హబ్యపాకో, తం కరోతి అనేనాతి చరుకం, థాల్యాదికం ఖుద్దకభాజనం, తేన ఆకిరియమానేతి సమ్బన్ధో. కాళవణ్ణకామేహి మానీయతీతి **మసి.** ఖాదతీతి **ఛారో** ఖకారస్స ఛకారం, దకారస్స చ రకారం కత్వా, ఖారరసో, సో ఇమిస్సత్థీతి **ఛారికా. ఉప్పతిత్వా**తి ఉద్ధం గన్త్వా. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

ఫాలేత్వాతి ఛిన్దిత్వా. దేన్తానం అనుపసమ్పన్నానన్తి సమ్బన్ధో. **పాయాసస్సా**తి పాయాసేన. **తథాపీ**తి తేన ముఖవట్టియా గహణాకారేనపి.

ఆభోగం కత్వాతి "పటిగ్గహెస్సామీ"తి మనసికారం కత్వా. **సో**తి నిద్దం ఓక్కన్తో భిక్ఖు. **వట్టతియేవా**తి ఆభోగస్స కతత్తా వట్టతియేవ. **అనాదరన్తి** అనాదరేన, కరణత్థే చేతం ఉపయోగవచనం, అనాదరం హుత్వాతి వా యోజేతబ్బం. **కేచీ**తి అభయగిరివాసినో. కాయేన పటిబద్ధో **కాయపటిబద్ధో,** తేన పటిబద్ధో **కాయపటిబద్ధపటిబద్ధో** , తేన. **వచనమత్తమేవా**తి "పటిబద్ధపటిబద్ధ"న్తి ఏకం అతిరేకం పటిబద్ధవచనమత్తమేవ నానం, అత్థతో పన కాయపటిబద్ధమేవాతి అధిప్పాయో. **యమ్హీ**తి యమ్హి వత్థు. **తత్రా**తి తస్మిం వట్టనే. **తన్తి** అనుజాననం.

నేయ్యో అధిప్పాయం నేత్వా ఞాతో అత్థో ఇమస్సాతి **నేయ్యత్థం. ఏత్థా**తి సుత్తే, సుత్తస్స వా. **యన్తి** వత్థు పతతీతి సమ్బన్ధో. **పరిగళిత్వా**తి భస్సిత్వా. **సుద్ధాయా**తి నిరజాయ. **సామన్తి** సయం. **పుఞ్ఛిత్వా వా**తిఆదీసు తయో వాసద్దా అనియమవికప్పత్థా. పుఞ్ఛితాదీసు హి ఏకస్మిం కిచ్చే కతే ఇతరకిచ్చం కాతబ్బం నత్థీతి అధిప్పాయో. **తేనా**తి తేన భిక్ఖునా, "ఆహరాపేతుమ్పీ"తిపదే కారితకమ్మం. "కస్మా న వట్టతీ"తి పుచ్ఛా. **హీ**తి విత్థారో. వదన్తేన భగవతాతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి సుత్తవచనేసు. "పరిచ్చత్తం తం భిక్ఖవే దాయకేహీ"తి వచనేనాతి యోజనా. **అధిప్పాయో**తి నీతత్థో అధిప్పాయో, నిప్పరియాయేన ఇతత్థో ఞాతత్థో అధిప్పాయోతి వుత్తం హోతి.

ఏవం నీతత్థమధిప్పాయం దస్సేత్వా నేయ్యత్థ, మధిప్పాయం దస్సేన్తో ఆహ "యస్మా చా"తి ఆది. **తన్తి** పరిభుఞ్జనం అనుఞ్ఞాతన్తి సమ్బన్ధో. **దుతియదివసేపీ**తి **పి**సద్దో సమ్పిణ్డనత్థో, అపరదివసేపీతి అత్థో. **అధిప్పాయో**తి నేయ్యత్థో అధిప్పాయో నేత్వా ఇయ్యత్థో ఞాతత్థో అధిప్పాయోతి వుత్తం హోతి.

భుఞ్జన్తానం భిక్ఖూనన్తి సమ్బన్ధో. **హీతి** విత్థారో. **దన్తాతి** దసనా. తే హి దంసీయన్తి భక్ఖీయన్తి ఏతేహీతి "దన్తా"తి వుచ్చన్తి. సత్థంయేవ **సత్థకం** ఖుద్దకట్ఠేన, తేన పటిగ్గహితేన సత్థకేన. **ఏత**న్తి మలం. **త**న్తి లోహగన్ధమత్తం. **పరిహరన్తీ**తి పటిగ్గహేత్వా హరన్తి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. తం సత్థకం పరిభోగత్థాయ యస్మా న పరిహరన్తి, తస్మా ఏసేవ నయోతి అత్థో. ఉగ్గహితపచ్చయా, సన్నిధిపచ్చయా వా దోసో నత్థీతి వుత్తం హోతి. **తత్థా**తి తేసు తక్కఖీరేసు. **నీలికా**తి నీలవణ్ణా స్నేహా. **ఆమకతక్కాదీసూ**తి అపక్కేసు తక్కఖీరేసు.

కిలిట్ఠఉదకన్తి సమలం ఉదకం. **తస్సా**తి సామణేరస్స. పత్తగతం ఓదనన్తి సమ్బన్ధో. **అస్సా**తి సామణేరస్స. **ఉగ్గహితకో**తి అవగహితకో. "ఉణ్హాతో"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౧౨) వియ ఉకారో ఓకారవిపరీతో హోతి, అపటిగ్గహేత్వా గహితత్తా దుగ్గహితకోతి వుత్తం హోతి.

ఏతేనాతి ఓదనేన. **పటిగ్గహితమేవ హోతి** హత్థతో అముత్తత్తాతి అధిప్పాయో.

పున పటిగ్గహేతబ్బం సాపేక్ఖే సతీతి అధిప్పాయో. **ఏత్తో**తి ఇతో పత్తతో. సామణేరో పక్ఖిపతీతి సమ్బన్ధో. **తతో**తి పత్తతో. **కేచీ**తి అభయగిరివాసినో. **త**న్తి "పున పటిగ్గహేతబ్బ"న్తి వదన్తానం కేసఞ్చి ఆచరియానం వచనం వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **య**న్తి పూవభత్తాది.

అత్తనో వాతి సామణేరస్స వా. **సామణేరా**తి ఆమన్తనం. **తస్సా**తి సామణేరస్స. **భాజనే**తి యాగుపచనకభాజనే. **యాగుకుట**న్తి యాగుయా పూరితం కుటం. **త**న్తి యాగుకుటం. "భిక్ఖునా పటిగ్గణ్హాపేతు"న్తి కారితకమ్మం ఉపనేతబ్బం. గీవం ఠపేత్వా ఆవజ్జేతీతి సమ్బన్ధో. **ఆవజ్జేతీ**తి పరిణామేతి.

పటిగ్గహణూపగం భారన్తి థామమజ్ఝిమేన పురిసేన సంహారిమం భారం. బలవతా సామణేరేనాతి సమ్బన్ధో. **తేలఘటం వా**తి తేలేన పక్ఖిత్తం ఘటం వా. **లగ్గేన్తీ**తి లమ్బేన్తి. అయమేవ వా పాఠో.

నాగస్స దన్తో వియాతి **నాగదన్తకో,** సదిసత్థే కో. అజ్జీయతే లక్ఖీయతే అనేనాతి **అజ్కనో,** గజమత్థకమ్హి విజ్ఝనకణ్డకో. అజ్కనో వియాతి **అజ్కనకో,** తస్మిం అజ్కనకే వా లగ్గితా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **గణ్ఠితో**తి గణ్ఠన్తస్స. మఞ్చస్స హేట్ఠా **హేట్ఠామఞ్చో,** తస్మిం. **త**న్తి తేలథాలకం.

ఆరోహన్తేహి చ ఓరోహన్తేహి చ నిచ్చం సేవీయతీతి **నిస్సేణీ,** తస్సా మజ్ఝం **నిస్సేణిమజ్ఝం,** తస్మిం. కణ్ణే ఉట్ఠితం **కణ్ణికం,** కణ్ణమలం, కణ్ణికం వియ కణ్ణికం, యథా హి కణ్ణమలం కణ్ణతో ఉట్ఠహిత్వా సయం పవత్తతి, ఏవం తేలాదితో ఉట్ఠహిత్వా సయం పవత్తతీతి వుత్తం హోతి. **ఘనచుణ్ణ**న్తి కథినచుణ్ణం. **తంసముట్ఠానమేవ నామా**తి తతో తేలాదితో సముట్ఠానమేవ నామ హోతీతి అత్థో. **ఏత**న్తి కణ్ణికాది. ఇదం పదం పుబ్బాపరాపేక్ఖం.

యోత్తేనాతి రజ్జునా. అఞ్ఞో దేతీతి సమ్బన్ధో.

పవిసన్తే చ నిక్ఖమన్తే చ వరతి ఆవరతి ఇమాయాతి **వతి,** తం. **ఉచ్ఛూ**తి రసాలో. సో హి ఉసతి విసం దాహేతీతి ఉచ్ఛూతి వుచ్చతి, తం. **తిమ్బరుసక**న్తి తిన్దుకం. తఞ్హి తేమేతి భుఞ్జన్తం పుగ్గలం అద్దేతి రసేనాతి **తిమ్బో,** రుసతి ఖుద్దితం నాసేతీతి **రుసకో,** తిమ్బో చ సో రుసకో చాతి "తిమ్బరుసకో"తి వుచ్చతి, తం. **వతిదణ్డకేసూ**తి వతియా అత్థాయ నిక్ఖణితేసు

దణ్డకేసు. **మయం పనాతి** సఙ్గహకారాచరియభూతా బుద్ధఘోసనామకా మయం పన, అత్తానం సన్ధాయ బహువచనవసేన వుత్తం. **న పుథులో పాకారోతి** అడ్ఢతేయ్యహత్థపాసానతిక్కమం సన్ధాయ వుత్తం. **హత్థసతమ్పీతి** రతనసతమ్పి.

సోతి సామణేరో. భిక్ఖుస్స దేతీతి యోజనా. **అపరోతి** సామణేరో.

ఫలం ఇమిస్సత్థీతి **ఫలినీ,** ఇనపచ్చయో ఇత్థిలిఙ్గజోతకో ఈ, తం సాఖన్తి యోజనా. ఫలినిసాఖన్తి సమాసతోపి పాఠో అత్థి. **మచ్ఛికవారణత్థన్తి** మధుఫాణితాదీహి మక్ఖనట్ఠానే నిలీయన్తీతి మక్ఖికా, తాయేవ **మచ్ఛికా** ఖకారస్స ఛకారం కత్వా, తాసం నివారణాయ. **మూలపటిగ్గహమేవాతి** మూలే పటిగ్గహణమేవ, పఠమపటిగ్గహమేవాతి వుత్తం హోతి.

భిక్ఖు గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **అరిత్తేనాతి** కేనిపాతేన. తఞ్హి అరతి నావా గచ్ఛతి అనేనాతి **అరిత్తం,** తేన. **తన్తి** పటిగ్గహణారహం భణ్డం . **అనుపసమ్పన్నేనాతి** కారితకమ్మం. **తస్మిమ్పీతి** చాటికుణ్డకేపి. **తన్తి** అనుపసమ్పన్నం.

పాథేయ్యతణ్డులేతి పథస్స హితే తణ్డులే. **తేసన్తి** సామణేరానం. **ఇతరేహీతి** భిక్ఖూహి గహితతణ్డులేహి. సబ్బేహి భిక్ఖూహి భుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** భిక్ఖూహి గహితేహి సామణేరస్స తణ్డులేహి యాగుపచనే న దిస్సతీతి సమ్బన్ధో. **కారణన్తి** పరివత్తేత్వా భుత్తస్స చ అపరివత్తేత్వా భుత్తస్స చ కారణం.

భత్తం పచితుకామో సామణేరోతి యోజనా. భిక్ఖునా ఆరోపేతబ్బం, అగ్గి న కాతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **పున పటిగ్గహణకిచ్చం నత్థి** మూలే పటిగ్గహితత్తాతి అధిప్పాయో.

అస్సాతి సామణేరస్స. **తతోతి** అగ్గిజాలనతో.

తత్తే ఉదకేతి ఉదకే తాపే. **తతోతి** తణ్డులపక్ఖిపనతో.

పిధానన్తి ఉక్ఖలిపిధానం. **తస్సేవాతి** హత్థకుక్కుచ్చకస్స భిక్ఖునో ఏవ. **దబ్బిం వాతి** కటచ్ఛుం వా. సో హి దరీయతి విలోళీయతి ఇమాయాతి దబ్బీతి వుచ్చతి.

తత్రాతి తస్మిం ఠపనే. **తస్సేవాతి** లోలభిక్ఖుస్సేవ. **తతోతి** పత్తతో. పున **తతోతి** సాఖాదితో. **తత్థాతి** ఫలరుక్ఖే.

వితక్కం సోధేతున్తి "మయ్హమ్పి దస్సతీ"తి వితక్కం సోధేతుం. **తతోతి** అమ్బఫలాదితో.

పున **తతోతి** మాతాపితూనమత్థాయ గహితతేలాదితో. **తేతి** మాతాపితరో. **తతోయేవాతి** తేహియేవ తణ్డులేహి సమ్పాదేత్వాతి సమ్బన్ధో.

ఏత్థాతి తాపితఉదకే. అముఞ్చన్తేనేవ హత్థేనాతి యోజనా. అజ్జన్తి వినాసం గచ్ఛన్తీతి **అఙ్గారా.** దరీయన్తి ఫలీయన్తీతి **దారూని.**

వుత్తో సామణేరోతి యోజనా.

గవతి పరిభుఞ్జన్తానం విస్సట్ఠం సద్దం కరోతీతి **గుళో**, గుళతి విసతో జీవితం రక్ఖతీతి వా **గుళో**, తం భాజేన్తో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** లోలసామణేరస్స.

ధూమస్సత్థాయ వట్టీయతి వట్టిత్వా కరీయతీతి ధూమవట్టి, తం. ముఖీయతి విపరీయతీతి **ముఖం**. కం వుచ్చతి సీసం, తం తిట్ఠతి ఏత్థాతి **కణ్ఠో**.

భత్తుగ్గారోతి ఉద్ధం గిరతి నిగ్గిరతీతి ఉగ్గారో, భత్తమేవ ఉగ్గారో భత్తుగ్గారో, ఉగ్గారభత్తన్తి అత్థో. **దన్తన్తరే**తి దన్తవివరే.

ఉపకట్ఠే కాలేతి ఆసన్నే మజ్ఝన్హికే కాలే. **కక్ఖారేత్వా**తి సఞ్ఛిత్వా. తస్స అత్థం దస్సేతుం వుత్తం "ద్వే తయో ఖేళపిణ్డే పాతేత్వా"తి. ఖళుసఙ్ఖాతం సిఙ్గం విసాణం అస్మిం అత్థీతి **సిఙ్గీ,** సోయేవ కటుకభయేహి విరమితబ్బత్తా **సిఙ్గీవేరో**తి వుచ్చతి. అఙ్కీయతి రుక్ఖో నవం ఉగ్గతోతి లక్ఖీయతి ఏతేహీతి **అఙ్కురా,** సమం లోణేన ఉదకం, సమం వా ఉదకేన లోణం అస్మిన్తి **సముద్దో,** తస్స ఉదకం అవయవీఅవయవభావేనాతి **సముద్దోదకం,** తేన అపటిగ్గహితేనాతి సమ్బన్ధో. ఫాణతి గుళతో థద్ధభావం గచ్ఛతీతి **ఫాణితం**. కరేన హత్థేన గహితబ్బాతి **కరకా,** వస్సోపలం, కరేన గణ్హితుమరహాతి అత్థో. **కతకట్ఠినా**తి కతకనామకస్స ఏకస్స రుక్ఖవిసేసస్స అట్ఠినా. **తన్తి** ఉదకం. **కపిత్థో**తి ఏకస్స అమ్బిలఫలస్స రుక్ఖవిసేసస్స నామం.

బహలన్తి ఆవిలం. **సన్దిత్వా**తి విసన్దిత్వా. **కకుధసోబ్భాదయో**తి కకుధరుక్ఖసమీపే ఠితా సోబ్భాదయో. **రుక్ఖతో**తి కకుధరుక్ఖతో. **పరిత్తన్తి** అప్పకం.

పానీయఘటే పక్ఖిత్తాని హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** వాసమత్తం ఉదకం. **తత్థేవా**తి ఠపితపుప్ఫవాసితపానీయేయేవ . ఠపితం దన్తకట్ఠన్తి సమ్బన్ధో. అజానన్తస్స భిక్ఖుస్సాతి యోజనా. అనాదరే చేతం సామివచనం. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

కిం మహాభూతం వట్టతి, కిం న వట్టతీతి యోజనా. **యం పనా**తి మహాభూతం పన. **అఙ్గలగ్గన్తి** అఙ్గేసు లగ్గం, మహాభూతన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి సేదే. **సురుఘూపితన్తి** అఙ్గారసదిసం కత్వా సుట్ఠు ఝూపితం.

చత్తారీతి పథవీ ఛారికా గూథం ముత్తన్తి చత్తారి. **మహావికటానీ**తి మహన్తాని సప్పదట్ఠక్ఖణసఙ్ఖాతే వికారకాలే కత్తబ్బాని ఓసధాని. **ఏత్థా**తి "అసతి కప్పియకారకే"తి వచనే. **కాలోదిస్సం నామా**తి బ్యాధోదిస్స, పుగ్గలోదిస్స, కాలోదిస్స, సమయోదిస్స, దేసోదిస్స, వసోదిస్స, భేసజ్జోదిస్ససఙ్ఖాతేసు సత్తసు ఓదిస్సేసు కాలోదిస్సం నామాతి అత్థో. దసమం.

భోజనవగ్గో చతుత్థో.

౫. అచేలకవగ్గో

౧. అచేలకసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౨౬౯. అచేలకవగ్గస్స పఠమే పరివిసతి ఏత్థాతి **పరివేసనన్తి** దస్సేన్తో ఆహ "పరివేసనట్ఠాన"న్తి. పరిబ్బాజకపబ్బజసద్దా సమానాతి ఆహ "పరిబ్బాజకసమాపన్నోతి పబ్బజ్జం సమాపన్నో"తి. తిత్థేన సమం పూరతీతి సమతిత్థీకం, నదీఆదీసు ఉదకం, సమతిత్థికం వియాతి **సమతిత్థికం,** పత్తభాజనేసు యాగుభత్తం. **తేసన్తి** మాతాపితూనం దేన్తస్సాతి సమ్బన్ధో.

“దాపేతీ”తి ఏత్థ దాధాతుయా సమ్పదానస్స సువిజానితత్తా తం అదస్సేత్వా కారితకమ్మమేవ దస్సేన్తో ఆహ “అనుపసమ్పన్నేనా”తి.

౨౭౩. “సన్తికే”తిఇమినా “**ఉపనిక్ఖిపిత్వా**”తి ఏత్థ ఉపసద్దస్స సమీపత్థం దస్సేతి. **తేసన్తి** తిత్థియానం. **తత్థాతి** భాజనే. **ఇతోతి** పత్తతో. **ఇధాతి** మజ్ఝం భాజనే. **నన్తి** ఖాదనీయభోజనీయం. **తస్సాతి** తిత్థియస్సాతి. పఠమం.

౨. ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదం

౨౭౪. దుతియే పటిక్కమనఅసనసాలసద్దానం పరియాయత్తా వుత్తం “అసనసాలాయపీ”తి. భత్తస్స విస్సజ్జనం **భత్తవిస్సగ్గో**తి కతే భత్తకిచ్చన్తి ఆహ “**భత్తకిచ్చ**”న్తి. సమ్భుధాతుస్స పపుబ్బఅపధాత్వత్థత్తా వుత్తం “న పాపుణీ”తి.

౨౭౬. **వుత్తావసేసన్తి** వుత్తేహి మాతుగామేన సద్ధిం హసితుకామతాదీహి అవసేసం. **తస్మిన్తి** ఉయ్యోజితభిక్ఖుమ్హి. **అత్థతో**తి విజహన్తవిజహితభిక్ఖూనం అవినాభావసఙ్ఖాతఅత్థతో. **ఇతరేనాతి** ఉయ్యోజకభిక్ఖునా. **తత్థాతి** “దస్సనూపచారం వా సవనూపచారం వా”తివచనే. **ఏత్థాతి** నిద్ధారణసముదాయో, దస్సనూపచారసవనూపచారేసూతి అత్థో. “తథాతిఇమినా ద్వాదసహత్థపమాణం అతిదిసతి. **తేహీతి** కుట్టాదీహి. **తస్సాతి** దస్సనూపచారాతిక్కమస్స. “వుత్తపకారమనాచార”న్తి ఇమినా “న అఞ్ఞో కోచి పచ్చయో”తి ఏత్థ అఞ్ఞసద్దస్స అపాదానం దస్సేతి, “కారణ”న్తిఇమినా పచ్చయసద్దస్సత్థం.

౨౭౭. **కలి**సద్దస్స పాపపరాజయసఙ్ఖాతేసు ద్వీసు అత్థేసు పాపసఙ్ఖాతో కోధోతి ఆహ “కలీతి కోధో”తి. “ఆణ”న్తిఇమినా సాసనసద్దస్సత్థం దస్సేతి. వుత్తఞ్హి “ఆణా చ సాసనం ఞేయ్య”న్తి. కోధవసేన వదతీతి సమ్బన్ధో. దస్సేత్వా వదతీతి యోజనా. ఇమస్స ఠానం నిసజ్జం ఆలోకితం విలోకితం పస్సథ భోతి యోజనా. **ఇమినాపీతి** అమనాపవచనం వచనేనాపీతి. దుతియం.

౩. సభోజనసిక్ఖాపదం

౨౭౯. తతియే “సయనియఘరే”తి వత్తబ్బే యకారలోపం కత్వా “సయనిఘరే”తి వుత్తన్తి ఆహ “**సయనిఘరే**”తి. **యతో**తి ఏత్థ తోసద్దో పఠమాదీసు అత్థేసు దిస్సతి. “యతోనిదాన”న్తిఆదీసు (సు॰ ని॰ ౨౭౩) పఠమత్థే. “అన్తరాయే అసేసతో”తిఆదీసు (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ గన్థారమ్భకథా ౭) దుతియత్థే . “అనిచ్చతో”తిఆదీసు (పట్ఠా॰ ౧.౧.౪౦౯) తతియత్థే. “మాతితో పితితో”తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౩౧౧) పఞ్చమ్యత్థే. “యం పరతో దానపచ్చయా”తిఆదీసు (జా॰ ౨.౨౨.౨౮౭) ఛట్ఠ్యత్థే. “పురతో పచ్ఛతో”తిఆదీసు (పాచి॰ ౨౭౬) సత్తమ్యత్థే. “పదమతో”తిఆదీసు కారణత్థే దిస్సతి. ఇధాపి కారణత్థేయేవాతి ఆహ “యస్మా”తి. యస్మా కారణా అయ్యస్స భిక్ఖా దిన్నా, తస్మా గచ్ఛథ భన్తే తుమ్హేతి అత్థో. **యన్తి** భిక్ఖం. **వో**తి తుమ్హేహి. **అధిప్పాయోతి** పురిసస్స అజ్ఝాసయో. “పరియుట్ఠితో”తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి అత్థపకరణాదితో రాగపరియుట్ఠితోవాధిప్పేతోతి ఆహ “**రాగపరియుట్ఠితో**”తి, రాగేన పరిభవిత్వా ఉట్ఠితోతి అత్థో.

౨౮౦. **సభోజనన్తి** ఏత్థ సకారో సహసద్దకారియో చ అకారుకారానం అసరూపత్తా అకారతో ఉకారస్స లోపో చ తీసు పదేసు పచ్ఛిమానం ద్విన్నం పదానం తుల్యత్థనిస్సితసమాసో చ పుబ్బపదేన సహ భేదనిస్సితబాహిరత్థసమాసో చ హోతి, ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ “సహ ఉభోహి జనేహీ”తి. అథ వా భుఞ్జితబ్బన్తి **భోజనం,** సం విజ్జతి భోజనం అస్మిం కులేతి **సభోజనన్తి** దస్సేన్తో ఆహ “అథ వా”తిఆది. **హీతి** సచ్చం. **తేనేవాతి** తేనేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం భుఞ్జితబ్బత్తా. **అస్సాతి**

“సభోజనే”తిపదస్స. **ఘరేతి** ఏత్థ పుబ్బో సయనిసద్దో లోపోతి ఆహ “సయనిఘరే”తి. ఇమినా “దత్తో”తిఆదీసు వియ పుబ్బపదలోపసమాసం దస్సేతి. **పిట్ఠసఙ్ఘాటస్సాతి** ఏత్థ పిట్ఠసఙ్ఘాటో నామ న అఞ్ఞస్స యస్స కస్సచి, అథ ఖో సయనిఘరగబ్భస్సేవాతి ఆహ “తస్స సయనిఘరగబ్భస్సా”తి. **యథా వా తథా వాతి** యేన వా తే న వా ఆకారేన. **కతస్సాతి** పిట్ఠివంసం ఆరోపేత్వా వా అనారోపేత్వా వా కతస్సాతి. తతియం.

౨౮౪. చతుత్థపఞ్చమేసు యథా చ సభోజనసిక్ఖాపదం పఠమపారాజికసముట్ఠానం, ఏవమేవ తానిపీతి యోజనాతి. చతుత్థపఞ్చమాని.

౬. చారిత్తసిక్ఖాపదం

౨౯౪. ఛట్ఠే కస్మా తేహి “దేథావుసో భత్త”న్తి వుత్తం, నను భిక్ఖూనం ఏవం వత్తుం న వట్టతీతి ఆహ “ఏత్థ తం కిరా”తిఆది. **తస్మాతి** యస్మా అభిహటం అహోసి, తస్మా.

౨౯౫. ఇదం పన వచనం ఆహాతి సమ్బన్ధో. **పసాదఞ్ఞథత్తన్తి** పసాదస్స అఞ్ఞేనాకారేన భావో. **నన్తి** ఖాదనీయం. “గహేత్వా ఆగమంసూ”తిఇమినా “ఉస్సారియిత్థా”తి ఏత్థ ఉకారస్స ఉగ్గహత్థతఞ్చ సరధాతుస్స గత్యత్థతఞ్చ అజ్జతనిఞుంవిభత్తియా త్థత్తఞ్చ దస్సేతి, ఉగ్గహేత్వా సారింసు అగమంసూతి అత్థో.

౨౯౮. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. ఠితస్స భిక్ఖునో చిత్తం ఉప్పన్నన్తి యోజనా. **తతోతి** చిత్తుప్పన్నతో. **యన్తి** భిక్ఖుం. **పకతివచనేనాతి** ఉచ్చాసద్దమకత్వా పవత్తేన సభావవచనేన. **అన్తోవిహారేతి** వచనస్స అతిసమ్బాధత్తా అయుత్తభావం మఞ్ఞమానో ఆహ “అపి చ అన్తోఉపచారసీమాయా”తి.

౩౦౧. గామస్స అన్తరే ఆరామో తిట్ఠతీతి **అన్తరారామో** విహారో, తం గచ్ఛతీతి దస్సేన్తో ఆహ “అన్తోగామే”తిఆదీతి. ఛట్ఠం.

౭. మహానామసిక్ఖాపదం

౩౦౩. సత్తమే “భగవతో”తిపదం “చూళపితుపుత్తో”తిపదే సమ్బన్ధో, “మహల్లకతరో”తిపదే అపాదానం. **చూళపితుపుత్తోతి** సుద్ధోదనో, సక్కోదనో, సుక్కోదనో, ధోతోదనో, అమితోదనోతి పఞ్చ జనా భాతరో, అమితా, పాలితాతి ద్వే భగినియో. తేసు భగవా చ నన్దో చ జేట్ఠభాతుభూతస్స సుద్ధోదనస్స పుత్తా, ఆనన్దో కనిట్ఠభాతుభూతస్స అమితోదనస్స పుత్తో, మహానామో చ అనురుద్ధో చ తతియస్స సుక్కోదనస్స పుత్తా. సక్కోదనధోతోదనానం పుత్తా అపాకటా. తిస్సత్థేరో అమితాయ నామ భగినియా పుత్తో, పాలితాయ పుత్తధీతరా అపాకటా. తస్మా చూళపితునో సుక్కోదనస్స పుత్తో చూళపితుపుత్తోతి అత్థో దట్ఠబ్బో. **ద్వీసు ఫలేసూతి** హేట్ఠిమేసు ద్వీసు ఫలేసు. **ఉస్సన్న**సద్దో బహుపరియాయోతి ఆహ “బహూ”తి. **వజతోతి** గోట్ఠతో. తఞ్హి గావో గోచరట్ఠానతో పటిక్కమిత్వా నివాసత్థాయ వజన్తి గచ్ఛన్తి అస్మిన్తి వజోతి వుచ్చతి.

౩౦౬. **తస్మిం సమయేతి** తస్మిం పవారణసమయే. “ఏత్తకేహీ”తిపదస్స నామవసేన వా పరిమాణవసేన వా దువిధస్స అత్థస్స అధిప్పేతత్తా వుత్తం “నామవసేన పరిమాణవసేనా”తి. తేసు నామం సన్ధాయ ఏతం నామం ఏతేసం భేసజ్జానన్తి **ఏత్తకానీతి** వచనత్థో కాతబ్బో, పరిమాణం సన్ధాయ ఏతం పరిమాణం ఏతేసన్తి **ఏత్తకానీతి** వచనత్థో కాతబ్బో. “అఞ్ఞం భేసజ్జ”న్తి ఏత్థ అఞ్ఞసద్దస్స అపాదానం నామం వా పరిమాణం వా భవేయ్యాతి ఆహ “సబ్బినా పవారితో”తిఆది.

౩౧౦. **యేతి** దాయకా, పవారితా హోన్తీతి సమ్బన్ధోతి. సత్తమం.

౮. ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదం

౩౧౧. అట్ఠమే "అభిముఖ"న్తిఇమినా అభిసద్దస్సత్థం దస్సేతి. **''ఉయ్యాతో''**తిపదస్స ఉట్ఠహిత్వా యాతోతి దస్సేన్తో ఆహ "నగరతో నిగ్గతో"తి. "కతఉయ్యోగ"న్తి ఇమినా ఉట్ఠహిత్వా యుఞ్జతి గచ్ఛతీతి **ఉయ్యుత్తా**తి దస్సేతి. ధాతూన, మనేకత్థత్తా వుత్తం "గామతో నిక్ఖన్త"న్తి.

౩౧౪. ద్వాదస పురిసా ఇమస్స హత్థినోతి **ద్వాదసపురిసో**, ఆవుధో హత్థేసు ఏతేసన్తి **ఆవుధహత్థా. నిన్న**న్తి నిన్నట్ఠానం, **పస్సతో** భిక్ఖునోతి సమ్బన్ధోతి. అట్ఠమం.

౯. సేనావాససిక్ఖాపదం

౩౧౯. నవమే "తిట్ఠతు వా"తిఆదినా వసనాకారం దస్సేతి. వాసద్దో "చఙ్కమతు వా"తిఅత్థం సమ్పిణ్డేతి. **కిఞ్చి ఇరియాపథ**న్తి చతూసు ఇరియాపథేసు కిఞ్చి ఇరియాపథం. యథా రుద్ధమానే సఞ్చారో ఛిజ్జతి, ఏవం రుద్ధా సంవుతా హోతీతి యోజనా. "రుద్ధో"తి ఇమినా **''పలిబుద్ధో''**తి ఏత్థ పరిపుబ్బస్స బుధిధాతుస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతీతి. నవమం.

౧౦. ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదం

౩౨౨. దసమే **యుజ్ఝన్తీ**తి సంపహరన్తి. "బలస్స అగ్గం ఏత్థా"తిఇమినా భిన్నాధికరణబాహిరత్థసమాసం దస్సేతి. "జానన్తీ"తిపదం అత్థసమ్పుణ్ణత్థాయ పక్ఖిత్తం. **అగ్గ**న్తి కోట్ఠాసం. బలం గణీయతి ఏత్థాతి **బలగ్గ**న్తి వచనత్థోపి యుజ్జతి. తేనాహ "బలగణనట్ఠాన"న్తి. ఇదఞ్హి వచనం అమ్బసేచనగరుసిననయేన వుత్తం. కథం? "బలగణనట్ఠాన"న్తి వదన్తేన అట్ఠకథాచరియేన "బలస్స అగ్గం జానన్తి ఏత్థాతి బలగ్గ"న్తి వచనత్థస్స పిణ్డత్థో చ ఞాపీయతి, "బలం గణీయతి ఏత్థాతి **బలగ్గ''**న్తి వచనత్థో చ దస్సీయతి. వియూహీయతే సమ్పిణ్డీయతే **బ్యూహో**, సేనాయ బ్యూహో **సేనాబ్యూహో**తి అత్థం దస్సేతి "సేనాయ వియూహ"న్తిఆదినా. అణతి భేరవసద్దం కరోతీతి **అణీకం,** ముద్ధజణకారో, హత్థీయేవ అణీకం **హత్థాణీకం**. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. యో హత్థీ పుబ్బే వుత్తో, తేన హత్థినాతి యోజనాతి. దసమం.

అచేలకవగ్గో పఞ్చమో.

౬. సురాపానవగ్గో

౧. సురాపానసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౩౨౬. సురాపానవగ్గస్స పఠమే భద్దా వతి ఏత్థాతి **భద్దవతికా**తి చ, భద్దా వతి భద్దవతి, సా ఏత్థ అత్థీతి **భద్దవతికా**తి చ అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సో"తిఆది. **సో**తి గామో లభతీతి సమ్బన్ధో. పథం గచ్ఛన్తీతి **పథావినో**తి కతే అద్ధికాయేవాతి ఆహ "అద్ధికా"తి. అద్ధం గచ్ఛన్తీతి **అద్ధికా**. "పథికా"తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. **''తేజసా తేజ''**న్తిపదాని సమ్బన్ధాపేక్ఖాని చ హోన్తి , పదానం సమానత్తా సమ్బన్ధో చ సమానోతి మఞ్ఞితుం సక్కుణేయ్యా చ హోన్తి, తస్మా తేసం సమ్బన్ధఞ్చ తస్స అసమానతఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం "అత్తనో తేజసా నాగస్స తేజ"న్తి. "ఆనుభావేనా"తిఇమినా పన తేజసద్దస్స అత్థం దస్సేతి.

కపోతస్స పాదో **కపోతో** ఉపచారేన, తస్స ఏసో **కాపోతో,** వణ్ణో. కాపోతో వియ వణ్ణో అస్సాతి **కాపోతికాతి** దస్సేన్తో ఆహ “కపోతపాదసమవణ్ణరత్తోభాసా”తి. **పసన్న** సద్దస్స పసాదసద్దాదయో నివత్తేతుం “సురామణ్డస్సేతం అధివచన”న్తి వుత్తం. **పఞ్చాభిఞ్ఞస్స సతో**తి పఞ్చాభిఞ్ఞస్స సమానస్స సాగతస్సాతి యోజనా.

౩౨౮. “మధుకపుప్ఫాదీనం రసేన కతో”తిఇమినా పుప్ఫానం రసేన కతో ఆసవో **పుప్ఫాసవో**తి వచనత్థం దస్సేతి. ఏస నయో “ఫలాసవో”తిఆదీసుపి. సురామేరయానం విసేసం దస్సేతుం వుత్తం “సురా నామా”తిఆది. **పిట్ఠకిణ్ణపక్ఖిత్తా**తి పిట్ఠేన చ కిణ్ణేన చ పక్ఖిత్తా కతా వారుణీతి సమ్బన్ధో. **కిణ్ణా**తి చ సురాయ బీజం. తఞ్హి కిరన్తి నానాసమ్భారాని మిస్సీభవన్తి ఏత్థాతి కిణ్ణాతి వుచ్చతి. తస్సాయేవ మణ్డోతి యోజనా. సురనామకేన ఏకేన వనచరకేన కతాతి **సురా**. మదం జనేతీతి **మేరయం.**

౩౨౯. లోణసోవీరకన్తి ఏవంనామకం పానం. **సుత్త**న్తిపి ఏవమేవ. **తస్మి**న్తి సూపసంపాకే. తేలం పన పచన్తీతి సమ్బన్ధో. నత్థి తిఖిణం మజ్జం ఏత్థాతి అతిఖిణమజ్జం, అతిఖిణమజ్జే తస్మింయేవ తేలేతి అత్థో. **యం పనా**తి తేలం పన. తిఖిణం మజ్జం ఇమస్స తేలస్సాతి **తిఖిణమజ్జం. యత్థా**తి తేలే. **అరిట్ఠో**తి ఏవంనామకం భేసజ్జం. **త**న్తి అరిట్ఠం, “సన్ధాయా”తిపదే అవుత్తకమ్మం. **ఏత**న్తి “అమజ్జం అరిట్ఠ”న్తివచనం, “వుత్త”న్తిపదే వుత్తకమ్మన్తి. పఠమం.

౨. అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదం

౩౩౦. దుతియే అఙ్గులీహి పతుజ్జనం అఙ్గులిపతోదో, సోయేవ **అఙ్గులిపతోదకో**తి దస్సేన్తో ఆహ “అఙ్గులీహీ”తిఆది. **ఉత్తన్తో**తి అవతపన్తో. అవతపన్తోతి చ అత్థతో కిలమన్తోయేవాతి ఆహ “కిలమన్తో”తి. కిలమన్తో హుత్వాతి యోజనా. అస్సాసగహణేన పస్సాసోపి గహేతబ్బోతి ఆహ “అస్సాసపస్సాససఞ్చారో”తి. **తమ్పీ**తి భిక్ఖునిమ్పీతి. దుతియం.

౩. హసధమ్మసిక్ఖాపదం

౩౩౨. తతియే పకారేన కరీయతి రపీయతీతి **పకతం** పఞ్ఞత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ “యం భగవతా”తిఆది. **య**న్తి సిక్ఖాపదం.

౩౩౬. హససఙ్ఖాతో ధమ్మో సభావో **హసధమ్మో**తి వుత్తే అత్థతో కీళికాయేవాతి ఆహ “కీళికా వుచ్చతీ”తి.

౩౩౭. గోప్ఫకానన్తి చరణగణ్ఠికానం. తే హి పాదే పాదం రపనకాలే అఞ్ఞమఞ్ఞూపరి రపనతో గోపీయన్తీతి గోప్ఫా, తే ఏవ గోప్ఫకాతి వుచ్చన్తి. పాదస్స హి ఉపరి పాదం రపనకాలే ఏకస్స ఉపరి ఏకో న రపేతబ్బో. తేనాహ భగవా “పాదే పాదం అచ్చాధాయా”తి (దీ. ని. ౨.౧౯౬; మ. ని. ౧.౪౨౩; అ. ని. ౩.౧౬). ఓట్ఠజో దుతియో. **ఓరోహన్తస్స** భిక్ఖునోతి సమ్బన్ధో.

౩౩౮. ఫియారిత్తాదీహీతి ఆదిసద్దేన లబ్భారాదయో సఙ్గణ్హాతి. కేచి వదన్తీతి సమ్బన్ధో. **పతనుప్పతనవారేసూ**తి పతనవార ఉప్పతనవారేసు. **తత్థా**తి తస్సం ఖిత్తకథలాయం. **హీ**తి సచ్చం , యస్మా వా. రపేత్వా కీళన్తస్సాతి సమ్బన్ధో. **లిఖితుం వట్టతి** కీళాధిప్పాయస్స విరహితత్తాతి అధిప్పాయో. కీళాధిప్పాయేన అత్థజోతకం అక్ఖరం లిఖన్తస్సాపి ఆపత్తియేవాతి వదన్తి. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదేతి. తతియం.

౪. అనాదరియసిక్ఖాపదం

౩౪౨. చతుత్థే **ధమ్మో** నామ తన్తియేవాతి ఆహ “తన్తీ”తి. **పవేణీ**తి తస్సేవ వేవచనం. “తం వా న సిక్ఖితుకామో”తి ఏత్థ తంసద్దస్స అత్థమావికాతుం వుత్తం “యేన పఞ్ఞత్తేనా”తి. వినయే అపఞ్ఞత్తం సన్ధాయ వుత్తం “అపఞ్ఞత్తేనా”తి ఆహ “సుత్తే వా అభిధమ్మే వా ఆగతేనా”తి.

౩౪౪. **పవేణియా**తి ఉపాలిఆదికాయ ఆచరియపరమ్పరసఙ్ఖాతాయ తన్తియా. కురున్దియం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. మహాపచ్చరియం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తం సబ్బ**న్తి కురున్దివాదమహాపచ్చరివాదసఙ్ఖాతం సబ్బం తం వచనం. **పవేణియా ఆగతే**తి పవేణియా ఆగతసఙ్ఖాతే మహాఅట్ఠకథావాదేతి. చతుత్థం.

౩౪౫. పఞ్చమే **మనుస్సవిగ్గహే**తి మనుస్సవిగ్గహపారాజికేతి. పఞ్చమం.

౬. జోతిసిక్ఖాపదం

౩౫౦. ఛట్ఠే జనపదస్స నామత్తా బహువచనవసేన “భగ్గేసూ”తి పాళియం వుత్తం. సుసుమారసణ్ఠానో పబ్బతసఙ్ఖాతో గిరి ఏత్థాతి **సుసుమారగిరి,** ఏతస్స వా మాపితకాలే సుసుమారో గిరతి సద్దం నిగ్గిరతి ఏత్థాతి **సుసుమారగిరీ**తి అత్థమనపేక్ఖిత్వా వుత్తం “నగరస్స నామ”న్తి. **తం వనా**తి వనం వన. “మిగాన”న్తిఆదినా మిగానం అభయో దీయతి ఏత్థాతి **మిగదాయో**తి అత్థం దస్సేతి.

౩౫౨. “జోతికే”తిపదస్స జోతిస్స అగ్గిస్స కరణం **జోతిక**న్తి దస్సేతుం వుత్తం “జోతికరణే”తి.

౩౫౪. “సమాదహితుకామతాయా”తిపదం “అరణిసణ్ఠాపనతో”తిపదే హేతు. **జాలా**తి సిఖా. సా హి జలతి దిబ్బతీతి జాలాతి వుచ్చతి.

పతిలాతం ఉక్ఖిపతీతి ఏత్థ “పతితాలాత”న్తి వత్తబ్బే తకారలోపం కత్వా సన్ధివసేన పతిలాతన్తి వుత్తన్తి ఆహ “అలాతం పతితం ఉక్ఖిపతీ”తి. **అలాత**న్తి ఉమ్ముక్కం. తఞ్హి ఆదిత్తం హుత్వా అతిఉణ్హత్తా న లాతబ్బం న గణ్హితబ్బన్తి అలాతన్తి వుచ్చతి. **అవిజ్ఝాత**న్తి ఝాయనతో డయ్హనతో అవిగతం అలాతన్తి సమ్బన్ధో. ఝాయనం డయ్హనం ఝాతం, విగతం ఝాతం ఇమస్సాలాతస్సాతి **విజ్ఝాతం**.

౩౫౬. పదీపాదీనీతి పదీపజోతికాదీని. **తత్థా**తి తాసు దుట్ఠవాళమిగఅమనుస్ససఙ్ఖాతాసు ఆపదాసు నిమిత్తభూతాసు. నిమిత్తత్థే చేతం భుమ్మవచనన్తి. ఛట్ఠం.

౭. నహానసిక్ఖాపదం

౩౬౬. సత్తమే పారం గచ్ఛన్తో న కేవలం సఉదకాయ నదియా ఏవ న్హాయితుం వట్టతి, సుక్ఖాయ నదియాపి వట్టతీతి దస్సేన్తో ఆహ “సుక్ఖాయా”తిఆది. **ఉక్కిరిత్వా**తి వియూహిత్వా. ఆవాటాయేవ ఖుద్దకత్తేన **ఆవాటకా,** తేసూతి. సత్తమం.

౮. దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదం

౩౬౮. అట్ఠమే అలభీతి **లభో**తి వచనత్థే అపచ్చయం కత్వా ణపచ్చయస్స స్వత్థభావం దస్సేతుం వుత్తం “లభోయేవ లాభో”తి. అపచ్చయమకత్వా పకతియా ణపచ్చయోపి యుత్తోయేవాతి దట్ఠబ్బం. సద్దన్తరోపి అత్థన్తరాభావా సమానో హోతీతి ఆహ “నవచీవరలాభేనాతి వత్తబ్బే”తి. **అనునాసికలోప**న్తి “నవ”న్తి ఏత్థ నిగ్గహీతస్స వినాసం. నిగ్గహీతఞ్హి నాసం అనుగతత్తా “**అనునాసిక**”న్తి వుచ్చతి, తస్స అదస్సన, మకత్వాతి అత్థో. **మజ్ఝే ఠితపదద్వయే**తి “నవ”న్తి చ “చీవరలాభేనా”తి చ ద్విన్నం పదానమన్తరే “ఠితే పనా”తి చ “భిక్ఖునా”తి చ పదద్వయే. నిద్ధారణే చేతం భుమ్మవచనం. **నిపాతో**తి నిపాతమత్తం. అలభీతి **లభో**తి వచనత్థస్స అభిధేయ్యత్థం దస్సేతుం “భిక్ఖునా”తి వుత్తన్తి ఆహ “భిక్ఖునా”తిఆది. పదభాజనే పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **య**న్తి యం చీవరం. “చీవర”న్తి ఏత్థ చీవరసరూపం దస్సేన్తో ఆహ “యం నివాసేతుం వా”తిఆది. **చమ్మకారనీల**న్తి చమ్మకారానం తిఫలే పక్ఖిత్తస్స అయగూథస్స నీలం. మహాపచ్చరియం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. దుబ్బణ్ణో కరీయతి అనేనాతి **దుబ్బణ్ణకరణం,** కప్పబిన్దున్తి ఆహ “కప్పబిన్దుం సన్ధాయా”తి. ఆదియన్తేన భిక్ఖునా ఆదాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **కోణేసూ**తి అన్తేసు. వాసద్దో అనియమవికప్పత్థో. **అక్ఖిమణ్డలమత్తం వా**తి అక్ఖిమణ్డలస్స పమాణం వా కప్పబిన్దూతి సమ్బన్ధో. **పట్టే వా**తి అనువాతపట్టే వా. **గణ్ఠియం వా**తి గణ్ఠికపట్టే వా. **పాళికప్పో**తి ద్వే వా తిస్సో వా తతో అధికా వా బిన్దుఆవలీ కత్వా కతో కప్పో. **కణ్ణికకప్పో**తి కణ్ణికం వియ బిన్దుగోచ్ఛకం కత్వా కతో కప్పో. ఆదిసద్దేన అగ్ఘియకప్పాదయో సఙ్గణ్హాతి. **సబ్బత్థా**తి సబ్బాసు అట్ఠకథాసు. ఏకోపి బిన్దు వట్టోయేవ వట్టతీతి ఆహ “**ఏకం వట్టబిన్దు**”న్తి.

౩౭౧. **అగ్గళాదీనీ**తి ఆదిసద్దేన అనువాతపరిభణ్డే సఙ్గణ్హాతీతి. అట్ఠమం.

౯. వికప్పనసిక్ఖాపదం

౩౭౪. నవమే **తస్సా**తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయో చీవరసామికోయేవాతి ఆహ “చీవరసామికస్సా”తి. దుతియస్స తసద్దస్స విసయో వినయధరోయేవాతి ఆహ “యేనా”తిఆది. “అవిస్సాసన్తో”తిపదస్స కిరియావిసేసనభావం దస్సేతుం వుత్తం “అవిస్సాసేనా”తి. **తేనా**తి వినయధరేనాతి. నవమం.

౧౦. చీవరాపనిధానసిక్ఖాపదం

౩౭౭. దసమే “అపనేత్వా”తిఇమినా అపఇత్యూపసగ్గస్స అత్థం దస్సేతి. **నిధేన్తీ**తి నిగూహిత్వా ఠపేన్తి. **హసాధిప్పాయో**తి హసం, హసనత్థాయ వా అధిప్పాయో. పరిక్ఖారస్స సరూపం దస్సేతుం వుత్తం “పత్తత్థవికాది”న్తి. పత్తస్స పాళియమాగతత్తా పత్తస్స థవికాతి అత్థోయేవ గహేతబ్బో, న పత్తో చ థవికా చాతి. “సమణేన నామా”తిపదం “భవితు”న్తిపదే భావకత్తాతి. దసమం.

సురాపానవగ్గో ఛట్ఠో.

౭. సప్పాణకవగ్గో

౧. సఞ్చిచ్చపాణసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౩౮౨. సప్పాణకవగ్గస్స పఠమే ఉసుం అసతి ఖిపతి అనేనాతి **ఇస్సాసో**తి కతే ధనుయేవ ముఖ్యతో ఇస్సాసో నామ, ధనుగ్గహ- చరియో పన ఉపచారేన. ఉసుం అసతి ఖిపతీతి **ఇస్సాసో**తి కతే ధనుగ్గహాచరియో ఇస్సాసో నామ, ఇధ పన

ఉపచారత్థో వా కత్తుత్థో వా గహేతబ్బోతి ఆహ “ధనుగ్గహాచరియో హోతీ”తి. పబ్బజితకాలే ఇస్సాసస్స అయుత్తత్తా వుత్తం “గిహికాలే”తి. **వోరోపితాతి** ఏత్థ వి అవ పుబ్బస్స రుహధాతుస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతుం వుత్తం “వియోజితా”తి.

యస్మా గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **ఏతన్తి** “జీవితా వోరోపితా”తివచనం. కస్మా వోహారమత్తమేవ హోతి, నను యతో కుతోచి యస్మిం కిస్మించి వియోజితే ద్వే వత్థూని వియ విసుం తిట్ఠన్తి పాణతో జీవితే వియోజితే పాణజీవితాపీతి ఆహ “న హేత్థా”తిఆది. **హీతి** సచ్చం. ఏత్థాతి “జీవితా వోరోపితా”తివచనే దస్సేతున్తి సమ్బన్ధో. కిఞ్చి జీవితం నామాతి యోజనా. అయం పనేత్థ అత్థసమ్బన్ధో – సీసాలఙ్కారే సీసతో వియోజితే సీసం అలఙ్కారతో విసుం తిట్ఠతి యథా, ఏవం జీవితే పాణతో వియోజితే జీవితం పాణతో విసుం న తిట్ఠతి నామాతి. **అఞ్ఞదత్థూతి** ఏకంసేన. “పాణ”న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తోపి మనుస్సపాణస్స పారాజికట్ఠానే గహితత్తా ఇధ పారిసేసఞాయేన తిరచ్ఛానపాణోవ గహేతబ్బోతి ఆహ “తిరచ్ఛానగతోయేవ పాణో”తి. **తన్తి** పాణం. మహన్తే పన పాణేతి సమ్బన్ధో.

౩౮౫. సోధేన్తో అపనేతీతి యోజనా. **మఙ్గులోతి** మనుస్సరత్తపో ఏకో కిమివిసేసో. సో హి రత్తపివనత్థాయ మఙ్గతి ఇతో చితో చ ఇమం చిమఞ్చ ఠానం గచ్ఛతీతి “మఙ్గులో”తి వుచ్చతి. పదక్ఖరానఞ్హి అవిపరితత్థం, సోతూనఞ్చ సజ్ఝాయోపదేసలభనత్థం కత్థచి ఠానే వచనత్థో వుత్తోతి దట్ఠబ్బం. తస్స బీజమేవ ఖుద్దకట్ఠేన **మఙ్గులబీజకం,** తస్మిం. **తన్తి** మఙ్గులబీజకం. భిన్దన్తో హుత్వాతి యోజనాతి. పఠమం.

౨. సప్పాణకసిక్ఖాపదం

౩౮౭. దుతియే సహ పాణేహీతి **సప్పాణకం** ఉదకన్తి దస్సేన్తో ఆహ “యే పాణకా”తిఆది. **హీతి** సచ్చం. పత్తపూరమ్పి ఉదకన్తి సమ్బన్ధో . **తాదిసేనాతి** సప్పాణకేన. ధోవతోపి పాచిత్తియన్తి యోజనా. **ఉదకసోణ్డిన్తి** సిలామయం ఉదకసోణ్డిం. **పోక్ఖరణిన్తి** సిలామయం పోక్ఖరణిం. ఉట్ఠాపయతోపి పాచిత్తియన్తి సమ్బన్ధో. **తతోతి** సోణ్డిపోక్ఖరణీహి. **ఉదకస్సాతి** ఉదకేన, పూరే ఘటే ఆసిఞ్చిత్వాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** ఉదకే. **ఉదకేతి** ఉదకసణ్ఠానకపదేసే ఆసిఞ్చితఉదకే. **పతిస్సతీతి** సోణ్డిపోక్ఖరణీహి గహితఉదకం పతిస్సతీతి. దుతియం.

౩. ఉక్కోటనసిక్ఖాపదం

౩౯౨. తతియే “ఉచ్చాలేన్తీ”తిఇమినా ఉక్కోటేన్తీతి ఏత్థ ఉపుబ్బస్స కుటధాతుస్స ఉచ్చాలనత్థం దస్సేతి ధాతూన, మనేకత్థత్తా. యం యం పతిట్ఠితం **యథాపతిట్ఠితం,** తస్స భావో **యథాపతిట్ఠితభావో,** తేన.

౩౯౩. యో ధమ్మోతి యో సమథధమ్మో. **ధమ్మేనాతి** ఏత్థ ఏనసద్దేన “యథాధమ్మ”న్తి ఏత్థ అంఇతికారియస్స కారిం దస్సేతి. ఇమినా “యథాధమ్మ”న్తి పదస్స “నిహతాధికరణ”న్తి ఏత్థ నిహతసద్దేన సమ్బన్ధితబ్బభావం దస్సేతి. “సత్థారా”తిపదం “వుత్తం” ఇతిపదే కత్తా. నత్థి హతం హననం ఇమస్సాతి **నిహతన్తి** వుత్తే అత్థతో వూపసమనమేవాతి ఆహ “వూపసమిత”న్తి.

౩౯౫. యం వా తం వా కమ్మం ధమ్మకమ్మం నామ న హోతి, అథ ఖో అధికరణవూపసమకమ్మమేవ ధమ్మకమ్మం నామాతి దస్సేన్తో ఆహ “యేన కమ్మేనా”తిఆది. **అయమ్పీతి** అయమ్పి భిక్ఖు. **సేసపదానిపీతి** “ధమ్మకమ్మే

వేమతికో”తిఆదీని సేసపదానిపి. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. విత్థారో పన వుత్తోతి సమ్బన్ధో. **తత్థేవాతి** పరివారే ఏవ. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే, విభఙ్గే వాతి. తతియం.

౪. దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదం

౩౯౯. చతుత్థే **అత్థుద్ధారవసేన దస్సితాని** దుట్ఠుల్లసద్దత్థభావేన సదిసత్తాతి అధిప్పాయో. ‘‘**ధుర**’’న్తి ఏత్థ లక్ఖణవన్తత్తా భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ “ధురే”తి. ధురే నిక్ఖిత్తమత్తే సతీతి యోజనా.

ఏవం ధురం నిక్ఖిపిత్వాతి “అఞ్ఞస్స నారోచేస్సామీ”తి ఏవం ధురం నిక్ఖిపిత్వా. **అఞ్ఞస్సాతి** వత్థు, పుగ్గలతో అఞ్ఞస్స దుతియస్స. **సోపీతి** దుతియోపి. **అఞ్ఞస్సాతి** తతియస్స. యావ కోటి న ఛిజ్జతి, తావ ఆపజ్జతియేవాతి యోజనా. **తస్సేవాతి** ఆపత్తిం ఆపన్నపుగ్గలస్స. **వత్థుపుగ్గలోయేవాతి** ఆపత్తిం ఆపన్నపుగ్గలోయేవ. **అయన్తి** పఠమభిక్ఖు. **అఞ్ఞస్సాతి** దుతియస్స. **సోతి** దుతియో ఆరోచేతీతి సమ్బన్ధో. **యేనాతి** పఠమభిక్ఖునా. **అస్సాతి** దుతియస్స. **తస్సేవాతి** పఠమభిక్ఖుస్సేవ. వత్థుపుగ్గలం ఉపనిధాయ “తతియేన పుగ్గలేన దుతియస్సా”తి వుత్తం.

౪౦౦. పఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధేతి థుల్లచ్చయాదికే పఞ్చ ఆపత్తిక్ఖన్ధే. **అజ్ఝాచారో నామాతి** అధిభవిత్వా వీతిక్కమిత్వా ఆచరితబ్బత్తా అజ్ఝాచారో నామాతి. చతుత్థం.

౫. ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదం

౪౦౨. పఞ్చమే **అఙ్గులియోతి** కరసాఖాయో. తా హి అఙ్గన్తి హత్థతో పఞ్చధా భిజ్జిత్వా ఉగ్గచ్ఛన్తీతి అఙ్గులియోతి వుచ్చన్తి. లిఖన్తస్స ఉపాలిస్సాతి సమ్బన్ధో. **తేనాతి** బహుచిన్తేతబ్బకారణేన. **అస్సాతి** ఉపాలిస్స. **ఉరోతి** హదయం. తఞ్హి ఉసతి చిత్తతాపో దహతి ఏత్థాతి ఉరోతి వుచ్చతి. **రూపసుత్తన్తి** హేరఞ్ఞికానం రూపసుత్తం, యథా హత్థాచరియానం హత్థిసుత్తన్తి. **అక్ఖీనీతి** చక్ఖూని. తాని హి అక్ఖన్తి విసయేసు బ్యాపీభవన్తి, రూపం వా పస్సతి ఇమేహీతి అక్ఖీనీతి వుచ్చన్తి. మకసేన సూచిముఖానం గహితత్తా డంసేన పిఙ్గలమక్ఖికాయోవ గహేతబ్బాతి ఆహ ‘‘**డంసాతి పిఙ్గలమక్ఖికాయో**’’తి. పిఙ్గలమక్ఖికాయో హి డంసనట్ఠేన ఖాదనట్ఠేన **డంసాతి** వుచ్చన్తి. దుక్కరో ఖమో ఏతాసన్తి **దుక్ఖాతి** దస్సేన్తో ఆహ “దుక్ఖమాన”న్తి. వేదనానన్తి సమ్బన్ధో. అసాతస్స కారణం దస్సేతుం వుత్తం “అమధురాన”న్తి. ఇమినా అమధురత్తా న సాదితబ్బాతి **అసాతాతి** అత్థం దస్సేతి. పాణసద్దజీవితసద్దానం పరియాయభావం దస్సేతుం వుత్తం “జీవితహరాన”న్తి. పాణం హరన్తి అపనేన్తీతి **పాణహరా,** తాసం వేదనానన్తి సమ్బన్ధో.

౪౦౪. విజాయనకాలతో పట్ఠాయ పరిపుణ్ణవీసతివస్సో న గహేతబ్బో, గబ్భగహణకాలతో పన పట్ఠాయాతి దస్సేన్తో ఆహ “పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయా”తి. గబ్భే సయితకాలేన సద్ధిం వీసతిమం వస్సం పరిపుణ్ణమస్సాతి **గబ్భవీసో** పుగ్గలో. **హీతి** సచ్చం. **యథాహాతి** యేనాకారేన సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, తేనాకారేన భగవా ఆహాతి యోజనా. అథ వా యథా కిం వచనం భగవా ఆహాతి యోజనా.

గబ్భవీసో హుత్వా ఉపసమ్పన్నోతి సమ్బన్ధో. **అమ్హీతి** అస్మి. నుసద్దో పరివితక్కత్థే నిపాతో. **యన్తి** యాదిసం పఠమం చిత్తన్తి సమ్బన్ధో. ఇమినా పటిసన్ధిచిత్తం దస్సేతి. “పఠమం విఞ్ఞాణ”న్తి తస్సేవ వేవచనం. **తన్తి** పఠమం చిత్తం పఠమం

విఞ్ఞాణం. **అస్సాతి** సత్తస్స. **సావ జాతీతి** సా ఏవ పటిసన్ధి, గబ్భో నామ హోతీతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి పాళియం, వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **యోతి** పుగ్గలో. **మహాపవారణాయాతి** అస్సయుజపుణ్ణమియం. సా హి పూజితపవారణత్తా మహాపవారణాతి వుచ్చతి. **తతోతి** పవారణాయ జాతకాలతో. **తన్తి** మహాపవారణం. **పాటిపదే చాతి** ఏత్థ చసద్దో అనియమవికప్పత్థో, పవారణదివసపాటిపదదివసేసు అఞ్ఞతరస్మిం దివసే ఉపసమ్పాదేతబ్బోతి అత్థో. **హాయనవడ్ఢనన్తి** కుచ్ఛిమ్హి వసితమాసేసు అధికేసు హాయనఞ్చ ఊనేసు వడ్ఢనఞ్చ వేదితబ్బం.

పోరాణకత్థేరా పన ఉపసమ్పాదేన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఏకూనవీసతివస్సన్తి** అనన్తరే వుత్తం ఏకూనవీసతివస్సం. **నిక్ఖమనీయోతి** సావణమాసో. సో హి అన్తోవీథితో బాహిరవీథిం నిక్ఖమతి సూరియో అస్మిన్తి "నిక్ఖమనీయో"తి వుచ్చతి. **పాటిపదదివసేతి** పచ్ఛిమికాయ వస్సూపగమనదివసే. **తం** ఉపసమ్పాదనం. **కస్మాతి** పుచ్ఛా. ఏత్థ రత్వా పరిహారో **వుచ్చతే** మయాతి యోజనా. **వీసతియా వస్సేసూతి** ఉపసమ్పన్నపుగ్గలస్స వీసతియా వస్సేసు. తింసరత్తిదివస్స ఏకమాసత్తా "చత్తారో మాసా పరిహాయన్తీ"తి వుత్తం. **ఉక్కడ్ఢన్తీతి** ఏకస్స అధికమాసస్స నాసనత్థాయ వస్సం ఉపరి కడ్ఢన్తి. **తతోతి** ఛమాసతో అపనేత్వాతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** "ఏకూనవీసతివస్స"న్తిఆదివచనే. **పన**-సద్దో హిసద్దత్థో, సచ్చన్తి అత్థో. **యోతి** పుగ్గలో. **తస్మాతి** యస్మా గబ్భమాసానమ్పి గణనూపగత్తా గహేత్వా ఉపసమ్పాదేన్తి, తస్మా ఛ మాసే వసిత్వాతి సమ్బన్ధో. అట్ఠ మాసే వసిత్వా జాతోపి న జీవతీతి **సుత్తన్తఅట్ఠకథాసు** (దీ. ని. అట్ఠ. ౨.౨౪-౨౫; మ. ని. అట్ఠ. ౩.౨౦౫) వుత్తం.

౪౦౬. దసవస్సచ్చయేనాతి ఉపసమ్పదతో దసవస్సాతిక్కమేన. **ఉపసమ్పాదేతీతి** ఉపజ్ఝాయో వా కమ్మవాచాచరియో వా హుత్వా ఉపసమ్పాదేతి. **తన్తి** ఉపజ్ఝాచరియభూతం అనుపసమ్పన్నపుగ్గలం. కమ్మవాచాచరియో హుత్వా ఉపసమ్పాదేన్తో తం ముఞ్చిత్వా సచే అఞ్ఞోపి కమ్మవాచాచరియో అత్థి, సూపసమ్పన్నో. సోవ సచే కమ్మవాచం సావేతి, నుపసమ్పన్నో. ఞత్వా పన పున అనుపసమ్పాదేన్తే సగ్గన్తరాయోపి మగ్గన్తరాయోపి హోతియేవాతి దట్ఠబ్బన్తి. పఞ్చమం.

౬. థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదం

౪౦౭. ఛట్ఠే "పటియాలోక"న్తి ఏత్థ ఆలోకసద్దేన సూరియో వుత్తో ఉపచారేన. సూరియో హి పురత్థిమదిసతో ఉగ్గన్త్వా పచ్ఛిమదిసం గతో, తస్మా సూరియసఙ్ఖాతస్స ఆలోకస్స పటిముఖం "**పటియాలోక**"న్తి వుత్తే పచ్ఛిమదిసాయేవ గహేతబ్బాతి ఆహ "పచ్ఛిమం దిసన్తి అత్థో"తి. **కమ్మికాతి** కమ్మే యుత్తా పయుత్తా.

౪౦౯. రాజానన్తి ఏత్థ రఞ్ఞో సన్తకం "రాజా"తి వుచ్చతి ఉపచారేన, అథ వా రఞ్ఞో ఏసో "రాజా"తి కత్వా రఞ్ఞో సన్తకం "రాజా"తి వుచ్చతి. **థేయ్యన్తి** థేనేత్వా "సక్కచ్చ"న్తిఆదీసు (పాచి. ౬౦౬) వియ నిగ్గహీతాగమో హోతి. రాజానం, రఞ్ఞో సన్తకం వా థేయ్యం థేనేత్వా గచ్ఛన్తీతి అత్థో. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "రాజానం వా థేనేత్వా"తిఆది.

౪౧౧. చతూసు విసఙ్కేతేసు ద్వీహి అనాపత్తి, ద్వీహి ఆపత్తియేవాతి. ఛట్ఠం.

౭. సంవిధానసిక్ఖాపదం

౪౧౨. సత్తమే **"పధూపేన్తో"**తి ఏత్థ పపుబ్బ ధూపధాతు పరిభాసనత్థే వత్తతీతి ఆహ "పరిభాసన్తో"తి. త్వం సమణోపి మాతుగామేన సద్ధిం గచ్ఛసి, తుయ్హేపేసో దోసో, నేతస్స పురిసస్సాతి అత్తానంయేవ పరిభాసన్తోతి అత్థో. "నిక్ఖామేసీ"తిఇమినా **"నిప్పాతేసీ"**తిఏత్థ నిపుబ్బ పతధాతు గత్యత్థోతి దస్సేతీతి. సత్తమం.

౮. అరిట్ఠసిక్ఖాపదం

౪౧౭. అట్ఠమే **గన్ధేతి** గిజ్ఝే. తే హి గిధన్తి కుణపం అభికఙ్ఖన్తీతి "గన్ధా"తి వుచ్చన్తి . **గద్ధేతిపి** పాఠో, సోపి యుజ్జతి యథా "యుగనన్ధో, యుగనద్ధో"తి చ "పటిబన్ధో పటిబద్ధో"తి చ. **బాధయింసూతి** హనింసు. **అస్సాతి** అరిట్ఠస్స.

తద్ధితేన వుత్తస్స అత్థస్స దస్సేతుమాహ "తే"తిఆది. **తేతి** అన్తరాయికా. **తత్థాతి** పఞ్చవిధేసు అన్తరాయికేసు. "తథా"తిపదేన "కమ్మన్తరాయికం నామా"తి పదం అతిదిసతి. **తం పనాతి** భిక్ఖునిదూసకకమ్మం పన. **మోక్ఖస్సేవాతి** మగ్గనిబ్బానస్సేవ. మగ్గో హి కిలేసేహి ముచ్చతీతి అత్థేన **మోక్ఖో** నామ. ఝానమ్పేత్థ సఙ్గహితం నీవరణేహి విముచ్చనత్తా. నిబ్బానం విముచ్చీతి అత్థేన **మోక్ఖో** నామ. ఫలమ్పేత్థ సఙ్గహితం విముచ్చితత్తా. **నియతమిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మాతి** నియతభావం పత్తా, నియతవసేన వా పవత్తా మిచ్ఛాదిట్ఠిసఙ్ఖాతా ధమ్మా. తే పన నత్థికఅహేతుక అకిరియవసేన తివిధా. పణ్డకాదిగహణస్స నిదస్సనమత్తత్తా 'పటిసన్ధిధమ్మా'తిపదేన అహేతుకద్విహేతుకపటిసన్ధిధమ్మా గహేతబ్బా సబ్బేసమ్పి విపాకన్తరాయికభావతో. తేపి మోక్ఖస్సేవ అన్తరాయం కరోన్తి, న సగ్గస్స. **తే పనాతి** అరియూపవాదా పన. తావదేవ ఉపవాదన్తరాయికా నామాతి యోజనా. **తాపీతి** సఞ్చిచ్చ ఆపన్నా ఆపత్తియోపి. పారాజికాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం "భిక్ఖుభావం వా పటిజానాతీ"తి. సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం "న వుట్ఠాతి వా"తి. లహుకాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం "న దేసేతి వా"తి.

తత్రాతి పఞ్చవిధేసు అన్తరాయికేసు. **అయం భిక్ఖూతి** అరిట్ఠో గన్ధబాధిపుబ్బో భిక్ఖు. **సేసన్తరాయికేతి** ఆణావీతిక్కమన్తరాయికతో సేసే చతుబ్బిధే అన్తరాయికే. **ఇమే ఆగారికాతి** అగారే వసనసీలా ఇమే మనుస్సా. భిక్ఖూపి పస్సన్తి ఫుసన్తి పరిభుఞ్జన్తీతి సమ్బన్ధో. కస్మా న వట్టన్తి, వట్టన్తియేవాతి అధిప్పాయో. **రసేన రసం సంసన్దిత్వాతి** ఉపాదిణ్ణకరసేన అనుపాదిణ్ణకరసం, అనుపాదిణ్ణకరసేన వా ఉపాదిణ్ణకరసం సమానేత్వా. యోనిసో పచ్చవేక్ఖణస్స అభావతో సంవిజ్జతి ఛన్దరాగో ఏత్థాతి **సచ్ఛన్దరాగో**, సోయేవ పరిభోగో **సచ్ఛన్దరాగపరిభోగో**, తం. **ఏకం కత్వాతి** సమానం కత్వా. ఘటేన్తో వియ పాపకం దిట్ఠిగతం ఉప్పాదేత్వాతి యోజనా. **కింసద్దో** గరహత్థో, కస్మా భగవతా పఠమపారాజికం పఞ్ఞత్తం, న పఞ్ఞాపేతబ్బన్తి అత్థో. మహాసముద్దం బన్ధన్తో యథా అకత్తబ్బం కరోతి, తథా పఠమపారాజికం పఞ్ఞపేన్తో భగవా అపఞ్ఞత్తం పఞ్ఞపేతీతి అధిప్పాయో. **ఏత్థాతి** పఠమపారాజికే. **ఆసన్తి** భబ్బాసం. **ఆణాచక్కేతి** ఆణాసఙ్ఖాతే చక్కే.

అట్ఠియేవ **అట్ఠికం** కుచ్ఛితత్థేన, కుచ్ఛితత్థే హి కో. అట్ఠికమేవ ఖలో నీచట్ఠేన లామకట్ఠేనాతి **అట్ఠికఙ్ఖలో** నిగ్గహీతాగమం కత్వా. తేన ఉపమా సదిసాతి **అట్ఠికఙ్ఖలూపమా**. "అట్ఠీ"తి చ "కఙ్ఖల"న్తి చ పదం గహేత్వా వణ్ణేన్తి ఆచరియా (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౪౧౭; వి. వి. టీ. పాచిత్తియ ౨.౪౧౭; మ. ని. అట్ఠ. ౨.౪౨; మ. ని. టీ. ౩.౪౨). **అఙ్గారకాసూపమాతి** అఙ్గారరాసిసదిసా, అఙ్గారేహి వా పరిపుణ్ణా ఆవాటసదిసా. **అసిసూనూపమాతి** ఏత్థ **అసీతి** ఖగ్గో. సో హి అసతే ఖిపతే అనేనాతి "అసీ"తి వుచ్చతి. **సూనాతి** అధికోట్టనం. తస్మిం సునతి సఞ్చుణ్ణభావం గచ్ఛతి ఏత్థాతి "సూనా"తి వుచ్చతి. అసినా సూనాతి **అసిసూనా**, తాయ ఉపమా సదిసాతి **అసిసూనూపమా**. **సత్తిసూలూపమాతి** సత్తియా చ సూలేన చ సదిసా.

ఏత్థాతి ఇమిస్సం అట్ఠకథాయం. **మజ్ఝిమట్ఠకథాయం** అలగద్దూపమసుత్తే (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౩౪ ఆదయో) గహేతబ్బో. ఏవంసద్దఖోసద్దానమన్తరే వియసద్దస్స బ్యాదేసభావం దస్సేతుం వుత్తం "ఏవం వియ ఖో"తి. అట్ఠమం.

౯. ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదం

౪౨౪. నవమే అనుధమ్మస్స సరూపం దస్సేతుం వుత్తం "అనులోమవత్తం దిస్వా కతా ఓసారణా"తి. ఇమినా అనులోమవత్తం దిస్వా కతో ఓసారణసఙ్ఖాతో ధమ్మో **అనుధమ్మో**తి దస్సేతి. **ఓసారణా**తి పవేసనా. **తేనేవా**తి ఉక్ఖిత్తకస్స అకటానుధమ్మత్తా ఏవ. **అస్సా**తి "అకటానుధమ్మేనా"తి పదస్స.

దదతో వా గణ్హతో వాతి వాసద్దో అనియమవికప్పత్థోతి. నవమం.

౧౦. కణ్టకసిక్ఖాపదం

౪౨౮. దసమే అరిట్ఠస్స ఉప్పన్నం వియ ఏతస్సాపి ఉప్పన్నన్తి యోజనా. **ఉమ్మజ్జన్తస్సా**తి మనసికరోన్తస్స. సంవాసస్స నాసనా **సంవాసనాసనా**. లిఙ్గస్స నాసనా **లిఙ్గనాసనా**. దణ్డకమ్మేన నాసనా **దణ్డకమ్మనాసనా. తత్థా**తి తివిధాసు నాసనాసు. **దూసకో...పే॰... నాసేథా**తి ఏత్థ అయం నాసనా లిఙ్గనాసనా నామాతి యోజనా. **అయ**న్తి దణ్డకమ్మనాసనా. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే, "నాసేతూ"తి పదే వా. **తత్థా**తి పురిమవచనాపేక్ఖం, "ఏవఞ్చ పన భిక్ఖవే"తి ఆదివచనేతి అత్థో. **పిరే**తి ఆమన్తనపదం పరసద్దేన సమానత్థన్తి ఆహ "పరా"తి. "అమ్హాకం అనజ్ఝత్తికభూత"ఇతి వా "అమ్హాకం పచ్చనీకభూత" ఇతి వా అత్థో దట్ఠబ్బో. "అమామక"ఇతిపదేన "పర"ఇతిపదస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. అమ్హే నమమాయక, అమ్హేహి వా నమమాయితబ్బ ఇతి అత్థో. "అమ్హామక"ఇతిపి హకారయుత్తో పాఠో. అమ్హేహి ఆమకఇతి అత్థో. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానే. **తే**తి ఉపయోగత్థే సామివచనం, తన్తి అత్థో. తవ రూపసద్దే వాతి సమ్బన్ధో. **న పస్సామా**తి న పస్సామ, న సుణామ.

౪౨౯. **తేనా**తి సామణేరేన. "కారాపేయ్యా"తి పదే కారితకమ్మన్తి. దసమం.

సప్పాణకవగ్గో సత్తమో.

౮. సహధమ్మికవగ్గో

౧. సహధమ్మికసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౪౩౪. సహధమ్మికవగ్గస్స పఠమే **య**న్తి యం పఞ్ఞత్తం. "సిక్ఖమానేనా"తి ఏత్థ మానపచ్చయస్స అనాగతత్థభావం దస్సేతుం వుత్తం "సిక్ఖితుకామేనా"తి. "సిక్ఖమానేనా"తిపదం "భిక్ఖునా"తిపదే ఏవ న కేవలం కారకవిసేసనం హోతి, అథ ఖో "అఞ్ఞాతబ్బ"న్తిఆదిపదేసుపి కిరియావిసేసనం హోతీతి దస్సేన్తో ఆహ "హుత్వా"తి. **పదత్థతో**తి పదతో చ అత్థతో చ, పదానం అత్థతో వాతి. పఠమం.

౨. విలేఖనసిక్ఖాపదం

౪౩౮. దుతియే వినయే పటిసంయుత్తా కథా **వినయకథా**తి దస్సేన్తో ఆహ "వినయకథా నామా"తిఆది. **తన్తి** వినయకథం. పదభాజనేన వణ్ణనా వినయస్స వణ్ణో నామాతి యోజనా. **తన్తి** వినయస్స వణ్ణం. పరియాపుణనం **పరియత్తి,** వినయస్స పరియత్తి **వినయపరియత్తి,** వినయపరియత్తిసఙ్ఖాతం మూలమస్స వణ్ణస్సాతి **వినయపరియత్తిమూలకో,** తం. వినయధరో లభతీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి విత్థారో. తే సబ్బే భగవా భాసతీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం.

అస్సాతి వినయధరస్స. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. **అలజ్జితా**తిఆదీసు కరణత్థే పచ్చత్తవచనం. అలజ్జితాయాతి హి అత్థో. తేన వుత్తం "కథం అలజ్జితాయా"తిఆది. **చా**తి సచ్చం . "సఞ్చిచ్చా"తి పదం తీసు వాక్యేసు యోజేతబ్బం. సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం పరిగూహతి, సఞ్చిచ్చ అగతిగమనఞ్చ గచ్ఛతీతి అత్థో. **మన్దో**తి బాలో. **మోమూహో**తి అతిసమ్మూళ్హో. **విరాధేతీ**తి విరజ్ఝాపేతి. **కుక్కుచ్చే ఉప్పన్నే**తి "కప్పతి ను ఖో, నో"తి వినయకుక్కుచ్చే ఉప్పన్నే. **అయం పనా**తి అయం పుగ్గలో పన వీతిక్కమతియేవాతి సమ్బన్ధో. అచ్ఛమంసేన సూకరమంసస్స వణ్ణసణ్ఠానేన సదిసత్తా, దీపిమంసేన చ మిగమంసస్స సదిసత్తా వుత్తం "అచ్ఛమంసం సూకరమంస"న్తిఆది.

ఆపత్తిం చ సతిసమ్మోసాయాతి ఏత్థ చసద్దో అవుత్తవాక్యసమ్పిణ్డనత్థో, కత్తబ్బఞ్చ న హి కరోతీతి అత్థో. **ఏవ**న్తిఆది నిగమనం.

ఏవం అవినయధరస్స దోసం దస్సేత్వా వినయధరస్స గుణం దస్సేన్తో ఆహ "వినయధరో పనా"తిఆది. **సో**తి వినయధరో. **హీ**తి విత్థారో. **పరూపవాద**న్తి పరేసం ఉపవాదం. **సుద్ధన్తే**తి సుద్ధస్స కోట్ఠాసే. **తతో**తి పతిట్ఠానతో పరన్తి సమ్బన్ధో. **అస్సా**తి వినయధరస్స. **ఏవ**న్తిఆది నిగమనం. **అస్సా**తి వినయధరస్స. **కుక్కుచ్చపకతాన**న్తి కుక్కుచ్చేన అభిభూతానం. **సో**తి వినయధరో. **తేహీ**తి కుక్కుచ్చపకతేహి. సఙ్ఘమజ్ఝే కథేన్తస్స అవినయధరస్సాతి యోజనా. **తన్తి** భయం సారజ్జం.

పటిపక్ఖం, పటివిరుద్ధం వా అత్థయన్తి ఇచ్ఛన్తీతి **పచ్చత్థికా,** ణ్యసద్దో బహులం కత్తాభిధాయకో, అత్తనో పచ్చత్థికా **అత్తపచ్చత్థికా. తత్థా**తి దువిధేసు పచ్చత్థికేసు. **ఇమే**తి మేత్తియభుమ్మజకవడ్ఢలిచ్ఛవినో. అఞ్ఞోపి యే వా పన భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. అరిట్ఠభిక్ఖు చ కణ్టకసామణేరో చ వేసాలికవజ్జిపుత్తకా చ **అరిట్ఠ...పే.... వజ్జిపుత్తకా**. తే చ సాసనపచ్చత్థికా నామాతి సమ్బన్ధో. పరూపహారో చ అఞ్ఞాణో చ కఙ్ఖాపరవితరణో చ **పరూ...పే.... వితరణా**. తే ఆదయో యేసం వాదానన్తి **పరూ...పే.... వితరణాదయో**. తే ఏవ వాదా ఏతేసన్తి **పరూ...పే.... వితరణాదివాదా**. తే చ సాసనపచ్చత్థికా నామాతి సమ్బన్ధో. అబుద్ధసాసనం బుద్ధసాసనన్తి వత్వా కతపగ్గహా మహాసఙ్ఘికాదయో చ సాసనపచ్చత్థికా నామాతి యోజనా. **కఙ్ఖాపరవితరణాదీ**తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన కథావత్థుపకరణే ఆగతా వాదా సఙ్గయ్హన్తి. **మహాసఙ్ఘికాదయో**తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన దీపవంసే ఆగతా గణా సఙ్గయ్హన్తి. ఆదిమ్హి "విపరీతదస్సనా"తి పదం సబ్బపదేహి యోజేతబ్బం. "సహధమ్మేనా"తి పదస్సత్థం దస్సేతుం వుత్తం "సహ కారణేనా"తి. **యథా**తి యేనాకారేన నిగ్గయ్హమానేతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి తివిధేసు సద్ధమ్మేసు. మహావత్తాని సన్తి, అయం సబ్బోతి యోజనా. చత్తారి ఫలాని చాతి లిఙ్గవిపల్లాసేన యోజేతబ్బం. ఏత్థ చకారేన అభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదా సఙ్గహితా తాసమ్పి అధిగమసాసనభావతో.

తత్థాతి తివిధేసు సద్ధమ్మేసు. **కేచి థేరా**తి ధమ్మకథికా కేచి థేరా. "యో ఖో"తి కణ్ఠజదుతియక్ఖరేన పఠితబ్బో. పోత్థకేసు పన "యో వో"తి వకారేన పాఠో అత్థి, సో అయుత్తో. కస్మా? "సో వో"తి పరతో వుత్తత్తా, ఏకస్మిం వాక్యే ద్విన్నం

సమానసుతిసద్దానం అయుత్తత్తా చ. **కేచి థేరాతి** పంసుకూలికా కేచి థేరా ఆహంసూతి సమ్బన్ధో. **ఇతరే పన థేరాతి** ధమ్మకథికథేరేహి చ పంసుకూలికథేరేహి చ అఞ్ఞే థేరా. **తేతి** పఞ్చ భిక్ఖూ కరిస్సన్తీతి సమ్బన్ధో. జమ్బుదీపస్స పచ్చన్తే తిట్ఠతీతి **పచ్చన్తిమో,** తస్మిం. జమ్బుదీపస్స మజ్ఝే పేమజ్ఝే తిట్ఠతీతి **మజ్ఝిమో**. అథ వా మజ్ఝానం సుద్ధానం బుద్ధాదీనం నివాసో **మజ్ఝిమో**, తస్మిం. వీసతి వగ్గా ఇమస్సాతి **వీసతివగ్గో,** సోయేవ గణో **వీసతివగ్గగణో**, తం. **ఏవన్తి**ఆది నిగమనం.

తస్సాధేయ్యాతి తస్సాయత్తో, తస్స సన్తకోతి వుత్తం హోతి. పవారణా ఆధేయ్యా, సఙ్ఘకమ్మం ఆధేయ్యం, పబ్బజ్జా ఆధేయ్యా, ఉపసమ్పదా ఆధేయ్యాతి యోజనా.

యేపి ఇమే నవ ఉపోసథాతి సమ్బన్ధో. యాపి చ ఇమా నవ పవారణాయోతి యోజనా. **తస్సాతి** వినయధరస్స. **తాసన్తి** నవపవారణానం.

యానిపి ఇమాని చత్తారి సఙ్ఘకమ్మానీతి యోజేతబ్బం. ఏత్థ చ తాని వినయధరాయత్తానేవాతి పాఠసేసో అజ్ఝాహరితబ్బో.

యాపి చ అయం పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ కాతబ్బాతి యోజనా. **హీతి** సచ్చం. **అఞ్ఞోతి** వినయధరతో పరో. **సో ఏవాతి** వినయధరో ఏవ. "ఉపజ్ఝ"న్తి ధాతుకమ్మం, "సామణేరేనా"తి కారితకమ్మం ఉపనేతబ్బం. **ఏత్థ చాతి** ఉపోసథాదీసు చ. నిస్సయదానఞ్చ సామణేరూపట్ఠానఞ్చ విసుం కత్వా ద్వాదసానిసంసే లభతీతిపి సక్కా వత్తుం.

విసుం విసుం కత్వాతి "పఞ్చాతి చ...పే.... ఏకాదసా"తి చ కోట్ఠాసం కోట్ఠాసం కత్వా, సత్త కోట్ఠాసే కత్వా భాసతీతి అధిప్పాయో. **థోమేతీతి** సమ్ముఖా థోమేతి. **పసంసతీతి** పరమ్ముఖా పసంసతి. "ఉగ్గహేతబ్బ"న్తిపదస్సత్థం దస్సేతుం వుత్తం "పరియాపుణితబ్బ"న్తి. అద్ధని దీఘే సాధూతి **అద్ధనియం** అద్ధక్ఖమం అద్ధయోగ్యన్తి అత్థో సాధుఅత్థే నియపచ్చయో (మోగ్గల్లానే ४.౩౩.౭౩).

థేరా చ నవా చ మజ్ఝిమా చ బహూ తే భిక్ఖూ పరియాపుణన్తీతి యోజనా.

४౩౯. "ఉద్దిస్సమానే"తి పదస్స కమ్మరూపత్తం దస్సేతుం వుత్తం "ఉద్దిసియమానే"తి. **నో పనాతి** పాతిమోక్ఖో పన. యస్మా ఉద్దిస్సమానో నామ హోతి, తస్మాతి యోజనా. **ఉద్దిసన్తే వాతి** ఉద్దిసియమానే వా. **ఉద్దిసాపేన్తే వాతి** ఉద్దిసాపియమానే వా. అన్తసద్దో హి మానసద్దకారియో. **యోతి** భిక్ఖు. **నన్తి** తం పాతిమోక్ఖం. చసద్దో ఖుద్దానుఖుద్దకపదస్స ద్వన్దవాక్యం దస్సేతి, పుబ్బపదే కకారలోపో దట్ఠబ్బో. **తేసన్తి** ఖుద్దానుఖుద్దాకానం. **హీతి** సచ్చం. **ఏతానీతి** ఖుద్దానుఖుద్దకాని. **యేతి** భిక్ఖూ. "యావ ఉప్పజ్జతియేవ, తావ సంవత్తన్తి ఇతి వుత్తం హోతీతి యోజనా ఇమస్స నయస్స పాఠసేసేహి యోజేతబ్బత్తా. గరుకభావం సల్లక్ఖేన్తో లహుకభావం దస్సేన్తో ఆహ "అథ వా"తిఆది. **అతివియాతి** అతి ఇవ ఏవ. ఇకారో హి సన్ధివసేన అదస్సనం గతో. వియసద్దో ఏవకారత్థవాచకో "వరమ్హాకం భుసామివా"తి ఏత్థ (జా. ౧.౩.౧౦౮) ఇవసద్దో వియ, అతి హుత్వా ఏవాతి అత్థో దట్ఠబ్బో. "**ఉపసమ్పన్నస్సా**"తి ఏత్థ సమీపే సామివచనన్తి (రూపసిద్ధియం ౩౧౬ సుత్తే) ఆహ "ఉపసమ్పన్నస్స సన్తికే"తి. **తస్సాతి** ఉపసమ్పన్నస్స. **తస్మిన్తి** వినయే. **వివణ్ణేతీతి** న కేవలం తస్సేవ వివణ్ణమత్తమేవ, అథ ఖో నిన్దతియేవాతి ఆహ "నిన్దతీ"తి. **గరహతీతి** తస్సేవ వేవచనం. అథ వా **నిన్దతీతి** ఉపసమ్పన్నస్స సమ్ముఖా నిన్దతి. **గరహతీతి** పరమ్ముఖా గరహతీతి. దుతియం.

౩. మోహనసిక్ఖాపదం

౪౪౪. తతియే అనుసద్దో పటిపాటిఅత్థం అన్తోకత్వా విచ్ఛత్థవాచకోతి ఆహ "అనుపటిపాటియా అద్ధమాసే అద్ధమాసే"తి. **నో**తి పాతిమోక్ఖో. ఉపోసథే ఉపోసథే ఉద్దిసితబ్బన్తి **అనుపోసథికం**. ఏత్థాపి హి అనుసద్దో విచ్ఛత్థవాచకో. **నో**తి పాతిమోక్ఖో. ఉద్దిసియమానో నామ హోతీతి యోజనా. "తస్మిం అనాచారే"తి పదేన "తత్థా"తి పదస్సత్థం దస్సేతి. "యం ఆపత్తి"న్తి పదేన యంసద్దస్స విసయం దస్సేతి. **యథాధమ్మో**తి ఏత్థ ధమ్మసద్దేన ధమ్మో చ వినయో చ అధిప్పేతోతి ఆహ "ధమ్మో చ వినయో చా"తి. **యథా**తి యేనాకారేన. **సాధు**సద్దో సున్దరత్థో, కసద్దో పదపూరణోతి ఆహ "సుట్ఠూ"తి. అట్ఠిన్తి చ "కత్వా"తి చ ద్వే పదాని దట్ఠబ్బాని. "అట్ఠికత్వా"తి వా ఏకం పదం. తత్థ పుబ్బనయే అత్థో యస్సత్థీతి **అట్ఠి** త్థకారస్స ట్ఠకారం కత్వా, తం అట్ఠిం. **కత్వా**తి త్వాపచ్చయన్తఉత్తరపదేన సమాసో న హోతి. **అట్ఠికభావ**న్తి ఏత్థ ఇకసద్దేన "అట్ఠీ"తి ఏత్థ ఈపచ్చయం దస్సేతి. "భావ"న్తిపదేన భావపచ్చయేన వినా భావత్థస్స ఞాపేతబ్బతం దస్సేతి. అత్థో పనేవం దట్ఠబ్బో – అట్ఠిభావం కత్వాతి. పచ్ఛిమనయే అత్థో యస్సత్థీతి **అట్ఠికో** పురిమనయేనేవ త్థకారస్స ట్ఠకారం కత్వా. అత్థయితబ్బో ఇచ్ఛితబ్బోతి వా **అట్ఠికో,** అట్ఠికఇతి నామసద్దతో త్వాపచ్చయో కాతబ్బో. "అట్ఠికత్వా"తి ఇదం పదం కిరియావిసేసనం. కిరియావిసేసనే వత్తమానే కరధాతు వా భూధాతు వా యోజేతబ్బాతి దస్సేతుం వుత్తం "కత్వా హుత్వా"తి. తం సబ్బం దస్సేన్తో ఆహ "అట్ఠికత్వాతి అట్ఠికభావం కత్వా, అట్ఠికో హుత్వా"తి. తతియం.

౪. పహారసిక్ఖాపదం

౪౪౯. చతుత్థే కస్మా ఛబ్బగ్గియా సత్తరసవగ్గియానం పహారం దేన్తి, నను అకారణేన పహారం దేన్తీతి ఆహ "ఆవుసో"తిఆది. ఇమినా యథా వదన్తి, తథా అకతత్తా పహారం దేన్తీతి దస్సేతి.

౪౫౧. **సచేపీ**తి ఏత్థ పిసద్దేన సచే అమరతి, కా నామ కథా, పాచిత్తియమేవాతి దస్సేతి. **పహారేనా**తి పహారహేతునా. **యథా**తి యేనాకారేన. **అయ**న్తి భిక్ఖు. **న విరోచతీ**తి న సోభతి.

౪౫౨. "అనుపసమ్పన్నస్సా"తి ఏత్థ అకారస్స అఞ్ఞత్థం దస్సేతుం వుత్తం "గహట్ఠస్స వా"తిఆది. **పబ్బజితస్స వా**తి పరిబ్బాజకస్స వా సామణేరస్స వా.

౪౫౩. "కేనచీ"తి పదస్స అత్థం దస్సేతుం వుత్తం "మనుస్సేన వా"తిఆది. **తతో**తి విహేఠనతో, ఇమినా మోక్ఖస్స అపాదానం దస్సేతి, "అత్తనో"తి ఇమినా సమ్బన్ధం దస్సేతి. "పత్థయమానో"తి ఇమినా "అధిప్పాయో"తి పదస్సత్థం దస్సేతి. **ముగ్గరేన వా**తి చతుహత్థదణ్డస్స అద్ధేన దణ్డేన వా. **నో**తి చోరాదికోతి. చతుత్థం.

౫. తలసత్తికసిక్ఖాపదం

౪౫౪. పఞ్చమే **తల**న్తి హత్థతలం. తఞ్హి తలతి యంకిఞ్చి గహితవత్థు పతిట్ఠాతి ఏత్థాతి "తల"న్తి వుచ్చతి. **సత్తీ**తి కున్తో. సో హి సకతి విజ్ఝితుం సమత్థేతీతి "సత్తీ"తి వుచ్చతి. తలమేవ సత్తిసదిసత్తా **తలసత్తికం,** సదిసత్థే కో, తం తలసత్తికం ఉపచారేన గహేత్వా "కాయమ్పి"తి వుత్తం. కాయతో అఞ్ఞం వత్థుమ్పి తలసత్తికసఙ్ఖాతేన కాయేన గహేత్వా ఉగ్గిరత్తా వుత్తం "కాయపటిబద్ధమ్పి"తి. "**పహారసముచ్చితా**"తి ఏత్థ సంపుబ్బో చ ఉపుబ్బో చ చిసద్దో పగుణనసఙ్ఖాతే పరిచితే వత్తతీతి ఆహ

“పహారపరిచితా”తి. పహారేన సం పునప్పునం ఉచ్చితా పరిచితాతి అత్థో. ఇమమేవత్థం సన్ధాయ వుత్తం “పుట్ఠేపి...పే.... అత్థో”తి. అఞ్ఞమ్పి సజ్ఝాయననయం దస్సేతుం వుత్తం “పహారస్స ఉబ్బిగా”తి. **తస్సా**తి తస్స పాఠస్స. **పహారస్సా**తి పహారతో. నిస్సక్కత్థే చేతం సామివచనం. “భీతా”తి ఇమినా “ఉబ్బిగా”తి ఏత్థ ఉపుబ్బ విజధాతుస్సత్థం దస్సేతి.

౪౩౭-౮. విరద్ధోతి పణ్ణకో హుత్వా. **పుట్ఠే**తి పురిమసిక్ఖాపదే. **వుత్తేసు వత్థూసూ**తి “చోరం వా పచ్చత్థికం వా”తిఆదినా వుత్తేసు వత్థూసూతి. పఞ్చమం.

౬. అమూలకసిక్ఖాపదం

౪౩౯. ఛట్ఠే **తే**తి ఛబ్బగ్గియా. చోదేన్తి కిరాతి సమ్బన్ధో. **ఆకిణ్ణదోసత్తా**తి తేసం ఆకులఆదీనవత్తా. **ఏవ**న్తి చోదియమానే. **అత్తపరిత్తాణ**న్తి అత్తనో పరిసమన్తతో తాణం రక్ఖనం కరోన్తా చోదేన్తీతి యోజనాతి. ఛట్ఠం.

౭. సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదం

౪౬౪. సత్తమే ఉపపుబ్బదహధాతుస్స సకమ్మికత్తా కారితన్తోగధభావం దస్సేతుం వుత్తం “ఉప్పాదేన్తీ”తి. ‘‘**అనుపసమ్పన్నస్సా**’’తి ఏత్థ అకారస్స సదిసత్థం దస్సేతుం వుత్తం “సామణేరస్సా”తి. సామణేరోపి హి ఉపసమ్పన్నేన సదిసో హోతి సణ్ఠానేన చ పురిసభావేన చ. సామణేరస్స కుక్కుచ్చం ఉపదహతీతి సమ్బన్ధో. నిసిన్నం మఞ్ఞే, నిపన్నం మఞ్ఞే, భుత్తం మఞ్ఞే, పీతం మఞ్ఞే, కతం మఞ్ఞేతి యోజనా. **నిసిన్న**న్తి నిసీదితం. **నిపన్న**న్తి నిపజ్జితన్తి. సత్తమం.

౮. ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదం

౪౭౧. అట్ఠమే “అధికరణజాతాన”న్తి ఏత్థ అధికరణస్స పకరణతో వివాదాధికరణభావఞ్చ విసేసనపరపదభావఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “ఉప్పన్నవివాదాధికరణాన”న్తి. తత్థ ఉప్పన్నసద్దేన జాతసద్దస్సత్థం దస్సేతి . వివాదసద్దేన అధికరణస్స సరూపం దస్సేతి. సుయ్యతీతి **సుతి** వచనం, సుతియా సమీపం **ఉపస్సుతి** ఠానన్తి అత్థం దస్సేతుం వుత్తం “సుతిసమీప”న్తి. “సమీప”న్తి ఇమినా ఉపసద్దస్సత్థం దస్సేతి. “యత్థా”తిఆదినా “ఉపస్సుతీ”తి ఏత్థ ఉపసద్దస్స పధానత్తా తస్స సరూపం దస్సేతి. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానే. **మన్తేన్త**న్తి ఏత్థ ఉపయోగవచనస్స భుమ్మత్థే అధిప్పేతత్తా వుత్తం “మన్తయమానే”తి.

౪౭౩. ‘‘**వూపసమిస్సామీ**’’తి ఏత్థ ఇధాతుయా గత్యత్థం దస్సేతుం వుత్తం “వూపసమం గమిస్సామీ”తి. **అకారకభావ**న్తి నిద్దోసభావం. సోతుకామతాయ గమనవసేన సియా కిరియన్తి యోజనా. పరతోపి ఏసేవ నయోతి. అట్ఠమం.

౯. కమ్మపటిబాహనసిక్ఖాపదం

౪౭౪. నవమే **మయ**న్తి ఛబ్బగ్గియనామకా అమ్హే. **కతత్తా**తి కమ్మానం కతత్తా. **ధమ్మో**తి భూతో సభావో. **ఏతేసూ**తి చతూసు సఙ్ఘకమ్మేసూతి. నవమం.

౧౦. ఛన్దం అదత్వాగమనసిక్ఖాపదం

౪౮౧. దసమే చోదేతి పరస్స దోసం ఆరోపేతీతి **చోదకో**. తేన చ చోదకేన చోదేతబ్బో దోసం ఆరోపేతబ్బోతి **చుదితో,** సోయేవ **చుదితకో,** తేన చ. ‘‘**అనువిజ్జకో**తి చ వినయధరో. సో హి చోదకచుదితకానం మతం అనుమినేత్వా విదతి జానాతీతి అనువిజ్జకో. **ఏత్తావతాపీ**తి ఏత్తకేనపి పమాణేనాతి. దసమం.

౧౧. దుబ్బలసిక్ఖాపదం

౪౮౪. ఏకాదసమే “అలజ్జీతా”తిఆదీసు (పరి॰ ౨౯౭॥) వియ యకారలోపేన నిద్దేసోతి ఆహ “యథామిత్తతాయా”తి. “యో యో”తి ఇమినా యథాసద్దస్స విచ్ఛత్థం దస్సేతి. యథావుడ్ఢన్తిఆదీసు (చూళవ॰ ౩౧౧ ఆదయో) వియ యో యో మిత్తో ‘‘**యథామిత్త**’’న్తి వచనత్థో కాతబ్బో. **సబ్బపదేసూ**తి “యథాసన్దిట్ఠతా”తిఆదీసు సబ్బేసు పదేసూతి. ఏకాదసమం.

౧౨. పరిణామనసిక్ఖాపదం

౪౮౯. ద్వాదసమే **య**న్తి పదత్థవినిచ్ఛయత్థసఙ్ఖాతం యం వచనం. **తత్థా**తి తింసకకణ్డే. **ఇధా**తి ద్వేనవుతికణ్డే, సిక్ఖాపదే వా. **పుగ్గలస్సా**తి పరపుగ్గలస్సాతి. ద్వాదసమం.

సహధమ్మికవగ్గో అట్ఠమో.

౯. రతనవగ్గో

౧. అన్తేపురసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౪౯౪. రాజవగ్గస్స పఠమే **పరిత్తకో**తి గుణేన ఖుద్దకో. పాసాదవరసద్దస్స ఉపరిసద్దేన సమ్బన్ధితబ్బభావం దస్సేతుం వుత్తం “పాసాదవరస్స ఉపరి గతో”తి. ఇమినా పాసాదవరస్స ఉపరి **ఉపరిపాసాదవరం,** తం గతో ఉపగతోతి **ఉపరిపాసాదవరగతో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **అయ్యాన**న్తి భిక్ఖూనం. “కారణా”తి ఇమినా “వాహసా”తి పదస్సత్థం దస్సేతి. **తేహీ**తి అయ్యేహి.

౪౯౭. అన్తరన్తి ఖణం, ఓకాసం వా వివరం వా. **ఘాతేతు**న్తి హనితుం. ఇచ్ఛతీతి ఇమినా పత్థధాతుయా యాచనత్థం దస్సేతి. “రాజన్తేపురం హత్థిసమ్మద్ద”న్తిఆదీసు వచనత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **హత్థిసమ్మద్ద**న్తి హత్థిసమ్బాధట్ఠానం. అస్సేహి సమ్మద్దో ఏత్థాతి **అస్ససమ్మద్దో**. రథేహి సమ్మద్దో ఏత్థాతి **రథసమ్మద్దో**తి వచనత్థం అతిదిసన్తో ఆహ “ఏసేవ నయో”తి. “సమ్మత్త”న్తి పఠమక్ఖరేన పాఠస్స సమ్బాధస్స అవాచకత్తా వుత్తం “తం న గహేతబ్బ”న్తి. **తత్థా**తి పాఠే. “హత్థీనం సమ్మద్ద”న్తి ఇమినా ఉత్తరపదస్స సమ్మద్దనం **సమ్మద్ద**న్తి భావత్థం దస్సేతి, పురిమపదేన ఛట్ఠీసమాసఞ్చ. పురిమపాఠే పన ఉత్తరపదస్స అధికరణత్థఞ్చ పుబ్బపదేన తతియాసమాసఞ్చ దస్సేతి. బాహిరత్థసమాసోతిపి వుచ్చతి. పచ్ఛిమపాఠే “హత్థిసమ్మద్ద”న్తిఆదిపదస్స లిఙ్గవిపల్లాసఞ్చ “అత్థీ”తి పాఠసేసేన యోజేతబ్బతఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం “హత్థిసమ్మద్దో అత్థీ”తి. **రజితబ్బానీ**తి రజనీయాని, రజితుం అరహానీతి అత్థో. ఇమినా సమ్బన్ధకాలే పురిమపాఠే రఞ్ఞో అన్తేపురేతి విభత్తివిపల్లాసో కాతబ్బోతి. పచ్ఛిమపాఠే పన ముఖ్యతోవ యుజ్జతి. తేన వుత్తం “తస్మిం అన్తేపురే”తి.

౪౯౮. **అవసిత్తస్సాతి** ఖత్తియాభిసేకేన అభిసిత్తస్స. **ఇతోతి** సయనిఘరతో. ఇమినా పఞ్చమీబాహిరసమాసం దస్సేతి. రఞ్ఞో రతిజననట్ఠేన **రతనం** వుచ్చతి మహేసీ. **మహేసీతి** చ సాభిసేకా దేవీ. నిపుబ్బ గముధాతుస్స నిపుబ్బకముధాతుయా పరియాయభావం దస్సేతుం వుత్తం "నిగ్గతన్తి నిక్ఖన్త"న్తి. పఠమం.

౨. రతనసిక్ఖాపదం

౫౦౨. దుతియే **పముస్సిత్వాతి** సతివిప్పవాసేన పముస్సిత్వా. **పుణ్ణపత్తన్తి** తుట్ఠిదాయం. తఞ్హి మనోరథపుణ్ణేన పత్తబ్బభాగత్తా "పుణ్ణపత్త"న్తి వుచ్చతి. తస్స సరూపం దస్సేతుం వుత్తం "సతతో పఞ్చ కహాపణా"తి. ఇధ పన కహాపణానం పఞ్చసతత్తా పఞ్చవీసకహాపణా అధిప్పేతా. **ఆభరణ**సద్దస్స అలఙ్కారసద్దేన పరియాయభావం దస్సేతుం వుత్తం "అలఙ్కార"న్తి. "మహాలతం నామా"తి ఇమినా న యో వా సో వా అలఙ్కారో, అథ ఖో విసేసాలఙ్కారోతి దస్సేతి. మహన్తాని మాలాకమ్మలతాకమ్మాని ఏత్థాతి **మహాలతా**. లతాగహణేన హి మాలాపి గహితా. నవహి కోటీహి అగ్ఘం ఇమస్సాతి **నవకోటిఅగ్ఘనకం,** నవకోటిసఙ్ఖాతం అగ్ఘం అరహతీతి వా **నవకోటిఅగ్ఘనకం.**

౫౦౪. అన్తే సమీపే వసనసీలత్తా పరిచారికో "**అన్తేవాసీ**"తి వుచ్చతీతి ఆహ "పరిచారికో"తి.

౫౦౬. **ద్వే లేడ్డుపాతాతి** థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స ద్వే లేడ్డుపాతా. సఙ్ఘ...పే.... నవకమ్మానం అత్థాయ ఉగ్గణ్హన్తస్స వా ఉగ్గణ్హాపేన్తస్స వా దుక్కటన్తి యోజనా. **అవసేసన్తి** జాతరూపరజతతో అవసేసం. **మాతుకణ్ణపిళన్ధనతాలపణ్ణమ్పీతి** మాతుయా కణ్ణే పిళన్ధితతాలపణ్ణమ్పి, పటిసామేన్తస్సాతి సమ్బన్ధో.

"కప్పియభణ్డం హోతీ"తి ఇమినా అకప్పియభణ్డం న వట్టతీతి దస్సేతి. **ఇదన్తి** భణ్డం. **పలిబోధో నామాతి** అత్తనో పలిబోధో నామ. **ఛన్దేనపీతి** వడ్ఢకీఆదీనం ఛన్దహేతునాపి. **భయేనపీతి** రాజవల్లభానం భయహేతునాపి. **బలక్కారేనాతి** కరణం కారో, బలేన కారో బలక్కారో, తేన, బలక్కారో హుత్వా పాతేత్వాతి అత్థో.

తత్థాతి మహారామే. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే, సఙ్కా ఉప్పజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **మహాజనసఞ్చరణట్ఠానేసూతి** బహూనం జనానం సఞ్చరణసఙ్ఖాతేసు ఠానేసు. నగహేతబ్బస్స హేతుం దస్సేతుం వుత్తం "పలిబోధో న హోతీ"తి. యస్మా పలిబోధో న హోతి, తస్మా న గహేతబ్బన్తి అధిప్పాయో. **ఏకోతి** ఏకో భిక్ఖు పస్సతీతి సమ్బన్ధో. **ఓక్కమ్మాతి** ఓక్కమిత్వా.

రూపసద్దో భణ్డపరియాయోతి ఆహ "భణ్డ"న్తి. భణ్డం రూపం నామాతి యోజనా. **భణ్డికన్తి** భణ్డేన నియుత్తం పుటకం. **గణేత్వాతి** గణనం కత్వా. **నిమిత్తన్తీతి** ఏత్థ ఇతిసద్దో నామపరియాయో. లఞ్ఛనాది నిమిత్తం నామాతి హి యోజనా. లఞ్ఛనాదీతి ఆదిసద్దేన నీలపిలోతికాదయో సఙ్గణ్హాతి. **లాఖాయాతి** జతునా.

పతిరూపా నామ ఇధ లజ్జికుక్కుచ్చకాతి ఆహ "లజ్జినో కుక్కుచ్చకా"తి. **థావరన్తి** జఙ్గమా అఞ్ఞం థావరం. **అద్ధునోతి** కాలస్స. **సమాదపేత్వాతి** అఞ్ఞే సమాదపేత్వా. ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తి, ఏసా అరియాన యాచనా"తి (జా॰ ౧.౭.౫౯) వుత్తనయేన యాచిత్వాతి అత్థో.

౫౦౭. **రతనసమ్మతన్తి** మనుస్సానం ఉపభోగపరిభోగన్తి. దుతియం.

౩. వికాలగామప్పవిసనసిక్ఖాపదం

౫౧౮. తతియే "తిరచ్ఛానభూతం కథ"న్తి ఇమినా "**తిరచ్ఛానకథ**"న్తి పదస్స తుల్యనిస్సితసమాసం దస్సేతి. **రాజపటిసంయుత్త**న్తి రాజూహి పటిసంయుత్తం.

౫౧౨. సమ్బహులా భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తస్మిం గామే**తి తస్మిం పఠమపవిసనగామే. **తం కమ్మ**న్తి తం ఇచ్ఛితకమ్మం. **అన్తరా**తి గామవిహారానమన్తరే. భుమ్మత్థే చేతం నిస్సక్కవచనం.

కులఘరే వాతి ఞాతికులఉపట్ఠాకకులఘరే వా. **తేలభిక్ఖాయ వా**తి తేలయాచనత్థాయ వా. **పస్సే**తి అత్తనో పస్సే సమీపేతి వుత్తం హోతి. **తేనా**తి గామమజ్ఝమగ్గేన. **అనోక్కమ్మా**తి అనోక్కమిత్వా, అపక్కమిత్వాతి అత్థోతి. తతియం.

౪. సూచిఘరసిక్ఖాపదం

౫౧౭. చతుత్థే కకారస్స పదపూరణభావం దస్సేతుం వుత్తం "**భేదనమేవ భేదనక**"న్తి. అస్సత్థిఅత్థే అపచ్చయోతి ఆహ "తం అస్స అత్థీ"తి. **అస్సా**తి పాచిత్తియస్స. పఠమం సూచిఘరం భిన్దిత్వా పచ్ఛా పాచిత్తియం దేసేతబ్బన్తి అత్థో. **అరణిధనుకే**తి అరణియా ధనుకే. **వేధకే**తి కాయబన్ధనవేధకేతి. చతుత్థం.

౫. మఞ్చసిక్ఖాపదం

౫౨౨. పఞ్చమే ఛేదనమేవ ఛేదనకం, తమస్సత్థీతి **ఛేదనక**న్తి అత్థం సన్ధాయ వుత్తం "వుత్తనయమేవా"తి.

నిఖణిత్వాతి పమాణాతిరేకం నిఖణిత్వా. **ఉత్తానం వా కత్వా**తి హేట్ఠుపరి పరివత్తనం వా కత్వా. **ఠపేత్వా**తి లమ్బణవసేన ఠపేత్వాతి. పఞ్చమం.

౬. తూలోనద్ధసిక్ఖాపదం

౫౨౬. ఛట్ఠే **ఏత్థా**తి మఞ్చపీఠే. అవనహితబ్బన్తి **ఓనద్ధం,** తూలేన ఓనద్ధం **తూలోనద్ధ**న్తి అత్థోపి యుజ్జతి. **తూలం పక్ఖిపిత్వా**తి మఞ్చపీఠే చిమిలికం పత్థరిత్వా తస్సుపరి తూలం పక్ఖిపిత్వాతి అత్థోతి. ఛట్ఠం.

౭. నిసీదనసిక్ఖాపదం

౫౩౧. సత్తమే **కత్థా**తి కిస్మిం ఖన్ధకే, కిస్మిం వత్థుస్మిం వా. **హీ**తి సచ్చం. **తత్థా**తి చీవరక్ఖన్ధకే, పణీతభోజనవత్థుస్మిం వా. "యథా నామా"తి ఇమినా "సేయ్యథాపీ"తి పదస్స అత్థం దస్సేతి, "పురాణో చమ్మకారో"తి ఇమినా "పురాణాసికోట్ఠో"తి పదస్స. చమ్మకారో హి అసినా చమ్మం కుటతి ఛిన్దతీతి "**అసికోట్ఠో**"తి వుచ్చతి. వత్థుప్పన్నకాలముపనిధాయ వుత్తం "పురాణో"తి . తమేవూపమం పాకటం కరోన్తో ఆహ "**యథా హీ**"తి. **హీ**తి తప్పాకటీకరణం, తం పాకటం కరిస్సామీతి హి అత్థో. చమ్మకారో కడ్ఢతీతి సమ్బన్ధో. **విత్థత**న్తి విసాలం. **సోపీ**తి ఉదాయీపి. తం నిసీదనం కడ్ఢతీతి యోజనా. **తేనా**తి కడ్ఢనహేతునా. **త**న్తి ఉదాయిం. **సన్థతసదిస**న్తి సన్థతేన సదిసం. **ఏకస్మిం అన్తే**తి ఏకస్మిం కోట్ఠాసే, ఫాలేత్వాతి సమ్బన్ధోతి. సత్తమం.

౮. కణ్డుపటిచ్ఛాదిసిక్ఖాపదం

౨౩౭. అట్ఠమే ''**కత్థా**''తిఆదీని వుత్తనయానేవ.

౨౩౮. “యస్సా”తి పదస్స విసయం దస్సేతుం వుత్తం “భిక్ఖునో”తి. “నాభియా హేట్ఠా”తి ఇమినా నాభియా అధో **అధోనాభీ**తి వచనత్థం దస్సేతి, “జాణుమణ్డలానం ఉపరీ”తి ఇమినా జాణుమణ్డలానం ఉబ్భ **ఉబ్భజాణుమణ్డల**న్తి. ఉబ్భసద్దో హి ఉపరిపరియాయో సత్తమ్యన్తనిపాతో. కణ్డుఖజ్జుసద్దానం వేవచనత్తా వుత్తం ''**కణ్డూతి ఖజ్జు**''తి. కణ్డతి భేదనం కరోతీతి **కణ్డు**. ఖజ్జతి బ్యధనం కరోతీతి **ఖజ్జు**. కేసుచి పోత్థకేసు “కచ్ఛూ”తి పాఠో అత్థి, సో అయుత్తో.

లోహితం తుణ్డం ఏతిస్సాతి **లోహితతుణ్డికా**. పిళయతి విబాధయతీతి **పిళకా**. ఆ భుసో అసుచిం సవతి పగ్ఘరాపేతీతి **అస్సావో**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అసుచిపగ్ఘరణ”న్తి. అరిసఞ్చ భగన్దరా చ మధుమేహో చ. ఆదిసద్దేన దున్నామకాదయో సఙ్గణ్హాతి. తత్థ అరి వియ ఈసతి అభిభవతీతి **అరిసం**. భగం వుచ్చతి వచ్చమగ్గం, తం దరతి ఫాలేతీతి **భగన్దరా,** గూథసమీపే జాతో వణవిసేసో. మధు వియ ముత్తాదిం మిహతి సేచతీతి **మధుమేహో,** సో ఆబాధో ముత్తమేహో సుక్కమేహో రత్తమేహోతి అనేకవిధో. **థుల్ల**సద్దో మహన్తపరియాయోతి ఆహ “మహా”తి. అట్ఠమం.

౯. వస్సికసాటికసిక్ఖాపదం

౨౪౦. నవమే వస్సే వస్సకాలే అధిట్ఠాతబ్బాతి **వస్సికా,** వస్సికా చ సా సాటికా చేతి **వస్సికసాటికా**తి. నవమం.

౧౦. నన్దత్థేరసిక్ఖాపదం

౨౪౭. దసమే “చతూహి అఙ్గులేహీ”తి ఇమినా చతురో అఙ్గులా **చతురఙ్గులా**తి అసమాహారదిగుం దస్సేతి. **ఊనకప్పమాణో**తి భగవతో లామకపమాణో. ఇమినా **ఓమక**సద్దస్స లామకత్థం దస్సేతీతి దట్ఠబ్బన్తి. దసమం.

రతనవగ్గో నవమో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

ఖుద్దకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౬. పాటిదేసనీయకణ్డం

౧. పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

ఖుద్దకానం అనన్తరా పాటిదేసనీయా యే ధమ్మా సఙ్గీతికారేహి ఠపితా, ఇదాని తేసం ధమ్మానం అయం వణ్ణనా భవతీతి యోజనా.

౨౫౨. పఠమపాటిదేసనీయే తావ అత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **పటిఆగమనకాలే**తి పిణ్డాయ చరణట్ఠానతో పక్కమిత్వా, పటినివత్తిత్వా వా ఆగమనకాలే. **సబ్బేవా**తి ఏత్థ నిగ్గహీతలోపవసేన సన్ధి హోతీతి ఆహ “సబ్బమేవా”తి.

“కమ్పమానా”తి ఇమినా పపుబ్బవిధధాతుయా కమ్పనత్థం దస్సేతి. **అపేహీ**తి ఏత్థ అపపుబ్బఇధాతు గత్యత్థోతి ఆహ “అపగచ్ఛా”తి.

౨౩౩. పటిదేసేతబ్బాకారం దస్సేతి అనేనాతి **పటిదేసేతబ్బాకారదస్సనం**. ద్విన్నం సద్దానం పరియాయభావం దస్సేతుం వుత్తం “రథికాతి రచ్ఛా”తి. రథస్స హితా **రథికా**. ణ్యపచ్చయే కతే **‘‘రచ్ఛా’’**తి (మోగ్గల్లానే ౪.౭౨ సుత్తే) వుచ్చతి. రచ్ఛన్తరేన అనిబ్బిద్ధా రచ్ఛా **బ్యూహో** నామాతి ఆహ “అనిబ్బిజ్ఝిత్వా”తిఆది. బ్యూహతి సమ్పిణ్డేతి జనే అఞ్ఞత్థ గన్తుమపదానవసేనాతి **బ్యూహో**. సిఙ్ఘాటకం నామ మగ్గసన్ధీతి ఆహ “మగ్గసమోధానట్ఠాన”న్తి. సిఙ్ఘతి మగ్గసమోధానం కరోతి ఏత్థాతి **సిఙ్ఘాటకం**. **ఏతేసూ**తి రథికాదీసు. **ఏసేవ నయో**తి దుక్కటపాటిదేసనీయే అతిదిసతి. **హీ**తి సచ్చం. “వచనతో”తి పదం “వేదితబ్బో”తి పదే ఞాపకహేతు. దదమానాయ భిక్ఖునియా వసేనాతి యోజనా. **ఏత్థా**తి సిక్ఖాపదే. **తస్మా**తి యస్మా అపమాణం, తస్మా.

ఇదన్తి వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. సమ్భిన్నే ఏకరసే కాలికత్తయేతి యోజనా.

౨౩౬. “దాపేతీ”తి హేతుత్థకిరియాయ కారితకత్తుకారితకమ్మాని దస్సేతుం వుత్తం “అఞ్ఞాతికాయ అఞ్ఞేన కేనచీ”తి. **అఞ్ఞేనా**తి అత్తనా అఞ్ఞేన. “తాయ ఏవ వా భిక్ఖునియా అఞ్ఞేన వా కేనచీ”తి పదాని “పటిగ్గహాపేత్వా”తిపదే కారితకమ్మానీతి. పఠమం.

౨. దుతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదం

౨౩౮. దుతియే **పురిమసిక్ఖాపదేన ఆపత్తి** అన్తరఘరత్తాతి అధిప్పాయో. **ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి భవేయ్య** వోసాసమానత్తాతి అధిప్పాయో. దేన్తియా పన నేవ ఇమినా, న పురిమేన ఆపత్తి అఞ్ఞస్స భత్తత్తాతి అధిప్పాయోతి. దుతియం.

౩. తతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదం

౨౬౨. తతియే **‘‘ఉభతో’’**తి ఏత్థ కరణత్థే తోతి ఆహ “ద్వీహీ”తి. “ఉభతోపసన్న”న్తి బ్యాసోపి సమాసోపి యుత్తోయేవ, సమాసే తోపచ్చయస్స అలోపో హోతి. “ఉభతో”తిపదస్స సరూపం దస్సేతుం వుత్తం “ఉపాసకేనపి ఉపాసికాయపీ”తి. కస్మా ఉభతో పసన్నం హోతీతి ఆహ “తస్మిం కిరా”తిఆది. యస్మా తస్మిం కులే…పే॰… సోతాపన్నాయేవ హోన్తి కిర, తస్మా “ఉభతోపసన్న”న్తి వుత్తం హోతి. “సచేపీ”తి ఏత్థ **పి**సద్దేన అసీతికోటిధనతో అధికమ్పి సమ్పిణ్డేతి. హాయనస్స కారణం దస్సేతి **‘‘యస్మా’’**తిఆదినా.

౨౬౯. “ఘరతో నీహరిత్వా”తి ఏత్థ **‘‘నీహరిత్వా’’**తి పదస్స కమ్మం దస్సేతుం వుత్తం “ఆసనసాలం వా విహారం వా”తి. “ఆనేత్వా”తిఇమినా నీపుబ్బహరధాతుయా అత్థం దస్సేతి. **ద్వారే**తి అత్తనో గేహద్వారేతి. తతియం.

౪. చతుత్థపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదం

౨౨౦. చతుత్థే **అవరుద్ధ**సద్దో పరిరుద్ధసద్దస్స పరియాయోతి ఆహ ‘‘**పరిరుద్ధా** హోన్తీ’’తి. ఆరఞ్ఞకస్స సేనాసనస్స పరిసమన్తతో రుద్ధా ఆవుతా హోన్తీతి అత్థో.

౨౨౩. ‘‘పఞ్చన్న’’న్తి నిద్ధారణే సామివచనభావఞ్చ ‘‘యంకిఞ్చీ’’తి నిద్ధారణీయేన సమ్బన్ధితబ్బభావఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం ‘‘పఞ్చసు సహధమ్మికేసు యం కిఞ్చీ’’తి. ‘‘పేసేత్వా ఖాదనీయం భోజనీయం ఆహరిస్సామీ’’తిఇమినా పటిసంవిదితాకారదస్సనం. ‘‘ఆరామ’’న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి ఆరఞ్ఞకసేనాసనస్స ఆరామో ఏవ అధిప్పేతోతి ఆహ ‘‘ఆరఞ్ఞకసేనాసనారామఞ్చా’’తి. **తస్సా**తి ఆరఞ్ఞకసేనాసనారామస్స. ‘‘**కస్మా**’’తి పుచ్ఛాయ ‘‘పటిమోచనత్థ’’న్తి విసజ్జనాయ సమేతుం సమ్పదానత్థే నిస్సక్కవచనం కాతబ్బం. కిమత్థన్తి హి అత్థో. **పటిమోచనత్థ**న్తి తదత్థే పచ్చత్తవచనం. పటిమోచనసఙ్ఖాతాయ అత్థాయాతి హి అత్థో. అత్థసద్దో చ పయోజనవాచకో. పయోజనాయాతి హి అత్థో. అథ వా ‘‘పటిమోచనత్థ’’న్తి విసజ్జనాయం. ‘‘కస్మా’’తి పుచ్ఛాయ సమేతుం నిస్సక్కత్థే పచ్చత్తవచనం కాతబ్బం. పటిమోచనసఙ్ఖాతా అత్థాతి హి అత్థో. అత్థసద్దో చ కారణవాచకో. కారణాతి హి అత్థో. ఏవఞ్హి పుచ్ఛావిసజ్జనానం పుబ్బాపరసమసఙ్ఖాతో విచయో హారో పరిపుణ్ణో హోతీతి దట్ఠబ్బం. **అమ్భాక**న్తి ఖాదనీయభోజనీయపటిహరన్తానం అమ్భాకం. **అమ్హే**తి చోరసఙ్ఖాతే అమ్హే.

‘‘**తస్సా**’’తి పదస్సత్థం దస్సేతుం వుత్తం ‘‘ఏతిస్సా యాగుయా’’తి. **అఞ్ఞానిపీ**తి పటిసంవిదితకులతో అఞ్ఞానిపి కులాని. **తేనా**తి పటిసంవిదితకులేన. కురున్దివాదే యాగుయా పటిసంవిదితం కత్వా యాగుం అగ్గహేత్వా పూవాదీని ఆహరన్తి, వట్టతీతి అధిప్పాయో.

౨౨౫. **ఏకస్సా**తి భిక్ఖుస్స. **తస్సా**తి పటిసంవిదితభిక్ఖుస్స, చతున్నం వా పఞ్చన్నం వా భిక్ఖూనం అత్థాయాతి యోజనా. **అఞ్ఞేసమ్పీ**తి చతుపఞ్చభిక్ఖుతో అఞ్ఞేసమ్పి. **అధికమేవా**తి పరిభుత్తతో అతిరేకమేవ. **యం పనా**తి ఖాదనీయభోజనీయం పన, యమ్పి ఖాదనీయభోజనీయం వనతో ఆహరిత్వా దేన్తీతి యోజనా. ‘‘**తత్థజాతక**’’న్తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతుం వుత్తం ‘‘ఆరామే’’తి. అఞ్ఞేన దిన్నన్తి సమ్బన్ధో. **న**న్తి మూలఖాదనీయాదిం. **పటిసంవిదిత**న్తి పటికచ్చేవ సుట్ఠు జానాపితన్తి అత్థోతి. చతుత్థం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

పాటిదేసనీయవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

౭. సేఖియకణ్డం

౧. పరిమణ్డలవగ్గ-అత్థయోజనా

సిక్ఖితసిక్ఖేన తీసు సిక్ఖాసు చతూహి మగ్గేహి సిక్ఖితసిక్ఖేన **తాదినా** అట్ఠహి లోకధమ్మేహి అకమ్పియట్ఠేన తాదినా, ఇట్ఠానిట్ఠేసు వా అవికారట్ఠేన తాదినా భగవతా **యాని** సిక్ఖాపదాని ‘‘సేఖియానీ’’తి భాసితాని, **దాని తేసమ్పి** సిక్ఖాపదానం అయమ్పి వణ్ణనాక్కమో భవతీతి యోజనా.

౨౭౬. తత్థాతి సేఖియసిక్ఖాపదేసు, అత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. "సమన్తతో"తిఇమినా పరితూపసగ్గస్సత్థం దస్సేతి. "నాభిమణ్డలం జాణుమణ్డల"న్తి ఏత్థ ఉద్ధంసద్దో చ అధోసద్దో చ అజ్ఝాహరితబ్బోతి ఆహ "ఉద్ధ"న్తిఆది. **అట్ఠఙ్గులమత్తన్తి** భావనపుంసకం, నివాసేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **తతోతి** అట్ఠఙ్గులమత్తతో. యథా పటిచ్ఛన్నం హోతి, ఏవం నివాసేన్తస్సాతి యోజనా. **తత్రిదం పమాణన్తి** తస్స నివాసనస్స ఇదం పమాణం. **తాదిసస్సాతి** దీఘతో ముట్ఠిపఞ్చకస్స తిరియం అడ్ఢతేయ్యహత్థస్స నివాసనస్స. జాణుమణ్డలం పటిచ్ఛాదనత్థం వట్టతీతి యోజనా. **తత్థాతి** చీవరేసు. **న తిట్ఠతీతి** విరళత్తా న తిట్ఠతి. **తిట్ఠతీతి** ఘనత్తా తిట్ఠతి.

నివాసేన్తస్స చాతిఏత్థ చసద్దో అవధారణత్థో, నివాసేన్తస్సేవాతి అత్థో. కేవలం ఏవం నివాసేన్తస్సేవ దుక్కటం న హోతి, అథ ఖో తథా నివాసేన్తస్సాపి దుక్కటమేవాతి యోజనా. యే పన నివాసనదోసాతి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞేతి** పురతో చ పచ్ఛతో చ ఓలమ్బేత్వా నివసనతో అఞ్ఞే . **తే సబ్బేతి** సబ్బే తే నివాసనదోసా. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం విభఙ్గే. **తత్థేవాతి** ఖన్ధకేయేవ.

అసఞ్చిచ్చ నివాసేన్తస్స అనాపత్తీతి సమ్బన్ధో. ఏసేవ నయో "అసతియా"తి ఏత్థాపి. **అజానన్తస్సాతి** ఏత్థ అజాననం దువిధం నివాసనవత్తస్స అజాననం, ఆరూళ్హోరూళ్హభావస్స అజాననన్తి. తత్థ ఆరూళ్హోరూళ్హభావస్స అజాననం సన్ధాయ వుత్తం "అజానన్తస్సా"తి దస్సేన్తో ఆహ "అజానన్తస్సాతి ఏత్థా"తిఆది. **హీతి** సచ్చం. **తస్సాతి** నివాసనవత్తస్స. **అస్సాతి** భిక్ఖునో. **తం పనాతి** ఆపత్తితో అమోక్ఖనం పన. **తస్మాతి** యస్మా యుజ్జతి, తస్మా. **యోతి** భిక్ఖు. కురున్దియం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. సుక్ఖా జఙ్ఘా ఇమస్సాతి **సుక్ఖజఙ్ఘో**. మహన్తం పిణ్డికమంసం ఇమస్సాతి **మహాపిణ్డికమంసో. తస్సాతి** భిక్ఖుస్స.

వణోతి అరు. తఞ్హి వణతి గత్తవిచుణ్ణనం కరోతీతి వణోతి వుచ్చతి. **వాళమిగా వా చోరా వాతి** ఏత్థ వాసద్దో అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థో, తేన అఞ్ఞాపి ఉదకచిక్ఖల్లాదయో ఆపదా సఙ్గయ్హన్తి.

౨౭౭. ఇధాతి ఇమస్మిం విభఙ్గే, సిక్ఖాపదే వా. **ఉభో కణ్ణేతి** పురతో చ పచ్ఛతో చ నిగ్గతే ద్వే కణ్ణే. **అవిసేసేనాతి** "అన్తరఘరే"తి చ "ఆరామే"తి చ విసేసం అకత్వా సామఞ్ఞేన. **విహారేపీతి** సఙ్ఘసన్నిపాతబుద్ధుపట్ఠానథేరుపట్ఠానాదికాలం సన్ధాయ వుత్తం.

౨౭౮. కాయేకదేసే కాయసద్దో వత్తతీతి ఆహ "జాణుమ్పి ఉరమ్పీ"తి. "న సీసం పారుతేనా"తిఇమినా "సుప్పటిచ్ఛన్నేనా"తిపదస్స అతిబ్యాపితదోసం పటిక్ఖిపతి. **గణ్ఠికన్తి** పాసో. సో హి గన్థేతి బన్ధతీతి వా, గన్థేతి బన్ధతి ఏత్థాతి వా కత్వా గన్థికోతి వుచ్చతి. న్థకారస్స ణ్ఠకారే కతే **గణ్ఠికో,** తం గణ్ఠికం పటిముఞ్చిత్వా. **ఉభో కణ్ణేతి** చీవరస్స ద్వే కోణే. **గలవాటకతోతి** ఏత్థ **గలోతి** కణ్ఠో. సో హి ఖజ్జభోజ్జలేయ్యపేయ్యసఙ్ఖాతం చతుబ్బిధం అసనం గలతి పన్నో హుత్వా కుచ్ఛియం పతతి ఇతోతి గలోతి వుచ్చతి. ఆవాటోయేవ ఖుద్దకట్ఠేన **ఆవాటకో,** ఖుద్దకత్థే కో. గలే ఠితో ఆవాటకో గలవాటకో. అకారతో హి ఆకారస్స లోపో "పప"న్తిఆదీసు (జా. ౧.౧.౨) వియ. ఏత్థ హి పఆపన్తి పదచ్ఛేదో, అకారతో ఆకారస్స చ లోపో. పవద్ధం ఆపం పపం, మహన్తం ఉదకన్తి అత్థో. సీసం వివరిత్వాతి సమ్బన్ధో.

౨౭౯. వాసం ఉపగతోతి వా వాసేన ఉపగతోతి వా అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "**వాసత్థాయ ఉపగతస్సా**"తి.

౨౮౦. హత్థపాదే అకీళన్తో సుసంవుతో నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "హత్థం వా పాదం వా అకీళాపేన్తో"తి.

౫౮౨. ఓక్ఖిత్తచక్ఖూతి ఏత్థ ఓసద్దో హేట్ఠాపరియాయోతి ఆహ ''హేట్ఠా ఖిత్తచక్ఖూ''తి. ''హుత్వా''తిఇమినా కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి. **యుగయుత్తకోతి** యుగే యుత్తకో. దమియిత్థాతి **దన్తో**. ఆఖునో జానాతి కారణాకారణన్తి **ఆజానేయ్యో. ఏత్తకన్తి** చతుహత్థపమాణం. యో గచ్ఛతి, అస్స భిక్ఖునో దుక్కటా ఆపత్తి హోతీతి యోజనా. ''పరిస్సయభావ''న్తి చ ''పరిస్సయాభావ''న్తి చ ద్వే పాఠా యుజ్జన్తియేవ.

౫౮౪. ఇత్థమ్భూతలక్ఖణేతి ఇమం పకారం ఇత్థం చీవరుక్ఖిపనం, భవతి గచ్ఛతీతి భూతో, భిక్ఖు. లక్ఖీయతి అనేనాతి లక్ఖణం, చీవరం. ఇత్థం భూతో ఇత్థమ్భూతో, తస్స లక్ఖణం ఇత్థమ్భూతలక్ఖణం, తస్మిం. కరణవచనం దట్ఠబ్బన్తి యోజనా. ఇత్థమ్భూతలక్ఖణం నామ కిరియావిసేసనస్స సభావోతి ఆహ ''ఏకతో వా...పే.... హుత్వాతి అత్థో''తి. **అన్తోఇన్దఖీలతోతి** గామస్స అన్తోఇన్దఖీలతోతి. పఠమో వగ్గో.

౨. ఉజ్జగ్ఘికవగ్గ-అత్థయోజనా

౫౮౬. ఉచ్చాసద్దం కత్వా జగ్ఘనం హసనం **ఉజ్జగ్ఘో,** సోయేవ **ఉజ్జగ్ఘికా,** తాయ. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ ''మహాహసితం హసన్తో''తి. **ఏత్థాతి** ''ఉజ్జగ్ఘికాయా''తిపదే.

౫౮౮. కిత్తావతాతి కిత్తకేన పమాణేన, ఏవం నిసిన్నేసు థేరేసూతి సమ్బన్ధో, నిద్ధారణే చేతం భుమ్మవచనం. **పవత్థపేతీతి** ఇదఞ్చిదఞ్చ కథేతీతి పవత్థపేతి. **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన పమాణేన.

౫౯౦. నిచ్చలం కత్వా కాయస్స ఉజుట్ఠపనం కాయపగ్గహో నామాతి ఆహ ''నిచ్చలం కత్వా''తిఆది. ఏసేవ నయో బాహుపగ్గహసీసపగ్గహేసుపీతి. దుతియో వగ్గో.

౩. ఖమ్భకతవగ్గ-అత్థయోజనా

౫౯౬. ఖమ్భో కతో యేనాతి **ఖమ్భకతో. ఖమ్భోతి** చ పటిబద్ధో. కత్థ పటిబద్ధోతి ఆహ ''కటియం హత్థం ఠపేత్వా''తి. ససీసం అవగుణ్ఠయతి పరివేఠతీతి **ఓగుణ్ఠితోతి** ఆహ ''ససీసం పారుతో''తి.

౬౦౦. ఉద్ధం ఏకా కోటి ఇమిస్సా గమనాయాతి **ఉక్కుటికాతి** దస్సేన్తో ఆహ ''ఉక్కుటికా వుచ్చతీ''తిఆది. **ఏత్థాతి** ''ఉక్కుటికాయా''తిపదే.

౬౦౧. హత్థపల్లత్థికదుస్సపల్లత్థికేసు ద్వీసు దుస్సపల్లత్థికే ఆయోగపల్లత్థికాపి సఙ్గహం గచ్ఛతీతి ఆహ ''ఆయోగపల్లత్థికాపి దుస్సపల్లత్థికా ఏవా''తి.

౬౦౨. సతియా ఉపట్ఠానం సక్కచ్చన్తి ఆహ ''సతింఉపట్ఠపేత్వా''తి.

౬౦౩. పిణ్డపాతం దేన్తేపీతి పిణ్డపాతం పత్తే పక్ఖిపన్తేపి. పత్తే సఞ్ఞా పత్తసఞ్ఞా, సా అస్సత్థీతి **పత్తసఞ్ఞీ**. ''కత్వా'' తిఇమినా కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి.

౬౦౪. సమసూపకం పిణ్డపాతన్తి ఏత్థ సూపపిణ్డపాతానం సమఉపడ్ఢభావం అసఞ్ఞా భవేయ్యాతి ఆహ “సమసూపకో నామా”తిఆది. **యత్థా**తి పిణ్డపాతే. భత్తస్స చతుత్థభాగపమాణో సూపో హోతి, సో పిణ్డపాతో సమసూపకో నామాతి యోజనా. ఓలోణీ చ సాకసూపేయ్యఞ్చ మచ్ఛరసో చ మంసరసో చాతి ద్వన్దో. తత్థ **ఓలోణీ**తి ఏకా బ్యఞ్జనవికతి. **సాకసూపేయ్య**న్తి సూపస్స హితం **సూపేయ్యం,** సాకమేవ సూపేయ్యం సాకసూపేయ్యం. ఇమినా సబ్బాపి సాకసూపేయ్యబ్యఞ్జనవికతి గహితా. **మచ్ఛరసమంసరసాదీనీ**తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన అవసేసా సబ్బాపి బ్యఞ్జనవికతి సఙ్గహితా. తం సబ్బం రసానం రసో **రసరసో**తి కత్వా “రసరసో”తి వుచ్చతి.

౬౦౫. సమపుణ్ణం సమభరితన్తి వేవచనమేవ. థూపం కతో **థూపీకతో**తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “థూపీకతో నామా”తిఆది.

తత్థాతి “థూపీకత”న్తిఆదివచనే. **తేస**న్తి అభయత్థేరతిపిటకచూళనాగత్థేరానం. ఇతి పుచ్ఛింసు, తేసఞ్చ థేరానం వాదం ఆరోచేసున్తి యోజనా. **థేరో**తి చూళసుమనత్థేరో. **ఏతస్సా**తి తిపిటకచూళనాగత్థేరస్స . **సత్తక్ఖత్తు**న్తి సత్త వారే. **కుతో**తి కస్సాచరియస్స సన్తికా. **తస్మా**తి యస్మా యావకాలికేన పరిచ్ఛిన్నో, తస్మా. ఆమిసజాతికం యాగుభత్తం వా ఫలాఫలం వాతి యోజనా. **తఞ్చ ఖో**తి తఞ్చ సమతిత్తికం. **ఇతరేన పనా**తి నాధిట్ఠానుపగేన పత్తేన పన. యం పూవఉచ్ఛుఖణ్డఫలాఫలాది హేట్ఠా ఓరోహతి, తం పూవఉచ్ఛుఖణ్డఫలాఫలాదీతి యోజనా. **పూవవటంసకో**తి ఏత్థ **వటంసకో**తి ఉత్తంసో. సో హి ఉద్ధం తసీయతే అలఙ్కరీయతేతి వటంసోతి వుచ్చతి ఉకారస్స వకారం, తకారస్స చ టకారం కత్వా, సోయేవ వటంసకో, ముద్ధని పిలన్ధితో ఏకో అలఙ్కారవిసేసో. పూవమేవ తంసదిసత్తా పూవవటంసకో, తం. పుప్ఫవటంసకో చ తక్కోలకటుకఫలాదివటంసకో చాతి ద్వన్దో, తే.

ఇధాతి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. నను సబ్బథూపీకతేసు పటిగ్గహణస్స అకప్పియత్తా పరిభుఞ్జనమ్పి న వట్టతీతి ఆహ “సబ్బత్థ పనా”తిఆది. తత్థ **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు థూపీకతేసూతి. తతియో వగ్గో.

౪. సక్కచ్చవగ్గ-అత్థయోజనా

౬౦౮. తత్థ తత్థాతి తస్మిం తస్మిం ఠానే. **ఓధి**న్తి అవధిం మరియాదం.

౬౧౦. థూపకతోతి థూపమేవ థూపకం, తతో థూపకతోతి దస్సేన్తో ఆహ “మత్థకతో”తి.

౬౧౧. మాఘాతసమయాదీసూతి “పాణే మా ఘాతేథా”తి రాజానో భేరిం చరాపేన్తి ఏత్థాతి మాఘాతో, సోయేవ సమయో మాఘాతసమయో. ఆదిసద్దేన అఞ్ఞం పటిచ్ఛన్నకారణం గహేతబ్బం.

౬౧౫. తేసన్తి మయూరణ్డకుక్కుటణ్డానన్తి. చతుత్థో వగ్గో.

౫. కబళవగ్గ-అత్థయోజనా

౬౧౭. “ముఖద్వార”న్తి కమ్మస్స “అనాహటే”తి చ “వివరిస్సామీ”తి చ ద్వీసు కిరియాసు సమ్బన్ధభావం దస్సేతుం వుత్తం “అనాహరితే ముఖద్వార”న్తి.

౬౧౮. సకలం హత్థన్తి పఞ్చఙ్గులిం సన్ధాయ వుత్తం.

౬౧౯. **సకబళేనాతి** ఏత్థ కబళసద్దేన వచనస్స అపరిపుణ్ణకారణం సబ్బమ్పి గహేతబ్బం.

౬౨౦. **పిణ్డుక్ఖేపకన్తిఆదీసు** విచ్ఛత్థే కపచ్చయోతి ఆహ ‘‘పిణ్డం ఉక్ఖిపిత్వా ఉక్ఖిపిత్వా’’తి. త్వాసద్దేన కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి.

౬౨౪. ‘‘అవకిరిత్వా’’తి ఇమినా **సిత్థావకారకన్తి** ఏత్థ అవపుబ్బో కిరధాతుయేవ, న కరధాతూతి దస్సేతి.

౬౨౬. **‘‘చపుచపూ’’తి ఏవం సద్దన్తి** ‘‘చపుచపూ’’తి ఏవం అనుకరణరవన్తి. పఞ్చమో వగ్గో.

౬. సురుసురువగ్గ-అత్థయోజనా

౬౨౭. **‘‘సురుసురూ’’తి ఏవం సద్దన్తి** ‘‘సురుసురూ’’తి ఏవం అనుకరణరవం. దవనం కీళనన్తి ఇమినా వచనత్థేన పరిహాసో **దవో** నామాతి ఆహ ‘‘దవోతి పరిహాసవచన’’న్తి. **తన్తి** సో దవో. లిఙ్గవిపల్లాసో హేస. **న కాతబ్బం** న కాతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **సిలకబుద్ధోతి** సిలాయ కతో, సిలేన నియుత్తో వా బుద్ధో. **అపటిబుద్ధోతి** అపటివిద్ధో బుద్ధో, పరిహాసవచనమేతం. **గోధమ్మోతి** గున్నం ధమ్మో. **అజధమ్మోతి** అజానం ధమ్మో. **మిగసబ్భోతి** మిగానం సబ్భో. **పసుసబ్భోతి** పసూనం సబ్భో.

౬౨౮. ‘‘భుఞ్జన్తేనా’’తి పదం ‘‘నిల్లేహితు’’న్తి పదే భావకత్తా.

౬౩౧. **ఏవంనామకేతి** ‘‘కోకనుద’’న్తి ఏవం నామం అస్స పాసాదస్సాతి **ఏవంనామకో**, పాసాదో, తస్మిం. ‘‘పదుమసణ్ఠానో’’తి ఇమినా పాసాదస్స సదిసూపచారేన ‘‘కోకనుదో’’తి నామలభనం దస్సేతి. **తేనాతి** పదుమసణ్ఠానత్తా. **అస్సాతి** పాసాదస్స. **పుగ్గలికమ్పీతి** పరపుగ్గలసన్తకం గహేతబ్బం ‘‘అత్తనో సన్తకమ్పీ’’తి అత్తపుగ్గలసన్తకస్స విసుం గయ్హమానత్తా. **సఙ్ఖమ్పీతి** పానీయసఙ్ఖమ్పి. **సరావమ్పీతి** పానీయసరావమ్పి. **థాలకమ్పీతి** పానీయథాలకమ్పి.

౬౩౨. ‘‘ఉద్ధరిత్వా’’తి సామఞ్ఞతో వుత్తవచనస్స కమ్మాపాదానాని దస్సేతుం వుత్తం ‘‘సిత్థాని ఉదకతో’’తి. **భిన్దిత్వాతి** చుణ్ణవిచుణ్ణాని కత్వా. **బహీతి** అన్తరఘరతో బహి.

౬౩౪. **సేతచ్ఛత్తన్తి** ఏత్థ **సేత**సద్దో పణ్డరపరియాయోతి ఆహ ‘‘పణ్డరచ్ఛత్త’’న్తి. **వత్థపలిగుణ్ఠితన్తి** వత్థేహి సమన్తతో వేఠితం. సేతం ఛత్తం **సేతచ్ఛత్తం.** కిళఞ్జేహి కతం ఛత్తం **కిళఞ్జచ్ఛత్తం.** పణ్ణేహి కతం ఛత్తం **పణ్ణచ్ఛత్తం.** మణ్డలేన బద్ధం **మణ్డలబద్ధం.** సలాకాహి బద్ధం **సలాకబద్ధం. తానీతి** తీణి ఛత్తాని. **హీతి** సచ్చం. యమ్పి ఏకపణ్ణచ్ఛత్తన్తి యోజనా. **ఏతేసూతి** తీసు ఛత్తేసు. **అస్సాతి** యస్స కస్సచి గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా. **సోతి** యో కోచి గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా. **ఛత్తపాదుకాయ వాతి** ఛత్తదణ్డనిక్ఖేపనాయ పాదుకాయ వా. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే.

౬౩౫. **మజ్ఝిమస్సాతి** పమాణమజ్ఝిమస్స. ‘‘చతుహత్థప్పమాణో’’తిఇమినా చతుహత్థతో ఊనాతిరేకో దణ్డో న దణ్డో నామాతి దస్సేతి. దణ్డో పాణిమ్హి అస్సాతి వచనత్థం అతిదిసన్తో ఆహ ‘‘వుత్తనయేనేవా’’తి.

౬౩౬. **‘‘సత్థపాణిమ్హీ’’తి** ఏత్థ అసి ఏవ అధిప్పేతోతి ఆహ ‘‘అసి’’న్తి. **అసిన్తి** ఖగ్గం.

౬౩౭. “ఆవుధం నామ చాపో కోదణ్డో”తి పాళియం వుత్తవచనం ఉపలక్ఖణమేవాతి దస్సేన్తో ఆహ “ఆవుధపాణిస్సాతి ఏత్థా”తిఆది. సబ్బాపి ధనువికతి ఆవుధన్తి వేదితబ్బాతి యోజనా. యథా అసిం సన్నహిత్వా ఠితో సత్థపాణీతి సఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, ఏవం ధనుం కణ్ఠే పటిముక్కో ఆవుధపాణీతి ఆహ “సచే పనా”తిఆది, ఇమినా ఆవుధో పాణినా గహితోయేవ ఆవుధపాణి నామాతి దస్సేతీతి. ఛట్ఠో వగ్గో.

౭. పాదుకవగ్గ-అత్థయోజనా

౬౩౮. **అఙ్గులన్తర**న్తి పాదఙ్గులవివరం. **పాదుక**న్తి ఉపాహనవిసేసో. సో హి పజ్జతే ఇమాయాతి పాదుకాతి వుచ్చతి, సా బహుపటలా చమ్మమయా వా హోతి కట్ఠమయా వా. **పటిముఞ్చిత్వా**తి పాదుకం పటిముఞ్చిత్వా.

౬౪౦. ద్వీహి జనేహి గహితోతి సమ్బన్ధో. **వంసేనా**తి వేణునా, యానే నిసిన్నోతి సమ్బన్ధో. **విసఙ్ఖరిత్వా**తి విపత్తిం కరిత్వా. **ద్వేపీ**తి ధమ్మకథికధమ్మపటిగ్గాహకసఙ్ఖాతా ఉభోపి జనా. **వట్టతీ**తి దేసేతుం వట్టతి.

౬౪౧. **సయనగతస్సా**తి సయనం గతస్స, సయనే నిపన్నస్సాతి అత్థో. నిపన్నస్స దేసేతుం న వట్టతీతి సమ్బన్ధో.

౬౪౨. తీసు పల్లత్థికాసు యాయ కాయచి పల్లత్థికాయ నిసిన్నస్స ధమ్మం దేసేతుం న వట్టతీతి దస్సేన్తో ఆహ “పల్లత్థికాయా”తిఆది.

౬౪౩. యథా వేఠియమానే కేసన్తో న దిస్సతి, ఏవం వేఠితసీసస్సాతి యోజనా.

౬౪౭. ఛపకసద్దస్స చ చణ్డాలసద్దస్స చ వేవచనత్తా వుత్తం “చణ్డాలస్సా”తి. చణ్డాలో హి సం సునఖం పచతీతి **ఛపకో**తి వుచ్చతి సకారస్స ఛకారం కత్వా. ఛపకస్స ఏసా **ఛపకీ,** చణ్డాలభరియా. **యత్రా**తి ఏత్థ త్రపచ్చయో పచ్చత్తే హోతీతి ఆహ “యో హి నామా”తి. యో రాజా ఉచ్చే ఆసనే నిసీదిత్వా మన్తం పరియాపుణిస్సతి నామ, అయం రాజా యావ అతివియ అధమ్మికోతి వుత్తం హోతి. “**సబ్బమిద**”న్తి అయం సద్దో లిఙ్గవిపల్లాసోతి ఆహ “సబ్బో అయ”న్తి . “లోకో”తి ఇమినా ఇధసద్దస్స విసయం దస్సేతి. చరిమసద్దో అన్తిమపరియాయో. **అన్తిమో**తి చ లామకో. **లామకో**తి చ నామ ఇధ విపత్తీతి ఆహ “సఙ్కర”న్తి. **సఙ్కర**న్తి విపత్తిం. “నిమ్మరియాదో”తి ఇమినా “సఙ్కరం గతో”తి పదానం అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. చరిమం గతం **చరిమగతం,** సబ్బో అయం లోకో చరిమగతోతి అత్థో. ఇధ చ జాతకే (జా॰ ౧.౪.౩౩) చ కేసుచి పోత్థకేసు “చమరికత”న్తి పాఠో అత్థి, సో అయుత్తోయేవ. **తత్థేవా**తి అమ్బరుక్ఖమూలేయేవ. **తేస**న్తి రాజబ్రాహ్మణానం.

తత్థాతి తిస్సం గాథాయం. **పాళియా**తి అత్తనో ఆచారపకాసకగన్థసఙ్ఖాతాయ పాళియా. **న పస్సరే**తి ఏత్థ రేసద్దో అన్తిస్స కారియోతి ఆహ “న పస్సన్తీ”తి. **యో చాయ**న్తి యో చ అయం. **అయం**సద్దో పదాలఙ్కారమత్తో, బ్రాహ్మణోతి అత్థో. **అధీయతీ**తి అజ్ఝాయతి, సిక్ఖతీతి అత్థో.

తతోతి బోధిసత్తేన వుత్తగాథాతో పరన్తి సమ్బన్ధో. **తస్సా**తి గాథాయ. **భో**తి బోధిసత్తం ఆమన్తేతి. “భుత్తో”తి పదస్స కమ్మవాచకభావమావికాతుం వుత్తం “మయా”తి. **అస్సా**తి ఓదనస్స. ఇమినా సుచి పరిసుద్ధం మంసం **సుచిమంసం,** తేన ఉపసేచనమస్సాతి **సుచిమంసూపసేచనో**తి బాహిరత్థసమాసం దస్సేతి. **ధమ్మే**తి ఆచారధమ్మే. **బద్ధో హుత్వా**తి ధద్ధో

హుత్వా, అయమేవ వా పాఠో . **వణ్ణ**సద్దస్స సణ్ఠానాదికే అఞ్ఞే అత్థే పటిక్ఖిపితుం వుత్తం “పసత్థో”తి. **థోమితో**తి తస్సేవ వేవచనం.

అథాతి అనన్తరే. **న**న్తి బ్రాహ్మణం. **తస్సా**తి గాథాద్వయస్స. **బ్రాహ్మణా**తి పురోహితం ఆలపతి. **సమ్పతీ**తి సన్దిట్ఠికే. “యా వుత్తి వినిపాతేన, అధమ్మచరణేన వా”తి పదానం సమ్బన్ధం దస్సేతుం వుత్తం “నిప్పజ్జతీ”తి.

మహాబ్రహ్మేతి ఏత్థ బ్రహ్మసద్దో బ్రాహ్మణవాచకోతి ఆహ “మహాబ్రాహ్మణా”తి. **అఞ్ఞేపీ**తి రాజబ్రాహ్మణేహి అపరేపి. “పచన్తీ”తి వుత్తే అవినాభావతో “భుఞ్జన్తీ”తి అత్థోపి గహేతబ్బోతి ఆహ “పచన్తి చేవ భుఞ్జన్తి చా”తి. “న కేవల”న్తిఆదినా **అఞ్ఞేపీ**తి ఏత్థ పిసద్దస్స సమ్పిణ్డనత్థం దస్సేతి, త్వం ఆచరిస్ససీతి సమ్బన్ధో. పున **త్వ**న్తి తం, ఉపయోగత్థే చేతం పచ్చత్తవచనం, “మా భిదా”తిఇమినా సమ్బన్ధితబ్బం. “పాసాణో”తిఇమినా **అస్మ**సద్దో పాసాణపరియాయోతి దస్సేతి. **తేనా**తి భిన్దనహేతునా.

౬౪౮. అత్తనో కఙ్ఖారానస్స పుచ్ఛనం సన్ధాయ వుత్తం “న కథేతబ్బ”న్తి.

౬౪౯. సమధురేనాతి సమం ధురేన, సమం ముఖేనాతి అత్థో.

౬౫౨. యం మూలం వా యా సాఖా వా గచ్ఛతీతి యోజనా. **ఖన్ధే**తి రుక్ఖస్స ఖన్ధే. **నిక్ఖమతీ**తి ఉచ్చారపస్సావో నిక్ఖమతి. **తిణణ్డుపక**న్తి తిణేన కతం, తిణమయం వా అణ్డుపకం. **ఏత్థా**తి ఉచ్చారపస్సావఖేళేసు.

౬౫౩. అధిప్పేతఉదకం దస్సేతుం వుత్తం “పరిభోగఉదకమేవా”తి. సత్తమో వగ్గో.

ఏత్థాతి సేఖియేసు. **సూపబ్యఞ్జనపటిచ్ఛాదనే**తి సూపబ్యఞ్జనే ఓదనేన పటిచ్ఛాదేతి. సమత్తా సేఖియా.

౮. సత్తాధికరణసమథ-అత్థయోజనా

౬౫౫. సఙ్ఖ్యం పరిచ్ఛిజ్జతీతి **సఙ్ఖ్యాపరిచ్ఛేదో**. **తేస**న్తి చతుబ్బిధానమధికరణానం. **తస్సా**తి తేసం ఖన్ధకపరివారానం. **తత్థేవా**తి తేసు ఏవ ఖన్ధకపరివారేసు. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు సిక్ఖాపదేసూతి.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

భిక్ఖువిభఙ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

జాదిలఞ్ఛితనామేన నేకానం వాచితో మయా.

సాధుం మహావిభఙ్గస్స, సమత్తో యోజనానయోతి.

భిక్ఖునీవిభఙ్గో

౧. పారాజికకణ్డఅత్థయోజనా

ఏవం భిక్ఖువిభఙ్గస్స, కత్వాన యోజనానయం;

భిక్ఖునీనం విభఙ్గస్స, కరిస్సం యోజనానయం.

యోతి విభఙ్గో. **విభఙ్గస్సాతి** విభఙ్గో అస్స. **అస్సాతి** హోతి. **తస్సాతి** భిక్ఖునీనం విభఙ్గస్స. **యతోతి** యస్మా. అయం పనేత్థ యోజనా – భిక్ఖూనం విభఙ్గస్స అనన్తరం భిక్ఖునీనం యో విభఙ్గో సఙ్గహితో అస్స, తస్స భిక్ఖునీనం విభఙ్గస్స సంవణ్ణనాక్కమో పత్తో యతో, తతో తస్స భిక్ఖునీనం విభఙ్గస్స అపుబ్బపదవణ్ణనం కాతుం తావ పారాజికే అయం సంవణ్ణనా హోతీతి. అపుబ్బానం పదానం వణ్ణనా **అపుబ్బపదవణ్ణనా,** తం.

౧. పఠమపారాజికసిక్ఖాపదం

౬౫౬. “తేన...పే.... సాళ్హో”తి ఏత్థ “ఏత్థా”తి పాఠసేసో యోజేతబ్బో. దబ్బగుణకిరియాజాతినామసఙ్ఖాతేసు పఞ్చసు సద్దేసు సాళ్హసద్దస్స నామసద్దభావం దస్సేతుం వుత్తం “సాళ్హోతి తస్స నామ”న్తి. **మిగారమాతుయాతి** విసాఖాయ. సా హి మిగారసేట్ఠినా మాతుట్ఠానే ఠపితత్తా మిగారమాతా నామ. నవకమ్మం అధిట్ఠాతీతి **నవకమ్మికన్తి** దస్సేన్తో ఆహ “నవకమ్మాధిట్ఠాయిక”న్తి. “పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతా”తిఇమినా పణ్డా వుచ్చతి పఞ్ఞా, సా సఞ్జాతా ఇమిస్సాతి **పణ్డితాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **వేయ్యత్తికేనాతి** విసేసేన అఞ్జతి పాకటం గచ్ఛతీతి **వియత్తో,** పుగ్గలో, తస్స ఇదం వేయ్యత్తికం, ఞాణం, తేన. “పణ్డా”తి వుత్తపఞ్ఞాయ “మేధా”తి వుత్తపఞ్ఞాయ విసేసభావం దస్సేతుం వుత్తం “పాళిగహణే”తిఆది. “మేధా”తి హి వుత్తపఞ్ఞా “పణ్డా”తి వుత్తపఞ్ఞాయ విసేసో హోతి సతిసహాయత్తా. **తత్రుపాయాయాతి** అలుత్తసమాసో “తత్రమజ్ఝత్తతా”తిఆదీసు (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ యేవాపనకవణ్ణనా) వియ. “కమ్మేసూ”తి ఇమినా తసద్దస్స విసయం దస్సేతి . **కత్తబ్బకమ్ముపపరిక్ఖాయాతి** కత్తబ్బకమ్మేసు విచారణాయ. చసద్దేన “కతాకత”న్తి పదస్స ద్వన్దవాక్యం దస్సేతి. **పరివేసనట్ఠానేతి** పరిభుఞ్జితుం విసన్తి పవిసన్తి ఏత్థాతి పరివేసనం, తమేవ ఠానం పరివేసనట్ఠానం, తస్మిం. **నికూటేతి** ఏత్థ కూటసఙ్ఖాతసిఖరవిరహితే ఓకాసేతి దస్సేన్తో ఆహ “కోణసదిసం కత్వా దస్సితే గమ్భీరే”తి. వితూ్యపసగ్గో వికారవాచకో, సరసద్దో సద్దవాచకోతి ఆహ “విప్పకారసద్దో”తి. చరతి అనేనాతి **చరణం** పాదో, తస్మిం ఉట్ఠితో గిలానో ఏతిస్సాతి **చరణగిలానాతి** దస్సేన్తో ఆహ “పాదరోగేన సమన్నాగతా”తి.

౬౫౭. “తిన్తా”తి ఇమినా **అవస్సుతసద్దో** ఇధ కిలిన్నత్థే ఏవ వత్తతి, న అఞ్ఞత్థేతి దస్సేతి. **అస్సాతి** “అవస్సుతా”తిపదస్స. పదభాజనే వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** పదభాజనే. వత్థం రఙ్గజాతేన రత్తం వియ, తథా కాయసంసగ్గరాగేన సుట్ఠు రత్తాతి యోజనా. “అపేక్ఖాయ సమన్నాగతా”తి ఇమినా అపేక్ఖా ఏతిస్సమత్థీతి **అపేక్ఖవతీతి** అత్థం దస్సేతి. పటిబద్ధం చిత్తం ఇమిస్సన్తి **పటిబద్ధచిత్తాతి** దస్సేన్తో ఆహ “పటిబన్ధిత్వా ఠపితచిత్తా వియా”తి. **దుతియపదవిభఙ్గేపీతి** “అవస్సుతో”తి దుతియపదభాజనేపి. పుగ్గలసద్దస్స సత్తసామఞ్ఞవాచకత్తా పురిససద్దేన విసేసేతి. **అధోఉబ్బ** ఇతి నిపాతానం ఛట్ఠియా సమసితబ్బభావం దస్సేతుం వుత్తం “అక్ఖకానం అధో”తిఆది. నను యథా ఇధ “అక్ఖకానం అధో”తి వుత్తం, ఏవం పదభాజనేపి వత్తబ్బం, కస్మా న వుత్తన్తి ఆహ “పదభాజనే”తిఆది. **పదపటిపాటియాతి** “అధో”తి చ “అక్ఖక”న్తి చ పదానం

అనుక్కమేన. **ఏత్థాతి** అధక్ఖకఉబ్భజాణుమణ్డలేసు. **సాధారణపారాజికేహీతి** భిక్ఖుభిక్ఖునీనం సాధారణేహి పారాజికేహి. **నామమత్తన్తి** నామమేవ.

౬౫౯. ఏవన్తి ఇమాయ పాళియా విభజిత్వాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** "ఉభతోఅవస్సుతే"తిఆదివచనే. "ఉభతోఅవస్సుతే"తి పాఠో మూలపాఠోయేవ, నాఞ్ఞోతి దస్సేన్తేన విసేసమకత్వా "ఉభతోఅవస్సుతేతి ఉభతో అవస్సుతే"తి వుత్తం. **ఉభతోతి** ఏత్థ ఉభసరూపఞ్చ తోసద్దస్స ఛట్ఠ్యత్థే పవత్తిఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం "భిక్ఖునియా చేవ పురిసస్స చా"తి. తత్థ భిక్ఖునీపురిససద్దేహి ఉభసరూపం దస్సేతి. "యా"తి చ "స"ఇతి చ ద్వీహి సద్దేహి తోపచ్చయస్స ఛట్ఠ్యత్థం, ఉభిన్నం అవస్సుతభావే సతీతి అత్థో. భావపచ్చయేన వినా భావత్థో ఞాతబ్బోతి ఆహ "అవస్సుతభావే"తి. **యథాపరిచ్ఛిన్నేనాతి** "అధక్ఖకం, ఉబ్భజాణుమణ్డల"న్తి యేన యేన పరిచ్ఛిన్నేన. **అత్తనోతి** భిక్ఖునియా. **తస్స వాతి** పురిసస్స వా. **ఇధాపీతి** కాయపటిబద్ధేన కాయామసనేపి.

తత్రాతి తేసు భిక్ఖుభిక్ఖునీసు. **న కారేతబ్బో** "కాయసంసగ్గం సాదియేయ్యా"తి అవుత్తత్తాతి అధిప్పాయో. **అచోపయమానాపీతి** అచాలయమానాపి, పిసద్దో సమ్భావనత్థో, తేన చోపయమానా పగేవాతి దస్సేతి. **ఏవం పన సతీతి** చిత్తేనేవ అధివాసయమానాయ సతి పన. **కిరియసముట్ఠానతాతి** ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స కిరియసముట్ఠానభావో. **తబ్బహులనయేనాతి** "వనచరకో (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౦౧; ౩.౧౩౩), సఙ్గామావచరో"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౧౦౮) వియ తస్సం కిరియాయం బహులతో సముట్ఠాననయేన. **సాతి** కిరియసముట్ఠానతా.

౬౬౦. ఏత్థాతి ఉబ్భక్ఖకఅధోజాణుమణ్డలేసు.

౬౬౨. "ఏకతో అవస్సుతే"తి ఏత్థాపి తోపచ్చయో ఛట్ఠ్యత్థే హోతి. సామఞ్ఞవచనస్సాపి విసేసే అవట్ఠానతో, విసేసత్థినా చ విసేసస్స అనుపయోజితబ్బతో ఆహ "భిక్ఖునియా ఏవా"తి. **తత్రాతి** "ఏకతో అవస్సుతే"తిఆదివచనే. **"తథేవా"**తిఇమినా కాయసంసగ్గరాగేన అవస్సుతోతి అత్థం అతిదిసతి. **చతూసూతి** మేథునరాగ కాయసంసగ్గరాగగేహసితపేమ సుద్ధచిత్తసఙ్ఖాతేసు చతూసు. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే.

౬౬౩. అయం పురిసో ఇతి వా ఇత్థీ ఇతి వా అజానన్తియా వాతి యోజనాతి. పఠమం.

౨. దుతియపారాజికసిక్ఖాపదం

౬౬౪. దుతియే **కచ్చి నో సాతి** ఏత్థ **నో**సద్దో నుసద్దత్థోతి ఆహ "కచ్చి ను సా"తి. **పరివారవిపత్తీతి** పరిజనస్స వినాసనం. **"అకిత్తీ"**తి ఏత్థ సమ్ముఖా నిన్దం గహేత్వా **"అయసో"**తిఇమినా పరమ్ముఖా నిన్దా గహేతబ్బాతి దస్సేతుం వుత్తం "పరమ్ముఖగరహా వా"తి.

౬౬౬. "యా పారాజికం ఆపన్నా"తిఇమినా "సా వా"తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతి. **చతున్నన్తి** నిద్ధారణత్థే చేతం సామివచనం, చతూసూతి అత్థో. **పచ్ఛాతి** సబ్బపారాజికానం పచ్ఛా. **ఇమస్మిం ఓకాసేతి** పఠమతతియపారాజికానమన్తరే ఠానే. **ఠపితన్తి** సఙ్గీతికారేహి నిక్ఖిత్తం. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. **తత్రాతి** దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదేతి. దుతియం.

౩. తతియపారాజికసిక్ఖాపదం

౬౬౯. తతియే **అస్సాతి** "ధమ్మేన వినయేనా"తి పదస్స. పదభాజనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. ఞత్తిసమ్పదా చేవ అనుసావనసమ్పదా చ సత్థుసాసనం నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "ఞత్తి...పే.... సమ్పదాయ చా"తి. **సత్థుసాసనేనాతి** చ సత్థు ఆణాయ. **కమ్మన్తి** ఉక్ఖేపనీయకమ్మం. **తత్థాతి** సఙ్ఘే. "వచనం నాదియతీ"తిఆదీసు వియ **సఙ్ఘం వా నాదియతీతి** ఏత్థ నాదియనం నామ నానువత్తనమేవాతి ఆహ "నానువత్తతీ"తి. **తత్థాతి** సఙ్ఘాదీసు. **అయం తావ సంవాసోతి** సహ భిక్ఖూ వసన్తి ఏత్థాతి **సంవాసోతి** అత్థేన అయం ఏకకమ్మాది సంవాసో నామ. "సహ అయనభావేనా"తిఇమినా సహ అయన్తి పవత్తన్తీతి **సహాయాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **తేతి** భిక్ఖూ. **యేహి చాతి** భిక్ఖూహి చ. **తస్సాతి** ఉక్ఖిత్తకస్స. **తేనాతి** ఉక్ఖిత్తకేన. **అత్తనోతి** ఉక్ఖిత్తకస్సాతి. తతియం.

౪. చతుత్థపారాజికసిక్ఖాపదం

౬౭౦. చతుత్థే మేథునరాగేన అవస్సుతా నాధిప్పేతా, కాయసంసగ్గరాగేన అవస్సుతావాధిప్పేతాతి ఆహ "కాయసంసగ్గరాగేన అవస్సుతా"తి . "పురిసపుగ్గలస్సా"తిపదం న హత్థసద్దేన సమ్బన్ధితబ్బం, గహణసద్దేనేవ సమ్బన్ధితబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ "యం పురిసపుగ్గలేనా"తిఆది. **తన్తి** గహణం, "హత్థగ్గహణ"న్తి వుత్తవచనం ఉపలక్ఖణమత్తమేవాతి ఆహ "అఙ్గమ్పీ"తిఆది. తత్థ **''అఙ్గమ్పీ''**తి హత్థగహణతో ఇతరమ్పి. **అపారాజికక్ఖేత్తేతి** ఉబ్భక్ఖకే అధోజాణుమణ్డలే. **అస్సాతి** "హత్థగ్గహణ"న్తిపదస్స. **ఏత్థాతి** "అసద్ధమ్మస్స పటిసేవనత్థాయా"తిపదే. **కాయసంసగ్గోతి** కాయసంసగ్గో ఏవ. తేన వుత్తం "న మేథునధమ్మో"తి. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఏత్థాతి** కాయసంసగ్గగహణే. **సాధకన్తి** ఞాపకం.

తిస్సిత్థియోతి భుమ్మత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. తీసు ఇత్థీసూతి హి అత్థో, తిస్సో ఇత్థియో ఉపగన్త్వాతి వా యోజేతబ్బో. ఏసేవ నయో పరతోపి. యం మేథునం అత్థి, తం న సేవేతి యోజనా. **న సేవేతి** చ న సేవతి. తికారస్స హి ఏకారో. **తయో పురిసేతి** తీసు పురిసేసు, తే వా ఉపగన్త్వా. **తయో చ అనరియపణ్డకేతి** తీసు అనరియసఙ్ఖాతేసు ఉభతోబ్యఞ్జనకేసు చ పణ్డకేసు చ, తే వా ఉపగన్త్వాతి యోజనా. **న చాచరే మేథునం బ్యఞ్జనస్మిన్తి** అత్తనో నిమిత్తస్మిం మేథునం న చ ఆచరతి. ఇదం అనులోమపారాజికం సన్ధాయ వుత్తం. **ఛేజ్జం సియా మేథునధమ్మపచ్చయాతి** మేథునధమ్మకారణా ఛేజ్జం సియా, పారాజికం భవేయ్యాతి అత్థో. **కుసలేహీతి** పఞ్హావిసజ్జనే ఛేకేహి, ఛేకకామేహి వా. అయం పఞ్హో అట్ఠవత్థుకం సన్ధాయ వుత్తో.

పఞ్హావిసజ్జనత్థాయ చిన్తేన్తానం సేదమోచనకారణత్తా **''సేదమోచనగాథా''**తి వుత్తా. **విరుజ్ఝతీతి** "న మేథునధమ్మో"తి వచనేన "ఛేజ్జం సియా మేథునధమ్మపచ్చయా"తి వచనం విరుజ్ఝతి, న సమేతీతి అత్థో. ఇతి చే వదేయ్య, న విరుజ్ఝతి. కస్మా? మేథునధమ్మస్స పుబ్బభాగత్తాతి యోజనా. ఇమినా మేథునధమ్మస్స పుబ్బభాగభూతో కాయసంసగ్గోవ ఉపచారేన తత్థ మేథునధమ్మసద్దేన వుత్తో, న ద్వయంద్వయసమాపత్తీతి దీపేతి. **హిసద్దో** విత్థారజోతకో. పరివారేయేవ వుత్తానీతి సమ్బన్ధో. **వణ్ణావణ్ణోతి** సుక్కవిసట్ఠి. **ధనమనుప్పాదానన్తి** సఞ్చరిత్తం . **''ఇమినా పరియాయేనా''**తి ఇమినా లేసేన సమీపూపచారేనాతి అత్థో. **ఏతేనుపాయేనాతి** "హత్థగ్గహణం సాదియేయ్యా"తిపదే వుత్తఉపాయేన. **సబ్బపదేసూతి** సబ్బేసు "సఙ్ఘాటికణ్ణగ్గహణం సాదియేయ్యా"తిఆదీసు పదేసు. **అపి చాతి** ఏకంసేన, విసేసం వక్ఖామీతి అధిప్పాయో. "ఏవంనామకం ఠాన"న్తి ఇమినా "ఇత్థంనామం ఇమస్స ఠానస్సా"తి వచనత్థం దీపేతి.

౬౭౬. **ఏకన్తరికాయ వాతి** ఏత్థ వాసద్దేన ద్వన్తరికాదీనిపి సఙ్గయ్హన్తి. **యేన తేనాతి** యేన వా తేన వా. ద్వితిచతుప్పఞ్చవత్థూని పేయ్యాలవసేన వా వాసద్దేన వా గహేతబ్బాని. **అపి చాతి** కిఞ్చి భియ్యో, వత్తబ్బవిసేసం వక్ఖామీతి అధిప్పాయో. **ఏత్థాతి** "ఆపత్తియో దేసేత్వా"తి వచనే. **హీతి** సచ్చం. **వుత్తన్తి** పరివారే వుత్తం. **తత్రాతి** పురిమవచనాపేక్ఖం. దేసితా ఆపత్తి గణనూపికాతి యోజనా. **ఏకం** వత్థుం ఆపన్నా **యా** భిక్ఖునీతి యోజనా. **ధురనిక్ఖేపం కత్వాతి** "ఇమఞ్చ వత్థుం, అఞ్ఞమ్పి చ వత్థుం నాపజ్జిస్సామీ"తి ధురనిక్ఖేపం కత్వా. యా పన సఉస్సాహావ దేసేతీతి యోజనాతి. చతుత్థం.

సాధారణాతి భిక్ఖునీహి సాధారణా. **ఏత్థాతి** "ఉద్దిట్ఠా ఖో అయ్యాయో"తిఆదివచనే.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

భిక్ఖునివిభఙ్గే పారాజికకణ్డవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౨. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం

౧. పఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

పారాజికానన్తరస్సాతి పారాజికానం అనన్తరే ఠపితస్స, సఙ్గీతస్స వా, సఙ్ఘాదిసేసకణ్డస్సాతి సమ్బన్ధో. **అయం** ఈదిసా **అనుత్తానత్థవణ్ణనా** అనుత్తానానం పదానం అత్థస్స వణ్ణనా **దాని** ఇమస్మింకాలే భవిస్సతీతి యోజనా.

౬౭౮. పఠమే ఉదకం వసితం అచ్ఛాదనం అనేన కతన్తి **ఉదోసితోతి** వచనత్థేన భణ్డసాలా ఉదోసితం నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "ఉదోసితన్తి భణ్డసాలా"తి. ఏత్థ హి **ఉద**సద్దో ఉదకపరియాయో. సంయోగో న య్యోయేవ. **భణ్డసాలాతి** యానాదీనం భణ్డానం ఠపనసాలా. **అచ్చావదథాతి** ఏత్థ అతీత్యూపసగ్గో అతిక్కమనత్థో, ఆత్యూపసగ్గో ధాత్వత్థానువత్తకోతి ఆహ "అతిక్కమిత్వా వదథా"తి.

౬౭౯. ఉస్సయవసేన వదనం **ఉస్సయవాదో,** సోయేవ **ఉస్సయవాదికాతి** దస్సేన్తో ఆహ "ఉస్సయవాదికా"తిఆది. "మానుస్సయవసేన కోధుస్సయవసేనా"తి ఇమినా ఉస్సయభేదం దస్సేతి. **సాతి** ఉస్సయవాదికా. **అత్థతోతి** సరూపతో. **ఏత్థాతి** పదభాజనే. అడ్డనం అభియుఞ్జనం **అడ్డోతి** కత్వా ద్విన్నం జనానం అడ్డో వోహారికానం వినిచ్ఛయకారణం హోతి, తస్మా వుత్తం "అడ్డోతి వోహారికవినిచ్ఛయో వుచ్చతీ"తి, ముద్ధజతతియక్ఖరోయేవ. **యన్తి** అడ్డం. **యత్థాతి** యస్మిం కిస్మించి ఠానే. ద్విన్నం అడ్డకారకానం వోహారం జానన్తీతి **వోహారికా,** అక్ఖదస్సా, తేసం. **ద్వీసు జనేసూతి** అడ్డకారకేసు జనేసు ద్వీసు. **యో కోచీతి** అడ్డకారకో వా అఞ్ఞో వా యో కోచి.

ఏత్థాతి "ఏకస్స ఆరోచేతీ"తిఆదివచనే. **యత్థ కత్థచీతి** యంకిఞ్చి ఠానం ఆగతేపీతి సమ్బన్ధో. **అథాతి** పచ్ఛా. **సాతి** భిక్ఖునీ. **సోతి** ఉపాసకో.

"కప్పియకారకేనా"తిపదం "కథాపేతీ"తిపదే కారితకమ్మం. **తత్థాతి** కప్పియకారకఇతరేసు . వోహారికేహి కతేతి సమ్బన్ధో. **గతిగతన్తి** చిరకాలపత్తం. **సుతపుబ్బన్తి** పుబ్బే సుతం. **అథాతి** సుతపుబ్బత్తా ఏవ. **తేతి** వోహారికా, దేన్తీతి సమ్బన్ధో.

పఠమన్తి సమనుభాసనతో పుబ్బం. **ఆపత్తీతి** ఆపజ్జనం. **ఏతస్సాతి** సఙ్ఘాదిసేసస్స. **అయం హీతి** అయం ఏవ, వక్ఖమానో ఏవాతి అత్థో. **ఏత్థాతి** పదభాజనే. **సహ వత్థుజ్ఝాచారాతి** వత్థుజ్ఝాచారేన సహ, వాక్యమేవ, న సమాసో. **వత్థుజ్ఝాచారాతి** కరణత్థే నిస్సక్కవచనం దట్ఠబ్బం . తేన వుత్తం "సహ వత్థుజ్ఝాచారేనా"తి. **భిక్ఖునిన్తి** ఆపత్తిమాపన్నం భిక్ఖునిం. **సఙ్ఘతోతి** భిక్ఖునిసఙ్ఘమ్హా. అనీయసద్దో హేతుకత్తాభిధాయకోతి ఆహ "నిస్సారేతీతి నిస్సారణీయో"తి. భిక్ఖునిసఙ్ఘతో నిస్సరతి, నిస్సారియతి వా అనేనాతి **నిస్సారణీయోతి** కరణత్థోపి యుత్తోయేవ. **తత్థాతి** పదభాజనే. **యన్తి** సఙ్ఘాదిసేసం. **సోతి** సఙ్ఘాదిసేసో. పదభాజనస్స అత్థో కారణోపచారేన దట్ఠబ్బో. **హీతి** సచ్చం. **కేనచీతి** పుగ్గలేన, న నిస్సారీయతీతి సమ్బన్ధో. తేన ధమ్మేన కరణభూతేన, హేతుభూతేన వా. **సోతి** ధమ్మో.

అడ్డకారకమనుస్సేహి వుచ్చమానాతి యోజనా. **సయన్తి** సామం. **తతోతి** గమనతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. భిక్ఖునియా వా కతం ఆరోచేతూతి యోజనా.

ధమ్మికన్తి ధమ్మేన సభావేన యుత్తం. **యథాతి** యేనాకారేన. **తన్తి** ఆకారం. **తత్థాతి** "అనోదిస్స ఆచిక్ఖతీ"తి వచనే.

ధుత్తాదయోతి ఆదిసద్దేన చోరాదయో సఙ్గణ్హాతి. **సాతి** ఆచిక్ఖనా. **తన్తి** ఆచిక్ఖనం. **తేసన్తి** గామదారకాదీనం. **దణ్డన్తి** ధనదణ్డం. **గీవా హోతీతి** ఇణం హోతి. అధిప్పాయే సతిపీతి యోజనా. **తస్సాతి** అనాచారం చరన్తస్స.

కేవలం హీతి కేవలమేవ. **తన్తి** రక్ఖం. **కారకేతి** అనాచారస్స కారకే. **తేస+?న్తి** కారకానం.

తేసన్తి హరన్తానం. "అనత్థకామతాయా"తి ఇమినా భయాదినా వుత్తే నత్థి దోసోతి దస్సేతి. **హీతి** లద్ధదోసజోతకో. **అత్తనో వచనకరం...పే.... వత్తుం వట్టతీతి** అత్తనో వచనం ఆదియిస్సతీతి వుత్తే వచనం అనాదియిత్వా దణ్డే గహితేపి నత్థి దోసో దణ్డగహణస్స పటిక్ఖిత్తత్తా. **దాసదాసీవాపిఆదీనన్తి** ఆదిసద్దేన ఖేత్తాదయో సఙ్గయ్హన్తి.

వుత్తనయేనేవాతి అతీతం ఆరబ్భ ఆచిక్ఖనే వుత్తనయేన ఏవ. "ఆయతిం అకరణత్థాయా"తి ఇమినా అనాగతం ఆరబ్భ ఓదిస్స ఆచిక్ఖనం దస్సేతి. "కేన ఏవం కత"న్తి పుచ్ఛాయ అతీతే కతపుబ్బం పుచ్ఛతి. **సాపీతి** పిసద్దో వుత్తసమ్పిణ్డనత్థో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా.

వోహారికా దణ్డేన్తీతి సమ్బన్ధో. **దణ్డేన్తీతి** వధదణ్డేన చ ధనదణ్డేన చ ఆణం కరోన్తి.

యో చాయన్తి యో చ అయం. భిక్ఖునీనం యో అయం నయో వుత్తో, ఏసేవ నయో భిక్ఖూనమ్పి నయోతి యోజనా. "ఏసేవ నయో"తి వుత్తవచనమేవ విత్థారేన్తో ఆహ "భిక్ఖునోపి హీ"తిఆది. "తథా"తిఇమినా "ఓదిస్సా"తిపదం అతిదిసతి. **తే చాతి** తే చ వోహారికా. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వాతి. పఠమం.

౨. దుతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౬౮౨. దుతియే వరితబ్బం ఇచ్ఛితబ్బన్తి **వరం,** తమేవ భణ్డన్తి **వరభణ్డన్తి** దస్సేన్తో ఆహ "మహగ్ఘభణ్డ"న్తి. "ముత్తా"తిఆదినా తస్స సరూపం దస్సేతి.

౬౮౩. ఆపుబ్బో లోకసద్దో అభిముఖం లోకనత్థో హోతి, ఉపుబ్బో ఉద్ధం లోకనత్థో, ఓపుబ్బో అధో లోకనత్థో, విపుబ్బో ఇతో చితో చ వీతిహరణలోకనత్థో, అపపుబ్బో ఆపుచ్ఛనత్థో. ఇధ పన అపపుబ్బత్తా ఆపుచ్ఛనత్థోతి ఆహ “అనాపుచ్ఛిత్వా”తి. మల్లగణ భటిపుత్త గణాదికన్తిఆదీసు **మల్లగణో** నామ నారాయనభత్తికో గణో. **భటిపుత్తగణో** నామ కుమారభత్తికో గణో. ఆదిసద్దేన అఞ్ఞమ్పి గామనిగమే అనుసాసితుం సమత్థం గణం సఙ్గణ్హాతి. అథ వా **మల్లగణో**తి మల్లరాజూనం గణో. తే హి గణం కత్వా కుసినారాయం రజ్జం అనుసాసన్తి, తే సన్ధాయ వుత్తం “మల్లగణో”తి. **భటిపుత్తగణో**తి లిచ్ఛవిగణో పరియాయన్తరేన వుత్తో. లిచ్ఛవిరాజూనఞ్హి పుబ్బరాజానో భటినామకస్స జటిలస్స పుత్తా హోన్తి, తేసం వంసే పవత్తా ఏతరహి లిచ్ఛవిరాజానోపి భటిపుత్తాతి వుచ్చన్తి. జటిలో పన బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తే నదిసోతేన వుయ్హమానే నదితో ఉద్ధరిత్వా అత్తనో అస్సమే పుత్తం కత్వా భరణత్తా పోసనత్తా **భటీ**తి వుచ్చతి, తస్స పుత్తత్తా లిచ్ఛవిగణో **భటిపుత్తో**తి వుచ్చతి. తేపి గణం కత్వా వేసాలియం రజ్జం అనుసాసన్తి, తం సన్ధాయ వుత్తం “భటిపుత్తగణో”తి. **ధమ్మగణో** నామ సాసనధమ్మభత్తికో గణో. **గన్ధికసేణీ**తి గన్ధకారానం సమజాతికానం సిప్పికానం గణో. **దుస్సికసేణీ**తి దుస్సకారానం సమజాతికానం పేసకారానం గణో. ఆదిసద్దేన తచ్ఛకసేణిరజకసేణిఆదయో సఙ్గయ్హన్తి. **యత్థ యత్థా**తి యస్మిం యస్మిం ఠానే. **హీ**తి సచ్చం. **తే ఏవా**తి గణాదయో ఏవ. పున **తే**తి గణాదయో. **ఇదన్తి** “గణం వా”తిఆదివచనం. **ఏత్థా**తి రాజాదీసు. సఙ్ఘాపుచ్ఛనమేవ పధానకారణన్తి ఆహ “భిక్ఖునిసఙ్ఘో ఆపుచ్ఛితబ్బోవా”తి. **కప్పగతిక**న్తి కప్పం గచ్ఛతీతి కప్పగతా, సా ఏవ కప్పగతికా, తం.

కేనచి కరణీయేన ఖణ్డసీమం అగన్త్వా కేనచి కరణీయేన భిక్ఖునీసు పక్కన్తాసూతి యోజనా. **నిస్సితకపరిసాయా**తి అన్తేవాసికపరిసాయ. **వుట్ఠాపేన్తియా**తి ఉపసమ్పాదేన్తియాతి. దుతియం.

౩. తతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౬౮౨. తతియే దుతియేన పాదేన అతిక్కన్తమత్తేతి సమ్బన్ధో. పరిక్ఖేపారహట్ఠానం నామ ఘరూపచారతో పఠమలేడ్డుపాతో. సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం విత్థారతో దస్సేన్తో ఆహ **‘‘అపి చేత్థ’’**తిఆది. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. **ఉపచారే వా**తి అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానే వా. **తతో**తి గామన్తరతో, ఖణ్డపాకారేన వా వతిఛిద్దేన వా పవిసితున్తి సమ్బన్ధో.

సమ్బద్ధా వతి ఏతేసన్తి **సమ్బద్ధవతికా,** ద్వే గామా. **విహార**న్తి భిక్ఖునివిహారం. **తతో పన గామతో**తి తతో ఇతరగామతో పన, నిక్ఖన్తాయ భిక్ఖునియా ఠాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఉస్సారణా వా**తి మనుస్సానం ఉస్సారణా వా.

జనాతి గామభోజకా జనా. **ఏకం గామన్తి** యంకిఞ్చి ఇచ్ఛితం ఏకం గామం. **తతో**తి గామతో. “కస్మా”తి ఇమాయ పుచ్ఛాయ “విహారతో ఏకం గామం గన్తుం వట్టతీ”తి వచనస్స కారణం పుచ్ఛతి. “విహారస్స చతుగామసాధారణత్తా”తిఇమినా విసజ్జనేన తం పుచ్ఛం విసజ్జేతి.

యత్థాతి యస్సం నదియం. ఉత్తరన్తియా ఏకద్వఙ్గులమత్తమ్పి అన్తరవాసకో తేమియతి, సా నదీ నామాతి యోజనా. యథా నివాసియమానాయ తిమణ్డలపటిచ్ఛాదనం హోతి, ఏవం నివత్థాయాతి యోజనా . భిక్ఖునియా ఉత్తరన్తియా అన్తరవాసకోతి సమ్బన్ధో. **యత్థ కత్థచీ**తి యస్మిం కిస్మించి ఠానే. “సేతునా గచ్ఛతి, అనాపత్తీ”తిఇమినా పదసా ఉత్తరన్తియా ఏవ ఆపత్తీతి దస్సేతి. **ఉత్తరణకాలే**తి నదితో ఉత్తరణకాలే. **ఆకాసగమన**న్తి ఇద్ధియా గమనం. ఆదిసద్దేన హత్థిపిట్ఠిఆదయో సఙ్గణ్హాతి. **అక్కమన్తియా**తి అతిక్కమన్తియా. **ఏత్థా**తి ద్వీసు తీసు భిక్ఖునీసు. **ఓరిమతీరమేవా**తి అపారతీరమేవ. **తమేవ తీర**న్తి ఓరిమతీరమేవ. **పచ్చుత్తరతీ**తి పటినివత్తిత్వా ఉత్తరతి.

కురుమానా భిక్ఖునీ కరోతీతి యోజనా. **అస్సాతి** భిక్ఖునియా అజానన్తియా ఏవ చాతి సమ్బన్ధో, అనాదరే చేతం సామివచనం. **అథ పనాతి** అథసద్దో యదిపరియాయో, కిరియాపదేన యోజేతబ్బో. అథ అచ్ఛతి, అథ న ఓతరతీతి అత్థో. **అచ్ఛతీతి** వసతి. **హీతి** సచ్చం. **ఇధాతి** "ఏకా వా రత్తిం విప్పవసేయ్యా"తిపదే.

ఏవం వుత్తలక్ఖణమేవాతి ఏవం అభిధమ్మపరియాయేన వుత్తలక్ఖణమేవ. **తం పనేతన్తి** తం పన అరఞ్ఞం. **తేనేవాతి** ఆపన్నహేతునా ఏవ. **అట్ఠకథాయన్తి** మహాఅట్ఠకథాయం. భిక్ఖునీసు పవిసన్తీసూతి సమ్బన్ధో, నిద్ధారణత్థే చేతం భుమ్మవచనం. **ఏత్థాతి** దస్సనూపచారసవనూపచారేసు. యత్థ ఓకాసే ఠితం దుతియికా పస్సతి, సో ఓకాసో **దస్సనూపచారో నామాతి** యోజనా. **సాణిపాకారన్తరికాపీతి** సాణిపాకారేన బ్యవహికాపి. యత్థ ఓకాసే ఠితా...పే.... సద్దం సుణాతి, సో ఓకాసో **సవనూపచారో** నామాతి యోజనా. **మగ్గమూళ్హసద్దేనాతి** మగ్గే మూళ్హానం సద్దేన. **ధమ్మస్సవనారోచనసద్దేనాతి** ధమ్మస్సవనత్థాయ ఆరోచనానం సద్దేన. మగ్గమూళ్హసద్దేన సద్దాయన్తియా సద్దం సుణాతి వియ చ ధమ్మస్సవనారోచనసద్దేన సద్దాయన్తియా సద్దం సుణాతి వియ చ "అయ్యే"తి సద్దాయన్తియా సద్దం సుణాతీతి యోజనా. **సద్దాయన్తియాతి** సద్దం కరోన్తియా. నామధాతు హేసా. **ఏవరూపేతి** "మగ్గమూళ్హసద్దేన వియా"తిఆదినా వుత్తే ఏవరూపే.

తిత్థాయతనం సఙ్కన్తా వాతి తిత్థీనం వాసట్ఠానం సఙ్కన్తా వా. ఇమినా "**పక్ఖసఙ్కన్తా**"తి ఏత్థ పక్ఖసద్దస్స పటిపక్ఖవాచకత్తా తేన సాసనపటిపక్ఖా తిత్థియా ఏవ గహేతబ్బాతి దస్సేతి. **తిత్థియా** హి సాసనస్స పటిపక్ఖా హోన్తీతి. తతియం.

౪. చతుత్థసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౬౯౪. చతుత్థే పాదస్స ఠపనకం పీఠం **పాదపీఠం.** పాదస్స ఠపనకా కథలికా **పాదకథలికాతి** దస్సేన్తో ఆహ "పాదపీఠం నామా"తిఆది. **అనఞ్ఞాయాతి** ఏత్థ యకారో త్వాపచ్చయస్స కారియోతి ఆహ "అజానిత్వా"తి. **నేత్థారవత్తేతి** ఉక్ఖేపనీయకమ్మతో నిత్థరణకారణే వత్తే. "వత్తమాన"న్తిఇమినా "వత్తన్తి"న్తి ఏత్థ అన్తపచ్చయం నయేన దస్సేతీతి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౭౦౧. పఞ్చమే "**ఏకతో అవస్సుతే**"తి ఏత్థ హేట్ఠా వుత్తనయేన "ఏకతో"తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి భిక్ఖునియా ఏవ గహేతబ్బభావఞ్చ తోపచ్చయస్స ఛట్ఠుత్థే పవత్తభావఞ్చ అవస్సుతపదే భావత్థఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం "భిక్ఖునియా అవస్సుతభావో దట్ఠబ్బో"తి. **ఏతన్తి** "భిక్ఖునియా అవస్సుతభావో"తి వచనం. **తన్తి** అవచనం. **పాళియాతి** ఇమాయ సిక్ఖాపదపాళియాతి. పఞ్చమం.

౬. ఛట్ఠసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౭౦౫. ఛట్ఠే **యతో త్వన్తి** ఏత్థ కారణత్థే తోపచ్చయోతి ఆహ "**యస్మా**"తి. **కస్సా హోన్తీతి** ఉయ్యోజికాఉయ్యోజితాసు కస్సా భిక్ఖునియా హోన్తీతి యోజనా. **న దేతీతి** ఉయ్యోజికా ఉయ్యోజితాయ న దేతి. **న పటిగ్గణ్హాతీతి** ఉయ్యోజితా ఉయ్యోజికాయ హత్థతో న పటిగ్గణ్హాతి. **పటిగ్గహో తేన న విజ్జతీతి** తేనేవ కారణేన ఉయ్యోజికాయ హత్థతో ఉయ్యోజితాయ

పటిగ్గహో న విజ్జతి. **ఆపజ్జతి గరుకం, న లహుకన్తి** ఏవం సన్తేపి ఉయ్యోజికా గరుకమేవ సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిం ఆపజ్జతి, న లహుకం. **తఞ్చాతి** తం ఆపజ్జనఞ్చ. **పరిభోగపచ్చయాతి** ఉయ్యోజికాయ పరిభోగసఙ్ఖాతా కారణాతి అయం గాథాయత్థో.

ఇతరిస్సా పనాతి ఉయ్యోజితాయ పన భిక్ఖునియా. **పఠమసిక్ఖాపదేతి** పఞ్చమసిక్ఖాపదే. పఞ్చమసిక్ఖాపదఞ్హి ఇమినా సిక్ఖాపదేన యుగళభావేన సదిసత్తా ఇమం ఉపాదాయ పఠమన్తి వుత్తన్తి. ఛట్ఠం.

౭. సత్తమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౭౦౯. సత్తమే **యావతతియకపదత్థోతి** “యావతతియక”న్తి ఉచ్చారితస్స పదస్స అత్థో వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధోతి. సత్తమం.

౮. అట్ఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౭౧౫. అట్ఠమే **కిస్మించిదేవ అధికరణేతి** నిద్ధారణీయస్స నిద్ధారణసముదాయేన అవినాభావతో ఆహ “చతున్న”న్తి. కస్మా పన నిద్ధారణసముదాయనిద్ధారణీయభావేన వుత్తం, నను పదభాజనే చత్తారిపి అధికరణాని వుత్తానీతి ఆహ “పదభాజనే పనా”తిఆదీతి. అట్ఠమం.

౯. నవమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౭౨౩. నవమే **సంసట్ఠసద్దో** మిస్సపరియాయోతి ఆహ “మిస్సీభూతా”తి. “అననులోమేనా”తిఇమినా **‘‘అననులోమికేనా’’**తి ఏత్థ ఇకసద్దో స్వత్థోతి దస్సేతి. కోట్టనఞ్చ పచనఞ్చ గన్ధపిసనఞ్చ మాలాగన్థనఞ్చ. ఆదిసద్దేన అఞ్ఞంపి అననులోమికే కాయికే సఙ్గణ్హాతి. సాసనాహరణఞ్చ పటిసాసనహరణఞ్చ సఞ్చరిత్తఞ్చ. ఆదిసద్దేన అఞ్ఞంపి అననులోమికే వాచసికే సఙ్గణ్హాతి. **ఏతాసన్తి** భిక్ఖునీనం. **సిలోకోతి** యసోతి. నవమం.

౧౦. దసమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదం

౭౨౭. దసమే **ఏవాచారాతి** ఏత్థ నిగ్గహితలోపవసేన సన్ధీతి ఆహ “ఏవంఆచారా”తి. “యాదిసో”తిఆదినా ఏవంసద్దస్స నిదస్సనాదీసు (అభిధానప్పదీపికాయం ౧౧౮౬ గాథాయం) ఏకాదససు అత్థేసు ఉపమత్థం దస్సేతి. **సబ్బత్థాతి** “ఏవంసద్దా ఏవంసిలోకా”తి సబ్బేసు పదేసు. **ఉఞ్ఞాయాతి** ఏత్థ ఓకారవిపరీతో ఉకారోతి ఆహ “అవఞ్ఞాయా”తి. “నీచం కత్వా జాననాయా”తి ఇమినా అవసద్దో నీచత్థో, ఞాధాతు అవబోధనత్థోతి దస్సేతి. “పరిభవఞ్ఞాయా”తి వత్తబ్బే ఉత్తరపదలోపవసేన **‘‘పరిభవేనా’’**తి వుత్తన్తి ఆహ “పరిభవిత్వా జాననేనా”తి. **అక్ఖన్తియాతి** ఏత్థ సహనఖన్తియేవాధిప్పేతా, నేవ అనులోమఖన్తి, న దిట్ఠినిజ్ఝానక్ఖన్తీతి దస్సేన్తో ఆహ “అసహనతాయా”తి. **వేభస్సియాతి** ఏత్థ విసేసేన భాసేతి ఓభాసేతీతి విభాసో ఆనుభావో, విభాసో ఇమస్స సద్దస్స అత్థీతి విభస్సో సద్దో, బహ్వత్థే చ అతిసయత్థే చ సపచ్చయో హోతి. కస్మా? మన్తుపచ్చయత్థత్తా “లోమసో”తిఆదీసు (జా॰ ౧.౧౪.౨౭) వియ, బహుఆనుభావో అతిసయఆనుభావో సద్దోతి వుత్తం హోతి, సంయోగపరత్తా ఆకారస్స రస్సో. విభస్సస్స భావో వేభస్సియం, బహుఆనుభావో అతిసయఆనుభావోయేవ. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ “బలవభస్సభావేనా”తి. తత్థ బలవఇతి పదేన మన్తుఅత్థే పవత్తస్స సప్పచ్చయస్స బహ్వత్థఞ్చ అతిసయత్థఞ్చ దస్సేతి, భావఇతి పదేన ణియపచ్చయస్స భావత్థం, ఏనఇతి పదేన నిస్సక్కవచనస్స కరణత్థే పవత్తభావం దస్సేతి.

తమేవత్థమావికరోన్తో ఆహ “అత్తనో బలవప్పకాసనేనా”తి. తత్థ **అత్తనోతి** అత్తసఙ్ఖాతస్స సఙ్ఘస్స. **బలవప్పకాసనేనాతి** బహుఆనుభావప్పకాసనేన, అతిసయఆనుభావప్పకాసనేన వా. బలవప్పకాసనం నామ అత్థతో పరేసం సముత్రాసనమేవాతి ఆహ “సముత్రాసనేనాతి అత్థో”తి. **దుబ్బలభావేనాతి** ఏత్థ భావఇతిపదేన ణ్యపచ్చయస్స భావత్థం, ఏనఇతిపదేన నిస్సక్కవచనస్స కరణత్థం దస్సేతీతి దట్ఠబ్బం. **సబ్బత్థాతి** “ఉఞ్ఞాయా”తిఆదీసు సబ్బేసు పదేసు. చసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠోతి ఆహ “ఏవం సముచ్చయత్థో దట్ఠబ్బో”తి. **వివిచ్చథాతి** ఏత్థ వీత్యూపసగ్గో వినాసద్దత్థో, విచధాతు సత్తత్థోతి ఆహ “వినా హోథా”తి. దసమం.

అనన్తరా పక్ఖిపిత్వాతి సమ్బన్ధో. మహావిభఙ్గతో ఆహరితాని ఇమాని తీణి సిక్ఖాపదానీతి యోజనా. నవ పఠమాపత్తికా వేదితబ్బాతి సమ్బన్ధో. సబ్బేపి ధమ్మాతి యోజనా. **ఏత్థాతి** “ఉద్దిట్ఠా ఖో”తిఆదిపాఠే. **తం పనాతి** పక్ఖమానత్తం పనాతి.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

భిక్ఖునివిభఙ్గే

సత్తరసకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౩. నిస్సగ్గియకణ్డం

౧. పఠమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

తింస నిస్సగ్గియా యే ధమ్మా భిక్ఖునీనం భగవతా పకాసితా, తేసం ధమ్మానం **దాని** ఇమస్మిం కాలే అయం సంవణ్ణనాక్కమో భవతీతి యోజనా.

౭౩౩. పఠమే **ఆమత్తికాపణన్తి** ఏత్థ ఆమత్తసద్దో భాజనపరియాయోతి ఆహ “భాజనానీ”తి. భాజనాని హి అమన్తి పరిభుఞ్జితబ్బభావం గచ్ఛన్తీతి **‘‘అమత్తానీ’’**తి వుచ్చన్తి. అమత్తాని విక్కిణన్తీతి **‘‘ఆమత్తికా’’**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ **‘‘తానీ’’**తిఆది. **తేసన్తి** ఆమత్తికానం. **తం వాతి** ఆమత్తికాపణం వా.

౭౩౪. “సన్నిధి”న్తి ఇమినా సంనిపుబ్బో చిసద్దో ఉచిననత్థోతి దస్సేతి. **హిసద్దో** విసేసజోతకో. **తత్థాతి** మహావిభఙ్గే. **ఇధాతి** భిక్ఖునివిభఙ్గే.

ఇదమ్పీతి ఇదం సిక్ఖాపదమ్పి. పిసద్దో మహావిభఙ్గసిక్ఖాపదం అపేక్ఖతీతి. పఠమం.

౨. దుతియనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౭౩౮. దుతియే అహతచోళానమ్పి సేదమలాదికిలిన్నే విరూపత్తా “జిణ్ణచోళా”తి వుత్తం. “అపి అయ్యాహీ”తిఇమినా “అప అయ్యాహీ”తిపదవిభాగం నివత్తేతి.

౨౪౦. సబ్బమ్పి ఏతం చీవరన్తి యోజనా. **ఏవం పటిలద్ధన్తి** ఏవం నిస్సజ్జిత్వా లద్ధం. **యథాదానేయేవాతి** యథా దాయకేహి దిన్నం, తస్మిం దానేయేవ ఉపనేతబ్బం, అకాలచీవరేయేవ పక్ఖిపితబ్బన్తి అత్థోతి. దుతియం.

౩. తతియనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౨౪౩. తతియే **హన్దసద్దో** వవస్సగ్గత్థే నిపాతోతి ఆహ "హన్దాతి గణ్హా"తి. బహూని నిస్సగ్గియానీతి సమ్బన్ధో. **సంహరిత్వాతి** విసుం విసుం సఙ్ఘరిత్వాతి. తతియం.

౪. చతుత్థనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౨౪౮. చతుత్థే కిణాతి అనేనాతి **కయన్తి** వచనత్థేన మూలం కయం నామాతి ఆహ "మూలేనా"తి. **సాతి** థుల్లనన్దా, ఆహ కిరాతి సమ్బన్ధో. ఞాధాతుయా అవబోధనత్థతో అఞ్ఞమ్పి **ఞాధాతుయా** యాచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యాచిత్వా వా"తి.

౨౫౨. **యన్తి** సప్పితేలాది. **తఞ్ఞేవాతి** సప్పితేలాదిమేవ. **యమకన్తి** సప్పిం సహ తేలేన యుగళం కత్వా. **వేజ్జేనాతి** భిసక్కేన. సో హి ఆయుబ్బేదసఙ్ఖాతం విజ్జం జానాతీతి **వేజ్జోతి** చ రోగఞ్చ తస్స నిదానఞ్చ భేసజ్జఞ్చ విదతి జానాతీతిపి **వేజ్జోతి** చ వుచ్చతి. **తతోతి** వేజ్జేన వుత్తకారణా. **కహాపణస్సాతి** కహాపణేన, ఆభతన్తి సమ్బన్ధోతి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౨౫౩. పఞ్చమే **సాతి** సిక్ఖమానా. **అయన్తి** సిక్ఖమానా. **అద్ధాతి** ఏకంసేన. "**చేతాపేత్వా**"తి ఏత్థ చితిసద్దో జాననత్థోతి ఆహ "జానాపేత్వా"తి. పఞ్చమం.

౬. ఛట్ఠనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౨౫౮. ఛట్ఠే ఛన్దం ఉప్పాదేత్వా గహితం **ఛన్దకన్తి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఛన్దక"న్తిఆది. **ధమ్మకిచ్చన్తి** పుఞ్ఞకరణీయం. **ధమ్మసద్దో** హేత్థ పుఞ్ఞవాచకో. **యన్తి** వత్థుం. **పరేసన్తి** అత్తనా అఞ్ఞేసం. "**ఏత**"న్తి "ఛన్దక"న్తి ఏతం నామం. "అఞ్ఞస్సత్థాయ దిన్నేనా"తిఇమినా అఞ్ఞస్స అత్థో **అఞ్ఞదత్థో**, దకారో పదసన్ధికరో, తదత్థాయ దిన్నో **అఞ్ఞదత్థికోతి** వచనత్థం దస్సేతి. "అఞ్ఞం ఉద్దిసిత్వా దిన్నేనా"తిఇమినా అఞ్ఞం ఉద్దిసిత్వా దిన్నం **అఞ్ఞుద్దిసికన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. "సఙ్ఘస్స పరిచ్చత్తేనా"తి ఇమినా సఙ్ఘస్స పరిచ్చత్తో **సఙ్ఘికోతి** వచనత్థం దస్సేతి.

౨౬౨. **యదత్థాయాతి** యేసం చీవరాదీనం అత్థాయ. యసద్దేన సమాసభావతో పుబ్బే నిగ్గహితాగమో హోతి. **తన్తి** చీవరాదికం. **తుమ్హేహీతి** దాయకే సన్ధాయ వుత్తం. **ఉపద్దవేసూతి** దుబ్భిక్ఖాదిఉపసగ్గేసు. **యం వా తం వాతి** చీవరం వా అఞ్ఞో వా పిణ్డపాతాదికేతి యం వా తం వాతి. ఛట్ఠం.

౭. సత్తమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౨౬౪. సత్తమే **సఞ్ఞాచికేనాతి** ఏత్థ సంసద్దస్స సయమత్థే పవత్తిభావం దస్సేతుం వుత్తం "సయం యాచితకేనా"తి. **ఏతదేవాతి** "సఞ్ఞాచికేనా"తి పదమేవ. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదేతి. సత్తమం.

౮. అట్ఠమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౭౬౯. అట్ఠమే **గణస్సాతి** భిక్ఖునిగణస్స. ఇమినా ''**మహాజనికేనా**''తి ఏత్థ భిక్ఖునిగణోవ మహాజనోతి అధిప్పేతోతి దీపేతీతి. అట్ఠమం.

౯. నవమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౭౭౪. నవమే **ఇతోతి** ఇమస్మా అట్ఠమసిక్ఖాపదతో. **అధికతరన్తి** అతిరేకతరన్తి. నవమం.

౧౦. దసమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౭౭౮. దసమే "వినస్సతీ"తిఇమినా ''**ఉన్ద్రియతీ**''తి ఏత్థ ఉదిధాతుయా నస్సనత్థం దస్సేతి ధాతూనమనేకత్థత్తా. **పరిపతతీతి** పరిగలిత్వా పతతి. ఇమినా నస్సనాకారం దస్సేతి. **ఏత్తకమేవాతి** ఏతం పరిమాణం ద్విపదమేవాతి. దసమం.

౧౧. ఏకాదసమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౭౮౪. ఏకాదసమే **గరుపావురణం** నామ సీతకాలే పావురణవత్థన్తి దస్సేన్తో ఆహ "సీతకాలే పావురణ"న్తి. సీతకాలే హి మనుస్సా థూలపావురణం పారుపన్తి. "చతుక్కంసపరమ"న్తి ఏత్థ **కంససద్దో** భుఞ్జనపత్తే చ సువణ్ణాదిలోహవిసేసే చ చతుకహాపణే చాతి తీసు అత్థేసు దిస్సతి, ఇధ పన చతుకహాపణే వత్తతీతి దస్సేన్తో ఆహ "కంసో నామ చతుక్కహాపణికో హోతీ"తి. చతుక్కంససఙ్ఖాతం పరమం ఇమస్సాతి **చతుక్కంసపరమం,** సోళసకహాపణగ్ఘనకం పావురణన్తి అత్థోతి. ఏకాదసమం.

౧౨. ద్వాదసమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం

౭౮౯. ద్వాదసమే **లహుపావురణం** నామ ఉణ్హకాలే పావురణవత్థన్తి దస్సేన్తో ఆహ "ఉణ్హకాలే పావురణ"న్తి. ఉణ్హకాలే హి మనుస్సా సుఖుమపావురణం పారుపన్తీతి. ద్వాదసమం.

నిస్సగ్గియానం తింసభావం దస్సేన్తో ఆహ "మహావిభఙ్గే"తిఆది. చీవరవగ్గతో అపనేత్వాతి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞదత్థికానీతి** అఞ్ఞదత్థికపదేన వుత్తాని సిక్ఖాపదాని. **ఇతీతి** ఏవం. **ఏకతోపఞ్ఞత్తానీతి** ఏకస్సేవ పఞ్ఞత్తాని, **ఉభతోపఞ్ఞత్తానీతి** ఉభయేసం పఞ్ఞత్తాని. **ఏత్థాతి** "ఉద్దిట్ఠా ఖో"తిఆదివచనేతి.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

భిక్ఖునివిభఙ్గే

తింసకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౪. పాచిత్తియకణ్డం

౧. లసుణవగ్గో

౧. పఠమసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

తింసకానన్తరం తింసకానం అనన్తరే కాలే **ఛసట్ఠిసతసఙ్గహా** ఛఉత్తరసట్ఠిఅధికసతేహి సిక్ఖాపదేహి సఙ్గహితా యే ధమ్మా సఙ్గీతికారేహి సఙ్గీతా, **దాని** ఇమస్మిం కాలే తేసమ్పి ధమ్మానం అయం వణ్ణనా హోతీతి యోజనా.

౭౯౩. తత్థాతి తేసు ఛసట్ఠిసతసఙ్గహేసు సిక్ఖాపదేసు, పఠమసిక్ఖాపదేతి సమ్బన్ధో. "ద్వే తయో"తి ఏత్థ వాసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠోతి ఆహ "ద్వే వా తయో వా"తి. **ఫోటలకేతి** కన్దే, మిఞ్జే వా. **ఏతన్తి** "గణ్డికే"తి ఏతం నామం. "పమాణ"న్తిఇమినా **మత్త**సద్దో పమాణత్థోవ, న అప్పత్థో, నాపి అవధారణత్థోతి దస్సేతి. **లసుణన్తి** సేతవణ్ణమూలం మహాకన్దం. మహాకన్దో హి బ్యఞ్జనసమ్పాకాదీసు ఆమగన్ధానం అభిభవనత్తా లసీయతి కన్తీయతీతి **లసుణన్తి** వుచ్చతి.

సువణ్ణహంసయోనిన్తి సువణ్ణమయేన పత్తేన యుత్తం హంసయోనిం. **జాతిస్సరోతి** జాతిం భవం సరతి జానాతీతి జాతిస్సరో. **అథాతి** జాతిస్సరస్స నిప్ఫన్నత్తా. నిప్ఫన్నత్థో హి అథసద్దో. **పుబ్బసినేహేనాతి** పుబ్బే మనుస్సభవే భావితేన సినేహేన. **తాసన్తి** పజాపతియా చ తిస్సన్నం ధీతరానఞ్చ. **తం పనాతి** పత్తం పన.

౭౯౫. మగధేసూతి మగధరట్ఠే రితేసు జనపదేసు. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఇధాతి** "లసుణం ఖాదేయ్యా"తిపదే. **తమ్పీతి** మాగధకమ్పి. **గణ్డికలసుణమేవాతి** గణ్డో ఫోటో ఏతస్సత్థీతి గణ్డికం. గణ్డసద్దో హి ఫోటపరియాయో, బహుత్థే ఇకపచ్చయో. బహుగణ్డికలసుణన్తి హి వుత్తం హోతి. గణ్డసద్దో హి ఫోటే చ కపోలే చాతి ద్వీసు అత్థేసు వత్తతి, ఇధ పన ఫోటే వత్తతీతి దట్ఠబ్బం. పోత్థకేసు పన ఓట్ఠజేన చతుత్థక్ఖరేన పాఠో అత్థి, సో వీమంసిత్వా గహేతబ్బో. బహూసు హి పుబ్బపోత్థకేసు కణ్ఠజో తతియక్ఖరో చ ఓట్ఠజో చతుత్థక్ఖరో చాతి ద్వే అక్ఖరా అఞ్ఞమఞ్ఞం పరివత్తిత్వా తిట్ఠన్తి. **న ఏకద్వితిమిఞ్జకన్తి** ఏకమిఞ్జో పలణ్డుకో న హోతి, ద్విమిఞ్జో భఞ్జనకో న హోతి, తిమిఞ్జో హరితకో న హోతీతి అత్థో. కురున్దియం పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఖాదిత్వాతి** దన్తేహి చుణ్ణవిచుణ్ణం కత్వా.

౭౯౭. పలణ్డుకోతి సుకన్దకో ఏకో లసుణవిసేసో. **భఞ్జనకాదీని** లోకసఙ్కేతోపదేసతో దట్ఠబ్బాని. **హీతి** సచ్చం. **తస్సాతి** చాపలసుణస్స. **సభావేనేవాతి** సూపసమ్పాకాదిం వినా అత్తనో సభావతో ఏవ. **తన్తి** మాగధకం, పక్ఖిపితున్తి సమ్బన్ధో. **హీతి** సచ్చం. **యత్థ కత్థచీతి** యేసు కేసుచీతి. పఠమం.

౨. దుతియసిక్ఖాపదం

౭౯౯. దుతియే సన్దస్సనం బాధతి నిసేధేతి అస్మిం ఠానేతి **సమ్బాధన్తి** వచనత్థేన పటిచ్ఛన్నోకాసో సమ్బాధో నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "పటిచ్ఛన్నోకాసే"తి. **ఉభో ఉపకచ్ఛకాతి** ద్వే బాహుమూలా. తే హి ఉపరి యంకిఞ్చి వత్థుం కచతి బన్ధతి ఏత్థాతి **ఉపకచ్ఛకాతి** వుచ్చన్తి. **ముత్తకరణన్తి** పస్సావమగ్గో. సో హి ముత్తం కరోతి అనేనాతి ముత్తకరణన్తి వుచ్చతి. లోమో కత్తీయతి ఛిన్దీయతి ఇమాయాతి **కత్తరి**, తాయ వా, సుట్ఠు దళ్హం లోమం డంసతీతి **సణ్డాసో**, సోయేవ **సణ్డాసకో**, తేన వా, ఖురతి లోమం ఛిన్దతీతి **ఖురో**, తేన వా సంహరాపేన్తియాతి సమ్బన్ధో. **సంహరాపేన్తియాతి** అపనేన్తియాతి. దుతియం.

౩. తతియసిక్ఖాపదం

౮౦౩. తతియే **ముత్తకరణతలఘాతనే**తి ముత్తకరణస్స తలం హననం పహరణం ముత్తకరణతలఘాతనం, తస్మిం ముత్తకరణతలఘాతనే నిమిత్తభూతే. **తావ మహన్త**న్తి అతివియ మహన్తం. **కేసరేనాపీ**తి కిఞ్జక్ఖేనాపి. సో హి కే జలే సరతి పవత్తతీతి కేసరోతి వుచ్చతి.

౮౦౫. **గణ్డం వా**తి పీళకం వా. **వణం వా**తి అరుం వాతి. తతియం.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదం

౮౦౬. చతుత్థే రఞ్ఞో ఓరోధా **రాజోరోధా,** పురాణే రాజోరోధా **పురాణరాజోరోధా**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పురాణే”తిఆది. “గిహిభావే”తి ఇమినా పురాణేతి ఏత్థ ణపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **చిరాచిర**న్తి నిపాతపటిరూపకం. తేన వుత్తం “చిరేన చిరేనా”తి. “సక్కోథా”తి ఇమినా కథం తుమ్హే రాగచిత్తం పటిహనిత్వా అత్తానం **ధారేథ** ధారేతుం సక్కోథాతి అత్థం దస్సేతి. **అనారోచితేపీ**తి భూతతో అనారోచితేపి.

౮౦౭. **జతునా**తి లాఖాయ. **పట్ఠదణ్డకే**తి పటుభావేన రాతి పవత్తతీతి **పట్ఠో,** సోయేవ దణ్డో **పట్ఠదణ్డో,** తస్స పవేసనం పట్ఠదణ్డకం, తస్మిం నిమిత్తభూతే. **ఏత**న్తి “జతుమట్ఠకే”తి ఏతం వచనన్తి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదం

౮౧౦. పఞ్చమే **“అతిగమ్భీర”**న్తిపదం కిరియావిసేసనన్తి ఆహ “అతిఅన్తో పవేసేత్వా”తి. “ఉదకేన ధోవనం కురుమానా”తి ఇమినా **“ఉదకసుద్ధిక”**న్తిపదస్స ఉదకేన సుద్ధియా కరణన్తి అత్థం దస్సేతి.

౮౧౨. **ద్వఙ్గులపబ్బపరమ**న్తి ఏత్థ ద్వే అఙ్గులాని చ ద్వే పబ్బాని చ ద్వఙ్గులపబ్బం, ఉత్తరపదే పుబ్బపదలోపో. ద్వఙ్గులపబ్బం పరమం పమాణం ఏతస్స ఉదకసుద్ధికస్సాతి ద్వఙ్గులపబ్బపరమం. విత్థారతో ద్వఙ్గులపరమం, గమ్భీరతో ద్విపబ్బపరమన్తి వుత్తం హోతి. తేనాహ “విత్థారతో”తిఆది. అఙ్గులం పవేసేన్తియాతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం. “చతున్నం వా”తి ఇదం ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం, తిణ్ణమ్పి పబ్బం న వట్టతి, చతున్నం పన పగేవాతి అత్థోతి. పఞ్చమం.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదం

౮౧౫. ఛట్ఠే భత్తస్స విస్సజ్జనం **భత్తవిస్సగ్గో**తి వుత్తే భత్తకిచ్చన్తి దస్సేన్తో ఆహ “భత్తకిచ్చ”న్తి. పానీయసద్దేన పానీయథాలకం గహేతబ్బం , విధూపనసద్దేన బీజనీ గహేతబ్బా, **ఉప**సద్దో సమీపత్థోతి సబ్బం దస్సేన్తో ఆహ “ఏకేన హత్థేనా”తిఆది. **“అచ్చావదతీ”**తిపదస్స అతిక్కమిత్వా వదనాకారం దస్సేతి “పుబ్బేపీ”తిఆదినా.

౮౧౭. “సుద్ధఉదకం వా హోతూ”తిఆదినా “పానీయేనా”తి వచనం ఉపలక్ఖణం నామాతి దస్సేతి. **దధిమత్థూ**తి దధిమణ్డం దధినో సారో, దధిమ్హి పసన్నోదకన్తి వుత్తం హోతి. **రసో**తి మచ్ఛరసో మంసరసో. “అన్తమసో చీవరకణ్ణోపీ”తి ఇమినా “విధూపనేనా”తి వచనం నిదస్సనం నామాతి దస్సేతి.

౮౧౯. **దేతీ**తి సయం దేతి. **దాపేతీ**తి అఞ్ఞేన దాపేతి. **ఉభయమ్పీ**తి పానీయవిధూపనద్వయమ్పీతి. ఛట్ఠం.

౭. సత్తమసిక్ఖాపదం

౮౨౨. సత్తమే “పయోగదుక్కటం నామా”తి ఇమినా హేట్ఠా వుత్తేసు అట్ఠసు దుక్కటేసు పుబ్బపయోగదుక్కటం దస్సేతి. న కేవలం పుబ్బపయోగదుక్కటం ఏత్తకమేవ, అథ ఖో అఞ్ఞమ్పి బహు హోతీతి దస్సేన్తో ఆహ “తస్మా”తిఆది. **సఙ్ఘట్టనేసుపీ**తి విలోళనేసుపి. **దన్తేహి సఙ్ఖాదతీ**తి దన్తేహి చుణ్ణవిచుణ్ణం కరోతి. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే, అఞ్ఞాయ భిక్ఖునియా కారాపేత్వాతి సమ్బన్ధో. “అఞ్ఞాయా”తిపదం “విఞ్ఞాపేత్వా”తి పదే కారితకమ్మం. **మాతరమ్పీ**తి ఏత్థ పిసద్దో అఞ్ఞం విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తియా పగేవాతి దస్సేతి. **తాయ వా**తి విఞ్ఞాపితభిక్ఖునియా వా. **త**న్తి ఆమకధఞ్ఞం. **త**న్తి మహాపచ్చరియం వుత్తవచనం. **పుబ్బాపరవిరుద్ధ**న్తి పుబ్బాపరతో విరుద్ధం. “అఞ్ఞాయ…పే॰… దుక్కటమేవా”తి పుబ్బవచనే దుక్కటమేవ వుత్తం, పున “అఞ్ఞాయ…పే॰… దుక్కట”న్తి చ పచ్ఛిమవచనే పాచిత్తియఞ్చ దుక్కటఞ్చ వుత్తం, తస్మా పుబ్బాపరవిరుద్ధన్తి వుత్తం హోతి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

౮౨౩. లబ్భమానం ఆమకధఞ్ఞన్తి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞం వా యంకిఞ్చీ**తి ముగ్గమాసాదీహి వా లాబుకుమ్భణ్డాదీహి వా అఞ్ఞం యంకిఞ్చి తిలాదిం వాతి. సత్తమం.

౮. అట్ఠమసిక్ఖాపదం

౮౨౪. అట్ఠమే **నిబ్బిట్ఠరాజభటో**తి ఏత్థ ఉత్తరపదస్స ఛట్ఠీసమాసఞ్చ పుబ్బపదేన బాహిరత్థసమాసఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “నిబ్బిట్ఠో”తిఆది. తత్థ “రఞ్ఞో భతీ”తి ఇమినా రఞ్ఞో భటో **రాజభటో**తి ఛట్ఠీసమాసం దస్సేతి, “ఏతేనా”తి ఇమినా బాహిరత్థసమాసం. **నిబ్బిట్ఠో**తి నివిట్ఠో పతిట్ఠాపితోతి అత్థో. **కేణీ**తి రఞ్ఞో దాతబ్బస్స ఆయస్సేతమధివచనం. **ఏతేనా**తి బ్రాహ్మణేన. **తతో**తి ఠానన్తరతో. భటసఙ్ఖాతాయ కేణియా పథత్తా కారణత్తా ఠానన్తరం **భటపథ**న్తి ఆహ “తంయేవ ఠానన్తర”న్తి.

౮౨౬. **చత్తారిపి వత్థూనీ**తి ఉచ్చారాదీని. **పాటేక్క**న్తి పటివిసుం ఏకేకమేవ. **ఉచ్చారం వా**తిఆదీసు వాసద్దేన దన్తకట్ఠాదయోపి గహేతబ్బాతి ఆహ “దన్తకట్ఠ…పే॰… పాచిత్తియమేవా”తి. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు ఉచ్చారాదీసూతి. అట్ఠమం.

౯. నవమసిక్ఖాపదం

౮౩౦. నవమే **రోపిమహరితట్ఠానే**తి రోపిమట్ఠానే చ హరితట్ఠానే చ. రోపియతి అస్మిన్తి రోపియం, తంయేవ **రోపిమం** యకారస్స మకారం కత్వా. **ఏతానీ**తి ఉచ్చారాదీని. **సబ్బేస**న్తి భిక్ఖుభిక్ఖునీనం. **యత్థ పనా**తి యస్మిం ఖేత్తేతి. నవమం.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదం

౮౩౧. దసమే **నోణ్డా వా**తి సురానోణ్డా వా. **మోరో**తి మయూరో. **సువో**తి సుకో. **మక్కటో**తి వానరో. ఆదిసద్దేన సప్పాదయో సఙ్గణ్హాతి, మక్కటాదయోపి నచ్చన్తూతి సమ్బన్ధో. **అసంయతభిక్ఖూన**న్తి వాచసికకమ్మే అసంయతానం భిక్ఖూనం, ధమ్మభాణకగీతం వా హోతూతి యోజనా. తన్తియా గుణేన బద్ధా **తన్తిబద్ధా**. “భి”న్తిసఙ్ఖాతో రాసద్దో ఏతిస్సాతి **భేరి.** కుటేన కతా భేరి **కుటభేరి,** తాయ వాదితం **కుటభేరివాదితం,** తం వా. **ఉదకభేరీ**తి ఉదకేన పక్ఖిత్తా భేరి, తాయ వాదితమ్పి హోతూతి సమ్బన్ధో.

౮౩౬. తేసంయేవాతి యేసం నచ్చం పస్సతి, తేసంయేవ. యది పన నచ్చగీతవాదితే విసుం విసుం పస్సతి సుణాతి, పాటేక్కా ఆపత్తియోతి దస్సేన్తో ఆహ "సచే పనా"తిఆది. **అఞ్ఞతోతి** అఞ్ఞతో దేసతో, పస్సతీతి సమ్బన్ధో. "ఓలోకేత్వా"తి పదే అపేక్ఖితే ఉపయోగత్థే తోపచ్చయో హోతి. అఞ్ఞం ఓలోకేత్వాతి హి అత్థో. అఞ్ఞతో వాదేన్తే పస్సతీతి యోజనా. భిక్ఖునీ న లభతీతి సమ్బన్ధో. అఞ్ఞే వత్థుమ్పీతి సమ్బన్ధో. **ఉపహారన్తి** పూజం. **ఉపట్ఠానన్తి** పారిచరియం. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు సయం నచ్చాదీసు.

౮౩౭. అన్తరారామే వాతి ఆరామస్స అన్తరే వా. **బహిఆరామే వాతి** ఆరామస్స బహి వా. **అఞ్ఞేన వాతి** సలాకభత్తాదీహి అఞ్ఞేన వా. **తాదిసేనాతి** యాదిసో చోరాదిఉపద్దవో, తాదిసేనాతి. దసమం.

లసుణవగ్గో పఠమో.

౨. అన్ధకారవగ్గో

౧. పఠమసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౮౩౯. అన్ధకారవగ్గస్స పఠమే **అప్పదీపేతి** ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తత్తా అఞ్ఞేపి ఆలోకా గహేతబ్బాతి దస్సేన్తో ఆహ "పదీపచన్దసూరియఅగ్గీసూ"తిఆది. **అస్సాతి** "అప్పదీపే"తిపదస్స.

౮౪౧. నరహోఅస్సాదాపేక్ఖా హుత్వా చ రస్సాదతో అఞ్ఞవిహితావ హుత్వా చాతి యోజనా. ఇమినా "సన్తిట్ఠతి వా సల్లపతి వా"తి పదే కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి. **దానేన వా** నిమిత్తభూతేన, **పూజాయ వా** నిమిత్తభూతాయ మన్తేతీతి యోజనాతి. పఠమం.

౨. దుతియసిక్ఖాపదం

౮౪౨. దుతియే ఇదమేవ పదం నానన్తి సమ్బన్ధోతి. దుతియం.

౩. తతియసిక్ఖాపదం

౮౪౬. తతియే "ఇదమేవా"తి పదం అనువత్తేతబ్బం. **తాదిసమేవాతి** పఠమసదిసమేవాతి అత్థోతి. తతియం.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదం

౮౫౦. చతుత్థే కణ్ణస్స సమీపం **నికణ్ణం,** తమేవ **నికణ్ణికన్తి** వుత్తే కణ్ణమూలన్తి ఆహ "కణ్ణమూలం వుచ్చతీ"తి. "కణ్ణమూలే"తి ఇమినా "నికణ్ణిక"న్తి ఏత్థ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి దస్సేతి. **ఆహరణత్థాయాతి** ఆహరాపనత్థాయాతి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదం

౮౩౪. పఞ్చమే **తేసన్తి** ఘరసామికానం. **ఘరమ్పీతి** న కేవలం ఆసనమేవ, ఘరమ్పి సోధేమాతి అత్థో. **తతోతి** పరివితక్కనతో, పరన్తి సమ్బన్ధో.

౮౩౮. చోరా వా ఉట్ఠితా హోన్తీతి యోజనాతి. పఞ్చమం.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదం

౮౬౦. ఛట్ఠే **అభినిసీదేయ్యాతి** ఏత్థ అభిసద్దో ఉపసగ్గమత్తోవాతి దస్సేన్తో ఆహ "నిసీదేయ్యా"తి. ఏసేవ నయో **అభినిపజ్జేయ్యాతి** ఏత్థాపి. ద్వే ఆపత్తియోతి సమ్బన్ధోతి. ఛట్ఠం.

౭. సత్తమసిక్ఖాపదం

౮౬౪. సత్తమే **సబ్బన్తి** సకలం వత్తబ్బవచనన్తి. సత్తమం.

౮. అట్ఠమసిక్ఖాపదం

౮౬౯. అట్ఠమే అనుత్తానవచనం నత్థీతి. అట్ఠమం.

౯. నవమసిక్ఖాపదం

౮౭౩. నవమే **అభిసపేయ్యాతి** ఏత్థ సపధాతుస్స అక్కోసనత్థం అన్తోకత్వా కరధాతుయా అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సపథం కరేయ్యా"తి. **నిరయే నిబ్బత్తామ్హీతి** అహం నిరయే నిబ్బత్తా అమ్హీతి యోజనా. **నిరయే నిబ్బత్తతూతి** ఏసా భిక్ఖునీ నిరయే నిబ్బత్తతూతి యోజనా. **ఈదిసా హోతూతి** మమ సదిసా హోతూతి అత్థో. **కాణాతి** ఏకక్ఖికాణా, ద్వక్ఖికాణా వా. **కుణీతి** హత్థపాదాదివఙ్కా.

౮౭౮. **ఏదిసాతి** విరూపాదిజాతికా. **విరమస్సూతి** విరమాహి. **అద్ధాతి** ధువన్తి. నవమం.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదం

౮౭౯. దసమే అనుత్తానట్ఠానం నత్థీతి. దసమం.

అన్ధకారవగ్గో దుతియో.

౩. నగ్గవగ్గో

౧. పఠమసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౮౮౩. నగ్గవగ్గస్స పఠమే **బ్రహ్మచరియేన చిణ్ణేనాతి** చిణ్ణేన బ్రహ్మచరియేన కిం ను ఖో నామాతి అత్థో. "బ్రహ్మచరియస్స చరణేనా"తి ఇమినా చిణ్ణసద్దస్స చరణం **చిణ్ణన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. "న అఞ్ఞం చీవర"న్తి ఇమినా ఏవత్థం దస్సేతి,

అఞ్ఞత్థాపోహనం వాతి. పఠమం.

౨. దుతియసిక్ఖాపదం

౮౮౭. దుతియే అనుత్తానట్ఠానం నత్థీతి. దుతియం.

౩. తతియసిక్ఖాపదం

౮౯౩. తతియే **అనన్తరాయికినీ**తి ఏత్థ నత్థి అన్తరాయో ఏతిస్సాతి అనన్తరాయా, సా ఏవ అనన్తరాయికినీతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అనన్తరాయా”తి. తతియం.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదం

౮౯౮. చతుత్థే **పఞ్చాహన్తి** సమాహారదిగు, ణికపచ్చయో స్వత్థో. **సఙ్ఘాటిచారో**తిఏత్థ కేనట్ఠేన సఙ్ఘాటి నామ, చారసద్దో కిమత్థోతి ఆహ “పరిభోగవసేన వా”తిఆది. తత్థ **సఙ్ఘటితత్థేనా**తి సంహరితట్ఠేన. ఇమినా “కేనట్ఠేన సఙ్ఘాటి నామా”తి పుచ్ఛం విసజ్జేతి. “పరివత్తన”న్తి ఇమినా “చారసద్దో కిమత్థో”తి చోదనం పరిహరతి. **పఞ్చసూతి** తిచీవరం ఉదకసాటికా సంకచ్చికాతి పఞ్చసూతి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదం

౯౦౩. పఞ్చమే “చీవరసఙ్కమనీయ”న్తిఏత్థ సఙ్కమేతబ్బం పటిదాతబ్బన్తి **సఙ్కమనీయ**న్తి కముధాతుస్స పటిదానత్థఞ్చ అనీయసద్దస్స కమ్మత్థఞ్చ, ‘చీవరఞ్చ తం సఙ్కమనీయఞ్చే’తి **చీవరసఙ్కమనీయ**న్తి విసేసనపరపదభావఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “సఙ్కమేతబ్బం చీవర”న్తి. తత్థ “సఙ్కమేతబ్బం చీవర”న్తి ఇమినా కమ్మత్థఞ్చ విసేసనపరపదభావఞ్చ దస్సేతి. “పటిదాతబ్బచీవర”న్తి ఇమినా కముధాతుయా అత్థం దస్సేతి అధిప్పాయవసేనాతి. పఞ్చమం.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదం

౯౦౯. ఛట్ఠే “అఞ్ఞం పరిక్ఖార”న్తిఏత్థ పరిక్ఖారస్స సరూపం దస్సేన్తో ఆహ “యంకిఞ్చీ”తిఆది. యంకిఞ్చి అఞ్ఞతరన్తి సమ్బన్ధో. **కిత్తకంఅగ్ఘనక**న్తి కిం పమాణేన అగ్ఘేన అరహం చీవరం. **దాతుకామత్థా**తి తుమ్హే దాతుకామా భవథాతి అత్థో. **కతిపాహేనా**తి కతిపయాని అహాని కతిపాహం, యకారలోపో. **కతిపయ**సద్దోహి ద్వితివాచకో యాళ్హీసద్దో , తేన కతిపాహేన. **సమగ్ఘ**న్తి అప్పగ్ఘం. **సం**సద్దో హి అప్పత్థవాచకోతి. ఛట్ఠం.

౭. సత్తమసిక్ఖాపదం

౯౧౧. సత్తమే **“విపక్కమింసూ”**తి ఏత్థ వివిధం ఠానం పక్కమింసూతి దస్సేన్తో ఆహ “తత్థ తత్థ అగమంసూ”తి. అమ్హాకమ్పి ఆగమనన్తి సమ్బన్ధో.

౬౧౫. కతిపాహేన ఉప్పజ్జిస్సతీతి కతిపాహేన చీవరం ఉప్పజ్జిస్సతి. **తతోతి** తస్మిం చీవరుప్పజ్జనకాలేతి. సత్తమం.

౮. అట్ఠమసిక్ఖాపదం

౬౧౬. అట్ఠమే యే నాటకం నాటేన్తి, తే **నటా** నామాతి యోజనా. ఇమినా నటకం నాటేన్తీతి **నటాతి** వచనత్థం దస్సేతి. యే నచ్చన్తి, తే నాటకా నామాతి యోజనా. ఇమినా సయం నటన్తీతి **నాటకాతి** వచనత్థం దీపేతి. **వంసవరత్తాదీసూతి** ఏత్థ **వంసో** నామ వేణు. **వరత్తా** నామ నద్ధికా. ఆదిసద్దేన రజ్జుఆదయో సఙ్గణ్హాతి. యే లఙ్ఘనకమ్మం కరోన్తి, తే **లఙ్ఘకా** నామాతి యోజనా. **మాయాకారాతి** ఏత్థ మాయా నామ మయనామకేన అసురేన సురే చలయితుం కతత్తా మయస్స ఏసాతి మాయా, తం కరోతీతి మాయాకారో, మయనామకో అసురోయేవ. అఞ్ఞో పన రూళ్హీవసేన "మాయాకారా"తి వుచ్చన్తి. సోకేన ఝాయనం డయ్హనం **సోకజ్ఝాయం,** సురానం సోకజ్ఝాయం కరోతీతి **సోకజ్ఝాయికో,** మయనామకో అసురోయేవ. అఞ్ఞో పన రూళ్హీవసేన "సోకజ్ఝాయికా"తి వుచ్చన్తి. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేతుం వుత్తం "సోకజ్ఝాయికా నామ మాయాకారా"తి. **కుమ్భథుణికా నామాతి** ఏత్థ విస్సట్ఠత్తా థవీయతీతి **థుణో,** సద్దో. కుమ్భస్స థుణో **కుమ్భథుణో**. తేన కీళన్తీతి **కుమ్భథుణికా,** ఇతి ఇమమత్థం దస్సేతి "ఘటకేన కీళనకా"తి ఇమినా. **బిమ్బిసకన్తి** చతురస్సఅమ్బణతాళనం, తం వాదేన్తీతి **బిమ్బిసకవాదకాతి**. అట్ఠమం.

౯. నవమసిక్ఖాపదం

౬౨౧. నవమే **తేసన్తి** యే "న మయం అయ్యే సక్కోమా"తి వదన్తి, తేసం. **దస్సతీతి** అచ్ఛాదేస్సతీతి. నవమం.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదం

౬౨౬. దసమే **యస్సాతి** కథినస్స. **ఉబ్భారమూలకోతి** ఉద్ధారమూలకో. **సద్ధాపరిపాలనత్థన్తి** కథినుద్ధారం యాచన్తస్స సద్ధాయ పరిపాలనత్థన్తి. దసమం.

నగ్గవగ్గో తతియో.

౪. తువట్టవగ్గో

౧. పఠమసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౬౩౩. తువట్టవగ్గస్స పఠమే "తువట్ట నిపజ్జాయ"న్తి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౮ టకారన్తధాతు) వుత్తత్తా "తువట్టేయ్యున్తి నిపజ్జేయ్యు"న్తి వుత్తన్తి. పఠమం.

౨. దుతియసిక్ఖాపదం

౬౩౭. దుతియే **ఏకత్థరణపావురణన్తి**ఏత్థ ఉత్తరపదానం ద్వన్దభావం, పుబ్బపదేన చ బాహిరత్థసమాసభావం దస్సేతుం వుత్తం "ఏక"న్తిఆది. తత్థ చేవ, చసద్దేహి ద్వన్దభావం దీపేతి, "ఏతాస"న్తిఇమినా బాహిరత్థసమాసభావం. **ఏతన్తి** "ఏకత్థరణపావురణా"తి ఏతం నామన్తి. దుతియం.

౩. తతియసిక్ఖాపదం

౯౪౧. తతియే **ఉళారకులాతి** జాతిసేట్ఠకులా, ఇస్సరియభోగాదీహి వా విపులకులా. **గుణేహీతి** సీలాదిగుణేహి. “ఉళారాతి సమ్భావితా”తి ఇమినా ఇతిలోపతుల్యాధికరణసమాసం దస్సేతి.

“అభిభూతా”తి ఇమినా **“అపకతా”**తి ఏత్థ కరధాతు సబ్బధాత్వత్థవాచీపి ఇధ అపపుబ్బత్తా విసేసతో అభిభవనత్థే వత్తతీతి దస్సేతి. **ఏతాసన్తి** భిక్ఖునీనం. “సఞ్ఞాపయమానా”తి ఇమినా సఞ్ఞాపనం **సఞ్ఞత్తీతి** వచనత్థం దస్సేతి. **హేతూదాహరణాదీహీతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన ఉపమాదయో సఙ్గణ్హాతి. “వివిధేహి నయేహి ఞాపనా”తి ఇమినా వివిధేహి ఞాపనం **విఞ్ఞత్తీతి** వచనత్థం దస్సేతి.

౯౪౩. చఙ్కమనే పదవారగణనాయ ఆపత్తియా న కారేతబ్బోతి ఆహ “నివత్తనగణనాయా”తి. **పదాదిగణనాయాతి** పదఅనుపదాదిగణనాయాతి. తతియం.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదం

౯౪౯. చతుత్థే అనుత్తానట్ఠానం నత్థీతి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదం

౯౫౨. పఞ్చమే ఆణత్తా భిక్ఖునీతి యోజనా. ఇదఞ్చ పచ్చాసన్నవసేన వుత్తం యంకిఞ్చిపి ఆణాపేతుం సక్కుణేయ్యత్తాతి. పఞ్చమం.

౬-౯. ఛట్ఠాదిసిక్ఖాపదం

౯౫౫. ఛట్ఠ-సత్తమ-అట్ఠమ-నవమేసు అనుత్తానవచనం నత్థీతి. ఛట్ఠ సత్తమ అట్ఠమ నవమాని.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదం

౯౭౩. దసమే **అహున్దరికాతి** తస్మిం కాలే, దేసే వా సమ్బాధస్స నామమేతన్తి ఆహ “అహున్దరికాతి సమ్బాధా”తి.

౯౭౫. యథా “ఉత్తరిఛప్పఞ్చవాచాహీ”తి (పాచి. ౬౨-౬౫) ఏత్థ పఞ్చసద్దో న కోచి అత్థో, వాచాసిలిట్ఠత్థం లోకవోహారవసేన వుత్తో, న ఏవమిధ, ఇధ పన అత్థో అత్థి, పఞ్చ యోజనాని గచ్ఛన్తియాపి అనాపత్తియేవాతి ఆహ “పవారేత్వా...పే.... అనాపత్తీ”తి. **పచ్చాగచ్ఛతీతి** పటినివత్తేత్వా ఆగచ్ఛతీతి. దసమం.

తువట్టవగ్గో చతుత్థో.

౫. చిత్తాగారవగ్గో

౧. పఠమసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౯౭౮. చిత్తాగారవగ్గస్స పఠమే రఞ్ఞో కీళనట్ఠానం అగారం **రాజాగార**న్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “రఞ్ఞో కీళనఘర”న్తి. చిత్తం అగారం **చిత్తాగారం. ఆరామ**న్తి నగరతో నాతిదూరఆరామోతి ఆహ “ఉపవన”న్తి. **ఉయ్యాన**న్తి సమ్పన్నపుప్ఫఫలతాయ ఉద్ధం ఉల్లోకేత్వా మనుస్సా యన్తి గచ్ఛన్తి ఏత్థాతి ఉయ్యానం. **పోక్ఖరణి**న్తి పోక్ఖరం పదుమం నేతీతి పోక్ఖరణీ. **పఞ్చపీ**తి రాజాగారాదీని పఞ్చపి. **సబ్బత్థా**తి దస్సనత్థాయ గమనే చ గన్త్వా పస్సనే చాతి సబ్బేసు.

౯౮౧. “అజ్ఝారామే”తిఆదినా ఆరామే ఠితాయ ఆరామతో బహి కతే రాజాగారాదికే పస్సన్తియాపి అనాపత్తీతి దస్సేతి. **తానీ**తి రాజాగారాదీనీతి. పఠమం.

౨. దుతియసిక్ఖాపదం

౯౮౨. దుతియే అనుత్తానట్ఠానం నత్థీతి. దుతియం.

౩. తతియసిక్ఖాపదం

౯౮౮. తతియే **యత్తక**న్తి యత్తకం సుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఛిత**న్తి కడ్ఢితం. **తస్మి**న్తి తత్తకే సుత్తేతి సమ్బన్ధో. **తక్కమ్హీ**తి ఏత్థ **తక్కో**తి ఏకో అయోమయో సుత్తకన్తనస్స ఉపకరణవిసేసో. సో హి తకీయతి సుత్తం బన్ధీయతి ఏత్థ, ఏతేనాతి వా తక్కోతి వుచ్చతి, తస్మిం. **కన్తనతో**తి కన్తీయతే కప్పాసాదిభావస్స ఛిన్దీయతే కన్తనం, తతో.

౯౮౯. దసికసుత్తాదిన్తి ఏత్థ **దసా**తి వత్థస్సావయవో. సో హి దియ్యతి అవఖణ్డీయతీతి దసాతి వుచ్చతి, తస్సం దసాయం పవత్తం **దసికం,** తమేవ సుత్తం **దసికసుత్తం**. ఆదిసద్దేన వక్ఖమానం దుక్కన్తితసుత్తాదిం సఙ్గణ్హాతీతి. తతియం.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదం

౯౯౨. చతుత్థే **ఆదిం కత్వా**తి ధోవనాదీని ఆదిం కత్వా. **ఖాదనీయాదీసూ**తి పూవఖాదనీయాదీసు. **రూపగణనాయా**తి పూవాదీనం సణ్ఠానగణనాయ.

౯౯౩. యాగుపానేత్త యాగుసఙ్ఖాతే పానే. **తేస**న్తి మనుస్సానం. **వేయ్యావచ్చకరట్ఠానే ఠపేత్వా**తి మాతాపితరో అత్తనో వేయ్యావచ్చకరట్ఠానే ఠపేత్వాతి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదం

౯౯౬. పఞ్చమే **వినిచ్ఛినన్తీ**తి అధికరణం వినిచ్ఛినన్తీ భిక్ఖునీతి యోజనాతి. పఞ్చమం.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదం

౯౯౯. ఛట్ఠే అనుత్తానవచనం నత్థీతి.

౭. సత్తమసిక్ఖాపదం

౧౦౦౭. సత్తమే “పున పరియాయే”తి ఏత్థ **పరియాయ**సద్దో వారపేవచనోతి ఆహ “పున వారే”తి. **మహగ్ఘచీవర**న్తి మహగ్ఘం ఆవసథచీవరన్తి. సత్తమం.

౮. అట్ఠమసిక్ఖాపదం

౧౦౦౮. అట్ఠమే **అనిస్సజ్జిత్వా**తి ఏత్థ బ్రహ్మదేయ్యేన న అనిస్సజ్జనం, అథ ఖో తావకాలికమేవాతి దస్సేన్తో ఆహ “రక్ఖనత్థాయా”తిఆది.

౧౦౧౨. **పటిజగ్గిక**న్తి రక్ఖణకం. **వచీభేద**న్తి “పటిజగ్గాహీ”తి వచీభేదం. **రట్ఠే**తి విజితే. తస్మిం రఠన్తి గామనిగమాదయో తిట్ఠన్తి ఏత్థాతి **రట్ఠ**న్తి వుచ్చతీతి. అట్ఠమం.

౯. నవమసిక్ఖాపదం

౧౦౧౫. నవమే సిప్పసద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో “హత్థిసిప్పఞ్చ అస్ససిప్పఞ్చ రథసిప్పఞ్చ ధనుసిప్పఞ్చ థరుసిప్పఞ్చా”తి. తత్థ **థరుసిప్ప**న్తి అసికీళనసిప్పం. మన్తసద్దోపి పచ్చేకం యోజేతబ్బో “ఆథబ్బణమన్తో చ ఖీలనమన్తో చ వసీకరణమన్తో చ సోసాపనమన్తో చా”తి. తత్థ **ఆథబ్బణమన్తో**తి ఆథబ్బణవేదేన విహితో పరూపఘాతకరో మన్తో. **ఖీలనమన్తో**తి సారదారుఖీలం మన్తేన జప్పిత్వా పథవియం నిఖణిత్వా ధారణమన్తో. **వసీకరణమన్తో**తి మన్తేన జప్పిత్వా పరస్స ఉమ్మత్తభావమాపన్నకరణో మన్తో. **సోసాపనమన్తో**తి పరస్స మంసలోహితాదిసోసాపనమన్తో. **అగదపయోగో**తి భుసవిసస్స పయోజనం. ఆదిసద్దేన అఞ్ఞోపి పరూపఘాతకరణే సిప్పే సఙ్గణ్హాతి. **యక్ఖపరిత్త**న్తి యక్ఖేహి సమన్తతో తాణం. **నాగమణ్డల**న్తి సప్పానం పవేసననివారణత్థం మణ్డలబన్ధమన్తో. ఆదిసద్దేన విసపటిహననమన్తాదయో సఙ్గణ్హాతీతి. నవమం.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదం

౧౦౧౮. దసమే అనుత్తానవచనం నత్థీతి. దసమం.

చిత్తాగారవగ్గో పఞ్చమో.

౬. ఆరామవగ్గో

౧. పఠమసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౧౦౨౫. ఆరామవగ్గస్స పఠమే **ఉపచార**న్తి అపరిక్ఖిత్తస్స ఆరామస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానం ఉపచారం.

౧౦౨౭. “సీసానులోకికా”తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి భిక్ఖునీనమేవ సీసన్తి ఆహ “భిక్ఖునీన”న్తి. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానేతి. పఠమం.

౨. దుతియసిక్ఖాపదం

౧౦౨౮. దుతియే **అబ్భన్తరో**తి అబ్భన్తరే పరియాపన్నో, జాతో వా. "సఙ్కామేసీ"తి ఇమినా **సంహరీ**తి ఏత్థ హరధాతుయా సఙ్కమనత్థం దస్సేతి. **న్హాపితా**తి కప్పకా. తే హి నహాపేన్తి నోచాపేన్తీతి న్హాపితాతి వుచ్చన్తి. **తన్తి** కాసావనివాసనన్తి. దుతియం.

౩-౪. తతియ-చతుత్థసిక్ఖాపదం

౧౦౩౬. తతియచతుత్థేసు అనుత్తానట్ఠానం నత్థీతి. తతియచతుత్థాని.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదం

౧౦౪౩. పఞ్చమే "కులే మచ్ఛరో"తి ఏత్థ మచ్ఛరనం **మచ్ఛరో**తి వచనత్థో కాతబ్బో. "తం కులం అప్పసన్నం అప్పసన్న"న్తి కులస్స అవణ్ణం భాసతీతి యోజనా. "భిక్ఖునియో దుస్సీలా పాపధమ్మా"తి భిక్ఖునీనం అవణ్ణం భాసతీతి యోజనా.

౧౦౪౫. "సన్తంయేవ ఆదీనవ"న్తి సమ్బన్ధియా సమ్బన్ధం దస్సేతుం వుత్తం "కులస్స వా భిక్ఖునీనం వా"తి ఇమినా ద్వీసు అఞ్ఞతరమేవ న సమ్బన్ధో హోతి, అథ ఖో ద్వయమ్పీతి దస్సేతీతి. పఞ్చమం.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదం

౧౦౪౮. ఛట్ఠే **ఓవాదాయా**తి ఏత్థ న యో వా సో వా ఓవాదో హోతి, అథ ఖో గరుధమ్మోయేవాతి ఆహ "గరుధమ్మత్థాయా"తి. సహ వసతి ఏత్థ, ఏతేనాతి వా **సంవాసో**తి వచనత్థేన ఉపోసథపవారణా సంవాసో నామాతి ఆహ "ఉపోసథపవారణాపుచ్ఛనత్థాయా"తి. "పుచ్ఛనత్థాయా"తి ఇమినా "**సంవాసాయా**"తి ఏత్థ ఉత్తరపదలోపభావం దస్సేతి. **ఏత్థా**తి భిక్ఖునివిభఙ్గే, సిక్ఖాపదే వా పాళియం వాతి. ఛట్ఠం.

౭-౯. సత్తమ-అట్ఠమ-నవమసిక్ఖాపదం

౧౦౫౩. సత్తమట్ఠమనవమేసు అనుత్తానవచనం నత్థి. కేవలం పన "ఇమిస్సాపీ"తి పదం విసేసో, ఇమిస్సాపి పాళియాతి అత్థోతి. సత్తమట్ఠమనవమాని.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదం

౧౦౬౨. దసమే ద్వే కాయా ఉపరిమకాయో హేట్ఠిమకాయోతి. తత్థ కటితో ఉద్ధం ఉపరిమకాయో, హేట్ఠా హేట్ఠిమకాయో. తత్థ "పసాఖే"తి ఇదం హేట్ఠిమకాయస్స నామన్తి ఆహ "అధోకాయే"తి. **హీ**తి సచ్చం. **తతో**తి అధోకాయతో. ఇమినా పఞ్చమీబాహిరత్థసమాసం దస్సేతి. రుక్ఖస్స సాఖా పభిజ్జిత్వా గతా వియ ఉభో ఊరూ పభిజ్జిత్వా గతాతి యోజనా.

౧౦౬౫. **ఫాలేహీ**తి ఏత్థ **ఇతి**సద్దో ఆద్యత్థో. తేన "ధోవా"తిఆదీని చత్తారి పదాని సఙ్గణ్హాతి. **ఆణత్తిదుక్కటానీ**తి హేట్ఠా వుత్తేసు అట్ఠసు దుక్కటేసు వినయదుక్కటమేవ. **సేసేసూ**తి భిన్దనతో సేసేసు ఫాలనాదీసూతి. దసమం.

ఆరామవగ్గో ఛట్ఠో.

౭. గబ్భినివగ్గో

౧. పఠమసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౧౦౬౯. గబ్భినివగ్గస్స పఠమే కుచ్ఛిం పవిట్ఠో సత్తో ఏతిస్సా అత్థీతి **కుచ్ఛిపవిట్ఠసత్తా**. "కుచ్ఛి"న్తిపి పాఠో. ఇమినా **గబ్భినీతి** ఏత్థ గబ్భసద్దో కుచ్ఛిట్ఠసత్తవాచకోతి దస్సేతి. గబ్భసద్దో (అభిధానప్పదీపికాయం ౯౪౪ గాథాయం) హి కుచ్ఛిట్ఠసత్తే చ కుచ్ఛిమ్హి చ ఓవరకే చ వత్తతీతి. పఠమం.

౨. దుతియసిక్ఖాపదం

౧౦౭౩. దుతియే థఞ్ఞం పివతీతి **పాయన్తో,** దారకో, సో ఏతిస్సా అత్థీతి **పాయన్తీతి** దస్సేన్తో ఆహ "థఞ్ఞం పాయమాని"న్తి. దుతియం.

౩. తతియసిక్ఖాపదం

౧౦౭౭. తతియే **నిత్థరిస్సతీతి** వట్టదుక్ఖతో నిత్థరిస్సతి.

౧౦౭౮. **పాణాతిపాతా వేరమణిన్తి** ఏత్థ పాణాతిపాతా విరమతి ఇమాయాతి **వేరమణీతి** అత్థేన సిక్ఖాపదం వేరమణి నామాతి ఆహ "పాణాతిపాతా వేరమణిసిక్ఖాపద"న్తి. యం తం సిక్ఖాపదన్తి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థాతి** "అదిన్నాదానా వేరమణి"న్తిఆదీసు సబ్బేసు వాక్యేసు. పబ్బజితాయ సామణేరియాతి సమ్బన్ధో. **ఏతాసూతి** ఛసు సిక్ఖాసూతి. తతియం.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదం

౧౦౮౪. చతుత్థే "వుట్ఠానసమ్ముతీ"తి పదం "హోతీ"తి పదే కత్తా, "దాతబ్బాయేవా"తి పదే కమ్మన్తి. చతుత్థం.

౫-౯. పఞ్చమాదిసిక్ఖాపదం

౧౦౯౫. పఞ్చమాదీసు నవమపరియోసానేసు సిక్ఖాపదేసు అనుత్తానట్ఠానం నత్థీతి. పఞ్చమఛట్ఠసత్తమట్ఠమనవమాని.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదం

౧౧౧౬. దసమే **వూపకాసేయ్యాతి** ఏత్థ కాసధాతుయా గత్యత్థం దస్సేన్తో ఆహ "గచ్ఛేయ్యా"తి. దసమం.

గబ్భినివగ్గో సత్తమో.

౮. కుమారిభూతవగ్గో

౧-౨-౩. పఠమ-దుతియ-తతియసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౧౧౧౯. కుమారిభూతవగ్గస్స పఠమదుతియతతియేసు యా పన తా మహాసిక్ఖమానాతి సమ్బన్ధో. **సబ్బపఠమా ద్వే మహాసిక్ఖమానాతి** గబ్భినివగ్గే సబ్బాసం సిక్ఖమానానం పఠమం వుత్తా ద్వే మహాసిక్ఖమానా. **తా పనాతి** మహాసిక్ఖమానా పన. **సిక్ఖమానాఇచ్చేవ వత్తబ్బాతి** సమ్ముతికమ్మేసు సామఞ్ఞతో వత్తబ్బా. "గిహిగతా"తి వా "కుమారిభూతా"తి వా న వత్తబ్బా, వదన్తి చే, సమ్ముతికమ్మం కుప్పతీతి అధిప్పాయో. **గిహిగతాయాతి** ఏత్థ గిహిగతా నామ పురిసన్తరగతా వుచ్చతి. సా హి యస్మా పురిససఙ్ఘాతేన గిహినా గమియిత్థ, అజ్ఝాచారవసేన, గిహిం వా గమిత్థ, తస్మా గిహిగతాతి వుచ్చతి. అయం సిక్ఖమానాతి సమ్బన్ధో. **కుమారిభూతా** నామ సామణేరా వుచ్చతి. సా హి యస్మా అగిహిగతత్తా కుమారీ హుత్వా భూతా, కుమారిభావం వా భూతా గతా, తస్మా కుమారిభూతాతి వుచ్చతి. **తిస్సోపీతి** గిహిగతా కుమారిభూతా మహాసిక్ఖమానాతి తిస్సోపి. **సిక్ఖమానాతి** సిక్ఖం మానేతీతి సిక్ఖమానాతి. పఠమ దుతియ తతియాని.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదం

౧౧౩౬. చతుత్థే అనుత్తానవచనం నత్థీతి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదం

పఞ్చమే ఏత్థ సిక్ఖాపదే "సఙ్ఘేన పరిచ్ఛిన్దితబ్బా"తి యం వచనం వుత్తం, తస్సాతి యోజనాతి. పఞ్చమం.

౬-౭-౮. ఛట్ఠ-సత్తమ-అట్ఠమసిక్ఖాపదం

ఛట్ఠసత్తమట్ఠమేసు అనుత్తానట్ఠానం నత్థీతి. ఛట్ఠసత్తమట్ఠమాని.

౯. నవమసిక్ఖాపదం

౧౧౫౮. నవమే **అన్తోతి** అబ్భన్తరే. ఇమినా ఆత్యూపసగ్గస్సత్థం దస్సేతి. "సోక"న్తిఆదినా అన్తో వాసేతి పవేసేతీతి **ఆవాసా** . సోకం ఆవాసా **సోకావాసాతి** వచనత్థం దస్సేతి. ఘరం ఘరసామికా ఆవిసన్తి వియ, ఏవం అయమ్పి సోకం ఆవిసతీతి యోజనా. **ఇతీతి** ఏవం. **యన్తి** సోకం. **స్వాస్సాతి** సో అస్సా. **సోతి** సోకో. **అస్సాతి** సిక్ఖమానాయ. **ఆవాసోతి** ఆవాసోకాసో. "ఏదిసా అయ"న్తి ఇమినా "అజానన్తీ"తి ఏత్థ అజాననాకారం దస్సేతీతి. నవమం.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదం

౧౧౬౨. దసమే **అనాపుచ్ఛాతి** ఏత్థ త్వాపచ్చయో లోపోతి ఆహ "అనాపుచ్ఛిత్వా"తి. **ద్విక్ఖత్తున్తి** ద్వే వారే. **సకిన్తి** ఏకవారం.

౧౧౬౩. అపుబ్బం సముట్ఠానసీసం ఇమస్సాతి **అపుబ్బసముట్ఠానసీసం. ద్వీసుపి ఠానేసూతి** వాచాతో చ కాయవాచాతో చాతి ద్వీసు ఠానేసుపి. **అననుజానాపేత్వాతి** మాతాపితూహి చ సామికేన చ న అనుజానాపేత్వాతి. దసమం.

౧౧. ఏకాదసమసిక్ఖాపదం

౧౧౬౭. ఏకాదసమే **తత్థాతి** "పారివాసియఛన్దదానేనా"తి వచనే. **అఞ్ఞత్రాతి** అఞ్ఞం ఠానం.

ఏకం అజ్ఝేసన్తీతి ఏకం భిక్ఖుం ధమ్మకథనత్థాయ నియ్యోజేన్తి. **అఞ్ఞం పనాతి** ఉపోసథికతో అఞ్ఞం పన.

తత్రాతి తేసు భిక్ఖూసు. సుభాసుభం నక్ఖత్తం పఠతీతి **నక్ఖత్తపాఠకో. దారుణన్తి** కక్ఖళం. **తేతి** భిక్ఖూ. **తస్సాతి** నక్ఖత్తపాఠకస్స భిక్ఖుస్స. "నక్ఖత్తం పటిమానేన్తం, అత్థో బాలం ఉపచ్చగా"తిజాతకపాళి (జా॰ ౧.౧.౪౯). అయం పనేత్థ యోజనా – నక్ఖత్తం పటిమానేన్తం బాలం అత్థో హితం ఉపచ్చగా ఉపసమీపే అతిక్కమిత్వా అగాతి. ఏకాదసమం.

౧౨. ద్వాదసమసిక్ఖాపదం

౧౧౭౦. ద్వాదసమే **నప్పహోతీతి** భిక్ఖునియో నివాసాపేతుం న సక్కోతీతి. ద్వాదసమం.

౧౩. తేరసమసిక్ఖాపదం

౧౧౭౫. తేరసమే **ఏకం వస్సన్తి** ఏత్థ వస్ససద్దో సంవచ్ఛరపరియాయో, ఉపయోగవచనఞ్చ భుమ్మత్థే హోతీతి ఆహ "ఏకస్మిం సంవచ్ఛరే"తి. తేరసమం.

కుమారిభూతవగ్గో అట్ఠమో.

౯. ఛత్తుపాహనవగ్గో

౧. పఠమసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

౧౧౮౧. ఛత్తవగ్గస్స పఠమే **కద్దమాదీనీతి** చిక్ఖల్లాదీని. ఆదిసద్దేన ఉదకాదీని సఙ్గణ్హాతి. **గచ్ఛాదీనీతి** ఖుద్దపాదపాదీని. ఆదిసద్దేన అఞ్ఞానిపి ఛత్తం ధారేతుం అసక్కుణేయ్యాని సమ్బాధట్ఠానాని సఙ్గణ్హాతీతి. పఠమం.

౨. దుతియసిక్ఖాపదం

౧౧౮౪. దుతియే **యానేనాతి** యన్తి ఇచ్ఛితట్ఠానం సుఖేన గచ్ఛన్తి అనేనాతి **యానన్తి**. దుతియం.

౩. తతియసిక్ఖాపదం

౧౧౯౧. తతియే "విప్పకిరియింసూ"తి కిరియాపదస్స కత్తునా అవినాభావతో కత్తారం దస్సేతుం వుత్తం "మణయో"తి. **మణయోతి** చ రతనానీతి. తతియం.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదం

౧౧౯౪. చతుత్థే **సీసూపగాదీసూతి** ఆదిసద్దేన గీవూపగాదయో సఙ్గణ్హాతి. **యం యన్తి** అలఙ్కారన్తి. చతుత్థం.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదం

౧౧౯౯. పఞ్చమే **గన్ధేన చా**తి గన్ధేతి అత్తనో వత్థుం సూచేతి పకాసేతీతి గన్ధో. **వణ్ణకేన చా**తి విలేపనేన చ. తఞ్హి వణ్ణయతి ఛవిసోభం పకాసేతీతి వణ్ణకన్తి వుచ్చతి. చసద్దేన సమాహారద్వన్దవాక్యం దీపేతీతి. పఞ్చమం.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదం

౧౨౦౨. ఛట్ఠే అనుత్తానవచనం నత్థీతి. ఛట్ఠం.

౭. సత్తమసిక్ఖాపదం

౧౨౦౮. సత్తమే **ఉమ్మద్దనే**తి ఉప్పీళిత్వా మద్దనే. **సంబాహనేపీ**తి పునప్పునం బాహనేపీతి. సత్తమం.

౮-౧౦. అట్ఠమాదిసిక్ఖాపదం

౧౨౧౦. అట్ఠమాదీసు తీసు అనుత్తానవచనం నత్థీతి. అట్ఠమనవమదసమాని.

౧౧. ఏకాదసమసిక్ఖాపదం

౧౨౧౪. ఏకాదసమే **అభిముఖమేవా**తి అభిముఖే ఏవ. ముఖస్స హి అభి **అభిముఖ**న్తి వచనత్థో కాతబ్బో, సత్తమియా అంకారో. ఇమినా **పురతో**తి ఏత్థ తోపచ్చయో భుమ్మత్థే హోతీతి దస్సేతి. **ఉపచార**న్తి ద్వాదసహత్థూపచారన్తి. ఏకాదసమం.

౧౨. ద్వాదసమసిక్ఖాపదం

౧౨౧౯. ద్వాదసమే "అనోకాసకత"న్తిపదస్స అయుత్తసమాసభావఞ్చ విసేసనపరపదబాహిరసమాసభావఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం "అకతఓకాస"న్తి. ఓకాసో న కతో యేనాతి **అనోకాసకతో**, భిక్ఖు, తం. "అనియమేత్వా"తి ఇమినా "అనోదిస్సా"తి పదస్స త్వాపచ్చయన్తభావం దస్సేతీతి. ద్వాదసమం.

౧౩. తేరసమసిక్ఖాపదం

౧౨౨౬. తేరసమే **ఉపచారేపీ**తి అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానసఙ్ఖాతే ఉపచారేపి.

౧౨౨౭. "అచ్ఛిన్నచీవరికాయా"తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి విసేసోయేవాధిప్పేతోతి ఆహ "సఙ్కచ్చికచీవరమేవా"తి. సమన్తతో పురిసానం దస్సనం కన్తీయతి ఛిన్దీయతి ఏత్థాతి **సఙ్కచ్చి**, అధక్ఖకఉబ్భనాభిట్ఠానం, సఙ్కచ్చే నివసితబ్బన్తి **సంకచ్చికం**, తమేవ చీవరన్తి **సఙ్కచ్చికచీవర**న్తి. తేరసమం.

ఛత్తుపాహనవగ్గో నవమో.

సబ్బానేవ సిక్ఖాపదానీతి సమ్బన్ధో. **తతో**తి తేహి అట్ఠాసీతిసతసిక్ఖాపదేహి, అపనేత్వాతి సమ్బన్ధో.

తత్రాతి తేసు ఖుద్దకేసు. **ఏత్థాతి** దససు సిక్ఖాపదేసూతి.

భిక్ఖునివిభఙ్గే ఖుద్దకవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

౫. పాటిదేసనీయసిక్ఖాపద-అత్థయోజనా

ఖుద్దకానం అనన్తరా పాటిదేసనీయా నామ అట్ఠ యే ధమ్మా సఙ్ఖేపేనేవ సఙ్గహం ఆరూళ్హా సఙ్గీతికారేహి, తేసం అట్ఠన్నం పాటిదేసనీయనామకానం ధమ్మానం సఙ్ఖేపేనేవ ఏసా వణ్ణనా పవత్తతేతి యోజనా.

౧౨౨౮. యాని సప్పితేలాదీనీతి సమ్బన్ధో. **హీతి** విత్థారో. **ఏత్థాతి** అట్ఠసు పాటిదేసనీయేసు. **పాళివినిముత్తకేసూతి** పాళితో వినిముత్తకేసు. **సబ్బేసూతి** అఖిలేసు సప్పితేలాదీసూతి.

భిక్ఖునివిభఙ్గే పాటిదేసనీయవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

పనాతి పక్ఖన్తరజోతకో. యే ధమ్మా ఉద్దిట్ఠాతి సమ్బన్ధో. **తేసన్తి** పాటిదేసనీయానం. పున **తేసన్తి** సేఖియఅధికరణసమథధమ్మానం.

తన్తి అత్థవినిచ్ఛయం, విదూ **వదన్తీతి** సమ్బన్ధో. యకారో పదసన్ధికరో. అయం పనేత్థ యోజనా – తేసం పాటిదేసనీయానం అనన్తరా యే చ సేఖియా పఞ్చసత్తతి యే చ ధమ్మా, చసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠో, **అధికరణప్పియా** అధికరణసమథనామకా సత్త యే చ ధమ్మా భగవతా ఉద్దిట్ఠా, తేసం సేఖియఅధికరణసమథధమ్మానం యో అత్థవినిచ్ఛయో విభఙ్గే మయా వుత్తో, తాదిసమేవ తం అత్థవినిచ్ఛయం భిక్ఖునీనం విభఙ్గేపి విదూ వదన్తి యస్మా, తస్మా తేసం ధమ్మానం సేఖియఅధికరణసమథధమ్మానం యా అత్థవణ్ణనా తత్థ మహావిభఙ్గే విసుం మయా న వుత్తా. ఇమా అత్థవణ్ణనా **ఇధాపి** భిక్ఖునీనం విభఙ్గేపి, పిసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠో, మయా న వుత్తాయేవాతి. నకారో ద్వీసు కిరియాసు యోజేతబ్బో.

“సబ్బాసవపహం మగ్గం, పుఞ్ఞకమ్మేన చిమినా;
ఉప్పాదేత్వా ససన్తానే, సత్తా పస్సన్తు నిబ్బుతి”న్తి.

అయం గాథా ఏతరహి పోత్థకేసు నత్థి, టీకాసు పన అత్థి. తస్మా ఏవమేత్థ యోజనా వేదితబ్బా – **ఇమినా పుఞ్ఞకమ్మేన చ** విభఙ్గవణ్ణనాయ కతేన ఇమినా పుఞ్ఞకమ్మేన చ అఞ్ఞేన పుఞ్ఞకమ్మేన చ. చసద్దో హి అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థో. **సత్తా** సబ్బే సత్తా **సబ్బాసవపహం** సబ్బేసం ఆసవానం విఘాతకం **మగ్గం** అరహత్తమగ్గం **ససన్తానే** అత్తనో నియకజ్ఝత్తే **ఉప్పాదేత్వా** జనేత్వా **నిబ్బుతిం** ఖన్ధపరినిబ్బానం ఞాణాలోచనేన పస్సన్తూతి.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

భిక్ఖునివిభఙ్గవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

జాదిలఞ్ఛితనామేన, నేకానం వాచితో మయా;
భిక్ఖునీనం విభఙ్గస్స, సమత్తో యోజనానయోతి.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

మహావగ్గయోజనా

౧. మహాఖన్ధకం

౧. బోధికథా

ఏవూభతోవిభఙ్గస్స , కత్వాన యోజనానయం;

మహావగ్గఖన్ధకస్స, కరిస్సం యోజనానయం.

ఉభిన్నన్తి ఉభయేసం. **పాతిమోక్ఖాన**న్తి పాతిమోక్ఖవిభఙ్గానం. పాతిమోక్ఖగహణేన హేత్థ తేసం విభఙ్గోపి గహితో అభేదేన వా ఉత్తరపదలోపవసేన వా. **ఖన్ధక**న్తి పణ్ణత్తిసమూహం. ఖన్ధసద్దో హేత్థ పణ్ణత్తివాచకో. వినయపణ్ణత్తియో వుచ్చన్తి "ఖన్ధో"తి. తేసం సమూహో **ఖన్ధకో**. అథవా **ఖన్ధో**తి రాసి. ఖన్ధసద్దో హి రాసత్థవాచకో. వినయపణ్ణత్తిరాసి వుచ్చతి "ఖన్ధో"తి. కకారో పకాసకవాచకో. ఖన్ధానం వినయపణ్ణత్తిరాసీనం కో పకాసకోతి **ఖన్ధకో,** తం ఖన్ధకం. అయం పనేత్థ యోజనా – ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖానం సఙ్గీతిసమనన్తరం **ఖన్ధకోవిదా** ఖన్ధకేసు కుసలా మహాథేరా యం ఖన్ధకం సఙ్గాయింసు, తస్స ఖన్ధకస్స దాని సంవణ్ణనాక్కమో యస్మా సమ్పత్తో, తస్మా తస్స ఖన్ధకస్స అయం అనుత్తానత్థవణ్ణనా హోతీతి.

యే అత్థాతి సమ్బన్ధో. హిసద్దో పదాలఙ్కారో. **యేస**న్తి పదానం. **తే**తి తే అత్థే. **భవే**తి భవేయ్య, భవితుం సక్కుణేయ్యాతి అత్థో. **తేస**న్తి అత్థానం. **కి**న్తి కిం పయోజనం. **తే**తి అత్థే, ఞాతున్తి సమ్బన్ధో. అథవా **తే**తి అత్థా, అవణ్ణితాతి సమ్బన్ధో. **తేసంయేవా**తి అత్థానమేవ. అయం పనేత్థ యోజనా – పదభాజనీయే యేసం పదానం యే అత్థా భగవతా పకాసితా, తేసం పదానన్తి పారసేనో, తే అత్థే పున వదేయ్యామ చే, కదా పరియోసానం సంవణ్ణనాయ పరినిట్ఠానం భవే, న భవేయ్యాతి అధిప్పాయో. యే చేవ అత్థా ఉత్తానా, తేసం సంవణ్ణనాయ కిం పయోజనం, న పయోజనన్తి అధిప్పాయో. **అధిప్పాయానుసన్ధీహి** చ అధిప్పాయేన చ అనుసన్ధినా చ బ్యఞ్జనేన చ యే పన అత్థా అనుత్తానా, తే అత్థే, అత్థా వా అవణ్ణితా యస్మా ఞాతుం న సక్కా, తస్మా తేసంయేవ అత్థానం అయం సంవణ్ణనానయో హోతీతి. ఇతిసద్దో పరిసమాపనత్థో.

౧. "తేన…పే॰… వేరఞ్జాయ"న్తిఆదీసు (పారా॰ ౧) కరణవచనే విసేసకారణమత్థి వియ, **"తేన…పే॰… పఠమాభిసమ్బుద్ధో"**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి నత్థీతి యోజనా. అసదిసోపమాయం. **కిఞ్చాపి**సద్దో గరహత్థజోతకో, **పన**-సద్దో సమ్భావనత్థజోతకో. "కరణవచనేనేవా"తి ఏత్థ ఏవకారేన ఉపయోగవచనం వా భుమ్మవచనం వా నివారేతి. **అభిలాపో**తి అభిముఖం అత్థం లపతీతి అభిలాపో, సద్దో. **ఆదితో**తి వేరఞ్జకణ్డతో. **ఏత**న్తి "తేన సమయేన బుద్ధో భగవా ఉరువేలాయ"న్తిఆదివచనం. "అఞ్ఞేసుపీ"తి వత్వా తమేవత్థం దస్సేతుం వుత్తం "ఇతో పరేసూ"తి.

యది విసేసకారణం నత్థి, కిం పనేతస్స వచనే పయోజనన్తి చోదేన్తో ఆహ "కిం పనేతస్సా"తిఆది. **ఏతస్సా**తి "తేన సమయేన బుద్ధో భగవా ఉరువేలాయ"న్తిఆదివచనస్స. నిదానదస్సనం పయోజనం నామాతి యోజనా. తమేవత్థం విభావేతుమాహ **"యా హీ"**తిఆది. యా పబ్బజ్జా చేవ యా ఉపసమ్పదా చ భగవతో అనుఞ్ఞాతాతి యోజనా. యాని చ అనుఞ్ఞాతానీతి సమ్బన్ధో. **తానీ**తి పబ్బజ్జాదీని. **అభిసమ్బోధి**న్తి అరహత్తమగ్గఞాణపదట్ఠానం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణఞ్చ

సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణపదట్ఠానం అరహత్తమగ్గఞాణఞ్చ. **బోధిమహామణ్డే**తి మహన్తానం మగ్గఞాణసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణానం పసన్నట్ఠానే బోధిరుక్ఖమూలేతి అత్థో. **ఏవన్తి**ఆది నిగమనం.

తత్థాతి యం "తేన సమయేన ఉరువేలాయ"న్తిఆదివచనం వుత్తం, తత్థ. **ఉరువేలాయ**న్తి ఏత్థ ఉరుసద్దో మహన్తపరియాయోతి ఆహ "మహావేలాయ"న్తి. "వాలికరాసిమ్హీ"తి ఇమినా వేలాసద్దస్స రాసత్థం దస్సేతి, కాలసీమాదయో నివత్తేతి. యది పన "ఉరూ"తి వాలికాయ నామం, "వేలా"తి మరియాదాయ, ఏవఞ్హి సతి నను ఉరుయా వేలాతి అత్థో దట్ఠబ్బోతి ఆహ "వేలాతిక్కమనహేతు ఆహటా ఉరు ఉరువేలా"తి. ఇమినా వేలాయ అతిక్కమో **వేలా** ఉత్తరపదలోపవసేన, వేలాయ ఆహటా ఉరు **ఉరువేలా** పదవిపరియాయవసేనాతి దస్సేతి. **ఏత్థా**తి "ఉరువేలాయ"న్తిపదే. తమేవత్థం విభావేన్తో ఆహ "అతీతే కిరా"తిఆది. అనుప్పన్నే బుద్ధే పబ్బజిత్వాతి సమ్బన్ధో. **తాపసపబ్బజ్జ**న్తి ఇసిపబ్బజ్జం, న సమణపబ్బజ్జం. **కతికవత్త**న్తి కరణం కతం, కతేన పవత్తం కతికం, తమేవ వత్తం కతికవత్తం. అకంసు కిరాతి సమ్బన్ధో. **యో**తి యో కోచి. **అఞ్ఞో**తి అత్తనా అపరో. సో ఆకిరతూతి సమ్బన్ధో. **పత్తపుటేనా**తి పణ్ణేన కతేన పుటేన. **తతో**తి కతికవత్తకరణతో. **తత్థా**తి తస్మిం పదేసే. **తతో**తి మహావాలికరాసిజననతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. నన్తి తం పదేసం. **త**న్తి మహావాలికరాసిం.

"బోధిరుక్ఖమూలే"తి ఏత్థ అస్సత్థరుక్ఖస్స ఉపచారవసేన బోధీతి నామలభనం దస్సేన్తో ఆహ "బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణ"న్తిఆది. ఇమినా చత్తారి సచ్చాని బుజ్ఝతీతి **బోధీ**తి వచనత్థేన చతూసు మగ్గేసు ఞాణం బోధి నామాతి దస్సేతి. **ఏత్థా**తి బోధిమ్హి, బోధియం వా. సమీపత్థే చేతం భుమ్మవచనం. **రుక్ఖోపీ**తి పిసద్దేన న మగ్గఞాణమేవాతి దస్సేతి. **మూలే**తి ఆసన్నే. **పఠమాభిసమ్బుద్ధో**తి అనునాసికలోపవసేన సన్ధీతి ఆహ "పఠమం అభిసమ్బుద్ధో"తి. "హుత్వా"తి ఇమినా "పఠమ"న్తిపదస్స భావనపుంసకం దస్సేతి. **సబ్బపఠమంయేవా**తి సబ్బేసం జనానం పఠమమేవ అభిసమ్బుద్ధో హుత్వాతి సమ్బన్ధో. ఏకో ఏవ పల్లఙ్కో **ఏకపల్లఙ్కో**తి అవధారణసమాసం దస్సేన్తో ఆహ "ఏకేనేవ పల్లఙ్కేనా"తి. "సకిం...పే.... ఆభుజితేనా"తి ఇమినా అవధారణఫలం దస్సేతి. **పల్లఙ్కో**తి చ ఊరుబద్ధాసనం. **విముత్తిసుఖం పటిసంవేదీ**తి ఏత్థ తదఙ్గాదీసు (పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧౦౪) పఞ్చసు విముత్తీసు పటిప్పస్సద్ధిసఙ్ఖాతా ఫలసమాపత్తి ఏవాధిప్పేతాతి ఆహ "ఫలసమాపత్తిసుఖ"న్తి. **ఫలసమాపత్తీ**తి అరహత్తఫలసమాపత్తి. సా హి విరుద్ధేహి ఉపక్కిలేసేహి ముచ్చితట్ఠేన **విముత్తీ**తి వుచ్చతి, తాయ సమ్పయుత్తం సుఖం **విముత్తిసుఖం,** చతుత్థజ్ఝానికం అరహత్తఫలసమాపత్తిసుఖం. అథవా తాయ జాతం సుఖం విముత్తిసుఖం, సకలకిలేసదుక్ఖూపసమసుఖం . "పటిసంవేదయమానో"తిఇమినా "పటిసంవేదీ"తి ఏత్థ ణీపచ్చయస్స కత్తుత్థం దస్సేతి. పునప్పునం సుట్ఠు వదతి అనుభవతీతి **పటిసంవేదీ**. పటిసంవేదీ హుత్వా నిసీదీతి సమ్బన్ధో.

పచ్చయాకారన్తి అవిజ్జాదిపచ్చయానం ఉప్పాదాకారం. కస్మా పచ్చయాకారో పటిచ్చసముప్పాదో నామాతి ఆహ "పచ్చయాకారో హీ"తిఆది. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. "అఞ్ఞమఞ్ఞ"న్తిఇమినా "పటిచ్చా"తిపదస్స కమ్మం దస్సేతి, "సహితే"తిఇమినా సంసద్దస్సత్థం. "ధమ్మే"తిఇమినా తస్స సరూపం. **ఏత్థా**తి ఇమిస్సం వినయట్ఠకథాయం. **తత్థా**తి "అనులోమపటిలోమ"న్తిపదే, అనులోమపటిలోమేసు వా. స్వేవ పచ్చయాకారో వుచ్చతీతి యోజనా. "అత్తనా కత్తబ్బకిచ్చకరణతో"తిఇమినా అనులోమసద్దస్స సభావత్థం దస్సేతి. **స్వేవా**తి పచ్చయాకారో ఏవ. **తం కిచ్చ**న్తి అత్తనా కత్తబ్బం తం కిచ్చం. **తస్స అకరణతో**తి అత్తనా కత్తబ్బకిచ్చస్స అకరణతో. ఇమినా పటిలోమసద్దస్స సభావత్థం దస్సేతి. **పురిమనయేనేవా**తి "అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా"తిఆదినా పురిమనయేనేవ. **వా**తి అథవా. **పవత్తియా**తి సంసారపవత్తియా.

అనులోమోతి అనుకూలో, అనురూపో వా. **ఇతరో**తి "అవిజ్జాయత్వేవా"తిఆదినా వుత్తో పచ్చయాకారో. **తస్సా**తి పవత్తియా. **పటిలోమో**తి పటివిరుద్ధో, **ఏత్థా**తి "అనులోమపటిలోమ"న్తిపదే. **అత్థో దట్ఠబ్బో**తి ఏత్థ అత్థో ఏవాతి సమ్భవతో తస్స ఫలం వా "సద్దన్తరత్థాపోహనేన సద్దో అత్థం వదతీ"తి వచనతో (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౧; దీ॰ ని॰ టీ॰ ౧.౧; మ॰ ని॰ టీ॰ ౧.ములపరియాయసుత్తవణ్ణనా; సం॰ ని॰ టీ॰ ౧.౧.ఓఘుతరయసుత్తవణ్ణనా; అ॰ ని॰ టీ॰ ౧.౧.రుపాదివగ్గవణ్ణనా) సద్దన్తరత్థాపోహనం వా దస్సేన్తో ఆహ "ఆదితో పనా"తిఆది. **యావ**సద్దో అవధివచనో. యావ అన్తం పాపేత్వాతి సమ్బన్ధో. **ఇతో**తి ఇమేహి వుత్తేహి ద్వీహి అత్థేహి. **"మనసాకాసీ"**తి ఏత్థ ఇకారలోపవసేన సన్ధీతి ఆహ "మనసి అకాసీ"తి. **తత్థా**తి "మనసాకాసీ"తిపదే. **యథా**తి యేనాకారేన. **ఇద**న్తి ఇమం ఆకారం. **తత్థా**తి "అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా"తిఆదిపాఠే అవయవత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. సమాసమజ్ఝే తసద్దేన పుబ్బపదస్సేవ లిఙ్గవచనాని గహేతబ్బానీతి ఆహ "అవిజ్జా చ సా పచ్చయో చా"తి . వాక్యే పన తసద్దేన పరపదస్సేవ లిఙ్గవచనాని గహేతబ్బాని. "అవిజ్జాపచ్చయా"తిపదం "సమ్భవన్తీ"తిపదేన సమ్బన్ధితబ్బన్తి ఆహ "తస్మా అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా సమ్భవన్తీ"తి. **సబ్బపదేసూ**తి "సఙ్ఖారపచ్చయా విఞ్ఞాణ"న్తిఆదీసు సబ్బేసు పదేసు.

యథా పనాతి యేనాకారేన పన. **ఇద**న్తి ఇమం ఆకారం. **తత్థా**తి "అవిజ్జాయ…పే॰… నిరోధో"తిఆదివాక్యే. **అవిజ్జాయత్వేవా**తి ఏత్థ "భద్దియోత్వేవా"తిఆదీసు వియ "భద్దియో ఇతి ఏవా"తి పదచ్ఛేదో కత్తబ్బో, న ఏవం "అవిజ్జాయ ఇతి ఏవా"తి, అథ ఖో "అవిజ్జాయ తు ఏవా"తి కాతబ్బోతి ఆహ "అవిజ్జాయ తు ఏవా"తి. "ప అతిమోక్ఖం అతిపమోక్ఖ"న్తిఆదీసు (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) వియ ఉపసగ్గబ్యత్తయేన వుత్తం, ఏవమిధ నిపాతబ్యత్తయేన వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. తత్థ ఏవసద్దేన సత్తజీవాదయో నివత్తేతి. తుసద్దో పక్ఖన్తరత్థజోతకో. అనులోమపక్ఖతో పటిలోమసఙ్ఖాతం పక్ఖన్తరం మనసాకాసీతి అత్థో. అసేసవిరాగనిరోధసద్దో అయుత్తసమాసో, ఉత్తరపదేన చ తతియాసమాసోతి ఆహ "విరాగసఙ్ఖాతేన మగ్గేన అసేసనిరోధా"తి. తత్థ అసేససద్దం విరాగసద్దేన సమ్బన్ధమకత్వా నిరోధసద్దేన సమ్బన్ధం కత్వా అత్థస్స గహణం **అయుత్తసమాసో** నామ. "మగ్గేనా"తిఇమినా విరాగసద్దస్సత్థం దస్సేతి. మగ్గో హి విరజ్జనట్ఠేన **విరాగో**తి వుచ్చతి. **సఙ్ఖారనిరోధో**తి ఏత్థ మగ్గేన నిరోధత్తా అనుప్పాదనిరోధో హోతీతి ఆహ "సఙ్ఖారానం అనుప్పాదనిరోధో హోతీ"తి. **అనుప్పాదనిరోధో**తి చ అనుప్పాదేన నిరోధో సముచ్ఛేదవసేన నిరుద్ధత్తా. **ఏవ**న్తి యథా అవిజ్జాయత్వేవ అసేసవిరాగనిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో, ఏవం తథాతి అత్థో. **తత్థా**తి "ఏవమేతస్సా"తిఆదివచనే. కేవలసద్దో సకలపరియాయోతి ఆహ "సకలస్సా"తి, అనవసేసస్సాతి అత్థో. అథవా సత్తజీవాదీహి అమిస్సితత్తా అమిస్సత్థోతి ఆహ "సుద్ధస్స వా"తి. "సత్తవిరహితస్సా"తి ఇమినా సుద్ధభావం దస్సేతి. **దుక్ఖక్ఖన్ధస్సా**తి ఏత్థ ఖన్ధసద్దో రాసత్థవాచకోతి ఆహ "దుక్ఖరాసిస్సా"తి.

ఏతమత్థం విదిత్వాతి ఏత్థ ఏతసద్దస్స విసయం దస్సేతుం వుత్తం "య్వాయ"న్తిఆది. తత్థ "అవిజ్జాదివసేన…పే॰… నిరోధో హోతీ"తి య్వాయం అత్థో వుత్తోతి యోజనా. సముదయో చ హోతీతి సమ్బన్ధో. **విదితవేలాయ**న్తి పాకటవేలాయం పసిద్ధకాలేతి అత్థో. **ఇమం ఉదాన**న్తి ఏత్థ ఇమసద్దో వుచ్చమానాపేక్ఖో. తస్మిం అత్థే విదితే సతీతి యోజనా. **పజాననతాయా**తి పకారేన జాననభావస్స. **సోమనస్సయుత్తఞాణసముట్ఠాన**న్తి సోమనస్సేన ఏకుప్పాదాదివసేన యుత్తేన ఞాణేన సముట్ఠానం, యుత్తం వా ఞాణసఙ్ఖాతం సముట్ఠానం ఉదానన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ **ఉదాన**న్తి కేనట్ఠేన ఉదానం? ఉదానట్ఠేన, మోదనట్ఠేన, కీళనట్ఠేన చాతి అత్థో. కిమిదం ఉదానం నామ? పీతివేగసముట్ఠాపితో ఉదాహారో. యథా (ఉదా॰ అట్ఠ॰ గన్థారమ్భకథా) హి యం తేలాదిమినితబ్బవత్థు మానం గహేతుం న సక్కోతి విసన్దిత్వా గచ్ఛతి, తం "అవసేకో"తి వుచ్చతి.

యఞ్చ జలం తళాకం గహేతుం న సక్కోతి, అజ్ఝోత్థరిత్వా గచ్ఛతి, తం “ఓఘో”తి వుచ్చతి. ఏవమేవం యం పీతివేగసముట్ఠాపితం వితక్కవిప్ఫారం హదయం సన్ధారేతుం న సక్కోతి, సో అధికో హుత్వా అన్తో అసణ్ఠహిత్వా వచీద్వారేన నిక్ఖమన్తో పటిగ్గాహకనిరపేక్ఖో ఉదాహారవిసేసో “ఉదాన”న్తి వుచ్చతి. “అత్తమనవాచం నిచ్ఛారేసీ”తి ఇమినా ఉదధాతుస్స ఉదాహారత్థం దస్సేతి.

తస్సాతి ఉదానస్స అత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **యదా**తి ఏత్థ దాపచ్చయస్స అత్థవాక్యం దస్సేన్తో ఆహ “యస్మిం కాలే”తి. **హవే**తి “బ్యత్త”న్తి ఇమస్మిం అత్థే నిపాతో. బ్యత్తం పాకటన్తి హి అత్థో. **పాతుభవన్తీ**తి ఏత్థ పాతునిపాతస్స అత్థస్స “హవే”తి నిపాతేన వుత్తత్తా భూధాతుస్సేవ అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “ఉప్పజ్జన్తీ”తి. **అనులోమ పటిలోమ పచ్చయాకార పటివేధసాధకా**తి అనులోమతో చ పటిలోమతో చ పచ్చయాకారస్స పటివిజ్ఝనస్స సాధకా. **బోధిపక్ఖియధమ్మా**తి బోధియా మగ్గఞాణస్స పక్ఖే భవా సత్తతింస ధమ్మా. అథవా పాతునిపాతేన సహ “భవన్తీ”తిపదస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పకాసన్తీ”తి. ఇమస్మిం నయే హవేసద్దో ఏకంసత్థవాచకో. **హవే** ఏకంసేనాతి హి అత్థో. **అభిసమయవసేనా**తి మగ్గఞాణవసేన . మగ్గఞాణఞ్హి యస్మా అభిముఖం చత్తారి సచ్చాని సమేచ్చ అయతి జానాతి, తస్మా **అభిసమయో**తి వుచ్చతి.

“కిలేససన్తాపనట్ఠేనా”తి ఇమినా ఆభుసో కిలేసే తాపేతీతి **ఆతాపో**తి వచనత్థం దస్సేతి. న వీరియసామఞ్ఞం హోతి, అథ ఖో సమ్మప్పధానవీరియమేవాతి ఆహ “సమ్మప్పధానవీరియవతో”తి. ఇమినా **ఆతాపీ**తి ఏత్థ ఈపచ్చయస్స వన్తుఅత్థం దస్సేతి. **ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానలక్ఖణేన చా**తి కసిణాదిఆరమ్మణం ఉపగన్త్వా నిజ్ఝానసభావేన అట్ఠసమాపత్తిసఙ్ఖాతేన ఝానేన చ. **లక్ఖణూపనిజ్ఝానలక్ఖణేన చా**తి అనిచ్చాదిలక్ఖణం ఉపగన్త్వా నిజ్ఝానసభావేన విపస్సనామగ్గఫలసఙ్ఖాతేన ఝానేన చ. “బాహితపాపస్సా”తి ఇమినా బాహితో అణో పాపో అనేనాతి **బ్రాహ్మణో**తి వచనత్థం దస్సేతి. అణసద్దో హి పాపపరియాయో. “ఖీణాసవస్సా”తి ఇమినా తస్స సరూపం దస్సేతి. **అథస్సా**తి అథ అస్స, తస్మిం కాలే బ్రాహ్మణస్సాతి అత్థో. యా ఏతా కఙ్ఖా వుత్తాతి సమ్బన్ధో. “కో ను ఖో…పే.… అవోచా”తిఆదినా (సం. ని. ౨.౧౨) నయేన చ తథా “కతమం ను ఖో…పే.… అవోచా”తిఆదినా (సం. ని. ౨.౩౫) నయేన చ పచ్చయాకారే వుత్తాతి యోజనా. **నో కల్లో పఞ్హో**తి అయుత్తో పఞ్హో, దుప్పఞ్హో ఏసోతి అత్థో. **తథా**తి ఏవం, తతో అఞ్ఞథా వా. యా చ సోళస కఙ్ఖా (మ. ని. ౧.౧౮; సం. ని. ౨.౨౦) ఆగతాతి సమ్బన్ధో. అపటివిద్ధత్తా కఙ్ఖాతి యోజనా. **సోళస కఙ్ఖా**తి అతీతవిసయా పఞ్చ, అనాగతవిసయా పఞ్చ, పచ్చుప్పన్నవిసయా ఛాతి సోళసవిధా కఙ్ఖా. **వపయన్తీ**తి వి అపయన్తి, ఇకారలోపేనాయం సన్ధి. విత్యూపసగ్గో ధాత్వత్థానువత్తకో, అపయన్తి – సద్దో అపగమనత్థోతి ఆహ “అపగచ్ఛన్తీ”తి. “నిరుజ్ఝన్తీ”తిఇమినా అపగమనత్థమేవ పరియాయన్తరేన దీపేతి. “కస్మా”తి ఇమినా “యతో పజానాతి సహేతుధమ్మ”న్తి వాక్యస్స పుబ్బవాక్యకారణభావం దస్సేతి. **సహేతుధమ్మ**న్తి ఏత్థ సహ అవిజ్జాదిహేతునాతి సహేతు, సఙ్ఖారాదికో పచ్చయుప్పన్నధమ్మో. సహేతు చ సో ధమ్మో చాతి సహేతుధమ్మోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అవిజ్జాదికేనా”తిఆది . “పటివిజ్ఝతీ”తి ఇమినా పజానా తీతి ఏత్థ ఞాధాతుయా అవబోధనత్థం దస్సేతి, మారణతోసనాదికే అత్థే నివత్తేతి. **ఇతీ**తి తస్మా, వపయన్తీతి యోజనా.

౨. పచ్చయక్ఖయస్సాతి పచ్చయానం ఖయట్ఠానస్స అసఙ్ఖతస్సాతి యోజనా. **తత్రా**తి దుతియఉదానే. ఖీయన్తి పచ్చయా ఏత్థాతి **ఖయం,** నిబ్బానన్తి ఆహ “పచ్చయానం ఖయసఙ్ఖాతం నిబ్బాన”న్తి. “అఞ్ఞాసీ”తి ఇమినా **అవేదీ**తి ఏత్థ విదధాతుయా ఞాణత్థం దస్సేతి, అనుభవనలాభాదికే నివత్తేతి. తస్మా వపయన్తీతి సమ్బన్ధో. **వుత్తప్పకారా**తి పఠమఉదానే వుత్తసదిసా. **ధమ్మా**తి బోధిపక్ఖియధమ్మా, చతుఅరియసచ్చధమ్మా వా.

౩. ఇమం ఉదానం ఉదానేసీతి సమ్బన్ధో. యేన మగ్గేన విదితోతి యోజనా. **తత్రాతి** తతియఉదానే. సో బ్రాహ్మణో తిట్ఠతీతి సమ్బన్ధో. తేహి ఉప్పన్నేహి బోధిపక్ఖియధమ్మేహి వా యస్స అరియమగ్గస్స చతుసచ్చధమ్మా పాతుభూతా, తేన అరియమగ్గేన వా విధూపయన్తి యోజనా. **వుత్తప్పకారన్తి** సుత్తనిపాతే వుత్తప్పకారం. **మారసేనన్తి** కామాదికం దసవిధం మారసేనం. "విధమేన్తో"తిఇమినా **విధూపయన్తి** ఏత్థ ధూపధాతుయా విధమనత్థం దస్సేతి, లిమ్పనత్థాదయో నివత్తేతి. "విద్ధం సేన్తో"తిఇమినా **విధమేన్తోతి** ఏత్థ ధముధాతుయా ధంసనత్థం దస్సేతి, సద్దత్థాదయో నివత్తేతి. **"సూరియోవ** ఓభాసయ"న్తిపదస్స "సూరియో ఇవా"తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యథా"తిఆది. **సూరియోతి** ఆదిచ్చో. సో హి యస్మా పఠమకప్పికానం సూరం జనేతి, తస్మా సూరియోతి వుచ్చతి. **అబ్భుగ్గతోతి** అభిముఖం ఉద్ధం ఆకాసం గతో, అబ్భం వా ఆకాసం ఉగ్గతో. **అబ్భ**సద్దో హి ఆకాసపరియాయో. ఆకాసో హి యస్మా ఆభుసో భాతి దిప్పతి, తస్మా **"అబ్భ"**న్తి వుచ్చతి. అయం పనేత్థ ఓపమ్మసంసన్దనం – యథా సూరియో ఓభాసయన్తో తిట్ఠతి, ఏవం బ్రాహ్మణో సచ్చాని పటివిజ్ఝన్తో. యథా సూరియో అన్ధకారం విధమేన్తో తిట్ఠతి, ఏవం బ్రాహ్మణో మారసేనమ్పి విధూపయన్తోతి.

ఏత్థాతి ఏతేసు తీసు ఉదానేసు. పఠమం ఉదానం ఉప్పన్నన్తి సమ్బన్ధో. ఇమిస్సా ఖన్ధకపాళియా ఉదానపాళిం సంసన్దన్తో ఆహ "ఉదానే పనా"తిఆది . ఉదానే పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తన్తి** ఉదానే వుత్తవచనం, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **అచ్చయేనాతి** అతిక్కమేన, తమేవత్థం విభావేన్తో ఆహ "తదా హీ"తిఆది. **తదాతి** "స్వే ఆసనా వుట్ఠహిస్సామీ"తి రత్తిం ఉప్పాదితమనసికారకాలే. భగవా మనసాకాసీతి సమ్బన్ధో. పురిమా ద్వే ఉదానగాథా ఆనుభావదీపికా హోన్తీతి యోజనా. **తస్సాతి** పచ్చయాకారపజాననపచ్చయక్ఖయాధిగమస్స. **ఏకేకమేవాతి** అనులోమపటిలోమేసు ఏకేకమేవ. **పఠమయామఞ్చాతి** అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం, నిరన్తరం పఠమయామకాలన్తి అత్థో. **ఇధ పనాతి** ఇమస్మిం ఖన్ధకే పన. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "భగవా హీ"తిఆది. తత్థ భగవా ఉదానేసీతి సమ్బన్ధో. **విసాఖపుణ్ణమాయాతి** విసాఖాయ యుత్తాయ పుణ్ణమాయ. "అరుణో ఉగ్గమిస్సతీ"తి వత్తబ్బసమయేతి సమ్బన్ధో. **సబ్బఞ్ఞుతన్తి** సబ్బఞ్ఞుభావం, అనావరణఞాణన్తి అత్థో. **తతోతి** అరుణుగ్గమనతో. **తం దివసన్తి** భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం, తస్మిం దివసేతి హి అత్థో. అచ్చన్తసంయోగే వా, తం దివసం కాలన్తి హి అత్థో. **ఏవం మనసి కత్వాతి** యథా తం దివసం అనులోమపటిలోమం మనసాకాసి, ఏవం మనసి కత్వాతి అత్థో. **ఇతీతి** ఏవం. "బోధిరుక్ఖమూలే…పే…. నిసీదీ"తి ఏవం వుత్తం తం సత్తాహన్తి యోజనా. **తత్థేవాతి** బోధిరుక్ఖమూలేయేవ.

౨. అజపాలకథా

౪. **న భగవాతి** ఏత్థ నకారో "ఉపసఙ్కమీ"తి పదేన యోజేతబ్బో, న ఉపసఙ్కమీతి హి అత్థో. **తమ్హా సమాధిమ్హాతి** తతో అరహత్తఫలసమాపత్తిసమాధితో. అనన్తరమేవ అనుపసఙ్కమనం ఉపమాయ ఆవికరోన్తో ఆహ "యథా పనా"తిఆది. ఇచ్చేవం వుత్తం న హోతీతి యోజనా. **ఇదన్తి** ఇదం అత్థజాతం. **ఏత్థాతి** "భుత్వా సయతీ"తి వాక్యే. **ఏవన్తి** ఉపమేయ్యజోతకో. **ఇధాపీతి** ఇమిస్సం "అథ ఖో భగవా"తిఆదిపాళియమ్పి. **ఇదన్తి** అయమత్థో దీపితో హోతీతి యోజనా. **ఏత్థాతి** "అథ ఖో భగవా"తిఆదిపాఠే.

అపరానిపీతి పల్లఙ్కసత్తాహతో అఞ్ఞానిపి. **తత్రాతి** "అపరానిపీ"తిఆదివచనే. భగవతి నిసిన్నే సతీతి యోజనా. **కిర**సద్దో విత్థారజోతకో . **కిం ను ఖోతి** పరివితక్కనత్థే నిపాతో. **ఏకచ్చానన్తి** అప్పేసక్ఖానం ఏకచ్చానం. **తాసన్తి** దేవతానం. **బలాధిగమట్ఠానన్తి** బలేన తేజసా అధిగమట్ఠానం. **అనిమిసేహీతి** ఉమ్మిసేహి. **సత్తాహన్తి** కమ్మత్థే చేతం ఉపయోగవచనం,

అచ్చన్తసంయోగే వా. ఏవఞ్హి సతి "కాల"న్తి కమ్మం వేదితబ్బం. **తం ఠాన**న్తి అనిమిసేహి అక్ఖీహి ఓలోకియమానట్ఠానం. **అథాతి** అనిమిససత్తాహస్స అనన్తరే. **రతనచఙ్కమే**తి రతనమయే చఙ్కమే. **తం ఠాన**న్తి చఙ్కమట్ఠానం. **తతో**తి చఙ్కమసత్తాహతో. **రతనఘర**న్తి రతనమయం గేహం. **తత్థా**తి రతనఘరే అభిధమ్మపిటకం విచినన్తోతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి రతనఘరే, అభిధమ్మపిటకే వా, నిద్ధారణే చేతం భుమ్మవచనం. **తం ఠాన**న్తి అభిధమ్మపిటకవిచినట్ఠానం.

ఏవన్తిఆది పుబ్బవచనస్స నిగమవసేన పచ్ఛిమవచనస్స అనుసన్ధినిదస్సనం. **తేనా**తి అజపాలానం నిసీదనకారణేన. **అస్సా**తి నిగ్రోధస్స. "అజపాలనిగ్రోధోత్వేవ నామ"న్తి ఇమినా ఉపచారవసేన నామలభనం దస్సేతి. అజపా బ్రాహ్మణా లన్తి నివాసం గణ్హన్తి ఏత్థాతి **అజపాలో,** ఉణ్హకాలే వా అన్తోపవిట్ఠే అజే అత్తనో ఛాయాయ పాలేతీతి **అజపాలో,** అజపాలో చ సో నిగ్రోధో చేతి **అజపాలనిగ్రోధో**తి వచనత్థానిపి పకరణన్తరేసు (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౪) దస్సితాని. **తత్రాపీ**తి అజపాలనిగ్రోధేపి. **బోధితో**తి బోధిరుక్ఖతో. **ఏత్థా**తి అజపాలనిగ్రోధే. భగవతి నిసిన్నేతి యోజనా. **తత్థా**తి "అథ ఖో అఞ్ఞతరో"తిఆదివచనే. **సో**తి బ్రాహ్మణో. **దిట్ఠమఙ్గలికో నామా**తి దిట్ఠసుతముతసఙ్ఖాతేసు తీసు మఙ్గలికేసు దిట్ఠమఙ్గలికో నామ కిరాతి అత్థో. "మానవసేన...పే॰... వుచ్చతీ"తి ఇమినా "హుంహు"న్తి కరోతీతి **హుంహుఙ్కో,** హుంహుఙ్కో జాతి సభావో ఇమస్సాతి **హుంహుఙ్కజాతికో**తి వచనత్థం దస్సేతి.

తేనాతి బ్రాహ్మణేన. **సిఖాప్పత్త**న్తి అగ్గప్పత్తం. **తస్సా**తి ఉదానస్స. **యో**తి పుగ్గలో, పటిజానాతీతి సమ్బన్ధో. "న దిట్ఠమఙ్గలికతాయా"తి ఇమినా అవధారణఫలం దస్సేతి. "బాహితపాపధమ్మత్తా"తి ఇమినా బాహితో పాపో ధమ్మో అనేనాతి **బాహితపాపధమ్మో**తి వచనత్థం దస్సేతి. "హుంహుఙ్కారపహానేనా"తి ఇమినా నత్థి హుంహుఙ్కారో ఇమస్సాతి **నిహుంహుఙ్కో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **రాగాదికసావాభావేనా**తి ఇమినా నత్థి రాగాదికసావో ఇమస్సాతి **నిక్కసావో**తి వచనత్థం దస్సేతి. "భావనానుయోగయుత్తచిత్తతాయా"తి ఇమినా యతం అనుయుత్తం అత్తం చిత్తం ఇమస్సాతి **యతత్తో**తి వచనత్థం దస్సేతి. ఏత్థ హి యతసద్దో వీరియవాచకో, యతధాతుయా నిప్ఫన్నో, అత్తసద్దో చిత్తపరియాయో. యతసద్దస్స యముధాతుయా చ నిప్ఫన్నభావం దస్సేతుం వుత్తం "సీలసంవరేన వా"తిఆది. "సఞ్ఞతచిత్తతాయా"తి ఇమినా యమతి సంయమతీతి **యతం,** యతం అత్తం చిత్తం ఇమస్సాతి **యతత్తో**తి వచనత్థం దస్సేతి. సచ్చాని విదన్తి జానన్తీతి **వేదానీ**తి వచనత్థేన మగ్గఞాణాని వేదాని నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "చతుమగ్గఞాణసఙ్ఖాతేహి వేదేహీ"తి. "చతుమగ్గఞాణసఙ్ఖాతాన"న్తి విభత్తిపరిణామం కత్వా "వేదాన"న్తిపదేన యోజేతబ్బో. **అన్త**న్తి నిబ్బానం. తఞ్హి యస్మా సఙ్ఖారానం అవసానే జాతం, తస్మా అన్తన్తి వుచ్చతి. పున **అన్త**న్తి అరహత్తఫలం. తఞ్హి యస్మా మగ్గస్స పరియోసానే పవత్తం, తస్మా అన్తన్తి వుచ్చతి. "మగ్గబ్రహ్మచరియస్స వుసితత్తా"తి ఇమినా వుసితం మగ్గసఙ్ఖాతం బ్రహ్మచరియం అనేనాతి **వుసితబ్రహ్మచరియో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **ధమ్మేన బ్రహ్మవాదం వదేయ్యా**తి వుత్తవచనస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "బ్రాహ్మణో అహన్తి ఏతం వాదం ధమ్మేన వదేయ్యా"తి. **ధమ్మేనా**తి భూతేన సభావేన. **లోకే**తి ఏత్థ సత్తలోకోవాధిప్పేతోతి ఆహ "సకలే లోకసన్నివాసే"తి.

౩. ముచలిన్దకథా

౫. అకాలమేఘోతి ఏత్థ వప్పాదికాలస్స అభావా న అకాలో హోతి, అథ ఖో వస్సకాలే అసమ్పత్తత్తా అకాలోతి ఆహ "అసమ్పత్తే వస్సకాలే"తి. "ఉప్పన్నమేఘో"తి ఇమినా అకాలే ఉప్పన్నో మేఘో **అకాలమేఘో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **గిమ్హానం పచ్ఛిమే మాసే**తి జేట్ఠమూలమాసే. **తస్మి**న్తి మేఘే. **సీతవాతదుద్దినీ**తి ఏత్థ సీతేన వాతేన దూసితం దినం ఇమిస్సా వట్టలికాయాతి సీతవాతదుద్దినీతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సా చ పనా"తిఆది. సా చ పన సత్తాహవట్టలికా సీతవాతదుద్దినీ

నామ అహోసీతి సమ్బన్ధో. “సమీపే పోక్ఖరణియా నిబ్బత్తో”తి ఇమినా ముచలిన్దస్స సమీపే నిబ్బత్తో **ముచలిన్దో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **ముచలిన్దో**తి చ నిచులో. సో నీపోతి చ పియకోతి చ వుచ్చతి. నాగస్స భోగో ఏకోపి సత్తాభుజత్తా “భోగేహీ”తి బహువచనవసేన వుత్తం. **తస్మిన్తి** నాగరాజే ఠితే సతీతి యోజనా. **తస్సాతి** నాగరాజస్స. **తస్మాతి** యస్మా భణ్డాగారగబ్భపమాణం అహోసి, తస్మా. ఠానస్స కారణం పరిదీపేతి అనేనాతి **ఠానకారణపరిదీపనం** “మా భగవన్తం సీత”న్తిఆదివచనం. **సోతి** నాగరాజా. **హీతి** సచ్చం. పాళియం “బాధయిత్థా”తి కిరియాపదం అజ్ఝాహరితబ్బన్తి ఆహ “మా సీతం భగవన్తం బాధయిత్థా”తి. **తత్థాతి** “మా భగవన్తం సీత”న్తిఆదివచనే. సత్తాహవట్టలికాయ సతీతి సమ్బన్ధో. **తమ్పీతి** ఉణ్హమ్పి. **నన్తి** భగవన్తం. **తస్సాతి** నాగరాజస్స. **ఉబ్బిద్ధన్తి** ఉద్ధం ఛిద్దం. విద్ధఛిద్దసద్దా హి పరియాయా. ఆకాసం మేఘపటలపటిచ్ఛన్నం ఆసన్నం వియ హోతి, మేఘపటలవిగమే దూరం వియ ఉపట్ఠాతి, తస్మా వుత్తం “మేఘవిగమేన దూరీభూత”న్తి. **విగతవలాహకన్తి** ఏత్థ విగతసద్దో అపగతత్థవాచకో, వలాహకసద్దో మేఘపరియాయోతి ఆహ “అపగతమేఘ”న్తి. ఇన్దనీలమణి వియ దిబ్బతీతి **దేవోతి** వచనత్థేన ఆకాసో దేవో నామాతి ఆహ “దేవన్తి ఆకాస”న్తి. **అత్తనో రూపన్తి** అత్తనో నాగసణ్ఠానం. ఇమినా **సకవణ్ణన్తి** ఏత్థ సకసద్దో అత్తవాచకో, వణ్ణసద్దో సణ్ఠానవేవచనోతి దస్సేతి.

సుఖో వివేకోతి ఏత్థ తదఙ్గ విక్ఖమ్భన సముచ్ఛేద పటిప్పస్సద్ధినిస్సరణవివేకసఙ్ఖాతేసు పఞ్చసు వివేకేసు నిబ్బానసఙ్ఖాతో నిస్సరణవివేకో చ కాయచిత్తఉపధివివేకసఙ్ఖాతేసు తీసు వివేకేసు నిబ్బానసఙ్ఖాతో ఉపధివివేకో చ గహేతబ్బోతి ఆహ “నిబ్బానసఙ్ఖాతో ఉపధివివేకో”తి. “చతుమగ్గఞాణసన్తోసేనా”తి ఇమినా **తుట్ఠస్సాతి** ఏత్థ పిణ్డపాతసన్తోసాదికే నివత్తేతి. **సుతధమ్మస్సాతి** ఏత్థ సుతసద్దో విస్సుతపరియాయోతి ఆహ “పకాసితధమ్మస్సా”తి, పాకటసచ్చధమ్మస్సాతి అత్థో. **పస్సతోతి** ఏత్థ మంసచక్ఖుస్స కరణభావేన ఆసఙ్కా భవేయ్యాతి ఆహ “ఞాణచక్ఖునా”తి. “అకుప్పనభావో”తి ఇమినా **అబ్యాపజ్జన్తి** ఏత్థ బ్యాపాదసద్దస్స దోసవాచకభావో చ ణ్యపచ్చయస్స భావత్థో చ దస్సితో. **ఏతేనాతి** “అబ్యాపజ్జ”న్తిపదేన. **మేత్తాపుబ్బభాగోతి** అబ్యాపజ్జస్స పుబ్బభాగే మేత్తాయ ఉప్పన్నభావో. **పాణభూతేసు సంయమోతి** ఏత్థ పాణభూతసద్దా వేవచనభావేన సత్తేసు ఏవ వత్తన్తీతి ఆహ “సత్తేసు చా”తి. **కరుణాపుబ్బభాగోతి** సంయమస్స పుబ్బభాగే కరుణాయ ఉప్పన్నభావో. **యాతి** యా విరాగతా. అనాగామిమగ్గస్స కామరాగస్స అనవసేసపహానత్తా వుత్తం “ఏతేన అనాగామిమగ్గో కథితో”తి. యాథావమానస్స అరహత్తమగ్గేన నిరుద్ధత్తా వుత్తం “అస్మి… పే॰… కథిత”న్తి. **ఇతోతి** అరహత్తతో.

౪. రాజాయతనకథా

౬. **పాచీనకోణేతి** పురత్థిమఅస్సే, పుబ్బదక్ఖిణదిసాభాగేతి అత్థో. **రాజాయతనరుక్ఖన్తి** ఖీరికారుక్ఖం. **తేన ఖో పన సమయేనాతి** ఏత్థ తసద్దస్స విసయం పుచ్ఛిత్వా దస్సేన్తో ఆహ “కతరేన సమయేనా”తి. నిసిన్నస్స భగవతోతి యోజనా. దేవరాజసద్దస్స అఞ్ఞో పజాపతిఆదయో దేవరాజానో నివత్తేతుం “సక్కో”తి వుత్తం. **తన్తి** హరీతకం. పరిభుత్తమత్తస్సేవ భగవతోతి సమ్బన్ధో. నిసిన్నే భగవతి.

“తేన ఖో పన సమయేనా”తి ఇమినా యేన సమయేన భగవా రాజాయతనమూలే నిసీది, తేన ఖో పన సమయేనాతి అత్థం దస్సేతి. **ఉక్కలజనపదతోతి** ఉక్కలనామకా జనపదమ్హా. యస్మిం దేసే భగవా విహరతి, తం దేసన్తి యోజనా. **ఏత్థాతి** “తం దేసం అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నా”తిపదే. **తేసన్తి** వాణిజానం. ఞాతిసాలోహితసద్దానం అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనత్తా “ఞాతీ”తి వుత్తే సాలోహితసద్దస్స అత్థో సిద్ధోతి దస్సేతుం వుత్తం “ఞాతిభూతపుబ్బా దేవతా”తి. **సాతి** దేవతా. **నేసన్తి** వాణిజానం. **తతోతి**

అపవత్తనకారణా. **తేతి** వాణిజా . **ఇదన్తి** అపవత్తనం. **బలిన్తి** ఉపహారం. **తేసన్తి** వాణిజానం. "సబ్బిమధుఫాణితాదీహి యోజేత్వా"తి పదం పుబ్బాపరాపేక్ఖం, తస్మా మజ్ఝే వుత్తం. **పతిమానేథాతి** ఏత్థ మాన పూజాయం పేమనేతి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౮ నకారన్తధాతు) వుత్తత్తా పూజనపేమనం నామ అత్థతో ఉపట్ఠహనన్తి ఆహ "ఉపట్ఠహథా"తి. **తం వోతి** ఏత్థ తంసద్దో పతిమాననవిసయో, వోసద్దో తీసు వోసద్దేసు తుమ్హసద్దస్స కారియో వోసద్దో, సో చ చతుత్థ్యత్థోతి ఆహ "తం పతిమానం తుమ్హాక"న్తి. **వో**కారో హి తివిధో తుమ్హసద్దస్స కారియో, యోవచనస్స కారియో, పదపూరణోతి. తత్థ తుమ్హసద్దస్స కారియో పఞ్చవిధో పచ్చత్తఉపయోగకరణసమ్పదానసామివచనవసేనాతి. తత్థ తుమ్హసద్దకారియో సమ్పదానవచనో ఇధాధిప్పేతో. తేనాహ "తుమ్హాక"న్తి. "య"న్తిసద్దస్స విసయో పటిగ్గహణత్థోతి ఆహ "యం పటిగ్గహణ"న్తి. **అస్సాతి** భవేయ్య. యో పత్తో అహోసీతి యోజనా. **అస్సాతి** భగవతో. **నోతి** పత్తో. సుజాతాయ ఆగచ్ఛన్తియా ఏవాతి సమ్బన్ధో. అనాదరే చేతం సామివచనం. **తేనాతి** అన్తరధాయహేతునా. **అస్సాతి** భగవతో. **హత్థేసూతి** కరణత్థే చేతం భుమ్మవచనం. హత్థేహీతి హి అత్థో. **కిమ్హీతి** కేన.

ఇతోతి ఆసళ్హీమాసజుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో. **ఏత్తకం కాలన్తి** ఏతం పమాణం ఏకూనపఞ్ఞాసదివసకాలం. **జిఘచ్ఛాతి** ఘసితుమిచ్ఛా. **పిపాసాతి** పాతుమిచ్ఛా. **అస్సాతి** భగవతో. చేతసా-చేతోసద్దానం సమ్బన్ధాపేక్ఖత్తా తేసం సమ్బన్ధం దస్సేతుం వుత్తం "అత్తనో"తి చ "భగవతో"తి చ. ఇమేహి సమ్బన్ధిసద్దానమసదిసత్తా సమ్బన్ధోపి అసదిసోతి దస్సేతి. **అత్తనోతి** చతున్నం మహారాజానం. సమాసోయేవ అవయవీపధానో హోతి, వాక్యం పన అవయవపధానోయేవాతి దస్సేన్తో ఆహ "చతూహి దిసాహీ"తి. పాళియం "ఆగన్త్వా"తి పాఠసేసో యోజేతబ్బో. "సిలామయే"తి ఇమినా సిలామయమేవ **సేలమయన్తి** అత్థం దస్సేతి. **ఇదన్తి** "సేలమయే పత్తే"తి వచనం. **యేతి** ముగ్గవణ్ణసిలామయే పత్తే. **తతోతి** ఇన్దనీలమణిమయపత్తఉపనామనతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. **తేసన్తి** చతున్నం మహారాజానం. చత్తారోపి అధిట్ఠహీతి సమ్బన్ధో . **యథాతి** యేనాకారేన, అధిట్ఠియమానేతి యోజనా. **ఏకసదిసోతి** ఏకంసేన సదిసో. అధిట్ఠితే పత్తేతి సమ్బన్ధో. **పత్తేతి** చ కరణత్థే భుమ్మవచనం. పత్తేన పటిగ్గహేసీతి హి అత్థో. **పచ్చగ్ఘేతి** ఏత్థ ఏకారో స్మింవచనస్స కారియోతి ఆహ "పచ్చగ్ఘస్మి"న్తి. పటి అగ్ఘన్తి పదవిభాగం కత్వా పటిసద్దో పాటేక్కత్థో, "అగ్ఘ"న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి మహగ్ఘత్థోతి దస్సేన్తో ఆహ "పాటేక్కం మహగ్ఘస్మి"న్తి. ఇమినా చత్తారో ఏకతో హుత్వా న మహగ్ఘా హోన్తి, పాటేక్కం పన మహగ్ఘా హోన్తీతి దస్సేతి. అథ వా సఉపసగ్గో **పచ్చగ్ఘసద్దో** అభినవపరియాయోతి ఆహ "అభినవే"తి. **అభినవోతి** చ అచిరతనవత్థుస్స నామం. అచిరతనవత్థు అచిరతనత్తా అబ్భుణ్హం వియ హోతి, తస్మా వుత్తం **''అబ్భుణ్హే''**తి. "తఙ్ఖణే నిబ్బత్తస్మి"న్తి ఇమినా తమేవత్థం విభావేతి. **ద్వేవాచికాతి**పదస్స సమాసవసేన చ తద్ధితవసేన చ నిప్ఫన్నభావం దస్సేన్తో ఆహ "ద్వే వాచా"తిఆది. **పత్తాతి** ఏత్థ ఏకో ఇతిసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠో. ఇతి తస్మా ద్వేవాచికాఇతి అత్థోతి యోజనా. **తేతి** వాణిజా. **అథాతి** తస్మిం కాలే. **తేతి** కేసే. **తేసన్తి** వాణిజానం. **పరిహరథాతి** అత్తనో అభివాదనపచ్చుట్ఠానట్ఠానన్తి పటిగ్గహేత్వా, పరిచ్ఛిన్దిత్వా వా హరథాతి అత్థో. **తేతి** వాణిజా. **అమతేనేవాతి** అమతేన ఇవ, అభిసిత్తా ఇవాతి యోజనా.

౫. బ్రహ్మాయాచనకథా

౭. భగవా ఉపసఙ్కమీతి సమ్బన్ధో. **తస్మిన్తి** అజపాలనిగ్రోధే. **ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణోతి** ఆచరితో సమ్మాచరితో, న ఏకస్స బుద్ధస్స ఆచిణ్ణో, అథ ఖో సబ్బబుద్ధానం ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణో, అతిఆచిణ్ణో నిచ్చాచిణ్ణోతి అత్థో. సఙ్ఖేపేన వుత్తమత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "జానన్తి హీ"తిఆది. **ధమ్మదేసనన్తి** భగవతో ధమ్మదేసనం, ధమ్మదేసనత్థాయ వా భగవన్తం, భగవన్తం వా

ధమ్మదేసనం. **తతో**తి యాచనకారణా. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. లోకసన్నివాసో బ్రహ్మాగరుకో యస్మా, ఇతి తస్మా ఉప్పాదేస్సన్తీతి యోజనా. **ఇతీ**తిఆది నిగమనం.

తత్థాతి పరివితక్కనాకారపాఠే. "పఞ్చకామగుణేసు అల్లీయ"న్తీతి ఇమినా అల్లీయన్తి అభిరమితబ్బట్ఠేన లగ్గన్తి ఏత్థాతి **ఆలయా** పఞ్చ కామగుణాతి వచనత్థం దస్సేతి. **అల్లీయన్తీ**తి లగ్గన్తి. "పఞ్చ కామగుణే అల్లీయన్తీ"తిపి పాఠో, ఏవం సతి అల్లీయన్తి అభిరమితబ్బట్ఠేన సేవియన్తీతి **ఆలయా** పఞ్చ కామగుణాతి వచనత్థో కాతబ్బో. **అల్లీయన్తీ**తి సేవన్తి. **తే**తి పఞ్చ కామగుణా. **''యదిద''**న్తిపదస్స యం ఇదన్తి పదవిభాగం కత్వా "య"న్తి చ "ఇద"న్తి చ సబ్బనామపదన్తి ఆసఙ్కా భవేయ్యాతి ఆహ "యదిదన్తి నిపాతో"తి. ఇమినా తీసు లిఙ్గేసు ద్వీసు చ వచనేసు వినాసం, వికారం వా విసదిసం వా నఅయనత్తా నగమనత్తా అబ్యయం నామాతి దస్సేతి, అత్థో పన సబ్బనామత్థోయేవాతి దట్ఠబ్బం. **తస్సా**తి "యదిద"న్తినిపాతస్స, అత్థోతి సమ్బన్ధో. **ఠాన**న్తి "ఠానం"ఇతిపదం. **పటిచ్చసముప్పాద**న్తి "పటిచ్చసముప్పాదో"ఇతిపదం. అత్థోపి యుత్తోయేవాతి దట్ఠబ్బం. **ఇమేస**న్తి సఙ్ఖారాదీనం పచ్చయుప్పన్నానం. **పచ్చయా**తి అవిజ్జాదికారణా. "ఇదప్పచ్చయా ఏవా"తి ఇమినా **ఇదప్పచ్చయతా**తి ఏత్థ తాపచ్చయస్స స్వత్థం దీపేతి "దేవతా"తిఆదీసు (ఖు॰ పా॰ అట్ఠ॰ ఏవమిచ్చాదిపాఠవణ్ణనా) వియ.

నో మమస్స కిలమథోతి ఏత్థ తంసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ "యా అజానన్తానం దేసనా నామా"తి, ఇమినా "దేసేయ్యం, న ఆజానేయ్యు"న్తి ద్విన్నమేవ కిరియాపదానం తసద్దస్స విసయభావం దస్సేతి, న ఏకస్స కిరియాపదస్స. **సో**తి దేసనాసఙ్ఖాతో కాయవచీపయోగో, ఇమినా వాక్యవిసయే తసద్దో ఉత్తరపదస్సేవ లిఙ్గవచనాని గణ్హాతీతి దస్సేతి, సమాసమజ్ఝే పన తసద్దో పుబ్బపదస్సేవ లిఙ్గవచనాని గణ్హాతి. తేన వుత్తం "అవిజ్జా చ సా పచ్చయో చా"తి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ పఠమబోధిసుత్తవణ్ణనా) చ "అభిధమ్మో చ సో పిటకఞ్చా"తి చ (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.పఠమమహాసఙ్గీతికథా; ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా) ఆది . **కిలమథో**తి కాయకిలమనహేతు. కిలమతి అనేనాతి కిలమథో. **అస్సా**తి భవేయ్య. **సా**తి కాయవచీపయోగసఙ్ఖాతా దేసనా. **విహేసా**తి కాయవిహింసాహేతు. విహింసతి ఇమాయాతి విహేసా. చిత్తేన పన బుద్ధానం కిలమథో వా విహేసా వా నత్థి అరహత్తమగ్గేన సముచ్ఛిన్నత్తా . "పటిభంసూ"తి ఏత్థ పటీతి కమ్మప్పవచనీయయోగత్తా "భగవన్త"న్తి ఏత్థ సామ్యత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ "భగవతో"తి. **''అను అచ్ఛరియా''**తి ఇమినా "న అచ్ఛరియా"తి పదవిభాగం నివత్తేతి, పునప్పునం అచ్ఛరియాతి అత్థో. **పటిభంసూ**తి ఏత్థ పటిసద్దో పటిభానత్థో, భాధాతు ఖాయనత్థోతి ఆహ "పటిభానసఙ్ఖాతస్స ఞాణస్స గోచరా అహేసు"న్తి. "గోచరా అహేసు"న్తి ఇమినా ఖాయనం నామ అత్థతో గోచరభావేన భవనన్తి దస్సేతి.

మేతి మమ, మయా వా, అధిగతం ధమ్మం పకాసితున్తి సమ్బన్ధో. అరియమగ్గసోతస్స పటి **పటిసోత**న్తి వుత్తే నిబ్బానమేవాతి ఆహ "పటిసోతం వుచ్చతి నిబ్బాన"న్తి. **నిబ్బానగామి**న్తి అరియమగ్గం. అరియమగ్గో హి యస్మా నిబ్బానం గమయతి, తస్మా నిబ్బానగామీతి వుచ్చతి. **తమోఖన్ధేనా**తి ఏత్థ తమసద్దో అవిజ్జాపరియాయో, ఖన్ధసద్దో రాసత్థోతి ఆహ "అవిజ్జారాసినా"తి. "అజ్ఝోత్థటా"తి ఇమినా **ఆవుటా**తి ఏత్థ వుధాతు ఆవరణత్థోతి దస్సేతి. **అప్పోస్సుక్కతాయా**తి ఏత్థ అపత్యూపసగ్గో అభావత్థో, తాపచ్చయో భావత్థోతి ఆహ "నిరుస్సుక్కభావేనా"తి.

౮. **లోకే**తి సత్తలోకే. **మహాబ్రహ్మే**తి మహాబ్రహ్మునో. **అప్పరజక్ఖజాతికా**తి ఏత్థ అప్పం రజం అక్ఖిమ్హి ఏతేసన్తి అప్పరజక్ఖా, అప్పరజక్ఖా జాతి సభావో ఏతేసన్తి **అప్పరజక్ఖజాతికా**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "పఞ్ఞామయే"తిఆది. "పఞ్ఞామయే"తి ఇమినా మంసమయేతి అత్థం నివత్తేతి. **ఏతేస**న్తి సత్తానం. **ధమ్మస్సా**తి తుపచ్చయయోగే ఛట్ఠీకమ్మం. ఆపుబ్బో ఞాధాతు పటివిజ్ఝనత్థోతి ఆహ "పటివిజ్ఝితారో"తి.

సంవిజ్జతి మలం ఏతేసన్తి **సమలా**, పూరణకస్సపాదికా ఛ సత్థారో, తేహి. "రాగాదీహీ"తి ఇమినా మలసరూపం దస్సేతి. **అవాపురేత**న్తి ఏత్థ అవపుబ్బో చ ఆపుబ్బో చ పురధాతు వివరణత్థోతి ఆహ "వివర ఏత"న్తి. వకారస్స పకారం కత్వా "అపాపురేత"న్తిపి పాఠో . అమతసద్దస్స సలిలాదయో నివత్తేతుం వుత్తం "నిబ్బానస్సా"తి. ఇమే సత్తా సుణన్తూతి సమ్బన్ధో. **విమలేనా**తి ఏత్థ విసద్దో అభావత్థోతి ఆహ "అభావతో"తి. ఇమినా నత్థి మలం ఏతస్సాతి **విమలో**తి వచనత్థం దస్సేతి . "సమ్మాసమ్బుద్ధేనా"తి ఇమినా అఞ్ఞపదత్థసరూపం దస్సేతి. అనుక్కమేన మగ్గేన బుజ్ఝితబ్బన్తి **అనుబుద్ధ**న్తి వుత్తే చతుసచ్చధమ్మో గహేతబ్బోతి ఆహ "చతుసచ్చధమ్మ"న్తి.

"సేలమయే"తి ఇమినా సిలాయ నిబ్బత్తో **సేలో**తి వచనత్థం దస్సేతి. "సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేనా"తి ఇమినా సమన్తచక్ఖుసరూపం దస్సేతి. భగవా త్వమ్పీతి యోజనా. ధమ్మసద్దో పఞ్ఞాపరియాయోతి ఆహ "ధమ్మమయం పఞ్ఞామయ"న్తి. అపేతో సోకో ఇమస్సాతి **అపేతసోకో**, భగవా. సోకం అవతరతీతి **సోకావతిణ్ణా**, జనతా. సోకావతిణ్ణఞ్చ జాతిజరాభిభూతఞ్చాతి చసద్దో యోజేతబ్బో. ఇమినా చసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠోతి దస్సేతి.

"భగవా"తిపదం "వీరో"తిఆదీసు యోజేతబ్బం. "వీరియవన్తతాయా"తి ఇమినా వీరం యస్సత్థీతి **వీరో**తి వచనత్థం దస్సేతి. సద్దసత్థేసు ఆలపనపదేసు విగ్గహో న కాతబ్బోతి ఇదం ఆలపనావత్థం సన్ధాయ వుత్తం, ఇధ పన తేసమత్థదస్సనత్థాయ విగ్గహో వుత్తోతి దట్ఠబ్బం. "దేవపుత్త...పే.... విజితత్తా"తి ఇమినా విజితో మారేహి సంగామో అనేనాతి **విజితసఙ్గామో**తి వచనత్థం దస్సేతి. ఏత్థ చ ఖన్ధమారో మచ్చుమారేన సఙ్గహితో ద్విన్నం మారానం ఏకతో విజితత్తా. "సత్తవాహో"తి పఠమక్ఖరేన చ "సత్థవాహో"తి దుతియక్ఖరేన చ యుత్తో. తత్థ సత్థవాహో వియాతి "**సత్థవాహో**"తి ఉపచారేన వుత్తే దుతియక్ఖరేన యుత్తో, సత్తే వహాహీతి **సత్తవాహో**తి ముఖ్యతో వుత్తే పఠమక్ఖరేన యుత్తో. ఇధ పన పఠమక్ఖరేన యుత్తోతి ఆహ "సత్తే వహతీతి సత్తవాహో"తి. నత్థి ఇణం ఇమస్సాతి **అణణో** భగవా.

౯. **బుద్ధచక్ఖునా**తి ఏత్థ చక్ఖు దువిధం మంసచక్ఖుఞాణచక్ఖువసేన. తత్థాపి మంసచక్ఖు దువిధం పసాదచక్ఖుససమ్భారచక్ఖువసేన. తత్థ పసాదరూపం పసాదచక్ఖు నామ, భముకట్ఠిపరిచ్ఛిన్నో మంసపిణ్డో ససమ్భారచక్ఖు నామ. ఞాణచక్ఖు పన పఞ్చవిధం (పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౩) దిబ్బధమ్మపఞ్ఞాబుద్ధసమన్తచక్ఖువసేన. తత్థ దిబ్బచక్ఖుఅభిఞ్ఞాఞాణం దిబ్బచక్ఖు నామ, హేట్ఠిమమగ్గత్తయం ధమ్మచక్ఖు నామ, అరహత్తమగ్గఞాణం పఞ్ఞాచక్ఖు నామ, ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణఞ్చ ఆసయానుసయఞాణఞ్చ బుద్ధచక్ఖు నామ, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం సమన్తచక్ఖు నామ. ఇధ పన "బుద్ధచక్ఖునా"తి వుత్తత్తా యథావుత్తద్వేఞాణానియేవాతి ఆహ "ఇన్ద్రియ...పే.... ఞాణేన చా"తి. **హీ**తి సచ్చం. **యేస**న్తి సత్తానం. **సద్ధాదీనీ**తి ఆదిసద్దేన వీరియసతిసమాధిపఞ్ఞిన్ద్రియాని సఙ్గణ్హాతి. **తిక్ఖానీ**తి తిఖిణాని. **ముదూనీ**తి సుఖుమతరాని. **ఆకారా**తి కారణా. ఇమాని తీణి దుకాని బాహిరత్థసమాసవసేన వుత్తాని. సుఖేన విఞ్ఞాపేతబ్బాతి **సువిఞ్ఞాపయా**, తథా **దువిఞ్ఞాపయా**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యే కథితకారణ"న్తిఆది . పరలోకో చ వజ్జఞ్చ **పరలోకవజ్జాని**, తాని భయతో

పస్సన్తీతి **పరలోకవజ్జభయదస్సావినోతి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “యే”తిఆది. ఇమాని ద్వే దుకాని కితవసేన వుత్తాని, ఇధ పచ్ఛిమదుకే “న అప్పేకచ్చే పరలోకవజ్జభయదస్సావినో”తి దుతియపదం న వుత్తం, పటిసమ్భిదామగ్గపాళియం (పటి॰ మ॰ ౧.౧౧౧) పన యుగళవసేన వుత్తం. ఉప్పలాని ఏత్థ సన్తీతి **ఉప్పలినీతి** వచనత్థేన గచ్ఛో వా లతా వా పోక్ఖరణీ వా వనం వా “ఉప్పలినీ”తి వుచ్చతి, ఇధ పన “వన”న్తి ఆహ “ఉప్పలవనే”తి. నిముగ్గానేవ హుత్వాతి సమ్బన్ధో. **పోసయన్తీతి** వడ్ఢన్తి, ఇమినా అన్తోనిముగ్గానేవ హుత్వా పోసయన్తీతి **అన్తోనిముగ్గపోసీనీతి** వచనత్థం దస్సేతి. “ఉదకేన సమ”న్తి ఇమినా ఉదకేన సమం **సమోదకం,** సమోదకం హుత్వా ఠితానీతి అత్థం దస్సేతి. “అతిక్కమిత్వా”తి ఇమినా **అచ్చుగ్గమ్మాతిపదస్స** అతిఉగ్గన్త్వాతి అత్థం దస్సేతి.

పటిచ్ఛన్నేన ఆరోపితాతి **పారుతా,** న పారుతా **అపారుతా**. అపారుతా నామ అత్థతో వివరణాతి ఆహ “వివటా”తి **సోతి** అరియమగ్గో . **హీతి** సచ్చం. **పచ్ఛిమపదద్వయేతి** గాథాయ ఉత్తమపదద్వయే. **అయమేవత్థోతి** అయం వక్ఖమానో ఏవం అత్థో దట్ఠబ్బోతి యోజనా. **హీతి** విత్థారో. **న భాసిన్తి** ఏత్థ ఉత్తమపురిసత్తా “అహ”న్తి వుత్తం. “దేవమనుజేసు”తి వత్తబ్బే ఏకసేసవసేన **‘‘మనుజేసూ’’తి** వుత్తన్తి ఆహ “దేవమనుస్సేసూ”తి.

౬. పఞ్చవగ్గియకథా

౧౦. తానుప్పత్తియాతి కారణేన ఉప్పత్తియా. నిక్కిలేసో జాతి సభావో ఇమస్సాతి **నిక్కిలేసజాతికో**. “ఞాణ”న్తి అవిసేసేన వుత్తేపి అత్థతో అనావరణఞాణమేవాతి ఆహ “సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణ”న్తి. **ఇతోతి** “ధమ్మం దేసేస్సామీ”తి పరివితక్కదివసతో, హేట్ఠాతి సమ్బన్ధో. దేవతా పన ఆళారస్స కాలఙ్కరణమేవ జానాతి, న ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తభావం. భగవా పన సబ్బం జానాతి, తేన వుత్తం “ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తో”తి. “పరిహీనత్తా”తి ఇమినా **మహాజానియోతి** ఏత్థ హాధాతుయా అత్థం దస్సేతి. **అస్సాతి** ఆళారస్స. మహతీ జానిఅస్సాతి “మహాజానికో”తి వత్తబ్బే కకారస్స యకారం కత్వా **‘‘మహాజానియో’’తి** వుత్తం. **అక్ఖణేతి** బ్రహ్మచరియవాసాయ అనోకాసే, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనేతి అత్థో. **హియ్యోతి** అనన్తరాతీతాహే. **సోపీతి** ఉదకో రామపుత్తోపి. పిసద్దో ఆళారాపేక్ఖో. తత్థ ఆళారో కాలామో యావఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనఝానలాభీ హోతి, తస్మా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తో. ఉదకో రామపుత్తో యావనేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనఝానలాభీ హోతి, తస్మా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తోతి దట్ఠబ్బం. **‘‘బహుకారా’’తి** చ “బహూపకారా”తి చ పాఠస్స ద్విధా యుత్తభావం దస్సేతుం వుత్తం “బహుకారాతి బహూపకారా”తి. పేసితత్తభావం మన్తి యోజనా. ఇమినా **పహితత్తన్తి** ఏత్థ అత్తసద్దో కాయవాచకోతి దస్సేతి.

౧౧. అన్తరాసద్దేన యుత్తత్తా “గయం, బోధి”న్తి ఏత్థ సామ్యత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ “గయాయ చ బోధిమణ్డస్స చా”తి.

గాథాయ చతూసు సబ్బసద్దేసు దుతియో **సబ్బసద్దో** అనవసేసత్థో, సేసా సావసేసత్థాతి దస్సేన్తో ఆహ “సబ్బం తేభూమకధమ్మ”న్తిఆది. వచనత్థో సువిఞ్ఞేయ్యోవ. అరహత్తఫలస్సాపి తణ్హక్ఖయత్తా వుత్తం “తణ్హక్ఖయే నిబ్బానే”తి. **సయంసద్దో** అత్తపరియాయో, **అభిఞ్ఞాయసద్దో** తు త్వాపచ్చయన్తోతి ఆహ “అత్తనావ జానిత్వా”తి. “సబ్బం చతుభూమకధమ్మ”న్తి ఇమినా ఞాధాతుయా కమ్మం దస్సేతి. “అయం మే ఆచరియో”తి ఉద్దిసనాకారదస్సనం.

“లోకుత్తరధమ్మే”తి ఇమినా లోకియధమ్మే పన ఆచరియో (మి॰ ప॰ ౪.౫.౧౧) అత్థీతి దస్సేతి. **పటిపుగ్గలోతి** ఏత్థ **పటి**సద్దో పటిభాగత్థోతి ఆహ “పటిభాగపుగ్గలో”తి. సదిసపుగ్గలో నామ నత్థీతి అత్థో. **సీతిభూతోతి** సీతి హుత్వా భూతో, సీతిభావం వా పత్తో.

కాసీనన్తి బహువచనవసేన వుత్తత్తా జనపదానం నామం. జనపదసమూహస్స రట్ఠనామత్తా వుత్తం “కాసిరట్ఠే”తి. “నగర”న్తి ఇమినా **పుర**సద్దో నగరపరియాయోతి దస్సేతి. **పటిలాభాయాతి** పటిలాభాపనత్థాయ. “భేరి”న్తి ఇమినా **దున్దుభి**సద్దో భేరివాచకోతి దస్సేతి. భేరి హి “దుందు”న్తిసద్దేన ఉభి పూరణమేత్థాతి **దున్దుభీతి** వుచ్చతి. దకారరకారానం సంయోగం కత్వా దున్ద్రుభీతిపి పాఠో అత్థి, సో అపాఠోయేవ. “పహరిస్సామీ”తి ఏత్థ పహరసద్దేన **ఆహఞ్ఛన్తి** ఏత్థ ఆపుబ్బహనధాతుయా అత్థం దస్సేతి, స్సామిసద్దేన అజ్జతనిఇంవిభత్తియా అనాగతకాలే పవత్తభావం, ఇతిసద్దేన గమనాకారవాచకస్స ఇతిసద్దస్స లోపభావం దస్సేతి.

అనన్తజినోతి అనన్తసఙ్ఖాతస్స సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పదట్ఠానభూతేన అరహత్తమగ్గఞాణేన సబ్బకిలేసారీనం జితవా, ఏతేన ఫలూపచారేన అనన్తజినభావం దస్సేతి. **హుపేయ్య పావుసోతి** ఏత్థ “హుపేయ్య అపి ఆవుసో”తి పదవిభాగం కత్వా హుధాతు సత్తత్థవాచకో, అపిసద్దో ఏవంనామవాచకోతి దస్సేన్తో ఆహ ఆవుసో “ఏవం నామ భవేయ్యా”తి. వకారస్స పకారం కత్వా “**హుపేయ్యా**”తి పాఠోపి యుజ్జతియేవ.

౧౨. “అత్థాయ పటిపన్నో”తి ఇమినా బాహుల్లస్స అత్థాయ పటిపన్నో **బాహుల్లికోతి** వచనత్థం దస్సేతి. **పధానతోతి** దుక్కరచరియాయ పదహనతో. “భట్ఠో”తి ఇమినా **విబ్భన్తోతి** ఏత్థ విపుబ్బభముధాతుయా అనవట్ఠానత్థో నామ అత్థతో భట్ఠోతి దస్సేతి. **సోతన్తి** ఏత్థ సోతసద్దస్స సోతవిఞ్ఞాణాదివాచకత్తా “సోతిన్ద్రియ”న్తి వుత్తం. **ఇరియాయాతి** ఏత్థ ఇరియనం చరణం ఇరియాతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “దుక్కరచరియాయా”తి. **అభిజానాథ నోతి** ఏత్థ **నో**సద్దో నుసద్దత్థోతి ఆహ “అభిజానాథ నూ”తి. **వాక్యన్తి** వాచకం. **సఞ్ఞాపేతున్తి**పదస్స సఞ్ఞాపనాకారం దస్సేతుం వుత్తం “అహం బుద్ధో”తి.

౧౩. **ఇతోతి** “చక్ఖుకరణీ”తిఆదితో. **పదత్థతోతి** పదతో చ అత్థతో చ, పదానం అత్థతో వా. **ఇతోతి** యథావుత్తతో. **హీతి** సచ్చం. **సుత్తన్తకథన్తి** సుత్తన్తవసేన వుత్తవచనం.

౧౪. **దేవతాకోటీహీతి** బ్రహ్మసఙ్ఖాతాహి దేవతాకోటీహి. పతిట్ఠితస్స తస్స ఆయస్మతోతి సమ్బన్ధో. సావ ఏహిభిక్ఖుఉపసమ్పదాతి యోజనా.

౧౮. దుతియదివసే ధమ్మచక్ఖుం ఉదపాదీతి సమ్బన్ధో. “దుతియదివసే”తిఆది పాటిపదదివసం ఉపనిధాయ వుత్తం. **పక్ఖస్సాతి** ఆసళ్హీమాసకాళపక్ఖస్స. సబ్బేవ తే భిక్ఖూతి యోజనా. **అనత్తసుత్తేనాతి** అనత్తలక్ఖణసుత్తన్తేన (మహావ॰ ౨౦; సం॰ ని॰ ౩.౫౯).

పఞ్చమియా పక్ఖస్సాతి పక్ఖస్స పఞ్చమియా. **లోకస్మిన్తి** సత్తలోకే. “**మనుస్సఅరహన్తోతి** ఇమినా దేవఅరహన్తో బహూతి దస్సేతి.

౭. పబ్బజ్జాకథా

౩౧. పోరాణానుపోరాణానన్తి పురాణే చ అనుపురాణే చ భవానం. **ఏకసట్ఠీ**తి ఏకో చ సట్ఠి చ, ఏకేన వా అధికా సట్ఠి ఏకసట్ఠి.

తత్రాతి తేసు ఏకసట్ఠిమనుస్సఅరహన్తేసు. **పుబ్బయోగో**తి పుబ్బే కతో ఉపాయో, పుబ్బూపనిస్సయోతి అత్థో. **వగ్గబన్ధేనా**తి సమూహం కత్వా బన్ధేన. **తే**తి పఞ్చపణ్ణాస జనా. **ఝాపేస్సామా**తి డయ్హిస్సామ. **నీహరింసూ**తి గామతో నీహరింసు. **తేసూ**తి పఞ్చపణ్ణాసజనేసు. పఞ్చ జనే ఠపేత్వాతి సమ్బన్ధో. **సేసా**తి పఞ్చహి జనేహి అవసేసా. **సో**తి యసో దారకో. **తేపీ**తి చత్తారోపి జనా. **తత్థా**తి సరీరే. **తే సబ్బేపీ**తి యసస్స మాతాపితుభరియాహి సద్ధిం సబ్బేపి తే సహాయకా. **తేనా**తి పుబ్బయోగేన.

ఆమన్తేసీతి కథేసి.

౩౨. దిబ్బేసు విసయేసు భవా **దిబ్బా** లోభపాసాతి దస్సేన్తో ఆహ "దిబ్బా నామా"తిఆది. **లోభపాసా**తి లోభసఙ్ఖాతా బన్ధనా. **అసవనతా**తి ఏత్థ కరణత్థే పచ్చత్తవచనన్తి ఆహ "అసవనతాయా"తి. **పరిహాయన్తీ**తి ఏత్థ కేన పరిహాయన్తీతి ఆహ "విసేసాధిగమతో"తి. **విసేసాధిగమతో**తి మగ్గఫలసఙ్ఖాతస్స విసేసస్స అధిగమతో.

౩౩. అన్తం లామకం కరోతీతి **అన్తకో**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "లామకా"తి. "హీనసత్తా"తి ఇమినా అన్తకస్స సరూపం దస్సేతి. ఆమన్తనపదమేతం. **తన్తి** రాగపాసం. **హీ**తి సచ్చం. **సో**తి మారో పాపిమా. అన్తలిక్ఖే చరన్తానం పఞ్చాభిఞ్ఞానమ్పి బన్ధనత్తా అన్తలిక్ఖే చరతి పవత్తతీతి **అన్తలిక్ఖచరో**తి వచనత్థేన రాగపాసో "అన్తలిక్ఖచరో"తి మారేన పాపిమతా వుత్తో.

౩౪. నానాజనపదతోతి ఏకిస్సాపి దిసాయ నానాజనపదతో. "అనుజానామి...పే.... పబ్బాజేథా"తిఆదిమ్హి వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. పబ్బాజేన్తేన భిక్ఖునా పబ్బాజేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. యే పటిక్ఖిత్తా పుగ్గలాతి యోజనా. **పరతో**తి పరస్మిం. "న భిక్ఖవే...పే.... పబ్బాజేతబ్బో"తి పాళిం (మహావ. ౮౯) ఆదిం కత్వాతి యోజనా. **తే**తి పటిక్ఖిత్తపుగ్గలే. **సోపి చా**తి సోపి చ పుగ్గలో. అనుఞ్ఞాతోయేవ పబ్బాజేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **తస్స చా**తి పుగ్గలస్స చ, అథ వా తేసఞ్చ మాతాపితూనం. వచనవిపల్లాసో హేస. అనుజాననలక్ఖణం వణ్ణయిస్సామాతి సమ్బన్ధో.

ఏవన్తి ఇమినా వుత్తనయేన. చసద్దో వాక్యసమ్పిణ్డనత్థో. సచే అచ్ఛిన్నకేసో హోతి చ, సచే ఏకసీమాయ అఞ్ఞోపి భిక్ఖూ అత్థి చాతి అత్థో. **అఞ్ఞోపీ**తి అత్తనా అపరేపి. **భణ్డూ**తి ముణ్డో, సోయేవ కమ్మం **భణ్డుకమ్మం. తస్సా**తి భణ్డుకమ్మస్స. **ఓకాసో**తి పబ్బజ్జాయ ఖణో. "ఓకాసం న లభతీ"తి వత్వా తస్స కారణం దస్సేతుం వుత్తం "సచే"తిఆది.

అవుత్తోపీతి ఏత్థ పిసద్దో వుత్తో పన కా నామ కథాతి దస్సేతి. **ఉపజ్ఝాయం ఉద్దిస్స పబ్బాజేతీ**తి ఏత్థ పబ్బజ్జా చతుబ్బిధా తాపసపబ్బజ్జా పరిబ్బాజకపబ్బజ్జా సామణేరపబ్బజ్జా ఉపసమ్పదపబ్బజ్జాతి. తత్థ కేసమస్సుహరణం **తాపసపబ్బజ్జా** నామ వక్కలాదిగహణతో పఠమమేవ వజితబ్బత్తా. **ఇసిపబ్బజ్జాతి**పి తస్సాయేవ నామం. కేసమస్సుహరణమేవ **పరిబ్బాజకపబ్బజ్జా** నామ కాసాయాదిగహణతో పఠమమేవ వజితబ్బత్తా. కేసమస్సుహరణఞ్చ కాసాయచ్ఛాదనఞ్చ **సామణేరపబ్బజ్జా** నామ సరణగహణతో పఠమమేవ వజితబ్బత్తా. **ఉపసమ్పదపబ్బజ్జా** తివిధా ఏహిభిక్ఖుఉపసమ్పదపబ్బజ్జా సరణగహణూపసమ్పదపబ్బజ్జా ఞత్తిచతుత్థవాచికూపసమ్పదపబ్బజ్జాతి. తత్థ **ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదపబ్బజ్జాయం** కేసమస్సుహరణాది సబ్బం ఏకతోవ సమ్పజ్జతి "ఏహి భిక్ఖూ"తి భగవతో వచనేన

అభినిప్ఫన్నత్తా. **సరణగహణూపసమ్పదపబ్బజ్జా** సామణేరపబ్బజ్జసదిసాయేవ. కేసమస్సుహరణఞ్చ కాసాయచ్ఛాదనఞ్చ సరణగహణఞ్చ **ఇత్తిచతుత్థవాచికూపసమ్పదపబ్బజ్జా** నామ కమ్మవాచాగహణతో పరమమేవ వజితబ్బత్తా. తత్థ సామణేరపబ్బజ్జం సన్ధాయ వుత్తం "ఉపజ్ఝాయం ఉద్దిస్స పబ్బాజేతీ"తి. **ఉపజ్ఝాయం ఉద్దిస్సాతి** ఉపజ్ఝాయస్స వేయ్యావచ్చకరట్ఠాననియమం కత్వా. పబ్బజ్జాకమ్మే అత్తనో ఇస్సరియమకత్వాతి అత్థో. దహరేన భిక్ఖునా కేసచ్ఛేదనం కాసాయచ్ఛాదనం సరణదానన్తి తీణి కిచ్చాని కాతబ్బానియేవ. కేచి "సరణాని పన సయం దాతబ్బానీ"తి పాఠం ఇధానేత్వా దహరేన భిక్ఖునా సరణాని న దాతబ్బానీతి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం దహరస్స భిక్ఖుత్తా, భిక్ఖూనం పబ్బాజేతుం లభనత్తా చ. ఉపజ్ఝాయో చే కేసచ్ఛేదనఞ్చ కాసాయచ్ఛాదనఞ్చ అకత్వా పబ్బజ్జత్థం సరణానియేవ దేతి, న రుహతి పబ్బజ్జా పబ్బజ్జాయ అకత్తబ్బత్తా. కమ్మవాచం సావేత్వా ఉపసమ్పాదేతి, రుహతి ఉపసమ్పదా అపత్తచీవరానం ఉపసమ్పదసిద్ధితో, కమ్మవిపత్తియా అభావతో చ. **ఖణ్డసీమన్తి** ఉపచారసీమట్ఠం బద్ధసీమం. **పబ్బాజేత్వాతి** కేసచ్ఛేదనం సన్ధాయ వుత్తం "కాసాయాని అచ్ఛాదేత్వా"తి కాసాయచ్ఛాదనస్స విసుం వుత్తత్తా. సామణేరస్స సరణదానస్స అరుహత్తా "సరణాని పన సయం దాతబ్బానీ"తి వుత్తం. పురిసం పబ్బాజేతున్తి సమ్బన్ధో. **హీతి** సచ్చం. **ఆణత్తియాతి** భిక్ఖూనం ఆణత్తియా. **యేన కేనచీతి** గహట్ఠపబ్బజితేసు యేన కేనచి.

"భబ్బరూపో"తి వత్వా తస్స అత్థం దస్సేతుం వుత్తం "సహేతుకో"తి. **సహేతుకోతి** మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయేహి సహ పవత్తో. **యసస్సీతి** పరివారయసేన చ కిత్తియసేన చ సమన్నాగతో. **ఓకాసం కత్వాపీతి** ఓకాసం కత్వా ఏవ. **సయమేవాతి** న అఞ్ఞో ఆణాపేతబ్బో. **ఏత్తోయేవాతి** దస్సనట్ఠానతోయేవ. **అస్సాతి** పబ్బజ్జాపేక్ఖస్స. **ఖజ్జు వాతి** కణ్డువనం వా. "కచ్ఛు వా"తిపి పాఠో, పామం వాతి అత్థో. **పిళకా వాతి** ఫోటా వా. **ఏత్తకేనాతి** ఏతపమాణేన ఘంసిత్వా న్హాపనమత్తేన. **అనివత్తిధమ్మాతి** గిహిభావం అనివత్తనసభావా. **కతఞ్ఞూతి** కతస్సూపకారస్స జాననసీలా. **కతవేదినోతి** కతఞ్ఞూపకారస్స వేదం పాకటం కరోన్తో.

అనియ్యానికకథాతి యావదత్థం సుపిత్వా యావదత్థం భుఞ్జిత్వా చిత్తకేళిం కరోన్తో అనుక్కణ్ఠితో విహరాహీతిఆదికా కథా. నకథేతబ్బం దస్సేత్వా కథేతబ్బం దస్సేన్తో ఆహ "అథఖ్వస్సా"తి. **అస్సాతి** పబ్బజ్జాపేక్ఖస్స. ఆచిక్ఖనాకారం దస్సేన్తో ఆహ "ఆచిక్ఖన్తేన చా"తిఆది. **వణ్ణ...పే.... వసేనాతి** వణ్ణో చ సణ్ఠానఞ్చ గన్ధో చ ఆసయో చ ఓకాసో చ, తేసం వసేన, ఆచిక్ఖితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **హీతి** ఫలజోతకో, ఆచిక్ఖనస్స ఫలం వక్ఖామీతి అత్థో. **సోతి** పబ్బజ్జాపేక్ఖో. **పుబ్బేతి** పుబ్బభవే, పబ్బజనతో పుబ్బే వా. కణ్టకవేధాపేక్ఖో పరిపక్కగణ్డో వియ ఞాణం పవత్తతీతి యోజనా. **అస్సాతి** పబ్బజ్జాపేక్ఖస్స. **ఇన్దాసనీతి** సక్కస్స వజిరావుధో. సో హి ఇన్దేన అసీయతి ఖిపీయతీతి ఇన్దాసనీతి వుచ్చతి. ఇన్దాసని పబ్బతే చుణ్ణయమానా వియ సబ్బే కిలేసే చుణ్ణయమానంయేవాతి యోజనా. **ఖురగ్గేయేవాతి** ఖురస్స కోటియమేవ. ఖురకమ్మపరియోసానేయేవాతి అత్థో. **హీతి** సచ్చం. **తస్మాతి** యస్మా పత్తా, తస్మా. **అస్సాతి** పబ్బజ్జాపేక్ఖస్స.

గిహిగన్ధన్తి గేహే ఠితస్స జనస్స గన్ధం. **అథాపీతి** యదిపి అచ్ఛాదేతీతి సమ్బన్ధో. **అస్సాతి** పబ్బజ్జాపేక్ఖస్స. **ఆచరియో వాతి** సరణదానాచరియో వా కమ్మవాచాచరియో వా ఓవాదాచరియో వా. **తంయేవ వాతి** పబ్బజ్జాపేక్ఖమేవ వా. **తేన భిక్ఖునావాతి** ఆచరియుపజ్ఝాయభిక్ఖునా ఏవ.

అనాణత్తియాతి ఆచరియుపజ్ఝాయేహి అనాణత్తియా. ఇమినా ఆచరియుపజ్ఝాయేహి అనాణత్తేన యేన కేనచి నివాసనాదీని న కాతబ్బానీతి దస్సేతి. **భిక్ఖునాతి** ఆచరియుపజ్ఝాయభిక్ఖునా. **తస్సేవాతి** పబ్బజ్జాపేక్ఖస్సేవ. **ఉపజ్ఝాయమూలకేతి** ఉపజ్ఝాయమూలకే నివాసనపారుపనే. **అయన్తి** వినిచ్ఛయో.

తత్థాతి పబ్బజ్జూపసమ్పదట్ఠానే. **తేస**న్తి భిక్ఖూనం. **అథా**తి వన్దాపనతో పచ్ఛా, వన్దాపనస్స అనన్తరా వా. "ఏవం వదేహీ"తి పాళినయనిదస్సనముఖేన "యమహం వదామి, తం వదేహీ"తి అట్ఠకథానయం నిదస్సేతి. **అథా**తి తదనన్తరం. **అస్సా**తి పబ్బజ్జాపేక్ఖస్స, దాతబ్బానీతి సమ్బన్ధో. **ఏకపదమ్పీ**తి తీసు వాక్యపదేసు ఏకం వాక్యపదమ్పి, నవసు వా విభత్యన్తపదేసు ఏకపదమ్పి. **ఏకక్ఖరమ్పీ**తి చతువీసతక్ఖరేసు ఏకక్ఖరమ్పి.

ఏకతో సుద్ధియాతి ఏకస్సేవ కమ్మవాచాచరియస్స ఠానకరణసమ్పత్తియా సుజ్ఝనేన. **ఉభతో సుద్ధియావా**తి ఉభయేసం సరణదానాచరియసామణేరానం సుజ్ఝనేన ఏవ. **ఠానకరణసమ్పద**న్తి ఉరఆదిట్ఠానానఞ్చ సంవుతాదికరణానఞ్చ సమ్పదం. **వత్తు**న్తి ఠానకరణసమ్పదం వత్తుం. న **సక్కోతీ**తి వత్తుం న సక్కోతీతి యోజనా.

ఇమానీతి సరణాని. చసద్దో ఉపన్యాసో, పనసద్దో పదాలఙ్కారో. **ఏకసమ్బన్ధానీ**తి ఏకతో సమ్బన్ధాని. అనునాసికన్తం కత్వా దానకాలే "బుద్ధం"ఇతి "సరణం"ఇతి పదానఞ్చ "సరణం"ఇతి "గచ్ఛామి"ఇతి పదానఞ్చ అన్తరా విచ్ఛేదమకత్వా ఏకసమ్బన్ధమేవ కత్వా దాతబ్బానీతి వుత్తం హోతి. కస్మా తిణ్ణం పదానమన్తరా బ్యవధానస్స కస్సచి అక్ఖరస్స అభావతో. **విచ్ఛిన్దిత్వా**తి విచ్ఛేదం కత్వా. మకారన్తం కత్వా దానకాలే తిణ్ణం పదానమన్తరా ఏకసమ్బన్ధమకత్వా విచ్ఛిన్దిత్వా ఏవ కత్వా దాతబ్బానీతి వుత్తం హోతి. కస్మా? తిణ్ణం పదానమన్తరా బ్యవధానస్స నిస్సరస్స మకారస్స అత్థిభావతో. అన్ధకట్ఠకథాయం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **త**న్తి వచనం, "నత్థీ"తిపదే కత్తా, "న వుత్త"న్తిపదే కమ్మం. **తథా**తి "అహం భన్తే బుద్ధరక్ఖితో"తిఆదినా ఆకారేన, అవదన్తస్స సరణం న కుప్పతి, బుకారదకారాదీనం బ్యఞ్జనానం ఠానకరణసమ్పదం హాపేన్తస్సేవ సరణం కుప్పతీతి అధిప్పాయో.

"తిక్ఖత్తు"న్తి ఇమినా సకిం వా ద్విక్ఖత్తుం వా న వట్టతీతి దీపేతి. తిక్ఖత్తుతో అధికం పన సహస్సక్ఖత్తుమ్పి వట్టతియేవ. **తత్థా**తి తాసు పబ్బజ్జాఉపసమ్పదాసు. **పరతో**తి పరస్మిం. **సా**తి ఉపసమ్పదా. పబ్బజ్జా పన అనుఞ్ఞాతా ఏవాతి సమ్బన్ధో. **పరతోపీ**తి పిసద్దో పుబ్బాపేక్ఖో. **సా**తి పబ్బజ్జా. **ఏత్తావతా**తి ఏత్తకేన కేసచ్ఛేదనకాసాయచ్ఛాదనసరణదానేన. **హీ**తి ఫలజోతకో.

ఏసాతి ఏసో సామణేరోతి అత్థో. "గతిమా"తి వత్వా తస్సత్థం దస్సేన్తో ఆహ "పణ్డితజాతికో"తి. **అథా**తి ఏవం సతి. **అస్సా**తి సామణేరస్స. **తస్మింయేవ ఠానే**తి సామణేరభూమియం ఠితట్ఠానేయేవ. యథా భగవతా ఉద్దిట్ఠాని, తథా ఉద్దిసితబ్బానీతి యోజనా. **ఏత**న్తి "అనుజానామి...పే.... జాతరూప రజతపటిగ్గహణా వేరమణీ"తి వచనం.

తన్తి అన్ధకట్ఠకథాయం వుత్తవచనం. **యథాపాళియావా**తి ఏవసద్దో సన్నిట్ఠానత్థో, తేన యథాపాళియావ ఉద్దిసితబ్బాని. యథాపాళిం విసజ్జేత్వా అఞ్ఞథా ఏవ ఉద్దిసితబ్బానీతి వాదం నివారేతి. యథాపాళిం విసజ్జేత్వా అఞ్ఞథా "పాణాతిపాతా వేరమణిం సిక్ఖాపదం సమాదియామీ"తి ఉద్దిసన్తోపి నిద్దోసోయేవ. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **తానీ**తి సిక్ఖాపదాని. **యావా**తి యత్తకం కాలం న జానాతి, న కుసలో హోతీతి సమ్బన్ధో. **సన్తికావచరోయేవా**తి ఆచరియుపజ్ఝాయానం సమీపే అవచారోవ. **అస్సా**తి సామణేరస్స. **కప్పియాకప్పియ**న్తి దససిక్ఖాపదవినిముత్తం కప్పియం పరామాసాదిఞ్చ అకప్పియం అపరామాసాదిఞ్చ. **తేనాపీ**తి సామణేరేనాపి. **నాసనఙ్గానీ**తి లిఙ్గనాసనఅఙ్గాని. **సాధుకం సిక్ఖితబ్బ**న్తి సాధుకం అసిక్ఖన్తస్స లిఙ్గనాసనఞ్చ దణ్డకమ్మనాసనఞ్చ హోతీతి అధిప్పాయో.

౧౦. దుతియమారకథా

౩౨. మయ్హన్తిపదస్స “అనుప్పత్తా సచ్ఛికతా”తిపదేసు ఛట్ఠీకత్తుభావం దస్సేన్తో ఆహ “మయా ఖోతి అత్థో”తి. “అథ వా”తిఆదినా “మయ్హ”న్తిపదస్స “యోనిసో మనసికారా, యోనిసో సమ్మప్పధానా”తిపదేసు సమ్బన్ధభావం దస్సేతి. “యోనిసో మనసికారా, యోనిసో సమ్మప్పధానా”తి ఏత్థ కారణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ “తేన హేతునా”తి. “పునా”తిఆదినా “మయ్హ”న్తిపదం “యోనిసో మనసికారా, యోనిసో సమ్మప్పధానా”తిపదేసు సామ్యత్థే సామిభావేన యోజేత్వా పున “అనుప్పత్తా, సచ్ఛికతా”తి పదేసు కత్తుత్థే సామిభావేన విభత్తివిపల్లాసో కాతబ్బోతి దస్సేతి.

౧౧. భద్దవగ్గియకథా

౩౬. భద్దం రూపఞ్చ చిత్తఞ్చ ఏతేసమత్థీతి **భద్దకా**. వగ్గబన్ధనం **వగ్గో** ఉత్తరపదలోపేన, వగ్గేన చరన్తీతి **వగ్గియా**. భద్దకా చ తే వగ్గియా చాతి **భద్దవగ్గియా** కకారలోపేనాతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “భద్దవగ్గియా”తిఆది. “వోకారో నిపాతమత్తో”తి ఇమినా తుమ్హసద్దస్స చ యోవచనస్స చ కారియభావం నివత్తేతి. **హీ**తి సచ్చం. **తే**తి భద్దవగ్గియా. **ఇద**న్తి పఞ్చసీలరక్ఖనం. **పుబ్బకమ్మ**న్తి పుబ్బే ఉపచితం కుసలకమ్మం.

౧౨. ఉరువేలపాటిహారియకథా

౩౮. పరియాదియేయ్యన్తి ఏత్థ దాధాతుస్స పరీతి చ ఆతి చ ఉపసగ్గవసేన అభిభవనత్థోతి ఆహ “అభిభవేయ్య”న్తి.

౩౯. పచ్ఛా పక్ఖిత్తాతి సజ్జీతితో పరం పోత్థకారూళ్హేహి ఠపితాతి అత్థో.

౪౪. “ఏవం వదన్తో వియ ఓణతో”తి ఇమినా “ఆహారహత్థో”తిపదస్స తద్ధితభావం దస్సేతి. విత్థిణ్ణముఖత్తా మన్దం హీనం అతిముఖమేతాసన్తి వచనత్థేన అగ్గికపాలా **మన్దాముఖియో**తి వుచ్చన్తీతి ఆహ “అగ్గిభాజనాని వుచ్చన్తీ”తి.

౫౧. యస్మా యో నాగదమనకాలో చిరం పతతి పవత్తతి, తస్మా సో **చిరపతికో**తి వుచ్చతి, తస్మా చిరపతికా పట్ఠాయ అభిప్పసన్నాతి యోజనా. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ “చిరకాలతో పట్ఠాయా”తి.

౫౨. సబ్బత్థాతి సబ్బేసు “జటామిస్స”న్తిఆదిపదేసు. **ఖారికాజ**న్తి ఏత్థ కమణ్డలుఆదికా తాపసపరిక్ఖారా ఖారీతి వుచ్చన్తి, ఖారిసఙ్ఖాతేన భారేన పూరితో కాజో ఖారికాజోతి అత్థం ఏకదేసేన దస్సేన్తో ఆహ “ఖారిభారో”తి.

౧౩. బిమ్బిసారసమాగమకథా

౫౫. లట్ఠిసద్దో తరుణరుక్ఖవాచకో “అమ్బలట్ఠికాయ”న్తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౨), ఇధాపి తరుణతాలరుక్ఖో లట్ఠి నామాతి దస్సేన్తో ఆహ “తాలుయ్యానే”తి. **వటరుక్ఖే**తి నిగ్రోధరుక్ఖే. ఏత్థ “వట”ఇతి ఇమినా వటరుక్ఖో బహుమూలత్తా సుట్ఠుం పతిట్ఠాతీతి అత్థేన **సుప్పతిట్ఠో** నామాతి దస్సేతి. “రుక్ఖే”ఇతి ఇమినా **చేతియ**సద్దో చేతియరుక్ఖే వత్తతీతి దస్సేతి, దేవాలయఞ్చ థూపఞ్చ నివత్తేతి. **తస్సా**తి వటరుక్ఖస్స. **ఏత**న్తి “సుప్పతిట్ఠే చేతియే”తి ఏతం నామం. లోకవోహారవసేన దససహస్ససఙ్ఖాతే సఙ్ఖ్యావిసేసే నీహరిత్వా యుజ్జితబ్బన్తి **నియుత**న్తి వచనత్థేన దససహస్సం నియుతం నామాతి దస్సేన్తో ఆహ “ఏకనియుతం

దససహస్సానీ"తి. "**నహుత**"న్తిపి పాఠో, సో అయుత్తో నహుతసఙ్ఖాతేన సఙ్ఖ్యావిసేసేన మిస్సీభావేన పసజ్జత్తా. **తేసన్తి** ద్వాదసనియుతానం బ్రాహ్మణగహపతికానం.

"కిససరీరత్తా"తి ఇమినా కిసో కో అత్థా ఏతేసన్తి **కిసకాతి** వచనత్థం దస్సేతి. కకారో హేత్థ అత్తవాచకో. "ఓవాదకో"తి ఇమినా **ఓవదానోతి** ఏత్థ యుపచ్చయో కత్తుత్థోతి దస్సేతి. గాథాబన్ధత్తా అకారస్స దీఘో. "అథ వా"తిఆదినా కిసకో హుత్వా అఞ్ఞే ఓవదానో **కిసకోవదానోతి** వచనత్థం దస్సేతి. **ఇదన్తి** ఇదం అత్థజాతం, అయమత్థో వా. త్వం పహాసీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** తువం. **ఇతి** వుత్తం హోతీతి యోజనా.

కామిత్థియోతి ఏకారలోపవసేన సన్ధీతి ఆహ "కామే ఇత్థియో చా"తి. **ఉపధీసూతి** ఏత్థ కామఖన్ధకిలేసఅభిసఙ్ఖారసఙ్ఖాతేసు చతూసు ఉపధీసు ఖన్ధుపధి అధిప్పేతోతి ఆహ "ఖన్ధుపధీసూ"తి.

కోచరహీతి ఏత్థ **కో**సద్దో "కో తే బలం మహారాజా"తిఆదీసు (జా॰ ౨.౨౨.౧౮౮౦) వియ క్వసద్దత్థోతి ఆహ "క్వచరహీ"తి. నిపాతోయేవేస.

పదసద్దస్స చరణపదాదయో నివత్తేతుం వుత్తం "నిబ్బానపద"న్తి. "సన్తసభావతాయా"తిఆదినా సన్తో సభావో ఇమస్స పదస్సాతి **సన్తం**. నత్థి ఉపధయో ఏత్థాతి **అనుపధికం**. నత్థి కిఞ్చనమేత్థాతి **అకిఞ్చనం**. తీసు భవేసు న సజ్జతీతి **అసత్తం**. అఞ్ఞథా న భవతీతి **అనఞ్ఞథాభావి**. అఞ్ఞేన కేనచి న నేతబ్బన్తి **అనఞ్ఞనేయ్య**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. **తేనాతి** "సన్త"న్తిఆదిపదేన. **మేతి** మమ, మనోతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థ** దేవమనుస్సలోకే మే మనో రతో నామాతి కిం వక్ఖామి. **ఇతి** ఇమమత్థం దస్సేతీతి యోజనా.

౨౬. తఞ్చాతి సావకభావఞ్చ.

౨౭. అస్సాసకాతి ఏత్థ ఆపుబ్బో సాసధాతు ఆపుబ్బ సిసధాతునా సదిసో, "మే"తి ఛట్ఠీయోగత్తా ణ్వుపచ్చయో చ భావత్థోతి ఆహ "ఆసిసనా"తి. "పత్థనా"తి ఇమినా ఆపుబ్బసిసధాతుయా అత్థం దస్సేతి. **అస్సాతి** బిమ్బిసారరఞ్ఞో. **తత్థాతి** రతనత్తయే. **నిచ్ఛయగమనమేవాతి** "సరణ"ఇతినిచ్ఛయేన జాననమేవ గతో. **అత్తసన్నియ్యాతనన్తి** అత్తనో అత్తానం రతనత్తయే సన్నియ్యాతనం. ఇమినా అత్తసన్నియ్యాతన, పణిపాత, తప్పరాయన, సిస్సభావూపగమనసఙ్ఖాతేసు చతూసు సరణగమనేసు (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౫౦; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౬; ఖు॰ పా॰ అట్ఠ॰ ౧.సరణగమనగమకవిభావనా) అత్తసన్నియ్యాతనసరణగమనం దీపేతి. **అయన్తి** బిమ్బిసారో రాజా. **తన్తి** నియతసరణతం. **పణిపాతగమనఞ్చాతి** ఏత్థ **పణీతి** కరో. యథా హి పాదపదసద్దా దీఘరస్సవసేన హుత్వా చరణం వదన్తి, ఏవం పాణిపణిసద్దా కరం వదన్తి. తస్మా వుత్తం "పణీతి కరో"తి. పతనం **పాతో,** పణినో పాతో **పణిపాతో**. అత్థతో అఞ్జలిపణమనన్తి వుత్తం హోతి. తస్స గమనఞ్చ గచ్ఛన్తోతి అత్థో. ఇమినా పణిపాతసరణగమనం దీపేతి. చసద్దో "పాకట"న్తి ఏత్థాపి యోజేతబ్బో. పాకటఞ్చ కరోన్తోతి హి అత్థో.

౨౮. సిఙ్గీనిక్ఖసవణ్ణోతి ఏత్థ సిఙ్గీసఙ్ఖాతో నిక్ఖో సిఙ్గీనిక్ఖో, తేన సమానో వణ్ణో ఏతస్సాతి సిఙ్గీనిక్ఖసవణ్ణోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సిఙ్గీసువణ్ణనిక్ఖేన సమానవణ్ణో"తి. తత్థ "సువణ్ణ"ఇతిపదేన నిక్ఖసద్దస్స సువణ్ణత్థం దస్సేతి, పఞ్చసువణ్ణాదయో అత్థే నివత్తేతి. "సమాన"ఇతిపదేన సవణ్ణోతి ఏత్థ సకారో సమానసద్దస్సేవ కారియోతి దస్సేతి. **సబ్బేసూతి** అఖిలేసు చక్ఖాదిఇన్ద్రియేసు. **దన్తోతి** దమితో. ఇన్ద్రియసంవరోతి వుత్తం హోతి. తమేవత్థం పాకటం కరోన్తో ఆహ "భగవతో హీ"తిఆది.

౨౯. ఓణీతో పత్తతో పాణి యేనాతి **ఓణీతపత్తపాణీ**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పత్తతో చా”తిఆది. “అపనీతపాణి”న్తి ఇమినా ఓణీతసద్దో అపనీతత్థో, పాణిసద్దేన చ సమ్బన్ధితబ్బోతి దస్సేతి. “సల్లక్ఖేత్వా”తి ఇమినా “భగవన్త”న్తి ఇమం కమ్మం “సల్లక్ఖేత్వా”తి పాఠసేసేన యోజేతబ్బన్తి దస్సేతి. **ఏకమన్త**న్తి ఏత్థ అన్తసద్దో సమీపదేసత్థో, కోటిదేసత్థో వా హోతి , ఉపయోగవచనఞ్చ భుమ్మత్థే హోతీతి దస్సేన్తో ఆహ “ఏకస్మిం పదేసే”తి. అత్థికపయోగే కరణస్స సమ్భవతో ఆహ “బుద్ధాభివాదనగమనేన వా ధమ్మస్సవనగమనేన వా”తి. **అప్పాకిణ్ణ**న్తి ఏత్థ అప్పసద్దో పటిసేధత్థోతి ఆహ “అనాకిణ్ణ”న్తి. “అబ్బోకిణ్ణ”న్తిపి పాఠో. **అప్పనిగ్ఘోస**న్తి ఏత్థ “అప్పసద్ద”న్తిపదేన వచనసద్దస్స గహితత్తా ఇమినా పారిసేసనయేన నగరనిగ్ఘోససద్దోయేవ గహేతబ్బోతి ఆహ “నగరనిగ్ఘోససద్దేన అప్పనిగ్ఘోస”న్తి. తీసు పాఠేసు పఠమేన పాఠేన జనస్స వాతో **జనవాతో,** తేన విరహితం **విజనవాత**న్తి వికప్పం దస్సేతి. దుతియేన జనస్స వాదో **జనవాదో,** తేన విరహితం **విజనవాద**న్తి వికప్పం దస్సేతి. తతియేన జనస్స పాతో సఞ్చరణం **జనపాతో,** తేన విరహితం **విజనపాత**న్తి వికప్పం దస్సేతి. రహస్సం కరీయతి ఏత్థాతి **రాహస్సేయ్యకం.** మనుస్సానం రాహస్సేయ్యకం **మనుస్సరాహస్సేయ్యక**న్తి వచనత్థం దస్సేతి “మనుస్సాన”న్తిఆదినా.

౧౪. సారిపుత్తమోగ్గల్లాన పబ్బజ్జాకథా

౬౦. “**తే**తి సారిపుత్తమోగ్గల్లానా. అగమంసు కిరాతి యోజనా. **తత్రా**తి గిరగ్గసమజ్జే. **అథా**తి పరివితక్కానానన్తరం. **తస్సా**తి సఞ్చయస్స. **పార**న్తి పరతీరం. **ఏత్థా**తి తుమ్హాకం వాదే. **ఇద**న్తి అయం వాదో ఏత్తకోయేవాతి అత్థో. **యో**తి యో కోచి. త్వఞ్చ అహఞ్చ **అమ్హే,** తేసు. నామతుమ్హసద్దాతేసు హి తీసు సద్దేసు ఏకసేసేన కత్తబ్బేసు పచ్ఛిమస్సేవ ఏకసేసో కాతబ్బో. **తేనా**తి కతికకరణహేతునా.

సంఖేపేన వుత్తం విత్థారేన దస్సేన్తో ఆహ “ఇదం హీ”తిఆది. **అత్థికేహీ**తి అమతేన అత్థికేహి. **ఉపఞ్ఞాతం మగ్గ**న్తి అమతస్స మగ్గో ఉపగన్త్వా ఞాతో. ఞాతో చేవ ఉపగతో చాతి సహ ఉపసగ్గేన పదం పరివత్తిత్వా అత్థం కథేన్తో ఉపసగ్గత్థో చ ధాతుత్థో చ విసుంయేవ హోతీతి ఞాపేతి. అత్థికేహి అమ్హేహి ఉపఞ్ఞాతం నిబ్బానం మగ్గం మగ్గన్తో అనుబన్ధేయ్యాన్తి వా దస్సేన్తో ఆహ “అథ వా”తిఆది. మగ్గఫలపచ్చవేక్ఖణఞాణేహి ఉపగన్త్వా ఞాతబ్బన్తి **ఉపఞ్ఞాతం** నిబ్బానం. **మగ్గధాతుయా** అన్వేసనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పరియేసన్తో”తి.

సారిపుత్తోపి పఞ్హం పుచ్ఛీతి సమ్బన్ధో. **కమణ్డలుతో**తి కుణ్డికతో. అత్తనో చ పరేసఞ్చ అకథనేన అన్తరే వివరం పటిసన్దహతీతి **పటిసన్థారో,** తం. **ఏత్థా**తి “న త్యాహం సక్కోమీ”తిపదే. అధిప్పాయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **ఏత్తక**న్తి ఏత్తకం పఞ్హం. **ఇమస్సా**తి పరిబ్బాజకస్స. **అవిసయభావ**న్తి అత్తనో అవిసయభావం.

హేతుం పటిచ్చ భవన్తీతి **హేతుప్పభవా**తి వచనత్థేన పఞ్చక్ఖన్ధా హేతుప్పభవా నామాతి దస్సేన్తో ఆహ “హేతుప్పభవా నామ పఞ్చక్ఖన్ధా”తి. **తేనా**తి “యే ధమ్మా హేతుప్పభవా”తి పదేన. **అస్సా**తి సారిపుత్తపరిబ్బాజకస్స. “తేసం హేతు నామ సముదయసచ్చ”న్తి ఇమినా హినోతి ఏతస్మా ఫలన్తి **హేతూ**తి వచనత్థేన సముదయసచ్చం హేతు నామాతి దస్సేతి. **తఞ్చా**తి సముదయసచ్చఞ్చ. **తేస**న్తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతుం వుత్తం “ఉభిన్నమ్పి సచ్చాన”న్తి. అపవత్తివసేన నిరుజ్ఝతి ఏత్థాతి **నిరోధో. తఞ్చా**తి నిరోధఞ్చ. **తేనా**తి “తేసఞ్చ యో నిరోధో”తిపదేన. **అస్సా**తి సారిపుత్తపరిబ్బాజకస్స. **ఏత్థా**తి ఇమిస్సం గాథాయం, చతూసు సచ్చేసు వా. **నయతో**తి నానన్తరికనయతో, అవినాభావనయతో వా,

నేత్తిదేసనాహారనయతో వా. తమేవత్థం పాకటం కరోన్తో ఆహ "నిరోధే హీ"తిఆది. ఏకదేససరూపేకసేసనయేన వా మగ్గసచ్చం గహేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ "అథ వా"తిఆది. నిరోధో చ నిరోధూపాయో చ **నిరోధో**తి ఏకదేససరూపేకసేసో కాతబ్బో. **తేసఞ్చాతి** ఏత్థ అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థేన చసద్దేన మగ్గసచ్చం గహేతబ్బన్తిపి వదన్తి. అయం నయో అట్ఠకథాయం న వుత్తో. **తమేవత్థన్తి** చతుసచ్చసఙ్ఖాతం తమేవత్థం. **పటిపాదేన్తో**తి నిగమేన్తో.

"సచేపీ"తి ఇమినా **యదీ**తి పదస్సత్థం వణ్ణేతి. "ఏత్తకమేవా"తి ఇమినా **తావదేవా**తి పదస్సత్థం వణ్ణేతి. "ఇతో ఉత్తరి నత్థీ"తి ఇమినా ఏవకారస్స ఫలం దస్సేతి. **ఇతో**తి సోతాపత్తిఫలతో. **"ఇదం...పే.... పత్తబ్బ"**న్తి ఇమినా "ఏత్తకమేవా"తి పదస్స అత్థసరూపం దస్సేతి. "ఏసో ఏవ ధమ్మో"తి ఇమినా "ఏసేవ ధమ్మో"తిపదస్స అత్థం వణ్ణేతి. **పచ్చబ్యత్థాతి** పతిఅవపుబ్బో ఇధాతు పటివిద్ధత్థోతి ఆహ "పటివిద్ధత్థా"తి. **తుమ్హేహీ**తి అస్సజిత్థేరం సన్ధాయాహ. ఇమినా "పచ్చబ్యత్థా"తి ఏత్థ హియ్యత్తనీపరస్సపదమజ్ఝిమపురిసబహువచనత్థవిభత్తిం దీపేతి. **కప్పనహుతేహీ**తి కప్పానం నహుతేహి, కోటిపకోటిసతసహస్సానం సతేహి నహుతేహీతి అత్థో. **అబ్భతీత**న్తి అభిఅతీతం. అమ్హేహి అదిట్ఠమేవ హుత్వా అతిక్కమాపితన్తి అత్థో.

౬౨. ఆరమ్మణభూతస్స నిబ్బానస్స గమ్భీరత్తా ఆరమ్మణికభూతం ఞాణమ్పి గమ్భీరమేవాధిప్పేతన్తి ఆహ "గమ్భీరస్స చ ఞాణస్సా"తి. యథా హి సణ్హవత్థస్స సిబ్బనత్థాయ సణ్హసూచి అధిప్పేతాతి. ఉపధీనం సమ్మా ఖయట్ఠేన నిబ్బానం **ఉపధిసఙ్ఖయం** నామాతి ఆహ "ఉపధిసఙ్ఖయేతి నిబ్బానే"తి. **తదారమ్మణాయా**తి తంనిబ్బానారమ్మణాయ. **విముత్తియా**తి ఫలవిముత్తియా. **సావకపారమీఞాణే**తి అగ్గసావకపారమీఞాణే. **తేసూ**తి సారిపుత్తమోగ్గల్లానేసు. అడ్ఢమాసేన అరహత్తే పతిట్ఠితోతి సమ్బన్ధో.

అతీతేతి కప్పసతసహస్సాధికే అసఙ్ఖ్యేయ్యమత్థకే. **తస్సా**తి బుద్ధస్స సన్తికే అగ్గసావకభావం పత్థేసీతి యోజనా. **అస్సమే**తి మునీనం ఠానే. తఞ్హి ఆ కోధం, ఆ భుసో వా రాగాదయో సమేన్తి ఏత్థాతి **అస్సమో**తి వుచ్చతి, తస్మిం. పత్థయిత్వా చ పేసేసీతి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి నీలుప్పలమణ్డపే. **తేసూ**తి తాపససేట్ఠీసు.

౬౩. **యేస**న్తి కులానం. "విధవభావాయా"తి ఇమినా విధవాయ భావో **వేధబ్య**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. **విధవా**తి చ పతిసుఞ్ఞా. సా హి ధవేన విగతాతి "విధవా"తి చ, విగతో ధవో ఇమిస్సాతి "విధవా"తి చ వుచ్చతి. **ఉభయేనాపీ**తి పుత్తపబ్బజ్జపతిపబ్బజ్జసఙ్ఖాతేన దువిధేనపి.

సఞ్చయానీతి ఏత్థ నిస్సయూపచారేన నిస్సయే నిస్సితూపచారో హోతీతి ఆహ "సఞ్చయస్స అన్తేవాసికానీ"తి. అథ వా ణపచ్చయో తస్సేదమత్థే హోతీతి ఆహ "సఞ్చయస్స అన్తేవాసికానీ"తి. **''మగధాన''**న్తి బహువచనవసేన వుత్తత్తా జనపదస్స నామన్తి ఆహ "మగధానం జనపదస్సా"తి. **గిరిబ్బజ**న్తి ఏత్థ వజో వియాతి **వజో,** గిరి. వజసదిసో గిరి ఏత్థాతి గిరిబ్బజం పదహేట్ఠుపరియవసేన, నగరం. "మహావీరియవన్తో"తి ఇమినా మహన్తో వీరో ఏతేసం తథాగతానన్తి **మహావీరా**తి వచనత్థం దస్సేతి. **ధమ్మేన నయమానానం కా ఉసూయా విజానత**న్తి ఏత్థ కచ్చాయననయేన (కచ్చాయనే ౨౭౭ సుత్తే) ఉసూయపయోగే సమ్పదానం హోతీతి ఆసఙ్కా భవేయ్యాతి ఆహ "ధమ్మత్థే సామివచనం, ఉపయోగత్థే వా"తి. **విజానన్తాన**న్తి విజానన్తేసు తథాగతేసు, విజానన్తే వా.

౧౫. ఉపజ్ఝాయవత్తకథా

౬౪. **అనుపజ్ఝాయకాతి** ఏత్థ వజ్జావజ్జం ఉపగన్త్వా ఝాయతీతి **ఉపజ్ఝాయో,** సో నత్థి ఏతేసన్తి **అనుపజ్ఝాయకాతి** అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "వజ్జావజ్జ"న్తిఆది. "పిణ్డాయ చరణకపత్త"న్తి ఇమినా పిణ్డాయ ఉద్దిస్స, ఉట్ఠహిత్వా వా తిట్ఠతి అనేనాతి **ఉత్తిట్ఠో,** సోయేవ పత్తో **ఉత్తిట్ఠపత్తో**తి అత్థం దస్సేతి. "ఉత్తిట్ఠే న పమజ్జేయ్యా"తిఆదీసు (ధ॰ ప॰ ౧౬౮) పన పిణ్డాయ చరణం "ఉత్తిట్ఠ"న్తి వుచ్చతి. తస్మా తత్థ పిణ్డాయ ఉద్దిస్స, ఉట్ఠహిత్వా వా తిట్ఠనం **ఉత్తిట్ఠ**న్తి వచనత్థో కాతబ్బో. "పిణ్డాయ చరణపత్త"న్తి ఇదం వచనం "తస్మిఞ్హి మనుస్సా ఉచ్ఛిట్ఠసఞ్ఞినో"తిపదం లఙ్ఘిత్వా "తస్మా ఉత్తిట్ఠపత్తన్తి వుత్త"న్తిపదేన యోజేతబ్బం, తస్మా పిణ్డాయ చరణకపత్తత్తా ఉత్తిట్ఠపత్తన్తి వుత్తన్తి వుత్తం హోతి. తస్మిం మనుస్సా కింసఞ్ఞినోతి ఆహ "తస్మిఞ్హి మనుస్సా ఉచ్ఛిట్ఠసఞ్ఞినో"తి. తస్మిఞ్హి తస్మిం ఏవ ఉత్తిట్ఠపత్తే పబ్బజితానం పరిభోగభావేన మనుస్సేహి అవసజ్జితబ్బత్తా, అవఛడ్డేతబ్బత్తా వా మనుస్సా ఉచ్ఛిట్ఠసఞ్ఞినో హోన్తీతి యోజనా. పబ్బజితానం పిణ్డాయ చరణకపత్తత్తా ఉత్తిట్ఠపత్తన్తి వుత్తం, మనుస్సానం పన అవసజ్జితపత్తత్తా ఉచ్ఛిట్ఠపత్తన్తి వుత్తన్తి అధిప్పాయో. ఉత్తిట్ఠ పత్తన్తిపదం వాక్యమేవ, న సమాసోతిపి దస్సేన్తో ఆహ "అథ వా"తిఆది. "ఉట్ఠహిత్వా"తి ఇమినా ఉత్తిట్ఠాతి ఏత్థ త్వాలోపోతి దస్సేతి. "గహేతు"న్తి ఇమినా పారిసేసం దస్సేతి. **గేహసితపేమవసేనాతి** గేహే నిస్సితపేమవసేన, మేత్తాపుబ్బభాగమపేమవసేనాతి అత్థో. సగారవా హుత్వా సప్పతిస్సా హుత్వా విహరన్తాతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఉపట్ఠపేత్వా"తి. "సభాగజీవికా"తి ఇమినా **సభాగవుత్తికాతి** ఏత్థ వుత్తిసద్దో జీవికత్థోయేవ, న వివరణాద్యత్థోతి దస్సేతి. ఉపజ్ఝాయభావం సమ్పటిచ్ఛతి ఏతేహీతి **ఉపజ్ఝాయభావసమ్పటిచ్ఛనాని,** తానియేవ వేవచనాని **ఉపజ్ఝాయభావసమ్పటిచ్ఛనవేవచనాని. తిక్ఖత్తు**న్తి ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం, సకిమ్పి వట్టతియేవ. పదస్స వసేన విఞ్ఞాపేతీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం. **ఏత్థా**తి ఉపజ్ఝాయగహణట్ఠానే. యదిదం వాచాయ వా సావనం, యదిదం కాయేన వా అత్థవిఞ్ఞాపనం అత్థి, ఇదమేవ సావనఅత్థవిఞ్ఞాపనమేవ ఉపజ్ఝాయగహణన్తి యోజనా. **సాధూతి సమ్పటిచ్ఛన**న్తి ఉపజ్ఝాయేన పఞ్చసు పదేసు యస్మిం కిస్మించి వుత్తే సద్ధివిహారికస్స "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛనం. **త**న్తి కేసఞ్చి వచనం. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఏత్థా**తి ఉపజ్ఝాయగహణే. "న సమ్పటిచ్ఛనం అఙ్గ"న్తి ఇమినా ఆయాచనదానానియేవ అఙ్గాని నామాతి దస్సేతి. సద్ధివిహారికేనాపి ఞాతున్తి సమ్బన్ధో. **ఇమినా పదేనాతి** "సాధూ"తి ఇమినా పదేన.

తత్రాయం సమ్మావత్తనాతి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతుం వుత్తం "యం వుత్తం సమ్మా వత్తితబ్బ"న్తి. ఇమినా కిరియావిసయభావమేవ దీపేతి, న దబ్బవిసయభావం. **అయ**న్తి వుచ్చమానా. **అస్సా**తి సద్ధివిహారికస్స. **ధోతపాదపరిహరణత్థాయాతి** ధోతస్స పాదస్స పంసుమక్ఖనాదీనం పరిహరణత్థాయ. **తా**తి ఉపాహనాయో. **కాలస్సేవాతి** పచ్చూసకాలతోయేవ, నిస్సక్కత్థే చేతం సామివచనం. **తతో**తి తేహి తీహి దన్తకట్ఠేహి, విభత్తఅపాదానమేతం. తేసు వా తీసు దన్తకట్ఠేసు. **య**న్తి యం దన్తకట్ఠం. **అథా**తి తస్మిం గహణే.

తతోతి సీతుణ్హోదకేహి, సీతుణ్హోదకేసు వా. **వళఞ్జేతీ**తి పరిభుఞ్జతి. **ఉదక**న్తి ముఖధోవనోదకం. "వచ్చకుటితో"తి ఇమినా పస్సావకుటిపి గహేతబ్బా. **ఏవ**న్తి సమ్మజ్జియమానే. **అసుఞ్ఞ**న్తి జనసద్దతో అతుచ్ఛం. **ఆసన**న్తి థేరస్స ఆసనం. **తస్మి**న్తి ఆసనే. నిసిన్నస్స థేరస్స వత్తం కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. ఉక్లాపో అస్మిం దేసే అత్థీతి **ఉక్లాపోతి** అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "కేనచి కచవరేన సంకిణ్ణో"తి. ఏత్థ చ సఙ్కారో ఉచ్ఛిట్ఠో కలాపో సమూహో **ఉక్లాపో**తి వచనత్థేన ఉక్లాపోతి వుచ్చతి. కచీయతి బన్ధీయతి అస్మిం దేసేతి **కచో,** సో వరీయతి ఇచ్ఛీయతి అనేనాతి **కచవరో**తి వచనత్థేన కచవరోతి వుచ్చతి. **హత్థేనపీ**తి ఏత్థ పిసద్దో పిలోతికేనపీతిఆదిం సఙ్గణ్హాతి.

ఏకతో కత్వాతి ఏకతో సమానపటలం కత్వా. కస్మా సఙ్ఘాటీతి ఆహ "సబ్బం హీ"తిఆది. "సఙ్ఘటితత్తా"తి ఇమినా సంహరితబ్బాతి **సఙ్ఘాటీ**తి వచనత్థం దస్సేతి. నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తం ఉపజ్ఝాయం సంపాపుణాతీతి యోజనా. ఏకేన వా పదవీతిహారేనాతి సమ్బన్ధో. పత్తోయేవ ఉణ్హభారికేసు పరియాపన్నోతి **పత్తపరియాపన్నో**, పత్తే పరియాపన్నో యాగుఆదికో **పత్తపరియాపన్నో**తిపి యుజ్జతియేవ. **భిక్ఖాచారే**తి భిక్ఖాచారట్ఠానే. యాగుయా వా లద్ధాయాతి సమ్బన్ధో. **తస్సా**తి ఉపజ్ఝాయస్స. **నో పత్తో**తి ఉణ్హాదీసు పరియాపన్నో నో పత్తో. **అఞ్ఞత్ర వా**తి ఆరామాదీసు వా. **తస్సా**తి ఉపజ్ఝాయస్స. వచనే అనిట్ఠితేతి సమ్బన్ధో. **ఇతో పట్ఠాయా**తి "న ఉపజ్ఝాయస్స భణమానస్సా"తి ఏత్థ వుత్తనకారతో పట్ఠాయ. ఇమినా హేట్ఠా వుత్తేసు "నాతిదూరే గన్తబ్బ"న్తిఆదీసు నకారపటిసిద్ధేసు ఆపత్తి నత్థీతి దస్సేతి. **యత్థ కత్థచీ**తి "న చ ఉణ్హే చీవరం నిదహితబ్బ"న్తిఆదీసు యేసు కేసుచి. **అయ**న్తి దుక్కటాపత్తి. **హీ**తి సచ్చం. **ఆపత్తిసామన్తా**తి ఏత్థ ఆపత్తియా సామన్తా ఆపత్తిసామన్తాతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఆపత్తియా ఆసన్న"న్తి. "ఆసన్న"న్తి ఇమినా **సామన్త**సద్దస్స ఆసన్నపేవచనతఞ్చ ఉపయోగత్థే నిస్సక్కవచనతఞ్చ దస్సేతి. ఈదిసం వచనం భన్తే వత్తుం వట్టతి నామాతి యోజనా.

గామతో పతమతరన్తి గామతో ఉపజ్ఝాయస్స పతమతరం. **తేనేవా**తి ఉపజ్ఝాయేనేవ. నివత్తన్తేన సద్ధివిహారికేనాతి సమ్బన్ధో. "తిన్త"న్తి వత్వా తమేవత్థం దస్సేతుం వుత్తం "సేదగ్గహిత"న్తి. ఇమినా సేదేన సీదతీతి **సిన్న**న్తి అత్థం దస్సేతి. "అతిరేకం కత్వా"తి ఇమినా **ఉస్సారేత్వా**తిపదస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతి, ఉద్ధం ఉద్ధం సారేత్వాతి వుత్తం హోతి. పచ్ఛిమవాక్యస్స పుబ్బవాక్యకారణభావం దస్సేతుం వుత్తం "కిం కారణా"తి. మజ్ఝే భఙ్గస్స దోసం ఆవికరోన్తో ఆహ "సమం కత్వా"తిఆది. **తతో**తి సమం కత్వా సంహరణతో, నిచ్చం భిజ్జమానన్తి సమ్బన్ధో. మజ్ఝే భఙ్గతో వా, దుబ్బలన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత**న్తి "చతురఙ్గులం కణ్ణం ఉస్సారేత్వా"తి ఏతం వచనం. **యథా**తి యేనాకారేన సంహరియమానేతి సమ్బన్ధో. చీవరభోగస్స ఓరో అన్తో **ఓభోగో**తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "కాయబన్ధన"న్తిఆది.

యోతి ఉపజ్ఝాయో. "గామేయేవా"తి వత్వా తమేవత్థం దస్సేతుం వుత్తం "అన్తరఘరే వా పటిక్కమనే వా"తి. **పటిక్కమనే వా**తి భోజనసాలాయం వా. **తస్సా**తి ఉపజ్ఝాయస్స. లద్ధా భిక్ఖా యేనాతి **లద్ధభిక్ఖో**, తస్స వా. పిణ్డపాతో హోతీతి యోజనా. **తస్సా**తి ఉపజ్ఝాయస్స. పిణ్డపాతో న హోతీతి సమ్బన్ధో. **అత్తనా లద్ధోపీ**తి పిసద్దో ఉపజ్ఝాయేన లద్ధోపీతి అత్థం సమ్పిణ్డేతి. **ఆహరియతూ**తి ఏత్థ తువిభత్తి పుచ్ఛాయం హోతి, ఆహరియతు కిన్తి అత్థో. **కాలో**తి భోజనకాలో. భుఞ్జితోతి **భుత్తో**, తస్మిం సతీతి సమ్బన్ధో. **ఉపకట్ఠో**తి మజ్ఝన్హికస్స ఆసన్నో.

అనన్తరహితాయాతి ఏత్థ అన్తరధాయతీతి **అన్తరహితో**, తట్టికచమ్మఖణ్డాది, నత్థి అన్తరహితో ఏతస్మిం పత్తభూమీనమన్తరేతి **అనన్తరహితో**తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అనత్థతాయా"తి. కాళవణ్ణకతా వా సుధాబద్ధా వా నిరజమత్తికా హోతీతి యోజనా. **త**న్తి పత్తం. **ధోతవాలికాయపీ**తి సుద్ధవాలికాయపి. **తథా**తి పంసురజసక్ఖరాదీసు. పున **తథా**తి పణ్ణాధారకేసు. ఇదం వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **అభిముఖేనా**తి అత్తనో అభిముఖేన. **సణిక**న్తి సిన్నం . **అన్తే పనా**తి చీవరస్స కోటియం పన. నిక్ఖిపన్తస్స సద్ధివిహారికస్స చీవరస్స భోగోతి యోజనా.

చుణ్ణం సన్నేతబ్బన్తి ఏత్థ చుణ్ణసమోధానేన నేతబ్బన్తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "పిణ్డే కాతబ్బా"తి. "ఏకస్మిం నిద్ధూమే ఠానే"తి ఇమినా **ఏకమన్త**న్తి ఏత్థ ఏకస్మిం అన్తే ఠానేతి అత్థం దస్సేతి. **జన్తాఘరే**తి అగ్గిసాలాయం. సా హి జలతి దిబ్బతి అగ్గి ఏత్థాతి **జన్తా**, జనేతి సరీరసేదమేత్థాతి వా **జన్తా**, సా ఏవ ఘరం జన్తాఘరన్తి వుచ్చతి, తస్మిం. పరిపూజావసేన కరీయతీతి **పరికమ్మ**న్తి అత్థేన అఙ్గారదానాదికం పరికమ్మం నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "పరికమ్మం నామా"తిఆది.

“న కేనచి గేలఞ్ఞేనా”తిఆదినా ఉస్సహనస్స కారణం దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం. అగిలానేన సట్ఠివస్సేన సద్ధివిహారికేనాపి కాతబ్బన్తి యోజనా. **అనాదరేనా**తి వత్తకరణస్స అనాదరేన. **నకారపటిసంయుత్తేసూ**తి పటిసేధవాచకేన నకారేన పటిసంయుత్తేసు. **పదేసూ**తి “న ఉపజ్ఝాయస్స భణమానస్స అన్తరన్తరా కథా ఓపాతేతబ్బా”తిఆదీసు వాక్యేసు. **భూమియ**న్తి ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తం భిత్తియమ్పి అపటిఘంసితబ్బత్తా. “పీఠసఙ్ఘాటఞ్చా”తి ఇమినా **కవాటపీఠ**న్తి ఏత్థ పీఠసద్దేన పీఠసఙ్ఘాటం వుచ్చతి ఉత్తరపదలోపవసేన వా ఏకదేసవోహారవసేన వాతి దస్సేతి. “అచ్ఛుపన్తేనా”తి ఇమినా అప్పటిఘంసన్తేనాతి ఏత్థ ఘంసధాతుయా అత్థం దస్సేతి. సమ్మా తాయతి అత్తానఞ్చ పరఞ్చ అనేనాతి **సన్తానం,** తమేవ **సన్తానక**న్తి అత్థేన కీటకులావకమక్కటకసుత్తాది సన్తానకం నామాతి దస్సేన్తో ఆహ “సన్తానక”న్తిఆది. **ఉల్లోకతో**తి వితానతో. తఞ్హి ఉద్ధం లుచీయతే బన్ధీయతేతి ఉల్లోకన్తి వుచ్చతి, చకారస్స కకారమకత్వా “ఉల్లోచ”న్తిపి వుచ్చతి. తోసద్దేన ఆకారస్స స్మావచనస్స కారియభావం దస్సేతి. **అపహరితబ్బ**న్తి అపనేతబ్బం. ‘‘**అవహరితబ్బ**’’న్తిపి పాఠో, హేట్ఠా హరితబ్బం పాతేతబ్బన్తి అత్థో.

ఆలోకసన్ధిభాగాతి ఏత్థ భాగసద్దస్స ద్వన్దతో పరత్తా పుబ్బపదేసుపి పచ్చేకం యోజేతబ్బోతి ఆహ “ఆలోకసన్ధిభాగా చ కణ్ణభాగా చా”తి. తస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అన్తరబాహిరా”తిఆది. “వాతపానకవాటకానీ”తి ఇమినా ఆలోకసన్ధిసద్దస్స వాతపానకవాటకపరియాయభావం దస్సేతి. “కోణా”తి ఇమినా కణ్ణసద్దస్స కోణవేవచనభావం దస్సేతి.

“యథా పఠమ”న్తిఆదినా పఠమపఞ్ఞత్తమేవ పఞ్ఞపేతబ్బం, న అఞ్ఞథాతి దస్సేతి. ఇదం పతిరూపం పఠమపఞ్ఞత్తం సన్ధాయ వుత్తం. పఠమపఞ్ఞత్తే అపతిరూపే అఞ్ఞథాపి పఞ్ఞపేతబ్బం. **ఏతదత్థమేవా**తి యథాపఞ్ఞత్తం పఞ్ఞపేతబ్బస్స అత్థాయ ఏవ. సచే పఞ్ఞత్తం అహోసి, ఏవం సతీతి యోజనా. **ఇద**న్తి భిత్తిం మోచేత్వా పఞ్ఞాపనం. కటేసు కిళఞ్జేసు సారత్తా ఉత్తమత్తా **కటసారకో**తి వుచ్చతి. **నివత్తేత్వా**తి సంహరిత్వా. **పురత్థిమా**తి ఏత్థ యకారలోపేన నిద్దేసోతి ఆహ “పురత్థిమాయా”తి.

వూపకాసేతబ్బోతి ఏత్థ కసధాతు గత్యత్థోతి ఆహ “అఞ్ఞత్థ నేతబ్బో”తి. ఉపజ్ఝాయం గహేత్వా అఞ్ఞత్థ గన్తబ్బోతి అత్థో. **అఞ్ఞత్థా**తి అఞ్ఞం ఠానం. **వివేచేతబ్బ**న్తి ఏత్థ దిట్ఠిగతతో ఉపజ్ఝాయం వివేచేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ “విస్సజ్జాపేతబ్బ”న్తి. “అఞ్ఞో వత్తబ్బో”తి వత్వా తస్స ఆకారం దస్సేతి “థేర”న్తిఆదినా. సో సో భిక్ఖు యాచితబ్బోతి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞేన దాపేతబ్బో**తి అత్తనా అఞ్ఞేన భిక్ఖునా ఉపజ్ఝాయస్స పరివాసో దాపేతబ్బోతి అత్థో. **కిన్తి ను ఖో**తి కేన ఏవ ఉపాయేన దదేయ్య నుఖోతి అత్థో. ఇతిసద్దో హి అవధారణత్థో. అట్ఠకథాయపి ఇమమేవ నయం దస్సేతి “కేన ను ఖో ఉపాయేనా”తి ఇమినా. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు “కిన్తి ను ఖో పటికస్సేయ్యా”తిఆదివాక్యేసు. సత్తసు కమ్మేసు తివిధస్స ఉక్ఖేపనీయకమ్మస్స గరుకత్తా వుత్తం “ఉక్ఖేపనీయం అకత్వా”తి. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ “తేన హీ”తిఆది.

తేన సద్ధివిహారికేన యాచితబ్బాతి సమ్బన్ధో. **సచే కరోన్తియేవా**తి భిక్ఖూ సచే కమ్మం కరోన్తియేవ. పున **సచే కరోన్తియేవా**తి భిక్ఖూ సచే ఉక్ఖేపనీయకమ్మం కరోన్తియేవ. **అథా**తి తస్మిం కమ్మే కతే. **ఇతీ**తి ఏవం యాచనేన. నన్తి తం ఉపజ్ఝాయం.

సమ్పరివత్తకన్తి ఏత్థ “పిణ్డుక్ఖేపక”న్తిఆదీసు (పాచి॰ ౬౨౦) వియ సమ్పరివత్తకన్తిపదం కిరియావిసేసనం, కపచ్చయో చ విచ్ఛత్థోతి ఆహ “సమ్పరివత్తేత్వా సమ్పరివత్తేత్వా”తి. **యదీ**తి యావ. యదిసద్దో హి యావపరియాయో, తేన వుత్తం “న తావ పక్కమితబ్బ”న్తి. యావ అప్పమత్తకమ్పి రజనం గలతి, న తావ పక్కమితబ్బన్తి యోజనా. **విసభాగపుగ్గలేనా**తి

విసభాగేన పుగ్గలేన కరణభూతేన. **న ఉపజ్ఝాయం అనాపుచ్ఛా గామో పవిసితబ్బో**తి ఏత్థ న అఞ్ఞోసేవ కరణీయేన పవిసితబ్బో. పిణ్డాయ పన పవిసితబ్బోతి ఆసఙ్కా భవేయ్యాతి ఆహ "పిణ్డాయ వా"తిఆది. "అనాపుచ్ఛిత్వా"తి ఇమినా **అనాపుచ్ఛా**తి ఏత్థ ఆకారో త్వాపచ్చయస్స కారియోతి దస్సేతి. **భిక్ఖాచార**న్తి భిక్ఖాయ చరణట్ఠానం, ఉపజ్ఝాయేన గన్తబ్బన్తి యోజనా. **పరివేణ**న్తి ఉపజ్ఝాయస్స పరివేణం. **పస్సతీ**తి ఉపజ్ఝాయం పస్సతి.

దస్సనత్థాయ వాతి అసుభదస్సనత్థాయ వా. ఇమినాపి వాసత్థాయ ఏవ న గన్తబ్బన్తి ఆసఙ్కం నివత్తేతి. **కమ్మ**న్తి పక్కమనస్స కారణం కమ్మం. అననుజాననం సన్ధాయ వుత్తం "యావతతియ"న్తి. **త**న్తి ఉపజ్ఝాయం. **అస్సా**తి సద్ధివిహారికస్స. **''న సమ్మజ్జతీ''**తి ఇమినా సచే సమ్మజ్జతి, న పక్కమితబ్బాతి దస్సేతి. **కేవల**న్తి వినా ఉద్దేసాదిసమ్మజ్జనేహి. ఏవరూపే ఉపజ్ఝాయే నివారేన్తేపీతి యోజనా. "గేలఞ్ఞతో"తి ఇమినా వుట్ఠానసద్దస్స అవధిఅపేక్ఖతం దస్సేతి. **అస్సా**తి ఉపజ్ఝాయస్స. **అఞ్ఞో**తి అత్తనా అఞ్ఞో. **తస్సా**తి అఞ్ఞస్స భిక్ఖుస్స.

౧౬. సద్ధివిహారికవత్తకథా

౬౭. సమ్మావత్తనాయం వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **ఉద్దేసాదీహీ**తి ఆదిసద్దేన పరిపుచ్ఛాదయో సఙ్గణ్హాతి. సఙ్గహసద్దస్స సఙ్ఖేపగహణేసుపి వుత్తితో "అనుగ్గహో"తి వుత్తం. అథ వా సమ్ముఖా **సఙ్గహో** చ పరమ్ముఖా **అనుగ్గహో** చ కాతబ్బో. ఆమిసేన వా సఙ్గహో, ధమ్మేన వా అనుగ్గహో. దిట్ఠధమ్మికత్థాయ వా సఙ్గహో, సమ్పరాయికత్థాయ వా అనుగ్గహో. లోకియత్థాయ వా సఙ్గహో, లోకుత్తరత్థాయ వా అనుగ్గహో కాతబ్బో. **తత్థా**తి యం వుత్తం "ఉద్దేసేన పరిపుచ్ఛాయ ఓవాదేన అనుసాసనీయా"తి. తత్థ ఉద్దిసనం **ఉద్దేసో**తి వచనత్థేన పాళివాచనా ఉద్దేసో నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "ఉద్దేసోతి పాళివాచనా"తి. "పాళియా అత్థవణ్ణనా"తి ఇమినా పునప్పునం, సమన్తతో వా పాళియా అత్థస్స పుచ్ఛనం **పరిపుచ్ఛా**తి అత్థం దస్సేతి. **వత్తుస్మి**న్తి చారిత్తవారిత్తవత్థుస్మిం. **ఇద**న్తి చారిత్తం. పున **ఇద**న్తి వారిత్తం. "వచన"న్తి ఇమినా ఓవదనం **ఓవాదో**తి వచనత్థం దస్సేతి. ఓతిణ్ణే వత్థుస్మిం "ఇదం కరోహి, ఇదం మా కరిత్థా"తి వచనం **అనుసాసనీ** నామాతి యోజనా. "పునప్పునం వచన"న్తి ఇమినా **అనుసాసనీ**తి ఏత్థ అనుసద్దస్స నఉపచ్ఛిన్నత్థం దస్సేతి. "సచే ఉపజ్ఝాయస్స పత్తో హోతీ"తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి న పకతిపత్తో హోతి, అథ ఖో అతిరిత్తపత్తో హోతీతి ఆహ "అతిరేకపత్తో"తి. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు "సచే ఉపజ్ఝాయస్స చీవరం హోతీ"తిఆదీసు పదేసు. **అఞ్ఞోపీ**తి పత్తచీవరేహి అఞ్ఞోపి. **సమణపరిక్ఖారో**తి ఛత్తుపాహనాది సమణపరిక్ఖారో. **ఇధా**తి సద్ధివిహారికవత్తే. **నయేనా**తి ఞాయేన. **ఉప్పజ్జమానఉపాయపరియేసన**న్తి ఉప్పజ్జమానస్స, ఉప్పజ్జమానత్థాయ వా ఉపాయస్స పరియేసనం. **ఇతో**తి "కిన్తి ను ఖో సద్ధివిహారికస్స పరిక్ఖారో ఉప్పజ్జియేథా"తి పాళితో. **చీవరం రజన్తేనా**తి ఏత్థ రజన్తేన ఉపజ్ఝాయేనాతి అత్థో న దట్ఠబ్బో, సద్ధివిహారికేనాతి అత్థో ఏవాతి దస్సేన్తో ఆహ "ఉపజ్ఝాయతో ఉపాయం సుత్వా రజన్తేనా"తి. **ఉపజ్ఝాయతో ఉపాయ**న్తి ఉపజ్ఝాయతో లద్ధం ఉపాయం.

నసమ్మావత్తనాదికథా

౬౮. **ఉపజ్ఝాయవత్త**న్తి ఉపజ్ఝాయమ్హి వత్తితబ్బం వత్తం. **సో**తి సద్ధివిహారికో. **దుక్కటం ఆపజ్జతీ**తి అస్స, సో వా దుక్కటం ఆపజ్జతీతి యోజనా. **పణామేతబ్బో**తి ఏత్థ పపుబ్బ నముధాతు అత్థపకరణాదివసేన ఇధ అపసాదనత్థోతి ఆహ "అపసాదేతబ్బో"తి. **అధిమత్త**న్తి అధికప్పమాణం. **గేహసితపేమ**న్తి మేత్తాసినేహం. **వుత్తపటిపక్ఖనయేనా**తి కణ్హపక్ఖే వుత్తేన

పటిపక్ఖేన నయేన. **అలం పణామేతు**న్తి ఏత్థ అలంసద్దస్స అరహత్థపటిక్ఖిత్తేసు ద్వీసు అత్థేసు అరహత్థోతి ఆహ "యుత్తో పణామేతు"న్తి.

సాతిసారో హోతీతి ఏత్థ పకతిభావం అతిక్కమిత్వా సరణం పవత్తనం **అతిసారో,** దోసో. సంవిజ్జతి సో ఏతస్సాతి **సాతిసారో**తి దస్సేన్తో ఆహ "సదోసో హోతీ"తి. తస్సత్థం దస్సేతుం వుత్తం "ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ"తి. **ఆపత్తి**న్తి దుక్కటాపత్తిం. **తన్తి** వత్తం.

తేసన్తి సద్ధివిహారికానం. **వత్త**న్తి బహుకానం సద్ధివిహారికానం వత్తం. **సాదియనం వా...పే.... బాలో హోతీ**తి ఏత్థ బాలస్స కారణం దస్సేతుం వుత్తం "సాదియనం వా అసాదియనం వా న జానాతీ"తి. సాదియనస్స వా అసాదియనస్స వా అజాననత్తా బాలో హోతీతి వుత్తం హోతి. అజాననస్స కారణం దస్సేతుం వుత్తం "బాలో హోతీ"తి. బాలత్తా సాదియనం వా అసాదియనం వా న జానాతీతి వుత్తం హోతి. **తేసూ**తి బహుకేసు సద్ధివిహారికేసు. **తస్సా**తి వత్తసమ్పన్నభిక్ఖుస్స. **తేస**న్తి ఇతరేసం సద్ధివిహారికానం.

రాధబ్రాహ్మణవత్థుకథా

౬౯. కిఞ్చాపి ఆయస్మా సారిపుత్తో జానాతీతి యోజనా. ఇమినా "కిం ను ఖో అజానన్తో పుచ్ఛీ"తి ఆసఙ్కం నివారేతి. భగవా అనుఞ్ఞాతుకామో హోతీతి సమ్బన్ధో. **పన**సద్దో గరహత్థో, తథా జానన్తోపీతి అత్థో. **లహుక**న్తి హేతుఅన్తోగధవిసేసనం. లహుకత్తా పటిక్ఖిపిత్వాతి వుత్తం హోతి. **అస్సా**తి భగవతో, అజ్ఝాసయన్తి సమ్బన్ధో. "అజ్ఝాసయం విదిత్వా"తివచనస్స యుత్తిం దస్సేన్తో ఆహ "బుద్ధానం హీ"తిఆది. **హీ**తి సచ్చం. **అయఞ్చా**తి సారిపుత్తత్థేరో చ. **అగ్గో**తి కోటిఉక్కంసో. **సేట్ఠో**తి పవరో ఉత్తమో.

"బ్యత్తేన భిక్ఖునా పటిబలేనా"తి ఏత్థ బ్యత్తపటిబలానం విసేసం దస్సేతుం వుత్తం "బ్యత్తో నామా"తిఆది. తత్థ యస్స సాట్ఠకథం వినయపిటకవాచుగ్గతం పవత్తతి, అయం **బ్యత్తో** నామాతి యోజనా . **తస్మి**న్తి వినయపిటకం వాచుగ్గతభిక్ఖుమ్హి. **యస్సా**తి భిక్ఖునో. **సుగ్గహిత**న్తి సాట్ఠకథాయ సుట్ఠు గహితం. **అయమ్పీ**తి పిసద్దో పురిమభిక్ఖుం అపేక్ఖతి. **ఇమస్మిం అత్థే**తి ఇమస్మిం వత్థుమ్హి, ఇమస్మిం విసయేతి అత్థో. బ్యతిరేకాన్వయవసేన **పటిబలం** దస్సేన్తో ఆహ "యో పనా"తిఆది. యో పన న సక్కోతీతి సమ్బన్ధో. కస్మాతి ఆహ "కాససోససేమ్హాదినా వా"తిఆది. తత్థ కాసో చ సోసో చ సేమ్హో చ, తే ఆదయో యస్స గేలఞ్ఞస్సాతి **కాససోససేమ్హాది,** ఆదిసద్దేన ఏళమూగాదయో సఙ్గణ్హాతి. ఓట్ఠో చ దన్తో చ జివ్హా చ, తా ఆదయో యేసం తాలుఆదీనన్తి **ఓట్ఠదన్తజివ్హాదయో,** తేసం. **పదబ్యఞ్జనేహీ**తి పదఅక్ఖరేహి. **బ్యఞ్జన**సద్దో హేత్థ అక్ఖరవాచకో. **హాపేతీ**తి గలత్తా హాపేతి. **అఞ్ఞథా వా వత్తబ్బ**న్తి అఞ్ఞేన సిథిలాదినా ఆకారేన వా వత్తబ్బం. **అఞ్ఞథా వదతీ**తి అఞ్ఞేన ధనితాదిఆకారేన వదతి. **తబ్బిపరీతో**తి తస్స అపటిబలస్స విపరీతో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తతో**తి జానాపేతబ్బతో. **య**న్తి యం ఆకారం ధాతుకమ్మమేతం, **సఙ్ఘో**తి కారితకమ్మమేతం. ఇధ కారితకమ్మం కితో వదతి.

౭౧. ఉపసమ్పన్నసమనన్తరాతి ఏత్థ ఉపసమ్పన్నస్స సమనన్తరాతి అత్థం నివారేన్తో ఆహ "ఉపసమ్పన్నో హుత్వావ సమనన్తరా"తి. ఏవసద్దేన చిరకాలం నివత్తేతి. **ఉల్లుమ్పతూ**తి ఏత్థ ఉపుబ్బలుపధాతుయా ఉపసగ్గవసేన వా అత్థాతిసయవసేన వా ధాతూనమనేకత్థత్తా ఇధ ఉపుబ్బధరధాతుయా అత్థే వత్తతీతి దస్సేన్తో ఆహ "**ఉద్ధరతూ**"తి.

ఉట్ఠాపేత్వా, ఉక్ఖిపిత్వా వా ధరతూతి అత్థో. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అకుసలా”తిఆది. తత్థ “అకుసలా వుట్ఠాపేత్వా”తి ఇమినా సహోవధినా ఉత్యూపసగ్గస్స అత్థం దస్సేతి. “కుసలే పతిట్ఠాపేతూ”తి ఇమినా సహాధారేన ధరధాతుస్స అత్థం దస్సేతి. ఉత్యూపసగ్గస్స ఉక్ఖిపనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “సామణేరభావా వా ఉద్ధరిత్వా”తి. “పటిచ్చా”తి ఇమినా **ఉపాదాయాతి** ఏత్థ సమీపే ఆదియిత్వాతి సద్దత్థమగహేత్వా సఙ్కేతత్థవసేన పాకటత్తా తస్స సఙ్కేతత్థం దస్సేతి, అధిప్పాయత్థం దస్సేతీతి అత్థో.

౭౩. **అధిట్ఠితాతి** ఏత్థ అధి నిచ్చవసేన ఠాతి పవత్తతీతి అధిట్ఠితాతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “నిచ్చప్పవత్తినీ”తి. కస్మా చత్తారో పచ్చయా నిస్సయాతి వుత్తాతి ఆహ “యస్మా”తిఆది. “చత్తారో”తిఆదినా చత్తారో పచ్చయే నిస్సాయ అత్తభావో సేతి పవత్తతీతి **నిస్సాయాతి** అవుత్తకమ్మత్థం దస్సేతి.

౧౮. ఆచరియవత్తకథా

౭౫. **కిన్తాయన్తి** ఏత్థ ఏకారలోపవసేన సన్ధి హోతీతి ఆహ “కింతే అయ”న్తి. “ఓవదితబ్బోతి”ఇమినా **ఓవదియోతి** ఏత్థ ణ్యపచ్చయస్స కమ్మత్థం దస్సేతి. “**తదత్థాయా**”తి ఇమినా “యదిదం గణబన్ధిక”న్తి ఉత్తరవాక్యే యంసద్దం దిస్వా పుబ్బవాక్యే తంసద్దం ఞాపేతి, తస్స బాహుల్లస్స అత్థాయాతి అత్థో.

౭౬. **సోతి** పసూరో పరిబ్బాజకో. **తేనాతి** ఉదాయిత్థేరేన. **సహధమ్మికన్తి** సహ ధమ్మేన కారణేన. బ్యత్తో తావ పుబ్బే వుత్తలక్ఖణో హోతు, పటిబలో పన కథం ఞాతబ్బోతి ఆహ “యో పనా”తిఆది . యో పన సక్కోతీతి సమ్బన్ధో. **చాతి** సచ్చం. **ఏతన్తి** పటిబలత్తం, “పఞ్చహి...పే.... వినేతు”న్తివచనం వా.

౭౭. **తిత్థియపక్ఖసఙ్కన్తేసూతి** తిత్థియసఙ్ఖాతం సాసనస్స పటిపక్ఖం సఙ్కమన్తేసు. **ఆచారసమాచారసిక్ఖాపనకన్తి** అతివియ చరితబ్బం ఆభిసమాచారికసీలం సిక్ఖాపనకం. ఇమినా ఆచారం సిక్ఖాపేతీతి **ఆచరియోతి** వచనత్థం దస్సేతి. **నామమత్తమేవాతి** “ఆచరియో”తి వా “అన్తేవాసికో”తి వా నామమత్తమేవ. **నానన్తి** ఉపజ్ఝాయతో వా సద్ధివిహారికతో వా నానం.

౨౦. పణామనాఖమాపనాకథా

౮౦. యం లక్ఖణం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. నిస్సయన్తేవాసికేన కాతబ్బన్తి యోజనా. **పబ్బజ్జాఉపసమ్పదాధమ్మన్తేవాసికేహీతి** పబ్బజ్జన్తేవాసికేన చ ఉపసమ్పదన్తేవాసికేన చ ధమ్మన్తేవాసికేన చ. **ఏతేసన్తి** పబ్బజ్జాఉపసమ్పదాధమ్మన్తేవాసికానం. **ఏతేసూతి** ఏతేసు తీసు అన్తేవాసికేసు. **ఆచరియస్సాతి** పబ్బజ్జన్తేవాసికో పబ్బజ్జాచరియస్స, ఉపసమ్పదన్తేవాసికో ఉపసమ్పదాచరియస్సాతి అత్థో. **సమీపేతి** నిస్సయాచరియస్స చ ధమ్మాచరియస్స చ ఆసన్నే. **తస్మాతి** యస్మా అన్తేవాసికేన ఆచరియమ్హి సమ్మా వత్తితబ్బం, తస్మా. **ఆచరియేనాపీతి** నిస్సయపబ్బజ్జా ఉపసమ్పదా ధమ్మాచరియేనాపి. ఓవాదాచరియో తేసు సఙ్ఘహం గచ్ఛతి. **తేసూతి** చతూసు అన్తేవాసికేసు.

౨౧. నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథా

ఆణత్తివినిచ్ఛయో

౮౩. "నిస్సయపటిపస్సద్ధీసూ"తి సమూహాధారో. "ఉపజ్ఝాయో పక్కన్తో వాతిఆదీసూ"తి అవయవాధారో. "విప్పవసితుకామో"తి ఇమినా నిరాలయభావం దస్సేతి. **ఏవం గతే**తి ఏవం ఉపజ్ఝాయే గతేతి యోజనా. **అఞ్ఞదాపీ**తి అఞ్ఞస్మిమ్పి కాలే. ఉపజ్ఝాయేన పవాసితకాలేతి అత్థో. **ఏకసమ్భోగపరిభోగో**తి అత్తనా వా ఉపజ్ఝాయేన వా ఏకో పచ్చయసమ్భోగో చ ధమ్మపరిభోగో చ. **ఏకదివసమ్పీ**తి పిసద్దో గరహత్థో, ద్విహాదికం పన పగేవాతి అత్థో. **పరిహారో నత్థీ**తి ఆపత్తిపరిహారో నత్థి, ఆపత్తియా పరిహరణం అపనయనం నత్థీతి అధిప్పాయో. **లజ్జీ పేసలో**తి లజ్జీ హుత్వా పియసీలో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తదహేవా**తి తస్మిం ఉపజ్ఝాయస్స పక్కన్తఅహని ఏవ. **తథా**తి యథా "ఉపజ్ఝాయో లహుం ఆగమిస్సతీ"తి పుచ్ఛతి, తథా "అహం లహుం ఆగమిస్సామీ"తి వుత్తన్తి అత్థో. **సచే వదతీ**తి సచే ఆచరియో వదతీతి యోజనా. **అస్సా**తి భిక్ఖుస్స. **సభాగతన్తి** లజ్జిపేసలభావం.

యావ ఆగమనాతి ఉపజ్ఝాయస్స యావ ఆగమనా. **నన్తి** ఉపజ్ఝాయం. "వాసేన్తియేవా"తిపదే కారితకమ్మం. **తత్థా**తి ఉపజ్ఝాయస్స గతట్ఠానే. **తేనా**తి ఉపజ్ఝాయేన. **పవత్తీ**తి పవత్తనం. నదీపూరేన వా ఉపద్దుతోతి సమ్బన్ధో. నదీపూరత్తా ఉదకోసక్కనం ఆగమేతి, చోరాదీనం ఉపద్దుతత్తా సహాయే పరియేసతి. **సో**తి ఉపజ్ఝాయో.

"నిస్సయపణామనా"తి ఇమినా ఆణాపనం **ఆణత్తీ**తి వచనత్థేన నిస్సయపణామనా ఆణత్తీతి వుచ్చతీతి దస్సేతి. **నిస్సయపణామనా**తి నిస్సయస్స ఉపజ్ఝాచరియస్స పణామనా. తస్మా పణామితో హోతీతి సమ్బన్ధో. "ఆపుచ్ఛీతిఆదినా"తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన "మా మం సుసానగమనం ఆపుచ్ఛీ"తిఆదయో సఙ్గణ్హాతి. **తేనా**తి సద్ధివిహారికేన. **ఖమాపేతబ్బో**తి తితిక్ఖాపేతబ్బో.

తావాతి మహాథేరేహి, మహాథేరానం వా పఠమం. **అఞ్ఞత్థా**తి ఉపజ్ఝాయస్స విహారతో అఞ్ఞం విహారం. **అప్పేవా**తి అపి ఏవ నామ ఖమేయ్యాతి యోజనా. **తత్రేవా**తి అఞ్ఞత్థేవ. **దుబ్భిక్ఖాదిదోసేనా**తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన ఞాతివియోగాదిదోసో గహేతబ్బో. **తంయేవా**తి అత్తనా వసితం తమేవ ఠానం. **అఞ్ఞస్సా**తి ఉపజ్ఝాయతో అఞ్ఞస్స భిక్ఖుస్సాతి సమ్బన్ధో. ఇమినా ఉపజ్ఝాయేన పరిచ్చత్తత్తా ఉపజ్ఝాయసమోధానే నిస్సయపటిప్పస్సద్ధి నత్థీతి దీపేతి.

సమోధానవినిచ్ఛయో

ఆపుచ్ఛిత్వాతి =౦౦ అన్తేవాసికం ఆపుచ్ఛిత్వా. **తత్రాపీ**తి ఆచరియన్తేవాసికేసుపి. **కదా**తి కస్మిం కాలే. **సాయన్హే వా రత్తింవా**తి అజ్జ సాయన్హే వా రత్తిం వా. **తంఖణేయేవా**తి తస్మిం సమ్పటిచ్ఛనక్ఖణేయేవ.

సో చాతి అన్తేవాసికో చ. **తతో**తి గామతో. **సుగతో**తి సుట్ఠు గతో, నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతీతి అధిప్పాయో. **అథాపీ**తి పున చ పరం. ఆపుచ్ఛిత్వా పక్కమనే వినిచ్ఛయం దస్సేత్వా ఆపుచ్ఛిత్వా పక్కమనే తం దస్సేన్తో ఆహ "ఆచరియం అనాపుచ్ఛా"తిఆది. **ఉపచారసీమాతిక్కమే**తి ఉపచారసీమాయ అతిక్కమే సతి, అతిక్కమనహేతు వాతి యోజనా. ఏత్థ చ **ఉపచారసీమా** నామ పరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపోయేవ, అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానం.

సాయన్హే వా రత్తిభాగే వాతి అజ్జ సాయన్హే వా రత్తిభాగే వా. **స్వే**తి సువే.

బహిసీమన్తి ఉపచారసీమతో బహి. **తతో**తి బహిసీమతో. **ద్విన్నం లేడ్డుపాతాన**న్తి అన్తేవాసికతో ద్విన్నం లేడ్డుపాతానం. **అతిక్కమిత్వా**తి ఉపచారసీమతో బహి అన్తేవాసికసద్ధివిహారికానం వసనట్ఠానతో అతిక్కమిత్వా.

ముచ్చితుకామోతి అన్తేవాసికమ్హా ముచ్చితుకామో ఏవ. **పణామేతీ**తి కాయవాచాహి పణామేతి. **సాలయో**తి ఆచరియే సాపేక్ఖో. "నిరాలయో"తి వత్వా తస్స అత్థం దస్సేతుం వుత్తం "న దానీ"తిఆది. **ఏవమ్పీ**తి ధురే నిక్ఖిత్తేపి. ఉభిన్నం ధురనిక్ఖేపే సతి, ధురనిక్ఖేపహేతు వా పటిప్పస్సమ్భతీతి యోజనా. పణామితేన పటిపజ్జితబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

వుత్తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "సచే హీ"తిఆది. **ఆచరియ**న్తి నిస్సయాచరియం. చేతియం వా వన్దన్తం ఉపజ్ఝాయన్తి సమ్బన్ధో, మగ్గప్పటిపన్నం వా ఉపజ్ఝాయన్తి యోజనా. **దూరత్తా**తి దూరభావతో. **ఉపరిపాసాదే**తి పాసాదస్స ఉపరి. **త**న్తి ఉపజ్ఝాయం. నిసిన్నం ఉపజ్ఝాయన్తి సమ్బన్ధో.

సవనవసేన సమోధానే వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. ఉపజ్ఝాయస్స సద్దన్తి సమ్బన్ధో.

౨౩. ఉపసమ్పాదేతబ్బపఞ్చకకథా

౮౪. ఇదాని =౦౧ యం లక్ఖణం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఖేపతో**తి అఙ్గాని అనుద్ధరిత్వా సమాసతో. **తత్థా**తి యం "పఞ్చహి భిక్ఖవే అఙ్గేహి సమన్నాగతేన భిక్ఖునా"తిఆదిమాహ, తత్థ. **అగుణఙ్గేహీ**తి గుణవిరహితేహి అఙ్గేహి. **నో**తి భిక్ఖు. **న ఉపసమ్పాదేతబ్బ**న్తి ఏత్థ కమ్మవాచాచరియేన హుత్వా న ఉపసమ్పాదేతబ్బన్తి ఆసఙ్కా భవేయ్యాతి ఆహ "ఉపజ్ఝాయేన హుత్వా న ఉపసమ్పాదేతబ్బ"న్తి. **ఏత్థా**తి ఏతేసు పఞ్చకేసు. **ఆదీసూ**తి ఏత్థ పుబ్బే నిదస్సనత్థో ఇతిసద్దో లోపో హోతి. ఇతిఆదీసూతి హి అత్థో. **అయుత్తవసేనా**తి అననురూపవసేన. **యో**తి భిక్ఖు. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. పరే చ సమాదపేతున్తి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి సీలక్ఖన్ధాదికే. **పరిహరతీ**తి పరిసం పరిస్సయతో హరతి అపనేతి. **తస్సా**తి భిక్ఖునో. "సీలాదీహీ"తిపదం "పరిహాయతియేవా"తిపదే అపాదానం, "న వడ్ఢతీ"తిపదే కరణం. **తస్మా**తిఆది లద్ధగుణం. **తేనా**తి భిక్ఖునా. కస్మా ఆపత్తిఅఙ్గవసేన న వుత్తన్తి ఆహ "న హీ"తిఆది. **హీ**తి యస్మా. **తస్సేవా**తి ఖీణాసవస్సేవ. **న వదేయ్యా**తి ఖీణాసవానం అనభిరతియా అనుప్పన్నత్తా న వదేయ్య. యది న ఖీణాసవస్సేవ ఉపజ్ఝాయాచరియభావో అనుఞ్ఞాతో, అథ కస్మా ఖీణాసవపఞ్చకో వుత్తోతి ఆహ "యస్మా పనా"తిఆది. యస్మా న పరిహాయతీతి సమ్బన్ధో.

అన్తగ్గాహికాయాతి సస్సతుచ్ఛేదసఙ్ఖాతం అన్తం లామకం గణ్హాతి, గణ్హాపేతీతి వా అన్తగ్గాహికా, తాయ. **దిట్ఠియా**తి మిచ్ఛాదిట్ఠియా. **యత్తకం సుత**న్తి భిక్ఖునోవాదకసిక్ఖాపదే (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౪౭-౧౪౮) వుత్తం యత్తకం సుతం. **తేనా**తి సుతేన ౙ. యం ఆపత్తాది తేన జానితబ్బన్తి యోజనా.

ఆపత్తిం న జానాతీతి ఏత్థ ఆపత్తిం ఆపన్నోతి న జానాతీతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఇదం నామా"తిఆది. తత్థ "ఆపన్నో"తి ఇమినా "ఆపత్తి"న్తిపదం "ఆపన్నో"తిపాఠసేసేన యోజేతబ్బన్తి దస్సేతి.

ఆభిసమాచారికాయాతి ఏత్థ ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నసీలతో అభివిసేసేన సమ్మా చరితబ్బన్తి **ఆభిసమాచారం,** ఖన్ధకపరియాపన్నం వత్తపటిపత్తిసీలం, తం ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తా **ఆభిసమాచారికా,** ఖన్ధకపరియాపన్నా సిక్ఖా, తాయ. **ఆదిబ్రహ్మచారియకాయా**తి ఏత్థ మగ్గసఙ్ఖాతస్స బ్రహ్మచరియస్స ఆది మరియాదో ఆదిబ్రహ్మచరియో, తస్మిం పవత్తా

ఆదిబ్రహ్మచరియకా =౦౨, ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నా సిక్ఖా, తాయ. **సేక్ఖపణ్ణత్తియ**న్తి సిక్ఖితబ్బట్ఠేన సిక్ఖా, సా ఏవ భగవతా పఞ్ఞత్తత్తా సేక్ఖపణ్ణత్తి. అథ వా సిక్ఖనం సిక్ఖా, తాయ సిక్ఖనత్థాయ భగవతా పఞ్ఞపీయతీతి సేక్ఖపణ్ణత్తి ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నసిక్ఖాయేవ, తస్సం. **అభిధమ్మే**తి ఏత్థ సుత్తన్తపాళితో అభి అతిరేకో, అభివిసిట్ఠో వా ధమ్మో అభిధమ్మోతి వుత్తే నామరూపపరిచ్ఛేదకం అభిధమ్మపిటకన్తి ఆహ "నామరూపపరిచ్ఛేదే"తి. **అభివినయే**తి ఏత్థ అభిభవిత్వా కాయవాచం వినేతీతి అభివినయో, అభిభవిత్వా కాయవాచం వినేతి ఏత్థ, ఏతేనాతి వా అభివినయోతి వుత్తే వినయపిటకన్తి ఆహ "సకలే వినయపిటకే"తి. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు పదేసు, సబ్బేసం వా పదానం. అత్థో దట్ఠబ్బోతి యోజనా. "కారణేనా"తి ఏత్థ కారణసద్దేన "**ధమ్మతో**"తి ఏత్థ ధమ్మసద్దస్స సభావత్థాదయో నివారేత్వా కారణత్థతం దీపేతి, ఏనసద్దేన తోపచ్చయస్స విసేసనత్థం. **ఇతీ**తి ఏవం యథావుత్తనయేనాతి అత్థో. **చతుత్థే**తి చతుత్థపఞ్చకే. చతుత్థపఞ్చకతో తీణి పదాని, పఞ్చమపఞ్చకతో ద్వే పదాని గహేత్వా పఞ్చకం కత్వా వుత్తం "చత్తారో పఞ్చకా"తి. అట్ఠసు పఞ్చకేసూతి సమ్బన్ధో.

ఇతి సోళసపఞ్చకవినిచ్ఛయే యోజనా సమత్తా.

౨౮. ఉపసమ్పాదేతబ్బఛక్కకథా

౮౨. తన్తి ఊనదసవస్సపదం. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు ఛక్కేసు. **తత్థా**తి ఛక్కేసు. "పాతిమోక్ఖాని విత్థారేనా"తి వుత్తత్తా విభఙ్గవసేన గహేతబ్బానీతి ఆహ "ఉభతోవిభఙ్గవసేన వుత్తానీ"తి. మాతికావిభఙ్గవసేన సుట్ఠు విభజితబ్బానీతి **సువిభత్తాని,** వాచుగ్గతవసేన సున్దరా పవత్తి ఏతేసన్తి **సుప్పవత్తీని,** సుత్తతో అనుబ్యఞ్జనతో సుట్ఠు వినిచ్ఛితబ్బానీతి **సువినిచ్ఛితబ్బానీ**తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "మాతికావిభఙ్గవసేనా"తిఆది.

౨౨. అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బవత్థుకథా

౮౬. యో పనాతి యో పన అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో. **అఞ్ఞోపీ**తి పసూరతో అపరోపి. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. **తస్మి**న్తి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బే. **తత్థా**తి "యో సో భిక్ఖవే అఞ్ఞోపీ"తిఆదివచనే. **అయ**న్తి పరివాసో. **నగ్గపరిబ్బాజకస్సేవా**తి వత్వా తస్స భేదం దస్సేతుం వుత్తం "ఆజీవకస్స వా అచేలకస్స వా"తి. తత్థ **ఆజీవకో** ఉపరి ఏకమేవ వత్థం ఉపకచ్ఛకే పవేసేత్వా పరిదహతి, హేట్ఠా నగ్గో. **అచేలకో** పన సబ్బేన సబ్బం నగ్గోయేవ. **సోపీ**తి =౦౩ నగ్గపరిబ్బాజకోపి. **వాలకమ్బలాదీన**న్తి వాలేన కతం కమ్బలం, ఆదిసద్దేన కేసకమ్బలాదయో సఙ్గణ్హాతి. **అస్సా**తి పరిబ్బాజకస్స. **అఞ్ఞస్సా**తి నగ్గపరిబ్బాజకతో అపరస్స. **పణ్డరఙ్గాదికస్సా**తి పణ్డరం సేతవత్థం అఙ్గే సరీరే ఏతస్సత్థీతి **పణ్డరఙ్గో,** ఆదిసద్దేన నీలఙ్గాదయో సఙ్గణ్హాతి.

ఏవన్తి ఇమినా కేసమస్సుఓరోపనాదినా. పబ్బాజేన్తేహి భిక్ఖూహీతి సమ్బన్ధో. **తస్మి**న్తి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బే, నిసిన్నేయేవాతి యోజనా. అనాదరే చేతం భుమ్మవచనం. **తస్సా**తి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స. **నయిమే**తి న ఇమే, భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **త**న్తి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బం.

౮౭. "ఏవం ఖో…పే.… అనారాధకో"తి అయం కథా మాతికాతి యోజనా. **అస్సా**తి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స. **తస్సేవా**తి తస్సాయేవ మాతికాయ. **తత్థా**తి విభఙ్గే. **అతికాలేనా**తి ఏత్థ భత్తకిచ్చం కత్వా వత్తకరణవేలాయేవ అతికాలో నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "వత్తకరణవేలాయమేవా"తి. ఇమినా భుమ్మత్థే కరణవచనన్తిపి దస్సేతి. **తత్థేవా**తి కులఘరేసుయేవ. **అఞ్ఞదత్థూ**తి

ఏకంసేన, “కరోన్తో”తి ఇమినా పాఠసేసం దస్సేతి. ఏవమ్పి కరోన్తో అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బోతి యోజనా. “సమ్పాదకో”తి ఇమినా **అనారాధకో**తి ఏత్థ ఆరాధసద్దస్స సాధనత్థం దస్సేతి, తోసనత్థాదయో నివత్తేతి.

అజ్ఝాచారత్థికా విసన్తి పవిసన్తి ఏత్థాతి **వేసియా**, సోభణరూపసఙ్ఖాతం వేసం ధారేతీతి వా **వేసియా**. తేన వుత్తం “సులభజ్ఝాచారా”తిఆది. ఆమిసోయేవ కిఞ్జక్ఖో అప్పమత్తకట్ఠేనాతి **ఆమిసకిఞ్జక్ఖో**, విసేసనపరపదో. అథ వా ఆమిసో చ తతో అఞ్ఞో కిఞ్జక్ఖో చ **ఆమిసకిఞ్జక్ఖం**, తస్స సమ్పదానం **ఆమిసకిఞ్జక్ఖసమ్పదానం**. **కిఞ్జక్ఖ**సద్దో కేసరస్సేవ ముఖ్యతో వాచకో, అప్పమత్తకస్స పన రూళ్హీవసేన. **విధవా**తి ఏత్థ ధవసద్దో పతినోయేవ వాచకో, న రుక్ఖవిసేసస్సాతి దస్సేన్తో ఆహ “మతపతికా వా”తిఆది. ఇమేహి పదేహి మతవసేన వా పవుత్థవసేన వా విగతో ధవో ఏతాసం, ధవేన వా విగతాతి **విధవా**తి వచనత్థం దస్సేతి. **తా**తి విధవా. యోబ్బనపత్తత్తా వా యోబ్బనాతీతత్తా వా థుల్లా మహన్తా కుమారికాతి **థుల్లకుమారికా**తి దస్సేన్తో ఆహ “యోబ్బనపత్తా”తిఆది. **పణ్డకా**తి ఏత్థ ఆసిత్తపణ్డకాదీసు పఞ్చసు పణ్డకేసు నపుంసకపణ్డకోవాధిప్పేతోతి ఆహ “నపుంసకా”తి. **సమానపబ్బజ్జా**తి భిక్ఖూహి సమానపబ్బజ్జా. **తతో**తి విస్సాసతో.

తత్థాతి వేసియాదీసు. **తాసన్తి** వేసియానం. **సో**తి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు =౦౪ విధవాదీసు. గన్తబ్బతం దస్సేన్తో ఆహ “సచే పనా”తిఆది. **తథా**తి యథా గన్తబ్బత్తం వుత్తం, తథా.

ఉచ్చావచానీతి ఏత్థ ఉద్ధం చయతి వడ్ఢతీతి **ఉచ్చం**, చయతో అవగతో వియోగోతి **అవచం**. ఉచ్చఞ్చ అవచఞ్చ **ఉచ్చావచానీ**తి వచనత్థేన మహన్తఖుద్దకత్థోతి ఆహ “మహన్తఖుద్దకానీ”తి. “కమ్మానీ”తి ఇమినా “కరణీయానీ”తిపదస్స సరూపం దస్సేతి. తందస్సనేన చ కత్తబ్బానీతి **కరణీయానీ**తి వచనత్థో కాతబ్బో. **తత్థా**తి మహన్తఖుద్దకేసు కమ్మేసు . **తత్థ న దక్ఖో**తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతుం వుత్తం “తేసు తేసు నవకమ్మేసూ”తి. “ఉట్ఠానవీరియసమ్పన్నో”తి ఇమినా నత్థి అలసో కోసజ్జం ఏతస్సాతి **అనలసో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **తత్రా**తి ఏత్థ త్రపచ్చయో సత్తమ్యత్థే విచ్ఛాజోతకోతి ఆహ “తేసు తేసూ”తి. “ఠానుప్పత్తికాయ వీమంసాయా”తి వుత్తవచనస్సత్థం దస్సేన్తో ఆహ “ఇదమేవ”న్తిఆది. “తస్మింయేవ ఖణే ఉప్పన్నపఞ్ఞాయా”తి ఇమినా “ఠానుప్పత్తికాయా”తి ఏత్థ **ఠాన**సద్దో తఙ్ఖణత్థోతి దస్సేతి. **అలం కాతు**న్తి ఏత్థ **అలం**సద్దో భూసనవారణపరియత్తసఙ్ఖాతేసు తీసు అత్థేసు పరియత్తత్థోతి ఆహ “కాతుం సమత్థో”తి.

తిబ్బచ్ఛన్దోతి తిఖిణఛన్దో. “బలవచ్ఛన్దో”తి ఇమినా అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. **లోకియసమాధిభావనాయా**తి లోకియాయ అట్ఠసమాపత్తిసఙ్ఖాతాయ సమాధిభావనాయ.

ఇధాగతోతి ఇమస్మిం సాసనే ఆగతో. **తిత్థాయతనసామికస్సా**తి తరన్తి ఉప్లవన్తి సత్తా ఉమ్ముజ్జనిముజ్జం కరోన్తి ఏత్థాతి **తిత్థం**, ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో. తమేవ ఆయతనం దిట్ఠిగతికానన్తి **తిత్థాయతనం**. అథ వా తిత్థమేతేసమత్థీతి **తిత్థినో**, తేసమాయతనం తిత్థాయతనం, తస్స సామికో తిత్థాయతనసామికో, తస్స. **తస్స దిట్ఠియా**తి ఏత్థ **దిట్ఠి**సద్దో లద్ధిపరియాయోతి ఆహ “తస్స సన్తకాయ లద్ధియా”తి. కస్మా సా లద్ధి “ఖన్తీ”తి చ “రుచీ”తి చ “ఆదాయో”తి చ వుచ్చతీతి ఆహ “ఇదానీ”తిఆది. సాయేవ లద్ధి ఖమతి చేవ రుచ్చతి చ గహితా చాతి యోజనా. **తస్స తిత్థకరస్సా**తి కత్వత్థే సామివచనం. **తస్సా**తి తిత్థాయతనసామికస్స. **భఞ్ఞమానాయా**తి భణియమానాయ. **అనభిరద్ధో**తి ఏత్థ అనభిరాధితో అపరితోసితచిత్తోతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అపరిపుణ్ణసఙ్కప్పో, నో పగ్గహితచిత్తో”తి. **యదిద**న్తి యం ఇదం “అనత్తమనత్త”న్తి వా “అత్తమనత్త”న్తి వా సమ్బన్ధో. ఇమినా “ఇద”న్తిపదస్స అనియమం దస్సేతి. **ఇమే**తి భిక్ఖూ. యఞ్చ అనత్తమనత్తన్తి

యోజనా. **తస్సేవాతి** అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స ఏవ అనత్తమనత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఇదన్తి** ద్వే అత్తమనతాని, ద్వే అనత్తమనతానీతి చతుబ్బిధం ఇదం ధమ్మజాతం. **సఙ్ఘాటనీయన్తి** సఙ్ఘటితబ్బం, సన్నిచయం కాతబ్బన్తి అత్థో. “అనారాధకే”తిఆదినా **అనారాధనీయస్మిన్తి** =౦౫ ఏత్థ న ఆరాధేతి వత్తం అనేన కమ్మేనాతి **అనారాధనీయన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **ఇదన్తి** చతుబ్బిధం. **లిఙ్గన్తి** కారణం. **లక్ఖణన్తి** చిహనం. **ఇతోతి** అట్ఠఙ్గతో నీహటేనాతి సమ్బన్ధో. **వుత్తవిపల్లాసేనాతి** కణ్హపక్ఖే వుత్తవిపరీతేన.

సుక్కపక్ఖే అట్ఠఙ్గాని సమోధానేత్వా దస్సేన్తో ఆహ “నాతికాలేన గామపవేసనం నాతిదివా పటిక్కమన”న్తిఆది. కణ్హపక్ఖేపి ఇమినా నయేన అట్ఠఙ్గాని సమోధానేతబ్బాని. “పరితోసకో”తి ఇమినా **ఆరాధక**సద్దస్స తోసనత్థం దస్సేతి. హేట్ఠా పన “సమ్పాదకో”తి వుత్తత్తా సాధనత్థం దస్సేతీతి దట్ఠబ్బం.

ఉపసమ్పదమాళకేపీతి ఉపసమ్పాదట్ఠానే ఏకకూటయుత్తే అనేకకోణే పతిస్సయవిసేసేపి. సో హి ఏకకూటం కత్వా అనేకేహి కోణేహి మలీయతి విభూసీయతీతి **మాళోతి** వుచ్చతి. “చత్తారో మాసే పరివసితబ్బ”న్తివచనం అసదిసూపమాయ పాకటం కరోన్తో “యథా పనా”తిఆదిమాహ. **హీతి** సచ్చం. **అస్సాతి** అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స. పరివసన్తో అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బోతి సమ్బన్ధో. **అన్తరాతి** చతుమాసస్స అబ్భన్తరే. **కుప్పనసభావోతి** నస్సనసభావో. **పరిగ్గణ్హాతీతి** పరిచ్ఛిన్దిత్వా గణ్హాతి. **నామరూపం వవత్థపేతీతి** “ఇదం నామం, ఇదం రూప”న్తి వవత్థపేతి. **లక్ఖణన్తి** నమనరుప్పనలక్ఖణం, అనిచ్చాదిలక్ఖణం వా. సోతాపత్తిమగ్గస్స దిట్ఠివిచికిచ్ఛాపహానం సన్ధాయ వుత్తం “సమూహతాని...పే.... సల్ల”న్తి. **అబ్బుళ్హన్తి** ఆవహియిత్థాతి అబ్బుళ్హం, ఉద్ధం వహియిత్థాతి అత్థో. ఆతూపసగ్గో హి ఉద్ధఙ్గమత్థో. **తందివసమేవాతి** తస్మిం సోతాపత్తిమగ్గస్స పటిలభనదివసేయేవ. భుమ్మత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. **తదహేవాతి** తస్మిం సోతాపన్నభవనఅహని ఏవ.

తస్సాతి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స. పాళియం పత్తస్స అనాగతత్తా వుత్తం “పత్తమ్పి తథేవా”తి. యథా ఉపజ్ఝాయమూలకం చీవరం పరియేసితబ్బం, పత్తమ్పి తథేవాతి అత్థో. **ఇదన్తి** పత్తచీవరం. **ఇమస్సాతి** అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స. **అఞ్ఞోతి** ఉపజ్ఝాయతో అపరే. **తేహిపీతి** అఞ్ఞేహిపి. **విలోమాతి** పటిలోమా. **ఆయత్తన్తి** అధీనం. **ఆయత్తజీవికత్తాతి** అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స ఉపజ్ఝాయేన ఆయత్తజీవికత్తా. **తస్సాతి** ఉపజ్ఝాయస్స. **వచనకరోతి** వచనం కరో. వాక్యేపి సమాసేపి వచనసద్దస్స “తస్సా”తి పదమేవ అపేక్ఖత్తా “వచనకరో”తి సమాసో హోతి. ఏసేవ నయో “ఉపజ్ఝాయేన ఆయత్తజీవకత్తా”తి ఏత్థాపి. **తేనాతి** వచనకరహేతునా.

అగ్గిపరిచరణకాతి =౦౬ అగ్గిపూజకా. ఇమినా అగ్గిం పరిచరన్తీతి **అగ్గికాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **తాపసాతి** జటాధరా. తే హి యస్మా జటా చ తపో చ ఏతేసమత్థి, తస్మా “జటిలా”తి చ “తాపసా”తి చ వుచ్చన్తి. **ఏతేతి** జటిలకా. “కిరియం న పటిబాహన్తీ”తి వుత్తవచనస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అత్థి కమ్మం, అత్థి కమ్మవిపాకో”తి. **ఏతదేవ పబ్బజ్జన్తి** ఏతం ఏవ తాపసపబ్బజ్జం. **ఏతేసన్తి** జటిలానం. **సాసనేతి** బుద్ధస్స సాసనే. **తేసన్తి** ఞాతీనం, ఇమం పరిహారన్తి సమ్బన్ధో. **తేతి** ఞాతయో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఞాతిసేట్ఠస్సాతి** ఞాతియేవ సేట్ఠో, ఞాతీనం వాతి ఞాతిసేట్ఠో, తస్స, బుద్ధస్సాతి సమ్బన్ధో.

౨౬. పఞ్చాబాధవత్థుకథా

౮౮. మగధేసూతి ఏత్థ బహువచనపదేన వుత్తత్తా జనపదస్స నామన్తి ఆహ “మగధనామకే జనపదే”తి. **అమనుస్సానఞ్చాతి** మనుస్సేహి అఞ్ఞసత్తానఞ్చ. ఉస్సన్నసద్దో చ ఉస్సదసద్దో చ వుడ్ఢిప్పత్తపరియాయోతి ఆహ “ఉస్సన్నా

వుడ్ఢిప్పత్తా”తి. “ఫాతిప్పత్తా”తి ఇమినా తమేవత్థం దస్సేతి. **తేహీ**తి కుట్ఠాదీహి పఞ్చహి ఆబాధేహి.

తత్థాతి కుట్ఠాదీసు పఞ్చసు ఆబాధేసు. ఆబాధికం ఆభుసో బాధతి పీళేతీతి **ఆబాధో,** అఙ్గపచ్చఙ్గం కుటతి ఛిన్దతీతి **కుట్ఠం.** “రత్తకుట్ఠం వా”తిఆదీసు వాసద్దేన సేతకుట్ఠాదీనిపి సఙ్గణ్హాతి. **కీటిభ దద్దు ఖజ్జు ఆదిప్పభేదమ్పీ**తి కీటిభో చ దద్దు చ ఖజ్జు చ కీటిభదద్దుఖజ్జుయో , తా ఆదయో యేసం కుట్ఠానన్తి కీటిభదద్దుఖజ్జుఆదయో, తేసం పభేదో కీటిభదద్దు ఖజ్జుఆదిప్పభేదో, తమ్పి. తత్థ **కీటిభో**తి కీట ఇభోతి పదవిభాగో కాతబ్బో. తత్థ **కీటో**తి కిమి. ఇమినా కీటకులావకం “కీటో”తి గహేతబ్బం, కీటో వియాతి **కీటో,** కుట్ఠవిసేసో. **ఇభో**తి గజో. ఇమినా గజస్స సబలం “ఇభో”తి గహేతబ్బం. ఇభో వియాతి **ఇభో,** కుట్ఠవిసేసో. కీటోయేవ ఇభో **కీటిభో,** కుట్ఠాబాధవిసేసో, యం లోకే **‘‘కుట్ఠాబాధ విసేసో’’**ఇతి వోహరన్తి. **దద్దూ**తి కచ్ఛు. సా హి సరీరం దంసతి విదంసతి, హింసతీతి వా **దద్దు**తి వుచ్చతి. ఏకస్స దకారస్స రకారం కత్వా “దద్రు”తిపి పాఠో. యం లోకే **‘‘ప్వే?’’**ఇతి వోహరన్తి. **ఖజ్జూ**తి కణ్డువనం. తఞ్హి సరీరం ఖజ్జతి బ్యథతి ఖదతి, హింసతీతి వా ఖజ్జూతి వుచ్చతి. యం లోకే **‘‘ఖజ్జ’’**ఇతి వోహరన్తి. “కచ్ఛూ”తిపి పాఠో, సో అపాఠో దద్దుసద్దేన తస్స గహితత్తా. **తన్తి** కుట్ఠం. **పకతిపటిచ్ఛన్నట్ఠానే**తి పకతియా పటిచ్ఛన్నట్ఠానే, యథానివత్థపారుతట్ఠానేతి అత్థో. ఇమినా విసేసతో పటిచ్ఛన్నం నివత్తేతి. అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితం సచే హోతీతి యోజనా. **పకతివణ్ణే**తి =౦౭ పకతిఛవియం. యథా అవణా ఛవి హోతి, తథాతి అత్థో. ఇదం వణవత్థుం సన్ధాయ న వుత్తం.

మేదగణ్డోతి మేదో అస్మిం అత్థీతి **మేదో,** గణ్డతి ఫోటో భవతీతి **గణ్డో,** మేదోయేవ గణ్డో మేదగణ్డో. యం లోకే “మేదగణ్డో”ఇతి వోహరన్తి. **కోలట్ఠీ**తి కోలం వుచ్చతి బదరఫలం, తస్స అట్ఠి కోలట్ఠి. అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితే సతీతి యోజనా. **సఞ్ఛవిన్తి** సంవిజ్జమానఛవిం, సఞ్జాతఛవిం వా. **ఉణ్ణిగణ్డా**తి ఉద్ధం నమన్తీతి ఉణ్ణియో, తాయేవ గణ్డా ఉణ్ణిగణ్డా. యే లోకే “ఉణ్ణిగణ్డా” ఇతి వోహరన్తి. **తత్థ తత్థా**తి తస్మిం తస్మిం సరీరపదేసే. **ఖీరపీళకా**తి ఖీరం ఏత్థ అత్థీతి ఖీరా, తా ఏవ పీళకా ఖీరపీళకా. యా లోకే “ఖీరపీళకా” ఇతి చ ఇతి చ వోహరన్తి. **తాసూ**తి పీళకాసు. ఖీరపీళకా నామ గణ్డా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఖరపీళకా**తి ఖరసభావా పీళకా. ఖరసభావత్తా తేన సత్తా మరణమ్పి గచ్ఛన్తి, మరణమత్తమ్పి దుక్ఖం. యా లోకే ఇతి “ఖీరపీళకా” వోహరన్తి. పదుమకణ్ణికా నామ గణ్డా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. పదుమస్స కణ్ణికా వియ **పదుమకణ్ణికా**. యా లోకే **‘‘పదుమకణ్ణికా’’**ఇతి వోహరన్తి. సాసపబీజకా నామ గణ్డాతి సమ్బన్ధో. సాసపస్స బీజం పమాణమేతాసన్తి **సాసపబీజకా**. యా లోకే “సాసపబీజకా” ఇతి వోహరన్తి. **తా సబ్బా**తి సబ్బా తా పీళకా, గణ్డజాతియో వా. **తాసూ**తి పీళకాసు, గణ్డజాతీసు వా.

పదుమపుణ్డరీకపత్తవణ్ణన్తి పదుమం నామ రత్తం, **పుణ్డరీకం** నామ సేతం, తేసం పుప్ఫపత్తస్స వణ్ణం వియ వణ్ణమేతస్సాతి పదుమపుణ్డరీకపత్తవణ్ణం, సఙ్ఖకుట్ఠం. యం లోకే “పదుమపుణ్డరీకపత్తవణ్ణం, సఙ్ఖకుట్ఠం” ఇతి వోహరన్తి. **యేనా**తి కుట్ఠేన. గున్నం సరీరం సబలం వియ మనుస్సానం సరీరం సబలం హోతీతి యోజనా. **తస్మిన్తి** కిలాసే. **సోసబ్యాధీ**తి ఖయరోగో. సో హి యస్మా మంసలోహితాదిని సోసాపేతి, తస్మా **సోసో**తి వుచ్చతి. యం లోకే “సాంస” ఇతి చ “సోసబ్యాధి” ఇతి చ వోహరన్తి. **తస్మిన్తి** సోసబ్యాధిమ్హి. **అపమారో**తి అపస్మారో. సో హి సారతో అపగతత్తా “అపమారో”తి వుచ్చతి సకారస్స మకారం కత్వా. యం లోకే “అపమార” ఇతి చ **‘‘అరూ?’’**ఇతి చ వోహరన్తి. **తత్థా**తి ద్వీసు ఉమ్మాదేసు. ఆధారే చేతం భుమ్మవచనం. దుత్తికిచ్ఛో హోతీతి సమ్బన్ధో.

౨౭. రాజభటవత్థుకథా

౯౦. **ఉచ్చినథాతి** ఏత్థ చిధాతుయా వడ్ఢనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “వడ్ఢేథా”తి. **సోతాపన్నత్తాతి** బిమ్బిసారరఞ్ఞో =౦౮ సోతాపన్నభావతో. **ఘాతేథాతి** జీవితా వోరోపేథ. **హనథాతి** పహరథ. **తతోతి** ఉపజ్ఝాయతో. ఆచరియో సేట్ఠోతి సమ్బన్ధో. **తతోతి** ఆచరియతో. **ఇదన్తి** వచనం, ఆగతన్తి సమ్బన్ధో. ఆహంసు వోహారికా మహామత్తా ముసావాదేనాతి యోజనా. **అమచ్చోతి** సబ్బరాజకిచ్చేసు అమా సహ రఞ్ఞా భవతీతి అమచ్చో. **అమాసద్దో** సహత్థే నిపాతో. “అమా”తి నిపాతతో భవత్థే అచ్చపచ్చయో (మోగ్గల్లానే ౪.౨౩ సుత్తే). **మహామత్తోతి** మహన్తో మత్తా ఇస్సరియా ఏతస్సాతి మహామత్తో. **మత్తాసద్దో** హేత్థ ఇస్సరియవాచకో. **సేవకోతి** రాజానం సేవతి భజతీతి సేవకో. **భత్తవేతనభటోతి** భత్తవేతనానమత్థాయ భటో. **తస్సాతి** రాజభటస్స. **పుత్తనత్తభాతుకాదయోతిఆదిసద్దేన** భాగినేయ్యాదయో సఙ్గణ్హాతి. **యో పనాతి** రాజభటో పన. **నియ్యాతేతీతి** అప్పేతి. **తం ఠానన్తి** తం రాజభటట్ఠానం. **యేన వాతి** కమ్మకారేన వా. **యంకమ్మకారణాతి** యస్స కమ్మస్స కారణా. **యో వాతి** రాజభటో వా. **పబ్బజన్తూతి** పబ్బాజేహి.

౨౮. చోరవత్థుకథా

౯౧. **దిట్ఠపుబ్బోతి** అఙ్గులిమాలో పుబ్బే దిట్ఠో. **అయన్తి** చోరో. **సోతి** అఙ్గులిమాలో. అఞ్ఞేసం సన్తికా వచనం సుణన్తీతి యోజనా. **తేతి** మనుస్సా. **ఉబ్బిజ్జన్తిపీతి** కాయేన ఉబ్బిజ్జన్తిపి. **ఉత్తసన్తిపీతి** చిత్తేన ఉత్తసన్తిపి. అఙ్గులిమాలో భిక్ఖూహి న పబ్బాజితో, నను భగవతా పన సయం పబ్బాజితో, అథ కస్మా “న భిక్ఖవే”తి వుత్తన్తి ఆహ “భగవా సయం ధమ్మస్సామీ”తి. **ధమ్మస్సామీతి** చ ధమ్మస్స ఇస్సరో, ధమ్మేన వా దేవమనుస్సానం ఇస్సరో, అధిపతీతి అత్థో. భిక్ఖూనం అకరణత్థాయ భిక్ఖూనం సిక్ఖాపదన్తి యోజనా. **తత్థాతి** “న భిక్ఖవే”తిఆదివచనే. “ధజం బన్ధిత్వా”తిఆదినా ధజస్స బన్ధనం ధజబన్ధో, ధజబన్ధో వియాతి **ధజబన్ధో**, ధజబన్ధో హుత్వా చరతీతి **ధజబన్ధోతి** వచనత్థం దస్సేతి. **తస్మాతి** యస్మా ధజబన్ధో, తస్మా. **యోతి** చోరో. **పన్థదుహనం వాతి** పన్థే దుహనం వా. **పఞ్ఞాయతి చాతి** ఏత్థ చసద్దో వాక్యసమ్పిణ్డనత్థో. న కేవలఞ్హి విచరతియేవ, అథ ఖో పఞ్ఞాయతి చాతి అత్థో. **ఇదన్తి** చోరకమ్మం. **రజ్జన్తి** రాజభావం. **సోతి** రాజపుత్తో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తస్మిన్తి** రాజపుత్తే. **పుబ్బేతి** పుబ్బకాలే. **తన్తి** చోరం. **ఏవన్తి** ఇమినాకారేన, జానన్తి చేతి యోజనా. **అదిస్సమానాతి** అత్తానం అపఞ్ఞాయమానా. ఇదం సన్ధిచ్ఛేదాదిచోరే సన్ధాయ వుత్తం, న అమ్బలబుజాదిచోరే. **పచ్ఛాపీతి** థేయ్యకరణతో పచ్ఛాపి. **తేపీతి** చోరేపి.

౯౨. **భయేనాతి** భయతో. **ఏతే పనాతి** భిక్ఖూ పన. **లద్ధాభయత్తాతి** రాజతో లద్ధో అభయో ఇమేహీతి లద్ధాభయా, తేసం భావో లద్ధాభయత్తం, తస్మా. **కారభేదకోతి** ఏత్థ **కారసద్దో** రుక్ఖవిసేసే =౦౯ చ సక్కారే చ బన్ధనాలయే చ పవత్తతి, ఇధ పన బన్ధనాలయేతి దస్సేన్తో ఆహ “కారం వుచ్చతి బన్ధనాగార”న్తి. బన్ధనాగారఞ్హి కరోన్తి తం పవేసితే జనే హింసన్తి ఏత్థాతి “కారా”తి వుచ్చతి. **ఇధాతి** “కారభేదకో”తిపదే. దీపబన్ధనం వా హోతూతి యోజనా. ఇమేహి పదేహి న కేవలం బన్ధనాగారంయేవ కారా నామ హోతి, అథ ఖో అన్దుబన్ధనాదీనిపి కారాయేవ నామాతి దస్సేతి. **యోతి** చోరో. **ఏతేసూతి** బన్ధనేసు. **ముఞ్చిత్వా వాతి** రజ్జుబన్ధనం నిబ్బేఠేత్వా వా. ఇమేహి పదేహి న కేవలం కారాయ భిన్దనతో ఏవ కారభేదకో నామ హోతి, అథ ఖో ఛిన్దనముఞ్చనవివరణేహిపి కారభేదకోయేవ నామాతి దస్సేతి. **దీపన్తరన్తి** బన్ధనదీపతో అన్తరం అఞ్ఞం దీపన్తి అత్థో. చక్కవాళబన్ధనం భిన్దిత్వా చక్కవాళన్తరం గతో అట్ఠకథాయం న వుత్తో. **సోతి** నచోరకో. **గామనిగమపట్టనాదీనీతి** ఏత్థ **పట్టనన్తి** నావాపట్టనం, సకటపట్టనఞ్చ. **కేణియాతి** రఞ్ఞో దాతబ్బఆయేన. **తన్తి** కేణిం. **నిధానన్తి** నిక్ఖణిత్వా ఠపితం ధనం. **ఉపసంహరిత్వాతి** రాజాదీనం సన్తికం హరిత్వా. **తన్తి** కసికమ్మాదీహి సమ్పాదేత్వా జీవన్తం. **తత్థేవాతి** బన్ధాపితట్ఠానేయేవ.

౯౩. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. యో కోచి పలాతోతి సమ్బన్ధో. నన్తి యం కిఞ్చి జనం, లిఖాపేతీతి యోజనా. **పణ్ణే వాతి** కుసే వా. **అస్సాతి** జనస్స. **దణ్డన్తి** ధనదణ్డం. **లిఖితకోతి** లిఖితబ్బోతి లిఖితో, సోయేవ లిఖితకో.

౯౪. యో పన కసాహి హఞ్ఞతీతి సమ్బన్ధో. ఇమినా అఞ్ఞేహి కసాహి హఞ్ఞతీతి **కసాహతోతి** వచనత్థం దస్సేతి. "అయమేవ తే దణ్డో హోతూ"తి ఇమినా కతం దణ్డకమ్మం ఇమస్సాతి **కతదణ్డకమ్మోతి** వచనత్థం దస్సేతి. **అల్లవణోతి** తిన్తవణో. **ఘాతేత్వాతి** హనిత్వా పహరిత్వాతి అత్థో. **గణ్డిగణ్డియోతి** ఫోటఫోటా. **సన్నిసిన్నాసూతి** గణ్డీసు పకతిసరీరేన సమం నిసిన్నాసు.

౯౫. కతదణ్డకమ్మభావో తావ పురిమనయేనేవ వేదితబ్బో హోతు, కథం పన లక్ఖణాహతభావో వేదితబ్బోతి ఆహ "యస్స పనా"తిఆది. తత్థ **తత్తేనాతి** తాపేన. **లక్ఖణన్తి** సఞ్ఞాణం. **సోతి** జనో. **భుజిస్సోతి** భుజో ఏతస్సత్థీతి భుజిస్సో (మ॰ ని॰ టీ॰ ౨.౪౨౮). పరేహి అపాలితో చ అనజ్ఝోహరాపితో చ హుత్వా సయమేవ అత్తానం పాలనేన చ భోజనం అజ్ఝోహరణేన చ సమన్నాగతోతి వుత్తం హోతి. **అస్సాతి** లక్ఖణాహతస్స. **వణాతి** అరూని. తాని హి యస్మా వణన్తి గత్తాని విచుణ్ణాని కరోన్తి, తస్మా వణాతి వుచ్చన్తి. **రుళ్హాతి** తరుణమంసేన రుహా. తిమణ్డలవత్థస్స లక్ఖణాహతస్స జనస్సాతి సమ్బన్ధో.

౩౩. ఇణాయికవత్థుకథా

౯౬. **ఇణాయికో నామాతి** ఏత్థ **ఇణన్తి** ఉద్ధారో. సో హి యస్మా ఏతి వుద్ధిం గచ్ఛతి, తస్మా ఇణన్తి వుచ్చతి. తం గణ్హాతి, ధారేతీతి వా ఇణాయికో. **యం వాతి** జనం వా ఆరపేత్వాతి సమ్బన్ధో. **ఆరపేత్వాతి** చ పేసనత్థాయ ధనసామికస్స సన్తికే రపేత్వాతి అత్థో. **ఆకారో** హి పేసనత్థవాచకో. **సోపీతి** పిసద్దో పురిమజనే అపేక్ఖతి. "ధారేతీ"తి ఇమినా ఆయికపచ్చయో ధారణత్థే హోతీతి దస్సేతి. **అఞ్ఞేతి** మాతాపితూహి అఞ్ఞే. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తేతి** అఞ్ఞే ఞాతకా, తం ఆరపేతుం యస్మా న ఇస్సరా, తస్మా న ఇణాయికోతి యోజనా. **ఇతరన్తి** నఇణాయికతో అఞ్ఞం. **అస్సాతి** జనస్స. **నన్తి** తం జనం. **తేసూతి** ఞాతిసాలోహితాదీసు. **తథారూపస్సాతి** అత్తనో ఞాతిసాలోహితస్సాతి అత్థో. ఆరోచేతబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ "సహేతుకో"తిఆది. తత్థ **సహేతుకోతి** భబ్బో. **సోతి** ఉపట్ఠాకో . **పటిపజ్జతీతి** పటిదదాతి. **ఏతన్తి** కప్పియభణ్డం. **అజానిత్వాతి** ఇణాయికభావమజానిత్వా. **పస్సన్తేనాతి** ఇణాయికం పస్సన్తేన. "అపస్సన్తస్స గీవా న హోతీ"తి ఇమినా పస్సిత్వా అదస్సేన్తస్స గీవా హోతీతి దస్సేతి.

పుచ్ఛియమానోపీతి "కిం త్వం ఇణాయికోసీ"తి పుచ్ఛియమానోపి. **తన్తి** ఇణాయికం. **తత్థాతి** అఞ్ఞస్మిం దేసే. **తన్తి** ఇణసామికం. **సోతి** ఇణసామికో. **అయన్తి** ఇణాయికో. **అయన్తి** వచనా. **తత్థాతి** ఇణాయికస్స పబ్బాజనే. **సామీచీతి** అనుధమ్మతా.

నన్తి ఇణాయికం. **సోతి** ఇణసామికో. **అస్సాతి** థేరస్స. గీవా న హోతీతి సమ్బన్ధో. **అచ్ఛతూతి** ఆసతు ఉపవేసతూతి అత్థో. **సోతి** ఇణాయికో. **ఈదిసోతి** సహేతుకో వత్తసమ్పన్నోతి అత్థో. **అతిఆరాధకోతి** వత్తాచారేన థేరస్స అతితోసకో.

౩౪. దాసవత్థుకథా

౯౭. **దాసాతి** చేటకా. తే హి సామికేహి దుక్ఖే వా దుట్ఠకమ్మే వా అసీయన్తి ఖిపీయన్తీతి దాసాతి వుచ్చన్తి. **తత్థాతి** చతూసు దాసేసు. "ఘరదాసియా పుత్తో"తి ఇమినా అన్తోగేహే ఘరదాసియా కుచ్ఛిమ్హి జాతో **అన్తోజాతోతి** వచనత్థం దస్సేతి. ధనం దత్వా కీతో **ధనక్కీతోతి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ధనక్కీతో నామా"తిఆది. ధనేన కీతో ధనక్కీతోతి వచనత్థోపి యుత్తోయేవ. **దాసచారిత్తన్తి** దేసకాలవసేన దాసానం చారిత్తం. **తత్థ తత్థాతి** తస్మిం తస్మిం దేసే, కాలే వా.

కరమరానీతో నామాతి ఏత్థ **కరమరోతి** వన్ది. సో హి సత్తూనం కరేన హత్థేన మరితబ్బత్తా కరమరోతి వుచ్చతి. కరమరభావేన ఆనీతో కరమరానీతో. తిరోరట్ఠా ఆహరన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఉపలాపేత్వా వాతి** పలోభేత్వా వా. **తతోతి** కస్మాచి గామతో. మనుస్సా ఏవ **మానుస్సకాని**. ఇత్థిపురిసానం సాధారణభావేన సామఞ్ఞభావతో నపుంసకలిఙ్గవసేన వుత్తం. పిసద్దేన న కేవలం ధనానియేవ ఆహరన్తి, అథ ఖో మానుస్సకానిపీతి సమ్పిణ్డేతి. **తత్థాతి** మానుస్సకేసు. ఏవరూపో కరమరానీతో దాసో న పబ్బాజేతబ్బోతి యోజనా. **సబ్బసాధారణేనాతి** బన్ధనాగారసోధనకాలే సబ్బేసం సాధారణేన.

దాసబ్యన్తి దాసస్స భావో దాసబ్యం, తం. తేన వుత్తం "దాసభావ"న్తి. "సయమేవా"తి ఇమినా **సామం**సద్దో సయమత్థే నిపాతోతి దస్సేతి. **భుజిస్సిత్థియోతి** రఞ్ఞో భుజిస్సిత్థియో. **వణ్ణదాసీహీతి** నగరసోభినీహి. తా హి వణ్ణసమ్పన్నదాసిభావతో వణ్ణదాసీతి వుచ్చన్తి. **తాసన్తి** భుజిస్సిత్థీనం. **పణ్ణన్తి** దాసిపణ్ణం. **భటిపుత్తకగణాదీనన్తి** ఆదిసద్దేన మల్లపుత్తగణాదయో సఙ్గణ్హాతి. ఇమినా బహుసామికదాసం దస్సేతి. **తేహీతి** భటిపుత్తకగణాదీహి. **అదిన్నా న పబ్బాజేతబ్బాతి** బహూసు సామికేసు ఏకేనపి అదిన్నా న పబ్బాజేతబ్బా. **తేపీతి** ఆరామికదాసేపి. ఇమస్మిం ఆరామికదాసపబ్బాజనే అట్ఠకథావాదం దస్సేన్తో ఆహ "మహాపచ్చరియ"న్తిఆది. "తక్క"న్తి పదం "ఆసిత్తక"ఇతి పదే కమ్మం. "సీసే"తి పదం "ఆసిత్తక"ఇతి పదే ఆధారో. కేసుచి జనపదేసు దేసచారిత్తవసేన సీసే తక్కస్స ఆసిఞ్చనం దాసానం భుజిస్సకరణన్తి అధిప్పాయో. "ఆరామికం దేమా"తి వచనం దాసానం భుజిస్సవచనన్తి వుత్తం హోతి. **యేన కేనచి వోహారేనాతి** "ఆరామికం దేమా"తి వా "ఆరామికదాసం దేమా"తి వా "కప్పియకారకం దేమా"తి వా యేన కేనచి వోహారేన. ద్వీసు అట్ఠకథావాదేసు కురున్దివాదస్స పచ్ఛా వుత్తత్తా సోయేవ పమాణన్తి దట్ఠబ్బం. **దుగ్గతమనుస్సాతి** దుక్ఖం గతమనుస్సా. **ఏతేతి** దుగ్గతమనుస్సే. **తం పబ్బాజేతుం న వట్టతీతి** మాతాపితూనం దాసభావం ఉపగతకాలే జాతం పుత్తం సన్ధాయ వుత్తం. అథ పన మాతాపితరో దాసభావం ఉపగతా, న పుత్తో, తం పబ్బాజేతుం వట్టతి. "భిక్ఖుస్సా"తిపదం "ఞాతకా వా ఉపట్ఠాకా వా"తిపదేసు సామిసమ్బన్ధో, "దేన్తీ"తి పదే సమ్పదానం. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **ఇమన్తి** దాసం. **అభిరమిస్సతీతి** భిక్ఖుభావే అభిరమిస్సతి. **విబ్భమిస్సతీతి** వినివత్తేత్వా గిహిభావం భమిస్సతి. ఇతి వత్వా దేన్తీతి సమ్బన్ధో. **నిస్సామికదాసోతి** పరిగ్గాహకసామికవిరహితో దాసో . నిస్సామికస్స దాసస్స రాజా సామీ, తస్మా రఞ్ఞా అపరిగ్గహితే అత్తనావ అత్తానం భుజిస్సం కాతుం వట్టతి. పరిగ్గహితే రాజానం కారాపేతుం వట్టతి. **అజానన్తోతి** అత్తనో దాసభావమజానన్తో.

అనురాధపురాతి అనురాధనగరతో నిక్ఖమిత్వాతి సమ్బన్ధో. **సోతి** పుత్తో. **ఇధాతి** రోహణే. మాతరం పుచ్ఛిత్వాతి సమ్బన్ధో. **ఆగమ్మాతి** ఆగన్త్వా. **అతిచ్ఛథాతి** అతిక్కమిత్వా ఇచ్ఛథ, ఇధ కిఞ్చి దేయ్యధమ్మం నత్థి, ఇదం అతిక్కమిత్వా అఞ్ఞత్థ దాతుమిచ్ఛథాతి వుత్తం హోతి. **తేతి** ఘరసామికా. చతూహి పచ్చయేహి పటిజగ్గన్తా వసాపేసున్తి యోజనా.

౩౮. కమ్మారభణ్డువత్థుఆదికథా

౯౮. **తులాధారముణ్డకో**తి మానభణ్డధారో ముణ్డకో. ఇమినా **కమ్మారభణ్డూ**తి ఏత్థ కమ్మారసద్దో తులాధారపరియాయో, భణ్డుసద్దో ముణ్డకపరియాయోతి దస్సేతి. తులాధారో హి అలఙ్కారవికతికరణత్థాయ కమ్మం అరతి జానాతీతి **కమ్మా**రోతి వుచ్చతి. ముణ్డకో భణ్డీయతి "ముణ్డో"తి పరిభాసీయతీతి **భణ్డూ**తి వుచ్చతి. "సువణ్ణకారపుత్తో"తి ఇమినా తస్స సరూపం దస్సేతి. **అపలోకేతు**న్తి ఏత్థ అపపుబ్బో లోకసద్దో ఆపుచ్ఛనత్థోతి ఆహ "ఆపుచ్ఛితు"న్తి. "భణ్డుకమ్మత్థాయా"తి ఇమినా **భణ్డుకమ్మాయా**తి ఏత్థ తదత్థే చతుత్థీతి దస్సేతి. **తత్రా**తి "సఙ్ఘం అపలోకేతు"న్తిఆదివచనే. **సీమాపరియాపన్నే**తి విహారసీమాయ వా ఉపచారసీమాయ వా పరియాపన్నే. **తత్థా**తి భిక్ఖూనం సన్నిపాతట్ఠానం. **ఏత్థ చా**తి ఆపుచ్ఛనే చ. **వత్తుం వట్టతియేవా**తి పఞ్చసు వాక్యేసు యంకిఞ్చి వాక్యం కథేతుం వట్టతియేవ. పిసద్దేన "ఇమస్స ముణ్డకమ్మం ఆపుచ్ఛామీ"తి వాక్యమ్పి సఙ్గణ్హాతి.

తేసన్తి వీసతిఆదీనం భిక్ఖూనం. "దహరభిక్ఖూ వా సామణేరే వా"తి ఇదం ఆసన్నవసేన వుత్తం. గిహిమ్పి పేసేత్వా ఆపుచ్ఛాపేతుం వట్టతి. కస్మా? "పబ్బజ్జాపేక్ఖం వినా వా"తి వుత్తత్తా.

పబ్బాజేన్తస్స అనాపత్తియేవ, సుపబ్బజితోతి ఆహ "పబ్బాజేన్తస్సాపి అనాపత్తీ"తి.

ఆపుచ్ఛితం పగేవాతి యోజనా. **ఖణ్డసీమాయ**న్తి విహారసీమాయ వా ఉపచారసీమాయ వా అబ్భన్తరే ఠితాయం ఖణ్డసీమాయం. **యో పనా**తి పబ్బజ్జాపేక్ఖో పన. **విబ్భన్తకో వా**తి నవవిబ్భన్తకో వా. పబ్బజితానం ద్వఙ్గులకేసో వట్టతీతి ఆహ "ద్వఙ్గులకేసో వా"తి. ద్వీహి అఙ్గులీహి అతిరిత్తో కేసో ఇమస్సాతి **ద్వఙ్గులాతిరిత్తకేసో**. ఏకసిఖామత్తధరోపి హోతీతి యోజనా.

౧౦౦. **మారబ్యాధినా**తి మారణాబాధో. సో హి సత్తానం మారణట్ఠేన, వివిధస్స చ దుక్ఖస్స ఆదహట్ఠేన మారబ్యాధీతి వుచ్చతి. ఇమినా **అహివాతకరోగేనా**తి ఏత్థ అహివిససదిసేన వాతేన పవత్తో రోగో అహివాతకరోగోతి వుచ్చతీతి దస్సేతి. తమత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "యత్ర హీ"తిఆది. తత్థ **యత్రా**తి యస్మిం కులే. సో రోగో తస్మిం కులే ద్విపదే చతుప్పదే పఠమం గణ్హాతి, పచ్ఛా గేహసామికే గణ్హాతీతి **ధమ్మపదఅట్ఠకథాయం** (ధ. ప. అట్ఠ. ౧.సామావతీవత్థు) వుత్తం. **తథా**తి యథా అఞ్ఞో భిత్తిం వా ఛదనం వా భిన్దిత్వా పలాయిత్వా తిరోగామాదిగతో వా హుత్వా ముచ్చతి, తథా. ఏత్థ చ కులే పితాపుత్తా ముచ్చింసూతి అత్థో.

కాకుడ్డేపకన్తి ఏత్థ కాకే ఉడ్డాపేతీతి కాకుడ్డేపకో, కాకే వా ఉడ్డాపేత్వా భత్తం భుఞ్జితుం సక్కోతీతి కాకుడ్డేపకోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యో వామహత్థేనా"తిఆది. తత్థ **ఉడ్డాపేత్వా**తి ఉద్ధం ఆకాసం గమనాపేత్వా. **త**న్తి కాకుడ్డేపకం.

౧౦౨. **ఇత్తర**సద్దో అప్పమత్తకవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికోతి ఆహ "అప్పమత్తకో"తి. "కతిపాహమేవా"తి ఇమినా తస్స అత్థం దస్సేతి.

౪౦. నిస్సయముచ్చనకకథా

౧౦౩. **ఓగణేనా**తి ఏత్థ ఓత్యూపసగ్గో లామకత్థవాచకోతి ఆహ "పరిహీనగణేనా"తి. అత్తనో వుడ్ఢతరస్సేవ భిక్ఖుస్స సన్తికే నిస్సయో గహేతబ్బోతి ఆహ "సచాయం వుడ్ఢతర"న్తిఆది. తత్థ **అయ**న్తి అబ్యత్తో భిక్ఖు. **ఉపసమ్పదాయా**తి ఉపసమ్పాదేత్వా. **ఆయస్మతో**తి ఆయస్మన్తం, ఉపయోగత్థే చేతం సామివచనం. ఆయస్మతో వా ఓవాదన్తి యోజనా. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు.

ఆపుచ్ఛనేసూతి దిసాపక్కమనాదిఅత్థాయ ఆపుచ్ఛనేసు. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం నిస్సయవసనట్ఠానే. **తన్తి** తత్తకం సుతం. **తస్సాతి** సుతస్స.

౪౧. రాహులవత్థుకథా

౧౦౫. కపిలవత్థూతి ఏత్థ **కపిలోతి** కళారవణ్ణో ఇసి వుచ్చతి, సో వసతి ఏత్థాతి కపిలవత్థు, అస్సమో. తస్మిం ఠానే మాపితత్తా నగరమ్పి కపిలవత్థూతి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౬౭; సు॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౬౨) వుచ్చతి. **అయన్తి** వక్ఖమానకథా. **సుద్ధోదనమహారాజాతి** ఏత్థ **సుద్ధోదనోతి** తస్స రఞ్ఞో నామం. అథ వా సుద్ధం ఓదనం ఇమస్సాతి సుద్ధోదనో, సోయేవ మహారాజా సుద్ధోదనమహారాజా. విహరతి కిరాతి సమ్బన్ధో. **సోతి** సుద్ధోదనమహారాజా. **రాజగహన్తి** రాజగహనగరం. **సాధూతి** ఆయాచనత్థే నిపాతో. ఆయాచామీతి హి అత్థో. **మేతి** మమ, పుత్తన్తి సమ్బన్ధో, అనాదరే వా సామివచనం. **సోతి** అమచ్చో. **సాధూతి** సమ్పటిచ్ఛనత్థే నిపాతో. ఏవన్తి హి అత్థో. **అథాతి** తస్మిం నిసీదనకాలే. **అస్సాతి** పురిససహస్సపరివారస్స అమచ్చస్స. **తతోతి** యాచనకారణా . **నన్తి** పురిససహస్సపరివారం అమచ్చం. **తత్థేవాతి** రాజగహేయేవ. **తేపీతి** అట్ఠ దూతాపి. **తేతి** నవ దూతా.

అథాతి తతో పచ్ఛా. **ఏకదివసజాతకన్తి** ఏకస్మిం దివసే జాతకం. **సోతి** కాళుదాయిఅమచ్చో. **పబ్బజిత్వాపీతి** పిసద్దేన “అపబ్బజిత్వాపీ”తి అత్థం సమ్పిణ్డేతి. **తథేవాతి** యథా నవ దూతా సపరివారా అరహత్తం పాపుణింసు, తథేవాతి అత్థో. **సోతి** కాళుదాయీ. **సమ్భతేసూతి** సమ్భరితేసు గహేత్వా నిట్ఠాపితేసూతి అత్థో. **విస్సట్ఠకమ్మేసూతి** విస్సట్ఠా కమ్మన్తా ఏతేసన్తి విస్సట్ఠకమ్మన్తా, తేసు. **సుపుప్ఫితేసూతి** సున్దరపుప్ఫసఞ్జాతేసు. **పటిపజ్జనక్ఖమేతి** పటిపజ్జనత్థాయ ఖమే యోగ్యే. గమనవణ్ణం సంవణ్ణేసీతి సమ్బన్ధో. **సట్ఠిమత్తాహీతి** (బు॰ వం॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా ౨) సట్ఠిపమాణాహి. **ఏతన్తి** ఏతం సంవణ్ణస్స కారణం కిన్తి పుచ్ఛి. చారికం పక్కమితుం కాలోతి యోజనా. **తేన హీతి** ఉయ్యోజనత్థే నిపాతో. భగవా పక్కామీతి సమ్బన్ధో. **పరివుతోతి** పరిసమన్తతో వుతో ఆవుతో నివుతో హుత్వాతి సమ్బన్ధో. **అతురితచారికన్తి** అజవనచారికం.

ఏవన్తి ఇమినా నయేన. భగవతి పక్కన్తే చ సతీతి యోజనా. **నిక్ఖన్తదివసతోతి** ఫగ్గుణపుణ్ణమియా పాటిపదదివసతో. **ఉత్తమభోజనరసస్సాతి** ఉత్తమభోజనరసేన. **దస్సథాతి** దదేయ్యాథ. **తేనేవాతి** సద్ధాయ ఉప్పాదనకారణేనేవ. **నన్తి** కాళుదాయిం. భగవా రపేసీతి సమ్బన్ధో. **ఏతదగ్గన్తి** ఏసో అగ్గో. **యదిదన్తి** యో అయం. **ఏతదగ్గేతి** ఏతదగ్గట్ఠానే.

సాకియాపి ఖో పహిణింసూతి సమ్బన్ధో. **ఞాతిసేట్ఠన్తి** ఞాతీనం సేట్ఠం, ఞాతియేవ వా సేట్ఠం, భగవన్తన్తి యోజనా. **నిగ్రోధసక్కస్సాతి** నిగ్రోధనామకస్స సక్కస్స. **తత్థాతి** నిగ్రోధసక్కస్స ఆరామే. **పచ్చుగ్గమనన్తి** పటిముఖం ఉట్ఠహిత్వా గమనం. **తతోతి** పహిణతో, పరన్తి సమ్బన్ధో . రాజకుమారే చ రాజకుమారికాయో చ పహిణింసూతి యోజనా. **తేసన్తి** రాజకుమారరాజకుమారికానం. **తత్రాతి** నిగ్రోధారామే. మానో జాతి సభావో ఏతేసన్తి **మానజాతికా,** మానేన, మానో వా థద్ధో ఏతేసన్తి **మానథద్ధా. తేతి** సాకియా, ఆహంసూతి సమ్బన్ధో.

తేసూతి సాకియేసు. **నేతి** ఞాతయో. **వుట్ఠాయాతి** చతుత్థజ్ఝానతో వుట్ఠహిత్వా. **తేసన్తి** ఞాతీనం. **కణ్డమ్బరుక్ఖమూలేతి** కణ్డనామకేన ఉయ్యానపాలేన రోపిమస్స అమ్బరుక్ఖస్స ఆసన్నే. **రాజాతి** సుద్ధోదనమహారాజా. **వోతి** తుమ్హాకం, పాదేతి సమ్బన్ధో. **అయన్తి** వన్దనా. **జమ్బుచ్ఛాయాయాతి** జమ్బురుక్ఖస్స ఛాయాయ. ఇతి ఆహాతి యోజనా.

సిఖాప్పత్తోతి అగ్గప్పత్తో, కోటిప్పత్తోతి అత్థో. **తతోతి** నిసీదనతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. **పోక్ఖరవస్సన్తి** పదుమవనే వుట్ఠవస్ససదిసం. **తమ్బవణ్ణన్తి** లోహితవణ్ణం. **తన్తి** అపతనం భగవా కథేసీతి సమ్బన్ధో.

దుతియదివసేతి కపిలవత్థుం పత్తదివసతో దుతియే దివసే. **ఇన్దఖీలేతి** నగరస్స ఉమ్మారే. **కథన్తి** కేనాకారేన చరింసు ను ఖోతి యోజనా. అగమంసు కిం చరింసు కిన్తి యోజనా. **సపదానచారన్తి** ఘరపటిపాటిఖణ్డనవిరహితేన సహ పవత్తం చారం. **తతోతి** ఆవజ్జనతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. **అయమేవ వంసోతి** పుబ్బబుద్ధానం అయమేవ వంసో. **అయం పవేణీతి** తస్సేవ వేవచనం. **అనుసిక్ఖన్తాతి** అను పటిభాగం సిక్ఖన్తా. **నివిట్ఠగేహతోతి** నివాసనత్థాయ విసితగేహతో. **అయ్యోతి** అధిపో సామీతి అత్థో. **సిద్ధత్థకుమారోతి** సబ్బలోకస్స సిద్ధో అత్థో అస్మిం అత్థీతి **సిద్ధత్థో**, సోయేవ కుమారో సిద్ధత్థకుమారో. **సీహపఞ్జరన్తి** వాతపానం. తఞ్హి సీహరూపం దస్సేత్వా కతపఞ్జరత్తా సీహపఞ్జరన్తి వుచ్చతి. **దస్సనబ్యావటోతి** దస్సనే, దస్సనత్థాయ వా బ్యావటో. రాహులమాతాపి దేవీ ఆరోచేసీతి సమ్బన్ధో. **కపాలహత్థోతి** కపాలో హత్థేసు అస్స భగవతోతి కపాలహత్థో, హుత్వాతి సమ్బన్ధో. **నానావిరాగసముజ్జలాయాతి** నానాతానేసు విరాగాయ సముజ్జలాయ. విరోచమానం భగవన్తన్తి సమ్బన్ధో.

ఉణ్హీసతోతి సిరోవేఠనతో. తఞ్హి ఉపరిసీసే నహతి బన్ధతి, నహీయతి బన్ధీయతీతి వా **ఉణ్హీసోతి** వుచ్చతి. **నరసీహగాథాహి నామాతి** నరసీహగాథానామకాహి. తా హి యస్మా నరోయేవ సబ్బసత్తానం సీహో సేట్ఠో, నరానం, నరేసు వా సీహో సేట్ఠోతి **నరసీహో**, తస్స పకాసకా గాథా హోన్తి, తస్మా నరసీహగాథాతి వుచ్చన్తి. **రఞ్ఞోతి** సస్సురరఞ్ఞో, మాతులరఞ్ఞో వా. **సంవిగ్గహదయోతి** చలనచిత్తో. **సణ్ఠాపయమానోతి** సుట్ఠు ఠాపయమానో. **తురితతురితన్తి** తురితతో తురితం, అతిసీఘన్తి అత్థో. **కిం భన్తేతి** కిం కారణా భన్తే. **అహువత్థాతి** హియ్యత్తనీమజ్ఝిమపురిససఙ్ఖాతాయ త్థవిభత్తియా హూధాతుస్స ఊకారస్స ఉవాదేసో హోతి, తస్మా తుమ్హే ఏవంసఞ్ఞినో అహువత్థాతి యోజనా. **వంసచారిత్తమేతన్తి** ఏతం పిణ్డాయ చరణం వంసతో పవేణితో చారిత్తం. **తత్థ చాతి** మహాసమ్మతఖత్తియవంసే చ. **అయన్తి** మహాసమ్మతఖత్తియవంసో. **అన్తరవీథియన్తి** వీథియా మజ్ఝే. ఠితోవ ఆహాతి సమ్బన్ధో.

ఉత్తిట్ఠేతి ఉద్దిస్స, ఉట్ఠహిత్వా వా పిణ్డాయ తిట్ఠనే. **ధమ్మం సుచరితన్తి** సుట్ఠు చరితబ్బం భిక్ఖాచరియసఙ్ఖాతం ధమ్మం. **చరేతి** చరేయ్య. **ధమ్మచారీతి** భిక్ఖాచరియసఙ్ఖాతం ధమ్మం చరణసీలో సమణో. **సుఖం సేతీతి** ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తం. సేసఇరియాపథాపి లక్ఖణహారవసేన గహేతబ్బా సమానకిచ్చత్తా. అస్మిఞ్చ లోకే పరమ్హి చ లోకేతి యోజనా.

న తం దుచ్చరితం చరేతి వేసియాదిగోచరసఙ్ఖాతం దుట్ఠు చరితబ్బం తం ధమ్మం న చరేయ్య.

ఏత్థ చ పఠమగాథం అన్తరవీథియం కథేత్వా రాజానం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసి, దుతియగాథం పితునివేసనే కథేత్వా మహాపజాపతిం సోతాపత్తిఫలే, రాజానం సకదాగామిఫలే పతిట్ఠాపేసీతి దట్ఠబ్బం. **ధమ్మపాలజాతకం సుత్వాతి** పున అపరస్మిం దివసే (జా॰ అట్ఠ॰ ४.४ఓ ఆదయో; ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.నన్దత్థేరవత్థు) ధమ్మపాలజాతకం (జా॰ అట్ఠ॰ ४.మహాధమ్మపాలజాతకవణ్ణనా) సుత్వా. **మరణసమయేతి** మరణాసన్నకాలే, మరణసమయసమీపే వా, సమీపత్థే చేతం భుమ్మవచనం.

సోతాపత్తిఫలం సచ్ఛికత్వా పరివిసీతి సమ్బన్ధో. **సబ్బం ఇత్థాగారన్తి** సబ్బో ఓరోధో. సో హి ఇత్థీనం అగారన్తి **ఇత్థాగారన్తి** వుచ్చతి. ఇమినా వచనత్థేన అగారమేవ ముఖ్యతో లబ్భతి, రాజిత్థియో పన ఉపచారేనాతి దట్ఠబ్బం. **సా పనాతి** రాహులమాతా పన. **పరిజనేనాతి** పరివారేన. **నన్తి** అయ్యపుత్తం. "రాజాన"న్తిపదం "గాహాపేత్వా"తిపదే కారితకమ్మం, "పత్త"న్తిపదం తత్థేవ ధాతుకమ్మం. **రాజధీతాయాతి** సుప్పబుద్ధరఞ్ఞో ధీతాయ. **సాతి** రాజధీతా. **గోప్ఫకేసూతి** చరణగణ్ఠీసు భగవన్తం గహేత్వాతి యోజనా. అథ వా భగవతో గోప్ఫకే గహేత్వాతి యోజనా. ఏవఞ్హి సతి ఉపయోగత్థే భుమ్మవచనన్తి దట్ఠబ్బం.

రాజా కథేసీతి సమ్బన్ధో. **అనచ్ఛరియన్తి** న అచ్ఛరియం, అచ్ఛరం పహరితుం న యోగ్యన్తి అత్థో. రాజధీతా యం అత్తానం రక్ఖి, ఇదం అనచ్ఛరియన్తి యోజనా.

తందివసమేవాతి తస్మిం దుతియదివసేయేవ. **కేసవిసజ్జనన్తి** రాజచూళామణిబన్ధనత్థం కుమారకాలే బన్ధితసిఖావేణిసఙ్ఖాతస్స కేసస్స విసజ్జనం, మోచనన్తి అత్థో. **పట్టబన్ధోతి** అసుకో నామ రాజాతి నలాటే సువణ్ణమయస్స పట్టస్స బన్ధనం. **ఘరమఙ్గలన్తి** అభినవఘరం పవేసనమఙ్గలం. **ఆవాహమఙ్గలన్తి** ఆవాహే పవత్తం మఙ్గలం. **ఛత్తమఙ్గలన్తి** రాజఛత్తుస్సాపనకాలే పవత్తం మఙ్గలం. **మఙ్గలం వత్వాతి** మఙ్గలసంయుత్తం ధమ్మకథం కథేత్వా. **జనపదకల్యాణీతి** జనపదమ్హి కల్యాణసమన్నాగతా. **తువట్టం ఖోతి** ఖిప్పమేవ. **సోపీతి** నన్దరాజకుమారోపి. **ఇతీతిఆది** నిగమనం. **దుతియదివసేతి** కపిలవత్థుపత్తదివసతో దుతియే దివసే. ధమ్మపదఅట్ఠకథాయం (ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.నన్దత్థేరవత్థు; థేరగా॰ అట్ఠ॰ ౧.నన్దత్థేరగాథావణ్ణనా) పన "తతియదివసే నన్దం పబ్బాజేసీ"తి వుత్తం.

సత్తమే దివసేతి కపిలవత్థుపత్తదివసతోయేవ సత్తమే దివసే. ఏతం సమణం పస్సాతి యోజనా. **బ్రహ్మరూపవణ్ణన్తి** బ్రహ్మునో రూపసఙ్ఖాతో వణ్ణో వియ వణ్ణో ఇమస్సాతి బ్రహ్మరూపవణ్ణో, తం. **అయన్తి** అయం సమణో. **త్యస్సాతి** తే అస్స. **తేతి** నిధయో. **అస్సాతి** సమణస్స. **నన్తి** సమణం. **యాచాతి** యాచాహి. అయం ద్వికమ్మికధాతు. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. పుత్తో పితుసన్తకస్స సామికో, ఇతి తస్మా మే దేహీతి యోజనా. అనురూపం వచనన్తి సమ్బన్ధో. భగవన్తం అనుబన్ధీతి భగవతో పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధి.

న విసహతీతి న సమత్థేతి. అయం కుమారో పితుసన్తకం యం ధనం ఇచ్ఛతి, తన్తి యోజనా. **వట్టానుగతన్తి** వట్టదుక్ఖం అనుగతం. **సవిఘాతకన్తి** విఘాతకేహి పఞ్చహి వేరేహి సహితం. **అస్సాతి** కుమారస్స. **నన్తి** కుమారం. **అయన్తి** కుమారో. **దాయజ్జన్తి** దాయసఙ్ఖాతం మాతాపితూనం ధనం ఆదదాతీతి **దాయాదో,** పుత్తో, తస్స ఇదన్తి **దాయజ్జం,** మాతాపితూనం ధనం.

"కథాహం భన్తే రాహులకుమారం పబ్బాజేమీ"తి కస్మా ఆహ, నను ఆయస్మా సారిపుత్తో బారాణసియం తీహి సరణగమనేహి అనుఞ్ఞాతం పబ్బజ్జం న జానాతీతి ఆహ "ఇదానీ"తిఆది. యా సా పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ అనుఞ్ఞాతాతి యోజనా. **తతోతి** పబ్బజ్జాఉపసమ్పదతో. ఉపసమ్పదం పటిక్ఖిపిత్వాతి సమ్బన్ధో. **విమతీతి** వివిధా ఇచ్ఛా. **ఇమఞ్చ పనత్థన్తి** ఇమమేవ విమతిసఙ్ఖాతమత్థం. ధమ్మసేనాపతి ఆహాతి సమ్బన్ధో. భగవతో తం అజ్ఝాసయన్తి యోజనా.

“అథ ఖో…పే…. పబ్బాజేసీ”తి ఏత్థ కిం కుమారస్స కేసచ్ఛేదనాదీని సబ్బకిచ్చాని ఆయస్మా సారిపుత్తోయేవ కరోతీతి ఆహ “మహామోగ్గల్లానత్థేరో”తిఆది. **ఓవాదాచరియోతి** నివాసనపారుపనాదీసు సేఖియవత్తేసు, ఆభిసమాచారికేసు చ ఓవాదకో ఆచరియో. అథ కస్మా “ఆయస్మా సారిపుత్తో రాహులకుమారం పబ్బాజేసీ”తి వుత్తన్తి ఆహ “యస్మా పనా”తిఆది. **తత్థాతి** తస్సం పబ్బజ్జాఉపసమ్పదాయం. **న ఆచరియోతి** పబ్బజ్జాచరియో చ ఓవాదాచరియో చ న ఇస్సరో.

ఉప్పన్నసంవేగేన హదయేనాతి ఏత్థ ఇత్థమ్భూతలక్ఖణే కరణవచనం. ఉప్పన్నసంవేగో హదయో హుత్వాతి హి యోజనా. **సబ్బన్తి** సబ్బం వచనం.

తత్థాతి పురిమవచనాపేక్ఖం. **అవిసేసేనాతి** “ధన”న్తి వా “అఞ్ఞ”న్తి వా “సావజ్జ”న్తి వా “అనవజ్జ”న్తి వా విసేసమకత్వా సామఞ్ఞేన. **న చ బుద్ధానన్తి** ఏత్థ చసద్దేన న కేవలం అపటిరూపమేవ, అథ ఖో బుద్ధానఞ్చ న ఆచిణ్ణన్తి అత్థం దస్సేతి. **యన్తి** యం వరం. **తథా నన్దేతి** ఏత్థ తథాసద్దస్స ఉపమేయ్యత్థజోతకభావం దస్సేన్తో ఆహ “యథేవ కిరా”తిఆది. యథేవ బోధిసత్తం బ్యాకరింసు, ఏవం నన్దమ్పి రాహులమ్పి బ్యాకరింసు కిరాతి యోజనా. పాళియం పన యథా భగవతి మే భన్తే పబ్బజితే అనప్పకం దుక్ఖం అహోసి, తథా నన్దే పబ్బజితే అనప్పకం దుక్ఖం అహోసి, తథా రాహులే పబ్బజితే అధిమత్తం దుక్ఖం అహోసీతి యోజనా. **నేమిత్తకాతి** సుభాసుభనిమిత్తం కథేన్తీతి నేమిత్తకా. **పుత్తస్సాతి** జేట్ఠపుత్తస్స సిద్ధత్థకుమారస్స. **పబ్బజ్జాయాతి** పబ్బజ్జాహేతు పబ్బజ్జాకారణా, పబ్బజ్జానిమిత్తం వా. **తతోతి** భగవతో పబ్బజ్జతో. **తమ్పీతి** నన్దమ్పి. **ఇతీతి** ఈదిసం. భగవతో పబ్బజ్జాయ మహన్తం ఇచ్ఛావిఘాతసదిసన్తి అత్థో. **తమ్పీతి** రాహులమ్పి. **తేనాతి** పబ్బజ్జాహేతునా. **అస్సాతి** రఞ్ఞో. ఉప్పజ్జీతి సమ్బన్ధో. **ఇతోతి** సోకుప్పత్తితో వరయాచనతో వా.

సోతి రాజా. **యత్ర హి నామాతి** యో నామ. అహమ్పి నామ యో యాదిసో బుద్ధమామకో ధమ్మమామకో సఙ్ఘమామకో సమానో, సో తాదిసో అహమ్పి న సక్కోమీతి యోజనా. **అఞ్ఞేతి** మయా అపరే. **దుక్ఖన్తి** ఞాతివియోగదుక్ఖం. **నియ్యానికకారణన్తి** మనుస్సానం గరహాఉపవాదఅక్కోసతో నియ్యానికం కారణం.

తత్థాతి “అననుఞ్ఞాతో”తిఆదివచనే. జనేతీతి **జననీ,** మాతా. జనేతీతి **జనకో,** పితా. ఇమినా పోసావనికమాతాపితరో నివత్తేతి. మాతా వా మతా హోతీతి యోజనా. **సో ఏవ వాతి** పుత్తో ఏవ వా. **అనుఞ్ఞాతోమ్హీతి వదతీతి** సచ్చేన వా అలికేన వా “అనుఞ్ఞాతోమ్హీ”తి వదతి. మాతా వా సయం పబ్బజితాతి యోజనా. **పితస్సాతి** పితా అస్స. **అస్సాతి** పుత్తస్స. **విప్పవుత్థోతి** మాతుయా కేనచి కారణేన పవాసో.

చూళమాతాదీనన్తిఆదిసద్దేన మహామాతాదీని సఙ్గణ్హాతి. **పోసనకాతి** వడ్ఢనకా. **తేసుపీతి** పోసనకమాతాపితరేసుపి.

యం పన పుత్తం నానుజానన్తీతి సమ్బన్ధో. **జీవస్సేవాతి** తస్స జీవస్స ఏవ, పబ్బాజేన్తస్స వా భిక్ఖుస్స, న దేసన్తరగమనాదీనమత్థాయాతి అత్థో. **తేసన్తి** మాతాపితూనం.

మహాకన్తారోతి కేన ఉదకేన తరితబ్బోతి **కన్తారో,** నిరుదకకన్తారోవ ముఖ్యతో లబ్భతి, వాళకన్తారో చోరకన్తారో అమనుస్సకన్తారో దుబ్భిక్ఖకన్తారో మరుకన్తారోతి ఇమే పఞ్చ కన్తారా రూళ్హీవసేన. మహన్తో కన్తారో **మహాకన్తారో.**

యావతకేతి ఏత్థ యావసద్దో పమాణత్థోతి ఆహ “యత్తకే”తి.

౪౨. సిక్ఖాపదదణ్డకమ్మవత్థుకథా

౧౦౬. **నాసనవత్థూతి** లిఙ్గనాసనాయ అధిట్ఠానం, కారణన్తి వుత్తం హోతి. పచ్ఛిమానం పఞ్చన్నన్తి యోజనా. **దణ్డకమ్మవత్థూతి** దణ్డకమ్మస్స కారణం.

౧౦౭. **అప్పతిస్సాతి** ఏత్థ భిక్ఖూనం వచనస్స పటిముఖం ఆదరేన అసవనం భిక్ఖూ జేట్ఠకట్ఠానే న ఠపేన్తి నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "భిక్ఖూ జేట్ఠకట్ఠానే"తిఆది. "సమానజీవికా"తి ఇమినా **అసభాగవుత్తికాతి** ఏత్థ **సభాగ**సద్దో సమానసద్దపరియాయో, **వుత్తి**సద్దో జీవికపరియాయోతి దస్సేతి. **పరిసక్కతీతి** ఏత్థ సక్క గతియన్తిధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౬ ళకారన్తధాతు) వుత్తత్తా పరిపుబ్బో సక్కసద్దో గత్యత్థోతి ఆహ "పరక్కమతీ"తి. **కిన్తీతి** కిమేవ. **ఇతి**సద్దో హేత్థ ఏవసద్దత్థో, కేన ఏవ ఉపాయేనాతి హి అత్థో. **అక్కోసతి చేవాతి** జాతిఆదీహి అక్కోసతి చేవ. **భేదేతీతి** భేదాపేతి. **ఆవరణం కాతు**న్తి ఏత్థ ఆవరణసద్దో నివారణసద్దవేవచనోతి ఆహ "నివారణం కాతు"న్తి. **యత్థాతి** యస్మిం పరివేణే, సేనాసనే వా. **వస్సగ్గేనాతి** వస్సగణనాయ. **(తస్సాతి** పరివేణసేనాసనస్స. **ఉపచారేతి** ఆసన్నే). **ముఖద్వారిక**న్తి ముఖసఙ్ఖాతేన ద్వారేన అజ్ఝోహరితబ్బం. "వదతోపీ"తి ఇమినా వచీపయోగేన దుక్కటాపత్తిం దస్సేతి, "నిక్ఖిపతోపీ"తి ఇమినా కాయపయోగేన. **అనాచారస్సాతి** దణ్డకమ్మే అనాచారస్స. **ఏత్తకే నామ దణ్డకమ్మే**తి ఏత్తకే నామ ఉదకాహరాపనాదిసఙ్ఖాతే దణ్డకమ్మే. **ఇద**న్తి యాగుభత్తాదిం. **లచ్ఛసీతి** లభిస్ససి. "ఏత్తకే నామ దణ్డకమ్మే"తి వుత్తవచనస్స యుత్తిం దస్సేన్తో ఆహ "భగవతా హీ"తిఆది. **దణ్డకమ్మ**న్తి దణ్డేన్తి దమేన్తి ఏతేనాతి **దణ్డో,** సోయేవ కత్తబ్బత్తా కమ్మన్తి దణ్డకమ్మం ఆవరణాది. **అపరాధానురూప**న్తి వీతిక్కమస్స అపరాధస్స అనురూపం. **తమ్పీతి** ఉదకదారువాలికాదిఆహరాపణమ్పి. **తఞ్చ ఖోతి** తఞ్చ కరణం. **ఓరమిస్సతీతి** కాయేన ఓరమిస్సతి. **విరమిస్సతీతి** వాచాయ విరమిస్సతి. **ఉణ్హపాసాణే వాతిఆదీసు** వాసద్దేన అఞ్ఞానిపి అత్తతాపనపరితాపనాదీని కమ్మాని సఙ్గణ్హాతి.

౪౩. అనాపుచ్ఛావరణవత్థుఆదికథా

౧౦౮. **ఉపజ్ఝాయం అనాపుచ్ఛాతి** ఏత్థ ఉపజ్ఝాయం అనాపుచ్ఛిత్వా. సబ్బథా కిం న కాతబ్బన్తి ఆహ "తుమ్హాక"న్తిఆది. **దణ్డకమ్మమస్సాతి** దణ్డకమ్మం అస్స. **అస్సాతి** సామణేరస్స. సద్ధిం ఉపజ్ఝాయేన విహరన్తీతి **సద్ధివిహారికా**. నిస్సయాచరియాదీనం అన్తే సమీపే వసన్తీతి **అన్తేవాసికా,** ఉపసమ్పన్నాయేవ.

అపలాళేన్తీతి ఏత్థ లళ ఉపసేవాయన్తి ధాతుపాఠేసు వుత్తత్తా (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౮ ళకారన్తధాతు) థేరే లళతో ఉపసేవతో అపగమేన్తీతి అత్థో దట్ఠబ్బో. ఇధ పన అధిప్పాయత్థం దస్సేన్తో ఆహ "తుమ్హాక"న్తిఆది. **అపలాళేతబ్బాతి** అఞ్ఞం లళతో ఉపసేవతో అపగమేతబ్బా. పరిసభూతే సామణేరూపసమ్పన్నేతి యోజనా. **ఆదీనవ**న్తి దుస్సీలం నిస్సాయ వసనస్స దోసం. న్హాయితుం ఆగతేన తయా గూథమక్ఖనం కతం వియ దుస్సీలం నిస్సాయ విహరన్తేన దుస్సీలం కతన్తి యోజనా. "దుస్సీల"న్తి పదం పురిమపచ్ఛిమపదాపేక్ఖం, తస్మా ద్విన్నం పదానం మజ్ఝే వుత్తం. తత్థ పురిమపదాపేక్ఖకాలే వుత్తకమ్మం, పచ్ఛిమపదాపేక్ఖకాలే అవుత్తకమ్మం. **సోతి** సామణేరూపసమ్పన్నో. **ఉపజ్ఝాయం వాతి** సామణేరం సన్ధాయ వుత్తం. **నిస్సయం వాతి** ఉపసమ్పన్నం సన్ధాయ వుత్తం.

తీసు నాసనాసూతి సంవాసలిఙ్గదణ్డకమ్మనాసనసఙ్ఖాతాసు తీసు నాసనాసు. **యోతి** సామణేరో. **నానాఆపత్తియోతి** పారాజికథుల్లచ్చయ పాచిత్తియాపత్తియో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **కుస్థకిపిల్లికమ్పీతి** ఏత్థ పాణఖాదకేహి సత్తేహి

కుధియతి హింసియతీతి కున్థో, కుం పథవిం వా ధారేతీతి **కున్థో**.

కిమియేవ పిల్లికం పోతకం **కిపిల్లికం** మికారస్స లోపం కత్వా. పిల్లికసద్దో హి పోతకపరియాయో. కిమీనం, కిమీసు వా పిల్లికం **కిపిల్లికం. నాసేతబ్బతంయేవాతి** లిఙ్గేన నాసేతబ్బభావమేవ. **తావదేవాతి** తస్మిం మారణభిన్దనక్ఖణేయేవ. **అస్సాతి** సామణేరస్స. **సేనాసనగ్గాహో చ పటిప్పస్సమ్భతీతి** వస్సచ్ఛేదో హోతీతి అధిప్పాయో. **ఆకిణ్ణదోసోవాతి** లిఙ్గనాసనదోసేన చ దణ్డకమ్మనాసనదోసేన చ ఆకులదోసోవ. **విరజ్ఝిత్వాతి** విరాధేత్వా. యథానివత్థపారుతస్సేవ సామణేరస్సాతి సమ్బన్ధో. **తస్మాతి** సరణగమనఉపసమ్పదకమ్మవాచానం సదిసత్తా. భిక్ఖునా సమాదిన్నం వియ ఇమినాపి సమాదిన్నానేవ హోన్తీతి యోజనా. **ఏవన్తి** ఏవమిజ్ఝనే, సమాదిన్నే వా. **దళ్హీకరణత్థన్తి** సిక్ఖాపదానం దళ్హీకరణత్థం. **పతిట్ఠాపనత్థన్తి** సామణేరస్స పతిట్ఠాపనత్థం. **లచ్ఛతీతి** లభిస్సతి. సఙ్ఘేన దాతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **అపలోకేత్వాతి** సఙ్ఘం ఆపుచ్ఛిత్వా. ఇమినా ఛిన్నవస్సకం దస్సేతి.

అదిన్నాదానే తిణసలాకమత్తేనాపి వత్థునా అసమణో హోతీతి యోజనా. **విప్పటిపత్తియాతి** వికారేన పటిపజ్జనతో. **భణితేతి** భణనే. **జానిత్వాతి** జానిత్వా ఏవ. ఏవకారో హేత్థ అజ్ఝాహరితబ్బో, తేన వుత్తం "న అజానిత్వా"తి. యాని పఞ్చ సిక్ఖాపదానీతి యోజనా. **అస్సాతి** సామణేరస్స. **ఠపనత్థాయాతి** సిక్ఖాపదానం ఠపనత్థాయ. **అయన్తి** పారాజికో. **విసేసోతి** భిక్ఖూనం పాచిత్తియతో విసేసో.

పటిపక్ఖవసేనాతి "అనరహం అసమ్మాసమ్బుద్ధో"తిఆదినా చ "ద్వాక్ఖాతో"తిఆదినా చ "దుప్పటిపన్నో"తిఆదినా చ పటివిరుద్ధవసేన గరహన్తో సామణేరో నివారేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **కణ్డకనాసనాయాతి** కణ్డకనామకస్స సామణేరస్స దణ్డకమ్మనాసనాయ. **తం లద్ధిన్తి** అవణ్ణభాసనదిట్ఠిం. **అచ్చయన్తి** అతిక్కమం, దోసం వా. **దేసాపేతబ్బోతి** "అచ్చయో మం భన్తే అచ్చగమా"తిఆదినా దేసాపేతబ్బా. **తం యుత్తన్తి** "లిఙ్గనాసనాయ నాసేతబ్బో"తి తం వచనం పతిరూపం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఇధాతి** ఖన్ధకే, "సామణేరం నాసేతు"న్తివచనే వా.

"ఏసేవ నయో"తి వుత్తవచనం పాకటం కరోన్తో ఆహ "సస్సతుచ్ఛేదానఞ్హీ"తిఆది. అఞ్ఞతరదిట్ఠికో సామణేరోతి యోజనా. **ఏత్థాతి** దససు నాసనఙ్గేసు. **''కామ''**న్తిపదేన పునరుత్తినిరత్థకదోసారోపనేన గరహం దస్సేతి. **''పనా''**తిపదేన తేసం దోసానం పహానేన సమ్భావనం దస్సేతి. అబ్రహ్మచారిం సామణేరన్తి సమ్బన్ధో. **ఉపసమ్పాదేతుం వట్టతీతి** ఉపసమ్పాదనం వట్టతి. భిక్ఖునిదూసకో సామణేరోతి సమ్బన్ధో. **పబ్బజ్జమ్పీతి** ఏత్థ పిసద్దస్స గరహత్థభావం దస్సేతుం వుత్తం "పగేవ ఉపసమ్పద"న్తి. **ఏతమత్థన్తి** ఏతాదిసమత్థం.

౪౭. పణ్డకవత్థుకథా

౧౦౯. దహరతరుణసద్దానం పేవచనత్తా వుత్తం **''దహరే...పే.... తరుణే''**తి. **మోళిగల్లసద్దో** థూలసరీరవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికోతి ఆహ "మోళిగల్లేతి థూలసరీరే"తి. **హత్థిభణ్డేతి** ఏత్థ హత్థిసఙ్ఖాతం భణ్డం ఏతేసన్తి హత్థిభణ్డాతి వుత్తే హత్థిగోపకాతి ఆహ "హత్థిగోపకే"తి. అభిధానే (అభిధానప్పదీపికాయం ౩౬౭ గాథాయం) పన "హత్థిమేణ్డో"తి పాఠో అత్థి.

పణ్డకోతి పడతి వికలభావం గచ్ఛతీతి పణ్డకో. సంఖేపేన వుత్తమత్థం విత్థారేన దస్సేన్తో ఆహ **''తత్థా''**తిఆది. తత్థ **యస్సాతి** పణ్డకస్స. **అసుచినాతి** సమ్భవేన. **ఆసిత్తస్సాతి** ఆసిఞ్చితబ్బస్స. ఇమినా అసుచినా ముఖే ఆసిఞ్చితబ్బోతి

ఆసిత్తోతి వచనత్థం దస్సేతి. **అయన్తి** పణ్డకో. **అజ్ఝాచారన్తి** మేథునజ్ఝాచారం. "ఉసూయాయ ఉప్పన్నాయా"తిఇమినా ఉసూయతీతి **ఉసూయో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **ఉపక్కమేనా**తి వాయామేన. **బీజానీ**తి అణ్డాని. ఇమినా ఉపక్కమేన ఏతస్మా బీజాని అపనీతానీతి **ఓపక్కమికో**తి వచనత్థం దస్సేతి. పక్ఖే పవత్తో పణ్డకో **పక్ఖపణ్డకో,** పక్ఖే పరిళాహవూపసమో పణ్డకో **పక్ఖపణ్డకో**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఏకచ్చో పనా"తిఆది. తత్థ పుబ్బవచనత్థే **పక్ఖే**తి కాలపక్ఖేతి అత్థో దట్ఠబ్బో. పచ్ఛిమవచనత్థే **పక్ఖే**తి జుణ్హపక్ఖేతి అత్థో దట్ఠబ్బో. "అకుసలవిపాకానుభావేనా"తి పదం "పణ్డకో హోతీ"తిపదేయేవ సమ్బన్ధితబ్బం. **అస్సా**తి పణ్డకస్స. **నపుంసకపణ్డకో**తి పురిసో వియ సాతిసయం పచ్చామిత్తే న పుంసకేతి అభిమద్దనం కాతుం న సక్కోతీతి **నపుంసకో**. న పుమా న ఇత్థీతి **నపుంసకో**తి కత్వా నపుమనఇత్థిసద్దస్స నిరుత్తినయేన నపుంసకకరణమ్పి వదన్తి. నపుంసకోయేవ పణ్డకో నపుంసకపణ్డకో. **తేసూ**తి పఞ్చసు పణ్డకేసు. **తేసుపీ**తి ఓపక్కమికాదీసు తీసుపి. "యస్మిం పక్ఖే"తి ఇమినా పక్ఖే పక్ఖే పణ్డకభావం నివత్తేతి. **అస్సా**తి పణ్డకస్స. **ఏత్థా**తి పఞ్చసు పణ్డకేసు. **సోపీ**తి పణ్డకోపి. **ఇతో**తి పణ్డకవారతో. **''ఏసేవ నయో''**తి ఇమినా లిఙ్గనాసనమేవ అతిదిసతి.

౪౮. థేయ్యసంవాసకవత్థుకథా

౧౧౦. పారిజుఞ్ఞపత్తస్సాతి పరిహాయతీతి పరిజాని, ఇస్సరియభోగాది, తస్స భావో పారిజఞ్ఞం, ఇస్సరియభోగాదిక్ఖయో, తం పత్తోతి పారిజఞ్ఞపత్తో, తస్స. **''పారిజుఞ్ఞపత్తస్సా''**తిపి ఉకారేన సహ పాఠో అత్థి. **ఖీణకోలఞ్ఞో**తి ఏత్థ కులే జాతా కోలఞ్ఞా, ణ్యపచ్చయో, నకారాగమో. ఖీణా కోలఞ్ఞా అస్సాతి ఖీణకోలఞ్ఞోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "మాతిపక్ఖపితిపక్ఖతో"తిఆది. తత్థ **మాతిపక్ఖపితిపక్ఖతో**తి మాతుయా పక్ఖో మాతిపక్ఖో, పితునో పక్ఖో పితిపక్ఖో, మాతిపక్ఖో చ పితిపక్ఖో చ మాతిపక్ఖపితిపక్ఖా. **ఫాతిం కాతు**న్తి ఏత్థ ఫా-ధాతు వడ్ఢనత్థోతి ఆహ "వడ్ఢేతు"న్తి. "పుచ్ఛియమానో"తి ఇమినా **అనుయుఞ్జియమానో**తి ఏత్థ అనుత్యూపసగ్గవసేన యుజసద్దో పుచ్ఛనత్థోతి దస్సేతి.

థేయ్యసంవాసకోతి థేననం థేయ్యం నకారస్స యకారం కత్వా, థేయ్యాయ సంవాసకో ఇమస్సాతి థేయ్యసంవాసకో. ఏత్థ చ న కేవలం వస్సగణనాదికోయేవ సంవాసో నామ హోతి, అథ ఖో థేయ్యాయ లిఙ్గగహణమ్పి సంవాసోయేవ నామ. తస్మా తస్స తివిధభావం దస్సేన్తో ఆహ "తయో"తిఆది. తత్థ లిఙ్గం థేనేతీతి **లిఙ్గథేనకో,** ఏసేవ నయో ఇతరేసుపి. తమత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "తత్థా"తిఆది. తత్థ **యో**తి థేయ్యసంవాసకో. **లిఙ్గమత్తస్సేవా**తి ఏత్థ మత్తసద్దేన సంవాసాదయో నివత్తేతి.

విదేసన్తి అత్తనో దేసతో వియోగం దేసం. విసద్దో హేత్థ వియోగత్థవాచకో. అథ వా వి దూరం దేసం. విసద్దో హేత్థ దూరత్థవాచకో. **ముసా**తి అభూతత్థే దుతియన్తనిపాతో, అభూతం వచనన్తి అత్థో. **పటిబాహతీ**తి అఞ్ఞే నివారేతి. **సంవాసథేనకో నామా**తి ఏత్థ కో సంవాసో నామ, నను ఏకకమ్మాదికోతి ఆహ "భిక్ఖువస్సగణనాదికో"తిఆది. **భిక్ఖువస్సగణనాదికో**తి ఆదిసద్దేన యథావుడ్ఢం వన్దనసాదియనం ఆసనపటిబాహనం ఉపోసథపవారణాదీసు సన్దిస్సనన్తి ఇమాని సఙ్గణ్హాతి. "కిరియభేదో"తి ఇమినా సం ఏకతో వసియతి అనేనాతి **సంవాసో**తి వచనత్థేన కిరియభేదో సంవాసో నామాతి దస్సేతి. **ఇమస్మిం అత్థే**తి ఇమస్మిం వత్థుమ్హి, ఇమస్మిం ఠానేతి అత్థో. ఇమినా పారాజికాదిట్ఠానే పన ఏకకమ్మాదికో సంవాసో నామాతి దస్సేతి.

"లిఙ్గస్స చేవ సంవాసస్స చా"తి ఇమినా **ఉభయథేనకో**తి ఏత్థ ఉభయసరూపం దస్సేతి.

ఏత్థాతి థేయ్యసంవాసకట్ఠానే. **రాజ…పే॰… భయేహి వాతి** ఏత్థ భయసద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో. రాజభయేన చ దుబ్భిక్ఖభయేన చ కన్తారభయేన చ రోగభయేన చ వేరిభయేన చాతి హి అత్థో. **చీవరగహణత్థన్తి** చీవరాహరణత్థం, అయమేవ వా పాఠో. **వా**సద్దో హేత్వత్థం వా సమ్పదానత్థం వా సమ్పిణ్డేతి. అయం గాథా విభత్తియా ఉప్పటిపాటిత్తా భగ్గరీతిసఙ్ఖాతా అలఙ్కారదోసా న ముత్తా. **లిఙ్గన్తి** సమణలిఙ్గం. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సాసనే.

నాధివాసేతీతి న సమ్పటిచ్ఛతి. **యావాతి** యత్తకం కాలం, అయం పనేత్థ యోజనా – ఇధ యో రాజ…పే॰… భయేన వా చీవరగహణత్థం వా లిఙ్గం ఆదియతి, సో సుద్ధమానసో హుత్వా యావ సంవాసం నాధివాసేతి, తావ ఏసో “థేయ్యసంవాసకో నామా”తి న వుచ్చతీతి.

తత్రాతి తాసు గాథాసు. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సాసనే. **ఏవన్తి** లిఙ్గే గహియమానే. **తస్మిన్తి** జనే. **అనోసరిత్వావాతి** అనోక్కమిత్వావ. **లిఙ్గం అపనేత్వాతి** సయం గహితం సమణలిఙ్గం వినాసేత్వా. **పబ్బజితాలయన్తి** పబ్బజితఛాయం. **పుబ్బేతి** సంవాసధేనకే.

సబ్బపాసణ్డియభత్తానీతి సబ్బాని పాసణ్డం ఉద్దిస్స దిన్నాని భత్తాని.

సత్తే వహతీతి **సత్తవాహో**. విరమితబ్బన్తి **వేరం,** తం పవత్తేతీతి **వేరికో**. కాయేన పరిహరితబ్బానీతి **కాయపరిహారియాని. తన్తి** తువం. **హీనాయావత్తభావన్తి** హీనాయ గిహిభావాయ ఆవత్తభావం.

ఉప్పబ్బజిత్వాతి పబ్బజవియోగం కత్వా. **తమత్థన్తి** ఉప్పబ్బజితసఙ్ఖాతమత్థం. **అస్సాతి** మహాసామణేరస్స.

మహన్తో వాతి ఏత్థ **వా**సద్దో గరహత్థో. పగేవ దహరోతి దస్సేతి. అబ్యత్తో హోతీతి యోజనా. **సోతి** సామణేరో.

వచ్ఛగోరక్ఖాదీనీతి ఏత్థ **వచ్ఛోతి** తరుణగోణో. సో హి మాతుసన్తికే వసతీతి **వచ్ఛో**. మాతుయా వియోగకాలే వా వస్సతీతి వచ్ఛోతి వుచ్చతి. ఇమినా దమ్మగవజరగ్గవాపి సామఞ్ఞతో గహితా. **గో** వుచ్చతి ఖేత్తభూమి. వచ్ఛో చ గో చ **వచ్ఛగవా,** తేసం రక్ఖనం వచ్ఛగోరక్ఖో, సో ఆది యేసం కసికమ్మాదీనన్తి వచ్ఛగోరక్ఖాదీని. “సూపసమ్పన్నో”తి ఇమినా గహట్ఠమ్పి సచే ఉపసమ్పాదేతి, సూపసమ్పన్నోతి దస్సేతి. **అనుపసమ్పన్నకాలేయేవాతి** సామణేరకాలేయేవ. **వినయవినిచ్ఛయేతి** వినయే వుత్తస్స థేయ్యసంవాసకస్స వినిచ్ఛయే. **థేయ్యసంవాసకో హోతి** లిఙ్గస్స అపనీతత్తా.

థేయ్యసంవాసకో న హోతి సలిఙ్గే ఠితత్తా. **అయమ్పి థేయ్యసంవాసకో న హోతి** కాసాయే సఉస్సాహత్తా. **థేయ్యసంవాసకో హోతి** కాసాయే ధురస్స నిక్ఖిత్తత్తా.

థేయ్యసంవాసకో న హోతి సలిఙ్గే ఠితత్తా. **నేవ థేయ్యసంవాసకో హోతి** కాసాయే సఉస్సాహత్తా. **మేథునసేవనాదీహీతి**ఆదిసద్దేన పాణాతిపాతాదయో సఙ్గణ్హాతి. **థేయ్యసంవాసకో హోతి** కాసాయే ధురస్స నిక్ఖిత్తత్తా. **ఓవట్టికన్తి** అధోవట్టేన కరణం. **రక్ఖతి తావాతి** తావ రక్ఖతి వీమంసనేన నివాసితత్తా. **లిఙ్గన్తి** సమణలిఙ్గం. **థేయ్యసంవాసకో హోతి** గిహిలిఙ్గస్స సమ్పటిచ్ఛితత్తా.

వీమంసతి వా సమ్పటిచ్ఛతి వా రక్ఖతియేవ ఓదాతవత్థస్స అన్తోకాసాయభావతో. “భిక్ఖునియాపి ఏసేవ నయో”తి వుత్తమేవత్థం విభావేన్తో ఆహ “సాపీ”తిఆది.

వుడ్ఢపబ్బజితో సామణేరోతి సమ్బన్ధో. **పాళియమ్పీ**తి పన్తియమ్పి. సేనో మంసపేసిం గహేత్వా గచ్ఛతి వియ భత్తపిణ్డే పత్తం ఉపనామేత్వా గహేత్వా గచ్ఛతి. **థేయ్యసంవాసకో న హోతి** వస్సానం అగణనత్తా.

౪౮. తిత్థియపక్కన్తకకథా

౧౧౦. పక్కమతీతి **పక్కన్తో,** “పవిట్ఠో”తి ఇమినా కముధాతుయా పదవిక్ఖేపత్థం దస్సేతి, ఇచ్ఛాకన్తిఅత్థే నివత్తేతి. **సోతి** తిత్థియపక్కన్తకో. **తత్రాతి** తిత్థియపక్కన్తకే. ఉపసమ్పన్నో భిక్ఖు గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **తేసన్తి** తిత్థియానం. “తిత్థియో భవిస్సామీ”తి పుబ్బేవ లద్ధిగహితత్తా వుత్తం “లిఙ్గే ఆదిన్నమత్తే”తి. **కుసచీరాదీనీ**తి ఏత్థ **కుసో** వుచ్చతి సలాకా. **చీరో**తి పన్తి, ఆవలీతి అత్థో. కుసే రజ్జునా ఆవునిత్వా కతో చీరో **కుసచీరో,** సో ఆది యేసం తానీతి కుసచీరాదీని. ఆదిసద్దేన ఫలకచీరాదయో సఙ్గణ్హాతి. కుసతిణేహి కతో చీరో **కుసచీరో**తిపి వదన్తి. **నగ్గో**తి అచేలకో. **ఆజీవకో**తి అచేలకవతమాదాయ జీవతీతి ఆజీవకో. **తేసన్తి** ఆజీవకానం. ఓవదితో హుత్వాతి సమ్బన్ధో.

కిన్తి కిం వతం. **లుఞ్చాపేతీ**తి అపనయాపేతి. **మోరపిఞ్ఛాదీనీ**తి ఏత్థ **పిఞ్ఛం** వుచ్చతి పక్ఖో. సో హి పిఞ్ఛతి ఆకాసే గచ్ఛతి అనేనాతి పిఞ్ఛన్తి వుచ్చతి. పిఛి గతియన్తి ధాతుపాఠో. మోరస్స పిఞ్ఛం మోరపిఞ్ఛం, తం ఆది యేసం తానీతి మోరపిఞ్ఛాదీని. ఆదిసద్దేన ఉలూకపిఞ్ఛాదయో సఙ్గణ్హాతి. **యావ న సమ్పటిచ్ఛతీ**తి యావ లద్ధిం న సమ్పటిచ్ఛతి. **నన్తి** వీమంసమానం భిక్ఖుం. **లద్ధీ**తి తిత్థియలద్ధి. **రక్ఖతీ**తి తిత్థియపక్కన్తకతో రక్ఖతి. లద్ధియా అభావేన తిత్థియపక్కన్తకో న హోతీతి అధిప్పాయో. **అచ్ఛిద్దచీవరో**తి ఏత్థ ఆకారో కోధత్థో, అడ్డత్థో వా హోతి, ఛిద్దసద్దో దూసనత్థో హోతి. తస్మా ఆకోధేన అడ్డేన వా ఛిద్దో దూసితోతి **అచ్ఛిద్దో**తి అత్థో దట్ఠబ్బో. “అచ్ఛిన్నో”తిపి పాఠో. అచ్ఛిద్దం చీవరమేతస్సాతి అచ్ఛిద్దచీవరో. **తిత్థాయతనన్తి** తిత్థీనం నివాసట్ఠానం, తిత్థియానం ఉపస్సయన్తి అత్థో.

౪౯. తిరచ్ఛానగతవత్థు

౧౧౧. దేవసమ్పత్తిసదిసం ఇస్సరియసమ్పత్తిం అనుభవన్తోపి సో నాగో కస్మా నాగయోనియా అట్టీయతీతి ఆహ ‘‘**కిఞ్చాపీ**’’తిఆది.

తత్థ కిఞ్చాపి అనుభోతీతి సమ్బన్ధో. **కిఞ్చాపి**సద్దో హేత్థ సమ్భావనాజోతకో, పనసద్దో గరహత్థజోతకో. **కుసలవిపాకేనాతి** అహేతుకకుసలవిపాకేన. **తస్సాతి** నాగస్స. **సజాతియాతి** సమానజాతియా నాగియా. **ఉదకసఞ్చారిమణ్డూకభక్ఖన్తి** ఉదకే సఞ్చరణసీలం మణ్డూకసఙ్ఖాతం భక్ఖం పాతుభవతీతి యోజనా. **సోతి** నాగో. **అట్టీయతీ**తి అరమణం పీళియతి. **హరాయతీ**తి ఏత్థ హరేధాతు లజ్జనత్థోతి ఆహ “లజ్జతీ”తి. ఏకారన్తో ధాతు భూవాదిగణికో (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౬ రకారన్తధాతు). **జిగుచ్ఛతీ**తి ఏత్థ గుపధాతుయా కమ్మం దస్సేన్తో ఆహ “అత్తభావ”న్తి. “తస్స భిక్ఖునో”తిపదస్స “నిక్ఖన్తే”తిపదేన యోజితబ్బత్తా భుమ్మత్థే సామివచనన్తి ఆహ “తస్మిం భిక్ఖుస్మి”న్తి. అథ వా **తస్స భిక్ఖునో**తి సామియోగత్తా “నిక్ఖన్తే”తి ఏత్థ భావత్థే మానపచ్చయోతి ఆహ “నిక్ఖమనే”తి. ఇమినా నిక్ఖన్తేతి ఏత్థ న అన్తపచ్చయో, మానపచ్చయస్సేవ అన్తభావం కత్వా వుత్తోతి దస్సేతి. **విస్సట్ఠో**తి సతివిస్సజ్జితో. **తస్మిన్తి** భిక్ఖుమ్హి. **కపిమిద్ధవసేనేవాతి** కపినో మిద్ధవసేన ఏవ. అథ వా

కపిమిద్ధవసేన నిద్దాయన్తో ఇవ నిద్దాయన్తోతి యోజనా. **పటినిపజ్జీ**తి పున నిపజ్జి. **విస్సరమకాసీ**తి ఏత్థ విసద్దో విరూపత్థజోతకో, సరసద్దో సద్దవాచకోతి దస్సేన్తో ఆహ "విరూపం మహాసద్దమకాసీ"తి.

"అకారస్స లోపం కత్వా"తి ఇమినా **తుమ్హే ఖోత్థా**తి ఏత్థ "తుమ్హే ఖో అత్థా"తి పదవిభాగం కత్వా ఓకారతో పరస్స అకారస్స లోపం దస్సేతి. "అకారస్సాలోప"న్తిపి పాఠో. ఏవఞ్హి సతి అకారస్స అలోపం కత్వాతి అత్థో దట్ఠబ్బో. ఇమినా "తుమ్హే ఖో అత్థా"తి పదచ్ఛేదం కత్వా అకారే పరే ఓకారస్స వకారం కత్వా తుమ్హే ఖ్వత్థా"తి పాఠో దస్సితో. కస్మా ఇమస్మిం ధమ్మవినయే అవిరూళ్హిధమ్మాతి ఆహ "ఝాన...పే.... అభబ్బత్తా"తి. "భవధా"తి ఇమినా **అత్థా**తి ఏత్థ అసధాతు సత్తత్థవాచకో భవిభత్తీతి దస్సేతి. **సజాతియా**తి ఏత్థ సమానా జాతి ఏతిస్సాతి సజాతీతి వుత్తే నాగీ ఏవాతి ఆహ "నాగియా ఏవా"తి. **మనుస్సిత్థిఆదీ**తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన తిరచ్ఛానగతిత్థీపేతిత్థీదేవిత్థియో సఙ్గణ్హాతి. "ద్వేమే భిక్ఖవే పచ్చయా"తి దేసనా సావసేసదేసనాతి దస్సేన్తో ఆహ "ఏత్థ చా"తి. **ఏత్థా**తి తిరచ్ఛానగతవత్థుమ్హి. **అభిణ్హ**న్తి అభిక్ఖణం పునప్పునన్తి అత్థో.

తిరచ్ఛానగతోతి ఏత్థ కిం అపాయపరియాపన్నో దుగ్గతిఅహేతుకపటిసన్ధికోవాధిప్పేతోతి ఆహ "నాగో వా హోతూ"తిఆది.

౨౦. మాతుఘాతకాదివత్థుకథా

౧౧౨. **నిక్ఖన్త**న్తి ఏత్థ "ఇమస్స పాపకమ్మస్సా"తి ఛట్ఠీయోగత్తా భావత్థే తిపచ్చయోతి ఆహ "నిక్ఖమన"న్తి. **అపవాహన**న్తి అపాయపటిసన్ధివహనతో అపగమనం. **యేనా**తి మనుస్సభూతేన యేన జీవితా వోరోపితాతి సమ్బన్ధో. **మనుస్సిత్థిభూతా**తి మనుస్సిత్థీ హుత్వా భూతా, మనుస్సిత్థీభావం వా భూతా పత్తా. ఇమినా తిరచ్ఛానగతిత్థిఆదయో నివత్తేతి. "జనికా"తి ఇమినా పోసావనికమాతాదయో నివత్తేతి. **సయమ్పీ**తి ఏత్థ పిసద్దో న కేవలం మాతాయేవ, అథ ఖో పుత్తేనాపీతి దస్సేతి. **సతా**తి సన్తేన. మనుస్సజాతికేనేవ సతా మనుస్సజాతికో ఏవ హుత్వా వోరోపితాతి యోజనా. అనన్తరే భవే ఫలం నిబ్బత్తేతీతి **ఆనన్తరియం,** మాతుఘాతకకమ్మం, తేన జాతిసామఞ్ఞమ్పి అజనికం ఘాతేన్తో చ జనికమ్పి జాతిభేదం ఘాతేన్తో చ న అనన్తరికో హోతి, తస్స పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ న వారితాతి దస్సేన్తో ఆహ "యేన పనా"తిఆది. తత్థ పోసేతి వడ్ఢేతీతి పోసాపనియా, సా ఏవ **పోసావనికా** పకారస్స వకారం, యకారస్స చ కకారం కత్వా, పోసావనికా చ సా మాతా చేతి **పోసావనికమాతా. అస్సా**తి పుత్తస్స. ఇదం పదం పుబ్బాపరాపేక్ఖం. తత్థ పుబ్బపదే భావసమ్బన్ధో, పచ్ఛిమపదే సామిసమ్బన్ధో. సబ్బథా ఏసేవ నయో హోతీతి ఆహ "సచేపీ"తిఆది. **వేసియా**తి ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తం . యాయ కాయచి ఇత్థియా పుత్తస్సాపి గహేతబ్బత్తా. "అయం మే పితా"తి అజాననమేవ హి పమాణం. **అనేనా**తి ఇమినా పుత్తేన. "పితుఘాతకోత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీ"తి ఇమినా మాతుఘాతకేపి "అయం మే మాతా"తి అజానిత్వా ఘాతేన్తోపి మాతుఘాతకోత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి దస్సేతి.

౧౧౪. సఙ్ఖేపేన వుత్తమత్థం విత్థారేన దస్సేన్తో ఆహ "మనుస్సజాతియం హీ"తిఆది. **అపబ్బజిత**న్తి గిహిభూతం. **పబ్బజ్జా చస్సా**తి ఏత్థ చసద్దేన ఉపసమ్పదాపి వారితాతి దస్సేతి. **అస్సా**తి అరహన్తఘాతకస్స. **అవసేస**న్తి అరహన్తతో అవసేసం. **అస్సా**తి అరియఘాతకస్స. **ఆనన్తరియో న హోతి** తిరచ్ఛానగతత్తా పనస్స పబ్బజ్జా వారితాతి అత్థో నేతబ్బో. **ఏత్థా**తి మాతుఘాతకాదికమ్మేసు. **వధాయా**తి తదత్థే చతుత్థీతి ఆహ "వధత్థాయా"తి. "మారేతు"న్తి ఇమినా "వధత్థాయా"తి ఏత్థ హనధాతు హింసనత్థోతి దస్సేతి. "నీయన్తీ"తి ఇమినా **ఓనీయన్తీ**తి ఏత్థ ఓత్యూపసగ్గో ధాత్వత్థానువత్తకోతి దస్సేతి. యం పన వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. తస్స వచనస్స అత్థోతి యోజనా. "**సచా చ ఇతి అయం నిపాతో వుత్తో**"తి ఇమినా భయపీళితత్తా

చ నిరుత్తీసు అకుసలత్తా చ దవాభణనేన రవాభణనేన అయం నిపాతో చోరేహి వుత్తోతి దస్సేతి. ‘‘**సచే చ ఇచ్చేవ వా పాఠో**’’తి ఇమినా తేహి తథా వుత్తేపి సఙ్గీతికాలే వా పోత్థకారూళ్హకాలే వా యథాభూతం సఙ్గీతత్తా, పోత్థకారూళ్హత్తా చ యథాభూతో పాఠో అత్థీతి దస్సేతి. **తత్థాతి** తేసు పదేసు. నిద్ధారణే భుమ్మం. **తస్సాతి** ‘‘సచజ్జ మయ’’న్తి పాఠస్స. ‘‘సచే అజ్జ మయ’’న్తి ఇమినా ఏకారలోపసన్ధిం దస్సేతి. ‘‘సచేజ్జ మయ’’న్తి అకారలోపసన్ధినాపి పాఠో అత్థి.

౧౧౩. పకతత్తన్తి పకతియా సీలసఙ్ఖాతో అత్తా సభావో ఏతిస్సాతి పకతత్తా, తం. కాయసంసగ్గేన భిక్ఖునీనం పారాజికత్తా వుత్తం ‘‘సీలవినాసం పాపేతీ’’తి. అనిచ్ఛమానంయేవ భిక్ఖునిన్తి సమ్బన్ధో.

ఇచ్ఛమానన్తి ఓదాతవత్థవసనం ఇచ్ఛమానం. యస్మా అభిక్ఖునీ హోతి, తస్మా భిక్ఖునీదూసకో న హోతీతి యోజనా. సీలవిపన్నం భిక్ఖునిన్తి సమ్బన్ధో.

యో దేవదత్తో సఙ్ఘం భిన్దతి వియ, భిన్దతీతి యోజనా. **ఉద్ధమ్మన్తి** ధమ్మతో విరహితం. **ఉబ్బినయన్తి** వినయతో విరహితం. **చతున్నం కమ్మానన్తి** అపలోకనాదీనం చతున్నం కమ్మానం.

యో దేవదత్తో లోహితం ఉప్పాదేతి వియ, ఉప్పాదేతీతి యోజనా. **దుట్ఠచిత్తేనాతి** ఏత్థ న యంకిఞ్చి దుట్ఠచిత్తం దుట్ఠచిత్తం నామ, అథ ఖో వధకచిత్తన్తి ఆహ ‘‘వధకచిత్తేనా’’తి. **సరీరేతి** సరీరబ్భన్తరే. తథాగతస్స హి అభేజ్జకాయత్తా పరూపక్కమేన చమ్మచ్ఛేదం కత్వా లోహితస్స ఉప్పాదనం నామ నత్థి. యో పన జీవకో ఫాసుం కరోతి వియ, ఫాసుం కరోతీతి యోజనా. **లోహితఙ్కాతి** పూతిలోహితఙ్కా.

౩౪. ఉభతోబ్యఞ్జనకవత్థుకథా

౧౧౬. ఉభతోబ్యఞ్జనకోతి ఏత్థ బాహిరత్థసమాసం దస్సేన్తో ఆహ ‘‘ఇత్థినిమిత్తుప్పాదనకమ్మతో చా’’తిఆది. తత్థ ‘‘ఇత్థి… పే.… కమ్మతో చా’’తి ఇమినా ఉభయసరూపం దస్సేతి. ఉభతో కమ్మతో పవత్తన్తి పాఠసేసో యోజేతబ్బో. **బ్యఞ్జనన్తి** నిమిత్తం. **అస్సాతి** జనస్స. **కరోతిపి కారేతిపీతి** ఏత్థ కరధాతుయా సుద్ధకమ్మకారితకమ్మాని దస్సేన్తో ఆహ ‘‘పురిసనిమిత్తేనా’’తిఆది. తత్థ ‘‘వీతిక్కమ’’న్తి ఇమినా సుద్ధకమ్మం దస్సేతి, ‘‘పర’’న్తి ఇమినా కారితకమ్మం దస్సేతి. **సమాదపేత్వాతి** ఉయ్యోజేత్వా. తస్స దువిధభావం దస్సేన్తో ఆహ ‘‘దువిధో’’తిఆది. తత్థ ఇత్థిభావేన లక్ఖితో ఉభతోబ్యఞ్జనకో **ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకో**. ఏస నయో ఇతరత్థాపి.

తత్థాతి దువిధేసు ఉభతోబ్యఞ్జనకేసు. **ఇత్థినిమిత్తన్తి** ఇత్థియా అఙ్గజాతం. ఏసేవ నయో ‘‘పురిసనిమిత్త’’న్తి ఏత్థాపి. **పాకటం పటిచ్ఛన్నన్తి** సభావతో పాకటం పటిచ్ఛన్నం. పున **పటిచ్ఛన్నం పాకటన్తి** రాగవసేన పటిచ్ఛన్నం పాకటం. **పరం గణ్హాపేతీతి** పరమేవ గణ్హాపేతీతి అత్థో. **ఇదన్తి** కారణం. **ఏతేసన్తి** ద్విన్నం ఉభతోబ్యఞ్జనకానం. **కురున్దియం పన వుత్తం,** కిం వుత్తన్తి యోజనా. **తత్థాతి** ఉభతోబ్యఞ్జనకే. **విచారణక్కమోతి** వీమంసనానుక్కమో. ‘‘తత్థ విచారక్కమో’’తిపి పాఠో. విచారణక్కమో ధమ్మసఙ్గహట్ఠకథాయ వేదితబ్బో, ఇధ పన కిం వేదితబ్బన్తి ఆహ ‘‘ఇదమిధ వేదితబ్బ’’న్తి. తత్థ **ఇదన్తి** నపబ్బజ్జూపసమ్పదకారణం. **ఇధాతి** ఇమిస్సం వినయట్ఠకథాయం.

౩౫. అనుపజ్ఝాయకాదివత్థుకథా

౧౧౭. **తేన ఖో పన సమయేనాతి** ఏత్థ తసద్దస్స అనియమనిద్దేసభావం దస్సేన్తో ఆహ "యేన సమయేనా"తి. **సిక్ఖాపదం అపఞ్ఞత్తం హోతీతి** "న భిక్ఖవే అనుపజ్ఝాయకో ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తి సిక్ఖాపదం అపఞ్ఞత్తం హోతి. "ఉపజ్ఝాయవిరహిత"న్తి ఇమినా **అనుపజ్ఝాయకన్తి** ఏత్థ అకారస్స విరహత్థం దస్సేతి. ఉపజ్ఝాయవిరహితం ఉపసమ్పదాపేక్ఖన్తి సమ్బన్ధో. "**ఏవ**"న్తిఆదినా దోసం దస్సేతి. **ఉపజ్ఝం అగాహాపేత్వాతి** "ఉపజ్ఝాయో మే భన్తే హోహీ"తి (మహావ. ౬౫; మహావ. అట్ఠ. ౬౪) ఉపజ్ఝం అగాహాపేత్వా. ఉపసమ్పాదేన్తస్స కారకసఙ్ఘస్సాతి యోజనా. **కమ్మం పనాతి** ఉపసమ్పదకమ్మం పన. "ఏసేవ నయో"తి ఇమినా ఉపసమ్పాదేన్తస్స ఆపత్తి, కమ్మం పన న కుప్పతీతి వచనం అతిదిసతి.

౫౬. అపత్తకాదివత్థుకథా

౧౧౮. యో పిణ్డో హత్థేసు లబ్భతీతి యోజనా. **తదత్థాయాతి** తస్స పిణ్డస్స అత్థాయ. **సేయ్యథాపి తిత్థియాతి** ఏత్థ సేయ్యథాపిసద్దో ఉపమత్థో, తిత్థియసద్దో ఆజీవకనామకే తిత్థియే హోతీతి దస్సేన్తో ఆహ "యథాపి ఆజీవకనామకా తిత్థియా"తి. తస్మా ఆజీవకసఙ్ఖాతే తిత్థియే ఉపమం కత్వా ఉజ్ఝాయన్తీతి ఆహ "సూపబ్యఞ్జనేహీ"తిఆది. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తేతి** ఆజీవకా. **కమ్మం పన న కుప్పతీతి** పత్తచీవరేసు అసన్తేసుపి కమ్మవాచాయ "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి పరికిత్తితత్తా కమ్మం న కుప్పతీతి అధిప్పాయో.

యాచితకేనాతి ఏత్థ యాచితో హుత్వా గహితో **యాచితకోతి** దస్సేన్తో ఆహ "యాచిత్వా గహితేనా"తి. "ఈదిసేన హీ"తిఆదినా దోసం దస్సేతి. **తస్మాతి** యస్మా ఆపత్తి హోతి, తస్మా. **తస్సాతి** ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స. నిరపేక్ఖేహి ఆచరియుపజ్ఝాయాదీహీతి యోజనా. **నిస్సజ్జిత్వాతి** బ్రహ్మదేయ్యేన నిస్సజ్జిత్వా. అనధిట్ఠానుపగానం పత్తచీవరానం అపత్తచీవరత్తా వుత్తం "అధిట్ఠానుపగం పత్తచీవర"న్తి. **పణ్డుపలాసన్తి** సమణుద్దేసభావాపేక్ఖం. సో హి రూళ్హీవసేన పణ్డుపలాసోతి వుచ్చతి. అథ వా యథా పణ్డుపలాసో న హరితో, నాపి సుక్ఖో హోతి, ఏవం సోపి పబ్బజాపేక్ఖో న గిహీ హోతి, నాపి సామణేరో, తస్మా సమణుద్దేసభావాపేక్ఖో "పణ్డుపలాసో"తి వుచ్చతి.

వసన్తస్స పణ్డుపలాసస్సాతి సమ్బన్ధో. **అనామట్ఠపిణ్డపాతన్తి** భిక్ఖూహి అనామసితబ్బగ్గం పిణ్డపాతం. **సామణేరభాగసమకోతి** సామణేరేహి లద్ధేన భాగేన సమం పవత్తో. **అస్సాతి** పణ్డుపలాసస్స. సామణేరస్స సబ్బం పటిజగ్గనకమ్మం కాతుం వట్టతి వియ, అస్స కాతుం వట్టతీతి యోజనా.

౫౭. హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థుకథా

౧౧౯. హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థూసు హత్థా ఛిన్నా యస్సాతి **హత్థచ్ఛిన్నో**తిఆదివచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యస్సా"తిఆది. **మణిబన్ధేతి** పకోట్ఠన్తే. సో హి యస్మా ఏత్థ మణిసఙ్ఖాతం అలఙ్కారవికతిం బన్ధతి, తస్మా మణిబన్ధోతి వుచ్చతి. **కప్పరేతి** కపోణియం. సా హి పరేసం పిట్ఠీసు కపతి హింసతి అనేనాతి "కప్పరో"తి వుచ్చతి. యస్స హత్థా ఛిన్నా హోన్తి, అయం హత్థచ్ఛిన్నో నామాతి యోజనా. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. ఏకో వా పాదోతి యోజనా. హేట్ఠా "ఏకో వా ద్వే వా హత్థా"తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **చతూసు హత్థపాదేసు ద్వే వాతి** ఏకో హత్థో, ఏకో పాదోతి ద్వే వా. **కణ్ణాతి** సద్దగ్గహా. తే హి కణ్ణతి సవతి ఏతేహీతి కణ్ణాతి వుచ్చన్తి. **కణ్ణబద్ధేతి** కణ్ణచ్ఛిద్దస్స ఆబద్ధే. **సఙ్ఘాటేతున్తి** సఙ్ఘటనం కాతుం, ఆబన్ధనం కాతున్తి అత్థో. **అజపదకేతి** అజపదసణ్ఠానే ఠానే. **నాసాతి** ఘానాని. తాని హి నాసతి అబ్యత్తసద్దం కరోతి ఏతాహీతి నాసాతి వుచ్చన్తి.

నాసికాతి నాసాయేవ. **సణ్ఠాపేతున్తి** సుట్ఠు ఠపేతుం, పకతియా ఠపేతున్తి అత్థో. **నఖసేసన్తి** నఖోయేవ సేసో ఛిన్నఙ్గులితోతి నఖసేసో, తం. అగ్గే పురే ఉట్ఠహతీతి **అగ్గట్ఠో**. "వుత్తనయేనేవా"తి ఇమినా "నఖసేసం అదస్సేత్వా"తి వచనం అతిదిసతి. **కణ్డరనామకాతి** మహాసిరనామకా. తే హి కం సరీరం ధారేన్తీతి **కణ్డరాతి** వుచ్చన్తి ధకారస్స డకారం కత్వా. **యేసూతి** కణ్డరేసు, నిద్ధారణే భుమ్మం.

యస్స వగ్గులిపక్ఖకా వియ అఙ్గులియో సమ్బన్ధా హోన్తి, అయం **ఫణహత్థకో** నామాతి యోజనా. **ఏతన్తి** ఫణహత్థకం. ఛళఙ్గులాదయోపి ఫణహత్థకేయేవ సఙ్గహేతబ్బాతి ఆహ "యస్సపి ఛ అఙ్గలియో"తిఆది. యస్సపి ఛ అఙ్గలియో హోన్తి, అయమ్పి ఫణహత్థకో నామ ఉపచారేన.

ఖుజ్జోతి ఏత్థ ఖుజ్జో సరీరో యస్సత్థీతి ఖుజ్జోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఖుజ్జసరీరో"తి. కస్మా ఖుజ్జోతి ఆహ "ఉరస్స వా"తిఆది. యస్స పన వఙ్కం, అయమ్పి ఖుజ్జో నామాతి యోజనా. **వఙ్కన్తి** చ కుటిలం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **బ్రహ్ముజుగత్తోతి** ఉజుం గత్తం ఉజుగత్తం, బ్రహ్మునో ఉజుగత్తం వియ ఉజుగత్తం ఇమస్స మహాపురిసస్సాతి బ్రహ్ముజుగత్తో, మహాపురిసో.

సంఖేపేన వుత్తమత్థం విత్థారేన దస్సేన్తో ఆహ "**జఙ్ఘవామనస్స హి**"తిఆది. **యేసన్తి** ఉభిన్నం కాయానం. **భూతానన్తి** అమనుస్సానం పిసాచకపేతానం. అత్తభావో హోతి వియాతి యోజనా. **పరివటుమోతి** పరిసమన్తతో వట్టులసరీరో.

గలగణ్డీతి ఏత్థ గలే గణ్డో యస్సత్థీతి గలగణ్డీతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యస్సా"తిఆది. **ఏతన్తి** "గలగణ్డీ"తి ఏతం వచనం. **తత్థాతి** గలగణ్డిపబ్బాజనే. **యన్తి** వచనం.

సిపదీతి ఏత్థ సిథిలం పదం ఇమస్సాతి సిపదీతి వుత్తే భారపాదోయేవ గహేతబ్బోతి ఆహ "భారపాదో వుచ్చతీ"తి. భారం పాదం యస్సాతి **భారపాదో**. ఏతే ద్వే థూలపాదరోగీసు వత్తన్తీతి దట్ఠబ్బం. **సఞ్జాతపిళకోతి** సఞ్జాతఫోటో. **ఉపనాహన్తి** భుసం బన్ధనం. **ఉదకఆవాటేతి** ఉదకేన పుణ్ణాయం కాసుయం. **ఉదకవాలికాయాతి** ఉదకతిన్తేన మరునా. యథా సిరా పఞ్ఞాయన్తి, ఏవం మిలాపేతున్తి యోజనా. **ఈదిసన్తి** సిరాపఞ్ఞాయనజఙ్ఘతేలనాళికసభావం. **తథాతి** యథా పబ్బజ్జాకాలే కరోతి, తథా కత్వాతి అత్థో.

పాపరోగీతి ఏత్థ పాపరోగస్స సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "అరిస"ఇతిఆది. తత్థ అరిసో చ భగన్దరో చ పిత్తఞ్చ సేమ్హో చ కాసో చ సోసో చాతి ద్వన్దో, తే ఆదయో యేసం తేతి అరిస...పే.... సోసాదయో. ఆదిసద్దేన హేట్ఠా వుత్తే ఆబాధే సఙ్గణ్హాతి. తత్థ పిత్తసేమ్హసద్దేహి తంసముట్ఠానో రోగో గహేతబ్బో. "నిచ్చాతురో"తి ఇమినా పాపరోగీతి ఏత్థ మన్తుత్థే పవత్తస్స ఈపచ్చయస్స నిచ్చయోగత్థం దస్సేతి.

పరిసదూసనోతి ఏత్థ **ఇతిసద్దో** నామపరియాయో, పరిసదూసనో నామాతి హి అత్థో. యో అత్తనో విరూపతాయ పరిసం దూసేతి, అయం పరిసదూసనో నామాతి యోజనా. ఛసరీరదోసం ఆదిం కత్వా పరిసదూసనభావం విత్థారేన్తో ఆహ "అతిదీఘో వా"తిఆది. **అతిదీఘో వాతి** ఏత్థ న కేవలం పరేసం ద్వఙ్గులాదిమత్తదీఘో, అథ ఖో దిగుణాదిదీఘోవాధిప్పేతోతి ఆహ "అఞ్ఞేస"న్తిఆది. **నాభిపదేసోతి** అత్తనో నాభిపదేసో. యథా హి అతిదీఘే పరవచనేన అతిదీఘస్స సరూపం వేదితబ్బం, తథా అతిరస్సాదీసుపి అతిరస్ససరూపన్తి దట్ఠబ్బం. **మహోదరోతి** మహాఉదరో. **కప్పసీసో వాతి** హత్థిసీసో వియ యుగసీసో వా.

కప్పసద్దో హేత్థ యుగత్థవాచకో. **కణ్ణికకేసో వాతి** కణ్ణికసదిసేహి కేసేహి సమన్నాగతో. “జాతిపలితేహీ”తి ఇమినా జరావాతేన పహతం పలితం నివత్తేతి. **పకతితమ్బకేసోతి** ఏత్థ పకతిసద్దేన కేనచి పయోగేన తమ్బకేసం నివత్తేతి. **ఆవట్టసీసోతి** పునప్పునం వట్టతీతి ఆవట్టో, కేసావట్టో, సో ఏతస్స సీసే అత్థీతి ఆవట్టసీసో. **ఉద్ధగ్గేహీతి** ఉద్ధం కోటీహి. **జాలబద్ధేన వియాతి** జాలేన బద్ధేన ఇవ.

సమ్బుద్ధభముకో వాతి అఞ్ఞమఞ్ఞసమ్బద్ధభముకో వా. **మక్కటభముకోతి** మక్కటస్స భము వియ భము ఏతస్సాతి మక్కటభముకో. **వాసికోణేనాతి** తచ్ఛనీకోటియా. **విసమచక్కలోతి** ఏత్థ చక్కాకారేన లాతి పవత్తతి, చక్కాకారం వా లాతి గణ్హాతీతి **చక్కలో**. **కేకరోతి** వలిరో. సో హి కుచ్ఛితం కరోతీతి కేకరోతి వుచ్చతి. **కక్కటస్సేవాతి** కక్కటస్స ఇవ. **మూసికకణ్ణోతి** ఆఖుకణ్ణో. **జతుకకణ్ణోతి** వగ్గులికణ్ణో. **అవిద్ధకణ్ణోతి** అచ్ఛిద్దకణ్ణో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **సోతి** అవిద్ధకణ్ణో. కణ్ణే భగన్దరో ఏతస్సాతి **కణ్ణభగన్దరో,** సోయేవ కణ్ణభగన్దరికో. గణ్డో కణ్ణే ఏతస్సాతి **గణ్డకణ్ణో. పగ్ఘరితపుబ్బేనాతి** పగ్ఘరితపూయేన. టఙ్కితో కణ్ణో యస్సాతి **టఙ్కితకణ్ణో. గోభత్తనాళికాయాతి** గున్నం భత్తపానత్థం కతాయ నాళికాయ. బిళారక్ఖి వియ అతిపిఙ్గలం అక్ఖి ఏతస్సాతి **అతిపిఙ్గలక్ఖి.** మధువణ్ణో వియ పిఙ్గలం అక్ఖి ఏతస్సాతి **మధుపిఙ్గలక్ఖి. నిప్పఖుమక్ఖీతి** ఏత్థ **పఖుమం** వుచ్చతి అక్ఖిమ్హి జాతం లోమం. తఞ్హి అక్ఖినో పక్ఖద్వయే జాతత్తా పఖుమన్తి వుచ్చతి. నత్థి పఖుమం అక్ఖిమ్హి ఏతస్సాతి నిప్పఖుమక్ఖి. అస్సుపగ్ఘరణం అక్ఖిమ్హా ఏతస్సాతి **అస్సుపగ్ఘరణక్ఖి.** పుప్ఫం సఞ్జాతం యస్స అక్ఖినోతి **పుప్ఫితం.** పుప్ఫితం అక్ఖి యస్సాతి **పుప్ఫితక్ఖి. అక్ఖిపాకేనాతి** అక్ఖినో దలపరియన్తేసు పచ్చనకేన రోగేన.

చిపిటనాసికోతి అనున్నతనాసికో. **సుకతుణ్డసదిసాయాతి** సువానం ముఖేన సదిసాయ.

పటఙ్గమణ్డూకస్సేవాతి పటఙ్గనామకస్స మణ్డూకస్స ముఖనిమిత్తం ఇవ ముఖనిమిత్తంయేవాతి యోజనా. **ఉక్ఖలిముఖవట్టిసదిసేహీతి** ఉక్ఖలియా ముఖవట్టినా సదిసేహి. **భేరిచమ్మసదిసేహీతి** భేరియా ముఖే నహితచమ్మేన సదిసేహి. **ఏళముఖోతి** ఏళాయ నిచ్చపగ్ఘరితం ముఖమేతస్సేతి ఏళముఖో. **ఉప్పక్కముఖోతి** ఉప్పక్కం కుథికం ముఖమేతస్సాతి ఉప్పక్కముఖో. **సఙ్ఖతుణ్డకోతి** సఙ్ఖస్స తుణ్డేన సదిసో ఓట్ఠో ఏతస్సాతి సఙ్ఖతుణ్డకో.

అట్ఠకదన్తసదిసేహీతి అట్ఠకనామకస్స నఙ్గలస్స దన్తేహి సదిసేహి. దన్తే పిదహితున్తి సమ్బన్ధో. **దన్తన్తరేతి** దన్తవివరే, దన్తమజ్ఝే వా. **కలన్దకదన్తో వియాతి** కాళకానం దన్తో వియ.

మహాహనుకోతి మహన్తో హను ఏతస్సాతి మహాహనుకో. **చిపిటహనుకోతి** అనున్నతహనుకో. **నిమ్మస్సుదాఠికోతి** నత్థి మస్సు చ దాఠి చ ఏతస్సాతి నిమ్మస్సుదాఠికో. **భట్ఠఅంసకూటోతి** భట్ఠో పతితో అంసకూటో ఇమస్సాతి భట్ఠఅంసకూటో. **గోధాగత్తోతి** గోధాయ గత్తం వియ గత్తం ఇమస్సాతి గోధాగత్తో . **సబ్బంపేతన్తి** సబ్బమ్పి ఏతం “కచ్ఛుగత్తో”తిఆదివచనం. **ఏత్థాతి** “కచ్ఛుగత్తో”తిఆదివచనే. వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా.

భట్ఠకటికోతి భట్ఠా పన్నా కటి ఏతస్సాతి భట్ఠకటికో. అచ్చుగ్గతేహి ఆనిసదమంసేహీతి సమ్బన్ధో. **వాతణ్డికోతి** వాతేన పూరితో అణ్డకోసో ఏతస్సాతి వాతణ్డికో. **సఙ్ఘట్టనజాణుకోతి** అన్తో నతత్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్ఘట్టనం జాణు ఏతస్సాతి సఙ్ఘట్టనజాణుకో. **వికటోతి** తిరియగమనపాదో. ఉపక్కపిణ్డికస్స అత్థం సహ భేదేన దస్సేన్తో ఆహ “సో దువిధో”తిఆది. తత్థ దువిధో సో ఉపక్కపిణ్డికో సమన్నాగతోతి యోజనా. అథ వా సో ఉపక్కపిణ్డికో హేట్ఠా ఓరూళ్హాహి మహన్తీహి జఙ్ఘపిణ్డికాహి సమన్నాగతో వా ఉపరి ఆరూళ్హాహి మహన్తీహి జఙ్ఘపిణ్డికాహి సమన్నాగతో వాతి దువిధోతి యోజనా. **పిట్ఠికపాదోతి** పిట్ఠియం

ఉట్ఠితో పాదో ఏతస్సాతి పిట్ఠికపాదో. **గణ్డికజ్గలి వాతి** గణ్డేన ఉట్ఠితో అజ్గలి ఏతస్సాతి గణ్డికజ్గలి. **సబ్బోపేసాతి** ఏస సబ్బోపి జనో. పరిసం దూసేతీతి **పరిసదూసనో.**

పుబ్బాదీహీతిఆదిసద్దేన చక్ఖుపసాదస్స అన్తరాయకరాని అఞ్ఞానిపి వత్థూని గహేతబ్బాని. ద్వీహి వా అక్ఖీహి, ఏకేన వా అక్ఖినాతి యోజనా. **ఉభయమ్పీ**తి ద్విన్నం అట్ఠకథాచరియానం ఉభయమ్పి వచనం. పాళియం "అన్ధం పబ్బాజేన్తీ"తి అవత్వా "కాణం పబ్బాజేన్తీ"తి వుత్తత్తా "పరియాయేనా"తి వుత్తం. మహాఅట్ఠకథాయఞ్హి "జచ్చన్ధో"తి ఇమినా ద్వేఅక్ఖికాణం సన్ధాయ వుత్తం. **కుణీ**తి కుణనం సంకోచనం కుణం, తమేతస్సత్థీతి కుణీ. **ఖఞ్జో**తి ఖఞ్జతి గతివేకల్లభావేన పవత్తతీతి ఖఞ్జో. **కుణ్డపాదకో**తి ఏత్థ **కుణ్డో**తి ఖఞ్జస్సేవ నామం. ఖఞ్జో హి కుడతి గమనం పటిహనతీతి కుణ్డోతి వుచ్చతి. కస్మా కుణ్డపాదకో? కస్మా పిట్ఠిపాదమజ్ఝేన చఙ్కమన్తోతి ఆహ "మజ్ఝే సంకుటితపాదత్తా"తి. ఇమినా హి కుణ్డపాదస్స చ పిట్ఠిపాదమజ్ఝేన చఙ్కమనస్స చ హేతుం దస్సేతి. ఏసేవ నయో అనన్తరవాక్యేపి. **సబ్బోపేసాతి** ఏస సబ్బోపి జనో.

పక్ఖహతోతి ఏత్థ ఏకో పక్ఖో హతో వినాసో ఏతస్సాతి పక్ఖహతోతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఏకో హత్థో వా"తిఆది. "పక్ఖపాతో"తిపి పాఠో, నో అపాఠోయేవ. **పక్ఖ**సద్దో హి కోట్ఠాసవాచకో, న పఙ్గులపరియాయో, **పీఠసప్పీ వుచ్చతీ**తి పీఠేన సప్పతి గచ్ఛతి సీలేనాతి పీఠసప్పీ వుచ్చతి. "జిణ్ణభావేన దుబ్బలో"తి ఇమినా జీరణం జరా, తాయ దుబ్బలో **జరాదుబ్బలో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **బలవా హోతీ**తి ఆగన్తుకరోగానమభావేన బలవా హోతి, "వచీభేదో నప్పవత్తతీ"తి ఇమినా ముఖమత్తమేవ గచ్ఛతి పవత్తతి, న వచీభేదో ఏత్థ జనేతి **మూగో**తి దస్సేతి. యస్స వచీభేదో న పవత్తతి, అయం మూగో నామాతి యోజనా. **మమ్మనన్తి** ఖలితవచనం. యో ఏకమేవ అక్ఖరం చతుపఞ్చక్ఖత్తుం వదతి, తస్సేతమధివచనం.

బధిరోతి సుతిహీనో. సో హి హననం సోతపసాదస్స నాసనం వధో, తం ఈరతి గచ్ఛతీతి బధిరోతి వుచ్చతి. యో సబ్బేన సబ్బం న సుణాతి, అయం బధిరో నామాతి యోజనా. ఇమినా నట్ఠపసాదతం దస్సేతి . **ఉభయదోసవసేనాతి** ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తం అన్ధమూగబధిరపబ్బాజనే తిదోసవసేనపి వుత్తత్తా. **తే**తి హత్థచ్ఛిన్నాదయో ద్వత్తింసజనే. ఓసారణం అపత్తో పుగ్గలో అత్థి, తం పుగ్గలం సఙ్ఘో ఓసారేతి చేతి యోజనా. **ఓసారేతీ**తి సఙ్ఘే పవేసేతి.

౨౮. అలజ్జీనిస్సయవత్థుకథా

౧౨౦. "అలజ్జీనం ఓవాద"న్తి పాఠసేసేన యోజితే సామ్యత్థే సామివచనమ్పి యుజ్జతేవ. తం నయం అదస్సేత్వా "ఉపయోగత్థే సామివచన"న్తి వుత్తం. "భిక్ఖూహి సభాగత"న్తి ఇమినా భిక్ఖూహి సమానో సీలాదిగుణసఙ్ఖాతో భాగో ఇమస్సాతి **భిక్ఖుసభాగో,** తస్స భావో **భిక్ఖుసభాగత**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. "లజ్జిభావ"న్తి ఇమినా భావపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **నవట్ఠాన**న్తి అభినవట్ఠానం. గతేన భిక్ఖునాతి సమ్బన్ధో.

థేరోతి నిస్సయదాయకో థేరో. **గహేతుకామో**తి నిస్సయం గహేతుకామో. **ఆచార**న్తి నిస్సయపటిపన్నస్స ఆచారం. **తదహేవా**తి తస్మిం గతఅహని ఏవ. ఆభోగస్స కతత్తా, అరుణుగ్గమనస్స చ అజాననత్తా వుత్తం "అనాపత్తీ"తి. అరుణుగ్గమనం అజానన్తోపి ఆభోగస్స అకతత్తా వుత్తం "అరుణుగ్గమనే దుక్కట"న్తి. "ద్వే తీణి దివసానీ"తి పదేన చతు పఞ్చ దివసానిపి గహేతబ్బాని లక్ఖణహారనయేన అనిస్సితేన వసితబ్బభావేన సమానఫలత్తా. తేనాహ "సత్తాహం వసిస్సామీ"తి. **లద్ధపరిహారో**తి లద్ధో పరిహారో ఆపత్తిఅపనయనం యేనాతి లద్ధపరిహారో.

౨౯. గమికాదినిస్సయవత్థుకథా

౧౨౧. “కరణీయనిస్సయో”తి ఇమినా నిస్సయగహణం **నిస్సయో** ఉత్తరపదలోపవసేన, సో కరణీయో ఇమస్సాతి **నిస్సయకరణీయోతి** విసేసనపరనిపాతభావం దస్సేతి. **నిస్సయం అలభమానేనాతి** ఏత్థ కిం నిస్సయస్స అలభనం నామాతి ఆహ “అత్తనా”తిఆది. **వుత్థపుబ్బన్తి** వసితపుబ్బం. **ఏకరత్తం వసన్తేనాపీతి పి**సద్దో ద్విరత్తాదికే కా నామ కథాతి దస్సేతి. విస్సమన్తో వా సత్థం పరియేసన్తో వా హుత్వాతి యోజనా. **నావాయ గచ్ఛన్తస్సాతి** నావాయ అద్ధానమగ్గం పటిపన్నస్స.

యాచియమానేనాతి ఏత్థ బహుకత్తుపసఙ్గత్తా వుత్తం “తేన గిలానేనా”తి. “మానేనా”తి ఇమినా యాచితుమసక్కుణేయ్యతాదీని నివత్తేతి.

ఫాసు హోతీతి ఏత్థ ఆవాససప్పాయాదివసేన ఫాసు హోతీతి ఆసఙ్కా భవేయ్యాతి ఆహ “సమథవిపస్సనానం పటిలాభవసేనా”తి. **హీతి** సచ్చం. **ఇమం పరిహారన్తి** ఇమం ఫాసువిహారపరిహారం. థామగతాయ విపస్సనాయాతి యోజనా. సమథో వా తరుణో హోతీతి యోజనా. **ఏతస్సేవాతి** తరుణసమథవిపస్సనికస్సేవ భిక్ఖునో. **తస్స నిస్సాయాతి** ఏత్థ తస్స ఓవాదం నిస్సాయాతి యోజనా. అథ వా ఉపయోగత్థే సామివచనం. తం నిస్సయదాయకం నిస్సాయాతి హి అత్థో. యత్తకో కాలో ఆసళ్హీపుణ్ణమా అత్థి, తత్తకం కాలన్తి యోజనా. “ఆసళ్హీపుణ్ణమా”తి ఏత్థ “యావా”తి నిపాతపయోగత్తా అభివిధిఅవధిత్థే నిస్సక్కవచనం దట్ఠబ్బం. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే.

౧౨౨. పాళియం **గోత్తేనపీతి** ఏత్థ **పి**సద్దేన న కేవలం నామేనేవ, అథ ఖో గోత్తేనపి సావేతున్తి దస్సేతి. తస్మా “ఆయస్మతో పిప్పలిస్సా”తి నామం సావేత్వాతిపి “ఆయస్మతో మహాకస్సపస్సా”తి గోత్తం సావేత్వాపి అనుసావేతబ్బం. తేన వుత్తం “మహాకస్సపస్సా”తిఆది. ఇమినా “కోనామో తే ఉపజ్ఝాయో? ఉపజ్ఝాయో మే భన్తే ఆయస్మా మహాకస్సపో నామా”తిఆదీసు గోత్తమ్పి నామమేవ సఙ్గహితన్తి సిద్ధం హోతి.

౧౨౩. ఏకానుసావనేతి పదస్స సమానాధికరణబాహిరత్థసమాసభావం నివత్తేన్తో ఆహ “ఏకతో అనుసావనే”తి. తత్థ **ఏకతోతి** ఏకక్ఖణే, ఏకపహారేన వా. వక్ఖతి హి “ఏకక్ఖణే”తి చ “ఏకపహారేనేవా”తి చ. ఇమినా ఏకతో అనుసావనమేతేసన్తి **ఏకానుసావనాతి** అసమానాధికరణబాహిరత్థసమాసం దస్సేతి. **ఏకేనాతి** ఏకేన అనుసావనాచరియేన. **ఏకస్సాతి** ఏకస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స. “ఏకక్ఖణే”తి ఇమినా “ఏకతో”తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. “ఉపసమ్పాదేతు”న్తి ద్విన్నం ఉపసమ్పదాపేక్ఖానం ఉపసమ్పాదేతుం.

పురిమనయేనేవాతి “ఏకేన ఏకస్స, అఞ్ఞేన ఇతరస్సా”తిఆదినా పుబ్బే వుత్తనయేనేవ. **ఏకతో అనుసావనే కాతున్తి** “ఏకేన ఏకస్స, అఞ్ఞేన అఞ్ఞస్స, ఇతరేన ఇతరస్సా”తి ఏవం తీహి ఆచరియేహి తిణ్ణం ఉపసమ్పదాపేక్ఖానం ఏకక్ఖణే అనుసావనే కాతుం. **తఞ్చ ఖోతి** ఏత్థ తసద్దస్స “అనుసావనే కాతు”న్తి పదస్సేవ అత్థవిసయతం దస్సేతుం వుత్తం “అనుసావనకిరియ”న్తి. **ద్వే వా తయో వాతి** ఏత్థ వాసద్దో అనియమవికప్పత్థో. సచే ఏకేనాచరియేన ద్వే అనుసావేతి, “అయం బుద్ధరక్ఖితో చ అయం ధమ్మరక్ఖితో చా”తి అనుసావేతబ్బా. సచే తయో అనుసావేతి, “అయం బుద్ధరక్ఖితో చ అయం ధమ్మరక్ఖితో చ అయం సఙ్ఘరక్ఖితో చా”తి అనుసావేతబ్బా. యథా ఏకేనాచరియేన ద్వే వా తయో వా ఏకతో అనుసావేతబ్బా, ఏవం ద్వీహి వా తీహి వా ఆచరియేహి ఏకో అనుసావేతబ్బోతిపి వదన్తి. ఏకేన ఉపజ్ఝాయేన కరణభూతేన, ఏకో ఉపజ్ఝాయో హుత్వాతి వా అత్థో. “ఏకపహారేనేవా”తి ఇమినా “**ఏకతో**”తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. **ద్వే తిస్సో కమ్మవాచాతి** ద్వీహి

ఆచరియేహి ద్వే, తీహి ఆచరియేహి తిస్సో కమ్మవాచా. ఏకేన ఉపజ్ఝాయేన అనుసావనే ఏకో వా ద్వే వా తయో వా ఆచరియా వట్టన్తి, నానుపజ్ఝాయేన అనుసావనే పన నానాచరియా ఏవ వట్టన్తీతి దస్సేన్తో ఆహ "సచే పనా"తిఆది. **తిస్సత్థేరో**తి కమ్మవాచాచరియభూతో తిస్సత్థేరో . **సుమనత్థేరస్సా**తి ఉపజ్ఝాయభూతస్స సుమనత్థేరస్స. **ఇదన్తి** నానుపజ్ఝాయేన ఏకస్సాచరియస్సానుసావనం. **ఏస పటిక్ఖేపో**తి "న త్వేవ నానుపజ్ఝాయేనా"తి ఏసో పటిక్ఖేపో.

౬౩. ఉపసమ్పదావిధికథా

౧౨౬. తం ఉపజ్ఝన్తి తం ఉపజ్ఝాయం. "ఉపజ్ఝా"తి చ "ఉపజ్ఝాయో"తి చ హి అత్థతో ఏకం, బ్యఞ్జనమేవ నానం యథా "సభా సభాయ"న్తి. ఏత్థ ఉపజ్ఝాసద్దో రాజాదిగణో (రుపసిద్ధి ౨౪౯ సుత్తే; సద్దనీతి ౧౧౪౦ సుత్తే), ఉపజ్ఝాయసద్దో పురిసాదిగణో. సభాసద్దో ఇత్థిలిఙ్గో, సభాయసద్దో పుల్లిఙ్గో వా నపుంసకలిఙ్గో వా. **"విత్థాయన్తీ"**తి సద్దో నామధాతూతి ఆహ "విత్థద్ధగత్తా హోన్తీ"తి. విత్థసద్దో హి దబ్బవాచకత్తా నామసద్దో, వికారేన థద్ధో గత్తో ఏతేసన్తి **విత్థా,** ద్ధకారస్స లోపం కత్వా, తతో ఆయపచ్చయో హోతి. **యన్తి** యం అన్తరాయజాతం. **తవ సరీరే**తి తుయ్హం కాయే. "నిబ్బత్త"న్తి ఇమినా "జాత"న్తి ఏత్థ జనధాతుయా జననత్థం దస్సేతి, "విజ్జమాన"న్తి ఇమినా జనీధాతుయా పాతుభావత్థం దస్సేతి. **సన్తన్తి** సంవిజ్జమానం. **ఇతిఆది** కథేతబ్బన్తి యోజనా.

౬౪. చత్తారోనిస్సయాదికథా

౧౨౮. ఉపసమ్పన్నసమనన్తరమేవాతి ఉపసమ్పన్నో హుత్వా సమనన్తరమేవ, న కాలన్తరేతి అత్థో. **ఏకపోరిసా**తి ఏత్థ పోరిససద్దో ఉపరి విత్థతే భుజపమాణే చ పోసపమాణే చ వత్తతి. పురిసస్స పమాణా **పోరిసా,** పమాణత్థే ణపచ్చయో. **ఛాయా**తి ఆతపాభావో. **మేతబ్బా**తి పమేతబ్బా. "వస్సానో"తిఆది **"ఉతుపమాణం ఆచిక్ఖితబ్బ"**న్తి ఏత్థ ఆచిక్ఖణాకారదస్సనం. ఉతునో పమాణన్తి అత్థం నివారేన్తో ఆహ "ఏత్థ చా"తిఆది. అరతి పునప్పునం గచ్ఛతీతి **ఉతు** , పమియతి సంవచ్ఛరో పరిచ్ఛిజ్జియతి అనేనాతి **పమాణం.** యత్తకేహి దివసేహి అపరిపుణ్ణోతి సమ్బన్ధో. **యస్సా**తి దివసభాగస్స. యో ఉతు అపరిపుణ్ణో, తస్స ఉతునోతి పాఠసేసో యోజేతబ్బో. "ఉతుపమాణం ఆచిక్ఖితబ్బం, దివసభాగో ఆచిక్ఖితబ్బో"తి పదానం అపరమ్పి అత్థవికప్పం దస్సేన్తో ఆహ **"అథ వా"**తిఆది. తత్థ **అయం నామ ఉతూ**తి అయం ఉతు వస్సానో నామాతి వా హేమన్తో నామాతి వా గిమ్హో నామాతి వా. **పుబ్బణ్హో**తి అహస్స పుబ్బో పుబ్బణ్హో. తత్థ పచ్ఛిమనయోవ పాసంసతరో. కస్మా? పురిమనయే ఉతుపరిపుణ్ణే దివసభాగాచిక్ఖణస్స అభావా, పచ్ఛిమనయే పన పరిపుణ్ణం వా అపరిపుణ్ణం వా ఉతుపమాణం ఆచిక్ఖితబ్బం. ఉపసమ్పన్నదివసభాగోవ "పుబ్బణ్హో"తి వా "సాయణ్హో"తి వా ఆచిక్ఖితబ్బో. **సంగీతీ**తి ఏత్థ సం ఏకతో కత్వా గాయితబ్బా కథేతబ్బాతి సంగీతీతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఇదమేవ సబ్బం ఏకతో కత్వా"తిఆది. తత్థ **కిన్తి** కిం ఉతుం. **ఇదం నామా**తి ఇదం నామ ఉతుం. **వదేయ్యాసీ**తి ఆగన్తుకానం వుడ్ఢనవకభావాదిఞాపనత్థం కథేయ్యాసి.

౧౨౯. దుతియన్తి సహాయం భిక్ఖుం వా సామణేరం వా పురిసం వా. **అకరణీయానీ**తి ఉపసమ్పన్నేహి అకత్తబ్బాని. **పణ్డుపలాసో**తి ఏత్థ **పణ్డూ**తి సేతపీతమిస్సో వణ్ణో, **పలాస**సద్దో పణ్ణవాచకో, న హరితవాచకో, నాపి కింసుకదుమవాచకోతి దస్సేన్తో ఆహ "పణ్డువణ్ణో పణ్ణో"తి. **పణ్డుపలాసో**తి సమాసోపి బ్యాసోపి యుత్తోయేవ. సమాసకాలే పణ్డు యస్సత్థీతి పణ్డు, సోయేవ పలాసో పణ్డుపలాసోతి కాతబ్బో. పుప్ఫఫలాదిం బన్ధతీతి **బన్ధనన్తి** వచనత్థేన బన్ధనసద్దో వణ్టపరియాయోతి ఆహ "వణ్టతో"తి. **పుథుసిలా**తి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౬౦) ఏత్థ పుథుసద్దో మహన్తపరియాయోతి ఆహ "మహాసిలా"తి.

౧౩౦. **తస్సాతి** ఉక్ఖేపనీయకమ్మారహస్స భిక్ఖునో. **సామగ్గీతి** సఙ్ఘసామగ్గీ. **తేనాతి** ఉక్ఖేపనీయకమ్మారహేన భిక్ఖునా. **సమ్భోగేతి** ఆమిసేన చ ధమ్మేన చ సమ్భోగహేతు. ఏత్థ సహసేయ్యాపి సఙ్గహితా ఆపత్తిభావతో. **అనాపత్తీతి** అనుక్ఖిత్తకభావతో పాచిత్తియాపత్తియా అనాపత్తి, అలజ్జిలక్ఖణాభావతో దుక్కటేన అనాపత్తీతి దట్ఠబ్బం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

ద్వాసత్తతిఅధికవత్థుసతపటిమణ్డితస్స మహాఖన్ధకస్స

అత్థవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౨. ఉపోసథక్ఖన్ధకం

౬౮. సన్నిపాతానుజాననాదికథా

౧౩౨. ఉపోసథక్ఖన్ధకే తరన్తి ఓతరన్తి ఏత్థాతి **తిత్థం,** ఉదకతిత్థం, తిత్థం వియాతి **తిత్థం,** లద్ధీతి ఆహ "తిత్థం వుచ్చతి లద్ధీ"తి. లద్ధి హి బహూనం లద్ధికానం ఓతరణట్ఠానత్తా తిత్థం నామ. **అఞ్ఞన్తి** సాసనికలద్ధితో అఞ్ఞం. **ఏతేసన్తి** పరిబ్బాజకానం. **ఇతోతి** ఇమస్మా సాసనికలద్ధితో. **యన్తి** యం ధమ్మజాతం. **తేసన్తి** అఞ్ఞతిత్థియానం పరిబ్బాజకానం. **తే లభన్తీతి** ఏత్థ తసద్దో మనుస్సవిసయోతి ఆహ "తే మనుస్సా"తి. **మూగసూకరాతి** ఏత్థ థూలసరీరస్స సూకరస్స సద్దమత్తస్సాపి అభావతో మూగసూకరో నామాతి ఆహ "థూలసరీరసూకరా"తి.

౧౩౫. **అస్సాతి** భిక్ఖునో. **సోతి** సమ్పజానముసావాదో. **కిన్తి** కిం ఆపత్తి. **దుక్కటన్తి** పదస్స దుక్కటం కమ్మన్తి ఆసఙ్కా భవేయ్యాతి ఆహ "దుక్కటాపత్తీ"తి. సా చ ఖో దుక్కటాపత్తి ముసావాదలక్ఖణేన న హోతీతి యోజనా. కేన హోతీతి ఆహ "భగవతో పన వచనేనా"తి. **వచనేనాతి** చ "సమ్పజానముసావాదే కిం హోతి? దుక్కటం హోతీ"తి (మహావ. ౧౩౫) వచనేన. **అకిరియసముట్ఠానాతి** ఆవి కత్తబ్బాయ ఆపత్తియా అకరణేన అకిరియసముట్ఠానా.

మనుజేనాతి మనుస్సేన. **వాచాతి** వాచాయ. యకారస్స హి లోపో. **గిరన్తి** సద్దం. **పరేతి** అఞ్ఞే పుగ్గలే. **వాచసికన్తి** వాచాతో సముట్ఠితం. అయం పనేత్థ యోజనా – భిక్ఖు కేనచి ఆసన్నే ఠితేన మనుజేన వాచాయ అనాలపన్తో హోతి, పరే దూరే ఠితే పుగ్గలే సన్ధాయ గిరం మహాసద్దం నో చ భణేయ్య, ఏవమ్పి వాచసికమేవ ఆపజ్జేయ్యాతి.

అన్తరాయికోతి ఏత్థ కరోత్యత్థే ణికపచ్చయోతి ఆహ "అన్తరాయకరో"తి. "కిమత్థాయా"తి ఇమినా **కిస్సాతి** ఏత్థ తదత్థే చతుత్థీతి దస్సేతి, హేత్వత్థోపి యుజ్జతేవ. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు "దుతియస్స ఝానస్స అధిగమాయా"తిఆదీసు. **ఇతీతిఆది** నిగమనం. **ఉద్దేసతో చాతి** "సుణాతు మే భన్తే సఙ్ఘో"తిఆదిఉద్దేసతో చ. **నిద్దేసతో చాతి** "పాతిమోక్ఖన్తి ఆదిమేత"న్తిఆదినిద్దేసతో చ.

౧౩౬. **దేవసికన్తి** ఏత్థ ణికపచ్చయో విచ్ఛత్థే హోతీతి ఆహ "దివసే దివసే"తి. **తతియే చ సత్తమే చ పక్ఖేతి** ఏకస్స ఉతునో అట్ఠసు పక్ఖేసు తతియే చ సత్తమే చ పక్ఖే. "వచనతో"తి పదం "వట్టతీ"తి పదే ఞాపకహేతు. **తథారూపే పచ్చయేతి** తథారూపే

వికతిచారిత్తసఙ్ఖాతే పచ్చయే. **అనువత్తితబ్బన్తి** అనుమతిం వత్తితబ్బం. **వచనతోపీతి** పిసద్దో పుబ్బే ఞాపకహేతుం సమ్పిణ్డేతి. **ఏతన్తి** "యస్మిం తస్మిం చాతుద్దసే వా పన్నరసే వా ఉద్దిసితుం వట్టతీ"తి వచనం.

౭౧. సీమానుజాననకథా

౧౩౮. నిమిత్తా కిత్తేతబ్బాతి నిమిత్తాని కిత్తేతబ్బాని. నికారస్స హి ఆకారో. **నిమిత్తం కతోతి** ఏసో పబ్బతో నిమిత్తం కతోతి యోజనా. ఏసేవ నయో పరతోపి. "ఏసేవ నయో"తి ఇమినా "పురత్థిమాయ దిసాయ కిం నిమిత్తం? పాసాణో భన్తే, ఏసో పాసాణో నిమిత్త"న్తి అత్థం అతిదిసతి. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. కేవలం పన వనఉదకేసు "ఏతం వనం, ఏతం ఉదక"న్తి వత్తబ్బం. నదియం "ఏసా నదీ"తి వత్తబ్బా. **ఏత్థ పనాతి** ఏతిస్సం ఉత్తరాయం అనుదిసాయం పన. **హీతి** ఫలజోతకో. **తత్థాతి** "నిమిత్తా కిత్తేతబ్బా"తి వచనే. **సీమమణ్డలన్తి** సీమబిమ్బం. **సమ్బన్ధన్తేనాతి** పురిమనిమిత్తేన పచ్ఛిమనిమిత్తం సమ్బన్ధన్తేన. ఇమినా ఏకన్తరికాదివసేన నిమిత్తకిత్తనం న వట్టతి నిమిత్తేనపి నిమిత్తానం సమ్బన్ధాభావతోతి దస్సేతి. పురిమనిమిత్తేన పచ్ఛిమనిమిత్తస్స సమ్బన్ధే సతి అజ్జ ఏకం నిమిత్తం కిత్తేత్వా స్వే ఏకం నిమిత్తం కిత్తేత్వాతి ఏవం కాలన్తరేపి నిమిత్తం కిత్తేత్వా సమ్మనితుం వట్టతీతి వదన్తి.

పబ్బతోతి ఏత్థ పబ్బం వుచ్చతి ఫళు, తం ఏతస్మిం అత్థీతి **పబ్బతో**. వాలికరాసిస్స సుద్ధపంసుపబ్బతపసఙ్గత్తా వుత్తం "వాలికరాసి పన న వట్టతీ"తి. **ఇతరోపీతి** వాలికరాసితో అఞ్ఞోపి తివిధో పబ్బతో. **హత్థిప్పమాణతోతి** అడ్ఢట్ఠమరతనహత్థిపమాణతో. **చతూసు దిసాసూతి** విహారస్స చతూసు దిసాసు. **చతూహి వా తీహి వాతి** ఏత్థ వాసద్దేన తతో అధికానిపి గహేతబ్బాని. ఏకేన వా నిమిత్తేనాతి యోజనా. **ఇతోతి** పబ్బతనిమిత్తతో. **తస్మాతి** యస్మా ఏకేన నిమిత్తేన న వట్టతి, తస్మా. **తన్తి** పబ్బతం. **తస్మాతి** ఏకస్సేవ నిమిత్తస్స కిత్తితత్తా. యో పబ్బతో అత్థి, తం పబ్బతన్తి యోజనా. **అన్తోతి** పబ్బతస్స అన్తో.

తతియభాగం వాతి ఏత్థ వాసద్దేన పఠమభాగోపి ఏకదేసోపి గహేతబ్బో. **తస్సాతి** తత్తకస్స పదేసస్స. తతియభాగాదితో అపరం సబ్బపబ్బతం అన్తోకత్వా సమ్మతం దస్సేన్తో ఆహ "సచే"తిఆది.

పాసాణనిమిత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. పసతి ఘనభావేన బన్ధతీతి **పాసాణో**. అయగుళోపి పాసాణసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతి తేన తస్స సదిసత్తా. **అయగుళోపీతి** ఏత్థ పిసద్దేన తమ్బకంసవట్టలోహసువణ్ణరజతాదయోపి సఙ్గణ్హాతి. **యో కోచీతి** సిలాపవాళమణిఆదీసు యో కోచి. ద్వత్తింసపలగుళపిణ్డపరిమాణతా సణ్ఠానతో గహేతబ్బా, న తులిత్వా గణనవసేన. ఖుద్దకతరో పాసాణోతి యోజనా. యో పిట్ఠిపాసాణో వా యో ఉట్ఠితపాసాణో వాతి యోజనా కాతబ్బా – ఉత్తరవాక్యే తసద్దస్స అనియమనిద్దేసవచనత్తా "**పాసాణసఙ్ఖంయేవా**"తి ఏత్థ ఏవకారేన "న పబ్బతసఙ్ఖ"న్తి అత్థం దస్సేతి. **మహతో పిట్ఠిపాసాణస్సాతి** ఆయామవిత్థారుబ్బేధతో మహన్తస్స పిట్ఠిపాసాణస్స సక్కస్స పణ్డుకమ్బలపిట్ఠిపాసాణస్స వియ. **తన్తి** పిట్ఠిపాసాణం. **న వట్టతీతి** కిత్తేతుం న వట్టతి. **హీతి** లద్ధదోసజోతకో. **తన్తి** పిట్ఠిపాసాణం. **సీమాయాతి** సీమతో. **విహారోపీతి** న కేవలం నిమిత్తమేవ, విహారోపి. పిట్ఠిపాసాణో న కిత్తేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **కిత్తేత్వాతి** ఏత్థ "పిట్ఠిపాసాణ"న్తి యోజేతబ్బం.

వననిమిత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. వనియతి మయూరకోకిలాదీహి సత్తేహి సమ్భజియతీతి **వనం,** వనన్తి సమ్భజన్తి ఏత్థాతి వా **వనం.** తచో ఏవ సారో ఏతేసన్తి **తచసారో,** తాలనాళికేరాదయో. ఆదిసద్దేన వేణుఆదయో సఙ్గణ్హాతి. అన్తో సారో ఏతేసన్తి **అన్తోసారా,** సాకసాలాదయో. ఆదిసద్దేన ఖదిరాదయో సఙ్గణ్హాతి. **అన్తోసారమిస్సకానన్తి**

అన్తోసారేహి రుక్ఖేహి మిస్సకానం. **రుక్ఖానం వనన్తి** ఏత్థ అవయవఅవయవిభావేన సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. ఇమినా **తిణవనం రుక్ఖవనన్తి** ఏత్థ "తిణానం వన"న్తి వా "రుక్ఖానం వన"న్తి వా అత్థం దస్సేతి. తిణమేవ వనం, రుక్ఖోయేవ వనన్తి అత్థోపి యుజ్జతేవ. చత్తారో వా పఞ్చ వా రుక్ఖాతి **చతుపఞ్చరుక్ఖా,** తే మత్తం పమాణమేత్థాతి **చతుపఞ్చరుక్ఖమత్తం** వనం, **తతోతి** చతుపఞ్చరుక్ఖమత్తతో. **ఏకదేసన్తి** వనస్స ఏకదేసం. **వనమజ్ఝేతి** వనస్స వేమజ్ఝే, వనస్సూపరీతి అత్థో. రుక్ఖన్తరేసు ఏవ హి విహారం కరోన్తి. **ఏకదేసన్తి** వనస్స ఏకదేసం. **తత్థాతి** వనే. "ఠితవన"న్తి పదం "కిత్తేత్వా"తి పదే అవుత్తకమ్మం, "న కిత్తేతబ్బ"న్తి పదే వుత్తకమ్మం.

రుక్ఖనిమిత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. రుక్ఖియతి ఫలాదికామేహి సంవరియతి రక్ఖియతీతి **రుక్ఖో,** మహియం రుహతీతి వా **రుక్ఖో. జీవమానకోతి** లోకవోహారవసేన మూలఙ్కురాదిహరితసఙ్ఖాతజీవమానకో . **పరిణాహతోతి** విసాలభావతో. **సూచిదణ్డకపమాణోతి** సూచియా లేఖనియా దణ్డభూతవేళుపమాణో. సో వేళు కనిట్ఠఙ్గులిపమాణోతి దట్ఠబ్బో. **తతోతి** అట్ఠఙ్గులుబ్బేధసూచిదణ్డకపమాణపరిణాహరుక్ఖతో. **వంసనళకసరావాదీసూతి** వంసో చ నళకో చ సరావో చ వంసనళకసరావా, తే ఆదయో యేసం కపాలాదీనన్తి వంసనళకసరావాదయో, తేసు. **తతోతి** వంసాదితో. **తంఖణమ్పీతి** తస్మిం నిమిత్తక్ఖణేపి. **అకారణన్తి** అపమాణం. **ఏతన్తి** నవమూలసాఖానిగ్గమనం. **వత్తుం వట్టతీతి** సామఞ్ఞనామేనపి విసేసనామేనపి వత్తుం వట్టతి. ఇమినా పబ్బతాదీసుపి "పబ్బతో"తి సామఞ్ఞనామేనపి "వఙ్కపబ్బతో వేపుల్లపబ్బతో"తి విసేసనామేనపి వత్తుం వట్టతీతి దస్సేతి.

మగ్గనిమిత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. మగ్గియతి పథికేహి, మగ్గమూళ్హేహి వా అన్వేసియతీతి **మగ్గో.** యో యాదిసో జఙ్ఘమగ్గో వా సకటమగ్గో వా వినివిజ్ఝిత్వా ద్వే తీణి గామన్తరాని గచ్ఛతి, సో తాదిసో జఙ్ఘమగ్గో వా సకటమగ్గో వా వట్టతీతి యోజనా. **ఉక్కమిత్వాతి** పక్కమిత్వా. యో జఙ్ఘమగ్గో ఓతరతి, సో న వట్టతీతి యోజనా. **అవళఞ్జాతి** అపరిభోగా. గమనం జనేతీతి **జఙ్ఘో.** జణ్ణుగోప్ఫకానం మజ్ఝపదేసో. సహ అత్థేన పణియధనేనాతి **సత్థో,** జఙ్ఘేన విచరన్తో సత్థో **జఙ్ఘసత్థో.** సకతి సమత్థేతి భారం వహితున్తి **సకటో,** తేన విచరన్తో సత్థో **సకటసత్థో.** జఙ్ఘసత్థో చ సకటసత్థో చ జఙ్ఘసకటసత్థా, తేహి. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఏతన్తి** నిమిత్తం.

కోణన్తి విహారకోణం. గతం పన మగ్గన్తి యోజనా. **పరభాగేతి** విహారం పరిక్ఖిపిత్వా గచ్ఛన్తేహి చతూహి మగ్గేహి పరభాగే. **దససు నామేసూతి** సతిపట్ఠానట్ఠకథాదీసు ఆగతేసు "మగ్గో పన్థో పథో పజ్జో"తిఆదీసు, అభిధానాదీసు (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౭౩; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౬) చ ఆగతేసు "మగ్గో పన్థో పథో అద్ధా"తిఆదీసు దససు మగ్గనామేసు. **యేన కేనచి నామేనాతి** ఇమినా పబ్బతాదీసుపి "పబ్బతో గిరి సేలో అద్ది నగో అచలో సిలుచ్చయో సిఖరీ భూధరో"తిఆదీసు అనేకేసు నామేసు యేన కేనచి నామేన కిత్తేతుం వట్టతీతి దస్సేతి.

వమ్మికనిమిత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. ఉపచికాహి వమియతి, సరబూఘరగోళికాదయో సత్తే వమతీతి వా **వమ్మికో. తందివసజాతోతి** తస్మిం నిమిత్తకిత్తితదివసే జాతో. **తతోతి** అట్ఠఙ్గులుబ్బేధగోవిసాణపమాణవమ్మికతో.

నదీనిమిత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. నదతి సన్దతీతి నదీ, నదన్తో ఏతి గచ్ఛతీతి వా **నదీ. యస్సాతి** నదియా, సోతన్తి సమ్బన్ధో. "అన్వద్ధమాస"న్తిఆదినా ఏకపక్ఖే తిక్ఖత్తుం ఏకమాసే ఛక్ఖత్తుం వస్సన్తభావం దీపేతి. విగతమత్తే సతీతి సమ్బన్ధో. "ఈదిసే"తి ఇమినా "అన్వద్ధమాస"న్తిఆదిఅత్థం అతిదిసతి. **తిమణ్డలన్తి** హేట్ఠా జాణుమణ్డలం, ఉపరి

నాభిమణ్డలన్తి తిమణ్డలం. **యత్థ కత్థచీ**తి తిత్థే వా అతిత్థే వా. ఉదకేన తేమియతీతి యోజనా, తిన్తియతీతి అత్థో. న కేవలం నిమిత్తేయేవ అయం నదీ హోతి, అథ ఖో నదీపారగమనాదికేపీతి ఆహ “భిక్ఖునియా”తిఆది. ఇదం “నదీపారగమనేపీ”తి పదేనేవ సమ్బన్ధితబ్బం.

యా పనాతి నదీ పన, గతాతి యోజనా. **త**న్తి నదిం. **వతి**న్తి పాళిం. **రుక్ఖపాదే**తి రుక్ఖస్స మూలే. ఉదకఞ్చ ఆవరణం అజ్ఝోత్థరిత్వా పవత్తతియేవాతి యోజనా. **యథా**తి యేనాకారేన. అపవత్తమానా హోతీతి సమ్బన్ధో.

దుబ్బుట్ఠికాలేతి గిమ్హసదిసే దుబ్బుట్ఠికాలే. “నిరుదకభావేనా”తి ఇమినా “ఆవరణభావేనా”తి విసేసనం నివత్తేతి. **సా**తి ఉదకమాతికా. సమ్పాదేన్తీ హుత్వా నిచ్చం పవత్తతీతి యోజనా. **నిమిత్తం కాతుం న వట్టతీ**తి మనుస్సేహి నీహటత్తా, సయఞ్చ అగమనత్తా న వట్టతి. **యా పనా**తి ఉదకమాతికా పన. **మూలే**తి పఠమకాలే. కాలన్తరేన నదీ హోతీతి సమ్బన్ధో. **త**న్తి ఉదకమాతికం.

ఉదకనిమిత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. ఉదతి పసవతీతి **ఉదకం**. భూమిగతమేవ ఉదకన్తి సమ్బన్ధో. **తఞ్చా**తి భూమిగతఉదకఞ్చ. ఆవాట...పే.... సముద్దాదీసు ఠితం అపవత్తనకఉదకన్తి యోజనా. **ఉక్ఖేపిమ**న్తి ఉక్ఖిపిత్వా గహితం. **త**న్తి వచనం. **సూకరఖతాయపీ**తి సూకరేహి ఖతాయ వాపియాపి. **తంఖణఞ్ఞేవా**తి తస్మిం నిమిత్తే కిత్తనక్ఖణేయేవ. ఆవాటోయేవ ఖుద్దకట్ఠేన **ఆవాటకం. త**న్తి నిమిత్తసఞ్ఞాకరణం. **కాతుఞ్చా**తి సయం కాతుఞ్చ. **కారాపేతుఞ్చా**తి పరేహి కారాపేతుఞ్చ. కస్మా లాభసీమాయం న వట్టతి? లాభసీమా హి అఞ్ఞేసం పీళనం కరోతీతి. ఇతి ఇమమత్థం నయతో దస్సేన్తో ఆహ “సమానసంవాసకసీమా”తిఆది. **ఏత్థా**తి సమానసంవాసకసీమాయం.

అట్ఠదిసం సన్ధాయ అట్ఠ నిమిత్తాని వుత్తానీతి దట్ఠబ్బం. **సా**తి సీమా. ఏకేన వా నిమిత్తేనాతి యోజనా. తిణ్ణం నిమిత్తానం కిత్తనే నిమిత్తానం ఠితదిసం సల్లక్ఖేత్వా “పురత్థిమాయ దిసాయా”తిఆదినా కిత్తేతబ్బం. నిమిత్తానం సతకిత్తనే సీమాయ అట్ఠదిసం సల్లక్ఖేత్వా ఏకిస్సాయపి దిసాయ బహునిమిత్తాని కిత్తేతబ్బాని. **సిఙ్ఘాటకసణ్ఠానా**తి తిణ్ణం మగ్గానం సమాగమట్ఠానే సిఙ్ఘాటకసణ్ఠానా, తికోణా నామ హోతీతి అధిప్పాయో. **చతురస్సా**తి సమచతురస్సా. **సిఙ్ఘాటకసణ్ఠానా**తి చతున్నం మగ్గానం సమోధానట్ఠానే సిఙ్ఘాటకసణ్ఠానా. అడ్ఢచన్దముదిఙ్గాదిసణ్ఠానా పన నిమిత్తానం ఠితసణ్ఠానేన హోతీతి దట్ఠబ్బా. **త**న్తి సీమం. బన్ధితుకామేహి నిస్సఞ్చారసమయే బన్ధితబ్బాతి సమ్బన్ధో. **బద్ధసీమవిహారాన**న్తి బద్ధా సీమా ఏతేసూతి **బద్ధసీమా,** తే ఏవ విహారాతి బద్ధసీమవిహారా, తేసం. **దిసాచారికభిక్ఖూన**న్తి దిసాసు చారికభిక్ఖూనం. **తత్థా**తి తస్మిం ఏకగామఖేత్తే, భిక్ఖూనం పేసేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకజ్ఝ**న్తి ఏకతో. **అఞ్ఞానిపీ**తి సీమబన్ధగామఖేత్తతో అఞ్ఞానిపి. **మహాపదుమత్థేరో** పన ఆహాతి యోజనా. **తతో**తి తేహి నానాగామఖేత్తేహి. **ఆగన్తబ్బ**న్తి సామీచిదస్సనవసేన వుత్తం. తేనాహ “ఆగమనమ్పి అనాగమనమ్పి వట్టతీ”తి. ఏకసీమభావతో వుత్తం “అన్తోనిమిత్తగతేహి ఆగన్తబ్బ”న్తి.

ఏవం సన్నిపతితేసు సన్తేసు సీమా బన్ధితబ్బాతి సమ్బన్ధో. **పరియన్తం కత్వా**తి హేట్ఠిమపరియన్తం కత్వా.

పబ్బజ్జూపసమ్పదాదీనన్తి ఏత్థ భణ్డుకమ్మాపుచ్ఛనం (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౯౮; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౧౪౪) సన్ధాయ పబ్బజ్జాగహణం వుత్తం. **ఖణ్డసీమా**తి విహారపచ్చన్తం ఖణ్డితం వియ ఛిన్దితం వియ పవత్తా సీమా ఖణ్డసీమా. **త**న్తి ఖణ్డసీమం. **వత్తం జానితబ్బ**న్తి ఏత్థ వత్తం విత్థారేన్తో ఆహ “సచే హీ”తిఆది. **సీమ**న్తి ఖణ్డసీమం. **యథా**తి యేనాకారేన బన్ధియమానేతి

సమ్బన్ధో. తస్సా పమాణం దస్సేన్తో ఆహ "సా"తిఆది. **సాతి** ఖణ్డసీమా. అబ్భానకమ్మే సద్ధిం కమ్మారహేన వీసతి భిక్ఖూ సన్ధాయ వుత్తం "ఏకవీసతి భిక్ఖూ"తి. **తతోతి** ఏకవీసతిభిక్ఖుతో. **గణ్హన్తీపీతి** ఏత్థ పిసద్దో సహస్సతో ఓరం పన పగేవాతి దస్సేతి. సహస్సతో అధికం గణ్హన్తీపి విహారపచ్చన్తే ఖణ్డితే ఖణ్డసీమాయేవ నామ. **తన్తి** ఖణ్డసీమం.

తత్రాతి ఖణ్డసీమమహాసీమాసు ఆధారే భుమ్మం. **అథాతి** అనన్తరం. **ఏవన్తి** ఇమాయ అవిప్పవాసకమ్మవాచాయ సమ్మనియమానే. **హీతి** ఫలజోతకో. **సీమన్తి** సమానసంవాసకసీమం. **న సక్ఖిస్సన్తీతి** పఠమం అవిప్పవాసం అసమూహనిత్వా సీమం సమూహనితుం న సక్ఖిస్సన్తి. **సీమన్తరికపాసాణాతి** ద్విన్నం సీమానం అన్తరే వేమజ్ఝే ఠపితా పాసాణా. **చతురఙ్గులపమాణాపీతి** పిసద్దో ఏకఙ్గులిపమాణాపి వట్టతీతి దస్సేతి.

సమన్తాతి ఖణ్డసీమాయ సమన్తా. **అనుపరియాయన్తేహీతి** అనుక్కమేన ఖణ్డసీమపరియాయన్తేహి భిక్ఖూహీతి సమ్బన్ధో. **తతోతి** తేహి సీమన్తరికపాసాణేహి, ద్విన్నం సీమానం నిమిత్తాని పఠమం కిత్తేత్వా పచ్ఛా తాసు యం ఇచ్ఛన్తి, తం బన్ధితబ్బభావం దస్సేన్తో ఆహ "సచే పనా"తిఆది. యథిచ్ఛితం బన్ధితుం వట్టన్తోపి పోరాణాచిణ్ణం దస్సేతుం వుత్తం "ఏవం సన్తేపీ"తిఆది. **ఉభిన్నమ్పీతి** ద్వీసు సీమాసు ఠితానం ఉభిన్నమ్పి కమ్మన్తి సమ్బన్ధో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా.

చసద్దో వాక్యారమ్భజోతకో. ఏసా సీమా నామాతి యోజనా. **తత్థాతి** పిట్ఠిపాసాణాదీసు పఞ్చసు ఠానేసు. **నిమిత్తపాసాణా యథాఠానే న తిట్ఠన్తీతి** పిట్ఠిపాసాణస్సుపరి నిమిత్తపాసాణం ఠపితమత్తం సన్ధాయ వుత్తం. పిట్ఠిపాసాణం పన విజ్ఝిత్వా నిమిత్తపాసాణం తత్థ నిఖణిత్వా యథా ఠానా న చావేన్తి, తథా ఠపేన్తి. ఏవం సన్తే యథాఠానే తిట్ఠన్తియేవాతి దట్ఠబ్బం. **న సీమాతి** సీమాయ పథవిసన్ధారకం ఉదకం పరియన్తంకత్వా గతత్తా సీమా న ఝాయతి.

కుటిగేహేపీతి ఏత్థ కుటీతి చ గేహన్తి చ అగారస్సేవ నామం. అగారఞ్హి సీతాదిదుక్ఖస్స కుటనట్ఠేన ఛిన్దనట్ఠేన చ నానాదబ్బసమ్భారస్స గహణట్ఠేన చ కుటిగేహన్తి వుచ్చతి. కుటి ఏవ గేహం కుటిగేహం, తస్మిమ్పి. **భిత్తిం అకిత్తేత్వాతి** ఇదం ఇట్ఠకదారుమయం భిత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. సచే సిలామయా భిత్తి నిమిత్తూపగా భవేయ్య, భిత్తిపి కిత్తేతబ్బా. **అన్తో కరిత్వాతి** కుటిగేహస్స భిత్తియా వా అన్తో కత్వా. **పముఖేతి** కుటిగేహస్స ఆలిన్దే. **నిబ్బోదకపతనట్ఠానేతి** నిగ్గలిత్వా ఉదకస్స పతనట్ఠానే. ఏవం సమ్మతాయ సీమాయాతి యోజనా.

"కుట్టం అకిత్తేత్వా"తి ఇదం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం. **అన్తోతి** లేణస్స, కుట్టస్స వా అన్తో. **ఓకాసేతి** ఏకవీసతియా భిక్ఖూనం ఓకాసే. **ఏవన్తి** ఇమినాకారేన సమ్మనియమానే. **అన్తోతి** భిత్తియా అన్తో.

హేట్ఠా న ఓతరతీతి హేట్ఠా ఆకాసతలత్తా న ఓతరతి. నను థమ్భే అనుసారిత్వా ఓతరణో భవేయ్య, కస్మా న ఓతరతీతి? థమ్భానముపరి ఏకవీసతియా భిక్ఖూనం ఓకాసాభావతోతి దట్ఠబ్బం. హేట్ఠా ఓతరణాకారం దస్సేన్తో ఆహ "సచే పనా"తిఆది. **తులానన్తి** థమ్భానముపరి తిరియవసేన ఠితానం రుక్ఖవిసేసానం. **ఉట్ఠహిత్వాతి** భూమితో ఉట్ఠహిత్వా. **తులారుక్ఖేహీతి** తులాసఙ్ఖాతేహి రుక్ఖేహి. "ఏకసమ్బన్ధో"తి ఇమినా న కేవలం తులారుక్ఖేహేవ ఏకసమ్బన్ధో, చతూసు దిసాసు చతున్నం భిత్తీనం అఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి సమ్బన్ధోతి దస్సేతి. **హేట్ఠాపి ఓతరతీతి** భిత్తీనముపరి ఏకవీసతియా భిక్ఖూనం ఓకాసపహోనకత్తా వుత్తం. **సచే థమ్భమత్థకే...పే.... హోతీతి** ఇమినా బహూహి థమ్భేహి కతపాసాదస్స ఏకేకస్మిం థమ్భమత్థకే ఏకవీసతియా భిక్ఖూనం ఓకాసే సతి హేట్ఠా ఓతరతీతి దస్సేతి. **నియ్యూహకాదీసూతి** నాగదన్తకాదీసు. ఆదిసద్దేన భిత్తిఖిలాదయో సఙ్గణ్హాతి.

భిత్తి చాతి ఇట్ఠకదారుమయా భిత్తి చ. సచే సిలామయా భిత్తి చ థమ్భా చ హోన్తి, కిత్తేతబ్బా. **భిత్తిలగ్గే**తి భిత్తీసు లగ్గే, భిత్తీనం వా లగ్గట్ఠానే. **హేట్ఠాపాసాదస్సా**తి హేట్ఠాపాసాదే "ఠిత"ఇతి పదే సమ్బన్ధో. హేట్ఠాపాసాదస్స వా థమ్భానన్తి యోజనా. హేట్ఠా సమ్మతాయ సీమాయ ఉపరి ఆరోహనాకారం దస్సేన్తో ఆహ "సచే పనా"తిఆది. **నిబ్బోదకపతనట్ఠానే**తి ఛదనకోటియం.

తత్థాతి తస్మిం తలే. పిట్ఠిపాసాణే సీమం బన్ధన్తి వియ బన్ధన్తీతి యోజనా. **తేనేవ పరిచ్ఛేదేనా**తి తేనేవ తలపరిచ్ఛేదేన. **తాలమూలపబ్బతేపీ**తి ఏత్థ తాలమూలం నామ హేట్ఠా మహన్తం హుత్వా అనుపుబ్బేన తనుకం హోతి, తేన సదిసే పబ్బతేపి. **వితానసణ్ఠానో**తి ఉల్లోచస్స సణ్ఠానో. చతూసు దిసాసు నిగ్గతసాఖరుక్ఖసణ్ఠానో వా ఖుజ్జరుక్ఖసణ్ఠానో వా హోతి. యథా పబ్బతో వితానసణ్ఠానో హోతి, ఏవం **ముదిఙ్గసణ్ఠానో** వా హోతి పణవసణ్ఠానో వాతి యోజనా. తత్థ ముదిఙ్గో మజ్ఝే థూలో హోతి, మూలే చ అన్తే చ తనుకో. పణవో మజ్ఝే తనుకో హోతి, మూలే చ అగ్గే చ థూలో. తేసం సణ్ఠానో ముదిఙ్గసణ్ఠానో వా పణవసణ్ఠానో వా. **హేట్ఠా వా**తి ముదిఙ్గసణ్ఠానస్స పబ్బతస్స హేట్ఠా వా. **మజ్ఝే వా**తి పణవసణ్ఠానస్స మజ్ఝే వా. **ద్వే కూటానీ**తి ద్వే సిఖరాని. **కూటన్తర**న్తి కూటానం మజ్ఝం. **చినిత్వా వా**తి ఇట్ఠకసిలాహి చినిత్వా వా. **పూరేత్వా వా**తి పంసువాలికాహి పూరేత్వా వా.

సప్పఫణసదిసోతి సప్పస్స ఫణేన సదిసో, ఖుజ్జో పబ్బతోతి అత్థో. **ఆకాసపబ్భార**న్తి భిత్తియా అపరిక్ఖిత్తం ఆకాససఙ్ఖాతం పబ్భారం. **సీమప్పమాణో**తి సద్ధిం అన్తోసుసిరేన సీమప్పమాణో. **అగ్గకోటి**న్తి అగ్గసఙ్ఖాతం కోటిం. సచే పన పబ్బతస్స హేట్ఠా అన్తోలేణం హోతీతి సమ్బన్ధో. **ఉపరిమస్సా**తి అన్తోలేణస్స ఉపరి ఠితస్స. **పారతో**తి బాహిరతో. **అస్సా**తి పబ్బతస్స బహీతి సమ్బన్ధో. **ఓరతో**తి అన్తతో. లేణం హోతీతి సమ్బన్ధో. కిత్తకం మహన్తన్తి ఆహ "సీమాపరిచ్ఛేదమతిక్కమిత్వా ఠిత"న్తి. కిత్తకం ఖుద్దకన్తి ఆహ "సబ్బపచ్ఛిమసీమాపరిమాణ"న్తి. **త**న్తి ఖుద్దకం లేణం . **అతిఖుద్దక**న్తి సబ్బపచ్ఛిమసీమాపరిమాణాభావతో అతిఖుద్దకం. **తతో**తి ఉపరిసీమతో. **బహీ**తి సీమతో బహి. ''**యది సీమప్పమాణం, సీమా హోతియేవా**''తి ఇమినా యది న సీమప్పమాణం, న సీమా హోతియేవాతి దస్సేతి.

తన్తి ఖణ్డసీమం. **పూరేత్వా**తి ఇట్ఠకమత్తికాదీహి పూరేత్వా. **అట్టం బన్ధిత్వా**తి అట్టాలకం బన్ధిత్వా. **ఉమఙ్గనదీ**తి ఏత్థ ఉకారో ఓకారవిపరీతో, తస్మా పథవియం ఓతరిత్వా పవిసిత్వా మఙ్గతి గచ్ఛతీతి **ఉమఙ్గా**తి అత్థో దట్ఠబ్బో. ఉమఙ్గా చ సా నదీ చేతి **ఉమఙ్గనదీ. తత్థా**తి ఉమఙ్గనదియం. **హేట్ఠాపథవితలే ఠితో**తి సీమాయ హేట్ఠాపథవితలే ఇద్ధియా ఠితో.

సీమామాళకేతి ఖణ్డసీమాయ మాళకే. **వటరుక్ఖో**తి నిగ్రోధరుక్ఖో. **తతో**తి వటరుక్ఖతో. **నిగ్గతపారోహో**తి పవద్ధంవ హుత్వా రుక్ఖో ఆరోహతి అనేనాతి **పారోహో,** ఏకో మూలవిసేసో. నిగ్గతో పారోహో నిగ్గతపారోహో. **మహాసీమం సోధేత్వా**తి ఏత్థ సోధనం నామ మహాసీమగతానం భిక్ఖూనం హత్థపాసానయనం, సీమతో వా బహికరణం. **బహిద్ధా**తి ద్వీహి సీమాహి బహిద్ధా. "బహిట్ఠా"తిపి పాఠో. బహి ఠితా కాతబ్బాతి అత్థో. **అనాహచ్చా**తి మహాసీమాయ పథవీతలం వా తత్థజాతరుక్ఖాదీని వా న ఆహనిత్వా. **ఏవ**న్తి యథా ఖణ్డసీమాయ, ఏవం తథాతి అత్థో. **సీమామాళకే**తి ఖణ్డసీమామాళకే.

సీమామాళకేతి ద్విన్నం సీమానం అఙ్గణే. **సీమామాళకస్సా**తి కమ్మస్స కతట్ఠానస్స సీమామాళకస్స. **వేహాసట్ఠితసాఖాయా**తి కమ్మస్స అకతట్ఠానే సీమామాళకే ఉట్ఠితాయ వేహాసే ఠితాయ సాఖాయ. **తస్సా**తి భిక్ఖునో పాదా వా నివాసనపారుపనం వాతి సమ్బన్ధో. **పురిమనయేపీ**తి "సీమామాళకే వటరుక్ఖో హోతీ"తిఆదినా వుత్తే పురిమనయేపి. **తత్రా**తి పురిమనయే. **ఉక్ఖిపాపేత్వా కాతుం న వట్టతీ**తి ద్వీహి సీమాహి ఉట్ఠితరుక్ఖస్స సాఖా వా తతో నిగ్గతపారోహో వా ద్వీసు

సీమాసు పథవీతలం వా తత్థ జాతరుక్ఖాదీని వా ఆహచ్చ ఠితత్తా ఉక్ఖిపాపేత్వా కాతుం న వట్టతి. **ఆనేతబ్బోతి** ఏత్థ ద్వికమ్మికాయ నీధాతుయా అపధానకమ్మస్సేవ వుత్తత్తా "భిక్ఖూ"తి పధానకమ్మం అజ్ఝాహరితబ్బం . **అబ్భుగ్గచ్ఛతీతి** అబ్భం ఆకాసం ఉగ్గచ్ఛతి. **తత్రాతి** పబ్బతే. కస్మా ఆనేతబ్బోతి ఆహ "బజ్ఝమానాయేవ హీ"తిఆది. తత్థ **బజ్ఝమానాయేవాతి** కమ్మవాచాయ బజ్ఝమానాయేవ. ఇమినా అబద్ధసీమా పమాణరహితం దేసం ఓతరతీతి దస్సేతి. **యంకిఞ్చీతి** యంకిఞ్చి పబ్బతాది. **యత్థ కత్థచీతి** యస్మిం కస్మించి ఠానే. **ఏకసమ్బన్ధేనాతి** బద్ధసీమాయ ఏకసమ్బన్ధేన. **ఇతీతి** తస్మా ఆనేతబ్బోతి యోజనా.

౧౪౦. తీణి యోజనాని **తియోజనం**. "పమాణ"న్తి ఇమినా **పరమ**సద్దస్స అతిరేకఉత్తమత్థే నివత్తేతి. **ఏతిస్సాతి** సీమాయ. సమ్మనన్తేన భిక్ఖునాతి సమ్బన్ధో. కోణతో మినితం కోణన్తి యోజనా. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఆపత్తిఞ్చాతి** దుక్కటాపత్తిఞ్చ.

పారయతీతి అజ్ఝోత్థరతి. "కితకాభిధేయ్యలిఙ్గా"తి (కచ్చాయనసారే ౪౫౹ గాథాయం) వచనతో అభిధేయ్యభూతం సీమం సన్ధాయ ఇత్థిలిఙ్గవసేన **పారాతి** వుత్తం. **నదియాతి** ఉపయోగత్థే సామివచనం. నదిన్తి హి అత్థో. నదిం అజ్ఝోత్థరమానం సీమన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** నదిపారసీమాయం. **యత్థస్సాతి** ఏత్థ యత్థ అస్సాతి పదవిభాగం దస్సేన్తో ఆహ "యత్థ నదియా"తిఆది. "నదియా"తి ఇమినా యంసద్దస్స విసయం దస్సేతి. **ధువనావాతి** ఏత్థ ధువసద్దో నిచ్చత్థోతి ఆహ "నిచ్చసఞ్చరణనావా"తి. ఇమినా ధువేన నిచ్చేన సఞ్చరణనావా **ధువనావాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **అస్సాతి** హోతి, భవేయ్య వా. నావాయ పమాణం దస్సేన్తో ఆహ "యా"తిఆది. తత్థ **యాతి** నావా. **పాజనపురిసేనాతి** ఏత్థ పాజనం నామ ఏకో నావాయ గమనూపకరణవిసేసో. సో హి పజతి నావా గచ్ఛతి అనేనాతి **పాజన**న్తి వుచ్చతి. జకారస్స చకారం కత్వా **పాచన**న్తిపి యుజ్జతేవ. తస్స గాహకేన పురిసేన సద్ధిన్తి అత్థో. సా నావా నీతాతి సమ్బన్ధో. **ఉద్ధం వా అధో వాతి** నదియా పటిసోతం వా హేట్ఠాసోతం వా. **థేనేహి వాతి** చోరేహి వా. కిఞ్చాపి హటా, పన తథాపి అవస్సం లబ్భనేయ్యా, ధువనావావ హోతీతి యోజనా. **వాతేన వాతి** మాలుతేన వా "ఛిన్నా"ఇతి సమ్బన్ధో. **వీచీహీతి** తరఙ్గేహి. తరఙ్గో హి విచిత్తాకారేన చినోతి వడ్ఢతీతి వీచీతి వుచ్చతి. కిఞ్చాపి నదీమజ్ఝం నీతా, పన తథాపి అవస్సం ఆహరితబ్బా, ధువనావావ హోతీతి యోజనా. **ఓగతేతి** ఓతరిత్వా గతే. **థలం ఉస్సారితాతి** థలం ఉక్ఖిపిత్వా సారితా పాపితా నావాపీతి సమ్బన్ధో. **విసఙ్ఖతపదరాతి** సఙ్ఖతవిరహితఫలకా వా. **ధువనావావ హోతీతి** నిమిత్తకిత్తనకాలే నిచ్చసఞ్చరణనావత్తా ధువనావావ హోతీతి అధిప్పాయో. **తత్రాతి** "ధువనావా"తివచనే. **నిమిత్తం వా సీమా వా కమ్మవాచాయ గచ్ఛతీతి** ఏత్థ కిఞ్చాపి న నిమిత్తం కమ్మవాచాయ గచ్ఛతి, సీమాయ పన అవినాభావతో వుత్తం "కమ్మవాచాయ గచ్ఛతీ"తి. **తస్మాతి** యస్మావ నావాయ ఆగచ్ఛన్తాపి భగవతా అనుఞ్ఞాతా, తస్మా.

యత్థాతి నదిపారసీమసమ్మననట్ఠానే. **రుక్ఖసఙ్ఘాటమయోతి** రుక్ఖసమూహేన కతో. **పదరబద్ధోతి** ఫలకేహి బద్ధో. **సఞ్చరణయోగ్గోతి** సఞ్చరణక్ఖమో. పాళియం "అస్సా"తి ఠానే అట్ఠకథాయం "అత్థీ"తి వుత్తత్తా "అస్సా"తిపదస్స హోతీతి అత్థోయేవ దట్ఠబ్బో. **తంఖణఞ్ఞేవాతి** తస్మిం నిమిత్తకిత్తక్ఖణేయేవ. రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా కతోతి సమ్బన్ధో. **ఏకపదికసేతూతి** ఏకేన పదేన గమనయోగ్గో ఏకపదికో, సోయేవ సేతూతి ఏకపదికసేతు. అకప్పియసేతుం దస్సేన్తో ఆహ "సచే పనా"తిఆది. **తేనాతి** సేతునా. సఞ్చరితుం న సక్కా హోతీతి యోజనా.

యత్థాతి యస్మిం నదిపారసీమసమ్మననట్ఠానే. **అభిముఖతిత్థేయేవాతి** సీమాయ అభిముఖతిత్థే ఏవ. ధువనావా వా ధువసేతు వా అభిముఖతిత్థతో ఈసకం ఉద్ధం ఆరోహన్తోపి అధో ఓరోహన్తోపి కప్పతీతి దస్సేన్తో ఆహ "సచే"తిఆది. **ఈసకన్తి**

ఏకఉసభ ద్విఉసభాదివసేన మనం అప్పమత్తం. **ఉద్ధం వా**తి అభిముఖతిత్థతో ఉపరి వా. **అధో వా**తి తతో హేట్ఠా వా. **గావుతమత్తబ్భన్తరే**తి గావుతపమాణస్స ఠానస్స అబ్భన్తరే.

సహనిమిత్తకిత్తనవిధినా సమ్మనితబ్బవిధిం దస్సేన్తో ఆహ "ఇమఞ్చ పనా"తిఆది. ద్వీసు తీరేసు ఠాతుమసక్కుణేయ్యత్తా వుత్తం "ఏకస్మిం తీరే ఠత్వా"తి. **తతో**తి నిమిత్తతో. **అత్తాన**న్తి నిమిత్తకిత్తనం వినయధరం సన్ధాయ వుత్తం. **పరిక్ఖిపన్తేనా**తి పరియాయన్తేన. **తస్సా**తి తత్తకస్స పరిచ్ఛేదస్స. **సమ్ముఖట్ఠానే**తి అధోసోతే నదీతీరే ఠితస్స నిమిత్తస్స సమ్ముఖట్ఠానే. **తతో**తి నిమిత్తతో. **తస్సా**తి తత్తకస్స పరిచ్ఛేదస్స. సమ్ముఖా నదీతీరే నిమిత్తం అత్థీతి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఘటేతబ్బ**న్తి సమ్బన్ధితబ్బం. **అథా**తి నిమిత్తకిత్తనతో పచ్ఛా. "సబ్బనిమిత్తానం అన్తో ఠితే భిక్ఖూ హత్థపాసగతే కత్వా"తి ఇదం సబ్బం ఏకం గామఖేత్తం బ్యాపేత్వా సమ్మనితభావం సన్ధాయ వుత్తం. సచే సకలం గామఖేత్తం అబ్యాపేత్వా ఏకదేసే సమ్మనితం హోతి, నిమిత్తతో బహి ఠితే భిక్ఖూపి హత్థపాసగతే కత్వా సమ్మనితబ్బా. **కమ్మ**న్తి సీమసమ్ముతికమ్మం. "ఠపేత్వా నది"న్తివచనస్స కారణం దస్సేన్తో ఆహ "నదీ పన బద్ధసీమసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీ"తి.

దీపకో హోతీతి ఏత్థ **దీపో**తి అన్తరదీపో. సో హి యస్మా జలమజ్ఝే దిప్పతి, యస్మా చ ద్విధా ఆపో ఏత్థ సన్దతి, తస్మా దీపోతి వుచ్చతి, సోయేవ ఖుద్దకట్ఠేన **దీపకో**. కకారో హి ఖుద్దకత్థవాచకో. **త**న్తి దీపకం. **అత్తనా**తి వినయధరేన. **ఓరిమన్తే చ పారిమన్తే చా**తి అధోసోతే నదీతీరే ఠితస్స నిమిత్తస్స సమ్ముఖే ఓరిమన్తే చ పారిమన్తే చ. పరతీరే నిమిత్తం కిత్తేత్వాతి సమ్బన్ధో. కిస్స సమ్ముఖట్ఠానే నిమిత్తన్తి ఆహ "నదియా ఓరిమతీరే నిమిత్తస్స సమ్ముఖట్ఠానే"తి. **తతో**తి నిమిత్తతో. సమ్ముఖా నిమిత్తం అత్థీతి సమ్బన్ధో. **పారిమన్తే చ ఓరిమన్తే చా**తి పరతీరే ఉపరిసోతే ఠితస్స నిమిత్తస్స సమ్ముఖే పారిమన్తే చ ఓరిమన్తే చ. **పఠమకిత్తితనిమిత్తేనా**తి ఓరిమతీరే ఉపరిసోతే పఠమం కిత్తితేన నిమిత్తేన. ఏకా సీమా ఇమస్సాతి **ఏకసీమో,** దీపకో. "తీరద్వయఞ్చా"తి పదమపేక్ఖిత్వా "ఏకసీమ"న్తి సమ్బన్ధితబ్బం. వచ్చమనపేక్ఖిత్వా "ఏకసీమా"తిపి నిచ్చఇత్థిలిఙ్గవసేన పాఠో అత్థి.

ఉద్ధం వా అధో వాతి ఏత్థ వాసద్దో అనియమవికప్పత్థో. **అథా**తి తస్మిం అధికతరే సతీతి యోజనా. **విహారసీమపరిచ్ఛేదనిమిత్తస్స ఉజుకమేవా**తి సచే దీపకో అధో అధికతరో హోతి, ఓరిమతీరే అధోసోతే ఠితస్స విహారసీమపరిచ్ఛేదనిమిత్తస్స ఉజుకమేవ . **సిఖర**న్తి సిఙ్గం. తఞ్హి సిఖం మత్థకం రాతి గణ్హాతీతి సిఖరన్తి వుచ్చతి. **తతో**తి దీపకస్స పారిమన్తనిమిత్తతో. పరతీరనిమిత్తాని కిత్తేత్వాతి సమ్బన్ధో. అయం దీపకస్స విహారసీమపరిచ్ఛేదతో అధో అధికతరే వినిచ్ఛయో. ఉద్ధం అధికతరేపి ఇమినానుసారేన వేదితబ్బోతి సో న దస్సితో. **పబ్బతసణ్ఠానా**తి పబ్బతేన సమం ఠానం ఏతిస్సాతి పబ్బతసణ్ఠానా.

ఉద్ధమ్పి అధోపీతి పిసద్దో సముచ్చయత్థో. **ఉభోపి సిఖరానీ**తి ఉద్ధం సిఖరం, అధో సిఖరన్తి ఉభోపి సిఖరాని. **ముదిఙ్గసణ్ఠానా**తి మూలే చ అగ్గే చ తనుకస్స మజ్ఝే థూలస్స ముదిఙ్గస్స సణ్ఠానా.

సబ్బపఠమేన నయేనాతి ఉద్ధం అధికనయస్స, అధో అధికనయస్స, ఉద్ధంఅధోఅధికనయస్స చాతి సబ్బేసం నయానం పఠమేన విహారసీమదీపకానం సమేన నయేన. **పణవసణ్ఠానా**తి మూలే చ అగ్గే చ థూలస్స మజ్ఝేతనుకస్స పణవస్స సణ్ఠానా.

౭౨. ఉపోసథాగారాదికథా

౧౪౧. **అనుపరివేణియన్తి** ఏత్థ అనుసద్దస్స విచ్ఛత్థం, పరివేణసద్దస్స చ లిఙ్గవిపల్లాసభావం దస్సేతుం వుత్తం "తస్మిం తస్మిం పరివేణే"తి. పరివేణసద్దో హి నపుంసకలిఙ్గో, ఇధ పన లిఙ్గవిపల్లాసం కత్వా ఇత్థిలిఙ్గవసేన వుత్తం. "సఙ్కేతం అకత్వా"తి ఇమినా **అసఙ్కేతేనాతి** పదస్స కిరియావిసేసనత్తం దీపేతి. "కమ్మవాచాయా"తి ఇమినా **సమూహనిత్వాతి** పదస్స కరణం దస్సేతి.

౧౪౨. **యతోతి** ఏత్థ తోపచ్చయస్స కారణత్థే పవత్తభావం దస్సేన్తో ఆహ "యస్మా"తి. "హత్థపాసే"తి ఇమినా హత్థపాసతో బహి నిసిన్నే అకతోవస్స ఉపోసథో హోతీతి దస్సేతి. **అస్సాతి** భిక్ఖునో. **వత్థువసేనాతి** అట్ఠుప్పత్తివసేన. ఉపోసథస్స పముఖస్స అబ్భోకాసే వా మాళకాదీసు వాతి సమ్బన్ధో. **నిమిత్తుపగా వా అనిమిత్తుపగా వాతి** హేట్ఠా అట్ఠసు నిమిత్తేసు వుత్తా నిమిత్తుపగా వా అనిమిత్తుపగా వా పబ్బతాదయో వా అఞ్ఞో వా కిత్తేతబ్బా.

పఠమతరం న ఆగచ్ఛతి, దుక్కటన్తి ఉపోసథే ఘోసియమానే పఠమతరం న ఆగచ్ఛతి, దుక్కటం. విహారస్స మజ్ఝే హోతీతి యోజనా. **ఏత్థాతి** పోరాణకే ఆవాసే. **తత్థాతి** పోరాణకే ఆవాసే. **అసమ్బాధోతి** సఙ్ఘస్స నిసజ్జట్ఠానపహోనకో. **తత్థాతి** పచ్ఛా ఉట్ఠితే ఆవాసే.

సబ్బేసం నిసజ్జట్ఠానన్తి యోజనా. **తత్థాతి** థేరస్స విహారే. **సోతి** థేరస్స విహారో. **ఏత్థాతి** తుమ్హాకం విహారే. సబ్బేసం ఓకాసో నత్థీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** తం అసుకం నామ ఆవాసం. "వట్టతీ"తి వత్తబ్బన్తి యోజనా. **తస్సాతి** థేరస్స.

౭౪. అవిప్పవాససీమానుజాననకథా

౧౪౩. **అన్ధకవిన్దం నామాతి** తస్స గామస్స నామం. **తన్తి** అన్ధకవిన్దం. **థేరోతి** మహాకస్సపత్థేరో. **తతోతి** అన్ధకవిన్దతో. ఇమినా "అన్ధకవిన్దా"తి ఏత్థ నిస్సక్కత్థే నిస్సక్కవచనన్తి దస్సేతి. **ఉపోసథన్తి** తదత్థే ఉపయోగవచనం. ఉపోసథత్థాయాతి హి అత్థో. అన్ధకవిన్దా రాజగహం ఆగమనస్స కారణం దస్సేన్తో ఆహ "రాజగహం హీ"తిఆది. తత్థ **హీతి** యస్మా. అన్ధకవిన్దా విహారం అన్తో కత్వా "అట్ఠారస మహావిహారా"తి వుత్తం. **నేసన్తి** అట్ఠారసన్నం మహావిహారానం. **సఙ్ఘస్స సామగ్గిదానత్థన్తి** ఏత్థ సఙ్ఘస్స సామగ్గిదానం అత్తనో ఉపోసథకిచ్చం సిద్ధం. తస్మా పాళియం "ఉపోసథం ఆగచ్ఛన్తో"తి వుత్తం. "సిప్పినియం నామా"తి ఇమినా **నదిం తరన్తోతి** ఏత్థ నదియా నామం దస్సేతి. **మనం వూళ్హోతి** ఏత్థ **మనన్తి** నిపాతో ఈసకత్థోతి దస్సేన్తో ఆహ "ఈసక"న్తి. "అప్పమత్త"న్తి ఇమినా "ఈసక"న్తిపదస్స అత్థం దస్సేతి. "వూళ్హభావో"తి ఇమినా భావపచ్చయేన వినా భావత్థో ఞాతబ్బోతి దస్సేతి. **చణ్డేనాతి** ఖరేన. **తత్థాతి** నదియం. **అమనసికరోన్తోతి** "చణ్డసోత"న్తి ఆభోగం అకరోన్తో. **న పన వూళ్హోతి** న పన మహావూళ్హో. **ఉదకబ్భాహతానీతి** ఉదకేన అభిఆహతాని. **అస్సాతి** థేరస్స. **అల్లానీతి** తిన్తాని.

౧౪౪. **పురిమకమ్మవాచాతి** "సమ్మతా సా సీమా సఙ్ఘేన తిచీవరేన అవిప్పవాసా"తి పురే వుత్తా కమ్మవాచా. **అయమేవాతి** "ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా"తిపదం పక్ఖిపిత్వా అనుపఞ్ఞత్తా అయమేవ కమ్మవాచా. **అయన్తి** పచ్ఛిమకమ్మవాచా. **హి** యస్మా భిక్ఖునిసఙ్ఘో అన్తోగామే వసతి, తస్మా పురిమాయేవ వట్టతీతి యోజనా. **యది ఏవన్తి** యది భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స అయం పచ్ఛిమకమ్మవాచా వట్టనం సియా భవేయ్య, ఏవం సతీతి యోజనా. **సోతి** భిక్ఖునిసఙ్ఘో. **ఏతాయ కమ్మవాచాయాతి** పచ్ఛిమకమ్మవాచాయ. **న లభేయ్యాతి** అన్తోగామే వసనత్తా తిచీవరపరిహారం న లభేయ్య. కిం న లభతియేవాతి ఆహ "అత్థి చస్స పరిహారో"తి. **అస్సాతి** భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స. **ద్వేపి సీమాయోతి** సమానసంవాసకసీమా చ అవిప్పవాససీమా చాతి ద్వేపి సీమాయో. **తత్థాతి** భిక్ఖుభిక్ఖునీసు. **తస్సాతి** భిక్ఖూనం సీమాయ. **ఏసేవ నయోతి** భిక్ఖునీనం

సీమం అజ్ఝోత్థరిత్వాపి అన్తోపవిసిత్వాపి భిక్ఖూనం సీమాయ సమ్మనే ఏసేవ నయో. **ఏతేతి** భిక్ఖుభిక్ఖునియో. సామఞ్ఞత్తా హి పుల్లిఙ్గేన వుత్తం. **ఏత్థ చాతి** "ఠపేత్వా గామఞ్చ గాముపచారఞ్చా"తిపదే చ. సఙ్గహో వేదితబ్బో, కస్మా? గామేన నిగమనగరానం ఏకలక్ఖణత్తా.

పరిక్ఖేపోకాసోతి పరిక్ఖేపారహోకాసో. **తేసూతి** గామగాముపచారేసు. **పరిహారన్తి** చీవరవిప్పవాసఆపత్తిఅపనయనం. "ఇతీ"తిఆది నిగమనం. **ఏత్థాతి** సమానసంవాసకఅవిప్పవాససీమాసు. **అత్తనో ధమ్మతాయాతి** అత్తనో సభావేన. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తస్సాతి** అవిప్పవాససీమాయ. **విసున్తి** సమానసంవాసకసీమతో పాటేక్కం. **తత్థాతి** ద్వీసు సీమాసు. **అవిప్పవాసాయాతి** అవిప్పవాససీమాయ. **తన్తి** గామం. **సాతి** అవిప్పవాససీమా. **సమ్మతాయ సీమాయాతి** అవిప్పవాససీమాయ సమ్మతాయ సతియాతి సమ్బన్ధో. సమ్మతతో పచ్ఛాతి వా యోజనా. **నివిసతీతి** నివాసత్థాయ విసతి పవిసతి. **సోపీతి** గామోపి. **సీమసఙ్ఖ్యంయేవాతి** అవిప్పాససీమవోహారమేవ. అధిట్ఠితతేచీవరికా భిక్ఖూ పరిహారం లభన్తీతి అధిప్పాయో. యథా పచ్ఛా నివిట్ఠో గామో సీమసఙ్ఖ్యంయేవ గచ్ఛతి, ఏవన్తి యోజనా. "పవిసిస్సామా"తి గేహాని కతాని, "పవిసిస్సామా"తి ఆలయోపి అత్థీతి యోజనా. **ఆలయోపీతి** అపేక్ఖోపి. **అపవిట్ఠాతి** గేహాని అపవిట్ఠా. **గేహమేవ ఛడ్డేత్వాతి** గేహం ఛడ్డేత్వా ఏవ. ఇమినా గేహే ఛడ్డితే సబ్బం ఛడ్డితమేవాతి దస్సేతి. పవిట్ఠం వా అగతం వా ఏకమ్పి కులం అత్థి సచేతి యోజనా. ఏత్థ చ "ఏకమ్పి కులం పవిట్ఠం వా"తి ఇదం నవగామం సన్ధాయ వుత్తం. "ఏకమ్పి కులం అగతం వా"తి ఇదం పోరాణకగామం సన్ధాయాతి దట్ఠబ్బం.

తత్రాతి "వత్తం జానితబ్బ"న్తివచనే. **అవిప్పవాససీమాయన్తి** మహాసీమాయ. సా ఏవ హి యస్మా అవిప్పవాసకమ్మవాచాయ బహులపయోజనా హోతి, తస్మా అవిప్పవాససీమాతి వుచ్చతి. **ఇతరాయాతి** అవిప్పవాససీమాయ. **తత్థాతి** తాసు ద్వీసు సీమాసు. **నిరాసఙ్కట్ఠానేసు ఠత్వాతి** చేతియఙ్గణాదీనం ఖణ్డసీమాయ అనోకాసత్తా వుత్తం. ఖణ్డసీమఞ్హి సమ్మనన్తా చేతియఙ్గణాదిట్ఠానం పహాయ అఞ్ఞస్మిం వివిత్తోకాసే విహారపచ్చన్తం ఖణ్డిత్వా సమ్మనన్తి. **సమూహనితున్తి** అవిప్పవాససీమం సమూహనితుం. **పటిబన్ధితుం న సక్ఖిస్సన్తేవాతి** అవిప్పవాసంయేవ జానిత్వా ఖణ్డసీమాయ అఞ్ఞాతత్తా పటిబన్ధితుం న సక్ఖిస్సన్తేవ. **సీమసమ్భేదన్తి** ఖణ్డసీమఅవిప్పవాససీమానం సమ్భేదం. **సాసనన్తరధానేన వాతి** సత్థు ఆణాయ అన్తరధానేన వా. **సాధుకం పనాతి** నిక్కఙ్ఖం పన.

౭౬. గామసీమాదికథా

౧౪౭. ఉపోసథకమ్మస్స విసుం గహితత్తా సేసకమ్మవసేన సమానసంవాసకతా గహేతబ్బా గోబలిబద్ధనయేన వా పారిసేసనయేన వా. **తన్తి** సమానసంవాసఏకూపోసథభావం. "అపరిచ్ఛిన్నాయా"తి ఇమినా **అట్ఠపితాయాతి** ఏత్థ ఠపధాతుయా అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. **గామం వా నిగమం వాతి** ఏత్థ నగరం కేన సఙ్గహితన్తి ఆహ "గామగ్గహణేన చేత్థా"తిఆది. తత్థ **ఏత్థాతి** "గామం వా నిగమం వా"తి పాఠే, గామగ్గహణేనాతి సమ్బన్ధో. అథ వా **ఏత్థాతి** గామనిగమనగరేసు, నగరమ్పీతి సమ్బన్ధో. గామాదీనం పరిచ్ఛేదం విత్థారేన దస్సేన్తో ఆహ "తత్థా"తిఆది. తత్థ **తత్థాతి** గామనిగమనగరేసు. **గామభోజకాతి** గామం భుఞ్జన్తీతి గామభోజకా. **బలిన్తి** కరం. సో హి తం నిస్సాయ గామభోజకా బలన్తి జీవన్తి అనేనాతి బలీతి వుచ్చతి. యమ్పి ఏకం పదేసం పరిచ్ఛిన్దిత్వా దేతీతి యోజనా. **గామఖేత్తేతి** రఞ్ఞో ఆణా ఖిపియతి ఏత్థాతి **ఖేత్తం,** గామోయేవ ఖేత్తం గామఖేత్తం, తస్మిం. **అయమ్పీతి** అయం పదేసోపి. **సోపీతి** పదేసోపి. విసుంగామో నామాతి యోజనా. సోపి విసుంగామో గామసీమా హోతియేవాతి యోజనా. విసుం పరిచ్ఛిన్దిత్వా దిన్నో గామో **విసుంగామో. తస్మాతి** యస్మా

విసుం గామో హోతి, తస్మా. **సా చాతి** విసుంగామసీమా చ. **ఇతరాతి** విసుంగామసీమతో అఞ్ఞా పకతిగామనగరనిగమసీమా చాతి యోజనా.

ఏవన్తి "అసమ్మతాయ భిక్ఖవే"తిఆదినా పాఠేన. **తన్తి** సీమపరిచ్ఛేదం. **అపరిచ్ఛిన్నేతి** రాజూహి అపరిచ్ఛిన్నే. "అటవిపదేసే"తి ఇమినా నత్థి గామో ఏత్థాతి **అగామకోతి** వచనత్థస్స సరూపం దస్సేతి. **విఞ్ఝాటవిసదిసేతి** విగతం అగ్గినో ఝాయనమేత్థాతి విఞ్ఝా, చోరాదయో మనుస్సే ఆభుసో టవన్తి పీళయన్తి ఏత్థాతి **ఆటవి**. విఞ్ఝా చ సా ఆటవి చేతి **విఞ్ఝాటవి,** తాయ సదిసే విఞ్ఝాటవిసదిసే. ఏత్థ పురిమనయే గామాదీహి ఆసన్నో వా హోతు, అనాసన్నో వా తేహి అపరిచ్ఛిన్నో అటవిపదేసో గహేతబ్బో. పచ్ఛిమనయే దూరో మనుస్సానం అనాగమనపథో ఆటవిపదేసో గహేతబ్బోతి అయమేతేసం విసేసో. **అస్సాతి** భిక్ఖునో. **సమన్తాతి** సమన్తతో. **అయం సీమాతి** అయం సత్తబ్భన్తరసీమా. **తత్థాతి** సత్తసు అబ్భన్తరేసు. సమన్తా ఠితస్స వా నిసిన్నస్స వా అబ్భన్తరే అన్తోకోట్ఠాసే జాతం అబ్భన్తరం అట్ఠవీసహత్థపమాణం.

యా కాచి నదీ అసీమావ హోతీతి సమ్బన్ధో. **నదీసీమలక్ఖణపత్తాతి** నదీసీమలక్ఖణం పత్తా. ఇమినా సీమలక్ఖణం అపత్తా నదీ బన్ధియమానా సీమావ హోతీతి దస్సేతి. సావధారణేన "అత్తనో సభావేనేవా"తి ఇమినా భిక్ఖూనం బన్ధనభావేనాతి అత్థం నివత్తేతి. **ఏత్థాతి** నదియం. **ఏత్థాతి** జాతస్సరసముద్దేసు. **యేన కేనచీతి** అన్తమసో తిరచ్ఛానగతేనపి యేన కేనచి. ఖణిత్వా అకతో **సయంజాతోతి** సమ్బన్ధో. ఇదం హేతుఅన్తోగధవిసేసనం. ఖణిత్వా అకతత్తాతి హి అత్థో. **సయంజాతోతి** సయమేవ జాతోతి ఏవకారో యోజేతబ్బో. తేన వుత్తం "యేన కేనచి ఖణిత్వా అకతో"తి. **సోబ్భోతి** సం ఉబ్భోతి పదవిభాగో కాతబ్బో. తత్థ సంసద్దో సమన్తత్థవాచకో, ఉభసద్దో పూరణత్థవాచకో. తస్మా సమన్తతో ఆగతేన ఉదకేన ఉభతి పూరతి ఏత్థాతి **సోబ్భోతి** వచనత్థో కాతబ్బో. తేన వుత్తం "సమన్తతో ఆగతేన ఉదకేన పూరితో తిట్ఠతీ"తి.

తత్థాతి నదీసముద్దజాతస్సరేసు, ఆధారే భుమ్మం. **యంసద్దో** ఠానవిసయోతి ఆహ "యం ఠాన"న్తి. **మజ్ఝిమస్సాతి** థామమజ్ఝిమస్స. వక్ఖతి హి "థామమజ్ఝిమేనా"తి. "సమన్తతో"తి ఇమినా **సమన్తాతి** ఏత్థ నిస్సక్కత్థే నిస్సక్కవచనన్తి దస్సేతి. "ఉదకుక్ఖేపేనా"తి ఇమినా **ఉదకుక్ఖేపాతి** ఏత్థ కరణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి దస్సేతి. ఉదకం ఉక్ఖిపిత్వా ఖిపియతి ఏత్థాతి **ఉదకుక్ఖేపో**. "పరిచ్ఛిన్న"న్తి ఇమినా పాఠసేసం దస్సేతి. **అక్ఖధుత్తాతి** ఏత్థ **అక్ఖోతి** పాసకో. సో హి అకతి కుటిలం గచ్ఛతి అనేనాతి అక్ఖోతి వుచ్చతి, ధవన్తి మరియాదమతిక్కమ్మ కీళాదిపసుతం గచ్ఛన్తీతి **ధుత్తా,** అక్ఖేసు ధుత్తా అక్ఖధుత్తా . **దారుగుళన్తి** సారదారుమయం గుళం. "వాలుకం వా"తి ఇమినా "ఉదకుక్ఖేపా"తి ఏత్థ ఉపలక్ఖణం దస్సేతి. **యత్థాతి** యస్మిం పదేసే. **అయన్తి** పదేసో. **తస్సాతి** ఉదకుక్ఖేపస్స.

ఏత్థాతి నదీసముద్దజాతస్సరేసు. **ముఖద్వారన్తి** సముద్దాదీనం ముఖసఙ్ఖాతం ద్వారం. **సబ్బత్థాతి** సబ్బాయ నదియం. థేరవాదం దస్సేన్తో ఆహ "యం పనా"తిఆది. "యోజనం...పే.... వట్టతీ"తి యం పన వచనం మహాసుమత్థేరేన వుత్తన్తి యోజనా. **తత్రాపీతి** యోజననదియమ్పి. పటిక్ఖిత్తాకారం విత్థారేన్తో ఆహ "భగవతా హీ"తిఆది. **నదియా పమాణన్తి** నదియా గమ్భీరపమాణమేవ, న ఆయామవిత్థారపమాణన్తి అత్థో. "న యోజనం వా అడ్ఢయోజనం వా"తి వచనమ్పి ఇదమేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. కిఞ్చాపి ఆయామవిత్థారపమాణం న వుత్తం, పభవతో పన యావ ముఖద్వారా ఆయామవిత్థారవసేన కమ్మం కాతుం పహోనకనదీయేవ గహేతబ్బాతి దట్ఠబ్బా. యా నదీతి సమ్బన్ధో. **ఇమస్స సుత్తస్సాతి** "తిమణ్డల"న్తిఆదికస్స ఇమస్స సుత్తస్స. **పభవతోతి** సముదాగమతో. **ఏత్థాతి** నదియం. సబ్బేహి భిక్ఖూహి ఠపేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **తతోతి** ఏకఉదకుక్ఖేపతో.

కిత్తకా పరిపుణ్ణా హోతీతి ఆహ "సమతిత్థికా"తి. తిత్థేన సమం పరిపూరతీతి **సమతిత్థికా. ఉదకసాటికం నివాసేత్వాపీతి** పిసద్దో "అనివాసేత్వాపీ"తి దస్సేతి. ఉదకసాటికం అనివాసేన్తోపి వత్థేన అవినాభావతో అఞ్ఞం నివాసేత్వాతి అత్థో గహేతబ్బో. నావాయ ఠత్వా కరియమానే కిం గచ్ఛన్తియాపి నావాయ కాతుం వట్టతీతి ఆహ "గచ్ఛన్తియా పనా"తిఆది. "కస్మా"తిఆదినా కారణం దస్సేతి. **హీతి** యస్మా. **తన్తి** ఉదకుక్ఖేపమత్తం. ఏవం సతి...పే.... అనుసావనా హోతి, తస్మా గచ్ఛన్తియా నావాయ కాతుం న వట్టతీతి యోజనా. "తస్మా"తిఆదినా లద్ధగుణం దస్సేతి. న కేవలం నావాయమేవాతి దస్సేన్తో ఆహ "అన్తోనదియ"న్తిఆది.

రుక్ఖస్సాతి అన్తోనదియం జాతస్స రుక్ఖస్స. సాఖా వా పతిట్ఠితాతి సమ్బన్ధో. **సీమం వా సోధేత్వాతి** విహారసీమగామసీమాసు ఠితానం హత్థపాసానయనబహికరణవసేన సీమం వా సోధేత్వా. జాతరుక్ఖస్స పవిట్ఠసాఖాయ వా పారోహే వాతి సమ్బన్ధో. **అస్సాతి** బహినదితీరే జాతరుక్ఖస్స. **తత్థాతి** ఖాణుకే.

తస్సాతి పాసాణదీపకస్స. **పుబ్బే వుత్తప్పకారేతి** పుబ్బే నదీనిమిత్తట్ఠానే "అన్వద్ధమాస"న్తిఆదినా (మహావ. అట్ఠ. ౧౩౮) వుత్తప్పకారే. **సోతి** పాసాణదీపకో. పున **సోతి** పాసాణదీపకోయేవ. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా.

ఆవరణన్తి పాళిం. **తన్తి** ఆవరణం. ఆవరణేన వా కోట్టకబన్ధేన వా హేతుభూతేన, పచ్ఛిజ్జతీతి సమ్బన్ధో. కోచి ఆవరణప్పదేసో అజ్ఝోత్థరియతీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** ఆవరణప్పదేసే. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. "హేట్ఠాపాళి బద్ధా"తి ఇదం నదిం వినాసేత్వా తళాకకరణాకారదస్సనం. **ఏత్థాతి** నదియం, తళాకే వా. **ఛడ్డితమోదకన్తి** తళాకరక్ఖనత్థం ఏకేన వారిమగ్గేన ఛడ్డితం ఉదకం. **దేవే అవస్సన్తేతి** దుబ్బుట్ఠికాలత్తా వస్సన్తకాలేపి దేవే అవస్సన్తే. **సాతి** నదితో నీహటమాతికా. **కాలన్తరేనాతి** అఞ్ఞేన కాలేన. **ఉప్పతిత్వాతి** గామనిగమానం ఉపరి పతిత్వా. **పవత్తతీతి** పుబ్బే వుత్తపకారే వస్సకాలే చత్తారో మాసే అబ్బోచ్ఛిన్నా సన్దతి. **విహారసీమన్తి** విహారసమ్బన్ధం బద్ధసీమం.

సముద్దేపీతి పిసద్దో నదిమపేక్ఖతి. **తత్థాతి** పదేసే. **ఓతరిత్వాతి** హేట్ఠా తరిత్వా. "ఓసరిత్వా"తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. **సణ్ఠహన్తీతి** ఉదకేన సమం తిట్ఠన్తి. **సోతి** పదేసో. **ఉదకన్తతోతి** ఉదకకోటితో. **తత్థాతి** సముద్దే. **బాధతీతి** పీళయతి. **తేసూతి** నావాఅట్టకేసు. **తన్తి** పిట్ఠిపాసాణం. **ఊమియోతి** వీచియో. తా హి పరంపరావసేన ఉగ్గన్త్వా సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకే మియన్తి హింసన్తి, అన్తో పక్ఖిపన్తీతి వా ఊమియోతి వుచ్చన్తి. **తత్థాతి** పిట్ఠిపాసాణే. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. ఉదకేనేవ పిట్ఠిపాసాణో ఓత్థరీయతీతి యోజనా. **సోతి** దీపకపబ్బతో. "దూరే"తి వత్వా తస్స పమాణం దస్సేన్తో ఆహ "మచ్ఛవధానం అనాగమనపథే"తి. **మచ్ఛవధానన్తి** కేవట్టానం. తే హి యస్మా మచ్ఛే హనన్తి, తస్మా మచ్ఛవధాతి వుచ్చన్తి. "మచ్ఛబన్ధాన"న్తిపి పాఠో. మచ్ఛే బన్ధన్తీతి **మచ్ఛబన్ధాతి** వచనత్థో కాతబ్బో. **అనాగమనపథేతి** యత్థ గన్త్వా తదహేవ పచ్చాగన్త్వా న ఆగమనపథికే దేసే. నత్థి ఆగమనపథో ఏత్థాతి **అనాగమనపథో,** దేసో. తస్మిం "అగమనపథే"తిపి పాఠో, సో అయుత్తో. కస్మా? అగమనపథస్స నాధిప్పేతత్తా. గన్త్వా హి పున అనాగమనపథోయేవాధిప్పేతో. **తేసన్తి** మచ్ఛవధానం. **గమనపరియన్తస్సాతి** గమనకోటియా . **ఓరతోతి** ఓరభాగే ఠితో దీపకో వా పబ్బతో వాతి యోజేతబ్బో. **తత్థాతి** ఓరభాగే ఠితేసు దీపకపబ్బతేసు. **ఓత్థరిత్వాతి** పకతిఉదకేన ఓత్థరిత్వా. **తత్థాతి** ఓత్థరిత్వా ఠితే సముద్దే.

కరోన్తేహిపి కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **యత్థాతి** యస్మిం సరే. **అయన్తి** అయం సరో, న జాతస్సరో హోతి. అయం సరో గామఖేత్తసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి యోజనా. **తత్థాతి** సరే. **యత్థ పనాతి** యస్మిం సరే పన. **తస్సాతి** జాతస్సరస్స. **తత్థాతి** పదేసే.

సచే గమ్భీరం ఉదకం హోతీతి యోజనా. **తత్థాతి** అట్టకే. **ఏత్థాతి** జాతస్సరే, ఠితేసు పిట్ఠిపాసాణదీపకేసూతి యోజనా. **పహోనకజాతస్సరోతి** సఙ్ఘకమ్మం కాతుం పహోనకో జాతస్సరో. "సుక్ఖతీ"తి వత్వా తదేవ సమత్థేతుం వుత్తం "నిరుదకో"తి. **తత్థాతి** జాతస్సరే. సచే నిరుదకమత్తేన గామఖేత్తం గచ్ఛతి. కదా గచ్ఛతీతి ఆహ "సచే పనేత్థా"తిఆది. తత్థ **ఏత్థాతి** జాతస్సరే. **పోక్ఖరణీఆదీనీతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన ఉదకమాతికాదయో సఙ్గణ్హాతి. యదా ఖణన్తి, తదాతి పాఠసేసో యోజేతబ్బో. "తం ఠాన"న్తి వుత్తేపి న ఖణనట్ఠానమేవ గహేతబ్బం, "ఏత్థా"తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా సబ్బోయేవ జాతస్సరో గహేతబ్బో. న కేవలం అజాతస్సరమత్తం హోతి, అథ ఖో గామఖేత్తన్తి ఆహ "గామసీమాసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీ"తి.

నన్తి జాతస్సరం. **పూరేత్వాతి** మత్తికాదీహి పూరేత్వా. **పాళిన్తి** ఆవరణం. **సబ్బమేవ నన్తి** సకలమేవ తం జాతస్సరం. **లోణీపీతి** పిసద్దేన న కేవలం సోబ్భోయేవ జాతస్సరసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, అథ ఖో లోణీపీతి దస్సేతి. **ఉదకట్ఠానోకాసేతి** ఉదకస్స ఠానే ఓకాసే.

౧౪౮. సీమాయ సీమం సమ్భిన్దన్తీతి ఏత్థ "సీమాయ సీమ"న్తి పదానం సమ్బన్ధాపేక్ఖత్తా తేసం సమ్బన్ధం దస్సేతుం వుత్తం "అత్తనో పరేస"న్తి. "బద్ధసీమ"న్తి ఇమినా "సీమ"న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి విసేసతో బద్ధసీమాయేవ గహేతబ్బాతి దస్సేతి. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "సచే హీ"తిఆది. **సంసట్ఠవిటపాతి** అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆసన్నత్తా సంసట్ఠో విటపో ఏతేసన్తి సంసట్ఠవిటపా. "సంసట్ఠవిటపా"తి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం, మూలానిపి సంసట్ఠానియేవాతి దట్ఠబ్బం. **తేసూతి** ద్వీసు రుక్ఖేసు. **విహారసీమా చాతి** పోరాణకవిహారసీమా చ. **అన్తో కత్వాతి** సీమాయ అన్తో కత్వా. అథ పచ్ఛాతి ఏత్థ "పచ్ఛా"తి ఇమినా అథసద్దస్సత్థం దస్సేతి. ఏవం కే అకంసూతి ఆహ "ఏవం ఛబ్బగ్గియా అకంసూ"తి. **తేనాతి** కరణేన.

అజ్ఝోత్థరణాకారం దస్సేన్తో ఆహ "పరేస"న్తిఆది. **తస్సాతి** బద్ధసీమాయ. **పదేసన్తి** భిక్ఖూహి కమ్మం కాతుం పహోనకం ఏకదేసం. అన్తమసో ఏకస్సపి భిక్ఖునో ఠత్వా అధిట్ఠానుపోసథం కాతుం పహోనకం పదేసం. కమ్మం కాతుం అప్పహోనకపదేసం అన్తో కరిత్వా బన్ధన్తా **సీమాయ సీమం సమ్భిన్దన్తి** నామ. **సీమాయ ఉపచారోతి** పచ్ఛా బన్ధితబ్బాయ సీమాయ ఉపచారో. "**వడ్ఢన్తో సీమాసఙ్కరం కరోతీ**"తి ఇమినా సచే అవడ్ఢనకో పాసాణో హోతి, ద్విన్నమ్పి సీమానం నిమిత్తం కాతుం వట్టతీతి దస్సేతి.

౭౭. ఉపోసథభేదాదికథా

౧౪౯. పన్నరసికస్స పుబ్బకిచ్చస్స పాళియం ఆగతత్తా చాతుద్దసికస్సేవ పుబ్బకిచ్చం దస్సేన్తో ఆహ "అజ్జుపోసథో చాతుద్దసో"తి.

"అధమ్మేన వగ్గ"న్తిఆదీసు వినిచ్ఛయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **అధమ్మేన వగ్గన్తి** ఏత్థ **అధమ్మం** నామ ఏకస్మిం విహారే చతున్నం భిక్ఖూనం సుత్తుద్దేసఉపోసథమకత్వా పారిసుద్ధిఉపోసథకరణఞ్చ తిణ్ణం పారిసుద్ధిఉపోసథమకత్వా సుత్తుద్దేసకరణఞ్చ. **వగ్గం** నామ సబ్బేవ అసన్నిపతిత్వా ఏకస్స ఛన్దపారిసుద్ధిహరణం. ఛన్దపారిసుద్ధి నామ సఙ్ఘమజ్ఝంయేవ ఆగచ్ఛతి, న గణమజ్ఝం, న పుగ్గలస్స సన్తికం. **అధమ్మేన సమగ్గన్తి** ఏత్థ **అధమ్మం** వుత్తనయమేవ. **సమగ్గం** నామ సబ్బేసం సన్నిపతనం. **ధమ్మేన వగ్గన్తి** ఏత్థ **ధమ్మం** నామ చతున్నం సుత్తుద్దేసఉపోసథకరణఞ్చ తిణ్ణం పారిసుద్ధిఉపోసథకరణఞ్చ. **వగ్గం** వుత్తనయమేవ.

౭౮. పాతిమోక్ఖుద్దేసకథా

౧౩౦. ఇమం నిదానన్తి పాతిమోక్ఖస్స ఇమం నిదానం. **సుణాతు మే భన్తే సఙ్ఘోతి** ఏత్థ సుయ్యిత్థాతి **సుతా,** సుయ్యిస్సన్తీతి వా **సుతా,** పారాజికుద్దేసాదయో. సుతా చ సుతా చ **సుతాతి** సరూపేకసేసో కాతబ్బో. **అవసేసన్తి** నిదానుద్దేసాదితో అవసేసం పారాజికుద్దేసాది. **సుతేనాతి** సుతసద్దేన. "అత్థే అసమ్భవతో సద్దే వుత్తవిధానం హోతీ"తి హి పరిభాసతో "సుతేనా"తి ఏత్థ సద్దోవ గహేతబ్బో. **తేన నయేనాతి** తేన నిదానుద్దేసనయేన.

అటవిమనుస్సభయన్తి అటవియం నివసన్తస్స మనుస్సస్స భయం, వనచరకభయన్తి అత్థో. **రాజన్తరాయోతిఆదీసు** ఏవం విసేసో వేదితబ్బోతి యోజనా. **దవదాహోతి** దాయం దహతీతి దవదాహో ఆకారస్స రస్సం, యకారస్స చ వకారం కత్వా. **నన్తి** భిక్ఖుం. ఏకం వా భిక్ఖున్తి యోజనా. **పఠమో వా ఉద్దేసోతి** నిదానుద్దేసో. **ఏత్థాతి** పఞ్చసు ఉద్దేసేసు. **యస్మిన్తి** ఉద్దేసే. **సోపీతి** ఉద్దేసోపి. **సుతేనేవ సావేతబ్బోతి** సుతపదేనేవ సఙ్ఘస్స సావేతబ్బోతి ఏవసద్దో "న విత్థారేనా"తి దస్సేతి.

అనజ్ఝిట్ఠాతి ఏత్థ ఉపసగ్గవసేన ఇసుధాతుస్స ఇచ్ఛాకన్తితో అఞ్ఞమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అనాణత్తా, అయాచితా వా"తి. ఏత్థ "అనాణత్తా"తి ఇదం థేరేన అనాణత్తభావం సన్ధాయ వుత్తం . "అయాచితా"తి ఇదం సమ్ముతిలద్ధేన నవకేన అయాచితభావం సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **ఏత్థాతి** "అనజ్ఝిట్ఠా ధమ్మం భాసన్తీ"తి వచనే. **ధమ్మజ్ఝేసకేతి** ధమ్మకథనత్థాయ అజ్ఝేసతీతి ధమ్మజ్ఝేసకో, తస్మిం. ఆపుచ్ఛిత్వా వా తేన సఙ్ఘత్థేరేన యాచితో హుత్వా వాతి యోజనా. **వారపటిపాటియాతి** వారానుక్కమేన. **దేహీతి వాతి** ఏత్థ ఇతి-వా-సద్దో "భణ" ఇతిపదేన చ "కథేహి" ఇతిపదేన చ యోజేతబ్బో. "భణ" ఇతి వా "కథేహి"ఇతి వా "దేహి"ఇతి వా వత్తబ్బాతి యోజనా . **తీహిపి విధీహీతి** ఓసారణకథనసరభఞ్ఞసఙ్ఖాతేహి తీహి సజ్జనేహి. ఏత్థ చ సుత్తస్స ఓసారియతే ఉచ్చారియతే **ఓసారణం,** అత్థస్స కథియతే **కథనం,** సుత్తస్స చ తదత్థస్స చ సరేన భణియతే **సరభఞ్ఞం. ఓసారేహీతి** సుత్తం ఉచ్చారేహి. **కథేహీతి** అత్థం కథేహి. **సరభఞ్ఞన్తి** సుత్తస్స చ తదత్థస్స చ సరేన భణనం. **నన్తి** సద్ధివిహారికం. **సజ్ఝాయం అధిట్ఠహిత్వాతి** "సజ్ఝాయం కరోమీ"తి అధిట్ఠహిత్వా. **ఏత్థాతి** అజ్ఝేసనట్ఠానే.

నిస్సితకేతి సద్ధివిహారికాదయో. **సోతి** సఙ్ఘత్థేరో, "వత్తబ్బో"తిపదే కమ్మం, "వదతీ"తిఆదీసు పదేసు కత్తా. **ఆరద్ధన్తి** సజ్జేన ఆరద్ధం. **ఠపేత్వాతి** ధమ్మసవనం ఠపేత్వా. **ఓసారేత్వాతి** పఠమం సుత్తం ఓసారేత్వా. **పున కథేన్తేనాతి** పచ్ఛా అత్థం కథేన్తేన. **అట్ఠపేత్వాయేవ వాతి** సుత్తస్స చ అత్థస్స చ అన్తరా అట్ఠత్వా ఏవ వా. **కథేతబ్బన్తి** అత్థజాతం కథేతబ్బం. **కథేన్తస్స...పే.... నయోతి** పఠమం అత్థం కథేత్వా పున సుత్తఞ్చ అత్థఞ్చ సరేన భణన్తస్స పున ఆగతేపి ఏసేవ నయోతి అత్థో.

ఉపనిసిన్నకథాయపీతి సమీపే నిసిన్నేన కథాయపి. **తేనాతి** సఙ్ఘత్థేరేన. **వత్తుం వట్టతీతి** విసేసేత్వా వత్తుం వట్టతి. **తేనాతి** మనుస్సేహి జాననభిక్ఖునా. సఙ్ఘత్థేరో భణతి, తుణ్హీ వా హోతీతి సమ్బన్ధో. "పుచ్ఛన్తీ"తి వుత్తేతి యోజనా. **అనుమోదనాదీసుపీతిఆదిసద్దేన** ధమ్మకథాదయో సఙ్గణ్హాతి. సఙ్ఘత్థేరో అనుజానాతీతి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు విహారఅన్తరఘరేసు.

సజ్ఝాయన్తి సయం ఇస్సరేన అయనం ఉచ్చారణం, కేనచి అనజ్ఝిట్ఠో సయం అధిఇస్సరేన అయనం ఉచ్చారణన్తి అత్థో. **థేరోతి** సద్ధివిహారో థేరో. **విస్సమిస్సామీతి** ఖేదవిరహితం గమిస్సామి. **ఆపుచ్ఛితబ్బన్తి** పఠమథేరమ్పి పున ఆగతత్థేరమ్పి ఆపుచ్ఛితబ్బం. ఏకేన సఙ్ఘత్థేరేన అనుఞ్ఞాతేనాతి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞస్మిన్తి** అనుఞ్ఞాతత్థేరతో అఞ్ఞస్మిం థేరేతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** పున

ఆగతం థేరం. **అత్తానం సమ్మనితబ్బ**న్తి ఏత్థ పచ్చత్తే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ "అత్తా సమ్మనితబ్బో"తి . కిం సమ్మతేన పరిసం అనోలోకేత్వా పుచ్ఛితబ్బోతి ఆహ "పుచ్ఛన్తేన పనా"తిఆది.

౧౫౩. **మేతి** మయ్హం. **ఇతోతి** పుగ్గలతో, ఉప్పన్నోతి సమ్బన్ధో. **పురమ్హాక**న్తి పదస్స పురే అమ్హాకన్తి పదచ్ఛేదం కత్వా పురేసద్దో పఠమత్థోతి ఆహ "పఠమం అమ్హాక"న్తి. **పటికచ్చేవ**సద్దో పగేవపరియాయో, "పఠమతరమేవా"తి ఇమినా తస్స అత్థం దస్సేతి. **భూతమేవాతి** విజ్జమానమేవ, తథమేవ వా.

౮౨. అధమ్మకమ్మపటిక్కోసనాదికథా

౧౫౪. **అధమ్మకమ్మ**న్తి అభూతకమ్మం. **పటిక్కోసితు**న్తి ఏత్థ కుసధాతు అపనయనత్థోతి ఆహ "వారేతు"న్తి. **దిట్ఠి**న్తి లద్ధిం. **తేస**న్తి చతున్నం పఞ్చన్నం. **యథాతి** యేనాకారేన భణియమానేతి యోజనా. **న సుణన్తీతి** అఞ్ఞే భిక్ఖూ న సుణన్తి. **థేరాధీన**న్తి థేరేన అధీనం ఆబన్ధన్తి అత్థో. **థేరాయత్త**న్తి థేరేన ఆయత్తం, థేరస్స సన్తకన్తి అత్థో. **ఏత్థాతి** పాతిమోక్ఖుద్దేసే.

౮౩. పాతిమోక్ఖుద్దేసకఅజ్ఝేసనాదికథా

౧౫౫. **నవవిధమ్పీతి** దివసవసేన తివిధం, కారకవసేన తివిధం, కత్తబ్బాకారవసేన తివిధమ్పీతి నవకోట్ఠాసమ్పి, నవపకారమ్పి వా. **చతుబ్బిధ**న్తి "అధమ్మేన వగ్గ"న్తిఆదికం చతుబ్బిధం. **దువిధ**న్తి భిక్ఖుభిక్ఖునీవసేన దువిధం. **నవవిధ**న్తి భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే పఞ్చవిధం, భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖే చతుబ్బిధన్తి నవవిధం. **ఏత్థాతి** "యో తత్థ భిక్ఖు బ్యత్తో పటిబలో"తి పాఠే. **సువిసదాతి** సుట్ఠు బ్యత్తా, సుద్ధా వా. **ఏత్తకమ్పీతి** పిసద్దో గరహాయం, అధికే కా నామ కథాతి దస్సేతి.

సామన్తా ఆవాసాతి ఏత్థ ఉపయోగత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ "సామన్తం ఆవాస"న్తి. **యో సక్కోతీతి** బహూసు నవేసు యో సక్కోతి.

౮౪. పక్ఖగణనాదిఉగ్గహణానుజాననకథా

౧౫౬. **కతినం పూరణీతి** కతినం తిథీనం పూరణీ. **కో దివసోతి** కిత్తకో దివసో. **అయ్యాయత్త**న్తి అయ్యేహి భిక్ఖూహి ఆయత్తం ఆబద్ధం. **సంహరిత్వాతి** పున సలాకం సంహరిత్వా. అయం పాఠో కేసుచి అట్ఠకథాపోత్థకేసు నత్థి. **కాలవతోతి** ఏత్థ వన్తుపచ్చయో స్వత్థోతి ఆహ "కాలస్సేవా"తి. ఏవసద్దో పన సమ్భవతో యుజ్జియతి. **పగేవాతి** పాతోవ.

౧౫౮. **సాయమ్పీతి** సాయన్హేపి. పిసద్దేన అఞ్ఞమ్పి సరణకాలం సమ్పిణ్డేతి.

౧౫౯. **ఆణాపేతు**న్తి ఏత్థ అనాణాపేతబ్బభిక్ఖూ అపనేత్వా ఆణాపేతబ్బభిక్ఖూ దస్సేతుం వుత్తం "కిఞ్చి కమ్మ"న్తిఆది. సదాకాలమేవ కిఞ్చి కమ్మం కరోన్తోతి యోజనా. **ధమ్మకథికాదీసూతి**ఆదిసద్దేన గణవాచకాదయో సఙ్గణ్హాతి. **వారేనాతి** పరియాయేన. **సమ్ముఞ్జని**న్తి యట్ఠిసమ్ముఞ్జనిం వా ముట్ఠిసమ్ముఞ్జనిం వా. సమం, సుట్ఠు వా ముఞ్చతి సోధేతి ఇమాయాతి **సమ్ముఞ్జనీ**, తాలుజో పఠమో. **తమ్పీతి** సాఖాభఙ్గమ్పి.

౧౬౦. **వుత్తనయేనేవాతి** సమ్మజ్జనే వుత్తనయేనేవ. **పున ఆహరితబ్బానీతి** సట్టికావాసం ఆసనాని పున ఆహరితబ్బాని. **తట్టికాయోపీతి** వేణుఆదిమయా తట్టికాయోపి.

౧౬౧. **కపల్లికా వాతి** కపాలేసు పరియాపన్నా పదీపకపాలా వా. **తన్తి** తేలాదిం. **పరియేసితబ్బానీతి** అనవజ్జపరియేసనేన పరియేసితబ్బాని.

౮౬. దిసంగమికాదివత్థుకథా

౧౬౩. **సంగహేతబ్బోతిఆదీనం** చతున్నం కిరియాపదానం విసేసం దస్సేన్తో ఆహ "సంగహేతబ్బో"తిఆది. సంగహసద్దస్స సఙ్గహణేసుపి వత్తనతో ఇధ "అనుగ్గహత్థే"తి దస్సేతుం పాళియం వుత్తం "అనుగ్గహేతబ్బో"తి. తేన వుత్తం "తథాకరణవసేనా"తి. **ఉపలాపేతబ్బోతి** సఙ్ఘేన బహుస్సుతో భిక్ఖు భిక్ఖూహి ఉపగన్త్వా లాపేతబ్బో కథాపేతబ్బో. **ఉపట్ఠాపేతబ్బోతి** సఙ్ఘేన బహుస్సుతో భిక్ఖు భిక్ఖూహి ఉప అచ్చనేన పూజనేన ఠాపేతబ్బో. "సబ్బేసం దుక్కట"న్తి వత్వా తదేవ సమత్థేతుం వుత్తం "ఇధ నేవ థేరా, న దహరా ముచ్చన్తీ"తి. **తేనాతి** బహుస్సుతేన భిక్ఖునా. **ఏవమ్పి సతీతి** ఏవం అసాదియనేపి సతి. **సాయం పాతన్తి** సాయఞ్చ పాతో చ సాయంపాతం. **ఉపట్ఠానన్తి** ఉపట్ఠానట్ఠానం, ఉపట్ఠానత్థాయ వా. **తేనాతి** బహుస్సుతేన భిక్ఖునా. **తేసన్తి** మహాథేరానం. **అస్సాతి** బహుస్సుతస్స భిక్ఖునో. **సద్ధించరాతి** అత్తనా సద్ధిం చరన్తీతి సద్ధించరా. **అథాపీతి** యదిపి. ఏకో వా వత్తసమ్పన్నో వదతీతి యోజనా. ఏసో చ అహఞ్చాతి **మయం.** నామతుమ్హఅమ్హసద్దేసు హి ఏకసేసేన కత్తబ్బేసు పరోవ గహేతబ్బో. విహరన్తూతి వదన్తీతి యోజనా.

నో ఆవాసో గన్తబ్బోతి ఏత్థ కిమత్థాయ గన్తబ్బో, కిం అనుదివసం గన్తబ్బోతి ఆహ "ఉపోసథకరణత్థాయ అన్వద్ధమాసం గన్తబ్బో"తి. **నో చ ఖోతి** ఆవాసో. **ఉతువస్సేయేవాతి** హేమన్తగిమ్హేయేవ. ఉతువస్సేయేవ గన్తబ్బోతి అత్థస్స ఞాతబ్బభావం దస్సేన్తో ఆహ "వస్సానే పనా"తిఆది. **యన్తి** కమ్మం. **తత్థాతి** "వస్సం వసన్తీ"తిఆదివచనే. **నోతి** పాతిమోక్ఖుద్దేసకో భిక్ఖు. **అఞ్ఞస్మిన్తి** అపరస్మిం పాతిమోక్ఖుద్దేసకే. **మాసద్వయన్తి** సావణమాసపుణ్ణమితో యావ అస్సయుజపుణ్ణమీ, తావ మాసద్వయం వసితబ్బం. ఇదం పురిమవస్సం ఉపగన్త్వా పచ్ఛిమికాయ పక్కమనాదిం సన్ధాయ వుత్తం. సచే పచ్ఛిమికం ఉపగన్త్వా అనన్తరమేవ పక్కమనాదిం కరోతి, మాసత్తయమ్పి వసితబ్బం.

౮౭. పారిసుద్ధిదానకథా

౧౬౪. **యేన కేనచి అఙ్గపచ్చఙ్గేన విఞ్ఞాపేతీతి** పటివచనం నిచ్ఛారేతుమసక్కోన్తో యేన కేనచి అఙ్గపచ్చఙ్గేన విఞ్ఞాపేతి. **ఉభయథాతి** ఉభయేహి కాయవాచాసఙ్ఖాతేహి ఆకారేహి. కాయవాచాహి విఞ్ఞాపేతీతి సమ్బన్ధో. **సబ్బేతి** అఖిలా గిలానా. **హత్థపాసేతి** సఙ్ఘస్స హత్థపాసమ్హి. **సచే దూరే హోన్తీతి** సచే బహూ గిలానా అఞ్ఞమఞ్ఞం దూరే హోన్తి. **తం దివసన్తి** తస్మిం సఙ్ఘఅప్పహోనకదివసే.

తత్థేవ పక్కమతీతి ఏత్థ నిస్సక్కత్థే ధపచ్చయోతి ఆహ "తతోవా"తి, పారిసుద్ధిహారట్ఠానతో ఏవాతి అత్థో. "గచ్ఛతీ"తి ఇమినా కముధాతుయా పదవిక్ఖేపత్థం దస్సేతి, "కత్థచీ"తి ఇమినా తస్స కమ్మం. **సామణేరో పటిజానాతీతిఆదీసు** పటిజాననాకారత్థస్స ఇతిసద్దస్స లోపభావం దస్సేన్తో ఆహ "సామణేరో అహ"న్తి ఏవం పటిజానాతీ"తిఆది. **భూతంయేవాతి** విజ్జమానంయేవ. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు "సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతకో పటిజానాతీ"తిఆదీసు.

సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన చతున్నం భిక్ఖూనన్తి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు "సఙ్ఘప్పత్తో విబ్భమతీ"తిఆదీసు. **ఏత్థాతి** పారిసుద్ధిహరణే. **బహూనమ్పీతి** ఏత్థ పిసద్దేన ఏకేన ఏకస్సాపి, బహూహి ఏకస్సాపి, బహూహి బహూనమ్పి ఆహటా

పారిసుద్ధి ఆహటావ హోతీతి దస్సేతి. **సోతి** పారిసుద్ధిహారకో భిక్ఖు. **యేసన్తి** భిక్ఖూనం. **తస్సేవాతి** పారిసుద్ధిహారకస్సేవ. **ఇతరా పనాతి** ఇతరేసం పారిసుద్ధి పన. **బిళాలసఙ్ఖలికాతి** ఏత్థ **బిళాలోతి** ఆఖుభుజో. సో హి బిళాసయం ఆఖుం గణ్హితుం అలతి సమత్థేతీతి బిళాలోతి వుచ్చతి. **సఙ్ఖలికాతి** ఏతం సత్తానం బన్ధనూపకరణవిసేసస్స నామం. బిళాలస్స సఙ్ఖలికా తేన సమ్బన్ధసమ్బన్ధిభావేన సమ్బన్ధత్తాతి బిళాలసఙ్ఖలికా. ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం యేసం కేసఞ్చి సఙ్ఖలికాయ గహేతబ్బత్తా. తాయ సదిసా బిళాలసఙ్ఖలికా పారిసుద్ధీతి అత్థో. ఇదం పనేత్థ ఓపమ్మసంసన్దనం – యథా సఙ్ఖలికాయ పఠమం వలయం దుతియంయేవ వలయం పాపుణాతి, న తతియం, ఏవమేవ పఠమం దిన్నా పారిసుద్ధి దుతియమేవ పాపుణాతి, న తతియన్తి.

ఆగన్త్వాతి సఙ్ఘస్స హత్థపాసం ఆగన్త్వా. పాళియం **సుత్తో న ఆరోచేతీతి**ఆదీసు హేత్వత్థే పచ్చత్తవచనం. సుత్తేన నారోచేతీతి హి అత్థో. **పారిసుద్ధిహారకస్స అనాపత్తీతి** ఏత్థ ఆపత్తీతి అన్వయత్థం అత్థాపత్తితో దస్సేన్తో ఆహ "సచే…పే… ఆపజ్జతీ"తి. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **ఉభిన్నమ్పీతి** పారిసుద్ధిదాయకస్స, తంహారకస్స చాతి ఉభిన్నమ్పి.

౧౦. ఛన్దదానకథా

౧౬౫. ఛన్దదానేపి వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **ఉపోసథో కతో హోతీతి** పారిసుద్ధిదాయకస్స చ సఙ్ఘస్స చ ఉపోసథో కతో హోతి. **అఞ్ఞన్తి** ఉపోసథకమ్మతో అఞ్ఞం. యం పన కమ్మన్తి సమ్బన్ధో. **కమ్మమ్పీతి** ఉపోసథకమ్మతో అఞ్ఞం కమ్మమ్పి. ఏత్థ చ తదహుపోసథే అత్తనో చ సఙ్ఘస్స చ సచే ఉపోసథకమ్మం హోతి, పారిసుద్ధియేవ దాతబ్బా. అథ అఞ్ఞం కమ్మం హోతి, ఛన్దోయేవ దాతబ్బో. యది ఉపోసథకమ్మఞ్చ అఞ్ఞకమ్మఞ్చ హోతి, పారిసుద్ధి చ ఛన్దో చ దాతబ్బో. తం సన్ధాయ వుత్తం "తదహుపోసథే పారిసుద్ధిం దేన్తేన ఛన్దమ్పి దాతు"న్తి. **సీమాయ వాతి** బద్ధసీమాయ వా. **అచ్ఛితున్తి** ఉపవేసితుం. "ఆస ఉపవేసనే"తి హి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౬ సకారన్తధాతు) వుత్తం. **సామగ్గీ వాతి** కాయసామగ్గీ వా.

౧౬౭. సరతిపి ఉపోసథం, నపి సరతీతి ఏత్థ పిసద్దస్స అనియమవికప్పత్థం దస్సేతుం వుత్తం "ఏకదా సరతి, ఏకదా న సరతీ"తి. "ఏకన్త"న్తి ఇమినా **నేవ సరతీతి** ఏత్థ ఏవసద్దస్స సన్నిట్ఠానత్థం దస్సేతి. **కమ్మం న కోపేతీతి** సమ్ముతిలద్ధోపి అలద్ధోపి ఉమ్మత్తకో కమ్మం న కోపేతి.

౯౧. సఙ్ఘుపోసథాదికథా

౧౬౮. "సమ్మజ్జిత్వా"తి పదమపేక్ఖిత్వా **సో దేసోతి** ఏత్థ "ఉపయోగత్థే పచ్చత్తవచన"న్తి వుత్తం. **ఏతన్తి** "సో దేసో సమ్మజ్జితబ్బో"తిఆదివచనం. **తేనాతి** తేన హేతునా. అట్ఠకథాచరియా "సమ్మజ్జనీ…పే… వుచ్చతి" ఇతి ఆహూతి యోజనా.

సమ్మజ్జనీతి సమ్మజ్జనకరణం. **పదీపోతి** పదీపుజ్జలనం. **ఉదకన్తి** ఉదకట్ఠపనం. **ఆసనేనాతి** ఆసనపఞ్ఞాపనేన. "ఇతీ"తి అజ్ఝాహరితబ్బం. **ఉపోసథస్సాతి** నవవిధస్స ఉపోసథస్స పుబ్బకరణన్తి సమ్బన్ధో. **ఏతానీతి** చత్తారి కమ్మాని. **వుచ్చతీతి** కథియతి. ఇదం "ఏతానీ"తి కమ్మస్స చ "పుబ్బకరణ"న్తి ఆకారస్స చ అభేదత్తా ఆసన్నం ఆకారమపేక్ఖిత్వా ఏకవచనవసేన వుత్తం. "అక్ఖాతానీ"తి ఇదం పన "ఇమాని చత్తారీ"తి కమ్మమపేక్ఖిత్వా బహువచనవసేన వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

ఛన్దపారిసుద్ధిఉతుక్ఖానన్తి ఛన్దక్ఖానఞ్చ పారిసుద్ధిక్ఖానఞ్చ ఉతుక్ఖానఞ్చ. **భిక్ఖుగణనాతి** భిక్ఖూ గణేత్వా అక్ఖానం. **ఓవాదోతి** భిక్ఖునీహి యాచితస్స ఓవాదస్స అక్ఖానం. **ఏతానీతి** ఏతాని పఞ్చ. **పుబ్బకరణతో పచ్చాతి** పుబ్బకరణస్స కరణతో పచ్చా. ఏత్థ చ "పుబ్బకరణతో పచ్చా కత్తబ్బానీ"తి ఇదం కత్తబ్బాకారస్సేవ విసేసనం, న అత్థస్స. అయం పన విసేసో – సఙ్ఘసన్నిపాతతో పుబ్బభాగే కత్తబ్బత్తా **పుబ్బకరణం** నామ, ఉపోసథకరణతో పుబ్బభాగే కత్తబ్బత్తా **పుబ్బకిచ్చం** నామాతి.

ఉపోసథోతి ఉపోసథదివసో. **యావతికా చ భిక్ఖూతి** యత్తకా భిక్ఖూ. **కమ్మపత్తాతి** ఉపోసథకమ్మస్స పత్తా యుత్తా అనురూపా. తావతికా భిక్ఖూ హత్థపాసం అవిజహిత్వా ఏకసీమాయం ఠితా చ హోన్తీతి యోజనా. **సభాగాపత్తియోతి** వత్థుసభాగా ఆపత్తియో. **వజ్జనీయాతి** వజ్జేతబ్బా. **పుగ్గలాతి** గహట్ఠాదిపుగ్గలా. **తస్మిన్తి** తస్మిం ఉపోసథసీమమాళకే. ఏతాని చత్తారీతి పాఠసేసో.

ఆగతేహి తేహి భిక్ఖూహీతి యోజనా. **పన్నరసోపీతి** పిసద్దేన న కేవలం పాళియం ఆగతనయేనేవ అధిట్ఠాతుం వట్టతి, అథ ఖో "అజ్జ మే ఉపోసథో పన్నరసో"తిపీతి దస్సేతి.

౯౨. ఆపత్తిపటికమ్మవిధికథా

౧౬౯. భగవతా…పే… కాతబ్బోతి ఇదం వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. "యస్స సియా ఆపత్తీతిఆదివచనేనేవ చా"తిఆదిహేతుత్తయేన "న సాపత్తికేన ఉపోసథో కాతబ్బో"తి యథారుతం అపఞ్ఞత్తమ్పి అత్థతో సిద్ధమేవాతి దస్సేతి. హేతుత్తయం "వేదితబ్బ"న్తి పదేన యోజేతబ్బం. **థుల్లచ్చయాదీసూతి** ఆదిసద్దేన పాచిత్తియపాటిదేసనీయదుక్కటదుబ్భాసితాపత్తియో సఙ్గణ్హాతి. **"తం పటిదేసేమీ"**తి ఇదం సువుత్తమేవ హోతీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** ఆపత్తిం. **తుమ్హమూలేతి** తుమ్హం సన్తికే. నిగ్గహీతలోపఞ్హి వాక్యమేవ, న సమాసో. "తుమ్హ" ఇతి చ "తుయ్హ" ఇతి చ నవకత్థేరానం వత్తబ్బాకారదస్సనమత్తమేవ, న ఇచ్ఛితత్థవిపత్తిదస్సనం. **వుత్తమ్పీతి** పిసద్దేన న కేవలం పాళినయేనేవ సువుత్తం, ఇమినా నయేనపి సువుత్తన్తి దస్సేతి. "పస్ససీ"తి ఇదఞ్చ వత్తబ్బన్తి సమ్బన్ధో. వత్తబ్బాకారం పన సువిఞ్ఞేయ్యం. "ఆమ పస్సామీ"తి ఇదం పన సువుత్తమేవ హోతీతి సమ్బన్ధో. **వుత్తమ్పీతి** పిసద్దో పాళినయం సమ్పిణ్డేతి. **ఆయతిం సంవరేయ్యాసీతి** ఏత్థ పన వత్తబ్బోతి సమ్బన్ధో. గరూసు బహువచనస్స కత్తబ్బత్తా వుత్తం "సంవరేయ్యాథా"తి. ఏవం వుత్తేన ఆపత్తిదేసకేనాతి సమ్బన్ధో.

తత్రాతి "యదా నిబ్బేమతికో"తి పాఠే. సూరియే మేఘచ్ఛన్నే సతీతి యోజనా. తేన భిక్ఖునా వత్తబ్బన్తి సమ్బన్ధో, **వత్థుం కిత్తేత్వాతి** భోజనసఙ్ఖాతం వత్థుం కిత్తేత్వా. **తాతి** ఆపత్తియో.

సభాగా ఆపత్తీతి ఏత్థ ద్వీసు వత్థుసభాగఆపత్తిసభాగాసు వత్థుసభాగావ అధిప్పేతాతి దస్సేన్తో ఆహ "యం ద్వేపి జనా"తిఆది. యం ఆపత్తిన్తి సమ్బన్ధో. సమానో భాగో ఏతాసన్తి **సభాగా. దేసేతుం వట్టతీతి** ఆపత్తిసభాగాపి వత్థువిసభాగత్తా దేసేతుం వట్టతి. **సుదేసితావాతి** ఆపత్తితో భిక్ఖు వుట్ఠాతియేవాతి అధిప్పాయో. అఞ్ఞం దుక్కటన్తి సమ్బన్ధో. **పనసద్దో** గరహత్థజోతకో సుదేసితాయ గరహాకారేన పవత్తత్తా. కిఞ్చాపి సుదేసితావ, పన తథాపీతి యోజనా. **తన్తి** దుక్కటం. **నానావత్థుకన్తి** దేసనాపటిగ్గహణవసేన నానావత్థుకం.

౧౭౦. సభాగోయేవ వత్తబ్బో, న విసభాగో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తస్సాతి** విసభాగస్స. **ఇతోతి** సఙ్ఘసన్నిపాతతో.

౯౯. అనాపత్తిపన్నరసకాదికథా

౧౭౨. తే న జానింసూతి ఏత్థ జాననాకారదస్సనత్థం “సీమం ఓక్కన్తాతి వా ఓక్కమన్తీతి వా”తి వుత్తం. **ఓక్కన్తాతి వాతి** పవిసిత్థ ఇతి వా. **తేసన్తి** చతున్నం వా అతిరేకానం వా భిక్ఖూనం. **వగ్గా సమగ్గసఞ్ఞినోతి** ఏత్థ కస్మా వగ్గా, కస్మా సమగ్గసఞ్ఞినోతి ఆహ “తేస”న్తిఆది. తత్థ **తేసన్తి** అఞ్ఞేసం భిక్ఖూనం. **సీమం ఓక్కన్తత్తాతి** సీమం పవిసితత్తా, వగ్గా హుత్వాతి సమ్బన్ధో. సమగ్గో ఇతి సఞ్ఞా సమగ్గసఞ్ఞా, సా ఏతేసమత్థీతి **సమగ్గసఞ్ఞినో.**

౧౭౩. కుక్కుచ్చపకతాతి పదస్స “ఇచ్ఛాపకతో”తి పదేన సమానభావం దస్సేతుం వుత్తం “యథా”తిఆది. **పుబ్బభాగేతి** ఉపోసథకమ్మతో పుబ్బభాగే. **సన్నిట్ఠానం కత్వాపీతి** కప్పతేవాతి సన్నిట్ఠానం కత్వాపి. “అభిభూతా”తి ఇమినా **పకతాతి** ఏత్థ పపుబ్బకరధాతుయా ఉపసగ్గవసేన అభిభవనత్థం దస్సేతి.

౧౭౬. యథా హేట్ఠా వగ్గావగ్గసఞ్ఞీపన్నరసకాదీసు దుక్కటం వుత్తం, ఏవమకత్వా కస్మా “థుల్లచ్చయ”న్తి ఆహ “అకుసలబలవతాయా”తి.

౧౦౦. సీమోక్కన్తికపేయ్యాలకథా

౧౭౭. ఆవాసికేనఆగన్తుకపేయ్యాలే సబ్బం వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. వేదితబ్బాకారం సహ ఉపమాయ దస్సేన్తో ఆహ “యథా”తిఆది. ఆగన్తుకేనఆవాసికపేయ్యాలే పన ఆనేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **పురిమపేయ్యాలేతి** ఆవాసికేనఆగన్తుకపేయ్యాలే. ఆగన్తుకేనఆగన్తుకపేయ్యాలే పన యోజేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ **పేయ్యాలన్తి** సదిసనయస్స చ తంజాననఞాణస్స చ పాతబ్బం రక్ఖనం **పేయ్యం,** పేయ్యం, పేయ్యే వా, పేయ్యాయ వా అలతి సమత్థేతీతి పేయ్యాలన్తి వచనత్థో కాతబ్బో.

౧౭౮. ఆవాసికానం చాతుద్దసో హుత్వా కస్మా ఆగన్తుకానం పన్నరసోతి ఆహ “యేస”న్తిఆది . తత్థ **యేసన్తి** ఆగన్తుకానం. **తిరోరట్ఠతోతి** ఆవాసికానం రట్ఠస్స అఞ్ఞరట్ఠతో. **తిరోజనపదతోతి** ఏకరట్ఠేపి అఞ్ఞజనపదతో. **చాతుద్దసికం అకంసూతి** సఞ్ఞాణానత్తవసేన చాతుద్దసికం అకంసు. **అనువత్తితబ్బన్తి** అనుమతిం వత్తితబ్బం. **న పటిక్కోసితబ్బన్తి** “న చాతుద్దసో”తి వత్వా న వారితబ్బం. **న అకామాతి** ఏత్థ కముధాతు ఇచ్ఛత్థో, కరణత్థే చ నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ “న అనిచ్ఛాయ దాతబ్బా”తి.

౧౦౧. లిఙ్గాదిదస్సనకథా

౧౭౯. “ఆవాసికానం ఆకార”న్తి ఇమినా **ఆవాసికాకారన్తి** పదస్స ఛట్ఠీసమాసం దస్సేతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు “ఆవాసికలిఙ్గ”న్తిఆదీసు. **యేనాతి** సుపఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠాదినా, గణ్హతీతి సమ్బన్ధో. **తేసన్తి** ఆవాసికానం. **ఆచారసణ్ఠానన్తి** ఆచారసణ్ఠితిం. సో సుపఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠాదికో **ఆకారో** నామాతి యోజనా. **యన్తి** సుపఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠాదిం, గమయతీతి సమ్బన్ధో. **తత్థ తత్థాతి** తస్మిం తస్మిం ఠానే. లీనే ఆవాసికేతి సమ్బన్ధో. తం సుపఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠాది **లిఙ్గం** నామాతి యోజనా. “అదిస్సమానే”తి ఇమినా లీనేతి పదస్స అత్థం దస్సేతి. “జానాపేతీ”తి ఇమినా **గమయతీతి** పదస్స ఞాణత్థం దస్సేతి. **యన్తి** సుపఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠాదిం. **తేతి** ఆవాసికా. తం సుపఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠాది **నిమిత్తం** నామాతి యోజనా. **యేనాతి** సుపఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠాదినా. **తేతి** ఆవాసికా ఉద్దిసియన్తి, సో సుపఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠాదికో **ఉద్దేసో** నామాతి యోజనా. ఇమేహి

పదేహి ఆకిరియన్తి పకాసియన్తి ఏతేనాతి **ఆకారో,** లీనే గమయతి బోధేతీతి **లిఙ్గం**. నిమియన్తి పరిచ్ఛిజ్జ ఞాయన్తి ఏతేనాతి **నిమిత్తం,** ఉద్దిసియన్తి అపదిసియన్తి ఏతేనాతి **ఉద్దేసో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **సబ్బమేత**న్తి "ఆవాసికాకార"న్తిఆది ఏతం సబ్బం. **యథాయోగ**న్తి పాళియం యోగానురూపం. **తత్థా**తి ఆగన్తుకాకారాదీసు. "అమ్హాకం ఇద"న్తి న ఞాతబ్బన్తి అఞ్ఞాతం, తదేవ **అఞ్ఞాతకం,** నిసీదనాది. "అమ్హాకం ఇద"న్తి అజాననం నామ అత్తనో అసన్తకత్తా, అఞ్ఞేసమేవ సన్తకత్తా హోతీతి ఆహ "అఞ్ఞేసం సన్తక"న్తి. **ఉదకనిస్సేక**న్తి సిఞ్చనవిరహితం ఉదకం. **బహువచనస్సా**తి "ధోతాన"న్తి ఏత్థ ఛట్ఠీబహువచనస్స. **ఏకవచన**న్తి "ధోతస్సా"తి ఏకవచనం . పచ్ఛిమపాదే మలం ధునాతి అనేనాతి **ధోతం,** ధోతఞ్చ తం ఉదకఞ్చేతి **ధోతఉదకం,** తమేవ నిస్సేకం ధోతఉదకనిస్సేకం.

౧౮౦. **సమానసంవాసకదిట్ఠి**న్తి పదస్స ఇతిలోపసమాసం దస్సేన్తో ఆహ "సమానసంవాసకా ఏతేతి దిట్ఠి"న్తి. **ఏతే**తి ఆవాసికా భిక్ఖూ. "లద్ధి"న్తి ఇమినా **న పుచ్ఛన్తీ**తి పదస్స కమ్మం దస్సేతి. **నానాసంవాసకభావ**న్తి తేసం లద్ధినానాసంవాసకభావం. "మద్దితు"న్తి ఇమినా **నాభివితరన్తీ**తి ఏత్థ అభిసద్దస్సత్థం దస్సేతి. "అభిభవితు"న్తి ఇమినా చ తదేవత్థం దస్సేతి. నానాసంవాసకభావస్స మద్దనం నామ లద్ధినిస్సజ్జాపనన్తి ఆహ "తం దిట్ఠిం న నిస్సజ్జాపేన్తీ"తి.

౧౦౩. నగన్తబ్బగన్తబ్బవారకథా

౧౮౧. **సభిక్ఖుకా**తి పదస్స సంవిజ్జన్తి భిక్ఖూ ఏతస్మిమావాసేతి సభిక్ఖుకోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యస్మిం ఆవాసే"తిఆది. **య**న్తి ఆవాసం. **తదహేవా**తి తదహుపోసథే ఏవ. ఇమినా సచే సక్కోతి, తదహేవ గన్తుం, నో గన్తబ్బోతి దస్సేతి. "అకత్వా"తి ఇమినా కత్వా పన గన్తబ్బోతి దస్సేతి. "**అఞ్ఞత్రా**"తి నిపాతో "వినా"తి నిపాతస్స పరియాయోతి ఆహ "వినా"తి. అత్తచతుత్థేన వా అత్తపఞ్చమేన వా సఙ్ఘేన గన్తుం వట్టతీతి యోజనా. ఏత్థ చ "**అత్తచతుత్థేన వా**"తి ఇదం ఉపోసథకమ్మం సన్ధాయ వుత్తం. "అత్తపఞ్చమేన వా"తి ఇదం పవారణాకమ్మం సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **విహారే**తి విహారసీమాయ మహాసీమాయన్తి అత్థో. ఇదఞ్హి విహారసీమానం అభేదేన వుత్తం. **సీమాపీ**తి ఖణ్డసీమాపి. **న గన్తబ్బా**తి సఙ్ఘస్స గరుకత్తా న గన్తబ్బా. **ఏత్థా**తి ఖణ్డసీమాదీసు. **తస్సా**తి భిక్ఖుస్స. **గన్తుం వట్టతీ**తి గణుపోసథట్ఠానతో గన్తుం వట్టతి, సఙ్ఘపోసథట్ఠానతో పన న వట్టతియేవాతి దట్ఠబ్బం. విస్సట్ఠఉపోసథా ఆవాసాపి అఞ్ఞం గన్తుం వట్టతీతి యోజనా. **అరఞ్ఞకేనాపీ**తి అరఞ్ఞే ఏకకేన నివాసేనపి. **తత్థా**తి అఞ్ఞవిహారే. **ఉపోసథ**న్తి సఙ్ఘపోసథఞ్చ గణుపోసథఞ్చ.

౧౮౨. **య**న్తి ఆవాసం. **తత్థా**తి తం ఆవాసం. గన్తుం సక్కోమి ఇతి జానేయ్యాతి యోజనా. **తత్థా**తి తస్మిం ఆవాసే. ఇమినా నేవ కతోతి సమ్బన్ధో. నేవ కతో భవిస్సతి ఇతి జానేయ్యాతి యోజనా.

౧౦౪. వజ్జనీయపుగ్గలసన్దస్సనకథా

౧౮౩. **హత్థపాసూపగమనమేవా**తి ఉపోసథసఙ్ఘాదీనం హత్థపాసస్స ఉపగమనమేవ. ఇదం పారివాసియపారిసుద్ధిదానం నామ న వట్టతీతి యోజనా. **తస్సా**తి పారివాసియపారిసుద్ధిదానస్స. **అనుపోసథే**తి ఏత్థ అకారస్స అఞ్ఞత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్ఞస్మిం దివసే"తి. తత్థ **అఞ్ఞస్మి**న్తి ద్వీహి ఉపోసథేహి అఞ్ఞస్మిం. యా సఙ్ఘసామగ్గీ కరియతి, తథారూపిన్తి యోజనా. **కోసమ్బకభిక్ఖూన**న్తి కోసమ్బియం నివాసీనం భిక్ఖూనం. సామగ్గీ వియ యా సామగ్గీతి యోజనా. "ఠపేత్వా"తి ఇమినా **అఞ్ఞత్రా**తి నిపాతస్స అత్థం దస్సేతి. **యే పనా**తి భిక్ఖూ పన సమగ్గా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఉపోసథేయేవా**తి ఉపోసథదివసేయేవ.

ఇతి ఉపోసథక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౩. వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకం

౧౦౭. వస్సూపనాయికానుజాననకథా

౧౮౪. వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకే “అననుఞ్ఞాతో”తి ఇమినా **అపఞ్ఞత్తో**తి ఏత్థ ఞాధాతుయా అనుజాననత్థం దస్సేతి, “అసంవిహితో”తి ఇమినా ఞాధాతుయా ఠపనత్థం. **తేధా**తి తే ఇధ. **ఇధ**సద్దో సాసనఞ్చ లోకఞ్చ దేసఞ్చ పదపూరణఞ్చ ఉపాదాయ వత్తతి, ఇధ పన పదపూరణేతి దస్సేన్తో ఆహ “ఇధసద్దో నిపాతమత్తో”తి. సంహననం **సఙ్ఘాతో,** వినాసోతి అత్థో. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేతి “వినాస”న్తి ఇమినా. **సకున్తక**సద్దో సకుణపరియాయోతి ఆహ “సకుణా”తి. **సకుణా**తి చ విహఙ్గమా. తే హి ఆకాసే గన్తుం సక్కోన్తీతి సకుణాతి వుచ్చన్తి. **సంకసాయిస్సన్తీ**తి ఏత్థ “సం కసే అచ్ఛనే”తి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౬ సకారన్తధాతు) వుత్తత్తా సంపుబ్బో కసేధాతు అచ్ఛనత్థోతి ఆహ “వసిస్సన్తీ”తి. ఏకారన్తోయం ధాతు. **నిబద్ధవాస**న్తి నిచ్చవాసం. **వస్సానవామకే**తి వస్సానఉతునామకే. వస్సానస్స చతుమాసత్తా “తేమాసే”తి వుత్తం. **వస్సూపనాయికా**తి ఏత్థ నీధాతు గమనత్థోతి ఆహ “వస్సూపగమనానీ”తి. **అపరజ్జూ**తి పుణ్ణమితో అపరం అహన్తి అపరజ్జు, అహత్థే జ్జుపచ్చయో, అత్థతో పాటిపదదివసో. అయం అపరజ్జుసద్దో పఠమన్తనిపాతో. **అస్సా**తి ఆసళ్హీపుణ్ణమియా. అసమానాధికరణవిసయో బాహిరత్థసమాసోయం, అతిక్కన్తాయ సతియాతి యోజనా. **అపరస్మిం దివసే**తి పాటిపదదివసే. **అస్సా**తి సావణమాసపుణ్ణమియా. **తస్మా**తి యస్మా చ అపరజ్జుగతా, యస్మా చ మాసగతా, తస్మా. “అనన్తరే పాటిపదదివసే”తి ఇమినా పాళియం అపరజ్జుగతాయ ఆసళ్హియా అనన్తరే పాటిపదదివసే పురిమికా ఉపగన్తబ్బాతి అత్థం దస్సేతి. **ఆసళ్హియా**తి ఆసళ్హీపుణ్ణమియా. పచ్ఛిమనయేపి మాసగతాయ ఆసళ్హియా అనన్తరే పాటిపదదివసే పచ్ఛిమికా ఉపగన్తబ్బాతి అత్థో దట్ఠబ్బో. **ఆసళ్హియా**తి ఆసళ్హీపుణ్ణమియా సమీపే పవత్తత్తా ఆసళ్హీసఙ్ఖాతాయ సావణపుణ్ణమియాతి అత్థో. పాటిపదదివసేయేవ వస్సం ఉపగన్తబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **సకిం వా**తిఆదీసు వాసద్దో అనియమవికప్పత్థో. **నిచ్ఛారేత్వా**తి నిచ్చారేత్వా, ఉచ్చారేత్వాతి అత్థో. అఫుట్ఠక్ఖరసఞ్ఞోగేహి పరో క్వచి ఫుట్ఠత్తమాపజ్జతి “నిక్ఖమతీ”తిఆదీసు వియ. తస్మా పరస్స చకారస్స ఛకారం కత్వా “నిచ్ఛారేత్వా”తి వుత్తం.

౧౦౮. వస్సానేచారికాపటిక్ఖేపాదికథా

౧౮౫. **ఆపత్తి వేదితబ్బా**తి అనపేక్ఖగమనేన ఉపచారాతిక్కమే సాపేక్ఖగమనేన అఞ్ఞత్థ అరుణుట్ఠాపనే ఆపత్తి వేదితబ్బా. **విహారగణనాయ ఆపత్తియో వేదితబ్బా**తి ఏత్థ వస్సూపనాయికదివసే వస్సం అనుపగన్తుకామతాచిత్తేన విహారం అతిక్కమేయ్య, విహారగణనాయ ఆపత్తియో వేదితబ్బా. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ “సచే హీ”తిఆది. **తం దివస**న్తి తస్మిం వస్సూపగమనదివసే. **సతం ఆపత్తియో**తి ఏత్థ **సత**న్తి సఙ్ఖ్యాపధానత్తా ఏకవచనన్తి సద్దసత్థేసు వుత్తం . **ఏకా ఏవ ఆపత్తీ**తి అత్తనో విహారస్స అతిక్కమనేయేవ ఏకా ఏవ ఆపత్తి. కేనచి అన్తరాయేన అనుపగతేనాతి సమ్బన్ధో.

వస్సనామో ఇమస్సత్థీతి **వస్సో**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “వస్సనామక”న్తి. “పఠమం మాస”న్తి ఇమినా అఞ్ఞపదస్స సరూపం దస్సేతి. **పఠమం మాస**న్తి చతూసు వస్సమాసేసు పఠమం మాసం. **ఉక్కడ్ఢితుకామో**తి ఉపరి కడ్ఢితుకామో. **ఆసళ్హీమాసమేవ,** న సావణమాసన్తి అత్థో. **జుణ్హ**సద్దో చన్దపభాయుత్తో మాసోతి ఆహ “మాసే”తి. చన్దపభాయుత్తో మాసోతి ఆహ “మాసే”తి. చన్దపభాయుత్తో హి మాసో జోతతి దిప్పతీతి **జుణ్హో**తి వుచ్చతి. తస్మా “మాసే”తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి

పుణ్ణమియుత్తో మాసోవ గహేతబ్బో. **కాచి పరిహాని నామాతి** కిఞ్చి సీలాదీనం హాయనం నామ. **అఞ్ఞస్మిమ్పీతి** వస్సూపగమనతో అఞ్ఞస్మిమ్పి. **ధమ్మికేతి** ధమ్మేన యుత్తే.

౧౦౯. సత్తాహకరణీయానుజాననకథా

౧౮౭. సత్తాహకరణీయేసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. “సత్తాహకరణీయేనా”తి పదస్స సత్తమీసమాసఞ్చ అనీయసద్దస్స కమ్మత్థఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “సత్తాహబ్భన్తరే యం కత్తబ్బ”న్తి . తత్థ “సత్తాహబ్భన్తరే”తి ఇమినా సత్తమీసమాసం దస్సేతి, “కత్తబ్బ”న్తి ఇమినా కమ్మత్థం. “సత్తాహబ్భన్తరే”తి ఇమినా సత్తాహస్స అబ్భన్తరం **సత్తాహన్తి** ఉత్తరపదలోపం దస్సేతి. **పహితే గన్తున్తి** ఏత్థ పహితేసద్దస్స కత్తుకమ్మాని దస్సేతుం వుత్తం “భిక్ఖుఆదీహి దూతే”తి. తత్థ “భిక్ఖుఆదీహీ”తి ఇమినా కత్తారం దస్సేతి, “దూతే”తి ఇమినా కమ్మం. **సత్తాహన్తి** ఏత్థ ఉత్తరపదలోపఞ్చ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “అన్తోసత్తాహేయేవా”తి. **తత్థేవాతి** తస్మిం పహితట్ఠానేయేవ. “న ఉట్ఠాపేతబ్బో”తి ఇమినా “సత్తాహేయేవా”తి ఏత్థ ఏవసద్దస్స ఫలం దస్సేతి.

౧౮౯. రసో ఏతస్మిం అత్థీతి **రసవతీతి** వుత్తే భత్తగేహం గహేతబ్బన్తి ఆహ “భత్తగేహం వుచ్చతీ”తి. **భత్తగేహన్తి** భత్తపచనగేహం. **పురాయం సుత్తన్తోతి** ఏత్థ పురా అయన్తి పదచ్ఛేదం కత్వా పురాసద్దో యావపరియాయోతి ఆహ “యావ అయం సుత్తన్తో”తి. న **పలుజ్జతీతి** ఏత్థ లుజధాతు వినాసత్థోతి ఆహ “న వినస్సతీ”తి. **పరిసబ్భతన్తి** పరిసఙ్ఖరితబ్బం. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు పహితేసు. **ఇమినావ కప్పియవచనేనాతి** ఇమినా ఏవ కప్పియేన తివాక్యసఙ్ఖాతేన వచనేన. **ఏతేసన్తి** ఏతేసం తిణ్ణం వాక్యానం. **వేవచనేనాతి** “యఞ్ఞఞ్చ యజితుం, సుత్తఞ్చ ఉగ్గణ్హితుం, సమణే చ దస్సితు”న్తి పరియాయేన. **సత్తసూతి** ఉపాసక ఉపాసిక భిక్ఖుభిక్ఖునీ సిక్ఖమాన సామణేర సామణేరీ సఙ్ఖాతాసు సత్తసు.

౧౧౦. పఞ్చన్నం అప్పహితేపి అనుజాననకథా

౧౯౩. పగేవ పహితేతి ఇమినా “అపహితేపి గన్తబ్బ”న్తి ఏత్థ పిసద్దస్స సమ్భావనత్థం దస్సేతి. పఞ్చన్నం సహధమ్మికానం సన్తికం గన్తబ్బభావస్స కారణం విభజిత్వా దస్సేన్తో ఆహ “భిక్ఖు గిలానో హోతీ”తిఆది. **దసహీతి** “సఙ్ఘో కమ్మం కత్తుకామో హోతి, కతం వా సఙ్ఘేన కమ్మం హోతీ”తి ఇదం అఙ్గం ఏకం కత్వా దసహి. **నవహీతి** పరివాసారహం అపనేత్వా నవహి. **చతూహీతి** గిలానఅనభిరతికుక్కుచ్చదిట్ఠిగతఉప్పన్నసఙ్ఖాతేహి చతూహి. ఇతి ఇమేహి ఛహీతి యోజనా. **సామణేరస్సపి ఛహీతి** ఏత్థ ఛన్నం సరూపం విత్థారేత్వా దస్సేన్తో ఆహ “ఆదితో”తిఆది. తం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ. **సామణేరియా** సన్తికం పఞ్చహి గన్తబ్బన్తి యోజనా. **పరతోతి** పరస్మా, పరస్మిం వా. అన్ధకట్ఠకథాయం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. యే ఞాతకా వా యే అఞ్ఞాతకా వా అత్థి, తేసమ్పీతి యోజనా. **తన్తి** వచనం.

౧౧౨. పహితేయేవఅనుజాననకథా

౧౯౯. భిక్ఖుగతికోతి భిక్ఖు ఏవ గతి పతిట్ఠా ఏతస్సాతి భిక్ఖుగతికోతి వుత్తే భిక్ఖునిస్సితకో పురిసోతి ఆహ “భిక్ఖూహి సద్ధిం వసనకపురిసో”తి. **పలుజ్జతీతి** వినస్సతి. **భణ్డం ఛేదాపితన్తి** ఏత్థ భణ్డసద్దో పరిక్ఖారత్థో ఏవ, న మూలధనత్థోతి ఆహ “దబ్బసమ్భారభణ్డ”న్తి. **ఛేదాపితన్తి** చురాదిగణికధాతుం “ఛిన్దాపిత”న్తి రుధాదిగణికధాతుయా వణ్ణేతి. **దజ్జాహన్తి** ఏకారలోపసన్ధీతి ఆహ “దజ్జే అహ”న్తి. “దజ్జేహ”న్తిపి పాఠో. ఏవఞ్హి సతి అకారలోపసన్ధి. **దజ్జేతి** దదేయ్యం, దదామి వా.

సఙ్ఘకరణీయేనాతి సఙ్ఘస్స కాతబ్బేన కిచ్చేన. తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ “యంకిఞ్చీ”తిఆది. తత్థ యంకిఞ్చి కాతబ్బన్తి యోజనా. **చేతియఛత్తవేదికాదీసూ**తి చేతియస్స ఛత్తే చ వేదికాయ చ. ఆదిసద్దేన సుధాలిమ్పాదయో సఙ్గణ్హాతి. **తస్సా**తి సఙ్ఘకరణీయస్స. నిప్ఫాదనత్థం గన్తబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

ఏత్థాతి వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకే. “అనిమన్తితేనా”తి పదం “గన్తు”న్తి పదే భావకత్తా. **గన్తు**న్తి గమితుం, గమనం వా “న వట్టతీ”తి పదే కత్తా. **పఠమంయేవా**తి ధమ్మస్సవనతో పఠమమేవ. సన్నిపతితబ్బం ఇతి కతికా కతా హోతీతి యోజనా. **భణ్డక**న్తి చీవరాదిభణ్డకం. **గన్తుం న వట్టతీ**తి సయమేవ గన్తుం న వట్టతీతి అత్థో దట్ఠబ్బో. తేన వుత్తం “సచే పనా”తిఆది. **తత్థా**తి తం విహారం. “వట్టతీ”తి ఇమినా వస్సచ్ఛేదో చ ఆపత్తి చ న హోతీతి దస్సేతి. **అత్థాయపీ**తి పిసద్దేన “భణ్డకం ధోవిస్సామీ”తి అత్థం అపేక్ఖతి. **న**న్తి అన్తేవాసికం. **వట్టతీ**తి ఆచరియస్స ఆణాయ సత్తాహే అనతిక్కన్తే వట్టతి, వస్సచ్ఛేదో చ ఆపత్తి చ న హోతి. సత్తాహే అతిక్కన్తే వస్సచ్ఛేదోవ హోతి, న ఆపత్తీతి అధిప్పాయో.

౧౧౩. అన్తరాయే అనాపత్తివస్సచ్ఛేదకథా

౨౦౧. అవిదూరేతి ఆసన్నే. **తత్థా**తి గామే. **సత్తాహవారేనా**తి సత్తాహే ఏకవారేన. **అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బో**తి విహారే అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బో. **తత్రేవా**తి గామేయేవ. **మయ**న్తి భిక్ఖూ సన్ధాయ వుత్తం. పున **మయ**న్తి మనుస్సే సన్ధాయ వుత్తం. **తేసంయేవా**తి వస్సచ్ఛేదభిక్ఖూనం ఏవ. **త**న్తి సలాకభత్తాదిం. **వస్సగ్గేనా**తి వస్సగణనాయ.

వస్సావాసికన్తి వస్సావాసానం దాతబ్బం చీవరం. **తత్థా**తి తస్మిం విహారే. యేసం పాపితన్తి సమ్బన్ధో. **విహారే**తి వుట్ఠితగామవిహారే. ఉపనిక్ఖిత్తకం భణ్డన్తి సమ్బన్ధో. **ఇధా**తి భిక్ఖునో నివాసట్ఠానే. యం చీవరాదివేభఙ్గియభణ్డం అత్థి, తన్తి యోజనా. **తత్థేవా**తి వుట్ఠితగామవిహారే ఏవ. **ఇతో**తి ఖేత్తవత్థుఆదితో. కప్పియకారకానం హత్థేతి సమ్బన్ధో. **తత్రుప్పాదేపీ**తి తస్స విహారస్స దిన్నఖేత్తవత్థుఆదితో ఉప్పాదే పచ్చయేపి. “తత్థేవ గన్త్వా అపలోకేత్వా భాజేతబ్బ”న్తి వచనస్స యుత్తిం దస్సేన్తో ఆహ “సఙ్ఘికఞ్హీ”తిఆది. **అన్తోవిహారే వా**తి అన్తోసీమాయ వా. **ఉభయత్థా**తి అన్తోసీమబహిసీమ సఙ్ఘాతేసు ద్వీసు ఠానేసు ఠితం వేభఙ్గియభణ్డన్తి సమ్బన్ధో.

౧౧౪. సఙ్ఘభేదే అనాపత్తివస్సచ్ఛేదకథా

౨౦౨. భిన్నోతి ఏత్థ తపచ్చయస్స అతీతత్థే అయుత్తభావం దస్సేన్తో ఆహ “భిన్నే సఙ్ఘే కరణీయం నత్థీ”తి. **యో పనా**తి సఙ్ఘో పన. ఇదం “భిజ్జిస్సతీ”తిపదే కత్తా, “ఆసఙ్కితో”తిపదే కమ్మం. “భిజ్జిస్సతీ”తి ఇమినా **భిన్నో**తి ఏత్థ తపచ్చయస్స అనాగతత్థే పవత్తభావం దస్సేతి. **భిక్ఖునీహి సఙ్ఘో భిన్నో**తి ఏత్థ కిం భిక్ఖునీహి సఙ్ఘో భిన్నోతి దట్ఠబ్బోతి ఆహ “న భిక్ఖునీహి సఙ్ఘో భిన్నోతి దట్ఠబ్బో”తి. **ఏత**న్తి భిక్ఖునీహి అభిన్నభావం. **ఏతా పనా**తి భిక్ఖునియో పన. **త**న్తి సఙ్ఘం. **ఏత**న్తి “సమ్బహులాహి భిక్ఖునీహి సఙ్ఘో భిన్నో”తి వచనం.

౧౧౫. వజాదీసు వస్సూపగమనకథా

౨౦౩. “గోపాలకానం నివాసట్ఠాన”న్తి ఇమినా గోపాలకా గావో వియ వజే నివసన్తీతి దస్సేతి.

ఉపకట్ఠసద్దో ఆసన్నపరియాయోతి ఆహ “ఆసన్నాయా”తి. **తత్థాతి** కుటికాయం. **ఇధాతి** ఇమిస్సం కుటికాయం. అవిహారత్తా “ఇధాతి”సామఞ్ఞవసేన వుత్తం. **తిక్ఖత్తు**న్తి ఇదం ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం. హేట్ఠా హి “సకిం వా ద్విక్ఖత్తుం వా తిక్ఖత్తుం వా”తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౮౪) వుత్తత్తా సకిమ్పి వట్టతీతి దట్ఠబ్బం. **తమ్పీ**తి సాలాసఙ్ఖేపేన ఠితసకటమ్పి. “ఆలయో”తి ఇమినా “ఇధ వస్సం ఉపేమీ”తి వచీభేదో న కాతబ్బోతి దస్సేతి. **ఆలయోతి** చ సత్థే “ఇధ వస్సం వసిస్సామీ”తి చిత్తస్స అల్లీయనం. **మగ్గపటిపన్నేయేవ సత్థే**తి అనాదరే భుమ్మవచనం. **తత్థేవాతి** సత్థేయేవ. సత్థో అతిక్కమతీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** పత్థితట్ఠానే. **విప్పకిరతీ**తి విసుం విసుం గచ్ఛతి . సచే అగామకే ఠానే విప్పకిరతి, పురిమం గామం సన్నివత్తితబ్బం. న అఞ్ఞగామం గన్తబ్బం. **తతో**తి గామతో.

ఉపగన్తబ్బన్తి “ఇధ వస్సం ఉపేమీ”తి తిక్ఖత్తుం వత్వా ఉపగన్తబ్బం. **తత్థేవాతి** సముద్దేయేవ. **కూల**న్తి తీరం. తఞ్హి కులతి ఉదకం ఆవరతీతి **కూల**న్తి వుచ్చతి. **అయఞ్చాతి** నావాయం వస్సూపగమనభిక్ఖు. **అనుతీరమేవాతి** అనుక్కమేన, అనుసారేన వా తీరమేవ. **అఞ్ఞత్థాతి** పఠమలద్ధగామతో అఞ్ఞస్మిం ఠానే. **తత్థేవాతి** పఠమలద్ధగామేయేవ.

ఇతీతిఆది నిగమనం. **పవారేతుఞ్చ లభతీతి** ఏత్థ చసద్దో వాక్యసమ్పిణ్డనత్థో. **పురిమేసు చ పనాతి** ఏత్థ చసద్దో బ్యతిరేకత్థో, పనసద్దో విసేసత్థజోతకో. **అనాపత్తి హోతీతి** అనాపత్తిమత్తమేవ హోతి.

౧౧౬. వస్సం అనుపగన్తబ్బట్ఠానకథా

౨౦౪. రుక్ఖసుసిరేయేవాతి రుక్ఖస్స వివరే ఏవ. వివరఞ్హి సు సం ఇరతి గచ్ఛతీతి **సుసిరో**తి వుచ్చతి. **పదరచ్ఛదన**న్తి ఫలకేహి ఛాదితం. **పవిసనద్వార**న్తి పవిసననిక్ఖమనద్వారం. పవిసనఞ్చ నిక్ఖమనఞ్చ **పవిసన**న్తి విరూపేకసేసేన కాతబ్బం. **ఖాణుమత్థకే**తి ఖాణునో ఉపరి. **విటభీ**తి విటం అఞ్ఞమఞ్ఞవేధనం అపతి గచ్ఛతీతి విటపో, పకారస్స భకారం, ఇత్థిలిఙ్గజోతకఈపచ్చయఞ్చ కత్వా విటభీతి వుచ్చతి. **తత్థాతి** అట్టకే. **యస్సాతి** భిక్ఖునో, నత్థీతి సమ్బన్ధో. **పఞ్చన్నం ఛదనాన**న్తి తిణపణ్ణఇట్ఠకాసిలాసుధాసఙ్ఖాతానం (చూళవ॰ ౩౦౩) పఞ్చన్నం ఛదనానం. ఇదఞ్చ యేభుయ్యవసేన వుత్తం పదరచ్ఛదనాదీనమ్పి గహితత్తా. **ద్వారబన్ధన**న్తి ద్వారేన బన్ధితబ్బం. **ఛవకుటికాతి** ఛవానం సయనట్ఠానే సుసానే కతా కుటికా ఛవకుటికాతి వుచ్చతి. **టఙ్కితమఞ్చాదీ**తిఆదిసద్దేన టఙ్కితపీఠం సఙ్గణ్హాతి. **తత్థాతి** ఛవకుటియం. **అఞ్ఞం కుటిక**న్తి ఛవకుటితో అఞ్ఞం కుటికం. **ఆవరణ**న్తి భిత్తిం. **ద్వార**న్తి పవిసననిక్ఖమనద్వారం. **ఛత్తకుటికా నామేసాతి** ఏసా ఛత్తేన కతా కుటికా నామ. మహన్తేన కపల్లేన కుటికం కత్వాతి సమ్బన్ధో.

౧౧౭. అధమ్మికకతికాకథా

౨౦౫. అఞ్ఞాపీతి “అన్తరావస్సం న పబ్బాజేతబ్బ”న్తి కతికాయ అఞ్ఞాపి. కతికా హోతీతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** అధమ్మికకతికాయ. **వుత్త**న్తి చతుత్థపారాజికవణ్ణనాయం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౨౮) వుత్తం.

౧౧౮. పటిస్సవదుక్కటాపత్తికథా

౨౦౭. పటిస్సవే ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి ఏత్థ కిం వస్సావాసపటిస్సుతేయేవ దుక్కటాపత్తి హోతీతి ఆహ “న కేవల”న్తిఆది. **ఏతస్సేవాతి** వస్సావాసస్సేవ. **ఏవమాదినాపీతి** పిసద్దో “పటిస్సవే”తి ఏత్థ యోజేతబ్బో. “పటిస్సవేపీ”తి హి అత్థో. **తస్స**

తస్సాతి కమ్మస్స. **తఞ్చ ఖో**తి తఞ్చ దుక్కటం విసంవాదనపచ్చయా హోతీతి యోజనా. **పఠమమ్పీ**తి పిసద్దో “పచ్ఛాపీ”తి పదం సమ్పిణ్డేతి. పఠమమ్పి హి పాచిత్తియం, పచ్ఛాపి దుక్కటన్తి అత్థో.

నో తదహేవ అకరణీయోతిఆదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతీ**తి ఏత్థ పురే భవా పురిమా, సా ఏవ పురిమికా, పాటిపదతిథి. నానాసీమాయ ద్వీసు ఆవాసేసు వస్సం ఉపగచ్ఛన్తస్స దుతియే “వసిస్సామీ”తి పఠమావాసస్స ఉపచారతో నిక్ఖన్తమత్తే పఠమసేనాసనగ్గాహస్స పస్సమ్భనం సన్ధాయ వుత్తం “పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతీ”తి. **అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా**తి వస్సం ఉపగమనవిహారే అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా. **తదహేవా**తి తస్మిం వస్సూపగమనఅహని ఏవ, పక్కన్తస్సాపీతి సమ్బన్ధో. **పిసద్దస్స** గరహత్థం దస్సేన్తో ఆహ “కో పన వాదో”తిఆది. **ఆలయో**తి చిత్తస్స అల్లీయనం. **అసతియా**తి సతిపముట్ఠేన. **వస్సం న ఉపేతీ**తి “ఇమస్మిం విహారే ఇమం తేమాసం వస్సం ఉపేమీ”తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౮౪) వచీభేదం కత్వా వస్సం న ఉపేతి.

సత్తాహన్తి సత్తాహేన, అనాగతాయాతి సమ్బన్ధో. **నవమితో**తి పుబ్బకత్తికమాసస్స జుణ్హపక్ఖనవమితో, పచ్ఛిమకత్తికమాసస్స జుణ్హపక్ఖనవమితో వా. **మా వా ఆగచ్ఛతు, అనాపత్తీ**తి వస్సంవుత్థత్తా మా వా ఆగచ్ఛతు, అనాపత్తీతి అత్థో.

ఇతి వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౪. పవారణాక్ఖన్ధకం

౧౨౦. అఫాసుకవిహారకథా

౨౦౯. పవారణాక్ఖన్ధకే **అల్లాపో**తి ఏత్థ ఆత్యూపసగ్గస్స ఆదికమ్మత్థం, లపధాతుయా చ కథనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పఠమవచన”న్తి. ఆదితో, ఆదిమ్హి వా లపనం కథనం, లపతి అనేనాతి వా **అల్లాపో** సంయోగే పరే రస్సో. సం పున లపనం, లపతి వా అనేనాతి **సల్లాపో. హత్థవిలఙ్ఘకేనా**తి ఏత్థ విపుబ్బో లఘిధాతు ఉక్ఖిపనత్థోతి ఆహ “హత్థుక్ఖేపకేనా”తి. **పసుసంవాసన్తి** ఏత్థ **పసూ**తి సబ్బచతుప్పదా. తే హి అఞ్ఞమఞ్ఞం పసన్తి బాధన్తి, మనుస్సాదీహి వా పసీయన్తి బాధీయన్తీతి పసవోతి వుచ్చన్తి. **పసూనం వియ సంవాసన్తి** పసూనం సంవాసో వియ సంవాసోతి **పసుసంవాసో,** తం పసుసంవాసం. తమత్థం విత్థారేన్తో ఆహ “పసవోపి హీ”తిఆది. **తథా**తి యథా న కరోన్తి, తథాతి అత్థో. **ఏతేపీ**తి భిక్ఖవోపి. **తస్మా**తి యస్మా అకంసు, తస్మా. **నేసన్తి** భిక్ఖూనం. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు ఏళకసంవాససపత్తసంవాసేసు. **మూగబ్బతన్తి** మూగస్స వతం వియ వతన్తి మూగబ్బతం, సుఞ్ఞవచనవతన్తి అత్థో. **తిత్థియసమాదానన్తి** తిత్థియేహి సమాదాతబ్బం. **వతసమాదానన్తి** సమాదాతబ్బం వతం. **అఞ్ఞమఞ్ఞానులోమతా**తి ఏత్థ తాసద్దస్స భావత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అనులోమభావో”తి. ఇమినా “దేవతా”తిఆదీసు (సం. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౧; ఖు. పా. అట్ఠ. ౫.ఏవమిచ్చాదిపాఠవణ్ణనా; సు. ని. అట్ఠ. ౨.అఙ్గలసుత్తవణ్ణనా) వియ తాపచ్చయస్స స్వత్థం “జనతా”తిఆదీసు (పే. వ. అట్ఠ. ౪౬౦) వియ సమూహత్థఞ్చ నివత్తేతి. “అఞ్ఞమఞ్ఞం వత్తు”న్తి వచనస్స యుత్తిం దస్సేన్తో ఆహ “వదన్తు మ”న్తిఆది. వదన్తం భిక్ఖుం వత్తున్తి యోజనా. “ఆపత్తీహి వుట్ఠానభావో”తి ఇమినా **ఆపత్తివుట్ఠానతా**తి పదస్స పఞ్చమీసమాసఞ్చ తాపచ్చయస్స భావత్థఞ్చ దస్సేతి. “వినయ”న్తిఆదినా పురతో కత్వా కరణం **పురేక్ఖారో,** తస్స భావో **పురేక్ఖారతా,** వినయం పురేక్ఖారతా **వినయపురేక్ఖారతా**తి వచనత్థం దస్సేతి. ఏత్థ పురసద్దస్స

ఏకారత్తం సద్దసత్థేసు (మోగ్గల్లానబ్యాకరణే ౨.౧౩౪ సుత్తే) వదన్తి. తస్స యుత్తిం దస్సేన్తో ఆహ “వదన్తుమ”న్తిఆది (మోగ్గల్లానబ్యాకరణే ౨.౧౩౪ సుత్తే).

౨౧౦. **సబ్బసఙ్గాహికాతి** “సఙ్ఘో పవారేయ్యా”తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా సబ్బేసం తేవాచికాదీనం సఙ్గాహకా. **ఇత్తీతి** ఇాపేతి సఙ్ఘం ఏతాయ వచనాయాతి ఇత్తి. సబ్బసఙ్గాహికభావం విత్థారేన్తో ఆహ “ఏవఞ్హి వుత్తే”తిఆది. **తేవాచికన్తి** తిస్సో వాచా ఏతస్సాతి తేవాచికం, తీహి వాచాహి కత్తబ్బన్తి వా తేవాచికం. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **సమానవస్సికన్తి** సమానం వస్సం ఏతేసన్తి సమానవస్సా, తేహి కత్తబ్బన్తి సమానవస్సికం. **అఞ్ఞన్తి** ద్వేవాచికఏకవాచికం.

౨౧౧. **అచ్ఛన్తీతి** ఏత్థ ఆసధాతుయా ఉపవేసనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “నిసిన్నావ హోన్తీ”తి. “న ఉట్ఠహన్తీ”తి ఇమినా ఏవఫలం దస్సేతి. **తదమన్తరాతి** ఏత్థ “తదన్తరా”తి వత్తబ్బే వాచాసిలిట్ఠవసేన మకారాగమం కత్వా వుత్తన్తి ఆహ “తదన్తరా”తి. తస్స అత్తనో పవారితకాలస్స అన్తరా. **‘‘యావ పవారేన్తీ’’**తి పదస్స నియమత్థం దస్సేతుం వుత్తం “తావతకం కాల”న్తి. **యావాతి** నిపాతస్స పయోగత్తా “తదమన్తరా”తి ఏత్థ అభివిధిఅవధ్యత్థే పఞ్చమీవిభత్తి హోతీతి దట్ఠబ్బం.

౧౨౧. పవారణాభేదకథా

౨౧౨. **చాతుద్దసికాయాతి** భణ్డనకారకేహి ఉపద్దుతత్తా పచ్చుక్కడ్ఢితాయ పుబ్బకత్తికమాసస్స కాళపక్ఖచాతుద్దసికాయ. “అజ్జ పవారణా పన్నరసీ”తి పుబ్బకిచ్చం కాతబ్బన్తి యోజనా.

పవారణాకమ్మేసూతి నిద్ధారణే భుమ్మం, “అధమ్మేన వగ్గం పవారణాకమ్మ”న్తిఆదీసు సమ్బన్ధితబ్బం. **అధమ్మేన వగ్గన్తి** ఏత్థ **అధమ్మం** నామ సఙ్ఘో హుత్వాపి సఙ్ఘపవారణమకత్వా గణపవారణాయ కరణం, గణో హుత్వాపి గణపవారణమకత్వా సఙ్ఘపవారణాయ కరణఞ్చ. వగ్గం నామ ఏకసీమాయం వసన్తానమ్పి సబ్బేసం ఏకతో అసన్నిపతనం.

అధమ్మేన సమగ్గన్తి ఏత్థ అధమ్మం వుత్తనయమేవ. **సమగ్గం** నామ సబ్బేసం ఏకతో సన్నిపతనం.

ధమ్మేన వగ్గన్తి ఏత్థ **ధమ్మం** నామ సఙ్ఘో హుత్వా సఙ్ఘపవారణాయ కరణం, గణో హుత్వా గణపవారణాయ కరణఞ్చ. **వగ్గం** వుత్తనయమేవ. **ధమ్మేన సమగ్గం** సువిఞ్ఞేయ్యమేవ. **ఇతిసద్దో** పరిసమాపనత్థో.

౨౧౩. **ఏవం దిన్నాయాతి** ఏవం పాళియం వుత్తనయేనేవ దిన్నాయ. **పవారేతబ్బన్తి** వస్సంవుత్థపవారణాయ పవారేతబ్బం. **తిస్సోతి** తిస్సనామకో. దిట్ఠేన వా వదతూతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** తిస్సనామకం భిక్ఖుం. సఙ్ఘో అనుకమ్పం ఉపాదాయ వదతూతి యోజనా. **వుడ్ఢతరోతి** పవారణాదాయకో తంహారకతో వుడ్ఢతరో. **హీతి** లద్ధగుణో. **తేనాతి** పవారణాహారకేన. **తస్సాతి** పవారణాదాయకస్స.

ఇధాపి చాతి ఇమస్మిం పవారణాక్ఖన్ధకేపి చ. అపిసద్దో ఉపోసథక్ఖన్ధకం అపేక్ఖతి. **అవసేసకమ్మత్థాయాతి** పవారణాకమ్మతో అవసేసానం కమ్మానమత్థాయ హోతీతి సమ్బన్ధో. పవారణాయ ఆహటాయ సతియాతి యోజనా. **తస్స చాతి** పవారణాదాయకస్స చ. **సబ్బేసన్తి** పవారణాదాయకస్స చ సఙ్ఘస్స చాతి సబ్బేసం. **అఞ్ఞం పన కమ్మన్తి** పవారణాకమ్మతో అఞ్ఞం కమ్మం పన. **తేన పన భిక్ఖునాతి** పవారణాదాయకేన భిక్ఖునా పన. ఏత్థ చ తదహుపవారణాయ అత్తనో చ సఙ్ఘస్స చ సచే పవారణాకమ్మమేవ హోతి, పవారణాయేవ దాతబ్బా. అథ అఞ్ఞమేవ కమ్మం హోతి, ఛన్దోయేవ

దాతబ్బో. యది పవారణాకమ్మఞ్చ అఞ్ఞకమ్మఞ్చ హోతి, పవారణా చ ఛన్దో చ దాతబ్బో . తం సన్ధాయ వుత్తం "తదహు పవారణాయ పవారణం దేన్తేన ఛన్దమ్పి దాతు"న్తి (మహావ. ౨౧౩). **తేనాతి** దానహేతునా.

౨౧౮. అజ్జ మే పవారణాతి ఏత్థ పాళినయతో అఞ్ఞం అట్ఠకథానయం దస్సేన్తో ఆహ "సచే"తిఆది.

౨౧౯. వుత్తనయమేవాతి ఉపోసథక్ఖన్ధకే (మహావ. అట్ఠ. ౧౬౮) వుత్తనయమేవ.

౨౨౨. పున పవారేతబ్బన్తి ఏత్థ న కేవలం పవారణాయేవ పున కాతబ్బా, పుబ్బకిచ్చాదీనిపి పున కాతబ్బానీతి దస్సేన్తో ఆహ "పున పుబ్బకిచ్చ"న్తిఆది.

౨౨౮. ఏసేవ నయోతి "అజ్జ పవారణా పన్నరసీ"తి పుబ్బకిచ్చం అతిదిసతి. **అస్సాతి** వచనస్స. **ఞత్తిన్తి** "సుణాతు మే భన్తే సఙ్ఘో అజ్జ పవారణా"తి ఞత్తిం. **పచ్ఛిమేహీతి** పచ్ఛిమవస్సం ఉపగతేహి భిక్ఖూహి. **ఉపోసథగ్గేతి** ఉపోసథస్స గణ్హనట్ఠానే గేహే. **ద్వే ఞత్తియోతి** పవారణాఞత్తి చ ఉపోసథఞత్తి చాతి ద్వే ఞత్తియో. **ఇదఞ్చాతి** ఇదం వక్ఖమానం పన. **ఏత్థాతి** పురిమికపచ్ఛిమికభిక్ఖూనం సంసగ్గట్ఠానే. **పురిమికాయ ఉపగతేహీతి** విభత్తఅపాదానం అనుమేయ్యవిసయఅపాదానం, థోకతరాతి సమ్బన్ధో, సహాదియోగో వా, సమసమాతి సమ్బన్ధో. **సమసమాతి** సమేన, సమతో వా సమా సమసమా, అతిరేకసమాతి అత్థో. కిఞ్చి ఊనం వా అధికం వా నత్థీతి అధిప్పాయో. **ఇతీతి** ఇదం లక్ఖణం.

సోతి పచ్ఛిమికో భిక్ఖు. **ఇతరేనాతి** పచ్ఛిమికేన. **తేసన్తి** పురిమికానం. **ఏకేనాతి** పురిమికేన. **ఏకస్సాతి** పచ్ఛిమికస్స. పున **ఏకేనాతి** పచ్ఛిమికేన. "ఏకస్సా"తి అనువత్తేతబ్బో, పురిమికస్సాతి అత్థో. పురిమవస్సూపగతేహి అధికతరాతి సమ్బన్ధో. **థోకతరేహీతి** పచ్ఛిమవస్సూపగతేహి థోకతరేహి పురిమవస్సూపగతేహీతి యోజనా.

కత్తికాయాతి పచ్ఛిమకత్తికాయ. **చాతుమాసినియా పవారణాయాతి** చతున్నం మాసానం పూరణియా పవారణాయ. **పవారణాఞత్తిం ఠపేత్వాతి** సమసమా హుత్వాపి పవారణాదివసత్తా పవారణాఞత్తిం ఠపేత్వా. **తేహీతి** పచ్ఛిమికేహి. **ఇతరేహీతి** పురిమికేహి. **తేసన్తి** పచ్ఛిమికానం. **థోకతరా వాతి** ఏకాదినా థోకతరా వా. **తేసన్తి** పురిమికానం. **తేహీతి** పచ్ఛిమికేహి.

౨౩౩. సఙ్ఘసామగ్గియాతి ఏత్థ కీదిసీ సఙ్ఘసామగ్గీ వేదితబ్బాతి ఆహ "కోసమ్బకసామగ్గీసదిసావ వేదితబ్బా"తి. **ఏత్థాతి** సామగ్గీపవారణాయం. **అప్పమత్తకేతి** పత్తచీవరాదిం పటిచ్చ ఉప్పన్నే అప్పమత్తకే వివాదే. **పవారణాయమేవాతి** పవారణాదివసేయేవ. కస్మిం దివసే సామగ్గీపవారణా కాతబ్బాతి ఆహ "సామగ్గీపవారణ"న్తిఆది. **పఠమపవారణన్తి** పుబ్బకత్తికపుణ్ణమిం. **యావ కత్తికచాతుమాసినీ పుణ్ణమాతి** అయం అవధి అనభివిధిఅవధి నామ. కస్మా? కత్తికచాతుమాసినిపుణ్ణమిం ఠపేత్వా అన్తోయేవ గహేతబ్బత్తా. **ఏత్థన్తరేతి** ఏతస్మిం ద్విన్నం పుణ్ణమినమన్తరే అట్ఠవీసతిపమాణే దివసే కాతబ్బా. **తతోతి** ఏత్థన్తరసఙ్ఖాతా అట్ఠవీసదివసతో.

౧౪౦. ద్వేవాచికాదిపవారణాకథా

౨౩౪. ఇత్తిం ఠపేన్తేనాపీతి పిసద్దో న కేవలం పవారేన్తేన ఏవ ద్వేవాచికం పవారేతబ్బం, అథ ఖో ఇత్తిం ఠపేన్తేనాపి ద్వేవాచికఞత్తియేవ ఠపేతబ్బాతి దస్సేతి. **ఏత్థ చాతి** "సమానవస్సికం పవారేతు"న్తి పాఠే చ. **సమానవస్సికాతి** గణనవసేన సమానం వస్సం ఏతేసన్తి సమానవస్సికా, సమానే వస్సే ఉపసమ్పాదేన్తీతి వా సమానవస్సికా. **ఏకతోతి** ఏకస్మిం ఖణే, ఏకపహారేన వా.

౧౪౧. పవారణాట్ఠపనకథా

౨౩౬. సబ్బం సఙ్గణ్హాతీతి **సబ్బసఙ్గాహికం.** పుగ్గలస్స ఠపనం **పుగ్గలికం. తత్థాతి** ద్వీసు పవారణాట్ఠపనేసు . సబ్బసఙ్గాహికే ఠపితా హోతీతి సమ్బన్ధో. యావ రేకారో అత్థి, తావాతి యోజనా. భాసియిత్థాతి **భాసితా.** లపియిత్థాతి **లపితా.** న పరియోసియిత్థాతి **అపరియోసితా. ఏత్థన్తరేతి** ఏతస్మిం సుకారరేకారానం అన్తరే. **ఏకపదేపీతి పిసద్దో** ఏకక్ఖరేపీతి అత్థం సమ్పిణ్డేతి. **ఠపితాతి** "సుణాతు మే భన్తే సఙ్ఘో, ఇత్థన్నామో పుగ్గలో సాపత్తికో, తస్స పవారణం ఠపేమీ"తి ఇత్తియా ఠపితా. **య్యకారేతి** "పవారేయ్యా"తి ఏత్థ య్యకారే. **తతోతి** య్యకారతో. పుగ్గలికట్ఠపనే పన అట్ఠపితా హోతీతి సమ్బన్ధో. **సంకారతోతి** "సఙ్ఘం భన్తే"తి ఏత్థ సంకారతో. **సబ్బపచ్ఛిమోతి** తీసు వారేసు తతియవారే సబ్బేసం అక్ఖరానం పచ్ఛిమో టికారో అత్థీతి యోజనా. **ఏత్థన్తరేతి** ఏతస్మిం సంకారటికారానం అన్తరే. **తస్మాతి** యస్మా పరియోసితా హోతి, తస్మా. "ఏసేవ నయో"తి వుత్తవచనం విత్థారేన్తో ఆహ "ఏతాసుపి హీ"తిఆది. తత్థ **ఏతాసుపీతి** ద్వేవాచికఏకవాచికసమానవస్సికాసుపి. పిసద్దో తేవాచికమపేక్ఖతి. **ఠపనఖేత్తన్తి** ఠపనస్స భూమి. **ఇతిసద్దో** పరిసమాపనత్థో.

౨౩౭. అనుయుఞ్జియమానోతి ఏత్థ అనుయుఞ్జసద్దో పుచ్ఛనత్థోతి ఆహ "పుచ్ఛియమానో"తి. **పరతోతి** పరస్మింయేవ ఖన్ధకేతి (మహావ. ౨౩౭) అత్థో. **అలం భిక్ఖు మా భణ్డనన్తిఆదీనీతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన "మా కలహం, మా వివాద"న్తివచనాని సఙ్గణ్హాతి, వచనాని వత్వా ఓమద్దిత్వాతి యోజనా. **వచనేమద్దనాతి** వచనేనేవ ఓమద్దనా. **హీతి** సచ్చం. **ఇధాతి** ఇమస్మిం పవారణాట్ఠపనట్ఠానే. **అనుద్ధంసితం పటిజానాతీతి** ఏత్థ పటిజాననాకారం దస్సేన్తో ఆహ "అమూలకేన పారాజికేన అనుద్ధంసితో అయం మయా"తి. "లిఙ్గనాసనాయా"తి ఇమినా దణ్డకమ్మనాసనసంవాసనాసనాని నివత్తేతి.

౨౩౮. ఏతన్తి "అసుకా ఆపత్తీ"తి వచనం. **కలహస్స ముఖన్తి** కలహస్స ఉపాయో.

౧౪౩. వత్థుట్ఠపనాదికథా

౨౩౯. చోరా అగమంసు కిరాతి సమ్బన్ధో. పోక్ఖరణితో నీహరిత్వాతి సమ్బన్ధో. **సోతి** భిక్ఖు, ఏవమాహాతి సమ్బన్ధో. **వుత్థేనాతి** వసన్తేన, యేన కేనచి కతన్తి సమ్బన్ధో. **తం పుగ్గలన్తి** వత్థుకతం తం పుగ్గలం. **ఏత్థాతి** "వత్థుం ఠపేత్వా సఙ్ఘో పవారేయ్యా"తి పాఠే . ఇమినా వత్థునా అపదిసాహీతి సమ్బన్ధో. **నన్తి** పుగ్గలం. **అనువిజ్జిత్వాతి** అనుయుఞ్జిత్వా, పుచ్ఛిత్వాతి అత్థో.

ఏకో భిక్ఖు పూజేసి, పివీతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **తదనురూపోతి** తేసం పూజనపివనానం అనురూపో. **సోతి** చోదకో భిక్ఖు. **తం గన్ధన్తి** తం సరీరగన్ధం. యం పుగ్గలన్తి యోజనా. **ఠపేసీతి** పవారణాయ ఠపేసి. **అయమస్సాతి** అయం దోసో అస్స పుగ్గలస్స.

ఇదానేవ నన్తి ఏత్థ "న"న్తి పదం "పుగ్గల"న్తి పదేన యోజేతబ్బం. నం పుగ్గలన్తి హి అత్థో. **ఉభయ**న్తి వత్థుఞ్చ పుగ్గలఞ్చాతి ఉభయం. **కల్లం వచనాయా**తి యుత్తం కథేతుం. కస్మా కల్లం వచనాయాతి యోజనా. పవారణతో పుబ్బే, పచ్ఛా చాతి సమ్బన్ధో. ఇతి తస్మా కల్లం వచనాయాతి యోజనా. **ఇదఞ్హి ఉభయ**న్తి వత్థుపుగ్గలసఙ్ఖాతం ఇదమేవ ఉభయం. పవారణాయ పుబ్బేతి యోజనా. **ఉక్కోటేన్తస్సా**తి చాలేన్తస్స.

౧౪౪. భణ్డనకారకవత్థుకథా

౨౪౦. చతుత్థపఞ్చమాతి ఛసు పక్ఖేసు పోట్ఠపాదమాసస్స జుణ్హపక్ఖకాళపక్ఖసఙ్ఖాతా చతుత్థపఞ్చమా. **తతియో**తి సావణమాసస్స కాళపక్ఖో తతియో. **తతియచతుత్థపఞ్చమా వా**తి ఏత్థ **తతియో**తి సావణమాసస్స కాళపక్ఖో. **చతుత్థో**తి పోట్ఠపాదమాసస్స జుణ్హపక్ఖో. **పఞ్చమో**తి తస్సేవ కాళపక్ఖో. "తతియ...పే.... పఞ్చమా వా"తి పదాని "ద్వే వా తయో వా"తి పదేహి యథాక్కమం యోజేతబ్బాని. **చతుత్థే వా కతే**తి చతుత్థపక్ఖే వా పన్నరసిభావేన కతే. **ద్వే చాతుద్దసికా**తి తతియపక్ఖే చ చాతుద్దసియా సద్ధిం ద్వే చాతుద్దసికా. **ఇమే**తి భణ్డనకారకా. **తే**తి భణ్డనకారకా.

అసంవిహితాతి ఏత్థ **అ**కారస్స విరహత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సంవిదహనవిరహితా"తి. తత్థ **సంవిదహనవిరహితా**తి సంవిదహనరక్ఖవిరహితా. **ఆగమనజాననత్థాయా**తి భణ్డనకారకానం ఆగమనస్స జాననత్థాయ. **కిలన్తత్థా**తి తుమ్హే కిలన్తా భవథ. "సమ్మోహం కత్వా"తి ఇమినా **విక్ఖిత్వా**తి పదస్స విక్ఖేపం కత్వాతి అత్థం దస్సేతి. **నో చే లభేథా**తి ఏత్థ కిమత్థాయ న లభేథాతి ఆహ "బహిసీమం గన్తు"న్తి. "భణ్డనకారకానం...పే.... హోన్తీ"తి ఇమినా అలభనస్స కారణం దస్సేతి. **య**న్తి ఆగమం జుణ్హం. **కోముదియా చాతుమాసినియా**తి పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమాయం. సా హి కుముదానమత్థితాయ కోముదీ, చతున్నం వస్సికానం మాసానం పూరణత్తా చాతుమాసినీతి వుచ్చతి. తదా హి కుముదాని సుపుప్ఫితాని హోన్తి, తస్మా కుముదానం సమూహో, కుముదాని ఏవ వా **కోముదా,** తే ఏత్థ అత్థీతి **కోముదీ**తి వుచ్చతి, కుముదవతీతి వుత్తం హోతి . **అవస్సం పవారేతబ్బ**న్తి ధువం పవారేతబ్బం. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **త**న్తి కోముదిం చాతుమాసినిం.

౧౪౫. పవారణాసఙ్గహకథా

౨౪౧. అఞ్ఞతరో ఫాసువిహారోతి ఏత్థ ఫాసువిహారో నామ కోతి ఆహ "తరుణసమథో వా తరుణవిపస్సనా వా"తి. ఇమినా తరుణసమథవిపస్సనా ఫాసుం విహరతి అనేనాతి **ఫాసువిహారో**తి దస్సేతి. **పరిబాహిరా భవిస్సామా**తి ఏత్థ కస్మా ఇమమ్హా ఫాసువిహారా పరిబాహిరా భవిస్సన్తీతి ఆహ "అనిబద్ధరత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదిభావేనా"తిఆది. తత్థ **అనిబద్ధరత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదిభావేనా**తి అనిబద్ధదివాట్ఠానాదిభావేన హేతుభూతేన, అసక్కోన్తాతి సమ్బన్ధో. ఆదిసద్దేన అనిబద్ధచఙ్కమాదయో సఙ్గణ్హాతి. "ఛన్దదానం పటిక్ఖిపతీ"తి ఇమినా "సబ్బేహేవ ఏకజ్ఝం సన్నిపతితబ్బ"న్తి వాక్యస్స అఞ్ఞత్థాపోహనం దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. ఇమేసు తీసు ఛన్దదానం న వట్టతి, తస్మా పటిక్ఖిపతీతి యోజనా. అయం పవారణాసఙ్గహో నామ న దాతబ్బోతి యోజనా. తరుణసమథవిపస్సనాలాభీ ఏకపుగ్గలో వా హోతూతి యోజనా. "ఏకస్సపి దాతబ్బోయేవా"తి ఇమినా అయం పవారణాసఙ్గహో ఏకస్స దిన్నోపి సబ్బేసం దిన్నో హోతీతి దస్సేతి. పవారణాసఙ్గహే దిన్నే సతీతి యోజనా. **ఆగన్తుకా**తి సట్ఠివస్సాపి ఆగన్తుకా. **తేస**న్తి దిన్నపవారణాసఙ్గహానం. **అన్తరాపీ**తి కోముదియా చాతుమాసినియా అన్తరాపి.

ఇతి పవారణాక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౫. చమ్మక్ఖన్ధకం

౧౪౭. సోణకోళివిసవత్థుకథా

౨౪౨. చమ్మక్ఖన్ధకే **ఇస్సరియాధిపచ్చన్తి** ఏత్థ ఇస్సరస్స భావో **ఇస్సరియం,** అధిపతినో భావో **ఆధిపచ్చం,** ఇస్సరియఞ్చ ఆధిపచ్చఞ్చ, తేహి సమన్నాగతం ఇస్సరియాధిపచ్చన్తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఇస్సరభావేన చ అధిపతిభావేన చ సమన్నాగత"న్తి. "రాజభావ"న్తి ఇమినా **రజ్జన్తి** ఏత్థ రఞ్ఞో భావో రజ్జన్తి వచనత్థం దస్సేతి. "రఞ్ఞా కత్తబ్బకిచ్చ"న్తి ఇమినా రఞ్ఞో ఇదం **రజ్జన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. "కోళివీసోతి గోత్త"న్తి ఇదం అట్ఠకథావాదవసేన వుత్తం , అపదానే పన తస్స జాతక్ఖణే పితరా కోటివీసధనస్స దిన్నత్తా "కోళివీసో నామా"తి వుత్తం. వుత్తఞ్హి తత్థ

"జాతపుత్తస్స మే సుత్వా, పితు ఛన్దో అయం అహు;
దదామహం కుమారస్స, వీసకోటీ అనూనకా"తి.

ఇమినా పాళినయేన "కోటివీసో"తి వత్తబ్బే "చక్కవాళ"న్తిఆదీసు వియ టకారస్స ళకారం కత్వా **కోళివీసోతి** వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **అఞ్జనవణ్ణానీతి** అఞ్జనస్స వణ్ణో వియ వణ్ణో ఏతేసన్తి అఞ్జనవణ్ణాని. లోమాని జాతాని హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **సోతి** సోణో. రపేసి కిరాతి సమ్బన్ధో. **తేహీతి** అసీతిసహస్సపురిసేహి. **పణ్ణసాలన్తి** పణ్ణేన ఛాదితం, తేన చ పరిక్ఖిత్తం సాలం. **ఉణ్ణపావారణన్తి** ఉణ్ణమయం ఉత్తరాసఙ్గం. **పాదపుఞ్ఛనికన్తి** పాదం పుఞ్ఛతి సోధేతి అనేనాతి పాదపుఞ్ఛనియం, తదేవ పాదపుఞ్ఛనికం. **సబ్బేవాతి** సోణేన సహ అసీతిసహస్సపురిసా ఏవ. **తస్స చాతి** సోణస్స చ. **పుబ్బయోగోతి** పుబ్బూపాయో.

అసీతిగామికసహస్సానీతి ఏత్థ గామేసు వసన్తీతి గామికా, తేసం అసీతిసహస్సాని అసీతిగామికసహస్సానీతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "తేసూ"తిఆది. తత్థ "కులపుత్తాన"న్తి ఇమినా వసన్త్యత్థే పవత్తస్స ణికపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. "అసీతిసహస్సానీ"తి ఇమినా సద్దన్తరోపి అసీతిసహస్ససద్దానం సమాసభావం దస్సేతి. **కేనచిదేవాతి** ఏత్థ "కేనచి ఇవా"తి పదవిభాగం కత్వా దకారో పదసన్ధిమత్తో, ఇవసద్దో ఉపమత్థోతి ఆహ "కేనచి కరణీయేన వియా"తి. అథ వా "న పనా"తిఆదినా ఏవఫలస్స దస్సితత్తా "కేనచి ఏవా"తి పదచ్ఛేదం కత్వా ఏవత్థోపి యుజ్జతేవాతి దట్ఠబ్బం. **అస్సాతి** బిమ్బిసారరఞ్ఞో. **తస్సాతి** సోణస్స. దస్సనాయ అఞ్ఞత్ర కిఞ్చి కరణీయం న అత్థీతి యోజనా. **రాజాతి** బిమ్బిసారో రాజా, సన్నిపాతాపేసీతి సమ్బన్ధో. **దిట్ఠధమ్మికే అత్థేతి** ఏత్థ దిట్ఠధమ్మసద్దో ఇధలోకత్థో, ఇకసద్దో హితత్థే పవత్తోతి ఆహ "ఇధలోకహితే"తి. "అమ్హాక"న్తి ఇమినా **"సో నో భగవా"**తి ఏత్థ **నో**సద్దో అమ్హసద్దకారియోతి దస్సేతి. అమ్హాకం సో భగవాతి యోజనా. **సమ్పరాయికేతి** పరలోకహితే.

"జానాపేమీ"తి ఇమినా **"పటివేదేమీ"**తి ఏత్థ విదధాతుయా ఞాణత్థం దస్సేతి. **పటికాయ నిముజ్జిత్వాతి** ఏత్థ పటికాసద్దో అడ్ఢేన్దుపాసాణవాచకోతి ఆహ "అడ్ఢచన్దపాసాణే"తి. సో హి పటతి అడ్ఢభావం గచ్ఛతీతి **పటికాతి** వుచ్చతి. పటికాసద్దోయం అత్థరణవిసేసేపి వత్తతి. **యస్స దానీతి** ఏత్థ యసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ "తేసం హితకరణీయత్థస్సా"తి. ఇమినా అయం యంసద్దో న తంసద్దాపేక్ఖోతి దస్సేతి. అథ వా **యస్సాతి** యో అస్స. అస్స తేసం హితకరణీయత్థస్స యో కాలో అత్థి, తం కాలం భగవా జానాతీతి యోజనా. **తేసన్తి** అసీతిగామికసహస్సానం.

పచ్ఛాయాయన్తి ఏత్థ పకారో పచ్ఛన్తత్థవాచకోతి ఆహ "విహారపచ్ఛన్తే ఛాయాయ"న్తి. **సమ్మనాహరన్తీ**తి సం పునప్పునం మనసాగతం అభిముఖం హరన్తీతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "పునప్పునం మనసికరోన్తీ"తి. "పసాదవసేనా"తి ఇమినా "కోధవసేనా"తిఆదీని పటిక్ఖిపతి. "పున విసిట్ఠతర"న్తి ఇమినా **భియ్యోసో మత్తాయా**తి నిపాతస్స అత్థం దస్సేతి.

సోణస్స పబ్బజ్జాకథా

౨౪౩. "మక్ఖితో"తి ఇమినా ఫురతి విప్ఫారతి బ్యాపేతీతి **ఫుటో**తి వుత్తే ఫురధాతుయా విప్ఫారణం నామ మక్ఖితత్థోతి దస్సేతి. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానే. ఇమినా గావో ఆహనన్తి ఏత్థాతి **గవాఘాతన**న్తి అత్థం దస్సేభి. **తన్తిస్సరే**తి తన్తియా గుణస్స సరే. **వాదనకుసలో**తి వాదనే కుసలో. **ఖరముచ్ఛితా**తి ఖరేన ముచ్ఛితా. "సరసమ్పన్నా"తి ఇమినా సరో ఏతిస్సమత్థీతి **సరవతీ,** వీణాతి దస్సేతి. **కమ్మఞ్ఞా**తి ఏత్థ కమ్మసద్దతో ఖమత్థే ఞపచ్చయోతి ఆహ "కమ్మక్ఖమా"తి. **మన్దముచ్ఛనా**తి మన్దేన ముచ్ఛనా. **సమే గుణే**తి ఏత్థ **సమో** నామ మజ్ఝిమో, **గుణో** నామ ముఖ్యతో వీణాయ జియా, ఉపచారతో సరోతి ఆహ "మజ్ఝిమే సరే"తి. **వీరియసమథ**న్తి ఏత్థ వీరియఞ్చ సమథో చాతి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "వీరియసమ్పయుత్తం సమథ"న్తి. ఇమినా వీరియేన సమ్పయుత్తం సమథం **వీరియసమథ**న్తి దస్సేతి. "వీరియం సమథేన యోజేహీ"తి ఇమినా వీరియేన సమథం యోజేహీతి అత్థోపి దస్సితోతి దట్ఠబ్బం. **ఇన్ద్రియానఞ్చ సమత**న్తి ఏత్థ సద్ధాదీని పఞ్చిన్ద్రియానేవ గహేతబ్బాని, న అఞ్ఞానీతి దస్సేన్తో ఆహ "సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియాన"న్తి. "సమభావ"న్తి ఇమినా తాపచ్చయో భావత్థే హోతీతి దస్సేతి. **తత్థా**తి "ఇన్ద్రియానం సమత"న్తిపాఠే, సద్ధాదీసు ఇన్ద్రియేసు వా. **తత్థ చ నిమిత్తం గణ్హాహీ**తి ఏత్థ భావేనభావలక్ఖణే థపచ్చయో హోతీతి ఆహ "తస్మిం సమథే సతీ"తి. ఆదాసే సతి ముఖబిమ్బేన కత్తుభూతేన ఉప్పజ్జితబ్బం ఇవ, తస్మిం సమథే సతి యేన నిమిత్తేన కత్తుభూతేన ఉప్పజ్జితబ్బన్తి యోజనా. సమథస్స నిమిత్తం **సమథనిమిత్తం,** ఇన్ద్రియానం సమభావో. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. సమథనిమిత్తాదీని చత్తారి ఏకసేసేన వా సామఞ్ఞనిద్దేసేన వా "నిమిత్త"న్తి వుచ్చతి.

౨౪౪. అఞ్ఞం బ్యాకరేయ్యన్తి ఏత్థ అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తో అత్తానం "అరహా అహ"న్తి జానాపేతీతి ఆహ "అరహా అహ"న్తి జానాపేయ్య"న్తి. **ఛ ఠానానీ**తి ఏత్థ ఠానసద్దో కారణత్థోతి ఆహ "ఛ కారణానీ"తి . "పటివిజ్ఝిత్వా"తిఆదినా **అధిముత్తో**తి పదస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. సద్దత్థో పన అధిముచ్చతీతి **అధిముత్తో**తి దట్ఠబ్బో. అరహత్తం వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి విత్థారో. **అసమ్మోహోతీ**తి ఏత్థ ఆకారత్థవాచకో **ఇతి**సద్దో పుబ్బపదేసుపి యోజేత్వా "నేక్ఖమం ఇతి వుచ్చతీ"తిఆదినా యోజనా కాతబ్బా.

"పటివేధరహిత"న్తి ఇమినా **కేవలం సద్ధామత్తక**న్తి ఏత్థ మత్తసద్దస్స నివత్తేతబ్బత్థం దస్సేతి. **పటివేధపఞ్ఞాయా**తి మగ్గపఞ్ఞాయ. "అసమ్మిస్స"న్తి ఇమినా కేవలసద్దస్స అసమ్మిస్సత్థం దస్సేతి. **పటిచయ**న్తి ఏత్థ పటిసద్దో అనుపచ్ఛిన్నత్థో, చిధాతు వడ్ఢనత్థోతి ఆహ "పునప్పునం కరణేన వడ్ఢి"న్తి, మగ్గపటివేధేన వీతరాగత్తాయేవాతి సమ్బన్ధో.
తన్నిన్నమానసోయేవాతి తస్మిం ఫలసమాపత్తివిహారే నిన్నమానసో ఏవ.

లాభసక్కారసిలోకన్తి ఏత్థ లభనం **లాభో,** సుట్ఠు కరణం **సక్కారో,** సిలోకనం వణ్ణభణనం **సిలోకో,** లాభో చ సక్కారో చ సిలోకో చ లాభసక్కారసిలోకన్తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "చతుపచ్చయలాభఞ్చా"తిఆది. **తేసంయేవా**తి చతున్నం పచ్చయానమేవ. "సీలఞ్చ వతఞ్చా"తి ఇమినా **సీలబ్బత**న్తిపదస్స ద్వన్దవాక్యం దస్సేతి.

భుససద్దస్స కలిఙ్గరత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “బలవన్తో”తి “ఖీణాసవస్సా”తి ఇమినా **నేవస్సాతి** ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతి. “గహేత్వా”తి ఇమినా **పరియాదియన్తీతి** ఏత్థ పరిపుబ్బఆపుబ్బదాధాతుయా గహణత్థం దస్సేతి. **హీతి** సచ్చం. కిలేసా కరోన్తీతి సమ్బన్ధో. **తేసన్తి** కిలేసానం. **ఆనేఞ్జప్పత్తన్తి** ఏత్థ ఇఞ్జనం కమ్పనం ఇఞ్జం, న ఇఞ్జం అనేఞ్జం, తమేవ ఆనేఞ్జం, తం పత్తన్తి ఆనేఞ్జప్పత్తన్తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అచలనప్పత్త”న్తి. **వయఞ్చాతి చసద్దో** అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థోతి ఆహ “వయమ్పి ఉప్పాదమ్పీ”తి.

ఉపాదానక్ఖయస్సాతి ఏత్థ ఉపాదానక్ఖయం అధిముత్తస్సాతి దస్సేన్తో ఆహ “ఉపయోగత్థే సామివచన”న్తి. “ఉప్పాదఞ్చ వయఞ్చా”తి ఇమినా **ఆయతనుప్పాదన్తి** ఏత్థ ఉప్పాదసద్దేన వయోపి అవినాభావతో గహేతబ్బోతి దస్సేతి. **సమ్మాతి** నిపాతో ఞాయత్థోతి ఆహ “హేతునా నయేనా”తి. **సన్తచిత్తస్సాతి** ఏత్థ సన్తసద్దస్స భేదాదీసుపి పవత్తత్తా ఇధ నిబ్బుతత్థే వత్తతీతి ఆహ “నిబ్బుతచిత్తస్సా”తి. **అనునయపటిఘేహీతి** అను పునప్పునం ఆరమ్మణే చిత్తం నేతీతి **అనునయో,** రాగో, ఆరమ్మణే పటిహఞ్ఞతీతి **పటిఘో,** దోసో, అనునయో చ పటిఘో చ అనునయపటిఘా, తేహి. ఇట్ఠే అనునయో, అనిట్ఠే పటిఘో హోతీతి సమ్బన్ధో దట్ఠబ్బో.

౧౪౮. దిగుణాదిఉపాహనపటిక్ఖేపకథా

౨౪౫. అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తీతి ఏత్థ అఞ్ఞాసద్దో సబ్బనామసుద్ధనామవసేన దువిధో. తేసు ఇధ సుద్ధనామం, తం పన బాలే చ దారకే చ అరహత్తే చ పవత్తతి, ఇధ పన అరహత్తేతి దస్సేన్తో ఆహ “అరహత్తం బ్యాకరోన్తీ”తి. **యేనాతి** సభావేన. **అరహాతి ఞాయతీతి** అరహాఇతి అత్థో ఞాయతి. **సోతి** సభావో. **సుత్తవణ్ణనాతోయేవాతి** అఙ్గుత్తరట్ఠకథాతో ఏవ. **న ఉపనీతోతి** న ఉపరి నీతో. **ఏకచ్చే మోఘపురిసాతి** ఏకచ్చేసద్దో అఞ్ఞోపరియాయో, మోఘసద్దో తుచ్ఛపేవచనోతి ఆహ “అఞ్ఞే పన తుచ్ఛపురిసా”తి. “హసమానా వియా”తి ఇమినా **హసమానకం మఞ్ఞేతి** ఏత్థ మఞ్ఞేసద్దో వియత్థోతి దస్సేతి. **అసన్తమేవాతి** అవిజ్జమానంయేవ. **ఏకపలాసికన్తి** ఏత్థ పలాససద్దో పణ్ణవాచకో. పటలం నామ పణ్ణం వియ హోతి, తస్మా “ఏకపటల”న్తి వుత్తం. **అసీతిసకటవాహేతి** ఏత్థ అసీతి పదం సకటపదేన సమ్బన్ధం కత్వా అసీతిసకటేహి వహితబ్బేతి అత్థో దట్ఠబ్బో. “ద్వే సకటభారా ఏకో వాహో”తి ఇమినా వాహానం చత్తాలీసభావం దస్సేతి. **సత్తహత్థికఞ్చ అనీకన్తి** ఏత్థ అనీకస్స సరూపం దస్సేన్తో ఆహ “ఛ హత్థినియో చా”తిఆది. సత్తన్నం హత్థీనం సమూహో **సత్తహత్థికం**. సత్తఅనీకత్తా ఏకూనపఞ్ఞాసహత్థినో హోన్తి. తేసు సత్త హత్థినో, ద్వాచత్తాలీస హత్థినియో హోన్తి. **ద్విగుణాతి** ఏత్థ గుణసద్దో పటలత్థోతి ఆహ “ద్విపటలా”తి. **గుణఙ్గుణూపాహనాతి** ఏత్థ ద్విగుణతిగుణానం విసుం గహితత్తా పారిసేసతో గుణఙ్గుణభావం దస్సేన్తో ఆహ “చతుపటలతో పట్ఠాయ వుచ్చతీ”తి. **గుణఙ్గుణూపాహనాతి** పటలపటలా ఉపాహనా, బహుపటలా ఉపాహనాతి అత్థో. ఉకారేన సహ యోజేత్వా గకారో సఞ్ఞాయితబ్బో చ లిఖితబ్బో చ. ఇదాని పోత్థకేసు పన ఉకారో న దిస్సతి.

౧౪౯. సబ్బనీలికాదిపటిక్ఖేపకథా

౨౪౬. సబ్బావ నీలికాతి సబ్బావ ఉపాహనాయో నీలికా, సబ్బట్ఠానేసు నీలమేతాసన్తి **సబ్బనీలికాతిపి** కాతబ్బో. **తత్థ చాతి** తేసు నీలికాదీసు చ. ఉమ్మారపుప్ఫస్స వణ్ణో వియ వణ్ణో ఏతిస్సాతి **ఉమ్మారపుప్ఫవణ్ణా**. ఏవం సేసేసుపి. **అద్దారిట్ఠకవణ్ణాతి** ఏత్థ **అద్దోతి** అల్లో. **అరిట్ఠోతి** ఫేణిలరుక్ఖో వా కాకో వా, తస్మా అద్దో అల్లో అరిట్ఠో ఫేణిలరుక్ఖో, కాకో వాతి

అద్దారిట్ఠో, తదేవ అద్దారిట్ఠకో, అద్దారిట్ఠకస్స వణ్ణో వియ వణ్ణో ఏతిస్సాతి అద్దారిట్ఠకవణ్ణా . **ఏతాసూతి** సబ్బనీలికాదీసు. **పుఞ్ఛిత్వాతి** పరిమజ్జిత్వా. **అప్పమత్తకేనాపీతి** పిసద్దో సమ్భావనే. సబ్బనీలాదికే భిన్నే కా నామ కథాతి అత్థో.

“యాసం వద్ధాయేవ నీలా”తి ఇమినా నీలకా వద్ధికా ఏతాసన్తి **నీలకవద్ధికాతి** ఛట్ఠీబాహిరత్థసమాసం దస్సేతి. **వద్ధికాతి** చ నద్ధి. సా హి ఉపాహనతలతో వద్ధయతీతి వద్ధికాతి చ ఉపాహనతలం బన్ధతి ఇమాయాతి వద్ధికాతి చ వుచ్చతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు పీతకవద్ధికాదీసు. **ఏతాయోపీతి** నీలకవద్ధికాదికా ఉపాహనాయోపి. **తలేతి** ఉపాహనాయ తలే. “ఖల్లకం బన్ధిత్వా”తి ఇమినా ఖల్లకేన బన్ధితబ్బాతి **ఖల్లకబద్ధాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **యోనకఉపాహనాతి** యోనకజాతీనం మనుస్సానం ఉపాహనా. **పలిగుణ్ఠిత్వాతి** పరిసమన్తతో వేఠేత్వా. “ఉపరి…పే॰… జఙ్ఘ”న్తి ఇమినా పుటబద్ధతో విసేసం దస్సేతి. **తూలపిచునాతి** తూలసఙ్ఖాతేన పిచునా. “తిత్తిరపత్తసదిసా”తి ఇమినా తిత్తిరస్స పత్తం వియ **తిత్తిరపత్తికాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **తిత్తిరోతి** చ ఏకో సకుణవిసేసో. **కణ్ణికట్ఠానేతి** ద్విన్నం వద్ధికానం ఏకతో సమాగమట్ఠానే. “మేణ్డ…పే॰… కతా”తి ఇమినా మేణ్డస్స విసాణేన సదిసా వద్ధికా ఏతాసన్తి **మేణ్డవిసాణవద్ధికాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **తథేవాతి** యథా మేణ్డఅజవిసాణసణ్ఠానే వద్ధే యోజేత్వా కతా, తథేవాతి అత్థో. “విచ్ఛికా…పే॰… కతా”తి ఇమినా విచ్ఛికాయ అళో **విచ్ఛికాళో**, సో వియ వద్ధికా ఏతాసన్తి **విచ్ఛికాళికాతి** వచనత్థం దస్సేతి. అళసద్దో “అళచ్ఛిన్నో”తిఆదీసు (మహావ॰ ౧౯౯) అఙ్గుట్ఠవాచకో, ఇధ పన నఙ్గుట్ఠవాచకో, తస్మా వుత్తం “నఙ్గుట్ఠసణ్ఠానే”తి. **తలేసూతి** ఉపాహనాయ తలేసు. “మోర…పే॰… సిబ్బికా”తి ఇమినా మోరపిఞ్ఛేహి పరిసమన్తతో, పరిక్ఖిపిత్వా వా సిబ్బితా **మోరపిఞ్ఛపరిసిబ్బితాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **చిత్రా ఉపాహనాయోతి** ఏత్థ చిత్రసద్దో విచిత్రత్థోతి ఆహ “విచిత్రా”తి. **ఏతాసూతి** ఖల్లకబద్ధాదీసు. **వళఞ్జేతబ్బాతి** పరిభుఞ్జితబ్బా. వళజి పరిభోగేతి ధాతుపాఠో (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౫ జకారన్తధాతు). తాలుజో తతియో. **తేసు పనాతి** ఖల్లకాదీసు పన. **సతి** సన్తేసూతి యోజనా. సీహచమ్మేన పరిక్ఖిపితబ్బాతి **సీహచమ్మపరిక్ఖతాతి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పరియన్తేసూ”తిఆది. **పక్ఖిబిళాలోతి** తులియో. సో హి పక్ఖయుత్తత్తా చ బిళాలముఖసదిసముఖత్తా చ పక్ఖిబిళాలోతి వుచ్చతి. ఇమినా **లువకచమ్మపరిక్ఖతాతి** ఏత్థ లువకసద్దో పక్ఖిబిళాలపరియాయోతి దస్సేతి. “ఉలూకచమ్మపరిక్ఖతా”తిపి పాఠో. **ఏతాసుపీతి** సీహచమ్మపరిక్ఖతాదీసుపి. యా కాచి ఉపాహనాయోతి సమ్బన్ధో.

౨౪౭. ఓముక్కన్తి ఏత్థ అవతూపసగ్గస్స వియోగత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పటిముఞ్చిత్వా అపనీత”న్తి. పురాణం గుణఙ్గుణూపాహనన్తి అత్థో.

౧౫౧. అజ్ఝారామే ఉపాహనపటిక్ఖేపకథా

౨౪౮. “యేన సిప్పేనా”తిఆదినా అభి అధికం జీవన్తి అనేనాతి **అభిజీవనం,** కింతం? సిప్పన్తి అత్థం దస్సేతి. **తస్సాతి** సిప్పస్స . **ఇధాతి** ఇమస్మిం సాసనే. యంసద్దో వచనవిపల్లాసోతి ఆహ “యే తుమ్హే”తి. **హీతి** సచ్చం. **యంనిపాతోతి** యంఇతి నిపాతో యదిసద్దస్స అత్థే పవత్తతీతి యోజనా. **ఆచరియా ఏవాతి** ఏవసద్దేన ఆచరియమత్తభావం పటిక్ఖిపతి. **హీతి** సచ్చం. **నోతి** అవస్సికో. **తన్తి** ఛబ్బస్సం. **నిస్సాయ వచ్ఛతీతి** అవస్సికస్స చతువస్సకాలే ఛబ్బస్సస్స దసవస్సికత్తా తం నిస్సాయ వసతి. ఉపజ్ఝాయమత్తం దస్సేన్తో ఆహ “ఉపజ్ఝాయస్సా”తిఆది. **మహన్తతరాతి** అత్తనో వుడ్ఢతరా. ఉపజ్ఝాయస్స మత్తం పమాణమేతేసన్తి **ఉపజ్ఝాయమత్తా**.

२४९. పాదతో నిక్ఖన్తేన ఖీలసదిసేన మంసేన పవత్తో ఆబాధో **పాదఖీలాబాధో**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "పాదతో"తిఆది. పాదతో నిక్ఖన్తన్తి సమ్బన్ధో.

२५०. తిణపాదుకాతిఆదీసు తిణేన కతా పాదుకా తిణపాదుకాతి వచనత్థాదిం దస్సేన్తో ఆహ "యేన కేనచి తిణేనా"తిఆది. తం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ. "భూమియం సుప్పతిట్ఠితాతి"ఆదినా న సక్కుమితబ్బాతి **అసఙ్కమనీయా**తి అత్థం దస్సేతి.

२५२. అఙ్గజాతేనేవాతి అత్తనో అఙ్గజాతేన ఏవ. **అఙ్గజాత**న్తి గావీనం అఙ్గజాతం. **ఓగాహేత్వా**తి ఏత్థ ఓత్యూపసగ్గో దళ్హత్థోతి ఆహ "దళ్హం గహేత్వా"తి.

१२३. యానాదిపటిక్ఖేపకథా

२५३. ఇత్థియుత్తేనాతి ఏత్థ రూళీవసేన ధేనుపి ఇత్థీ నామాతి ఆహ "ధేనుయుత్తేనా"తి. **పురిసన్తరేనా**తి ఏత్థ పురిసో ఏవ అన్తరో అఞ్ఞో ఏత్థాతి **పురిసన్తరం** యానం. పురిసన్తరో నామ అత్థతో సారథీతి ఆహ "పురిససారథినా"తి, యానేనాతి యోజనా. **గఙ్గామహియాయా**తి ఏత్థ గఙ్గా చ మహీ చ గఙ్గామహీ, తత్థ కీళికా గఙ్గామహియాతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "గఙ్గామహీకీళికాయా"తి. తత్థ హి ఇత్థిపురిసా యానేహి ఉదకకీళం కీళన్తి. **పురిసయుత్తం హత్థవట్టక**న్తి ఏత్థ "అనుజానామి భిక్ఖవే పురిసయుత్తఞ్చ హత్థవట్టకఞ్చా"తి దస్సేన్తో ఆహ "ఏత్థా"తిఆది. తత్థ **పురిసయుత్త**న్తి పురిసేన యుఞ్జితబ్బన్తి పురిసయుత్తం యానం. **హత్థవట్టక**న్తి హత్థేన వట్టేతబ్బన్తి హత్థవట్టకం యానం. **యానుగ్ఘాతేనా**తి యానస్స ఉల్లఙ్ఘిత్వా గమనేన. హనధాతు హి గత్యత్థో. తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యానం అభిరుహన్తస్సా"తిఆది. "తప్పచ్చయా"తి ఇమినా యానుగ్ఘాతేనాతి ఏత్థ హేత్వత్థే కరణవచనన్తి దస్సేతి. **పీఠకసివిక**న్తి పీఠేన సహ కతం సివికం. **పటపోతలిక**న్తి పటమయం పోటలికం.

१२४. ఉచ్చాసయనమహాసయనపటిక్ఖేపకథా

२५४. ఉచ్చం ఆసయనం **ఉచ్చాసయనం**. మహన్తం ఆసయనం **మహాసయనం**. ఆసన్దిఆదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **పమాణాతిక్కన్తాసన**న్తి దీఘాసనం. తఞ్హి ఆగమ్మ సదతి నిసీదతీతి ఏత్థ, ఆయతం వా సుట్ఠుం దదాతీతి **ఆసన్దీ**తి వుచ్చతి. **వాళరూపానీ**తి సీహబ్యగ్ఘాదివాళరూపాని. పాదేసు వాళరూపాని పరిచ్ఛిన్దిత్వా అఙ్కీయతి లక్ఖీయతీతి **పల్లఙ్కో. గోనకో**తి గవతి దీఘలోమేహి ఉగ్గచ్ఛతి ఏత్థాతి గోనకో. **కోజవో**తి కుయం భూమియం జవతి గచ్ఛతీతి కోజవో. **తస్సా**తి గోనకస్స. లోమాని చతురఙ్గులాధికాని హోన్తి కిరాతి యోజనా. **వానచిత్రఉణ్ణామయత్థరణో**తి వానేన సిబ్బనేన సఞ్జాతం చిత్రరూపమేత్థాతి వానచిత్రం, ఉణ్ణాయ నిబ్బత్తో **ఉణ్ణామయో,** సోయేవ అత్థరణో ఉణ్ణామయత్థరణో, వానచిత్రఞ్చ తం ఉణ్ణామయత్థరణో చేతి వానచిత్రఉణ్ణామయత్థరణో. **సేతత్థరణో**తి సేతత్థికేహి సేవీయతీతి సోతో, సోయేవ అత్థరణో సేతత్థరణో. ఇమినా అత్థేన పటతి సేతభావం గచ్ఛతీతి **పటికా**తి కాతబ్బం. పటికాసద్దోయం అఞ్ఞేన్దుపాసాణేపి పవత్తతి. **ఘనపుప్ఫకో**తి ఘనం కథినం పుప్ఫమేత్థాతి ఘనపుప్ఫకో. ఇమినా ఘనపుప్ఫసఙ్ఖాతం పటలమేత్థ అత్థీతి **పటలికా**తి దస్సేతి. **సో**తి అత్థరణో. **ఆమలకపటో**తి ఆమలకపుప్ఫం దస్సేత్వా కతో పటో. **తూలికా**తి తూలం పూరేత్వా కతా తూలికా. **వికతికా**తి సీహబ్యగ్ఘాదిరూపేహి (దీ. ని. అట్ఠ. १.१२) విచిత్తాకారేన కరీయతీతి వికతికా. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం**

‘‘**ఉద్దలోమీ**తి ఉభతోదసం ఉణ్ణామయత్థరణం. **ఏకన్తలోమీ**తి ఏకతోదసం ఉణ్ణామయత్థరణ”న్తి వుత్తం. ఇధ పన ‘‘**ఉద్దలోమీ**తి ఏకతో ఉగ్గతలోమం ఉణ్ణామయత్థరణం, **ఏకన్తలోమీ**తి ఉభతో ఉగ్గతలోమం ఉణ్ణామయత్థరణ”న్తి వుత్తం. తస్మా ద్వే అట్ఠకథాయో అఞ్ఞమఞ్ఞం విసదిసా హోన్తి. ఏత్థ దీఘనికాయట్ఠకథానయేన వచనత్థం కరిస్సామి. ఉట్ఠితం ద్వీహి పక్ఖేహి, ద్వీసు వా దసాసఙ్ఖాతం లోమమేత్థాతి **ఉద్దలోమీ**. నిగ్గహీతాగమం కత్వా “ఉన్దలోమీ”తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. ఏకస్మిం అన్తే దసాసఙ్ఖాతం లోమమేత్థాతి **ఏకన్తలోమీ**తి. **కోసేయ్యకట్టిస్సమయన్తి** ఏత్థ **కోసేయ్యన్తి** కోసియసుత్తం. **కట్టిస్సన్తి** కట్టిస్సనామకం వాకం. ఇమినా కోసేయ్యఞ్చ కట్టిస్సఞ్చ **కట్టిస్సానీ**తి విరూపేకసేసం కత్వా కట్టిస్సేహి పకతం అత్థరణం కట్టిస్సన్తి అత్థం దస్సేతి. **సుద్ధకోసేయ్యన్తి** రతనపరిసిబ్బితం సుద్ధకోసేయ్యం. ఇమినా సుద్ధకట్టిస్సమ్పి వట్టతీతి దస్సేతి.

సోళస నాటకిత్థియో ఠత్వా నచ్చం కరోన్తి ఏత్థాతి **కుత్తకన్తి** అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “సోళసన్న”న్తిఆది. **అజినచమ్మేహీ**తి అజినమిగచమ్మేహి, కతఇతి సమ్బన్ధో. **పవేణీ**తి దుపట్టతిపట్టాదీహి పరంపరవసేన కతత్తా “పవేణీ”తి వుచ్చతి. అజినచమ్మాని హి సుఖుమతరాని, తస్మా దుపట్టతిపట్టాదీని కత్వా పవేణివసేన కతాని. తస్మా వుత్తం “అజినపవేణీ”తి. “కదలిమిగచమ్మం నామా”తి ఇమినా తస్స చమ్మం కదలిమిగఇతి గహేతబ్బం ఉత్తరపదలోపవసేన వా ఉపచారేన వాతి దస్సేతి. **పవరసద్దో** ఉత్తమత్థోతి ఆహ “ఉత్తమపచ్చత్థరణ”న్తి. **తన్తి** కదలిమిగపవరపచ్చత్థరణం. **సఉత్తరచ్ఛదన్తి** ఏత్థ సకారో సహసద్దకారియోతి దస్సేన్తో ఆహ “సహ ఉత్తరచ్ఛదేనా”తి. “ఉపరీ”తి ఇమినా ఉత్తరసద్దస్స సేట్ఠాదయో నివత్తేతి. “సద్ధి”న్తి ఇమినా సహసద్దస్స తుల్యత్థం నివత్తేతి. “సేత...పే.... న వట్టతీ”తి ఇమినా రత్తవితానం హేట్ఠా కప్పియపచ్చత్థరణే సతిపి న వట్టతీతి దస్సేతి . కస్మా? రత్తవితానస్స అకప్పియత్తా. **ఉభతోలోహితకూపధానన్తి** ఏత్థ ఉభసరూపం దస్సేతుం వుత్తం “సీసూపధానఞ్చ పాదూపధానఞ్చా”తి. సీసో ఉపగన్త్వా తిట్ఠతి ఏత్థాతి **ఉపధానం,** ఉప భుసం వా సుఖం ధారేతీతి **ఉపధానం,** బిబ్బోహనం. సచే పమాణయుత్తం, తం ఉపధానం వట్టతీతి యోజనా.

౧౫౫. సబ్బచమ్మపటిక్ఖేపాదికథా

౨౫౫. దీపిపోతకోతి దీపిపోతో వియాతి దీపిపోతకో వచ్ఛో. **భిత్తిదణ్డకాదీసూ**తి భిత్తిసమ్బన్ధేసు దణ్డకాదీసు. ఆదిసద్దేన భిత్తిథమ్భాదయో సఙ్గణ్హాతి.

౨౫౬. యో న సక్కోతి అనుపాహనో గామం పవిసితుం, సో గిలానో నామాతి యోజనా.

౧౫౭. సోణకుటికణ్ణవత్థుకథా

౨౫౭. ఏతేనాతి “కురరఘరే”తి పాఠేన. **అస్సా**తి మహాకచ్చానస్స. **పపాతనామకే**తి యస్మా మహాతటో ఏత్థ అత్థి, తస్మా పపాతనామకో హోతి. **ఏతేనా**తి “పపాతకే పబ్బతే”తి పాఠేన. **అస్సా**తి మహాకచ్చానస్స. కోటిఅగ్ఘనకం పిళన్ధనం కణ్ణే ఏతస్సత్థీతి **కుటికణ్ణో**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “కోటిఅగ్ఘనకం పనా”తిఆది. పిళన్ధతి అనేనాతి **పిళన్ధనం,** అలఙ్కారో . దన్తజో చతుత్థక్ఖరో. “పసాదజనక”న్తి ఇమినా పసాదం జనేతీతి **పాసాదికో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **పసాదనీయన్తి** పసాదితబ్బం, పసాదితుం అరహన్తి అత్థో. **అత్థవచనన్తి** అత్థో వుచ్చతి అనేనాతి అత్థవచనం. పాళియం ఇదాని పోత్థకేసు “పసాదనీయ”న్తి పాఠో నత్థి. “పాసాదిక”న్తిపదస్స పుబ్బే “దస్సనీయ”న్తి పాఠోయేవ అత్థి. **ఉత్తమదమథసమథన్తి**ఏత్థ దమథసద్దస్స ఞాణత్థఞ్చ ఇన్ద్రియసంవరత్థఞ్చ సమథసద్దస్స సమాధత్థఞ్చ చిత్తూపసమత్థఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “ఉత్తమం

దమథఞ్చా”తిఆది. చసద్దేన ద్వన్దవాక్యం దస్సేతి. **విసూకాయికవిప్ఫన్దితాన**న్తి విసూకాయ పటిపక్ఖాయ పవత్తానం దిట్ఠిచిత్తసఙ్ఖాతానం వివిధచలనానం. “వీరియిన్ద్రియ”న్తి ఇమినా **యతిన్ద్రియ**న్తి ఏత్థ **యత**సద్దో వీరియవాచకోతి దస్సేతి. **నాగ**న్తి ఏత్థ నత్థి ఆగు పాపమేతస్సాతి నాగోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “ఆగువిరహిత”న్తి కిం దివసతో పట్ఠాయాతి ఆహ “మమ పబ్బజ్జాదివసతో పట్ఠాయా”తి. కణ్హా మత్తికా ఉత్తరి ఏత్థాతి **కణ్హుత్తరా**తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “కణ్హమత్తికుత్తరా”తి. “ఉపరీ”తి ఇమినా ఉత్తరసద్దస్స అత్థం దస్సేతి. “గున్నం ఖురేహీ”తి ఇమినా గున్నం ఖురకణ్టకసదిసత్తా **గోకణ్టకా** నామాతి దస్సేతి. తే గోకణ్టకే రక్ఖితున్తి సమ్బన్ధో. ఏవం ఖరా భూమి హోతీతి యోజనా. **ఏతేహీ**తి ఏరగూఆదీహి చతూహి తిణేహి. **త**న్తి ఏరగూతిణం. **తేనా**తి మోరగూతిణేన. జన్తుస్స వణ్ణోతి సమ్బన్ధో. **సేనాసనం పఞ్ఞపేసీ**తి ఏత్థ కిం నామ సేనాసనం పఞ్ఞపేసీతి ఆహ “భిసిం వా కటసారకం వా పఞ్ఞపేసీ”తి. పఞ్ఞపేత్వా చ పన సోణస్స ఆరోచేసి. కిం ఆరోచేసీతి ఆహ “ఆవుసో”తిఆది. సత్థా వసితుకామోతి సమ్బన్ధో.

౨౫౮. “తస్స సోణస్సా”తి ఇమినా **పటిభాతు త**న్తి ఏత్థ “త”న్తిపదం సామ్యత్థే ఉపయోగవచనన్తి దస్సేతి. **త**న్తి తవ. **అట్ఠకవగ్గికానీ**తి అట్ఠపమాణో, అట్ఠసమూహో వా వగ్గో ఏతేసన్తి అట్ఠకవగ్గికాని. కామసుత్తాదీని (సు॰ ని॰ ౭౭౨ ఆదయో) సోళస సుత్తాని. **యో**తి పుగ్గలో, సమన్నాగతోతి సమ్బన్ధో. **అరియోపీ**తి పిసద్దో న కేవలం సుచిసమన్నాగతోయేవ పాపే న రమతి, అథ ఖో అరియోపీతి దస్సేతి. “పటిభాతు త”న్తి పాఠతో యావ “సుచీతి వుత్త”న్తి పాఠా కేసుచియేవ అట్ఠకథాపోత్థకేసు అత్థి. **అయం ఖ్వస్సా**తి ఏత్థ **అస్స**సద్దో ఆఖ్యాతోతి ఆహ “భవేయ్యా”తి. **పరిదస్సేసీ**తి పఞ్చ వరాని పరిచ్ఛిన్దిత్వా దస్సేసి. యం వచనం మే ఉపజ్ఝాయో జానాపేతి, తస్స వచనస్స అయం కాలో భవేయ్యాతి యోజనా.

౨౫౯. **వినయధరపఞ్చమేనా**తి ఏత్థ ఉపజ్ఝాయపఞ్చమేనాతి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “అనుస్సావనాచరియపఞ్చమేనా”తి. **ఉపాహనకోసకో**తి ఉపాహనాయ పక్ఖిపనోకాసో కోసకో. ఏళకచమ్మఅజచమ్మేసు అకప్పియం నామ నత్థి. మిగచమ్మే పన కిఞ్చి వట్టతి, న కిఞ్చి వట్టతి . తం విభజిత్వా దస్సేన్తో ఆహ “మిగచమ్మే”తిఆది. **ఏతేసంయేవా**తి ఏణిమిగాదీనం ఛన్నమేవ. **అఞ్ఞేసం పనా**తి ఛహి మిగేహి అవసేసానం పన. తేసం చమ్మం న వట్టతీతి సమ్బన్ధో.

గాథాయం మక్కటో చ కాళసీహో చ సరభో చ కదలిమిగో చ కేచి యే వాళమిగా అత్థి, తే చాతి యోజనా. **తేస**న్తి మక్కటాదీనం.

తత్థాతి గాథాయ, మక్కటాదీసు వా. “సీహబ్యగ్ఘఅచ్ఛతరచ్ఛా”తి ఇమినా వాళమిగానం సరూపం దస్సేతి. ఏత్తకాయేవ వాళమిగాతి ఆహ “న కేవల”న్తిఆది. **ఏతేసంయేవా**తి సీహబ్యగ్ఘఅచ్ఛతరచ్ఛానమేవ. న చమ్మం న వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **యేస**న్తి ఛన్నం ఏణిమిగాదీనం. **తే**తి ఛ ఏణిమిగాదికే. **హి** సచ్చం సబ్బేసం ఏతేసం వాళమిగానం చమ్మం న వట్టతీతి యోజనా. **ఆహరిత్వా వా న దిన్న**న్తి ఆహరిత్వా వా హత్థే వా పాదమూలే వా ఠపేత్వా న దిన్నం. “గణనం న ఉపేతీ”తి ఇమినా గణనం ఉపగచ్ఛతీతి **గణనూపగ**న్తి అత్థం దస్సేతి. **అధిట్ఠితఞ్చా**తి అధిట్ఠితం పన. **యదా**తి యస్మిం కాలే. **తతో**తి కాలతో.

ఇతి చమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౬. భేసజ్జక్ఖన్ధకం

౧౬౦. పఞ్చభేసజ్జాదికథా

౨౬౦. భేసజ్జక్ఖన్ధకే సరదకాలే ఉప్పన్నే **సారదికే**తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సరదకాలే ఉప్పన్నేనా"తి. "పిత్తాబాధేనా"తి ఇమినా ఆబాధస్స సరూపం దస్సేతి. పిత్తాబాధస్స కారణం విత్థారేన్తో ఆహ "తస్మిం హీ"తిఆది. **తేనా**తి హేతునా. **తేస**న్తి భిక్ఖూనం. **కోట్ఠబ్భన్తరగత**న్తి కోట్ఠస్స అబ్భన్తరం గతం. అన్తస్స అన్తో పవిసనం హోతీతి అధిప్పాయో. **ఆహారత్థ**న్తి ఆహారస్స కిచ్చం, ఆహారేన వా కత్తబ్బం కిచ్చం.

౨౬౧. **నచ్ఛాదేన్తీ**తి తాని భేసజ్జాని భోజనాని నచ్ఛాదేన్తి. కస్మా? భోజనానం అజీరణత్తా . ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "న జీరన్తీ"తి. నచ్ఛాదత్తా న వాతరోగం పటిప్పస్సమ్భేతుం సక్కోన్తి. ఏత్థ చ "న జీరన్తీ"తి ఇమినా నచ్ఛాదనస్స కారణం దస్సేతి. "న వాత...పే.... సక్కోన్తీ"తి ఇమినా తస్సేవ ఫలం దస్సేతీతి దట్ఠబ్బం. "సినిద్ధానీ"తి ఇమినా సినిహన్తీతి **సేనేహికానీ**తి అత్థం దస్సేతి. **భత్తచ్ఛన్నకేనా**తి ఏత్థ భత్తస్స అచ్ఛన్నకం నామ భత్తస్స అరోచికం భత్తస్స రుచియా అనుప్పాదకన్తి ఆహ "భత్తారోచకేనా"తి.

౨౬౨. **అచ్ఛవస**న్తిఆదీసు వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. పాళియం "పటిగ్గహితం నిప్పక్కం సంసట్ఠ"న్తి పదానం కిరియావిసేసనం కత్వా "పరిభుఞ్జితు"న్తి పదేన సమ్బన్ధితబ్బభావం దస్సేతుం వుత్తం "కాలే పటిగ్గహితన్తి ఆదీసూ"తిఆది. **తేలపరిభోగేన పరిభుఞ్జితు**న్తి ఏత్థ కిత్తకం కాలం తేలపరిభోగేన పరిభుఞ్జితబ్బన్తి ఆహ "సత్తాహకాల"న్తి.

౧౬౧. మూలాదిభేసజ్జకథా

౨౬౩. **మూలభేసజ్జాదివినిచ్ఛయోపీ**తి పిసద్దో అచ్ఛవసన్తిఆదీసు వినిచ్ఛయం అపేక్ఖతి. **ఇధా**తి భేసజ్జక్ఖన్ధకే. **యం య**న్తి వినిచ్ఛయం. **పిసనసిలా**తి పిసతి ఏత్థాతి **పిసనా,** సాయేవ సిలాతి పిసనసిలా. ఇమినా అచలం హుత్వా నిసీదతీతి **నిసదో**తి అత్థం దస్సేతి. **పిసనపోతకో**తి పిసతి అనేనాతి పిసనో, సోయేవ పోతకోతి పిసనపోతకో, ఇమినా నిసదతో పోతకోతి **నిసదపోతకో**తి అత్థం దస్సేతి. **హిఙ్గుజాతియో**తి హిఙ్గుకులాని.

సాముద్దన్తి ఏత్థ సముద్దే సన్తిట్ఠతీతి సాముద్దన్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సముద్దతీరే"తిఆది. "తీరే"తి ఇమినా సముద్దేతి ఏత్థ సత్తమీవిభత్తియా సమీపత్థే పవత్తభావం దస్సేతి. **పకతిలోణ**న్తి సభావలోణం, న దబ్బసమ్భారేహి సద్ధిం పచితన్తి అత్థో. "పబ్బతే ఉట్ఠహతీ"తి ఇమినా సిన్ధునామకే పబ్బతే ఉట్ఠహతీతి **సిన్ధవ**న్తి అత్థం దస్సేతి. ఉబ్భితో భూమితో ఈరతి ఉగ్గచ్ఛతీతి **ఉబ్భిర**న్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "భూమితో అఙ్కురం ఉట్ఠహతీ"తి. ఇమినా అట్ఠకథానయేన ఓట్ఠజో తతియక్ఖరోయేవ యుజ్జతి, పోత్థకేసు పన చతుత్థక్ఖరోయేవ దిస్సతి. "ఉబ్భిద"న్తిపి పాఠో. **బిల**న్తి కోట్ఠాసో. తస్మా దబ్బసమ్భారేహి బిలేహి సద్ధిం పచితం బిలన్తి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "దబ్బసమ్భారేహి సద్ధిం పచిత"న్తి. అభిధానే పన (అభిధానే ౪౬౧ గాథాయం) "బిలాల"న్తి పాఠో అత్థి. **త**న్తి బిలం.

౨౬౪. అస్సాదీనం కాయగన్ధో వియ కస్సచి కాయగన్ధో హోతీతి యోజనా. **తస్సాపీ**తి భిక్ఖునోపి. పిసద్దేన కణ్డువాబాధభిక్ఖుఆదయోపి సమ్పిణ్డేతి. ఛకణసద్దస్స అస్సాదీనం మలేపి పవత్తనతో వుత్తం "గోమయ"న్తి. **పాకతికచుణ్ణమ్పీ**తి అపక్కరజనచుణ్ణమ్పి. **ఏతమ్పీ**తి పాకతికచుణ్ణమ్పి.

తన్తి ఆమకమంసం, న ఖాదీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** ఆమకలోహితం వా, న పివీతి సమ్బన్ధో. **అమనుస్సోతి** మనుస్ససదిసో భూతో. **తన్తి** ఆమకమంసలోహితం.

౨౬౩. "**అఞ్జన**"న్తి నామం సామఞ్ఞన్తి ఆహ "అఞ్జనన్తి సబ్బసఙ్గాహకవచనమేత"న్తి. **సబ్బసఙ్గాహకవచన**న్తి సబ్బేసం అఞ్జనానం సఙ్గాహకవచనం. **ఏత**న్తి "అఞ్జన"న్తి ఏతం వచనం. అఞ్జతి చక్ఖుం మక్ఖేతి అనేనాతి **అఞ్జనం,** అఞ్జతి చక్ఖుం బ్యత్తం కరోతీతి వా **అఞ్జనం,** తాలుజో తతియక్ఖరో. **కపల్ల**న్తి కపల్లే పవత్తం. కపాలఞ్హి దీపసిఖాయ ఉపరి నికుజ్జిత్వా తత్థ పవత్తం మసి "కపల్ల"న్తి వుచ్చతి. తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "దీపసిఖతో గహితమసీ"తి. **అఞ్జనూపపిసనేహీతి** ఏత్థ అఞ్జనేహి సద్ధిం ఉపనేతుం పిసితబ్బన్తి అఞ్జనూపపిసనన్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్జనేన సద్ధిం ఏకతో పిసితేహీ"తి. "ఏకతో"తి ఇమినా "సద్ధి"న్తి పదస్సేవ అత్థం దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం. యంకిఞ్చి అఞ్జనూపపిసనం చుణ్ణం న న వట్టతీతి యోజనా. అథ వా న వట్టతి న హోతి, వట్టతియేవాతి యోజనా. ఇమస్మిం నయే "న వట్టతీ"తి ఆఖ్యాతపదం కిరియాన్తరాపేక్ఖత్తా కత్తా హోతి. ఆఖ్యాతేసుపి హి కత్తుత్తఞ్చ కమ్మత్తఞ్చ లబ్భతి. **చన్దన**న్తిఆదీని సువిఞ్ఞేయ్యానేవ.

అట్ఠిమయన్తి పదస్స అతిబ్యాపితదోసం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "మనుస్సట్ఠిం ఠపేత్వా"తి. **సలాకట్ఠానియ**న్తి ఏత్థ సలాకా తిట్ఠన్తి ఏత్థాతి సలాకట్ఠానియన్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యత్థా"తిఆది. తత్థ **యత్థా**తి యస్మిం సుసిరదణ్డకాదికే. **సలాక**న్తి అఞ్జనిసలాకం. **ఓదహన్తీ**తి ఠపేన్తి. **అంసబద్ధకో**తి అంసే బద్ధతి అనేనాతి అంసబద్ధకో. **యమకనత్థుకరణి**న్తి నత్థుం కరీయతి ఇమాయాతి నత్థుకరణీ, యమకా నత్థుకరణీ యమకనత్థుకరణీ.

౨౬౪. తం సబ్బం తేలపాకన్తి సమ్బన్ధో. "అతి వియ ఖిత్తమజ్జానీ"తి ఇమినా అతి వియ ఖిపీయన్తి పక్ఖిపీయన్తీతి అతిఖిత్తాని, తానియేవ మజ్జాని అతిఖిత్తమజ్జానీతి వచనత్థం దస్సేతి.

పణ్ణసేదన్తి పణ్ణేహి సేదం. **అబ్భఙ్గాన**న్తి అబ్భఙ్గేహి. **తత్థా**తి తేసు పంసువాలికాదీసు. **వాతహరణపణ్ణానీ**తి వాతస్స అపనయనాని ఉద్దాలాదీని పణ్ణాని. **తత్థా**తి తేసు పణ్ణేసు. **నానాపణ్ణభఙ్గకుథిత**న్తి నానాపణ్ణానియేవ భఞ్జితబ్బట్ఠేన నానాపణ్ణభఙ్గం, తేన కుథితం నానాపణ్ణభఙ్గకుథితం. **ఉణ్హోదకస్సా**తి ఉణ్హోదకేన. **తత్థా**తి ఉదకకోట్ఠకే.

పబ్బే పబ్బేతి ఫళుమ్హి ఫళుమ్హి. **యేనా**తి పజ్జేన. తం పజ్జం అభిసఙ్ఖరితున్తి యోజనా. "పాదానం సప్పాయభేసజ్జ"న్తి ఇమినా పాదస్స హితం పజ్జన్తి వచనత్థం దస్సేతి. **తిలకక్కేనా**తి ఏత్థ కక్కసద్దస్స చుణ్ణవాచకత్తా "పిట్ఠేహీ"తి వుత్తం. కబళేన పక్ఖిపనం **కబళికం.** సత్తుపిణ్డస్స భత్తకబళసదిసత్తా **సత్తుపిణ్డ**న్తి వుత్తం. **ఆణి వియా**తి ఖీలా వియ. **ఖారేనా**తి లోణసక్ఖరికమయేన ఖారేన. వికాసం రున్ధతీతి **వికాసికం,** తేలరున్ధనపిలోతికం. **వణకమ్మ**న్తి వణస్స, వణే వా కమ్మం.

౨౬౫. సప్పదట్ఠకాలేయేవ కిం సామం గహేత్వా పరిభుఞ్జితబ్బన్తి ఆహ "న కేవల"న్తిఆది. **ఇద**న్తి మహావికటం, పరిభుఞ్జికబ్బన్తి సమ్బన్ధో . **అఞ్ఞేసు పనా**తి సప్పదట్ఠతో అఞ్ఞేసు పన. సచే భూమిపత్తో గూథో హోతి, పటిగ్గహేతబ్బోతి యోజనా.

౨౬౬. వసీకరణపానకసముట్ఠితరోగోతి కన్తిభావసఙ్ఖాతం వసం కరోతి అనేనాతి వసీకరణం, భేసజ్జం, పివతే పానం, తంయేవ పానకం, వసీకరణస్స పానకం వసీకరణపానకం, తేన సముట్ఠితో రోగో వసీకరణపానకసముట్ఠితరోగో. ఇమినా **ఘరదిన్నకాబాధో**తి ఏత్థ ఘరణియా దిన్నేన వసీకరణపానకేన సముట్ఠితో ఆబాధో ఘరదిన్నకాబాధోతి వచనత్థం దస్సేతి.

సీతాయ ఆలోళేతబ్బన్తి **సీతాలోళం,** ఉదకం. సీతాసద్దో నఙ్గలలేఖాసఙ్ఖాతం ఫాలపద్ధతిం ముఖ్యతో వదతి, ఫాలపద్ధతికరే ఫాలే లగ్గమత్తికం ఉపచారతో వదతి. తేన వుత్తం "సీతాయ ఆలోళేతబ్బ"న్తి. అట్ఠకథాయమ్పి తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "నఙ్గలేనా"తిఆది.

విపక్కగహణికోతి విసేసేన పాచాపనగహణికో. **ముత్తహరీతక**న్తి ఏత్థ "ముత్త"న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి గోముత్తమేవ గహేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ "గోముత్తపరిభావితం హరీతక"న్తి. ఇమినా ముత్తేన పరిభావితం హరీతకం ముత్తహరీతకన్తి వచనత్థం దస్సేతి. **తణ్డులకసటో**తి తణ్డులధోవనోదకకసటో ధోతసినిద్ధో, **సోవ** ముగ్గపచితపానీయోతి యోజనా. "మంసరసేనా"తి ఇమినా మంసరసో మంసేన పటిచ్ఛాదేతబ్బన్తి **పటిచ్ఛాదనీయ**న్తి వుచ్చతీతి దస్సేతి.

౧౬౩. గుళాదిఅనుజాననకథా

౨౮౨. హీతి సచ్చం. **పక్కత్తా**తి ముగ్గానం పక్కభావతో. **తే**తి ముగ్గా.

౨౮౪. అకప్పియకుటియన్తి అకప్పియకుటియా అన్తో. **అస్సా**తి భిక్ఖునో న వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **తమ్పీ**తి ఉణ్హయాగుమ్పి. పిసద్దేన పగేవ ఆమిసం పచితున్తి దస్సేతి. **ఉత్తణ్డులభత్త**న్తి పక్కతణ్డులతో వియోగోతి ఉత్తణ్డులో, ఉకారో హి వియోగత్థవాచకో, అపక్కతణ్డులోతి అత్థో. ఉత్తణ్డులమయం భత్తన్తి ఉత్తణ్డులభత్తం. సకిం కుథితేసు ఖీరతక్కాదీసు అగ్గిం దాతుం వట్టతీతి యోజనా. బిళాలాదీనం సత్తానం సమూహో రూళ్హీవసేన **ఉక్కపిణ్డకో**తి వుచ్చతీతి ఆహ "బిళాలమూసికగోధామఙ్గుసా"తి. విఘాసాదభావేన నిహతమానత్తా కాయవాచం దమేతీతి **దమకో** విఘాసాదోతి ఆహ "విఘాసాదా"తి.

౨౮౬. తతో నీహటన్తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ "యత్థా"తిఆది. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానే. **నీహట**న్తి నీహరిత్వా హరితం.

౨౮౭. వనట్ఠం పోక్ఖరట్ఠన్తి ఏత్థ వనే తిట్ఠతీతి **వనట్ఠో**, పోక్ఖరే తిట్ఠతీతి **పోక్ఖరట్ఠో**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "వనే చేవా"తిఆది. "పదుమినిగచ్ఛే"తి ఇమినా పోక్ఖరసద్దో పదుమవాచకోతి దస్సేతి. యస్స బీజం అఙ్కురం న జనేతి, తం ఫలం **అబీజం** నామాతి యోజనా.

౧౬౪. సత్థకమ్మపటిక్ఖేపకథా

౨౭౯. దుక్ఖేన రుపతీతి **దురోపయో**తి దస్సేన్తో ఆహ "దుక్ఖేన రుహతీ"తి. **సత్థకమ్మం వా వత్థికమ్మం వా**తి ఏత్థ సత్థేన కాతబ్బం కమ్మం **సత్థకమ్మం,** వత్థిపీళనం కాతబ్బం కమ్మం **వత్థికమ్మ**న్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యథా పటిచ్ఛన్నే"తిఆది. "సూచియా వా"తిఆదినా సత్థకమ్మన్తి ఏత్థ "సత్థ"న్తి పదం ఉపలక్ఖణమత్తన్తి దస్సేతి. "సత్థేన వా"తి పదం "ఛిన్దనం వా ఫాలనం వా"తిపదేహి యోజేతబ్బం. "సూచియా వా కణ్టకేన వా సత్తికాయ వా"తిపదాని "విజ్ఝనం వా"తి పదేన యోజేతబ్బాని. "పాసాణసక్ఖలికాయ వా నఖేన వా"తి పదాని "లేఖనం వా"తి పదేన యోజేతబ్బాని. **ఏత**న్తి సత్థేన ఛిన్దనాదికమ్మం. **ఏత్థ చా**తి సత్థకమ్మవత్థికమ్మేసు. **తత్థ పనా**తి సమ్బాధే పన. **తేనా**తి ఖారాదినా. వచ్చమగ్గే యాయ

భేసజ్జమక్ఖితాదానవట్టియా ఖారకమ్మం వా కరోన్తి, యాయ వేళునాళికాయ తేలం వా పవేసేన్తి, సా భేసజ్జమక్ఖితాదానవట్టి వా సా వేళునాళికా వా వట్టతియేవాతి యోజనా.

౨౮౦. తం దివసన్తి తస్మిం దివసే. కిఞ్చి సత్థన్తి యోజనా. **ఇమాయాతి** సుప్పియాయ అఞ్ఞం కిఞ్చి అదేయ్యం కిమ్పి భవిస్సతీతి యోజనా. **యత్ర నామాతి** ఏత్థ త్రపచ్చయో కారణత్థే హోతీతి ఆహ "యస్మా నామా"తి. "వీమంసీ"తి ఇమినా **పటివేక్ఖీతి** ఏత్థ పటిఅవపుబ్బో ఇక్ఖధాతు వీమంసనత్థోతి దస్సేతి. **అసుకమంసన్తి** అసుకం మంసం, అసుకస్స వా సత్తస్స మంసం.

౧౬౮. హత్థిమంసాదిపటిక్ఖేపకథా

౨౮౧. అరఞ్ఞకోకా నామాతి ససబిళాలాదయో సత్తే ఖాదనత్థాయ కుకతి ఆదదాతీతి **కోకో** అరఞ్ఞే జాతో కోకో **అరఞ్ఞకోకో, సునఖసదిసాతి** గామసునఖేన సదిసా. **తేసన్తి** అరఞ్ఞకోకానం. **యో పనాతి** సునఖో పన, ఉప్పన్నోతి సమ్బన్ధో. **గామసునఖియాతి** సామ్యత్థే సామివచనం. **కోకేనాతి** సహాదియోగే కరణవచనం. తాని పదాని "సంయోగేనా"తి పదేన యోజేతబ్బాని. **తస్సాతి** సునఖస్స.

ఏత్థాతి మనుస్సమంసాదీసు. **సజాతికతాయాతి** సమానజాతికభావతో. **అనుపద్దవత్థాయాతి** అనుపద్దవత్థం, పటిక్ఖిత్తానీతి సమ్బన్ధో. **ఆపత్తీతి** మనుస్సమంసే థుల్లచ్చయేన, సేసే దుక్కటేన ఆపత్తి. **ఉద్దిస్స కతం పనాతి** భిక్ఖుం ఉద్దిస్స కతమంసం పన.

౧౭౦. యాగుమధుగోళకాదికథా

౨౮౨. ఏకకోతి ఏత్థ ఏకతో అసహాయత్థే కపచ్చయోతి ఆహ "నత్థి మే దుతియో"తి. **సోతి** బ్రాహ్మణో. **వయం కత్వాతి** పరిబ్బయం కత్వా, పటియాదాపేసి కిరాతి యోజనా. **అనుమోదనగాథాయాతి** అనుమోదనపకాసకాయ గాథాయ. "పత్థయతం ఇచ్ఛత"న్తి పదానం అలమత్థపయోగే సమ్పదానత్తా వుత్తం "అలమేవ దాతున్తి ఇమినా సమ్బన్ధో"తి. **సోయేవ గహేతబ్బోతి** "దాతు"న్తిభావస్స కత్తుభావేన సో ఏవ పాఠో గహేతబ్బోతి అత్థో.

౨౮౩. యా యాగు పవారణం జనేతి, సా యాగు **భోజ్జయాగు** నామాతి యోజనా. **యన్తి** కాలం. "ఆదిం కత్వా"తి ఇమినా **యదగ్గేనాతి** ఏత్థ అగ్గసద్దో ఆద్యత్థో కిరియావిసేసనత్థే కరణవచనన్తి దస్సేతి. "సగ్గనిబ్బత్తకపుఞ్ఞ"న్తి ఇమినా **సగ్గాతి** ఏత్థ ఫలూపచారం దస్సేతి. **సోతి** గుళో.

౨౮౪. తథారూపేనాతి తథాసభావేన. గుళస్స అనురూపసభావేనాతి అత్థో.

౧౭౩. పాటలిగామవత్థుకథా

౨౮౫. యథా సబ్బం సన్థతం హోతి, ఏవం తథా సబ్బసన్థరిసన్థతన్తి యోజనా.

౨౮౬. సునిధో చ వస్సకారో చాతి ఏత్థ చకారేహి ద్వన్దవాక్యం దస్సేతి. **ఆయముఖపచ్ఛిన్దనత్థన్తి** సుఙ్కముఖస్స పచ్ఛేదనత్థం. "ఘరవత్థూనీ"తి ఇమినా వత్థుసద్దస్స కారణదబ్బత్థే పటిక్ఖిపిత్వా భూభేదత్థం దీపేతి. తా దేవతా నామేన్తి

కిరాతి యోజనా. **యథానురూపన్తి** యం యం భోగబలానురూపం. **లోకేతి** సత్తలోకే. **సద్దోతి** కిత్తిఘోసో. **తేనేవాతి** తేన సద్దస్స అబ్భుగ్గతహేతునా ఏవ. "ఓసరణట్ఠానం నామా"తి ఇమినా **అరియం ఆయతనన్తి** ఏత్థ ఆయతనసద్దో సమోసరణట్ఠానత్థోతి దస్సేతి. యత్తకం కయవిక్కయట్ఠానం నామాతి సమ్బన్ధో. "వాణిజానం…పే.… కయవిక్కయట్ఠానం నామా"తి ఇమినా వణిజా పతన్తి సన్నిపతన్తి ఏత్థాతి **వణిప్పతోతి** వచనత్థం దస్సేతి. "వణిజపతో"తి వత్తబ్బే జకారలోపోతి దట్ఠబ్బో. పాళియం "తేస"న్తి పాఠసేసస్స అజ్ఝాహరితబ్బభావం దస్సేతుం వుత్తం "తేసం అరియాయతనవాణిజపతాన"న్తి. **తేసన్తి** చ సామ్యత్థే సామివచనం, నిద్ధారణత్థే వా విభత్తఅపాదానత్థే వా. **ఇదన్తి** పురం . **పుటభేదనన్తి** ఏత్థ పుటం భిన్దన్తి ఏత్థాతి **పుటభేదనన్తి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "భణ్డికభేదనట్ఠాన"న్తి. "సముచ్చయత్థో వాసద్దో"తి వుత్తవచనం విత్థారేన్తో ఆహ "తత్ర హీ"తిఆది. తత్థ **తత్రాతి** పాటలిపుత్తే, తీసు వా అగ్గిఉదకమిథుభేదేసు. "అఞ్ఞమఞ్ఞభేదా"తి ఇమినా **మిథుభేదాతి** ఏత్థ మిథుసద్దస్స అఞ్ఞమఞ్ఞపేవచనభావం దస్సేతి. ఉళుమ్పకుల్లసద్దానం అత్థే సమానేపి కరణవిసేసం దస్సేన్తో ఆహ "ఉళుమ్ప"న్తిఆది. ఉళు వుచ్చతి ఉదకం, తతో పాతి రక్ఖతీతి **ఉళుమ్పో**. కం వుచ్చతి ఉదకం, తస్మిం ఉలతి గచ్ఛతీతి **కుల్లో**.

అణ్ణవన్తి ఏత్థ అణ్ణవో నామ కిం సముద్దస్స నామన్తి ఆహ "అణ్ణవ"న్తిఆది. "అణ్ణవ"న్తి ఏతం నామం ఉదకట్ఠానస్స అధివచనన్తి యోజనా. అణ్ణో వుచ్చతి ఉదకం, తం ఏతస్మిం అత్థీతి **అణ్ణవో**. సరసద్దస్స అకారాదిమ్హి చ కణ్ఠే చ పవత్తనతో వుత్తం "సరన్తి ఇధ నదీ అధిప్పేతా"తి. **ఇధాతి** ఇమిస్సం గాథాయం. **ఇదన్తి** అత్థజాతం.

యేతి అరియా. **తేతి** అరియా, తరన్తీతి సమ్బన్ధో. **విసజ్జపల్లలానీతి** ఏత్థ విసజ్జసద్దో త్వాపచ్చయన్తో, పల్లలసద్దో నిన్నట్ఠానవాచకోతి ఆహ "విసజ్జ…పే.… నిన్నట్ఠానానీ"తి. అయం పన జనో కుల్లం బన్ధతీతి యోజనా. తిణ్ణా మేధావినో జనా ఇతి వుత్తం హోతీతి యోజనా.

౨౮౭. **అననుబోధాతి** ఏత్థ కారణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ "అబుజ్ఝనేనా"తి. **సన్ధావితం సంసరితన్తి** ఏత్థ తపచ్చయస్స కమ్మత్థం సన్ధాయ వుత్తం "మయా చ తుమ్హేహి చా"తి. ఇమినా కత్తుత్థే సామివచనన్తి దస్సేతి. "అథ వా"తిఆదినా తపచ్చయస్స భావత్థం దస్సేతి. **సంసితన్తి** ఏత్థ సరధాతుయా రకారో లోపోతి ఆహ "సంసరిత"న్తి. "తణ్హారజ్జు"తి ఇమినా భవతో భవం నేతీతి **భవనేత్తీతి** వచనత్థేన తణ్హారజ్జు భవనేత్తి నామాతి దస్సేతి.

౨౮౯. వణ్ణవత్థాలఙ్కారాని సామఞ్ఞవసేన "నీలా"తి వుత్తానీతి ఆహ "నీలాతి ఇదం సబ్బసఙ్గాహక"న్తి. **తత్థాతి** "నీలా"తిఆదిపాఠే. **తేసన్తి** లిచ్ఛవీనం. పకతివణ్ణా నీలా న హోన్తీతి యోజనా. **ఏతన్తి** "నీలా"తిఆదివచనం. **పటివత్తేసీతి** ఏత్థ వతుధాతు ఉపసగ్గవసేన వా అత్థాతిసయవసేన వా పహరణత్థోతి ఆహ "పహరేసీ"తి. "సజనపద"న్తి ఇమినా **సాహారన్తి** ఏత్థ ఆహారసద్దో జనపదత్థోతి దస్సేతి. జనపదో హి యస్మా నగరస్స పరివారభావేన ఆహరితబ్బో, ఇమస్మా చ రాజపురిసా బలిం ఆహరన్తి, తస్మా ఆహారోతి వుత్తో. సజనపదం వేసాలిం దజ్జేయ్యాథాతి యోజనా. **అఙ్గులిం ఫోటేసున్తి** ఏత్థ ఫుటధాతు సఞ్చలనత్థోతి ఆహ "అఙ్గులిం చాలేసు"న్తి. **ఇత్థికాయాతి** ఇత్థియేవ పురిసతో ఖుద్దకట్ఠేన ఇత్థికా, తాయ.

౧౭౦. సీహసేనాపతివత్థుకథా

౨౯౦. **ధమ్మస్స చ అనుధమ్మన్తి** ఏత్థ ధమ్మసద్దో కారణత్థోతి ఆహ "కారణస్స అనుకారణ"న్తి. "పరేహీ"తి పదం "వుత్త"ఇతి పదే కత్తా. "వుత్తకారణేనా"తిపదం "సకారణో"తిపదే కరణం. కోచి అప్పమత్తకోపి తుమ్హాకం వాదోతి యోజనా.

“విఞ్ఞూహీ”తి పదం “గరహితబ్బ”ఇతి పదే కత్తా. “గరహితబ్బకారణ”న్తి పదం “న ఆగచ్ఛతీ”తి పదే కమ్మం . **అనబ్భక్ఖాతుకామాతి** ఏత్థ అభిత్యూపసగ్గో అభిభవనత్థో ఆపుబ్బో ఖాధాతు పకథనత్థోతి ఆహ “అభిభవిత్వా న ఆచిక్ఖితుకామా”తి.

౨౯౩. **అనువిచ్చకారన్తి** ఏత్థ అనువిచ్చసద్దో విచధాతు త్వాపచ్చయన్తోతి ఆహ “అనువిచిత్వా”తి. “చిన్తేత్వా”తి ఇమినా విచధాతుయా ఞాణత్థం దస్సేతి. “కాతబ్బ”న్తి ఇమినా కాతబ్బన్తి **కారన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **పటాకన్తి** ధజపటాకం. “ఆహిణ్డేయ్యు”న్తి ఇమినా **పరియాయేయ్యున్తి** ఏత్థ పరిపుబ్బఆపుబ్బ యాధాతుయా గత్యత్థం దస్సేతి. పాళియం “పరిహరేయ్యు”న్తిపి పాఠో. **ఆహిణ్డేయ్యున్తి** ఆహిణ్డన్తి. ముద్ధజో తతియక్ఖరో . **ఓపానభూతన్తి** ఏత్థ ఓపానో వియ భూతో ఓపానభూతోతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పటియత్తఉదపానో వియ ఠిత”న్తి. “ఉదపానో”తి ఇమినా ఓపానసద్దో ఉదపానత్థోతి దస్సేతి. ఉదపానో హి సబ్బే జనా ఓసరిత్వా పివన్తి ఏత్థాతి **ఓపానోతి** వుచ్చతి. **ఇమేసన్తి** నిగణ్ఠానం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. సమ్పత్తానం దానం దాతబ్బమేవ, తస్మా మా ఉపచ్ఛిన్దిత్థాతి యోజనా. **ఉద్దిస్సాతి** త్వాపచ్చయన్తసద్దో “కత”న్తి ఉత్తరపదేన సమాసోతి ఆహ “ఉద్దిసిత్వా కత”న్తి. ఏసేవ నయో **“పటిచ్చకమ్మ”**న్తి ఏత్థాపి.

౨౯౪. పటిచ్చకమ్మన్తి ఏతం నామం నిమిత్తకమ్మస్స అధివచనన్తి యోజనా. **యోతి** యో కోచి జనో. వధకస్స పాణఘాతకమ్మం హోతి వియ, తస్సాపి హోతీతి యోజనా. **న జీరన్తీతి** ఏత్థ జరధాతు గత్యత్థోతి ఆహ “న గచ్ఛన్తీ”తి.

౧౭౯. కప్పియభూమిఅనుజాననకథా

౨౯౫. **బహారామకోట్ఠకేతి** ఏత్థ సమీపత్థే భుమ్మవచనన్తి ఆహ “బహారామకోట్ఠకసమీపేతి ఆరామకోట్ఠకస్స బహి సమీపేతి అత్థో”తి. **అచ్ఛన్తీతి** వసన్తి. **ఏతన్తి** “పచ్ఛన్తిమ”న్తి ఏతం వచనం. **ధురవిహారోపీతి** పధానవిహారోపి. **తత్థ తత్థాతి** తస్మిం తస్మిం ఠానే. **అనుపగేయేవాతి** పాతోయేవ. **ఓరవసద్దన్తి** ఉచ్చరవసఙ్ఖాతం సద్దం. **కపిలసుత్తపరియోసానేతి** సుత్తనిపాతే (సు॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.కపిలసుత్తవణ్ణనా) సఙ్గహితస్స కపిలసుత్తస్స పరియోసానే. పఞ్చసతానం కేవట్టపురిసానన్తి సమ్బన్ధో.

ఉస్సావనన్తికాదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. యో విహారో కరియతీతి సమ్బన్ధో. భూమియా గతి వియ గతి ఏతేసన్తి **భూమిగతికా**. పతిట్ఠాపేన్తేహి బహూహి భిక్ఖూహి పతిట్ఠాపేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. నిచ్ఛారేన్తేహి భిక్ఖూహీతి యోజనా. **సయన్తి** భిక్ఖు. **తం పనాతి** “సఙ్ఘస్స కప్పియకుటిం అధిట్ఠామీ”తి వచనం పన. **అవత్వాపీతి** పిసద్దో తథా “వత్వాపీ”తి అత్థం సమ్పిణ్డేతి. **అట్ఠకథాసూతి** మహాఅట్ఠకథాదీసు తీసు అట్ఠకథాసు. **ఏత్థాతి** ఉస్సావనన్తికకుటియం. “సమకాలం వట్టతీ”తి వచనం దళ్హీకరోన్తో ఆహ “సచే హీ”తిఆది. **వచనేతి** “కప్పియకుటిం కరోమా”తి వచనే. **తస్మిన్తి** థమ్భే. **తేనేవాతి** అకతభావేనేవ. **హీతి** సచ్చం. **ఏత్థాతి** బహూసు.

యతోతి ఇట్ఠకసిలామత్తికాపిణ్డతో. **వుత్తనయేనేవాతి** “బహూహి సమ్పరివారేత్వా కప్పియకుటిం కరోమా”తి వుత్తనయేనేవ. **ఇట్ఠకాదయోతి** “కప్పియకుటిం కరోమా”తి అధిట్ఠాతబ్బఇట్ఠకాదయో. అన్ధకట్ఠకథాయం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తథాతి** యథా అన్ధకట్ఠకథాయం వుత్తం, తథా. థమ్భాదీని ఉక్ఖిపిత్వా పతిట్ఠాపనఞ్చ “కప్పియకుటిం కరోమా”తి సావనఞ్చ అన్తం పరియోసానమేతిస్సాతి **ఉస్సావనన్తికా**.

తాసూతి ద్వీసు గోనిసాదికాసు. **యత్థాతి** కుటియం. నేవ ఆరామో పరిక్ఖిత్తో హోతీతి సమ్బన్ధో. పున **యత్థాతి** కుటియం. **అయన్తి** కుటి. **ఉభయత్థాపీతి** ఆరామవిహారగోనిసాదికాసు ద్వీసుపి. బహుతరం పరిక్ఖిత్తోపి పరిక్ఖిత్తోయేవ నామాతి యోజనా. **ఏత్థాతి** ఉపడ్ఢపరిక్ఖిత్తబహుతరపరిక్ఖిత్తఆరామే. గావో పవిసిత్వా యథాసుఖం నిసీదన్తి ఏత్థాతి **గోనిసాదా** గోసాలా. గోనిసాదా వియాతి **గోనిసాదికా** కుటి.

మనుస్సా వదన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఏసాతి** కుటి. **వుత్తేపీతి పిసద్దే**, "కప్పియకుటిం దేమా"తి వాక్యం అపేక్ఖతి. అన్ధకట్ఠకథాయం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. యస్మా వట్టతి, తస్మాతి యోజనా. **తేసన్తి** సేససహధమ్మికదేవమనుస్సానం. **తేహీతి** సేససహధమ్మికదేవమనుస్సేహి. పునపి వుత్తం, కిం వుత్తన్తి ఆహ "భిక్ఖుస్స...పే.... హోతీ"తి. **అపీతి** తదఞ్ఞేసం. **తన్తి** వచనం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. సఙ్ఘస్స సన్తకమేవ వా భిక్ఖుస్స సన్తకమేవ వాతి యోజనా. ఇతి తస్మా సువుత్తన్తి సమ్బన్ధో. గహపతీనం సన్తకం **గహపతి** కుటి. "కమ్మవాచం సావేత్వా"తి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం కమ్మవాచమవత్వా అపలోకనేనపి కప్పియత్తా. కమ్మవాచాయ వా అపలోకనేన వా సమ్మన్నితబ్బాతి **సమ్ముతి** కుటి. ఇతిసద్దో పరిసమాపనత్థో.

యం ఆమిసం వుత్తం, సబ్బం తం ఆమిసన్తియోజనా. అకప్పియభూమియం సహసేయ్యప్పహోనకే గేహే వుత్థం ఠపితన్తి సమ్బన్ధో. యం పన సఙ్ఘికం వా పుగ్గలికం వా అత్థీతి యోజనా. **తేసంయేవాతి** భిక్ఖుభిక్ఖునీనమేవ . ఏకరత్తమ్పి ఠపితం యం సన్తకం అత్థీతి యోజనా. **తన్తి** సఙ్ఘికాది. **తత్థాతి** అకప్పియభూమియం సహసేయ్యప్పహోనకగేహే. **ఏతన్తి** అన్తోవుత్థఅన్తోపక్కసఙ్ఖాతం యావయామకాలికం, "న కప్పతీ"తి బ్యతిరేకస్స అన్వయం దస్సేన్తో ఆహ "సత్తాహకాలికం పనా"తిఆది.

తత్రాతి పురిమవచనాపేక్ఖం. తత్ర వచనేతి హి అత్థో. సామణేరో దేతీతి సమ్బన్ధో. యంకిఞ్చి తణ్డులాదికం ఆమిసన్తి యోజనా. **ముఖసన్నిధి నామాతి** ఆపత్తియా ముఖో ఉపాయో సన్నిధి నామాతి అత్థో. **తత్థాతి** మహాపచ్చరియం, ముఖసన్నిధిఅన్తోవుత్థేసు వా. భిక్ఖు పచిత్వా పరిభుఞ్జతీతి సమ్బన్ధో. **ఆమిససంసట్ఠన్తి** ఆమిసేన సంసగ్గం.

జహితవత్థుకాతి జహితం వత్థు ఏతాసన్తి జహితవత్థుకా. ఉస్సావనన్తికా కతాతి సమ్బన్ధో. **సాతి** ఉస్సావనన్తికా. **యో యోతి** థమ్భో వా భిత్తిపాదో వా. ఇట్ఠకాదీహి కతా ఉస్సావనన్తికాతి యోజనా. **చయస్సాతి** అధిట్ఠానస్స. **యేహి పన ఇట్ఠకాదీహీతి**ఆదిసద్దేన థమ్భసిలామత్తికాయో సఙ్గణ్హాతి. **తదఞ్ఞేసూతి** తేహి అధిట్ఠితఇట్ఠకాదీహి అఞ్ఞేసు.

పాకారాదిపరిక్ఖేపేతి ఉపచారసీమాపరిచ్ఛిన్నస్స ఆరామస్స పాకారాదినా పరిక్ఖేపే కతే. **పాకారాదీతి** ఆదిసద్దేన వతిం సఙ్గణ్హాతి. **కప్పియకుటిం లద్ధుం వట్టతీతి** గోనిసాదికాయ అభావేన సేసాసు తీసు కప్పియకుటీసు యంకిఞ్చి కప్పియకుటిం లద్ధుం వట్టతీతి అత్థో. **తత్థ తత్థాతి** తస్మిం తస్మిం ఠానే. **ఇతరా పనాతి** ఉస్సావనన్తికగోనిసాదికాహి అఞ్ఞా. **ద్వేతి** ఉభో గహపతిసమ్ముతియో, జహితవత్థుకావ హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **పక్ఖపాసకమణ్డలన్తి** ద్వే పక్ఖే అపతనత్థాయ పసతి బన్ధతీతి పక్ఖపాసకో, **మణ్డలన్తి** ఛదనకోటిగోపానసీనం ఉపరి ఠపితకట్ఠవిసేసో, పక్ఖపాసకో చ మణ్డలఞ్చ పక్ఖపాసకమణ్డలం.

యత్రాతి యస్మిం ఠానే. **అనుపసమ్పన్నస్స దత్వాతి** అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేన అనుపసమ్పన్నస్స దత్వా. చీవరవికప్పనం వియ సాపేక్ఖవిస్సజ్జనమ్పి వట్టతీతి వదన్తి. **తత్రాతి** పురిమవచనాపేక్ఖం. **సోతి** కరవీకతిస్సత్థేరో, పస్సిత్వా పుచ్ఛీతి సమ్బన్ధో.

థేరోతి మహాసివత్థేరో. **లూఖదివసే**తి అసినిద్ధదివసే. **తతో**తి బ్రవనతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. **నన్తి** మహాసివత్థేరం. **పముఖే**తి గబ్భస్స పముఖే. **తన్తి** సబ్బికుమ్భిం. **బహీ**తి విహారస్స బహి. **సో**తి మహాసివత్థేరో.

౧౮౦. మేణ్డకగహపతివత్థుకథా

౨౯౯. "బహిద్వారే"తి ఏత్థ కస్స బహిద్వారేతి ఆహ "ధఞ్ఞాగారస్స బహిద్వారే"తి. **ఆళకథాలికన్తి** ఏత్థ ఆళకతణ్డులపచనకం గణ్డకథాలి ఆళకథాలి, తాయ పచితం భత్తం ఆళకథాలికన్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఆళకతణ్డులపచనకథాలిక"న్తి. **బ్యఞ్జనభణ్డకన్తి** బ్యఞ్జనపరిక్ఖారికం, బ్యఞ్జనపరివారకన్తి అత్థో. ఇమినా **సూపభిఞ్జనకన్తి** ఏత్థ సూపసద్దో బ్యఞ్జనవాచకో, భిఞ్జనకసద్దో భణ్డికపరియాయోతి దస్సేతి. **దాసకమ్మకరపోరిసన్తి** ఏత్థ దాసపోరిసా చ కమ్మకరపోరిసా చ దాసకమ్మకరపోరిసం, సమాహారద్వన్దో పుబ్బపదే ఉత్తరలోపో, ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "దాసపురిసే చ కమ్మకరపురిసే చా"తి. పోరిససద్దోపి పురిససద్దేన సమానో "పురిసో ఏవ పోరిసో"తి అత్థేన. **ధువభత్తేనాతి** ఏత్థ **ధువ**సద్దో నిచ్చపరియాయోతి ఆహ "నిచ్చకాల"న్తి. దుయ్హేన ఖీరేనాతి సమ్బన్ధో. "మేణ్డకవత్థుస్మిం పనా"తి పాఠతో పట్ఠాయ యావ "ఖణఞ్ఞేవ దుయ్హేనా"తి పాఠా కేసుచియేవ అట్ఠకథాపోత్థకేసు అత్థి. **ఏత్థా**తి మేణ్డకవత్థుమ్హి. **గోరసే**తి గవయేహి నిబ్బత్తే ఖీరదధితక్కనవనీతసప్పిసఙ్ఖాతే రసే. **పాథేయ్యన్తి** పథస్స హితం పాథేయ్యం. **ఇత్వా**తి పాథేయ్యమిచ్ఛతీతి ఇత్వా. **భిక్ఖాచారవత్తేన వా**తి అఞ్ఞాతకఅపవారితట్ఠానతో భిక్ఖాచారవత్తేన వా. **యాచిత్వాపీ**తి **పి**సద్దో పగేవ భిక్ఖాచారవత్తేనాతి దస్సేతి. యత్తకేన పాథేయ్యేనాతి సమ్బన్ధో.

౧౮౧. కేణియజటిలవత్థుకథా

౩౦౦. కాజేహీతి ఏత్థ కాజస్స గణనం దస్సేన్తో ఆహ "పఞ్చహి కాజసతేహీ"తి. ఏకేన కాజేన ద్విన్నం కుటానం గహితత్తా వుత్తం "కుటసహస్స"న్తి. **వో**తి తుమ్హే. సుట్ఠు పసన్నోతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి "అట్ఠ పానానీ"తి పాఠే, అట్ఠసు పానేసు వా. "అమ్బేహి కతపాన"న్తి ఇమినా మజ్ఝేలోపసమాసం దస్సేతి. **తత్థా**తి ఆమపక్కేసు. కరోన్తేన కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఆదిచ్చపాకేనా**తి ఆదిచ్చహేతునా పచనేన. **పురేభత్తమేవ కప్పతీ**తి భిక్ఖునా సయం కతత్తా పురేభత్తమేవ కప్పతి. తేన వుత్తం "అనుపసమ్పన్నేహీ"తిఆది. కతం అమ్బపానన్తి సమ్బన్ధో. **సబ్బపానేసూ**తి జమ్బుపానాదీసు సబ్బేసు పానేసు.

తేసూతి జమ్బుపానాదీసు సత్తసు పానేసు. **పన**సద్దో విసేసత్థజోతకో. **జమ్బుఫలేహీ**తి ఆమేహి వా పక్కేహి వా జమ్బుఫలేహి. **అట్ఠికేహీ**తి అట్ఠి అస్మిమత్థీతి అట్ఠికం ఫలం. **జాతిరసేనా**తి యథాజాతేన రసేన. ఇమినా మధుసక్ఖరకప్పూరాదీహి న యోజేతబ్బోతి దస్సేతి. **తం పనా**తి మధుకపానం పన. **ముద్దికా**తి ముద్దికఫలాని. **సాలుకే**తి కన్దే. **సత్తన్నం ధఞ్ఞానం ఫలరసన్తి** తణ్డులధోవనోదకం. "పక్కడాకరస"న్తి ఇమినా అపక్కడాకరసం వట్టతీతి దీపేతి. **హీ**తి సచ్చం, విత్థారో వా. **రసో**తి పక్కరసో. పటిగ్గహేత్వా ఠపితసప్పిఆదీహి పక్కానం యావజీవికానం పత్తానం రసోతి యోజనా. పక్కం యావజీవికపత్తరసన్తి సమ్బన్ధో. **యావకాలికపత్తానమ్పీ**తి **పి**సద్దో పగేవ యావజీవికపత్తానన్తి దస్సేతి. **యం పానన్తి** యం మధుకపుప్ఫరసపానం. **సో**తి మధుకపుప్ఫరసో. **తేనా**తి మధుకపుప్ఫేన. యతో కాలతో పట్ఠాయ మజ్జం న కరోన్తి, తతోతి యోజనా. **ఉచ్ఛురసో** నికసటో పచ్ఛాభత్తం వట్టతి సత్తాహకాలికత్తా. **ఇమే చత్తారో రసా**తి ఫలపత్తపుప్ఫఉచ్ఛురససఙ్ఖాతా ఇమే చత్తారో రసా. **అగ్గిహుత్తముఖా**తి యఞ్ఞా అగ్గిహుతముఖా, అగ్గిహుతసేట్ఠాతి అత్థో.

౧౮౩. రోజమల్లాదివత్థుకథా

౩౦౧. సక్ఖరమకంసూతి ఏత్థ సక్ఖరసద్దస్స యుద్ధత్థాదీసు పవత్తనతో ఇధ పటిఞ్ఞాతత్థేతి దస్సేన్తో ఆహ "కతికమకంసూ"తి. **కతికన్తి** పటిఞ్ఞాతసఙ్ఖాతం కతికం. **ఉళారం ఖోతి** ఏత్థ ఉళారసద్దో సేట్ఠవాచకో. **సేట్ఠన్తి** చ సున్దరమేవాతి ఆహ "సున్దరం ఖో తే ఇద"న్తి. **తేతి** తుయ్హం. **''బహుకతో''**తి పదస్స కతబహుమానోతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "పసాదబహుమానేనా"తి. "పిట్ఠమయంఖాదనీయ"న్తి ఇమినా **పిట్ఠఖాదనీయన్తి** ఏత్థ మయసద్దలోపం దస్సేతి.

౩౦౩. పటిభానేయ్యకాతి ఏత్థ పటిభానే నియుత్తా పటిభానేయ్యకాతి దస్సేన్తో ఆహ "పటిభానసమ్పన్నా"తి. "నిద్దోససిప్పా"తి ఇమినా **పరియోదాతసిప్పాతి** ఏత్థ పరిసమన్తతో ఓదాతం సిప్పం ఏతేసన్తి పరియోదాతసిప్పాతి అత్థం దస్సేతి. సిప్పత్థికేహి సియతి సేవియతీతి **సిప్పం,** సిప్పికానం హితాయ సేతి పవత్తతీతి వా **సిప్పం,** ఓట్ఠజో పఠమక్ఖరో. **నాళియావాపకేనాతి** పదస్స ద్వన్దభావం దస్సేన్తో ఆహ "నాళియా చేవ ఆవాపకేన చా"తి. ఇమినా యకారో పదసన్ధిమత్తోతి దస్సేతి. "నాళియా వా పసిబ్బకేనా"తిపి పాఠో, సో అపాఠోయేవ. కో ఆవాపకో నామాతి ఆహ **''ఆవాపకో నామ యత్థా''**తిఆది. తత్థ **యత్థాతి** యస్మిం థవికే. ఇమినా ఆహరిత్వా యథాలద్ధం వపన్తి పక్ఖిపన్తి ఏత్థాతి **ఆవాపకోతి** వచనత్థం దస్సేతి. వప బీజనిక్ఖేపేతి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౫ పకారన్తధాతు) వుత్తం. ఇధ పన పక్ఖిపనేతి దట్ఠబ్బో. తేన వుత్తం "పక్ఖిపన్తీ"తి. **పరిహరితుమేవాతి** పరిగ్గహేత్వా హరితుమేవ. **వేతనన్తి** భతిం. **యోతి** భిక్ఖు. **తం వాతి** పరిహరితఖురభణ్డం వా. **అఞ్ఞం వాతి** అఞ్ఞస్స సన్తకం వా.

౩౦౪. ఇదన్తి దసమభాగదానం. **దస కోట్ఠాసేతి** దస పటివీసే.

౧౮౫. చతుమహాపదేసకథా

౩౦౫. ఇదం న కప్పతీతిఆదీతి "ఇదం న కప్పతీ"తిఆదయో ఇమే చత్తారో మహాపదేసేతి యోజనా. అపస్సాయం కత్వా దిసియన్తి ఏత్థాతి **అపదేసా** ఓకాసా, అపస్సాయం కత్వా దిసియన్తి ఏతేహీతి వా **అపదేసా** కారణా, "మహన్తా అపదేసా **మహాపదేసా. తఞ్చాతి** మహాపదేససఙ్ఖాతం తఞ్చ సుత్తం, గహేత్వాతి యోజనా. **పరిమద్దన్తాతి** పునప్పునం మద్దన్తా, ఉపపరిక్ఖన్తాతి అత్థో. **ఇదన్తి** కారణం. **తన్తి** నవమహాఫలఅపరణ్ణం. **తానీతి** ఖుద్దకఫలపానాని. **హీతి** సచ్చం.

తేసన్తి ఛన్నం చీవరానం. **తత్థాతి** ఛసు అనులోమచీవరేసు. "పాణకేహి సఞ్జాతవత్థ"న్తి ఇమినా కోసేయ్యవత్థభావం దస్సేతి. **ద్వే పటాతి** చీనపటసోమారపటా. దుకూలం సాణస్స అనులోమన్తి యోజనా.

తేసంయేవాతి ద్విన్నం పత్తానమేవ. **తేసంయేవాతి** తిణ్ణం తుమ్బానమేవ. **తేసంయేవాతి** ద్విన్నం కాయబన్ధనానమేవ. **సేతచ్ఛత్తన్తి** సేతేహి వత్థేహి కతం ఛత్తం. **తేసంయేవాతి** తిణ్ణం ఛత్తానమేవ.

సమ్భిన్నరసన్తి సంసగ్గరసం. ఏత్థ భిజ్జిత్థాతి **భిన్నోతి** వచనత్థేన భిదిధాతు ద్విధాకరణసఙ్ఖాతో భేదత్థో హోతి, ధాత్వత్థబాధకేన సంత్యూపసగ్గేన భిదిధాతుయా భేదత్థం బాధేత్వా సంసగ్గత్థవాచకో హోతీతి దట్ఠబ్బం. **ఛల్లిమ్పీతి** తచమ్పి. **సకలేనేవాతి** ఛల్లియా ఏవ. పాయాసేన అసంసట్ఠం యం సబ్బీతి యోజనా. **తానీతి** తక్కోలజాతిఫలాదీని.

యట్ఠిమధుకాదీసుపీతి మధులట్ఠికాదీసుపి. “లట్ఠిమధుకాదీసుపీ”తి వా పాఠో, సో అపాఠోయేవ. **యం యన్తి** వత్థు. **యథాతి** యేనాకారేన, ధోవియమానే తచ్ఛియమానేతి సమ్బన్ధో.

సమ్భిన్నరసన్తి వత్వా తమేవత్థం దస్సేతుం వుత్తం “సంసట్ఠ”న్తి. **సభావన్తి** యావకాలం కప్పియసభావం . **తస్మాతి** యస్మా ఉపనేతి, తస్మా. **తేనాతి** సత్తాహకాలికేన. **తదహుపటిగ్గహితన్తి** తదహేవ పటిగ్గహితం. ద్వీహపటిగ్గహితేన సత్తాహకాలికేనాతి సమ్బన్ధో.

ఏత్థాతి కాలికసంసగ్గే. **ఆపత్తియో వేదితబ్బాతి** యథాక్కమం ఆపత్తియో వేదితబ్బా. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం భేసజ్జక్ఖన్ధకే.

ఇతి భేసజ్జక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౭. కథినక్ఖన్ధకం

౧౮౭. కథినానుజాననకథా

౩౦౬. కథినక్ఖన్ధకే **పావేయ్యకాతి** ఏత్థ పావారట్ఠే నివసన్తీతి పావేయ్యకాతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పావారట్ఠవాసినో”తి. **తత్థాతి** పావానామకే రట్ఠే. ఏకో పితా ఏతేసన్తి **ఏకపితుకా.** తే చ తే భాతరో చేతి **ఏకపితుకభాతరో,** తేసం. **ఏతన్తి** “పావేయ్యకా”తి ఏతం నామం. **తేసూతి** పావేయ్యకేసు. “ధుతఙ్గసమాదానవసేనా”తి విసేసనస్స బ్యవచ్ఛేదభావం దస్సేతుం వుత్తం “న అరఞ్ఞవాసమత్తేనా”తి. విసేసనఞ్హి దువిధం బ్యవచ్ఛేదం, తప్పాకటికరణఞ్చాతి. **తేసన్తి** పావేయ్యకానం. పిణ్డపాతికాదిభావేపీతి సమ్బన్ధో. **పిసద్దో** ఆరఞ్ఞకం అపేక్ఖతి. **ఏతన్తి** “సబ్బే ఆరఞ్ఞికా”తిఆది ఏతం వచనం. **ఇమే పనాతి** పావేయ్యకా పన. **ఉదకసంగహేతి** ఏత్థ ఉదకేన సంగహేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ “ఉదకేన సంగహితే”తి. “థలే చ నిన్నే చా”తి ఇమినా “ఉదకసంగహే”తి పదస్స సరూపం దస్సేతి.

ఉదకచిక్ఖల్లేతి ఉదకేన లోళితో చిక్ఖల్లో ఉదకచిక్ఖల్లో. **ఓకపుణ్ణేహీ**తి ఏత్థ ఓకసద్దో ఉదకపేవచనోతి ఆహ “ఉదకపుణ్ణేహీ”తి. ఉదకఞ్హి ఉచయతి సమవాయభావేన పవత్తతీతి **ఓకన్తి** వుచ్చతి. **తేసన్తి** పావేయ్యకానం. **ఘనానీతి** నిరన్తరాని. **తేసూతి** చీవరేసు. **తేనాతి** చీవరానం ఘనత్తా, ఉదకస్స చ న పగ్ఘరణత్తా. భగవతా “అవివదమానా ఫాసుకం వస్సం వసిత్థా”తి పుచ్ఛియమానాపి తే భిక్ఖూ యథాపుచ్ఛితం అవత్వా కస్మా ఫాసుకపదం అపనేత్వా “అవివదమానా వస్సం వసిమ్హా”తి అవోచున్తి ఆహ “అవివదమానా వస్సం వసిమ్హాతి ఏత్థా”తిఆది. **ఉక్కణ్ఠితతాయ చాతి** ఏత్థ **చసద్దో** “ఫాసుతాయ అభావేనా”తి ఏత్థాపి యోజేతబ్బో. సేనాసనఫాసుతాయ అభావేన చ భగవతో దస్సనాలాభేన ఉక్కణ్ఠితతాయ చాతి హి అత్థో. **అనమతగ్గియకథన్తి** సంయుత్తనికాయే అనమతగ్గియసుత్తన్తకథం (సం॰ ని॰ ౨.౧౩౭). సబ్బేవ తే పావేయ్యకా భిక్ఖూతి యోజనా. **తన్తి** అనమతగ్గియకథం. **తతో**తి ధమ్మకథనతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. భగవా ఆమన్తేసీతి సమ్బన్ధో. **ఏకం చీవరన్తి** సఙ్ఘాటిం. **సన్తరుత్తరేనాతి** సహ అన్తరేనాతి సన్తరం, సన్తరఞ్చ తం ఉత్తరఞ్చేతి సన్తరుత్తరం, తేన. **అస్సూతి** భవేయ్యుం. అభవిస్సంసూతి హి అత్థో. సత్తమీవిభత్తికాలాతిపత్తివిభత్తీనం సమానత్థభావో సద్దసత్థేసు వుత్తోయేవ. **చసద్దో** ఉపన్యాసత్థో. ఏస కథినత్థారో నామాతి యోజనా. అనుజానితుకామో హుత్వాతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి “అనుజానామి భిక్ఖవే”తిఆదిపాఠే. **వో**కారస్స నిపాతమత్తే సతి కథమత్థో భవిస్సతీతి ఆహ “అత్థతకథినానన్తి అత్థో”తి. అత్థతకథినానం భిక్ఖూనన్తి సమ్బన్ధో. లద్ధగుణం దస్సేన్తో ఆహ “ఏవఞ్హి”తిఆది. **హి**సద్దో లద్ధగుణజోతకో. **పరతో**తి పరమ్హి. “నో తుమ్హాక”న్తి వా “నో వో”తి వా అవత్వా “నో నేసం భవిస్సతీ”తి వుత్తత్తా **వో**-కారో నిపాతమత్తోతి అధిప్పాయో. “వోతి సామివచనమేవేత”న్తి ఇమినా **వో** తుమ్హాకన్తి అత్థం దస్సేతి. ఏవం సతి “పరతో నో నేస”న్తి ఏత్థ కథమత్థో భవిస్సతీతి ఆహ “నో నేసన్తి ఏత్థ పనా”తిఆది. యే తుమ్హే అత్థతకథినా, తేసం తుమ్హాకన్తి యోజనా. **కథిన**సద్దో థిరత్థవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో . అనామన్తచారాదికానం పఞ్చానిసంసానం అన్తోకరణసమత్థభావే థిరన్తి అత్థో.

తత్థాతి అనామన్తచారాదీసు పఞ్చానిసంసేసు. **అనామన్తచారో**తి ఏత్థ చరణం చారో, అనామన్తేత్వా చారో అనామన్తచారోతి దస్సేన్తో ఆహ “అనామన్తేత్వా చరణ”న్తి. “అసమాదాయ చరణ”న్తి ఇమినా **అసమాదానచారో**తి ఏత్థ పుబ్బపదే త్వాపచ్చయస్స అనాదేసం కత్వా అసమాదానచారోతి వుత్తన్తి దస్సేతి. **యావతత్థచీవర**న్తి ఏత్థ ఆకారలోపేన సన్ధీతి ఆహ “యావతా చీవరేన అత్థో”తి. “యావదత్థచీవర”న్తిపి పాఠో, ఏవం సతి దకారో పదసన్ధిమత్తో. యావసద్దో పరిచ్ఛేదత్థవాచకో, న అభివిధ్యత్థవాచకో. అత్థసద్దేన సమాసో హోతి. **యో చ తత్థ చీవరుప్పాదో**తి ఏత్థ తత్థసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ “కథినత్థారసీమాయ”న్తి. **తత్రుప్పాదేనా**తి తత్ర కథినత్థారసీమాయం ఉప్పాదేన మూలేన. “చీవరం ఉప్పజ్జతీ”తి ఇమినా **చీవరుప్పాదో**తి ఏత్థ చీవరమేవ ఉప్పాదో చీవరుప్పాదోతి విసేసనపరపదత్తం దస్సేతి.

కేతి కిత్తకా. ఇదం “గణవసేనా”తి వచనం సన్ధాయ వుత్తం. అథ వా **కే**తి కిన్నామ వుత్థవస్సా. ఇదం “వుత్థవస్సవసేనా”తి వచనం సన్ధాయ వుత్తం. సతసహస్సమ్పి జనా లభన్తీతి యోజనా. **పి**సద్దేన తతో అధికమ్పి లభన్తీతి దస్సేతి. **ఛిన్నవస్సా వా**తి పురిమికాయ ఉపగన్త్వా ఛిన్నవస్సా వా. **అఞ్ఞస్మిం విహారే**తి కథినత్థారవిహారతో అపరస్మిం విహారే. సబ్బే ఛిన్నవస్సాదికా భిక్ఖూ పురిమికాయ వస్సూపగతానం భిక్ఖూనం గణపూరకా హోన్తీతి యోజనా. **ఇతరేసంయేవా**తి పురిమికాయ వస్సం ఉపగన్త్వా పఠమపవారణాయ పవారితానమేవ. **పరిపుణ్ణవస్సో**తి పరిపుణ్ణో వీసతివస్సో, అచ్ఛిన్నవస్సో వా. **సో**తి సామణేరో. **ఇతి ఏత్థాపీ**తి ఏవం ఏతేసు తీసు వారేసుపి.

కేన దిన్నం కథినచీవరం వట్టతీతి యోజనా. యేన కేనచి దిన్నం చీవరం వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **త**న్తి వత్తం. **అజానన్తో**తి అజాననహేతు. హేత్వత్థే హి అన్తపచ్చయో. **తస్సా**తి కథినదాయకస్స. **ఏవ**న్తి ఇమినా వక్ఖమాననయేన. అఞ్ఞతరపహోనకం వత్థన్తి సమ్బన్ధో. **తస్సా**తి కథినచీవరస్స. ఏత్తకా నామ సూచియో వట్టతీతి సమ్బన్ధో. ఇతి ఆచిక్ఖితబ్బన్తి యోజనా.

కథినత్థారకేనాపి వత్తం జానితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **పి**సద్దో కథినదాయకం అపేక్ఖతి. వత్తం విత్థారేన్తో ఆహ “తన్తవాయగేహతో హీ”తిఆది. **ఆభతసన్తానేనేవా**తి ఆభతసన్తతియా ఏవ. **ఖలిమక్ఖితసాటకో**తి అహతసాటకో. సో హి ఖలేన తక్కేన కఞ్జికేన మక్ఖితసాటకత్తా “ఖలిమక్ఖితసాటకో”తి వుచ్చతి. **కథినత్థారసాటక**న్తి కథినత్థారత్థాయ దిన్నం సాటకం. **తదహేవా**తి తస్మిం దిన్నఅహని ఏవ. **తస్మి**న్తి పఠమం దిన్నే కథినత్థారసాటకే. **అఞ్ఞాని చా**తి కథినసాటకతో అఞ్ఞాని చ. చసద్దేన న కథినసాటకమేవ ఆహరతి, అఞ్ఞాని చాతి దస్సేతి. **యో**తి కథినదాయకో. **ఇతరో**తి పఠమం కథినదాయకో. **యథా తథా ఓవదిత్వా**తి తవ సన్తకతో ఏతస్స సన్తకం సఙ్ఘస్స బహుపకారం, సఙ్ఘస్స బహుపకారత్తం తయాపి ఇచ్ఛితబ్బం, ఏవమిచ్ఛన్తస్స బహుపుఞ్ఞన్తి యేన తేనాకారేన ఓవదిత్వా.

కేన భిక్ఖునాతి సమ్బన్ధో. యస్స సఙ్ఘో కథినచీవరం దేతి, తేన భిక్ఖునా అత్థరితబ్బన్తి యోజనా. కస్స భిక్ఖుస్సాతి సమ్బన్ధో. యో జిణ్ణచీవరో హోతి, తస్స దాతబ్బన్తి యోజనా. మహతీ పరిసా ఏతస్సాతి **మహాపరిసో** థేరో. "నవకతరో సక్కోతి, తస్స దాతబ్బ"న్తి వచనస్స అనేకన్తభావం దస్సేన్తో ఆహ "అపి చా"తిఆది. **అపి చాతి** ఏకన్తేన. **తదత్థాయాతి** తస్స జిణ్ణచీవరస్స అత్థాయ. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **పేలవోతి** విరళో. **తేనాపీతి** కథినత్థారకేనాపి. **తన్తి** విధిం. **దానకమ్మవాచాతి** దానకారణకమ్మవాచా.

ఏవం దిన్నే పన కథినే నిట్ఠాపేతబ్బానీతి యోజనా. **ఏకేనాపీతి** **పి**సద్దేన పగేవ బహూహి పనాతి దస్సేతి. **బుద్ధప్పసత్థన్తి** బుద్ధేహి పసత్థం. అతీతే కప్పసతసహస్సమత్థకేతి యోజనా. **తస్సాతి** పదుముత్తరస్స . కథినం గణ్హి కిరాతి యోజనా. **తన్తి** కథినం, సత్థా అకాసీతి సమ్బన్ధో.

కతపరియోసితం కథినం కిం కాతబ్బన్తి ఆహ "కతపరియోసితం పనా"తిఆది. కథినం గహేత్వా అత్థరితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. "తేన కథినత్థారకేన భిక్ఖునా"తి పదం "వచనీయో"తి పదే సుద్ధకత్తా, "అనుమోదాపేతబ్బ"న్తి పదే కారితకత్తా. కిం వచనీయోతి ఆహ "అత్థతం…పే.… అనుమోదథా"తి. "తేహి అనుమోదకేహి భిక్ఖూహీ"తి పదం "వచనీయో"తి పదే అవుత్తకత్తా, "అనుమోదాపేతబ్బ"న్తి పదే కారితకమ్మం అవుత్తకమ్మం, వా. "కథిన"న్తి ధాతుకమ్మం వా వుత్తకమ్మం వా ఉపనేతబ్బం. కిం వచనీయోతి ఆహ "అత్థతం…పే.… అనుమోదామా"తి. **ఇతరేహి చాతి** అనుమోదకేహి చ. **సబ్బేసన్తి** అత్థారకఅనుమోదకానం. **హీతి** సచ్చం. **ఏతన్తి** సబ్బేసం అత్థతభావం, "ద్విన్నం…పే.… అనుమోదకస్స చా"తి వచనం వా.

ఏవం కథినే అత్థతే సతి పనాతి యోజనా. **యేనాతి** భిక్ఖునా. **అవిచారేత్వావాతి** "కథినత్థారకస్స దేమా"తి వా "సఙ్ఘస్స దేమా"తి వా అవిచారేత్వా ఏవ. **సేసచీవరానిపీతి** కథినత్థారచీవరతో సేసచీవరానిపి. సఙ్ఘేన దాతబ్బానీతి సమ్బన్ధో. "అపలోకేత్వా"తి ఇమినా కమ్మవాచాయ కిచ్చాభావం దస్సేతి. **వస్సావాసికట్ఠితికాయాతి** వస్సావాసకాలే పవత్తాయ ఠితికాయ. **గరుభణ్డన్తి** మఞ్చబిబ్బోహనాదిగరుభణ్డం. **ఏకసీమాయాతి** ఏకాయ ఉపచారసీమాయ.

౩౦౮. **యథా చాతి** ఏత్థ **యథా**సద్దో యంసద్దత్థో. యేన విధినాతి హి అత్థో. **మహాభూమికన్తి** మహావిసయం. చతువీసతిఆకారవన్తతాయ మహావిత్థారికన్తి వుత్తం హోతి. **తతోతి** అనత్థతలక్ఖణతో. **పరివారేపీతి** **పి**సద్దో న ఇధ ఏవాతి దస్సేతి.

తత్థాతి చతువీసతియా ఆకారేసు. **ఉల్లిఖితమత్తేనాతి** ఏత్థ పమాణస్స ఉగ్గహణత్థం నఖాదీహి లిఖనం ఉల్లిఖితం, ఉల్లిఖితం మత్తం పమాణం ఉల్లిఖితమత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ "దీఘతో చ పుథులతో చ పమాణగహణమత్తేనా"తి. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "పమాణం హీ"తిఆది. దస్సేన్తో హుత్వా ఉల్లిఖతీతి యోజనా. **పఞ్చకన్తి** పఞ్చపమాణం, పఞ్చసమూహం వా ఖణ్డం. **వా**సద్దేన అఞ్ఞానిపి తేరసకాదీని సఙ్గణ్హాతి. **మోఘసుత్తకారోపనమత్తేనాతి** మోఘసుత్తస్స చీవరస్సూపరి ఆరోపనమత్తేన. **దీఘసిబ్బితమత్తేనాతి** దీఘతో సిబ్బితమత్తేన. **ముద్దియపట్టబన్ధనమత్తేనాతి** ముద్దియపట్టస్స బన్ధనమత్తేన. **ద్వే చిమిలికాయోతి** ద్వే పిలోతికాయో. **పఠమచిమిలికాతి** కథినచిమిలికతో అఞ్ఞా అత్తనో పకతిచిమిలికా ఘటేత్వా ఠపితా హోతీతి యోజనా. "తం పఠమచిమిలిక"న్తి పాఠసేసం అజ్ఝాహరిత్వా కథినసాటకస్స కుచ్ఛిచిమిలికం కత్వాతి ఇమినా సమ్బన్ధితబ్బం. **పకతిచీవరస్సాతి** అత్తనో పకతిచీవరస్స. **పకతిపట్టబన్ధచీవరన్తి** పకతిపట్టేన బన్ధచీవరం. **పిట్ఠిఅనువాతారోపనమత్తేనాతి** దీఘతో అనువాతస్స చీవరస్సూపరి ఆరోపనమత్తేన. దీఘానువాతఞ్హి పారుపనకాలే

పిట్ఠియం ఠితత్తా పిట్ఠిఅనువాతన్తి వుచ్చతి. **కుచ్ఛిఅనువాతారోపనమత్తేనా**తి పుథులతో అనువాతస్స చీవరస్సూపరి ఆరోపనమత్తేన. పుథులానువాతఞ్హి పారుపనకాలే కుచ్ఛియం ఠితత్తా కుచ్ఛిఅనువాతన్తి వుచ్చతి. **ఆగన్తుకపట్టారోపనమత్తేనా**తి ఆగన్తుకపట్టస్స చీవరస్సూపరి ఆరోపనమత్తేన. **వా**తి అథవా.

సారుప్పన్తి సమణానుచ్ఛవికం. **పరికథాయా**తి పరియాయేన ఉప్పాదితాయ కథాయ. **అతిఉక్కట్ఠం వట్టతీ**తి అతిఉక్కట్ఠం ఏవ వట్టతి. **ఓతిణ్ణసదిసమేవా**తి ఓతిణ్ణేన వత్థేన సదిసమేవ కథినచీవరన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి దువిధేసు సన్నిధీసు. **తదహేవా**తి తస్మిం దిన్నఅహని ఏవ.

రత్తినిస్సగ్గియేనాతి రత్తిఅతిక్కన్తం హుత్వా నిస్సగ్గియేన. **అఞ్ఞేనా**తి తిచీవరతో అఞ్ఞేన. **సమణ్డలికత**న్తి సహ మహామణ్డలఅడ్ఢమణ్డలేన కతం.

౩౦౯. ఏవం చతువీసతిఆకారం అనత్థతలక్ఖణం దస్సేత్వా ఇదాని సత్తరసాకారం అత్థతలక్ఖణం దస్సేన్తో ఆహ “అహతేనా”తిఆది . తత్థ పరిభోగం న హనిత్థ న గచ్ఛిత్థాతి **అహతం,** పరిభోగేన న హనితబ్బం న హింసితబ్బన్తి వా **అహత**న్తి దస్సేన్తో ఆహ “అపరిభుత్తేనా”తి. “అహతసదిసేనా”తి ఇమినా **అహతకప్పేనా**తి ఏత్థ **కప్ప**సద్దో సదిసత్థోతి దస్సేతి. **పాపణికేనా**తి ఏత్థ పసారితో ఆపణో పాపణో, తస్మిం పతితం పాపణికన్తి దస్సేన్తో ఆహ “ఆపణద్వారే పతిత”న్తి. “పిలోతిక”న్తి ఇమినా ణికపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **వుత్తవిపల్లాసేనేవా**తి వుత్తేహి “నిమిత్తకతేనా”తిఆదీహి విపల్లాసేన ఏవ. **తత్థా**తి పరివారే . **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఇధా**తి కథినక్ఖన్ధకే. అవుచ్చమానేన తేన వచనేన పరిహాయతీతి సమ్బన్ధో.

౩౧౦. తత్థాతి “కథఞ్చ భిక్ఖవే ఉబ్భతం హోతి కథిన”న్తిఆదిపాఠే. జనేత్తియో మాతరోతి యోజనా. ఇమినా ధమ్మేన పుత్తే మానేతీతి **మాతా,** ధమ్మేన పుత్తేహి మానియతీతి వా **మాతా,** సా వియ హోన్తీతి **మాతికా**తి దస్సేతి. **కథినుబ్భార**న్తి చ **కథినుద్ధార**న్తి చ అత్థతో సదిసం. **ఏతా**తి ఏతా పదజాతియో. **తాసూ**తి అట్ఠసు మాతికాసు. **అస్సా**తి కథినుబ్భారస్స.

౧౮౮. ఆదాయసత్తకకథా

౩౧౧. న పచ్చేస్సన్తి ఏత్థ పతీత్యూపసగ్గస్స పునత్థం, ఇధాతుయా చ గత్యత్థం దస్సేన్తో ఆహ “న పున ఆగమిస్స”న్తి. ఏవం పక్కమతో ఛిజ్జతీతి సమ్బన్ధో.

ఏతఞ్చాతి పక్కమనన్తికం, కథినుద్ధారఞ్చ. **తాహ**న్తి తే అహం. **తే**తి తుయ్హం.

అఞ్ఞన్తి అత్తనో విహారతో అఞ్ఞం. **ఏవం హోతీ**తి ఏసో పరివితక్కో హోతి. **సో**తి ఆవాసపలిబోధో. ఆదిచ్చబన్ధునా వుత్తోతి యోజనా.

ద్వే పలిబోధా ఏకతో ఛిజ్జన్తీతి సమ్బన్ధో. **అపుబ్బం అచరిమ**న్తి ఏకపహారేనేవ. సో పలిబోధుపచ్ఛేదో కస్మా విత్థారతో న వుత్తోతి ఆహ “సో పనా”తిఆది. **సో పనా**తి పలిబోధుపచ్ఛేదో పన. న వుత్తోతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం కథినుబ్భారే. కస్మా అయం కథినుద్ధారో ‘‘**నాసనన్తికో**’’తి వుత్తోతి ఆహ “యస్మా”తిఆది. **తస్సా**తి భిక్ఖునో.

ఆసావచ్ఛేదికే ఛిజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **అయం పనాతి** ఆసావచ్ఛేదికో కథినుద్ధారో పన. అనేకపభేదో హోతీతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **వుత్తోతి** అయం ఆసావచ్ఛేదికో కథినుద్ధారో వుత్తోతి యోజనా. **ఏత్థ పనాతి** ఇమస్మిం పన ఠానే. **తత్థాతి** సీమాతిక్కన్తికే.

౩౧౨-౩౨౫. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం. **సత్తకేతి** అట్ఠసు మాతికాసు ఆసావచ్ఛేదతో సేసే సత్తపమాణే, సత్తసమూహే వా. **తేయేవాతి** సత్తకే ఏవ. **తతోతి** వారతో. **యే యేతి** కథినుద్ధారా. **ఇతరేహీతి** ఆసావచ్ఛేదతో అఞ్ఞేహి. యే పలిబోధా వుత్తాతి సమ్బన్ధో. ఆవాసో చజీయతి అనేనాతి **చత్తన్తి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “యేన చిత్తేనా”తిఆది. **తన్తి** చిత్తం. “ఏసేవ నయో”తి ఇమినా ఆవాసో వమీయతి అనేనాతి **వన్తం**. ఆవాసతో ముచ్చతి అనేనాతి **ముత్తన్తి** వచనత్థం అతిదిసతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం కథినక్ఖన్ధకే.

ఇతి కథినక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౮. చీవరక్ఖన్ధకం

౨౦౨. జీవకవత్థుకథా

౩౨౬. చీవరక్ఖన్ధకే పదక్ఖిణసద్దస్స అపసబ్యత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “ఛేకా కుసలా”తి. **అభిసటాతి** ఏత్థ సరధాతుయా గతిచిన్తాసు ఇధ గత్యత్థోతి దస్సేన్తో ఆహ “అభిగతా”తి. **అభిగతాతి** అభిముఖం గన్తబ్బా. నను పాళియం “**అత్థికానం అత్థికానం మనుస్సాన**”న్తి వుత్తం, కస్మా పన “అత్థికేహి అత్థికేహి మనుస్సేహీ”తి వుత్తన్తి ఆహ “కరణత్థే పనా”తిఆది. ఇమినా ఛట్ఠీకత్తా నామ తతియాకత్తునా సమానోయేవాతి దస్సేతి. నిగమే వసతీతి **నేగమోతి** వుత్తే కుటుమ్బియగణో నేగమో నామాతి ఆహ “కుటుమ్బియగణో”తి.

౩౨౭. నగరే నివసన్తీతి **నాగరా**. దత్వా, వుట్ఠాపేసున్తి సమ్బన్ధో. **ఆరాముయ్యానవాహనాదీతి** ఏత్థ **ఆదిసద్దేన** అఞ్ఞాని ఉపభోగపరిభోగాని సఙ్గణ్హాతి. **గణికట్ఠానేతి** గణికాయ ఠానే. **గణికాతి** చ నగరసోభినీ. సా హి అత్థికేన జనగణేన అభిగన్తబ్బాతి **గణికాతి** వుచ్చతి. **పటిసతేన చాతి** ఏత్థ **చసద్దో** అవధారణత్థో. రత్తిం గమనస్స పటినిధిసఙ్ఖాతేన సతేన ఏవాతి హి అత్థో. **గిలానన్తి** ఏత్థ భావపచ్చయేన వినాపి భావత్థో ఞాతబ్బోతి ఆహ “గిలానభావ”న్తి. “జానాపేయ్యు”న్తి ఇమినా **పటివేదేయ్యున్తి** ఏత్థ విదధాతుయా ఞాణత్థం దస్సేతి. **కత్తరసుప్పేతి** ఏత్థ **కత్తరసద్దో** జిణ్ణపరియాయోతి ఆహ “జిణ్ణసుప్పే”తి. సుపన్తి సునఖాదయో ఏత్థాతి **సుప్పం,** కత్తరం సుప్పం కత్తరసుప్పం.

౩౨౮. **తన్తి** జీవకం. అఞ్ఞే రాజదారకా వదన్తి కిరాతి సమ్బన్ధో. నత్థి మాతా ఏతస్సాతి **నిమ్మాతికో. యథా చాతిఆదీసు** యథా పేసన్తి, తథాతి యోజనా. **చసద్దో** సమ్పిణ్డనత్థో. న కేవలం వదన్తియేవ, అథ ఖో న కోచి కిఞ్చి పేసేతీతి హి అత్థో. **అఞ్ఞేసన్తి** జీవకతో అఞ్ఞేసం. **తస్సాతి** జీవకస్స. **ఇతీతి** ఏవం. **సోతి** జీవకో. **తం సబ్బన్తి** “నిమ్మాతికో నిప్పితికో”తి వదనఞ్చ పణ్ణాకారస్స అపేసనఞ్చాతి తం సబ్బం.

యంనూనాతి సాధు వత. అహం వజ్జసిప్పం సిక్ఖేయ్యం సాధు వతాతి యోజనా. **తస్సాతి** జీవకస్స. **ఏతదహోసీతి** ఏతం అహోసి, పరివితక్కో అహూతి అత్థో. **పరూపఘాతపటిసంయుత్తానీతి** పరం ఉపగన్త్వా, ఉప ఘసేన వా హననేన

పటిసంయుత్తాని. **మేత్తాపుబ్బభాగన్తి** సిప్పస్స పుబ్బభాగే పవత్తా మేత్తా ఏతస్సాతి మేత్తాపుబ్బభాగం. ఇతి అహోసీతి యోజనా. పురిమచిన్తాయ అనేకన్తభావతో ఏకన్తభావం దస్సేన్తో ఆహ "అపి చా"తిఆది. **అపి చాతి** ఏకన్తేన. **అయన్తి** జీవకో. **ఇతోతి** భద్దకప్పతో. **అయన్తి** ఉపాసకో . **చతుపరిసన్తరేతి** చతుపరిసమజ్ఝే. **పత్థితగుణన్తి** పత్థరితగుణం. **ఠానన్తరన్తి** ఠానభేదం, **అహమ్పీతి** న అయం ఉపాసకోయేవ, అహమ్పీతి అత్థో. **భగవాతి** ఆలపనపదమేతం. **పత్థనన్తి** ఇచ్ఛితవరం. **చోదియమానోపీతి** ఉయ్యోజియమానోపి. **పిసద్దేన** పురిమచిన్తనమపేక్ఖతి. **ఏసాతి** ఏసో జీవకో.

౩౨౯. **దిసాపామోక్ఖోతి** పదస్స దిసాసు పామోక్ఖో దిసాపామోక్ఖోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సబ్బదిసాసూ"తిఆది. **తస్మిఞ్చ సమయేతి** జీవకస్స తస్మిం చిన్తనసమయే చ, ఆగమంసూతి సమ్బన్ధో. **తేతి** వాణిజే, పుచ్ఛీతి సమ్బన్ధో. **కుతోతి** నగరతో. **తక్కసీలతోతి** తక్కసీలనగరతో. **తత్థాతి** తక్కసీలే. **ఆమాతి** సమ్పటిచ్ఛనత్థే నిపాతో, ఆమ అత్థీతి హి అత్థో. **తేతి** వాణిజా. **తథాతి** యథా జీవకో ఆహ, తథా అకంసూతి అత్థో. **సోతి** జీవకో. **పితరన్తి** అభయరాజకుమారం. **తేహీతి** వాణిజేహి.

తన్తి జీవకం, పుచ్ఛీతి సమ్బన్ధో. **సోతి** జీవకో. కస్మా తాత త్వం ఇధాగతో అసి పనాతి పుచ్ఛీతి యోజనా. **తతోతి** పుచ్ఛతో. **సోతి** జీవకో. సిక్ఖితుం ఆగతో అమ్హీతి యోజనా. **బహుఞ్చ గణ్హాతీతి**తిఆదీసు నో కిఞ్చి కమ్మం అకత్వా సిప్పస్సేవ సిక్ఖితత్తా బహుఞ్చ గణ్హాతీతి ఆహ "యథా"తిఆది. తత్థ యథా సిక్ఖన్తియేవ, ఏవం తథా నో న సిక్ఖతీతి యోజనా. **సో పనాతి** జీవకో పన, కరోతి సిక్ఖతీతి సమ్బన్ధో. **ఏకం కాలన్తి** ఏకస్మిం కాలే. ఏవం సన్తే కస్మా నో బహుఞ్చ గణ్హాతీతి ఆహ "ఏవం సన్తేపీ"తిఆది. **మేధావితాయాతి** ఖిప్పం గహణధారణపఞ్ఞతాయ, బహుఞ్చ సిప్పన్తి సమ్బన్ధో. అస్స జీవకస్స గహితఞ్చ సిప్పం న సమ్ముస్సతీతి యోజనా.

యత్తకం సిప్పం ఆచరియో జానాతి, తత్తకం అయం జీవకో జానాతీతి యోజనా. **యన్తి** సిప్పం. **అయన్తి** జీవకో, భవిస్సతీతి సమ్బన్ధో. **నన్తి** జీవకం. **యథాతి** యేనాకారేన. **కమ్మవిపాకన్తి** కమ్మవిపాకజం రోగం. "న"న్తి పదం "సిక్ఖాపేసీ"తి పదే కారితకమ్మం, "భేసజ్జయోజన"న్తి పదం ధాతుకమ్మం. **భేసజ్జయోజనన్తి** భేసజ్జేన రోగస్స యోజనం. **సో పనాతి** జీవకో పన. **ఇమినాతి** జీవకేన న ఉగ్గహితం, ఉగ్గహితన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకేన ద్వారేనాతి** చతూసు ద్వారేసు ఏకేన ద్వారేన. **ఆహిణ్డన్తోతి** విచరన్తో. **పరిత్తం పాథేయ్యన్తి** ఏత్థ పరిత్తసద్దస్స ఆరక్ఖనత్థేపి పవత్తనతో ఇధ అప్పత్థే పవత్తతీతి దస్సేన్తో ఆహ "అప్పమత్తక"న్తి. కస్మా అప్పమత్తకం పాథేయ్యం అదాసీతి యోజనా. **తస్సాతి** దిసాపామోక్ఖస్స. **అయన్తి** జీవకో, లభిస్సతీతి సమ్బన్ధో. **తతోతి** లభనతో. **ఖీణే పాథేయ్యేతి** పాథేయ్యే ఖీణే సతీతి యోజనా.

౨౦౩. సేట్ఠిభరియాదివత్థుకథా

౩౩౦. **యా నామాతి** యా నామ ఘరణీ. **కిమ్పి మాయన్తి** ఏత్థ ఏకారలోపసన్ధీతి ఆహ "కిమ్పి మే అయ"న్తి. ఇమినా యకారాదేససన్ధిం నివత్తేతి, "మ్యాయ"న్తిపి పాఠో, ఏవం సతి ఆదేససన్ధియేవ, న లోపసన్ధి. అయం ఘరణీ మే కిఞ్చి దేయ్యధమ్మం కిమ్పి దస్సతీతి యోజనా. **తస్స చాతి** సబ్బిస్స చ, **కతస్సాతిపి** పాఠో. **రోగూపసమస్స చాతి** మమ రోగస్స ఉపసమస్స చ, ఇమేహి పదేహి **సంయమస్సాతి** పదస్స అత్థం దస్సేతి. "ఉపకార"న్తి ఇమినా **ఉపజానామీతి** ఏత్థ ఉపసద్దస్స అత్థం దస్సేతి. **అధిప్పాయోతి** ఘరణియా ఆసయో.

౩౩౧. "సబ్బాలఙ్కారం తుయ్హం హోతూ"తి ఇదం వచనం రాజా సభావతో ఆహ, ఉదాహు కిఞ్చి చిన్తేత్వాతి ఆహ "రాజా"తిఆది. తత్థ **ఇమన్తి** అలఙ్కారం. **పమాణయుత్తేతి** కారణానురూపే. **నన్తి** జీవకం. **నాటకానమ్పీతి** పఞ్చసతికానం

నాటకానమ్పి. **సోపీతి** జీవకోపి. **తేసన్తి** అభయకుమారనాటకానం. **మేతి** మయ్హం, న పతిరూపన్తి సమ్బన్ధో. **అయ్యికానన్తి** మాతామహీనం. కతస్స మే ఉపకారన్తి యోజనా. ఇమినా అధికారో చ ఉపకారో చ అత్థతో సదిసన్తి దస్సేతి. రాజా పసన్నో దత్వా ఆహాతి సమ్బన్ధో.

౨౦౫. రాజగహసేట్ఠివత్థుకథా

౩౩౨. ఇరియాపథసమ్పరివత్తనేనాతి ఇరియాపథస్స పునప్పునం పరివత్తనేన. తీహి సత్తాహేహి నిచ్చలస్స నిపన్నస్స అస్స సేట్ఠిస్స మత్థలుఙ్గన్తి యోజనా. అప్పేవ నిపజ్జేయ్యాతి యోజనా. **నన్తి** సేట్ఠిం. **తేనేవాతి** తేనేవ కారణేన. సీసం ఛాదేతీతి **సీసచ్ఛవీతి** వుత్తే సీసపటిచ్ఛాదనచమ్మన్తి ఆహ "సీసచమ్మ"న్తి. **తస్సాతి** సేట్ఠిస్స. **తీహి సత్తాహేనాతి** ఏత్థ పుబ్బపదేన పచ్ఛిమపదం గుణిత్వా గహేతబ్బన్తి ఆహ "తీహి పస్సేహి ఏకేనేకేన సత్తాహేనా"తి.

౩౩౩. జనం నీహరాపేత్వాతి జనం అపక్కమాపేత్వా.

౨౦౬. పజ్జోతరాజవత్థుకథా

౩౩౪. విచ్ఛికస్స జాతోతి విచ్ఛికస్స కారణా జాతో, విచ్ఛికం పటిచ్చ జాతోతి అత్థో. సబ్బి చ భేసజ్జం విచ్ఛికానం పటికూలం హోతీతి యోజనా. **పణ్ణాసయోజనికాతి** ఏత్థ ణికపచ్చయస్స గన్తుం సమత్థత్థే పవత్తభావం దస్సేన్తో ఆహ "గన్తుం సమత్థో హోతీ"తి. **అస్స రఞ్ఞోతి** చన్దపజ్జోతనామకస్స అస్స రఞ్ఞో. **హత్థినీయేవాతి** భద్దవతికా నామ హత్థినీయేవ. **వీసయోజనసతన్తి** వీసాధికం యోజనసతం.

భుఞ్జితుం నిసిన్నస్స ఏకస్స కులపుత్తస్స ద్వారేతి యోజనా. **తస్సాతి** కులపుత్తస్స, ఆరోచేసీతి సమ్బన్ధో. **సోతి** కులపుత్తో, "ఆహరా"తి ఆణాపేసీతి సమ్బన్ధో. **ఇతరోతి** పురిసో. **తన్తి** పత్తం. **యత్థ యత్థాతి** యస్మిం యస్మిం భవే. తత్థ తత్థ వాహనసమ్పన్నో హోమీతి యోజనా. **సోతి** పురిసో. పజ్జోతో నామ అయం రాజా జాతోతి యోజనా.

సబ్బిం పాయేత్వాతి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ "సబ్బిఞ్చ పాయేత్వా"తిఆది. సబ్బిఞ్చ పాయేత్వా, పరిచారకానం ఆహారాచారే విధిఞ్చ ఆచిక్ఖిత్వాతి అత్థో. **ఓలుమ్పేత్వాతి** లుపిధాతు ఓదహనత్థోతి ఆహ "ఓదహిత్వా"తి. **విరేచేసీతి** ఉద్ధఞ్చ అధో చ విరేచేసి.

౨౦౮. సివేయ్యకదుస్సయుగకథా

౩౩౫. సివథికన్తి సివా జమ్బుకా కుణపఖాదనత్థాయ ఆగన్త్వా తిట్ఠన్తి ఏత్థాతి **సివట్ఠం,** తదేవ **సివథికం,** ఇమినా సివథికాయం ఉప్పన్నం సివేయ్యకం థికసద్దస్స లోపం కత్వాతి దస్సేతి. **తత్థాతి** ఉత్తరకురూసు. **తన్తి** మతం. **హత్థిసోణ్డకసకుణాతి** హత్థిలిఙ్గవిహఙ్గమా. తే హి హత్థినో సోణ్డో వియ సోణ్డో ఏతేసు అత్థీతి **హత్థిసోణ్డకా,** తే చ తే సకుణా చేతి హత్థిసోణ్డకసకుణాతి వుచ్చన్తి. **రఞ్ఞో ఆహరన్తీతి** రఞ్ఞో అత్థాయ, సన్తికం వా ఆహరన్తి. **ఇదన్తి** సివేయ్యకం దుస్సయుగం. సివిరట్ఠే వాయితం **సివేయ్యకన్తి** చ దస్సేన్తో ఆహ "అథవా"తిఆది. **తేనాతి** కారణేన. "సివేయ్యకన్తి…పే.… వదన్తీ"తి పోరాణా ఆహూతి యోజనా.

౨౦౯. సమత్తింసవిరేచనకథా

౩౩౬. కింపనాతి ఏత్థ కింసద్దో అనియమత్థో. లూఖో కిం, న లూఖో కిన్తి హి అత్థో. “సినేహపానం పన తేమేతీ”తి చ “కరోతీ”తి చ సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థాతి** సకలకాయే. **సిరాతి** కణ్డరా. **అయన్తి** జీవకో. **ఓళారికదోసహరణత్థన్తి** ఓళారికస్స దోసస్స అపనయనత్థం. **పకతత్తేతి** పకతిసఙ్ఖాతే సభావే సతీతి సమ్బన్ధో. భగవా భన్తేతి యోజనా. **కుతోతి** కస్స సన్తికా. వట్టతి ను ఖోతి చిన్తేసీతి యోజనా. **తతోతి** చిన్తనతో. **సోణోతి** కోళివీససోణో, భుఞ్జతీతి సమ్బన్ధో. **తతోతి** సోణస్స సన్తికా. **తస్సాతి** సోణస్స. **సోతి** సోణో. **థేరస్సాతి** మోగ్గల్లానత్థేరస్స. ఇదం “పత్త”న్తిపదే సామీ, “అదాసీ”తి పదే సమ్పదానం. అఞ్ఞం పిణ్డపాతన్తి సమ్బన్ధో.

రాజాపి ఖో భుఞ్జితుకామో అహోసీతి సమ్బన్ధో. యఞ్చ సుజాతా అదాసి, యఞ్చ పరినిబ్బానకాలే చున్దో కమ్మారపుత్తో, భాజనగతేసు ద్వీసుయేవ తేసు పిణ్డపాతేసు దేవతా ఓజం పక్ఖిపన్తీతి యోజనా. **అఞ్ఞేసూతి** ద్వీహి పిణ్డపాతేహి అఞ్ఞేసు. **ఇచ్ఛన్తి** రుచిం. **సోతి** బిమ్బిసారో రాజా. **తవేవాతి** తుయ్హమేవ. **తన్తి** భగవతో వచనం. రాజా అకాసీతి సమ్బన్ధో. **తేతి** అసీతికులపుత్తసహస్సా. **ఏతదత్థమేవాతి** సోణస్స అరహత్తే పతిట్ఠాపనత్థమేవ, న రఞ్ఞో అనుగ్గహత్థన్తి అధిప్పాయో.

౨౧౦. వరయాచనకథా

౩౩౭. కతం భత్తకిచ్చం యేనాతి **కతభత్తకిచ్చో,** తస్మిం సతీతి సమ్బన్ధో. **వుత్తనయేనేవాతి** రాహులవత్థుమ్హి (మహావ. అట్ఠ. ౧౦౫) వుత్తనయేనేవ. **ఇదం వత్థన్తి** ఇదం సివేయ్యకం వత్థం, ఉప్పన్నన్తి సమ్బన్ధో. “తావా”తి అజ్ఝాహరితబ్బో. **ఏత్థన్తరేతి** ఏతస్మిం వత్థుప్పన్నకాలమజ్ఝే. కోచి భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తేనాతి** పంసుకూలికహేతునా. **అయన్తి** జీవకో. **గహపతిచీవరన్తి** ఏత్థ గహపతీనం చీవరన్తి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “గహపతీహి దిన్నం చీవర”న్తి .

వత్థదానానిసంసపటిసంయుత్తాయాతి “వత్థదో హోతి వణ్ణదో”తిఆదికాయ (సం. ని. ౧.౪౨) వత్థదానస్స ఆనిసంసేన పటిసంయుత్తాయ. విచ్ఛావసేన వుత్తో “ఇతరీతరేనా”తి సబ్బనామసద్దో అనియమత్థోతి ఆహ “అప్పగ్ఘేనపి మహగ్ఘేనపి యేన కేనచీ”తి. **పావారోతి** ఉత్తరాసఙ్గో. సో హి పారుపనత్థాయ వరియతి ఇచ్ఛియతీతి పావారోతి వుచ్చతి. “కప్పాసాదిభేదో”తి ఇమినా తస్స సరూపం దస్సేతి. **పకతికోజవమేవాతి** పకతియా భిక్ఖూనం సారుప్పం కోజవమేవ. సోళసనాటకిత్థీనం ఠత్వా నచ్చయోగ్యత్తా మహతీ పిట్ఠి ఏతస్సాతి **మహాపిట్ఠియం,** తమేవ కోజవం **మహాపిట్ఠియకోజవం**. తస్స కిర లోమాని చతురఙ్గులాధికాని హోన్తి.

౨౧౧. కమ్బలానుజాననాదికథా

౩౩౮. కాసీనన్తి కాసీనం జనపదానం, కాసిరట్ఠే నివాసీనం జనానం వా. **పసేనదిస్సాతి** పచ్చుట్ఠం, పటిపక్ఖం వా సేనం జినాతీతి **పసేనది** జకారస్స దకారం కత్వా. **ఏసాతి** ఏసో కాసిరాజా. “సహస్స”న్తి ఇమినా **కాసిసద్దస్స** సఙ్కేతసఙ్ఖ్యం దస్సేతి. **తంఅగ్ఘనకోతి** తేన కాసినా అగ్ఘనకో. కస్మా అడ్ఢకాసీతి (థేరీగా. అట్ఠ. ౨౫) వుత్తోతి ఆహ “అయం పనా”తిఆది. **అయన్తి** కమ్బలో. **పనాతి** కారణత్థజోతకో. యస్మాతి హి అత్థో.

౩౩౯. భఞ్జితబ్బం ఖోమాదీని పఞ్చ సుత్తాని మిస్సేత్వా అవమద్దితబ్బన్తి **భఙ్గన్తి** దస్సేన్తో ఆహ "భఙ్గం నామా"తిఆది. **వాకమయమేవాతి** భఙ్గనామకేన వాకేన నిబ్బత్తమేవ.

౩౪౦. తేతి భిక్ఖూ, సల్లక్ఖింసు కిరాతి సమ్బన్ధో. **ఏతస్సాతి** పదస్స, అత్థన్తి సమ్బన్ధో. **న అచ్ఛింసూతి** న ఆసింసు, న వసింసూతి అత్థో. **నాకామాతి** ఏత్థ కముధాతు ఇచ్ఛత్థో యకారలోపోతి ఆహ "న అనిచ్ఛాయా"తి. **దాతబ్బోతి** భాగో దాతబ్బో. **ఉపచారేతి** సుసానస్స సమీపే. "అకామా భాగం దాతు"న్తి వచనస్స అనేకన్తభావం దస్సేతుం వుత్తం "యది పనా"తిఆది. **ఇధాతి** ఇమం సుసానం. "సమ్పత్తా గణ్హన్తూ"తి దేన్తీతి యోజనా. **యేనాతి** భిక్ఖునా. **సదిసా ఓక్కమింసూతి** ఏత్థ సదిససద్దో సమపరియాయోతి ఆహ "సమం ఓక్కమింసూ"తి. **సమన్తి** భావనపుంసకో. సమానదిసాయాతి వా దస్సేన్తో ఆహ "ఏకదిసాయ వా"తి. ఏత్థ పన యకారలోపో దట్ఠబ్బో. **బహిమేవాతి** సుసానతో బహి ఏవ. **కతికన్తి** కతేన పవత్తం సఙ్గరం.

౨౧౩. చీవరపటిగ్గాహకసమ్ముతికథా

౩౪౨. "యో న ఛన్దాగతిం గచ్ఛతీ"తిఆదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. ఞాతకాదీనం చీవరన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకచ్చస్మిన్తి** జనే. **వాసద్దో** వికప్పత్థో. ఏతేసు తీసు అఞ్ఞతరేన కారణేన ఛన్దాగతిం గచ్ఛతి నామాతి హి అత్థో. ఆగతస్సాపి చీవరన్తి సమ్బన్ధో **పిసద్దో** గరహత్థో. పగేవ పచ్ఛా ఆగతస్సాతి హి అత్థో. **అవమఞ్ఞన్తి** ఉఞ్ఞాతం. **వోతి** తుమ్హాకం. నత్థి కిన్తి యోజనా. ముట్ఠా సతి ఏతస్సాతి **ముట్ఠస్సతి.** ఆగతానమ్పి చీవరన్తి సమ్బన్ధో. **పిసద్దో** సమ్భావనత్థో. పగేవ పఠమం ఆగతానన్తి హి అత్థో. ఏతం చీవరపటిగ్గాహకట్ఠానం నామాతి యోజనా. **సన్తసన్తో వాతి** ఖేదఖేదో వా. **ఇదఞ్చిదఞ్చాతి** ఇదఞ్చ ఇదఞ్చ చీవరం. **తస్మాతి** యస్మా చ గచ్ఛతి, యస్మా చ జానాతి, తస్మా. **యోతి** భిక్ఖు. సక్కోతీతి సమ్బన్ధో. ఏవరూపో భిక్ఖు సమ్మనితబ్బోతి యోజనా.

అపలోకనేనపీతి "ఇత్థన్నామం భిక్ఖుం చీవరపటిగ్గాహకం కాతుం సఙ్ఘం అపలోకేమీ"తి అపలోకనేనపి, సమ్మనితున్తి సమ్బన్ధో. **యత్థ పనాతి** యస్మిం పన ధురవిహారే.

"గహితట్ఠానేయేవా"తి ఇమినా **తత్థేవాతి** ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతి. "ఛడ్డేత్వా"తి ఇమినా **ఉజ్ఝిత్వాతి** ఏత్థ ఉఝధాతుయా విస్సజ్జనత్థం దస్సేతి. **చీవరపటిగ్గాహకన్తి** పదస్స చీవరం పటిగ్గణ్హాతీతి చీవరపటిగ్గాహకోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యో"తిఆది. తత్థ యో పటిగ్గణ్హాతి, సో చీవరపటిగ్గాహకో నామాతి యోజనా. "చీవరపటిసామక"న్తి ఇమినా చీవరం గహితట్ఠానతో నీహరిత్వా భణ్డాగారే దహతి ఠపేతీతి **చీవరనిదహకోతి** అత్థం దస్సేతి. యో న ఛన్దాతిం గచ్ఛతీతిఆదీసు **ఏత్థ** ఏతేసు చ ఇతో పరఞ్చాతి యోజనా.

౨౧౪. భణ్డాగారసమ్ముతిఆదికథా

౩౪౩. యో విహారో వా యో అడ్ఢయోగో వా హోతి, సో విహారాదికో సమ్మనితబ్బోతి యోజనా. "ఆరామికసామణేరాదీహీ"తి పదం వివిత్తత్థే అపాదానం, కరణమ్పి యుజ్జతి. పచ్చన్తసేనాసనం పన న సమ్మనితబ్బం చోరాదిఉపద్దవత్తా. **విహారమజ్ఝేయేవాతి** భణ్డాగారవిహారమజ్ఝేయేవ.

యస్సాతి భణ్డాగారస్స. ఇదం పదం "ఛదనాదీసూ"తి పదే సామీ, "నత్థీ"తి పదే సమ్పదానం . **యస్స పనాతి** భణ్డాగారస్స పన. **యత్థ కత్థచీ**తి యస్మిం కస్మించి ఠానే. **యేనాతి** పతితహేతునా. మూసిత్వా ఖాదతీతి **మూసికో**. ఆదిసద్దేన గోధామఙ్గుసాదయో సఙ్గణ్హాతి. ఉప భుసం, ఉపగుహిత్వా వా చినన్తీతి **ఉపచికా. తన్తి** ఓవస్సనాదిం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఏవన్తి**ఆది నిగమనం.

చీవరపటిగ్గాహకాదీహీతి ఆదిసద్దేన చీవరనిదహకభణ్డాగారికే సఙ్గణ్హాతి. **తత్థాతి** తేసు. చీవరపటిగ్గాహకేన న గణ్హితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **తావాతి** చీవరనిదహకభణ్డాగారికానం, తేహి వా పఠమం. **యం యన్తి** చీవరం. **తథేవాతి** యథా విసుం విసుం కత్వా గణ్హాతి, తథేవ. **చీవరనిదహకేనాపీ**తి పిసద్దో న కేవలం పటిగ్గాహకేనేవ, అథ ఖో నిదహకేనపీతి సమ్పిణ్డేతి. **తథేవాతి** యథా నిదహకో ఆచిక్ఖతి, తథేవ. **తతోతి** తేహి చీవరేహి, విభత్తిఅపాదానం, తేసు చీవరేసు వా నిద్ధారణం. **తదేవాతి** సఙ్ఘేన వుత్తచీవరమేవ.

ఇతీతిఆది నిగమనం. భగవతా అనుఞ్ఞాతోతి సమ్బన్ధో. **భణ్డాగారన్తి** భణ్డస్స ఠపనోకాసం అగారం. **భణ్డాగారికోతి** భణ్డాగారే నియుత్తో. **బాహుల్లికతాయాతి** పచ్చయబాహుల్లేన నియుత్తభావత్థం. ఏవం సన్తే కిమత్థాయ అనుఞ్ఞాతోతి ఆహ "అపి చా"తిఆది. అనుగ్గహాయ అనుఞ్ఞాతోతి సమ్బన్ధో. **హీతి** విత్థారో. నేవ జానేయ్యున్తి యోజనా. ద్వే ద్వే వా చీవరేతి సమ్బన్ధో. **సఙ్గహం కాతున్తి** సఙ్ఘేన సఙ్గహం కాతుం.

న వుట్ఠాపేతబ్బోతి ఏత్థ అత్థుద్ధారవసేన అఞ్ఞోపి అవుట్ఠాపనీయే దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్ఞోపీ"తిఆది. **హీతి** విత్థారో. **తత్థాతి** చతూసు. సఙ్ఘో పన దేతీతి సమ్బన్ధో. **ఉపకారతాయ చాతి** సఙ్ఘస్స ఉపకారతాయ చ. ఏత్థ చ పురిమేసు తీసు ఏకోయేవ హేతు, పచ్ఛిమే పన ద్వే హేతవోతి దట్ఠబ్బం.

సమ్ముఖీభూతేనాతి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ముఖే సంవిజ్జమానో, సన్నిపతితో వా **సమ్ముఖో,** సమ్ముఖో హుత్వా భూతో **సమ్ముఖీభూతో**. భూసద్దయోగత్తా అకారస్సీకారో హోతి, అన్తోఉపచారసీమాయం ఠితో సఙ్ఘో . తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అన్తోఉపచారసీమాయం ఠితేనా"తి. **కోలాహలన్తి** బహుజనేహి సన్నిపతిత్వా ఏకతో కతం అబ్యత్తసద్దం. తదాకారం దస్సేన్తో ఆహ "అమ్హాక"న్తిఆది. "చీవరభాజకేసూ"తిఆదినా అగతిగమనాకారం దస్సేతి, తం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ. **తులాభూతోతి** తులాయ సదిసో హుత్వా భూతో, తులాయ సదిసభావం పత్తో వా. **మజ్ఝత్తోతి** మజ్ఝే ఠితో అత్తా సభావో ఏతస్సాతి మజ్ఝత్తో.

ఇదన్తి చీవరం. **ఘనన్తి** నిరన్తరం. **తనుకన్తి** విరళం. ఏత్థ "ఉచ్చినిత్వా"తి ఇమినా వత్థస్స పమాణేన ఉచ్చిననం దస్సేతి. "తులయిత్వా"తి ఇమినా అగ్ఘేన తులనం దస్సేతి. **వణ్ణావణ్ణం కత్వాతి** వణ్ణఞ్చ అవణ్ణఞ్చ ఖుద్దకఞ్చ పమాణం, మహన్తఞ్చ పమాణం కత్వాతి అత్థో. ఏకచ్చాని చీవరాని అప్పగ్ఘాని హోన్తి, ఏకచ్చాని మహగ్ఘానీతి వుత్తం హోతి. **దసదసఅగ్ఘనకన్తి** దసహి దసహి కహాపణేహి అగ్ఘనకం. **యన్తి** చీవరం, **బన్ధిత్వాతి** నవగ్ఘనకం ఏకగ్ఘనకేన, అట్ఠగ్ఘనకఞ్చ ద్విఅగ్ఘనకేన బన్ధిత్వాతి అత్థో. **సమే పటివీసేతి** సమపమాణే పటివీసే ఠపేత్వా, ఇమినా "వణ్ణావణ్ణ"న్తి ఏత్థ **వణ్ణ**సద్దో పమాణత్థోతి దీపేతి. **దస దస భిక్ఖూతి** ఇదం ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తం అఞ్ఞేనాకారేనాపి గణేతుం సక్కుణేయ్యత్తా. **భణ్డికన్తి** చీవరభణ్డేన నియుత్తం పుటం. **కుసోతి** సలాకదణ్డో.

అత్తిస్సరాతి అత్తనావ అత్తానం ఇస్సరా. అఞ్ఞేసం వత్తపటిపత్తిన్తి సమ్బన్ధో. **ఉపడ్ఢభాగోతి** భిక్ఖూనం లద్ధభాగతో ఉపడ్ఢో భాగో. **యే పనాతి** సామణేరా పన. **సమభాగోతి** భిక్ఖూనం భాగేన సమో భాగో. **ఇదఞ్చాతి** "ఉపడ్ఢపటివీస"న్తి వచనఞ్చ,

కథితన్తి సమ్బన్ధో. **సమకమేవాతి** భిక్ఖుసామణేరానం సమపమాణమేవ. **తత్రుప్పాదవస్సావాసికన్తి** తస్మిం విహారే ఉప్పాదేన మూలేన ఉప్పాదితం వస్సావాసికం. **ఫాతికమ్మన్తి** వడ్ఢనకమ్మం “యత్తకేన వినయాగతేన సమ్ముఞ్జనిబన్ధనాదినా హత్థకమ్మేన విహారస్స ఊనతా న హోతి, తత్తకం కత్వాతి అత్థో. **ఏతన్తి** ఫాతికమ్మం కత్వా గహణం . **హీతి** సచ్చం. **ఏత్థాతి** తత్రుప్పాదవస్సావాసికగహణే. **సబ్బేసన్తి** అఖిలానం భిక్ఖుసామణేరానం. **భణ్డాగారికచీవరేపీతి** భణ్డాగారే ఠపితే అకాలచీవరేపి. పిసద్దేన తత్రుప్పాదవస్సావాసికమపేక్ఖతి. సామణేరా ఉక్కుట్ఠిం కరోన్తీతి సమ్బన్ధో. **అపహరితకన్తి** హరితవిరహితం. **రజ్జిభల్లిన్తి** రజనచ్ఛవిం. **ఏతన్తి** ఉక్కుట్ఠికరణతో సమభాగదానం, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **యే చాతి** సామణేరా చ. **విరజ్జిత్వా కరోన్తీతి** కత్తబ్బకాలేసు అకత్వా యథిచ్ఛితక్ఖణే కరోన్తి. **తేతి** సామణేరే. **సమపటివీసో దాతబ్బోతి** “కరిస్సామా”తి పటిఞ్ఞాతమత్తేన సమో పటివీసో దాతబ్బో.

“సకం భాగం దాతు”న్తి ఇదం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. కిం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ “భణ్డాగారతో…పే.… సన్ధాయా”తి. **పహతాయాతి** పహరితబ్బాయ, పహనితబ్బాయ వా. **తస్మాతి** యస్మా సన్ధాయ వుత్తం, తస్మా. **అనీహటేసూతి** భణ్డాగారతో అనీహరితేసు. **ఇమస్స భిక్ఖునోతి** ఉత్తరితుకామస్స ఇమస్స భిక్ఖునో. **తులాయాతి** మానేన.

తేసూతి సాటకేసు, ఏకో సాటకోతి యోజనా. సబ్బేసు పాతితేసూతి సమ్బన్ధో. **ఏత్తకేనాతి** ద్వాదసగ్ఘనకేన. **తం సుత్వాతి** భిక్ఖూనం తం వచనం సుత్వా. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం సఙ్ఘగణసన్తకే. అనుప్పదానేన ఖిపియతి పక్ఖిపియతీతి **అనుక్ఖేపన్తి** దస్సేన్తో ఆహ “అనుక్ఖేపం నామా”తిఆది. యత్తకం అగ్ఘన్తి సమ్బన్ధో. తత్తకేన అగ్ఘేన అగ్ఘనకేతి యోజనా. **వికల్లకాతి** వికలస్స భావో వికల్లం, చీవరపుగ్గలానం అపహోనకభావో, తదేవ వికల్లకా. “తత్థా”తి పాఠసేసో, తేసు ద్వీసు వికల్లకేసూతి అత్థో. **అత్థీతి** సంవిజ్జన్తి, నిపాతోయం. ఛిన్దన్తేహి చ దాతబ్బానీతి సమ్బన్ధో. **దాతబ్బానీతి** చ ఛిన్దితబ్బాని. దాసద్దో హి అవఖణ్డనత్థో. **దాతున్తి** అవఖణ్డితుం. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం. **ఏత్థాతి** ఏతేసు వికల్లకేసు. **తన్తి** చీవరం . **అథాతి** తోసితతో పరం. **తత్థాతి** ఏకస్స భిక్ఖునో కోట్ఠాసే. **సామణకన్తి** సమణస్స అనురూపం. **యోతి** భిక్ఖు. **తేనాతి** పరిక్ఖారేన. **ఇదమ్పీతి** అఞ్ఞం సామణకస్స పరిక్ఖారస్స ఠపనమ్పి. పిసద్దేన పురిమం వత్థఛిన్దనమపేక్ఖతి.

వగ్గన్తి సమూహం. అట్ఠ వా నవ వా భిక్ఖూ హోన్తీతి యోజనా. **తేసన్తి** అట్ఠన్నం వా నవన్నం వా. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం. అయం అపహోనకభావోతి యోజనా. పున చీవరస్సేవ వికల్లకభావం దస్సేన్తో ఆహ “అథవా”తిఆది. ఏత్థ పురిమనయే చీవరస్స చ పుగ్గలస్స చ వికల్లకం హోతి, పచ్ఛిమే చీవరస్సేవాతి అయమేతేసం విసేసో.

౨౧౩. చీవరరజనకథా

౩౪౪. గిహిపరిభుత్తం పనాతి గిహినా పరిభుత్తం వత్థం పన, కిఞ్చి ఫలన్తి సమ్బన్ధో.

సీతుదకాతి సీతం ఉదకం. లిఙ్గవిపల్లాసో హి అయం. **ఉత్తరాళుమ్పన్తి** ఏత్థ ఉత్తర ఉళుమ్పన్తి పదచ్ఛేదం కత్వా అకారతో ఉకారస్స లోపం కత్వా, పుబ్బసరస్స చ దీఘం కత్వా “ఉత్తరాళుమ్ప”న్తి వుచ్చతి. **ఉత్తరాళూతి** ఉత్తరఉదకం. **ఉళుసద్దో** హి ఉదకవాచకో, తం పాతి రక్ఖతీతి ఉత్తరాళుమ్పం. తస్స సరూపం దస్సేన్తో ఆహ “వట్టాధారక”న్తి. **రజనన్తి** రజనఛల్లిం. **హీతి** ఫలజోతకో. **రజనన్తి** రజనుదకం. **హీతి** విత్థారో. **థేవోతి** రజనబిన్దు. **న విసరతీతి** న పగ్ఘరతి. **రజనాళుబ్బన్తి** ఏత్థాపి పురిమనయేనేవ పదసిద్ధి వేదితబ్బా. **రజనఉళుబ్బన్తి** రజనసఙ్ఖాతస్స ఉదకస్స గహణత్థాయ కరియతీతి

రజనఉళుఙ్కం. దణ్డకేన నియుత్తం థాలకం **దణ్డకథాలక**న్తి దస్సేన్తో ఆహ “తమేవ సదణ్డక”న్తి. **రజనకుణ్డ**న్తి రజనపక్ఖిపనం మహాఘటం. **అఙ్ఘత్రా**తి అఙ్ఘం రానం. **పత్థిన్న**సద్దో థద్ధపరియాయోతి ఆహ “థద్ధ”న్తి. **దన్తకాసావానీ**తి ఏత్థ దన్తసద్దేన తస్స వణ్ణో గహేతబ్బో, సో ఏతేసమత్థీతి దన్తాని, దన్తాని చ తాని కాసావాని చేతి దన్తకాసావాని, తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ “దన్తవణ్ణానీ”తి. దన్తవణ్ణాని కాసావాని ధారేన్తీతి సమ్బన్ధో.

౨౧౬. ఛిన్నకచీవరానుజాననకథా

౩౪౫. **దీఘమరియాదబద్ధ**న్తి దీఘేన మరియాదేన బద్ధం. **చతుక్కసణ్ఠాన**న్తి చతున్నం మగ్గానం సమోధానసణ్ఠానం. **ఉస్సహసి త్వ**న్తి ఏత్థ ఉపుబ్బో సహధాతు సమత్థత్థోతి ఆహ “సక్కోసి త్వ”న్తి. పపుబ్బో పన అభిభవనత్థో హోతి “పసహతీ”తిఆదీసు. **యో నామా**తి యో ఆనన్దో ఆజానిస్సతి నామ, సో ఆనన్దో పణ్డితోతి యోజనా. “కుసీ”తి ఏతం నామం అధివచనన్తి యోజనా. **అనువాతాదీన**న్తి ఆదిసద్దేన పరిభణ్డాదీని సఙ్గణ్హాతి. “అడ్ఢకుసీ”తి ఏతన్తి యోజనా.

గీవేయ్యకన్తి ఏత్థ గీవాయం సుత్తసంసిబ్బితం గీవేయ్యకన్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “గీవావేఠనట్ఠానే”తిఆది. “ఆగన్తుకపట్ట”న్తి ఇమినా ఏయ్యకపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. ఏసేవ నయో **జఙ్ఘేయ్యక**న్తి ఏత్థాపి. **ఏతం నామ**న్తి “గీవేయ్యకం, జఙ్ఘేయ్యక”న్తి ఏతం నామం. **ఇతీ**తి ఏవం. **ఏత**న్తి “అనువివట్ట”న్తిఆది ఏతం. “అనువివట్ట”న్తి ఏతం నామన్తి యోజనా. **వివట్టస్సా**తి మజ్ఝిమఖణ్డకస్స. **బాహన్త**న్తి ఏత్థ బాహాయ ఉపరి ఠపితా అన్తా బాహన్తాతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “బాహాయా”తిఆది. **తేస**న్తి ఉభిన్నమన్తానం. **ఏత**న్తి “బాహన్త”న్తి ఏతం.

౨౧౭. తిచీవరానుజాననకథా

౩౪౬. “ఉక్ఖిత్తభణ్డికభావం ఆపాదితే”తి ఇమినా **ఉబ్భణ్డితే**తి ఏత్థ ఉక్ఖిత్తం భణ్డం ఉబ్భణ్డం, ఉబ్భణ్డభావం ఇతా ఆపాదితాతి ఉబ్భణ్డితాతి వచనత్థం దస్సేతి. తే ఉబ్భణ్డితే భిక్ఖూ అద్దసాతి యోజనా. **భిసిసఙ్ఖేపేనా**తి భిసియం పక్ఖేపేన, పవేసేనాతి అత్థో, భిసిఆకారేనాతి వుత్తం హోతి. **తత్థా**తి దక్ఖిణాగిరిం. గచ్ఛన్తా తే భిక్ఖూతి యోజనా. “అట్ఠపమాణాసూ”తి ఇమినా **అన్తరట్ఠకాసూ**తి ఏత్థ కపచ్చయో పమాణత్థే హోతీతి దస్సేతి, కేసుచి పోత్థకేసు పమాణసద్దో న దిస్సతి, గళితోతి దట్ఠబ్బో. రత్తీసూతి సమ్బన్ధో. **భగవన్త**న్తి ఏత్థ సమ్పదానత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ “భగవతో”తి. **సీతాలుకా**తి ఏత్థ సీతం పకతి ఏతేసన్తి సీతాలునో , తేయేవ **సీతాలుకా**తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “సీతపకతికా”తి . యే కులపుత్తా పకతియావ సీతేన కిలమన్తి, తే సీతాలుకా నామాతి యోజనా. **ఏకచ్చియ**న్తి ఏత్థ ఏకచ్చసద్దో ఏకపరియాయోతి ఆహ “ఏకం పట్ట”న్తి. ఇమినా ఏకోయేవ ఏకచ్చోతి కత్వా సకత్థే అచ్చపచ్చయోతి దస్సేతి. “పట్ట”న్తి ఇమినా ఏకచ్చేన నియుత్తం ఏకచ్చియన్తి వచనత్థం కత్వా నియుత్తత్థే పవత్తస్స ఇయపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **ఇతీ**తి ఏవం. భగవా అనుజానాతీతి సమ్బన్ధో. **ఇతరే**తి సఙ్ఘాటితో ఇతరే ఉత్తరాసఙ్గఅన్తరవాసకే.

౨౧౮. అతిరేకచీవరాదికథా

౩౪౮. **అచ్ఛుపేయ్య**న్తి ఏత్థ **అచ్ఛి** వుచ్చతి నేత్తమణ్డలం, తం వియాతి అచ్ఛి ఛిద్దో, తస్మిం ఉపగన్తబ్బం ఉపనేతబ్బన్తి అచ్ఛుపేయ్యం. “లగ్గాపేయ్య”న్తి ఇమినా అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. **ఏత్థా**తి పంసుకూలే. **సబ్బమిద**న్తి “దిగుణం సఙ్ఘాటి”న్తిఆదికం సబ్బం ఇదం వచనం. **ఉద్ధరిత్వా**తి అపనేత్వా. **సంసిబ్బిత**న్తి అఙ్ఘమఙ్ఘం సమ్బన్ధిత్వా సిబ్బితం.

౩౫౧. **సోవగ్గికన్తి** ఏత్థ సున్దరాని అగ్గాని రూపాదీని ఏత్థాతి సగ్గో, పుబ్బపదే ఉకారస్స లోపో, ఉకారస్స ఉవాదేసే “సువగ్గో”తి సిజ్ఝతి. సువగ్గప్పత్తహేతుకం సోవగ్గికం, దానం, తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ “సగ్గప్పత్తహేతుక”న్తి. “అపనేతీ”తి ఇమినా **నుద**ధాతుయా అపనయనత్థం దస్సేతి. **అనామయాతి** ఏత్థ ఆమయసద్దో రోగపరియాయోతి ఆహ “అరోగా”తి. నత్థి ఆమయో ఏతిస్సాతి అనామయా.

౩౫౩. **ఝానలాభినోతి** ఝానలాభీనం పుథుజ్జనానం కామచ్ఛన్దనీవరణస్స విక్ఖమ్భనత్తా వుత్తం.

౩౫౬. సమోధానవసేన దస్సియిత్థాతి **సన్దిట్ఠో**. సమోధానవసేన భజియిత్థాతి **సమ్భత్తో**. అభిముఖం లపిత్థాతి **ఆలపితో**. **ఇమేహీతి** ఇమేహి ద్వీహి.

౨౨౧. పచ్ఛిమవికప్పనుపగచీవరాదికథా

౩౫౮. **కతపంసుకూలోతి** కతో పంసుకూలో. ఇమినా “**పంసుకూలతో**”తి పదస్స విసేసనపరపదత్తం దస్సేతి. **అగ్గళారోపనేనాతి** అగ్గళస్స ఆరోపనేన. “సుత్తేనేవా”తి ఏత్థ ఏవసద్దేన పిలోతికం నివత్తేతి. **అఞ్ఛిత్వా అఞ్ఛిత్వాతి** ఆకడ్ఢిత్వా ఆకడ్ఢిత్వా. **అఞ్ఛ**ధాతు హి ఆకడ్ఢనత్థో. “సఙ్ఘాటికోణో దీఘో”తి ఇమినా **వికణ్ణోతి** ఏత్థ విసమో కణ్ణో వికణ్ణోతి కత్వా కణ్ణసద్దస్స కోణత్థం దస్సేతి. **తతోతి** గళనతో. **లుజ్జన్తీతి** వలిం గణ్హన్తి. **అట్ఠపదకన్తి** పదస్స అట్ఠపదేన సిబ్బితం అట్ఠపదకన్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అట్ఠపదకచ్ఛిన్నేన పత్తముఖం సిబ్బితు”న్తి. తత్థ **అట్ఠపదకచ్ఛిన్నేన పత్తముఖం సిబ్బితున్తి** అట్ఠపదలిఖనేన తత్థ తత్థ గబ్భం దస్సేత్వా పత్తముఖం సిబ్బితుం. “అట్ఠపదకచ్ఛన్నేనా”తిపి పాఠో, అట్ఠఫలకాకారేనాతి అత్థో.

౩౬౦. “ఆగన్తుకపత్తమ్పి దాతు”న్తి ఇమినా **అన్వాదికన్తి** పదస్స అనుపచ్ఛా ఆగన్తుకభావేన దీయతీతి అన్వాదికన్తి వచనత్థం దస్సేతి. చతుత్థక్ఖరేనపి పాఠో, అనుపచ్ఛా ఆగన్తుకభావేన ధీయతి ఠపీయతీతి **అన్వాధికన్తి** కాతబ్బో. **ఇదం పనాతి** అన్వాధికం పన.

౩౬౧. **సేసఞాతీనన్తి** మాతాపితూహి సేసఞాతీనం. **వినిపాతేతియేవాతి** వినస్సన్తో నిపాతేతియేవ.

౩౬౨. “వస్సికో”తి సఙ్కేతీయతి గణ్హీయతీతి **వస్సికసఙ్కేతన్తి** వుత్తే చత్తారో మాసాతి ఆహ “చత్తారో మాసే”తి. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. ఆరఞ్ఞకస్స భిక్ఖునోతి సమ్బన్ధో. **తేనాతి** ఆరఞ్ఞకేన భిక్ఖునా.

౨౨౨. సఙ్ఘికచీవరుప్పాదకథా

౩౬౩. **అఞ్ఞత్థాతి** దిన్నట్ఠానతో అఞ్ఞత్థ. హటానిపి చీవరాని తుయ్హేవ సన్తకానీతి యోజనా. **తేసన్తి** చీవరానం. **అఞ్ఞోతి** ఏకకవస్సావాసికతో అఞ్ఞో. పఞ్చమాసే తం సబ్బం తస్సేవ భిక్ఖునో హోతీతి సమ్బన్ధో. **యన్తి** చీవరం, తం సబ్బం చీవరన్తి సమ్బన్ధో. **యమ్పీతి** చీవరమ్పి. **సోతి** భిక్ఖు, గణ్హాతీతి సమ్బన్ధో. **వస్సావాసత్థాయాతి** వస్సం ఆవాసస్స భిక్ఖునో అత్థాయ. **ఠపితఉపనిక్ఖేపతోతి** వేయ్యావచ్చకరేహి వడ్ఢిం పయోజేత్వా ఠపితఉపనిక్ఖేపతో. **తత్రుప్పాదతోతి** తస్మిం విహారే ఉప్పాదతో నాళికేరఆరామాదితో. **ఇదన్తి** వక్ఖమానం. **ఏత్థాతి** “తస్సేవ తాని చీవరాని యావ కథినస్స ఉబ్భారాయా”తి వచనే. **యన్తి** చీవరం. **పన** సద్దో విసేసత్థజోతకో. **ఇదన్తి** పదాలఙ్కారమత్తం. **ఇధాతి** ఇమస్మిం విహారే. అభిలాపమత్తన్తిపి వదన్తి. **అనత్థతకథినస్సాపీతి పిసద్దో** పగేవ అత్థతకథినస్సాతి దస్సేతి . **పఞ్చమాసేతి** అచ్చన్తసంయోగత్థే ఉపయోగవచనం. **తతోతి**

పఞ్చమాసతో. అతీతవస్సే వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్స ఇదం వస్సావాసికం దేతి కిం? ఉదాహు అనాగతవస్సేతి యోజనా. **పిట్ఠిసమయేతి** గిమ్హానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ యావ అస్సయుజపుణ్ణమీ, తావ పిట్ఠిసమయే.

వస్సానతోతి వస్సానమాసతో. **ఏత్థాతి** ఏతేసు చీవరేసు. కేచి భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తమత్థన్తి** తస్స సఙ్ఘికచీవరస్స కారణం. **తత్థేవాతి** గతట్ఠానే ఏవ. **ఏసాతి** సఙ్ఘికచీవరహారకో భిక్ఖు. **తత్రాతి** విహారాదీసు. **నన్తి** చీవరహారకం భిక్ఖుం.

వత్థుం విత్థారేత్వా దస్సేన్తో ఆహ “తేన హీ”తిఆది. తేన భిక్ఖునా భాజేతబ్బానీతి సమ్బన్ధో. **తస్సేవాతి** అధిట్ఠహన్తస్సేవ.

ఏకేకం భాగన్తి సమ్బన్ధో. ఏత్థ ఠానే అహమేవ అస్మీతి యోజనా. **దుగ్గహితాని హోన్తీతి** సఙ్ఘికానేవ హోన్తీతి అధిప్పాయో. **మయ్హమేవిమాని చీవరానీతి** ఇస్సరవసేన గహణే దుగ్గహితాని. **మయ్హేతాని పాపుణన్తీతి** అనిస్సరవసేన గహణే సుగ్గహితానీతి విసేసో.

పాతితే కుసేతి ఏత్థ తపచ్చయస్స పచ్చుప్పన్నకాలికభావం దస్సేన్తో ఆహ “ఏకకోట్ఠాసే”తిఆది. **గహితమేవాతి** ఏకకోట్ఠాసే పాతితస్స కుసదణ్డస్స వసేన “ఇమస్సిద”న్తి ఏకకోట్ఠాసే విదితే సబ్బేసం విదితత్తా గహితమేవాతి అధిప్పాయో.

ఇతోవాతి సచీవరభత్తతోవ. **విసుం సజ్జియమానేతి** చీవరే చ భత్తే చ విసుం సజ్జియమానే.

యథా పురిమేసు ద్వీసు వత్థూసు “అదంసూ”తి వుత్తం, తథా అవత్వా కస్మా ఇధ “దేన్తీ”తి వుత్తన్తి ఆహ “సణికం సణికం దేన్తియేవా”తి. సణికం సణికం దేన్తే దానకిరియాయ అనుపచ్ఛిన్నత్తా “దేన్తీ”తి పచ్చుప్పన్నవసేన వుత్తన్తి అధిప్పాయో. **పచ్ఛిన్నదానత్తాతి** పచ్ఛిన్నదానకిరియభావతో. ఇదం పన వత్థు ఉప్పన్నన్తి సమ్బన్ధో. **ఇమే చ థేరాతి** నిలవాసిఆదయో వినయధరపామోక్ఖా ఇమే చ థేరా.

౨౨౩. ఉపనన్దసక్యపుత్తవత్థుకథా

౩౬౪. ఏత్థాతి ఉపనన్దవత్థుమ్హి. **తస్సాతి** ఉపనన్దస్స. **గామకావాసినోతి** గామకే ఆవాసినో. **అయన్తి** ఉపనన్దో. **ముఖరోతి** ముఖం ఖరం ఏతస్సాతి ముఖరో ఖకారలోపో, అథ వా ముఖం ఏతస్సత్థీతి ముఖరో మన్తుత్థే పవత్తో రపచ్చయో నిన్దత్థవాచకో. **లహుకాపత్తీతి** దుక్కటాపత్తి. **తస్సేవాతి** గహితభిక్ఖుస్సేవ. ధురనిక్ఖేపే సతీతి యోజనా.

ఏకస్స పుగ్గలస్సత్థాయ అధిప్పియతే ఇచ్ఛియతేతి **ఏకాధిప్పాయో,** ఏకపుగ్గలపటివీసో, తేనాహ “ఏకపుగ్గలపటివీసమేవా”తి. **యథా యథాతి** యేన యేనాకారేన. **యోతి** పటివీసో. “తథా తథా”తి అజ్ఝాహరితబ్బో. **తత్థాతి** “ఇధ పనా”తిఆదివచనే. ఏకేకస్మిం ఆవాసేతి సమ్బన్ధో. వాసద్దో అఞ్ఞేపి ద్వీహద్వీహాదివారే సఙ్గణ్హాతి. **యన్తి** పటివీసం. **ఏకో పుగ్గలోతి** ఏకో నిచ్చావాసో పుగ్గలో. **ఏవన్తి** ఉపడ్ఢే దియ్యమానే. **యత్థ వా పనాతి** ఏత్థ యసద్దస్స విసయం దస్సేతుం వుత్తం “ఏవం పురిమస్మి”న్తి. పురిమస్మిం ఆవాసేతి సమ్బన్ధో . **తతోతి** ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ “బహుతరం వసితవిహారతో”తి. **ఇదఞ్చాతి** “అముత్ర ఉపడ్ఢో చీవరపటివీసో దాతబ్బో”తి వచనఞ్చ. **ఏకసీమవిహారేహీతి** ఏకిస్సం ఉపచారసీమాయం ఠితేహి విహారేహి. **నానాసీమవిహారేతి** నానాఉపచారసీమాయం ఠితే విహారే. **సేనాసనగ్గాహోతి** పురిమఉపచారసీమాయం సేనాసనగ్గాహో. **తత్థాతి** పస్సమ్భనవిహారే. **సేసన్తి** చీవరతో సేసం. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు విహారేసు.

అన్తోసీమగతస్సాతి అన్తోఉపచారసీమాయం గతస్స, భిక్ఖునోతి సమ్బన్ధో. చీవరం సేనాసనగ్గాహస్సేవ పాపుణాతి, సేసం పన ఆమిసభేసజ్జాదిసబ్బం అఞ్ఞవిహారతో ఆగన్త్వా అన్తోసీమగతస్స పాపుణాతీతి అధిప్పాయో.

౨౨౪. గిలానవత్థుకథా

౩౬౫. మఞ్చకే నిపాతేసున్తి ఏత్థ మఞ్చకే నిపాతనం నామ మఞ్చకే నిపజ్జాపనన్తి ఆహ "మఞ్చకే నిపజ్జాపేసు"న్తి. **ముత్తకరీసకిలిట్ఠన్తి** ముత్తకరీసేహి కిలిట్ఠం. **యోతి** యో కోచి. **మన్తి** మమ. తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఓవాదానుసాసనీకరణేనా"తి. మమ ఓవాదస్స చ అనుసాసనియా చ కరణేనాతి అత్థో. **ఏత్థాతి** "యో భిక్ఖవే మం ఉపట్ఠహేయ్యా"తిఆదిపాఠే. సుత్తస్స నేయ్యత్థత్తా అగహితబ్బత్థం దస్సేన్తో ఆహ "భగవతో చా"తిఆది. **యస్సాతి** గిలానస్స. **ఉపజ్ఝాయాదయోతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన ఆచరియసద్ధివిహారికఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకసమానాచరియకసఙ్ఖాతే పఞ్చ జనే సఙ్గణ్హాతి. ఏకచారికో వా హోతీతి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఘత్థేరోపీతి** పిసద్దో పగేవ అఞ్ఞోసన్తి దస్సేతి.

౩౬౬. అభిక్కమన్తం వాతి ఏత్థ అభిముఖం కమతీతి అభిక్కమన్తోతి వుత్తే వడ్ఢనత్థోతి ఆహ "వడ్ఢన్తం వా"తి. ఆబాధం నావికరోతీతి సమ్బన్ధో. ఇమినా అన్తపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. ఇదం నామ భోజనన్తి సమ్బన్ధో. **సంవిధాతున్తి** ఏత్థ సంవిపుబ్బో ధాధాతు కరధాత్వత్థో, కరధాతు చ సబ్బధాత్వత్థో, తస్మా వుత్తం "భేసజ్జం యోజేతు"న్తి . **అస్సాతి** గిలానుపట్ఠాకస్స. అన్తరసద్దస్స మజ్ఝత్థాదయో పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "కారణం వుచ్చతీ"తి.

౨౨౫. మతసన్తకకథా

౩౬౭. కాలఙ్కతేతి ఏత్థ కరణం కతన్తి దస్సేన్తో ఆహ "కాలకిరియాయా"తి. **అపలోకేత్వాతి** "ఇత్థన్నామో భన్తే భిక్ఖు కాలఙ్కతో, తస్స తిచీవరఞ్చ పత్తఞ్చ గిలానుపట్ఠాకానం దాతుం సఙ్ఘం అపలోకేమీ"తి అపలోకేత్వా.

౩౬౯. గిలానుపట్ఠాకలాభేతి గిలానుపట్ఠాకానం లభితబ్బే.

సబ్బేపి భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** తస్మిం కాలఙ్కతే. కిం వదన్తి? "సబ్బేపి…పే.… సామినో"తి వదన్తీతి యోజనా. ద్వీసు వాదేసు పచ్ఛిమవాదో అట్ఠకథాచరియేన రుచ్చతీతి వదన్తి. **యన్తి** యం వత్థు. "యం అత్థి, తం దాతబ్బ"న్తి వుత్తమేవత్థం ఆవికరోన్తో ఆహ "అఞ్ఞస్మిం…పే.… దాతబ్బ"న్తి. **తన్తి** పరిక్ఖారం.

సమకోతి సమం పమాణమేతస్స భాగస్సాతి సమకో. **సంవిదహనమత్తమేవాతి** ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోహీతి సజ్జనమత్తమేవ. **జేట్ఠకభాగోతి** దిగుణభాగో.

యో పనాతి భిక్ఖు పన. **ఏత్థాతి** బహూసు భిక్ఖూసు. **యేనాతి** యేన కేనచి, దిన్నం పటియాదితన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకదివసమ్పీతి** పిసద్దో పగేవ ద్వీహాదికేతి దస్సేతి. **సోపీతి** పిసద్దో న కేవలం బహుదివసం ఉపట్ఠాకోయేవ, అథ ఖో సోపీతి దస్సేతి. **సమీపన్తి** గిలానస్స సన్తికం. **ఆగచ్ఛతీతి** సమీపమాగచ్ఛతి.

పచ్చాసీసాయాతి భాగస్స పచ్చాసీసాయ. "పున ఆగన్త్వా జగ్గిస్సామీ"తి ఇమినా "పున ఆగన్త్వా న జగ్గిస్సామీ"తి గచ్ఛన్తస్స న దాతబ్బన్తి దస్సేతి. **ధురం నిక్ఖిపిత్వాతి** ఉపట్ఠహనే ధురం నిక్ఖిపిత్వా.

మాతుగామోపి హోతూతి యోజనా. **తస్స భిక్ఖునోతి** కాలఙ్కతస్స తస్స భిక్ఖునో. సచేపి సహస్సం అగ్ఘతి, గిలానుపట్ఠాకానంయేవ దాతబ్బన్తి యోజనా. **అఞ్ఞన్తి** పత్తచీవరతో అఞ్ఞం. **తేతి** గిలానుపట్ఠాకా. **అవసేసన్తి** పత్తచీవరతో అవసేసం. **తతోతి** బహుకమహగ్ఘతో. **తిచీవరపరిక్ఖారోతి** తిణ్ణం చీవరానం పరివారో. **సబ్బఞ్చేతన్తి** సబ్బమేవ ఏతం పరిక్ఖారం. **లభతీతి** గిలానుపట్ఠాకో లభతి.

సోతి కాలఙ్కతో. **కస్సచీతి** గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా. **తస్సేవాతి** దిన్నగాహకస్సేవ. **రుచియా ఏవాతి** కామా ఏవ. **తత్థ తత్థ సఙ్ఘస్సేవాతి** తస్మిం తస్మిం విహారే ఠితస్స సఙ్ఘస్సేవ. ఇదం విహారే ఠపితపరిక్ఖారే సన్ధాయ వుత్తం. సచే గామే వా అరఞ్ఞే వా ఠపితా హోన్తి, సకలోవ సఙ్ఘో ఇస్సరో. కస్మా? సఙ్ఘస్సేవ దాయజ్జభావతో. **బహూనమ్పీతి** తీహి పట్ఠాయ బహూనమ్పి. ఈదిసవచనం ఉపనిధాయ సాసనేపి ఏకో ద్వే బహూతి తీణి వచనాని అత్థే దిస్సన్తి, సద్దే పన ద్వివచనబహువచనానం విసేసాభావతో ద్వివచనం నత్థీతి దట్ఠబ్బం. **అదిన్నమేవాతి** అత్తనోయేవ అసన్తకత్తా, అఞ్ఞేసమ్పి సాధారణత్తా చ అదిన్నమేవ. సచే సబ్బే మతా అనుమతియా దేన్తి, సుదిన్నమేవ. **తన్తి** సన్తకం. **తేసూతి** తేసు సబ్బేసు.

౨౨౮. కుసచీరాదిపటిక్ఖేపకథా

౩౭౧. "అక్కనాళమయ"న్తి ఇమినా అక్కనాళేన నిబ్బత్తం **అక్కనాళన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **మకచిమయోతి** ఏత్థ మకచిసద్దేన **పోత్థకసద్దస్స** గన్థాదయో అత్థే నివత్తేతి. మయసద్దేన పురిమనయేనేవ నిబ్బత్తతద్ధితం దస్సేతి. **సేసానీతి** అక్కనాళపోత్థకేహి సేసాని కుసచీరాదీని. **తేసూతి** కుసచీరాదీసు.

౩౭౨. తిపట్టచీవరస్స వాతి ఇదం ద్విపట్టచీవరస్స మజ్ఝే దానం సన్ధాయ వుత్తం. **తేసన్తి** సబ్బనీలకాదీనం. **కఞ్చుకన్తి** వారణం. తఞ్హి కచియతి కాయే బన్ధియతీతి కఞ్చుకోతి వుచ్చతి. **వేఠనేపీతి** ఉణ్హీసేపి. తఞ్హి యస్మా యేన సీసే వేఠియతి, తస్మా వేఠనన్తి వుచ్చతి. **రుక్ఖఛల్లిమయన్తి** ఏత్థ రుక్ఖఛల్లిసద్దేన **తిరీటసద్దస్స** వక్కలత్థం దస్సేతి. వక్కలఞ్హి నివసనానం అఙ్గపచ్చఙ్గం తిరోభావం పటిచ్ఛన్నభావం ఏతి గచ్ఛతి అనేనాతి వా రుక్ఖం తిరోపటిచ్ఛన్నం హుత్వా ఏతి పవత్తతీతి వా **తిరీటన్తి** వుచ్చతి. అభిధానే (అభిధానప్పదీపికాయం ౪౪౨ గాథాయం) పన **తరీటన్తి** తకారే ఇకారవిరహితో పాఠో అత్థి. **పాదపుఞ్ఛనన్తి** పాదో పుఞ్ఛియతి సోధియతి అనేనాతి పాదపుఞ్ఛనం, తాలుజో తతియక్ఖరో.

౩౭౪. సన్తే పతిరూపకే గాహకేతి ఏత్థ పతిరూపకో నామ పక్కమన్తస్స భిక్ఖునో సన్దిట్ఠసమ్భత్తో. ఇమినా పతిరూపకే గాహకే అసతి అదత్వా సఙ్ఘేన భాజితే సుభాజితమేవాతి దస్సేతి. **సత్త జనాతి** పక్కమన్తఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనట్టా చత్తారో, ఉక్ఖిత్తకా తయోతి సత్త జనా.

౨౩౦. సఙ్ఘే భిన్నే చీవరుప్పాదకథా

౩౭౬. సఙ్ఘో భిజ్జతీతి ఏత్థ ద్వికోట్ఠాసవసేన భిజ్జనమేవాధిప్పేతం, న అఞ్ఞన్తి ఆహ "ద్వే కోట్ఠాసా"తి. ఏకస్మిం పక్ఖే చీవరాని దేన్తీతి యోజనా. ద్విపక్ఖం సన్ధాయ "**సకలస్స సఙ్ఘస్సా**"తి వుత్తం. **ఏతన్తి** చీవరం. **తస్సేవ చీవరన్తి** తస్స కోట్ఠాసస్స చీవరమేవ. **యత్థాతి** యస్మిం దేసే. **దక్ఖిణోదకం పమాణన్తి** దక్ఖిణోదకమేవ పమాణం, న దేయ్యధమ్మో. తస్మా దక్ఖిణోదకం పటిగ్గణ్హన్తా, దేయ్యధమ్మస్స సామినో హోన్తీతి అధిప్పాయో. ఉభోహిపి పక్ఖేహీతి యోజనా. **పరసముద్దేతి** జమ్బుదీపే. సో హి

సీహళదీపతో సముద్దస్స పారత్తా పరసముద్దోతి వుచ్చతి. **ఇతరో పక్ఖో**తి దక్ఖిణోదకస్స చ చీవరస్స చ లద్ధపక్ఖతో ఇతరో అలద్ధో పక్ఖో.

౨౩౨. అట్ఠచీవరమాతికాకథా

౩౭౯. ఇదాని ఆహాతి సమ్బన్ధో. **పుగ్గలాధిట్ఠాననయేనా**తి "సీమాయ దేతీ"తి కత్తువాచకేన కిరియాపదేన దాయకపుగ్గలసఙ్ఖాతకత్తునో అధిట్ఠానవసేన వుత్తత్తా పుగ్గలాధిట్ఠానేన నయేన. **ఏత్థా**తి ఏతాసు అట్ఠసు మాతికాసు. అట్ఠమా మాతికాతి యోజనా. **తత్థా**తి అట్ఠసు మాతికాసు. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు "కతికాయ దేతీ"తిఆదీసు.

సీమాయ...పే.... భాజేతబ్బన్తిఆదిమ్హి మాతికానిద్దేసే పన ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **సీమాయ దేతీ**తి ఏత్థ పన్నరస సీమా వేదితబ్బాతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి పన్నరససు సీమాసు. ఉపచారసీమా పరిచ్ఛిన్నా హోతీతి సమ్బన్ధో. ఏత్తకం ఠానన్తి పరిక్ఖేపారహట్ఠానస్స ఏకన్తేన అవుత్తత్తా ఏకన్తేన పరిక్ఖేపారహట్ఠానం దస్సేన్తో ఆహ "**అపిచా**"తిఆది. ధువసన్నిపాతతో వా ఖిపితానన్తి సమ్బన్ధో. "పరియన్తే"తి పదం పుబ్బాపరాపేక్ఖం. తస్మా తీసు నిస్సక్కపదేసు యోజేతబ్బం. **సా పనా**తి ఉపచారసీమా పన. భిక్ఖూసు వడ్ఢన్తేసు ఆవాసోపి వడ్ఢతీతి మనసికత్వా వుత్తం "భిక్ఖూసు వడ్ఢన్తేసూ"తి. సబ్బేసం భిక్ఖూనన్తి సమ్బన్ధో. **వుత్తమేవా**తి సీమకథాయం (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౩౮, ౧౪౪) వుత్తమేవ.

అపిచ ఖోతి ఏత్థ అపిసద్దో పుచ్ఛత్థవాచకో. కేహి ఠపితాతి హి అత్థో. రాజరాజమహామత్తా ఠపేన్తీతి సమ్బన్ధో. **లాభసీమా**తి లాభస్స మరియాదో. **యన్తి** యో లాభో. **ఏత్థన్తరే**తి ఏతస్మిం గావుతాదిఅన్తరే. **లాభసీమా నామా**తి లాభేన పరిచ్ఛిన్నా సీమా నామ. **తత్థా**తి బహూసు జనపదేసు. **అన్తరదీపా చా**తి మహాదీపతో అఞ్ఞదీపా చ, ఖుద్దకదీపాతి అధిప్పాయో.

ఏత్థేవ సీమాయాతి ఖణ్డసీమాయ ఏవ. **తేసంయేవా**తి ఖణ్డసీమగతానంయేవ. ఏవత్థఫలం దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్ఞేస"న్తిఆది. రుక్ఖే వా పబ్బతే వా ఠితస్స వా హేట్ఠా పథవీమజ్ఝగతస్స వా భిక్ఖుస్సాతి యోజనా. ఇమిస్సా ఉపచారసీమాయ ఠితస్సాతి సమ్బన్ధో. **సమానసంవాససీమాయా**తి మహాసీమాయ. **ఖణ్డసీమసీమన్తరికాసూ**తి ఖణ్డసీమాయఞ్చ ద్విన్నం సీమానం సీమన్తరికాయఞ్చ. తత్థ ద్విన్నం గామట్ఠానమ్పి పాపుణాతి. అవిప్పవాససీమాయ దిన్నం గామట్ఠానం న పాపుణాతి "ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా"తి వుత్తత్తా.

జమ్బుయా లక్ఖితో దీపో **జమ్బుదీపో**. తమ్బో లోహితో పాణి హత్థో ఏతేసన్తి **తమ్బపాణినో**. విజయకుమారాదయో సత్తసతా జనా. తేసం నివాసో **తమ్బపణ్ణి,** సోయేవ దీపోతి **తమ్బపణ్ణిదీపో,** తస్మిం. సబ్బేసం భాగన్తి సమ్బన్ధో. **తత్రేవా**తి జమ్బుదీపేయేవ. **ఏవ**న్తిఆది నిగమనం.

యో పన భణతీతి సమ్బన్ధో. **తతో**తి కథనతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. **నన్తి** మహాసివత్థేరం. **తియోజనాపీ**తి పిసద్దో తతో ఊనాపి హోతీతి దస్సేతి. **సబ్బంపేత**న్తి సబ్బంపి ఏతం లాభగణ్హనాదిం. ఇతి ఆహంసూతి యోజనా.

కతికానం యథిచ్ఛితకతేన పవత్తత్తా బహు హోతి, తస్మా ఇధ ఇచ్ఛితకతికం దస్సేతుం వుత్తం "సమానలాభకతికాయా"తి . **తత్రాతి** "కతికాయ దేతీ"తి పాఠే. సన్నిపతితేహి భిక్ఖూహి భాజేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** విహారస్స. **బుద్ధాధివుత్థోతి** బుద్ధేన అధి ఇస్సరవసేన వసియిత్థాతి బుద్ధాధివుత్థో. **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన సావనమత్తేన. **నిసిన్నేవాతి** నిసిన్నో ఏవ హోతి, నిసిన్నో ఇవ వా. **తస్మిం విహారేపీతి** తస్మిం పోరాణకాదివిహారేపి. **ఏవమేవాతి** "అయం పోరాణకో విహారో తేన నవవిహారేన సద్ధిం సమానలాభం కాతుం సఙ్ఘస్స రుచ్చతీ"తిఆదినా ఏవమేవ. **ఇధాతి** పోరాణకవిహారే. **తస్మిన్తి** నవవిహారే. **ఏవన్తి** యథా ఏకేన విహారేన సద్ధిం ఏకో విహారో కాతబ్బో, ఏవం తథాతి అత్థో.

భిక్ఖాపఞ్ఞత్తియాతి ఏత్థ భిక్ఖా పఞ్ఞపియతి నిచ్చవసేన ఠపియతి ఏత్థాతి భిక్ఖాపఞ్ఞత్తీతి దస్సేన్తో ఆహ "అత్తనో పరిచ్చాగపఞ్ఞాపనట్ఠానే"తి. **తస్సాతి** "యత్థ సఙ్ఘస్స ధువకారా కరియన్తీ"తిపాఠస్స. అత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **యత్థ వాతి** యస్మిం వా ఠానే. **అనేనాతి** చీవరదాయకేన. సలాకభత్తాదీని వా నిబద్ధాని కారితానీతి సమ్బన్ధో. **యేన పనాతి** చీవరదాయకేన పన. **సకలోపి విహారోతి** సకలోపి సఆరామో విహారో. **తత్థాతి** చీవరదాయకే. **ఇమేతి** పాకవత్తస్స వత్తనట్ఠానాదయో విహారా. ధువేన కరియన్తీతి **ధువకారా** విహారా. **సోతి** చీవరదాయకో. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు బహూసు విహారేసు.

తేహీతి బహుతరేహి భిక్ఖూహి. **ధువకారేసూతి** నిద్ధారణే భుమ్మం. **ఏకత్థాతి** ఏకస్మిం ధువకారే. "సచే భిక్ఖుగణనాయ గణ్హథాతి వదతీ"తి ఇమినా సచే న వదతి, భిక్ఖుగణనాయ భాజేత్వా గణ్హితుం న వట్టతీతి దస్సేతి, విహారగణనాయ గణ్హితుం వట్టతీతి అధిప్పాయో. **తథాతి** యథా "భిక్ఖుగణనాయ గణ్హథా"తి వదతి, తథాతి అత్థో. **ఏత్థాతి** భాజేతబ్బవత్థూసు. **తన్తి** మఞ్చపీఠకం, పుచ్ఛిత్వా దాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **పుచ్ఛిత్వాతి** దాయకం పుచ్ఛిత్వా, **వదతీతి** దాయకో వదతి. **సఙ్ఘస్సాపీతి** పిసద్దో న దాయకస్సేవాతి దస్సేతి.

ఉపచారసీమాయం ఠితేన సఙ్ఘేన భాజేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో . **సీమట్ఠస్సాతి** ఉపచారసీమాయం ఠితస్స. **అసమ్పత్తస్సాపీతి** భాజనట్ఠానం అసమ్పత్తస్సాపి. **అలసజాతికాతి** కోసజ్జజాతికా. **ఠితికాతి** పబన్ధవసేన ఠియతే **ఠితి,** సాయేవ **ఠితికా**. అథ వా "ఠితట్ఠానతో పట్ఠాయ దాతబ్బ"న్తి అట్ఠకథాయం (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) వుత్తత్తా తిట్ఠతి పబన్ధవసేన ఏత్థాతి **ఠితి,** సాయేవ **ఠితికాతి** వచనత్థో కాతబ్బో. **ఠితికం ఠపేత్వాతి** వీసతివస్ససఙ్ఖాతం ఠితికం ఠపేత్వా. **తేసన్తి** థేరానం.

సమ్పత్తసమ్పత్తానన్తి భాజనట్ఠానం సమ్పత్తసమ్పత్తానం. అత్తనో విహారద్వారే వా అత్తనో అన్తోవిహారేయేవ వాతి యోజనా. **సీమాతి** ఉపచారసీమా. థేరాసనం ఆరుళ్హే సతీతి యోజనా. **వస్సగ్గేనాతి** వస్సగణనాయ.

పాటేక్కన్తి పచ్చేకం. సబ్బానేవ చీవరానీతి సమ్బన్ధో. దుబ్బాసితదుగ్గహితానమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "గతగతట్ఠానే సఙ్ఘికానేవ హోన్తీ"తి. **ఏకన్తి** దససు వత్థేసు ఏకం.

వత్థస్సేవ పుప్ఫం వా వలి వా అత్థీతి యోజనా. **తేనాతి** పుప్ఫవలినా. **ఏకం తన్తన్తి** ఏకం సుత్తం. **తత్థాతి** తేసు ఠితికాయ ఠానాట్ఠానేసు. ద్వీహిపి గహేతబ్బం ఠితికాయ అభావతో.

భిక్ఖు అత్తనో సన్తకం యం చీవరన్తి యోజనా. **పంసుకూలికానమ్పి వట్టతీతి** "సఙ్ఘస్స దేమా"తి వా "తుమ్హాకం దేమా"తి వా అవత్వా "భిక్ఖూనం దేమ, థేరానం దేమా"తి వుత్తత్తా పంసుకూలికానమ్పి వట్టతి. భిక్ఖుథేరా నామ హి న అత్తనాయేవ

హోన్తి, అఞ్ఞేపి బహూ, తస్మా వట్టతి. “సఙ్ఘస్సా”తి వుత్తే అత్తనా ఏకన్తేన సఙ్ఘోయేవ, తస్మా “సఙ్ఘస్సా”తి వుత్తేపి న వట్టతి, పగేవ “తుయ్హ”న్తి వుత్తే.

తతోతి బహువత్థతో. **గహేతుం న వట్టతీ**తి పంసుకూలికానం గహేతుం న వట్టతి.

యన్తి వత్థం. **తత్థా**తి పరిక్ఖారేసు. **సుత్త**న్తి తన్తం.

ఏవం అన్తోసీమం పవిసిత్వా “సఙ్ఘస్స దేమా”తి దిన్నే వినిచ్ఛయం దస్సేత్వా బహిసీమాయ దిన్నే తం దస్సేన్తో ఆహ “సచే పనా”తిఆది. **ఏకబద్ధా చా**తి ద్వాదసహత్థమనతిక్కమిత్వా ఏకతోబద్ధా చ. **యే పనా**తి భిక్ఖూ పన.

ఉభతోసఙ్ఘస్స దేతీతి ఏత్థ చతున్నం వాక్యానం వసేన వుత్తేపి ఉభతోసఙ్ఘస్స దేతియేవ నామాతి దస్సేన్తో ఆహ “ఉభతోసఙ్ఘస్స దమ్మీతి వుత్తేపీ”తిఆది. **ఉభతోసఙ్ఘగ్గహణేన గహితత్తా**తి పుగ్గలస్స ఉభతోసఙ్ఘగ్గహణేన గహితత్తా. “ఏసేవ నయో”తి ఇమినా ఏకవీసతిపటివీసే కత్వా ఏకో చేతియస్స దాతబ్బోతి నయం అతిదిసతి. **పాపుణనకోట్ఠాసో** నామ నత్థి చేతియస్స ఉభతోసఙ్ఘగ్గహణేన అగహితత్తా.

తత్థాతి ఉభతోసఙ్ఘపుగ్గలచేతియేసు. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

పుబ్బేతి బుద్ధస్స భగవతో ధరమానకాలే. **తదా**తి యదా బుద్ధో భగవా ధరతి, తదా. **పటిమం వా**తి పటిబిమ్బం వా. తఞ్హి భగవతా పటి సదిసం మానీయతీతి పటిమాతి వుచ్చతి. **చేతియం వా**తి థూపం వా. సో హి దేవమనుస్సేహి చితితబ్బం, పూజేతబ్బం, ఇట్ఠకాదీహి వా చినితబ్బన్తి చేతియన్తి వుచ్చతి. **తత్థా**తి దేయ్యధమ్మేసు. **య**న్తి కిరియాపరామసనం. యం దేన్తీతి యోజనా. **తత్థా**తి తస్మిం దానే. అనియమవాచకస్స “యో”తి సబ్బనామస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పబ్బజితో వా గహట్ఠో వా”తి. **వత్తం కత్వా పరిభుఞ్జితు**న్తి పుబ్బకాలఅపరకాలకిరియానం వికారవసేన అనియతత్తా వుత్తం “భుఞ్జిత్వా పచ్ఛాపి వత్తం కాతు”న్తి.

“దూరమ్పి హరిత్వా పూజేతబ్బ”న్తి ఇమినా జఙ్ఘపేసనికకమ్మం న హోతీతి దస్సేతి. హరన్తస్స భిక్ఖునోతి సమ్బన్ధో. **గచ్ఛతో**తి అనాదరే సామివచనం. **త**న్తి సఙ్ఘస్స ఆహటభత్తం.

వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్సాతి వస్సం వసిత్థాతి వస్సంవుత్థో. అలుత్తకితన్తసమాసోయం, సోయేవ సఙ్ఘో వస్సంవుత్థసఙ్ఘో, తస్స. **యావతిక**సద్దో యత్తకపరియాయోతి ఆహ “యత్తకా”తి. **దిసాపక్కన్తస్సాపీ**తి అఞ్ఞం దిసం పక్కన్తస్సపి, దాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **వదన్తీ**తి అట్ఠకథాచరియేహి అపరే ఆచరియా వదన్తి. **ఏత**న్తి వచనం.

సమ్పత్తానన్తి దిన్నట్ఠానం సమ్పత్తానం. **సబ్బేస**న్తి యత్థ కత్థచి వుత్థవస్సానం సబ్బేసం. **తత్రా**తి విహారే. **తత్రా**తి తస్మిం వదనే సతి, తేసు భిక్ఖూసు వా. వస్సం వసన్తీతి **వస్సంవసన్తా**, తేసం. **చీవరమాసే**తి చీవరేన లక్ఖితే పచ్ఛిమకత్తికమాసే.

హేమన్తస్స పచ్ఛిమో దివసోతి ఫగ్గుణపుణ్ణమీసఙ్ఖాతో హేమన్తస్స పచ్ఛిమో దివసో. **వస్సావాసిక**న్తి వస్సం ఆవసన్తానం దాతబ్బం చీవరం. ఆరోపేతబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ “అతీతవస్సావాసస్సా”తిఆది. తత్థ **అతీతవస్సావాసస్సా**తి అతీతవస్సం, అతీతవస్సే వా ఆవాసస్స సఙ్ఘస్స. **త**న్తి చీవరం.

లపేత్వాతి విహారే లపేత్వా. **సమ్పత్తానన్తి** ఇమం ఠానం సమ్పత్తానం. **ఇతోతి** చీవరదానకాలతో. **తేతి** అన్తోవస్సే వుత్థభిక్ఖూ.

ఆదిస్సాతి పదస్స త్వాపచ్చయన్తభావం దస్సేన్తో ఆహ “ఆదిసిత్వా”తి. అయమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **తత్రాతి** “యాగుయా వా”తిఆదిపాఠే. **అజ్జతనాయ వాతి** అజ్జ భవానం పుఞ్ఞానం అత్థాయ వా. **తేసన్తి** నిమన్తకానం, పవిట్ఠానం భిక్ఖూనన్తి సమ్బన్ధో. **యేహి నిమన్తితేహీతి** నిమన్తితేహి యేహి భిక్ఖూహి. యేసం వా పత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తేసం న పాపుణాతీతి** సబ్బేసం తేసం న పాపుణాతి, కస్మా? అనిమన్తితత్తా. **తేసం న పాపుణన్తి,** కస్మా? నిమన్తితగేహం అపవిట్ఠత్తా. **సోతి** దాయకో.

పుబ్బేపీతి ఇతో పుబ్బేపి. **అస్సాతి** దాయకస్స. **వాసేత్వాతి** వాసాపేత్వా. **సోతి** దాయకో. **యోతి** భిక్ఖు, వసతీతి సమ్బన్ధో. **తానీతి** భేసజ్జాని. **ఇదన్తి** చీవరం.

“అన్తేవాసికానఞ్చా”తి పదేన సద్ధివిహారికాపి గహేతబ్బా ఉద్దేసాదివసేన అన్తే వసనసీలత్తా. **ఉద్దేసం గహేతుం ఆగతో చ గహేత్వా గచ్ఛన్తో చాతి** ఇమే అన్తే అవసనసీలాపి రూళ్హీవసేన **అన్తేవాసికా** నామ. ఇమినా నిస్సయం గహేతుం ఆగతో చ థేరస్స సన్తికే నిస్సయం గహితపుబ్బో చ **అన్తేవాసికో** నామాతి దస్సేతి. వత్తం కత్వా ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీని గహేత్వా విచరన్తానం సబ్బేసం ఉద్దేసన్తేవాసికానం పాపుణాతీతి యోజనా. ఇమినా సద్ధివిహారికనిస్సయన్తేవాసికఉపసమ్పదన్తేవాసికపబ్బజ్జన్తేవాసికాపి గహేతబ్బా తేసమ్పి నిబద్ధచారికభిక్ఖుభావతో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం చీవరక్ఖన్ధకే.

ఇతి చీవరక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౯. చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకం

౨౩౪. కస్సపగోత్తభిక్ఖువత్థుకథా

౩౮౦. చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే **గగ్గరాయ పోక్ఖరణియాతి** ఏత్థ గగ్గరసద్దస్స నామసద్దభావం దస్సేన్తో ఆహ “గగ్గరనామికాయ ఇత్థియా”తి. ఇమినా గగ్గరసద్దో గగ్గరఇతి నామం పవత్తినిమిత్తం కత్వా ఇత్థిదబ్బం వదతీతి దస్సేతి. **తన్తిపటిబద్ధోతి** తన్తియా పటిబద్ధో. “ఉస్సుక్కమ్పి అకాసి యాగుయా”తిఆదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా . **తస్స భిక్ఖునోతి** కస్సపగోత్తనామకస్స తస్స భిక్ఖునో. **తత్థేవాతి** వాసభగామేయేవ.

౩౮౨. అధమ్మేన వగ్గకమ్మం కరోన్తీతిఆదీనం నానాకరణన్తి సమ్బన్ధో.

౨౩౬. ఞత్తివిపన్నకమ్మాదికథా

౩౮౭. అఞ్ఞత్రాపి ధమ్మాతి ఏత్థ **ధమ్మాతి** ఉపయోగత్థే నిస్సక్కవచనమేతన్తి ఆహ “అఞ్ఞత్ర ధమ్మ”న్తి. “అఞ్ఞత్రా”తి నిపాతపయోగే దుతియాతతియాపఞ్చమీసు అఞ్ఞతరస్స సమ్భవతో ఉపయోగవచనమ్పి హోతి. తస్మా వుత్తం “అయమేవ వా పాఠో”తి. “భూతేన వత్థునా”తి ఇమినా ధమ్మసద్దస్స సచ్చత్థం దస్సేతి. “ఏసేవ నయో”తి ఇమినా సద్దసభావమేవ సన్ధాయ అతిదిసతి, న అత్థం. తేన వుత్తం “ఏత్థ పనా”తిఆది. **సత్థుసాసనన్తి** సత్థు ఆణా. **సత్థుఆణా** నామ

ఇత్తిఅనుసావనానం సమ్పదాతి ఆహ “ఇత్తిసమ్పదా అనుసావనసమ్పదా చా”తి. “పటికుట్ఠఞ్చేవ కతఞ్చా”తి ఇమినా **పటికుట్ఠకత**న్తి పదస్స ద్వన్దవాక్యం దస్సేతి. పటికుసితబ్బన్తి **పటికుట్ఠం,** కత్తబ్బన్తి **కతం,** కమ్మం. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ “యం అఞ్ఞేసూ”తిఆది. తత్థ **య**న్తి కమ్మం.

౩౮౭. పాళియాతి వినయపాళియా. **య**న్తి కమ్మం, న కరియతీతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి అట్ఠకథాయం. **నో చ ఖో**తి నో చ విత్థారో, ఆగతోతి సమ్బన్ధో. కస్మా ఇత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మానమేవ వసేన ఆగతో, నను ఇత్తిఅపలోకనకమ్మవసేనపి ఆగతేన భవితబ్బన్తి ఆహ “యస్మా పనా”తిఆది. ఇత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థేసు హాపనం వా అఞ్ఞథా కరణం వా అత్థి వియ ఇత్తికమ్మే నత్థీతి యోజనా. ఇత్తికమ్మే ఇత్తిట్ఠపనతో అఞ్ఞకిచ్చస్స అసమ్భవతో హాపనం వా అఞ్ఞథా కరణం వా నత్థీతి అధిప్పాయో. **తానీ**తి ఇత్తికమ్మఅపలోకనకమ్మాని. **సబ్బేసమ్పి కమ్మాన**న్తి సబ్బేసమ్పి చతున్నం కమ్మానం. **పరతో**తి పరస్మిం పరివారావసానే (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౮౨).

౨౩౭. చతువగ్గకరణాదికథా

౩౮౮. యదిదం కమ్మన్తి యోజనా. **తేస**న్తి సఙ్ఘానం. **కమ్మప్పత్తో**తి ఏత్థ కమ్మేన, కమ్మస్స వా పత్తోతి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “కమ్మం పత్తో”తి. “సబ్బకమ్మేసు కమ్మపత్తో”తి పాళినయేన “కమ్మేసు పత్తో”తి అత్థోపి యుజ్జతి. లోకవోహారవసేన “కమ్మేన కమ్మస్స వా పత్తో”తి అత్థోపి యుజ్జతేవ.

౩౮౯. పరిసతోతి పరిసకారణా. **తత్థా**తి “చతువగ్గకరణఞ్చే భిక్ఖవే”తిఆదిపాఠే, చతువీసతిపుగ్గలేసు వా. **కమ్మనానాసంవాసకో**తి ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతో. **లద్ధినానాసంవాసకో**తి ఉక్ఖిత్తానువత్తకో. “హుత్వా”తి ఇమినా “భిక్ఖునీచతుత్థో”తిఆదీసు చతువీసతియా ఠానేసు కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి. భిక్ఖునీ చతుత్థీ ఏతస్సాతి భిక్ఖునీచతుత్థో, చతువగ్గో సఙ్ఘోతిఆదినా వచనత్థో కాతబ్బో.

౩౯౦. పరివాసాదీతిఆదిసద్దేన మూలాయకస్సనమానత్తఅబ్భానాని సఙ్గణ్హాతి. **తేస**న్తి పరివాసాదికమ్మానం. **పరతో**తి పరస్మిం చూళవగ్గే (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౭౫ ఆదయో).

౩౯౪. పటికుట్ఠకతకమ్మస్సాతి పటికుట్ఠస్స హుత్వా కతస్స కమ్మస్స. **పకతత్తస్సా**తి ఏత్థ పకతిసీలసఙ్ఖాతో అత్తా సభావో ఏతస్సాతి పకతత్తోతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అవిపన్నసీలస్సా”తి. సఙ్ఘాదిసేసం అనాపజ్జన్తస్సాపి అవిపన్నసీలత్తా వుత్తం “పారాజికం అనజ్ఝాపన్నస్సా”తి. ఇమినా సఙ్ఘాదిసేసం ఆపజ్జన్తోపి పకతత్తోయేవాతి దస్సేతి. సోపి హి ఇధ అవిపన్నసీలో నామ, అఞ్ఞత్థ పన సఙ్ఘాదిసేసస్స సీలవిపత్తిభావతో తం ఆపజ్జన్తోపి విపన్నసీలోయేవ నామ. **ఆనన్తరికస్సా**తి ఏత్థ అనన్తరసద్దస్స సమ్బన్ధఞ్చ ణికపచ్చయస్స అత్థఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “అత్తనో అనన్తరం నిసిన్నస్సా”తి. తత్థ “అత్తనో”తి ఇమినా అనన్తరసద్దస్స సమ్బన్ధం దస్సేతి. “నిసిన్నస్సా”తి ఇమినా ణికపచ్చయస్స అత్థం దస్సేతి.

౨౩౮. ద్వేనిస్సారణాదికథా

౩౯౫. వత్థుతోతి వత్థుకారణా. **తత్థా**తి “ద్వేమా భిక్ఖవే”తిఆదిపాఠే. “సన్ధాయ వుత్త”న్తి ఇమినా “అప్పత్తో”తిఆదిసుత్తస్స నేయ్యత్థభావం దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **త**న్తి పబ్బాజనీయకమ్మం. పున **త**న్తి పబ్బాజనీయకమ్మమేవ. ఏస భిక్ఖు

అప్పత్తోతి సమ్బన్ధో. కస్మా అప్పత్తోతి ఆహ “యస్మా”తిఆది. **ఆవేణికలక్ఖణేనా**తి అవినా హుత్వా పవత్తేన లక్ఖణేన. అత్తనా అవినా హుత్వా అత్తనో సన్తకేన విసుం భూతేన లక్ఖణేనాతి వుత్తం హోతి. యది అప్పత్తో, కస్మా సునిస్సారితోతి ఆహ “యస్మా పనస్సా”తిఆది. **అస్సా**తి భిక్ఖుస్స, కరేయ్యాతి సమ్బన్ధో. తం చే సఙ్ఘో తజ్జనీయకమ్మాదివసేన నిస్సారేతి, సునిస్సారితోతి సమ్బన్ధో . **సో**తి భిక్ఖు. యస్మా అనుఞ్ఞాతా, తస్మా సునిస్సారితోతి యోజనా. కిత్తకేన అఙ్గేన అనుఞ్ఞాతాతి ఆహ “ఏకేనపి అఙ్గేనా”తి.

౩౯౬. **ఓసారణా**తి ఏత్థ ఓత్యూపసగ్గవసేన సరధాతు పవేసనత్థోతి ఆహ “పవేసనా”తి. **తత్థా**తి “ఓసారణా”తిఆదిపాఠే. **ఓసారేతీ**తి ఏత్థ అబ్భానాదివసేన పవేసనం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “ఉపసమ్పదకమ్మవసేనా”తి. **సహస్సక్ఖత్తుమ్పీ**తి **పి**సద్దో గరహత్థో. ఏకవారాదికే పన కా నామ కథాతి దస్సేతి. **సాతిసారా**తి సదోసా. **తథా**తి యథా ఆచరియుపజ్ఝాయా సాతిసారా, తథా. సేసో కారకసఙ్ఘో సాతిసారోతి సమ్బన్ధో. “హత్థచ్ఛిన్నాదయో పన ద్వత్తింస సుఓసారితా”తి వుత్తత్తా అన్ధమూగబధిరానం అపబ్బజితానమ్పి ఉపసమ్పదా రుహతీతి దట్ఠబ్బం. **తే**తి హత్థచ్ఛిన్నాదయో ద్వత్తింస.

౩౯౭. **అభూతవత్థువసేనా**తి అసచ్చవత్థువసేన, అసంవిజ్జమానవత్థువసేన వా. **తత్థా**తి “ఇధ పన భిక్ఖవే”తిఆదిపాఠే. **పటినిస్సజ్జితా**తి ఏత్థ తపచ్చయస్స కమ్మత్థే పవత్తభావం దస్సేన్తో ఆహ “పటినిస్సజ్జితబ్బా”తి.

౨౪౧. ఉపాలిపుచ్ఛాకథా

౪౦౦. **తత్థా**తి ఉపాలిపఞ్హేసు. తస్సపాపియసికాదీహి సద్ధిం ఏకా పుచ్ఛా కతాతి యోజనా. భిక్ఖూనమ్పి వారేతి సమ్బన్ధో. పిసద్దేన “న కేవలం ఉపాలిపఞ్హేసుయేవ యోజేతబ్బాని, అథ ఖో భిక్ఖూనం వారేపీ”తి దస్సేతి.

౨౪౨. తజ్జనీయకమ్మకథా

౪౦౭. “ఇధ పన భిక్ఖవే భిక్ఖు భణ్డనకారకో”తిఆది వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి “ఇధ పన భిక్ఖవే”తిఆదిపాఠే. **అనపదానో**తి ఏత్థ అపపుబ్బో దాసద్దో అవఖణ్డనత్థోతి ఆహ “అపదానం వుచ్చతి పరిచ్ఛేదో”తి. నత్థి అపదానం అవఖణ్డనం ఆపత్తిపరియన్తో ఏతస్సాతి అనపదానోతి వచనత్థో కాతబ్బో. సాయేవ పాళి వుత్తాతి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి తస్సం పాళియం. కిఞ్చి అత్థవినిచ్ఛయం పాళిఅనుసారేన విదితుం న సక్కా న హోతీతి యోజనా.

ఇతి చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౧౦. కోసమ్బకక్ఖన్ధకం

౨౭౧. కోసమ్బకవివాదకథా

౪౫౧. కోసమ్బకక్ఖన్ధకే అయమనుపుబ్బికథా ఏవం వేదితబ్బాతి యోజనా. వినయం పాళితో చ, తదత్థతో చ ధారేతీతి **వినయధరో,** తథా సుత్తన్తం ధారేతీతి **సుత్తన్తికో. తేసూ**తి ద్వీసు భిక్ఖూసు. సుత్తన్తికో భిక్ఖు నిక్ఖమీతి సమ్బన్ధో. **ఆచమనఉదకావసేస**న్తి ఆచమేతి ధోవతి అనేనాతి **ఆచమనం,** తమేవ ఉదకం ఆచమనఉదకం, తమేవ అవసేసం ఆచమనఉదకావసేసం, అవసేసఆచమనఉదకన్తి అత్థో. **తం భిక్ఖు**న్తి సుత్తన్తికం భిక్ఖుం. **ఏత్థా**తి ఆచమనఉదకావసేసట్ఠపనే.

“సచే హోతి, దేసేస్సామీ”తి ఇమినా అత్తనో సుబ్బచభావఞ్చ సిక్ఖాకామతఞ్చ దస్సేతి. **తేతి** తయా, కథన్తి సమ్బన్ధో. అథ వా తేతి తుయ్హం, నత్థీతి సమ్బన్ధో. అసఞ్చిచ్చ అసతియా కతత్తా అనాపత్తిపక్ఖోపి భవేయ్యాతి ఆహ “నత్థి ఆపత్తీ”తి. ఏత్థ పన ఆపత్తియేవ. **సోతి** సుత్తన్తికో.

వినయధరోపీతి వినయధరో పన, ఆరోచేసీతి సమ్బన్ధో. **ఆపజ్జమానోపీతి** పిసద్దో గరహత్థో. **తేతి** వినయధరస్స నిస్సితకా, ఆహంసూతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** సుత్తన్తికస్స. **తేతి** సుత్తన్తికస్స నిస్సితకా, ఆరోచేసున్తి సమ్బన్ధో. **సోతి** సుత్తన్తికో. **ముసావాదీతి** అభూతతో, అభూతం వా వచనం వదనసీలో. **ఏసోతి** వినయధరో. **తేతి** సుత్తన్తికస్స నిస్సితకా, ఆహంసూతి సమ్బన్ధో. **తతోతి** కలహవడ్ఢనకారణా. వినయధరో అకాసీతి సమ్బన్ధో.

౪౫౩. “న తావ భిన్నో”తి ఇమినా **భిన్నోతి** ఏత్థ తపచ్చయస్స అవస్సమ్భావియత్థే అనాగతకాలికతం దస్సేతి. తమేవత్థం సహ ఉపమాయ దస్సేన్తో ఆహ “అపిచా”తిఆది. **తన్తి** సస్సం. “భిజ్జిస్సతీ”తి ఇమినా భిజ్జిస్సతీతి **భిన్నోతి** వచనత్థం దస్సేతి. **సో చ ఖోతి** సఙ్ఘో. కలహవసేన భిజ్జిస్సతీతి సమ్బన్ధో. **సమ్భమఅత్థవసేనాతి** సంవేగఅత్థవసేన. సమ్భమసద్దో హి తీసు అత్థేసు వత్తతి గారవే, భీతియం, సంవేగే చాతి. ఇధ పన సంవేగే వత్తతి. భిక్ఖుసఙ్ఘస్స భిన్నే సంవేగఅత్థవసేనాతి అధిప్పాయో. ఇదం హేట్ఠా కథితాయ “భయే కోధే పసంసాయ”న్తి గాథాయ (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౨౫) చసద్దేన సమ్పిణ్డితం సమ్భమఅత్థం సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **ఏత్థాతి** “భిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో భిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో”తి పాఠే. **ఆమేడితన్తి** ఆ పునప్పునం భయాదిపీళితత్తా మేడేన ఉమ్మాదేన ఇతం కథితం ఆమేడితం.

౪౫౪. హీతి విత్థారో. భగవా వదేయ్యాతి సమ్బన్ధో. ఉక్ఖిపన్తి అపనేన్తీతి **ఉక్ఖేపకా.** ఉక్ఖిత్తమనువత్తన్తీతి **ఉక్ఖిత్తానువత్తకా. ఏతేసన్తి** ఉక్ఖిత్తానువత్తకానం. పున **ఏతేసన్తి** ఉక్ఖేపకానం. **పక్ఖోతి** సఖా. **తన్తిమేవాతి** పాళిమేవ, బ్యాపారమేవ వా.

౪౫౫. యోతి భిక్ఖు. చిత్తం ఉప్పాదేతీతి సమ్బన్ధో. **తుమ్హేతి** ధమ్మవాదినో సన్ధాయ వుత్తం. **కిం భణథాతి** కిం వచనం భణథ. ఇతి పుచ్ఛిత్వాతి సమ్బన్ధో. **తేసఞ్చాతి** ధమ్మవాదీనఞ్చ. **ఇతరేసఞ్చాతి** అధమ్మవాదీనఞ్చ. **ఇమేతి** అత్తనో పక్ఖే ఇమే భిక్ఖూ. **తేసన్తి** అధమ్మవాదీనం. ‘‘**కమ్మం కోపేతీ**’’తి “నానాసంవాసకచతుత్థో చే భిక్ఖవే కమ్మం కరేయ్య, అకమ్మం, న చ కరణీయ”న్తి వచనతో (మహావ॰ ౩౯౫) కమ్మం కోపేతి. **ఇతరేసమ్పీతి** ధమ్మవాదీనమ్పి. ధమ్మవాదీనం పక్ఖే నిసీదిత్వా అధమ్మవాదీనం లద్ధిం గణ్హన్తోపి ధమ్మవాదీనం నానాసంవాసకో హోతియేవ, అయం నయో వుత్తనయస్స అత్థతో సిద్ధోతి కత్వా ఇధ న వుత్తో. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం. **యోతి** భిక్ఖు, పవిసతి గణ్హాతీతి సమ్బన్ధో. నిసిన్నో హుత్వాతి యోజనా. **ఇమేతి** అత్తనో పక్ఖే ఇమే భిక్ఖూ. **ఇతరేతి** పరపక్ఖే ఇతరే భిక్ఖూ. **తేసన్తి** ధమ్మవాదీనం. **యత్థ తత్థ వా పన పక్ఖేతి** యస్మిం కస్మించి వా ధమ్మవాదీనం పక్ఖే. **ఇమే ధమ్మవాదినోతి గణ్హాతీతి** తంతంపక్ఖగతే భిక్ఖూ యాథావతో వా అయాథావతో వా “ఇమే ధమ్మవాదినో”తి గణ్హాతి.

౪౫౬. కాయేన కతం కమ్మం **కాయకమ్మం,** వచియా కతం కమ్మం **వచీకమ్మం.** తత్థ కాయకమ్మం ఉపదంసేన్తా భిక్ఖూ పహరన్తా ఉపదంసేన్తి. వచీకమ్మం ఉపదంసేన్తా భిక్ఖూ ఫరుసం వదన్తా ఉపదంసేన్తి. తేన వుత్తం “కాయేన పహరన్తా”తిఆది. **ఉపదంసేన్తీతి** పవత్తేన్తి. “కోధవసేనా”తి ఇమినా పేమవసేనాతి అత్థం నివత్తేతి. **అధమ్మియానీతి** అధమ్మేన కత్తబ్బాని. “కిచ్చానీ”తి ఇమినా ఇయపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **అసమ్మోదికాతి** ఏత్థ యకారలోపోతి ఆహ “అసమ్మోదికాయా”తి. “కథాయా”తి ఇమినా అసమ్మోదం జనేతీతి అసమ్మోదికాతి కత్వా ణికపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **ఉపచారం**

ముఞ్చిత్వాతి ఏత్థ ఉపచారో నామ అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరన్తానం హత్థస్స పాపుణనట్ఠానం, తం ముఞ్చిత్వాతి అత్థో. **ఆసనన్తరికాయా**తి ఏత్థ ఏకం ఆసనం అన్తరం బ్యవహితం ఇమిస్సా నిసిన్నకిరియాయాతి ఆసనన్తరికాతి దస్సేన్తో ఆహ "ఏకేకం ఆసనం అన్తర"న్తి. "కత్వా"తి ఇమినా కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి.

౪౩౭-౮. అయం అస్స భిక్ఖునో అధిప్పాయో కిరాతి యోజనా. **ఏతే**తి కోధాభిభూతే భిక్ఖూ. భగవా పన కథేసీతి సమ్బన్ధో. "అనత్థో అతో"తి ఇమినా **అనత్థతో**తి పదస్స ఓకారలోపసన్ధిం దస్సేతి. తేసం పదానమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఏతస్మా"తిఆది. "అథ వా"తిఆదినా "అనత్థదో"తి వత్తబ్బే "సుగతో"తిఆదీసు వియ ద-కారస్స త-కారం కత్వా **అనత్థతో**తి వుత్తన్తి దస్సేతి. **అనత్థదో**తి అనత్థం దదాతీతి అనత్థదో.

౪౬౪. **పుథుసద్దో**తి ఏత్థ పుథుసద్దో మహన్తపరియాయోతి ఆహ "మహా"తి. **అస్సా**తి భణ్డనకారకస్స జనస్స. **సమజనో**తి ఏత్థ సమసద్దో సదిసపరియాయోతి ఆహ "ఏకసదిసో"తి, తుల్యాధికరణసమాసోయం. భణ్డనకారకో అయం జనోతి యోజనా. **తత్థా**తి భణ్డనకారకేసు జనేసు. అఞ్ఞమ్పి ఏకం ఇదం కారణన్తి సమ్బన్ధో. **న మఞ్ఞిత్థా**తి కోచి ఏకోపి న మఞ్ఞిత్థాతి యోజనా. ఇమినా **అమఞ్ఞరు**న్తి ఏత్థ ఆవిభత్తియా "రు"న్తి ఆదేసో దస్సితో.

పరిముట్ఠాతి పరిముట్ఠా సతి ఏతేసన్తి పరిముట్ఠాతి దస్సేన్తో ఆహ "పరిముట్ఠసతినో"తి. అట్ఠక్ఖరగాథాయం "పఞ్చమం లఘు సబ్బత్థా"తి వుత్తత్తా పఞ్చమస్స రాకారస్స రస్సో హోతి. తేన వుత్తం "రాకారస్స రస్సాదేసో కతో"తి. **కథం భాణినో**తి వాచం భాణినో. **ముఖాయామ**న్తి ఏత్థ ఆయామసద్దో విత్థారపరియాయో, విత్థారో చ నామ పసారణన్తి ఆహ "పసారేతు"న్తి. సమ్పదానత్థజోతకేన తుంపచ్చయేన సమ్పదానత్థే ఉపయోగవచనన్తి దస్సేతి. **నీతా**తి కమ్మవాచకస్స కితస్స అప్పధానకమ్మం దస్సేన్తో ఆహ "ఇమం నిల్లజ్జభావ"న్తి. ద్వికమ్మకధాతుభావతో "అత్తనో"తి పధానకమ్మమ్పి అజ్ఝాహరితబ్బం. **త**న్తి కలహం. "జాన"న్తి పదేన "విదూ"తి పదస్స అత్థఞ్చ వాక్యఞ్చ దస్సేతి. విదన్తి జానన్తీతి **విదూ**తి వచనత్థో కాతబ్బోతి అధిప్పాయో. **సాదీనవో**తిఆదీనవేన దోసేన సహ పవత్తో. **అయ**న్తి కలహో.

యే చ తం ఉపనయ్హన్తీతి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతుం వుత్తం "ఆఘాత"న్తి. **యే**తి జనా. ఉపనయ్హన్తి ఉపనహన్తి బన్ధన్తి. **సనన్తనో**తి ఏత్థ సనన్తనసద్దో పురాణపరియాయోతి ఆహ "పోరాణో"తి.

"అఞ్ఞే"తి ఇమినా **పరే**తి ఏత్థ పరసద్దస్స పచ్ఛాభాగత్థాదయో నివారేతి. **మయమేత్థ యమామసే**తి ఏత్థ ఏతసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ "సఙ్ఘమజ్ఝే"తి. యముధాతు ఉపయమనత్థో సేకారో నిపాతమత్తోతి ఆహ "ఉపయమామా"తి. "సతతం సమితం మచ్చుసన్తికం గచ్ఛామా"తి ఇమినా "న జానన్తీ"తి పదస్స ఆకారం దస్సేతి. **తత్థా**తి మహాజనకాయే యే పణ్డితాతి యోజనా. **ఏవం హీ**తి ఏవమేవ. జానన్తా తే పణ్డితా పటిపజ్జన్తీతి యోజనా. మేధన్తా హింసన్తా గచ్ఛన్తి పవత్తన్తీతి **మేధగా** కలహా. కేచి మేధధాతుతో ణ్వుపచ్చయం వదన్తి, తేసం మతేన మేధకాతి పఠమక్ఖరేన పాఠో భవేయ్య.

తేసమ్పీతి బ్రహ్మదత్తదీఘావుకుమారానమ్పి. **సఙ్గతీ**తి సమాగమో. **వో**తి తుమ్హాకం. యేసం తుమ్హాకం నేవ మాతాపితూనం అట్ఠీని ఛిన్నాని, న పాణా హతా, న గవస్సధనాని హటాని. తేసం తుమ్హాకం కస్మా సఙ్గతి న హోతీతి యోజనా.

సబ్బాని పరిస్సయానీతి ఏత్థ **సబ్బానీ**తి వుత్తకారణఞ్చ లిఙ్గవిపల్లాసఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “పాకటపరిస్సయే చ పటిచ్ఛన్నపరిస్సయే చా”తి. “అభిభవిత్వా”తి ఇమినా **అభిభుయ్యా**తి పదస్స త్వాపచ్చయన్తభావం దస్సేతి. **తేనా**తి నిపకేన సహాయేన.

రాజావాతి ఏత్థ రాజా ఇవాతి పదవిభాగం కత్వా రాజసద్దస్స ఉపలక్ఖణవసేన మహాజనక, అరిన్దమరాజానో చ ఇవసద్దస్స ఓపమ్మత్థజోతకఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “యథా”తిఆది. రట్ఠవిజితసద్దా అఞ్ఞమఞ్ఞపరియాయా. విసేసనవిసేస్యానం కామాచారతో గమ్యమానత్తా వుత్తం “విజితం రట్ఠ”న్తి. “మాతఙ్గో అరఞ్ఞే నాగో ఇవా”తి ఇమినా పదవిభాగం దస్సేతి. తేసం పదానం అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “మాతఙ్గోతి హత్థీ వుచ్చతీ”తిఆది. “హత్థీ వుచ్చతీ”తి ఇమినా మహన్తో అఙ్గో సరీరమేతస్సాతి **మాతఙ్గో**తి వచనత్థేన హత్థీ మాతఙ్గో నామాతి దస్సేతి. మహన్తసద్దస్స మాతాదేసో. **నాగసద్దో** ఉరగే చ హత్థిమ్హి చ నాగరుక్ఖే చ ఉత్తమే చ నామపణ్ణత్తియఞ్చాతి పఞ్చసు అత్థేసు వత్తతి, ఇధ ఉత్తమత్థేతి దస్సేన్తో ఆహ “నాగోతి మహన్తాధివచనమేత”న్తి. **మాతఙ్గరఞ్ఞేవా**తి ఏత్థ ఇవసద్దస్స ఓపమ్మత్థజోతకభావం దస్సేత్వా అత్థయోజనం దస్సేన్తో ఆహ “యథా హీ”తిఆది. “యథా చ పాలిలేయ్యకో”తి ఇమినా మాతఙ్గనాగస్స సరూపం ఉపలక్ఖణేన దస్సేతి.

౨౬౫. పాలిలేయ్యకగమనకథా

౪౬౭. **పాలిలేయ్యక**న్తి పలిలవనసణ్డే వసన్తహత్థినాగం. “హత్థీ”తి చ “నాగో”తి చ ద్విన్నం సద్దానం పరియాయభావేన వుత్తత్తా అధికత్థోతి ఆహ “మహాహత్థీ”తి. పురతో పురతో గచ్ఛన్తేహి తేహి హత్థిఆదీహి ఛిన్నగ్గానీతి యోజనా. **ఓభగ్గోభగ్గ**న్తి భఞ్జిత్వా అధోపాతితం ఓభగ్గన్తి దస్సేన్తో ఆహ “భఞ్జిత్వా భఞ్జిత్వా పాతిత”న్తి. “ఉచ్చట్ఠానతో”తి ఇమినా అవత్యూపసగ్గస్స అధోత్థం నయేన దస్సేతి. **ఏతస్సా**తి హత్థినాగస్స. **తే**తి హత్థిఆదయో. **తేహీ**తి హత్థిఆదీహి. పివన్తేహి తేహీతి యోజనా. **కద్దమోదకానీ**తి కద్దమేన సంసట్ఠాని ఉదకాని.

ఈసాదన్తస్సాతి ఏత్థ ఈసాయ సదిసో దన్తో ఇమస్సాతి ఈసాదన్తోతి దస్సేన్తో ఆహ “రథఈసాసదిసదన్తస్సా”తి. “రథఈసా”తి ఇమినా నఙ్గలఈసం నివత్తేతి. **యదేకో**తి యం ఏకో. యంసద్దో కారణత్థోతి ఆహ “యస్మా”తి. **అస్స నాగస్సా**తి హత్థినాగస్స. **నాగేనా**తి బుద్ధనాగేన.

యథాభిరన్తన్తి ఏత్థ కిత్తకం కాలం రమతీతి ఆహ “తేమాస”న్తి. **ఏత్తావతా**తి ఏత్తకేన తేమాసవిహరణేన. పత్థటా అహోసీతి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థా**తి సబ్బస్మిం జమ్బుదీపతలే.

“కోసమ్బినివాసినో”తి ఇమినా కోసమ్బియం నివసన్తీతి **కోసమ్బకా**తి వచనత్థం దస్సేతి.

౨౬౬. అట్ఠారసవత్థుకథా

౪౬౮. “లద్ధిగ్గహణ”న్తి ఇమినా ఆదీయతే **ఆదాయో**తి వచనత్థం దస్సేతి.

౪౬౫. **తం దివసమేవా**తి తస్మిం సఙ్ఘసామగ్గికరణదివసేయేవ.

౪౭౬. న మూలా మూలం గన్త్వాతి మూలతో మూలం న గన్త్వావ. “అత్థతో అపగతా”తి ఇమినా అత్థతో అపేతా **అత్థాపేతాతి** వచనత్థం దస్సేతి. “బ్యఞ్జనమత్తం ఉపేతా”తి ఇమినా బ్యఞ్జనమత్తం ఉపేతా ఉపగతా **బ్యఞ్జనూపేతాతి** వచనత్థం దస్సేతి.

౪౭౭. అత్థేసు జాతేసూతి ఏత్థ జాతసద్దో ఉప్పన్నపరియాయోతి ఆహ “వినయఅత్థేసు ఉప్పన్నేసూ”తి. తఞ్చ పదం “సఙ్ఘస్స కిచ్చేసూ”తిఆదీసు సబ్బపదేసు యోజేతబ్బం. **మహత్థికోతి** మహన్తో ఉపకారసఙ్ఖాతో అత్థో ఇమస్సాతి మహత్థికోతి దస్సన్తో ఆహ “మహాఉపకారో”తి.

అనానువజ్జో పఠమేనాతి ఏత్థ పఠమసద్దో తావపరియాయోతి దస్సేన్తో ఆహ “తావా”తి. **సీలతోతి** సీలేన. **ఉపేక్ఖితాచారోతి** ఉపపత్తితో ఇక్ఖితాచారో. “అపేక్ఖితాచారో”తిపి పాఠో. **ఉపపరిక్ఖితాచారోతి** ఉపపరిక్ఖితో ఆచారో ఏతస్సాతి ఉపపరిక్ఖితాచారో.

విసయ్హాతి ఏత్థ విపుబ్బో సహధాతు అభిభవనత్థో, త్వాపచ్చయో చ హోతీతి దస్సేన్తో ఆహ “అభిభవిత్వా”తి. **అనపగతన్తి** కారణతో అనపేతం. భణన్తో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. తమత్థం దస్సేన్తో ఆహ “యస్మా హీ”తిఆది. **నోతి** భిక్ఖు, న హాపేతీతి సమ్బన్ధో. “ఉసూయాయా”తి ఇమినా దోసాగతిగమనస్స గహితత్తా “అగతిగమనవసేనా”తి ఇమినా పారిసేసనయేన అవసేసఅగతిగమనమేవాధిప్పేతం. **నోతి** భిక్ఖు. **ధమ్మఙ్కతి చేవాతి** ధమ్మఙ్కతి చేవ, ధద్ధం కరోతి చేవాతి అత్థో. **వేధతి చాతి** కమ్పతి చ. **యో చాతి** భిక్ఖు పన. **ఈదిసోతి** ఉసూయాయ వా అగతిగమనేన వా భణనసఙ్ఖాతో ఏదిసో న హోతి.

కిఞ్చ భియ్యోతి నిపాతసముదాయో, తతో వుత్తతో అతిరేకం కథేతబ్బం కిం పనాతి అత్థో. తస్సా గాథాయ అత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **యోతి** భిక్ఖు. **హీతి** సచ్చం. **కాలాగతన్తి** ఏత్థ గహేతబ్బకాలఞ్చ సత్తమీతప్పురిససమాసఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ “కథేతబ్బయుత్తకాలే ఆగత”న్తి. **వచోతి** పదం న వచనపధానం, వచనవన్తపుగ్గలోయేవ పధానన్తి దస్సేన్తో ఆహ “వదన్తో”తి.

ఆచేరకమ్హి చ సకేతి ఏత్థ ఆచరియస్స ఏసో **ఆచేరకో,** సస్స అత్తనో ఏసో **సకోతి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అత్తనో ఆచరియవాదే”తి. గాథాభావతో ఆచరియసద్దస్స ఆచేరాదేసో కాతబ్బో. “వాదే”తి ఇమినా ఇదమత్థే పవత్తస్స ణికపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **అలం పమేతున్తి** ఏత్థ అలంసద్దో సమత్థత్థో, పమసద్దోతులనత్థోతి ఆహ “తులయితుం సమత్థో”తి. **కథేతవేతి** ఏత్థ తవేసద్దో అఞ్ఞత్థ యేభుయ్యేన భావవాచకో, ఇధ పన కమ్మవాచకోతి ఆహ “కథేతబ్బే”తి. **విరద్ధట్ఠానకుసలోతి** విరద్ధట్ఠానే కుసలో.

అయం గాథా వుత్తాతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** కథేతబ్బం. **అయం హేత్థత్థోతి** అయం ఏవ ఏత్థ గాథాయం అత్థోతి యోజనా. “గచ్ఛన్తీ”తి ఇమినా **వజన్తీతి** ఏత్థ వజధాతుయా గత్యత్థం దస్సేతి. “అత్తనో ఆచరియవాద”న్తి ఇమినా “సకం ఆదాయ”న్తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. ఆచరియవాదో హి ఆదాతబ్బతో గహేతబ్బతో **ఆదాయన్తి** వుత్తో. **తదనురూపన్తి** తస్స వత్థుస్స అనురూపం. బ్యాకరమానో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **అట్ఠహి దూతఙ్గేహీతి** “సోతా చ హోతి, సావేతా చ, ఉగ్గహేతా చ, ధారేతా చ, విఞ్ఞాతా చ, విఞ్ఞాపేతా, చ కుసలో చ సహితాసహితస్స, నో చ కలహకారకో”తి (చూళవ. ౩౪౭; అ. ని. ౮.౧౬) ఏవం వుత్తేహి అట్ఠహి దూతస్స అఙ్గేహి. కస్స దూతేయ్యకమ్మన్తి ఆహ “సఙ్ఘస్సా”తి. దూతస్స ఏతాని **దూతేయ్యాని,** తానియేవ కమ్మాని **దూతేయ్యకమ్మాని,** తేసు. **ఇదన్తి** అత్థజాతం, వుత్తం హోతీతి యోజనా. అథ వా **ఇదన్తి** అయమత్థో. **వుత్తం హోతీతి**

వుత్తో హోతి. పచ్ఛిమనయే లిఙ్గవిపల్లాసోతి దట్ఠబ్బో. ఆనేత్వా హవన్తి పూజేన్తీతి **ఆహవో** దాయకా, తేసం ఆహూనం. ఆనేత్వా హునితబ్బం పూజేతబ్బన్తి **ఆహుతి,** తం ఆహుతిం. **సబ్బస్స కిచ్చేసూతి** నిద్ధారణే భుమ్మం. తేన వుత్తం "తస్స తస్స కిచ్చస్సా"తి. **కరవచో**తి ఏత్థ "వచోకరో"తి వత్తబ్బే గాథాభావతో పదవిపరియాయవసేన "కరవచో"తి వుత్తోతి ఆహ "వచనం కరోన్తో"తి. "వచనకరణేనా"తి ఇమినా "న **తేన మఞ్ఞతీ**"తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతి.

ఆపజ్జమానో భిక్ఖు ఆపత్తిం హోతీతి యోజనా. **తస్సా చాతి** ఏత్థ స్మావచనస్స స్సాదేసో కాతబ్బో. **యథాతి** యేనాకారేన, వినయకమ్మాకారేనాతి అత్థో. **యేసూతి** యత్తకేసు వత్థూసు. ఉభయే ఏతే విభజ్జాతి సమ్బన్ధో. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **ఆపత్తివుట్ఠానపదస్సా**తి పదసద్దో కారణత్థో, భుమ్మత్థే సామివచనో చ హోతీతి ఆహ "ఆపత్తివుట్ఠానకారణే"తి. "కుసలో"తి ఇమినా ఛేకో పణ్డితో, కుచ్ఛితం పాపం విదతి జానాతీతి **కోవిదో**తి వచనత్థేన కోవిదో నామాతి దస్సేతి.

ఆచరన్తో భిక్ఖు గచ్ఛతీతి యోజనా. "వత్త"న్తి ఇమినా **ఓసారణం త**న్తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతి. "యా"తి ఇమినా **ఏతమ్పీ**తి ఏత్థ ఏతసద్దస్స అనియమనిద్దేసభావం దస్సేతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం కోసమ్బకక్ఖన్ధకే.

ఇతి కోసమ్బకక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

మహావగ్గవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

జాదిలఞ్ఛితనామేన, నేకానం వాచితో మయా;
మహావగ్గఖన్ధకస్స, సమత్తో యోజనానయోతి.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

పాచిత్యాదియోజనా

చూళవగ్గయోజనా

మహావగ్గఖన్ధకస్సేవం , కత్వాన యోజనానయం;

అధునా చూళవగ్గస్స, కరిస్సం యోజనానయం.

౧. కమ్మక్ఖన్ధకం

౧. తజ్జనీయకమ్మకథా

౧. చూళవగ్గస్స పఠమే కమ్మక్ఖన్ధకే ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. “చూళవగ్గస్సా”తి పదం “కమ్మక్ఖన్ధకే”తి పదే అవయవిసమ్బన్ధో. **తావాతి** పారివాసికక్ఖన్ధకాదితో , పారివాసిక్ఖన్ధకాదీనం వా పఠమం. చేవసద్దో చ చసద్దో చ “పణ్డుకలోహితకా”తి పదస్స అసమాహారద్వన్దవాక్యం దీపేన్తి. నిస్సయానం నామం నిస్సితేసు ఉపచారవసేన తేసం సద్ధివిహారికఅన్తేవాసికాపి పణ్డుకలోహితకనామాయేవ హోన్తీతి దస్సేన్తో ఆహ “తేసం నిస్సితకాపీ”తిఆది. పిసద్దేన ఉపచారత్థం సమ్పిణ్డేతి. “సుట్ఠు బలవ”న్తి ఇమినా **బలవాబలవన్తి** ద్విన్నం సద్దానం పరియాయభావేన వుత్తత్తా అతిసయత్థోతి దస్సేతి. “బలవబలవ”న్తి వత్తబ్బే వాచాసిలిట్ఠవసేన దీఘం కత్వా ఏవం వుత్తం. **పటివదథాతి** పటిచ్చన్నట్ఠానే కథేథ. ఇమినా **పటిమన్తేథాతి** ఏత్థ మన్తధాతుయా గుత్తభాసనత్థం దస్సేతి. అత్థేసు కరణభాసనకిచ్చేసు అలం సమత్థాతి అలమత్థా, తేసం విసేసేనాతి **అలమత్థతరాతి** దస్సేన్తో ఆహ “సమత్థతరా”తి.

అధమ్మకమ్మద్వాదసకకథా

౪. అసమ్ముఖా కతన్తిఆదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. సమ్ముఖేహి విరహితా **అసమ్ముఖాతి** దస్సేన్తో ఆహ “సఙ్ఘధమ్మవినయపుగ్గలసమ్ముఖానం వినా కత”న్తి. “అప్పటిపుచ్ఛిత్వా”తి ఇమినా **అప్పటిపుచ్ఛాతి** ఏత్థ త్వాపచ్చయస్సాకారభావం దస్సేతి. **తస్సేవాతి** చుదితకస్సేవ. **అదేసనాగామినియాతి** ఏత్థ అకారస్స అఞ్ఞత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పారాజికా…పే.… వా”తి. **ఏత్థాతి** తజ్జనీయకమ్మే. **నవ పదాతి** నవసు పదేసు, నిద్ధారణే చేతం పచ్చత్తవచనం. పురిమకేసు తీసు తికేసు వుత్తేసు నవసు పదేసూతి యోజనా. “ఏకేక”న్తి పదేన సమ్బన్ధితబ్బం. **ఇమేహీతి** ఇమేహి ద్వీహి పదేహి. **ద్వాదస తికాతి** పురిమేహి తీహి తికేహి నవ తికే మిస్సేత్వా ద్వాదస. **సుక్కపక్ఖేసుపీతి** పటిసేధవిరహవసేన సుక్కేసు పక్ఖేసుపి.

౬. “పబ్బజితాన”న్తి ఇమినా గిహీనం అననులోమికతం నివత్తేతి. **సహసోకితాదీహీతి** ఆదిసద్దేన సహనన్దిం సఙ్గణ్హాతి. ఇమస్మిం ఠానే సబ్బఅట్ఠకథాపోత్థకేసు “న ఉపసమ్పాదేతబ్బన్తి ఉపజ్ఝాయేన హుత్వా న ఉపసమ్పాదేతబ్బ”న్తి పాఠతో పట్ఠాయ యావ “న సమ్పయోజేతబ్బన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం యోజేత్వా కలహో న కారేతబ్బో”తి పాఠో అత్థి, తావ అట్ఠారససమ్మావత్తనవత్తానం సంవణ్ణనాపాఠో లిఖితో, సో పాఠో ఇమస్మిం ఠానే న లిఖితబ్బో. కస్మా? పాళిక్కమానుప్పత్తాభావతో, అట్ఠకథాయమేవ “అట్ఠారస సమ్మావత్తనవత్తాని పారివాసికక్ఖన్ధకే వణ్ణయిస్సామా”తి వక్ఖమానత్తా, యథావచనఞ్చ పారివాసికక్ఖన్ధకే (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౭౬) సంవణ్ణితత్తా చ. తస్మా సో పాఠో న పోరాణపాఠో హోతి, పచ్ఛా పక్ఖిత్తపాఠోతి దట్ఠబ్బో.

తిణ్ణం భిక్ఖవే భిక్ఖూనన్తిఆది వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకేకేనాపీతి** తీసు అఙ్గేసు ఏకేకేనాపి. ఇమినా అవయవవాక్యనిబ్బత్తివసేన కమ్మారహభావం దస్సేతి. **హీతి** సచ్చం. నియస్సస్స విసేసేన అభిణ్హాపత్తికత్తం అఙ్గం ఇతి వుత్తన్తి యోజనా. ఏత్థ ఆకారవాచకో ఇతిసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠోతి దట్ఠబ్బం. ఏసేవ నయో అనన్తరేపి. తజ్జీయతి అనేన వినయకమ్మేనాతి **తజ్జనీయం,** తమేవ కమ్మం **తజ్జనీయకమ్మం.** "నిస్సాయ తే వత్థబ్బ"న్తి నియస్సీయతి బాలో భజాపీయతి అనేన వినయకమ్మేనాతి **నియస్సం,** దివాదిగణికత్తా సకారస్స ద్వేభావో హోతి "నస్సం వస్స"న్తిఆదీసు వియ, నియస్సమేవ కమ్మం **నియస్సకమ్మం.** గామాదితో పబ్బాజియతి అనేన వినయకమ్మేనాతి **పబ్బాజనీయం,** తమేవ కమ్మం **పబ్బాజనీయకమ్మం. తీసూతి** భణ్డనకారకఅభిణ్హాపత్తికకులదూసకవసేన తివిధేసు అఙ్గేసు. యేన కేనచి అఙ్గేనాతి సమ్బన్ధో. యది సబ్బాని కమ్మాని కాతుం వట్టతీతి యోజనా. ఏవం సతి చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే (మహావ. ౪౦౦ ఆదయో) వుత్తం ఇదం వచనం విరుజ్ఝతీతి సమ్బన్ధో. **వచనత్థనానత్తతోతి** వచనస్స చ అత్థస్స చ నానాభావతో. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "తజ్జనీయకమ్మారహస్సాతి ఇమస్స హీ"తిఆది. తత్థ "తిణ్ణం భిక్ఖవే"తిఆదివచనస్స అఙ్గసమ్భవో అత్థోతి యోజనా. **తస్మాతి** యస్మా న విరుజ్ఝతి, తస్మా. సఙ్ఘేన కతం హోతీతి సమ్బన్ధో. ఇమినా లక్ఖణేన తజ్జనీయాదికమ్మారహస్స తస్స భిక్ఖుస్సాతి యోజనా. ఏవం కమ్మసన్నిట్ఠానత్థం దస్సేత్వా అఙ్గసమ్భవత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యస్స పనా"తిఆది. తత్థ **యస్సాతి** భిక్ఖుస్స, అత్థీతి సమ్బన్ధో. **భణ్డనకారకాదీసూతి**ఆదిసద్దేన అభిణ్హాపత్తికకులదూసకాని సఙ్గణ్హాతి. ఆకఙ్ఖమానో సఙ్ఘో కరేయ్యాతి సమ్బన్ధో. **కమ్మారహన్తి** కమ్మస్స, కమ్మే వా అరహం. **ఏత్థాతి** కమ్మక్ఖన్ధకే. **పుబ్బేనాతి** పుబ్బే వుత్తేన చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకేన. **అపరన్తి** అపరే వుత్తం కమ్మక్ఖన్ధకం. **సమేతీతి** సమం గచ్ఛతి.

తత్థాతి కమ్మేసు, తజ్జనీయకమ్మేతి సమ్బన్ధో, అఙ్గేసు వా, భణ్డనకారకవసేనాతి సమ్బన్ధో. **అథ ఖోతి** తథా వుత్తాపీతి అత్థో. **కరోన్తేన** కమ్మవాచావాచకేనాతి సమ్బన్ధో. **హీతి** ఫలజోతకో. **భూతేన వత్థునాతి** తచ్ఛేన వత్థునా. **అఞ్ఞస్స కమ్మస్సాతి** తజ్జనీయకమ్మతో అఞ్ఞస్స కమ్మస్స. కస్మా బాలస్స అబ్యత్తస్స ఆపత్తిబహులస్స తజ్జనీయకమ్మం కాతబ్బన్తి యోజనా. **ఇదమ్పీతి** తజ్జనీయకమ్మమ్పి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు కమ్మేసు.

నప్పటిప్పస్సమ్భేతబ్బఅట్ఠారసకాదికథా

౮. **పన్నలోమాతి** పతితమానలోమా. **ఏతన్తి** వత్తం. **నేత్థారన్తి** ఏత్థ అఫుట్ఠక్ఖరసంయోగే పరస్స తకారస్స థకారో హోతి, తస్మా దుతియక్ఖరేన పాఠో యుత్తో. **యేనాతి** వత్తేన. **నిస్సారణాతి** నిస్సారణతో. దస వా దివసాని, పఞ్చ వా దివసాని పూరేతబ్బన్తి యోజనా. **హీతి** సచ్చం. **ఏత్తకేనాతి** ఏతప్పమాణేన దసపఞ్చదివసేన.

౨. నియస్సకమ్మకథా

౧౧. **అపిస్సు భిక్ఖూ పకతాతి** ఏత్థ నిపాతానమనేకత్థత్తా ఇధ అపిస్సుసద్దో నిచ్చత్థో హోతి. పకతసద్దో "కుక్కుచ్చపకతా"తిఆదీసు (పారా. అట్ఠ. ౧.తతియసఙ్గీతికథా; పాచి. అట్ఠ. ౪౩౮) అభిభవనత్థో, ఇధ పన బ్యావటత్థోతి దస్సేన్తో ఆహ "నిచ్చం బ్యావటా హోన్తీ"తి.

౩. పబ్బాజనీయకమ్మకథా

౩౨. ఏత్థాతి అస్సజిపునబ్బసుకవత్థుమ్హి. **కాయికోతి** ఏత్థ కాయేన కీళతీతి కాయికోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "కాయకీళా వుచ్చతీ"తి. "ఏసేవ నయో"తి ఇమినా వాచాయ కీళతీతి **వాచసికో,** కాయికో చ వాచసికో చ **కాయికవాచసికోతి** వచనత్థం అతిదిసతి. ఏత్థ చ పచ్ఛిమవచనత్థో సమాహారద్వన్దో, సమాహారద్వన్దేపి కత్థచి పుల్లిఙ్గమిచ్ఛన్తి సద్దవిదూ "ధమ్మవినయో"తిఆదీసు (విభ॰ అట్ఠ॰ ౨౮౯) వియ. కాయద్వారపఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం వీతిక్కమతీతి **కాయికోతి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "కాయద్వారే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవీతిక్కమో వుచ్చతీ"తి. కాయేన పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం వీతిక్కమేతీతి **కాయికోతి** వచనత్థోపి యుజ్జతేవ. "ఉపహననం వుచ్చతీ"తి ఇమినా ఉపహననం ఉపఘాతం, తమేవ **ఉపఘాతికన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. "నాసన"న్తి ఇమినా హనధాతుయా హింసనత్థం దస్సేతి. పటిక్ఖిత్తవేజ్జకమ్మాదివసేన తేలపచనఅరిట్ఠపచనాదీని కాయికో మిచ్ఛాజీవో నామాతి యోజనా. ఇమినా మిచ్ఛాజీవస్స సరూపం దస్సేతి.

౪. పటిసారణీయకమ్మకథా

౩౩. సుధమ్మవత్థుస్మిం ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. అనపలోకేత్వాతి ఏత్థ అపపుబ్బో లోకసద్దో ఆపుచ్ఛనత్థోతి ఆహ "న ఆపుచ్ఛిత్వా"తి.

౩౪. కిన్తి కిం నామ ఖాదనీయభోజనీయం. **వోతి** తుమ్హేహి. **గహపతీతి** ఆలపనపదం. థేరానం అత్థాయాతి సమ్బన్ధో. **పటియత్తన్తి** పటియాదితం. "ఏతం అవోచా"తి ఇమినా **ఏతదవోచాతి** ఏత్థ నిగ్గహితాదేససన్ధిం దస్సేతి. **యదిదన్తి** సద్దో "తిలసంగుళికా"తి పదేన యోజితత్తా ఇత్థిలిఙ్గోతి ఆహ "యా అయ"న్తి. **తిలసక్ఖలికాతి** తిలేన సంసట్ఠా సక్ఖలికా. "సా నత్థీ"తి ఇమినా ఉత్తరవాక్యే యంసద్దస్స పుబ్బవాక్యే తంసద్దాపేక్ఖతం దస్సేతి. ఏకో పురిసోతి సమ్బన్ధో. **పూవియోతి** పూవం, పూవేన వా కయవిక్కయో. **తేనాతి** కారణేన. **నన్తి** గహపతిం. **థేరోతి** సుధమ్మత్థేరో. **యదేవ కిఞ్చీతి** ఏత్థ కిఞ్చి ఏవ యం వచనన్తి దస్సేన్తో ఆహ "కిఞ్చిదేవ తిలసంగుళికావచన"న్తి. **ఇదన్తి** ఇమం అత్థం. **నోతి** కుక్కుటపోతకో. **కాకవస్సితన్తి** కాకస్స వస్సితం, నేవ అకాసీతి సమ్బన్ధో. **తయాపీతి** పిసద్దో కుక్కుటపోతకం అపేక్ఖతి. నేవ భిక్ఖువచనం వుత్తం, న గిహివచనం వుత్తం, ఇతి ఇమమత్థం దస్సేతీతి యోజనా.

అధమ్మకమ్మాదిద్వాదసకకథా

౩౮. పురిమేహి కమ్మేహీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** అఙ్గేసు. యథా పరిసక్కియమానే గిహీనో లాభం న లభన్తీతి యోజనా. పరిపుబ్బో సక్కధాతు పరక్కమత్థోతి ఆహ "పరక్కమన్తో"తి. **తత్థాతి** అనత్థాదీసు . **అత్థభఙ్గోతి** గిహీనం అత్థస్స భఙ్గో. **అవసనన్తి** గిహీనం అవసనం. **గిహీనన్తి** ఏత్థ సామ్యత్థే సామివచనన్తి ఆహ "గిహీనం సన్తికే"తి. యథా కరియమానే సచ్చో హోతి, ఏవం న కరోతీతి యోజనా. **ఏకఙ్గేనాపీతి** పిసద్దో సమ్భావనత్థో, తతో అధికేహి అఙ్గేహి కా నామ కథాతి దస్సేతి. **ఏత్థాతి** పటిసారణీయకమ్మే. పటిముఖం అత్తనో దోసం సరాపేతబ్బం అనేన వినయకమ్మేనాతి **పటిసారణీయం,** తమేవ కమ్మం పటిసారణీయకమ్మం.

౫. ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖేపనీయకమ్మకథా

౪౬. సంసథాతి ఏత్థ సంసధాతుయా కథనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఆరోచేథా"తి. తుమ్హే సంసథ, కథేథాతి అత్థో.

౩౧౦. భణ్డనకారకో హోతీతిఆది కారణూపచారవసేన వుత్తోతి ఆహ "భణ్డనాదిపచ్చయా"తిఆది. భణ్డనకారకాది కారణం, తేన ఆపన్నా ఆపత్తి ఫలం, తస్సా అదస్సనే ఉక్ఖేపనీయకమ్మం కాతబ్బన్తి అధిప్పాయో. **తస్సా**తి ఆపత్తియా.

౩౧౧. ఏత్థాతి ఉక్ఖేపనీయకమ్మే. **తత్థా**తి తేచత్తాలీసవత్తేసు. **అనుద్ధంసేతబ్బో**తి ఏత్థ ధంసధాతుయా గత్యత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "న చోదేతబ్బో"తి. "రజోనుద్ధంసతీ"తిఆదీసు (ఋ॰ వం॰ ౨.౧౦౧) హి ధంసధాతు గత్యత్థే వత్తతి. "న భిక్ఖు భిక్ఖూహీ"తి ఏత్థ సోయేవ భిక్ఖు తేహేవ భిక్ఖూహీతి అత్థం నివారేన్తో ఆహ "అఞ్ఞో భిక్ఖు అఞ్ఞేహి భిక్ఖూహీ"తి. న గిహిద్ధజోతి ఏత్థ గిహీనం ధజో **గిహిద్ధజో**తి వుత్తే ఓదాతవత్థాదీనీతి ఆహ "ఓదాతవత్థానీ"తిఆది. **న తిత్థియాదిపదత్తయ**న్తి "న తిత్థియా సేవితబ్బా, భిక్ఖూ సేవితబ్బా, భిక్ఖుసిక్ఖాయ సిక్ఖితబ్బ"న్తి పదానం తయం. "న అపసాదేతబ్బో"తి ఇమినా న **ఆసాదేతబ్బో**తి ఏత్థ ఆపుబ్బసదధాతుయా అపపుబ్బసదధాతుయా సమానభావం దస్సేతి. "**అన్తో వా బహి వా**తి" ఏత్థ కస్స అన్తో వా బహి వాతి ఆహ "విహారస్సా"తి. సేసం సబ్బంవత్తన్తి యోజనా. **ఇమినా**తి ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖేపనీయకమ్మేన.

౬౩. తస్సాతి ఆపత్తియా. **ఇధా**తి పాపికాయ దిట్ఠియా అప్పటినిస్సగ్గే కతే ఉక్ఖేపనీయకమ్మే. ఆపత్తిఅదస్సనాదీసు ఉద్ధరిత్వా ఖిపీయతి అపనీయతి అనేన వినయకమ్మేనాతి **ఉక్ఖేపనీయం,** తమేవ కమ్మం **ఉక్ఖేపనీయకమ్మం.**

ఇతి కమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౨. పారివాసికక్ఖన్ధకం

౧. పారివాసికవత్తకథా

౭౫. పారివాసికక్ఖన్ధకే **పారివాసికా**తి పదస్స పరివాసం పరివసన్తీతి పారివాసికాతి దస్సేన్తో ఆహ "పరివాసం పరివసన్తా"తి. **తత్థా**తి "పరివాసం పరివసన్తా"తి తద్ధితవాక్యే. **తేసూ**తి చతుబ్బిధేసు పరివాసేసు. **తిత్థియపరివాసో**తి తిత్థియానం పరివాసో, తిత్థియానం వా దాతబ్బో పరివాసో, తిత్థియేహి వా పరివసితబ్బో పరివాసో తిత్థియపరివాసో. **అప్పటిచ్ఛన్నపరివాసో**తి అప్పటిచ్ఛన్నో పరివాసో అప్పటిచ్ఛన్నపరివాసో. **తత్థా**తి అప్పటిచ్ఛన్నపరివాసే. **య**న్తి వచనం. **అయం పనా**తి అయం పటిచ్ఛన్నపరివాసో పన. **ఇధా**తి పారివాసికక్ఖన్ధకే. **సేసా**తి అప్పటిచ్ఛన్నపరివాసతో సేసా. **తయో**తి అప్పటిచ్ఛన్నపరివాసాదయో తయో, దాతబ్బాతి సమ్బన్ధో. కస్స దాతబ్బాతి ఆహ "యేనా"తిఆది. **ఆపన్నా చేవా**తి ఆపజ్జితబ్బా చేవ. **తేసూ**తి తివిధేసు పరివాసేసు. **ఏతే పనా**తి తయో పన. **ఇధా**తి పారివాసికక్ఖన్ధకే. **తస్మా**తి యస్మా ఇధ అధిప్పేతా, తస్మా. **ఏతేసూ**తి తివిధేసు పరివాసేసు.

పకతత్తానం భిక్ఖూనన్తి ఏత్థ అధిప్పేతపకతత్తే దస్సేన్తో ఆహ "ఠపేత్వా"తిఆది. **మూలాయపటికస్సనారహాదీనమ్పీ**తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన మానత్తారహమానత్తచారికఅబ్భానారహాదయో సఙ్గణ్హాతి. పిసద్దేన పకతిపకతత్తం అపేక్ఖతి. **తే**తి పకతత్తా. యం అభివాదనాదిం కరోన్తీతి యోజనా. **సాదియన్తీ**తి ఏత్థ సాదియనం నామ సమ్పటిచ్ఛనన్తి ఆహ "సమ్పటిచ్ఛన్తీ"తి. **తత్థా**తి అభివాదనాదీసు, నిద్ధారణే చేతం భుమ్మవచనం. **సామీచికమ్మ**న్తి ఏతం ఆభిసమాచారికస్స అధివచనన్తి యోజనా. **అభివాదనాదీనీ**తి అభివాదనపచ్చుట్ఠానఅఞ్జలికమ్మాని. **బీజనవాతదానాదినో**తి బీజనియా పహరితేన పవత్తస్స వాతస్స దానాదినో. **ఆసనాభిహార**న్తి ఏత్థ అభిహరణం అభిహారో, ఆసనస్స అభిహారో ఆసనాభిహారోతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఆసనస్స అభిహరణ"న్తి. పఞ్ఞాపనమ్పి అభిహరిత్వా పఞ్ఞాపితత్తా అభిహారోయేవ నామాతి ఆహ "పఞ్ఞాపనమేవ వా"తి.

“పాదధోవనఉదక”న్తి ఇమినా పాదస్స ధోవనం ఉదకం **పాదోదకన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. “పాదట్ఠపనక”న్తి ఇమినా పాదస్స ఠపనకం పీఠం **పాదపీఠన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. “పాదఘంసనం వా”తి ఇమినా పాదస్స ఘంసనం కథలికం **పాదకథలికన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. సద్ధివిహారికానమ్పి అభివాదనాదిన్తి సమ్బన్ధో. పిసద్దేన అఞ్ఞేసం సాదియన్తస్స కా నామ కథాతి దస్సేతి. **తేతి** సద్ధివిహారికా. **సద్ధాపబ్బజితాతి** సద్ధాయ పబ్బజితా. **కులపుత్తాతి** జాతికులపుత్తా, ఆచారకులపుత్తా చ. కరోన్తి, ఆపుచ్ఛన్తియేవాతి సమ్బన్ధో. వారితమ్పి అసాదియనం నామాతి ఆహ “వారితకాలతో పట్ఠాయ అనాపత్తీ”తి. **మిథు యథావుడ్ఢన్తి** ఏత్థ మిథుసద్దో అఞ్ఞమఞ్ఞపరియాయో, యథాసద్దో యంసద్దపరియాయో, విచ్ఛత్థో చాతి ఆహ “అఞ్ఞమఞ్ఞం యో యో వుడ్ఢో”తి. అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్హి మిథతి సఙ్గమం కరోతీతి **మిథూతి** వుచ్చతి. **తేన తేనాతి** భిక్ఖునా, “సాదితు”న్తి పదే భావకత్తా. సాదితుం అనుజానామీతి సమ్బన్ధో.

“వుడ్ఢపటిపాటియా”తి ఇమినా వుడ్ఢానం పటిపాటి **యథావుడ్ఢన్తి** చతుత్థీఅబ్యయీభావం దస్సేతి. పురిమపదే పన పఠమాఅబ్యయీభావో. **పాళియాతి** పన్తియా. **తత్థేవాతి** సఙ్ఘనవకట్ఠానే ఏవ. **పవారణాయపీతి** పిసద్దేన న కేవలం ఉపోసథేయేవ, అథ ఖో పవారణాయపీతి దస్సేతి. సఙ్ఘేన భాజియమానన్తి సమ్బన్ధో.

ఓణోజనన్తి అవనుదతే ఓణోజనం. అవపుబ్బో నుదధాతు నకారస్స ణకారం, దకారస్స చ జకారం కత్వా ఓణోజనన్తి వుచ్చతి. నుదధాతు అపనయనత్థో, తేన వుత్తం “విస్సజ్జనం వుచ్చతీ”తి. **ఉద్దేసభత్తాదీనీతి**ఆదిసద్దేన సలాకభత్తాదీని సఙ్గణ్హాతి. **అస్సాతి** పారివాసికస్స. **తానీతి** ద్వే తీణి ఉద్దేసభత్తాదీని. **హేట్ఠాతి** అత్తనో హేట్ఠా. **గాహేథాతి** నవకతరే భిక్ఖూ గాహాపేథ. **భత్తపచ్ఛాసాతి** భత్తమేవ పచ్ఛాసా భత్తపచ్ఛాసా, పచ్ఛాసాభత్తన్తి అత్థో. “విస్సజ్జేతబ్బానీ”తి ఇమినా అవనుదితబ్బన్తి **ఓణోజనన్తి** అత్థం దస్సేతి. **ఏవన్తి** గహేత్వా విస్సజ్జమానేతి యోజనా. **తానీతి** ఉద్దేసభత్తాదీని. **యది పన న గణ్హాతీతి** సచే సఙ్ఘతో వస్సగ్గేన న గణ్హాతి. **న విస్సజ్జేతీతి** సచే అఞ్ఞస్స న విస్సజ్జేతి. **ఓదిస్సాతి** ఉద్దిసిత్వా. **తస్సాతి** పారివాసికస్స. **హీతి** యస్మా. సఙ్ఘనవకట్ఠానే నిసిన్నస్స తస్సాతి యోజనా. **భత్తగ్గేతి** భత్తస్స గహణట్ఠానే. **నోతి** పారివాసికో, మా కిలమిత్థాతి సమ్బన్ధో. **ఇదన్తి** ఓణోజనం. **అస్సాతి** పారివాసికస్స, అనుఞ్ఞాతన్తి సమ్బన్ధో.

ఆగతాగతేహి భిక్ఖూహీతి సమ్బన్ధో. **చతుస్సాలభత్తన్తి** చతుముఖా సాలా చతుస్సాలా భోజనసాలా, తత్థ పటిపాటియా దిన్నం భత్తం చతుస్సాలభత్తం. **ఏతన్తి** చతుస్సాలభత్తం. **పాళియాతి** భిక్ఖూనం పాళియా. **ఓసక్కిత్వాతి** హేట్ఠా సక్కిత్వా. **హత్థపాసేతి** భత్తదాయకస్స హత్థపాసే. **సేనోతి** కులలో. “ఆరామికసమణుద్దేసేహీ”తి పదం “ఆహరాపేతు”న్తి పదే కారితకమ్మం. **సయమేవాతి** పారివాసికేన అనాణత్తో హుత్వా సయమేవ. **మహాపేళభత్తేపీతి** మహతియం పేళాయం పక్ఖిపిత్వా దిన్నే భత్తేపి. **యత్థ పనాతి** పరివిసట్ఠానే పన.

౭౬. తత్రాయం సమ్మావత్తనాతి ఏత్థ తసద్దస్స అనియమనిద్దేసభావం దస్సేన్తో ఆహ “ఇదాని యా అయం సమ్మావత్తనా వుత్తా”తి. సమ్మా వత్తితబ్బం ఏతాయాతి **సమ్మావత్తనా. తత్థాతి** సమ్మావత్తనాయం. **న ఉపసమ్పాదేతబ్బన్తి** ఏత్థ ఆచరియేన హుత్వా కమ్మవాచాసావనమ్పి ఉపసమ్పాదనమేవాతి ఆహ “ఆచరియేన హుత్వాపి కమ్మవాచా న సావేతబ్బా”తి. **అఞ్ఞస్మిం అసతీతి** అత్తనా అఞ్ఞస్మిం కమ్మవాచావాచకే అసతి. న నిస్సయో దాతబ్బోతి ఏత్థ ఆగన్తుకానమేవ నిస్సయో న దాతబ్బో, న దిన్ననిస్సయానమ్పీతి దస్సేన్తో ఆహ “ఆగన్తుకానం నిస్సయో న దాతబ్బో”తిఆది, యేహిపి భిక్ఖూహి గహితోతి సమ్బన్ధో.

అఞ్ఞో సామణేరోతి పకతత్తకాలే ఉపజ్ఝం దత్వా గహితసామణేరేహి అఞ్ఞో సామణేరో. **అధిపచ్చట్ఠానభూతా**తి సబ్బసమ్ముతీనం అధిపతిభావస్స ఠానభూతా. **పటిబలస్సా**తి భిక్ఖునియో ఓవదితుం పటిబలస్స. ఇమినా లద్ధసమ్ముతికేన ఆణత్తో అలద్ధసమ్ముతికోపి గరుధమ్మేహి వా అఞ్ఞేహి వా భిక్ఖునియో ఓవదితుం లభతీతి దస్సేతి. ఆగతా భిక్ఖునియో వత్తబ్బాతి సమ్బన్ధో. **వో**తి తుమ్హాకం. **సో**తి భిక్ఖు. **వో**తి తుమ్హాకం, దస్సతీతి సమ్బన్ధో.

సుక్కవిస్సట్ఠియాతి సుక్కవిస్సట్ఠిఆపత్తికారణా. కాయసంసగ్గాదిగరుకాపత్తి నాపజ్జితబ్బాతి యోజనా. ఆపత్తిక్ఖన్ధవసేన ఆపత్తివత్థూనం పాపిట్ఠభావఞ్చ పాపిట్ఠతరభావఞ్చ విత్థారేన్తో ఆహ "సత్తసు హీ"తిఆది. **పాపిట్ఠతరా**తి దుబ్భాసితాపత్తితో దుక్కటాపత్తి పాపిట్ఠతరా. **తాస**న్తి సత్తన్నం ఆపత్తీనం. **పురిమనయేనేవా**తి పురిమానం ఆపత్తీనం నయేనేవ. **భేదో**తి వత్థూనం విసేసో. ఏవం ఆపత్తిక్ఖన్ధవసేన ఆపత్తివత్థూనం పాపిట్ఠపాపిట్ఠతరభావం దస్సేత్వా ఇదాని సిక్ఖాపదవసేన తేసం తం దస్సేన్తో ఆహ "పణ్ణత్తివజ్జసిక్ఖాపదే పనా"తిఆది. **ఉభయమ్పీ**తి వత్థుఆపత్తిసఙ్ఖాతం ఉభయమ్పి.

కమ్మన్తి ఏత్థ కారణభూతస్స కమ్మస్స నామం కారియభూతాయం కమ్మవాచాయం ఉపచారవసేన కారియభూతా కమ్మవాచా కమ్మన్తి వుచ్చతీతి ఆహ "పరివాసకమ్మవాచా వుచ్చతీ"తి. కమ్మస్మిం సతి, కమ్మేన వా వచితబ్బాతి **కమ్మవాచా**తి వచనత్థో కాతబ్బో. **కసికమ్మ**న్తి కసిసఙ్ఖాతం కమ్మం. **గోరక్ఖకమ్మ**న్తి గోరక్ఖసఙ్ఖాతం కమ్మం. "కమ్మం కత"న్తి ఇమినా కమ్మం కరోన్తీతి **కమ్మికా**తి వచనత్థం దస్సేతి. **తే**తి కమ్మికా భిక్ఖూ, న గరహితబ్బాతి సమ్బన్ధో.

వచితబ్బం అనేన దోసేనాతి **వచనీయం,** సంవిజ్జతి వచనీయం అస్సాతి **సవచనీయం,** తం న కాతబ్బన్తి అత్థో. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "పలిబోధత్థాయ హీ"తిఆది. యావ న తం అధికరణం వూపసన్తం హోతి, తావ ఇమమ్హా ఆవాసా ఏకపదమ్పి మా పక్కామీతి యోజనా. **తే**తి తువ్హం.

అనువాదోతి ఏత్థ అనుసాసనవసేన అఞ్ఞే వదతీతి అనువాదోతి వుత్తే జేట్ఠకట్ఠానన్తి ఆహ "విహారే జేట్ఠకట్ఠానం న కాతబ్బ"న్తి. జేట్ఠకట్ఠానం సరూపేన దస్సేన్తో ఆహ "పాతిమోక్ఖుద్దేసకేన వా"తిఆది. **మే**తి మయ్హం. **త**న్తి తవం. **న చోదేతబ్బో**తి ఏత్థ కేన న చోదేతబ్బోతి ఆహ "వత్థునా వా ఆపత్తియా వా"తి. **న సారేతబ్బో**తి న సరాపేతబ్బో. **న భిక్ఖూహి సమ్పయోజేతబ్బ**న్తి ఏత్థ భిక్ఖూహి అత్తనా కలహవసేన న సమ్పయోజేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్ఞమఞ్ఞం యోజేత్వా కలహో న కారేతబ్బో"తి.

సఙ్ఘత్థేరేన హుత్వాతి సఙ్ఘత్థేరేన హోన్తేనపీతి అత్థో. పురతో అగన్తబ్బే సమానే కిం పచ్ఛతో గన్తబ్బన్తి ఆహ "ద్వాదసహత్థ"న్తిఆది. **ఆసనపరియన్తో**తి ఆసనమేవ పరియన్తో లామకోతి ఆసనపరియన్తో, తదత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సఙ్ఘనవకాసనం వుచ్చతీ"తి. **స్వాస్సా**తి సో అస్స. **సో**తి ఆసనపరియన్తో. **అస్సా**తి పారివాసికస్స. **తత్థా**తి ఆసనపరియన్తే. **అయ**న్తి పారివాసికో, న లభతీతి సమ్బన్ధో. **గహితావసేసా**తి గహితాహి సేయ్యాహి అవసేసా. **మఙ్గులగూథభరితా**తి మఙ్గులానం గూథేహి పూరితా. **అస్సా**తి పారివాసికస్స. రజేహి హతా నాసితా భూమి ఏత్థాతి **రజోహతభూమి. జతుకమూసికభరితా**తి జతూహి చ మూసికాహి చ పూరితా. **పణ్ణసాలా**తి పణ్ణేహి ఛాదితా సాలా. **అస్సా**తి పారివాసికస్స. సబ్బేపి ఆవాసాతి యోజనా. **ఏతేహీ**తి పకతత్తేహి. **తేసూ**తి ఆవాసేసు. **య**న్తి ఆవాసం. **పచ్చయ**న్తి వస్సావాసికలాభం. **ఏకపస్సే**తి భిక్ఖూనం పాళియం అట్ఠత్వా ఏకస్మిం పస్సే.

అస్సాతి పారివాసికస్స, దేన్తీతి సమ్బన్ధో. **సో ఏవాతి** ఆసనాదిపరియన్తో ఏవ. ఞాతిపవారితట్ఠానే నిమన్తితేనాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** తం కులం. **సంవిధాయాతి** సంవిదహిత్వా. **అస్సాతి** కులస్స, భవేయ్య వా.

హరాయమానేనాతి లజ్జమానేన. **యేనాపీతి** పారివాసికేనపి. **సమాదిన్నన్తి** ఆరఞ్ఞికధుతఙ్గసమాదిన్నం. **తథాతి** యథా ఆరఞ్ఞికఙ్గం న సమాదాతబ్బం, తథా. **పిణ్డపాతికధుతఙ్గమ్పీతి** పిసద్దో ఆరఞ్ఞికఙ్గం అపేక్ఖతి. **యో పనాతి** పారివాసికో పన.

అనారోచేన్తస్స మేతి యోజనా. అనారోచేన్తే సతీతి వా యోజనా. "ఇమినా కారణేనా"తి ఇమినా **తప్పచ్చయాతి** ఏత్థ పచ్చయసద్దో కారణత్థో, నిస్సక్కవచనఞ్చ కారణత్థే హోతీతి దస్సేతి. సో రత్తిచ్ఛేదో ఏవ పచ్చయో **తప్పచ్చయోతి** వచనత్థో కాతబ్బో. "సామణేరేహీ"తి పదం "పచాపేత్వా"తి పదే కారితకమ్మం. ఏత్థాపి పకతియా నీహరాపేత్వాపి విహారే పచాపేత్వాపి భుఞ్జన్తస్స పటిసేధో నత్థి. కస్మా? "తప్పచ్చయా"తి వుత్తత్తా. **గామేతి** మహాగామే, సబ్బకాలం అనేకసతేహి భిక్ఖూహి అవివిత్తే గామేతి అత్థో. **గామకావాసన్తి** గామోయేవ ఖుద్దకత్థేన గామకో, తస్మిం కారితో ఆవాసో గామకావాసో, తం.

గతేన ఆగన్తుకపారివాసికేనాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** కిస్మిఞ్చి విహారే, సబ్బే భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తత్థ తత్థాతి** తస్మిం తస్మిం ఠితట్ఠానే. న ఏకచ్చే పస్సతి, అపస్సితత్తా నారోచేతి, రత్తిచ్ఛేదోవ హోతీతి అధిప్పాయో.

ఏకస్స వా బహూనం వా ఆగన్తుకానన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** "ఆగన్తుకస్స ఆరోచేతబ్బ"న్తి పదే. **వుత్తనయేనేవాతి** "ఆగన్తుకేన ఆరోచేతబ్బ"న్తి పదే వుత్తనయేనేవ. తం వుత్తనయమావికరోన్తో ఆహ "సచే"తిఆది. **తేసమ్పీతి** ఆగన్తుకానమ్పి. **తస్సాతి** పారివాసికస్స. **అజానన్తస్సేవాతి** అనాదరే చేతం సామివచనం. **అయఞ్చ పనాతి** పారివాసికో చ. **గతకాలేతి** ఆగన్తుకానం గతకాలే. **యేపీతి** ఆగన్తుకాపి. **ఓక్కమిత్వాతి** ఓసరిత్వా, పవిసిత్వాతి అత్థో. **అయఞ్చాతి** పారివాసికో చ, జానాతీతి సమ్బన్ధో. **నేసన్తి** ఆగన్తుకానం. **యోపీతి** ఆగన్తుకోపి. **అస్సాతి** పారివాసికస్స. **అఞ్ఞాతత్తాతి** ఆగతభావస్స అజానితత్తా. "అబ్భాన"న్తి పదం "కరోతీ"తి పదే కమ్మం, "హోతీ"తి పదే కత్తా. **అధికా రత్తియోతి** ఆపత్తిపటిచ్ఛన్నరత్తితో అధికా రత్తియో. **అయన్తి** పారివాసికవత్తపటిపదా. **అపణ్ణకపటిపదాతి** అవిరద్ధపటిపదా, ఏకంసపటిపదాతి అత్థో.

గచ్ఛన్తమ్పి భిక్ఖున్తి సమ్బన్ధో. **సావేతున్తి** సుణాపేతుం. **విసయావిసయేనాతి** ఆరోచేతుం దేసాదేసేన. కరవీకతిస్సత్థేరో ఆహాతి సమ్బన్ధో.

"ఉపోసథదివసే"తి ఇమినా **ఉపోసథేతి** ఏత్థ ఉపోసథసద్దస్స పాతిమోక్ఖుద్దేసాదయో అత్థే నివత్తేతి. **పవారణాయపీతి** పవారణదివసేపి. **గన్తున్తి** భిక్ఖుస్స ఠితట్ఠానం గన్తుం. **దూతేనాపీతి** ఏత్థ అనధిప్పేతదూతం పటిక్ఖిపిత్వా అధిప్పేతదూతం దస్సేతుం వుత్తం "అనుపసమ్పన్నం…పే.… ఆరోచాపేతబ్బ"న్తి.

సుఞ్ఞవిహారోతి భిక్ఖూహి వివిత్తవిహారో. **యత్థాతి** యస్మిం ఆవాసే. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తత్థాతి** సుఞ్ఞవిహారే. దసవిధన్తరాయే సతి పన గన్తబ్బమేవాతి యోజనా. **నానాసంవాసకేహీతి** కమ్మనానాసంవాసకలద్ధినానాసంవాసకేహి.

౮౧. ఆవాసాదీనం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "ఆవాసో నామా"తిఆది. **తతియపదేనాతి** "ఆవాసే వా అనావాసే వా"తి తతియపదేన. **ఏతేసూతి** ఆవాసాదీసు. **ఛదనతోతి** ఛదనకోటితో. **అన్తోఆవాసేతి** భిత్తిపరిచ్ఛిన్నే అన్తోఆవాసే. **అవిసేసేనాతి** "ఉక్ఖిత్తకో"తి వా "పారివాసికో"తి వా విసేసం అకత్వా సామఞ్ఞేన. **ఉదకపాతేనాతి** ఛదనతో ఉదకం పతతి ఏత్థాతి ఉదకపాతో,

తేన. **పఞ్చవణ్ణచ్ఛదనబద్ధట్ఠానేసూ**తి పఞ్చపమాణేన ఛదనేన బద్ధట్ఠానేసు ఏతేసు ఆవాసేసూతి సమ్బన్ధో. పారివాసికస్స చ ఉక్ఖిత్తకస్స చ పకతత్తేన సద్ధిం వారితన్తి యోజనా. **నానూపచారేపీ**తి పిసద్దేన ఏకూపచారే పన కా నామ కథాతి దస్సేతి . **ఏత్థా**తి ఏకచ్ఛన్నే ఆవాసాదికే, సచే నిపజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **తస్మి**న్తి సట్ఠివస్సేపి పారివాసికే.

వుట్ఠాతబ్బం, నిమన్తేతబ్బోతి ఏత్థ కిం అత్తనో వుడ్ఢతరం పకతత్తం దిస్వా వుట్ఠాతబ్బం, నిమన్తేతబ్బోతి ఆహ "తదహుపసమ్పన్నమ్పీ"తిఆది. **ఓబుద్ధ**న్తి పలిబుద్ధం. **ఏకాసనే**తి ఏత్థ ఏకసద్దో సమానపరియాయోతి ఆహ "సమానవస్సికాసనే"తి, సమానవస్సికానం ఆసనేతి అత్థో. **ఛమాయం నిసిన్నే**తి ఏత్థ ఛమాసద్దో భూమిపరియాయోతి ఆహ "భూమియం నిసిన్నే"తి. **ఇతరేనా**తి పారివాసికేన. సహాయేన సద్ధిం చఙ్కమతి వియాతి యోజనా. "ఏకస్మిం చఙ్కమే"తి ఇమినా ఏకచఙ్కమసద్దస్స తుల్యాధికరణసమాసవాక్యం దస్సేతి.

ఛమాయం చఙ్కమన్తన్తి ఏత్థ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ "ఛమాయం చఙ్కమన్తే"తి. **అయం పనా**తి వక్ఖమానో పన. **ఏత్థా**తి "ఛమాయం చఙ్కమన్తే"తి పాఠే. **చఙ్కమన్తే**తి పకతత్తే చఙ్కమన్తే. **న చఙ్కమితబ్బ**న్తి పారివాసికేన న చఙ్కమితబ్బం. కో పన వాదో ఇట్ఠకాచయసమ్పన్నే వేదికాపరిక్ఖిత్తే ఇతి అత్థోతి యోజనా. **పబ్బతన్తరవనన్తరగుమ్బన్తరేసూ**తి పబ్బతమజ్ఝవనమజ్ఝగుమ్బమజ్ఝేసు, పబ్బతవివరవనవివరగుమ్బవివరేసు వా. **ఉపచార**న్తి ద్వాదసహత్థం ఉపచారం.

౮౨. ఇతరోతి నవకో. **అస్సా**తి నవకస్స. **న వత్తభేదే దుక్కట**న్తి అఞ్ఞాతత్తా న వత్తభేదే దుక్కటం. ఏసేవ నయో సబ్బత్థ. **అపచ్ఛాపురిమ**న్తి అపచ్ఛా అపురిమం, ఏకపహారేనాతి అత్థో. సమవస్సా ద్వే పారివాసికాతి యోజనా. ద్విన్నం పారివాసికానం ఏకతో వసనదోసం దస్సేన్తో ఆహ "సచే హి ద్వే"తిఆది. **నేస**న్తి ద్విన్నం పారివాసికానం. **ఏత్థా**తి పారివాసికాదీసు పఞ్చసు భిక్ఖూసు. మూలాయపటికస్సనారహాదయో చత్తారోతి యోజనా.

పరివాసదానాదీనీతి ఆదిసద్దేన మూలాయపటికస్సనమానత్తదానఅబ్భానాని సఙ్గణ్హాతి. **ఏతేస్వేవా**తి పరివాసదానాదీసు ఏవ. **అయ**న్తి పారివాసికో.

౮౩. "అథ ఖో ఆయస్మా ఉపాలీ"తిఆదివచనస్స అనుసన్ధిం దస్సేన్తో ఆహ "ఇమం పనా"తిఆది . రహోగతస్స ఉపాలిత్థేరస్సాతి యోజనా. అథ వా అనాదరే సామివచనం కత్వా ఉపాలిత్థేరస్స రహోగతస్సాతి యోజనా కాతబ్బా. **ఏత్థా**తి పారివాసికవత్తే. **సో**తి ఉపాలిత్థేరో. **అస్సా**తి ఉపాలిత్థేరస్స. **తత్థా**తి తీసు రత్తిచ్ఛేదేసు. **య్వాయ**న్తి యో అయం, ఏకతో వాసోతి సమ్బన్ధో. సో వాసో సహవాసో నామాతి యోజనా. **విప్పవాసో**తి ఏత్థ పకతత్తేన విప్పయుత్తో హుత్వా వాసోతి దస్సేన్తో ఆహ "ఏకకస్సేవ వాసో"తి. **ఆగన్తుకాదీన**న్తి ఆదిసద్దేన ఆవాసికా గహేతబ్బా.

౮౪. తత్థ తత్థాతి తం తం ఠానం. **ద్వీసు పదేసూ**తి ద్వీసు వాక్యసఙ్ఖాతేసు పదేసు. **ఏకేనేకేనపీ**తి ఏకేన ఏకేన వాక్యపదేనపి. పరివసియిత్థాతి పరివుత్థో, పరివుత్థో పరివాసో ఏతస్సాతి **పరివుత్థపరివాసో,** తస్స. **హీ**తి సచ్చం. **ఏసా**తి ఏసో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **సుద్ధన్తే**తి సుద్ధకోట్ఠాసే. **దుక్ఖస్సా**తి వట్టదుక్ఖస్స. **అన్త**న్తి అవసానం, వినాసం వా.

౨. మూలాయపటికస్సనారహవత్తకథా

౮౬. నవకతరం మూలాయపటికస్సనారహం తపేత్వాతి యోజనా. ఇమేసం పఞ్చన్నం పకతత్తా ఏవాతి సమ్బన్ధో. **నేసన్తి** మూలాయపటికస్సనారహమానత్తారహమానత్తచారికఅబ్భానారహానం చతున్నం, మూలాయపటికస్సనారహాదిలక్ఖణన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** మూలాయపటికస్సనారహస్స వత్తే. **ఇతోతి** మూలాయపటికస్సనారహస్స వత్తతో.

౮౭. యథేవ పారివాసికో గణపూరకో న హోతి, ఏవం ఏతేపి న హోన్తీతి యోజనా.

౪. మానత్తచారికవత్తకథా

౯౨. ఊనే గణేతి ఏత్థ గణో నామ గణభోజనసిక్ఖాపదే (పాచి॰ ౨౧౭ ఆదయో) వియ హోతీతి ఆహ ‘‘చత్తారో వా అతిరేకా వా’’తి. **సబ్బత్థాతి** పారివాసికక్ఖన్ధకే.

ఇతి పారివాసికక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౩. సముచ్చయక్ఖన్ధకం

౧. సుక్కవిస్సట్ఠికథా

సముచ్చయక్ఖన్ధకే **తత్థాతి** చతుబ్బిధేసు మానత్తేసు. యం మానత్తం దియ్యతి, ఇదం అప్పటిచ్ఛన్నమానత్తం నామాతి యోజనా. ఏసేవ నయో అనన్తరవాక్యేసుపి. **పటిచ్ఛన్నాయ ఆపత్తియాతి** హేత్వత్థే కరణవచనం, కారణత్థే నిస్సక్కవచనం వా. **అద్ధమాసన్తి** పన్నరసదివసకాలం. **ఓధాయాతి** సమూహం కత్వా. ‘‘ఏకతో కత్వా’’తి ఇమినా ‘‘ఓధాయా’’తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. **తేసూతి** చతుబ్బిధేసు మానత్తేసు. **ఇదన్తి** మానత్తం. **అప్పటిచ్ఛన్నాయ...పే.... వచనతోతి** ఞాపకహేతు. ఏతేన అప్పటిచ్ఛన్నాయ ఆపత్తియా దాతబ్బం మానత్తం **అప్పటిచ్ఛన్నమానత్తన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **తన్తి** అప్పటిచ్ఛన్నమానత్తం. **ఇధాతి** ఇమిస్సం పాళియం. **తతుత్తరీతి** తతో తీహిపి ఉత్తరి. నానావత్థూని ఏతాసన్తి **నానావత్థుకాయో. తాసన్తి** నానావత్థుకానం.

మాళకసీమాయమేవాతి సీమమాళకే ఏవ, సీమజ్ఝే ఏవాతి అత్థో. **తత్థేవాతి** మాళకసీమాయమేవ.

వేదయామహన్తి వేదయామి అహం. మమ మానత్తచరభావం సజ్ఝం జానాపేమీతి అత్థో. **వేదయతీతి మన్తి** జానాపేతి, ఇతి మం సఙ్ఘో ధారేతూతి అధిప్పాయో. **వుత్తనయేనేవాతి** పారివాసికక్ఖన్ధకే వుత్తనయేనేవ. **నిక్ఖిపితబ్బన్తి** ‘‘మానత్తం నిక్ఖిపామి, వత్తం నిక్ఖిపామీ’’తి నిక్ఖిపితబ్బం. **మాళకతోతి** సీమజ్ఝతో. **సోపీతి** సహ గచ్ఛన్తోపి. ‘‘మాళకే నారోచిత’’న్తి ఇమినా యస్స మాళకే ఆరోచితం, తస్స అనారోచేత్వాపి నిక్ఖిపితబ్బన్తి దస్సేతి. ఆరోచేన్తేన వత్తబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

విసభాగేహి సహ వసన్తస్స వత్తస్స దుప్పూరితత్తా వుత్తం’’సభాగా భిక్ఖూ వసన్తీ’’తి. **చతూహి, పఞ్చహి వాతి వాసద్దేన** తతో అతిరేకమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **పరిక్ఖేపారహట్ఠానతోతి** చీవరక్ఖన్ధకే (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౬౮) వుత్తపరిక్ఖేపారహట్ఠానతో. ‘‘ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా’’తి ఇదం విహారే భిక్ఖూనం సజ్ఝాయాదిసద్దసవనూపచారపహానత్థం వుత్తం. సచే సవనూపచారతో న ముచ్చతి, తతో అతిరేకమ్పి అతిక్కమితబ్బం. **ఒక్కమ్మాతి** మగ్గపటిపన్నానం భిక్ఖూనం వచనసద్దసవనూపచారపహానత్థం

ఓక్కమిత్వా. “గుమ్బేన వా వతియా వా”తి దస్సనూపచారపహానత్థం వుత్తం. ఇధ ఉపచారో నామ యత్థ ఠత్వా పస్సతి సుణాతి, సోయేవ దేసో. **అఞ్ఞో**తి చతూహి పఞ్చహి వా భిక్ఖూహి అఞ్ఞో. **ఏసా**తి ఏసో మానత్తచారికో.

“ద్వాదసహత్థం ఉపచారం ఓక్కమిత్వా”తి ఇమినా అనోక్కమిత్వా అజానన్తస్సేవ గచ్ఛతి, నత్థి రత్తిచ్ఛేదోపీతి దస్సేతి. ఏత్థ దిట్ఠరూపానం సుతసద్దానం ద్వాదసహత్థూపచారతో బహి ఠితానమ్పి ఆరోచేతబ్బం. అదిట్ఠాసుతానమ్పి అన్తో ద్వాదసహత్థూపచారగతానం ఆరోచేతబ్బన్తి దట్ఠబ్బం. **సతి కరణీయే**తి ఇదం గన్తుస్స కారణదస్సనత్థం వుత్తం. అసతి కరణీయేపి గన్తుం వట్టతి. **సోపీ**తి ఏకో భిక్ఖుపి. “తస్స సన్తికే ఆరోచేత్వా”తి ఇమినా అనారోచనే వత్తభేదదుక్కటం హోతీతి దస్సేతి. ఏకస్స సన్తికే ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపియమానే కిం ఊనే గణే చరణదోసో వా విప్పవాసో వా న హోతీతి ఆహ “అయఞ్చా”తిఆది. తత్థ **అయఞ్చా**తి మానత్తచారికో పన. యస్మా కారణా వసి, తేన కారణేనాతి యోజనా. **భిక్ఖూనఞ్చ అత్థిభావం సల్లక్ఖేత్వా**తి పకతత్తాగతకాలే తస్స అనారోచేత్వావ గచ్ఛన్తి, తస్మా భిక్ఖూనఞ్చ ద్వాదసహత్థూపచారే అత్థిభావం సల్లక్ఖేత్వాతి అత్థో. ఏత్థ చ “గణస్స ఆరోచేత్వా”తి ఇమినా ఊనే గణే చరణదోసాభావం దస్సేతి. “భిక్ఖూనఞ్చ అత్థిభావం సల్లక్ఖేత్వా”తి ఇమినా విప్పవాసదోసాభావం దస్సేతి. **యన్తి** పుబ్బే అనారోచితం యం భిక్ఖుం . **అయన్తి** పఠమం పస్సితబ్బస్స ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపనం. “నిక్ఖిత్తవత్తస్స పరిహారో”తి ఇమినా అనిక్ఖిత్తవత్తే అన్తోఉపచారగతానం సబ్బేసం ఆరోచేతబ్బన్తి దస్సేతి.

అయన్తి మానత్తచారికో, ఠితోతి సమ్బన్ధో. **తేనాపీ**తి మానత్తచారికేనపి, యాచితబ్బన్తి యోజనా. **సో**తి అనిక్ఖిత్తవత్తో భిక్ఖు. **తత్రా**తి “సో అబ్భేతబ్బో”తి వచనే. అయం అబ్భానవిధి వుత్తోతి యోజనా. **అయఞ్చా**తి అబ్భానవిధి చ. **తాసన్తి** ఆపత్తీనం. **ఏవన్తి**ఆది నిగమనం. పటిచ్ఛన్నమానత్తం పన దాతబ్బం హోతీతి సమ్బన్ధో. “పటిచ్ఛన్నాయా”తిఆదినా పటిచ్ఛన్నాయ ఆపత్తియా దాతబ్బం మానత్తం **పటిచ్ఛన్నమానత్తన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **నన్తి** పటిచ్ఛన్నమానత్తం.

౨. పరివాసకథా

౧౦౨. తస్సాతి పటిచ్ఛన్నమానత్తస్స. **సమోధానేత్వా**తి ఇధేవ పరివాసకథాయం సమోధానేత్వా. **ఇధేవ** పరివాసకథాయం దస్సయిస్సామాతి యోజనా. ఇధేవసద్దో హి పుబ్బాపరాపేక్ఖో.

ఇధ అధిప్పేతం పరివాసం విత్థారేత్వా దస్సేన్తో ఆహ “అయం హీ”తిఆది. ఇధ అధిప్పేతో పరివాసో నామ తివిధో హోతీతి యోజనా. **తత్థా**తి తివిధేసు పరివాసేసు. “యథాపటిచ్ఛన్నాయ ఆపత్తియా”తి వచనం విత్థారేన్తో ఆహ “కస్సచి హీ”తిఆది. యథా ఉదాయిత్థేరస్స ఏకాహపటిచ్ఛన్నా అయం ఆపత్తి హోతి, తథా కస్సచి ఏకాహపటిచ్ఛన్నా ఆపత్తి హోతీతి యోజనా. యథా చ పరతో ఆగతా ఉదాయిత్థేరస్సేవ ఆపత్తి హోతి, తథా కస్సచి ద్విహాదిపటిచ్ఛన్నా ఆపత్తి హోతీతి యోజనా. ఇమినా వుత్తనయానుసారేన పరతోపి నయో నేతబ్బో. **తస్మా**తి యస్మా ఏకాహాదిపటిచ్ఛన్నా ఏకాదిఆపత్తి హోతి, తస్మా జానితబ్బోతి యోజనా.

పటిచ్ఛన్నభావం విత్థారేన్తో ఆహ “అయం హీ”తిఆది. **తత్థా**తి “దసహాకారేహీ”తి పాఠే. ఆపత్తిఇతి సఞ్ఞా ఏతస్సాతి **ఆపత్తిసఞ్ఞీ** . **పహు చా**తి సమత్థో చ. పపుబ్బో హూధాతు సమత్థత్థే హోతి.

తత్థాతి తస్సం మాతికాయం. **యన్తి** ఆపత్తిం. **సోపి చా**తి భిక్ఖుపి చ. **తత్థా**తి తస్సం ఆపత్తియం. **అయన్తి** భిక్ఖు. **తత్థా**తి ఆపత్తియం. **అలజ్జిపక్ఖే తిట్ఠతీ**తి “సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం పరిగూహతీ”తి (పరి. ౩౨౫) వుత్తపక్ఖే ఠితత్తా అలజ్జిపక్ఖే తిట్ఠతి.

పకతత్తోతి ఏత్థ “పారాజికం అనజ్ఝాపన్నో”తి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “తివిధం ఉక్ఖేపనీయకమ్మం అకతో”తి. **ఏతన్తి** అప్పటిచ్ఛన్నభావం, “ఆపజ్జతి...పే.... కుసలేహి చిన్తితా”తి వచనం వా.

గాథాయ “సావసేస”న్తి ఇమినా పారాజికం నివత్తేతి. **గరుకన్తి** ఏత్థ సఙ్ఘాదిసేసమేవ అధిప్పేతన్తి దస్సేతి. **అనాదరియన్తి** సిక్ఖాపదే అనాదరియం. **వజ్జన్తి** దుక్కటం. ఉక్ఖిత్తకేన కరణభూతేన.

యస్సాతి భిక్ఖుస్స, నత్థీతి సమ్బన్ధో. **భీరుకజాతికతాయాతి** భీరుకసభావతాయ. పబ్బతవిహారే వసన్తస్స యస్స భిక్ఖునోతి యోజనా. **పబ్బతవిహారేతి** పబ్బతస్స తలే, అన్తరే వా కారితే విహారే. **ఏతస్మిన్తి** ఏతాదిసే. అన్తరాయే సతియేవాతి యోజనా. తస్స అచ్ఛన్నావ హోతీతి యోజనా. **అనన్తరాయికసఞ్ఞాయ ఛాదయతో అచ్ఛన్నా వాతి** అనన్తరాయికసఞ్ఞాయ ఛాదేన్తస్సాపి ఏకన్తేన అన్తరాయికత్తా అచ్ఛన్నా వాతి అధిప్పాయో.

అస్సాతి భిక్ఖుస్స. **హనుకవాతోతి** హనుకస్స గేలఞ్ఞకరో వాతో. **విజ్ఝతీతి** హనుకం విజ్ఝతి. **ఇమినాతి** భిక్ఖునా. పహుసఞ్ఞినో ఛాదితాపి ఏకన్తేన అపహుత్తా అచ్ఛాదితావ హోతి.

ఛాదేతుకామో చాతి ఏత్థ ఇదం చతుక్కం వేదితబ్బం ఛాదేతుకామో ఛాదేతి, ఛాదేతుకామో నచ్ఛాదేతి, అచ్ఛాదేతుకామో ఛాదేతి, నచ్ఛాదేతుకామో నచ్ఛాదేతీతి. తత్థ పఠమపదం సన్ధాయ వుత్తం “ఇదం ఉత్తానత్థమేవా”తి. ఏవం సేసాసుపి మాతికాసు చతుక్కం వేదితబ్బం . చతూసు చతుక్కేసు పఠమపదే ఏవ ఛన్నా హోతి, న సేసపదేసు. అనుత్తానత్థం దస్సేన్తో ఆహ “సచే పనా”తిఆది. **పురేభత్తే వాతి** పురేభత్తం వా, భత్తతో, భత్తస్స వా పురేతి **పురేభత్తం.** అబ్యయీభావసమాసే సత్తమీవిభత్తియా అమితికారియస్స అనిచ్ఛభావతో వుత్తం “పురేభత్తే”తి. ఏసేవ నయో “పచ్ఛాభత్తే”తి ఏత్థాపి. దుతియపదస్స అత్థం దస్సేత్వా తతియపదస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “యస్స పనా”తిఆది. అభిక్ఖుకే ఠానే వసన్తస్స యస్స భిక్ఖుస్సాతి యోజనా. ఆగమేన్తస్స గచ్ఛన్తస్సాతి అనాదరే చేతాని సామివచనాని.

చతుత్థపదస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “యో పనా”తిఆది. తత్థ **యో పనాతి** భిక్ఖు పన, ఆవి కరోతీతి సమ్బన్ధో. **సభాగన్తి** అవేరిం. **అయన్తి** భిక్ఖు. ఉపజ్ఝాయో ఇతి వా ఆచరియో ఇతి వాతి యోజనా. **లజ్జాయాతి** లజ్జనిమిత్తం, లజ్జకారణా, లజ్జహేతు వా. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా, **ఇధాతి** ఆపత్తిఆరోచనట్ఠానే. **అవేరిసభాగస్సాతి** అవేరీ హుత్వా సభాగస్స.

పకాసేతుకామోతి అఞ్ఞేసం పకాసేతుకామో. **ఉపజ్ఝాయస్సాపీతి** పిసద్దేన అఞ్ఞస్స సన్తికే కా నామ కథాతి దస్సేతి. **తత్థాతి** ఆపత్తిఆరోచనట్ఠానే. **సభాగసఙ్ఘాదిసేసన్తి** వత్థుసభాగసఙ్ఘాదిసేసం. **సుద్ధస్సాతి** వత్థుసభాగసఙ్ఘాదిసేసతో సుద్ధస్స. ఆవికరణాకారం దస్సేన్తో ఆహ “ఆవికరోన్తో చా”తిఆది. **ఇతి ఇమానీతి**ఆది నిగమనం.

తతోతి జానితబ్బతో, పరన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకాహపటిచ్ఛన్నాతి** ఏకాహేన పటిచ్ఛన్నా. యావ చుద్దస దివసాని, తావ దివసవసేన యోజనా కాతబ్బాతి యోజనా. **పక్ఖపటిచ్ఛన్నన్తి** పక్ఖేన పటిచ్ఛన్నం. **అతిరేకపక్ఖపటిచ్ఛన్నన్తి** పక్ఖతో అతిరేకేన పటిచ్ఛన్నం.

సంవచ్ఛరపటిచ్ఛన్నన్తి సంవచ్ఛరేన పటిచ్ఛన్నం. **తతో వాతి** అతిరేకసట్ఠిసంవచ్ఛ రతో వా. **భియ్యోపీతి** అతిరేకమ్పి.

తతోతి తీహి ఆపత్తీహి. **పర**న్తి అతిరేకం. **గణనవసేనా**తి ఆపత్తిగణనవసేన. **వత్థుకిత్తనవసేన వా**తి ఆపత్తీనం వత్థుకిత్తనవసేన వా. **నామమత్తవసేన వా**తి "సఙ్ఘాదిసేసాపత్తియో"తి ఏవం నామస్సేవ వసేన వా. ఏత్థ హి మత్తసద్దో అవధారణత్థో, తేన వత్థుం నివత్తేతి.

తత్థాతి "నామమత్తవసేనా"తి పదే. **సజాతిసాధారణ**న్తి సస్స అత్తనో జాతి సజాతి, తాయ సాధారణం సజాతిసాధారణం. సబ్బేసం, సబ్బేహి వా ఆపత్తీహి సాధారణం **సబ్బసాధారణం. తత్థా**తి దువిధేసు నామేసు. **సబ్బసాధారణనామవసేనాపీ**తి ఏత్థ పిసద్దో "అహం భన్తే సమ్బహులా సఙ్ఘాదిసేసా ఆపజ్జిం ఏకాహపటిచ్ఛన్నాయో"తి ఏవం సజాతిసాధారణనామవసేనపి "అహం భన్తే సమ్బహులా సఙ్ఘాదిసేసా ఆపత్తియో ఆపజ్జిం ఏకాహపటిచ్ఛన్నాయో"తి ఏవం ఉభయసాధారణవసేనపి వత్తుం వట్టతీతి దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం. సబ్బమ్పి పరివాసాదికం ఇదం వినయకమ్మన్తి యోజనా. వసతి ఆపత్తి ఏత్థ తదాయత్తవుత్తితాయాతి **వత్థు**. గో వుచ్చతి వచనం వా ఞాణం వా, తం తాయతీతి **గోత్తం.**

తత్థాతి వత్థాదీసు చతుబ్బిధేసు. **తత్థా**తి తేసు వచనేసు. **సుక్కవిస్సట్ఠిం కాయసంసగ్గన్తిఆదినా వచనేనాపీ**తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన దుట్ఠుల్లాదివచనాని సఙ్గణ్హాతి. **ఇధ పనా**తి ఇమస్మిం పన ఠానే. **యో యో**తి తిస్సో వా ఫుస్సో వా ఆపన్నో హోతి.

ఏవం ఆరోచేతబ్బన్తి ఏవం వక్ఖమాననయేన ఆరోచేతబ్బన్తి యోజనా. కిం ఆరోచేతబ్బం? "అహం భన్తే...పే.... సఙ్ఘో ధారేతు" ఇతి ఆరోచేతబ్బన్తి యోజనా.

వేదయామహన్తి వేదయామి అహం. మమ పారివాసికభావం సఙ్ఘం, సఙ్ఘస్స వా జానాపేమీతి అత్థో. **వేదయతీతి మ**న్తి వేదయతి ఇతి మం. పారివాసికభావం సఙ్ఘం, సఙ్ఘస్స వా జానాపేతీతి మం సఙ్ఘో ధారేతూతి అత్థో. ఏత్థ బహూసు అట్ఠకథాపోత్థకేసు "తిణ్ణం వా అతిరేకానం వా ఆరోచేన్తేన ఆయస్మన్తో ధారేన్తూ"తి పాఠో అత్థి . కేసుచి అట్ఠకథాపోత్థకేసు "తిణ్ణం ఆరోచేన్తేన ఆయస్మన్తో ధారేన్తూ"తి ఏత్తకోయేవ పాఠో అత్థి. హేట్ఠా మానత్తకథాయమ్పి ఏవమేవ అత్థి. తత్థ "అతిరేకాన"న్తి ఇమినా తీహి అతిరేకానం ఆరోచేన్తేన సఙ్ఘం అపేక్ఖిత్వా సచే ఏకవచనవసేన వత్తుకామో హోతి, "మం సఙ్ఘో ధారేతూ"తి వత్తబ్బం. అథ సమ్బహులే భిక్ఖూ అపేక్ఖిత్వా సచే బహువచనవసేన వత్తుకామో హోతి, యథా తిణ్ణం, ఏవం "మం ఆయస్మన్తో ధారేన్తూ"తి వత్తబ్బన్తి దస్సేతి. ఇదఞ్చ సద్దసత్థవసేనేవ వుత్తం, న వినయకమ్మవిపత్తివసేనాతి దట్ఠబ్బం.

"విహారేయేవ రత్తిపరిగ్గహో"తి ఇమినా అన్తోఉపచారసీమాయమ్పి పరివసితబ్బభావం దస్సేతి. **ఉపచారసీమ**న్తి పరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపం, అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానం. **ఏసా**తి పారివాసికో భిక్ఖు. **అస్సా**తి ఆగతస్స భిక్ఖునో.

తతోతి ఆపత్తిపటిచ్ఛన్నదివసతో. **కుక్కుచ్చవినోదనత్థాయా**తి ఆపత్తిపటిచ్ఛన్నదివసేన సమం పరివసితబ్బం నుఖో, న నుఖోతి కుక్కుచ్చస్స వినోదనత్థాయ. **పరివుత్థత్తా**తి పరివసితత్తా. **సో**తి పరివుత్థో భిక్ఖు. **ఇద**న్తి దాతబ్బమానత్తం. **త**న్తి పటిచ్ఛన్నమానత్తం. **ఛారత్త**న్తి ఛరత్తియో సమాహటాతి ఛారత్తం, సమాహారే దిగు. "ఛరత్త"న్తి వత్తబ్బే సుఖుచ్చారణత్థం ఛకారస్స దీఘం కత్వా ఏవం వుత్తం, అచ్చన్తసంయోగే చేతం ఉపయోగవచనం.

అప్పటిచ్ఛన్నాపత్తిం దాతుం వట్టతీతి సమ్బన్ధో. ఇమినా హేట్ఠా వుత్తం పటిచ్ఛన్నమానత్తం ఇమస్మిం పటిచ్ఛన్నమానత్తే సమోధానేత్వాపి దాతుం వట్టతీతి దస్సేతి. ఏవం సన్తేపి మూలమానత్తం పటిచ్చ పటిచ్ఛన్నమానత్తన్తి వుచ్చతి. కథం దాతుం వట్టతీతి యోజనా.

అస్సాతి మానత్తం యాచన్తస్స. **తదనురూపన్తి** తస్స యాచనస్స అనురూపం. **సచే పటిచ్ఛన్నా ద్వేతి** ఏత్థ ద్వేతి నిదస్సనమత్తం తతో అతిరేకమ్పి గహేతబ్బత్తా. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు ఏకబహూసు. **తదనురూపమేవాతి** తస్స మానత్తదానస్స అనురూపమేవ. **ఇధ పనాతి** పటిచ్ఛన్నమానత్తే పన. **ఇతీతి**ఆది నిగమనం. యం మానత్తం దియ్యతీతి యోజనా. **ఏత్థాతి** పటిచ్ఛన్నమానత్తే.

అవసేసాతి అప్పటిచ్ఛన్నపరివాసపటిచ్ఛన్నపరివాసేహి అవసేసా. **తత్థాతి** అవసేసేసు ద్వీసు పరివాసేసు. అధమ్మికమానత్తచారావసానే అనుఞ్ఞాతపరివాసోతి సమ్బన్ధో. కిస్మిం వత్థుస్మిం అనుఞ్ఞాతోతి ఆహ "ఇమస్మిం వత్థుస్మి"న్తి. **ఏసాతి** సుద్ధన్తో, దాతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **ఏతన్తి** జాననాజాననం.

తత్థాతి ద్వీసు సుద్ధన్తేసు, చూళసుద్ధన్తోతి వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. **యోతి** భిక్ఖు, వదతీతి సమ్బన్ధో. **ఆరోచితదివసతోతి** ఆపత్తిఆరోచితదివసతో.

తన్తి చూళసుద్ధన్తం, పరివసన్తేన పరివసితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **అగ్గహేసీతి** పరివాసం అగ్గహేసి. **అఞ్ఞన్తి** గహితమాసతో అఞ్ఞం. "పరివాసదానకిచ్చం నత్థీ"తి ఇమినా పరివాసగహణకిచ్చమ్పి నత్థీతి దస్సేతి గణ్హన్తస్సేవ దాతబ్బత్తా, దేన్తస్సేవ గహేతబ్బత్తా వా. **ఉద్ధమ్పి ఆరోహతీతి** పరివాసగహణకాలతో అఞ్ఞమ్పి కాలం పరివసితబ్బత్తా ఉద్ధమ్పి ఆరోహతి. **హేట్ఠాపి ఓరోహతీతి** పరివాసగహణకాలతో ఊనమ్పి కాలం పరివసితబ్బత్తా హేట్ఠాపి ఓరోహతి. **ఇదన్తి** ఆరోహనోరోహనం. **తస్సాతి** సుద్ధన్తపరివాసస్స. ఏకమేవ పటిచ్చ ద్వే, తిస్సో, సమ్బహులా వా భవన్తీతి ఆహ "ఏకం వినా సమ్బహులానం అభావతో"తి.

ఏవం చూళసుద్ధన్తం దస్సేత్వా మహాసుద్ధన్తం దస్సేన్తో ఆహ "యో పనా"తిఆది. **తన్తి** మహాసుద్ధన్తం. **యావ** యత్తకో ఉపసమ్పదదివసో హోతి, **తావ** తత్తకం కాలన్తి యోజనా. **ఉద్ధం నారోహతీతి** ఉద్ధం ఆరోహనకాలస్స అభావతో ఉద్ధం న ఆరోహతి. **ఏత్థాతి** సుద్ధన్తపరివాసే. **అయం సుద్ధన్తపరివాసో నామాతి** నిగమనం.

తత్థాతి తివిధేసు సమోధానపరివాసేసు. "ఓధునిత్వా సమోదహిత్వా దాతబ్బపరివాసో"తి ఇమినా ఓధునిత్వా సమోధానేత్వా దాతబ్బో పరివాసో **ఓధానసమోధానోతి** వచనత్థం దస్సేతి, "పరివాసో"తి ఇమినా తద్ధితణపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. ఏత్థ చ అవధునియతే, అవధునితబ్బన్తి వా **ఓధానం,** సం ఏకతో ఓదహీయతే సమ్పిణ్డీయతే, ఉదహియతి సమ్పిణ్డియతీతి వా **సమోధానన్తి** అవయవవచనత్థో కాతబ్బో. "మక్ఖేత్వా"తి ఇమినా ధుధాతుయా పప్ఫోటనధంసనధోవనాని దస్సేతి. **సోతి** ఓధానసమోధానో, ఆగతోతి సమ్బన్ధో.

ఏత్థాతి ఓధానసమోధానే. **యోతి** భిక్ఖు, పటిచ్ఛాదేతీతి సమ్బన్ధో. పరివసన్తో వా మానత్తారహో వా మానత్తం చరన్తో వా అబ్భానారహో వా యో భిక్ఖూతి యోజనా. "పురిమాయ ఆపత్తియా"తి పదం "సమా వా"తి పదే సహాదియోగో. "ఊనతరా"తిపదే విభత్తిఅపాదానం, అనుమేయ్యవిసయఅపాదానం వా. "అదివసే కత్వా"తి ఇమినా **ఓధునిత్వాతి** ఏత్థ ధుధాతుయా యథావుత్తత్థేయేవ దస్సేతి. **ఊనకపక్ఖపటిచ్ఛన్నాతి** పక్ఖతో ఊనకేన పటిచ్ఛన్నా. **ఏతేనుపాయేనాతి** పక్ఖే వుత్తేన ఏతేన ఉపాయేన.

తత్థాతి మూలాపత్తితో అతిరేకపటిచ్ఛన్నే. **ఆవి కారాపేత్వా**తి మూలాపత్తితో అన్తరాపత్తియా పటిచ్ఛన్నభావం ఆవి కారాపేత్వా. **ఏత్థా**తి ఆపత్తిపటిచ్ఛన్నే. **పమాణ**న్తి కారణం. **యా**తి ఆపత్తి. **తత్థా**తి మూలభావేన కత్తబ్బాయం మూలిఆపత్తియం. **ఇతర**న్తి మూలిభావేన కత్తబ్బం మూలాపత్తిం. **సమోధాయా**తి సమోదహిత్వా. పక్ఖిపిత్వాతి అత్థో.

ఏకా వా యా ఆపత్తి సబ్బచిరపటిచ్ఛన్నా హోతీతి యోజనా. **సబ్బచిరపటిచ్ఛన్నాయో**తి సబ్బాసం ఆపత్తీనం చిరేన పటిచ్ఛన్నాయో. **తాస**న్తి ఆపత్తీనం. **అగ్ఘేనా**తి పరిచ్ఛేదేన. అగ్ఘసద్దో హేత్థ పరిచ్ఛేదత్థవాచకో. అభిధానే (అభిధానప్పదీపికాయం ౧౦౪౮ గాథాయం) వుత్తం "అగ్ఘో ముల్యే చ పూజనే"తి. ఏత్థ "ముల్యే చా"తి పదస్స మూలపరిచ్ఛేదేతి అత్థో దట్ఠబ్బో. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ "తాసం రత్తిపరిచ్ఛేదవసేనా"తి. ఇమేహి పదేహి అగ్ఘేన రత్తిపరిచ్ఛేదేన సమోధానేత్వా దాతబ్బో పరివాసో **అగ్ఘసమోధానో**తి వచనత్థం దస్సేతి. ఏత్థ చ "సబ్బచిరపటిచ్ఛన్నాయో"తి వుత్తత్తా కిఞ్చాపి కోటిఅత్థవాచకో తతియక్ఖరేన పాఠో యుత్తో వియ దిస్సతి. తథాపి నో పాఠో న గహేతబ్బో. కస్మా? బహూసు పాళిపోత్థకేసు, అట్ఠకథాపోత్థకేసు చ అలిఖితత్తా. బహూసు హి పోరాణపోత్థకేసు చతుత్థక్ఖరేన పాఠోయేవ లిఖితో, తస్మా నో పాఠోయేవ గహేతబ్బో, న అఞ్ఞోతి దట్ఠబ్బం. **సో**తి అగ్ఘసమోధానో. ఆగతోయేవాతి సమ్బన్ధో.

యస్స పనాతి భిక్ఖుస్స, పటిచ్ఛన్నాతి సమ్బన్ధో. **సబ్బ**న్తి సకలం. ఆపత్తిసహస్సగాథాయ –

దససతం ఆపత్తియో రత్తిసతం ఛాదయిత్వానాతి యోజనా. ఇమినా నయేనపి **అగ్ఘసమోధానో**తి ఏత్థ అగ్ఘసద్దస్స చతుత్థక్ఖరేన పాఠస్స యుత్తభావో వేదితబ్బో. అగ్ఘేన దసరత్తిపరిచ్ఛేదేన సమోధాయ దాతబ్బో **అగ్ఘసమోధానో**.

యో పరివాసో నానావత్థుకాయో ఆపత్తియో ఏకతో కత్వా దియ్యతి, అయం పరివాసో మిస్సకసమోధానో నామాతి యోజనా. ఏత్థ వత్థువసేన మిస్సకా ఆపత్తియో సమోధానేత్వా దాతబ్బో పరివాసో **మిస్సకసమోధానో**తి వచనత్థో కాతబ్బో. **తత్రా**తి మిస్సకసమోధానే. **తదనురూపాయా**తి తస్స యాచనస్స అనురూపాయ.

ఏత్థ చాతి మిస్సకసమోధానే చ, కాతుం వట్టతీతి సమ్బన్ధో.

"పక్ఖమానత్తఞ్చ ...పే.... కథయిస్సామా"తి యం వచనం వుత్తం, తస్స వచనస్స ఓకాసోతి యోజనా. **తం పనా**తి పక్ఖమానత్తం పన. "అడ్ఢమాసమేవ దాతబ్బ"న్తి ఇమినా పక్ఖమేవ దాతబ్బం మానత్తం **పక్ఖమానత్త**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం. **తం పనా**తి పక్ఖమానత్తం పన, దాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **అత్తనో సీమ**న్తి అత్తనో విహారసీమం, మహాసీమన్తి అత్థో. **సోధేత్వా**తి సబ్బాసం హత్థపాసనయనవసేన, ఛన్దారహానం ఛన్దనయనవసేన, సీమతో బహికరణవసేన చ సోధేత్వా. **చతువగ్గగణ**న్తి చతువగ్గసఙ్ఘం. **గణో**తి చేత్థ సఙ్ఘోయేవాధిప్పేతో.

తత్రాతి "యోజనా కాతబ్బా"తి వచనే. **ముఖమత్తదస్సన**న్తి ఉపాయమత్తదస్సనం, ఆదిమత్తదస్సనం వా. "ఆపన్నాయ భిక్ఖునియా"తి పదం "ఏవమస్స వచనీయో"తి పదే కత్తా, "యాచాపేత్వా"తి పదే కారితకమ్మం. "బ్యత్తాయ భిక్ఖునియా"తి పదం "ఞాపేతబ్బో"తి పదే కారితకత్తా, "సఙ్ఘో"తి పదం తత్థేవ కారితకమ్మం. "ఏతం కారణ"న్తి ధాతుకమ్మం అజ్ఝాహరితబ్బం. తబ్బపచ్చయేన కారితకమ్మమేవ వుత్తం. ఞాపేతబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ "సుణాతు మే"తిఆది.

నిక్ఖిత్తవత్తన్తి కరణత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. నిక్ఖిత్తవత్తేనాతి హి అత్థో. **తత్థేవా**తి మాళకసీమాయమేవ. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **అస్సా**తి మానత్తచారికాయ భిక్ఖునియా. **తత్రా**తి తస్మా కత్తబ్బవినయకమ్మభావతోతి అత్థో. **నో**తి అమ్హాకం, సన్తికన్తి సమ్బన్ధో. చతూహి పకతత్తభిక్ఖునీహి నిసీదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **గామూపచారతో ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా**తి ఇదం భిక్ఖునీవిహారూపచారాతిక్కమం సన్ధాయ వుత్తం. **విహారూపచారతోపీ**తి భిక్ఖువిహారూపచారతోపి. **తత్థా**తి భిక్ఖునీనం నిసిన్నట్ఠానం. కురున్దిమహాపచ్చరీసు పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **విహారస్స చా**తి భిక్ఖువిహారస్స చ. గామస్స ఉపచారం ముఞ్చితుం వట్టతీతి న వుత్తన్తి యోజనా. తస్మా గామూపచారేపి నిసీదితుం వట్టతీతి అధిప్పాయో.

తాయ భిక్ఖునియా ఆరోచేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

తత్థేవాతి భిక్ఖునీనం నిసీదనట్ఠానేయేవ. **ఠాన**న్తి భిక్ఖూనం ఠానం. **ఏతీ**తి ఆగచ్ఛతి. **పగేవా**తి పాతోయేవ. **తాయా**తి మానత్తచారినియా.

అనిక్ఖిత్తవత్తాయ పన భిక్ఖునియాతి సమ్బన్ధో. **అజాననపచ్చయా**తి అజాననకారణా. **త**న్తి వచనం. **పారివాసికవత్తాదీన**న్తి ఆదిసద్దేన ఆగన్తుకవత్తపూరణనిస్సయపటిప్పస్సద్ధాదయో సఙ్గణ్హాతి . **యుత్తతరం దిస్సతీ**తి యుత్తతరం హుత్వా దిస్సతి. ఇమినా అనిక్ఖిత్తవత్తభిక్ఖునా వియ భిక్ఖునియాపి అన్తోఉపచారసీమగతానంయేవ ఆరోచేతబ్బం, న గామే ఠితానమ్పి గన్త్వా ఆరోచేతబ్బన్తి దీపేతి. **ఉపోసథే**తి ఉపోసథదివసే. ఏసేవ నయో పవారణాయపి. **దేవసిక**న్తి దివసే దివసే. **తస్మిం గామే**తి భిక్ఖునీనం వసనగామే. **అఞ్ఞత్రా**తి భిక్ఖునీనం వసనగామతో అఞ్ఞస్మిం గామే. **తత్రా**తి భిక్ఖునీనం వసనగామం. **దస్సేత్వా**తి భిక్ఖునీనం దస్సేత్వా. **తాయా**తి మానత్తచారినియా. **విహార**న్తి భిక్ఖూనం విహారం. **ఉపచారసీమాయా**తి ఉపచారసీమతో బహీతి సమ్బన్ధో. **అయ**న్తి మానత్తచారినీ.

వీసతి గణో ఇమస్సాతి **వీసతిగణో,** సఙ్ఘో, తస్మిం. మానత్తం చరమానా భిక్ఖునీతి యోజనా. **ఇదం పక్ఖమానత్తం నామా**తి ఇదం పుబ్బవచనస్స నిగమవసేన పరవచనస్స కథనత్థాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

తత్థాతి తివిధేసు మానత్తేసు. యదేతం మానత్తం అనుఞ్ఞాతన్తి సమ్బన్ధో. **పరతో**తి పరస్మిం. పరివాసం పరివసన్తస్స మూలాయపటికస్సితస్స ఉదాయిత్థేరస్స అనుఞ్ఞాతన్తి సమ్బన్ధో. **ఆపజ్జిత్వా**తి ఆపజ్జనతో. **ఇద**న్తి మానత్తం వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఓధానసమోధాన**న్తి ఏత్థ వచనత్థో హేట్ఠా వుత్తోయేవ. **తమ్పీ**తి కురున్దియం వుత్తవచనమ్పి.

తన్తి అగ్ఘసమోధానమిస్సకసమోధానం, దాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్తావతా**తి ఏతపరిమాణేన వచనక్కమేన, "అయఞ్హి ఇధ అధిప్పేతో పరివాసో నామా"తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౧౦౨) వచనతో పట్ఠాయ యావ "యోజేత్వా దాతబ్బ"న్తి వచనం, తావ వచనక్కమేనాతి అత్థో. "తేన హి భిక్ఖవే…పే॰… దస్సేస్సామా"తి యం వచనం వుత్తన్తి యోజనా. "అత్థతో"తి ఇమినా సద్దోపి గహేతబ్బో అవినాభావతో.

పటిచ్ఛన్నపరివాసకథా

౧౦౨. యా పాళి వుత్తాతి సమ్బన్ధో.

౧౦౮. **తతోతి** పాళితో. **తం ఆపత్తిన్తి** తం అన్తరాపత్తిం. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స. నిక్ఖిత్తవత్తో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో, హుత్వాతి వా. **సోతి** భిక్ఖు, ఠితో హుత్వాతి సమ్బన్ధో. **తస్సా ఆపత్తియాతి** తస్సా అన్తరాపత్తియా. **పటిచ్ఛన్నా హోతీతి** అన్తరాపత్తిపి పటిచ్ఛన్నా హోతి . **తస్మిమ్పీతి** మూలాయ పటికస్సనేపి. **మక్ఖితాతి** పిసితా, ధంసితా వా. మక్ఖియన్తి పిసియన్తి, ధంసియన్తీతి వా **మక్ఖితా,** పరివుత్థదివసా. **తతోతి** పాళితో పరన్తి సమ్బన్ధో. పరతోపి ఏసేవ నయో. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం. పటిచ్ఛన్నవారే దస్సితా హోన్తీతి సమ్బన్ధో.

సమోధానపరివాసకథా

౧౨౫. **తతోతి** పటిచ్ఛన్నవారతో, పరం దస్సితన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థ చాతి** ఏతస్మిం వారే చ. **యస్మాతి** యస్మా కారణా, యేన కారణేన వా. **తేనేవాతి** తేనేవ కారణేన, తస్మా కారణా వా, “మూలాయ…పే॰… దేతూ”తి వుత్తన్తి యోజనా. తస్మా సబ్బే మక్ఖితావ హోన్తీతి యోజనా. **తతోతి** వారతో పరం నిట్ఠాపితన్తి సమ్బన్ధో.

అగ్ఘసమోధానపరివాసకథా

౧౩౪. **తతోతి** వారతో పరం దస్సితోతి సమ్బన్ధో. **తతోతి** వారతో పరం పాళి ఠపితాతి సమ్బన్ధో. లజ్జిధమ్మో వా ఉప్పన్నోతి సమ్బన్ధో. **యన్తి** కమ్మం. **తతోతి** వారతో పరం తథేవ పాళి ఠపితాతి సమ్బన్ధో.

౧౩౮. **తతోతి** వారతో పరం పురిమనయేనేవ పాళి ఠపితాతి సమ్బన్ధో.

సుద్ధన్తపరివాసాదికథా

౧౫౬. **తతోతి** వారతో పరం సుద్ధన్తపరివాసో దస్సితోతి సమ్బన్ధో.

౧౬౦. **తతోతి** పాళితో పరం పాళి ఠపితాతి సమ్బన్ధో.

౧౬౫. **తత్థాతి** పాళియం. **అన్తరా…**పే॰… **అప్పటిచ్ఛన్నాయోతిఆదీసు** అత్థో దట్ఠబ్బోతి సమ్బన్ధో.

౧౬౬. **పచ్ఛిమస్మిం ఆపత్తిక్ఖన్ధేతి** ఏత్థ ఆపత్తిక్ఖన్ధస్స భేదభావతో కిం “పచ్ఛిమస్మిం ఆపత్తిక్ఖన్ధే”తి వుత్తన్తి ఆహ “ఏకోవ సో ఆపత్తిక్ఖన్ధో”తి. అథ కస్మా “పచ్ఛిమస్మిం ఆపత్తిక్ఖన్ధే”తి వుత్తన్తి ఆహ “పచ్ఛా ఛాదితత్తా పనా”తిఆది. ఏత్థ **పనసద్దో** గరహత్థవాచకో, తథాపీతి హి అత్థో. ఏకోపి ఆపత్తిక్ఖన్ధో పచ్ఛా ఛాదితత్తా పచ్ఛిమస్మిం ఆపత్తిక్ఖన్ధేతి వుత్తన్తి అధిప్పాయో.

౧౮౦. “వవత్థితా సమ్భిన్నా”తి ఏతం వచనన్తి యోజనా.

౮. ద్వేభిక్ఖువారఏకాదసకాదికథా

౧౮౧. **తతోతి** పాళితో పరం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** పాళియం. **మిస్సకన్తి** ఏత్థ కేహి మిస్సకన్తి ఆహ “థుల్లచ్చయాదీహి మిస్సక”న్తి.

౧౮౪. **తతోతి** పాళితో పరం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** "ఇధ పన భిక్ఖవే"తిఆదిపాఠే. **తఞ్చాతి** "ఇధ పన భిక్ఖవే"తిఆదివచనఞ్చ ఇతో పుబ్బే అవుత్తం సబ్బం వచనఞ్చాతి యోజనా.

ఇతి సముచ్చయక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౪. సమథక్ఖన్ధకం

౧. సమ్ముఖావినయకథా

౧౮౬-౭. సమథక్ఖన్ధకే ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **ఛ మాతికాపదానీ**తి వాక్యమ్పి సమాసోపి యుత్తోయేవ. **తత్థ** సమాసో పన అసమాహారదిగుయేవ. "నిక్ఖిపిత్వా"తి పదం "వుత్తో"తి పదే పుబ్బకాలకిరియావిసేసనం, తుల్యత్థో వా. **విత్థారో**తి విభఙ్గో. **తత్థాతి** విభఙ్గే. **సఞ్ఞాపేతీతి** ఏత్థ సఞ్ఞం కత్వా జానాపేతీతి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "పరితోసేత్వా జానాపేతీ"తి. ఇమినా సంపుబ్బో ఞాధాతు పరితోసనత్థం అన్తోకత్వా అవబోధనత్థో హోతీతి దస్సేతి. **కారణపతిరూపకానీ**తి కారణస్స పటిభాగాని. **నిజ్ఝాపేతీతి** ఏత్థ ఝేధాతు ఓలోకనత్థోతి ఆహ "ఓలోకేతీ"తి. **యథాతి** యేనాకారేన, కరియమానేతి సమ్బన్ధో. **సోతి** ధమ్మవాదీ. పరతోపి ఏసేవ నయో. "పునప్పున"న్తి ఇమినా **అనుపేక్ఖతీతి** ఏత్థ అనుసద్దో న ఉపచ్ఛిన్నత్థోతి దస్సేతి. **పేక్ఖతి అనుపేక్ఖతీతి** ఏత్థ ఇక్ఖధాతు "దస్సేతి అనుదస్సేతీ"తి ఏత్థ దిసధాతుయా సదిసత్థోతి ఆహ "దస్సేతి…పే.… పరియాయవచనానీ"తి. **తేసఞ్ఞేవాతి** "పేక్ఖతి అనుపేక్ఖతీ"తి పదానఞ్ఞేవ. **పరియాయవచనానీ**తి వేవచనసద్దా అత్థే పరిబ్యత్తిం అయన్తి గచ్ఛన్తి ఇమేహీతి **పరియాయాని,** తానియేవ వచనాని పరియాయవచనాని. **సోతి** అధమ్మవాదీ. **మోహేత్వాతి** ధమ్మవాదీపుగ్గలాదిం మోహాపేత్వా.

౧౮౮. ధమ్మవాదీ పుగ్గలో దస్సేతీతి సమ్బన్ధో. **అమోహేత్వాతి** అధమ్మవాదీపుగ్గలాదిం అమోహాపేత్వా, అవిపరీతం జానాపేత్వాతి అత్థో.

౨. సతివినయకథా

౧౯౫. పరమ్ముఖం వినేతి వినాసేతీతి **వినయో,** పరమ్ముఖం వినేతి వినాసేతి అనేనాతి వా **వినయో,** వినయకమ్మం. సఙ్ఘధమ్మవినయపుగ్గలసమ్ముఖానం దాతబ్బో వినయో **సమ్ముఖావినయో. పఞ్చిమానీ**తి ఏత్థ పఞ్చన్నం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "సుద్ధస్సా"తిఆది. అనువదితస్స దానన్తి సమ్బన్ధో. **ఏతానీ**తి పఞ్చ అఙ్గాని. "ఏకేకఅఙ్గవసేన న లబ్భన్తీ"తి ఇమినా సముదాయవాక్యనిబ్బత్తిభావతో పఞ్చఙ్గవసేనేవ లబ్భన్తీతి దస్సేతి. **దేసనామత్తమేవేతన్తి** "పఞ్చిమానీ"తి ఏతం వచనం దేసనామత్తమేవ, న అవయవవాక్యనిబ్బత్తివచనన్తి అధిప్పాయో. **ధమ్మన్తి** భూతం. **ఏత్థాతి** "పఞ్చిమాని భిక్ఖవే"తిఆదివచనే. **తత్థ చాతి** "పఞ్చిమాని భిక్ఖవే"తిఆదివచనే చ. **అనువదన్తీతి** ఏత్థ అనుద్ధంసనేన వదన్తీతి దస్సేన్తో ఆహ "చోదేన్తీ"తి. అయం పన సతివినయో దాతబ్బోతి సమ్బన్ధో. **అనాగామినోపీతి** పిసద్దో సమ్భావనే, సకదాగామిఆదికే పన కా నామ కథాతి దస్సేతి. **సో చ ఖోతి** సతివినయో చ. **చోదియమానేయేవాతి** చోదియమానస్సేవ, అయమేవ వా పాఠో. **తస్మిన్తి** సతివినయస్మిం దిన్నేతి సమ్బన్ధో. అచోదితత్తా కథా న రూహతీతి ఆహ "చోదేన్తోపీ"తిఆది. **ఆపజ్జతీతి** చోదకో ఆపజ్జతి. చోదనాదిఅసారుప్పం వినేతి వినాసేతీతి **వినయో,** వినేతి వినాసేతి అనేనాతి వా **వినయో,** వినయకమ్మం. సతివేపుల్లపత్తస్స దాతబ్బో వినయో **సతివినయో.**

౩. అమూళ్హవినయకథా

౧౯౯. భాసితపరికన్తన్తి ఏత్థ భాసితపరికన్తసద్దానం కరణాపేక్ఖత్తా విసుం కరణం దస్సేన్తో ఆహ "వాచాయ భాసితం, కాయేన పరికన్త"న్తి. "పరిక్కమేత్వా కత"న్తి ఇమినా పరికమతీతి **పరికన్తం,** పరికన్తం హుత్వా కతం **పరికన్తన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **పరిక్కమేత్వాతి** అతిక్కమిత్వా. **సరతాయస్మాతి** ఏత్థ ఉకారలోపసన్ధిం దస్సేన్తో ఆహ "సరతు ఆయస్మా"తి. "ఏవరూపియా ఆపత్తియా"తి ఇమినా **ఆపజ్జితాతి** ఏత్థ తుపచ్చయయోగభావతో కమ్మత్థఛట్ఠియాపి సమ్భవభావం దస్సేతి. తుపచ్చయయోగే కమ్మత్థఛట్ఠీ అనిచ్చం హోతి, తస్మా పాళియం "ఏవరూపియా ఆపత్తియా"తి కమ్మత్థఛట్ఠీభావేన అవత్వా "ఏవరూపిం ఆపత్తి"న్తి కమ్మత్థదుతియాభావేన వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **తస్సాతి** "ఆపజ్జిత్వా"తి పాఠస్స. "పఠమం పచ్ఛా"తి పదేహి అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. చోదకస్స కథం వినేతి వినాసేతీతి **వినయో,** చోదకస్స కథం వినేతి వినాసేతి అనేనాతి వా **వినయో.** పఠమం మూళ్హభావం ఉపగన్త్వా పచ్ఛా అమూళ్హస్స దాతబ్బో వినయో **అమూళ్హవినయో.**

౪. పటిఞ్ఞాతకరణకథా

౨౦౦. పటిజానియతే, పటిజాననం వా **పటిఞ్ఞా,** తాయ కారేతబ్బం.

౫. యేభుయ్యసికాకథా

౨౦౧. యేభుయ్యసికాతి ఏత్థ యేభుయ్యేన పవత్తా యేభుయ్యసికా, ధమ్మవాదీనం యేభుయ్యతాసమ్పాదికా కిరియాతి దస్సేన్తో ఆహ "యస్సా కిరియాయా"తిఆది. తత్థ **యస్సా కిరియాయాతి** యస్సా యేభుయ్యతాసమ్పాదికాయ కిరియాయ. **ఏసాతి** యేభుయ్యతాసమ్పాదికా కిరియా.

౨౦౪. ఓరమత్తకన్తి ఏత్థ ఓరసద్దో చ మత్తసద్దో చ సమూహం కత్వా పరిత్తవాచకో అప్పమత్తవాచకోతి ఆహ "పరిత్తం అప్పమత్తక"న్తి. "భణ్డనమత్తమేవా"తి ఇమినా న మహన్తం వివాదాధికరణం హోతీతి దస్సేతి . **న చ గతిగతన్తి** ఏత్థ చిరకాలభావం న చ గతన్తి దస్సేన్తో ఆహ "ద్వే తయో...పే.... అవినిచ్ఛిత"న్తి. **తత్థ తత్థేవాతి** తస్మిం తస్మిం వివాదాధికరణజాతఆవాసే ఏవ, న చ సరితసారితపదానం సుద్ధకారితకిరియభావం దస్సేన్తో ఆహ "సయం సరితం వా అఞ్ఞేహి సారితం వా న హోతీ"తి. **తేహి భిక్ఖూహీతి** వివాదకారకేహి భిక్ఖూహి. "సలాకం గాహేన్తో"తి ఇమినా "జానాతీ"తి పదస్స కత్తారం దస్సేతి. **ఇమినా నీహారేనాతి** ఇమినా కారణేన. **అపి నామాతి** ఇమినా **అప్పేవనామ**సద్దో అపినామపరియాయోతి దస్సేతి. **అస్సూతి** భవేయ్యుం. ఇమినా "పాళియం అధమ్మవాదీ బహుతరా భవేయ్యుం, అప్పేవ నామ సాధూ"తి యోజనానయం దస్సేతి. "అయమస్స అజ్ఝాసయో హోతీ"తి ఇమినా పాఠసేసం దస్సేతి. **అస్సాతి** సలాకగాహస్స. **ద్వీసుపీతి** "జానాతి సఙ్ఘో భిజ్జిస్సతీ"తి చ "అప్పేవ నామ సఙ్ఘో భిజ్జేయ్యా"తి చ ద్వీసుపి పదేసు.

"అధమ్మేన గణ్హన్తీ"తి ఏత్థ "గణ్హన్తీ"తి కిరియాపదస్స అధమ్మవాదినో ఏవ కత్తా నామాతి ఆహ "అధమ్మవాదినో"తి. "ద్వే ధమ్మవాదినో"తి ఇమినా "వగ్గా గణ్హన్తీ"తి ఏత్థ "గణ్హన్తీ"తి కిరియాపదస్స ధమ్మవాదినో ఏవ కత్తా నామాతి దస్సేతి. **న చ యథాదిట్ఠియా గణ్హన్తీతి** ఏత్థ ధమ్మవాదినో హుత్వా ధమ్మవాదిసలాకం అగ్గహేత్వా అధమ్మవాదిసలాకస్స గహణం న చ యథాదిట్ఠియా గణ్హన్తి నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "ధమ్మవాదినో హుత్వా"తిఆది. **పటివత్తేత్వాతి** ఇమమేవత్థం పటిసేధేత్వా. "పరివత్తేత్వా"తిపి పాఠో, హేట్ఠుపరియాయం కత్వాతి అత్థో. **తేతి** ధమ్మవాదినో. **ఏత్థాతి** సమథక్ఖన్ధకే.

౬. తస్సపాపియసికాకథా

౨౦౭. అసుచీతి ఏత్థ నత్థి సుచీని కాయవచీకమ్మాని ఏతస్సాతి అసుచీతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అసుచీహి కాయవచీకమ్మేహి సమన్నాగతో"తి . ఏసేవ నయో **అలజ్జీతి** ఏత్థాపి. **సానువాదోతి** ఏత్థ అనువాదఉపవాదసద్దానం పరియాయత్తా వుత్తం "సఉపవాదో"తి. **ఇతి పఞ్చాతి** ఇమాని పఞ్చ అఙ్గాని. **ఏత్థాతి** తస్సపాపియసికకమ్మే. **ఇదన్తి** కమ్మం వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. **హీతి** విత్థారో. యో పుగ్గలో పాపియోతి యోజనా. **పాపుస్సన్నతాయాతి** లామకుస్సన్నతాయ. ఇమినా అయఞ్చ పాపో అయఞ్చ పాపో, అయమిమేసం విసేసేన పాపోతి **పాపియోతి** చ పాపానం అతిసయేన పాపోతి **పాపియోతి** చ వచనత్థో దస్సితో. **తస్సాతి** పుగ్గలస్స. ఇమినా తస్స పాపియస్స కత్తబ్బం **తస్సపాపియసికం,** తమేవ కమ్మం **తస్సపాపియసికకమ్మన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. కేసుచి పోత్థకేసు యకారే ద్వేభావో అత్థి, సో అయుత్తోయేవ. "యేభుయ్యసికా"తి ఏత్థ యకారే ద్వేభావస్స దస్సనతో ఏత్థాపి ద్వేభావో యుత్తో భవేయ్యాతి లిఖన్తీతి దట్ఠబ్బం.

౭. తిణవత్థారకాదికథా

౨౧౨. కక్ఖళతాయ వాళతాయాతి ఏత్థ కక్ఖళస్స భావో కక్ఖళతా, వాళస్స భావో వాళతాతి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "కక్ఖళభావాయ చేవ వాళభావాయ చా"తి. ఇమినా తాపచ్చయస్స సమూహత్థఞ్చ స్వత్థఞ్చ పటిక్ఖిపతి. "కక్ఖళతాయ వాళతాయా"తి బ్యఞ్జనతోయేవ నానం, న అత్థతో. **భేదాయాతి** ఏత్థ అఞ్ఞస్స భేదం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "సఙ్ఘభేదాయా"తి. **గిలానేపీతి** పిసద్దో అఞ్ఞే పన కా కథాతి దస్సేతి. **తత్థేవాతి** అధికరణవూపసమట్ఠానేయేవ. "ఏకతో"తి ఇమినా **ఏకజ్ఝన్తి** పదస్స "ఏకతో"తి పదేన సమానతం దస్సేతి, ఏకసద్దతో జ్ఝపచ్చయో చ తోపచ్చయో చ విసేసో, "తిణవత్థారకసదిసత్తా"తి ఇమినా సదిసూపచారం దస్సేతి. తిణేహి అవత్థరితబ్బన్తి **తిణవత్థారం,** గూథముత్తం, తిణవత్థారమివ **తిణవత్థారకం**. ఏత్థ అధికరణమేవ ముఖ్యతో లబ్భతి, సమథో పన ఫలూపచారతో, సదిసత్థే కపచ్చయో. తమేవత్థం పాకటం కరోన్తో ఆహ **''యథా హీ''**తిఆది. ఘట్టియమానం గూథం వా ముత్తం వాతి యోజనా. "ఘట్టియమాన"న్తి పదం హేతుఅన్తోగధవిసేసనం, "బాధతీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధితబ్బం. సుప్పటిచ్ఛాదితస్స పన అస్స గూథముత్తస్సాతి యోజనా. "సుప్పటిచ్ఛాదితస్సా"తి పదమ్పి హేతుఅన్తోగధవిసేసనమేవ, "న బాధతీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధితబ్బం. యం అధికరణం సంవత్తతీతి సమ్బన్ధో. **మూలానుమూలన్తి** మూలఞ్చ అనుమూలఞ్చ మూలానుమూలం. **తన్తి** అధికరణం. **ఇమినా కమ్మేనాతి** తిణవత్థారకకమ్మేన. గూథం తిణేహి పటిచ్ఛన్నం సువూపసన్తం హోతి వియ తిణవత్థారకేన పటిచ్ఛన్నం సువూపసన్తం హోతీతి యోజనా. **ఇతీతి** తస్మా.

౨౧౩. థుల్లవజ్జన్తి ఏత్థ థుల్లచ్చయస్సాపి థుల్లవజ్జత్తా ఇధ పారాజికసఙ్ఘాదిసేసమేవాధిప్పేతన్తి ఆహ "పారాజికఞ్చేవ సఙ్ఘాదిసేసఞ్చా"తి. **గిహిపటిసంయుత్తన్తి** ఏత్థ గిహీనం పటిసంయుత్తం గిహిపటిసంయుత్తన్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "గిహీన"న్తిఆది. "హీనేనా"తి పదం "ఖుంసనవమ్భన" ఇతి పదేనేవ సమ్బన్ధితబ్బం. **ధమ్మికపటిస్సవేసూతి** నిమిత్తత్థే భుమ్మవచనం.

౨౧౪. కమ్మవాచాపరియోసానే వుట్ఠితా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** అధికరణవూపసమట్ఠానే. **అఞ్ఞావిహితాపీతి** అధికరణవినిచ్ఛయతో అఞ్ఞస్మిం ఠానే చిత్తం ఆవిహితాపి ఠపితాపి. **ఉపసమ్పదమణ్డలతోతి** ఉపసమ్పదసీమబిమ్బతో, **యే పనాతి** భిక్ఖూ పన, దిట్ఠావికమ్మం కరోన్తీతి వా అనాగతాతి వా నిసిన్నాతి వా సమ్బన్ధో. **తేహి వాతి** అధికరణం వినిచ్ఛినన్తేహి

భిక్ఖూహి వా. **తత్థాతి** అధికరణవినిచ్ఛితట్ఠానం. **ఛన్దం దత్వాతి** ఛన్దం సఙ్ఘస్స దత్వా. **పరివేణాదీసూతి**ఆదిసద్దేన ఆవాసాదయో సఙ్గణ్హాతి. **తేతి** భిక్ఖూ.

౮. అధికరణకథా

౨౧౫. విపచ్చతాయాతి ఏత్థ వికారభావేన పతతి పవత్తతీతి **విపచ్చం,** చిత్తదుక్ఖం, తదేవ **విపచ్చతా,** తదత్థాయాతి దస్సేన్తో ఆహ "చిత్తదుక్ఖత్థ"న్తి. "ఫరుసవచన"న్తి ఇమినా **వోహార** సద్దో వచనపరియాయోతి దస్సేతి. **యో తత్థాతి** ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ "తేసు అనువదన్తేసూ"తి. యో ఉపవాదోతి యోజనా. "అనువదనా"తి ఏతం పదన్తి యోజనా. **ఆకారదస్సనన్తి** అనువదనస్స ఆకారదస్సనం, దస్సనహేతు వా. "పునప్పున"న్తి ఇమినా **అనుసమ్పవఙ్కతాతి** ఏత్థ అనుసద్దస్స న ఉపచ్ఛిన్నత్థం దస్సేతి. **తత్థేవాతి** అనువదనే ఏవ. **సమ్పవఙ్కతాతి** సమ్మా పకారేన నిన్నపోనపబ్భారతా. **అబ్భుస్సహనతాతి** ఏత్థ అతిరేకం ఉస్సాహనతాతి దస్సేన్తో ఆహ "కస్మా"తిఆది. **అనుబలప్పదానన్తి** ఏత్థ పునప్పునం బలస్స పదానన్తి దస్సేన్తో ఆహ "పురిమవచనస్సా"తిఆది.

కిచ్చయతాతి ఏత్థ "మా పణ్డిచ్చయ"న్తిఆదీసు (జా॰ ౨.౨౨.౧) వియ బ్యఞ్జనవడ్ఢనవసేన యకారాగమోతి ఆహ "కిచ్చమేవ కిచ్చయ"న్తి. "ఉభయంపేతం సఙ్ఘస్సేవ అధివచన"న్తి ఇమినా కిచ్చకరణీయసద్దో కత్తువాచకోతి దస్సేతి, సఙ్ఘో హి కరోతీతి వచనత్థేన **కిచ్చోతి** చ **కరణీయోతి** చ వుచ్చతి. తస్స భావో, **కిచ్చయతా కరణీయతాతి** వుత్తే సఙ్ఘకమ్మంయేవ లబ్భతి. తేన వుత్తం "ఉభయంపేతం సఙ్ఘకమ్మస్సేవ అధివచన"న్తి. యది కమ్మవాచకో భవేయ్య, "కత్తబ్బన్తి కిచ్చం, కరణీయ"న్తి వుత్తేయేవ సఙ్ఘకమ్మస్స లభనతో తాపచ్చయో స్వత్థో భవేయ్య. ఏవఞ్హి సతి కిచ్చయస్స భావో **కిచ్చయతా** కరణీయస్స భావో **కరణీయతాతి** వచనత్థో న కత్తబ్బో భవేయ్య, కతో చ, తస్మా న కమ్మవాచకోతి దట్ఠబ్బం. **తస్సేవాతి** సఙ్ఘకమ్మస్సేవ. **తత్థాతి** అపలోకనాదీసు చతూసు కమ్మేసు. **సీమట్ఠకసఙ్ఘన్తి** "ఉపచారసీమాదీసు ఠితం సఙ్ఘం. **సోధేత్వాతి** ఏత్థ సోధనం నామ సీమట్ఠకసఙ్ఘస్స హత్థపాసనయనం, ఛన్దారహానం ఛన్దస్స ఆహరణం, సీమతో బహికరణం. తమేవత్థం ఏకదేసతో దస్సేతుం వుత్తం "ఛన్దారహానం ఛన్దం ఆహరిత్వా"తి. అపలోకేతి ఆపుచ్ఛతి అనేనాతి **అపలోకనం,** తంయేవ కమ్మం **అపలోకనకమ్మం. వుత్తనయేనేవాతి** "సీమట్ఠకసఙ్ఘం సోధేత్వా"తిఆదినా వుత్తనయేనేవ. "సుణాతు మే"తిఆదినా సఙ్ఘగణపుగ్గలే ఞాపేతి ఏతాయాతి **ఞత్తి,** సాయేవ కమ్మం **ఞత్తికమ్మం,** ఞత్తియేవ దుతియం **ఞత్తిదుతియం,** తమేవ కమ్మం **ఞత్తిదుతియకమ్మం**. ఏత్థ కిఞ్చాపి ఞత్తి పఠమం ఠపితా, కమ్మవాచాయేవ దుతియా హోతి, "ఫస్సపఞ్చమా"తిఆదీసు (ధాతు॰ ౩౧౬) వియ పన పటిలోమవసేన వోహారం కత్వా "ఞత్తిదుతియా"తి వుత్తం. **ఫస్సపఞ్చమాతి** ఏత్థ కిఞ్చాపి ధమ్మసఙ్గణియం (ధ॰ స॰ ౧ ఆదయో) "ఫస్సో హోతి, వేదనా హోతి, సఞ్ఞా హోతి, చేతనా హోతి , చిత్తం హోతీ"తి ఫస్సం పఠమం వుత్తం, పటిలోమవసేన పన వోహారం కత్వా "ఫస్సపఞ్చమా"తి ధాతుకథాయం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. ఏసేవ నయో ఞత్తి చతుత్థకమ్మేపి. **ఏకాయ చ అనుసావనాయాతి** ఞత్తితో అనుపచ్ఛా సావేతబ్బాతి **అనుసావనా,** తాయ, **తీహి చ అనుసావనాహీతి** ఞత్తితోఅను పచ్ఛా, పునప్పునం వా తిక్ఖత్తుం సావేతబ్బాతి **అనుసావనా,** తాహి. **తత్థాతి** చతూసు కమ్మేసు.

అపలోకేత్వావాతి ఏత్థ ఏవఫలం దస్సేన్తో ఆహ "ఞత్తికమ్మాదివసేన న కాతబ్బ"న్తి. **ఞత్తికమ్మమ్పీతి** పిసద్దేన న కేవలం అపలోకనకమ్మమేవ, అథ ఖో ఞత్తికమ్మమ్పీతి దస్సేతి. **ఞత్తిదుతియకమ్మం పనాతి** ఏత్థ పనసద్దో విసేసత్థజోతకో,

పక్ఖన్తరజోతకో వా. **తత్థాతి** ద్వీసు కమ్మేసు. **గరుకానీతి** అలహుకాని. **అవసేసానీతి** ఛహి కమ్మేహి అవసేసాని, ఏవరూపాని లహుకకమ్మానీతి సమ్బన్ధో. “అవసేసా”తిపి పాఠో, సమ్ముతియోతి సమ్బన్ధో. **అపలోకేత్వాపీతి** పిసద్దో ఇత్తిదుతియకమ్మవాచం సావేత్వాపీతి సమ్పిణ్డేతి. అఞ్ఞత్థాపోహనం దస్సేన్తో ఆహ “ఇత్తికమ్మఇత్తిచతుత్థకమ్మవసేన పన న కాతబ్బమేవా”తి. ఇత్తిచతుత్థకమ్మం కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** సమథక్ఖన్ధకే.

విత్థారతో పన ఆగతోయేవాతి సమ్బన్ధో. **ఏతేసన్తి** చతున్నం కమ్మానం. యం పన అత్థజాతం అనుత్తానన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** చతూసు కమ్మేసు. **తన్తి** అత్థజాతం. **ఏవన్తి** ఏవం కమ్మవగ్గేయేవ వణ్ణయమానే. **హీతి** లద్ధగుణజోతకో. **సువిఞ్ఞేయ్యాతి** సుఖేన విఞ్ఞాతబ్బా.

౨౧౯. **పాళివసేనేవాతి** న అట్ఠకథావసేనాతి అధిప్పాయో.

౨౨౦. **యేనాతి** చిత్తుప్పాదేన. ఇమినా వివదన్తి అనేనాతి **వివాదోతి** వచనత్థం దస్సేతి. **సమథేహి చాతి** చసద్దో సమ్పిణ్డనత్థో. తేన న కేవలం వివాదోయేవ, అథ ఖో అధికరణఞ్చాతి సమ్పిణ్డేతి, అథ వా **సమథేహి చాతి** సమథేహి ఏవ. ఇమినా సమథేహి అధికరీయతి వూపసమీయతీతి **అధికరణన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. వివాదోయేవ అధికరణం **వివాదాధికరణం. ఏవమాదినా నయేనాతి** ఆదిసద్దేన అనుద్ధంసనేన వదన్తి అనేన చిత్తుప్పాదేనాతి **అనువాదోతిఆదయో** వచనత్థే సఙ్గణ్హాతి.

౨౨౨. **సన్ధాయభాసితవసేనాతి** లోకవజ్జం సన్ధాయ భాసితస్స వచనస్స వసేన. సన్ధాయభాసితత్థం విత్థారేన్తో ఆహ “యస్మిం హీ”తిఆది. తత్థ పథవిఖణనాదికే యస్మిం ఆపత్తాధికరణేతి యోజనా. **తస్మిన్తి** కుసలచిత్తఙ్గే ఆపత్తాధికరణే. **తస్మాతి** యస్మా న సక్కా వత్తుం, తస్మా. **ఇదన్తి** “నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల”న్తి వచనం, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. సన్ధాయ అవుత్తం దస్సేత్వా సన్ధాయ వుత్తం దస్సేన్తో ఆహ “ఇదం పన సన్ధాయ వుత్త”న్తి. తత్థ **ఇదం పనాతి** కారణం పన సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో. యం ఆపత్తాధికరణన్తి యోజనా. “లోకవజ్జ”న్తి పదే తుల్యాధికరణం. లోకస్మిం, లోకేహి వా వజ్జేతబ్బన్తి **లోకవజ్జం. తన్తి** ఆపత్తాధికరణం. **తత్థాతి** ఆపత్తాధికరణే. **వికప్పోతి** వివిధా కప్పనం, వివిధతక్కో వా. **యం పనాతి** ఆపత్తాధికరణం పన. “పణ్ణత్తివజ్జ”న్తి పదే తుల్యాధికరణం. భగవతో పఞ్ఞత్తియా హేతుభూతాయ వజ్జేతబ్బన్తి **పణ్ణత్తివజ్జం. తన్తి** ఆపత్తాధికరణం, అకుసలం హోతీతి సమ్బన్ధో. **కిఞ్చీతి** అప్పమత్తకం, ఆపత్తానాపత్తిం అజానన్తస్స ఆపజ్జనతోతి సమ్బన్ధో. **తస్మాతి** యస్మా అబ్యాకతం హోతి, తస్మా. **తత్థాతి** పణ్ణత్తివజ్జభూతే ఆపత్తాధికరణే. “ఆపత్తాధికరణం…పే.… కుసల”న్తి ఇదం వచనం వుత్తన్తి యోజనా.

యది కుసలచిత్తో ఆపజ్జతి, అథ నను ఆపత్తాధికరణం కులలన్తి వత్తబ్బో భవేయ్యాతి ఆహ “సచే పనా”తిఆది. **యన్తి** ఆపత్తాధికరణం. “ఇదం వుచ్చతి…పే.… కుసల”న్తి వదేయ్య సచేతి యోజనా. ఏళకలోమఞ్చ పదసోధమ్మఞ్చ ఏళకలోమపదసోధమ్మాని, తాని ఆదీని యేసం తానీతి **ఏళకలోమపదసోధమ్మాదీని,** తాని సముట్ఠానాని యాసన్తి **ఏళకలోమపదసోధమ్మాదిసముట్ఠానా,** తాసం ఆపత్తీనమ్పీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** ఏళకలోమపదసోధమ్మాదిసముట్ఠానాసు ఆపత్తీసు. **ఆపత్తియా అఙ్గన్తి** ఆపత్తియా కారణం. ఏవం ఆపత్తియా అనఙ్గం దస్సేత్వా తస్సాయేవ అఙ్గం దస్సేన్తో ఆహ “కాయవచీవిఞ్ఞత్తివసేన పనా”తిఆది. తత్థ **చలితప్పవత్తానన్తి** చలితేన హేతుభూతేన పవత్తానం. అథ వా చలితో చ కాయో, పవత్తా చ వాచాతి **చలితప్పవత్తా,** తాసం చలితప్పవత్తానం కాయవాచానం. **తఞ్చాతి** కాయవాచానం అఞ్ఞతరఞ్చ. **అబ్యాకతన్తి** ఏత్థ ఇతిసద్దో పరిసమాపనత్థో.

అయమత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **తేనాతి** చిత్తేన. “ఇదం...పే.... సద్ధి”న్తి ఇమినా **సఞ్జానన్తోతి** ఏత్థ సంసద్దస్స సున్దరత్థం సహ ఆకారేన దస్సేతి. “వీతిక్కమ...పే.... కప్పేత్వా”తి ఇమినా **చేచ్చాతి** పదస్స అత్థం సహ విసేసనేన దస్సేతి. “ఉపక్కమవసేన...పే.... పేసేత్వా”తి ఇమినా **అభివితరిత్వాతి** పదస్స అత్థం దస్సేతి. పాళియం యంసద్దోవీతిక్కమవిసయోతి ఆహ “యం ఆపత్తాధికరణం వీతిక్కమ”న్తి. “ఆపజ్జతీ”తి ఇమినా పాఠసేసం దస్సేతి. ఏవం వీతిక్కమతో తస్స భిక్ఖునోతి యోజనా.

అబ్యాకతవారేపీతి పిసద్దో అకుసలవారం అపేక్ఖతి. **తస్సాతి** చిత్తస్స. **అజానన్తోతిఆదీనం** పదానమత్థో అకుసలవారే వుత్తపటిపక్ఖవసేన వేదితబ్బో. యం ఆపత్తాధికరణన్తిఆదీనం పదానమత్థో అకుసలవారేన సదిసోయేవ.

౨౨౪. అయం వివాదో నో అధికరణన్తిఆదీసు ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో.

౯. అధికరణవూపసమనసమథకథా

౨౨౮. చతువగ్గకరణే కమ్మేతి సీమసమ్ముతిఆదికమ్మే. **పఞ్చవగ్గకరణేతి** పచ్చన్తిమేసు జనపదేసు ఉపసమ్పదాదికమ్మే. **దసవగ్గకరణేతి** మజ్ఝిమేసు జనపదేసు ఉపసమ్పదకమ్మే. **వీసతివగ్గకరణేతి** అబ్భానకమ్మే. **కమ్మప్పత్తాతి** కమ్మస్స పత్తా యుత్తా అనురూపా.

౨౩౦. సమ్పటిచ్ఛితబ్బన్తి పటిగ్గణ్హితబ్బం. సమ్పటిచ్ఛిత్వా చ పన అతిక్కామేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **భణ్డకన్తి** చీవరాదిభణ్డకం. **మాననిగ్గహత్థాయాతి** భణ్డనజాతానం మానస్స నిగ్గహత్థాయ. **కతిపాహన్తి** కతిపయాహం, ద్వీహాతీహన్తి అత్థో.

౨౩౧. అనన్తాని చేవ భస్సానీతి ఏత్థ అనన్తసద్దో అపరిమాణసద్దేన అత్థతో ఏకోతి ఆహ “అపరిమాణానీ”తి. “వచనానీ”తి ఇమినా **భస్ససద్దో** వచనపరియాయోతి దస్సేతి. **ఉబ్బాహికాయ సమ్మనితబ్బోతి** కేన సమ్మనితబ్బోతి ఆహ “అపలోకేత్వా వా”తిఆది. ఇమినా అపలోకనకమ్మేన వా ఞత్తిదుతియకమ్మేన వా సమ్మనితబ్బోతి దస్సేతి. అనన్తాని భస్సాని ధమ్మకథికం ఉద్ధరిత్వా బాహతి పటిసేధేతి ఇమాయ సమ్ముతియాతి **ఉబ్బాహికా,** తాయ. ఏవం సమ్మతేహి పన భిక్ఖూహి వినిచ్ఛితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. విసుం నిసీదిత్వా తస్సాయేవ పరిసాయ నిసీదిత్వా వాతి యోజనా. **అఞ్ఞేహీతి** సమ్మతభిక్ఖూహి అఞ్ఞేహి.

౨౩౩. తత్రస్సాతి ఏత్థ తత్ర అస్సాతి పదవిభాగం కత్వా తసద్దో పరిసవిసయో పసిద్ధవిసయో, అస్ససద్దో ఆఖ్యాతికోతి ఆహ “తస్సం పరిసతి భవేయ్యా”తి. “నేవ సుత్తం ఆగత”న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి “నో సుత్తవిభఙ్గో”తి వక్ఖమానత్తా మాతికం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ “న మాతికా ఆగతా”తి. **వినయోపీతి** ఖన్ధకవినయోపి. పిసద్దేన సుత్తవిభఙ్గం అపేక్ఖతి. **బ్యఞ్జనచ్ఛాయాయాతి** ఏత్థ **ఛాయాసద్దో** పటిబిమ్బే చ పభాయ చ హోతీతి ఆహ “బ్యఞ్జనమత్తమేవా”తి, బ్యఞ్జనపటిబిమ్బికబ్యఞ్జనపభావన్తభూతం అత్థం అగ్గహేత్వా బ్యఞ్జనపటిబిమ్బబ్యఞ్జనపభామత్తమేవ గహేత్వాతి అధిప్పాయో. “పటిసేధేతీ”తి ఇమినా **పటిబాహసద్దో** పటిసేధత్థోయేవ, న మద్దనత్థోతి దస్సేతి. పటిబాహనాకారం దస్సేన్తో ఆహ “జాతరూపరజతఖేత్తవత్థుపటిగ్గహణాదీసూ”తిఆది. **కిన్తి** కేన కారణేన, కస్మా కారణా వా. **ఇమేతి** జాతరూపాదిపటిగ్గాహకే భిక్ఖూ. **కారేథాతి** తుమ్హే కారేయ్యాథ. ఏయ్యాథస్స హి ఏథాదేసో. పుచ్ఛాయం సత్తమీవిభత్తి హోతి.

సుత్తేతి సుత్తన్తపిటకే. అపరో ధమ్మకథికో వదతీతి సమ్బన్ధో. **ఇమేసన్తి** ఓలమ్బేత్వా నివాసేన్తానం. **ఏత్థాతి** ఓలమ్బేత్వా నివాసనే.

౨౩౪. **బహుతరా భిక్ఖూతి** ఏత్థ ద్విగుణతిగుణాదినా అధికా ఏవ బహుతరా నామాతి ఆహ “ఏకేనపి అధికా బహుతరావా”తి. “కో పన వాదో”తిఆదినా “ఏకేనపీ”తి ఏత్థ పిసద్దస్స గరహత్థం దస్సేతి.

తివిధసలాకగ్గాహకథా

౨౩౫. **సఞ్ఞత్తియాతి** ఏత్థ సఞ్ఞాపనం సఞ్ఞత్తి, తదత్థాయాతి దస్సేన్తో ఆహ “సఞ్ఞాపనత్థాయా”తి. గూహితబ్బోతి **గూళ్హో,** సోయేవ **గూళ్హకో,** సలాకగ్గాహో కాతబ్బోతి సమ్బన్ధో. వివరితబ్బోతి **వివటో,** సోయేవ **వివటకో**. సస్స అత్తనో కణ్ణసమీపే జప్పీయతి కథీయతీతి **సకణ్ణజప్పో,** సోయేవ **సకణ్ణజప్పకో**. “నిమిత్తసఞ్ఞం ఆరోపేత్వా”తి ఇమినా **వణ్ణావణ్ణాయో కత్వాతి** ఏత్థ వణ్ణసద్దో సణ్ఠానవాచకోతి దస్సేతి. సుసణ్ఠానదుసణ్ఠానా సలాకాయో కత్వాతి అత్థో. **తతోతి** విసభాగకరణతో పరం గహేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. సబ్బాపి తా సలాకాయోతి యోజనా. **కత్వాతి** పక్ఖిపనం కత్వా. **వుత్తనయేనాతి** “అలజ్జుస్సన్నాయా”తిఆదినా వుత్తనయేన. “యావతతియ”న్తి ఇమినా **పచ్చుక్కడ్ఢితబ్బన్తి** ఏత్థ పునప్పునం ఉద్ధం కడ్ఢితబ్బన్తి అత్థం దస్సేతి. **అతిరేకజాతేతి** అధమ్మవాదీహి అతిరేకతో జాతే సతీతి సమ్బన్ధో. **యావతతియమ్పీతి** పిసద్దో తతో ఊనే ఏకద్వేవారే పన కా నామ కథాతి దస్సేతి.

సకణ్ణజప్పకే పన ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. సచే సఙ్ఘత్థేరో గణ్హాతీతి సమ్బన్ధో. **సోతి** సఙ్ఘత్థేరో. **వయోఅనుప్పత్తాతి** పచ్ఛిమవయం అనుప్పత్తా. **ఏతన్తి** అధమ్మవాదిసలాకం. **అస్సాతి** సఙ్ఘత్థేరస్స. **ఇతరా సలాకాతి** అధమ్మవాదిసలాకాహి అఞ్ఞా ధమ్మవాదిసలాకా. **సోతి** సఙ్ఘత్థేరో. **తన్తి** ధమ్మవాదిసలాకం. **తతోతి** నేవ అవబుజ్ఝనకారణా. **వుత్తనయమేవాతి** గూళ్హకే వుత్తనయమేవ. వివటో అత్థో ఇమస్సాతి **వివటత్థో**.

తస్సపాపియసికావినయకథా

౨౩౮. **పారాజికసామన్తం నామాతి** పారాజికస్స ఆసన్నం నామ. **అదిన్నాదానాదీసూతి** ఆదిసద్దేన మనుస్సవిగ్గహఉత్తరిమనుస్సధమ్మపారాజికే సఙ్గణ్హాతి. **నిబ్బేఠయమానన్తి** వేఠనరహితం, తమేనం భిక్ఖున్తి సమ్బన్ధో. ఇమినా **నిబ్బేఠేన్తన్తి** ఏత్థ అన్తసద్దో మానసద్దపరియాయోతి దస్సేతి. **అతివేఠేతీతి** ఏత్థ కేహి అతివేఠేతీతి ఆహ “ఇఙ్ఘాయస్మాతిఆదివచనేహీ”తి. **తేనాతి** చోదకేన. **మన్తి** మమం. **ఆహాతి** చుదితకో ఆహ. **ఏతస్సాతి** అవజాననపటిజాననాదికారకస్స పాపియస్స పుగ్గలస్స. **సీలవా భవిస్సతీతి** పాపియో పుగ్గలో సచే సీలవా భవిస్సతి. **పటిప్పస్సద్ధిన్తి** పాపియభావతో పటిప్పస్సమ్భనం. **నో చేతి** సీలవా నో భవిస్సతి చే. **తథా నాసితోతి** తేన తస్స పాపియసికకమ్మకరణేన నాసం గతో భవిస్సతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం సమథక్ఖన్ధకే.

ఇతి సమథక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౫. ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకం

ఖుద్దకవత్థుకథా

౨౪౩. ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకే **ముట్ఠికమల్లాతి** ముట్ఠికేన మథన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం హింసన్తీతి ముట్ఠికమల్లా. ఇమినా పాళియం పదస్స హేట్ఠుపరియం దస్సేతి. **గామముదవాతి** ఏత్థ ఛవిరాగమణ్డనానుయుత్తేన ముదో మోదనం ఏతేసమత్థీతి **ముదవా,** గామే వసన్తా ముదవా **గామముదవాతి** దస్సేన్తో ఆహ "ఛవిరాగమణ్డనానుయుత్తా నాగరికమనుస్సా"తి. "వణ్ణవా అహేసు"న్తిఆదీసు (పారా. ౧౯౩; పాచి. ౬౭) వియ వచనం దట్ఠబ్బం. **థమ్భేతి** ఏత్థ న యత్థ కత్థచి థమ్భో హోతి, అథ ఖో న్హానతిత్థే నిఖణిత్వా ఠపితథమ్భోయేవాతి ఆహ "న్హానతిత్థే నిఖణిత్వా ఠపితత్థమ్భే"తి.

ఇట్ఠకాసిలాదారుకుట్టానన్తి ఇట్ఠకాకుట్టసిలాకుట్టదారుకుట్టానం. **అట్ఠపదాకారేనాతి** అట్ఠపదఫలకాకారేన. **రాజియోతి** లేఖాయో. **తత్థాతి** అట్టానే, ఆకిరిత్వాతి సమ్బన్ధో. **గన్ధబ్బహత్థకోతి** గన్ధబ్బానం వీణాహత్థో వియాతి గన్ధబ్బహత్థకో. దారూహి కతత్తా వుత్తం "దారుమయహత్థేనా"తి. **తేనాతి** గన్ధబ్బహత్థేన, గహేత్వాతి సమ్బన్ధో. **కురువిన్దకపాసాణచుణ్ణానీతి** ఏవంనామకస్స పాసాణస్స చుణ్ణాని. **తన్తి** కతగుళికకలాపకం, గహేత్వాతి సమ్బన్ధో. **విగ్గయ్హాతి** అఞ్ఞమఞ్ఞస్స సరీరే దళ్హం గహేత్వాతి దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్ఞమఞ్ఞం సరీరేన సరీర"న్తి. **మకరదన్తకేతి** మకరనామకస్స మచ్ఛస్స దన్తసదిసే దన్తే. **మల్లకమూలసణ్ఠానేనాతి** ఖేళపటిగ్గహపాదసణ్ఠానేన. **గిలానస్సాపీతి** పిసద్దో అగిలానస్స పగేవాతి దస్సేతి.

౨౪౪. **దన్తేతి** మకరదన్తే. అకతం మల్లకం **అకతమల్లకం. కపాలఖణ్డం వాతి** వాసద్దో సముచ్చయత్థో. కాసఫుల్లవిరహితత్తా వత్థవట్టి **ఉక్కాసికా** నామ. నత్థి కాసం ఫుల్లమేతిస్సాతి **ఉక్కాసా,** సా ఏవ **ఉక్కాసికా. యస్స కస్సచీతి** గిలానాగిలానస్స వా జరాదుబ్బలతరుణబలవస్స వా. **పిట్ఠిన్తి** పిట్ఠియం, అయమేవ వా పాఠో. పాణితలస్స పుథుట్ఠానం **పుథుపాణి,** తేన కతం **పుథుపాణికం,** హత్థపరికమ్మం, తేన వుత్తం "హత్థపరికమ్మం వుచ్చతీ"తి. **సబ్బేసన్తి** న్హాయన్తానం వా అన్హాయన్తానం వా సబ్బేసం.

౨౪౫. **కణ్ణతోతి** కణ్ణచ్ఛిద్దతో. ముత్తోలమ్బకాదివల్లిసదిసత్తా **వల్లికా** నామ. **పలమ్బకసుత్తన్తి** పరిముఞ్చిత్వా లమ్బియతి అనేనాతి పలమ్బకం, తమేవ సుత్తం పలమ్బకసుత్తం. **వలయన్తి** నియురం.

౨౪౬. ద్వీహి మాసేహి నియుత్తం **దుమాసికం. ద్వే** అఙ్గులాని ఏతస్సాతి **దువఙ్గులం,** కేసో. **ఉభయేనపీతి** దుమాసికదువఙ్గులసఙ్ఖాతేన ఉభయేనపి . అయమ్పి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదోవ వుత్తోతి యోజనా. **తతోతి** దుమాసికదువఙ్గులతో.

ఓసణ్ఠేన్తీతి ఏత్థ ఓలిఖిత్వా సమం పతిట్ఠాపేన్తీతి దస్సేన్తో ఆహ "ఓలిఖిత్వా సన్నిసీదాపేన్తీ"తి. **దన్తమయాదీసూతి** ఆదిసద్దేన అట్ఠిమయాదయో సఙ్గణ్హాతి. **హత్థఫణేనాతి** హత్థసఙ్ఖాతేన ఫణేన. **చిక్ఖల్లేనాతి** చిక్ఖల్లసదిసేన నియ్యాసేన. **ఉదకతేలేనాతి** ఏత్థ ఉదకఞ్చ తేలఞ్చాతి చ ఉదకసఙ్ఖాతేన తేలేనాతి చ అత్థం నివత్తేన్తో ఆహ "ఉదకమిస్సకేన తేలేనా"తి. ఇమినా ఉదకేన మిస్సకం తేలం **ఉదకతేలన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **ఉట్ఠలోమేతి** ఉట్ఠితలోమే. **హత్థం తేమేత్వాతి** హత్థం ఉదకతేలేన తేమేత్వా. **ఉణ్హాభితత్తరజోకిణ్ణసిరానమ్పీతి** ఉణ్హేన అభితత్తో చ రజేహి ఓకిణ్ణసిరో చ ఉణ్హాభితత్తరజోకిణ్ణసిరా, అథ వా ఉణ్హేన అభితత్తో సిరో ఏతేసన్తి ఉణ్హాభితత్తసిరా, రజేహి ఓకిణ్ణో సిరో ఏతేసన్తి రజోకిణ్ణసిరా , ఉణ్హాభితత్తసిరా చ రజోకిణ్ణసిరా చ ఉణ్హాభితత్తరజోకిణ్ణసిరా, పుబ్బపదే ఉత్తరపదలోపో, తేసమ్పి. **అల్లహత్థేనాతి** అద్దహత్థేన, అయమేవ వా పాఠో.

౨౪౭. యేసు కంసపత్తాదీసు ముఖనిమిత్తం పఞ్ఞాయతి, సబ్బాని తాని కంసపత్తాదీనిపీతి యోజనా. **యత్థ కత్థచీతి** యస్మిం కస్మించి ఆదాసే వా ఉదకపత్తే వాతి సమ్బన్ధో. **సఞ్ఛవి ను ఖోతి** సఞ్జాతా ఛవి ను ఖో, అహం జిణ్ణో అమ్హి ను ఖో,

నోతి యోజనా.

ముఖం ఆలిమ్పన్తీతి ఏత్థ కేహి ఆలిమ్పన్తీతి ఆహ "విప్పసన్నఛవిరాగకరేహి ముఖలేపనేహీ"తి. "మనోసిలాయా"తి ఇమినా మనోసిలా ఏవ **మనోసిలికా**తి దస్సేతి. **తానీ**తి లఞ్ఛనాని. **హరితాలాదీహిపీ**తి పిసద్దేన న కేవలం మనోసిలికాయ ఏవ, అథ ఖో హరితాలాదీహిపీతి దస్సేతి.

౨౪౮. న భిక్ఖవే నచ్చం వాతిఆదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **నచ్చాపేన్తస్స వా**తి పరేహి నచ్చాపేన్తస్స వా. **సాధుగీత**న్తి సున్దరం అనిచ్చతాదిపటిసంయుత్తం గీతం, సజ్జనానం వా. దన్తగీతమ్పి న వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **య**న్తి గీతం. **పుబ్బభాగే**తి గాయనతో పుబ్బభాగే. **గాయాపేన్తస్సాపీ**తి పరేహి వా గాయాపేన్తస్సాపి. **యం పనా**తి కిరియాపరామసనం. యం పహరతి, **తత్థ** పహరణే అనాపత్తీతి యోజనా. **సబ్బ**న్తి అఖిలం నచ్చగీతవాదితం. **పస్సతో**తి పస్సన్తస్స చ సుణన్తస్స చ. సవనమ్పి హి ఏకసేసేన వా సామఞ్ఞనిద్దేసేన వా పస్సనేనేవ సఙ్గహితం. **విహారతో**తి అనచ్చఅగీతఅవాదితట్ఠానవిహారతో. **విహార**న్తి నచ్చగీతవాదితట్ఠానవిహారం. **అసనసాలాయా**తి గామే ఠితాయ అసనసాలాయ.

౨౪౯. సరకిరియన్తి సరస్స కిరియం. ఇమినా **సరకుత్తి**న్తి ఏత్థ సరస్స కరణం సరకుత్తీతి వచనత్థం దస్సేతి. అలద్ధం సమాధిన్తి సమ్బన్ధో. **పచ్ఛిమా జనతా**తి ఏత్థ సమూహిం అవయవం వినా సమూహస్స అవయవినో అభావా తాపచ్ఛయో స్వత్థోపి హోతీతి ఆహ "పచ్ఛిమో జనో"తి. **తం తం వత్త**న్తి సుత్తన్తవత్తాదిం తం తం వత్తం. **అక్ఖరాని వినాసేత్వా**తి అఞ్ఞథా వత్తబ్బాని అక్ఖరాని అఞ్ఞథా వదనేన చ దీఘాదీని రస్సాదివదనేన చ వినాసేత్వా. **ధమ్మే పనా**తి ఏత్థ సద్దో **పన** విసేసజోతకో. గీతతో విసేసోవ వేదితబ్బోతి హి అత్థో. **సుత్తన్తవత్త**న్తి సుత్తన్తస్స ఉచ్చారణం వత్తం. ఏసేవ నయో "జాతకవత్తం గాథావత్త"న్తి ఏత్థాపి. **త**న్తి వత్తం. యది పన తం వినాసేత్వా అతిదీఘం కాతుం న వట్టతి, ఏవం సతి యథా సుత్తన్తవత్తాదీని హోన్తి, తథా కథం దస్సేతబ్బానీతి ఆహ "చతురస్సేన వత్తేనా"తిఆది. తత్థ **చతురస్సేన వత్తేనా**తి పరిపుణ్ణేన ఉచ్చారణవత్తేన. **పరిమణ్డలానీ**తి సమన్తతో మణ్డలాని బిమ్బాని పుణ్ణానీతి అత్థో. "సరేన భణిత"న్తి ఇమినా **సరభఞ్ఞ**న్తి ఏత్థ సరేన భణితబ్బన్తి సరభఞ్ఞన్తి వచనత్థం దస్సేతి. సరభఞ్ఞే కిర అత్థీతి సమ్బన్ధో . **తరఙ్గవత్తా**దీనం ఉచ్చారణవిధానాని (వజిర॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౨౪౯; సారత్థ॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౩.౨౪౯; వి॰ వి॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౨.౨౪౮-౯) ఏతరహి నత్థి. **ద్వత్తింసవత్తానీ**తి చ సఙ్ఖ్యామత్తమేవ అత్థి, న సఙ్ఖ్యేయ్యం. తస్మా టీకాసు (సారత్థ॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౩.౨౪౯; వజిర॰ టీ॰ చూళవగ్గ॰ ౨౪౯) "తరఙ్గవత్తాదీనం ఉచ్చారణవిధానాని నట్ఠపయోగానీ"తి వుత్తం. **అత్థీ**తి సంవిజ్జన్తి. అయఞ్హి అత్థిసద్దో నిపాతో. **తేసూ**తి ద్వత్తింసవత్తేసు. **య**న్తి వత్తం. ఉచ్చారణవిధానాని నట్ఠపయోగానిపి తేసం సబ్బేసం సామఞ్ఞలక్ఖణం దస్సేన్తో ఆహ "సబ్బేస"న్తిఆది. తత్థ **సబ్బేస**న్తి ద్వత్తింసవత్తానం, లక్ఖణన్తి సమ్బన్ధో. "అవినాసేత్వా"తి వత్వా తమేవత్థం పాకటం కరోన్తో ఆహ "వికారం అకత్వా"తి. తత్థ **వికారకరణం** నామ యత్తకాహి మత్తాహి అక్ఖరం పరిపుణ్ణం హోతి, తతో అధికమత్తాయుత్తం కత్వా కథనం, తథా అకత్వా సమణసారుప్పేన చతురస్సేన నయేన పవత్తనయేవ లక్ఖణన్తి అత్థో.

బాహిరలోమిం ఉణ్ణిన్తి ఏత్థ "బాహిరలోమి"న్తి పదం భావనపుంసకన్తి ఆహ "ఉణ్ణలోమాని బహి కత్వా"తి. "ఉణ్ణపావార"న్తి ఇమినా **ఉణ్ణీ**తి ఏత్థ ఉత్తరపదలోపం దస్సేతి. అథ వా పావారపదేన ఉణ్ణా ఏతస్స అత్థీతి **ఉణ్ణీ**తి కత్వా తద్ధితపచ్చయస్స

సరూపం దస్సేతి. “తథా ధారేన్తస్స దుక్కట”న్తి వచనస్స అత్థాపత్తినయం దస్సేన్తో ఆహ “లోమాని అన్తో కత్వా పారుపితుం వట్టతీ”తి.

౨౦౧. **అఙ్గజాతం ఛిన్దన్తస్సేవాతి** అఙ్గజాతమేవ ఛిన్దన్తస్సాతి యోజనా. అథ వా అఙ్గజాతం ఛిన్దన్తస్స థుల్లచ్చయమేవాతి యోజనా. అహికీటదట్ఠాదీసు నిమిత్తభూతేసు ఛిన్దన్తస్సాతి యోజనా.

౨౦౨. **ఉప్పన్నా హోతీతి** పటిలాభవసేన ఉప్పన్నా హోతి. ఉప్పన్నభావం పాకటం కరోన్తో ఆహ “సో”తిఆది. తత్థ **సోతి** రాజగహకో సేట్ఠి, కీళతీతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** సేట్ఠిస్స. ఇదం పదం “జాలే”తి పదే సామ్యత్థఛట్ఠీ, “ఉప్పన్నా హోతీ”తి పదే సమ్పదానం. **తన్తి** చన్దనగణ్ఠిం. **అస్సాతి** సేట్ఠిస్స. ఇదం పదం “పురిసా”తి పదే సామ్యత్థఛట్ఠీ, “అదంసూ”తి పదే సమ్పదానం. **వికుబ్బనిద్ధీతి** వివిధం, వికారం వా కుబ్బనవసేన పవత్తా ఇద్ధి (పటి॰ మ॰ ౩.౧౨-౧౬; విసుద్ధి॰ ౨.౩౯౬-౩౨౩). **అధిట్ఠానిద్ధీతి** అధిట్ఠానవసేన పవత్తా ఇద్ధి (పటి॰ మ॰ ౩.౧౨-౧౬; విసుద్ధి॰ ౨.౩౯౬-౩౨౩).

గిహీ ఉపనామేన్తీతి సమ్బన్ధో. **బ్యఞ్జనం కత్వాతి** బ్యఞ్జనం పక్ఖిపనం కత్వా. **తన్తి** సువణ్ణతట్టికాదిం. **ఆమసితుమ్పీతి** పిసద్దో పగేవ పటిగ్గణ్హితున్తి దస్సేతి. **సప్పికపరిభోగేన వాతి వాసద్దో** పనసద్దత్థో. సప్పికపరిభోగేన పనాతి హి అత్థో. **గిహివికటాని వాతి వాసద్దో** సమ్పిణ్డనత్థో. గిహివికటాని భాజనానిపి వట్టన్తీతి హి అత్థో. కంసలోహవట్టలోహానం సభాగత్తా వుత్తం “కంస... పే॰... సఙ్గహితో”తి.

౨౦౩. “లిఖితు”న్తి ఏతం వుత్తన్తి యోజనా. **పకతిమణ్డలన్తి** ఏత్థ కిం మకరదన్తమత్తమ్పి అచ్ఛిన్నమణ్డలన్తి ఆహ “మకరదన్తచ్ఛిన్నకమణ్డలమేవా”తి.

౨౦౪. **పహరిత్వాతి** ఆవట్టనతో అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరిత్వా. తయో పత్తే ఉపరుపరి ఠపేతుం వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **భూమిఆధారకో** నామ భూమియా ఆసన్నో దన్తాదీహి కతో వలయాధారకో. **దారుఆధారకో** నామ ఏకదారునా కతో ఆధారకో. **దణ్డాధారకో** నామ చతుదణ్డతో పట్ఠాయ బహూహి దణ్డేహి కతో ఆధారకో. **తత్థాతి** భమకోటిసదిసదారు ఆధారకతిదణ్డకాధారేసు. **గహేత్వా ఏవాతి** పత్తం గహేత్వా ఏవ, ఏకమేవ ఠపేతబ్బం ఇతి వుత్తన్తి యోజనా.

తత్థేవాతి మిడ్ఢన్తేయేవ. **విత్థిణ్ణాయాతి** విత్థారాయ. **బాహిరపస్సేతి** కుట్టస్స బాహిరపస్సే. **కతాయాతి** కుట్టస్స థిరభావత్థం కతాయ. **ఏత్థాతి** పరిభణ్డన్తే.

యం వత్థం పత్థరిత్వా పత్తో ఠపియతీతి వత్థం **చోళకం** నామాతి యోజనా. **తస్మిం పనాతి** చోళకే పన. **యత్థాతి** యస్సం వాలికాయం. **న దుస్సతీతి** పత్తో న దుస్సతి. **పత్తమాళకన్తి** పత్తస్స ఠపనత్థాయ కతం అట్టం. **భణ్డకుక్ఖళికాతి** పత్తాదిభణ్డకానం పక్ఖిపనా ఉక్ఖళికా. **యత్థ కత్థచీతి** భిత్తిఖీలాదికే యస్మిం కస్మించి. **లగ్గేన్తస్సాతి** పత్తం థవికాయ లగ్గేన్తస్స. నిసీదనసయనత్థం వా కతం హోతూతి యోజనా. **అఙ్కేనాతి** పత్తతో అఙ్కేన. **అట్టకఛన్నేనాతి** అట్టపతిరూపేన, అట్టకసదిసేనాతి అత్థో. **తత్థాతి** అట్టకఛన్నేన ఠపితే మఞ్చపీఠే. అంసే బద్ధియతి అసేనాతి **అంసబద్ధో,** సోయేవ **అంసబద్ధకో,** తేన లగ్గేత్వాతి సమ్బన్ధో. ఛత్తే ఠపేతుం న వట్టతీతి సమ్బన్ధో. భత్తేన పూరో **భత్తపూరో,** పత్తో. బన్ధిత్వా ఠపితే ఛత్తే వా అట్టకం కత్వా ఠపితే ఛత్తే వాతి యోజనా. యో కోచి భత్తపూరోపి తుచ్ఛపత్తోపీతి సమ్బన్ధో.

౨౩౩. **యస్సాతి** భిక్ఖునో. హత్థే పత్తో అత్థి, సో ఏవ భిక్ఖు **పత్తహత్థో** న హోతి, అపిచ ఖో పన హత్థే వా పిట్ఠిపాదే వా యత్థ కత్థచి సరీరావయవే పత్తస్మిం సతీతి యోజనా. ఏసేవ నయో అనన్తరవాక్యేపి. ఇమేహి వాక్యేహి "పత్తహత్థో"తి చ "కవాటం పణామేతు"న్తి చ ఉపలక్ఖణమత్తమేవాతి దస్సేతి. సూచిం వా అవాపురితున్తి సమ్బన్ధో. **కుఞ్చికాయ వాతి** వాసద్దో "సరీరావయవేనా"తి పదం అపేక్ఖతి.

లాబుకటాహన్తి లమ్బతీతి **లాబు,** లాబుయా కటాహం లాబుకటాహం. "తావకాలిక"న్తి ఇమినా ఏకవారమేవ తేన ఆమిసం గహేత్వా పరిభుఞ్జిత్వా ఛడ్డేతబ్బన్తి దస్సేతి. **ఘటికపాలన్తి** భాజనకపాలం. **అభుం మేతి** అవడ్ఢి మయ్హం, ఉప్పజ్జిత్థాతి అత్థో. "అభు మే"తి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౪౯; మ॰ ని॰ టీ॰ ౨.౧౪౯) వత్తబ్బే నిగ్గహితాగమవసేన ఏవం వుత్తం. **ఉత్రాసవచనన్తి** ఉత్రాసేన వచనకారణం పదం. **దిన్నకమేవాతి** పరేహి దిన్నకమేవ ఆమిసన్తి సమ్బన్ధో.

చమ్మేత్వాతి ముఖేన చమ్మేత్వా. **అపవిద్ధామిసానీతి** ఛడ్డితాని ఆమిసాని. **ఏతేసూతి** చలకాదీసు. **అనుచ్ఛిట్ఠం సుద్ధపత్తన్తి** నత్థి ఉచ్ఛిట్ఠో ఏత్థాతి **అనుచ్ఛిట్ఠో,** సుద్ధపత్తో, తం. **ఉచ్ఛిట్ఠహత్థేనాతి** ఉచ్ఛిట్ఠో ఏత్థ అత్థీతి ఉచ్ఛిట్ఠో, సోయేవ హత్థో ఉచ్ఛిట్ఠహత్థో, తేన. వామహత్థేన ఆసిఞ్చిత్వాతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** సుద్ధపత్తే. **ఏత్తావతాపీతి** ఏత్తకేన ఏకఉదకగేణ్డుసగహణమత్తేనాపి. **సోతి** సుద్ధపత్తో. **హత్థం పనాతి** ఉచ్ఛిట్ఠహత్థమ్పి. పనసద్దో హేత్థ సమ్పిణ్డనత్థో. యం అట్ఠిం వా యం చలకం వాతి యోజనా. **తత్థాతి** మచ్ఛమంసఫలాదీసు. **తన్తి** అట్ఠిచలకం. **యం పనాతి** అట్ఠిచలకాదిం పన, పటిఖాదితుకామోతి సమ్బన్ధో, పున ఖాదితుకామోతి అత్థో. **తత్థేవాతి** పత్తే ఏవ. **కత్వాతి** ఠపనం కత్వా. యం కిఞ్చి అట్ఠికణ్టకాదిన్తి సమ్బన్ధో.

౨౩౬. **సత్థకపేటనకన్తి** సత్థకస్స పేటనకరణం. పిప్ఫలికం వా దణ్డసత్థకం నామాతి యోజనా. పిప్ఫాలేతి ఏతాయాతి **పిప్ఫలి,** సాయేవ **పిప్ఫలికం. అఞ్ఞమ్పీతి** పిప్ఫలికతో అఞ్ఞమ్పి. యంకిఞ్చి దణ్డం యోజేత్వా కతసత్థకం వా దణ్డసత్థకం నామాతి యోజనా. ఇమినా దణ్డేన యోజితం సత్థకం **దణ్డసత్థకన్తి** వచనత్థం దస్సేతి.

మలగ్గహితాతి అయమలగ్గహితా. **కిణ్ణేనాతి** మదిరాదిబీజేన కిణ్ణేన. **తేనాతి** పాసాణచుణ్ణసఙ్ఖాతేన సరితకేన. **మక్ఖేతున్తి** సూచిం మక్ఖేతుం. మక్ఖితమధుసిత్థకం తం సరితకం పరిభిజ్జతీతి యోజనా. **మధుసిత్థకపిలోతికన్తి** మధుసిత్థకేన మక్ఖితం పిలోతికం. **తత్థాతి** నిస్సేణియం. యాయ రజ్జుయా కథినే బన్ధన్తి, సా రజ్జు **కథినరజ్జు** నామాతి యోజనా. **తత్థాతి** దీఘస్స భిక్ఖునో పమాణేన కతే కథినే. **దణ్డకేతి** కథినదణ్డకమ్పి. **తస్సాతి** దీఘస్స భిక్ఖునో పమాణేన కతస్స కథినస్స. **ఇతరస్స భిక్ఖునోతి** దీఘభిక్ఖుతో ఇతరస్స రస్సభిక్ఖునో.

దణ్డకథినపమాణేన కతస్స కటసారకస్సాతి యోజనా. "దుగుణకరణ"న్తి ఇమినా **పిదలకన్తి** దుగుణకరణసఙ్ఖాతస్స కిరియావిసేసస్స నామన్తి దస్సేతి. **వినన్ధనరజ్జున్తి** విసేసేన నహియతి బన్ధియతి ఏతాయాతి వినన్ధనా, సాయేవ రజ్జు వినన్ధనరజ్జు, తమేవత్థం దస్సేతుం వుత్తం "వినన్ధితుం రజ్జు"న్తి. **వినన్ధనసుత్తకన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **తేన సుత్తకేనాతి** వినన్ధనసుత్తకేన. **తత్థాతి** ఖుద్దకనిస్సేణియం కాచి సుత్తన్తరికాయోతి సమ్బన్ధో. **పమాణసఞ్ఞాకరణన్తి** సుత్తన్తరికపమాణస్స సఞ్ఞాకరణం. కాళసుత్తేన సఞ్ఞాకరణం వియ హాలిద్దిసుత్తేన సఞ్ఞాకరణన్తి యోజనా. **అఙ్గులియా పటిగ్గణ్హన్తీతి** ఏత్థ "పటిగ్గణ్హన్తీ"తి పదస్స "అఙ్గులియా"తి కరణస్సేవ వుత్తత్తా కమ్మస్స అవుత్తత్తా తస్స కమ్మం దస్సేతుం వుత్తం "సూచిముఖ"న్తి. **అఙ్గులికోసకన్తి** అఙ్గులికఞ్చుకం.

౨౩౭. **పాతిచఙ్కోటకాదిన్తి** ఏత్థ **పాతి** నామ పటిగ్గహసణ్ఠానేన కతో సూచిఆదిభణ్డట్ఠపనో భాజనవిసేసో. **ఆకిరిత్వాతి** పక్ఖిపిత్వా. **ఓధునిత్వాతి** పప్ఫోటేత్వా. **ఘనదణ్డకన్తి** నిరన్తరదణ్డకం. **అన్తోకత్వాతి** కథినస్స అన్తోకత్వా.

౨౩౮. **వినన్ధిత్వాతి** చోళకేన వినన్ధిత్వా.

౨౩౯. అపరిస్సావనకస్సేవ భిక్ఖునోతి యోజనా. యో పన యాచతీతి సమ్బన్ధో. **మజ్ఝేదణ్డకేతి** దణ్డకస్స మజ్ఝే. **ఉదకన్తి** అకప్పియఉదకం. **తన్తి** ఉదకం. **యన్తి** పరిస్సావనం. ఉదకం పరిసుద్ధం హుత్వా సవతి గచ్ఛతి పవత్తతి అనేనాతి **పరిస్సావనం**. యం ఉదకే ఓత్థరిత్వా ఘటేన ఉదకం గణ్హన్తి, తం **ఓత్థరకం** నామాతి యోజనా. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "తం హీ"తిఆది. **తన్తి** పరిస్సావనం, బన్ధిత్వాతి సమ్బన్ధో. **తేసూతి** చతూసు ఖాణుకేసు. **సబ్బపరియన్తేతి** సబ్బపరిస్సావనస్స పరియన్తే మోచేత్వాతి సమ్బన్ధో. **ఓత్థరిత్వాతి** ఓగాహేత్వా. **చీవరకుటికాతి** చీవరేన కతా కుటికా, సా మకసానం పరిత్తాణత్థం కతత్తా **మకసకుటికాతి** వుచ్చతి.

౨౪౦. **సేప్పాదిదోసుస్సన్నకాయాతి** సేమ్హాదిదోసేహి ఉస్సన్నకాయా. **అగ్గళత్థమ్భోతి** కవాటత్థమ్భో. **యత్థాతి** అగ్గళత్థమ్భే. **తత్థాతి** ద్వారబాహాయ. **తత్థాతి** అగ్గళపాసకే. **ధూమో నిక్ఖమతి ఏతేనాతి ధూమనేత్తో,** ఛిద్దో. తేన వుత్తం "ధూమనిక్ఖమనఛిద్ద"న్తి . "గన్ధేహీ"తి ఇమినా "వాసేతు"న్తి పదస్స కరణం దస్సేతి. "ఉదకట్ఠపనట్ఠాన"న్తి ఇమినా **ఉదకట్ఠానన్తి** ఏత్థ ఉదకస్స ఠపనం ఠానం ఉదకట్ఠానన్తి మజ్ఝేపదలోపసమాసం దస్సేతి. **తత్థాతి** ఉదకట్ఠానే. **కోట్ఠకోతి** ఏత్థ న యత్థ కత్థచి, యస్స కస్సచి వా కోట్ఠకో హోతి, అపి చ ఖో పన ద్వారే ఏవ, ద్వారస్సేవ వా కోట్ఠకోతి ఆహ "ద్వారకోట్ఠకో"తి.

౨౪౧. **పరికమ్మన్తి** పిట్ఠిఆదిపరికమ్మం. పటిచ్ఛాదియతి ఇమాయాతి **పటిచ్ఛాది,** వత్థమేవ పటిచ్ఛాది **వత్థపటిచ్ఛాది.** **ఉదకం న హోతీతి** ఏత్థ పానోదకం నివత్తేన్తో ఆహ "న్హానోదకం న హోతీ"తి.

౨౪౨. పణ్ణికానం తులం వియ ఉదకఉబ్బాహనకతులన్తి యోజనా. **దీఘవరత్తాదీహీతిఆదిసద్దేన** రజ్జు ఆదయో సఙ్గణ్హాతి. **అరహత్థఘటియన్తం** నామ చక్కసణ్ఠానం అనేకారం అరే అరే ఘటాని బన్ధిత్వా ఏకేన వా ద్వీహి వా పరిబ్భమియమానం యన్తం. అరసఙ్ఖాతేసు హత్థేసు ఘటా బన్ధితబ్బా ఏత్థాతి **అరహత్థఘటి,** తమేవ యన్తం అరహత్థఘటియన్తం. **చమ్మభాజనన్తి** చమ్మమయం భాజనం. **అపరిక్ఖిత్తా హోతీతి** చన్దనికా అపాకారా హోతి. ఉదకపుఞ్జనం వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **తస్మిన్తి** ఉదకపుఞ్జనే. "ఉదకపుఞ్జనీ"తిపి పాఠో. ఏవం సతి తాయ ఉదకపుఞ్జనియాతి అత్థో. **పచ్ఛుద్ధరితున్తి** అపనేతుం.

౨౪౩. ఆ సమన్తతో విద్ధం పక్ఖపాసకమేత్థాతి **ఆవిద్ధపక్ఖపాసకం.** **మణ్డలేతి** కణ్ణికమణ్డలమ్హి. కతం కూటఞ్చ ఛదనఞ్చ ఏత్థాతి **కతకూటచ్ఛదనం,** జన్తాఘరం, తస్స. **ఏతన్తి** "నిల్లేఖజన్తాఘర"న్తి ఏతం నామం. "చత్తారో మాసే"తి ఇమినా **"చతుమాస"**న్తి దిగుసమాసస్స వాక్యం దస్సేతి.

౨౪౪. **నమతకన్తి** ఏత్థ హేట్ఠా వుత్తనమతకతో (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౩౬) విసేసం దస్సేన్తో ఆహ "ఏళకలోమేహీ"తిఆది. **అవాయిమన్తి** వాయిత్వా న కతం. **చమ్మఖణ్డపరిహారేనాతి** చమ్మఖణ్డం వియ అధిట్ఠానవికప్పనఅపనయనేన, పరిభుఞ్జితబ్బన్తి అత్థో. **పేళాయాతి** అట్ఠంసాదిఆకారేన కతాయ మఞ్జూసాయ. **ఏతన్తి** "ఆసిత్తకూపధాన"న్తి ఏతం నామం. **దారుమయాపీతి** పిసద్దో న తమ్బలోహరజతమయా ఏవాతి దస్సేతి. **ఏత్థేవాతి** మళోరికాయమేవ. **ఆధారకసఙ్ఖేపగమనతోతి**

ఆధారకే సత్థేపం గమనతో. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. పుబ్బే పత్తరక్ఖనత్థం ఆధారకో అనుఞ్ఞాతో, ఇదాని భుఞ్జనత్థన్తి దట్ఠబ్బం. ఏకో భిక్ఖు గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **సేసకన్తి** గహేతబ్బఫలపూవేహి సేసకం. **తస్మిం ఖణేతి** తస్మిం భుఞ్జనక్ఖణే.

౨౬౨. ఏకేకేనపి అఙ్గేనాతి పిసద్దో సమ్భావనత్థో, తతో పన అధికేహి అఙ్గేహి పగేవాతి హి అత్థో. సమన్నాగతస్స ఉపాసకస్స నిక్కుజ్జితున్తి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** ఉపాసకస్స. **న గహేతబ్బోతి** సఙ్ఘేన న గహేతబ్బో. అసుకస్స ఉపాసకస్సాతి సమ్బన్ధో. **ఉక్కుజ్జనకాలేతి** పత్తస్స ఉక్కుజ్జనకాలే. **యాచాపేత్వాతి** పత్తనికుజ్జితేన ఉపాసకేన యాచాపేత్వా. **హత్థపాసన్తి** సఙ్ఘస్స హత్థపాసం.

౨౬౮. పురక్ఖత్వాతి ఏత్థ పురసద్దస్స అగ్గత్థభావఞ్చ కరసద్దస్స ఖాదేసభావఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ "అగ్గతో కత్వా"తి. **సోతి** బోధిరాజకుమారో, సద్దహీతి సమ్బన్ధో. **లచ్ఛామీతి** లభిస్సామి, ఏస బోధిరాజకుమారో పుత్తలాభాయ అభబ్బోతి యోజనా. అక్కమనే దోసం దస్సేన్తో ఆహ "యదీ"తిఆది. **పచ్ఛాతి** అక్కమనతో పచ్ఛా. **అయన్తి** భగవా. **ఇదన్తి** కారణం. **తావాతి** సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తితో, సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా వా పఠమం. **పరిభవతోతి** గిహీనం పరిభవతో.

మఙ్గలత్థాయాతి అరోగాదికస్స మఙ్గలస్స అత్థాయ. **ధోతపాదకన్తి** ఏత్థ ధోతేహి పాదేహి అక్కమనట్ఠానే అత్థరితం ధోతపాదకన్తి వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ధోతపాదకం నామా"తిఆది. తత్థ "పచ్చత్థరణం అత్థత"న్తి ఇమినా "ధోతపాదక"న్తి ఏత్థ ణికపచ్చయస్స అత్థరితత్థే పవత్తభావం దస్సేతి.

౨౬౯. పదుమకణ్ణికాకారన్తి పదుమకణ్ణికసణ్ఠానం. కతం పాదఘంసనం **కతకం** నామాతి యోజనా. **తన్తి** కతకం, పటిక్ఖిత్తమేవాతి సమ్బన్ధో. పోత్థకేసు తంసద్దో గలితోతి దట్ఠబ్బో. **బాహుల్లికానుయోగత్తాతి** పచ్చయబహులభావాయ అనుయోగత్తా. **పాసాణఫేణకోపీతి** పాసాణఅబ్బుదమ్పి. **బీజనీతి** చతురస్సబీజనీ. **తన్తి** విధూపనం, కతం హోతూతి సమ్బన్ధో. ఇధాపి తంసద్దో గలితో. వేళుదన్తవిలీవేహి వా మోరపిఞ్ఛేహి వా చమ్మవికతీహి వా కతం హోతూతి యోజనా. సబ్బం విధూపనన్తి సమ్బన్ధో. పాళియం **తాలవణ్టన్తి** సహ వణ్టేన కతం తాలం తాలవణ్టం, తాలసద్దేన తంమయా మణ్డలబీజనీ గహేతబ్బా వికారీవికారభావేన సమ్బన్ధత్తా. **మకసబీజనీతి** మకసానం పలాయనకబీజనీ, దన్తమయవిసాణమయదణ్డకాపి మకసబీజనీ వట్టతీతి యోజనా. "వాకమయబీజనియా"తి పదం "సఙ్గహితా"తి పదే ఆధారో, కరణం వా.

౨౭౦. యస్సాతి భిక్ఖుస్స చక్ఖుం వా దుబ్బలం హోతీతి యోజనా. **అఞ్ఞోతి** కాయడాహాదీహి ఆబాధేహి అఞ్ఞో, కోచి ఆబాధో వా ఉప్పజ్జతీతి యోజనా. "వస్సే పనా"తి పదం "చీవరగుత్తత్థ"న్తి పదే ఏవ సమ్బన్ధితబ్బం. **చీవరగుత్తత్థన్తి** చీవరస్స వస్సతేమనతో గుత్తత్థం, వాళమిగచోరభయేసు సన్తేసూతి సమ్బన్ధో. తాలపణ్ణాదినా ఏకేన పణ్ణేన కతం ఛత్తం **ఏకపణ్ణచ్ఛత్తం. సబ్బత్థేవాతి** సబ్బేసు ఏవ గామారఞ్ఞేసు.

"అసి అస్సా"తి ఇమినా **అసిస్సాతి** పదస్స అనవకాసవిధిం దస్సేతి. **అసీతి** ఖగ్గో. **అస్సాతి** చోరస్స, అసీతి సమ్బన్ధో. **విఙ్జోతలతీతి** ఏత్థ అలపచ్చయో రూపసిద్ధిమత్తోవాతి ఆహ "విఙ్జోతతీ"తి. "చతుహత్థోయేవా"తి ఇమినా పమాణయుత్తోతి పదస్స అత్థం దస్సేతి. **తతోతి** చతుహత్థతో. **సబ్బేసన్తి** గిలానాగిలానానం. "సక్కా పనా"తి పదం "న వట్టతీ"తి పదే కత్తా, "దాతబ్బా"తి పదే కమ్మం. సమ్మన్నిత్వావ దాతబ్బా, న వినా సమ్ముతియాతి అధిప్పాయో.

౨౬౩. ఆగతన్తి ఉదరియతో నిక్ఖమిత్వా ఆగతం. **ఉగ్గార**న్తి గలతో ఉగ్గారం భోజనన్తి సమ్బన్ధో. **సన్ధారేత్వా**తి పతిట్ఠాపేత్వా. అసన్ధారితమేవ హుత్వాతి సమ్బన్ధో.

యన్తి ఖాదనీయభోజనీయం, పతితన్తి సమ్బన్ధో. **త**న్తి ఖాదనీయభోజనీయం, గహేత్వా పరిభుఞ్జితున్తి సమ్బన్ధో. **ఇద**న్తి వచనం.

౨౬౪. కుబ్బం కరిస్సామీతి ఏత్థ కరియతి ఉచ్చారియతీతి కుబ్బన్తి వుత్తే సద్దోతి ఆహ “సద్దం కరిస్సామీ”తి. **సద్ద**న్తి “అయం మం భిక్ఖు విప్పకరోతీ”తి ఉచ్చాసద్దం. **నఖాదీహీ**తిఆదిసద్దేన ముఖకుట్టే సఙ్గణ్హాతి. **అనురక్ఖనత్థ**న్తి అనుదయేన పాలనత్థం. **నఖచ్ఛేదన**న్తి నఖం ఛిన్దతి అనేనాతి నఖచ్ఛేదనం, సత్థకాది. వీసతిమట్ఠన్తి ఏత్థ వీసతియా నఖానం మట్ఠం వీసతిమట్ఠన్తి దస్సేన్తో ఆహ “వీసతిపి నఖే”తిఆది. **లిఖితమట్ఠే**తి లిఖితే హుత్వా మట్ఠే. **కారాపేన్తీ**తి నహాపితే కారాపేన్తి. **నఖతో**తి నఖతో వా నఖన్తరతో వా. **అపకడ్ఢితు**న్తి కడ్ఢిత్వా అపనేతుం.

౨౬౫. ఖురకోసకన్తి ఖురస్స ఠపనకం. **కత్తరియా**తి కన్తియతి ఛిన్దియతి ఇమాయాతి కత్తరి, అయోమయో ఏకో ఉపకరణవిసేసో, తాయ. “ఛేదాపేన్తీ”తి ఇమినా **కప్పాపేన్తీ**తి ఏత్థ కప్పసద్దస్స విధ్యత్థం అధిప్పాయేన దస్సేతి. **మస్సుం వడ్ఢాపేన్తీ**తి ఏత్థ మస్సుం వడ్ఢేత్వా ఠపాపేన్తీతి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “మస్సుం దీఘం కారాపేన్తీ”తి. **ఏళకమస్సూ**తి ఏళకస్స వియ మస్సూతి ఏళకమస్సు. “గోలోమిక”న్తి వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. “చతుకోణ”న్తి ఇమినా **చతురస్స**న్తి ఏత్థ అంససద్దో కోణత్థోతి దస్సేతి. చతురస్సన్తి ఏత్థ హి “చతురంస”న్తి వత్తబ్బే నిగ్గహితస్స లోపం కత్వా పరస్స సకారస్స ద్వేభావం కత్వా “చతురస్స”న్తి వుత్తం. **లోమసంహరణ**న్తి లోమానం అపనయనం. **లోమరాజిట్ఠపన**న్తి లోమలేఖాఠపనం. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు, మస్సుకప్పనాదీసూతి సమ్బన్ధో. **గణ్డవణరుధిఆబాధపచ్చయా**తి గణ్డో చ వణో చ రుధి చ గణ్డవణరుధయో, తేయేవ ఆబాధా గణ్డవణరుధిఆబాధా, తేసం పచ్చయా. **వణో**తి మహన్తో వణో. **రుధీ**తి ఖుద్దకో వణో. **సక్ఖరాదీహీ**తి సక్ఖరమధుసిత్థకేహి. **సణ్డాసో**తి సుట్ఠు లోమం డంసతీతి సణ్డాసో. **య**న్తి లోమం, ఠితన్తి సమ్బన్ధో. కత్థ ఠితన్తి ఆహ “భముకాయ వా”తిఆది. కిం హుత్వా ఠితన్తి ఆహ – “ఉగ్గన్త్వా విభచ్ఛం ఠిత”న్తి, విభచ్ఛం హుత్వా ఠితన్తి యోజనా. విసేసేన సోభణం భక్ఖతీతి **విభచ్ఛో,** అసోభణో. “విగచ్ఛ”న్తిపి పాఠో, విరూపం గచ్ఛతి, గమయతీతి వా **విగచ్ఛో**. తత్థ పురిమపాఠోయేవ మూలపాఠోతి దట్ఠబ్బోతి. పలితం వా అపలితం వా తాదిసం లోమన్తి యోజనా.

౨౬౬. కంసపత్థరికాతి ఏత్థ కంసఆపణే పత్థరన్తి పసారేన్తీతి కంసపత్థరికాతి వుత్తే కంసభణ్డవాణిజా గహేతబ్బాతి ఆహ “కంసభణ్డవాణిజా”తి. వాసిదణ్డాదీనం అపాతనత్థం బన్ధతి అనేన లోహేనాతి **బన్ధనం,** తమేవ మత్తం అప్పన్తి బన్ధనమత్తం.

౨౬౭. నిక్ఖమన్తేనాతి ఆరామతో నిక్ఖమన్తేన. **యత్థా**తి యస్మిం ఠానే. “సరిత్వా”తి ఇమినా అసరిత్వా పిణ్డాయ చరితబ్బన్తి దస్సేతి. **బహురజ్జుక**న్తి బహూ రజ్జుయో ఏతస్సాతి బహురజ్జుకం. ఇమినా కలాపేన బహురజ్జూనం సమూహేన కత్తబ్బన్తి **కలాపుక**న్తి వచనత్థం దస్సేతి, ఇకారస్సుకారో. **దేడ్డుభక**న్తి ఏత్థ దేడ్డుభసద్దేన తస్స సీసం గహేతబ్బం ఏకదేసూపచారేన, దేడ్డుభం వియాతి దేడ్డుభకం, సదిసత్థే కపచ్చయో హోతి. తేన వుత్తం “ఉదకసప్పసీససదిస”న్తి. “మురజవట్టిసణ్ఠాన”న్తి ఇమినా మురజసద్దేన మురజవట్టి గహేతబ్బా తస్స వికారత్తా, తేన సదిసం **మురజ**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. **వేఠేత్వా**తి బహురజ్జుకే ఏకతో వేఠేత్వా. **మద్దవీణ**సద్దో పామఙ్గపరియాయో. మద్దవీణం వియాతి **మద్దవీణం**. తేన వుత్తం “పామఙ్గసణ్ఠాన”న్తి. “పగేవ బహూనీ”తి ఇమినా “ఏకమ్పీ”తి ఏత్థ పిసద్దస్స సమ్భావనత్థం దస్సేతి.

మచ్ఛకణ్టకవాయిమాతి మచ్ఛకణ్టకం వియ దస్సేత్వా వాయిమా. **కుఞ్జరచ్ఛికాదిభేదాతి** వారణఅచ్ఛికాదిభేదా. వారణో హి కుం భూమిం జరాపేతీతి **కుఞ్జరోతి** (వి॰ వ॰ అట్ఠ॰ ౩౧; అ॰ ని॰ టీ॰ ౧.౧.౨) చ కుఞ్జే నికుఞ్జే రమతీతి **కుఞ్జరోతి** చ వుచ్చతి. తస్స అచ్ఛి వియాతి **కుఞ్జరచ్ఛికం,** తం ఆది యేసం తానీతి కుఞ్జరచ్ఛికాదీని, తేసం భేదాతి **కుఞ్జరచ్ఛికాదిభేదా**. ఆదిసద్దేన గోణచ్ఛికాదయో సఙ్గణ్హాతి. "కుఞ్చికాకోసకసణ్ఠాన"న్తి ఇమినా సూకరస్స అన్తం వియ **సూకరన్తక**న్తి అత్థం దస్సేతి. సూకరస్స హి అన్తం కుఞ్చికాకోసకం వియ మజ్ఝే సుసిరో హోతి. **సూకరన్తకం అనులోమేతీతి** సూకరన్తకేన అనులోమేతి. **దసాసుయేవాతి** కాయబన్ధనస్స అన్తేసుయేవ. **ఏత్థాతి** దసాసు. "చతున్నం ఉపరి న వట్టతీ"తి ఇమినా మురజదసా తతో ఉపరి వట్టతీతి దస్సేతి. **వేఠేత్వాతి** రజ్జుం వత్థేన వేఠేత్వా. **ముద్దికసణ్ఠానేనాతి** వరకసీససణ్ఠానేన. **ఏవం సిబ్బితాతి** ఏవం సిబ్బియమానా. **హీతి** ఫలజోతకో. **పాసన్తోతి** పాసకోటి.

౨౮౦. ఓలమ్బకం కత్వా నివత్థం **హత్థిసోణ్డకం** నామాతి యోజనా. **చోళికఇత్థీన**న్తి చోళరట్ఠే నివాసీనం ఇత్థీనం. హత్థియా సోణ్డో వియ హత్థిసోణ్డకం నివత్థం. మచ్ఛవాలం వియాతి **మచ్ఛవాలకం**. చత్తారో కణ్ణా ఏతస్స నివత్థస్సాతి **చతుకణ్ణకం**. తాలవణ్టం వియాతి **తాలవణ్టకం**. సతం వలినో ఏతస్స నివత్థస్సాతి **సతవలికం**. "అనేకవ్వత్తు"న్తి ఇమినా "సతవలిక"న్తి ఏత్థ సతసద్దస్స అనేకత్థవాచకతం దస్సేతి. "వామదక్ఖిణపస్సేసు వా"తి ఇమినా పురిమనివత్థం కటితో పట్ఠాయ హేట్ఠా నివత్థం నామాతి దస్సేతి.

సంవల్లిత్వా నివత్థం **సంవల్లియం**. మల్లో చ కమ్మకారో చ **మల్లకమ్మకారా,** తే ఆదయో యేసం తేతి మల్లకమ్మకారాదయో. ఆదిసద్దేన ధుత్తాదయో సఙ్గణ్హాతి. యమ్పి నివత్థం నివాసేన్తి, సబ్బం తం నివత్థం న వట్టతీతి యోజనా. ఏకం వా కోణన్తి సమ్బన్ధో. **కోణేతి** అన్తరవాసకస్స కోణే. "తథా"తి ఇమినా "ఏకం వా ద్వే వా కోణే ఉక్ఖిపిత్వా అన్తరవాసకస్స ఉపరి లగ్గేన్తీ"తి అత్థం అతిదిసతి. అన్తోకాసావస్స దస్సేత్వాతి సమ్బన్ధో. ద్వే నివాసేన్తేన అగిలానేనాతి యోజనా. **సగుణ**న్తి అన్తోకాసావేన బహికాసావం సమానగుణం కత్వా. **ఇతీతి**ఆది నిగమనం. **యఞ్చాతి** యం నివత్థఞ్చ. **ఇధాతి** ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకే. యఞ్చ సేఖియవణ్ణనాయం (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౭౬ ఆదయో) పటిక్ఖిత్తన్తి సమ్బన్ధో. సబ్బం తం నివత్థన్తి యోజనా. నిబ్బికారం కత్వాతి సమ్బన్ధో. **ఉభో కణ్ణేతి** హేట్ఠా రితే ఉభో కణ్ణే ఉపరి చ రితే ఉభో కణ్ణే. **తన్తి** పరిమణ్డలపారుపనం.

తత్థాతి "గిహిపారుత"న్తి వచనే యంకిఞ్చి అఞ్ఞథాపారుతం అత్థీతి సమ్బన్ధో. **తస్మాతి** యస్మా గిహిపారుతం నామ, తస్మా, పరిమణ్డలం పారుపితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. "యథా పారుపన్తి, యథా చ ఠపేన్తీ"తిఆదినా యోజనా కాతబ్బా. **తస్సేవాతి** దీఘసాటకస్సేవ. **తస్సేవాతి** సాటకస్సేవ. **పాళికారకోతి** పాళిం గణ్హన్తం వా వాచేన్తం వా కారకో. **తథాతి** యథా పారుపన్తి, తథా.

౨౮౧. కుహిఞ్చి ఠానం గచ్ఛతో రఞ్ఞోతి యోజనా. "పరిక్ఖారభణ్డవహనమనుస్సా"తి ఇమినా తే మనుస్సా ముణ్డం సీసం చోళకేన వేఠేన్తీతి **ముణ్డవేఠినో** నామాతి దస్సేతి. **అధిప్పాయోతి** ఉజ్ఝాయన్తానం మనుస్సానమధిప్పాయో. **అన్తరాకాజ**న్తి ఏత్థ అన్తరాసద్దో మజ్ఝత్థవాచకోతి ఆహ "మజ్ఝే"తి. "లగ్గేత్వా"తిఆదినా కాజస్స అన్తరే లగ్గేత్వా వహితబ్బం అన్తరాకాజన్తి వచనత్థం దస్సేతి.

౨౮౨. “చక్ఖూనం హిత”న్తి ఇమినా **అచక్ఖుస్స**న్తి ఏత్థ స్సపచ్చయో చక్ఖుసద్దతో హితత్థే హోతీతి దస్సేతి. **పమాణఙ్గులేనా**తి వడ్ఢకీనం పమాణయుత్తేన అఙ్గులేన.

౨౮౩. “తిణవనాదీసూ”తి ఇమినా **దాయం ఆలిమ్పేన్తీ**తి ఏత్థ దాయసద్దో వనవాచకోతి దస్సేతి. “అగ్గిం దేన్తీ”తి ఇమినా ఆపుబ్బో లిపిధాతు ఉపసగ్గవసేన అగ్గిదానత్థోతి దస్సేతి. **పరిత్త**న్తి ఏత్థ సమన్తతో తాయతి అనేనాతి పరిత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ “అప్పహరితకరణేన వా పరిఖాఖణేన వా పరిత్తాణ”న్తి. **ఏత్థా**తి పరిత్తకరణే. **దాతుం లబ్భతీ**తి సయం దాతుం లబ్భతి. **హరితు**న్తి అపనేతుం. పత్తం వా అపత్తం వా అగ్గిన్తి సమ్బన్ధో. **తథా**తి అగ్గిదానాదినా ఆకారేన. ఉదకేన నిబ్బాపేన్తేన భిక్ఖునాతి సమ్బన్ధో.

౨౮౪. **సతి కరణీయే**తి ఏత్థ కరణీయసద్దో కిచ్చపరియాయోతి ఆహ “సుక్ఖకట్ఠాదిగ్గహణకిచ్చే”తి. “సుక్ఖకట్ఠాదిగ్గహణ” ఇతి పదేన కిచ్చసరూపం దస్సేతి. “పురిసప్పమాణ”న్తి ఇమినా **పోరిసియ**న్తి ఏత్థ ణియపచ్చయో పమాణత్థే హోతీతి దస్సేతి. పురిసప్పమాణం నామ ఉపరి బాహుద్వయతతస్స పురిసస్స పమాణం. దిస్వా వా హుత్వా వా దిస్వాతి యోజనా. **అతిఉచ్చమ్పీ**తి పిసద్దో సమ్భావనత్థో. నీచం పన రుక్ఖం పగేవాతి హి అత్థో.

౨౮౫. **కల్యాణవాక్కరణా**తి ఏత్థ కరియతి ఉచ్చారియతీతి **కరణో**, సద్దో, వాచాయేవ కరణో **వాక్కరణో**, కల్యాణో వాక్కరణో ఏతేసన్తి కల్యాణవాక్కరణాతి దస్సేన్తో ఆహ “మధురసద్దా”తి. **వేదం వియా**తి సుతిం వియ. **వాచనామగ్గ**న్తి వాచనాయ ఉపాయం. **సకా**తి సమ్మాసమ్బుద్ధసఙ్ఖాతస్స సస్స అత్తనో ఏసా సకా. తేన వుత్తం “సమ్మాసమ్బుద్ధేనా”తి. సమ్మాసమ్బుద్ధేన హి మాగధనిరుత్తియా ఏవ ధమ్మో భాసితో, తస్మా సా మాగధనిరుత్తి సకా నామాతి వుచ్చతి. **నిరుత్తీ**తి అత్థం నీహరిత్వా వుచ్చతే ఇమాయ సద్దపణ్ణత్తియాతి నిరుత్తి, వచధాతుస్స వకారస్స ఉకారో, సబ్బవోహారో లబ్భతి. ఇధ పన “సకాయా”తి వుత్తత్తా మాగధవోహారో ఏవ. తేన వుత్తం “మాగధవోహారో”తి. “సభావనిరుత్తీ”తిపి పాఠో. ఏవఞ్హి సతి సబ్బసత్తానం సభావేన పవత్తా మూలభాసాభూతా మాగధనిరుత్తియేవ.

౨౮౬. లోకాయతం నామ తిత్థియసత్థన్తి సమ్బన్ధో. **ఇమినావ కారణేనా**తి “సేతో కాకో, కస్మా? అట్ఠీనం సేతత్తా. రత్తో బకో, కస్మా? లోహితస్స రత్తత్తా” ఇతి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౨౩; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౫.౧౦౮౦; అ॰ ని॰ ౧౦.౬౯-౭౦) ఇమినా ఏవ కారణేన.

౨౮౮. **అన్తరా అహోసీ**తి ఏత్థ అన్తరసద్దో బ్యవధానత్థోతి ఆహ “అన్తరితా అహోసి పటిచ్ఛన్నా”తి. తేన సద్దేన ధమ్మకథా బ్యవధానా అహోసీతి అత్థో.

౨౮౯. **ఆబాధప్పచ్చయా**తి ఏత్థ ఆబాధస్స భేసజ్జసఙ్ఖాతో పచ్చయో ఆబాధపచ్చయోతి దస్సేన్తో ఆహ “యస్సా”తిఆది. ఇమినా ఆబాధోయేవ పచ్చయో ఆబాధపచ్చయోతి అత్థం పటిక్ఖిపతి.

౨౯౩. దుక్కటవత్థు నామ అకప్పియవోహారాదినా మాలావచ్ఛరోపనాది, పాచిత్తియవత్థు నామ మాలావచ్ఛరోపనాదిఅత్థాయ పథవీఖణనాది. **పహరణీ**తి పహరతి ఇమాయాతి పహరణీ. **ఏత**న్తి “పహరణీ”తి ఏతం నామం. యస్స కస్సచి ఆవుధసఙ్ఖాతస్స లోహభణ్డస్సాతి సమ్బన్ధో. **త**న్తి ఆవుధసఙ్ఖాతం లోహభణ్డం. **వుత్తమేవా**తి “కతకం నామ పదుమకణ్ణికాకార”న్తిఆదినా (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౬౯) వుత్తమేవ. **ధనియస్సేవా**తి ధనియస్స ఏవ. అఞ్ఞేసఞ్హి కతాయ

సబ్బమత్తికామయకుటియా అపాకటత్తా వుత్తం “ధనియస్సేవా”తి. అథ వా ధనియస్స సబ్బమత్తికామయకుటి ఇవాతి యోజనా. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకే.

ఇతి ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౬. సేనాసనక్ఖన్ధకం

విహారానుజాననకథా

౨౯౪. సేనాసనక్ఖన్ధకే **అపఞ్ఞత్తం హోతీతి** ఏత్థ న ఇపధాతు హోతి, అపిచ ఞాధాతుయేవ, సో చ ఖో అనుజాననత్థోతి ఆహ “అననుఞ్ఞాతం హోతీ”తి. ఇమినా ఞాధాతుస్స అవబోధనాదయో అత్థే నివత్తేతి, అనుజాననత్థంయేవ దస్సేతి. అడ్ఢయోగాదీనం విసుం గహితత్తా విహారసద్దేన పారిసేసతో అవసేసావాసోవ గహేతబ్బోతి ఆహ “అడ్ఢయోగాదిముత్తకో అవసేసావాసో”తి. **సువణ్ణవఙ్గగేహన్తి** సువణ్ణవఙ్గఛదనేన ఛాదితం గేహం. **ఇట్ఠకాగుహాతి** ఇట్ఠకాయ కతా గుహా. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **ఆగతస్స చ అనాగతస్స చాతి** ఏత్థ చసద్దేన ద్వన్దవాక్యం దస్సేతి. ఆగచ్ఛతీతి **ఆగతో,** న ఆగతో **అనాగతో,** సఙ్ఘో. ఆగతో చ అనాగతో చ **ఆగతానాగతో,** సమాహారద్వన్దో పుంలిఙ్గో, తస్స. “అప్పటిహతచారస్సా”తి ఇమినా చతూసు దిసాసు అప్పటిహతచారో **చాతుద్దిసోతి** వచనత్థం దస్సేతి.

౨౯౫. అనుమోదనగాథాసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **ఉతువిసభాగవసేనాతి** సీతఉణ్హానం ఉతూనం విసభాగవసేన. **సంఫుసితకవాతోతి** సహ ఉదకబిన్దునా ఆగతో వాతో. ఏత్థ హి సంసద్దో సహత్థో, ఫుసితసద్దో ఉదకబిన్దువాచకో. **ఉజుకమేఘవుట్ఠియో ఏవాతి** వాతేన అపహరితత్తా ఉజుకం పతితా మేఘవుట్ఠియో ఏవ. పాళియం **తతోతి** ఏత్థ తోపచ్చయో పచ్చత్తత్థే వత్తతి. సో విహారోతి హి అత్థో. **వాళమిగాని చాతి** వాళమిగే చ. లిఙ్గవిపల్లాసో హేస. **ఏతాని సబ్బానీతి** “సీత”న్తిఆదీని సబ్బాని సత్త పదాని. **యోజేతబ్బానీతి** సో విహారో సీతం పటిహనతి…పే.… వుట్ఠియో పటిహనతీతి యోజేతబ్బానీతి అత్థో.

“విహారేనా”తి ఇమినా పాళియం **తతోతి** ఏత్థ తోపచ్చయో కత్తుత్థే హోతీతి దస్సేతి, తేన విహారేనాతి అత్థో. **పటిహఞ్ఞతీతి** పటిహనీయతి. **సుఖత్థన్తి** ఏత్థ ఉత్తరపదలోపోతి ఆహ “సుఖవిహారత్థ”న్తి. “లేణత్థఞ్చ సుఖత్థఞ్చా”తి పదద్వయం “హోతీ”తి పాఠసేసేన యోజేతబ్బం. విహారదానం లేణత్థఞ్చ సుఖత్థఞ్చ హోతీతి హి అత్థో. **ఇదన్తి** అయం అధిప్పాయో. **వుత్తన్తి** వుత్తో. విహారదానం సుఖత్థఞ్చ హోతీతి యోజనా. ఝాయితుం విపస్సితుఞ్చ యం సుఖం అత్థీతి సమ్బన్ధో. **తదత్థన్తి** తస్స సుఖస్స అత్థాయ. **పరపదేనపీతి** “ఝాయితుఞ్చ విపస్సితు”న్తి పదద్వయతో పరం ఠితేన “విహారదాన”న్తి పదేనపి. **ఇధాతి** ఇమస్మిం విహారే. **విహారదానన్తి** విహారస్స దానం, దాతబ్బవిహారం వా, వణ్ణితన్తి సమ్బన్ధో. **వుత్తన్తి** సంయుత్తనికాయే వుత్తం. సాధకపాళియం యో ఉపస్సయం దదాతి, సో చ **సబ్బదదో** సబ్బేసం బలాదీనం దదో హోతీతి యోజనా. **సో చాతి** ఏత్థ చసద్దో అవధారణత్థో. సో ఏవాతి హి అత్థో.

“విహారే”తి ఇమినా **వాసయేత్థాతి** ఏత్థ ఏతసద్దస్స విసయం దస్సేతి. **వాసయేతి** వాసేయ్య. **తేసం అన్నఞ్చాతి** ఏత్థ “తేస”న్తి పదం “అనుచ్ఛవియ”న్తి పాఠసేసేన యోజేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ “తేసం అనుచ్ఛవియ”న్తి. తత్థ అనుచ్ఛవియం అన్నఞ్చ అనుచ్ఛవియాని వత్థాని చాతి యోజనా. అథ వా **తేసన్తి** భుమ్మత్థే సమ్పదానవచనన్తి దస్సేన్తో ఆహ “తేసూ”తి,

భిక్ఖూసూతి అత్థో. **ఉజుభూతేసూ**తి ఏత్థ సమ్పదానత్థే భుమ్మవచనం కత్వా ఉజుభూతానం తేసం భిక్ఖూనం దదేయ్యాతి అత్థోపి యుజ్జతేవ. "అకుటిలచిత్తేసూ"తి ఇమినా "ఉజుభూతేసూ"తి ఏత్థ ఉజుసద్దస్స అకుటిలత్థఞ్చ భూతసద్దేన బాహిరత్థసమాసఞ్చ దస్సేతి. ఉజుభూతం చిత్తమేతేసన్తి **ఉజుభూతా**తి వచనత్థో కాతబ్బో. **నిదహేయ్యా**తి నిఖణిత్వా ఠపేయ్య. "న చిత్తపసాదం విరాధేత్వా"తి ఇమినా **విప్పసన్నేన చేతసా**తి ఏత్థ ఏవత్థఫలం వా అఞ్ఞత్థాపోహనం వా దస్సేతి. **హీ**తి ఫలజోతకో. ఏవం విప్పసన్నచిత్తస్స తస్స విహారదాయకస్స తే భిక్ఖూ ధమ్మం దేసేన్తీతి యోజనా.

౨౯౬. **ఆవిఞ్ఛనఛిద్ద**న్తి అఙ్గులిం అవ పవేసేత్వా అఞ్ఛతి ఆకడ్ఢతి ఏత్థ, ఏతేనాతి వా **ఆవిఞ్ఛనం.** అవపుబ్బో అఛిధాతు, ఉపసగ్గఅకారస్స దీఘం కత్వా, ధాతుఅకారస్స చ ఇకారం కత్వా "ఆవిఞ్ఛన"న్తి వుత్తం, తమేవ ఛిద్దం ఆవిఞ్ఛనఛిద్దం. **ఆవిఞ్ఛనరజ్జు**న్తి కవాటచ్ఛిద్దే అవ పవేసేత్వా అఞ్ఛతి ఆకడ్ఢతి ఇమాయాతి **ఆవిఞ్ఛనా,** సాయేవ రజ్జూతి ఆవిఞ్ఛనరజ్జు. కాచి రజ్జు న న వట్టతీతి యోజనా. అథ వా న వట్టతి న హోతి, వట్టతియేవాతి యోజనా. **తీణి తాలానీ**తి ఏత్థ తాలసద్దో కుఞ్చికాపరియాయోతి ఆహ "తిస్సో కుఞ్చికాయో"తి. ఇమినా తాలసద్దస్స రుక్ఖతూరియవిసేసే నివత్తేతి. **యం యన్తి** ఉపకరణం. **తస్సా**తి యన్తకస్స. **వేదికావాతపాన**న్తి వాతం పివతి అనేనాతి **వాతపానం,** వేదికాయ కతం వాతపానం వేదికావాతపానం. **చక్కలిక**న్తి ఏత్థ చక్కాకారేన అలతి పవత్తతీతి **చక్కలం,** చోళకపాదపుఞ్ఛనం. తేన బన్ధితబ్బన్తి **చక్కలిక**న్తి దస్సేన్తో ఆహ "చోళకపాదపుఞ్ఛనం బన్ధితు"న్తి. "వాతపానప్పమాణేన భిసిం కత్వా"తి ఇమినా వాతపానపమాణేన కతా భిసి **వాతపానభిసీ**తి వచనత్థం దస్సేతి.

౨౯౭. "ఉచ్చకమ్పి ఆసన్దిక"న్తి వచనతో వట్టతీతి వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో. ఏకతోభాగేన దీఘపీఠం అట్ఠఙ్గులపాదకమేవ వట్టతీతి యోజనా. తతో అధికం న వట్టతీతి అధిప్పాయో. **పమాణాతిక్కన్తోపీ**తి పిసద్దో పమాణయుత్తో పన పగేవాతి దస్సేతి. **సత్తఙ్గో**తి తీసు దిసాసు అపస్సయో, చత్తారో పాదాతి సత్త అఙ్గాని ఏతస్సాతి సత్తఙ్గో. **అయమ్పీ**తి పిసద్దో ఆసన్దికం అపేక్ఖతి. ఏళకపాదపీఠం నామ వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. ఏళకస్స పాదో వియ పాదో ఏత్థాతి **ఏళకపాదం,** తమేవ పీఠం **ఏళకపాదపీఠం. ఆమలకవణ్ణికపీఠ**న్తి ఆమలకాయ వణ్ణో సణ్ఠానో ఆమలకవణ్ణో, తేన యోజితం ఆమలకవణ్ణికం, తదేవ పీఠం ఆమలకవణ్ణికపీఠం. "ఆకారేనా"తి ఇమినా వణ్ణసద్దస్స సణ్ఠానత్థం దస్సేతి. **ఇమానీ**తి పీఠాని. **ఏత్థా**తి పీఠే. **ముఞ్చపబ్బజమయ**న్తి ముఞ్జేన చ పబ్బజేన చ కతం.

మనుస్సానన్తి వడ్ఢకీమనుస్సానం. **ఛవిసంరక్ఖనత్థాయా**తి ఛవియా వినాసనతో సుట్ఠు రక్ఖనత్థాయ. **సిమ్బలిరుక్ఖాదీన**న్తిఆదిసద్దేన తూలనిబ్బత్తకే సబ్బరుక్ఖే సఙ్గణ్హాతి. **ఖీరవల్లిఆదీన**న్తిఆదిసద్దేన తూలనిబ్బత్తకా సబ్బా లతాయో సఙ్గణ్హాతి. **పోటకీతిణాదీన**న్తిఆదిసద్దేన తూలనిబ్బత్తకా సబ్బా తిణజాతియో సఙ్గణ్హాతి. **తీహీ**తి రుక్ఖలతాపోటకీహి. నను భూతగామానం అనేకత్తా ఏతేహి తీహి ముత్తో భూతగామో అత్థి, కస్మా పన సబ్బభూతగామా సఙ్గహితా హోన్తీతి ఆహ "రుక్ఖవల్లితిణజాతియో హీ"తిఆది. తత్థ హి యస్మా నత్థి, తస్మా సఙ్గహితా హోన్తీతి యోజనా. **తస్మా**తి యస్మా నత్థి, తస్మా. సబ్బమ్పి ఏతం తూలన్తి యోజనా. బిబ్బోహనే లోమమ్పి వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **లోమమ్పీ**తి పిసద్దేన తూలం అపేక్ఖతి. **యంకిఞ్చి పుప్ఫ**న్తి సబ్బం పుప్ఫం. పత్తం పాపుణిత్వా సుద్ధం తమాలపత్తమేవ న వట్టతి, అవసేసం సబ్బం పత్తం సుద్ధమ్పి వట్టతీతి అధిప్పాయో. **పఞ్చవిధ**న్తి ఉణ్ణచోళవాకతిణపణ్ణవసేన పఞ్చపకారం.

"ఉపడ్ఢకాయపమాణానీ"తి ఇమినా **అడ్ఢకాయికానీ**తి ఏత్థ అడ్ఢస్స కాయస్స పమాణేన కతాని **అడ్ఢకాయికానీ**తి అత్థం దస్సేతి. యేసు బిబ్బోహనేసు కటితో పట్ఠాయ యావ సీసం ఉపదహన్తి, తాని బిబ్బోహనాని అడ్ఢకాయికాని నామాతి

యోజనా. **యస్సాతి** బిబ్బోహనస్స. విత్థారతో ముట్ఠిరతనం హోతీతి సమ్బన్ధో. ఇమినా యత్థ సహ గీవాయ సకలం సీసం ఠపేతుం సక్కా, తస్స ముట్ఠిరతనం విత్థారపమాణన్తి దస్సేతి. "తీసు కణ్ణేసు ద్విన్నం కణ్ణాన"న్తి ఇదం బిబ్బోహనస్స ఉభోసు అన్తేసు ఠపేతబ్బచోళపమాణం సన్ధాయ వుత్తం. ఇదం పన బిబ్బోహనస్స ఉభోసు అన్తేసు ఠపితచోళస్స కోటియా కోటిం ఆహచ్చ ద్విగుణం కతం తికణ్ణం హోతి, తేసు తీసు కణ్ణేసు ద్విన్నం కణ్ణానమన్తరం విదత్థి చతురఙ్గులం హోతి, మజ్ఝట్ఠానం కోటితో కోటిమాహచ్చ ముట్ఠిరతనం హోతి, ఇదం పన బిబ్బోహనం తికణ్ణం హోతి. వట్టం వా చతురస్సాదిం వా కత్వా సిబ్బితం యథా కోటితో కోటి విత్థారతో పుథులట్ఠానం ముట్ఠిరతనం హోతి, ఏవం సిబ్బితబ్బం. ఇతో అధికం న వట్టతి, ఊనం పన వట్టతియేవ. **సీసూపధానన్తి** సీసం ఉపదహన్తి ఠపేన్తి ఏత్థాతి సీసూపధానం. **బిబ్బోహనానీతి** విసేసేన, విసేసం వా సుఖం వహన్తీతి బిబ్బోహనాని. **ఉపరీతి** బిబ్బోహనానం ఉపరి. యాని పన కప్పియతూలాని సన్తీతి యోజనా. **మహన్తమ్పీతి** పిసద్దో ఖుద్దకం పన పగేవాతి దస్సేతి. వినయధరఉపతిస్సత్థేరో పన ఆహాతి సమ్బన్ధో. "వినయధర" ఇతి పదేన ఫుస్సదేవత్థేరతో విసేసం దస్సేతి. **అకప్పియతూలం వాతి** భిసియం అకప్పియతూలం వా. బిబ్బోహనే హి అకప్పియతూలం నామ నత్థి.

పఞ్చభిసియోతి ఏత్థ వాక్యభావఞ్చ అసమాహారదిగుభావఞ్చ పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "పఞ్చహి ఉణ్ణాదీహి పూరితా భిసియో"తి. ఇమినా పఞ్చహి ఉణ్ణాదీహి పూరితా భిసియో పఞ్చభిసియోతి వచనత్థం దస్సేతి. అత్థతో పన వాక్యమ్పి అసమాహారదిగుపి యుజ్జతేవ. కస్మా పఞ్చగణనా హోతీతి ఆహ "తూలగణనాయ హీ"తిఆది. **హి** యస్మా తూలగణనాయ ఏతాసం గణనా వుత్తా, తస్మా పఞ్చభిసియో హోన్తీతి యోజనా. **తత్థాతి** ఉణ్ణాదీసు పఞ్చసు. ఉణ్ణగ్గహణేన గహితన్తి సమ్బన్ధో. **కమ్బలమేవాతి** ఉణ్ణామయం కమ్బలమేవ. ఉణ్ణాయ, ఉణ్ణం వా పక్ఖిపిత్వా కతా భిసి **ఉణ్ణాభిసి**. ఏసేవ నయో **చోళభిసిఆదీసు**.

పమాణనియమోతి ఏత్తకా పమాణాతి పమాణస్స నియమో. మఞ్చే అత్థరితబ్బా భిసి **మఞ్చభిసి. ఏతాసన్తి** మఞ్చభిసిఆదీనం. యం ఏతం తూలన్తి యోజనా. **సూరకేపీతి** చమ్మమయభిసియమ్పి. **ఏతేనాతి** కురున్దియం వుత్తవచనేన సిద్ధం హోతీతి సమ్బన్ధో.

మఞ్చభిసిన్తి మఞ్చే అత్థరితబ్బం భిసిం. "అత్థరణత్థాయ సంహరన్తీతి యుజ్జతీ"తి ఇమినా "అత్థరన్తీ"తి ఏత్థ కారియూపచారేన అత్థో గహేతబ్బోతి దస్సేతి. అత్థరణాయ హి సంహరణం కారణం నామ, అత్థరణం కారియం నామ. **ఉపరీతి** భిసిఛవియా ఉపరి. **ఫుసితానీతి** బిన్దూని. **భిత్తికమ్మన్తి** భిత్తియం నానావణ్ణేహి రాజికరణం వియ కత్తబ్బం కమ్మం.

౨౮౮. "**ఇక్కాస**"న్తి నామం నియ్యాససిలేసానం నామన్తి ఆహ "రుక్ఖనియ్యాసం వా సిలేసం వా"తి. "కుణ్డకమిస్సకమత్తిక"న్తి ఇమినా కుణ్డకేన మిస్సకా మత్తికా **కుణ్డకమత్తికాతి** వచనత్థం దస్సేతి. **సాసపపిట్ఠన్తి** సాసపచుణ్ణం. "బిన్దు బిన్దు హుత్వా"తి ఇమినా **అచ్ఛుస్సన్నం హోతీతి** ఏత్థ కారణూపచారం దస్సేతి. అచ్ఛుస్సన్నఞ్హి కారణం హోతి, "బిన్దు బిన్దు హుత్వా"తి ఠానం కారియం హోతి. "పుఞ్ఛితు"న్తి సోధేతుం. **గణ్డుప్పాదగూథమత్తికన్తి** మహిలతాయ గూథమయం మత్తికం. ఇమినా **లణ్డమత్తికన్తి** ఏత్థ లణ్డసద్దో గూథపరియాయోతి దస్సేతి.

౨౮౯. **న భిక్ఖవే పటిభానచిత్తన్తి** ఏత్థ "ఇత్థిరూపకం పురిసరూపక"న్తి పాళియం వుత్తత్తా కిం ఇత్థిపురిసరూపమేవ న వట్టతీతి ఆహ "న కేవల"న్తిఆది. తిరచ్ఛానరూపమ్పి కాతుం వా "కరోహీ"తి వత్తుం వా న వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **ద్వారపాలన్తి**

ద్వారపాలరూపం. **పసాదనీయానీ**తి పసాదేతబ్బాని, పసాదేతుం అరహానీతి అత్థో.

౩౦౦. **ఏకఙ్గణా**తి అవిహారట్ఠానేన సమానభూమిభాగా. **ముణ్డచ్ఛదనగబ్భో**తి ముణ్డేన ఛాదేతబ్బో గబ్భో.

తత్థాతి విజ్ఝితబ్బరుక్ఖే. "కత"న్తి ఇమినా **కులఙ్కపాదక**న్తి ఏత్థ ణికపచ్చయస్స అత్థం దస్సేతి. తం ఆహరిమం భిత్తిపాదం పతిట్ఠాపేతున్తి సమ్బన్ధో. **వస్సపరిత్తాణత్థ**న్తి వస్సోదకపరిత్తాణత్థం. "మద్దితమత్తిక"న్తి ఇమినా **ఉద్దసుధ**న్తి ఏత్థ సుధాసద్దస్స లేపనసుధం దస్సేతి, భోజనసుధం నివత్తేతి.

పముఖన్తి విహారస్స పముఖం. **య**న్తి పదేసం, హనన్తీతి సమ్బన్ధో. తస్స కతపదేసస్సాతి యోజనా. "**పఘాన"న్తిపి వుచ్చతీ**తి దీఘవసేన "పఘాన"న్తిపి వుచ్చతి. ఇమినా పురిమపాఠే రస్సభావం దీపేతి. "**పకుట్ట"న్తిపి పాఠో**తి ససంయోగవసేన "పకుట్ట"న్తిపి పాఠో. ఇమినా పురిమపాఠే నిసంయోగభావం దస్సేతి. **వంస**న్తి వేళుం. **తతో**తి వంసతో. "ఓసారేత్వా కత"న్తి ఇమినా ఓసారేత్వా కతం **ఓసారక**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. "ఛదనపముఖ"న్తి ఇమినా ణికపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **చక్కలయుత్తో**తి చక్కలేన యుత్తో.

౩౦౧. **పానీయదానభాజన**న్తి పానీయం దేతి అనేనాతి పానీయదానం, తమేవ భాజనం పానీయదానభాజనం. "ఉళుఙ్కో చ థాలకఞ్చా"తి ఇమినా ద్వే పానీయసఙ్ఖస్స అనులోమానీతి యోజనా.

౩౦౩. **ద్వారథకనక**న్తి ద్వారం థకేతి అనేనాతి ద్వారథకనకం. గామద్వారేసు ద్వారథకనకం వియ చక్కలయుత్తం ద్వారథకనకన్తి యోజనా.

౩౦౫. **అస్సతరిరథా**తి అస్సానం విసేసేన, అతిసయేన వాతి **అస్సతరో,** అథ వా పకతిఅస్సే తరతి అతిక్కమతీతి అస్సతరో, సో ఏతేసు రథేసు యుజ్జితబ్బోతి అస్సతరీ, తేయేవ రథాతి అస్సతరిరథాతి దస్సేన్తో ఆహ "అస్సతరయుత్తా రథా అస్సతరిరథా"తి. తత్థ "అస్సతరయుత్తా"తి ఇమినా "**అస్సతరీ**"తి పదస్స అస్సత్థితద్ధితం దస్సేతి. **ఆముత్తమణికుణ్డలా**తి పదస్స "సతం కఞ్ఞా సహస్సానీ"తి పదేన సమ్బన్ధితబ్బత్తా వుత్తం "ఆముత్తమణికుణ్డలానీ"తి. ఇమినా నికారస్స ఆకారో హోతీతి దస్సేతి. కణ్ణేసు ఆముత్తం మణికుణ్డలం ఏతాసన్తి **ఆముత్తమణికుణ్డలా** కఞ్ఞాయో.

ఖన్ధపరినిబ్బానేన పరినిబ్బుతోతి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "కిలేసపరినిబ్బానేన పరినిబ్బుతో"తి. **సీతిభూతో**తి ఏత్థ కిలేసాతపానం అభావేనేవ సీతిభూతో, న అఞ్ఞేసన్తి ఆహ "కిలేసాతపాభావేనా"తి. "కిలేసూపధిఅభావేనా"తి ఇమినా **నిరుపధీ**తి ఏత్థ ఖన్ధూపధిఅభిసఙ్ఖారూపధిఅభావేనాతి అత్థం పటిక్ఖిపతి.

ఆసత్తియోతి ఏత్థ పునప్పునం విసయేసు, భవేసు వా సజ్జన్తీతి ఆసత్తియోతి దస్సేన్తో ఆహ "రూపాదీసూ"తిఆది. **పత్థనాయో**తి తణ్హాయో. ఇమినా ఆసత్తీనం సరూపం దస్సేతి. "ఛిన్దిత్వా"తి ఇమినా **ఛేత్వా**తి ఏత్థ ఛేధాతుయా ఛేదనత్థం దస్సేతి. **వినేయ్యహదయే దర**న్తి ఏత్థ "వినేయ్యా"తి పదస్స త్వాపచ్చయన్తభావఞ్చ హదయసద్దస్స చిత్తవాచకభావఞ్చ దరథసరూపఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ "చిత్తే కిలేసదరథం వినేత్వా"తి. తత్థ "చిత్తే"తి ఇమినా హదయసద్దస్సత్థం దస్సేతి, "కిలేస" ఇతి పదేన దరథసరూపం, "వినేత్వా"తి ఇమినా త్వాపచ్చయన్తభావం దస్సేతి. **వయకరణ**న్తి పరిబ్బయమూలం. తఞ్హి

వయం కరియతి అనేనాతి వయకరణన్తి వుచ్చతి. ఇమినా వయస్స కరణం వయాయికం, కరణత్థే ఆయికపచ్చయో, వయాయికమేవ **వేయ్యాయిక**న్తి అత్థం దస్సేతి.

౩౦౭. ఆదేయ్యవాచోతి ఏత్థ ఆదియితబ్బాతి **ఆదేయ్యా,** సా వాచా ఏతస్సాతి ఆదేయ్యవాచోతి దస్సేన్తో ఆహ "తస్స వచన"న్తిఆది. తత్థ **తస్సా**తి అనాథపిణ్డికస్స. **సధనా**తి సంవిజ్జమాన ధనా, అత్తనో వా ధనవన్తో. **మన్దధనా**తి అప్పధనా. **అదాసీ**తి అనాథపిణ్డికో అదాసి. **ఇతీ**తి ఏవం, దత్వా కత్వాతి సమ్బన్ధో. **నో**తి అనాథపిణ్డికో, అగమాసీతి సమ్బన్ధో.

కహాపణే సన్థరీతి సమ్బన్ధో. కోటియా కరణభూతాయ, ఆధారభూతాయ వా. **పటిపాతేత్వా**తి పటిహనాపేత్వా . తత్థ తస్మిం ఠానే యే రుక్ఖా వా యా పోక్ఖరణియో వా తిట్ఠన్తీతి యోజనా. **తేస**న్తి తాసం రుక్ఖపోక్ఖరణీనం. సామఞ్ఞత్థే అపేక్ఖిత్వా పుల్లిఙ్గవసేన వుత్తం. **పరిక్ఖేపపమాణ**న్తి పరిణాహస్స పమాణం. **అస్సా**తి అనాథపిణ్డికస్స.

ఏవం బహుధనం చజన్తస్సాపి గహపతినోతి యోజనా. **కోట్ఠకం మాపేసీ**తి ఏత్థ అఞ్ఞే కోట్ఠకే పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "ద్వారకోట్ఠకపాసాద"న్తి.

విహారాదయోతి ఏత్థ ఆదిసద్దేన పాళియం ఆగతే పరివేణాదయో చుద్దస ఉపకరణే సఙ్గణ్హాతి. అమ్హాకం భగవతో విహారకారాపనపసఙ్గేన సత్తన్నమ్పి బుద్ధానం విహారకారాపనం దస్సేన్తో ఆహ "విపస్సిస్సా"తిఆది. తత్థ విపస్సిస్స భగవతో విహారం (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౨) కారాపేసీతి సమ్బన్ధో. తిగావుతప్పమాణం భూమిం సువణ్ణయట్ఠిసన్థరేన కిణిత్వా విహారం కారాపేసీతి యోజనా. ఏసేవ నయో పరతోపి. అట్ఠకరీసప్పమాణా భూమి ఉసభేన దసఉసభప్పమాణా యట్ఠియా ద్విసతయట్ఠిప్పమాణా హోతీతి దట్ఠబ్బం. "ఏవం అనుపుబ్బేన పరిహాయన్తీ"తి వత్వా సబ్బజనం సంవేజేన్తో ఆహ "సమ్పత్తియో హీ"తిఆది. తత్థ యస్మా సమ్పత్తియో పరిహాయన్తి, తస్మా అలమేవ సబ్బసమ్పత్తీసు విరజ్జితుం, అలం ఏవ సబ్బసమ్పత్తీహి విముచ్చితున్తి యోజనా. "సబ్బసమ్పత్తీసూ"తి పదఞ్హి "విముచ్చితు"న్తి పదేన విభత్తిపరిణామం కత్వా సమ్బన్ధితబ్బం.

౩౦౮. ఖణ్డఫుల్లసద్దానం అధికరణభావం దస్సేన్తో ఆహ "ఖణ్డన్తి ఛిన్నోకాసో. ఫుల్లన్తి ఫలితోకాసో"తి. తత్థ "ఛిన్నోకాసో"తి ఇమినా ఖణ్డతి ఛిజ్జతి ఏత్థాతి **ఖణ్డ**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. "ఫలితోకాసో"తి ఇమినా ఫుల్లతి ఫలతి ఏత్థాతి **ఫుల్ల**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. **పటిసఙ్ఖరిస్సతీ**తి ఏత్థ పాటిసద్దస్స పాకతికత్థభావం, సఙ్ఖరిస్సతిసద్దస్స చ కరధాతుయా నిప్ఫన్నభావం దస్సేతుం వుత్తం "పాకతికం కరియతీ"తి.

౩౧౦. థేరోతి సారిపుత్తత్థేరో, ఆగచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **ఇద**న్తి గిలానపటిజగ్గనాది. **అస్సా**తి థేరస్స. **అగ్గాసన**న్తిఆదీసు అగ్గసద్దో పఠమత్థోపి ఉత్తమత్థోపి యుజ్జతి. తేన వుత్తం "థేరాసన"న్తిఆది. **అన్తరా సత్థీన**న్తి ఏత్థ **అన్తరా**తి భుమ్మత్థే నిస్సక్కవచనం. సత్థిసద్దో చ ఊరుసఙ్ఖాతో పాదవాచకోతి ఆహ "చతున్నం పాదానం అన్తరే"తి.

౩౧౨. పతిట్ఠాపేసీతి ఏత్థ కం వయం కత్వా పతిట్ఠాపేసీతి ఆహ "అట్ఠారసకోటిపరిచ్చాగం కత్వా"తి. **ఏవ**న్తిఆది నిగమనం.

ఆసనప్పటిబాహనాదికథా

౩౧౬. **విప్పకతభోజనేనాతి** ఏత్థ విప్పకతసద్దో అనిట్ఠితపరియాయోతి ఆహ "అనిట్ఠితే భోజనే"తి. పకిరియిత్థ, పకిరియిస్సతేతి వా **పకతం,** న పకతం **విప్పకత**న్తి విగ్గహో కాతబ్బో, అత్థతో పన "కరియమానో అనిట్ఠితో"తి వుత్తం హోతి. **ఏత్థాతి** ఠానే. **అతిసమీప**న్తి భుఞ్జమానస్స భిక్ఖుస్స అతిఆసన్నం. **తస్సాతి** భుఞ్జమానస్స భిక్ఖుస్స. **పివిత్వా వాతి** యాగుం పివిత్వా వా. **ఖాదిత్వా వాతి** ఖజ్జకం ఖాదిత్వా వా. **రిత్తహత్థమ్పీ**తి తుచ్ఛహత్థమ్పి. పిసద్దేన ఆమిసహత్థం పన పగేవాతి దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **సో**తి రిత్తహత్థో భిక్ఖు.

ఆపత్తిన్తి దుక్కటాపత్తిం. **య**న్తి విప్పకతభోజనం భిక్ఖుం. **సో**తి పచ్ఛా ఆగతో భిక్ఖు. **అయఞ్చ భిక్ఖూతి** విప్పకతభోజనో అయఞ్చ భిక్ఖు. **తేనాతి** విప్పకతభోజనేన నవకేన వా వుడ్ఢతరేన వా భిక్ఖునా. కిం నవకేన వుడ్ఢతరం ఆణాపేతుం వట్టతీతి ఆహ "వుడ్ఢతరం హీ"తిఆది. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **సో**తి వుడ్ఢతరో భిక్ఖు. **తతో**తి ఉదకం ఆహరాపేతుం ఆణత్తితో. **య**న్తి కమ్మం.

యోతి భిక్ఖు. "ఏవరూపస్సా"తి పదేన తస్స నియమనం వేదితబ్బం. కాసస్స ఖేళమల్లకం ఠపేతబ్బం. భగన్దరఅతిసారానం వచ్చకపాలం ఠపేతబ్బం . అఞ్ఞేసం అఞ్ఞాని ఠపేతబ్బాని హోన్తి. తేన వుత్తం "ఖేళ...పే.... హోన్తీ"తి. **యస్మిం**తి యస్మిం గిలానే. యోపి భేసజ్జం కరోతీతి సమ్బన్ధో. **లేసకప్పేనాతి** ఏత్థ లేసకప్పసద్దానం అత్థతో ఏకత్తా వుత్తం "అప్పకేన సీసాబాధాదిమత్తేనా"తి. **భిక్ఖూ గణేత్వా**తి ఏత్థ గణం ఇత్వాతి దస్సేన్తో ఆహ "పరిచ్ఛేదం ఇత్వా"తి. తత్థ "పరిచ్ఛేద"న్తి ఇమినా గణసద్దస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. "ఇత్వా"తి ఇమినా ఇధాతుయా అత్థం దస్సేతి.

సేనాసనగ్గాహకథా

౩౧౮. **సేయ్యా**తి కాయపసారణసఙ్ఖాతం సయనకిరియం పటిక్ఖిపిత్వా సేనాసనసఙ్ఖాతం సేయ్యం దస్సేన్తో ఆహ "మఞ్చట్ఠానానీ"తి. "సేయ్యాపరిచ్ఛేదేనా"తి ఇమినా **సేయ్యగ్గేనాతి** ఏత్థ అగ్గసద్దస్స పూజనత్థం పటిక్ఖిపిత్వా పరిచ్ఛేదనత్థం దీపేతి. ఏత్థ చ అగ్గసద్దస్స చతుత్థక్ఖరేన యుత్తభావో హేట్ఠా సముచ్చయక్ఖన్ధకవణ్ణనా (చూళవ. అట్ఠ. ౧౦౨) యోజనాయ వుత్తోయేవ. **కాల**న్తి సేయ్యాపటిగ్గహణస్స కాలం. **గాహియమానాతి** గాహాపియమానా. "అతిరేకాని అహేసు"న్తి ఇమినా **ఉస్సారయింసూతి** ఏత్థ ఉద్ధం సారయింసు గచ్ఛింసు పవత్తింసూతి అత్థం దస్సేతి. **అతిరేకానీ**తి చ భిక్ఖుపరిచ్ఛేదతో సేయ్యాపరిచ్ఛేదాని అతిరేకాని. **అనుభాగ**న్తి ఏత్థ అను పచ్ఛా దాతబ్బో భాగో అనుభాగోతి దస్సేన్తో ఆహ "పున అపరమ్పి భాగం దాతు"న్తి. **అతిమన్దేసూతి**ఆదివచనేన కిఞ్చిమన్దేసు భిక్ఖూసు ఏకేకస్స భిక్ఖునో ద్వే తిస్సో సేయ్యా దాతబ్బా. యతో కిఞ్చిమన్దేసు భిక్ఖూసు ద్వే తయో విహారా దాతబ్బాతి అత్థోపి గహేతబ్బో. **తత్థాతి** "న అకామా దాతబ్బో"తి వచనే. అనుభాగే గహితేతి యోజనా. యేన అనుభాగో చ పఠమభాగో చ గహితో, సో భిక్ఖూతి యోజనా.

"ఉపచారసీమతో బహీ"తి ఇమినా **నిస్సీమేతి** ఏత్థ సీమతో బహి నిక్ఖన్తం, నిసిన్నం వా నిస్సీమన్తి అత్థం దస్సేతి. ఉపచారసీమాయ ఆవాసవడ్ఢనవసేన అతివిత్థారత్తా వుత్తం "దూరే ఠితస్సాపీ"తి. **ఉతుకాలేపీ**తి హేమన్తగిమ్హకాలేపి. తస్మిఞ్హి కాలే సీతఉణ్హఉతు తిఖిణో హోతి, తస్మా తస్సేవ విసేసేన ఉతుకాలోతి నామం పాకటం హోతి. తేన వుత్తం "హేమన్తగిమ్హకాలేపీ"తి. పిసద్దేన వస్సకాలం అపేక్ఖతి. పురిమవస్సూపనాయికదివసే గాహో **పురిమకో,** పచ్ఛిమవస్సూపనాయికదివసే గాహో **పచ్ఛిమకో.**

అన్తరా ద్వీహి వస్సూపనాయికదివసేహి ముత్తే కాలే గాహో **అన్తరాముత్తకో. ఏకస్మిం విహారేతి** ఏకిస్సం విహారసీమాయం. **సేనాసనసామికాతి** సేనాసనదాయకా, దేన్తీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** సేనాసనం. ఆవాసికా న ఓలోకేన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** సేనాసనే. **పలుజ్జన్తమ్పీతి** వినస్సన్తమ్పి. భగవా ఆహాతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** సేనాసనస్స. **అపరజ్జూతి** అపరస్మిం అహని అపరజ్జు. **గతాయాతి** అతిక్కమితాయ. **పవారణాయ గతాయ** పవారణదివసే అతిక్కమితే సతి అపరజ్జు అన్తరాముత్తకో గాహేతబ్బోతి యోజనా.

తన్తి అన్తరాముత్తకం. **గాహేన్తేనాతి** గాహాపేన్తేన. **తేనాతి** గణ్హన్తేన. **అట్ఠమాసేతి** చత్తారో హేమన్తమాసే, చత్తారో చ గిమ్హమాసేతి అట్ఠమాసే. కదాచి పఞ్చ గిమ్హమాసేతి నవమాసే వా. **ఖణ్డం వాతి** ఛిన్నట్ఠానం వా. **ఫుల్లం వాతి** ఫలితట్ఠానం వా. **పటిసఙ్ఖరితబ్బన్తి** పాకతికం కాతబ్బం. **దివసం ఖేపేత్వాతి** పరివేణే దివసం ఖేపేత్వా. **తత్థాతి** గహితసేనాసనే. **రత్తిన్దివన్తి** రత్తి చ దివో చ రత్తిన్దివం, సమాహారద్వన్దో, అచ్చన్తసంయోగే చేతం ఉపయోగవచనం. **న లబ్భతీతి** సఙ్ఘత్థేరేన న లబ్భతి. **ఇదన్తి** సేనాసనం.

అన్తరాముత్తకగాహేన అగాహేతబ్బసేనాసనం దస్సేన్తో ఆహ "యస్మిం పనా"తిఆది. **తేమాసచ్చయేన తేమాసచ్చయేనాతి** తిణ్ణం మాసానం అతిక్కమేన తిణ్ణం మాసానం అతిక్కమేన. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **యస్మిం పనాతి** సేనాసనే పన. **సకిదేవాతి** ఏకవారమేవ. **అయన్తి** ఏసా కథా.

తత్థాతి దువిధేసు సేనాసనగ్గాహేసు. **ఉతుకాలన్తి** ఉతుకాలే ఆగచ్ఛన్తీతి సమ్బన్ధో. తేసం తదావ దాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **అకాలో నామాతి** ఉట్ఠాపనస్స అకాలో నామ నత్థి. ఏకం వా మఞ్చట్ఠానం వా రపేతబ్బన్తి యోజనా. ఏకో వా థేరో ఆగచ్ఛతీతి యోజనా. **ఉబ్భణ్డికాతి** ఉక్ఖిత్తభణ్డికా.

బహూసూతి తయో ఆదిం కత్వా బహూసు భిక్ఖూసు. **పహోతీతి** ఏకేకస్స భిక్ఖుస్స పహోతి. **తత్థాతి** పరివేణే. **తస్సేవాతి** పరివేణసామికస్సేవ. **ఏవం అపహోన్తేసూతి** ఏవం పరివేణగ్ఘేన అపహోన్తేసు. **పాసాదగ్ఘేనాతి** విహారసఙ్ఖాతస్స పాసాదస్స పరిచ్ఛేదేన. **ఓవరకగ్ఘేనాతి** గబ్భస్స పరిచ్ఛేదేన. **సేయ్యగ్ఘేనాతి** చతుపఞ్చహత్థప్పమాణాయ సేయ్యాయ పరిచ్ఛేదేన. **మఞ్చట్ఠానేనాతి** ద్విహత్థవిత్థారస్స చతుహత్థఆయామస్స మఞ్చస్స ఠానేన. ఏకమఞ్చట్ఠానస్స ద్విన్నం పీఠకానం ఠానత్తా వుత్తం "ఏకపీఠకట్ఠానవసేనా"తి. ఇదం నిసీదితుం సక్కుణేయ్యవసేన వుత్తం. సచే న సక్కా నిసీదితుం, న దాతబ్బం. తేన వుత్తం "భిక్ఖునో పన ఠితోకాసమత్తం న గాహేతబ్బ"న్తి. **ఏతన్తి** ఠితోకాసమత్తం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. ఏకమఞ్చట్ఠానస్స తిణ్ణం జనానం ఏకపీఠకట్ఠానభావేన అపహోన్తత్తా వుత్తం "ఏకం మఞ్చట్ఠానం వా తిణ్ణం జనానం దాతబ్బ"న్తి. **హీతి** సచ్చం. "సీతసమయే"తి ఇమినా ఉణ్హసమయేపి సబ్బదివసం అజ్ఝోకాసే వసితుం న సక్కాతి దీపేతి. పరిళాహసమయే పన సక్కా సబ్బరత్తిం అజ్ఝోకాసే వసితుం. కిఞ్చాపి సక్కా, సీతుణ్హకాలే పన న దాతబ్బత్తా పరిళాహసమయేపి న దాతబ్బన్తి వేదితబ్బం. ఏకమఞ్చట్ఠానే వా ఏకపీఠకట్ఠానే వా తిణ్ణం జనానం నిసీదనాకారం దస్సేన్తో ఆహ "మహాథేరేనా"తిఆది. తత్థ మహాథేరేన వత్తబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **నిద్దాగరుకోతి** నిద్దాయ గరుకారకో. **సీతం అనుదహతీతి** సీతం మం పీళేతి. **తేనాతి** మహాథేరేన. **దుతియత్థేరేనాపీతి** పిసద్దో మహాథేరం అపేక్ఖతి. **వుత్తనయేనేవాతి** "ఉక్కాసిత్వా"తిఆదినా వుత్తనయేనేవ. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం. జమ్బుదీపే పన ఏకచ్చే భిక్ఖూ గాహేన్తీతి సమ్బన్ధో. కిఞ్చిదేవ మఞ్చట్ఠానం వా పీఠట్ఠానం వాతి యోజనా. **అయన్తిఆది** పురిమవచనస్స నిగమనవసేన పచ్ఛిమవచనస్స కథనత్థాయ వుత్తవచనం.

వస్సావాసే సేనాసనగ్గాహో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **ఆగన్తుకవత్తన్తి** ఆగన్తుకస్స వత్తం. **అఞ్ఞత్థాతి** అఞ్ఞస్మిం ఠానే. గన్త్వా వసితుకామేన ఆగన్తుకేనాతి యోజనా. **వస్సూపనాయికదివసమేవాతి** వస్సం ఉపగమనదివసేయేవ. **తత్థాతి** అఞ్ఞం ఠానం. నగన్తబ్బకారణం దస్సేన్తో ఆహ "వసనట్ఠానం వా హీ"తిఆది. **హీతి** యస్మా. **తత్రాతి** అఞ్ఞస్మిం ఠానే. **తేనాతి** సమ్బాధఅసమ్పజ్జనకారణా. **తస్మాతి** యస్మా న ఫాసుం విహారేయ్య, తస్మా. **తం విహారన్తి** యస్మిం వసితుకామో, తం విహారం. **తత్థాతి** విహారే, వసన్తో సుఖం వసిస్సతీతి సమ్బన్ధో. **ఉద్దేసత్థికోతి** ఉద్దేసం అత్థికో, ఉద్దేసేన వా. **కమ్మట్ఠానసప్పాయతన్తి** కమ్మట్ఠానేన, కమ్మట్ఠానస్స వా సప్పాయభావం.

తత్థాతి అఞ్ఞవిహారం. గచ్ఛన్తేన ఘట్టేతబ్బోతి సమ్బన్ధో. ఘట్టేతబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ "న తత్థా"తిఆది. తత్థ **తత్థాతి** సకట్ఠానే. కిం న వత్తబ్బాతి ఆహ "తుమ్హే"తిఆది. సలాకభత్తాదీని వా యాగుఖజ్జకాదీని వా నత్థి న విజ్జన్తీతి యోజనా. ఉపోసథాగారస్స పరిక్ఖారోతి సమ్బన్ధో. తుమ్హాకం విహారస్స ఇదం తాళఞ్చేవ ఇమం సూచిఞ్చ సమ్పటిచ్ఛథాతి యోజనా. **గమియవత్తన్తి** గమికానం భిక్ఖూనం వత్తం. "దహరేహీ"తి పదం "ఉక్ఖిపాపేత్వా"తి చ "గాహాపేత్వా"తి చ పదద్వయే కారితకమ్మం, "పత్తచీవరభణ్డికాయో"తి పదం "ఉక్ఖిపాపేత్వా"తి పదే ధాతుకమ్మం, "తేలనాళికత్తరదణ్డాదీనీ"తి పదం "గాహాపేత్వా"తి పదే ధాతుకమ్మమేవ. **అత్తానం దస్సేన్తేనాతి** అత్తానం మనుస్సానం పకాసేన్తేన. **వితక్కన్తి** పచ్చయబాహుల్లికవితక్కం. "సపరివార"న్తి పదం "గచ్ఛన్తఞ్చా"తి పదే కిరియావిసేసనం. ఏవఞ్హి సతి సపరివారం గచ్ఛన్తఞ్చాతి సమ్బన్ధో. **"న"**న్తి పదే పన కారకవిసేసనం. ఏవఞ్హి సతి సపరివారం నం భిక్ఖున్తి సమ్బన్ధో. "దిస్వా"తి పదే చ కిరియావిసేసనమేవ. ఏవఞ్హి సతి గచ్ఛన్తఞ్చ నం భిక్ఖుం సపరివారం దిస్వాతి సమ్బన్ధో. మనుస్సా వదన్తీతి సమ్బన్ధో. **తేసూతి** మనుస్సేసు. ఏకో పణ్డితమనుస్సోతి సమ్బన్ధో. అయం కాలో వస్సూపనాయికకాలో నామాతి యోజనా. **యత్థాతి** ఠానే. **తస్సాతి** ఏకస్స పణ్డితమనుస్సస్స, వచనన్తి సమ్బన్ధో. తే మనుస్సా యాచన్తీతి సమ్బన్ధో . **అఞ్ఞత్థాతి** అఞ్ఞం ఠానం. మేజ్జన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం సినేహన్తీతి **మిత్తా**. సుఖదుక్ఖేసు అమా సహ వత్తన్తీతి **అమచ్చా**. మిత్తాయేవ అమచ్చాతి **మిత్తామచ్చా,** తే. **సమ్మన్తయిత్వాతి** సమం, సమ్మా వా మన్తయిత్వా. **ఇధేవాతి** గామే ఏవ, విహారే ఏవ వా. కస్మా సాదితుం వట్టతి, నను సబ్బమేతం అకప్పియఞ్చ సావజ్జఞ్చాతి ఆహ "సబ్బఞ్హేతం కప్పియఞ్చేవ అనవజ్జఞ్చా"తి. హి యస్మా ఏతం సబ్బం కప్పియఞ్చ అనవజ్జఞ్చ, తస్మా సబ్బం సాదితుం వట్టతీతి యోజనా. కురున్దియం పన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఉభయమ్పీతి** మహాఅట్ఠకథాకురున్దీసు వుత్తవచనవసేన ఉభయమ్పి ఏతం వచనన్తి సమ్బన్ధో.

ఆవాసికవత్తం విత్థారేన్తో ఆహ "పటికచ్చేవ హీ"తిఆది. తత్థ **పటికచ్చేవాతి** ఆగన్తుకానం ఆగతతో పఠమమేవ. **పధానఘరవిహారమగ్గోతి** పధానఘరమగ్గో చ విహారమగ్గో చ. **ముద్దవేదికాయాతి** చేతియస్స హమ్మియవేదికాయ. కస్మా ఇదమ్పి సబ్బం కాతబ్బన్తి ఆహ "వస్సం వసితుకామా హీ"తిఆది. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. వస్సం వసితుకామా సుఖం వసిస్సన్తీతి సమ్బన్ధో. కతపరికమ్మేహి ఆవాసికేహీతి సమ్బన్ధో. యతో కులతో పకతియా లబ్భతి, తస్మిం కులే వస్సావాసికం పుచ్ఛితబ్బన్తి యోజనా. **న దిన్నపుబ్బన్తి** పుబ్బే న దిన్నం. **హీతి** యస్మా. **ఉపద్దుతాతి** ఉపగన్త్వా, భుసం వా పీళితా. **తత్థాతి** మనుస్సేసు. **యేతి** మనుస్సా. **వస్సావాసికే గాహితేతి** వస్సావాసికే సేనాసనే గాహాపియమానే. **గాహితభిక్ఖూనన్తి** గాహాపితభిక్ఖూనం. **వస్సావాసికన్తి** వస్సం ఆవసన్తానం దాతబ్బం చీవరం. **గాహణకాలోతి** గాహాపనకాలో. **ఉపకట్ఠోతి** ఆసన్నో. **ఛాతకాదీహీతి** ఆదిసద్దేన రోగాదయో సఙ్గణ్హాతి. **యన్తి** చీవరం. **తతోతి** చీవరతో. **తన్తి** వచనం. **తదనురూపేనాతి** తేసం మనుస్సానం వచనస్సానురూపేన. **తేసం తేసన్తి** మనుస్సానం, వస్సావాసికం చీవరన్తి సమ్బన్ధో.

యస్సాతి భిక్ఖునో. సోతి భిక్ఖు. ఇతి వదన్తీతి యోజనా. **తన్తి** చీవరం. **పటిక్కమ్మాతి** పటిక్కమిత్వా. విహారతో అపసక్కిత్వాతి అత్థో. **తత్రాతి** గామే. **ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వాతి** కప్పియవత్థుం వా అకప్పియవత్థుం వా ఆరామికాదీనం హత్థే ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా. **విహారేతి** విహారస్స, విహారే వస్సం వసన్తస్స వా. **అపుచ్ఛిత్వాపీతి** పిసద్దేన "పుచ్ఛిత్వాపీ"తి అత్థం దస్సేతి. **తేసన్తి**కులానం. **వత్తన్తి** జగ్గనాదివత్తం. **తేసన్తి** కులానం. **ఆగతఞ్చ తన్తి** తం పంసుకూలికం ఆగతఞ్చ వదన్తీతి సమ్బన్ధో. **తేనాతి** పంసుకూలికేన. **దాతుం న ఇచ్ఛన్తీతి** సఙ్ఘస్స ఆచిక్ఖన్తేపి సఙ్ఘస్స దాతుం న ఇచ్ఛన్తి. **సభాగో భిక్ఖూతి** అత్తనా సభాగో భిక్ఖు. **ఏతన్తి** వస్సావాసికం. పంసుకూలికస్స న వట్టతి, కస్మా? గహపతిచీవరత్తా. **ఇతీతి**ఆది నిగమనం. **సద్ధాదేయ్యేతి** సద్ధాయ దాతబ్బే వస్సావాసికలాభవిసయే.

తత్రుప్పాదేతి తస్మిం విహారే ఉప్పజ్జనకలాభవిసయే. **భణ్డపటిచ్ఛాదనన్తి** పటిచ్ఛాదనచీవరభణ్డం. చీవరభణ్డమేవ హి యస్మా అనేన సరీరం పటిచ్ఛాదియతి, తస్మా భణ్డపటిచ్ఛాదనన్తి వుచ్చతి. **గాహేథాతి** భిక్ఖూహి గాహాపేథ. **గాహేతబ్బన్తి** భిక్ఖూహి గాహాపేతబ్బం. **వత్థు పనాతి** సాటకతో అఞ్ఞం కప్పియం వా అకప్పియం వా వత్థు పన. కస్మా వట్టతియేవ, నను అకప్పియవత్థు న వట్టతీతి ఆహ "కప్పియకారకానఞ్హీ"తిఆది. తత్థ **హి** యస్మా అనుఞ్ఞాతం, తస్మా వట్టతియేవాతి యోజనా. దిన్నవత్థుతో ఉప్పన్నన్తి సమ్బన్ధో.

యన్తి వత్థు దిన్నన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** కప్పియకారకానం హత్థే దిన్నవత్థూసు. **తన్తి** వత్థు ఉపనామేన్తేహీతి సమ్బన్ధో. గరుభణ్డం హోతి, గరుభణ్డత్తా అఞ్ఞేసు పచ్చయేసు న ఉపనామేతబ్బన్తి అధిప్పాయో. **పుగ్గలవసేనేవాతి** "భిక్ఖూ చీవరేన కిలమన్తి, ఏత్తకం నామ తణ్డులభాగం భిక్ఖూనం చీవరం కాతుం రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా"తిఆదినా పుగ్గలం పరామసిత్వా పుగ్గలవసేనేవ. **సఙ్ఘవసేనాతి** "సఙ్ఘో చీవరేన కిలమతీ"తిఆదినా సఙ్ఘవసేన న కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. ఏవం పుగ్గలవసేన అపలోకనకమ్మస్స అకత్తబ్బతం దస్సేత్వా ఇదాని వత్థువసేన తస్సేవ అకత్తబ్బతం దస్సేన్తో ఆహ "జాతరూపరజతవసేనాపీ"తిఆది. **కప్పియభణ్డవసేనాతి** చీవరతణ్డులేహి అవసేసస్స కప్పియభణ్డస్స వసేన. చీవరతణ్డులానఞ్హి విసుం గహితత్తా "కప్పియభణ్డవసేనా"తి ఏత్థ తేహి అవసేసో కప్పియభణ్డోవ గహేతబ్బో. **తం పనాతి** అపలోకనకమ్మం పన. కత్తబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ "ఇదానీ"తిఆది. **సుభిక్ఖన్తి** సమిద్ధభిక్ఖం. **సులభపిణ్డన్తి** సుఖేన లభపిణ్డం. ద్వీహి పదేహి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స కారణం దస్సేతి, సుభిక్ఖత్తా సులభపిణ్డం, సులభపిణ్డత్తా సుభిక్ఖన్తి వుత్తం హోతి.

ఏవం చీవరపచ్చయం సల్లక్ఖేత్వా సేనాసనం సల్లక్ఖేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **కాలేతి** గాహాపనస్స కాలే. **వుత్తన్తి** మహాఅట్ఠకథాయ వుత్తం. కస్మా ద్వే సమ్మన్నితబ్బా, నను ఏకమ్పి సమ్మన్నితుం వట్టతీతి ఆహ "ఏవఞ్హీ"తిఆది. తత్థ హి యస్మా గాహేస్సతి, తస్మా ద్వే సమ్మన్నితబ్బాతి యోజనా. ఏకేన హి సమ్ముతిలద్ధేన సక్కా పరం గాహాపేతుం, అత్తనా పన అత్తనో పాపేతుం న సక్కా, తస్మా ద్వీసు సమ్మతేసు నవకో వుడ్ఢస్స, వుడ్ఢో చ నవకస్సాతి ఉభో అఞ్ఞమఞ్ఞం గాహేస్సన్తీతి అధిప్పాయో. **సమ్మన్నితబ్బాతి** ఏకతో సమ్మన్నితబ్బా. **అట్ఠపి సోళసపీతి** ఏత్థ పిసద్దేన తతో అధికమ్పి ఏకతో సమ్మన్నితుం వట్టతీతి దీపేతి. సత్తసతికక్ఖన్ధకే ఉబ్బాహికసమ్ముతియం (చూళవ. ४५४) అట్ఠపి జనా ఏకతోవ సమ్మతాతి వచనఞ్చేత్థ సాధకం. నిగ్గహకమ్మమేవ హి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స న కరోతీతి దట్ఠబ్బం. **తేసన్తి** అట్ఠసోళసజనానం, సమ్ముతి వట్టతియేవాతి సమ్బన్ధో. కిన్తి సల్లక్ఖేతబ్బన్తి ఆహ "చేతియఘర"న్తిఆది.

ఆసనఘరన్తి పటిమాఘరం. మగ్గపోక్ఖరణీనం సమీపే కతా సాలాయో ఉపచారవసేన వుచ్చన్తి "మగ్గో"తి చ "పోక్ఖరణీ"తి చ. తా హి సాలాయో ఉపచారసీమబ్భన్తరగతే గామాభిముఖమగ్గే చ అన్తోఉపచారసీమాయం ఖణితా యత్థ కత్థచి

పోక్ఖరణియో చ కరీయన్తి, ఇతి సల్లక్ఖేతబ్బన్తి యోజనా. అసేనాసనం దస్సేత్వా సేనాసనం దస్సేన్తో ఆహ "విహారో"తిఆది. **రుక్ఖమూలన్తి** ఛన్నకవాటబద్ధరుక్ఖమూలం. ఏసేవ నయో వేళుగుమ్బేపి. గాహేన్తేన చ గాహేతబ్బానీతి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఘికో**తి తత్రుప్పాదో. **తేసూతి** ద్వీసు చీవరపచ్చయేసు. **యన్తి** చీవరపచ్చయం. **తస్సా**తి చీవరపచ్చయస్స. **ఠితికతో**తి పబన్ధవసేన ఠితట్ఠానతో. **ఇతరో**తి పఠమం గహితచీవరపచ్చయతో ఇతరో.

అప్పతాయాతి అప్పభావతో, గాహియమానేతి సమ్బన్ధో. **పరివేణగ్గేనా**తి పరివేణపరిచ్ఛేదేన. **లభన్తీ**తి పరివేణసామికా భిక్ఖూ లభన్తి. **తన్తి** పరివేణం. **విజటేత్వా**తి విజటం కత్వా, ద్వే వా తయో వా కోట్ఠాసే కత్వాతి అత్థో. **పక్ఖిపిత్వా**తి భాగకోట్ఠాసం పక్ఖిపిత్వా. **న ఏవం కాతబ్బన్తి** యథా మహాసుమత్థేరో ఆహ, తథా న కాతబ్బన్తి అత్థో. అకాతబ్బకారణం దస్సేన్తో ఆహ "మనుస్సా హీ"తిఆది. **తత్థా**తి పరివేణే, పవిసితబ్బం ఇతి ఆహాతి యోజనా. **ఏత్థా**తి ఏతస్మిం గాహణట్ఠానే. **పటిక్కోసతీ**తి పటిసేధేతి. పటిక్కోసనాకారం దస్సేన్తో ఆహ "మా ఆవుసో"తిఆది. ఇతి వుత్తం, ఇతి పటిక్కోసతీతి యోజనా. ఏకో హి ఇతిసద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠో. **తస్సా**తి మహాథేరస్స. **సఙ్గహన్తి** భిక్ఖూనం సఙ్గహం. **తన్తి** మహాథేరం.

ఏవం వత్తబ్బన్తి ఏవం వక్ఖమాననయేన వత్తబ్బం. పచ్చయం ధారేథ, ఇతి వత్తబ్బన్తి యోజనా. పాపుణాతి ఆవుసో ఇతి వుత్తేతి యోజనా. "గహితం హోతీ"తి ఇమినా "గణ్హథ, గణ్హామీ"తి పచ్చుప్పన్నకాలవసేన వుత్తత్తా గహితం హోతీతి దస్సేతి. అతీతఅనాగతకాలవసేన అగహితభావం దస్సేన్తో ఆహ "సచే పనా"తిఆది. **సతుప్పాదమత్తన్తి** గహణే సతియా ఉప్పాదనమత్తం. **ఏత్థా**తి సేనాసనపచ్చయగహణట్ఠానే.

యోపీతి యమ్పి. ఉపయోగత్థే చేతం పచ్చత్తవచనం, యమ్పి పచ్చయం విస్సజ్జేతీతి యోజనా. **పచ్చయన్తి** చ చీవరపచ్చయం. **అయమ్పీ**తి అయమ్పి పచ్చయో. పిసద్దో మహాలాభపరివేణే పచ్చయం సమ్పిణ్డేతి. **తస్మింయేవ పరివేణే**తి తస్మిం పంసుకూలికేన గహితపరివేణే ఏవ. **అఞ్ఞస్సా**తి పంసుకూలికతో అఞ్ఞస్స భిక్ఖుస్స. పంసుకూలికో "అహం వసామీ"తి సేనాసనం జగ్గిస్సతి. ఇతరో "అహం పచ్చయం గణ్హామీ"తి సేనాసనం జగ్గిస్సతీతి యోజనా. **ద్వీహి కారణేహీ**తి వసనగహణవసేన ద్వీహి కారణేహి. పంసుకూలికే గణ్హన్తేతి సమ్బన్ధో. **ఇధా**తి సేనాసనే. **తేనా**తి పంసుకూలికేన. **హేట్ఠా**తి సేనాసనస్స హేట్ఠా, ఠితం అఞ్ఞం భిక్ఖున్తి సమ్బన్ధో. **తేనా**తి పంసుకూలికేన , కిఞ్చి వచనన్తి సమ్బన్ధో. వుత్థవస్సస్స పంసుకూలికస్సాతి యోజనా. **వట్టతీ**తి పంసుకూలికస్స వట్టతి. **తస్మిం సేనాసనే**తి పంసుకూలికేన గహితసేనాసనే. **యేసం పనా**తి మనుస్సానం పన. **తేసన్తి** మనుస్సానం.

థూపం కత్వాతి చేతియం కత్వా. **తస్సా**తి థూపస్స. **తేన భిక్ఖునా**తి వస్సావాసికం గాహకభిక్ఖునా. **తన్తి** భోజనసాలం. గాహేతుం వట్టతీతి సమ్బన్ధో. **సబ్బమిదన్తి** సబ్బం ఇదం వచనం.

పాటిపదఅరుణతోతి వస్సూపనాయికదివససఙ్ఖాతస్స పాటిపదస్స అరుణుగ్గమనతో. **వితక్కచారికో**తి "కత్థ ను ఖో వసిస్సామీ"తిఆదినా వితక్కేన చరణే అనుయుత్తో. **సేనాసనం యాచతీ**తి సేనాసనగ్గాహాపకం సేనాసనం యాచతి. **గహితన్తి** సఙ్ఘేన గహితం. **యత్థా**తి ఠానే. వస్సూపగతేహి వత్తబ్బాతి సమ్బన్ధో. పునప్పునం, సమమం వా చేతియఙ్గణాదిం ముఞ్చన్తి సోధేన్తి ఇమాహీతి **సమ్ముఞ్చనియో**. ముచిధాతు సోధనత్థే యుపచ్చయో కరణత్థే హోతి. తాలుజో పఠమక్ఖరో. సులభా చే దణ్డకా, ఏకేకేన ద్వే తిస్సో యట్ఠిసమ్ముఞ్చనియో బన్ధితబ్బా. సులభా చే సలాకా, ఛపఞ్చముట్ఠిసమ్ముఞ్చనియో

బన్ధితబ్బాతి అత్థో. **పఞ్చ పఞ్చ ఉక్కాతి** అరఞ్ఞవిహారేసు పరిస్సయవిజాననత్థం పఞ్చ పఞ్చ అగ్గిఉక్కా కోట్టేతబ్బా ఛిన్దితబ్బాతి అత్థో.

“నిబద్ధవత్తం ఠపేత్వా”తి ఏత్థ అకత్తబ్బవత్తం దస్సేన్తో ఆహ “వత్తం కరోన్తేహి చా”తిఆది. తత్థ వత్తం కరోన్తేహి చ ఏవరూపం అధమ్మికవత్తం న కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **హి** సచ్చం, సబ్బేవ ఏతే ఉద్దేసాదయో పపఞ్చాతి యోజనా. పపఞ్చేన్తి సంసారే చిరం ఠపేన్తీతి **పపఞ్చా. మూగబ్బత**న్తి మూగానం వతం, మూగేహి కత్తబ్బం వా, మూగేన వియ వా అమూగేహి కత్తబ్బం వతం. ఏవం అకాతబ్బవత్తం దస్సేత్వా ఇదాని కాతబ్బవత్తం దస్సేన్తో ఆహ “పరియత్తిధమ్మో నామా”తిఆది. **తివిధమ్పీ**తి పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధవసేన తిప్పకారమ్పి. అవయవపరియత్తిధమ్మోపి అవయవిపరియత్తిధమ్మం, అవయవిపరియత్తిధమ్మో వా అవయవపరియత్తిధమ్మం పతిట్ఠాపేతి, తస్మా పరియత్తిధమ్మో అత్తనాపి అత్తానం పతిట్ఠాపేసీతి వేదితబ్బం. **ఉద్దిసథాతి** పరియత్తిం ఉద్దిసథ. **సోధేత్వా...పే.... ఉపసమ్పాదేథాతి** ఏత్థ సోధనం నామ సబ్బేసం ఆచారకులపుత్తానం ఉపపరిక్ఖనం. **సోధేత్వా నిస్సయం దేథాతి** ఏత్థ సోధనం నామ భిక్ఖుసభాగతం ఉపపరిక్ఖనం. **హీతి** సచ్చం. **కులపుత్తో**తి ఆచారకులపుత్తో. యత్తకాని ధుతఙ్గాని సమాదియితుం సక్కోథాతి యోజనా. **అన్తోవస్సం నామేత**న్తి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనమేతం. ఏతస్మిం అన్తోవస్సేతి హి అత్థో, భవితబ్బన్తిఆదీసు సమ్బన్ధితబ్బం. **సకలదివస**న్తి సకలదివసమ్పి, అప్పమత్తేహీతి సమ్బన్ధో. **ఏకచారికవత్త**న్తి ఏకకేన చరితబ్బం వత్తం. **భస్సే**తి వచనే. **దసవత్థుకకథ**న్తి అప్పిచ్ఛతాదిదసవత్థుక కథం.

విగ్గాహికపిసుణఫరుసవచనానీతి విగ్గహం కలహం జనేతీతి విగ్గాహికం, విగ్గాహికవచనఞ్చ పిసుణవచనఞ్చ ఫరుసవచనఞ్చ విగ్గాహికపిసుణఫరుసవచనాని. మనసికారబహులా విహరథ ఇతి ఓవదితబ్బాతి యోజనా. **దన్తకట్ఠఖాదనవత్త**న్తి హేట్ఠా అదిన్నాదానవణ్ణనాయం వుత్తం దన్తకట్ఠఖాదనే, దన్తకట్ఠఖాదనస్స వా వత్తం. “పత్తం థవికాయ పక్ఖిపన్తేన న కథేతబ్బ”న్తి ఇమినా కథేన్తే పమాదేన పత్తో భిజ్జేయ్యాతి పత్తస్స గుత్తత్థాయ కథనం నివారేతి. **ఆచిక్ఖితబ్బా**తి ఇతిసద్దో పరిసమాపనత్థో.

కోచి దాయకోతి సమ్బన్ధో. **ఆగన్తుకో భిక్ఖూ**తి చీవరగ్గాహితతో పచ్ఛా ఆగతో ఆగన్తుకో భిక్ఖు. **సఙ్ఘత్థేరో**తి ఆవాసికసఙ్ఘత్థేరో. **పఠమభాగ**న్తి పుబ్బే గాహితం పఠమభాగం, **పరివత్తేత్వా**తి పుబ్బే గాహితభాగేన పచ్ఛా దాతబ్బం వస్సావాసికం పరివత్తేత్వా. ఆగన్తుకస్స వస్సగ్గేన పత్తట్ఠానే ఆగన్తుకస్స దాతబ్బన్తి యోజనా. “ఆగన్తుకస్సా”తి పదం పుబ్బాపరం అపేక్ఖతి. తస్మా ద్విన్నం పదానం మజ్ఝే వుత్తం. **పఠమవస్సూపగతాతి** పఠమవస్సూపనాయికదివసే వస్సూపగతా. “ద్వే తీణి చత్తారీ”తి వచనస్స వా బహూనం భిక్ఖూనం వా బ్యాపనత్థాయ “లద్ధం లద్ధ”న్తి విచ్ఛావసేన వుత్తం. **తేన పనాతి** ఆగన్తుకేన పన. పఠమవస్సూపగతేహి అప్పకే లద్ధే పచ్ఛిమవస్సూపనాయికదివసే దాతబ్బానం వస్సావాసికానం బహుకేపి అయం నయో ఞాతబ్బోతి కత్వా న వుత్తో.

ద్వీసుపీతి పఠమ దుతియవసేన ద్వీసుపి. వస్సూపగతా భిక్ఖూ భిక్ఖాయ కిలమన్తా వదన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఇధాతి** ఠానే. **వసన్తా**తి ఏకతో వసన్తా. ద్వే భాగా హోమ సాధు వతాతి యోజనా. **సాధు వతాతి** ఏకంసేన సున్దరా భవేయ్యున్తి అత్థో. **యేసన్తి** భిక్ఖూనం. **తత్థాతి** ఞాతిపవారితట్ఠానేసు. **పవారణాయాతి** పవారణాదివసే. **తేసూతి** భిక్ఖూసు. **యేతి** భిక్ఖూ. **తత్థాతి** ఞాతిపవారితట్ఠానేసు. కస్మా అపలోకేత్వా దాతబ్బం, నను తే సాదియన్తీతి ఆహ “సాది యన్తాపి హీ”తిఆది. తత్థ **హీతి** యస్మా. “నేవ వస్సావాసికస్స సామినో”తి ఇమినా తేసం వస్సచ్ఛిన్నతం దీపేతి. **నేవ అదాతుం లభన్తీ**తి పఠమమేవ

కతికవత్తస్స కతత్తా అదాతుం నేవ లభన్తి, సబ్బేసం నో అమ్హాకన్తి యోజనా. **ఇధాతి** ఠానే. **తన్తి** కతికవత్తం. ఏకో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **తేసన్తి** భిక్ఖూనం. **తత్థాతి** సభాగట్ఠానే. వసిత్వా ఆగతానం తేసం భిక్ఖూనన్తి యోజనా. న లబ్భతి ఇతి వుత్తన్తి యోజనా. **ఇమేసన్తి** వస్సావాసికఅప్పత్తకానం ఏకచ్చానం. **గాహితసదిసమేవాతి** వస్సావాసికస్స గాహితేన సదిసమేవ. **తేసమేవాతి** ఏకచ్చానమేవ.

పక్కన్తోపీతి అఞ్ఞం ఠానం పక్కమన్తోపి. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. తేన భిక్ఖునా కతం పానీయఉపట్ఠపనాదికమ్మం **భతినివిట్ఠం** భతియా ఠితన్తి యోజనా. అపలోకనకమ్మం కత్వా గాహితం సఙ్ఘికన్తి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఘికన్తి** తత్రుప్పాదం సన్ధాయ వుత్తం. **విబ్భన్తోపీతి** పిసద్దో పగేవ ఛిన్నవస్సోతి దస్సేతి. **పచ్చయవసేనేవాతి** సద్ధాదేయ్యపచ్చయవసేన. **వదన్తీతి** కేచి వదన్తి.

దిసంగమికో భిక్ఖు విబ్భమతీతి సమ్బన్ధో. **మనుస్సేతి** వస్సావాసికదాయకమనుస్సే. **సమ్ముఖాతి** ఆవాసికస్స సమ్ముఖా. **సమ్పటిచ్ఛాపేత్వాతి** "సుట్ఠు దస్సామా"తి పటిచ్ఛాపేత్వా. **యస్స గాహితన్తి** యస్స భిక్ఖునో సేనాసనం గాహితం. **సేనాసనసామికస్సాతి** సేనాసనదాయకస్స పుత్తధీతాదయోతి సమ్బన్ధో. **సేనాసనే దేమాతి** సేనాసనస్స దేమ. **తత్థాతి** సేనాసనే. ఏకమేవ వత్థం దాతబ్బం. కస్మా? పుగ్గలస్స అదత్వా సేనాసనస్సేవ దాతబ్బత్తా. **వస్సావాసికట్ఠితికాయాతి** వస్సావాసికగాహితస్స ఠితికాయ. **ఏసేవ నయోతి** సేనాసనస్సేవ దిన్నత్తా ఏసేవ నయో. **తస్సేవ హోన్తీతి** పుగ్గలస్సేవ దిన్నత్తా తస్సేవ హోన్తి.

దుతియో థేరాసనే గాహితో హోతీతి సమ్బన్ధో. పఠమభాగస్స సామణేరస్స గాహితత్తా వుత్తం "వరభాగం సామణేరస్స దత్వా"తి. **ఉభోపీతి** ద్వే థేరసామణేరేపి. **సయమేవాతి** దాయకో సయమేవ. **యన్తి** వస్సావాసికం. **యస్సాతి** థేరస్స వా సామణేరస్స వా.

ఇతోతి వుత్తనయతో. **దహరసామణేరస్సాతి** తరుణస్స సామణేరస్స. **నోతి** ఘరసామికో. **నన్తి** పత్తజనం. **యస్సాతి** భిక్ఖునో. **తేసన్తి** మనుస్సానం. **యథాభూతం ఆచిక్ఖితబ్బన్తి** విబ్భమకాలబ్భకతకారణం యథాభూతం ఆచిక్ఖితబ్బం. **సుద్ధపంసుకూలికాయేవాతి** అఞ్ఞేహి అమిస్సా సుద్ధా పంసుకూలికాయేవాతి. **ఇదం సేవాసికవత్తన్తి** నిగమనం.

ఉపనన్దవత్థుకథా

౩౧౮. **అయమత్థోతి** అయం వక్ఖమానో అత్థో, ఏవం వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** గామకే . **తన్తి** సేనాసనం, గణ్హన్తేనేవాతి సమ్బన్ధో. **ఇధాతి** సావత్థియం. **ముత్తన్తి** తే సేనాసనం ముఞ్చితం హోతి. **తత్రాపీతి** గామకేపి. **ఉభయత్థాతి** సావత్థియం, గామకే చాతి ఉభయత్థ.

ఏత్థాతి ఉపనన్దవత్థుస్మిం. **కథన్తి** కేన పకారేన పటిప్పస్సమ్భతి. **ఇధాతి** సాసనే. ఏకచ్చో గణ్హాతీతి సమ్బన్ధో. **తత్రాపీతి** సామన్తవిహారేపి . **తస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **ఇధాతి** సేనాసనే. **ఆలయమత్తన్తి** చిత్తుప్పాదమత్తం. **ఇచ్చస్సాతి** ఇతి అస్స, ఏవం అస్స భిక్ఖుస్సాతి అత్థో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం "గహణేన గహణ"న్తిఆదికే చతుక్కే. యో పన గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **ఉపచారసీమాతిక్కమేతి** నిమిత్తత్థే చేతం భుమ్మవచనం, భావేన భావలక్ఖణే వా. **తత్థాతి** అఞ్ఞస్మిం విహారే పచ్ఛాగచ్ఛతి, వట్టతి, సేనాసనగ్గాహో న పటిప్పస్సమ్భతీతి అధిప్పాయో.

౩౨౦. యోతి భిక్ఖు. **మహన్తతరో వా దహరతరో వా**తి అత్తనో మహన్తతరో వా దహరతరో వా హోతి. సో భిక్ఖు తివస్సన్తరో నామాతి యోజనా. ఏకస్స భిక్ఖునో తిణ్ణం వస్సానమన్తరే ఠితో తివస్సన్తరో అఞ్ఞో భిక్ఖు. **తత్థా**తి భిక్ఖూసు. **ఇమే సబ్బే**తి తివస్సన్తరద్వివస్సన్తరసమానవస్సికే ఇమే భిక్ఖూ, లభన్తీతి సమ్బన్ధో. **యం తిణ్ణం పహోతీ**తి మఞ్చపీఠవినిముత్తం యం ఆసనం తిణ్ణం సుఖం నిసీదితుం పహోతి, తథారూపే ఆసనేపి ద్వే ద్వే హుత్వా నిసీదితుం లభన్తీతి యోజనా. అపిసద్దేన మఞ్చపీఠాని అపేక్ఖతి. ఇదం పచ్ఛిమదీఘాసనం. **అనుపసమ్పన్నేనాపీ**తి పిసద్దో పగేవ ఉపసమ్పన్నేనాతి దస్సేతి.

హత్థికుమ్భేతి హత్థిసిరోపిణ్డే. ఇమినా హత్థిసద్దేన హత్థికుమ్భో గహితో అవయవూపచారేన వా ఉత్తరపదలోపేన వాతి దస్సేతి. హత్థీ వియాతి హత్థీ, భూమిభాగో, హత్థిమ్హి పతిట్ఠితో పాదసఙ్ఖాతో నఖో ఇమస్సాతి **హత్థినఖకో**, పాసాదో. ఏతం “హత్థినఖకో”తి నామం ఏవంకతస్స పాసాదస్స నామన్తి యోజనా. “సువణ్ణరజతాదివిచిత్రానీ”తి పదం “కవాటాని మఞ్చపీఠాని తాలవణ్టానీ”తి సబ్బపదేసు యోజేతబ్బం. యంకిఞ్చి చిత్తకమ్మకతం అత్థి, సబ్బం వట్టతీతి యోజనా. పాసాదస్స దేమాతి సమ్బన్ధో. **పాటేక్కన్తి** పాసాదతో విసుం. **పటిగ్గహితమేవా**తి సబ్బం పటిగ్గహితమేవ హోతి. గోనకాదీని అట్ఠారస అత్థరణాని పరిభుఞ్జితున్తి సమ్బన్ధో. **గిహివికటనీహారేనా**తి గిహీహి విసేసేన యథాకామం కరియతీతి **గిహివికటం,** గిహిసన్తకం. “గిహివికట”న్తి నీహారో అభినీహారో గిహివికటనీహారో, తేన. **లబ్భన్తీ**తి నిసీదితుమేవ లబ్భన్తి. **తత్రాపీ**తి ధమ్మాసనేపి.

అవిస్సజ్జియవత్థుకథా

౩౨౧. ఏతానీతి గరుభణ్డాని. **తత్థా**తి రాసివసేన పఞ్చసు సరూపవసేన పఞ్చవీసతియా గరుభణ్డేసు. ఆగన్త్వా, ఆభుసో వా రమన్తి ఏత్థాతి **ఆరామో. తేసంయేవా**తి పుప్ఫారామఫలారామానమేవ. “ఠపితోకాసో”తి ఇమినా వత్థుసద్దస్స భూమిభేదత్థం దస్సేతి. వసతి ఆరామో పతిట్ఠహతి ఏత్థాతి **ఆరామవత్థు. తేసు వా**తి ఏత్థ వాసద్దేన నవభూమిభాగతో అఞ్ఞస్స పోరాణభూమిభాగస్సపి ఆరామవత్థుభావం వికప్పేతి. విసేసేన చతుఇరియాపథే హరతి పవత్తేతి ఏత్థాతి **విహారో. తస్సా**తి విహారస్స. **చతున్నం మఞ్చాన**న్తి నిద్ధారణత్థే సామివచనం. అఞ్ఞతరో మఞ్చో నామాతి యోజనా. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. “లోహేన కతా కుమ్భీ”తి ఇమినా **లోహకుమ్భీ**తి ఏత్థ మజ్ఝేలోపసమాసం దస్సేతి. లోహమయా కుమ్భీ **లోహకుమ్భీ**తి వచనత్థోపి యుజ్జతేవ. “ఏసేవ నయో”తి ఇమినా లోహేన కతం **భాణకం,** లోహేన కతో **వారకో,** లోహేన కతం **కటాహ**న్తి అత్థం అతిదిసతి. **ఏత్థా**తి భాణకవారకకటాహేసు. **అరఞ్జరో**తి అతిమహన్తత్తా అరం ఖిప్పం జరతి వినాసేతీతి అరఞ్జరో. అథ వా జలం గణ్హితుం అలన్తి అరఞ్జరో లకారానం రకారే కత్వా.

గాథావసేన నిగమనం దస్సేన్తో ఆహ “ఏవ”న్తిఆది. తత్థ ఏవం పకాసయీతి సమ్బన్ధో. ద్వే గరుభణ్డాని **ద్విసఙ్గహాని** హోన్తి, **తతియం** గరుభణ్డం చతుసఙ్గహం హోతి, **చతుత్థం** గరుభణ్డం నవకోట్ఠాసం హోతి, **పఞ్చమం** గరుభణ్డం అట్ఠభేదనం హోతి, **ఇతి** ఇమినా పకారేన **పఞ్చనిమ్మలలోచనో** నాథో పఞ్చహి రాసీహి **పఞ్చవీసవిధం** గరుభణ్డం పకాసయీతి యోజనా.

తత్రాతి గరుభణ్డే. **హీ**తి విత్థారో. సబ్బమ్పి ఇదం గరుభణ్డం అవిస్సజ్జియన్తి వుత్తన్తి యోజనా. **ఇధా**తి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం. పరివారే పన ఆగతన్తి సమ్బన్ధో.

పఞ్చ రాసయో మహేసినా వుత్తాతి యోజనా. **ఏత్థా**తి పరివారే.

తత్రాతి "పరివత్తనవసేనా"తి వచనే. ఇదం గరుభణ్డం ఉపనేతున్తి సమ్బన్ధో. నిచ్చం తిట్ఠన్తీతి **థావరా,** ఠాధాతు వరపచ్చయో, ఠాకారస్స థాకారో. ఇమినా ఆరామఆరామవత్థువిహారవిహారవత్థూని గహేతబ్బాని. అవిస్సజ్జియఅవేభఙ్గియత్తా గరు అలహుకం భణ్డం **గరుభణ్డం.** ఇమినా మఞ్చాదీని ఏకవీసతి గరుభణ్డాని గహేతబ్బాని. **థావరేతి** ఆధారే భుమ్మం, పరియాపన్నన్తి సమ్బన్ధో. అథ వా నిద్ధారణే భుమ్మం, థావరేసూతి హి అత్థో, ఖేత్తన్తిఆదీసు సమ్బన్ధితబ్బం. ఖిపతి పుబ్బణ్ణబీజమేత్థాతి **ఖేత్తం.** వసతి అపరణ్ణబీజం పతిట్ఠాతి ఏత్థాతి **వత్థు,** తలే భూమిభాగే ఏకతో వా ద్వీహి వా తీహి వా ఠానేహి ఆవరణం కరీయతి ఏత్థాతి **తళాకో,** సరో. కస్సకానం మతేన కత్తబ్బాతి **మాతికా.** ఆరామేన పరివత్తేతున్తి సమ్బన్ధో. కాని పరివత్తేతున్తి ఆహ "ఇమాని చత్తారిపీ"తి. **పిసద్దో** అవయవసమ్పిణ్డనో.

తత్రాతి "పరివత్తేతుం వట్టతీ"తి వచనే. **దూరేతి** సఙ్ఘారామతో దూరట్ఠానే. **యమ్పీతి** నాళికేరఫలమ్పి. **హరన్తీతి** సఙ్ఘస్స హరన్తి. **అఞ్ఞేసన్తి** సఙ్ఘతో అఞ్ఞేసం మనుస్సానన్తి సమ్బన్ధో. **తేతి** మనుస్సా. సఙ్ఘేన సమ్పటిచ్ఛితబ్బోతి సమ్బన్ధో. **రుచ్చతీతి** సఙ్ఘస్సారామేన మనుస్సానమారామం, మనుస్సానమారామేన వా సఙ్ఘస్సారామం పరివత్తేతుం రుచీయతి ఇచ్ఛీయతి. భిక్ఖూనం ఆరామోతి సమ్బన్ధో. **అయన్తి** మనుస్సానమారామో. **ఖుద్దకోతి** సఙ్ఘారామతో ఖుద్దకో. **ఆయన్తి** అయతి ఆయసామికో ధనేన వడ్ఢిం గచ్ఛతి అనేనాతి ఆయో, తం. **సమకమేవాతి** సమప్పమాణమేవ, ఆయం సచే దేతీతి సమ్బన్ధో. పమాణత్థే కపచ్చయో. మనుస్సానం రుక్ఖాతి సమ్బన్ధో. అతిరేకం సఙ్ఘస్స దేమాతి సమ్బన్ధో. **జానాపేత్వాతి** "సఙ్ఘే దిన్నం మహప్ఫల"న్తి (మ. ని. ౩.౩౭౬) సఙ్ఘస్స దిన్నదానస్స ఆనిసంసం మనుస్సానం జానాపేత్వా. ఫలధారినో హోన్తి ననూతి యోజనా. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం. **ఏతేనేవ నయేనాతి** యేన నయేన ఆరామో ఆరామేన పరివత్తేతబ్బో, ఏతేనేవ నయేన. మహన్తేన వా ఖుద్దకేన వా ఆరామవత్థునా చాతి యోజనా. ఆరామ ఆరామవత్థువిహారవిహారవత్థూని పరివత్తేతబ్బానీతి సమ్బన్ధో.

ఉభోపీతి గేహపాసాదవసేన ఉభోపి. **తత్థాతి** గేహే. **ఇదం పనాతి** పాసాదసఙ్ఖాతం గేహం, మనుస్సానం గేహన్తి సమ్బన్ధో. మహగ్ఘేన వా అప్పగ్ఘేన వా విహారవత్థునా చాతి యోజనా. విహారవిహారవత్థుఆరామఆరామవత్థూని పరివత్తేతబ్బానీతి సమ్బన్ధో. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం.

గరుభణ్డేన గరుభణ్డపరివత్తనే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **పంస్వాగారకేసూతి** పంసుకీళనత్థాయ కతేసు అగారకేసు. **కప్పియమఞ్చాతి** సఙ్ఘగణపుగ్గలానం కప్పియా సువణ్ణరజతాదీహి అకతా మఞ్చా. విహారస్స పన సువణ్ణరజతమయాదికాపి కప్పియా మఞ్చా దాతబ్బాతి సమ్బన్ధో. **బహిసీమాయాతి** ఉపచారసీమతో బహి. **తత్థాతి** సఙ్ఘత్థేరస్స వసనట్ఠానే. **తత్థాతి** తస్స భిక్ఖునో వసనట్ఠానే. **"మహగ్ఘేనా"**తి వుత్తవచనం నియమేన్తో ఆహ "సతగ్ఘనకేన వా సహస్సగ్ఘనకేన వా"తి. **మఞ్చసతన్తి** మఞ్చబహుం. **ఏతేసుపీతి** పీఠభిసిబిబ్బోహనేసుపి. **తత్థాతి** పీఠభిసిబిబ్బోహనేసు. కప్పియం పీఠాదీతి సమ్బన్ధో. **అకప్పియం వా మహగ్ఘం కప్పియం వాతి** కప్పియేన వా మహగ్ఘకప్పియేన వా పరివత్తేత్వాతి సమ్బన్ధో. "వుత్తవత్థూనీ"తి పదం "పరివత్తేత్వా"తి పదే అవుత్తకమ్మం, "గహేతబ్బానీ"తి పదే వుత్తకమ్మం, పుబ్బాపరాపేక్ఖపదం.

పసతమత్తఉదకగణ్డుకానిపీతి ఏత్థ పసతో నామ కుఞ్చితపాణి. **సీహళదీపేతి** సీహం లాతి గణ్హాతీతి **సీహళో** లకారస్స ళకారం కత్వా, సీహబాహునామకో రాజా, తస్స పుత్తత్తా విజయకుమారోపి సీహళో నామ, తేన ఆదిమ్హి నివాసభావేన గహితత్తా దీపో **సీహళదీపో** నామ, తస్మిం. పాదం గణ్హాతీతి **పాదగణ్హనో,** సోయేవ **పాదగణ్హనకో. పాదో నామాతి**

“పాదగణ్హనకో”తి ఏత్థ పాదో నామ. యో లోహవారకో మగధనాళియా పఞ్చనాళిమత్తం గణ్హాతి, సో లోహవారకో పాదో నామాతి యోజనా. ఇమినా పమాణస్స నామం పమాణవన్తే ఉపచారతో వోహారనయం దస్సేతి. **తతోతి** పఞ్చనాళిమత్తగణ్హనకవారకతో. **ఇమానీతి** లోహకుమ్భిఆదీని.

భిఙ్గార ...పే.... కటచ్ఛుఆదీనీతి భిఙ్గారో చ పటిగ్గహో చ ఉళుఙ్కో చ దబ్బి చ కటచ్ఛు చ పాతి చ తట్టకో చ సరకో చ సముగ్గో చ అఙ్గారకపల్లో చ ధూమకటచ్ఛు చ **భిఙ్గార...పే.... ధూమకటచ్ఛుయో,** తా ఆది యేసం తానీతి **భిఙ్గార...పే.... కటచ్ఛుఆదీని**. ఆదిసద్దేన అఞ్ఞాని ఉపకరణాని గహేతబ్బాని. **భాజనీయానీతి** భాజేతబ్బాని. **కంసలోహాదీతిఆదిసద్దేన** వట్టలోహం సఙ్గణ్హాతి. **వట్టలోహం నామ** పీతలోహం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **పారిహారియన్తి** సఙ్ఘికపరిభోగం పరిహరిత్వా అపనేత్వా పుగ్గలికపరిభోగేన పరిభుఞ్జనం, “అత్తసన్తక”న్తి వా పరిగ్గహేన హరిత్వా భుఞ్జనం న వట్టతి. **గిహివికటనీహారేనేవాతి** “గిహివికట”న్తి అభినీహారేనేవ.

అఞ్ఞస్మిమ్పి కప్పియలోహభణ్డే పరియాపన్నా అఞ్ఞానీతి యోజనా. అథ వా **కప్పియలోహభణ్డేతి** నిద్ధారణే భుమ్మం, “అఞ్ఞానీ”తిఆదినా సమ్బన్ధితబ్బం. **సూచీతి** చీవరాదిసిబ్బనకా సూచి. **పణ్ణసూచీతి** పణ్ణే లిఖనా సూచి. **అఞ్ఞమ్పీతి** అఞ్జనిఆదితో అఞ్ఞమ్పి. ధూమనేత్తఞ్చ ఫాలఞ్చ దీపరుక్ఖో చ దీపకపల్లకో చ ఓలమ్బకదీపో చ **ధూమనేత్త...పే.... ఓలమ్బకదీపా**. ఇత్థిపురిసతిరచ్ఛానగతసణ్ఠానాని రూపాని ఏతేసు అత్థీతి **ఇత్థిపురిసతిరచ్ఛానగతరూపకాని**. ధూమనేత్త... పే.... ఓలమ్బకదీపా చ తే ఇత్థిపురిసతిరచ్ఛానగతరూపకాని చేతి **ధూమనేత్త...పే.... రూపకాని,** విసేసనపరనిపాతో. తాని వా అఞ్ఞాని వా భిత్తిచ్ఛదనకవాటాదీసు ఉపనేతబ్బాని లోహభణ్డానీతి సమ్బన్ధో. **లోహఖిలకన్తి** లోహమయం ఆణిం. **పరిహరిత్వాతి** “అత్తనో సన్తక”న్తి పరిగ్గహేన హరిత్వా, సఙ్ఘికపరిభోగగిహివికటాని వా అపనేత్వా. **ఖీరపాసాణమయానీతి** ఖీరవణ్ణేన పాసాణేన కతాని.

సువణ్ణఞ్చ రజతఞ్చ హారకూటఞ్చ జాతిఫలికఞ్చ **సువణ్ణ...పే.... జాతిఫలికాని,** తేహి కతాని భాజనాని **సువణ్ణ...పే.... భాజనాని. సబ్బన్తి** సువణ్ణరజతాదిసబ్బం. **వట్టతీతి** సఙ్ఘగణపుగ్గలానం వట్టతి.

వాసిఆదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా, నిద్ధారణే వా భుమ్మం. యాయ వాసియా న సక్కాతి సమ్బన్ధో. **తతోతి** వాసితో. **మహత్తరీసద్దో** మహన్తపరియాయో అనిప్ఫన్నపాటిపదికో. మహత్తరీ వాసీతి సమ్బన్ధో. **వేజ్జానన్తి** భిసక్కానం. **సిరావేధనఫరసుమ్పీతి** పిసద్దేన తతో మహన్తం పన పగేవాతి దస్సేతి. యా పన కుఠారీ ఆవుధసఙ్ఖేపేన కతాతి సమ్బన్ధో. అథ వా ఆవుధసఙ్ఖేపేన కతా యా పన కుఠారీ అత్థీతి యోజనా. **అనామాసాతి** అనామసితబ్బా, అనామాసారహాతి అత్థో. **చతురఙ్గులమత్తోపీతి** పిసద్దో తతో అధికో పన పగేవాతి దస్సేతి. నిఖణిత్వా ఖాదతీతి **నిఖాదనం**. చతురస్సం ముఖమేతస్సాతి **చతురస్సముఖం**. దోణిసదిసం ముఖమేతస్సాతి **దోణిముఖం**. సమ్మిఞ్చనిదణ్డవేధనమ్పి నిఖాదనం దణ్డబద్ధం హోతి చేతి యోజనా. దణ్డేన బన్ధితబ్బన్తి **దణ్డబద్ధం,** దణ్డం బద్ధమేతస్సాతి వా దణ్డబద్ధం. “అదణ్డక”న్తి వత్వా తస్సేవత్థం దస్సేతుం వుత్తం “ఫలమత్తమేవా”తి. నత్థి దణ్డమేతస్సాతి **అదణ్డకం. యన్తి** నిఖాదనం. **పరిహరితున్తి** పుగ్గలికభావేన పరిగ్గహేత్వా హరితుం, సఙ్ఘికభావం అపనేతుం వా. సిఖరమ్పి నిఖాదనేనేవ సఙ్గహితం లక్ఖణహారనయేన సమానకిచ్చభావతో. **సిఖరన్తి** యేన పరిబ్భమిత్వా ఛిన్దన్తి, యేహి మనుస్సేహి దిన్నానీతి సమ్బన్ధో. **తేతి** మనుస్సా,

వదన్తీతి సమ్బన్ధో. **నోతి** అమ్హాకం. **పాకతికేతి** పకతియా ఠితే, యథా పఠమం ఠితా హోన్తి, తథా కరిస్సామాతి అత్థో. **సచే ఆహరన్తీతి** సచే ఆయాచనం అకత్వా హరన్తి. **అనాహరన్తాపీతి** పున అనాహరన్తాపి.

కమ్మారో చ తట్టకారో చ చున్దకారో చ నళకారో చ మణికారో చ పత్తబన్ధకో చ **కమ్మార...పే.... పత్తబన్ధకా,** తేసం. అధికరణీ చ ముట్ఠికో చ సణ్డాసో చ తులా చ **అధికరణి...పే.... తులా. సఙ్ఘే దిన్నకాలతోతి** సఙ్ఘస్స దిన్నకాలతో. తిపుం ఛిన్దతి అనేనాతి **తిపుచ్ఛేదనం,** తమేవ సత్థకం **తిపుచ్ఛేదనసత్థకం.** మహాకత్తరిఞ్చ మహాసణ్డాసఞ్చ మహాపిప్ఫలికఞ్చ ఠపేత్వాతి యోజనా. కస్మా ఠపితానీతి ఆహ "మహాకత్తరిఆదీని గరుభణ్డానీ"తి. తత్థ యస్మా మహాకత్తరిఆదీని గరుభణ్డాని, తస్మా "ఠపేత్వా మహాకత్తరి"న్తి ఆది మయా వుత్తన్తి యోజనా.

వల్లిఆదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **వేత్తవల్లిఆదికాతి** వేత్తసఙ్ఖాతవల్లిఆదికా. **అడ్ఢబాహుప్పమాణాతి** ఏత్థ –

"బ్యామో సహకరా బాహు, ద్వేపస్సద్వయవిత్థతా"తి. –

అభిధానే (అభిధానప్పదీపికాయం ౨౬౮ గాథాయం) వుత్తత్తా బాహు నామ ఇధ బ్యామోవ అధిప్పేతో. తస్మా ద్వీసు పస్సేసు విత్థతానం బ్యామసఙ్ఖాతానం సహకరానం ద్విన్నం బాహూనం అడ్ఢోతి **అడ్ఢబాహు,** తస్స పమాణమేతస్సాతి **అడ్ఢబాహుప్పమాణాతి** వచనత్థో కాతబ్బో, దీఘతో ద్విహత్థా వల్లీతి వుత్తం హోతి. **తత్థజాతకాతి** తిస్సం సఙ్ఘస్స భూమియం జాతకా. **రక్ఖితగోపితాతి** సఙ్ఘేన సయం రక్ఖితా, పరేహి గోపితా. ఇమినా అరక్ఖితఅగోపితా గరుభణ్డం న హోతీతి దస్సేతి. **సాతి** వల్లి. అతిరేకా హోతీతి సమ్బన్ధో. **ఉపనేతున్తి** తం వల్లిం ఉపనేతుం. సుత్తఞ్చ మకచివాకఞ్చ నాళికేరహీరఞ్చ చమ్మఞ్చ **సుత్త...పే.... చమ్మాని,** తేహి కతా **సుత్త...పే.... చమ్మమయా.** రజ్జుకా వా యోత్తాని వా గరుభణ్డం హోతీతి సమ్బన్ధో. **ఏకవట్టా వా ద్వివట్టా వాతి** ఏత్థ వాసద్దేన తివట్టాదిం సఙ్గణ్హాతి. అవట్టేత్వా దిన్నం సుత్తఞ్చ అవట్టేత్వా దిన్నా మకచివాకనాళికేరహీరా చాతి యోజనా.

యో కోచి వేళూతి సమ్బన్ధో. **సోపీతి** వేళుపి వట్టతీతి సమ్బన్ధో. పిసద్దేన వల్లిం అపేక్ఖతి. **ఇదమేత్థాతి** ఇదం సబ్బం ఏత్థ వేళుమ్హి, వేళూసు వా ఇదన్తి సమ్బన్ధో. **సమకం** వాతి గహితవేళునా సమప్పమాణం వా. **అతిరేకం వాతి** తతో అతిరేకం వా. **తంఅగ్ఘనకన్తి** తస్స వేళునో అగ్ఘనారహం. **ఫాతికమ్మన్తి** వడ్ఢికమ్మం. **తత్థేవాతి** గణ్హనట్ఠానేవ. **గమనకాలేతి** గణ్హనట్ఠానతో అఞ్ఞత్థ గమనకాలే. "పహిణిత్వా దాతబ్బో"తి ఇమినా సయం వా ఆగన్త్వా దాతబ్బోతి అత్థోపి లక్ఖణహారనయేన గహేతబ్బో సమానకిచ్చత్తా.

ముఞ్జపబ్బజసద్దేన ముఞ్జపబ్బజతిణానం పాళియం విసుం గహితత్తా తిణసద్దేన తాని ఠపేత్వా పారిసేసఞాయేన అవసేసతిణమేవ గహేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ "ముఞ్జం పబ్బజఞ్చ ఠపేత్వా"తిఆది. సమానఫలత్తా లక్ఖణహారనయేన పణ్ణమ్పి తిణేనేవ సఙ్గహితన్తి దస్సేన్తో ఆహ "యత్థా"తిఆది. తత్థ **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే, **ఇతీతి** ఏవం. తిణఞ్చ గరుభణ్డం హోతీతి సమ్బన్ధో. **తత్థజాతకం వాతి** తస్మిం సఙ్ఘారామే జాతకం వా. **బహారామేతి** సఙ్ఘారామతో బహి. **తమ్పీతి** తిణమ్పి. పిసద్దేన వల్లివేళూ అపేక్ఖతి. **అట్ఠఙ్గులప్పమాణోపీతి** దీఘతో అట్ఠఙ్గులపమాణోపి . **రిత్తపోత్థకోతి** అలిఖితత్తా తుచ్ఛో మకచివత్థాదికోపి పణ్ణమయోపి పోత్థకో. ఇదఞ్చ పణ్ణపసఙ్గేన వుత్తం.

పఞ్చవణ్ణా వాతి నీలపీతలోహితోదాతమఞ్జిట్ఠవసేన పఞ్చవణ్ణనా వా. **తమ్పీతి** మత్తికమ్పి. పిసద్దేన వల్లిపేళుతిణాని అపేక్ఖతి.

దారుభణ్డే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. రక్ఖితగోపితో యో కోచి దారుభణ్డకో అత్థీతి యోజనా. మహాఅట్ఠకథాయం పన వుత్తోతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి మహాఅట్ఠకథాయం, "తేన ఖో పన సమయేనా"తి పాళియం వా. **ఇమేసూతి** ఆసన్దికాదీసు. **ఏత్థాతి** పీఠేసు, పలాలపీఠేనాతి సమ్బన్ధో. **బ్యగ్ఘచమ్మఓనద్ధన్తి** బ్యగ్ఘచమ్మేన అవనద్ధం. **వాళరూపపరిక్ఖిత్తన్తి** వాళరూపేహి పరివారితం. **రతనపరిసిబ్బితన్తి** రతనసుత్తేన సమన్తతో సిబ్బితం.

ఏతేసుపీతి వఙ్కఫలకాదీసుపి. "సబ్బథాలకం పన భాజనీయ"న్తి పాఠస్సానన్తరం "తథా"తి పాఠో అత్థి, సో ఏత్థ న యుజ్జతి, పరతో పన "యేన కేనచి కతం గరుభణ్డమేవా"తి పాఠస్సానన్తరం యుజ్జతి. తత్థ హి యథా యేన కేనచి కతం గరుభణ్డమేవ హోతి, తథా థమ్భతులాసోపానఫలకాదీసు దారుమయం వా పాసాణమయం వా యంకిఞ్చి గేహసమ్భారరూపం గరుభణ్డమేవాతి అత్థో.

సబ్బన్తి సకలం ఉదకతుమ్బపాదకథలికమణ్డలం. **ఏతేసుపీతి** ఆధారకాదీసుపి. **తథా థమ్భతులాతి** ఏత్థ తథాసద్దేన 'గరుభణ్డమేవా"తి పదం అతిదిసతి. **సఙ్ఘే దిన్నన్తి** సఙ్ఘస్స దిన్నం. **భూమత్థరణన్తి** భూమియం అత్థరితబ్బం. **తమ్పీతి** ఏళకచమ్మమ్పి.

ఉదుక్ఖలం గరుభణ్డమేవాతి సమ్బన్ధో. ఏసేవ నయో **ముసలన్తిఆదీసుపి**. **ఏతేసూతి** మఞ్చపాదాదీసు. **అనుఞ్ఞాతవాసియాతి** భాజనత్థాయ అనుఞ్ఞాతవాసియా. **ధమకరణోతి** ఏత్థ "సబ్బం ధమతి, సబ్బధమకో"తిఆదీసు వియ నిస్సంయోగపాఠోయేవ యుజ్జతి. తస్మా ధమతి వాతేన పవత్తతీతి **ధమో,** వాతహేతుకో సద్దో, ధమం కరోతీతి **ధమకరణోతి** వచనత్థో కాతబ్బో. **సబ్బమేతన్తి** అనుఞ్ఞాతవాసిదణ్డాదికం ఏతం సబ్బం. **తతోతి** అనుఞ్ఞాతవాసిదణ్డాదికతో, మహన్తతరం వాసిదణ్డాదికం గరుభణ్డన్తి యోజనా.

యథాజాతమేవాతి యథాపవత్తమేవ. **తేహీతి** హత్థిదన్తాదీహి, "కత"ఇతి పదేన సమ్బన్ధితబ్బం. **తచ్ఛితనిట్ఠితోపీతి** తచ్ఛితకమ్మేన నిట్ఠితోపి.

మత్తికాభణ్డే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా, ఉపభోగో చ పరిభోగో చ **ఉపభోగపరిభోగం,** సమాహారద్వన్దో. ఇదం పదం "ఘటపిధానాదికులాలభాజన"న్తి పదేనేవ సమ్బన్ధితబ్బం. **ధుపికాతీతి** ఏత్థ ఇతిసద్దో ఇమసద్దత్థో. ఇదం సబ్బం సఙ్ఘస్స దిన్నకాలతో పట్ఠాయ గరుభణ్డన్తి యోజనా. "అనతిరిత్తపమాణో"తి విసేసనపదం "ఘటకో"తి విసేస్యపదేనేవ సమ్బన్ధితబ్బం. **ఏత్థాతి** మత్తికాభణ్డే, ఆధారే వా నిద్ధారణే వా త్థ పచ్చయో. మత్తికాభణ్డే కుణ్డికా భాజనీయకోట్ఠాసం భజతి, ఏవం లోహభణ్డేపీతి యోజనా. **ఏత్థాతి** గరుభణ్డవినిచ్ఛయే.

నవకమ్మదానకథా

౩౨౩. **భణ్డికాట్ఠపనమత్తేనా**తి ఏత్థ భణ్డికాట్ఠపనం నామ భణ్డికయోజనన్తి ఆహ "కపోతభణ్డికయోజనమత్తేనా"తి. **అస్సా**తి భిక్ఖుస్స. **చితకధూమో**తి చితకే ఉట్ఠితో ధూమో. **ఏతస్సేవా**తి భిక్ఖుస్స ఏవ విహారోతి సమ్బన్ధో. **ధూమకాలే**తి ధూమస్స ఉట్ఠితకాలే. "అపలోకేత్వా"తి ఇమినా ధూమకాలే అపలోకితం **ధూమకాలికం**. ధూమకాలికం హుత్వాతి అత్థయోజనం కత్వా పాళియం "పరియోసితవిహార"న్తి పదేన సమ్బన్ధితబ్బభావం దస్సేతి. **కతపరియోసితవిహార**న్తి కతపరియోసితో విహారో ఇమస్స నవకమ్మస్సాతి కతపరియోసితవిహారం. ఇదం నవకమ్మం దేన్తీతి సమ్బన్ధో. యావ గోపానసియో న ఆరోహన్తి, తావ విప్పకతో నామాతి యోజనా. **తతో**తి గోపానసిఆరోహనతో. **కఞ్చిదేవ సమాదపేత్వా కారేస్సతీ**తి విహారసామికోయేవ కఞ్చి భిక్ఖుంసమాదపేత్వా కారేస్సతి. పఞ్చహత్థే విహారేతి సమ్బన్ధో. ఛవస్సికం నవకమ్మన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి అడ్ఢయోగే. **సో**తి అడ్ఢయోగో. మహల్లకం నియామేత్వా దస్సేన్తో ఆహ "దసహత్థే ఏకాదసహత్థే"తి. దసవస్సికం వా ఏకాదసవస్సికం వా నవకమ్మన్తి సమ్బన్ధో. **తతో**తి ద్వాదసహత్థతో. లోహపాసాదసదిసేపి పాసాదేతి సమ్బన్ధో. **తతో**తి ద్వాదసవస్సికనవకమ్మతో.

నవకమ్మికోతి నవకమ్మే యుత్తపయుత్తో. **ఉతుకాలే**తి హేమన్తగిమ్హకాలే. **పటిబాహితు**న్తి అఞ్ఞేసం సమ్పత్తభిక్ఖూనం పటిసేధేతుం. **ఆవాససామికస్సా**తి ఆవాసదాయకస్స. **తస్సా**తి ఆవాససామికస్స. **వంసే**తి అన్వయే. **తే**తి తవ. **సో**తి ఆవాససామిఆదికో. భిక్ఖూహి జగ్గితబ్బోతి సమ్బన్ధో. **తేపీ**తి ఞాతిఉపట్ఠాకాపి. **తస్మిమ్పీ**తి సఙ్ఘికపచ్చయేపి. బహూ ఆవాసేతి సమ్బన్ధో. ఏకం ఆవాసన్తి యోజనా.

ఏకం వా ఆవాసన్తి సమ్బన్ధో. **తతో**తి విసజ్జితావాసేహి, ఉప్పన్నానీతి సమ్బన్ధో. కురున్దియం పన వుత్తం, కిన్తి వుత్తన్తి యోజనా. **ఏకం మఞ్చట్ఠానం గహేత్వా**తి ఏకం మఞ్చట్ఠానం పుగ్గలికభావేన గహేత్వా. **తిభాగ**న్తి తతియభాగం. అయమేవ వా పాఠో. **ఏత్థా**తి నట్ఠవిహారే. **పుగ్గలికమేవా**తి పుగ్గలికం ఏవ, పుగ్గలికం ఇవ వా. **జగ్గా**తి జగ్గాహి. **హీ**తి ఫలజోతకో. **ఏవం జగ్గితో పనా**తి ఏవం జగ్గితో విహారో పన. **తస్మి**న్తి జగ్గన్తే. **సద్ధివిహారికాదీనం దాతుకామో హోతీ**తి సఙ్ఘస్స భణ్డట్ఠపనం వా నవకానం వసనట్ఠానం వా అదత్వా అత్తనోయేవ సద్ధివిహారికాదీనం దాతుకామో హోతి. **సద్ధివిహారికాదీనం దాతుం లబ్భతీ**తి సబ్బవిహారం పుగ్గలికభావేన అగ్గహేత్వా ఏకదేసస్సేవ గహితత్తా సద్ధివిహారికాదీనం దాతుం లబ్భతీతి అత్థో. జగ్గాపేతబ్బో ఇతి వుత్తన్తి యోజనా. ఏత్థ "వుత్త"న్తి పాఠో అత్థి, సో అపాఠోయేవ "కురున్దియం పన వుత్త"న్తి పదస్స ఆకారత్తా.

అఞ్ఞం ఇదమ్పి చ వక్ఖమానవచనం తత్థేవ కురున్దియం వుత్తన్తి యోజనా. కిన్తి వుత్తన్తి ఆహ "ద్వే భిక్ఖూ"తిఆది. ద్వే భిక్ఖూ కరోన్తీతి సమ్బన్ధో. **యేనా**తి భిక్ఖునా. **సోయేవ సామీ**తి యేన సా భూమి పఠమం గహితా, సోయేవ సామీతి అత్థో. **పతిరూపే ఠానే**తి పతిరూపే సేనాసనట్ఠానే. **త**న్తి పుగ్గలికకరణం. యం పన వయకమ్మన్తి యోజనా. ఏత్థ చ **వయకమ్మ**న్తి తస్మిం విహారే కతస్స కమ్మస్స మూలం. విహారస్స మూలం దాతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. **తస్సా**తి సఙ్ఘికం కరోన్తస్స. **తత్థేవా**తి కతవిహారే ఏవ. **కతావాసే**తి సమీపత్థే భుమ్మవచనం, కతావాససమీపేతి వుత్తం హోతి. **ఛాయూపగఫలూపగా**తి ఛాయం ఉపగచ్ఛన్తా చ ఫలం ఉపగచ్ఛన్తా చ, ఛాయాఫలాని ఉపహరన్తాతి అత్థో. **అపలోకేత్వా**తి సఙ్ఘం అపలోకేత్వా. **సామికా**తి రుక్ఖసామికా. **హారేతబ్బా**తి అపనేతబ్బా.

"సఙ్ఘికవల్లిమత్తమ్పి అగ్గహేత్వా"తి ఇమినా సఙ్ఘికం గహేత్వా సఙ్ఘికాయ భూమియా సచే విహారం కరోతి, సఙ్ఘికమేవాతి దస్సేతి. ద్విభూమకతిభూమకాదీసు పాసాదేసు ఉపడ్ఢభాగం దస్సేన్తో ఆహ "పాసాదో చేవ హోతీ"తిఆది. ఉపరి పాసాదోతి సమ్బన్ధో. **సో**తి విహారకారకో భిక్ఖు, తస్స హేట్ఠాపాసాదోతి సమ్బన్ధో. **విహారే**తి సఙ్ఘికవిహారే, విహారసమీపేతి అత్థో. **అకతట్ఠానే**తి చయపముఖానం అకతపుబ్బట్ఠానే. **చయం వా పముఖం వా**తి సఙ్ఘికవిహారస్స చయం వా పముఖం వా. **బహికుట్టే**తి

కుట్టస్స, కుట్టతో వా బహి. **తస్సాతి** చయపముఖకారకస్స భిక్ఖుస్స హోతీతి సమ్బన్ధో . **విసమం** పబ్బతకన్దరాదిన్తి సమ్బన్ధో. **అపదేతి** సుకరస్స అకారణే. **కతం హోతీతి** చయం వా పముఖం వా కతం హోతి. **తత్థాతి** చయపముఖేసు, సబ్బో అనిస్సరో ఇతి వుత్తన్తి యోజనా.

వరసేయ్యం గహేతున్తి సమ్బన్ధో.

పున ఆగన్త్వాతి పక్కమిత్వా పున ఆగన్త్వా. **తస్సాతి** నవకమ్మగాహకస్స భిక్ఖుస్స. **ఏతన్తి** సేనాసనం.

అఞ్ఞత్రపరిభోగపటిక్ఖేపాదికథా

౩౨౮. నాతిహరన్తీతి ఏత్థ అతిసద్దో హరణత్థో, హరసద్దో పరిభుఞ్జనత్థోతి ఆహ "అఞ్ఞత్ర హరిత్వా న పరిభుఞ్జన్తీ"తి. యం మఞ్చపీఠాదీతి యోజనా. **తత్థాతి** ఉస్సిరియమహావిహారే. **తన్తి** మఞ్చపీఠాదిం. **తస్మాతి** యస్మా అనుజానాతి, తస్మా. **తన్తి** మఞ్చపీఠాదిం. **అఞ్ఞత్రాతి** అఞ్ఞం విహారం. **అరోగన్తి** అనట్ఠాజిణ్ణత్తా అరోగం. **తస్మిం విహారేతి** ఉస్సిరియవిహారే. **తస్మిన్తి** ఉస్సిరియవిహారే. **తతోతి** ఉస్సిరియవిహారతో. **సుయోజితానీతి** సుట్ఠు యోజితాని. మూలదానం వా పటిపాకతికం వా నత్థీతి అధిప్పాయో. **ఛడ్డితవిహారతోతి** భిక్ఖూహి అనపేక్ఖేన ఛడ్డితసఙ్ఘికవిహారతో చ పుగ్గలేన సాపేక్ఖేన ఛడ్డితపుగ్గలికవిహారతో చ. **ఆవాసికకాలేతి** ఆవాసికానం ఠితకాలే. **తతోతి** ఛడ్డితవిహారతో.

ఫాతికమ్మత్థాయాతి ఏత్థ ఫాతిసద్దో వడ్ఢనత్థోతి ఆహ "వడ్ఢికమ్మత్థాయా"తి. **ఏత్థాతి** "ఫాతికమ్మత్థాయా"తి పాఠే.

చక్కలికన్తి చక్కాకారేన లాతి పవత్తతి, చక్కాకారం వా లాతి గణ్హాతీతి **చక్కలం,** తదేవ **చక్కలికం,** పాదపుఞ్ఛనం, "కమ్బలాదీహి వేఠేత్వా కత"న్తి ఇమినా తస్స కరణాకారం దస్సేతి. **యేహీతి** పాదేహి . **ఉదకన్తి** సేనాసనస్స తిన్తకం ఉదకం. ఉదకం న పఞ్ఞాయతీతి యోజనా. సఉపాహనేన అక్కమితుం న వట్టతీతి యోజనా.

సుధాభూమియన్తి సుధాయ లిత్తాయం భూమియం. **పరిభణ్డభూమియన్తి** గోమయకసావపరిభణ్డభూమియం. **పాదాతి** మఞ్చపాదా. **తస్మిన్తి** చోళకే. **ఠపేన్తస్సాతి** మఞ్చపాదే ఠపేన్తస్స. **తత్థాతి** తేసు భిక్ఖూసు . **నేవాసికాతి** నిబద్ధం వసన్తీతి నేవాసికా. **ఠపేన్తీతి** మఞ్చపాదే ఠపేన్తి. **తథేవాతి** యథా నేవాసికా వళఞ్జన్తి, తథేవ ఆగన్తుకేహి వళఞ్జితుం వట్టతీతి అత్థో.

సేతభిత్తి వాతి ఏత్థ వాసద్దేన నీలభిత్తిఆదయో సమ్పిణ్డేతి. "ద్వారమ్పి వాతపానమ్పీ"తిఆదినా సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా ద్వారవాతపానాదయో అపరికమ్మకతాపి న అపస్సయితబ్బా. కేనచి వా వత్థాదినాతి సమ్బన్ధో.

"హుత్వా"తి ఇమినా "ధోతపాదకా"తి పదస్స "నిపజ్జితు"న్తి పదే కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి, "భిక్ఖూ"తి పదే కారకవిసేసనభావం నివత్తేతి. కస్మిం ఠానే నిపజ్జితుం కుక్కుచ్చాయన్తీతి ఆహ "ధోతేహి పాదేహి అక్కమితబ్బట్ఠానే"తి. "అక్కమితబ్బట్ఠానస్సేతం అధివచన"న్తి ఇమినా "ధోతపాదకే"తి పాఠస్స ధోతో పాదో తిట్ఠతి ఏత్థ ఠానేతి **ధోతపాదకం,** తస్మిం ధోతపాదకేతి అత్థం దస్సేతి. **ఏతన్తి** "ధోతపాదకే"తి నామం. **"పచ్చత్థరిత్వా"**తి ఏత్థ కేన పచ్చత్థరిత్వాతి ఆహ "పచ్చత్థరణేనా"తి. "అత్తనో సన్తకేనా"తి ఇమినా సఙ్ఘికేన పచ్చత్థరణేన పచ్చత్థరణం పటిక్ఖిపతి. **నిద్దాయతోపీతి** నిద్దాయకారణాపి, సంకుటితేతి సమ్బన్ధో. అథ వా **నిద్దాయతోపీతి** నిద్దాయన్తస్సపి. "సరీరావయవో"తి పదే సామ్యత్థఛట్ఠీ, "ఆపత్తియేవా"తి పదే సమ్పదానం. లోమేసు ఫుసన్తేసూతి సమ్బన్ధో. "పరిభోగసీసేనా"తి ఇమినా పరిభోగం అకత్వా కేనచి

కమ్మేన సరీరావయవేన ఫుసన్తస్స అనాపత్తీతి దస్సేతి. హత్థతలేన ఫుసితుం పాదతలేన ఫుసితుం వా అక్కమితుం వాతి యథాలాభయోజనా దట్ఠబ్బా. "పరిభోగసీసేనా"తి పదస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "మఞ్చపీఠం నీహరన్తస్సా"తిఆది.

సఙ్ఘభత్తాదిఅనుజాననకథా

౩౨౫. "సఙ్ఘస్స భత్త"న్తి ఇమినా **సఙ్ఘభత్త**న్తి పదస్స ఛట్ఠీసమాసం దస్సేతి. సఙ్ఘస్స అత్థాయ ఆభతం భత్తం కాతుం న సక్కోన్తీతి యోజనా. ఉద్దేసభత్తన్తిఆదీసు ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. "ఉద్దేసేన లద్ధభిక్ఖూనం భత్తం కాతు"న్తి ఇమినా ఉద్దేసేన లద్ధభిక్ఖూనం కాతబ్బం భత్తం **ఉద్దేసభత్త**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. **తథేవా**తి యథా సఙ్ఘతో ఉద్దిసిత్వా లద్ధభిక్ఖూ, తథేవ. **పరిచ్ఛిన్దిత్వా**తి "ఏకం వా"తిఆదినా పరిచ్ఛిన్దిత్వా. **తేస**న్తి లద్ధభిక్ఖూనం. ఇమినా నిమన్తేత్వా లద్ధభిక్ఖూనం కాతబ్బం భత్తం **నిమన్తనభత్త**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. "సలాకాయో ఛిన్దిత్వా"తి ఇమినా సలాకాయో ఛిన్దిత్వా కాతబ్బం భత్తం **సలాకభత్త**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. పక్ఖికన్తి ఉపోసథికన్తి పాటిపదికన్తి ఏవం నియామేత్వాతి యోజనా. పఞ్చమీఆదీసు పక్ఖేసు కాతబ్బం **పక్ఖికం.** ఉపోసథే కాతబ్బం **ఉపోసథికం.** పాటిపదే కాతబ్బం **పాటిపదికం,** తమేవ భత్తం **పాటిపదికభత్తం. ఉద్దేసభత్తం నిమన్తన**న్తి ఏత్థ ఇతిసద్దో ఆద్యత్థో, ఉద్దేసభత్తం నిమన్తనన్తిఆదిం ఇమం వోహారం పత్తానీతి హి అత్థో. ఉద్దేసభత్తాదీనియేవ అనుజాననమకత్వా కస్మా సఙ్ఘభత్తమ్పి అనుజానాతీతి ఆహ "యస్మా పనా"తిఆది. తత్థ యస్మా సక్ఖిస్సన్తీతి సమ్బన్ధో. **తే**తి మనుస్సా. **తమ్పీ**తి సఙ్ఘభత్తమ్పి. పిసద్దేన ఉద్దేసభత్తాదీని అపేక్ఖతి.

సఙ్ఘభత్తాదీనం విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ "తత్థా"తిఆది. తత్థ **తత్థా**తి "సఙ్ఘభత్తం ఉద్దేసభత్త"న్తిఆదిపాఠే, ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా, సఙ్ఘభత్తాదీసు వా నిద్ధారణే భుమ్మం, భుఞ్జన్తానం అమ్హాకం అజ్జ దస ద్వాదస దివసా అహేసున్తి యోజనా. **అఞ్ఞతో**తి అఞ్ఞస్మా ఠానా. **తత్థా**తి సఙ్ఘభత్తే. **వత్తబ్బా**తి మనుస్సా వత్తబ్బా. **త**న్తి సఙ్ఘభత్తం, ధాతుకమ్మం, "అమ్హాక"న్తి కారితకమ్మం. **త**న్తి సఙ్ఘభత్తం.

ఉద్దేసభత్తకథా

అయం నయో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. రఞ్ఞా వా పహితేతి సమ్బన్ధో. **సచే అత్థీ**తి సచే ఠితికా అత్థి. **ఉద్దేసకేనా**తి భత్తుద్దేసకేన . **న అతిక్కామేతబ్బ**న్తి ఉద్దేసభత్తం న అతిక్కామేతబ్బం. **తే పనా**తి పిణ్డపాతికా పన. **ఠితికం ఠపేత్వా**తి ఠితికం ఠితట్ఠానే ఠపేత్వా ముఞ్చిత్వాతి అత్థో. **తేస**న్తి మహాథేరానం. **యోజనన్తరికవిహారతోపీ**తి యోజనేన బ్యవధానే ఠితవిహారతోపి. **ఠితట్ఠానతో**తి ఠితికాయ ఠితట్ఠానతో. **అసమ్పత్తానమ్పీ**తి భత్తుద్దేసట్ఠానం అసమ్పత్తానమ్పి. **వడ్ఢితా నామ సీమా**తి ఉపచారసీమా వడ్ఢితా నామ. **సఙ్ఘనవకస్స దిన్నేపీ**తి యావ దుతియభాగో న దాతబ్బో, తావ సఙ్ఘనవకస్స దిన్నేపి. **వస్సగ్గేనా**తి గణియతీతి గం, వస్సమేవ గం **వస్సగ్గం,** తేన వస్సగ్గేన, వస్సగణనాయాతి వుత్తం హోతి. యది "వస్సఘ్గేనా"తి చతుత్థక్ఖరేన పాఠో భవేయ్య, ఏవం సతి వస్సపరిచ్ఛేదేనాతి అత్థో దట్ఠబ్బో, అయమేవ యుత్తతరో.

ఏకస్మిం విహారేతి ఏకిస్సం విహారసీమాయం. **తస్మింయేవ భత్తుద్దేసట్ఠానే**తి ఏత్థ ఏవసద్దేన అఞ్ఞస్మిం ఠానే గాహణం పటిక్ఖిపతి. **ఏకో**తి ఏకో దాయకో. **తేనా**తి పహితభిక్ఖునా. **సో అత్థో**తి సో హేతు. **తందివస**న్తి తస్మిం పహితదివసే. **పముస్సతీ**తి సతిపవాసేన ముస్సతి. **భోజనసాలాయా**తి భత్తుద్దేసట్ఠానసఙ్ఖాతాయ భోజనసాలాయ. యా పకతిట్ఠితికాతి యోజనా. "ఏకాబద్ధా హోన్తీ"తి వుత్తవచనస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్ఞమఞ్ఞం ద్వాదసహత్థన్తరం అవిజహిత్వా"తి. **నవం ఠితిక**న్తి

భత్తుద్దేసట్ఠానే ఠపితపకతిట్ఠితికతో అఞ్ఞం నవం ఠితికం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఏతన్తి** ఉద్దేసభత్తం. “స్వే”తి నియామేత్వా వుత్తత్తా దుతియదివసే న లబ్భతి.

కోచీతి దాయకో. **సకవిహారే ఠితికావసేనేవ గాహేతబ్బన్తి** యం విహారం గచ్ఛన్తి, తత్థ అపవిట్ఠత్తా సకవిహారే ఠితికావసేనేవ గాహేతబ్బం. దిన్నం పన భత్తం గాహేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **సమ్పత్తానన్తి** దిన్నట్ఠానం సమ్పత్తానం. **తత్థాతి** దిన్నట్ఠానం, సమ్పత్తానంయేవాతి సమ్బన్ధో. **తస్స విహారస్సాతి** పవిట్ఠవిహారస్స. **తస్మిం తస్మిం ఠానేతి** గామద్వారవీథిచతుక్కసఙ్ఖాతే తస్మిం తస్మిం ఠానే. **అన్తోఉపచారగతానన్తి** ఏత్థ అన్తోఉపచారో నామ ద్వాదసహత్థబ్భన్తరం.

గామద్వారూపచార వీథిచతుక్కూపచార ఘరూపచారేసు తీసు ఘరూపచారస్స విసేసం దస్సేన్తో ఆహ “ఘరూపచారో చేత్థా”తిఆది. **ఏత్థాతి** తీసు ఉపచారేసు. ఘరూపచారో వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో. ఏకో ఉపచారో ఏత్థాతి **ఏకూపచారం** ఘరం. **ఇమేసన్తి** చతున్నం ఘరానం. **తత్థాతి** చతూసు ఘరేసు. ఏకకులస్స యం ఘరన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకవళఞ్జన్తి** ఏకద్వారేన సమానపరిభోగం. **తత్థాతి** ఏకూపచారే.

యం పన ఏకం ఘరం కతన్తి సమ్బన్ధో. **సుఖవిహారత్థాయాతి** కలహం విచ్ఛిన్దిత్వా సుఖవిహారత్థాయ. **తస్మిం తస్మిం ఠానేతి** భిత్తియా పరిచ్ఛిన్నే తస్మిం తస్మిం ఠానే.

యస్మిం పన ఘరే నిసీదాపేన్తీతి సమ్బన్ధో. యమ్పి నివేసనన్తి యోజనా.

యో పన ఉద్దేసలాభో ఉప్పజ్జతి, సో పాపుణాతీతి యోజనా. కిఞ్చాపి దిస్సన్తి, తథాపీతి యోజనా.

యో పనాతి భిక్ఖు పన, లభతీతి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞస్మిన్తి** అత్తనా అఞ్ఞస్మిం. **తేనాతి** ఉద్దేసభత్తం లభన్తేన భిక్ఖునా.

కాలం పటిమానేన్తేసూతి భోజనకాలం పటిమానేన్తేసు భిక్ఖూసు, నిసిన్నేసూతి సమ్బన్ధో. కోచి మనుస్సో వదతీతి సమ్బన్ధో. సఙ్ఘుద్దేసపత్తం దేథ ఇతి వాతి యోజనా. “ఏసేవ నయో”తి ఇమినా పత్తస్స ఠానే భిక్ఖుం పక్ఖిపిత్వా వుత్తే అతిదిసతి.

ఏత్థాతి ఉద్దేసభత్తే, ఏవంవచనే వా. **పేసలోతి** పియసీలో. **తేనాతి** ఉద్దేసకేన. కిన్తి జానాతీతి ఆహ “దసవస్సేన లద్ధ”న్తి. **తస్సాతి** ఉద్దేసకస్స, వచనన్తి సమ్బన్ధో. **అప్పసద్దాతి** సణికసద్దా. “అపసద్దా”తిపి పాఠో, నిస్సద్దాతి అత్థో. **సబ్బనవకస్సాతి** సబ్బేసం భిక్ఖూనం నవకస్స. **ఛాయాయపి పుచ్ఛియమానాయాతి** అనాదరే భుమ్మవచనం, సామివచనం వా. **న లభతీతి** పాపుణాపితత్తా న లభతి. **నిసిన్నస్సాపి నిద్దాయన్తస్సాపీతి** అనాదరే సామివచనం, భిక్ఖుస్స నిసిన్నస్సాపి నిద్దాయన్తస్సాపీతి అత్థో. **హీతి** సచ్చం. ఏతం భాజనీయభణ్డం నామాతి యోజనా. **తత్థాతి** “సమ్పత్తస్సేవ పాపుణాతీ”తి వచనే. **ఉపచారేనాతి** ద్వాదసహత్థూపచారేన. **తస్మిన్తి** అన్తోపరిక్ఖేపే.

కోచి ఉపాసకో పహిణాతీతి సమ్బన్ధో. **పణీతభోజనానన్తి** పణీతభోజనేహి. **ఉదకస్సాతి** ఉదకేన, పూరేత్వాతి సమ్బన్ధో. ఆగతా మనుస్సాతి సమ్బన్ధో. **యేనాతి** భిక్ఖునా. **యన్తి** వత్థు. **తిచీవరపరివారన్తి** తిచీవరేన పరివారితం, తిచీవరపరివారవన్తం వా ఉద్దేసభత్తన్తి అత్థో. **హి** సచ్చం అస్స భిక్ఖుస్స పుఞ్ఞవిసేసో ఈదిసోతి యోజనా. నను ఉదకంపిస్స పుఞ్ఞవిసేసం, కస్మా అఞ్ఞం ఉద్దేసభత్తం లభతీతి ఆహ “ఉదకం పనా”తిఆది.

గహేత్వా ఆగతా తే మనుస్సాతి యోజనా. **తేసన్తి** మహాథేరాదీనం. **దహరసామణేరేహీ**తి దహరేహి సామణేరేహి, లద్ధేసూతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి ఉద్దేసభత్తే. **పురతో**తి మహాథేరానం పురతో. **పత్తే**తి సఙ్ఘుద్దేసపత్తే, అగాహితేయేవాతి సమ్బన్ధో. ఆహటమ్పి ఉద్దేసభత్తన్తి సమ్బన్ధో.

ఏకో వదతీతి సమ్బన్ధో. **సో**తి మనుస్సో, భణతీతి సమ్బన్ధో. యథా తే రుచ్చతి, తథా వత్వా ఆహరాతి యోజనా. **విస్సట్ఠదూతో నామా**తి అత్తనో రుచిం విస్సజ్జిత్వా తస్స రుచియా విస్సట్ఠో దూతో నామ. **పటిపాటిపత్తం వా**తి సఙ్ఘతో పటిపాటియా లద్ధం పత్తం వా, ఇదం నిమన్తనభత్తం సన్ధాయ వుత్తం. **యం ఇచ్ఛతీ**తి విస్సట్ఠదూతో యం ఇచ్ఛతి. **సో**తి బాలో, న వత్తబ్బోతి సమ్బన్ధో. పుచ్ఛాసభాగేన వదేయ్యాతి సమ్బన్ధో. **తతో**తి వదనకారణా.

కూటట్ఠితికా నామాతి అఞ్ఞేహి ఉద్దేసభత్తేహి మిస్సేత్వా ఉజుకట్ఠితికాయ పవత్తిత్వా కూటేన పవత్తా ఠితికా నామ హోతి. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "రఞ్ఞో వా హీ"తిఆది. **ఏకచారికభత్తానీ**తి పతి ఏకం కత్వా చరితబ్బాని భక్ఖితబ్బానీతి ఏకచారికాని, అఞ్ఞేహి ఉద్దేసభత్తేహి అమిస్సేత్వా పతి ఏకం కత్వా భక్ఖితబ్బానీతి వుత్తం హోతి, తానియేవ భత్తాని ఏకచారికభత్తాని. ఏకచ్చే భిక్ఖూ గతాతి సమ్బన్ధో. **తేసూ**తి ఏకచ్చేసు భిక్ఖూసు. **తఙ్ఖణంయేవా**తి తస్మిం నిసిన్నక్ఖణేయేవ. పున **తఙ్ఖణంయేవా**తి తస్మిం గాహణక్ఖణేయేవ. "పణీతభత్త"న్తి వుత్తే "కతివస్సతో పట్ఠాయా"తి వదన్తి, "ఏత్తకవస్సతో నామా"తి వుత్తేతి యోజనా. **గాహితే**తి ఠితికం అజానన్తేహి ఆగన్తుకేహి పత్తే గాహితే. ఆగతేహిపి ఠితికం జాననకభిక్ఖూహీతి సమ్బన్ధో. ఏసేవ నయో పరతోపి. **భిక్ఖూయేవ ఆగచ్ఛన్తూ**తి పత్తం అగ్గహేత్వా భిక్ఖూయేవ ఆగచ్ఛన్తూతి అధిప్పాయో.

నేతి ఠితికం అజానన్తే ఆగన్తుకే. **రాజా భోజేత్వా**తి రాజా అత్తనో గేహే భోజేత్వా. **నేసన్తి** ఆగన్తుకానం, పత్తేపీతి సమ్బన్ధో. **యం ఆహట**న్తి యం భత్తం అభుఞ్జిత్వా ఆహటం. **తం న గాహేతబ్బ**న్తి తం భత్తం ఠితికాయ న గాహేతబ్బం థోకత్తా. **నేసన్తి** ఆగన్తుకానం. **గీవా హోతీ**తి ఇణం హోతి. ఇణం నామ పటిదాతబ్బసభావో హోతి, తస్మా పటిదాతబ్బన్తి అధిప్పాయో. **ఏత్థా**తి ఠితికం అజానిత్వా భుత్తట్ఠానే. **తావ నిసీదితబ్బ**న్తి తావ ఆగమేత్వా నిసీదితబ్బం. పత్తట్ఠానేన గాహణమ్పి గీవాసదిసోతి పురిమథేరస్స మతి భవేయ్య. ఏవఞ్హి సతి ద్విన్నం థేరానం వాదో సదిసోయేవ.

ఏకో పిణ్డపాతోతి సమ్బన్ధో. **తథారూపో**తి తిచీవరపరివారో సతగ్ఘనకో. **అయన్తి** పిణ్డపాతో. ఇతి వుత్తం అట్ఠకథాసు.

ఏకో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **అన్తరాభట్ఠకో**తి ఉద్దేసభత్తస్స అన్తరే వేమజ్ఝే భస్సతి గలతీతి అన్తరాభట్ఠకో. పరిపుణ్ణవస్సో యో పన సామణేరోతి యోజనా. తస్స ఉపసమ్పజ్జితసామణేరస్స ఠితికా అతిక్కన్తాతి సమ్బన్ధో. **సో**తి ఉద్దేసభత్తపత్తో భిక్ఖు. **సమీపే**తి అత్తనో సమీపే. **తఞ్చే థేయ్యాయ హరన్తీ**తి తం పత్తం పత్తహారకా థేయ్యాయ హరన్తి చే. **గీవా హోతీ**తి పత్తదాపకస్స గీవా హోతి. **సో భిక్ఖూ**తి సమీపే నిసిన్నో సో భిక్ఖు. **అస్సా**తి పత్తదాపకస్స. "అయ"న్తి పోత్థకేసు పాఠో అత్థి, సో న సున్దరో. **తతో**తి ఉద్దేసభత్తఘరతో. "సుహటో"తి వచనస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "భత్తస్స దిన్నత్తా గీవా న హోతీ"తి.

సాదియనకోతి ఉద్దేసభత్తసాదియనకో, హోతీతి సమ్బన్ధో. దసహిపి పత్తేహి భత్తం ఆహరాపేత్వాతి యోజనా. **భిక్ఖుదత్తియం నామా**తి భిక్ఖునా దత్తియం నామ. **సో భిక్ఖూ**తి సాదియనకో సో భిక్ఖు. **తే భిక్ఖూ**తి పిణ్డపాతికే తే భిక్ఖూ. ఏథ భన్తే మయ్హం సహాయా హోథ ఇతి వత్వాతి సమ్బన్ధో. **తస్సా**తి ఉపాసకస్స. **తత్థా**తి ఉపాసకస్స ఘరే. **తస్సేవా**తి

సాదియనకస్సేవ. **ఇతరేతి** నవపిణ్డపాతికా. **సేసన్తి** దసన్నం భిక్ఖూనం. **తస్స భిక్ఖునోతి** సాదియనకస్స భిక్ఖునో. **భుత్తావీనన్తి** భుత్తవన్తానం.

తేతి నవపిణ్డపాతికా, వుత్తా గచ్ఛన్తీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** ఉపాసకస్స ఘరే. **తత్రాతి** దససు భిక్ఖూసు. మధురేన సరేన అనుమోదనం కరోన్తస్స ఏకస్స ధమ్మకథం సుత్వాతి యోజనా. **అకతభాగో నామాతి** పుబ్బే న కరియిత్థాతి అకతో, సోయేవ భాగో కోట్ఠాసోతి అకతభాగో, ఆగన్తుకభాగో నామాతి అత్థో.

ఏకో ఉపాసకో దేతీతి సమ్బన్ధో. **ఇమన్తి** ఖాదనీయభోజనీయం. పత్తసామికస్స దాతబ్బన్తి యోజనా. **లపేత్వాతి** పకతియా లపేత్వా. "సబ్బో సఙ్ఘో భుఞ్జతూ"తి వత్వా చ కిఞ్చి అవత్వా చ గతేపి పఠమమేవ "సబ్బం సఙ్ఘికం పత్తం దేథా"తి వుత్తత్తా భాజేత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం.

పాతియా ఆహరిత్వాతి సమ్బన్ధో. **ఏకేకం ఆలోపన్తి** ఏకేకస్స భిక్ఖుస్స ఏకేకం ఆలోపం. **అచ్ఛతీతి** వసతి. **కస్స తేతి** కస్స అత్థాయ తయా, ఆనీతన్తి యోజనా. "ఏకేన భిక్ఖునా"తి పదం "గాహేతబ్బ"న్తి పదే కారితకమ్మం, "భత్త"న్తి ధాతుకమ్మం తబ్బపచ్చయో వదతి.

కిం ఆహరీయతీతి అవత్వాతి కిం వత్థు తయా ఆహరీతీతి ఉపాసకం అపుచ్ఛిత్వా. "కిం ఆహరిస్ససీ"తిపి పాఠో, కిం వత్థుం త్వం ఆహరిస్ససీతి అత్థో. సపరివారాయ యాగుయా చ మహగ్ఘానం ఫలానఞ్చ పణీతానం ఖజ్జకానఞ్చ తథా ఆవేణికా ఠితికా కాతబ్బాతి యోజనా . **ఏకా ఏవ ఠితికాతి** సమానా ఏవ ఠితికా. **తథా ఫాణితస్సాతి** ఏత్థ తథాసద్దేన "ఏకా ఏవ ఠితికా వట్టతీ"తి పదం అతిదిసతి.

ఇతి ఉద్దేసభత్తకథాయ యోజనా సమత్తా.

నిమన్తనభత్తకథా

నిమన్తనం పుగ్గలికం సఙ్ఘికఞ్చాతి దువిధం. తత్థ పుగ్గలికం సన్ధాయ వుత్తం "పుగ్గలికం చే సయమేవ ఇస్సరో"తి. "ఏత్తకే భిక్ఖూ సఙ్ఘతో ఉద్దిసథా"తిఆదీని అవత్వా "ఏత్తకానం భిక్ఖూనం భత్తం గణ్హథా"తి నిమన్తేత్వా దిన్నం సఙ్ఘికం **నిమన్తనం** నామ. **ఏత్థాతి** నిమన్తనే. **పిణ్డపాతికానమ్పి వట్టతీతి** "భిక్ఖ"న్తి కప్పియవోహారేన వుత్తత్తా పిణ్డపాతికానమ్పి వట్టతి. **పటిపాటియాతి** సఙ్ఘతో లద్ధపటిపాటియా. ఆగతమనుస్సో వదతీతి సమ్బన్ధో. **విచ్ఛిన్దిత్వాతి** "తుమ్హే చ గచ్ఛథా"తి వచనం విచ్ఛిన్దిత్వా.

నిమన్తనభత్తఘరతోతి నిమన్తనభత్తస్స దిన్నఘరతో. ఏకో ఆహరతీతి సమ్బన్ధో. **పూరేత్వాతి** భత్తస్స పూరేత్వా. **తన్తి** భత్తం. **ఇధాపీతి** నిమన్తనేపి.

తతోతి వదనకారణా. "సో భిక్ఖూ"తి పదం "అస్సా"తి పదే పకతికత్తా, "జిగుచ్ఛనీయో"తి పదం తత్థేవ వికతికత్తా. **అస్సాతి** భవేయ్య, హోతి వా. "పత్తత్థాయ ఆగతోమ్హీ"తి వదన్తస్స తస్స పత్తో దాతబ్బోతి యోజనా. **భత్తాహరణకపత్తన్తి** భత్తం ఆహరతి అనేనాతి భత్తాహరణకో, సోయేవ పత్తో భత్తాహరణకపత్తో, తం. **పటిపాటిభత్తన్తి** పటిపాటియా లద్ధం భత్తం.

ఆలోపభత్తట్ఠితికతోతి ఏకేకఆలోపేన లద్ధస్స భత్తస్స ఠితికతో. **ఆలోపసఙ్ఖేపేనా**తి ఏకేకస్మిం ఆలోపే తంసంఖిపనేన. అయం నయో ఉద్దేసభత్తతో విసేసో. **కస్స తే ఆభత**న్తి కస్స అత్థాయ తయా ఆభతన్తి యోజనా. **సఙ్ఘస్స మే భత్త**న్తి సఙ్ఘస్స అత్థాయ మయా భత్తం ఆభతం. **థేరానం మే భత్త**న్తి థేరానం మయా భత్తం ఆభతం.

ఉపాసకో పహిణాతీతి సమ్బన్ధో. **ఇమే తయో జనా**తి సఙ్ఘత్థేరో చ గన్ధధుతఙ్గవసేన అభిఞ్ఞాతో చ భత్తుద్దేసకో చాతి ఇమే తయో జనా. **పుచ్ఛితు**న్తి “కిం సఙ్ఘతో గణ్హామి, ఉదాహు యే జానామి, తేహి సద్ధిం ఆగచ్ఛామీ”తి పుచ్ఛితుం. ఆరుహియిత్థాతి **ఆరూళ్హా. అత్తనవమేహీ**తి అత్తా నవమో ఏతేసన్తి అత్తనవమా, తేహి భిక్ఖూహీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి యస్మా. **ఏతే భిక్ఖూ**తి సఙ్ఘత్థేరాదయో తయో ఏతే భిక్ఖూ. **తేనా**తి గన్ధధుతఙ్గాదీహి అనభిఞ్ఞాతేన భిక్ఖునా పటిపజ్జితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. నిస్సితకే వా, యే భిక్ఖూ జానాథ, తే భిక్ఖూ వా గహేత్వాతి యోజనా. అత్తనా అఞ్ఞో గామో గన్తబ్బోతి సమ్బన్ధో. **సోయేవ గామో**తి నిమన్తనగామోయేవ.

తత్రాతి అసనసాలాయం. **ఉస్సవాదీసూ**తి ఛణాదీసు. ఆదిసద్దేన అఞ్ఞేన కేనచి కారణేన మనుస్సానం బహుసన్నిపాతం సఙ్గణ్హాతి. **తదా**తి తస్మిం నిమన్తనకాలే. **సన్నిపాతట్ఠానతో**తి భిక్ఖూనం సన్నిపాతట్ఠానతో. **యథాసత్తీ**తి సత్తియా అనురూపం, సత్తిం అనతిక్కమిత్వాతి అత్థో. ఏత్థ చ సత్తిసద్దస్స కున్తసఙ్ఖాతస్స సత్థస్సపి వాచకత్తా తం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “యథాబల”న్తి.

సఙ్ఘత్థేరో వా ఆగచ్ఛన్తీతి సమ్బన్ధో. బహుకత్తారమపేక్ఖిత్వా “ఆగచ్ఛన్తీ”తి బహువచనవసేన వుత్తం. **ఏకవార**న్తి ఏకస్మిం దివసే, ఆగమనదివసేతి అత్థో. **పటిబద్ధకాలతో**తి తత్థేవ సకట్ఠానే వాసస్స నిబద్ధకాలతో. **దుతియవారే**తి దుతియదివసే. **అభినవఆగన్తుకావా**తి అనాగమనపుబ్బా అభినవా ఆగన్తుకావ. **తత్రా**తి తస్మిం పత్తట్ఠానే. **తేస**న్తి అభినవఆగన్తుకానం. **ఏత్థా**తి అనాగతపుబ్బట్ఠానే.

సబ్బత్థాతి సబ్బేసు సకట్ఠానఆగన్తుకట్ఠానేసు. **తేనా**తి అతిలాభినా భిక్ఖునా. **అవిసేసేత్వా**తి విసేసమకత్వా.

సలాకభత్తకథా

సలాకభత్తం పన ఏవం వేదితబ్బన్తి యోజనా. “వచనతో”తి పదం “దాతబ్బా”తి పదే ఞాపకహేతు. **సలాకాయ వా**తి కుసదణ్డే వా. **అసుకస్స నామా**తి అసుకస్స నామ ఉపాసకస్స. **ఉపనిబన్ధిత్వా**తి లిఖిత్వా, ఛిన్దిత్వాతి అత్థో. “ఓపుఞ్జిత్వా”తి పదస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పునప్పునం హేట్ఠుపరియవసేన ఆలోళేత్వా”తి. భత్తుద్దేసకేన దాతబ్బాతి సమ్బన్ధో.

న బహుకాతి అప్పకా. **గామవసేనపీ**తి యేభుయ్యేన సమానలాభగామవసేనపి. పిసద్దేన కులం అపేక్ఖతి. గాహేన్తేన గాహితానేవాతి సమ్బన్ధో. సట్ఠిసలాకభత్తాని హోన్తీతి యోజనా. **తేస**న్తి ద్విన్నం తిణ్ణం సలాకభత్తానం.

తన్తి బహుసలాకభత్తగామం. **తం పనా**తి ఏకసలాకభత్తం పన. **ఏతేసూ**తి భిక్ఖూసు. **నిగ్గహేనా**తి దూరత్తా అనిచ్ఛన్తస్సపి ఏకస్స నిగ్గహేన. **త**న్తి సలాకభత్తం. **ఓరిమగామే**తి ఓరభాగే ఠితే గామే. **గాహితసఞ్ఞాయా**తి గాహితా ఇతి సఞ్ఞాయ. **పున విహారం ఆగన్త్వా**తి పున విహారం అనాగన్త్వా ఓరిమగామే సలాకభత్తాని పఠమం గహేత్వా పచ్ఛా విహారం ఆగన్త్వా అత్తనో పాపేత్వా భుఞ్జితుమ్పి వట్టతి. కస్మా పున విహారో ఆగన్తబ్బో, నను అగాహితోపి అత్తనో పత్తత్తా గహేత్వా

భుఞ్జితుం వట్టతీతి ఆహ “న హీ”తిఆది. **హీ** యస్మా బహిసీమాయ సఙ్ఘలాభో గాహేతుం న లబ్భతి, తస్మా విహారో ఆగన్తబ్బోతి యోజనా. **ఏకబాహవసేన వాతి** ఏకాయ ఘరపాళిసఙ్ఖాతాయ బాహాయవసేన వా. **వీథిఆదీసు వాతి** వీథిబాహకులేసు చ, నిద్ధారణే భుమ్మం. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. సలాకాసు **అసతి** అసన్తాసూతి యోజనా. **ఉద్దిసిత్వాపీతి** “అసుకగామస్స సలాకభత్తాని తుయ్హం పాపుణన్తీ”తి గామాదీని ఉద్దిసిత్వాపి.

తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ “తేన హీ”తిఆది. తత్థ **తేనాతి** సలాకదాయకేన భిక్ఖునా. గాహేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **వారగామేతి** అతిదూరత్తా వారేన గన్తబ్బే గామే. **తత్రాతి** తం గామం.

అతిరేకగావుతేతి గావుతతో అతిరేకే ఠానే. **తందివసన్తి** తస్మిం సలాకభత్తగహణదివసే. యో న గచ్ఛతి, తస్స న దాతబ్బాతి యోజనా. **హీతి** యస్మా. **తీణి పన దివసానీతి** అచ్చన్తసంయోగే చేతం ఉపయోగవచనం. **తన్తి** ఓరిమవారగామసలాకం. దణ్డకమ్మం పన కిన్తి గాళ్హం కాతబ్బన్తి ఆహ “సట్ఠితో వా పణ్ణాసతో వా న పరిహాపేతబ్బ”న్తి. **విహారవారోతి** విహారస్స రక్ఖనత్థాయ వారో. **విహారవారికస్సాతి** విహారం వారేన, వారం గహేత్వా వా రక్ఖతీతి విహారవారికో, తస్స దాతబ్బాతి సమ్బన్ధో. **విహారగోపకాతి** విహారం గోపేన్తీతి విహారగోపకా. **అఞ్ఞథత్తన్తి** పసాదఞ్ఞథత్తం. **అఞ్ఞేసు కులేసు దాతబ్బాతి** అఞ్ఞేసం కులానం యాగుఆదయో దాతబ్బా.

వారం గాహేత్వాతి అఞ్ఞేహి వారం గాహాపేత్వా. **నేసన్తి** విహారవారికానం. **సలాకాతి** పకతికత్తారం అపేక్ఖిత్వా “భవన్తీ”తి బహువచనవసేన వుత్తం. **ఫాతికమ్మమేవాతి** విహారరక్ఖనత్థాయ సఙ్ఘేన దాతబ్బఫాతికమ్మమేవ. **అఞ్ఞమ్పీతి** పిసద్దేన న కేవలం ఫాతికమ్మమేవ, అఞ్ఞమ్పీతి దస్సేతి. **అతిరేకఉత్తరిభఙ్గస్సాతి** అతిరేకం ఉత్తరిభఙ్గమేతస్సాతి అతిరేకఉత్తరిభఙ్గం, తస్స.

సలాకా లద్ధాతి సలాకా ఏవ లద్ధా. **తందివసన్తి** తస్మిం సలాకలద్ధదివసే. **ఏకస్సేవాతి** ఏకేకస్సేవ. **విజటేత్వాతి** తాని ద్వే తీణి ఏకచారికభత్తాని విజటం నిగుమ్బం కత్వా.

ఏకసమ్బోగాతి ఏకతో సమ్బోగా. గాహేన్తేన దాతున్తి సమ్బన్ధో. **సమ్ముఖీభూతస్సాతి** ఉపచారసీమాయం ఠితస్స యస్స కస్సచి, పాపేత్వాతి యోజనా. **రససలాకన్తి** ఉచ్ఛుసలాకం. “రసాలసలాక”న్తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. ఖుద్దకవిహారే గాహేతబ్బవిధానం దస్సేత్వా మహాఆవాసే తం దస్సేన్తో ఆహ “మహాఆవాసే”తిఆది.

“తక్కసలాకమ్పి …పే.… దాతుం వట్టతీ”తి ఇదం ఖుద్దకవిహారం సన్ధాయ వుత్తం, తేన వుత్తం “మహాఆవాసే”తిఆది. **భేసజ్జాదిసలాకాయోతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన గన్ధమాలాసలాకాయో సఙ్గణ్హాతి. **ఏత్థాతి** సలాకాసు. **అగ్గభిక్ఖమత్తన్తి** అగ్గతో దాతబ్బం భిక్ఖామత్తం. **తాదిసాని భత్తానీతి** అగ్గభిక్ఖామత్తసభావాని భత్తాని. **నో చేతి** తాదిసాని భత్తాని బహూని నో చే హోన్తి. **లద్ధా వా అలద్ధా వాతి** లభిత్వా వా అలభిత్వా వా.

సలాకాసు గాహితాసూతి అఞ్ఞాసు సలాకాసు గాహితాసు. **సమీపే ఠితస్సాతి** హత్థం అపసారేత్వా సమీపే ఠితస్స. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **అయం సలాకాతి** “అయం తస్స సలాకా”తి ఠపేతుం వట్టతి. **అధమ్మికాతి** కతికా అధమ్మయుత్తా. **అనాగతస్స దేథాతి** అనాగతస్స భిక్ఖుస్స సలాకం దేథ.

సోతి భత్తుద్దేసకో, వదేయ్యాతి సమ్బన్ధో. మయా మయ్హం పాపితన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** గామే. భుఞ్జేయ్యాథ ఇతి వదేయ్య, వట్టతీతి యోజనా. **తత్థేవాతి** అసనసాలాయమేవ. **తత్రాతి** తస్మిం గామే. **విహారం ఆనేత్వాతి** విహారం సలాకభత్తం ఆనేత్వా. **సలాకగ్గాహణకాలేతి** సలాకాయ భిక్ఖూహి గాహాపనకాలే.

తత్థాతి తస్మిం దిసాభాగే. **అఞ్ఞేనాతి** అత్తనా అఞ్ఞేన, లద్ధా హోతీతి సమ్బన్ధో. **తేన పనాతి** గమికతో ఇతరేన. **తస్మిన్తి** గమికే. ఉపచారసీమం అనతిక్కన్తేయేవాతి యోజనా.

తత్థాతి ఛడ్డితవిహారే. **తేసూతి** ఆవాసికేసు భిక్ఖూసు, గతేసూతి సమ్బన్ధో. **సోవాతి** ఆగన్తుకో ఏవ. యో పన గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** సలాకభత్తం, న పాపుణాతీతి సమ్బన్ధో.

పుఞ్ఞేనాతి పుఞ్ఞస్మా. **తా చ ఖో పనాతి** సలాకాయో పన. **పచ్ఛిం పనాతి** సలాకపచ్ఛిం పన. **తత్థాతి** పచ్ఛియం. **ఏత్తోవాతి** ఆకిరణట్ఠానతోవ. **ఏకన్తి** ఏకం సలాకం. **వత్తబ్బన్తి** సలాకదాయకేన వత్తబ్బం.

భిక్ఖూ గతాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** అఞ్ఞస్మిం విహారే. మహాథేరోపి గచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. గతవిహారే అభుఞ్జిత్వావ గోచరగామం అనుప్పత్తేహి భిక్ఖూహి పత్తా న దాతబ్బాతి యోజనా. **విహారట్ఠకం భత్తన్తి** విహారే ఠితం భత్తం.

పక్ఖికభత్తాదికథా

యన్తి భత్తం దియ్యతీతి సమ్బన్ధో. చాతుద్దసీపఞ్చద్దసీపఞ్చమీఅట్ఠమీతి అభిలక్ఖితేసూతి యోజనా. **కమ్మప్పసుతేహీతి** కమ్మూపచయేహి. ఇమేహి పాఠేహి పక్ఖేసు దాతబ్బం **పక్ఖికన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **తన్తి** పక్ఖికభత్తం. "హోతీ"తి పదే వుత్తకత్తా, "గాహేత్వా"తి పదే ధాతుకమ్మం, "భుఞ్జితబ్బ"న్తి పదే వుత్తకమ్మం. **సబ్బేసన్తి** భిక్ఖూనం. **యేసన్తి** భిక్ఖూనం. **మన్దాతి** అప్పా. **తన్తి** సలాకభత్తం. **పణీతం దేన్తీతి** పణీతం కత్వా దేన్తి. **లూఖభత్తన్తి** అసినిద్ధభత్తం.

యం భత్తం అత్తనా భుఞ్జతి, తదేవ దియ్యతీతి యోజనా. ఇమినా ఉపోసథే దాతబ్బం **ఉపోసథికన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **ఉపోసథేతి** ఉపోసథదివసే. ఏత్థ చ పఞ్చద్దసియం సచే దాయకా "పక్ఖిక"న్తి వత్వా దేన్తి, **పక్ఖికం నామ**. అథ "ఉపోసథిక"న్తి వత్వా దేన్తి, **ఉపోసథికం** నామాతి విసేసో. **పాటిపదేతి** పాటిపదదివసే. **ఉపోసథకమ్మేనాతి** ఉపోసథకమ్మేన హేతుభూతేన. "పాటిపదే దియ్యనకదాన"న్తి ఇమినా పాటిపదే దాతబ్బం **పాటిపదికన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. **తమ్పి ఉభయన్తి** ఉపోసథికపాటిపదికవసేన ఉభయమ్పి తం భత్తం. **ఇతి ఇమానీతి** ఏత్థ ఇమసద్దేన ఇతిసద్దస్స ఇమసద్దత్థభావో దస్సితో హోతి. **సత్తపి భత్తానీతి** ఇమస్మిం సేనాసనక్ఖన్ధకే ఆగతాని సఙ్ఘభత్తాదీని సత్తపి భత్తాని.

అపరానిపి చత్తారి భత్తానీతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** చతూసు భత్తేసు. "ఆగన్తుకానం దిన్న"న్తిఆదినా **ఆగన్తుకభత్తన్తి** పదస్స చతుత్థీతప్పురిససమాసం దస్సేతి. అఞ్ఞత్థ పన "ఆగన్తుకస్స అత్థాయ ఆభత"న్తిఆదినా ఛట్ఠీతప్పురిససమాసం దస్సేతి. **ఏత్థాతి** చతూసు భత్తేసు. **సబ్బేసన్తి** భిక్ఖూనం. ఏకో ఆగన్తుకో నిసీదతీతి సమ్బన్ధో. **తేనాతి** పఠమఆగన్తుకేన.

యోతి ఆగన్తుకో. **ఆగన్త్వాపీతి** పిసద్దో గరహత్థో, పచ్ఛా పన పగేవాతి అత్థో. తేన గణ్హితబ్బన్తి యోజనా. "ఆగతదివసేయేవా"తి ఇమినా న దుతియదివసాదీసు భుఞ్జితబ్బన్తి దస్సేతి.

కత్థచీతి కిఞ్చి ఠానం. **త**న్తి ఆగన్తుకభత్తం. **నిబన్ధాపిత**న్తి నిచ్చం ఠపితం. **అసనసాలాయ**న్తి అన్తోగామే అసనసాలాయం. **అసతీ**తి అసన్తేసు.

ఆవాసికోపీతి పిసద్దో న గమికోయేవాతి దస్సేతి. యథా ఆగన్తుకభత్తం ద్వే వా తీణి వా సత్త వా దివసాని లబ్భతి, ఏవం ఇదం గమియభత్తం న లబ్భతీతి యోజనా. **పన్థ**న్తి మగ్గం. **రున్ధన్తీ**తి పిదహన్తి. ఉదకం వా రున్ధతీతి సమ్బన్ధో. **ఏతే ఉపద్దవే**తి చోరాదయో ఏతే ఉపద్దవే. **ఓద్దేత్వా**తి ఠపేత్వా.

ఏతస్సాతి మహాగిలానస్స. పున **ఏతస్సా**తి అనాగతస్స మహాగిలానస్స. **సప్పాయభోజన**న్తి గిలానానం సప్పాయభోజనం. **మిస్సకయాగు**న్తి నానాతణ్డులే మిస్సేత్వా పచితం యాగుం. **న కుప్పతీ**తి న వికారం కరోతి.

ఇదమ్పీతి గిలానుపట్ఠాకభత్తమ్పి. **తత్థా**తి తస్మిం కులే. **అస్సా**తి గిలానస్స. **ఏవం దిన్నానీ**తి ఏవం వక్ఖమాననయేన దిన్నాని హోన్తి. **పిణ్డపాతికానమ్పి వట్టతీ**తి "భిక్ఖ"న్తి కప్పియవోహారేన వుత్తత్తా పిణ్డపాతికానమ్పి వట్టతి. **న వట్టతీ**తి "భత్త"న్తి అకప్పియవోహారేన వుత్తత్తా న వట్టతి.

అపరానిపి తీణి భత్తానీతి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి తీసు భత్తేసు. **ధురభత్త**న్తి ఏత్థ ధురసద్దస్స ధువసద్దేన అత్థతో సదిసత్తా నిచ్చత్థోతి ఆహ "నిచ్చభత్తం వుచ్చతీ"తి. **త**న్తి ధురభత్తం. **తత్థా**తి దువిధేసు. "సఙ్ఘికే"తి పాఠసేసో యోజేతబ్బో. **పుగ్గలికేపీ**తి **పి**సద్దో "సఙ్ఘికే"తి పదం అపేక్ఖతి. **పచ్ఛా**తి పఠమం "భిక్ఖం గణ్హథా"తి వుత్తవచనతో, వుత్తవచనస్స వా పరం.

కుటిం కత్వా దాతబ్బం భత్తం **కుటిభత్త**న్తి దస్సేన్తో ఆహ "కుటిభత్తం నామా"తిఆది. **య**న్తి భత్తం, నిబన్ధాపితన్తి సమ్బన్ధో, సేనాసనవాసినో భిక్ఖూతి సమ్బన్ధో. **యం పనా**తి భత్తం పన, దిన్నన్తి సమ్బన్ధో. **తస్సేవా**తి పుగ్గలస్సేవ. **తస్మి**న్తి పుగ్గలే.

వారేన , వారం గహేత్వా వా దిన్నం భత్తం **వారభత్త**న్తి దస్సేన్తో ఆహ "వారభత్తం నామా"తిఆది. **తమ్పీ**తి వారభత్తమ్పి. నిగమనవసేన సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేన్తో ఆహ "**ఇతి ఇమాని చా**"తిఆది.

అట్ఠకథాయన్తి మహాఅట్ఠకథాయం, వుత్తానీతి సమ్బన్ధో. **తత్థా**తి చతూసు భత్తేసు. విహారే ఉప్పన్నం భత్తం **విహారభత్త**న్తి దస్సేన్తో ఆహ "విహారభత్తం నామా"తిఆది. **తత్రుప్పాదభత్త**న్తి తస్మిం విహారే దిన్నఖేత్తవత్థుఆదీహి ఉప్పాదభత్తం. **త**న్తి విహారభత్తం. **యథా**తి యేనాకారేన, పటిగ్గహియమానేతి సమ్బన్ధో. అట్ఠన్నం సమూహో, అట్ఠ పరిమాణాని యస్సాతి వా **అట్ఠకో,** తస్స దిన్నం భత్తం అట్ఠకభత్తం. ఏవం **చతుక్కభత్త**న్తి ఏత్థాపి. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అట్ఠన్నం భిక్ఖూనం దేమా"తిఆది. **మహాభిసఙ్ఖారికేనా**తి సబ్బినోనీతాదీహి మహన్తో అభిసఙ్ఖారో మహాభిసఙ్ఖారో, సో ఏతస్స అత్థీతి మహాభిసఙ్ఖారికో, తేన అతిరసకపూవేన పత్తే పక్ఖిపిత్వాతి సమ్బన్ధో. "థకేత్వా దిన్న"న్తి ఇమినా గూహిత్వా దాతబ్బం **గుళ్హకం,** తమేవ భత్తం **గుళ్హకభత్త**న్తి వచనత్థం దస్సేతి.

ఇధాతి ఇమస్మిం లోకే. ఏకచ్చే మనుస్సా దేన్తీతి సమ్బన్ధో. "భిక్ఖుపరిచ్ఛేదజాననత్థం గుళకే దేన్తీ"తి ఇమినా గుళకేన భిక్ఖూ గణేత్వా దాతబ్బం భత్తం **గుళకభత్త**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. ఏత్థ చ పురిమనయే ళకారే హకారసంయోగో అత్థి, పచ్ఛిమనయే నత్థీతి దట్ఠబ్బం. గుళపిణ్డగణనాయ భిక్ఖుగణనం జానాతి. **ఇతీ**తిఆది నిగమనం. చీవరభాజనీయం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో.

సబ్బిఆదీసు భేసజ్జేసూతి నిద్ధారణే భుమ్మం, “సబ్బిస్సా”తి పదం “కుమ్భసతమ్పీ”తి పదే నిస్సితసమ్బన్ధో.

పచ్ఛా ఆగతానం దాతబ్బమేవాతి దుతియభాగే అదాతబ్బేయేవ పచ్ఛా ఆగతానం దాతబ్బమేవ. **సబ్బసన్నిపాతట్ఠానేయేవాతి** సబ్బేసం భిక్ఖూనం సన్నిపాతట్ఠానేవ. భాజనీయభణ్డం నామ భాజనట్ఠానం సమ్పత్తస్సేవ పాపుణాతి, న అసమ్పత్తస్స. సబ్బసన్నిపాతట్ఠానే చ యేభుయ్యేన సమ్పత్తో హోతి, తేన వుత్తం “సబ్బసన్నిపాతట్ఠానేయేవా”తి.

యథారితంయేవాతి కిఞ్చి అభాజేత్వా యథారితంయేవ. “దుగ్గహిత”న్తి వత్వా తదత్థం దస్సేన్తో ఆహ “తం గతగతట్ఠానే సఙ్ఘికమేవ హోతీ”తి. **ఆవజ్జేత్వాతి** పరిణామేత్వా. **తమ్పీతి** థాలకే పక్ఖిత్తం సబ్బిమ్పి. **థినన్తి** ఘనభావేన తిట్ఠతీతి థినం, ఘనన్తి వుత్తం హోతి. **వుత్తపరిచ్ఛేదతోతి** “దస భిక్ఖూ, దసేవ చ సబ్బికుమ్భా”తి వుత్తపరిచ్ఛేదతో.

గాథాయం **పాళిన్తి** వినయపాళిం. **అట్ఠకథఞ్చేవాతి** తస్సా అట్ఠకథఞ్చేవ. **విచక్ఖణోతి** వివిధం అత్థం చక్ఖతి పస్సతీతి విచక్ఖణో. **ఏవన్తి** యథావుత్తనయేన. తత్రాయం యోజనా – ఏవం విచక్ఖణో భిక్ఖు పాళిం, అట్ఠకథఞ్చేవ ఓలోకేత్వా అప్పమత్తోవ హుత్వా సఙ్ఘికే పచ్చయే భాజయేతి.

ఇతి పచ్చయభాజనీయకథాయ యోజనా సమత్తా.

ఉపడ్ఢభాగోతి భిక్ఖూనం లద్ధభాగతో ఉపడ్ఢో భాగో. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఇతి సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౭. సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకం

ఛసక్యపబ్బజ్జాకథా

౩౩౦. సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకే **అభిఞ్ఞాతా అభిఞ్ఞాతాతి** ఏత్థ అభిపుబ్బో ఞాతసద్దో పాకటత్థోతి ఆహ “పాకటా పాకటా”తి. **కాళుదాయిప్పభుతయోతి** కాళుదాయిఆదయో. పరివారేహి సద్ధిం దస దూతా చ అఞ్ఞే చ బహూ జనా సక్యకుమారా నామాతి యోజనా. **అప్పేసూతి** సక్యకులసఙ్ఖాతేసు అప్పేసు, నిద్ధారణే భుమ్మం. ఇమినా పాఠసేసం దస్సేతి. “కులతో”తి ఇమినా “**కులా**”తి ఏత్థ నిస్సక్కత్థే నిస్సక్కవచనన్తి దస్సేతి. **ఘరావాసత్థన్తి** ఏత్థ ఘరే ఆవసన్తానం మనుస్సానం కిచ్చన్తి దస్సేన్తో ఆహ “ఘరావాసే య”న్తిఆది. తత్థ **యన్తి** యంకిఞ్చి. **ఉదకం నిన్నేతబ్బన్తి** ఏత్థ ఉదకం నీహరిత్వా నేతబ్బం అపనేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ “యథా ఉదకం సబ్బట్ఠానేసు సుసం హోతీ”తి. **సుసన్తి** సుక్ఖం. **తిణానీతి** సస్సదూసకాని తిణాని. “ఉద్ధరితబ్బానీ”తి ఇమినా **నిద్ధాపేతబ్బన్తి** ఏత్థ ధుధాతుయా పప్ఫోటనధంసనత్థే దస్సేతి . **భుసాతి** సస్సనాళదణ్డా, తేహి మిస్సా పలాలా **భుసికా**. **ఓఫుణాపేతబ్బన్తి** ఏత్థ ఫుణధాతుయా అవకిరణత్థం దస్సేన్తో ఆహ “అపనేతబ్బ”న్తి. **త్వఞ్ఞేవ ఘరావాసత్థేన ఉపజానాతి** ఏత్థ **ఘరావాసత్థేనాతి** ఉపయోగత్థే కరణవచనం. **ఉపజానాతి** ఉపత్యూపసగ్గో ధాత్వత్థానువత్తకో, హివిభత్తి చ లోపో హోతి, తేన వుత్తం “త్వఞ్ఞేవ ఘరావాసత్థం జానాహీ”తి. **అహన్తి** భద్దియకుమారనామకో అహం. **తయాతి** అనురుద్ధకుమారనామకేన తయా. “సద్ధిం పబ్బజిస్సామీ”తి ఇమినా పాఠసేసం దస్సేతి. **సేసన్తి** “సద్ధిం పబ్బజిస్సామీ”తి వచనం.

౩౩౧. **నిప్పాతితాతి** ఏత్థ నిక్ఖమిత్వా గమాపితాతి దస్సేన్తో ఆహ "నిక్ఖామితా"తి. **మానస్సినోతి** ఏత్థ మానం సయన్తి నిస్సయన్తీతి మానస్సినోతి దస్సేన్తో ఆహ "మానస్సయినో"తి.

౩౩౨. **యస్సన్తరతో న సన్తి కోపాతి** ఏత్థ అన్తరసద్దో చిత్తవాచకో, తోపచ్చయో చ సత్తమ్యత్థవాచకోతి దస్సేన్తో ఆహ "యస్స చిత్తే"తి. కస్మా కోపా న సన్తీతి ఆహ "తతియమగ్గేన సమూహతత్తా"తి. అనాగామిమగ్గేన దోసస్స సమూహతత్తా యస్స ఖీణాసవస్స చిత్తే కోపా న సన్తీతి అధిప్పాయో. **ఇతి భవాభవతఞ్చ వీతివత్తోతి** ఏత్థ అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యస్మా పనా"తిఆది. తత్థ యస్మా పన వుచ్చతి, తస్మా ఏవమత్థో దట్ఠబ్బోతి యోజనా . విభవోతి పాపం వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. నను పాళియం "విభవో"తి నత్థి, "అభవో"తి ఏవ అత్థి, అథ కస్మా "విభవోతి అభవో"తి వుత్తన్తి ఆహ "విభవోతి చ అభవోతి చ అత్థతో ఏకమేవా"తి. ఇమినా సద్దతోయేవ నానన్తి దస్సేతి. యా ఏసా భవాభవతా వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. "అనేకప్పకారా"తి ఇమినా ఇతిసద్దస్స పకారత్థం దస్సేతి. చతూహిపి మగ్గేహి వీతివత్తోతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** ఖీణాసవస్స.

౩౩౩. **అహిమేఖలికాతి** మేఖలా వియ మేఖలికా, అహిమేవ మేఖలికా అహిమేఖలికా. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అహిం కటియం బన్ధిత్వా"తి.

౩౩౪. **సమ్మన్నతీతి** ఏత్థ "సమ్మానేతీ"తి చురాదిగణికధాతువసేన వత్తబ్బే దివాదిగణికధాతువసేన వుత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ "సమ్మానేతీ"తి. అచిన్తేయ్యా హి పాళినయా. **సమ్మానేతీతి** సమ్మానం కరోతి. **యన్తి** కమ్మం. **నోతి** సత్థా. ఇమినా **యం తుమోతి** ఏత్థ **తుమోతి** రుళ్హీసద్దో ఇధ "నో"తి సబ్బనామసద్దేన సదిసత్థోతి దస్సేతి.

పకాసనీయకమ్మాదికథా

౩౩౬. "ఖేళసదిసా"తి ఇమినా మిచ్ఛాజీవేన ఉప్పన్నపచ్చయానం సదిసూపచారేన ఖేళభావం దస్సేతి. తస్మా ఖేళా వియాతి **ఖేళో,** మిచ్ఛాజీవపచ్చయా, ఖేళే అసతి భక్ఖతి అజ్ఝోహరతీతి **ఖేళాసకోతి** వచనత్థో కాతబ్బో. ఏతరహి పాళియం, అట్ఠకథాయఞ్చ **"ఖేళాపకస్సా"**తి ఓట్ఠజేన పఠమక్ఖరేన పాఠో అత్థి.

౩౪౦. **పత్థద్ధేనాతి** ఏత్థ భూసో థద్ధో పత్థద్ధో, బాళ్హథద్ధోతి అత్థో. తేన వుత్తం "నిచ్చలేనా"తి. **పోత్థకరూపసదిసేనాతి** ఏత్థ పోత్థకరూపం నామ వత్థదన్తాదిమయం, తేన సదిసో పోత్థకరూపసదిసో, తేన.

౩౪౨. **రాజఞాతకా నామాతి** ఏత్థ రఞ్ఞా జానియన్తి "అమ్హాకం గరూ"తి **రాజఞాతా,** తేయేవ **రాజఞాతకాతి** అత్థో దట్ఠబ్బో. తదత్థం అధిప్పాయేన దస్సేన్తో ఆహ "రాజా అమ్హే జానాతీ"తిఆది. **పహట్ఠకణ్ణవాలోతి** పహట్ఠో కణ్ణో చ వాలో చ ఏతస్సాతి పహట్ఠకణ్ణవాలో. **బన్ధనిచ్చలేతి** రజ్జువల్లీహి బన్ధో వియ నిచ్చలే, పహట్ఠకణ్ణవాలేతి సమ్బన్ధో. "కత్వా"తి ఇమినా "అభిధావీ"తి పదే కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి.

దుక్ఖఞ్హి కుఞ్జర నాగమాసదోతి ఏత్థ కుఞ్జరసద్దస్స ఆమన్తనపదభావం ఆవికరోన్తో ఆహ "భో కుఞ్జరా"తి. నాగసద్దస్స అహినాగహత్థినాగేసు పవత్తనతో వుత్తం "బుద్ధనాగ"న్తి. **ఆసదోతి** పదస్స ఆకోధేన సదనం ఉపగమనం ఆసదోతి దస్సేన్తో ఆహ "వధకచిత్తేన ఉపగమనం నామా"తి. **దుక్ఖన్తి** ఏతరహి చ ఆయతిఞ్చ దుక్ఖకారణం. **దుక్ఖం హీతి** హిసద్దో పదపూరణమత్తం, అథ వా దుక్ఖమేవాతి అత్థో. "బుద్ధనాగం ఘాతకస్సా"తి ఇమినా నాగం హనతీతి **నాగహతోతి** వచనత్థం దస్సేతి.

పటికుటియోవ ఓసక్కీతి ఏత్థ తథాగతస్స పటిముఖం కుటేన గమనమేతస్సాతి **పటికుటియో,** పటికుటియో ఏవ హుత్వా ఓసక్కీతి దస్సేన్తో ఆహ "తథాగతాభిముఖోయేవ పిట్ఠిమేహి పాదేహి ఓసక్కీ"తి. "న జానాతీ"తి ఇమినా లక్ఖ దస్సనఙ్కేసూతి ధాతుపాఠేసు (పాణినీ ౧౨౩౮ సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౮ దకారన్తధాతు) వుత్తేసు అత్థేసు ఇధ దస్సనత్థోతి దస్సేతి. **న లక్ఖితబ్బో**తి అఞ్ఞేహి సప్పురిసేహి న లక్ఖితబ్బోతి అత్థో. ఏత్థ ణ్యపచ్చయో కత్తుకమ్మేసు హోతి, యకారస్స కకారం కత్వా **అలక్ఖికో**తి వుత్తం.

౩౪౩. "భుఞ్జితబ్బభోజన"న్తి ఇమినా **తికభోజన**న్తి ఏత్థ యుపచ్చయస్స కమ్మత్థభావం దస్సేతి. **త**న్తి తికభోజనం. **యథాధమ్మో**తి "గణభోజనే పాచిత్తియ"న్తి (పాచి. ౨౧౮) వుత్తాయ మాతికావిభఙ్గపాళియా అనురూపం . **పఞ్చవత్థుయాచనకథా**తి పఞ్చ వత్థూని యాచనస్స కథా. **ఆయుకప్ప**న్తి అవీచిమహానిరయే ఆయుకప్పం సన్ధాయ వుత్తం. అవీచిమహానిరయే ఆయుకప్పో నామ ఏకో అన్తరకప్పోతి జినాలఙ్కారటీకాదీసు (మి. ప. ౪.౧.౩; కథా. అట్ఠ. ౬౫౪-౬౫౭; ఇతివు. అట్ఠ. ౧౮; సారత్థ. టీ. చూళవగ్గ ౩.౩౪౩; అ. ని. టీ. ౩.౬౬౨) వుత్తో. "ఏకో అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పో"తి సమ్మోహవినోదనాదీసు (విభ. అట్ఠ. ౮౧౯; మ. ని. అట్ఠ. ౩.౧౨౮; వి. వి. టీ. ౧.౪౧౦; వజిర. టీ. పారాజికకణ్డ ౪౧౦) వుత్తో. **సేట్ఠం పుఞ్ఞ**న్తి మహన్తం పుఞ్ఞం. ఇమినా **బ్రహం పుఞ్ఞ**న్తి బ్రహసద్దో మహన్తత్థోతి దస్సేతి. బ్రహ వుద్ధియన్తి ధాతుపాఠేసు (పాణినీ ౭౩౫; సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౬ హకారన్తధాతు) వుత్తత్తా బ్రహసద్దో మహన్తవాచకో హోతి. బ్రహధాతుతో అపచ్చయం కత్వా **''బ్రహ''**తిపి, మపచ్చయం కత్వా "బ్రహ్మ"తిపి పాఠో అత్థి. **ఆయుకప్పమేవా**తి సగ్గేసు ఆయుకప్పమేవ.

సఙ్ఘభేదకథా

౩౪౪. సోతి దేవదత్తో, గతో కిరాతి సమ్బన్ధో. **తత్థేవా**తి విహారసీమాయమేవ. **ఆవేణిక**న్తి భిక్ఖుసఙ్ఘతో ఆవేణికం.

౩౪౫. ఆగిలాయతీతి ఏత్థ ఆఉపసగ్గో అభిభవనత్థో, గిలేధాతు బాధనత్థోతి ఆహ "వేదనాభిభూతా బాధతీ"తి. **త**న్తి పిట్ఠిం. పరస్స చిత్తం ఆదిసిత్వా దేసయతి ఏతాయాతి **ఆదేసనా,** సా ఏవ పాటిహారియం **ఆదేసనాపాటిహారియం**. అనుసాసతి ఏతాయాతి **అనుసాసనీ,** ఇమమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ "ఏవమ్పి తే"తిఆది.

౩౪౬. మమానుకురుబ్బన్తి ఏత్థ అనుఉపసగ్గో అనుకిరియత్థో కరధాతు అన్తపచ్చయో గచ్ఛన్తాదిగణోతి దస్సేన్తో ఆహ "మమానుకిరియం కురుమానో"తి. "దుక్ఖితో"తి ఇమినా **కపణో**తి ఏత్థ కపధాతు హింసనత్థోతి దస్సేతి. **మహావరాహస్సా**తి వరాహసద్దస్స సూకరత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "మహానాగస్సా"తి. "పథవి"న్తి ఇమినా **మహిం వికుబ్బతో**తి ఏత్థ మహీసద్దస్స ఏవంనామకం మహానదిం పటిక్ఖిపతి. "పదాలేన్తస్సా"తి ఇమినా కరధాతుయా విఉపసగ్గవసేన పదాలనత్థం దస్సేతి. **భిసం ఘసమానస్సా**తి ఏత్థ మానసద్దో కత్వత్థోతి ఆహ "భిసం ఘసన్తస్సా"తి. **ఘసన్తస్సా**తి భక్ఖన్తస్స. నదీనామకం తం పోక్ఖరణిన్తి యోజనా. ఇమినా **నదీసు జగ్గతో**తి ఏత్థ నదీ నామ పోక్ఖరణీతి దస్సేతి. **జగ్గతో**తి హత్థియూథం పాలేన్తస్స.

౩౪౭. "సుతాతి సోతా"తి ఇమినా పాళియా ద్విధాభావం దస్సేతి. "నిస్సన్దేహో"తి ఇమినా **అసన్దిద్ధో**తి ఏత్థ దిహధాతుం దస్సేతి, దిసధాతుం నివత్తేతి.

౩౫౦. బుద్ధసహస్సేనపీతి పిసద్దో గరహత్థో, పగేవ ఏకేన బుద్ధేనాతి దస్సేతి.

“సత్థో”తి ఇమినా కోచిసద్దస్స పధానపదం దస్సేతి. **అట్టూతి** ఆఖ్యాతపదస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “ఠితో”తి. దేవదత్తోతి మే సుతన్తి ఏత్థ “మే”తి పదం భగవన్తం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ “భగవతా”తి. **తదేవాతి** సుతమేవ. **ఇదన్తి** “దేవదత్తోతి మే సుత”న్తి వచనం. **అనుచినాతీతి** అనువడ్ఢేతి. “పత్వా”తి ఇమినా **ఆసజ్జనన్తి** ఏత్థ సదధాతుయా గత్యత్థం, కిరియావిసేసనఞ్చ దస్సేతి. **అవీచినిరయం పత్తోతి** ఏత్థ ఇదాని న దేవదత్తో అవీచినిరయం పత్తో హోతి, ఆయతిం పన అవీచినిరయే అవస్సమ్భావియత్తా “అవీచినిరయం పత్తో”తి వుత్తన్తి ఆహ “ఆసంసాయం అతీతవచన”న్తి. **ఆసంసాయన్తి** అవస్సమ్భావియత్థే. భేస్మా హి ఉదధీ మహాతి ఏత్థ **భేస్మా**సద్దో భయానకపరియాయోతి ఆహ “భయానకో”తి.

ఉపాలిపఞ్హాకథా

౩౩౧. ఏకతోతి ఏత్థ తోపచ్చయస్స సత్తమ్యత్థే పవత్తభావం దస్సేన్తో ఆహ “ధమ్మవాదీపక్ఖే”తి. “అనునయన్తో”తి ఇమినా **అనుస్సావేతీతి** ఏత్థ అనుసద్దస్స అత్థం దస్సేతి. **అనునయన్తోతి** పునప్పునం నయన్తో. సావనాకారం దస్సేన్తో ఆహ “న తుమ్హాకంయేవా”తిఆది. అయం అధమ్మో వా అయం అవినయో వా ఇదం అసత్థుసాసనం వా యది భవేయ్యాతి యోజనా. “బోధేతీ”తి ఇమినా **సావేతీతి** ఏత్థ సుధాతుయా అత్థం దస్సేతి. “అనుస్సావేత్వా”తి ఇమినా “అనుస్సావేతి, సలాకం గాహేతీ”తి ఏత్థ అనుస్సావనకిరియా పుబ్బభాగే పవత్తా, సలాకగ్గాహకిరియా పచ్ఛాభాగేతి దస్సేతి.

ఏత్తావతాతి ఏత్తకేన అనుస్సావనసలాకగ్గాహమత్తేన. న పన సఙ్ఘో భిన్నో హోతి, అనుస్సావేత్వా సలాకం గాహేత్వా ఆవేణికం సఙ్ఘకమ్మే కతేయేవ సఙ్ఘో భిన్నో హోతీతి అధిప్పాయో.

ఏత్థ ఠత్వా కస్సచి చోదకస్స అనుయోగో సియాతి యోజనా. కిన్తి సియాతి ఆహ “ఏవం దేవదత్తో”తిఆది. తత్థ **ఏవన్తి** పకతత్తే సఙ్ఘే భిన్దే సతీతి అత్థో. **కథన్తి** కేనాకారేన. పున **కథన్తి** కస్మా కారణా. **రఞ్ఞోతి** అజాతసత్తురఞ్ఞో, కారితకమ్మం. **“ఘాతాపితత్తా”**తి బిమ్బిసారరాజానం ఘాతాపితత్తా. **తత్థాతి** “భిక్ఖు ఖో ఉపాలీ”తిఆదివచనే, ఠత్వా పరిహారం వదామాతి యోజనా. **విరద్ధత్తాతి** విరాధితత్తా. తమత్థం విత్థారేన్తో ఆహ “తేన హీ”తిఆది. తత్థ **తేన హీతి** ఉయ్యోజనత్థే నిపాతో. **ఏవఞ్హీతి** ఏవమేవ. **తస్సాతి** దేవదత్తస్స. **కుమారో పనాతి** అజాతసత్తుకుమారో పన, కతమత్తేయేవ న వుత్తాతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** దేవదత్తస్స. **తస్మాతి** యస్మా సఙ్ఘభేదతో పుబ్బే రుహితుప్పాదకమ్మం కరోన్తస్సాపి పచ్ఛా అభబ్బభావో రోపితో, తస్మా.

భేదకరవత్థూసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. ధమ్మాధమ్మాదీనం సుత్తన్తవినయపరియాయేన విసేసం దస్సేన్తో ఆహ “సుత్తన్తపరియాయేనా”తిఆది. తత్థ **సుత్తన్తపరియాయేనాతి** సుత్తన్తదేసనాయ, సుత్తన్తదేసనానయతోతి వుత్తం హోతి. **తథాతి** తతో అఞ్ఞథా.

తత్థాతి ద్వీసు ధమ్మాధమ్మేసు. **ఏవం అమ్హాకన్తి** ఏవం కరియమానే అమ్హాకం. ఏవం సుత్తన్తపరియాయేన ధమ్మాధమ్మానం విసేసం దస్సేత్వా ఇదాని వినయపరియాయేన తేసం తం దస్సేన్తో ఆహ “వినయపరియాయేన పనా”తిఆది. భూతేన వత్థునా కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. ఏవం “అభూతేన వత్థునా”తి ఏత్థాపి.

ఏవం ద్విన్నం పరియాయానం వసేన ధమ్మాధమ్మదుకస్స విసేసం దస్సేత్వా ఇదాని వినయావినయదుకస్స విసేసం దస్సేన్తో ఆహ “సుత్తన్తపరియాయేనా”తిఆది . తత్థ సుత్తన్తనయేన రాగాదయో వినేతీతి **వినయో,** వినయనయేన కాయం వాచం వినేతీతి **వినయోతి** వచనత్థో కాతబ్బో.

ఏవం ద్విన్నం పరియాయానం వసేన వినయావినయదుకస్స విసేసం దస్సేత్వా ఇదాని భాసితాభాసితదుకస్స విసేసం దస్సేన్తో ఆహ "సుత్తన్తపరియాయేన చత్తారో సతిపట్ఠానా"తిఆది. తత్థ "అట్ఠఙ్గికో మగ్గో"తి ఇదం వచనం తథాగతేన భాసితం లపితన్తి యోజనా.

ఏవం ద్విన్నం పరియాయానం వసేన భాసితాభాసితదుకస్స విసేసం దస్సేత్వా ఇదాని ఆచిణ్ణానాచిణ్ణదుకస్స విసేసం దస్సేన్తో ఆహ "సుత్తన్తపరియాయేన దేవసిక"న్తిఆది. తత్థ "దేవసిక"న్తి పదం "సమాపజ్జనం, వోలోకన"న్తి తీసుయేవ పదేసు యోజేతబ్బం. **అట్ఠుప్పత్తివసేనా**తి కారణుప్పత్తివసేన. కారణఞ్హి అరతి ఫలం ఏతస్మాతి **అత్థో**తి వుచ్చతి, అత్థస్స ఉప్పత్తి అత్థుప్పత్తి, సాయేవ అట్ఠుప్పత్తి త్థకారస్స ట్ఠకారం కత్వా, అట్ఠుప్పత్తియా వసో అట్ఠుప్పత్తివసో, తేన. ఇదం పదం "సుత్తన్తదేసనా జాతకకథా"తి ద్వీహిపి పదేహి యోజేతబ్బం. **ఇద**న్తి ఫలసమాపత్తిసమాపజ్జనాది. **ఆచిణ్ణ**న్తి ఆ బన్ధితం, పునప్పునం వా ఉపచితం వడ్ఢితం, పగుణం వా. **చారియపక్కమన**న్తి చారియత్థం పక్కమనం.

ఏవం ద్విన్నం పరియాయానం వసేన ఆచిణ్ణానాచిణ్ణదుకస్స విసేసం దస్సేత్వా ఇదాని పఞ్ఞత్తదుకస్స విసేసం దస్సేన్తో ఆహ "సుత్తన్తపరియాయేన చత్తారో సతిపట్ఠానా"తిఆది. తం భాసితాభాసితదుకసదిసమేవ. ఏవం ద్విన్నం సుత్తన్తవినయపరియాయానం వసేన పఞ్చన్నం దుకానం విసేసో దస్సితో.

ఆపత్తానాపత్తిదుకే "న మోచనాధిప్పాయస్సా"తి పాఠస్స అనన్తరే పచ్ఛిమవాక్యే ఠితో ఆదిసద్దో ఆనేతబ్బో. ఇతి ఆదినా నయేనాతి హి అత్థో. **తత్థ తత్థా**తి తస్మిం తస్మిం సిక్ఖాపదే. ఇదం పదం పచ్ఛిమవాక్యేపి అనువత్తేతబ్బం.

లహుకగరుకదుకే **పఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధా**తి థుల్లచ్చయపాచిత్తియపాటిదేసనీయదుక్కటదుబ్భాసితవసేన పఞ్చ ఆపత్తిరాసయో. **ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధా**తి పారాజికసఙ్ఘాదిసేసవసేన ద్వే ఆపత్తిరాసయో.

సావసేసానావసేసదుకే ఛ ఆపత్తిక్ఖన్ధాతి పారాజికాపత్తితో అవసేసా ఛ ఆపత్తిరాసయో.

దుట్ఠుల్లాదుట్ఠుల్లదుకే లహుకగరుకదుకసదిసమేవ. అయం పన విసేసో – గరుకాపత్తి **దుట్ఠుల్లా** నామ , లహుకాపత్తి **అదుట్ఠుల్లా** నామాతి ఏవం వినయపరియాయవసేనేవ చతున్నం దుకానం విసేసో దస్సితో.

ఏత్థాతి "అధమ్మం ధమ్మోతి దీపేన్తీ"తిఆదివచనే. **చతున్నం సఙ్ఘకమ్మాన**న్తి అపలోకనాదివసేన చతున్నం సఙ్ఘకమ్మానం. **కరోన్తేహి** హేతుభూతేహి, హేత్వత్థే చేతం కరణవచనం.

తత్థాతి "తే ఇమేహీ"తిఆదివచనే. **అపకస్సన్తీ**తి ఏత్థ కసధాతుస్స గత్యత్థం దస్సేన్తో ఆహ "పరిసం ఆకడ్ఢన్తీ"తి. **విజటేన్తీ**తి విజటం కరోన్తి, విసుం కరోన్తీతి అత్థో. **ఏకమన్తం ఉస్సాదేన్తీ**తి ఏకస్మిం అన్తే ఉస్సదం కరోన్తి. **అవపకస్సన్తీ**తి ఏత్థ ద్విన్నం ఉపసగ్గానం వసేన అతివియత్థో దట్ఠబ్బోతి ఆహ "అతి వియ ఆకడ్ఢన్తీ"తి. అతివియత్థం ఆవికరోన్తో ఆహ "యథా విసంసట్ఠావ హోన్తి, ఏవం కరోన్తీ"తి. **యథా**తి యేనాకారేన కరియమానేతి సమ్బన్ధో. "విసు"న్తి ఇమినా **ఆవేణి**సద్దో "విసు"న్తిఅత్థవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికోతి దస్సేతి. **వత్థూసూ**తి భేదకరవత్థూసు. **ఇమం గణ్హథా**తి ఇమం వాదం గణ్హథ. **విసు**న్తి ఆవేణిం. ఇమస్మిం ఖన్ధకే వుత్తవచనం పరివారపాళియా సంసన్దేన్తో ఆహ "పరివారే పనా"తిఆది. తత్థ **పఞ్చహి ఆకారేహీ**తి "కమ్మేన ఉద్దేసేన వోహరన్తో అనుస్సావనేన సలాకగ్గాహేనా"తి (పరి. ౪౫౮) ఏవం పఞ్చహి కారణేహి. **తస్సా**తి పరివారే

వుత్తవచనస్స. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకే, వుత్తేన ఇమినా సఙ్ఘభేదలక్ఖణేనాతి యోజనా. “అత్థతో నానాకరణం నత్థీ”తి ఇమినా సద్దతో నానాకరణం అత్థీతి దీపేతి. **అస్సాతి** సఙ్ఘభేదలక్ఖణస్స. తం పన నానాకరణాభావన్తి యోజనా. **తత్థేవాతి** పరివారే ఏవ. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకే.

ఇతి సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౮. వత్తక్ఖన్ధకం

౧. ఆగన్తుకవత్తకథా

౩౫౭. వత్తక్ఖన్ధకే **ఆరామన్తి** ఉపచారసీమం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ “ఉపచారసీమసమీప”న్తి. “గహేత్వా”తి పదస్స “ఉపాహనా”తి కమ్మం పాకటం, కరణం పన అపాకటం. తస్మా కరణం దస్సేన్తో ఆహ “ఉపాహనదణ్డకేన గహేత్వా”తి. ఇమినా “హత్థేనా”తి కరణం నివత్తేతి. **పటిక్కమన్తీతి** ఏత్థ పవిసన్తీతి చ అపక్కమన్తీతి చ అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “సన్నిపతన్తీ”తి. **ఉపాహనా…పే.… పుచ్ఛితబ్బాతి** ఏత్థ “పుచ్ఛితబ్బా”తి పదస్స సహ కమ్మేన పుచ్ఛితబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ “కతరస్మిం ఠానే”తిఆది. తత్థ “కతరస్మిం…పే.… చోళక”న్తి ఇమినా పుచ్ఛితబ్బాకారం దస్సేతి. “ఆవాసికా భిక్ఖూ”తి ఇమినా కమ్మం దస్సేతి. “పత్థరితబ్బ”న్తి ఇమినా **విస్సజ్జేతబ్బన్తి** ఏత్థ సజధాతుయా చజనత్థం పటిక్ఖిపతి. **గోచరో పుచ్ఛితబ్బోతి** ఏత్థ గోచరసద్దో భిక్ఖాచారసద్దేన అత్థతో ఏకన్తి దస్సేన్తో ఆహ “భిక్ఖాచారో పుచ్ఛితబ్బో”తి. భిక్ఖాయ చరన్తి ఏత్థాతి **భిక్ఖాచారో,** గోచరగామో. **యత్థాతి** యస్మిం గామే. “కి”న్తిఆదినా **పానీయం పుచ్ఛితబ్బన్తిఆదీసు** పుచ్ఛితబ్బాకారం దస్సేతి. **కం కాలన్తి** కస్మిం కాలే.

బహి నిక్ఖమన్తస్సాతి విహారతో బహి నిక్ఖమన్తస్స. **నిల్లోకేతబ్బోతి** ఓలోకేతబ్బో. “యది సక్కోతీ”తి ఇమినా **సచే ఉస్సహతీతి** ఏత్థ సచేసద్దో యదిపరియాయో, ఉస్సహతిసద్దో సక్కోతి పరియాయోతి దస్సేతి. సక్కోన్తస్స విహారసోధనవత్తేతి సమ్బన్ధో.

౨. ఆవాసికవత్తకథా

౩౫౯. ఆవాసికవత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. సబ్బం కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** వుడ్ఢతరస్స ఆగన్తుకస్స. “పణ్డితో”తిఆదినా సచే బాలో “సమ్మజ్జాహి తావ చేతియఙ్గణ”న్తి న వదతి, సమ్మజ్జనిం నిక్ఖిపిత్వా తస్స వత్తమేవ కాతబ్బన్తి దస్సేతి. **భేసజ్జమేవ కాతబ్బన్తి** సహావధారణేన వుత్తత్తా బాలో “కరోహి తావ భేసజ్జ”న్తి అవదన్తోపి భేసజ్జమేవ కాతబ్బం. “పణ్డితో హి”తిఆదినా పన ఆగన్తుకస్స వత్తబ్బభావమత్తమేవ దస్సేతి. పాళిముత్తకవత్తం దస్సేన్తో ఆహ **“అపిచా”**తిఆది. **బీజనేనాతి** బీజనియా. “బీజన”న్తి హి నపుంసకలిఙ్గో, “బీజనీ”తి ఇత్థిలిఙ్గో. “బీజితబ్బో”తి చ “బీజితబ్బ”న్తి చ ఇమినా అట్ఠకథావచనేన బీజియతి అనేనాతి **బీజనం,** బీజియతి ఏతాయాతి **బీజనీతి** వచనత్థో కాతబ్బో. **అస్సాతి** వుడ్ఢతరఆగన్తుకస్స. **మక్ఖేతబ్బాతి** అఞ్జేతబ్బా. **హీతి** సచ్చం. **ఏత్థాతి** ఉపాహనపుఞ్ఛనే. **కత్థాతి** కస్మిం విహారే. పుచ్ఛితేన ఆవాసికేనాతి సమ్బన్ధో.

“అత్తనో సన్తికం…పే.… న లభతీ”తి ఇమినా అత్తానం సన్ధాయ అనాగచ్ఛన్తోపి అత్తనో సన్తికం సమ్పత్తస్స ఆగన్తుకస్స వత్తం అకాతుం న లభతీతి దస్సేతి.

౩. గమికవత్తకథా

౩౬౦. గమికవత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **తత్థా**తి సేనాసనక్ఖన్ధకే. తం సబ్బం పటిసామేత్వాతి సమ్బన్ధో. యత్థ యేసు పాసాణపిట్ఠిపాసాణత్థమ్భేసు ఉపచికా నారోహన్తి, తస్సం పాసాణపిట్ఠియం వా తేసు పాసాణత్థమ్భేసు వా యం కతసేనాసనం అత్థి, తం అనాపుచ్ఛన్తస్సాపి అనాపత్తీతి యోజనా. చతూసు పాసాణేసూతిఆది వుత్తన్తి సమ్బన్ధో, ఉపచికానం ఉప్పత్తిట్ఠానే కతేతి సమ్బన్ధో. **అయ**న్తి ఆనిసంసో. ఓవస్సకగేహే పన ఠపితానం మఞ్చపీఠానన్తి సమ్బన్ధో.

౪. అనుమోదనవత్తకథా

౩౬౨. **ఇద్ధం అహోసీ**తి ఏత్థ ఇధధాతుయా వడ్ఢనత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “సమ్పన్నం అహోసీ”తి. సఙ్ఘత్థేరే నిసిన్నేతి సమ్బన్ధో. అనుథేరే అనుమోదనత్థాయ నిసిన్నేతి యోజనా. సఙ్ఘత్థేరేన అజ్ఝిట్ఠేపీతి సమ్బన్ధో. అనుమోదకో వదతీతి సమ్బన్ధో. అను పునప్పునం, పచ్ఛా వా దాయకే ధమ్మకథాయ మోదేతీతి **అనుమోదకో**. “గచ్ఛథా”తి సచే వదతి అనుమోదకోతి యోజనా. **తస్సా**తి అనుమోదకస్స. మనుస్సా కారేన్తీతి సమ్బన్ధో. “ఏకేనా”తి పదం “కారేన్తీ”తి పదే కారితకమ్మం. **తస్సా**తి కారితభిక్ఖుస్స. **అనుమోదనతో**తి అనుమోదనకారణా. **ఉపనిసిన్నకథా**తి ఉపసమీపే నిసిన్నానం కథియతి ఏతాయాతి ఉపనిసిన్నకథా. **అనుమోదనాయా**తి అనుమోదనత్థాయ. **అజ్ఝిట్ఠో వా**తి సయం అజ్ఝిట్ఠో ఏవ. **ఏత్థా**తి అనుమోదనవత్థుస్మిం. “సఞ్ఞాతవచ్చో”తి ఇమినా వచ్చో సఞ్ఞాతో ఇమస్సాతి **వచ్చితో**తి కత్వా సఞ్ఞాతత్థే ఇత పచ్చయోతి దస్సేతి.

౫. భత్తగ్గవత్తకథా

౩౬౪. **భత్తగ్గవత్తే**తి భత్తం గణ్హన్తి ఏత్థాతి భత్తగ్గం, పరివిసనట్ఠానం. తస్మిం కత్తబ్బం వత్తం భత్తగ్గవత్తం, తస్మిం భత్తగ్గవత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. మనుస్సానం పరివిసనట్ఠానం నామ యత్థ మనుస్సా సపుత్తదారా ఆవసిత్వా భిక్ఖూభోజేన్తి. “అతిఅల్లీయిత్వా”తి ఇమినా **అనుపఖజ్జా**తి ఏత్థ ఖదధాతుస్స హింసనం నామ అతిఅల్లీయనన్తి దస్సేతి. **ఆసనేసు సతీ**తి ఆసనేసు సన్తేసు. నిసీదన్తస్స నవకస్సాతి సమ్బన్ధో. **ఆపజ్జతీ**తి ఆపత్తిం ఆపజ్జతి. ఆపుచ్ఛితే అనను‌జానన్తో థేరో ఆపజ్జతీతి యోజనా. **సఙ్ఘాటి**న్తి పారుతసఙ్ఘాటిం.

పత్తధోవనఉదకన్తి భుఞ్జనత్థాయ పత్తానం ధోవనఉదకం. **గహేతబ్బ**న్తి హత్థేన గహేతబ్బం.

యథా గణ్హియమానేతి యోజనా. **మత్తాయా**తి పమాణాయ. **సబ్బిఆదీసు ఏవా**తి ఏవసద్దో అజ్ఝాహరితబ్బో. **సబ్బిఆదీసూ**తి సబ్బితేలఉత్తరిభఙ్గేసు, నిద్ధారణే భుమ్మం. **య**న్తి సబ్బిఆదికం. **అప్పహోతీ**తి సబ్బేసం భిక్ఖూనం నప్పహోతి. **త**న్తి సబ్బిఆదికం, సమ్పాదేహీతి సమ్బన్ధో. తాదిసం సబ్బిఆదికన్తి సమ్బన్ధో.

యం భత్తగ్గన్తి యోజనా. **హత్థధోవనఉదక**న్తి భుత్తావీనం హత్థస్స ధోవనఉదకం. **అన్తరా**తి భోజనస్స మజ్ఝే. **పిపాసితేనా**తి పివితుం ఇచ్ఛన్తేన. **గలే**తి కణ్ఠే.

నివత్తన్తేనాతి ఏత్థ కస్మా ఠానా నివత్తన్తేనాతి ఆహ “భత్తగ్గతో”తి. కథం కేనాకారేన నివత్తితబ్బన్తి యోజనా. కస్మా నవకేహి భిక్ఖూహి పఠమతరం నివత్తితబ్బన్తి ఆహ “సమ్బాధేసు హి”తిఆది. **నిక్ఖమనోకాసోతి** పఠమతరం నిక్ఖన్తోకాసో. **పటిపాటియాతి** వుడ్ఢపటిపాటియా. **ధురేతి** గేహద్వారస్స సమీపే. ధురసద్దో హి ఇధ సమీపవాచకో. నవకా అన్తోగేహే చే నిసిన్నా హోన్తీతి యోజనా. **అన్తరేనాతి** భిక్ఖూనం వివరేన, మజ్ఝేన వా. **విరళాయాతి** తనుకాయ.

౬. పిణ్డచారికవత్తకథా

౩౬౬. పిణ్డచారికవత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. కప్పాసం వా గహేత్వాతి సమ్బన్ధో. **యఞ్ఛాతి** యఞ్చ కిఞ్చి వత్థుం, గహేత్వాతి సమ్బన్ధో. **కరోన్తీ ఠితా వాతి** కరోన్తీ హుత్వా ఠితా వా. **తన్తి** కమ్మం. **న చ భిక్ఖాదాయికాయాతి** ఇత్థిలిఙ్గవసేన వుత్తత్తా ఇత్థియా ఏవ ముఖం న ఉల్లోకేతబ్బన్తి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “ఇత్థీ వా హోతూ”తిఆది. “భిక్ఖాదానసమయే”తి ఇమినా అఞ్ఞస్మిం సమయే ఓలోకేన్తోపి నత్థి దోసోతి దస్సేతి. ఏకస్మిం కాలే భిక్ఖాయ దదమానాయ సబ్బకాలమ్పి న ఓలోకేతబ్బన్తి అనిచ్ఛితత్థం పటిక్ఖిపతి.

౭. ఆరఞ్ఞికవత్తకథా

౩౬౮. ఆరఞ్ఞికవత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **సేనాసనా ఓతరితబ్బన్తి** ఏత్థ అరఞ్ఞే రుక్ఖమూలాదీసు నిసిన్నస్స విహారాభావతో సేనాసనం నామ వసనట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ “వసనట్ఠానతో నిక్ఖమితబ్బ”న్తి.

పత్తం థవికాయ పక్ఖిపిత్వాతి ఏత్థ కథం పత్తో థవికాయ పక్ఖిపితబ్బోతి ఆహ “సచే బహి”తిఆది. తత్థ పత్తో పక్ఖిపితబ్బోతి సమ్బన్ధో. **ధోవిత్వా కత్వాతి** పదేసు “పత్తం వోదక”న్తి విభత్తిపరిణామం కత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. **తమ్పీతి** వేళునాళికమ్పి. **సమీపేతి** ఆరఞ్ఞకస్స సేనాసనస్స సమీపే. యథా చ ఆరఞ్ఞకస్స అరణిసహితం ఇచ్ఛితబ్బం, ఏవం కన్తారం పటిపన్నస్సాపి అరణిసహితం ఇచ్ఛితబ్బన్తి యోజనా. **గణవాసినోతి** గణేన సహ వాసినో, ఆరఞ్ఞకస్సాతి సమ్బన్ధో. **తేనాతి** అరణిసహితేన. “నక్ఖత్తానేవ నక్ఖత్తపదానీ”తి ఇమినా అస్సయుజాదినక్ఖత్తానేవ (అభిధానప్పదీపికాయం ౫౮-౬౦ గాథాసు) దిసాభాగజాననస్స, చ సమయజాననస్స చ కారణత్తా **నక్ఖత్తపదాని నామాతి** దస్సేతి.

౮. సేనాసనవత్తకథా

౩౬౯. సేనాసనవత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **ద్వారం నామాతి** మహాద్వారం. **మహావళఞ్జన్తి** మహన్తేహి జనేహి పరిభుఞ్జితబ్బం. **తత్థాతి** ద్వారే. **ఆపుచ్ఛిత్వావాతి** వుడ్ఢం ఆపుచ్ఛిత్వావ, సభాగస్స వుడ్ఢతరస్సాతి సమ్బన్ధో. **వట్టతియేవాతి** యథాసుఖం విహరితుం వట్టతియేవ. **పరివత్తితబ్బన్తి** పరిముఖం వత్తితబ్బం.

౯. జన్తాఘరవత్తాదికథా

౩౭౧. జన్తాఘరవత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **బహిజగతీతి** బహిఆలిన్దో.

౩౭౩. ఆచమనవత్థుస్మిం ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **నీహరిత్వాతి** ఉదకం నీహరిత్వా. **ఆచమితబ్బన్తి** ధోవితబ్బం. “ఆపుబ్బో చము ధోవనే”తి హి ధాతుపాఠేసు వుత్తం. **ఇదం అతివివటన్తి** ఇదం ఠానం అతివివటం, న కేనచి పటిచ్ఛన్నన్తి

అత్థో. **ఉదకం అలభన్తస్సేవాతి** ఉదకం అలభన్తేయేవ.

౩౭౪. వచ్చకుటివత్తే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **అయన్తి** దన్తకట్ఠం ఖాదతో వచ్చకరణం. **సబ్బత్థేవాతి** సబ్బస్మిం ఏవ ఠానే. "న ఫరుసేన కట్ఠేనా"తి ఏత్థ న కేవలం ఖరకట్ఠమేవ, ఫాలితకట్ఠాదయోపి ఛవిఅవలేఖనకట్ఠా ఫరుసాయేవ నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "ఫాలితకట్ఠేన వా"తిఆది. **పవిట్ఠస్సాతి** వచ్చకుటిం పవిట్ఠస్స.

సబ్బసాధారణట్ఠానన్తి సబ్బేసం భిక్ఖూనం, సబ్బేహి వా సాధారణం వచ్చకుటిసఙ్ఖాతం ఠానం. **తత్రాతి** తస్మిం సబ్బసాధారణే ఠానే. **నిబద్ధగమనత్థాయాతి** అత్తనో నిబద్ధగమనత్థాయ కతం యం ఠానం వా యం పుగ్గలికట్ఠానం వా హోతీతి యోజనా.

ఉహతాతి ఏత్థ ఉపుబ్బో హదధాతూతి దస్సేన్తో ఆహ "ఉహదితా"తి. "హద కరీసోస్సగ్గే"తి ధాతుపాఠేసు (పాణినీ ౯౭౭ ధాతుపాఠే; సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౫ దకారన్తధాతు) వుత్తత్తా వచ్చకూపతో బహి కరీసస్స ఓస్సజ్జనన్తి ఆహ "బహి వచ్చమక్ఖితా"తి. **ధోవితబ్బాతి** ఉదకేన ధోవితబ్బా. **ఏతమ్హీతి** ఉదకస్స అవిజ్జమానమ్హి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం వత్తక్ఖన్ధకే.

ఇతి వత్తక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౯. పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకం

౧. పాతిమోక్ఖుద్దేసయాచనకథా

౩౮౩. పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకే **నన్దిముఖియా రత్తియాతి** ఏత్థ నన్దియతి తుసియతీతి నన్ది, ఇకారన్తోయం నపుంసకలిఙ్గో. "నన్దిసేనో (జా॰ అట్ఠ॰ ౩.౪.౧) నన్దివిసాలో"తిఆదీసు ఇకారన్తోయం పుల్లిఙ్గో హోతి, ఇధ పన ముఖం అపేక్ఖిత్వా ఇకారన్తో నపుంసకలిఙ్గో హోతి. అరుణుట్ఠితకాలే ఓదాతదిసాముఖతాయ నన్ది ముఖం ఏతిస్సం రత్తియన్తి నన్దిముఖీ, రత్తి, తాయ నన్దిముఖియా రత్తియా, తేన వుత్తం "అరుణుట్ఠితకాలేపి హి నన్దీముఖా వియ రత్తి ఖాయతీ"తి. **అన్తోపూతిన్తి** ఏత్థ కాయస్స అన్తో కుణపపూతిన్తి అత్థం పటిపక్ఖిపన్తో ఆహ "అత్తచిత్తసన్తానే"తిఆది. "కిలేసవస్సనవసేనా"తి ఇమినా ఉదకవస్సనవసేనాతి అత్థం పటిక్ఖిపతి. **అవస్సుతన్తి** తిన్తం, కిలిన్నన్తి అత్థో. **కసమ్బుజాతన్తి** ఏత్థ **కసమ్బూతి** సఙ్కారో. సో హి సమ్మజ్జనియా కసియమానే విలేఖియమానే సమ్బతి సద్దం కరోతీతి **కసమ్బు**, తం వియ జాతన్తి కసమ్బుజాతన్తి అత్థో దట్ఠబ్బో. అట్ఠకథాయం పన అధిప్పాయవసేన "ఆకిలిట్ఠజాత"న్తి వుత్తం, అతివియ కిలిట్ఠజాతన్తి అత్థో. "ఆకిణ్ణదోసతాయ కిలిట్ఠజాత"న్తిపి పాఠో. **''యావ బాహాగహణాపి నామా''తి** ఇమినా పాఠేన దస్సేతీతి సమ్బన్ధో. **హీతి** పదపూరణమత్తం. **తేనాతి** మోఘపురిసేన. "యావా"తి నిపాతపయోగత్తా "బాహాగహణాపీ"తి ఏత్థ పఞ్చమీవిభత్తి అవధిఅత్థే హోతి. **నామ**-సద్దో గరహత్థజోతకో, తస్స పయోగత్తా "ఆగమేస్సతీ"తి ఏత్థ అతీతత్థే అనాగతవచనం (సద్దనీతిసుత్తమాలాయ ౮౯౩ సుత్తే). ఆగమేస్సతి నామాతి యోజనా. **ఆగమేస్సతీతి** ఈసం అధివాసేస్సతి. "ఆతో గముఈసమధివాసనే"తి హి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౮ మకారన్తధాతు) వుత్తం.

౩౮౪. **న ఆయతకేనేవ పపాతోతి** ఏత్థ దీఘేనేవ పపాతోతి దస్సేన్తో ఆహ "న పఠమమేవ గమ్భీరో"తి. ఆయతసద్దో హి దీఘపరియాయో. "న ఆయతకేన గీతస్సరేన ధమ్మో గాయితబ్బో"తిఆదీసు (చూళవ॰ ౨౪౯) వియ పపాతో దీఘేన తీరస్స

ఆదిమ్హి న హోతీతి వుత్తం హోతి. **పఠమమేవాతి** తీరస్స ఆదిమ్హియేవ. "అనుపుబ్బేన గమ్భీరో"తి ఇమినా "న పఠమమేవ గమ్భీరో"తి వచనస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. **ఠితధమ్మోతి** తీరస్స అన్తోయేవ ఠితసభావో . **వేలం నాతివత్తతీతి** ఏత్థ వేలాసద్దస్స తీరమరియాదత్థేసు పవత్తభావం దస్సేన్తో ఆహ "ఓసక్కనకన్దరం మరియాదవేల"న్తి. తత్థ "ఓసక్కనకన్దర"ఇతి పదేన తీరత్థం దస్సేతి, "మరియాద" ఇతి పదేన మరియాదత్థం. కేన ఉదకేన దరితబ్బోతి **కన్దరో,** ఉదకేన ఓసక్కనో కన్దరో ఏత్థాతి **ఓసక్కనకన్దరం,** తీరం. ఓసక్కనకన్దరభూతఞ్చ మరియాదభూతఞ్చ వేలం తీరం నాతిక్కమతీతి అత్థో. **తీరం వాహేతీతి** ఏత్థ వహధాతుయా పాపుణనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "తీరం అప్పేతీ"తి. తత్థ **అప్పేతీతి** పాపుణాపేతి. "ఉస్సారేతీ"తి ఇమినా పాళియం "థలం ఉస్సారేతీ"తి పదేన "తీరం వాహేతీ"తి పదస్స అత్థం దస్సేతీతి అత్థో దస్సితో. **ఉస్సారేతీతి** ఉద్ధరిత్వా గమాపేతి. **అఞ్ఞాపటివేధోతి** ఏత్థ ఆజానాతి, ఆజానిత్థాతి వా **అఞ్ఞం** అరహత్తమగ్గో వా అరహత్తఫలం వా, తస్స పటివిజ్ఝనం అఞ్ఞాపటివేధో, సుఖుచ్చారణత్థం మజ్ఝే దీఘో, అఞ్ఞాపటివేధో నామ అరహత్తుప్పత్తియేవ హోతి. తేన వుత్తం "అరహత్తుప్పత్తీ"తి.

౩౮౫. **ఛన్నమతివస్సతీతి** ఉదానపాళియా సన్ధాయభాసితపాళిభావం దస్సేన్తో ఆహ "ఆపత్తి"న్తిఆది. తత్థ **ఇదన్తి** "ఛన్నమతివస్సతీ"తి వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఏతన్తి** నవాపత్తిఆపజ్జనం సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో.

౪. పాతిమోక్ఖసవనారహకథా

౩౮౬. **పురే వా పచ్ఛా వాతి** ఇత్థితో పురే వా పచ్ఛా వా. **ఖేత్తేతి** పాతిమోక్ఖట్ఠపనస్స ఖేత్తే. ఖేత్తం దస్సేన్తో ఆహ "తస్మా"తిఆది. **రేకారం భణతీతి** ఛత్తింసత్యక్ఖరేసు రే-కారం ఇత్థిట్ఠపనకో భణతి. **ఇదన్తి** పఞ్చతింసత్యక్ఖరానం ఉచ్చారణట్ఠానం. **వుత్తేతి** ఇత్థిట్ఠపనకేన వుత్తే. "సుణాతు మే"తి వచనే అనారద్ధేయేవాతి యోజనా.

౫. ధమ్మికాధమ్మికపాతిమోక్ఖట్ఠపనకథా

౩౮౭. **తేన పుగ్గలేనాతి** తేన చుదితకేన పుగ్గలేన. **సా విపత్తీతి** సీలవిపత్తిఆదిసఙ్ఖాతా సా విపత్తి. **సఞ్ఞాఅమూలికవసేనాతి** "కతా" ఇతి సఞ్ఞాయ అమూలికవసేన. **కతఞ్చాతి** ఏకస్తేన కతఞ్చ. **అకతఞ్చాతి** ఏకస్తేన అకతఞ్చ.

కోపేతుకామతాయ నేవ ఆగచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **తేనాతి** అనాగమనాదికారణేన. **ఆపజ్జతీతి** పాతిమోక్ఖట్ఠపనకో ఆపజ్జతి. **ఇచ్చస్సాపీతి** ఇతి ఏవం అస్స పాతిమోక్ఖట్ఠపనకస్సాపి . **పచ్చాదియతీతి** పతి ఆదియతి, "అకతం కమ్మం, పున కాతబ్బం కమ్మ"న్తిఆదినా పున ఆదీయతి, పున ఆరభతీతి అత్థో.

౬. ధమ్మికపాతిమోక్ఖట్ఠపనకథా

౩౮౮. **మగ్గపటిపాదనాదీసూతి** మగ్గస్మిం పటిపాదనాదీసు. ఆదిసద్దేన థేయ్యచిత్తేన అవహారాదయో సఙ్గణ్హాతి. **ఆకారాదిసఞ్ఞాతి** ఆకారసఞ్ఞా లిఙ్గసఞ్ఞా నిమిత్తసఞ్ఞా. **తన్తి** పరిసఙ్కం సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో.

౭. అత్తాదానఅఙ్గకథా

౩౮౮. **అత్తాదానం ఆదాతుకామేనా**తి ఏత్థ కిం అత్తాదానన్తి ఆహ "సాసనం సోధేతుకామో"తిఆది. ఇమినా పరం చోదేతుం అత్తనా ఆదాతబ్బం అధికరణం **అత్తాదాన**న్తి వుచ్చతీతి దస్సేతి. **అకాలో ఇమం అత్తాదానం ఆదాతు**న్తి ఏత్థ అకాలం దస్సేన్తో ఆహ "రాజభయ"న్తిఆది. తత్థ **వస్సారత్తో**తి వస్సకాలో. సో హి వస్సో అతివియ రఞ్జతి ఏత్థ కాలేతి వస్సారత్తోతి వుచ్చతి. వస్సారత్తోపి అధికరణవూపసమత్థం లజ్జిపరిసాయ దూరతో ఆనయనస్స దుక్కరత్తా అకాలో నామ. **ఇతీ**తి అయం రాజభయాదికాలోతి అత్థో. **విపరీతో**తి రాజభయాదీనం అభావకాలో.

అభూతం ఇదం అత్తాదానన్తి ఏత్థ అభూతసద్దో అవిజ్జమానపరియాయోతి ఆహ "అసన్తమిద"న్తి, ఇదం అత్తాదానం అవిజ్జమానన్తి అత్థో. మయా గహితోతి సమ్బన్ధో. సీలవా పుగ్గలోతి యోజనా. **య**న్తి అత్తాదానం సంవత్తతీతి సమ్బన్ధో. **ఇద**న్తి అత్తాదానం.

న లభిస్సామి సన్దిట్ఠే, లభిస్సామి సన్దిట్ఠేతి ఏత్థ "న లభిస్సామి, లభిస్సామీ"తి ఇదం కిం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ "అప్పేకదా హీ"తిఆది. తత్థ **అప్పేకదా**తి అపి ఏకదా. **హి**సద్దో విత్థారజోతకో. **ఏవరూపా**తి సన్దిట్ఠసమ్భత్తసభావా. **త**న్తి ఉపత్థమ్భకభిక్ఖులభనం సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో. "న లభిస్సామీ"తి ఇదం వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో.

కోసమ్బకానం భణ్డనాది భవతి వియ భణ్డనాది భవిస్సతీతి యోజనా. **పచ్ఛాపి అవిప్పటిసారకరం భవిస్సతీ**తి ఏత్థ కేసం అవిప్పటిసారకరం భవతి వియ పఞ్చఙ్గసమ్పన్నాగతం అత్తాదానం ఆదియతో పచ్ఛాపి అవిప్పటిసారకరం భవతీతి ఆహ "సుభద్దం వుడ్ఢపబ్బజిత"న్తిఆది. తత్థ **పఞ్చసతికసఙ్గీతి**న్తి పఞ్చసతేహి మహాకస్సపాదీహి కత్తబ్బం సఙ్గీతిం. మహాకస్సపత్థేరస్స పచ్ఛా సమనుస్సరణకరం హోతి ఇవ హోతీతి యోజనా. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **సమనుస్సరణకర**న్తి సమ్మోదవసేన పునప్పునం అనుస్సరణస్స కరం. ఇమినా "అవిప్పటిసారకర"న్తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. **పచ్ఛాపీ**తి ఏత్థ పిసద్దస్స అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సాసనస్స చా"తిఆది. తత్థ సాసనస్స చ సస్సిరికతాయాతి సమ్బన్ధో. విగతఉపక్కిలేసచన్దిమసూరియానం వియ సాసనస్స చ సస్సిరికతాయ సంవత్తతీతి అధిప్పాయో.

౮. చోదకేన పచ్చవేక్ఖితబ్బధమ్మకథా

౩౮౯. "అచ్ఛిద్దేన అప్పటిమంసేనా"తిఆదీసు ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. ఛిద్దసప్పటిమంసం పఠమం దస్సేత్వా విపరీతవసేన అచ్ఛిద్దఅప్పటిమంసం దస్సేన్తో ఆహ "యేనా"తిఆది. తత్థ యేన కతానీతి సమ్బన్ధో. ఛిజ్జతీతి **ఛిద్దో,** పటి పునప్పునం మసియతి ఆమసియతీతి **పటిమంసో,** నిగ్గహితాగమో, భావప్పధానోయం కమ్మనిద్దేసో. సహ పటిమంసేనాతి **సప్పటిమంసో,** కాయసమాచారో. **విపరీతో**తి విపరివత్తవసేన ఇతో పవత్తో, కాయసమాచారోతి అత్థో. **అమూలకానుద్ధంసనాదీహీ**తి ఆదిసద్దేన దుట్ఠుల్లవాచాదయో సఙ్గణ్హాతి.

మేత్తం ను ఖో మే చిత్తన్తి ఏత్థ అప్పనాభావప్పత్తం మేత్తచిత్తమేవాధిప్పేతన్తి దస్సేన్తో ఆహ "పలిబోధే ఛిన్దిత్వా"తిఆది. తత్థ **పలిబోధే**తి ఆవాసపలిబోధాదికే పలిబోధే. "విక్ఖమ్భనవసేన విహతాఘాత"న్తి ఇమినా అప్పనాభావప్పత్తం మేత్తచిత్తమేవ దస్సేతి. **ఇదం పనావుసో కత్థ వుత్తం భగవతా**తి ఏత్థ ఇదంసద్దకింసద్దానం విసయం దస్సేన్తో ఆహ "ఇదం సిక్ఖాపదం కతరస్మిం నగరే"తి.

౯. చోదకేన ఉపట్ఠాపేతబ్బకథా

౪౦౦. ''**కాలేన వక్ఖామీ**''తిఆదీసు చోదనాయ కాలఅకాలాదిం దస్సేన్తో ఆహ "ఏకో ఏక"న్తిఆది. తత్థ **ఏకోతి** ఏకకో చోదకో. **ఏకన్తి** ఏకకం చుదితకం. సఙ్ఘమజ్ఝే... పే... అసనసాలాదీసు వా పరివారితక్ఖణే వాతి యోజనా. తత్థ "సఙ్ఘమజ్ఝే... పే... అసనసాలాదీసూ"తి ఇమినా ఠానాభావం దస్సేతి, "ఉపట్ఠాకేహి పరివారితక్ఖణే"తి ఇమినా కాలాభావం దస్సేతి. ఇమేహి పదేహి ఠానమ్పి కాలేన సఙ్గహేత్వా "కాలేన వక్ఖామీ"తి వుత్తన్తి దస్సేతి. **తచ్ఛేనాతి** సచ్చేన. **హమ్భోతి** నిపాతో పచ్ఛిమపదేసు పచ్చేకం యోజేతబ్బో. హమ్భో మహల్లక, హమ్భో పరిసావచర, హమ్భో పంసుకూలిక, హమ్భో ధమ్మకథికాతి హి అత్థో. **ఇదన్తి** కమ్మం. **కారణనిస్సితన్తి** మహల్లకభావకారణాదీసు నిస్సితం. "భన్తే"తి నిపాతోపి పచ్చేకం యోజేతబ్బో. ఏత్థ చ "హమ్భో"తి నిపాతేన లోకవోహారవసేన అనాదరస్స పకాసకత్తా ఫరుసేన వదతి నామ, "భన్తే"తి నిపాతేన సాదరస్స పకాసకత్తా సణ్హేన వదతి నామ. **కారణనిస్సితం కత్వాతి** ఇమస్మిం వీతిక్కమే అయం నామ దోసోతి కారణనిస్సితం కత్వా. "మేత్తచిత్తం ఉపట్ఠపేత్వా"తి ఇమినా **మేత్తచిత్తోతి** పదస్స "వక్ఖామీ"తి పదే కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి. **నో దోసన్తరోతి** ఏత్థ అన్తరసద్దస్స చిత్తవాచకభావం దస్సేన్తో ఆహ "న దుట్ఠచిత్తో"తి. "హుత్వా"తి ఇమినా కిరియావిసేసనభావం దస్సేతి.

౧౦. చోదకచుదితకపటిసంయుత్తకథా

౪౦౧. **అజ్ఝత్తన్తి** ఏత్థ అత్తసద్దస్స చిత్తవాచకభావఞ్చ సత్తమీవిభత్తియాపి అమాదేసభావఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ "అత్తనో చిత్తే"తి. **ఉప్పాదేత్వాతి** ఇమినా "మనసికరిత్వా"తి పదస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతి. **కారుఞ్ఞతాతి** ఏత్థ ద్వీసు ణ్యపచ్చయతాపచ్చయేసు ఏకస్సేవ భావవాచకత్తా ఏకో స్వత్థోతి దస్సేన్తో ఆహ "కరుణభావో"తి. తత్థ కరుణస్స పుగ్గలస్స భావో **కారుఞ్ఞం,** తదేవ **కారుఞ్ఞతా.** అథ వా కరుణో ఏవ పుగ్గలో కారుఞ్ఞం, తస్స భావో కారుఞ్ఞతాతి వచనత్థో కాతబ్బో. **ఇమినాతి** "కారుఞ్ఞతా"తి పదేన. **కరుణఞ్చాతి** అప్పనాపత్తం కరుణఞ్చ. **కరుణాపుబ్బభాగఞ్చాతి** అప్పనాపత్తాయ కరుణాయ పుబ్బభాగే పరికమ్మూపచారవసేన పవత్తం కామావచరకరుణఞ్చ. **ద్వీహిపీతి** "హితేసితా, అనుకమ్పితా"తి ద్వీహిపి పదేహి. **మేత్తఞ్చాతి** అప్పనాపత్తమేత్తఞ్చ. **మేత్తాపుబ్బభాగఞ్చాతి** అప్పనాపత్తాయ మేత్తాయ పుబ్బభాగే పరికమ్మూపచారవసేన పవత్తం కామావచరమేత్తఞ్చ. **సుద్ధన్తేతి** సుద్ధే కోట్ఠాసే. **పటిఞ్ఞం ఆరోపేత్వాతి** చుదితకం పటిఞ్ఞం ఆరోపేత్వా. **యే ఏతేతి** "కారుఞ్ఞతా"తిఆదినా నయేన యే ఏతే పఞ్చ ధమ్మా వుత్తాతి యోజనా. ఇమినా **ఇమే పఞ్చ ధమ్మేతి** ఏత్థ ఇమసద్దస్స అనియమనిద్దేసభావం దస్సేతి.

సచ్చే చ అకుప్పే చాతి ఏత్థ సచ్చసద్దస్స విరతిసచ్చపరమత్థసచ్చాని పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "వచీసచ్చే చా"తి. "అకుప్పనతాయా"తి ఇమినా నకుపస్స భావో **అకుప్పన్తి** కత్వా ణ్యపచ్చయస్స భావత్థం దస్సేతి. **హీతి** సచ్చం, విత్థారో వా. **న పరో ఘట్టేతబ్బోతి** న పరో కుజ్ఝాపేతబ్బో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకే.

ఇతి పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౧౦. భిక్ఖునిక్ఖన్ధకం

మహాపజాపతిగోతమీవత్థుకథా

౪౦౨. భిక్ఖునిక్ఖన్ధకే కస్మా పటిక్ఖిపతీతి చోదనం దస్సేత్వా తస్సా ఆభోగం దస్సేన్తో ఆహ "ననూ"తిఆది. "కామ"న్తిఆదినా అబ్భుపగమపరిహారవసేన విస్సజ్జేతి. తత్థ **కామం**సద్దో అనుగ్గహత్థో, **పన** సద్దో గరహత్థో, పన తథాపి పటిక్ఖిపతీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** మహాపజాపతిం గోతమిం. యాచితేన హుత్వా అనుఞ్ఞాతన్తి యోజనా. **అయన్తి** పబ్బజ్జా. **భద్దకం కత్వాతి** లద్ధకం కత్వా, మనాపం కత్వాతి అత్థో.

౪౦౩. కుమ్భథేనకేహీతి ఏత్థ కుమ్భే దీపం జాలేత్వా తేనాలోకేన థేనేన్తీతి **కుమ్భథేనకాతి** దస్సేన్తో ఆహ "కుమ్భే దీపం జాలేత్వా"తిఆది.

నాళిమజ్ఝగతన్తి సస్సనాళస్స మజ్ఝే గతం. **గణ్డిన్తి** ఫలుం. "కణ్డ"న్తిపి పాఠో, దణ్డన్తి అత్థో. **యేనాతి** పాణకేన. అయఞ్హి యంసద్దో తంసద్దానపేక్ఖోతి దట్ఠబ్బో.

అన్తోరత్తభావోతి అన్తోలోహితభావో. **ఏతమత్థన్తి** ఏతం వక్ఖమానం అత్థం. **ఆళియాతి** ఆవరణాయ. **అబద్ధాయపీతి** పిసద్దో అనుగ్గహత్థో, బద్ధాయ పన పగేవాతి అత్థో. **కిఞ్చీతి** అప్పమత్తకం. **యన్తి** ఉదకం. **తమ్పీతి** ఉదకమ్పి. పిసద్దో అబద్ధాయ రితం కిఞ్చి ఉదకం అపేక్ఖతి. యే ఇమే గరుధమ్మా పఞ్ఞత్తాతి యోజనా. **పటికచ్చేవాతి** పగేవ , పఠమమేవాతి అత్థో. **తేసూతి** గరుధమ్మేసు. అపఞ్ఞత్తేసు సన్తేసుపీతి యోజనా. **పఠమం వుత్తన్తిఆది** వుత్తం, వస్ససహస్సమేవ ఠస్సతి ఇతి ఇమమత్థం దస్సేతీతి యోజనా. "**వస్ససహస్స**"న్తి చ ఏతం వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తతోతి** వస్ససహస్సతో. **పరియత్తిధమ్మోపీతి** పిసద్దో పటివేధసద్ధమ్మం అపేక్ఖతి. ద్వీసు సద్ధమ్మేసు ఠితేసు పటిపత్తిసద్ధమ్మో ఠితోయేవాతి కత్వా న వుత్తం. **తానియేవాతి** పఞ్చవస్ససహస్సానియేవ. పరియత్తియా సతి పటివేధో న హోతీతి నాపి వత్తబ్బోతి యోజనా. **లిఙ్గన్తి** సమణవేసం, సమణాకారన్తి అత్థో.

భిక్ఖునీఉపసమ్పదానుజాననకథా

౪౦౪. ఇమాయ అనుపఞ్ఞత్తియాతి మహాపజాపతియా అట్ఠగరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదం ఉపనిధాయ అయం పఞ్ఞత్తి అనుపఞ్ఞత్తి నామ, తాయ అనుపఞ్ఞత్తియా ఉపసమ్పాదేతున్తి అత్థో. **మహాపజాపతియా సద్ధివిహారినియో కత్వాతి** మహాపజాపతిం ఉపజ్ఝం కత్వా పఞ్చసతా సాకియానియో తస్సా సద్ధివిహారినియో కత్వాతి అత్థో. **ఇతీతి** తస్మా అహేసున్తి సమ్బన్ధో. **ఇమినా ఓవాదేనాతి** భగవతో ఇమినా ఓవాదేన.

౪౧౦. ఏతిస్సాతి ఏతిస్సా భిక్ఖునియా. **తన్తి** కమ్మం. **అఞ్ఞస్మిన్తి** అఞ్ఞస్మిం కమ్మే. **అఞ్ఞన్తి** రోపితబ్బకమ్మతో అఞ్ఞం కమ్మం.

౪౧౧. కద్దమోదకేనాతి కద్దమేన ఆలులితేన ఉదకేనేవ. **కద్దమాదీసుపీతి** పిసద్దో "యేన కేనచీ"తి ఏత్థ యోజేతబ్బో. యేన కేనచిపీతి హి అత్థో. **సన్నిపతిత్వాతి** భిక్ఖునిసఙ్ఘేన సన్నిపతిత్వా. **అపసాదనీయన్తి** అపసాదేతబ్బం కమ్మం. **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన సావనమత్తేన. **అవన్దియోతి** న వన్దేతబ్బో, వన్దితుం న అరహోతి అత్థో. **తతోతి** తిక్ఖత్తుం సావేతబ్బతో. న **వన్దన్తీతి** భిక్ఖునియో న వన్దన్తి. **దిస్వాపీతి** తం భిక్ఖుం దిస్వాపి. **తేన భిక్ఖునాతి** అపసాదనీయం దస్సేత్తేన భిక్ఖునా, ఖమాపేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **విహారేయేవాతి** భిక్ఖూనం విహారేయేవ. **తేన భిక్ఖునాతి** ఉపసఙ్కమితబ్బేన భిక్ఖునా, వత్తబ్బన్తి

సమ్బన్ధో. **తతోతి** వత్తబ్బకాలతో. **సోతి** అపసాదనీయం దస్సేన్తో భిక్ఖు. **ఏత్థాతి** భిక్ఖునిక్ఖన్ధకే. **కమ్మవిభఙ్గేతి** పరివారావసానే కమ్మానం విభఙ్గట్ఠానే (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౯౩-౪౯౬).

ఓభాసన్తీతి అవ హీనేన భాసన్తీతి దస్సేన్తో ఆహ "అసద్ధమ్మేన ఓభాసన్తీ"తి. "భిక్ఖునీహి సద్ధిం సమ్పయోజేన్తీ"తి ఏత్థ కమ్మకరణే దస్సేన్తో ఆహ "పురిసే అసద్ధమ్మేనా"తి. ఏత్థ "పురిసే"తి ఇమినా కమ్మం దస్సేతి, "అసద్ధమ్మేనా"తి ఇమినా కరణం. **విహారప్పవేసనేతి** భిక్ఖూనం విహారప్పవేసనే. **ఓవాదం ఠపేతున్తి** ఏత్థ ఓవాదట్ఠపనాకారం దస్సేన్తో ఆహ "న భిక్ఖునుపస్సయ"న్తిఆది. **ఓవాదత్థాయాతి** ఓవాదపటిగ్గహణత్థాయ. **మా కరిత్థాతి** మా కరేయ్యాథ.

౪౧౬. **గిహిదారికాయోతి** గిహిభూతా దారికాయో బన్ధన్తి వియాతి యోజనా. **ఘనపట్టకేనాతి** ఘనభూతేన పట్టేన నియుత్తేన. **ఏకపరియకన్తి** ఏత్థ ఏకవారం కటియం పరిక్ఖిపిత్వా కతం కాయబన్ధనం ఏకపరియకన్తి దస్సేన్తో ఆహ "ఏకవారం పరిక్ఖిపనక"న్తి. తత్థ **పరిక్ఖిపనకన్తి** కటియం పరిక్ఖిపనారహం.

విలీవేనాతి ఏత్థ బహుత్థే ఏకవచనన్తి ఆహ "సణ్హేహి విలీవేహీ"తి. "కతపట్టేనా"తి ఇమినా పాళియం "కతేనా"తి పాఠసేసం దస్సేతి. **సేతవత్థపట్టేనాతి** సేతవత్థేన కతేన పట్టేన. **కతవేణియాతి** కతాయ వేణియా. ఇమినా దుస్సేన కతా వేణి **దుస్సవేణీతి** వచనత్థం దస్సేతి. ఏసేవ నయో పురిమపచ్ఛిమపదేసుపి. **చోళకాసావన్తి** చోళమేవ కసావేన రత్తత్తా చోళకాసావం.

అట్ఠిల్లేనాతి అద్దేన అట్ఠినా. "గోజఙ్ఘట్ఠికే"తి ఇమినా అట్ఠినో సమ్బన్ధం దస్సేతి. **హత్థం కోట్టాపేన్తీతి** ఏత్థ హత్థం నామ అగ్గబాహమేవాధిప్పేతం, న కప్పరతో పట్ఠాయాతి దస్సేన్తో ఆహ "అగ్గబాహ"న్తి. **పిట్ఠిహత్థన్తి** హత్థపిట్ఠిం. **పిట్ఠిపాదన్తి** పాదపిట్ఠిం.

౪౧౭. **ఫుత్తనయానేవాతి** ఛబ్బగ్గియానం ముఖలిమ్పనాదీసు (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౪౭) వుత్తనయానేవ. **అఙ్గదేసేతి** సరీరప్పదేసే. **గణ్డప్పదేసేతి** కపోలప్పదేసే. **సాలోకే తిట్ఠన్తీతి** ఏత్థ సంవిజ్జతి ఆలోకో ఏత్థాతి **సాలోకన్తి** కత్వా ద్వారం గహేతబ్బం. తేన వుత్తం "ద్వారం వివరిత్వా"తి. **వుట్ఠాపేన్తీతి** ఉపసమ్పాదేన్తి. **సూనం ఠపేన్తీతి** ఏత్థ సూనాసద్దో మంసపరియాయోతి ఆహ "మంసం విక్కిణన్తీ"తి. **తేనాతి** దాసేన. ఇదం పదం "కారేన్తీ"తి పదే కారితకమ్మం. "హరితకఞ్చేవ పక్కఞ్చా"తి ఇమినా **హరితకపక్కికన్తి** పదస్స ద్వన్దవాక్యం దస్సేతి. తత్థ **హరితకన్తి** హరితమేవ పణ్ణం. **పక్కన్తి** సేదితం పణ్ణం.

౪౧౮. **కథితాయేవాతి** చీవరక్ఖన్ధకే కథితాయేవ.

౪౧౯. **పాళిముత్తకవినిచ్ఛయోతి** పాళియం వుత్తవినిచ్ఛయతో ముత్తో వినిచ్ఛయో. పాళిముత్తకవినిచ్ఛయం విత్థారేన్తో ఆహ "**సచే హీ**"తిఆది. యో కోచి కాలం కరోన్తో వదతీతి సమ్బన్ధో. **మమచ్చయేనాతి** మమ అతిక్కమేన. **అఞ్ఞస్సాతి** వుత్తేహి ఉపజ్ఝాయాదీహి అఞ్ఞస్స . **తేసన్తి** ఉపజ్ఝాయాదీనం. **న హోతీతి** పరిక్ఖారో న హోతి. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **అచ్చయదానన్తి** అచ్చయేన హోతూతి దానం. న **రుహతీతి** పఞ్చన్నం సహధమ్మికానం పబ్బజితస్స వా గహట్ఠస్స వా యస్స కస్సచి అచ్చయదానం తేసం న రుహతి, సఙ్ఘస్సేవ రుహతీతి అధిప్పాయో. గిహీనం పన అచ్చయదానన్తి సమ్బన్ధో. **రుహతీతి** గిహీనం పబ్బజితస్స వా గహట్ఠస్స వా యస్స కస్సచి అచ్చయదానం తేసం రుహతి, తేసంయేవ సన్తకో హోతీతి అధిప్పాయో.

౪౨౦. పురాణమల్లీతి ఏత్థ మల్లస్స భరియా మల్లీ, పురాణే మల్లీ పురాణమల్లీతి దస్సేన్తో ఆహ "పురాణే"తిఆది. "గిహికాలే"తి ఇమినా "పురాణే"తి ఏత్థ ణపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **మల్లస్సా**తి ముట్ఠిమల్లస్స. **పురిసబ్యఞ్జన**న్తి ఏత్థ **బ్యఞ్జన**సద్దో నిమిత్తపరియాయోతి ఆహ "పురిసనిమిత్త"న్తి. **చిత్త**న్తి రాగచిత్తం.

౪౨౧. యన్తి యం వత్థు, **అగ్గ**న్తి పఠమభాగం. **అసప్పాయ**న్తి అత్తనో అసప్పాయం.

హియ్యోతి అతీతానన్తరాహని. **అజ్ఝస్మి**న్తి భిక్ఖునీహి అజ్ఝస్మిం. "భిక్ఖునీహీ"తి పదం "పటిగ్గాహాపేత్వా"తి పదే కారితకమ్మం. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

౪౨౬. "భోజనకాల"న్తి ఇమినా "కాలం వీతినామేసు"న్తి ఏత్థ కాలవిసేసం దస్సేతి.

పురేతి ఆదిమ్హి. **తాస**న్తి అట్ఠన్నం భిక్ఖునీనం. **అబ్భన్తరిమా**తి అబ్భన్తరే పరియాపన్నా. **అఞ్ఞా**తి అట్ఠహి భిక్ఖునీహి అఞ్ఞా. నవకతరా హోతీతి సమ్బన్ధో. "ఠపేత్వా భత్తగ్గ"న్తి ఇమినా **అఞ్ఞత్థ సబ్బత్థ యథావుడ్ఢం న పటిబాహితబ్బ**న్తి ఏత్థ అఞ్ఞసద్దస్స అపాదానం దస్సేతి. **అఞ్ఞస్మి**న్తి ఏత్థ స్మింవచనేన త్థపచ్చయస్స అత్థం దస్సేతి. "చతుపచ్చయభాజనీయట్ఠానే"తి ఇమినా సరూపం దస్సేతి.

౪౩౦. దూతేనపి ఉపసమ్పాదేతున్తి ఏత్థ కిం సబ్బథా దూతేన ఉపసమ్పదా వట్టతీతి ఆహ "దూతేన...పే.... వట్టతీ"తి. యేన కేనచి అన్తరాయేనాతి సమ్బన్ధో, అసతి అన్తరాయే న వట్టతీతి అధిప్పాయో. కమ్మవాచాపరియోసానే ఉపసమ్పన్నావ హోతీతి సమ్బన్ధో. **తావదేవా**తి ఉపసమ్పన్నక్ఖణేయేవ.

౪౩౧. నవకమ్మమ్పీతి పిసద్దో ఉదోసితఉపస్సయే అపేక్ఖతి.

౪౩౨. తస్సాతి తస్సా ఇత్థియా. **యావ నో దారకో విఞ్ఞుతం పాపుణాతీ**తి ఏత్థ కథం విఞ్ఞుభావో గహేతబ్బోతి ఆహ "యావ ఖాదితు"న్తిఆది.

ఠపేత్వా సాగారన్తి ఏత్థ సకారో సహసద్దకారియో, అగారన్తి చ సేయ్యాగారన్తి దస్సేన్తో ఆహ "సహాగారసేయ్యమత్తం ఠపేత్వా"తి. యథా అఞ్ఞస్మిం పురిసే పటిపజ్జితబ్బం, ఏవం తథాతి యోజనా. "అఞ్ఞస్మి"న్తి ఇమినా పాళియం **అఞ్ఞే పురిసే**తి ఏత్థ స్మింవచనస్స సబ్బనామతో ఏకారాదేసో దస్సితో, తందస్సనేన చ కచ్చాయనే (కచ్చాయనే ౧౧౦ సుత్తే) సబ్బనామతో స్మింవచనస్స ఏకారాదేసనిసేధనం అనిచ్చన్తి దస్సేతి.

౪౩౪. ''యదేవ సా విబ్భన్తా''తి ఇమినా దస్సేతీతి సమ్బన్ధో. "యస్మా"తి ఇమినా **యదేవా**తి ఏత్థ యంసద్దస్స కారణత్థం దస్సేతి. ఓదాతాని వత్థాని నివత్థాతి సమ్బన్ధో. "తస్మాయేవా"తి ఇమినా **తదేవా**తి పదస్స కారణత్థమేవ దస్సేతి. "న సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేనా"తి ఇమినా ఏవత్థఫలం దస్సేతి. **సా పున ఉపసమ్పదం న లభతీ**తి సా విబ్భన్తా భిక్ఖునీ పున ఉపసమ్పదం న లభతి.

పబ్బజ్జమ్పి న లభతీతి తిత్థాయతనసఙ్కన్తా భిక్ఖునీ పబ్బజ్జమ్పి న లభతి, పగేవ ఉపసమ్పదం.

పాదే సమ్బాహన్తాతి భిక్ఖునీనం పాదే సమ్బాహన్తా. **కేసేతి** భిక్ఖునీనం కేసే. **తత్రాతి** "కుక్కుచ్చాయన్తా న సాదియన్తీ"తి వచనే. ఏకే ఆచరియా వదన్తీతి సమ్బన్ధో. సారత్తా హోన్తీతి యోజనా. **ఏత్థాతి** పురిసానం అభివాదనాదీసు. **ఇదన్తి** పురిసానం అభివాదనాది, "అనుఞ్ఞాత"న్తి పదే వుత్తకమ్మం "వట్టతీ"తి పదే వుత్తకత్తా. అథ వా ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతం ఇదం పురిసానం అభివాదనాది వట్టతీతి యోజనా. ఏవఞ్హి సతి "ఓదిస్స అనుఞ్ఞాత"న్తి పదం హేతుఅన్తోగధవిసేసనం, ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతత్తా వట్టతీతి అధిప్పాయో. **తన్తి** అట్ఠకథాసు వుత్తవచనం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా.

౪౩౭. పల్లఙ్కేన నిసీదన్తీతి ఏత్థ ఆసనపల్లఙ్కం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీదన్తీ"తి. తత్థ **ఆభుజిత్వాతి** ఆబన్ధిత్వా. **కూపోతి** వచ్చకూపో. **ఉపరీతి** కూపతో ఉపరి. "సబ్బదిసాసు పఞ్ఞాయతీ"తి ఇమినా పటిచ్ఛన్నమేవ అత్థి, న ఉపరి ఛన్నన్తి దస్సేతి.

౪౩౬. కుణ్డకన్తి కణం. **ఏత్థాతి** భిక్ఖునిక్ఖన్ధకే.

ఇతి భిక్ఖునిక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౧౧. పఞ్చసతికక్ఖన్ధకం

౧. ఖుద్దానుఖుద్దకసిక్ఖాపదకథా

౪౪౧. పఞ్చసతికక్ఖన్ధకే "చత్తారి…పే.… ఖుద్దకానీ"తి ఏవమాది వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **పరియాయేనాతి** కారణేన. **ధూమకాలికన్తి** ఏత్థ ధూమస్స కాలో ధూమకాలో, ధూమస్స ఉట్ఠితకాలోతి అత్థో. సో ఏతస్సత్థీతి **ధూమకాలికం,** సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తం. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యావా"తిఆది.

౪౪౩. ఇదన్తి "కతమాని పన భన్తే ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదానీ"తి అపుచ్ఛనం. **"తయా"**తి ఇమినా **ఇదం తేతి** ఏత్థ తేసద్దస్స "తుయ్హం, తవా"తి అత్థే పటిక్ఖిపతి. **ఆపత్తిన్తి** దుక్కటాపత్తిం. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **తేతి** థేరా. "సన్తో…పే.… న సముచ్ఛిన్దతీ"తి ఏతం వచనం అనుస్సావితన్తి యోజనా. "దేసేహి తం ఆవుసో దుక్కట"న్తి ఇదమ్పి చ వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **థేరో పనాతి** ఆనన్దత్థేరో పన ఆహాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** అపుచ్ఛనే. **యథాతి** యేనాకారేన. **చతూసు ఠానేసూతి** "భగవతో వస్సికసాటికం అక్కమిత్వా సిబ్బేసీ"తిఆదీసు చతూసు ఠానేసు. **ఏత్థాతి** పఞ్చసతికక్ఖన్ధకే.

ఇతి పఞ్చసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౧౨. సత్తసతికక్ఖన్ధకం

దసవత్థుకథా

౪౪౭. సత్తసతికక్ఖన్ధకే **వడ్ఢేన్తి కటసిన్తి** ఏత్థ కటసీసద్దో సుసానభూమివాచకోతి దస్సేన్తో ఆహ "పునప్పునం కళేవరం నిక్ఖిపమానా భూమిం వడ్ఢేన్తీ"తి. తత్థ **కళేవరన్తి** దేహం. తఞ్హి కళే అఙ్గపచ్చఙ్గానం అవయవే సమ్పిణ్డేత్వా వరియతి ఇచ్ఛియతీతి **కళేవరన్తి** వుచ్చతి. ఏవం ఘోరం కటసిం వడ్ఢేన్తావ పునబ్భవం ఆదియన్తీతి యోజనా.

౪౫౪. **పాపకం నో ఆవుసో కత**న్తి ఏత్థ **నో**సద్దో అమ్హసద్దకారియో, ఛట్ఠీకత్తా చ హోతీతి దస్సేన్తో ఆహ “ఆవుసో అమ్హేహి పాపకం కత”న్తి.

౪౫౫. “పియవచన”న్తి ఇమినా **కతమేన త్వం భూమి-విహారేనా**తి ఏత్థ **భూమి**సద్దో పియవాచకో రుళ్హీసద్దోతి దస్సేతి. “ఆమన్తేతీ”తి ఇమినా ఆలపనపదన్తి దస్సేతి. ఆవుసో భూమీతి అత్థో. **కుల్లవిహారో** నామ మేత్తావిహారో, సో చ హేట్ఠిమరుఝానత్తయే యుత్తత్తా ఉత్తానవిహారోతి ఆహ “ఉత్తానవిహారేనా”తి.

౪౫౬. **సావత్థియా**తి సావత్థినగరే. **సుత్తవిభఙ్గే**తి పదభాజనీయే. పటిక్ఖిత్తభావం విత్థారేన్తో ఆహ “తత్ర హీ”తిఆది. **తత్రా**తి సుత్తవిభఙ్గే, పటిక్ఖిత్తం హోతీతి సమ్బన్ధో. **తత్రా**తి “సన్నిధికారకే అసన్నిధికారకసఞ్ఞీ”తిఆదివచనే. ఏకే ఆచరియా ఏవం మఞ్ఞన్తీతి యోజనా. కిన్తి మఞ్ఞన్తీతి ఆహ “యో పన భిక్ఖూ”తిఆది. అలోణకం యమ్పి ఆమిసన్తి యోజనా. **తేనా**తి పురేపరిగ్గహితలోణేన. **త**న్తి ఆమిసం. **తదహుపటిగ్గహితమేవా**తి తస్మిం అహని పటిగ్గహితమేవ. **తస్మా**తి యస్మా తదహుపటిగ్గహితమేవ, తస్మా. **వదతో**తి వదన్తస్స, భగవతో వచనేనాతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి అలోణకామిసపరిభుఞ్జనే, దుక్కటేన భవితబ్బం ఇతి మఞ్ఞన్తీతి యోజనా. **తే**తి ఏకే ఆచరియా. **దుక్కటేనపీ**తి పిసద్దేన పగేవ పాచిత్తియేనాతి దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఏత్థా**తి యావజీవికయావకాలికేసు. యావజీవికం న తదహుపటిగ్గహితం, యావకాలికమేవ తదహుపటిగ్గహితన్తి యోజనా. తదహుపటిగ్గహితఞ్చ యావకాలికన్తి సమ్బన్ధో. తం దుక్కటం తుమ్హే యది మఞ్ఞథాతి యోజనా. **యావజీవికమిస్స**న్తి లోణసఙ్ఖాతేన యావజీవికేన సంసట్ఠం. **బ్యఞ్జనమత్త**న్తి వికాలే న కప్పతీతి బ్యఞ్జనమత్తం.

ఏత్థాతి “యావకాలికేన భిక్ఖవే”తిఆదివచనే (మహావ. ౩౦౫) తదహుపటిగ్గహితం యావజీవికన్తి యోజనా. యావకాలికస్స గతి వియ గతి ఏతస్సాతి **యావకాలికగతికం**. తస్మా దుక్కటం న హోతీతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి పురేపటిగ్గహితలోణేన ఆమిసపరిభుఞ్జనే. తదహుపటిగ్గహితం యావకాలికేన సమ్భిన్నరసం యావజీవికన్తి యోజనా. **త**న్తి యథావుత్తం యావజీవికం, వికాలభోజనపాచిత్తియా ఏవ కారణం హోతీతి యోజనా. **ఏవ**న్తి తథా, అజ్జ పటిగ్గహితమ్పి యావజీవికన్తి సమ్బన్ధో. అపరజ్జు పటిగ్గహితేన యావకాలికేనాతి యోజనా. **త**న్తి యావజీవికేన సమ్మిస్సం యావకాలికం, అజానన్తోపీతి సమ్బన్ధో. **ఇద**న్తి యథావుత్తం యావకాలికం. **తతో**తి సన్నిధిభోజనపాచిత్తియతో. **హీ**తి సచ్చం. “సావత్థియా సుత్తవిభఙ్గే”తి ఇదం బ్యాకరణం పరిసుద్ధన్తి యోజనా.

“రాజగహే ఉపోసథసంయుత్తే”తి ఇదం వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఉపోసథసంయుత్తే**తి ఉపోసథేన సమ్బన్ధే ఉపోసథక్ఖన్ధకే. కిం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ “న భిక్ఖవే…పే… దుక్కటస్సా”తి (మహావ. ౧౪౧) ఏతం సన్ధాయా”తి. **అతిసారే**తి అతిక్కమిత్వా సరణే గమనే పవత్తనేతి అత్థో. నిమిత్తత్థే చేతం భుమ్మం. “చమ్పేయ్యకే వినయవత్థుస్మి”న్తి ఇదం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. “చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే ఆగత”న్తి ఇమినా చమ్పేయ్యే ఆగతం **చమ్పేయ్యక**న్తి వచనత్థం దస్సేతి.

ధమ్మికన్తి భూతేన పవత్తం. సుత్తవిభఙ్గే **హి** యస్మా ఆగతన్తి సమ్బన్ధో. **దసాయేవా**తి దసాయమేవ, ఆధారే చేతం భుమ్మం. **విదత్థిమత్తా**తి విదత్థిపమాణా. **దసాయ వినా**తి దసం వజ్జేత్వా. **తం పమాణ**న్తి విదత్థిత్తయసఙ్ఖాతం తం పమాణం కరోన్తస్స వుత్తపాచిత్తియం ఆపజ్జతీతి సమ్బన్ధో. “తం అతిక్కామయతో ఛేదనకం పాచిత్తియ”న్తి (పాచి. ౫౩౩) ఇదం వచనం ఆగతమేవ హోతీతి యోజనా. **సబ్బత్థా**తి సబ్బస్మిం సత్తసతికక్ఖన్ధకే.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

సత్తసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

ద్వివగ్గసఙ్గహాతి మహావగ్గచూళవగ్గవసేన ద్వీహి వగ్గేహి సఙ్గహితా. **ద్వావీసతిపభేదనా**తి మహావగ్గే దస, చూళవగ్గే ద్వాదసాతి ఏవం ద్వావీసతిపకారా. **పఞ్చక్ఖన్ధదుక్ఖప్పహాయినో**తి పఞ్చక్ఖన్ధసఙ్ఖాతం దుక్ఖం పజహనసీలస్స, భగవతోతి సమ్బన్ధో. **ఆసాపీ**తి ఇచ్ఛాపి. అయం పనేత్థ యోజనా-పఞ్చక్ఖన్ధదుక్ఖప్పహాయినో భగవతో సాసనే ద్వివగ్గసఙ్గహా ద్వావీసతిపభేదనా యే ఖన్ధకా భగవతా వుత్తా, తేసం ఖన్ధకానం ఏసా వణ్ణనా అన్తరాయం వినా యథా సిద్ధా, ఏవం తథా పాణీనం కల్యాణా ఆసాపి సిజ్ఝన్తూతి.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

చూళవగ్గసంవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

జాదిలఞ్ఛితనామేన, నేకానం వాచితో మయా;
చూళవగ్గఖన్ధకస్స, సమత్తో యోజనానయోతి.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

పాచిత్యాదియోజనా

పరివారవగ్గయోజనా

చూళవగ్గఖన్ధకస్సేవం , కత్వాన యోజనానయం;
అధునా పరివారస్స, కరిస్సం యోజనానయం.

సోళసమహావారో

పఞ్ఞత్తివారయోజనా

ఏవం ద్వావీసతిఖన్ధకానం సంవణ్ణనం కత్వా ఇదాని "పరివారో"తి సఙ్గహమారూళ్హస్స వినయస్స సంవణ్ణనం కరోన్తో అయమాచరియో పఠమం తావ అనుసన్ధిదస్సనముఖేన పటిఞ్ఞం కాతుకామో ఆహ "విసుద్ధపరివారస్సా"తిఆది. తత్థ **విసుద్ధపరివారస్సా**తి విసుద్ధాయ చతుపరిసాయ పరివారితస్స, అథవా విసుద్ధేన చతుపరిససఙ్ఖాతేన పరివారేన సమన్నాగతస్స భగవతోతి సమ్బన్ధో. పరివారే హి విసుద్ధే తేన పరివారితో, తంపరివారితో వా భగవాపి విసుద్ధోయేవ నామ హోతి. ఇమినా సంవణ్ణియమానస్స "పరివారో"తి సఙ్గహమారూళ్హస్స దేసేతబ్బధమ్మస్స అనురూపేన దేసకభూతస్స భగవతో థోమనం కతం హోతి. **ధమ్మక్ఖన్ధసరీరస్సా**తి సీలాదిధమ్మక్ఖన్ధసఙ్ఖాతేన సరీరేన సమన్నాగతస్స, ఇమినా సంవణ్ణితానం ఖన్ధకానమనురూపేన భగవతో థోమనం కతం హోతి. పకతి హేసాచరియానం యదిదం దేసేతబ్బధమ్మానురూపేన దేసకస్స థోమనా (సారత్థ. టీ. ౧.గన్థారమ్భకథా; విసుద్ధి. మహాటీ. ౧.౧). **అనన్తరా**తి అనన్తరే కాలే.

యోతి వినయో. **పుబ్బాగత**న్తి పుబ్బే వుత్తేసు విభఙ్గఖన్ధకేసు ఆగతం. **నయ**న్తి సద్దఅత్థవినిచ్ఛయనయసఙ్ఖాతం సబ్బం నయం. **హిత్వా**తి చజిత్వా. **అనుత్తానత్థవణ్ణన**న్తి అనుత్తానానం పదానమత్థవణ్ణనం. అయం పనేత్థ యోజనా – విసుద్ధపరివారస్స ధమ్మక్ఖన్ధసరీరస్స భగవతో సాసనే ఖన్ధకానమనన్తరా "పరివారో"తి యో వినయో సఙ్గహం సమారూళ్హో, తస్స వినయస్స పుబ్బాగతం నయం హిత్వా ఇదాని అనుత్తానత్థవణ్ణనం కరిస్సామీతి.

౧. తత్థ **తత్థా**తి "తస్స అనుత్తానత్థవణ్ణనం కరిస్సామీ"తి యో పరివారసఙ్ఖాతో వినయో సంవణ్ణేతబ్బభావేన వుత్తో, తత్థ. **సఙ్ఖేపత్థో**తి సమాసత్థో. యం తేనాతి ఏత్థ తసద్దస్స అనియమనిద్దేసభావం దస్సేన్తో ఆహ "యో సో"తి. తత్థ **యో**తి అనియమ నిద్దేసో, తస్స "తేనా"తి నియమనం దట్ఠబ్బం. **సో**తి పదాలఙ్కారో. ద్వీసు హి సబ్బనామేసు యేభుయ్యేన పుబ్బమేవ పధానం, పచ్ఛిమం పన వచనాలఙ్కారం. యో సో భగవా పఞ్ఞపేసీతి సమ్బన్ధో. **చిరట్ఠితికత్థ**న్తి చిరం పఞ్చవస్ససహస్సకాలం ఠితికత్థాయ, "యాచితో"తి చ "పఞ్ఞపేసీ"తి చ సమ్బన్ధో. ధమ్మసేనాపతినా యాచితోతి సమ్బన్ధో. యాచితో హుత్వా పఞ్ఞపేసీతి యోజనా. తేన భగవతా పఞ్ఞత్తన్తి సమ్బన్ధో. "జానతా పస్సతా"తి ద్విన్నం పదానం కమ్మమేవ దస్సేన్తో ఆహ "తస్స తస్సా"తిఆది. తత్థ **''పఞ్ఞత్తికాల''**న్తి ఇమినా "జానతా"తి పదస్స కమ్మం దస్సేతి, **''దస అత్థవసే''**తి ఇమినా "పస్సతా"తి పదస్స కమ్మం.

ఏవం కమ్మదస్సనేన యోజనానయం దస్సేత్వా ఇదాని కరణదస్సనేన అపరమ్పి యోజనానయం దస్సేన్తో ఆహ **''అపిచా''**తిఆది. "పుబ్బేనివాసాదీహీ"తిఆదిసద్దేన దిబ్బచక్ఖుస్స విసుం గహేతబ్బత్తా ఇద్ధివిధదిబ్బసోతపరచిత్తవిజాననాని

గహేతబ్బాని. ఇమేహి పదేహి “జానతా, పస్సతా”తి ద్విన్నం పదానం పఞ్చన్నం లోకియఅభిఞ్ఞానమేవ కరణభావం దస్సేతి. **తీహి విజ్జాహీ**తి పుబ్బేనివాసదిబ్బచక్ఖుఆసవక్ఖయఞాణసఙ్ఖాతాహి తీహి విజ్జాహి. **ఛహి వా పన అభిఞ్ఞాహీ**తి సహ ఆసవక్ఖయఞాణేన పఞ్చలోకియాభిఞ్ఞాసఙ్ఖాతాహి ఛహి అభిఞ్ఞాహి. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు తీసు కాలేసు, పఞ్చసుపి ఞేయ్యధమ్మేసు. **సమన్తచక్ఖునా**తి అనావరణసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణసఙ్ఖాతేన సమన్తచక్ఖునా. **పఞ్ఞాయా**తి సబ్బఞ్ఞుతపఞ్ఞాయ. **తిరోకుట్టాదీ**తి ఆదిసద్దేన తిరోపబ్బతాదయో సఙ్గణ్హాతి. **మంసచక్ఖునా**తి పసాదచక్ఖునా. **పటివేధపఞ్ఞాయా**తి మగ్గపఞ్ఞాయ. **దేసనాపఞ్ఞాయా**తి సబ్బఞ్ఞుతపఞ్ఞాయ. సబ్బఞ్ఞుతపఞ్ఞాయేవ హి అత్థతో దేసనాపఞ్ఞా నామ. తేన వుత్తం “తస్సా పఞ్ఞాయ తేజసా. అభిధమ్మకథామగ్గం, దేవానం సమ్పవత్తయీ”తి (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ గన్థారమ్భకథా ౨). ఇమేహి పదేహి అవత్థావసేన విసుం విసుం ద్విన్నం పదానం కరణసమ్భవం దస్సేతి. **అరహతా**తి అరీనం అరానఞ్చ హతత్తా, పచ్చయాదీనఞ్చ అరహత్తా అరహతా. **సమ్మాసమ్బుద్ధేనా**తి సమ్మా సామఞ్చ సబ్బధమ్మానం బుద్ధత్తా సమ్మాసమ్బుద్ధేన, తేన భగవతాతి సమ్బన్ధో. **కేనాభత**న్తి తం పఠమం పారాజికం కేన ఆభతం, ఇతి సఙ్ఖేపత్థోతి యోజనా.

౨. పుచ్ఛావిసజ్జనే పన ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **యం తేన...పే॰... పారాజిక**న్తి ఇదం పదం పచ్చుద్ధరణమత్తమేవాతి సమ్బన్ధో. పటిఉద్ధరణమత్తమేవ, న అత్థదస్సనన్తి అత్థో. **ఏత్థా**తి ఏతేసు పదేసు. **ఏకా పఞ్ఞత్తీ**తి ఏకా పఠమపఞ్ఞత్తి. **అనుపఞ్ఞత్తియో**తి పచ్ఛా ఠపితా పఞ్ఞత్తియో.

ఏత్తావతాతి ఏత్తకేన “ఏకా పఞ్ఞత్తి, ద్వే అనుపఞ్ఞత్తియో”తి వచనమత్తేన విస్సజ్జితా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. తతియం పుచ్ఛన్తి సమ్బన్ధో. కస్మా అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తి తస్మిం నత్థీతి ఆహ “అయం హీ”తిఆది. తత్థ **హి** యస్మా అఞ్ఞత్ర నత్థి, తస్మా నత్థీతి యోజనా. “అనుప్పన్నే దోసే పఞ్ఞత్తా”తి ఇమినా అనుప్పన్నే దోసే పఞ్ఞపేతబ్బాతి **అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తీ**తి వచనత్థం దస్సేతి. **సా**తి అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తి. **తస్మా**తి యస్మా అఞ్ఞత్ర నత్థి, తస్మా. **సబ్బత్థపఞ్ఞత్తీ**తి ఏత్థ సబ్బస్మిం పదేసే పఞ్ఞత్తి సబ్బత్థపఞ్ఞత్తీతి అలుత్తసమాసం దస్సేన్తో ఆహ “మజ్ఝిమదేసే చేవా”తిఆది. “మజ్ఝిమదేసే చేవ పచ్చన్తిమజనపదేసు చా”తి ఇమినా “సబ్బత్థా”తి పదస్స సరూపం దస్సేతి. పదేసపఞ్ఞత్తిం అపనేత్వా సబ్బత్థపఞ్ఞత్తిం పారిసేసనయేన దస్సేన్తో ఆహ “వినయధరపఞ్చమేనా”తిఆది . తత్థ **వినయధరపఞ్చమేనా**తి అనుస్సావనాచరియపఞ్చమేన. **ఏత్థేవా**తి మజ్ఝిమదేసేయేవ. **ఏతేహీ**తి చతూహి సిక్ఖాపదేహి. **సేసానీ**తి చతూహి సిక్ఖాపదేహి సేసాని.

సాధారణపఞ్ఞత్తీతి ఏత్థ సాధారణా నామ భిక్ఖుభిక్ఖునీనమేవాతి ఆహ “భిక్ఖూనఞ్చేవ భిక్ఖునీనఞ్చా”తి. **ఇదం పనా**తి పఠమపారాజికం పన, పఞ్ఞత్తన్తి సమ్బన్ధో. **వినీతకథామత్తమేవా**తి వినీతవత్థుపకాసకం కథామత్తమేవ. **తాస**న్తి భిక్ఖునీనం. **బ్యఞ్జనమత్తమేవా**తి “సాధారణా”తి చ “ఉభతో”తి చ బ్యఞ్జనమత్తమేవ. **ఏత్థా**తి సాధారణపఞ్ఞత్తిఉభతోపఞ్ఞత్తిపదే.

“నిదానే అనుపవిట్ఠ”న్తి ఇమినా **“నిదానోగధ”**న్తి పదస్స సత్తమీసమాసఞ్చ **ఓగధ**సద్దస్స అనుపవిట్ఠత్థఞ్చ దస్సేతి. ఓగాళ్హో హుత్వా ధరతి తిట్ఠతీతి **ఓగధం**. నను నిదానోగధే సతి “పఠమేన ఉద్దేసేనా”తి వత్తబ్బం, కస్మా “దుతియేన ఉద్దేసేనా”తి వుత్తన్తి ఆహ “నిదానోగధ”న్తి. **నిదానపరియాపన్నమ్పి సమాన**న్తి నిదానపరియాపన్నం సమానమ్పీతి యోజనా. **పిసద్దో** గరహత్థో, పగేవ దుతియే ఉద్దేసే పరియాపన్నేతి దస్సేతి. “సీలవిపత్తిఆదీన”న్తి వచనం విత్థారేన్తో ఆహ **“పఠమా హీ”**తిఆది.

ద్వఙ్గికేనాతి కాయచిత్తసఙ్ఖాతేన ద్వఙ్గికేన. నను "ఏకేన సముట్ఠానేనా"తి వుత్తత్తా "కాయతోయేవా"తి వత్తబ్బం, అథ కస్మా "కాయతో చ చిత్తతో చ సముట్ఠాతీ"తి వుత్తన్తి ఆహ "ఏత్థ హీ"తిఆది. **ఏత్థా**తి "ఏకేన సముట్ఠానేనా"తి వచనే. **చిత్త**న్తి సేవనచిత్తం. **ఆపన్నోసీ**తి త్వం ఆపన్నో అసీతి యోజనా. **ఆమ ఆపన్నోమ్హీ**తి ఆమ అహం ఆపన్నో అమ్హీతి యోజనా. **తావదేవా**తి తస్మిం పటిజానక్ఖణేయేవ. **తం పుగ్గల**న్తి పారాజికమాపన్నం తం పుగ్గలం. **తప్పచ్చయా**తి తస్స పారాజికమాపన్నస్స కారణా. "న కతమేన సమథేన సమ్మతీ"తి యం పన వచనం వుత్తన్తి యోజనా. **త**న్తి వచనం, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో.

వుత్తమాతికా పఞ్ఞత్తీతి వుత్తమాతికాసఙ్ఖాతా పఞ్ఞత్తి వినయో నామాతి యోజనా. మాతికా హి యస్మా పఞ్ఞపీయతి సఙ్ఖేపేన ఠపీయతి, పకారం జానాపేతి వా, తస్మా **పఞ్ఞత్తీ**తి వుచ్చతి. "పదభాజనం వుచ్చతీ"తి ఇమినా విత్థారేన భాజియతి ఏతాయాతి **విభత్తీ**తి దస్సేతి. **వీతిక్కమో**తి కాయవాచావీతిక్కమో. సో హి న సంవరతి కాయవాచం న పిదహతీతి **అసంవరో**తి వుచ్చతి. **యేసం వత్తతీ**తి ఏత్థ వత్తతికిరియాయ కత్తారం దస్సేన్తో ఆహ "వినయపిటకఞ్చ అట్ఠకథా చా"తి. **పగుణా**తి వాచుగ్గతా. **తే**తి తే పుగ్గలా, ధారేన్తీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఏతస్సా**తి పఠమపారాజికస్స. **కేనాభత**న్తి ఏత్థ భరధాతుయా ధారణపోసనత్థేసు (పాణినీ ౧౦౮ ధాతుపాఠే) ధారణత్థం దస్సేన్తో ఆహ "కేన ఆనీత"న్తి . "పరమ్పరాయ ఆనీత"న్తి ఇమినా **పరమ్పరాభత**న్తి పదస్స తతియాసమాసం దస్సేతి. అథవా "కేనాభత"న్తి పుచ్ఛాయ అనురూపం యకారలోపవసేన వాక్యన్తి దస్సేతి.

౩. **ఉపాలి దాసకో చేవా**తిఆదికా గాథాయో కిమత్థం కేహి ఠపితాతి ఆహ "ఇదానీ"తిఆది. **త**న్తి పరం పరం. **తత్థా**తి తాసు గాథాసు. **య**న్తి వచనం. **ఇమినా నయేనా**తి పఠమపారాజికస్స పుచ్ఛావిసజ్జనే వుత్తేన ఇమినా నయేన.

ఇతి మహావిభఙ్గే పఞ్ఞత్తివారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

కతాపత్తివారాదివణ్ణనా

౧౫౭. **ఇతో**తి పఞ్ఞత్తివారతో, పరం వుత్తా సత్త వారా ఉత్తానత్థా ఏవాతి యోజనా. **కతాపత్తివారో**తి "కతాపత్తీ"తి పదేన లక్ఖితో వారో. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **తదనన్తరో**తి తేసం సత్తన్నం వారానం అనన్తరే వుత్తో. **సముచ్చయవారో**తి సం ఏకతో ఆపత్తివిపత్తిఆదయో ఉచియన్తి సమ్పిణ్డియన్తి ఏత్థాతి సముచ్చయో, సోయేవ వారో సముచ్చయవారో.

౧౮౮. **తతో**తి తేహి అట్ఠహి వారేహి, పరం వుత్తాతి సమ్బన్ధో. పచ్చయవసేన వుత్తో ఏకో పఞ్ఞత్తివారోతి యోజనా. **పచ్చయవసేనా**తి పచ్చయసద్దస్స వసేన. **తస్సా**తి పచ్చయస్స. **తేపీ**తి అట్ఠ వారాపి. **ఇతీ**తిఆది నిగమనం. **తతో**తి మహావిభఙ్గతో, పరం ఆగతాతి సమ్బన్ధో. ఏవం ఇమే ద్వత్తింస వారాతి యోజనా. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఏత్థా**తి ద్వత్తింసవారేసు.

సముట్ఠానసీసవణ్ణనా

౨౫౭. **తదనన్తరాయా**తి తేసం ద్వత్తింసవారానం అనన్తరం వుత్తాయ సముట్ఠానకథాయ ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **అనత్తా ఇతి నిచ్ఛితా**తి అనత్తాత్వేవ వినిచ్ఛితా. ఇమినా **అనత్తా ఇతి నిచ్ఛయా**తి ఏత్థ చిధాతుయా వినిచ్ఛయత్థం

దస్సేతి. “అనిచ్చాకారాదీహీ”తి ఇమినా **సభాగధమ్మానన్తి** ఏత్థ అనిచ్చాకారాదిహి సమానో భాగో ఏతేసన్తి **సభాగా,** తేయేవ ధమ్మా **సభాగధమ్మా**తి వచనత్థం దస్సేతి. **నామమత్తమ్పీ**తి అనిచ్చాదినామమత్తమ్పి. **పి**సద్దేన పగేవ నామికో అనిచ్చాదిసభావోతి దస్సేతి. **న పఞ్ఞాయతీ**తి న ఖాయతి. ఇమినా **న నాయతీ**తి ఏత్థ ఞాధాతుయా ఖాయనత్థం దస్సేతి. **దుక్ఖహానిన్తి** ఏత్థ దుక్ఖం జహాతీతి **దుక్ఖహానీ**తి దస్సేన్తో ఆహ “దుక్ఖఘాతన”న్తి. దుక్ఖం హనతీతి **దుక్ఖఘాతనో,** సద్ధమ్మో, తం. **‘‘ఖన్ధకా యా చ మాతికా’’**తి వత్తబ్బే సుఖుచ్చారణత్థాయ రస్సవసేన పాఠో అత్థీతి ఆహ “ఖన్ధకా య చ మాతికా”తి. **సముట్ఠానం నియతోకతన్తి** (సం॰ ని॰ ౧.౨౧౬) ఏత్థ “సముట్ఠానం నియతకత”న్తి వత్తబ్బే “పరోసహస్స”న్తిఆదీసు వియ ఓకారాగమవసేన “సముట్ఠాననియతోకత”న్తి వుత్తన్తి ఆహ “సముట్ఠానం నియతకత”న్తి. **ఏతేనా**తి “సముట్ఠానం నియతోకత”న్తి పాఠేన. **పచ్చేతబ్బో**తి పతి ఏతబ్బో, పటిముఖం ఞాతబ్బోతి అత్థో. **అఞ్ఞేహీ**తి తీహి సిక్ఖాపదేహి అఞ్ఞేహి సిక్ఖాపదేహి.

తత్థాతి సమ్భేదనిదానవచనేసు. సమ్భేదవచనేన పచ్చేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం. తాని తీణి సిక్ఖాపదాని ఠపేత్వాతి సమ్బన్ధో. **పఞ్ఞత్తిదేససఙ్ఖాతన్తి** పఞ్ఞత్తిట్ఠానభూతదేససఙ్ఖాతం. “ఇమాని తీణీ”తి ఇమినా “దిస్సన్తీ”తి కిరియాయ కత్తారం దస్సేతి. “పఞ్ఞాయన్తీ”తి ఇమినా దిసధాతుయా ఖాయనత్థం దస్సేతి. **తత్థా**తి సముట్ఠాననియమసమ్భేదనిదానసఙ్ఖాతేసు తీసు, నిద్ధారణే భుమ్మం. **ఇతరం పనా**తి సముట్ఠాననియమసమ్భేదేహి అఞ్ఞం పన.

ఆళవీతి ఆళవియం. సక్కేసు భగ్గేసు చాతి ఏత్థ జనపదనామత్తా బహువచనవసేన వుత్తం.

ద్వీసు విభఙ్గేసు పఞ్ఞత్తం యం సిక్ఖాపదం ఉద్దిసన్తీతి యోజనా. “విభఙ్గేసూ”తి ఇమినా **విభఙ్గే**తి ఏత్థ సుకారలోపోతి దస్సేతి. **తస్సా**తి సిక్ఖాపదస్స. **యథాఞాయన్తి** యుత్తియా అనురూపం. **తన్తి** సముట్ఠానం. **మే సుణాథా**తి మమ సన్తికా సుణాథ. **ఇతీ**తి అయమత్థో.

కథినన్తి పఠమకథినసముట్ఠానం. **అననుఞ్ఞాతాయ సద్ధిన్తి** అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానేన సద్ధిం. **సదిసా ఇధ దిస్సరే**తి ఏత్థ **ఇధ**సద్దో అత్థపకరణవసేన ఉభతోవిభఙ్గవిసయోతి ఆహ “ఇధ ఉభతోవిభఙ్గే”తి. “సదిసానీ”తి ఇమినా **సదిసా**తి ఏత్థ నికారస్సాకారాదేసో దస్సితో. “దిస్సన్తీ”తి ఇమినా **దిస్సరే**తి ఏత్థ అన్తిసద్దస్స రేకారో (నిరుత్తిదీపనియం ౨౫౦ సుత్తే) దస్సితో.

సముట్ఠానసీసో

పఠమపారాజికసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౫౮. కిమత్థం “మేథునం సుక్కసంసగ్గో”తిఆదివచనం వుత్తన్తి ఆహ “ఇదానీ”తిఆది. తత్థ **తత్థా**తి “మేథునం సుక్కసంసగ్గో”తిఆదివచనే. **సముట్ఠానసీసన్తి** సముట్ఠానానం, సముట్ఠానేసు వా సీసం. **సేసానీ**తి పఠమపారాజికతో సేసాని పఞ్చసత్తతి సిక్ఖాపదాని. **తేనా**తి పఠమపారాజికేన. “సుక్కసంసగ్గో”తిఆదివచనం సంవణ్ణేన్తో ఆహ “తత్థా”తిఆది. తత్థ **తత్థా**తి “సుక్కసంసగ్గో”తిఆదివచనే.

ఖుద్దకవణ్ణనావసానేతి ఖుద్దకట్ఠకథాయ అవసానే.

లిఙ్గవిపరియాయోతి లిఙ్గవిపల్లాసో. **కాయమానసికా కతాతి** ఏత్థ కాయమానసేసు పవత్తా కాయమానసికాతి వుత్తే సముట్ఠానాతి ఆహ “కాయచిత్తసముట్ఠానా కతా”తి.

దుతియపారాజికసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౫౯. ఇదం సముట్ఠానం ఏకం సముట్ఠానసీసన్తి సమ్బన్ధో. “అదిన్నాదాన”న్తి ఇమినా **అదిన్న**న్తి ఏత్థ సముదాయనామే ఏకదేసవోహారోతి దస్సేతి. **సేసానీతి** దుతియపారాజికతో సేసాని ఏకూనసత్తతి సిక్ఖాపదాని. **తేనాతి** దుతియపారాజికేన. **తత్థాతి** “విగ్గహుత్తరీ”తిఆదివచనే. **విగ్గహుత్తరీ**తిఆదిపదానం బ్యఞ్జనే ఆదరమకత్వా అత్థమేవ దస్సేతుం వుత్తం “మనుస్సవిగ్గహఉత్తరిమనుస్సధమ్మసిక్ఖాపదానీ”తి. **అనియతా దుతియికాతి** ఆపత్తిం అపేక్ఖిత్వా పాళియం ఇత్థిలిఙ్గవసేన వుత్తం, అట్ఠకథాయం పన సిక్ఖాపదం అపేక్ఖిత్వా నపుంసకలిఙ్గవసేన దుతియన్తి వుత్తం.

సముట్ఠానా తికా కతాతి ఏత్థ “తికసముట్ఠానా”తి వత్తబ్బే పదవిపరియాయవసేన కకారస్స దీఘవసేన సముట్ఠానా తికాతి వుత్తన్తి దస్సేన్తో ఆహ “తికసముట్ఠానా కతా”తి.

సఞ్చరిత్తసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౬౦. “సఞ్చరీ”తి ఇదం తావ సఞ్చరిత్తం నామ ఏకసముట్ఠానసీసం, సేసాని తేన సదిసాని.

విభఙ్గే ఆగతేన “రిఞ్చన్తీ”తి (పారా॰ ౨౭౬) పదేన ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదం ఉపలక్ఖిత్వా వుత్తన్తి ఆహ “విభఙ్గే రిఞ్చన్తి ఉద్దేసన్తి ఆగత”న్తి.

“యావ ద్వారకోసా అగ్గళట్ఠపనాయ” ఇతి (పాచి॰ ౧౩౫-౧౩౬) చ “అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా చీవరం దదేయ్య”ఇతి (పాచి॰ ౧౮౯) చ “చీవరం సిబ్బేయ్య”ఇతి (పాచి॰ ౧౭౬-౧౭౭) చ వుత్తసిక్ఖాపదత్తయన్తి యోజనా.

“సమణచీవరేన చా”తి ఏవం వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. “సమణచీవరం దదేయ్యా”తి ఇదం (పాచి॰ ౯౧౨) వచనం సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో.

సమనుభాసనాసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౬౧. భేదన్తి ఇదం సమనుభాసనం నామ ఏకం సముట్ఠానసీసం, సేసాని తేన సదిసాని.

కథినసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౬౨. ఉబ్భతన్తి ఇదం కథినసముట్ఠానం నామ ఏకం సముట్ఠానసీసం, సేసాని తేన సదిసాని.

ఆవసథేన సద్ధిన్తి ఆవసథసద్దేన సద్ధిం.

ఏళకలోమసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౬౩. ‘‘**ఏళకలోమా**’’తి ఇదం ఏళకలోమసముట్ఠానం నామ ఏకం సముట్ఠానసీసం. **ఇతోతి** యథావుత్తతో. **పాళిన్తి** మాతికాపాళిం. **విరజ్ఝిత్వాతి** పుబ్బాపరతో విరాధేత్వా. **యథాతి** యేనాకారేన . **పనసద్దో** అనుగ్గహత్థో. కిఞ్చాపి లిఖన్తి, పన తథాపీతి యోజనా. **ఏవన్తి** తథాకారేన. **అత్థానుక్కమోతి** అత్థస్స అనుక్కమో.

“అభిక్ఖుకావా సేన చా”తి ఏతం వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. “అభిక్ఖుకే ఆవాసే వస్సం వసేయ్యా”తి (పాచి॰ ౧౦౪౭) ఇదం వచనం సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో. ‘‘**భిక్ఖునీ**’’తిఆదినా వుత్తానీతి సమ్బన్ధో. ఆదిసద్దేన “సిక్ఖమానా చ సామణేరీ గిహినియా”తి పాఠం సఙ్గణ్హాతి.

పదసోధమ్మసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౬౪. **పదన్తి** ఇదం పదసోధమ్మసముట్ఠానం నామ ఏకం సముట్ఠానసీసం, సేసాని తేన సదిసాని. “తథా అత్థఙ్గతేన చా”తి ఏతం వచనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. “అత్థఙ్గతే సూరియే ఓవదేయ్యా”తి (పాచి॰ ౧౨౪-౧౨౫) ఇదం వచనం సన్ధాయాతి సమ్బన్ధో. అనోకాసో చ...పే॰... సన్ధాయ వుత్తన్తి (పాచి॰ ౧౨౧౯-౧౨౨౧) ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

అద్ధానసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౬౫. **అద్ధానన్తి** ఇదం అద్ధానసముట్ఠానం నామ ఏకం సముట్ఠానసీసం, సేసాని తేన సదిసాని.

థేయ్యసత్థసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౬౬. **థేయ్యసత్థన్తి** ఇదం థేయ్యసత్థసముట్ఠానం నామ ఏకం సముట్ఠానసీసం, సేసాని తేన సదిసాని. ‘‘**బ్యూహేన సత్తమా**’’తి ఇదం వచనం వుత్తన్తి యోజనా. **తదనన్తరమేవాతి** తస్స సిక్ఖాపదస్స అనన్తరమేవ, “ఆగత”ఇతి సమ్బన్ధో.

ధమ్మదేసనాసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౬౭. ధమ్మదేసనాసముట్ఠానే సముట్ఠానసీసం నత్థి, సబ్బాని ఏకదస సిక్ఖాపదాని సమ్పిణ్డేత్వా ధమ్మదేసనాసముట్ఠానానీతి వుత్తాని. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం. **తేసన్తి** తేసం సిక్ఖాపదానం . **సమ్భిన్నసముట్ఠానన్తి** సంసగ్గసముట్ఠానం. **తివిధన్తి** భూతారోచనచోరివుట్ఠాపనఅననుఞ్ఞాతసముట్ఠానవసేన తిప్పకారం. **తన్తి** నియతసముట్ఠానం, హోతీతి సమ్బన్ధో. పున **తన్తి** నియతసముట్ఠానం, దస్సేతున్తి సమ్బన్ధో. పున **తన్తి** వచనం. **నేత్తిధమ్మానులోమికన్తి** ఏత్థ కాయవాచం నేతి వినేతీతి **నేత్తి,** కాయవాచం నేతి వినేతి ఏత్థ, ఏతాయాతి వా **నేత్తి. ధమ్మోతి** పాళి. సా హి యస్మా అత్థం ధారేతి, తస్మా ధమ్మోతి వుచ్చతి. నేత్తియేవ ధమ్మో **నేత్తిధమ్మో,** తస్స అనులోమికం నేత్తిధమ్మానులోమికం. తేన వుత్తం “వినయపాళిధమ్మస్స అనులోమ”న్తి.

ఇతి సముట్ఠానసీసవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

అన్తరపేయ్యాల కతిపుచ్ఛావారవణ్ణనా

౨౭౧. ఇదాని వుత్తోతి సమ్బన్ధో. "ఇదానీ"తి పదేన సమ్బన్ధత్తా **వుత్తో**తి ఏత్థ **త**పచ్చయో పచ్చుప్పన్నకాలికోతి దట్ఠబ్బో.

తత్థాతి మాతికాయం, పుచ్ఛాసు వా. **ఆగతాపత్తిపుచ్ఛా**తి ఆగతాపత్తియా పుచ్ఛా. **హీ**తి విసేసజోతకో, హి విసేసం వక్ఖామీతి అత్థో. **ఏత్థా**తి "కతి ఆపత్తిక్ఖన్ధా"తి దుతియపదే. "రాసివసేనా"తి ఇమినా **ఖన్ధ**సద్దస్స రాసత్థం దస్సేతి. **వినీతవత్థూనీ**తి ఏత్థ వినీతసద్దో వినయపరియాయోతి ఆహ "వినయపుచ్ఛా"తి. నను వినీతవినయసద్దానం సద్దతో నానత్తా అత్థతోపి నానం, కస్మా పన "వినయపుచ్ఛా"తి వుత్తన్తి ఆహ "వినీతం...పే.... ఏక"న్తి. **ఇదన్తి** పదత్తయం. **అత్థతో ఏకన్తి** అత్థతోయేవ ఏకం, న సద్దతో. **వినీతవత్థూనీ**తి ఆపత్తివినయకారణత్తా వినీతవత్థూని. **యేసూ**తి అగారవేసు. **సతీ**తి సన్తేసు. ఏత్థ చ యేసు సతి ఆపత్తియో న హోన్తి, అసతి హోన్తీతి వాక్యమ్పి అవుత్తసిద్ధినయేన గహేతబ్బం. **యేసూ**తి గారవేసు. **తే**తి అగారవగారవే. యస్మా పన నత్థీతి సమ్బన్ధో. **విపత్తిభావపుచ్ఛా**తి విపత్తిభావస్స పుచ్ఛా. పుచ్ఛియతి ఇమాయాతి **పుచ్ఛా. వివాదమూలాని అనువాదమూలానీ**తి ఇమా పుచ్ఛాయో మూలపుచ్ఛాతి సమ్బన్ధో. పోత్థకేసు "ఇమానీ"తి నికారేన సహ పాఠో అత్థి, సో అపాఠోయేవ. **మూలపుచ్ఛా**తి పుచ్ఛియన్తి ఇమాహీతి పుచ్ఛా, మూలానం పుచ్ఛా మూలపుచ్ఛా. "అధికరణ"న్తిఆదీసు "వుత్తం" ఇతి సమ్బన్ధో. **తేసంయేవా**తి అధికరణానంయేవ. అయమేత్థ మాతికా.

నిద్దేసే **మాతికాయా**తి పాతిమోక్ఖే. **విభఙ్గే**తి పదభాజనియం, ఆగతవసేన వుత్తాతి యోజనా. అయమేత్థ నిద్దేసో.

పటినిద్దేసే **ఆరతీ**తిఆదిపదానం వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "**ఆరకా**"తిఆది. తత్థ "ఆరకా"తి ఇమినా **ఆరతీ**తి ఏత్థ ఆఉపసగ్గస్స అత్థం దస్సేతి. **ఏతేహీ**తి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి, ఆరకాతి సమ్బన్ధో. "రమతీ"తి ఇమినా తిపచ్చయో కత్వత్థే హోతీతి దస్సేతి. **రతీ**తి రమనం. ఇమినా తిపచ్చయో భావత్థేపి హోతీతి దస్సేతి. **వినా**తి ఏతేహి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి వినా. ఇమినా **విరతీ**తి ఏత్థ విత్యూపసగ్గస్స అత్థం దస్సేతి. **పచ్చేకన్తి** పతి ఏకం, **పటి**సద్దో విచ్ఛత్థజోతకో, విసుం విసున్తి అత్థో. ఇమినా **పటివిరతీ**తి ఏత్థ పటిత్యూపసగ్గస్స అత్థం దస్సేతి. విరతి పటివిరతీతి ఏత్థాపి తిపచ్చయో భావత్థేపి వేదితబ్బో . **వేరన్తి** అనత్థకరత్తా విరమితబ్బన్తి విరం, తదేవ వేరం, రాగాదిఅకుసలధమ్మా. తే హి వేరహేతుత్తా వేరన్తి వుచ్చన్తి. **ఏతాయా**తి విరతియా. ఇమినా **అకిరియా**తి ఏత్థ రిరియపచ్చయో కరణత్థే హోతీతి దస్సేతి. యం ఆపత్తిక్ఖన్ధకరణన్తి యోజనా. **తస్సా**తి ఆపత్తిక్ఖన్ధకరణస్స. **పటిపక్ఖతో**తి విరుద్ధభావతో. ఇమినా **అకరణన్తి** ఏత్థ అకారో విరుద్ధత్థోతి దస్సేతి. **ఆపత్తిక్ఖన్ధఅజ్ఝాపత్తియా**తి ఆపత్తిక్ఖన్ధానం అతిక్కమిత్వా ఆపజ్జనస్స. "వేలనతో"తి ఇమినా వేలతీతి **వేలా,** వేలనం వా వేలాతి వచనత్థే దస్సేతి. **నియ్యానన్తి** మగ్గం. మగ్గో హి నిబ్బానం ఆరమ్మణకరణవసేన యాతి గచ్ఛతీతి **నియ్యానన్తి** వుచ్చతి. "బన్ధతీ"తి ఇమినా సిధాతుయా బన్ధనత్థం దస్సేతి. "నివారేతీ"తి ఇమినా బన్ధధాతుయా అధిప్పాయత్థం. **ఏతన్తి** "సేతూ"తి నామం. **తం సేతున్తి** ఆపత్తిక్ఖన్ధసఙ్ఖాతం తం సేతుం. ఏత్థ కేసుచి పోత్థకేసు "సో సేతూ"తి చ "ఏతాయ పఞ్ఞత్తియా"తి చ పాఠో అత్థి, సో అపాఠోయేవ.

బుద్ధే అగారవాదీసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **యో**తి యో కోచి, న గచ్ఛతీతిఆదీసు సమ్బన్ధో. **ధరమానే**తి తిట్ఠమానే, సంవిజ్జమానేతి అత్థో. **ఉపట్ఠానన్తి** ఉపట్ఠానట్ఠానం, ఉపట్ఠానత్థం వా. **ఏతస్సా**తి యస్స కస్సచి గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా. **ధమ్మస్సవనన్తి** ధమ్మస్సవనట్ఠానం, ధమ్మస్సవనత్థం వా. **ధమ్మస్సవనగ్గన్తి** ధమ్మస్సవనం గణ్హన్తి ఏత్థాతి ధమ్మస్సవనగ్గో, ధమ్మసవనమణ్డపో. అథ వా ధమ్మస్సవనం గణ్హాతీతి ధమ్మస్సవనగ్గో, ధమ్మస్సవనట్ఠానే సమాగమజనో, తం ధమ్మస్సవనగ్గం. **చిత్తీకారన్తి** అపచాయనాకారం. విక్ఖిత్తో వా అనాదరో వా హుత్వా నిసీదతీతి యోజనా.

కాయపాగబ్భియన్తి భుసం గరతి అఙ్గే పీళేతి అనేనాతి **పగబ్భో**, అతిమానో, ఓట్ఠజో తతియక్ఖరో. పగబ్భస్స భావో పాగబ్భియం, కాయేన పాగబ్భియం కాయపాగబ్భియం (వజిర॰ టీ॰ పరివార ౨౭౧; సారత్థ॰ టీ॰ పరివార ౩.౨౭౧; వి॰ వి॰ టీ॰ పరివార ౨.౨౭౧ సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧౪౬; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౬.౮౨-౮౪; సు॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౪౪), కాయానాచారం. **తిస్సో సిక్ఖా**తి అధిసీలసిక్ఖాదికా తిస్సో సిక్ఖా. పమజ్జనం **పమాదో** , సతివిప్పవాసోతి ఆహ "పమాదే చ సతివిప్పవాసే"తి. **ఆమిసపటిసన్థార**న్తి ఆమిసేన అత్తనో, పరేసఞ్చ అన్తరస్స పటిసన్ధహనం ఆమిసపటిసన్థారో, తథా ధమ్మపటిసన్థారో.

౨౭౨. సత్థరిపి అగారవోతిఆదీనం అత్థోతి సమ్బన్ధో. "అనీచవుత్తీ"తిఆదినా **అప్పతిస్సో**తి పదస్స అధిప్పాయత్థం దస్సేతి, సద్దత్థో పనేవం వేదితబ్బో, పటిముఖం ఆదరేన సత్థువచనం అసుణన్తో అప్పతిస్సో నామాతి. **అజ్ఝత్తం వా**తి ఏత్థ నియకజ్ఝత్తాదీసు చతూసు నియకజ్ఝత్తభావఞ్చ సత్తమీవిభత్తియా అమాదేసభావఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ "అత్తనో సన్తానే వా"తి. "అత్తనో పక్ఖే వా"తి ఇమినా అత్తనో చిత్తసన్తానేతి అత్థం పటిక్ఖిపతి. **తత్ర తుమ్హే**తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ "తస్మిం అజ్ఝత్తబహిద్ధాభేదే"తి. **సపరసన్తానే**తి అత్తపరసన్తానే. **పహానాయా**తి ఏత్థ హాధాతుయా కరణఞ్చ ఆయసద్దస్స తదత్థభావఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ "మేత్తాభావనాదీహి నయేహి పహానత్థ"న్తి. **మేత్తాభావనాదీహీ**తిఆదిసద్దేన కరుణాభావనాదిం సఙ్గణ్హాతి. **త**న్తి వివాదమూలం. "అప్పవత్తిభావాయా"తి ఇమినా **అనవస్సవాయా**తి ఏత్థ అవపుబ్బ సుధాతుయా పవత్తనత్థం దస్సేతి.

సన్దిట్ఠిపరామాసీతి ఏత్థ సస్స అత్తనో ఇదం సం, సం దిట్ఠిం పరతో ఆమసతీతి సన్దిట్ఠిపరామాసీతి దస్సేన్తో ఆహ "సకమేవ దిట్ఠిం పరామసతీ"తి. "య"న్తిఆదినా పరామసనాకారం దస్సేతి. **ఆధానగ్గాహీ**తి ఏత్థ ఆభుసో ఠియతే ఆధానన్తి వచనత్థేన **ఆధాన**సద్దో దళ్హపరియాయోతి ఆహ "దళ్హగ్గాహీ"తి. దళ్హం గణ్హాతీతి **దళ్హగ్గాహీ**.

౨౭౩. అనువాదమూలనిద్దేసో కిఞ్చాపి సమానోతి యోజనా. **అథ ఖో**తి తథా సమానోపి, అయమేత్థ విసేసోతి సమ్బన్ధో. వివదన్తానం పుగ్గలానన్తి యోజనా. **తథా వివదన్తా**తి తేనాకారేన వివదన్తా, అనువదన్తీతి సమ్బన్ధో. "అసుకం నామ విపత్తిం ఆపన్నో"తి వుత్తమేవత్థం ఆపత్తియా సల్లక్ఖేత్వా దస్సేన్తో ఆహ "పారాజికం ఆపన్నోసీ"తిఆది . **ఏత్థా**తి అనువాదమూలే. **విసేసో**తి వివాదమూలతో విసేసో. వివదన్తానం కోధూపనాహాదీని వివాదమూలాని, అనువదన్తానం అనువాదమూలానీతి వుత్తం హోతి.

౨౭౪. మేత్తం కాయకమ్మం నామాతి ఏత్థ మేత్తా ఏతస్సత్థీతి మేత్తం, కాయకమ్మం, మేత్తచిత్తసహగతం కాయకమ్మన్తి వుత్తం హోతి. తేన వుత్తం "మేత్తచిత్తేన కతం కాయకమ్మ"న్తి. సమ్ముఖపరమ్ముఖానం విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ "తత్థా"తిఆది. తత్థ **తత్థా**తి తేసు సమ్ముఖపరమ్ముఖేసు. **కాయకమ్మం నామా**తి మేత్తం కాయకమ్మం నామ. థేరానం దానఇతి సమ్బన్ధో. **ఉభయేహిపీ**తి నవకత్థేరేహిపి. **తేసూ**తి నవకత్థేరేసు. **అవమఞ్ఞ**న్తి అవమానం. అత్తనో దున్నిక్ఖిత్తానం పటిసామనం వియ పటిసామనన్తి యోజనా. "మేత్తాకాయకమ్మసఙ్ఖాతో"తి ఇమినా **అయమ్పి ధమ్మో**తి ఏత్థ ధమ్మసరూపం దస్సేతి. పిసద్దో ఉపరి వక్ఖమానే ధమ్మే అపేక్ఖతి. "సరితబ్బో"తి ఇమినా **అనీయ**సద్దో కమ్మవాచకోతి దస్సేతి. **సతిజనకో**తి సబ్రహ్మచారీనం సతిజనకో. తస్స పదస్స అధిప్పాయం దస్సేన్తో ఆహ "యో న"న్తిఆది. తత్థ **యో**తి పుగ్గలో. **న**న్తి మేత్తం కాయకమ్మం. తం పుగ్గలం అనుస్సరన్తీతి సమ్బన్ధో. **యేస**న్తి సబ్రహ్మచారీనం. **తే**తి సబ్రహ్మచారినో. పసన్నచిత్తా హుత్వాతి సమ్బన్ధో. "పియం కరోతీ"తి ఇమినా **పియకరణో**తి పదస్స పియం కరోతీతి పియకరణోతి వచనత్థం దస్సేతి. ఏసేవ నయో **గరుకరణో**తి ఏత్థాపి.

"సఙ్గహేతబ్బభావాయా"తి ఇమినా **సఙ్గహాయా**తి పదస్స భావప్పధానకమ్మనిద్దేసభావం దస్సేతి. సఙ్గహేతబ్బోతి **సఙ్గహో,** తదత్థాయ. **తేహీ**తి సబ్రహ్మచారీహి. "సమగ్గభావాయా"తి ఇమినా సమగ్గస్స భావో **సామగ్గీ**తి వచనత్థం దస్సేతి.

పగ్గయ్హ వచనన్తి పగ్గహేత్వా వచనం. **విహారే**తి ఆధారే భుమ్మం, థేరే అసన్తేతి యోజనా. **త**న్తి థేరం కదా ఆగమిస్సతి నుఖోతి యోజనా. **మమాయనవచన**న్తి మమాయనాకారేన పవత్తం వచనం. **మేత్తాసినేహసినిద్ధానీ**తి మేత్తాసఙ్ఖాతేన సినేహేన సినేహితాని. **నయనానీ**తి చక్ఖూని. "అప్పాబాధో"తి ఇమినా **అరోగో**తి పదస్సేవ అత్థం దస్సేతి. నిచ్చాబాధేన వా అరోగో, ఆగన్తుకాబాధేన అప్పాబాధో, అజ్ఝత్తాబాధేన వా అరోగో, బహిద్ధాబాధేన అప్పాబాధో, కాయాబాధేన వా అరోగో, చిత్తాబాధేన అప్పాబాధో. **సమన్నాహరణ**న్తి పునప్పునం మనసికరణం.

న పుగ్గలం పటివిభజిత్వా భుఞ్జతీతి యోజనా. తదత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "**యో హీ**"తిఆది. తత్థ **యో**తి పుగ్గలో, భుఞ్జతీతి సమ్బన్ధో. "ఏత్తకం…పే.… భుఞ్జిస్సామీ"తి ఇమినా ఆమిసపటివిభత్తభోగిభావం దస్సేతి. "ఏత్తకం వా అసుకస్స చ…పే.… భుఞ్జిస్సామీ"తి ఇమినా పుగ్గలపటివిభత్తభోగిభావం దస్సేతి. **అయ**న్తి పుగ్గలో. **ఆభత**న్తి గామాదితో ఆనీతం. **అదాతుమ్పీ**తి పిసద్దేన దాతుమ్పి వట్టతీతి దస్సేతి. దానఞ్హి నామ న కస్సచి వారితం. **సబ్బేస**న్తి దుస్సీలసీలవన్తానం. **వుత్త**న్తి అట్ఠకథాయం (దీ. ని. అట్ఠ. ౨.౧౪౧; మ. ని. అట్ఠ. ౨.౪౯౨; అ. ని. అట్ఠ. ౩.౬.౧౧) వుత్తం. **విచేయ్యా**తి విచినిత్వా. **దాతుమ్పీ**తి పిసద్దేన అవిచినిత్వా సామఞ్ఞతో దాతుమ్పి వట్టతీతి సమ్పిణ్డేతి. నను ఏవం సతి పుగ్గలవిభాగో కతో నామ హోతి, కస్మా విచేయ్య దాతుం వట్టతీతి ఆహ "న హీ"తిఆది. **హీ**తి యస్మా. **ఏతే**తి గిలానాదయో. ఇదం పదం విచినిత్వాతి పదే కమ్మం, "దేన్తేనా"తి పదే సమ్పదానం. **హీ**తి సచ్చం. **ఇతి అయ**న్తి ఇతి మనసికత్వా అయం సారణీయధమ్మపూరకో.

అఖణ్డానీతిఆదీసు పఠమం తావ ఖణ్డఛిద్దసబలకమ్మాసాని దస్సేత్వా తేసం పటిపక్ఖవసేన అఖణ్డాదీని దస్సేన్తో ఆహ "యస్సా"తిఆది. తత్థ **యస్సా**తి భిక్ఖుస్స, సిక్ఖాపదం భిన్నన్తి సమ్బన్ధో. **సత్తసు ఆపత్తిక్ఖన్ధేసూ**తి ఆధారే భుమ్మం, సిక్ఖాపదన్తి సమ్బన్ధో. ఆపత్తిఞ్హి పటిచ్చ సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా ఆపత్తి తస్స విసయో హోతి. **ఆదిమ్హి వా అన్తే వా**తి సిక్ఖాపదానం ఆదిమ్హి వా అన్తే వా. **వా**సద్దో అనియమవికప్పత్థో. సిక్ఖాపదే భిన్నే ఆపత్తిసమ్భవతో వుత్తం "సిక్ఖాపదం భిన్న"న్తి. **ఖణ్డం నామా**తి ఛిన్నం నామ. **వేమజ్ఝే**తి సిక్ఖాపదానం వేమజ్ఝే. **భిన్న**న్తి సిక్ఖాపదం భిన్నం. **ఛిద్దం నామా**తి వివరం నామ. ద్వే తీణి సిక్ఖాపదానీతి సమ్బన్ధో. **సబలం నామా**తి చిత్రం నామ. **భిన్నానీ**తి సిక్ఖాపదాని భిన్నాని. **కమ్మాసం నామా**తి విచిత్రం నామ. ఏత్థ చ ఏకస్మిం ఠానే ఏకేన విసభాగవణ్ణేన చిత్రం సబలం నామ, నానాఠానే నానావణ్ణేన విచిత్రం కమ్మాసం నామాతి అయమేతేసం విసేసో. ఖణ్డాదీనం విపరివత్తనవసేన అఖణ్డాదీని దస్సేన్తో ఆహ "యస్స పనా"తిఆది. **అభిన్నానిసీలానీ**తి అభిన్నాని సిక్ఖాపదసీలాని. **తాని పనా**తి సీలాని పన. "**ఏతానీ**"తి పదం పదాలఙ్కారమత్తం. **భుజిస్సభావకరణతో**తి తణ్హాదాసబ్యతో మోచేత్వా భుజిస్సకరణభావతో. ఇమినా "భుజిస్సభావకరణానీ"తి వత్తబ్బే ఉత్తరపదలోపవసేన ఏవం వుత్తన్తి దస్సేతి. భుజిస్సానీతి వుచ్చన్తీతి సమ్బన్ధో. **విఞ్ఞూహీ**తి బుద్ధాదీహి సప్పురిసేహి. **ఉపచారసమాధిం అప్పనాసమాధిం వా**తి ఏత్థ **వా**సద్దో సముచ్చయత్థో. ఉపచారసమాధిఞ్చ అప్పనాసమాధిం చాతి హి అత్థో. "సంవత్తయన్తీ"తి ఇమినా **సమాధిసంవత్తనికానీ**తి ఏత్థ అనీయసద్దో బహులం కత్తువాచకోతి దస్సేతి. **సీలసామఞ్ఞగతో**తి ఏత్థ సమానస్స భావో సామఞ్ఞం, తం గతోతి సామఞ్ఞగతో, సీలేన సామఞ్ఞగతో సీలసామఞ్ఞగతో, హుత్వా విహరతీతి యోజనా. తేన వుత్తం "సమానభావూపగతసీలో విహరతీ"తి.

యాయం దిట్ఠీతి ఏత్థ “దిట్ఠీ”తి సామఞ్ఞగతస్సాపి సద్దస్స “అరియా”తి సద్దన్తరసన్నిధానేన విసేసవిసయత్తా సమ్మాదిట్ఠీతి ఆహ “మగ్గసమ్పయుత్తా సమ్మాదిట్ఠీ”తి. “మగ్గసమ్పయుత్తా”తి ఇమినా లోకియసమ్మాదిట్ఠిం పటిక్ఖిపతి. **నిద్దోసా**తి విసుద్ధత్తా, ఉత్తమత్తా వా నిద్దోసా. ఇమినా **అరియ**సద్దో నిద్దోసత్థవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికోతి దస్సేతి. **నియ్యాతీ**తి నిబ్బానం యాతి. ఇమినా అనీయసద్దో బహులం కత్తువాచకోతి దస్సేతి. యో తథాకారీ హోతి, తక్కరస్సాతి యోజనా. **తథాకారీ**తి తాయ మగ్గసమ్పయుత్తాయ సమ్మాదిట్ఠియా కారీ హోతి. ఇమినా తాయ సమ్మాదిట్ఠియా కరోతీతి **తక్కరో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **దుక్ఖక్ఖయాయా**తి ఏత్థ ఖీయనం ఖయో, దుక్ఖస్స ఖయో దుక్ఖక్ఖయో, తదత్థాయాతి దస్సేన్తో ఆహ “సబ్బదుక్ఖస్స ఖయత్థ”న్తి. **సేస**న్తి వుత్తవచనతో సేసం వచనం.

ఇతి కతిపుచ్ఛావారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఖన్ధకపుచ్ఛావారో

పుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౨౦. **ఉపసమ్పదక్ఖన్ధక**న్తి మహాఖన్ధకం. “నిదానేన చ నిద్దేసేన చ సద్ధి”న్తి ఇమినా సహ నిదానేనాతి **సనిదానం,** సహ నిద్దేసేనాతి **సనిద్దేస**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. ఏత్థ **నిదానేనా**తి సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిదేససఙ్ఖాతేన నిదానేన. **నిద్దేసేనా**తి పుగ్గలాదినిద్దేసేన. **తత్థా**తి ఉపసమ్పదక్ఖన్ధకే. **సముక్కట్ఠపదాన**న్తి ఏత్థ సముక్కట్ఠసద్దో ఉత్తమపరియాయోతి ఆహ “ఉత్తమానీ”తి. **పదానీ**తి “న భిక్ఖవే ఊనవీసతివస్సో పుగ్గలో ఉపసమ్పాదేతబ్బో”తి (పాచి. ౪౦౨-౪౦౩; మహావ. ౧౨౪) ఆదినా నయేన వుత్తాని పదాని. ఇమేహి పదేహి “సముక్కట్ఠాని పదాని **సముక్కట్ఠపదానీ**”తి వచనత్థం దస్సేతి. **ఇతీ**తి అయమత్థో. కస్మా పనేత్థ “సముక్కట్ఠపదానం కతి ఆపత్తియో”తి పదానమేవ సామివసేన నిద్దేసో కతో, నను ఆపత్తియో నామ పుగ్గలానఞ్ఞేవ హోన్తీతి ఆహ “**యేన యేన హీ**”తిఆది. **హీ**తి యస్మా. యేన యేన పదేన పఞ్ఞత్తాతి సమ్బన్ధో. **సా సా**తి ఆపత్తి. **ద్వే ఆపత్తియో**తి ఏత్థ ద్విన్నం ఆపత్తీనం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ “పాచిత్తియం, దుక్కట”న్తి.

నస్సన్తేతేతి నస్సన్తు ఏతే. **వినస్సన్తేతే**తి వినస్సన్తు ఏతే భిక్ఖూతి అత్థో. **తేహీ**తి భిక్ఖూహి. **వదతో**తి వదన్తానం. సేసేసు ఉపోసథకరణేసూతి సమ్బన్ధో. “దుక్కటాపత్తియేవా”తి ఇమినా **ఏకా ఆపత్తీ**తి ఏత్థ అత్థపకరణాదివసేన దుక్కటాపత్తియేవాతి దస్సేతి.

పవారణక్ఖన్ధకేపీతి **పి**సద్దో ఉపోసథక్ఖన్ధకం అపేక్ఖతి.

చమ్మసంయుత్తేపీతి చమ్మేన సంయుత్తం కత్వా దేసితే ఖన్ధకేపి, చమ్మక్ఖన్ధకేపీతి అత్థో. **పి**సద్దో పవారణక్ఖన్ధకం అపేక్ఖతి. **భేసజ్జక్ఖన్ధకేపీ**తి **పి**సద్దో చమ్మక్ఖన్ధకం అపేక్ఖతి. **సమన్తా**తి అఙ్గజాతస్స సమన్తతో.

తత్థాతి కథినక్ఖన్ధకే. **చీవరసంయుత్తే**తి చీవరక్ఖన్ధకే.

చమ్పేయ్యకేతి చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే. **సముచ్చయక్ఖన్ధకేసుపీ**తి **పి**సద్దో చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకం అపేక్ఖతి.

సమథక్ఖన్ధకే ఇమా ద్వే ఆపత్తియో హోన్తీతి యోజనా. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **ఖుద్దకవత్థుకే**తి ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకే. **గరుభణ్డవిస్సజ్జనే**తి గరుభణ్డస్స విస్సజ్జనే.

సఙ్ఘభేదేతి సఙ్ఘభేదక్ఖన్ధకే. "సమాచారం పుచ్ఛిస్సన్తి వుత్తే వత్తక్ఖన్ధకే"తి ఇమినా **సమాచార**సద్దేన వత్తక్ఖన్ధకం గహేతబ్బన్తి దస్సేతి. **సా**తి దుక్కటాపత్తి. "తథా"తి పదేన "ఏకా దుక్కటాపత్తియేవా"తి పదం అతిదిసతి. "పాతిమోక్ఖట్ఠపనే"తి ఇమినా పాళియం **ఠపనం పుచ్ఛిస్సన్తి** ఏత్థ "పాతిమోక్ఖ"న్తిఆదిపదస్స లోపం దస్సేతి. **పఞ్చసతికసత్తసతికేసూ**తి పఞ్చసతికక్ఖన్ధకసత్తసతికక్ఖన్ధకేసు. **ఆరోపితో**తి ఏత్థ రుపధాతుయా ద్వికమ్మికత్తా, న్యాదిగణత్తా చ "ధమ్మో"తి పధానకమ్మమేవ వుత్తం, న "సఙ్గహ"న్తి అపధానకమ్మం. తేన వుత్తం "ధమ్మో సఙ్గహ"న్తి. **తత్థా**తి పఞ్చసతికసత్తసతికేసు.

ఇతి ఖన్ధకపుచ్ఛావణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో

ఏకుత్తరికనయో ఏకకవారవణ్ణనా

౩౨౧. ఏవం ఖన్ధకపుచ్ఛాయ వణ్ణనం కత్వా ఇదాని ఏకుత్తరికనయస్స తం కరోన్తో ఆహ "ఆపత్తి...పే.... నయే"తి. తత్థ ఏకుత్తరికనయే ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. "ఛ ఆపత్తిసముట్ఠానానీ"తి ఇమినా సముట్ఠానాని ఆపత్తిం కరోన్తీతి అత్థేన **ఆపత్తికరా** నామాతి దస్సేతి. **ఏతేస**న్తి ఛన్నం ఆపత్తిసముట్ఠానానం. **హీ**తి యస్మా, ఆపజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **సిక్ఖాపదే చా**తి మాతికాసిక్ఖాపదే చ. **లహుకా ఆపత్తీ**తి ఏత్థ అప్పసావజ్జత్తా న లహుకా నామ హోతి, లహుకేన పన వినయకమ్మేనాతి ఆహ "లహుకేన వినయకమ్మేన విసుజ్ఝనతో"తి. **పఞ్చవిధా**తి థుల్లచ్చయాదివసేన పఞ్చపకారా. **కేనచీ**తి లహుకేన వా గరుకేన వా కేనచి ఆకారేన. సంవిజ్జతి గిహిభావతో అవసేసో సమణభావో ఏతిస్సాతి **సావసేసా,** పటిపక్ఖవసేన **అనవసేసా. ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధా**తి పారాజికసఙ్ఘాదిసేసవసేన ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధా.

"కరోన్తీ"తి ఇమినా **అన్తరాయికా**తి ఏత్థ ణికపచ్చయస్స అత్థం దస్సేతి. అన్తరాయికా ఆపత్తియో సబ్బథా అన్తరాయికా హోన్తీతి ఆహ "అన్తరాయికం ఆపన్నస్సాపీ"తిఆది. దేసేత్వా సుద్ధిపత్తస్సాతి సమ్బన్ధో. **లోకవజ్జా**తి లోకేహి వజ్జేతబ్బా. **పణ్ణత్తివజ్జా**తి భగవతో పణ్ణత్తియా వజ్జేతబ్బా. **యన్తి** యం ఆపత్తిం ఆపజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **కరోన్తో**తి కిరియమానతో. ఏత్థ హి మానసద్దస్స అన్తాదేసో. ఇమినా కరణం **కిరియ**న్తి భావత్థం దస్సేతి. **ఆపజ్జతీ**తి పుగ్గలో ఆపజ్జతి. సా ఆపత్తి కిరియతో సముట్ఠితా నామాతి యోజనా. కా ఆపత్తి వియాతి ఆహ "పారాజికాపత్తి వియా"తి. ఏసేవ నయో అనన్తరవాక్యేసుపి.

పుబ్బాపత్తీతి ఏత్థ పుబ్బసద్దో పఠమత్థోతి ఆహ "పఠమం ఆపన్నాపత్తీ"తి. "ఆపన్నా"తి పదేన మజ్ఝేలోపం దస్సేతి. **పచ్ఛా ఆపన్నాపత్తీ**తి వత్తభేదదుక్కటాపత్తి. **మూలవిసుద్ధియా**తి మూలే కాయచి ఆపత్తియా అమిస్సత్తా విసుద్ధియా ఆపత్తియా. కురున్దియం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఇదమ్పీ**తి కురున్దియం వుత్తవచనమ్పి. పిసద్దేన పురిమం మహాఅట్ఠకథావచనం అపేక్ఖతి. **ఏకేన పరియాయేనా**తి ఏకేన కారణేన.

యాతి ఆపత్తి, దేసితా హోతీతి సమ్బన్ధో. అయం దేసితా గణనూపికా నామాతి యోజనా. యా దేసితా హోతి, అయం అగణనూపికా నామాతి యోజనా. **సఉస్సాహేనేవా**తి పునపి ఆపజ్జిస్సామీతి సహ ఉస్సాహేనేవ. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

“గణనం న ఉపేతీ”తి ఇమినా గణనం న ఉపగచ్ఛతీతి **అగణనూపికా**తి వచనత్థం దస్సేతి. అట్ఠమే వత్థుస్మిం పూరణేతి సమ్బన్ధో. ఇదం పాళియం అట్ఠవత్థుకపూరణవసేన భిక్ఖునీనం ఆగతత్తా భిక్ఖునియో సన్ధాయ వుత్తం. భిక్ఖూనమ్పి దుతియపారాజికట్ఠానే లబ్భతియేవ.

థుల్లవజ్జాతి ఏత్థ థుల్లం వజ్జం ఏతిస్సాతి థుల్లవజ్జాతి దస్సేన్తో ఆహ “థుల్లదోసే పఞ్ఞత్తా”తి. యా చ ధమ్మికస్స పటిస్సవస్స అసచ్చాపనే ఆపత్తి అత్థి, సా చ గిహిపటిసంయుత్తాతి యోజనా. **పఞ్చానన్తరియకమ్మాపత్తీ**తి పఞ్చహి ఆనన్తరియకమ్మేహి ఆపన్నా పారాజికాపత్తి. **సుదిన్నత్థేరాదీ**తి ఆదిసద్దేన ధనియత్థేరాదయో సఙ్గణ్హాతి. **ఆదికమ్మికో**తి ఆదికమ్మం కరోన్తో, తస్మిం నియుత్తో వా. **మక్కటిసమణాదీ**తి ఆదిసద్దేన వజ్జిపుత్తకాదయో సఙ్గణ్హాతి. యో కదాచి కరహచి ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, సో **అధిచ్చాపత్తికో** నామాతి యోజనా. పరతోపి ఏసేవ నయో.

“చోదేతీ”తి ఇమినా చోదేతీతి **చోదకో**తి వచనత్థం దస్సేతి. “చోదితో”తి ఇమినా చోదితబ్బోతి **చుదితో,** సోయేవ **చుదితకో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **పఞ్చదససూ**తి పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకే వుత్తేసు పఞ్చదసధమ్మేసు. **తేనా**తి అధమ్మచోదకేన, చోదితోతి సమ్బన్ధో. పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకే (చూళవ. ౪౧౧) వుత్తే సచ్చే చ అకుప్పే చ అతిట్ఠన్తోపి అధమ్మచుదితకోయేవ నామ, సో పన ధమ్మచోదకేన చోదితేయేవ కుప్పన్తో అధమ్మచుదితకో నామ, అధమ్మచోదకేన చోదితే పన కుప్పన్తోపి అధమ్మచుదితకో నామ న హోతి, తస్మా ఇధ న వుత్తో. “సమన్నాగతో”తి ఇమినా నియతా ఏతస్స సన్తీతి **నియతో**తి వచనత్థం దస్సేతి.

ఆపజ్జితుం భబ్బాతి **భబ్బాపత్తికా**. కేనచి కమ్మేన అకతోపి అనుక్ఖిత్తకోయేవ నామ, సో పన ఉక్ఖిత్తకోతి సఞ్ఞాభావతో ఇధ న వుత్తో. **అయన్తి** తజ్జనీయాదికమ్మకతో భిక్ఖు. **హీ**తి యస్మా, న కోపేతీతి సమ్బన్ధో. **లిఙ్గదణ్డకమ్మసంవాసనాసనాహీ**తి లిఙ్గనాసనేన చ దణ్డకమ్మనాసనేన చ సంవాసనాసనేన చ. **యేనా**తి భిక్ఖునా. **సో**తి నానాసంవాసకో. ద్విన్నం నానాసంవాసకానం విసేసో హేట్ఠా (పాచి. అట్ఠ. ౪౨౮) వుత్తోయేవ. ఠపనం జానితబ్బన్తి ఏత్థ కిం ఠపనం నామాతి ఆహ “పాతిమోక్ఖట్ఠపన”న్తి.

ఇతి ఏకకవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో దుకవారవణ్ణనా

౩౨౨. దుకేసు అచిత్తకా ఆపత్తీతి సమ్బన్ధో. **భూతారోచనాపత్తీ**తి పాచిత్తియాపత్తి. **అభూతారోచనాపత్తీ**తి పారాజికథుల్లచ్చయాపత్తి. **పదసోధమ్మాదికా**తిఆదిసద్దేన ఉత్తరిఛపఞ్చవాచా సఙ్గహితా. **మఞ్చపీఠాదీన**న్తిఆదిసద్దేన భిసిఆదయో సఙ్గణ్హాతి. **అనాపుచ్ఛాగమనాదీసూ**తి ఆదిసద్దేన అనుద్ధరిత్వా గమనం సఙ్గణ్హాతి. **సపుగ్గలో**తి సో అత్తసఙ్ఖాతో పుగ్గలో సపుగ్గలో. **పరపుగ్గలో**తి పరో పుగ్గలో పరపుగ్గలో. **గరుక**న్తి సఙ్ఘాదిసేసం. **లహుక**న్తి పాచిత్తియం. పున **గరుక**న్తి పారాజికం. పున **లహుక**న్తి పాచిత్తియమేవ.

అఙ్గులిమత్తమ్పీతి **పి**సద్దేన కేసగ్గమత్తమ్పీతి అత్థం సమ్పిణ్డేతి. **త**న్తి మఞ్చపీఠం. గమియో ఆపజ్జతి నామాతి సమ్బన్ధో.

“ఆదియన్తో ఆపజ్జతి నామా”తిఆదినా **అత్థాపత్తి ఆదియన్తో ఆపజ్జతీ**తి పాళియం ఆదియన్తో హుత్వా ఆపజ్జతి ఆపత్తి అత్థీతి యోజనానయం దస్సేతి. ఏవఞ్హి సతి **“ఆపజ్జతీ”**తి ఆఖ్యాతపదం “అత్థీ”తి కిరియన్తరం అపేక్ఖిత్వా కత్తా హోతీతి దట్ఠబ్బం. అథ వా ఆదియన్తో పుగ్గలో యం ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, సా ఆపత్తి అత్థీతి యోజనా. ఏసేవ నయో అఞ్ఞేసుపి. **మూగబ్బతాదీనీ**తి ఆదిసద్దేన గోవతకుక్కురవతాదీని సఙ్గణ్హాతి. పారివాసికాదయో ఆపజ్జన్తీతి సమ్బన్ధో. తజ్జనీయాదికమ్మకతా వా పుగ్గలాతి యోజనా. **అసమాదియన్తా ఆపజ్జన్తీ**తి అసమాదియన్తా హుత్వా ఆపజ్జన్తి. **తే**తి పుగ్గలే. **కరోన్తో ఆపజ్జతి నామా**తి కరోన్తో హుత్వా ఆపజ్జతి నామాతి యోజనా. ఏవం **దేన్తో ఆపజ్జతి నామా**తిఆదీసుపి.

ఏకరత్తఛారత్తసత్తాహదసాహమాసాతిక్కమేసూతి “ఏకరత్తమ్పి తిచీవరేన విప్పవసేయ్యా”తి (పారా॰ ౪౭౫-౪౭౬) చ “ఛారత్తపరమం తేన భిక్ఖునా తేన చీవరేన విప్పవసితబ్బ”న్తి (పారా॰ ౬౫౩) చ “సత్తాహపరమం సన్నిధికారకం పరిభుఞ్జితబ్బ”న్తి (పారా॰ ౬౨౨-౬౨౩) చ “దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ”న్తి (పారా॰ ౪౬౨-౪౬౩) చ “మాసపరమం నిక్ఖిపితబ్బ”న్తి (పారా॰ ౪౯౯-౫౦౦) చ వుత్తకాలాతిక్కమేసు.

ఇమం పన ఆపత్తిం ఆపజ్జతి నామాతి సమ్బన్ధో.

యస్మిం పక్ఖే నిసిన్నోతి యస్మిం పక్ఖే సయం నిసిన్నో. **తేస**న్తి అత్తనో పక్ఖే నిసిన్నానం, నానాసంవాసకన్తి సమ్బన్ధో. **యేస**న్తి సకపక్ఖే నిసిన్నానం. **కమ్మం కోపేతీ**తి నానాసంవాసకత్తా కమ్మం కోపేతి. **ఇతరేస**న్తి పరపక్ఖే నిసిన్నానం. హత్థపాసం అనాగతత్తా కమ్మం కోపేతీతి యోజనా. “ఏసేవ నయో”తి వుత్తవచనం విత్థారేన్తో ఆహ **“యేసం హి”**తిఆది. **యేస**న్తి సకపక్ఖే వా పరపక్ఖే వా నిసిన్నానం యేసం భిక్ఖూనం. **సో**తి భిక్ఖు. **ఆపజ్జితబ్బతో**తి ఆపజ్జితబ్బభావతో. ఇమినా పుగ్గలేన ఛహి సముట్ఠానేహి ఆపజ్జితబ్బాతి **ఆపత్తియో**తి వచనత్థం దస్సేతి. **కమ్మేన వా సలాకగ్గాహేన వా**తి ఏత్థ ఉద్దేసో కమ్మే లక్ఖణహారనయేన సఙ్గహం గచ్ఛతి, వోహారానుస్సావనా సలాకగ్గాహేతి దస్సేన్తో ఆహ **“ఉద్దేసో చేవ…పే॰… ఏక”**న్తి. **పుబ్బభాగా**తి సఙ్ఘభేదస్స పుబ్బభాగే పవత్తా. **పమాణ**న్తి సఙ్ఘభేదస్స కారణం.

అద్ధానహీనో నామాతి ఏత్థ అద్ధానసద్దో కాలపరియాయోతి ఆహ “ఊనవీసతివస్సో”తి. **థేయ్యసంవాసకాదయో**తిఆదిసద్దేన తిత్థియపక్కన్తకభిక్ఖునీదూసకపఞ్చానన్తరియా సఙ్గహేతబ్బా. అట్ఠ అభబ్బపుగ్గలా కరణదుక్కటకా నామ హోన్తీతి యోజనా. ఏత్థ కత్తబ్బన్తి **కరణం,** కమ్మం, దుట్ఠు కత్తబ్బన్తి **దుక్కటం,** కమ్మమేవ. కరణం దుక్కటమేతస్సాతి **కరణదుక్కటకో**. విసేసనపరనిపాతో “అగ్యాహితో”తిఆదీసు వియ. తదేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ “దుక్కటకిరియా”తిఆది. **నో చ యాచతీ**తి ఏత్థ యాచధాతుయా పధానకమ్మం దస్సేన్తో ఆహ “ఉపసమ్పద”న్తి, “సఙ్ఘ”న్తి అపధానకమ్మమాసేతబ్బం. **తేపిటకో**తి తిపిటకం వాచుగ్గతవసేన ధారకో. **అణాయపీ**తి పిసద్దో “మతేనపీ”తి అత్థం సమ్పిణ్డేతి. **యాచన్తస్సేవా**తి నిస్సయం ఆచరియం యాచన్తస్సేవ. యం వత్థుం అజ్ఝాచరన్తో ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, తం వత్థు **సాతిసారం** నామాతి యోజనా.

ఉపఘాతికాతి ఏత్థ ఉపహనన్తీతి ఉపఘాతా, తేయేవ ఉపఘాతికాతి దస్సేన్తో ఆహ “ఉపఘాతా”తి. **తత్థా**తి ద్వీసు ఉపఘాతికేసు. **ద్వే వేనయికా**తి ఏత్థ వినయేన సిద్ధా **వేనయికా**తి దస్సేన్తో ఆహ “వినయసిద్ధా”తి. “ద్వే అత్థా”తి ఇమినా ణికసద్దస్స సరూపం దస్సేతి . పఞ్ఞత్తానులోమం నామ దట్ఠబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **పచ్చయఘాతో**తి పచ్చయస్స ఘాతో. ఇమినా **సేతుఘాతో**తి ఏత్థ సేతుసద్దో పచ్చయవాచకోతి దస్సేతి. **చిత్తస్సాపీ**తి పిసద్దో పగేవ కాయవాచానన్తి దస్సేతి. **ఇతిపీ**తి పిసద్దో

దుతియత్థసమ్పిణ్డనో. “పమాణేనా”తి ఇమినా **మత్తకారితాతి** ఏత్థ మత్తసద్దో పమాణత్థోతి దస్సేతి. “కరణ”న్తి ఇమినా **కారితాతి** తద్ధితభావం కితభావేన దస్సేతి సభాగత్తా. **కాయద్వారికన్తి** కాయద్వారే పవత్తం ఆపత్తిం. ఇమినా **ఆపజ్జతీతి** పదస్స కమ్మం దస్సేతి. **కాయేనేవ వుట్ఠాతీతి** కాయసామగ్గియా దానత్తా కాయేనేవ వుట్ఠాతి. **సీసమక్ఖనాదీతి** ఆదిసద్దేన పాదమక్ఖనాదిం సఙ్గణ్హాతి.

తన్తి భారం. “నిత్థరితుం వీరియం ఆరభతీ”తి ఇమినా వహనాకారం దస్సేతి. థేరో సమానోతి యోజనా. నవహనాకారం దస్సేన్తో ఆహ “అనుజానామీ”తిఆది. “కుక్కుచ్చాయిత్వా కరోతీ”తి ఇమినా కుక్కుచ్చసద్దస్స నామధాతుం దస్సేతి. “దివా చ రత్తో చా”తి ఇమినా అభిణ్హం ఆసవవడ్ఢనం దస్సేతి. **తత్థ తత్థాతి** తేసు తేసు విభఙ్గక్ఖన్ధకేసు.

ఇతి దుకవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో తికవారవణ్ణనా

౩౨౩. తికేసు భగవతి తిట్ఠన్తే యం ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, సా ఆపత్తి అత్థీతి యోజనా. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు పదేసు. విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ “తత్థా”తిఆది. తత్థ **తత్థాతి** తికేసు, విత్థారో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **లోహితుప్పాదాపత్తీతి** అనులోమపారాజికాపత్తి. “ఆవుసోవాదేనా”తి “ఆవుసో”తి వోహారేన. **వోతి** తుమ్హేహి.

కాలేతి పురేభత్తకాలే. **వికాలేతి** పచ్ఛాభత్తకాలే. అవసేసం ఆపత్తిన్తి సమ్బన్ధో. **దసవస్సోమ్హీతి** అహం దసవస్సో అమ్హి. **నవోతి** పఞ్చవస్సఅపరిపుణ్ణో. **మజ్ఝిమోతి** పఞ్చవస్సతో పట్ఠాయ యావ దసవస్సఅపరిపుణ్ణో. **కుసలచిత్తో ఆపజ్జతీతి** కుసలచిత్తో హుత్వా ఆపజ్జతి. **అబ్యాకతచిత్తోతి** సుపన్తస్స భవఙ్గచిత్తం సన్ధాయ వుత్తం. **యన్తి** ఆపత్తిం. **సబ్బన్తి** ఆపత్తిం, ఆపజ్జతీతి సమ్బన్ధో. దుక్ఖవేదనాసమఙ్గీ హుత్వా ఆపజ్జతీతి యోజనా. **యన్తి** ఆపత్తిం.

తయో పటిక్ఖేపాతి ఏత్థ పటిక్ఖేపస్స సామికం దస్సేన్తో ఆహ “బుద్ధస్స భగవతో”తి. **కిలేససల్లేఖనకపటిపత్తియాతి** కిలేసం సల్లిఖతి తనుం కరోతీతి కిలేససల్లేఖనకా, సాయేవ పటిపత్తి కిలేససల్లేఖనకపటిపత్తి, తాయ.

పరిసం ఉపట్ఠాపేన్తో బాలోతి సమ్బన్ధో. పరిసం ఉపట్ఠాపేన్తో పణ్డితో చాతి సమ్బన్ధో. అవసేసం ఆపత్తిన్తి యోజనా. **కాళేతి** కాళపక్ఖే. **జుణ్హేతి** జుణ్హపక్ఖే.

కత్తికపుణ్ణమాసియాతి పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమాసియా. కురున్దియం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. సువుత్తకారణం దస్సేన్తో ఆహ “చాతుమాస”న్తిఆది. **హీతి** యస్మా, పరియేసన్తో చ నివాసేన్తో చ భిక్ఖూతి యోజనా.

వత్థున్తి మేథునధమ్మాదివత్థుం.

పటిచ్ఛాదేతి ఏతాయాతి **పటిచ్ఛాదీతి** కరణత్థోపి యుజ్జతి. విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ “ద్వారం పిదహిత్వా”తిఆది. **ఏతదేవాతి** పరికమ్మమేవ. **ఉభయత్థాతి** ఉభయేసు జన్తాఘరపటిచ్ఛాదిఉదకపటిచ్ఛాదీసు. **సబ్బన్తి** అఖిలం పరికమ్మాదిం. **నియ్యన్తీతి** నిలీయిత్వా యన్తి. ఇమినా **వహన్తీతి** ఏత్థ వహధాతు గత్యత్థోతి దస్సేతి. **అబ్భమహికాధూమరజరాహువిముత్తన్తి**

అబ్భేన చ మహికాయ చ ధూమేన చ రజేన చ రాహునా చ విముత్తం. **తేసూతి** అబ్భాదీసు. **తథాతి** యథా చన్దమణ్డలం విరోచతి, తథా సూరియమణ్డలం.

కరణీయేన హుత్వాతి సమ్బన్ధో.

కప్పేన్తోతి కరోన్తో. ఆగన్తుకో ఆపజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **అనజ్ఝిట్ఠోతి** అనజ్ఝేసితో హుత్వాతి సమ్బన్ధో. తిణవత్థారకసమథే **కాయేన వుట్ఠాతి** కాయసామగ్గియా దానత్తా.

ఆగాళ్హాయ చేతేయ్యాతి ఆగాళ్హసద్దో దళ్హపరియాయోతి ఆహ "దళ్హభావాయా"తి. ఆ భుసో గాహియతే **ఆగాళ్హో**, గాళ్హో బాళ్హో దళ్హోతి అత్థతో ఏకం. **చేతేయ్యాతి** పకప్పేయ్య. **న పూరయతోతి** న పూరయన్తస్స. **అలజ్జీ చ హోతి బాలో చ అపకతత్తో చాతి** ఏత్థ బాలమత్తఅపకతత్తమత్తేన కమ్మం న కాతబ్బం, ఆపత్తివసేనేవ పన కాతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ "బాలో"తిఆది. తత్థ బాలో న జానాతీతి సమ్బన్ధో. **అయన్తి** బాలో. **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన అజాననమత్తేన. బాలభావమూలకం ఆపత్తిన్తి సమ్బన్ధో. **ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధేతి** పారాజికసఙ్ఘాదిసేసవసేన ద్వే ఆపత్తిరాసయో. **తేసన్తి** తిణ్ణం పుగ్గలానం, కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

కాయికో దవో నామాతి కాయికో పరిహాసో నామ. **ముఖాలమ్బరకరణాదిభేదోతి** ముఖేన ఆలమ్బరనామకతూరియకిచ్చస్స కరణాదిభేదో . **ద్వీహిపి ద్వారేహీతి** కాయవచీవసేన ద్వీహిపి ద్వారేహి. **కాయద్వారే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవీతిక్కమోతి** కాయద్వారే పఞ్ఞత్తస్స కాయసంసగ్గాదిసిక్ఖాపదస్స వీతిక్కమో. **వచీద్వారే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవీతిక్కమోతి** వచీద్వారే పఞ్ఞత్తస్స దుట్ఠుల్లవాచాదిసిక్ఖాపదస్స వీతిక్కమో. **కాయికేన ఉపఘాతికేనాతి** ఏత్థ ఉపఘాతికం నామ అసిక్ఖనన్తి ఆహ "అసిక్ఖనేనా"తి. కస్మా అసిక్ఖనం ఉపఘాతం నామాతి ఆహ "యో హీ"తిఆది. తత్థ **యోతి** పుగ్గలో. **తన్తి** కాయద్వారే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం. **నన్తి** ఏవమేవ. హి యస్మా ఉపఘాతేతీతి సమ్బన్ధో. వేజ్జకమ్మేన సమన్నాగతోతి సమ్బన్ధో. సాసనఉగ్గహణఆరోచనాదినా వాచసికేన మిచ్ఛాజీవేనాతి యోజనా.

"మా భణ్డనం కరీ"తి ఇమినా "మా"తి పటిసేధస్స "కరీ"తి పాఠసేసేన సమ్బన్ధితబ్బభావం దస్సేతి. **న వోహరితబ్బన్తి** ఏత్థ విపుబ్బఅవపుబ్బ-హరధాతు కథనత్థోతి ఆహ "న కిఞ్చి వత్తబ్బ"న్తి. **హీతి** సచ్చం. **బీజనగ్గాహాదికేతి** ఆదిసద్దేన ధమ్మజ్ఝేసనాదిం సఙ్గణ్హాతి. **ఓకాసకమ్మం కారేన్తస్సాతి** ఏత్థ "ఓకాస"న్తి చ "ఓకాసకమ్మ"న్తి చ సదిసన్తి ఆహ "ఓకాసం కారేన్తస్సా"తి. **న ఆదాతబ్బన్తి** న గణ్హితబ్బం. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యత్థ గహేత్వా"తిఆది.

యన్తి వినయం. **సోతి** భిక్ఖు. **సోతి** వినయో. **తస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **ఇదన్తి** కమ్మం. **అఞ్ఞం పుచ్ఛాతి** మయా అఞ్ఞం భిక్ఖుం పుచ్ఛాహీతి యోజనా. **ఇతీతి** ఏవం. **సోతి** తీహఙ్గేహి సమన్నాగతో భిక్ఖు. **అస్సాతి** తీహఙ్గేహి సమన్నాగతస్స. న **సాకచ్ఛితబ్బోతి** న సహ కథేతబ్బో.

"లద్ధి"న్తి ఇమినా **ఇదమప్పహాయాతి** ఏత్థ ఇదంసద్దస్స విసయం దస్సేతి. "అవిజహిత్వా"తి ఇమినా హాధాతు త్వాపచ్చయోతి దస్సేతి. **సుద్ధం బ్రహ్మచారిన్తి** ఏత్థ సబ్బథా కిలేససుద్ధో ఖీణాసవోవ గహేతబ్బోతి ఆహ "ఖీణాసవం భిక్ఖు"న్తి. "పాతబ్యభావ"న్తి ఇమినా **పాతబ్యతన్తి** ఏత్థ తాపచ్చయో భావత్థే హోతీతి దస్సేతి. "పటిసేవన"న్తి ఇమినా పాతబ్యసద్దో యథాకామపరిభుఞ్జనత్థోతి దస్సేతి . **గతివిసోధనన్తి** దుగ్గతితో సుగతియా విసుజ్ఝనం . "అకుసలాని చేవ మూలాని చా"తి ఇమినా అకుసలసద్దస్స చ మూలసద్దస్స చ తుల్యాధికరణభావం దస్సేతి. తస్మా అకుసలసఙ్ఖాతాని మూలాని

అకుసలమూలానీతి తుల్యాధికరణసమాసో కాతబ్బో. **దుచ్చరితానీ**తి ఏత్థ దుసద్దస్స దుట్ఠువిరూపత్థభావం దస్సేన్తో ఆహ "దుట్ఠు చరితాని, విరూపాని వా చరితానీ"తి. **విరూపానీ**తి వికారసభావాని. "కరణభూతేనా"తి ఇమినా "కత్తుభూతేనా"తి అత్థం పటిక్ఖిపతి. **తత్థ తత్థా**తి తస్మిం తస్మిం ఖన్ధకే.

ఇతి తికవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో చతుక్కవారవణ్ణనా

౩౨౪. చతుక్కేసు ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. **తిణవత్థారకసమథట్ఠాన**న్తి తిణవత్థారకసమథేన అధికరణవూపసమితట్ఠానం. **పరస్స కమ్మవాచాయా**తి పరస్స కరణభూతాయ కమ్మవాచాయ. **తతో**తి చతుక్కతో. **పరేసూ**తి అఞ్ఞేసు చతుక్కేసు ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **తమేవా**తి కాయద్వారికమేవ. పున **తమేవా**తి వచీద్వారికమేవ. ఆపజ్జితబ్బాపత్తిఞ్చ సహాగారసేయ్యాపత్తిఞ్చాతి యోజనా. **జగ్గన్తో**తి జాగరన్తో.

అచిత్తకో ఆపజ్జతి నామాతి "అచిత్తకో భిక్ఖు ఆపజ్జతి నామా"తి వా "అచిత్తకో హుత్వా ఆపజ్జతి నామా"తి వా యోజనా కాతబ్బా. **సభాగ**న్తి వత్థుసభాగం. **తఞ్చా**తి అఞ్ఞతరం తఞ్చ ఆపత్తిం. **ఇతీ**తి ఏవం.

కమ్మేనాతి సమనుభాసనకమ్మేన. **కమ్మేన వుట్ఠాతీ**తి కమ్మేన ఏవ వుట్ఠాతి.

సోతి గిహిపరిక్ఖారో, ఆహటో హోతీతి సమ్బన్ధో. **అవాపురణ**న్తి కుఞ్చికం. **అన్తో**తి భణ్డాగారస్స అన్తో.

సమ్ముఖా వుట్ఠాతీతి సమ్ముఖా ఏవ వుట్ఠాతి.

సయితాయ ఏవ భిక్ఖునియాతి యోజనా. **ఇద**న్తి సహాగారసేయ్యాపత్తిం, పటిచ్చాతి సమ్బన్ధో. **ఏత**న్తి "లిఙ్గపాతుభావేనా"తి వచనం, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఉభిన్నమ్పీ**తి భిక్ఖుభిక్ఖునీనమ్పి . **లిఙ్గపటిలాభేనా**తి ఇత్థిలిఙ్గపటిలాభేన. **పఠమ**న్తి ఆదికప్పకాలే. "పఠమం ఉప్పన్నవసేనా"తి ఇమినా పురే ఉప్పన్నం **పురిమ**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. "సేట్ఠభావేనా"తి ఇమినా పురభావేన సేట్ఠభావేన ఉప్పన్నం **పురిమ**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. "పురిసలిఙ్గ"న్తి ఇమినా ఇమపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **పురిసకుత్తపురిసాకారాదీ**తి ఆదిసద్దేన పురిసనిమిత్తాదయో సఙ్గణ్హాతి. యాని ఛచత్తాలీస సిక్ఖాపదానీతి యోజనా. ఇమినా వుత్తనయానుసారేన దుతియచతుక్కేపి అత్థో వేదితబ్బో. **తేహీ**తి తింసాధికేహి సతసిక్ఖాపదేహి.

మహాపదేసాతి వినయే (మహావ. ౩౦౫) ఆగతా మహాపదేసా. కస్మా మహాపదేసా "సాముక్కంసా"తి వుచ్చన్తీతి ఆహ "**తే హీ**"తిఆది. తత్థ **తే**తి చత్తారో మహాపదేసా, వుచ్చన్తీతి సమ్బన్ధో. "సయ"న్తి ఇమినా **సాముక్కంసా**తి ఏత్థ సంసద్దస్స సయమత్థం దస్సేతి. "ఉక్ఖిపిత్వా"తి ఇమినా **ఉక్కంస**సద్దో ఉక్ఖిపనత్థోతి దస్సేతి. "ఠపితత్తా"తి ఇమినా సయం ఉక్కంసిత్వా ఠపితా **సాముక్కంసా**తి వచనత్థం దస్సేతి. "అజ్ఝోహరణీయపరిభోగా"తి ఇమినా బాహిరపరిభోగం నివత్తేతి. **ఉదకం పనా**తి కేనచి అసంసగ్గం పసన్నోదకం పన. **కాలే**తి సప్పదట్ఠకాలే. "పఞ్చ వా దస వా సీలానీ"తి ఇమినా పఞ్చ వా దస వా సీలాని ఉపాసకసీలన్తి దస్సేతి.

తత్థ చాతి విహారే చ. **ఉభోపీ**తి ఆగన్తుకావాసికవసేన ఉభోపి. **అసాధారణ**న్తి ద్వీహి అసాధారణం. **ఆపత్తి**న్తి భిక్ఖునీహియేవ సాధారణం ఆపత్తిం. **గమియచతుక్కేపీ**తి పిసద్దో ఆగన్తుకచతుక్కం అపేక్ఖతి. **వత్థునానత్తతావా**తి మేథునాదివత్థునానత్తతా ఏవ. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **సా**తి ఆపత్తి. **తథా**తి యథా కాయసంసగ్గే, తథా లసుణఖాదనేతి యోజనా. **ఏత్థా**తి వత్థునానత్తతాదిచతుక్కే . **చత్తారి పారాజికానీ**తి భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే ఆగతాని. విసుం ఆపజ్జన్తేసుపి ఏసేవ నయోతి సమ్బన్ధో.

పురిమచతుక్కేతి వత్థునానత్తతాదిచతుక్కే. యో పఠమో పఞ్హోతి యోజనా. **ఇధా**తి వత్థుసభాగతాదిచతుక్కే. **యో చా**తి యో చ పఞ్హో. **తత్థా**తి వత్థునానత్తతాదిచతుక్కే. తతియచతుత్థేసు పఞ్హేసూతి సమ్బన్ధో.

“సద్ధివిహారికస్సా”తి పదం “కత్తబ్బ”ఇతి పదే సమ్పదానం.

గరుకన్తి పారాజికం. **లహుక**న్తి థుల్లచ్చయం వా దుక్కటం వా.

అట్ఠన్నం భిక్ఖునీనం పటిపాటియా నిసీదితబ్బతో వుత్తం “నవమభిక్ఖునితో”తి. **పచ్చుట్ఠానారహా**తి పటిముఖం ఉపట్ఠాతుం అరహా. **అవిసేసేన చా**తి “భిక్ఖూ”తి వా “భిక్ఖునీ”తి వా విసేస, మకత్వా సామఞ్ఞేన చ. “ఆసనారహచతుక్కస్సా”తి పదం “పఠమపద”న్తి పదే అవయవిసమ్బన్ధో.

అసాధారణన్తి భిక్ఖూహి అసాధారణం. **వికాలే కప్పతీ**తి తదహువికాలే కప్పతి. **కాలాతీత**న్తి కాలయామసత్తాహాతీతం. యావకాలికాదిత్తయఞ్చ అకప్పియమంసఞ్చ ఉగ్గహితకఞ్చ అపటిగ్గహితకఞ్చాతి యోజనా.

గుణఙ్గణూపాహనఞ్చ ధువన్హానఞ్చ చమ్మత్థరణఞ్చ గుణఙ్గణూపాహనధువన్హానచమ్మత్థరణాని. **ఇమాని చత్తారీ**తి పఞ్చవగ్గేన గణేన ఉపసమ్పదదానాదీని. **ఇధా**తి పచ్చన్తిమేసు జనపదేసు. **ఇధా**తి మజ్ఝిమేసు. **ఇద**న్తి చతుబ్బిధం వత్థు. **దీపేతుమ్పీ**తి దీపనమ్పి. తుంపచ్చయో హి కత్వత్థజోతకో. ఏసేవ నయో **దీపేతుం పనా**తి ఏత్థాపి. సేసం అనుఞ్ఞాతకన్తి సమ్బన్ధో. **ఉభయత్థపీ**తి పచ్చన్తిమమజ్ఝిమవసేన ఉభయత్థాపి.

ఛన్దపారిసుద్ధిఆఖ్యానం ఏకం కత్వా “**చత్తారో**”తి వుత్తం. **చత్తారో పుబ్బకిచ్చా**తి లిఙ్గవిపల్లాసో, “చత్తారి పుబ్బకిచ్చానీ”తి హి అత్థో. ఏవం వుత్తాని ఇమాని చత్తారీతి సమ్బన్ధో. ఏవం ఆగతా సమ్ముతియోతి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు చతుక్కేసు.

ఇతి చతుక్కవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో పఞ్చకవారవణ్ణనా

౩౨౫. పఞ్చకేసు “పఞ్చ పుగ్గలా నియతా”తి ఏతం ఆనన్తరియానమేవ గహణన్తి యోజనా. పఞ్చ ఛేదన కా ఆపత్తియో నామ వేదితబ్బాతి సమ్బన్ధో. యా వికప్పనా వుత్తాతి యోజనా. **ఉస్సక్కితో**తి ఉట్ఠహిత్వా సక్కితో. **పరిసక్కితో**తి పునప్పునం సక్కితో. అకుప్పో అరహత్తఫలసఙ్ఖాతో ధమ్మో ఇమస్సాతి **అకుప్పధమ్మో,** ఖీణాసవో. ఖీణాసవో సమానోపి ఉస్సక్కితో చేవ పరిసక్కితో చాతి యోజనా. **పరిహరితబ్బా**తి అపనేతబ్బా. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఏతేసూ**తి అగోచరేసు. **థూపచీవర**న్తి ఏత్థ థూపం పరిక్ఖిపిత్వా కతం చీవరం థూపచీవరన్తి దస్సేన్తో ఆహ “వమ్మిక”న్తిఆది. వమ్మికో హి థూపయతి

ఉద్ధం ఆరోహతీతి **ధూపోతి** వుచ్చతి . **న్హానట్ఠానేతి** సబ్బేసం న్హానట్ఠానే. తత్థ్హి ఉదకేన కాయం అభిసిఞ్చతి ఏత్థాతి **అభిసేకన్తి** వుచ్చతి. అభిసేకే ఛడ్డితం **అభిసేకికం,** చీవరం. తేన వుత్తం "ఛడ్డితచీవర"న్తి. **భతపటియాభతన్తి** ఏత్థ భరధాతుయా పోసనత్థం పటిక్ఖిపిత్వా ధారణత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సుసానం నేత్వా పున ఆనీతక"న్తి. తత్థ "సుసాన"న్తి ఇమినా కమ్మం దస్సేతి, "పునా"తి ఇమినా పటిసద్దస్స అత్థం దస్సేతి. ఇమేహి పదేహి సుసానం భతం హుత్వా గేహం పటిఆభరితబ్బన్తి **భతపటియాభతన్తి** వచనత్థం దస్సేతి, యకారో పదసన్ధికరో. పాళియం, అట్ఠకథాయఞ్చ పోత్థకేసు "గతపటియాగత"న్తి కణ్ఠజతతియక్ఖరేన పాఠో అత్థి, సో అసున్దరో.

కాయో పఠమం, వాచా దుతియం, కాయవాచా తతియం, ఇదం సన్ధాయ **''తతియేనా''**తి వుత్తం. **తత్థేవాతి** అన్తరపేయ్యాలే ఏవ.

అదిన్నన్తి ఏత్థ అకారస్స నకారియభావఞ్చ తపచ్చయస్స కమ్మవాచకభావఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్ఞేన న దిన్న"న్తి. తత్థ "అఞ్ఞేనా"తి ఇమినా తపచ్చయస్స కమ్మవాచకభావం దస్సేతి, నకారేన అకారస్స కారియం దస్సేతి. కేన కారణేన అవిదితన్తి ఆహ "పటిగ్గణ్హామీతి చేతనాయ అభావేనా"తి. **అవిదితన్తి** అపాకటం. **నటసమజ్జాదిదానన్తి** నటసమజ్జాదీనం సబ్బేసం దానం. **ఉసభవిస్సజ్జనన్తి** ఉసభస్స విస్సజ్జనం. ఇదం ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తం. సబ్బాసమ్పి పన మనుస్సామనుస్సానం ఇత్థీనం మేథునరతివసేన పురిసానం దానమ్పి గహేతబ్బం. **ఇత్థిదానన్తి** ఏత్థాపి యాసం కాసఞ్చి ఇత్థీనం యేసం కేసఞ్చి పురిసానం దానం గహేతబ్బం. **పటిభానచిత్తకమ్మదానన్తి** మేథునసేవనపటిభానచిత్తకమ్మదానం. **లోకస్సాతి** లోకేన. **కథేతుకమ్యతాతి** కథేతుకామతా. "న సుప్పటివినోదయా"తి ఇమినా దుక్ఖేన పటివినోదేతబ్బాతి **దుప్పటివినోదయా,** పటివినోదేతుం న సుకరాతి దస్సేతి. **ఉపాయేనాతి** యుత్తియా.

ఫుస్సదేవత్థేరో అట్ఠాసి కిరాతి సమ్బన్ధో. **ఏకంసన్తి** భుమ్మత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. ఏకస్మిం అంసేతి హి అత్థో. **బుద్ధారమ్మణన్తి** బుద్ధగుణారమ్మణం. **మారోతి** దేవపుత్తమారో, గతోతి సమ్బన్ధో. **గోమయన్తి** గోమీళ్హం. **జరగ్గవోతి** జరగోణో. **తాదిసమేవాతి** గోమయవిప్పకిరణసభావమేవ. **విప్పకారన్తి** విసేసపకారేన కరణం. **వఙ్కపాదన్తి** కుటిలపాదం. **పరికసన్తోతి** పరిచ్ఛేదం కత్వా విలేఖన్తో. **విగచ్ఛపురిసోతి** వికారం, విరూపం వా గతపురిసో. "విభచ్ఛపురిసో"తిపి పాఠో, విసేసేన సోభణం భక్ఖపురిసోతి అత్థో. అయమేవ పాఠో అభిధానాదీసు (అభిధానప్పదీపికాయం ౧౦౩ గాథాయం) దిస్సతి. **సమన్తాతి** కటఅన్ధకారవిహారస్స సమన్తతో. మారో సియా ను ఖోతి యోజనా. న అసక్ఖిం ఇతి ఆహాతి యోజనా. **దిట్ఠపుబ్బోతి** పుబ్బే దిట్ఠో. **మహానుభావోతి** దేవిద్ధియా మహానుభావో. **ఇఙ్ఘాతి** ఉయ్యోజనత్థే నిపాతో, ఉయ్యోజేమీతి అత్థో. **అత్తభావన్తి** తవ అత్తభావం. **తాదిసం రూపన్తి** బుద్ధస్స భగవతో అత్తభావసదిసం రూపం. **తంసరిక్ఖకన్తి** తేన రూపేన సదిసం. పతిరూపమేవ సదిసట్ఠేన **పతిరూపకం,** న ఏకంససదిసం రూపం కిఞ్చి సదిసరూపన్తి అత్థో. **సకత్తభావన్తి** సస్స ఏసో సకో, సోయేవ అత్తభావో సకత్తభావో, తం. **అయన్తి** మారో. **కథన్తి** కేన కారణేన భగవా న సోభతి ను ఖో, సోభతియేవాతి అత్థో. తదేవ సమత్థేతుం వుత్తం "సబ్బసో వీతరాగదోసమోహో"తి. **వఞ్చితోమ్హీతి** అహం వఞ్చితో అమ్హి. **కిం అత్థీతి** కిం నామ అత్థి, మమ వఞ్చనచిత్తం నత్థీతి అధిప్పాయో. దహరభిక్ఖు పటిలభతీతిఆదినా సమ్బన్ధితబ్బం.

దహరభిక్ఖు అట్ఠాసీతి సమ్బన్ధో. సఙ్కారఛడ్డనిం పచ్ఛిన్తి సమ్బన్ధో. సఙ్కారం ఛడ్డేతి ఇమాయాతి **సఙ్కారఛడ్డనీ.** తిస్సదత్తత్థేరో నామ పుచ్ఛీతి సమ్బన్ధో. **నావాతోతి** పోతతో. **పఞ్హాసహస్సన్తి** సమథవిపస్సనాకమ్మట్ఠానేసు పుచ్ఛాసహస్సం.

పుచ్ఛీతి దహరం పుచ్ఛి. **పరిచ్ఛిన్దీ**తి తస్మిం దివసే కాతబ్బవత్తం నిట్ఠపేసీతి అత్థో. **యోనకవిసయతో**తి యోనకలోకతో. **అట్ఠ కప్పే అనుస్సరీ**తి చేతియఙ్గణం దిస్వా చిత్తస్స పసీదనతో పుబ్బేనివాసఞాణేన అట్ఠ కప్పే అనుస్సరి.

ఏకో భిక్ఖు గతోతి సమ్బన్ధో. **దేవతా పుప్ఫహత్థా అట్ఠంసూ**తి మనుస్సవేసం గహేత్వా అట్ఠంసు. తేన వుత్తం "కతరగామవాసికాత్థా"తి. తుమ్హే కతరస్మిం గామే వసనసీలా అత్థ భవథాతి యోజనా. **ఇధేవా**తి ఇమస్మింయేవ ఠానే. **ఠితామ్హా**తి మయం ఠితా అమ్హాతి యోజనా.

అయం కథాతి అయం వక్ఖమానకథా. కిం అమచ్చపుత్తో పాసాదికో ను ఖోతి యోజనా. **నే**తి అమచ్చపుత్తఅభయత్థేరే. ఞాతకా అగమంసూతి సమ్బన్ధో. థేరమాతాపి పహిణీతి సమ్బన్ధో. **పి**సద్దేన ఞాతకే అపేక్ఖతి. పహిణాకారం దస్సేన్తో ఆహ "పుత్తో మే"తిఆది. అమచ్చపుత్తో ఆయాసీతి సమ్బన్ధో. అభయత్థేరో ఆహాతి సమ్బన్ధో. **తేనా**తి అమచ్చపుత్తేన. **యుగగ్గాహ**న్తి యుగస్స గాహం. "మహల్లకత్థేరస్స సమ్మట్ఠట్ఠానే కచవరం ఛడ్డేత్వా"తి వచనం ఆవి కరోన్తో ఆహ **"అతితత్తభావే కిరా"**తిఆది. అమచ్చపుత్తో ఛడ్డేసీతి సమ్బన్ధో.

తన్తి సమ్మజ్జనవత్తం. **తత్రా**తి "సత్థుసాసనం కతం హోతీ"తివచనే. ఆయస్మా సారిపుత్తో నిసీది కిరాతి సమ్బన్ధో. భగవా పచ్చాగఞ్ఛీతి సమ్బన్ధో. **పాదానీ**తి పాదస్స అక్కమనట్ఠానాని, పాదచేతియానీతి అత్థో. థేరో నిసీదీతి సమ్బన్ధో. జణ్ణుకేహి పతిట్ఠాయ "పాదచేతియం వన్దిత్వా"తి పాఠసేసో అజ్ఝాహరితబ్బో. మే నిసిన్నభావం మే సత్థా అఞ్ఞాసి వతాతి యోజనా. మేసద్దో హి పుబ్బపరాపేక్ఖో. **చోదన**న్తి దోసారోపనం. **కారేస్సామీ**తి దసబలం కారేస్సామి. భగవా ఆహాతి సమ్బన్ధో. **గతోసీ**తి త్వం గతో అసి, విచరన్తస్స తుయ్హం న పతిరూపన్తి యోజనా. **తతో**తి చోదనకాలతో.

ఏత్తకో వినిచ్ఛయో ఉపలబ్భతీతి సమ్బన్ధో. **భాసపరియన్త**న్తి వచనపరిచ్ఛేదం. **అయ**న్తి కథా. ఏత్తకం వచనన్తి సమ్బన్ధో. **గయ్హూపగ**న్తి గహేతబ్బభావం ఉపగమనం, గణ్హితుం ఖమనీయన్తి అత్థో. **తానీ**తి ద్వే మూలాని. పున **తానీ**తి సముదయభూతాని చ ఆపత్తిసముట్ఠానాని. **వత్థు**న్తి మేథునాదివత్థుం. **ఇతిపీ**తి **పి**సద్దో పఠమనయం అపేక్ఖతి. ఏత్థ పఠమనయే మూలేన సముదయస్స పాయతో అభేదో హోతి, పచ్ఛిమనయే పన సబ్బథా భేదో హోతి. తస్మా పచ్ఛిమనయోయేవ యుత్తతరోతి దట్ఠబ్బో. "వూపసమ్మతీ"తి ఇమినా "నిరుజ్ఝతీ"తి పదస్స సముచ్ఛేదనిరోధం దస్సేతి. **వుట్ఠానేనా**తి పరివాసాదివినయకమ్మేన.

తేత్తింసమూలానం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "వివాదాధికరణస్స ద్వాదస మూలానీ"తిఆది. ఏకం మూలన్తి సమ్బన్ధో. **తానీ**తి తేత్తింస మూలాని. **పరతో**తి పరస్మిం. "అట్ఠారస భేదకరవత్థూనీ"తిఆదినా అధికరణానం సముట్ఠానం దస్సేతి. చత్తారి సఙ్ఘకిచ్చాని నిస్సాయ ఉప్పజ్జతీతి యోజనా. **ఇద**న్తి వత్థు. **సత్తన్నం నిదాన**న్తి సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధానం పఞ్ఞత్తిట్ఠానసఙ్ఖాతం నిదానం. **ఏత్థా**తి ఠానే. **పఞ్ఞత్తిం న జానాతీ**తి ఏత్థ "అనుపఞ్ఞత్తిం న జానాతీ"తి వక్ఖమానత్తా పఠమపఞ్ఞత్తి గహేతబ్బాతి ఆహ "పఠమపఞ్ఞత్తిం న జానాతీ"తి. **అనుపఞ్ఞత్తీ**తి ఏత్థ అనుసద్దో నఉపచ్ఛిన్నత్థోతి ఆహ "పునప్పునం పఞ్ఞత్తిం న జానాతీ"తి. పచ్ఛాత్థోపి యుజ్జతేవ పఠమపఞ్ఞత్తితో పచ్ఛా పఞ్ఞత్తత్తా. **అనుసన్ధివచనపథ**న్తి ఏత్థ అనుసన్ధినం వసేన వచనపథన్తి దస్సేన్తో ఆహ "కథానుసన్ధివినిచ్ఛయానుసన్ధివసేన వత్థు"న్తి. **ఞత్తికిచ్చ**న్తి ఞత్తియా కిచ్చం . ఇమినా **ఞత్తియా**తి ఏత్థ సామ్యత్థే సామివచనం. కరధాతుసమ్బన్ధే కరణవచనమ్పి యుజ్జతేవ. **కరణ**న్తి ఏత్థ చ యుపచ్చయస్స కమ్మత్థభావఞ్చ దస్సేతి. న కేవలం ఞత్తికమ్మే ఏవ ఞత్తికిచ్చం న జానాతి, అథ ఖో ఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మేసుపి న జానాతీతి దస్సేన్తో ఆహ

“ఇత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మేసూ”తిఆది. **పుబ్బే రపేతబ్బాతి** ఞత్తి నామ కమ్మవాచాయ పుబ్బే రపేతబ్బాతి న జానాతి. ఇమినా నపుబ్బకుసలభావం దస్సేతి. “పచ్ఛా”తి ఇమినా నఅపరకుసలభావం దస్సేతి. **పిసద్దేన** పరమనయం అపేక్ఖతి. “కాలం న జానాతీ”తి ఇమినా **అకాలఞ్ఞూ**తి పదస్స విగ్గహవాక్యం దస్సేతి. కాలం దస్సేన్తో ఆహ “అనజ్ఝిట్ఠో”తిఆది.

“ధుతఙ్గే ఆనిసంసం అజానిత్వా”తి ఇమినా మన్దమోమూహానం ఫలం దస్సేతి. **పాపిచ్ఛోతి** ఏత్థ పాపిచ్ఛో నామ పచ్చయలాభస్స పత్థనాతి ఆహ “పచ్చయలాభం పత్థయమానో”తి. కాయవివేకో చ చిత్తవివేకో చ ఉపధివివేకో చ **కాయచిత్తఉపధివివేకం,** సమాహారద్వన్దో, పుబ్బపదేసు ఉత్తరపదలోపో. **ఏతస్సాతి** ఆరఞ్ఞికస్స. ఇమినా ఇమాయ అత్థో **ఇదమత్థో,** సో ఏతస్సత్థీతి **ఇదమత్థీ**తి వచనత్థం దస్సేతి. **అప్పిచ్ఛఞ్ఞేవా**తిఆదీసు **ఏవసద్దానం** ఛడ్డేతబ్బత్థం దస్సేన్తో ఆహ “న అఞ్ఞం కిఞ్చి లోకామిస”న్తి.

నవవిధన్తి దివసవసేన తివిధం, తథా కత్తబ్బాకారవసేన, తథా కారకవసేనాతి నవవిధం ఉపోసథం.

కాయదుచ్చరితాది యస్మా న పసాదం సంవత్తేతి, న పసాదాయ వా సంవత్తతి, తస్మా **అపాసాదిక**న్తి వుచ్చతి. తేన వుత్తం “అపాసాదికన్తి కాయదుచ్చరితాది అకుసల”న్తి. **వేలం అతిక్కమ్మా**తి భోజనాదికాలం అతిక్కమిత్వా. ఇమినా **అతివేల**న్తి ఏత్థ అతిసద్దస్స అతిక్కమనత్థఞ్చ “అతివేల”న్తి పదస్స “విహరతో”తి పదే కిరియవిసేసనభావఞ్చ దస్సేతి. అప్పం కాలన్తి యోజనా. అవతరణం **ఓతారో**తి దస్సేన్తో ఆహ “ఓతరణ”న్తి. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు పఞ్చకేసు.

ఇతి పఞ్చకవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో ఛక్కవారవణ్ణనా

౩౨౬. ఛక్కేసు ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **ఇతీ**తి ఏవం. ఇమా ఛ సామీచియోతి యోజనా. **తత్థా**తి ఛసు ఆకారేసు. **సతిసమ్మోసేనా**తి సతియా విప్పవాసేన.

తత్థాతి చుద్దససు పరమేసు. **తతో**తి ఛక్కతో. **ఏకం అపనేత్వా**తి యంకిఞ్చి ఏకం అపనేత్వా. **సేసేసూ**తి ఛహి పరమేహి సేసేసు అట్ఠసు పరమేసు. **అఞ్ఞానిపి ఛక్కానీ**తి పరమఛక్కతో అఞ్ఞానిపి అట్ఠ ఛక్కాని.

ఛ ఆపత్తియోతి తీణి ఛక్కానీతి “ఛ ఆపత్తియో”తి వుత్తాని తీణి ఛక్కానీతి యోజనా . వుత్తద్వయం ఏకం కత్వా. **న్హానే**తి న్హానసిక్ఖాపదే. **ఛక్కద్వయ**న్తి ఆదాయసమాదాయవసేన ఛక్కద్వయం. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు ఛక్కేసు.

ఇతి ఛక్కవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో సత్తకవారవణ్ణనా

౩౨౭. సత్తకేసు ఛసు సామీచీసు పక్ఖిపిత్వాతి సమ్బన్ధో. **తత్థేవా**తి సమథక్ఖన్ధకే ఏవ.

చమ్పేయ్యకేతి చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే. “**అసద్ధమ్మా**”తి పదస్స భేదనిస్సితతుల్యనిస్సితసమాసం దస్సేన్తో ఆహ “అసతం ధమ్మా”తిఆది. తత్థ “అసతం ధమ్మా”తి ఇమినా భేదనిస్సితసమాసం దస్సేతి, “అసన్తో వా ధమ్మా”తి ఇమినా

తుల్యనిస్సితసమాసం దస్సేతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు సత్తకేసు. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఇతి సత్తకవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో అట్ఠకవారవణ్ణనా

౩౨౮. అట్ఠకేసు అట్ఠానిసంసాదీనం దేసనాకారదేసనట్ఠానాని దస్సేన్తో ఆహ “న మయ”న్తిఆది. తత్థ “న మయం...పే.... కరిస్సామా”తి ఇమినా దేసనాకారం దస్సేతి, “కోసమ్బకక్ఖన్ధకే”తి ఇమినా దేసనట్ఠానం దస్సేతి. **తమ్పీతి** దుతియఅట్ఠకమ్పి.

తేరసకే వుత్తాతి సమ్బన్ధో. **కులాని దూసేతీతి** ఏత్థ “దూసేతీ”తి కిరియాపదస్స కరణం దస్సేన్తో ఆహ “పుప్ఫేన వా”తిఆది. ఇమేహి అట్ఠహి దూసేతీతి యోజనా. “లాభేనా”తిఆదినా **“అట్ఠహి అసద్ధమ్మేహీ”**తి ఏత్థ అసద్ధమ్మసరూపం దస్సేతి. **సారాగోతి** సంరాగో, భుసం రజ్జనన్తి అత్థో. **పటివిరోధోతి** దోసో. సో హి యస్మా అలాభాదీసు పటివిరుజ్ఝతి, తస్మా పటివిరోధోతి వుచ్చతి. **పాళియన్తి** వినయపాళియం.

పాణన్తిఆదికా ద్వే గాథాయో ద్వాదసక్ఖరేన బన్ధితా. పఠమగాథాయ తతియపాదే చరియసద్దేన యుత్తత్తా ఏకక్ఖరో అధికో. అయం పనేత్థ యోజనా – పాణం **న హనే** న ఘాతేయ్య, ఆదిన్నఞ్చ **న ఆదియే** న గణ్హేయ్య, **ముసా** వితథవచనం **న భాసే** న కథేయ్య, **మజ్జపో** మజ్జపానం న చ సియా, **అబ్రహ్మచరియా** మేథునా విరమేయ్య, రత్తిం వికాలభోజనం న భుఞ్జేయ్య.

మాలం న ధారే న ధారేయ్య, గన్ధఞ్చ న ఆచరే, సన్థతే మఞ్చే చ ఛమాయఞ్చ సయేథ. ఏతఞ్హి ఉపోసథం అట్ఠఙ్గికం ఉపోసథం ఇతి దుక్ఖన్తగునా బుద్ధేన పకాసితన్తి ఆహు పణ్డితాతి.

సఙ్ఘభేదకేతి సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకే. **తాసంయేవాతి** భిక్ఖునీనమేవ. “ఉపాసికా అట్ఠ వరాని యాచతీ”తి ఏవం సామఞ్ఞవచనస్సాపి అత్థపకరణాదినా విసేసవిసయో హోతీతి ఆహ **“విసాఖా”**తి. సా హి వివిధా పుత్తనత్తుసఙ్ఖాతా సాఖా ఏతిస్సాత్థీతి **విసాఖాతి** వుచ్చతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు అట్ఠకేసు. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఇతి అట్ఠకవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో నవకవారవణ్ణనా

౩౨౯. నవకేసు **అచరీతిఆదీనీతి** ఆదిసద్దేన “చరతి, చరిస్సతీ”తిఆదీని (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౦; అఙ్గ॰ ని॰ ౯.౨౯-౩౦) సఙ్గణ్హాతి. **తం కుతేత్థ లబ్భాతి** ఏత్థ **తన్తి** అనత్థచరణం, కోపకరణం వా. **కుతోతి** కేన కారణేన. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం అనత్థచరకపుగ్గలే. **లబ్భాతి** లద్ధా, సక్కా లద్ధుం న లబ్భా ఏవాతి అత్థో. నవన్నం వా భిక్ఖూనం కారణాతి యోజనా. **తణ్హన్తి** ద్వీసు ఏసనతణ్హాఏసితతణ్హాసు ఏసనతణ్హం. **పటిచ్చాతి** ఆరబ్భ. **పరియేసనాతి** పునప్పునం ఏసనా. **లాభోతి** రూపాదిఆరమ్మణలాభో. **వినిచ్ఛయోతి** ఞాణతణ్హాదిట్ఠివితక్కవసేన చతుబ్బిధో వినిచ్ఛయో. చతుబ్బిధో హి ధమ్మో “ఏత్తకం మయ్హం భవిస్సతీ”తిఆదినా వినిచ్ఛినతి అనేనాతి వినిచ్ఛయోతి వుచ్చతి. **ఛన్దరాగోతి** బలవరాగో. **అజ్ఝోసానన్తి** “అహం మమ”న్తి బలవసన్నిట్ఠానం, **పరిగ్గహోతి** తణ్హాదిట్ఠివసేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా గహణం. **మచ్ఛరియన్తి** పరేసం సాధారణభావస్స

అసహనతా. **ఆరక్ఖాతి** ద్వారపిదహనమఞ్జూసగోపనాదివసేన ఆభునో రక్ఖనం. **ఆరక్ఖాధికరణన్తి** ఆరక్ఖకారణా, హేత్వత్థే చేతం పచ్చత్తవచనం. దణ్డాదానాదీసు పరనిసేధనత్థం దణ్డస్స ఆదానం **దణ్డాదానం.** తథా ఏకతోధారాదినో సత్థస్స ఆదానం **సత్థాదానం. కలహోతి** కాయకలహోపి వాచాకలహోపి. **విగ్గహోతి** విరుద్ధవసేన గహణం. **వివాదోతి** విరుద్ధవసేన వదనం. "తువం తువ"న్తి అనాదరవసేన వదనం **తువంతువం వాదో,** పేసుఞ్ఞవసేన వదనం **పేసుఞ్ఞవాదో,** ముసావసేన వదనం **ముసావాదో,** దణ్డాదానఞ్చ సత్థాదానఞ్చ కలహో చ విగ్గహో చ వివాదో చ తువంతువంవాదో చ పేసుఞ్ఞవాదో చ ముసావాదో చ **దణ్డాదాన...పే.... ముసావాదా. ముసావాదాతి** ఏత్థ **వాద**సద్దో "తువం తువ"న్తి చ "పేసుఞ్ఞ"న్తి చ ఏత్థాపి యోజేతబ్బో. "అహం సేయ్యోహమస్మీ"తి పవత్తమానాదయోతి యోజనా. **అధిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ న వికప్పేతబ్బానీతి** అధిట్ఠానవికప్పనం ఏకతో న కాతబ్బం, అధిట్ఠితే న వికప్పేతబ్బన్తి అధిప్పాయో. పరిణతం లాభం పరిణామేతీతి సమ్బన్ధో.

ఏతేసంయేవ దానానన్తి ఏతేసంయేవ అధమ్మికానం దానానం. **సఙ్ఘస్స నిన్నన్తి** సఙ్ఘస్స నతం, నామితం వా లాభన్తి సమ్బన్ధో. సఙ్ఘస్స నమతి, నామియతీతి వా **నిన్నం. తేసంయేవాతి** తేసంయేవ తిణ్ణం ధమ్మికదానానం. తయో తయో దానపటిగ్గహపరిభోగే సమ్పిణ్డేత్వా నవకో గహేతబ్బో. **తత్థేవాతి** సమథక్ఖన్ధకే ఏవ. **ఓవాదవగ్గస్సాతి** భిక్ఖునోవాదవగ్గస్స. **తత్థేవాతి** ఓవాదవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే ఏవ. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు నవకేసు.

ఇతి నవకవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో దసకవారవణ్ణనా

330. దసకేసు **అట్ఠానే వా పనాతి** అకారణే వా పన. **తత్థాతి** నవకేసు. "నత్థి దిన్నన్తిఆదివసేనా"తి ఆదిసద్దేన "నత్థి యిట్ఠం నత్థి హుత"న్తిఆదయో (ధ. స. ౧౨౨౧; మ. ని. ౯౪.౨౨౫; ౩.౯౧, ౧౧౬; సం. ని. ౩.౨౧౦; అ. ని. ౧౦.౧౭౬) నవ నత్థికా సఙ్గహేతబ్బా. **''సస్సతో లోకోతి ఆదివసేనా''**తిఆదిసద్దేన (దీ. ని. ౧.౩౧; మ. ని. ౧.౨౬౯) "అసస్సతో లోకో"తిఆదయో (మ. ని. ౧.౨౬౯) నవ అన్తగ్గాహికే సఙ్గణ్హాతి. **విపరీతా సమ్మత్తాతి** దసహి మిచ్ఛత్తేహి విపరీతా దస సమ్మత్తా సమ్మాదిట్ఠి సమ్మాసఙ్కప్పో సమ్మావాచా సమ్మాకమ్మన్తో సమ్మాఆజీవో సమ్మావాయామో సమ్మాసతి సమ్మాసమాధి సమ్మాఞాణం సమ్మావిముత్తీతి.

దస ఆదీనవా నిద్దిట్ఠాతి సమ్బన్ధో. **ఉన్దూరక్ఖాయితన్తి** మూసికేన ఖాదితం. ఏత్థ హి ఖేధాతు ఖాదనత్థో హోతి. **అగ్గిదడ్ఢన్తి** అగ్గినా దడ్ఢం. **ఏతేసూతి** ఏతేసు దససు పంసుకూలేసు. **ఉదకసాటికం వా సంకచ్చికం వాతి** భిక్ఖునీనం ఉదకసాటికం వా సంకచ్చికం వా. ఏత్థ **వా**సద్దో అనియమవికప్పత్థో.

పణ్ణసన్థారో తిణసన్థారేన సఙ్గహితో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు దసకేసు.

ఇతి దసకవారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఏకుత్తరికనయో ఏకాదసకవారవణ్ణనా

౩౩౧. ఏకాదసకేసు **తిణపాదుకాతి** ముఞ్జపబ్బజేహి అవసేసా తిణమయపాదుకా. **కట్ఠపాదుకసఙ్గహమేవాతి** కట్ఠపాదుకే సఙ్గహం ఏవ. **తమ్బలోహమయేన వా దారుమయేన వాతి** వాసద్దో అనియమవికప్పత్థో. ‘‘**నసి అనిమిత్తా**’’తిఆదయో భిక్ఖునిక్ఖన్ధకే (చూళవ. ४౨౩) నిద్దిట్ఠా. **తే సబ్బేతి** సబ్బే తే గణ్ఠికవిధా. **నగ్గేనాతి** అచేలకేన. **తే సబ్బేతి** సబ్బే తే అవన్దియపుగ్గలా. **పుబ్బేతి** దసకే. **కమ్మవగ్గేతి** అవసానే కమ్మవగ్గే.

సో భిక్ఖు యం న నిగచ్ఛేయ్య, ఏతం న నిగతం అట్ఠానం అనవకాసోతి యోజనా. ఏవఞ్హి సతి **యం**సద్దో కిరియాపరామసనో హోతి, అథ వా యం యేన కారణేన న నిగచ్ఛేయ్య, ఏతం కారణం అట్ఠానన్తి యోజనా. అనధిగతం సమాధిన్తి యోజనా. **సద్ధమ్మాస్సాతి** సద్ధమ్మా అస్స. అస్స అక్కోసకపరిభాసకస్స భిక్ఖుస్స సద్ధమ్మా న వోదాయన్తి న పరియోదపేన్తీతి అత్థో. **రోగాతఙ్కన్తి** రోగసఙ్ఖాతం ఆతఙ్కం. **నిరయం ఉపపజ్జతీతి** నిరయమ్హి ఉపపజ్జతి. ‘‘**ఉపపజ్జతీ**’’తి ఏత్థ ఉపఇతి కమ్మప్పవచనీయఉపసగ్గేన యుత్తత్తా “నిరయ”న్తి ఏత్థ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం దట్ఠబ్బం. **ఏత్థ** ఏతస్మిం అఙ్గుత్తరపాళియం (అ. ని. ౧౧.౬).

ఆసేవితాయాతి ఏత్థ ఆత్యూపసగ్గో ఆదికమ్మత్థోతి ఆహ “ఆదితో పట్ఠాయ సేవితాయా”తి. “నిప్ఫాదితాయా”తిఇమినా **భావితాయాతి** ఏత్థ భూసద్దో సత్తత్థోతి దస్సేతి, “వడ్ఢితాయా”తి ఇమినా వడ్ఢనత్థోతి దస్సేతి. **బహులీకతాయాతి** ఏత్థ బహులం నామ అత్థతో పునప్పునన్తి ఆహ “పునప్పునం కతాయా”తి. **సుయుత్తయానసదిసాయాతి** సుట్ఠు యుత్తేన యానేన సదిసాయ. ఇమినా **యానీకతాయాతి** ఏత్థ న యంకిఞ్చి యానం వియ కతం హోతి, అథ ఖో ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే ఆరోహనీయత్తా సుయుత్తయానం వియ కతం హోతీతి దస్సేతి. యథా కరియమానే పతిట్ఠా హోతీతి యోజనా. **వత్థుకతాయాతి** ఏత్థ వత్థుసద్దో పతిట్ఠత్థోతి దస్సేతి. వసతి పతిట్ఠహతి ఏత్థాతి **వత్థూతి** వచనత్థో కాతబ్బో. **అనుట్ఠితాయాతి** ఏత్థ **అను**సద్దో నఉపచ్ఛిన్నత్థో, ఠాధాతు ఉప్పజ్జనత్థోతి దస్సేన్తో ఆహ “అను అను పవత్తితాయా”తి. “సమన్తతో”తి ఇమినా **పరిచితాయాతి** ఏత్థ **పరి**సద్దో సమన్తత్థోతి దస్సేతి. “అభివడ్ఢితాయా”తి ఇమినా **చి**ధాతు వడ్ఢనత్థోతి దస్సేతి. **సమారద్ధాయాతి** పరిపుణ్ణం ఆరాధితాయ. **రాధ**ధాతు హి సాధనత్థో హోతి. “వసీభావం ఉపనీతాయా”తి ఇమినా తదత్థం అధిప్పాయేన దస్సేతి. ‘‘**న పాపకం సుపినం పస్సతీ**’’తి వచనస్స అత్థాపత్తినయం దస్సేన్తో ఆహ “భద్రకం పనా”తిఆది. **వుద్ధికారణభూత**న్తి వుద్ధియా కారణభూతం సుపినన్తి సమ్బన్ధో. **దేవతా రక్ఖన్తీతి** ఏత్థ సామఞ్ఞతో వుత్తేపి ఆరక్ఖదేవతాయేవ గహేతబ్బాతి ఆహ “ఆరక్ఖదేవతా”తి. ఆరక్ఖదేవతా నామ భుమ్మదేవాదయో. **ఖిప్ప**న్తి భావనపుంసకం. ఇమినా **తువటం చిత్త**న్తి ఏత్థ తువటసద్దో ఖిప్పపరియాయోతి దస్సేతి. **ఉత్తరిమప్పటివిజ్ఝన్తోతి** ఏత్థ “ఉత్తరి”న్తి పదస్స అవధిపేక్ఖత్తా తస్స అవధి చ ఉత్తరిసద్దస్స ఇధ అరహత్తవాచకభావఞ్చ విధధాతుయా సచ్ఛికరణత్థఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**మేత్తాఝానతో**’’తిఆది. తత్థ “మేత్తాఝానతో”తి ఇమినా అవధిం దస్సేతి, “అరహత్త”న్తి ఇమినా “ఉత్తరి”న్తి పదస్స సరూపత్థం దస్సేతి, “అసచ్ఛికరోన్తో”తి ఇమినా విధధాతుయా సచ్ఛికరణత్థం దస్సేతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు ఏకాదసకేసు.

ఇతి ఏకాదసకవారవణ్ణనాపరియోసానాయ

ఏకుత్తరికవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

ఉపోసథాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనా

౩౩౨. విస్సజ్జనే ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. కాయసామగ్గీ ఆది నామాతి యోజనా. **ఓసారణకిరియాతి** కథనకిరియా. **ఛన్దపవారణం ఆహరిత్వాతి** ఛన్దఞ్చ పవారణఞ్చ ఆహరిత్వా. **పవారణాకథాతి** "సఙ్ఘం భన్తే పవారేమీ"తిఆదికా (మహావ. ౨౧౦) పవారణాకథా. తజ్జనీయకమ్మాదీసు వత్థు నామ కిం? పుగ్గలో నామ కోతి ఆహ "వత్థు నామా"తిఆది. తత్థ **యేన వత్థునాతి** భణ్డనకారకాదినా యేన వత్థునా కరణభూతేన, హేతుభూతేన వా . **యేనాతి** పుగ్గలేన కత్తుభూతేన, కతన్తి సమ్బన్ధో. "తస్సా తస్సా కమ్మవాచాయా"తి పదం "అవసానవచన"న్తి పదే అవయవిసమ్బన్ధో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు విస్సజ్జనేసు.

ఇతి ఉపోసథాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనవణ్ణనాయ యోజనా

సమత్తా.

అత్థవసపకరణవణ్ణనా

౩౩౪. అత్థవసపకరణేతి అవయవిఆధారో. **దస అత్థవసేతిఆదీసూతి** అవయవాధారో. **యన్తి** వచనం. **ఉపరిమం ఉపరిమం పదన్తి** "సఙ్ఘఫాసుతాయా"తిఆదికం ఉత్తరుత్తరి వుత్తం పదం. **హేట్ఠిమస్స హేట్ఠిమస్స పదస్సాతి** "సఙ్ఘసుట్ఠుతాయా"తిఆదికస్స అధో అధో వుత్తస్స పదస్స.

యదేతం పదసతం వుత్తన్తి యోజనా. **తత్థాతి** తస్మిం పదసతే, నిద్ధారణే భుమ్మం, **అత్థసతన్తి** అభిధేయ్యసతం. **ధమ్మసతన్తి**అభిధానసతం, పాళిసతన్తి అత్థో. "అత్థసతం ధమ్మసత"న్తి పదానం అత్థన్తరవికప్పం దస్సేన్తో ఆహ **''అథ వా''**తిఆది. తత్థ యే దస అత్థవసే పటిచ్చ పఞ్ఞత్తం, తేసం దసఅత్థవసానన్తి యోజనా, యే దస అత్థవసే పుబ్బే వణ్ణితా, తేసం దసఅత్థవసానన్తి యోజనా. పఠమపారాజికవణ్ణనాయం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౯) వణ్ణితాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** "సఙ్ఘసుట్ఠుతాయా"తిఆదిపాఠే. **సుట్ఠు దేవాతి** సుట్ఠు మహారాజ. హి యస్మా ఆణాబలభోగబలఇస్సరియబలేహి దిబ్బతి, తస్మా **దేవోతి** వుచ్చతి. **యో చాతి** గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా, సమ్పటిచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **తస్మాతి** యస్మా హితాయ సుఖాయ హోతి, తస్మా. ఆనిసంసం దస్సేత్వా పఞ్ఞపేస్సామీతి సమ్బన్ధో. అభిభవిత్వా న పఞ్ఞపేస్సామీతి యోజనా. **ఇధాతి** అత్థవసపకరణే. **తదత్థజోతకానన్తి** సోయేవ అత్థో తదత్థో, తస్స జోతకా తదత్థజోతకా, తేసం. ఇదాని వేదితబ్బానీతి సమ్బన్ధో. అత్థం జోతేన్తీతి **అత్థజోతకా**, సద్దా. నీహరిత్వా, నియమేత్వా వా అత్థో వుచ్చతే ఇమాహి సద్దపఞ్ఞత్తీహీతి **నిరుత్తియో.**

అత్థసతన్తి గాథాయం అత్థవసే పకరణే అత్థసతం వేదితబ్బన్తిఆదినా యోజనా కాతబ్బా. **ఇతి హీతి** ఇతి ఏవ. **హిసద్దో** హి ఏవసద్దత్థో. **ఇదన్తి** "అత్థసత"న్తిఆదివచనం, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఏతన్తి** యథావుత్తం అత్థం పటిచ్చాతి సమ్బన్ధో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

మహావగ్గవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

పఠమగాథాసఙ్గణికం

సత్తనగరేసు పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౫. ఏకంసన్తి ఏత్థ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ “ఏకస్మిం అంసే”తి. **దసనఖసమోధానసముజ్జలన్తి** దసన్నం నఖానం సమూహేన సుట్ఠు ఉజ్జలం. ఏత్థ “సముజ్జల”న్తి ఇమినా **అఞ్జలిన్తి** పదస్స ఆదరేన, అభిముఖం వా జలతి దిబ్బతీతి అఞ్జలీతి అత్థం దస్సేతి. **ఆసీసమానరూపోవాతి** ఏత్థ ఆసీసమానరూపో ఏవాతి అత్థం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “పచ్చాసీసమానరూపో వియా”తి. ఏత్థ “వియా”తి ఇమినా “ఆసీసమానో ఇవా”తి పదవిభాగం కత్వా **ఇవ**సద్దో ఉపమత్థజోతకోతి దస్సేతి. **కిస్సాతి** ఏత్థ కరణత్థే ఛట్ఠీవిభత్తి హోతీతి ఆహ “కేన కారణేనా”తి. **ఇధాతి** మమ నిసిన్నట్ఠానం. “ఆగతో”తి ఇమినా **ఇధమాగతోతి** ఏత్థ మకారో పదసన్ధికరమత్తోతి దస్సేతి. **అస్సాతి** ఉపాలిస్స విస్సజ్జేసీతి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు పఞ్హేసు. **ఇతీతి** ఏవం.

తత్థాతి విస్సజ్జనే. **భద్దకో తే ఉమ్మఙ్గోతి** ఏత్థ **ఉమ్మఙ్గ**సద్దో పఞ్హావాచకోతి ఆహ “భద్దకా తే పఞ్హా”తి. తత్థ **తేతి** తవ. కస్మా పఞ్హా “ఉమ్మఙ్గో”తి వుచ్చతీతి ఆహ “పఞ్హా హీ”తిఆది. **హి** యస్మా ఉమ్మఙ్గోతి వుచ్చతి, తస్మా పఞ్హా ఉమ్మఙ్గో నామాతి యోజనా. “ఉమ్ముజ్జిత్వా ఠితత్తా”తి ఇమినా ఉమ్ముజ్జతీతి **ఉమ్మఙ్గోతి** వచనత్థం దస్సేతి. ముజధాతు ఉకారస్స అకారో, అవిజ్జన్ధకారసఙ్ఖాతా ఉదకతో ఉమ్ముజ్జతీతి అత్థో. **“తగ్ఘా”**తి నిపాతస్స తస్మా కారణాతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ **“యస్మా”**తిఆది. “సమ్పటిచ్ఛనత్థే”తి ఇమినా తగ్ఘసద్దో సాధుఅత్థోతి దస్సేతి, తగ్ఘ సాధూతి అత్థో. **తీణియేవాతి** “సమాదహిత్వా విసిబ్బేన్తీ”తి ఏకం, “సామిసేనా”తి ఏకం, “ససిత్థక”న్తి ఏకన్తి ఇమాని తీణియేవ.

చతువిపత్తివణ్ణనా

౩౩౬. యం తం పుచ్ఛిమ్హాతి ఏత్థ నిగ్గహితతో పరం అకారలోపోతి ఆహ “యం తం అపుచ్ఛిమ్హా”తి . తత్థ **యన్తి** పఞ్హం. **తన్తి** తువం. “త్వ”న్తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. **తం తదేవాతి** తం తం ఏవ పఞ్హం. **అఞ్ఞథాతి** అఞ్ఞం ఆకారం.

యే దుట్ఠుల్లా సా సీలవిపత్తీతి ఏత్థ నను సీలవిపత్తిం పుచ్ఛన్తో పఞ్హో నత్థి, కస్మా పన “సా సీలవిపత్తీ”తి విస్సజ్జనం వుత్తన్తి ఆహ “కిఞ్చాపీ”తిఆది. **ఏతన్తి** “యే దుట్ఠుల్లా సా సీలవిపత్తీ”తి వచనం. తమేవత్థం విత్థారేన్తో ఆహ “చతూసు హీ”తిఆది. **వత్వాతి** సంఖేపేన వత్వా.

తిస్సన్నం విపత్తీనన్తి సీలవిపత్తితో అవసేసానం తిస్సన్నం విపత్తీనం. **తత్థాతి** “థుల్లచ్చయ”న్తిఆదివచనే.

“అబ్భాచిక్ఖన్తీ”తి పదస్స కత్తారం దస్సేన్తో ఆహ “వదన్తా”తి. “తథాహా”న్తిఆదినా వదనాకారం దస్సేతి.

“అయం ఛహీ”తి ఇమినా **అయం సాతి** ఏత్థ **సా**సద్దో పదాలఙ్కారోతి దస్సేతి. **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన “థుల్లచ్చయ”న్తిఆదివచనమత్తేన. విస్సజ్జితం హోతీతి సమ్బన్ధో.

ఛేదనకాదివణ్ణనా

౩౩౭. కతి ఛేదనకానీతిఆదిపుచ్ఛానం అనుసన్ధిపుచ్ఛాభావం దస్సేన్తో ఆహ **“యస్మా పనా”**తిఆది. పుచ్ఛా హి అనుసన్ధిఅననుసన్ధివసేన దువిధా. తత్థ విస్సజ్జనేన అనుసన్ధివసేన పుచ్ఛా **అనుసన్ధిపుచ్ఛా** నామ, విస్సజ్జనమనపేక్ఖిత్వా

యథాకామపుచ్ఛా **అననుసన్ధిపుచ్ఛా** నామ. తాసం విత్థారో నేత్తిఅట్ఠకథాదీసు గహేతబ్బో. ఇధాపి "ఏకాదస యావతతియకా"తి విస్సజ్జనేన అనుసన్ధానత్తా అనుసన్ధిపుచ్ఛా నామ. యస్మా పన విస్సజ్జితోతి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఖావసేనాతి** ఏకాదసా"తి సఙ్ఖాయ సత్తియా, ఆయత్తేన వా. **సఙ్ఖానుసన్ధివసేనేవాతి** "కతీ"తి సఙ్ఖాయ అనుసన్ధివసేన ఏవ. **తేసన్తి** పఞ్హానం. **తత్థాతి** "ఛ ఛేదనకానీ"తిఆదిపాఠే. **ఇదమేవాతి** ఇదం ఏవ వచనం. **అపుబ్బన్తి** పుబ్బే న వుత్తం, అపోరాణం నవన్తి అత్థో. **యం పనేతన్తి** యం పన ఏతం వచనం. "సోళసా"తి ఇమినా **సోదసాతి** ఏత్థ దకారస్స ళకారం కత్వా "సోళసా"తి పాఠోపి యుజ్జతీతి దస్సేతి. **జానన్తి పఞ్హత్తాతి** ఏత్థ "ఏవం వత్వా"తి పాఠసేసం అజ్ఝాహరిత్వా యోజేతబ్బభావం దస్సేన్తో ఆహ "జాన"న్తి ఏవం వత్వా పఞ్ఞత్తా"తి. **తేతి** "జాన"న్తి పఞ్ఞత్తా సిక్ఖాపదాతి అత్థో. **ఏవన్తి** వక్ఖమాననయేన. **పవిసేయ్యాతీతి** ఏత్థ **ఇతిసద్దో** పరిసమానత్థో. ఇతి వేదితబ్బోతి యోజనా.

అసాధారణాదివణ్ణనా

౩౩౮. **పురిమ పఞ్హన్తి** "కతి ఛేదనకానీ"తిఆదిపఞ్హానం పురే వుత్తం పఞ్హం. **తత్థాతి** "వీసం ద్వే సతానీ"తిఆదిపాఠే. "**ద్వేఅనియతేహీ**"తి పదస్స అసమాహారదిగువాక్యం దస్సేన్తో ఆహ "ద్వీహి అనియతేహీ"తి. "**సద్ధి**"న్తి ఇమినా సహాదియోగే కరణవచనన్తి దస్సేతి.

గాథాయం "ధోవనఞ్చ సిక్ఖాపద"న్తిఆదినా యోజనా కాతబ్బా. **ద్వే లోమాతి** ద్వే ఏళకలోమసిక్ఖాపదాని.

"**సకలో**"తిఆదికాయ అడ్ఢతేయ్యగాథాయ యోజనా సువిఞ్ఞేయ్యావ.

సఙ్ఘమ్హా దస నిస్సరేతి ఏత్థ "సఙ్ఘమ్హా నిస్సారీయతీ"తి (పాచి॰ ౬౮౦, ౭౩౦) ఏవం వుత్తా దసాతి యోజనానయం దస్సేన్తో ఆహ "సఙ్ఘమ్హా నిస్సారీయతీ"తిఆది. **తత్థాతి** భిక్ఖునివిభఙ్గే. **తథాతి** యథా ఖుద్దకా, తథాతి అత్థో. **ఇతీతి** ఏవం.

తేసన్తి పారాజికానం. కణ్హసప్పాదయో దురాసదా వియ దురాసదా హోన్తీతి యోజనా. "**దురూపగమనాతి** ఇమినా సదధాతుయా గత్యత్థం దస్సేతి. **దురాసజ్జనాతి** దుక్ఖేన ఆసజ్జితబ్బా, ఆసజ్జితుం న సుకరాతి అత్థో. **సమూపమాతి** సమఉపమా. సమూపమాకారం దస్సేన్తో ఆహ "**యథా**"తిఆది.

సాధారణన్తి అట్ఠహి పారాజికేహి సాధారణం. ఏకేకస్స పారాజికస్సాతి సమ్బన్ధో. **అవిరూళ్హీ భవన్తి తేతి** ఏత్థ ఉపమానోపమేయ్యానం పాకటభావం కత్వా యోజనానయం దస్సేన్తో ఆహ "యథా ఏతే"తిఆది. **అవిరూళ్హిధమ్మాతి** అవిరూళ్హీసభావా. **పకతిసీలభావేనాతి** పకతియా సీలవన్తభావేన, "**పకతిసీలాభావేనా**"తిపి పాఠో, పకతిసీలస్స అభావేన, అభావహేతూతి అత్థో. **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన "అట్ఠేవ పారాజికా"తిఆదివచనమత్తేన, దస్సితం హోతీతి సమ్బన్ధో. **విభత్తియోతి** పారాజికాదివసేన విభజితబ్బాతి విభత్తియోతి. **తత్థాతి** "తేవీసతి సఙ్ఘాదిసేసా"తిఆదిపాఠే . **సబ్బసఙ్గాహికవచనన్తి** సబ్బేసం తిణ్ణం సమథానం, సబ్బాసం వా ఆపత్తీనం సమథానం సఙ్గాహికవచనం. "**ద్వీహి సమథేహీ**"తి సమ్ముఖావినయేన చ పటిఞ్ఞాతకరణేన చాతి ద్వీహి సమథేహి.

ఏతన్తి "ద్వే ఉపోసథా ద్వే పవారణా"తి వచనం. **విభజనానీతి** విభజితబ్బానం విభజనకిరియాయ అవినాభావతో భావవసేన వుత్తం, తస్మా విభజితబ్బాతి **విభత్తియోతి** వచనత్థో కాతబ్బో. అపరాపి ఇమా విభత్తియో హోన్తీతి యోజనా.

హేట్ఠా వుత్తస్స “విభత్తిమత్తదస్సనేనేవ చేతం వుత్తం, న సమథేహి వూపసమనవసేనా”తి వచనస్స అత్థనయతో అఞ్ఞం అత్థనయం దస్సేన్తో ఆహ **‘‘అథవా’’**తిఆది, “ఇమాపి విభత్తియో”తి పదం “నిస్సాయా”తి పదే అవుత్తకమ్మం . నిస్సాయ ఆపజ్జన్తీతి సమ్బన్ధో. **తాతి** ఆపత్తియో. **వుత్తప్పకారేహేవాతి** తీహి సమథేహీతి వుత్తపకారేహేవ. **తంమూలికానన్తి** తే ఏవ ఉపోసథాదయో మూలమేతాసన్తి తంమూలికా, తాసం. ఇమినా కారియూపచారేన వుత్తనయం దస్సేతి. **తా విభత్తియోతి** ఉపోసథాదివిభత్తియో.

పారాజికాదిఆపత్తివణ్ణనా

౩౩౯. ఏవం విస్సజ్జేత్వాతి సమ్బన్ధో. యదిదం ఆపత్తిపారాజికం నామాతి యోజనా. **ఆపత్తిపారాజికన్తి** ఆపత్తిసఙ్ఖాతం పారాజికం. “పరాజయమాపన్నో”తి ఇమినా సాసనతో పుగ్గలం పరాజేతీతి **పారాజికన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. ణ్యపచ్చయో హేతుకత్వత్థవాచకో, యకారస్స కకారో. **చుతోతి** చవకో. **పరద్ధోతి** విరద్ధో. **భట్ఠోతి** పతితో. **నిరఙ్కతోతి** సఙ్ఘమ్హా అపసారితో. **అనీహతే తస్మిం పుగ్గలేతి** తస్మిం పుగ్గలే సఙ్ఘమ్హా నీహరిత్వా న హరితే, అనపనీతేతి అత్థో. “ఉపోసథపవారణాదిభేదో”తి ఇమినా సంవాససరూపం దస్సేతి. బ్యఞ్జనే ఆదరమకత్వా “ఏతం ఆపత్తీ”తి వుత్తం. **అయం హీతి** అయం ఏవం వక్ఖమానో. **ఏత్థాతి** గాథాయం. **తేన తస్మాతి** ఏత్థ “తస్మా”తి పదేన “తేనా”తి పదస్స కారణత్థం దస్సేతి.

ఏత్థాతి దుతియగాథాయం. ఆదిమ్హి చేవ ఇచ్ఛితబ్బోతి సమ్బన్ధో. **హీతి** సచ్చం. **ఏత్థాతి** పరివాసదానాదీసు చతూసు కమ్మేసు. “సఙ్ఘో”తిఆదివచనత్థో తిపదభిన్నాధికరణబాహిరత్థసమాసో హోతి, చేవసద్దచసద్దేహి ఆదిసేసపదానం ఉభయపదత్థపధానభావం దస్సేతి, “ఇచ్ఛితబ్బో”తి పదం కారకానం కిరియాపేక్ఖత్తా కిరియత్థాయ పక్ఖిత్తం. **అస్సాతి** ఆపత్తియా, ఇమినా అఞ్ఞపదం దస్సేతి. ఇచ్ఛితబ్బత్థే అపచ్చయం కత్వా తద్ధితన్తిపి వదన్తి. లహుకనయో పనేస. అయం పనేత్థ గరుకనయో – ఆది చ సేసో చ **ఆదిసేసా,** సఙ్ఘో ఆదిసేసేసు అస్సా ఇచ్ఛితబ్బోతి **సఙ్ఘాదిసేసోతి.**

అనేకంసికతం పదన్తి ఏత్థ **పదన్తి** సిక్ఖాపదం. అనేకంసేన కతం **అనేకంసికతన్తి** దస్సేన్తో ఆహ “యస్మా ఇదం సిక్ఖాపదం అనేకంసేన కత”న్తి. యస్మా కతం, తస్మా అనియతోతి పవుచ్చతీతి యోజనా. **తత్థాతి** అనియతే. **యత్థాతి** సిక్ఖాపదే. **సోపీతి** సిక్ఖాపదధమ్మోపి.

అచ్చయేసూతి దోసేసు. తే హి నిద్దోసం అతిక్కమ్మ అయన్తి గచ్ఛన్తి పవత్తన్తీతి **అచ్చయాతి** వుచ్చన్తి. **తేనాతి** అచ్చయేన. **థూలోతి** ఓళారికో. “థూలత్తా”తి ఇమినా **‘‘తేనేత’’**న్తి ఏత్థ తేనసద్దస్స కారణత్థం దస్సేతి. అచ్చయస్స థూలత్తాతి సమ్బన్ధో. **ఏతన్తి** ఆపత్తిధమ్మం. ఇమాయ గాథాయ అఞ్ఞేసం లహుకాపత్తీనం థూలో అచ్చయో **థుల్లచ్చయోతి** వచనత్థం దస్సేతి. ద్వేభావే సతి సంయోగపరత్తా రస్సో హోతీతి దట్ఠబ్బం.

“నిస్సజ్జిత్వా దేసేతబ్బతో”తి ఇమినా నిస్సజ్జనం **నిస్సగ్గో,** ఆపత్తిదేసనతో పుబ్బభాగే కత్తబ్బస్స వినయకమ్మస్సేతమధివచనం, సో ఏతస్సత్థీతి **నిస్సగ్గియన్తి** వచనత్థం దస్సేతి.

కుసలధమ్మసద్దేన కుసలచిత్తమేవ గహేతబ్బన్తి ఆహ “కుసలధమ్మసఙ్ఖాతం కుసలచిత్త”న్తి. “కుసలచిత్తం పాతేతీ”తి ఇమినా చిత్తం పాతేతీతి **పాచిత్తియన్తి** వచనత్థం దస్సేతి. ఏత్థ “చిత్తపాతియ”న్తి వత్తబ్బే పదవిపరియాయం కత్వా, తకారస్స చ లోపం కత్వా “పాచిత్తియ”న్తి వుత్తం. అచిన్తేయ్యా హి పాళినయో. ణ్యపచ్చయో హేతుకత్వత్థవాచకో. నను “పాతేతి

కుసలం ధమ్మ"న్తి ఇమినావ "పాచిత్తియ"న్తి పదస్స నిబ్బచనం సిద్ధం, కస్మా పన "అపరజ్ఝతి చిత్తసమ్మోహనట్ఠాన"న్తి వుత్తన్తి ఆహ "యం పనా"తిఆది. యస్మా హోతీతి సమ్బన్ధో.

పాటిదేసనీయాసు నిబ్బచనమేవ అదస్సేత్వా కస్మా "భిక్ఖు అఞ్ఞాతకో సన్తో"తిఆది వుత్తన్తి ఆహ "వుత్తగారయ్హభావకారణదస్సనత్థమేవా"తి. "పటిదేసేతబ్బతో"తి ఇమినా అఞ్ఞాపత్తిదేసనానయతో "గారయ్హ"న్తిఆదినా పటి విసుం వత్వా దేసేతబ్బాతి **పాటిదేసనీయా**తి నిబ్బచనం దస్సేతి.

దుక్కటన్తి ఏత్థ దుసద్దో దుట్ఠుఅత్థో చ విరూపత్థో చ హోతీతి దస్సేన్తో ఆహ "దుట్ఠు కతం, విరూపం వా కత"న్తి. **త**న్తి కమ్మం. **తం పనేత**న్తి దుక్కటం, ఖలితన్తి సమ్బన్ధో. **అస్సా**తి దుక్కటస్స. తస్సత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. **హీ**తి విత్థారో. యం పాపన్తి యోజనా. **యదీ**తి అథ. **యది**సద్దో హి అథపరియాయో. **ఇదమ్పీ**తి ఇదమ్పి కమ్మం, పాపన్తి సమ్బన్ధో.

"లపిత"న్తి ఇమినా **దురాభట్ఠ**న్తి ఏత్థ భాసధాతుయా కథనత్థం దస్సేతి. **య**న్తి వచనం. **కిఞ్చ భియ్యో**తి తతో అతిరేకం కథేతబ్బవచనం కిఞ్చాతి అత్థో. **సంకిలిట్ఠఞ్చ యం పద**న్తి ఏత్థ చకారో పిసద్దత్థో "పద"న్తి ఏత్థ యోజేతబ్బో, **యం**సద్దో కారణత్థోతి ఆహ "సంకిలిట్ఠం యస్మా తమ్పి పద"న్తి. **తమ్పి పద**న్తి తమ్పి వచనం. **పద**సద్దో హి వచనవాచకో. తమ్పి వచనం యస్మా సంకిలిట్ఠం హోతీతి యోజనా. కథం సంకిలిట్ఠం హోతీతి యోజనా. "యస్మా"తి పదేన **యం**సద్దో కారణత్థోతి దస్సేతి. **న**న్తి పదం. **"ఏతం ఇతి వుచ్చతీ"**తి సంవణ్ణేతబ్బపదం. "దుబ్భాసితన్తి ఏతం వుచ్చతీ"తి సంవణ్ణనాపదం. **ఏత**న్తి ఏతం పదం, ఏతం వచనన్తి అత్థో.

ఏత్థాతి సేఖియగాథాయ. **ఇద**న్తి ఆపత్తీనం నిబ్బచనదీపకం వచనం, వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. కస్స దీపనత్థం వుత్తన్తి ఆహ "సఙ్గహితస్స అత్థస్స దీపనత్థ"న్తి.

తత్థాతి "ఛన్నమతివస్సతీ"తిఆదివచనే. **గేహ**న్తి పకతిగేహం. ఇదం పన గేహన్తి యోజనా. విత్థారేన్తో ఆహ "మూలాపత్తిఞ్హీ"తిఆది. "అవివట"న్తి వత్వా తస్సత్థం దస్సేతుం వుత్తం "సుచ్ఛన్న"న్తి. **వివట**న్తి అచ్ఛన్నం. నాతివస్సనభావం విత్థారేన్తో ఆహ "మూలాపత్తిఞ్హీ"తిఆది. వివరన్తో భిక్ఖు నాపజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **సుద్ధస్సే**తి సుద్ధకోట్ఠాసే. "తస్మా"తి చ "తేనా"తి చ యేభుయ్యేన అత్థతో ఏకం, తస్మా వుత్తం "తేన కారణేనా"తి. **ఏవఞ్చేతం వివట**న్తి ఏవం ఏతం ఛన్నం చే వివటన్తి యోజనా.

పరిపాతియమానానన్తి అభిభూయమానానం. "రుక్ఖాదిగహనం అరఞ్ఞ"న్తి ఇమినా **పవన**న్తి పదస్స అరఞ్ఞపరియాయతం దస్సేతి. గతిసద్దస్స భవభేదాదిఅత్థం పటిక్ఖిపిత్వా పటిస్సరణత్థే హోతీతి దస్సేన్తో ఆహ "పటిస్సరణం హోతీ"తి. **త**న్తి పవనం. **తే**తి మిగా. **"అస్ససన్తీ"**తి పదేన "పస్ససన్తీ"తి అత్థోపి గహేతబ్బో అవినాభావతో, ఆనాపానం కరోన్తీతి అత్థో. **ఆకాసో**తి అజటాకాసో. **పక్ఖీన**న్తి విహఙ్గమానం. "సబ్బేసం సఙ్ఖతధమ్మాన"న్తి ఇమినా **ధమ్మాన**న్తి ఏత్థ సఙ్ఖతధమ్మోయేవ గహేతబ్బోతి దస్సేతి. "వినాసోవా"తి ఇమినా **విభవ**సద్దో వినాసవాచకోతి దస్సేతి. **తేస**న్తి సబ్బేసమ్పి సఙ్ఖతధమ్మానం. **గతీ**తి పతిట్ఠా. కస్మా విభవో ధమ్మానం గతి హోతీతి ఆహ "న హీ"తిఆది. **హీ**తి యస్మా. **తే**తి సబ్బేపి సఙ్ఖతధమ్మా. **వినాస**న్తి విభవం. **సుచిరమ్పీ**తి అసీతివస్సాదికాలమ్పి. **నిబ్బానం అరహతో గతీ**తి సంవణ్ణేతబ్బపదం. "ఖీణాసవస్సా"తి ఇమినా **అరహతో**తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. "అనుపాదిసేసనిబ్బానధాతూ"తి ఇమినా **"నిబ్బాన"**న్తి పదస్స ఇధ అధిప్పేతనిబ్బానం దస్సేతి. గాథాయ తే తే అత్థా సంగహేత్వా గణియన్తి ఏత్థాతి **గాథాసఙ్గణికం.**

ఇతి పఠమగాథాసఙ్గణికవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

అధికరణభేదం

ఉక్కోటనభేదాదివణ్ణనా

౩౪౦. అధికరణభేదే ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. దస్సేతుం ఆహాతి సమ్బన్ధో. **ద్వే సమథేతి** ఏత్థ ద్విన్నం సమథానం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ “సమ్ముఖావినయఞ్చ యేభుయ్యసికఞ్చా”తి. “పటిసేధేతీ”తి ఇమినా **ఉక్కోటేతీతి** ఏత్థ కుటధాతుయా ఛేదనత్థం అత్థతో దస్సేతి. ఛేదనం నామ అత్థతో సమథపటిసేధనన్తి అత్థో.

౩౪౧. ద్వాదససు ఉక్కోటేసూతి నిద్ధారణే భుమ్మం. **అకతం కమ్మన్తిఆదయోతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన “దుక్కటం కమ్మం, పున కాతబ్బం కమ్మ”న్తి ద్వే ఉక్కోటా సఙ్గహేతబ్బా. **అనిహతం కమ్మన్తిఆదయోతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన “దున్నిహతం, పున నిహనితబ్బ”న్తి ద్వే ఉక్కోటా సఙ్గహేతబ్బా. **అవినిచ్ఛితన్తిఆదయోతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన “దువినిచ్ఛితం, పున వినిచ్ఛితబ్బ”న్తి ద్వే ఉక్కోటా సఙ్గహేతబ్బా. **అవూపసన్తన్తిఆదయోతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన “దువూపసన్తం, పున వూపసమేతబ్బ”న్తి ద్వే ఉక్కోటా సఙ్గహేతబ్బా. **అపిచాతి** సామఞ్ఞతో పన.

తత్థ జాతకన్తి ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేన్తో ఆహ “యస్మింవిహారే”తి. యస్మింవిహారే ఉప్పన్నం హోతీతి సమ్బన్ధో. అఞ్ఞమఞ్ఞస్స అత్తేసు, అత్తానం వా పటిపక్ఖం అత్థయన్తి ఇచ్ఛన్తీతి **అత్తపచ్చత్థికా. పాళిముత్తకవినిచ్ఛయేనేవాతి** పాళియం ఆగతేహి సమథేహి ముత్తకేన ధమ్మదేసనామత్తవినిచ్ఛయేనేవ. **ఇదన్తి** అధికరణం. **యేనాపి వినిచ్ఛయేనాతి** పాళిముత్తకేన యేనాపి వినిచ్ఛయేన.

అఞ్ఞోతి నేవాసికేహి అఞ్ఞో వినయధరో పుచ్ఛతీతి సమ్బన్ధో. **తేహి చాతి** నేవాసికేహి చ.

ఏతస్సాతి వినయధరస్స. **అయన్తి** వినయధరో. **తత్థాతి** తం గామం. **అఞ్ఞమఞ్ఞం వా సఞ్ఞాపేన్తీతి** అత్తపచ్చత్థికా అఞ్ఞమఞ్ఞం వా సఞ్ఞాపేన్తి. **తే భిక్ఖూతి** తే అత్తపచ్చత్థికా భిక్ఖూ. **నిజ్ఝాపేన్తీతి** సఞ్ఞాపేన్తి. **ఉక్కోటేతి యోతి** యో ఉక్కోటేతి. **ఏతేతి** అత్తపచ్చత్థికే భిక్ఖూ, దిస్వాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** గామం. **తత్థేవాతి** అన్తరామగ్గే ఏవ.

తత్థేవాతి గామమేవ. **తత్థేవాతి** తస్మింయేవ ఠానే. **తత్థ గతన్తి** తం గామం గతం.

“ఏసేవ నయో”తి ఇమినా పాచిత్తియమేవ అతిదిసతి.

సఙ్ఘేన…పే.… అధికరణే వదన్తోపీతి సమ్బన్ధో. యం పనేతం ఆపత్తివుట్ఠానం నామ హోతీతి యోజనా. **ఏతన్తి** ఆపత్తివుట్ఠానం. **వదన్తోపీతి పిసద్దో** న కేవలం తిణవత్థారకం ఉక్కోటేన్తోయేవ ఉక్కోటేతి నామ, అథ ఖో వదన్తోపీతి దస్సేతి.

ఛన్దాగతిం గచ్ఛన్తోతిఆదీసు అగతిగమనాకారం దస్సేన్తో ఆహ “వినయధరో హుత్వా”తిఆది. అత్థాయ ఉక్కోటేన్తోతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** అనత్థం చరన్తస్స. మన్దో పన ఉక్కోటేతి నామాతి సమ్బన్ధో. ఏకో బలవనిస్సితో చ హోతీతి సమ్బన్ధో. **గహనమిచ్ఛాదిట్ఠిన్తి** గహనసదిసం మిచ్ఛాదిట్ఠిం పవనసదిసం మిచ్ఛాదిట్ఠిన్తి అత్థో. **బలవన్తే చాతి** ఏత్థ **చసద్దో** సబ్బకమ్మేసు

యోజేతబ్బో. **నిస్సితత్తాతి** ఏకస్స నిస్సితత్తా. **బలవనిస్సితో చాతి** ఏత్థాపి చ సద్దో సబ్బకత్తూసు యోజేతబ్బో. **తస్సాతి** విసమాదినిస్సితస్స.

సోతి సామణేరో. **మజ్ఝభూతాత్థాతి** మజ్ఝా హుత్వా భూతా, మజ్ఝం వా పత్తా అత్థ భవథాతి అత్థో. **తేతి** పరాజయభిక్ఖూ. **తస్సాతి** సామణేరస్స. **సోతి** సామణేరో. **తేతి** పరాజయభిక్ఖూ. **తన్తి** సామణేరం. **సోతి** దహరో. **తతోతి** సన్నిపాతకారణా. **హియ్యోతి** అనన్తరాతీతాహే. **ఇతీతి** ఏవం వదేతి. **సోతి** దహరో. ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి యోజనా. **గచ్ఛాతి** గచ్ఛాహి. **ఇతీతి** ఏవం వత్తబ్బోతి యోజనా.

సఙ్ఘేన సద్ధిం అధికరణం వినిచ్ఛినిత్వా పరివేణగతం ఏకం భిక్ఖున్తి యోజనా. **కిస్సాతి** కేన కారణేన. ఏవం ఇమినాకారేన వినిచ్ఛితబ్బం ననూతి యోజనా. **సోతి** వినిచ్ఛయకారకో భిక్ఖు. ఛన్దదాయకో సువిఞ్ఞేయ్యోయేవ.

అధికరణనిదానాదివణ్ణనా

౩౪౨. కింనిదానన్తిఆదీసు ఛసు పదేసు సమాసభావం దస్సేన్తో ఆహ "కింనిదానమస్సా"తిఆది. **అస్సాతి** వివాదాధికరణస్స. "కింనిదాన"న్తి పదానం సతిపి సమాసభావే బ్యఞ్జనన్తపకతికత్తా "కి"న్తి నిగ్గహీతన్తభావేన ఉచ్చారణం కాతబ్బం. **సబ్బానేతానీతి** సబ్బాని నిదానన్తిఆదీని ఏతాని పదాని. **వేవచనానీతి** ఏకస్మింయేవ "కారణ"న్తి అత్థే వివిధాని వచనాని **వివచనాని,** తానియేవ **వేవచనాని.** అథ వా వివిధం వచనమేతస్సత్థస్సాతి వివచనం, కారణసఙ్ఖాతో అత్థో, అభిధేయ్యఅభిధానభావేన సమ్బన్ధత్తా వివచనస్స ఏతాని **వేవచనాని,** పదాని.

"అట్ఠారసభేదకరవత్థుసఙ్ఖాతో"తి ఇమినా వివాదసరూపం దస్సేతి. **వివాదన్తి** అట్ఠారసభేదకరవత్థుసఙ్ఖాతం వివాదం. **ఏతన్తి** "వివాదనిదాన"న్తి ఏతం వచనం. **అస్సాతి** అనువాదాధికరణస్స. **ఇదమ్పీతి** "అనువాదనిదాన"న్తి వచనమ్పి. **అస్సాతి** ఆపత్తాధికరణస్స. **ఏతన్తి** "ఆపత్తినిదాన"న్తి వచనం. కిచ్చమేవ బ్యఞ్జనవడ్ఢనవసేన **కిచ్చయన్తి** వుత్తం. **అస్సాతి** కిచ్చాధికరణస్స. సమనుభాసనాదీనం ఉప్పజ్జనకకిచ్చానన్తి సమ్బన్ధో. **ఏతన్తి** "కిచ్చయనిదాన"న్తి వచనం. **ఏకపదయోజనాతి** ఏకేన "**నిదాన**"న్తి పదేన యోజనా. **సబ్బపదానీతి** సబ్బాని సముదయాదీని పదాని.

నవన్నన్తి జాతివసేన ఛన్నం హేతూనం నవసు అన్తోగధత్తా తికవసేనేతం వుత్తం. **బ్యఞ్జనమత్తన్తి** హేతుపచ్చయవసేన బ్యఞ్జనమేవ. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **ఏత్థాతి** తతియపుచ్ఛావిస్సజ్జనే.

౩౪౩. ద్వాదస మూలానీతి ఏత్థ ద్వాదసన్నం మూలానం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "కోధఉపనాహయుగళకాదీనీ"తిఆది . ఏత్థ (విభ॰ ౮౩౩, ౯౪౪) ఆదిసద్దేన మక్ఖపళాసయుగళ ఇస్సామచ్ఛరియయుగళ మాయాసాఠేయ్యయుగళ పాపిచ్ఛమిచ్ఛాదిట్ఠియుగళ సన్దిట్ఠిపరామాసిఆధానగ్గాహిదుప్పటినిస్సగ్గియుగళవసేన పఞ్చ యుగళాని సఙ్గణ్హాతి. **అజ్ఝత్తసన్తానప్పవత్తానీతి** నియకజ్ఝత్తసన్తానే పవత్తాని.

అట్ఠారసభేదకరవత్థూనం సముట్ఠానభావం నిబ్బచనేన పకాసేన్తో ఆహ "తం హీ"తిఆది. **తన్తి** అనువాదాధికరణం, సముట్ఠాతీతి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ "ఏతేసూ"తి ఇమినా అధికరణభావం దస్సేతి. "ఏతేహీ"తి ఇమినా కరణభావం దస్సేతి.

తేనాతి కారణేన. **అస్సా**తి వివాదాధికరణస్స. **ఏతానీ**తి అట్ఠారసభేదకరవత్థూని. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసం అధికరణానం సబ్బేసు సముట్ఠానేసు.

౩౪౪. ఏకేన అధికరణేన కిచ్చాధికరణేనాతి ఇదం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఏతానీ**తి అధికరణాని. **ఏకంసతో**తి ఏకంసేన, ఏకకోట్ఠాసేనాతి అత్థో. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా.

సావసేసాపత్తి సమ్మతి వియ అనవసేసాపత్తి న సమ్మతీతి యోజనా. కస్మా న సమ్మతీతి ఆహ "న హీ"తిఆది. **హీ**తి యస్మా. **సా**తి అనవసేసా ఆపత్తి. **తతో**తి అనవసేసాపత్తితో. ఏత్థ చ "న సక్కా దేసేతు"న్తి ఇమినా దేసనాగామినియా అభావం దీపేతి. "న సక్కా...పే.... పతిట్ఠాతు"న్తి ఇమినా వుట్ఠానగామినియా అభావం దీపేతి.

౩౪౯. **తతో**తి నయతో. **యత్థ సతివినయో**తిఆదికా ఛ యమకపుచ్ఛాతి సమ్బన్ధో. **తాస**న్తి పుచ్ఛానం. **పకాసితో**తి పాకటో.

౩౫౧. **ద్విన్నమ్పి సమథాన**న్తి సమ్ముఖావినయసతివినయవసేన ద్విన్నమ్పి సమథానం. **యస్మా**తి యేన కారణేన న సక్కాతి సమ్బన్ధో. పత్తవట్టీనం నానాకరణన్తి సమ్బన్ధో. **తేస**న్తి సమ్ముఖావినయసతివినయానం నానాకరణన్తి సమ్బన్ధో. అయం పనేత్థ యోజనా – యస్మా కదలిక్ఖన్ధే పత్తవట్టీనం నానాకరణం వినిబ్భుజిత్వా దస్సేతుం న సక్కా వియ తేసం నానాకరణం వినిబ్భుజిత్వా దస్సేతుం న సక్కాతి. **తేనా**తి కారణేన. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు విస్సజ్జనేసు.

సత్తసమథనిదానవణ్ణనా

౩౫౨. **అస్సా**తి సమ్ముఖావినయస్స. **తత్థా**తి "నిదాననిదానో"తి పాఠే. **ఇద**న్తి సమ్ముఖాచతుక్కం. **లద్ధుపవాదో**తి లద్ధో పరేసం ఉపవాదో యేనాతి లద్ధుపవాదో, ఖీణాసవో. **యస్స చా**తి యస్స చ సన్తికేతి సమ్బన్ధో. **ఉభిన్న**న్తి దేసకపటిగ్గాహకానం ద్విన్నం.

౩౫౩. నను పుచ్ఛాయం "సత్తన్నం సమథాన"న్తి వుత్తం, కస్మా పన విస్సజ్జనాయం సమ్ముఖావినయస్స సముట్ఠానం న వుత్తన్తి ఆహ "కిఞ్చాపీ"తిఆది. తత్థ కిఞ్చాపి వుత్తన్తి యోజనా. ఏత్థ **కిఞ్చాపి**సద్దో సమ్భావనత్థో, **పన**సద్దో గరహత్థో. తథా వుత్తమ్పీతి యోజనా. **కమ్మసఙ్గహాభావేనా**తి కమ్మే సఙ్గహస్స అభావేన. **తత్థా**తి తస్మిం "కమ్మస్స కిరియా"తిఆదిపాఠే. కమ్మం కరీయతి ఇమాయాతి కిరియా, ఞత్తి. తేన వుత్తం "కమ్మస్స కిరియాతి ఞత్తి వేదితబ్బా"తి. కరియతే ఠపియతే **కరణం**. సయం ఉపగమియతే **ఉపగమనం**. అజ్ఝేసనేన పరం ఉపగమాపియతే **అజ్ఝుపగమనం**. అధివాసియతే **అధివాసనా**. అప్పటిక్కోసియతే **అపటిక్కోసనా**. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "కరణన్తి తస్సాయేవా"తిఆది. **ఏత**న్తి కమ్మం. **మే**తి మయ్హం. ఖముధాతుపయోగే సమ్పదానత్థే సమ్పదానవచనం. అథ వా మేతి మయా. కత్వత్థే కరణవచనం, సామివచనం వా. **ఖమతీ**తి కత్తురూపసదిసం కమ్మరూపం. రూపఞ్హి కత్తురూపసదిసం కమ్మరూపం "ఖమతి సఙ్ఘస్సా"తిఆదీసు (మహావ. ౧౨౭) వియ. కమ్మరూపసదిసం కత్తురూపం "ఉపాసకో సీలం సమాదియతీ"తిఆదీసు (పట్ఠా. ౧.౧.౪౨౩) వియ. ఏత్థ కమ్మత్థే పవత్తో యపచ్చయో లోపోతి దట్ఠబ్బం.

సత్తసమథనానాత్థాదివణ్ణనా

౩౩౪. మాతాపుత్తాదీనం అయం వివాదోతి యోజనా. “విరుద్ధవాదత్తా”తి ఇమినా వదనం వాదో, విరుద్ధో వాదో **వివాదో**తి నిబ్బచనం దస్సేతి. **అధికరణీయతాయా**తి వూపసమితతాయ. ఇమినా అధికరియతి సమథేహి వూపసమియతీతి **అధికరణ**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు అధికరణభేదేసు.

ఇతి అధికరణభేదవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

దుతియగాథాసఙ్గణికం

చోదనాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౩౫. దుతియగాథాసఙ్గణియం చోదనా నామ కిం దస్సేత్వా చోదనాతి ఆహ “వత్థుఞ్చ ఆపత్తిఞ్చ దస్సేత్వా చోదనా”తి. దోసం సరాపేతీతి **దోససారణా. సఙ్ఘసన్నిపాతో**తి సఙ్ఘస్స సన్నిపతనం. ఇమినా **సఙ్ఘో**తి ఏత్థ ఉత్తరపదలోపం దస్సేతి. **మతికమ్మ**న్తి ఏత్థ మతిసద్దో ఇచ్ఛత్థోతి ఆహ “వుచ్చతి మన్తగ్గహణ”న్తి. **త**న్తి మతికమ్మం.

“తేన చుదితకపుగ్గలేనా”తి పదం “సారణత్థాయా”తి పదే కారితకమ్మం. **తస్స పుగ్గలస్సా**తి తస్స చుదితకస్స పుగ్గలస్స, ఇమినా “నిగ్గహత్థాయా”తి పదస్స కమ్మం దస్సేతి. **తత్థా**తి తస్మిం అధికరణవినిచ్ఛయట్ఠానే. **పరిగ్గహణత్థాయా**తి పరి వీమంసిత్వా గహణత్థాయ. **ధమ్మా-ధమ్మ**న్తి భూతాభూతం. “వినిచ్ఛయసన్నిట్ఠాపనత్థ”న్తి ఇమినా పాళియం పాఠసేసం దస్సేతి.

మా ఖో పటిఘన్తి ఏత్థ **పటిఘ**సద్దో కోపపరియాయోతి ఆహ “కోపం మా జనయీ”తి. “చుదితకే వా చోదకే వా”తి ఇమినా “సఙ్ఘే”తి ఆధారం పటిక్ఖిపతి. **సచే అనువిజ్జకో తువ**న్తి ఏత్థ **అనువిజ్జక**సద్దో వినయధరపరియాయోతి ఆహ “వినయధరో”తి. వినయధరో హి యస్మా చోదకచుదితకానం వచనం అనుమినిత్వా వత్థుఆపత్తాదివసేన విదతి, తస్మా **అనువిజ్జకో**తి వుచ్చతి.

విరుద్ధం గాహం సంవత్తేతీతి **విగ్గాహికం.** “న త్వ”న్తిఆదినా ణికపచ్చయస్స సరూపం దస్సేతి. **యాయా**తి కథాయ. సుత్తాదీనం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ “**సుత్తం నామా**”తిఆది.

అనుయుఞ్జనవత్తన్తి అనుయుఞ్జనస్స, అనుయుఞ్జనే వా వత్తం. కుసలేన బుద్ధిమతాతి ఏత్థ **కుసల**సద్దో ఛేకపరియాయో, **బుద్ధిమన్తు**సద్దో పణ్డితపరియాయోతి ఆహ “ఛేకేన పణ్డితేనా”తి. “ఞాణపారమిప్పత్తేనా”తి ఇమినా **బుద్ధిమతా**తి ఏత్థ న కేవలం ఞాణసామఞ్ఞం, అథ ఖో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణన్తి దస్సేతి. **అయ**న్తి ఏసో యథావుత్తో అత్థో. **అయం పనా**తి ఏసో వక్ఖమానో పన. **ఏత్థా**తి ఇమాసు గాథాసు. సచే త్వం అనువిజ్జకో హోసీతి యోజనా. యం పన అనుయోగవత్తం కతం సుపఞ్ఞత్తం సబ్బసిక్ఖాపదానం అనులోమన్తి యోజనా. **త**న్తి అనుయోగవత్తం. **ఇతీ**తి అయం సాధిప్పాయసఙ్ఖేపవణ్ణనా. **అత్తనో**తి అనువిజ్జకస్స. **సమ్పరాయే**తి పరలోకే. **యో**తి అనువిజ్జకో. **త**న్తి అనుయోగవత్తం . **గతి**న్తి సుగతిం. **హిత**న్తి చోదకచుదితకానం హితం. **గవేసన్తో**తి ఞాణేన ఏసన్తో. ఇమినా హితం ఏసన్తోతి **హితేసీ**తి వచనత్థం దస్సేతి. **మేత్తఞ్చా**తి అప్పనాపత్తం మేత్తఞ్చ. **మేత్తాపుబ్బభాగఞ్చా**తి అప్పనామేత్తాయ పుబ్బభాగే పవత్తం పరికమ్మఉపచారమేత్తఞ్చ. తవ భారే సఙ్ఘేన కతే ఏవాతి యోజనా.

యోతి అనువిజ్జకో. **ఏతేసన్తి** చోదకచుదితకానం. “భాసిత”న్తి ఇమినా **వోహారసద్దో** భాసితపరియాయోతి దస్సేతి. **తన్తి** సహసా వోహారం.

అనుసన్ధితన్తి ఏత్థ వినిచ్ఛయానుసన్ధిం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “కథానుసన్ధి వుచ్చతీ”తి. కథాయ అనురూపం సన్దహనం **కథానుసన్ధి. పటిఞ్ఞానుసన్ధితేనాతి** ఏత్థ పటిఞ్ఞాసద్దఅనుసన్ధిసద్దానం తుల్యాధికరణతో అఞ్ఞం భిన్నాధికరణం దస్సేన్తో ఆహ **“అథవా”**తిఆది. లజ్జిం పుగ్గలన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** గాథాయం. **వత్తానుసన్ధినాతి** ఆచారసఙ్ఖాతేన వత్తేన అనుసన్ధినా అస్స అలజ్జిస్స వత్తేన సద్ధిం యా పటిఞ్ఞా సన్ధియతీతి యోజనా.

జానన్తో ఆపజ్జతీతి జానన్తో హుత్వా ఆపజ్జతి. ఇమినా **సఞ్చిచ్చాతి** పదస్స సఞ్చేతేత్వాతి అత్థం దస్సేతి. వీతిక్కమచేతనాయ సద్ధిం చేతేత్వాతి అత్థో. “న దేసేతి న వుట్ఠాతీ”తి ఇమినా **పరిగూహతీతి** ఏత్థ పరిగూహనం నామ అత్థతో న దేసనం న వుట్ఠానన్తి దస్సేతి.

యన్తి “సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తి వచనం. **తుమ్హేహీతి** పరిహారకారకేహి. **సచ్చన్తి** తథం అవితథం. **అహమ్పీతి** చోదకోపి. **పిసద్దేన** పరిహారకం సమ్పిణ్డేతి. **నన్తి** “సఞ్చిచ్చా”తిఆదివచనం. **తన్తి** తువం, త్వం వా.

పుబ్బాపరన్తి ఏత్థ పుబ్బే కథేతబ్బం **పుబ్బం,** అపరమ్హి కథేతబ్బం **అపరం,** పుబ్బఞ్చ అపరఞ్చ పుబ్బాపరన్తి దస్సేన్తో ఆహ “పురే”తిఆది. “తస్మిం పుబ్బాపరే”తి ఇమినా పాళియం **పుబ్బపరస్సాతి** ఏత్థ భుమ్మత్థే సామివచనన్తి దస్సేతి.

ద్వీహీతి పారాజికసఙ్ఘాదిసేసవసేన ద్వీహి. **పఞ్చహీతి** థుల్లచ్చయాదివసేన పఞ్చహి. **మిచ్ఛాదిట్ఠియాతి** “నత్థి దిన్న”న్తిఆదినా (ధ॰ స॰ ౧౨౨౧) దసవత్థుకాయ మిచ్ఛాదిట్ఠియా. **అన్తగ్గాహికదిట్ఠియాతి** “సస్సతో లోకో”తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౧.౩౧; మ॰ ని॰ ౧.౨౬౯) దసవత్థుకాయ అన్తగ్గాహికదిట్ఠియా. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు దుతియగాథాసఙ్గణికేసు.

ఇతి దుతియగాథాసఙ్గణికవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

చోదనాకణ్డం

అనువిజ్జకకిచ్చవణ్ణనా

౩౬౦-౧. ఇదాని ఆరద్ధన్తి సమ్బన్ధో. ఏకో భిక్ఖు ఏకేన మాతుగామేనాతి యోజనా. **సోతి** పస్సన్తో భిక్ఖు. **తన్తి** నిక్ఖమన్తం పవిసన్తం వా భిక్ఖుం. **ఇతరోతి** చుదితకో. **తస్సాతి** చోదకస్స. **న ఉపేతీతి** న ఉపగచ్ఛతి. **న పటిజానాతీతి** న పటిస్సవం కరోతి. **ఏత్థాతి** మాతుగామేన నిక్ఖమన్తపవిసన్తట్ఠానే. **యన్తి** కమ్మం. **తేనాతి** చోదకేన. **తస్సాతి** చోదకస్స వచనేనాతి సమ్బన్ధో. **ఇతరోతి** చుదితకో. **అసుద్ధపరిసఙ్కితోతి** అసుద్ధాయ అట్ఠానే ఉప్పన్నాయ పరిసఙ్కాయ పరిసఙ్కితో. తదత్థం దస్సేతి “అమూలకపరిసఙ్కితో”తి ఇమినా. **తస్స పుగ్గలస్సాతి** చుదితకస్స పటిఞ్ఞాయాతి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు అనువిజ్జకకిచ్చేసు.

ఇతి అనువిజ్జకకిచ్చవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

చోదకపుచ్ఛావిస్సజ్జనా

३८३-३. సచ్చే చ అకుప్పే చాతి పధానం సమ్బన్ధట్ఠానం దస్సేన్తో ఆహ "పతిట్ఠాతబ్బ"న్తి. "య"న్తిఆదినా సచ్చే పతిట్ఠాతబ్బభావం దస్సేతి. **యన్తి** కమ్మం. "న చా"తిఆదినా అకుప్పే పతిట్ఠాతబ్బభావం దస్సేతి. **ఓతిణ్ణఞ్చాతి** వినిచ్ఛయం ఓతిణ్ణఞ్చ. "వచన"న్తి ఇమినా ఓతిణ్ణానోతిణ్ణసరూపం దస్సేతి. **తత్రాతి** పురిమవచనాపేక్ఖం. "ఓతిణ్ణానోతిణ్ణం జానితబ్బ"న్తి వచనేతి హి అత్థో. **చోదకస్స పమాణన్తి** "ధమ్మో"తి వా "అధమ్మో"తి వా "బాలో"తి వా "పణ్డితో"తి వా చోదకస్స పమాణం. **చుదితకస్స పమాణన్తి** ధమ్మచుదితకో ను ఖో, నోతి చుదితకస్స పమాణం. **అనువిజ్జకస్స పమాణన్తి** సక్కా ను ఖో వినిచ్ఛితుం, నోతి అనువిజ్జకస్స పమాణం. అనువిజ్జకో వత్తబ్బోతి సమ్బన్ధో. **యేన ధమ్మేనాతిఆదీసు** ధమ్మాదీనం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "ధమ్మోతి భూతం వత్థూ"తిఆది. ఏతేన ధమ్మేన చ ఏతేన వినయేన చ ఏతేన సత్థుసాసనేన చాతి యోజనా. తస్మా అనువిజ్జకేన వూపసమేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** అనువిజ్జకస్స పటిపజ్జితబ్బట్ఠానే.

అవఞ్ఞన్తి అవజాననం. **ఇమేతి** థేరా. "ఖతత్తా"తి ఇమినా అత్తనావ అత్తా ఖఞ్ఞతీతి **ఖతోతి** వచనత్థం దస్సేతి. ఉపహనియన్తీతి **ఉపహతాని,** ఉపహతాని ఇన్ద్రియాని అనేనాతి **ఉపహతిన్ద్రియో**. "పఞ్ఞాయ అభావతో"తి ఇమినా **దుమ్మేధోతి** ఏత్థ దుసద్దో అభావత్థో, మేధాసద్దో పఞ్ఞాపరియాయోతి దస్సేతి. నత్థి మేధా ఏతస్సాతి **దుమ్మేధోతి** నిబ్బచనం కాతబ్బం. ఖతో…పే॰… దుమ్మేధో సో అనువిజ్జకో ఉపగచ్ఛతీతి యోజనా. **తస్మాతి** యస్మా ఉపగచ్ఛతి, తస్మా వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** పాఠస్స, గాథాయ వా. విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ "చుదితకచోదకేసు హీ"తిఆది. **ఉభోపేతేతి** ఉభోపి ఏతే ఆమిసపుగ్గలనిస్సయే. **ధమ్మోతి** సాసనధమ్మో. **ఇతీతి** అయమత్థో.

ఉపకణ్ణకం జప్పతీతి ఏత్థ కణ్ణస్స సమీపం ఉపకణ్ణం, తదేవ ఉపకణ్ణకన్తి దస్సేన్తో ఆహ "ఏవం కథేహీ"తిఆది. "కణ్ణమూలే"తి ఇమినా ఉపకణ్ణకన్తి ఏత్థ ఉపసద్దస్స సమీపత్థం దస్సేతి. **మన్తేతీతి** కథేతి. ఇమినా జప్పధాతుయా కథనత్థం దస్సేతి. **జిమ్హం పేక్ఖతీతి** ఏత్థ జిమ్హసద్దో కుటిలవాచకో, కుటిలం నామ అత్థతో ఇధ దోసోతి ఆహ "దోసమేవా"తి.

కథానుసన్ధీతి చుదితకఅనువిజ్జకానం కథాయ అనుసన్ధి. **వినిచ్ఛయానుసన్ధీతి** అనువిజ్జకేన కతస్స ఆపత్తానాపత్తివినిచ్ఛయస్స అనుసన్ధి. **సబ్బత్థాతి** చోదనాకణ్డే.

ఇతి చోదనాకణ్డవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

చూళసఙ్గామం

అనువిజ్జకస్స పటిపత్తివణ్ణనా

३८३. చూళసఙ్గామే సమాగమనం **సఙ్గామో,** సమాగమేన్తి సన్నిపతన్తి ఏత్థాతి వా **సఙ్గామోతి** వచనత్థం దస్సేన్తో ఆహ "సఙ్గామో వుచ్చతి…పే॰… సఙ్ఘసన్నిపాతో"తి. సన్నిపతనం **సన్నిపాతో,** సన్నిపతన్తి ఏత్థ దేసేతి వా సన్నిపాతో, సఙ్ఘస్స సన్నిపాతో **సఙ్ఘసన్నిపాతో**. సఙ్గామ యుద్ధేతి ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౫ మకారన్తధాతు) వుత్తం. తత్థ యుద్ధం నామ అత్థతో అధికరణవినిచ్ఛయోతి గహేతబ్బం. తదత్థం విత్థారేన్తో ఆహ "తత్ర హీ"తిఆది. తత్థ **తత్రాతి** తస్మిం సఙ్గామే, సమోసరన్తీతి సమ్బన్ధో. **అత్తపచ్చత్థికాతి** అత్తనో పటిపక్ఖం అత్థయన్తి. **ఉద్ధమ్మన్తి** ధమ్మతో వియోగం. దీపేన్తా

హుత్వాతి యోజనా. కే వియాతి ఆహ "వజ్జిపుత్తకా వియా"తి. సో భిక్ఖు పవత్తేతీతి సమ్బన్ధో. **లద్ధిన్తి** ఉద్ధమ్మాదివాదం. **తత్థాతి** సఙ్ఘమే. **అవచరతీతి** ఓగాహేత్వా చారేతి పవత్తేతి. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అజ్ఝోగాహేత్వా వినిచ్ఛయం పవత్తేతీ"తి. ఏత్థ "అజ్ఝోగాహేత్వా"తి ఇమినా **అవ**త్యూపసగ్గస్స ఓగాహత్థం దస్సేతి. "వినిచ్ఛయం పవత్తేతీ"తి ఇమినా చరధాతుస్స కారితన్తోగధత్తా సహకారితకమ్మేన పవత్తనత్థం దస్సేతి. ఇమినా సఙ్ఘమే అవచరతీతి **సఙ్ఘావచరోతి** నిబ్బచనం దస్సేతి. కో వియాతి ఆహ "యసత్థేరో వియా"తి. **మానద్ధజన్తి** కేతుకమ్యతాపచ్చుపట్ఠానమానసఙ్ఖాతం ధజం. **రజోహరణసమేనాతి** ఏత్థ రజం హరతి అపనేతి అనేనాతి **రజోహరణం,** పాదపుఞ్ఛనం, తేన సమేనాతి దస్సేన్తో ఆహ "పాదపుఞ్ఛనసమేనా"తి. పాదం పుఞ్ఛతి సోధేతి అనేనాతి **పాదపుఞ్ఛనం,** తేన సమో **పాదపుఞ్ఛనసమో,** తేన. సమాకారం దస్సేన్తో ఆహ "యథా"తిఆది. రజోహరణస్స నేవ రాగో హోతీతి సమ్బన్ధో. **యథాపతిరూపన్తి** పతిరూపస్స అనులోమం, పతిరూపానతిక్కన్తన్తి అత్థో. అకథేన్తేన నిసీదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **సామం వా ధమ్మోతి** ఏత్థ ధమ్మో నామ కోతి ఆహ "కప్పియాకప్పియనిస్సితా వా"తిఆది. రూపారూపపరిచ్ఛేదో చ సమథాచారో చ విపస్సనాచారో చ ఠానవత్తఞ్చ నిసజ్జవత్తఞ్చ, ఆదిసద్దేన చఙ్కమవత్తాదీని సఙ్గణ్హాతి. చుద్దసమహావత్తాదీనం "కప్పియాకప్పియనిస్సితా"తి పదేన గహితత్తా వత్తసద్దేన ఠానవత్తాదీని ఏవ గహేతబ్బాని, ఆదిసద్దేన చఙ్కమవత్తాదీని గహేతబ్బాని. **పరో వా అజ్ఝేసితబ్బోతి** యోవా సో వా కోచి అజ్ఝేసితబ్బోతి ఆహ "యో"తిఆది. ఇమినా న యో వా సో వా కోచి అజ్ఝేసితబ్బో, సమత్థోయేవ పన అజ్ఝేసితబ్బోతి వా దస్సేతి. "ఆవుసో"తిఆదినా వత్తబ్బాకారం దస్సేతి. **అరియో వా తుణ్హీభావోతి** ఏత్థ న కేవలం కథేతుం అసమత్థవసేన తుణ్హీభావో, కమ్మట్ఠానమనసికారవసేన పనాతి ఆహ "కమ్మట్ఠానమనసికారవసేన తుణ్హీభావో"తి. అరియానం ఏసో **అరియో,** తుణ్హీభావో. "నావజానితబ్బో"తి ఇమినా **నాతిమఞ్ఞితబ్బోతి** పదస్స అతిక్కమ్మ న మఞ్ఞితబ్బోతి దస్సేతి.

ఉపజ్ఝాయోతి చోదకచుదితకానం ఉపజ్ఝాయో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు "న ఆచరియో పుచ్ఛితబ్బో"తిఆదిపదేసు. కులమేవ జాతినామగోత్తవసేన అయన్తి అపదిసియతీతి **కులపదేసో. అత్రస్సాతి** ఏత్థ అత్ర అస్సాతి పదచ్ఛేదం కత్వా అత్రసద్దో పుగ్గలవిసయో, అస్ససద్దో ఆఖ్యాతికోతి ఆహ "అత్ర పుగ్గలే"తిఆది. తత్థ "భవేయ్యా"తి ఇమినా అస్ససద్దస్స సబ్బనామత్తఞ్చ "భవతీ"తి వత్తమానికభావఞ్చ పటిక్ఖిపతి. **పరిసానువిధాయకేనాతి** పరిసాయ అనుమతం కరోన్తేన. ఇమినా **నో పరిసకప్పికేనాతి** ఏత్థ **కప్ప**సద్దో విరుత్థోతి దస్సేతి. **యన్తి** వచనం. **న హత్థముద్దాతి** ముదన్తి ఏతాయాతి **ముద్దా,** సక్ఖరమఙ్గులియం హత్థస్స ముద్దా అవయవిఅవయవవసేన సమ్బన్ధత్తాతి **హత్థముద్దా**. తస్సా వికారో "హత్థముద్దా"తి గహేతబ్బోతి ఆహ "హత్థవికారో"తి.

"అత్థం అనువిధియన్తేనా"తి ఏత్థ **అత్థన్తి** వినిచ్ఛయత్థం. **అనువిధియన్తేనాతి** సల్లక్ఖేన్తేన. ఇతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "వినిచ్ఛయపటివేధమేవ సల్లక్ఖేన్తేనా"తి. **సన్నిపాతమణ్డలేతి** సన్నిపాతాయ పరిసాయ సమూహే, సన్నిపాతమణ్డలస్స మజ్ఝేతి అత్థో. **న వీతిహాతబ్బన్తి** ఏత్థ వీతిహరణం నామ అత్థతో హాపనన్తి ఆహ "న వినిచ్ఛయో హాపేతబ్బో"తి. **దురుత్తవాచన్తి** చోదకచుదితకానం దురుత్తవాచం. **హితపరిసకినాతి** ఏత్థ హితం పరి ఏసతీతి హితపరిసకో, కరుణా చ కరుణాపుబ్బభాగో చ, సో ఏతస్సత్థీతి **హితపరిసకీ,** పుగ్గలో, తేన హితపరిసకినా. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ "హితేసినా హితగవేసినా"తి . **కరుణాతి** అప్పనాపత్తా కరుణా. **కరుణాపుబ్బభాగోతి** అప్పనాపత్తాయ కరుణాయ పుబ్బభాగే పవత్తా పరికమ్మఉపచారకరుణా. **పదద్వయేపీతి** "హితానుకమ్పినా కారుణికేన భవితబ్బం. హితపరిసకినా అసమ్ఫప్పలాపినా భవితబ్బ"న్తి పదద్వయేపి. అయం అధిప్పాయో వేదితబ్బోతి యోజనా. "అసున్దరవచన"న్తి ఇమినా **అసురుత్తన్తి** ఏత్థ సున్దరం ఉత్తం **సురుత్తం,** న సురుత్తం అసురుత్తన్తి వచనత్థం దస్సేతి. **పరిగ్గహేతబ్బోతి** పరివీమంసిత్వా గహేతబ్బో.

తస్సాతి అధమ్మచోదకస్స. **అనోసటం వత్థున్తి** ఏత్థ "చోదకచుదితకేహి వుత్త"న్తి పదం అధికారవసేన వేదితబ్బం. ఏత్థ చ **అనోసటన్తి** వినిచ్ఛయం అనోసటన్తి అత్థో. కిం పగ్గణ్హితబ్బోతి ఆహ "నను త్వ"న్తిఆది. **అనుయోగవత్తన్తి** "కాలేన వక్ఖామీ"తిఆదినా (చూళవ. ౩౯౯; పరి. ౩౬౨, ౪౩౭) వుత్తం, "సచ్చే చ అకుప్పే చా"తి (చూళవ. ౪౦౧) చ వుత్తం అనుయుఞ్జనవత్తం. తఞ్హి యస్మా అనేన వత్తేన చోదకో చుదితకం, చుదితకో వా చోదకం అనుయుఞ్జతి, చోదకేన చుదితకో, చుదితకేన వా చోదకో అనుయుఞ్జియతి, తస్మా **అనుయోగవత్తన్తి** వుచ్చతి. **కథాపేత్వాతి** చోదకచుదితకేహేవ కథాపేత్వా. **తస్సాతి** చోదకస్స వా చుదితకస్స వా, **సారజ్జన్తి** భయం. **తేతి** తవ. **వత్వాపీతి** ముఖేన వత్వాపి. **పిసద్దేన** కాయవికారం దస్సేత్వాపీతి సమ్పిణ్డేతి. "అనుయోగవత్త"న్తి ధాతుకమ్మం, "నో భిక్ఖూ"తి కారితకమ్మం అజ్ఝాహరితబ్బం, తం కమ్మం తబ్బపచ్చయో వదతి. **అసుచి విభావేతబ్బోతి** ఏత్థ నత్థి సుచి సీలమేతస్సాతి **అసుచీతి** వుత్తే అలజ్జీతి ఆహ "అలజ్జి"న్తి. ఉజు సీలవా కాయవఙ్కాదిరహితో హోతీతి యోజనా. ఏత్థ చ కాయవఙ్కాదిరహితో హోతీతి ఇమినా ఉజునో కారణం దస్సేతి. కాయవఙ్కాదిరహితత్తా ఉజు హోతీతి అధిప్పాయో. **నోతి** భిక్ఖు. **మద్దవేనేవాతి** ముదుభావేనేవ. **ఉపచరితబ్బోతి** కథేతబ్బో. ఇమినా **ఉజుమద్దవేనాతి** పదస్స సమ్బన్ధట్ఠానం పాఠసేసం దస్సేతి. **యోతి** భిక్ఖు. **అయమేవాతి** ఏవసద్దేన న ధమ్మగరుకో, పుగ్గలగరుకో, ధమ్మేసు చ పుగ్గలేసు చ న మజ్ఝత్తోతి వేదితబ్బోతి దస్సేతి.

౩౬౬. తేన చ పన అనువిజ్జకేనాతి యోజనా. **సుత్తాదీసూతి** ఆదిసద్దేన వినయఅనులోమ పఞ్ఞత్తఅనులోమికాని సఙ్గహేతబ్బాని. సుత్తం సంసన్దనత్థాయ హోతీతి యోజనా. కేసం సంసన్దనత్థాయాతి ఆహ "ఆపత్తానాపత్తీనం సంసన్దనత్థ"న్తి. ఓపమ్మం అత్థదస్సనత్థాయ హోతీతి యోజనా. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **పచ్చేకట్ఠాయినో అవిసంవాదకట్ఠాయినోతి** ఏత్థ పచ్చేకస్మిం తిట్ఠన్తి సీలేనాతి **పచ్చేకట్ఠాయినో,** అవిసంవాదకే తిట్ఠన్తి సీలేనాతి **అవిసంవాదకట్ఠాయినోతి** దస్సేన్తో ఆహ "ఇస్స...పే.... రితా"తి. "ఇస్సరియాధిపచ్చజేట్ఠకట్ఠానే"తి ఇమినా పచ్చేకసరూపం దస్సేతి. **తేతి** సబ్బేన అనుమతా పుగ్గలా.

కిమత్థం "వినయో సంవరత్థాయా"తిఆది వుత్తన్తి ఆహ "ఇదానీ"తిఆది. ఇదాని దస్సేతుం ఆహాతి సమ్బన్ధో. యే మన్దా మన్దబుద్ధినో హుత్వా ఏవం వదేయ్యున్తి యోజనా. అథ వా మన్దా మన్దబుద్ధినో యే పుగ్గలా ఏవం వదేయ్యున్తి యోజనా. సకలాపి వినయపఞ్ఞత్తి ఉపనిస్సయో హోతీతి సమ్బన్ధో. ఇమినా "సంవరత్థాయా"తిఆదీసు "అనుపాదాపరినిబ్బానత్థాయా"తిపరియోసానేసు తేరసవాక్యేసు "ఉపనిస్సయో హోతీ"తి పాఠసేసో అజ్ఝాహరితబ్బోతి దస్సేతి. "పచ్చయో"తి ఇమినా "ఉపనిస్సయో"తి పదస్స ఉపనిస్సయపచ్చయోతి అత్థం దస్సేతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు ద్వాదసవాక్యేసు. విసేసం దస్సేన్తో ఆహ "అపిచేత్థా"తిఆది. తత్థ **అపిచ** విసేసం వక్ఖామీతి యోజనా. **ఏత్థాతి** "అవిప్పటిసారత్థాయా"తిఆదీసు. **తన్తి** సుఖం. తరుణవిపస్సనా నామ కస్స అధివచనన్తి ఆహ "ఉదయబ్బయఞాణస్సేతమధివచన"న్తి. నను "విరాగో"తి ఏత్థ చతుబ్బిధస్స అరియమగ్గస్స గహితత్తా "విముత్తీ"తి ఏత్థాపి చతుబ్బిధం ఫలం గహేతబ్బం, కస్మా పన "విముత్తీతి అరహత్తఫల"న్తి వుత్తన్తి ఆహ "చతుబ్బిధోపి హీ"తిఆది. **హీతి** సచ్చం, యస్మా వా. **అపచ్చయపరినిబ్బానత్థాయాతి** అసఙ్ఖతపరినిబ్బానత్థాయ. నత్థేత్థ హి పరినిబ్బానే కోచి పచ్చయో, తస్మా అపచ్చయపరినిబ్బానన్తి వుచ్చతి. **తన్తి** విముత్తిఞాణదస్సనం. **తస్మింఅనుప్పత్తేతి** తస్మిం విముత్తిఞాణదస్సనే అనుక్కమేన పత్తే. **అవస్సన్తి** ధువం ఏకన్తేనాతి అత్థో. **ఏతదత్థాతి** ఏసో అనుపాదా పరినిబ్బానసఙ్ఖాతో అత్థో పయోజనం ఇమిస్సా కథాయాతి ఏతదత్థా. **కథాతి** అత్థస్స కథా. **మన్తనాతి** ధమ్మస్స మన్తనా. **ఏతదత్థా ఉపనిసాతి** ఏత్థ ఉపనిసాసద్దో పచ్చయవాచకోతి ఆహ "పరంపరపచ్చయతాపీ"తి. పరంపరపచ్చయో హి యస్మా ఏత్థ పరంపరఫలం ఉపగన్త్వా నిసీదతి, తస్మా **ఉపనిసాతి** వుచ్చతి. "వినయో సంవరత్థాయా"తిఆదికా అయం పరంపరపచ్చయతాపీతి యోజనా. **సోతావధానన్తి**

ఓగాహేత్వా ధియతే ఠపియతే **అవధానం,** సోతస్స అవధానం సోతావధానం. **ఇమం కథన్తి** "వినయో సంవరత్థాయా"తిఆదిం ఇమం కథం. యం ఞాణం ఉప్పజ్జతి, తమ్పి ఏతదత్థన్తి యోజనా. **యదిదం అనుపాదా చిత్తస్సాతి** ఏత్థ "యదిద"న్తి నిపాతో "విమోక్ఖో"తి పదమపేక్ఖిత్వా యో అయన్తి అత్థం వదతి. **అనుపాదాతి** ఏత్థ "సయం అభిఞ్ఞా"తిఆదీసు (మహావ. ౧౧) వియ యకారలోపో హోతి, తస్స పదస్స కరణం పన "చతూహి ఉపాదానేహీ"తి వేదితబ్బం. ఇతి ఇమ మత్థం దస్సేన్తో ఆహ "యో అయం చతూహి ఉపాదానేహి అనుపాదియిత్వా"తి. ఏత్థ చతూహి ఉపాదానేహి అనుపాదియిత్వా చిత్తస్స అరహత్తఫలసఙ్ఖాతో యో అయం విమోక్ఖో అత్థి, సోపి ఏతదత్థాయ హోతీతి యోజనా. "అరహత్తఫలసఙ్ఖాతో"తి ఇమినా "విమోక్ఖో"తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. అరహత్తఫలఞ్హి యస్మా విరుద్ధేహి, విసేసేన వా సబ్బకిలేసేహి ముచ్చిత్థ, తస్మా **విమోక్ఖోతి** వుచ్చతి. "అపచ్చయపరినిబ్బానత్థాయ ఏవా"తి ఇమినా **ఏతదత్థాయాతి** పదస్స అత్థం దస్సేతి.

౩౬౭. వత్థుం...పే.... న జానాతీతి ఏత్థాతి యోజనా కాతబ్బా. **తస్మాతి** యస్మా సమ్బన్ధో, తస్మా. **ఏత్థాతి** ఇమాసు గాథాసు. **సమేన చాతి** ఏత్థ "సమేనా"తి పదం "అఞ్ఞాణేనా"తి అత్థస్స వాచకం రుళ్హీపదన్తి దస్సేన్తో ఆహ "తేనేవ పుబ్బాపరం అజాననస్స సమేన అఞ్ఞాణేనా"తి. పాళియం కేన కారణేన కతాకతం న జానాతీతి ఆహ "సమేనా"తి. సమేన పుబ్బాపరస్స అఞ్ఞాణేన కతాకతం న జానాతీతి అత్థో. **ఏవన్తిఆది** నిగమనం . యం పనేతం వచనం వుత్తన్తి యోజనా. "తత్థా"తి చ "ఆకారఅకోవిదో"తి చ ఆధారాధేయ్యానమభేదో హోతి, తస్మా అవయవీ ఆధారో, అవయవో ఆధేయ్యోతి దట్ఠబ్బం. ఆకారసద్దో ఇఙ్గితత్థోతి ఆహ "కారణాకారణే"తి. కారణఅకారణసఙ్ఖాతే ఇఙ్గితేతి అత్థో. **ఆకారస్సాతి** భుమ్మత్థే సామివచనం. ఆకారస్మిన్తి హి అత్థో.

తథేవాతి యథా వత్థుఆదీని న జానాతి, తథేవ. **ఇతీతి** ఏవం. **య్వాయన్తి** యో అయం భిక్ఖు. "భయేనా"తి ఇమినా **భయాతి** ఏత్థ కారణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి దస్సేతి. భయా భయేన గచ్ఛతీతి యోజనా. ఏసేవ నయో **సమ్మోహేన మోహా గచ్ఛతీతి** ఏత్థాపి. **ఛన్దాతి** ఛన్దేన. **దోసాతి** దోసేన. అత్తనా ఞాతుం అసమత్థతాయ న సఞ్ఞత్తియా కుసలోతి ఆహ "పరం సఞ్ఞాపేతుం అసమత్థతాయా"తి. కస్మా నిజ్ఝత్తియా చ అకోవిదోతి ఆహ "కారణా...పే.... తాయా"తి. "పరిసాయ లద్ధత్తా"తి ఇమినా లద్ధో పరిససఙ్ఖాతో పక్ఖో యేనాతి **లద్ధపక్ఖోతి** వచనత్థం దస్సేతి. సచే తాదిసకో భిక్ఖు హోతి, సో భిక్ఖు "అపటిక్ఖో"తి వుచ్చతీతి యోజనా. ఏసేవ నయో హేట్ఠాపి. "న పటిక్ఖితబ్బో"తి ఇమినా పటిముఖం న ఇక్ఖితబ్బోతి **అపటిక్ఖోతి** వచనత్థం దస్సేతి. "న ఓలోకేతబ్బో"తి ఇమినా ఇక్ఖధాతుయా దస్సనత్థం దస్సేతి.

ఇతి చూళసఙ్గామవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

మహాసఙ్గామం

వోహరన్తేన జానితబ్బాదివణ్ణనా

౩౬౮-౭౪. మహాసఙ్గామే ఏతేనేవ నయేన వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. వత్థుసబ్బమనాకారం దస్సేత్వా అవజాననపటిజాననాకారం దస్సేన్తో ఆహ "యో పనా"తిఆది. యో పన వదతీతి సమ్బన్ధో. **ఏసేవాతి** ఏసో ఏవ, అవజాననపటిజాననభిక్ఖూతి అత్థో.

౩౭౫. నీలాదివణ్ణావణ్ణవసేనాతి నీలాదివణ్ణవసేన చ ఆరోగ్యత్థాదిఅవణ్ణవసేన చ. సఞ్చరిత్తం యస్మా అనేన సిక్ఖాపదేన ధనం అనుపదీయతి, తస్మా **ధనమనుప్పదాన**న్తి వుచ్చతి. **పుబ్బపయోగో**తి పుబ్బే పయుజ్జితబ్బో.

అగతిఅగన్తబ్బవణ్ణనా

౩౭౮. బహుజనఅహితాయ పటిపన్నో హోతీతి పాళిం విత్థారేన్తో ఆహ "వినయధరేన హీ"తిఆది. తత్థ **వినయధరేనా**తి అనువిజ్జకేన, వినిచ్ఛితేతి సమ్బన్ధో. **ఓవాదూపజీవినియో**తి భిక్ఖూనం ఓవాదం ఉపనిస్సాయ జీవినియో. **ఉపాసకాపీ**తి రతనత్తయం పటిస్సరణన్తి ఉపాసకాపి. **దాయకాపీ**తి భిక్ఖూనం పచ్చయదాయకాపి. **తేస**న్తి ఉపాసకాదీనం. **తథేవా**తి యథా ఉపాసకాదయో ద్విధా భిజ్జన్తి, తథేవ. **తతో**తి ఆరక్ఖదేవతాహి పరన్తి సమ్బన్ధో. **తేనా**తి ద్విధాకారణేన.

౩౮౨. గహననిస్సితోతి ఏత్థ గహనసద్దో దిట్ఠిపరియాయోతి ఆహ "మిచ్ఛాదిట్ఠిఅన్తగ్గాహికదిట్ఠిసఙ్ఖాతం గహన"న్తి.

౩౮౩. తస్స అవజానన్తోతి ఏత్థ "తస్సా"తి పదం "వచన"న్తి పాఠసేసేన సమ్బన్ధితబ్బన్తి ఆహ "తస్స వచన"న్తి. **తస్సా**తి నవకస్స. **త**న్తి నవకం.

౩౮౪. ''యంఅత్థాయా''తి ఏసో సద్దో సమాసోతి ఆహ "యదత్థాయా"తి. **''తం అత్థ''**న్తి ఏసో సద్దో లిఙ్గవిపల్లాసోతి ఆహ "సో అత్థో"తి. **అత్థ**సద్దో హి పుల్లిఙ్గో, పాళియం **న పరిహాపేతబ్బ**న్తి ఏత్థాపి లిఙ్గవిపల్లాసో వేదితబ్బో. **సబ్బత్థా**తి సబ్బస్మిం మహాసఙ్గామే.

ఇతి మహాసఙ్గామవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

కథినభేదం

కథినఅత్థతాదివణ్ణనా

౪౦౩. కథినే ఖన్ధకేతి కథినక్ఖన్ధకే. **పుబ్బే**తి కథినక్ఖన్ధకే.

౪౦౪. పయోగస్సాతి ఏత్థ పయోగో నామ కోతి ఆహ "చీవరధోవనాదినో"తిఆది. ఏత్థ ఆదిసద్దేన విచారణఛేదనబద్ధనసిబ్బనరజనకప్పబిన్దుఆదియనాని ఛ పుబ్బకరణాని సఙ్గణ్హాతి. ఉదకాహరణాదికో యో పయోగో కరీయతీతి యోజనా. **అనన్తరో** నామ అతీతానన్తరఅనాగతానన్తరవసేన దువిధో, ఇధ అనాగతానన్తరోయేవ అధిప్పేతోతి ఆహ "అనాగతవసేనా"తి. ఉదకాహరణాదిపయోగే హి ఉప్పన్నే పచ్ఛా ధోవనాదిపుబ్బకరణస్స ఉప్పత్తితో తప్పయోగస్స అనాగతవసేనేవ పచ్చయో. **సమనన్తరపచ్చయేనా**తి ఏత్థ **సం**సద్దో సుట్ఠుఅత్థోతి ఆహ "సుట్ఠు అనన్తరపచ్చయేనా"తి. "ఆసన్నతర"న్తి ఇమినా సుట్ఠుభావం దస్సేతి. "పయోగస్సా"తి పదం "ఆధారభావ"న్తి పదే సామీ, "పచ్చయా **హోన్తీ**"తి పదే సమ్పదానం. "నిస్సయ"న్తి పదం "ఆధారభావ"న్తి పదేన సంవణ్ణేతి. "ఉపేతేనా"తి ఇమినా **ఉప**సద్దస్స ఉపగమనత్థం దస్సేతి, బలవత్థం పటిక్ఖిపతి. **పఠమ**న్తి పయోగతో, పయోగస్స వా తావ. ఇమినా **పురేజాతపచ్చయేనా**తి ఏత్థ పురేసద్దో పఠమత్థోతి దస్సేతి. **పచ్ఛా**తి పయోగతో, పయోగస్స వా పరం. **అపుబ్బం అచరిమ**న్తి ఏకపహారేన. ఇమినా సహజాతసద్దస్స అత్థం దస్సేతి.

ఏవం పుచ్ఛిత్వాతి సమ్బన్ధో. **యన్తి** ధమ్మజాతం. ఇదాని ఆహాతి సమ్బన్ధో. **యస్సాతి** పయోగాదికస్స. **తదేవాతి** ధమ్మజాతమేవ. **తస్సాతి** "పుబ్బకరణం పయోగస్సా"తిఆదివచనస్స అత్థో ఏవం వేదితబ్బోతి యోజనా. "పయోగస్స కతమే ధమ్మా"తిఆది యం వచనం వుత్తం, తత్థ విస్సజ్జనం మయా వుచ్చతేతి యోజనా. ఇమినా పాళియం అజ్ఝాహరిత్వా యోజేతబ్బభావం దస్సేతి. చతూహి పచ్చయేహి పచ్చయాకారం విత్థారేన్తో ఆహ "పయోగస్స హీ"తిఆది. పయోగస్స పుబ్బకరణం పచ్చయో హోతీతి సమ్బన్ధో. **ఉద్దిట్ఠధమ్మేసూతి** "అనన్తరపచ్చయేన పచ్చయో"తిఆదినా ఉద్దిట్ఠేసు ధమ్మేసు పురేజాతపచ్చయో పనేసాతి సమ్బన్ధో. అథ వా **ఉద్దిట్ఠధమ్మేసూతి** పుబ్బకరణవసేన ఉద్దిట్ఠేసు ధోవనాదిధమ్మేసు ఏకధమ్మమ్పీతి సమ్బన్ధో. **న లభతీతి** ఉదకాహరణాదిపయోగస్స పుబ్బే న లభతి. **అయన్తి** ఉదకాహరణాదిపయోగో. **పచ్ఛాజాతపచ్చయం పన లభతీతి** ఉదకాహరణాదిపయోగో పచ్ఛాజాతపచ్చయం లభతి. కస్మా లభతీతి ఆహ "పచ్ఛా ఉప్పజ్జనకస్స హీ"తిఆది. **పచ్ఛాతి** పయోగస్స, పయోగతో వా పరం. హి యస్మా కయిరతి, తస్మా లభతీతి యోజనా. సహజాతపచ్చయం పన న లభతీతి సమ్బన్ధో. **మాతికాపలిబోధానిసంససఙ్ఖాతేతి** అట్ఠమాతికాద్వేపలిబోధపఞ్చానిసంససఙ్ఖాతే. **అఞ్ఞోతి** పన్నరసహి ధమ్మేహి అఞ్ఞో. **పయోగాదీసూతిఆదిసద్దేన** పుబ్బకరణపచ్చుద్ధారఅధిట్ఠానాని సఙ్గణ్హాతి. **ఏతేనుపాయేనాతి** ఏతేన యథావుత్తఉపాయేన.

పుబ్బకరణనిదానాదివిభాగవణ్ణనా

౪౦౬-౭. ద్విక్ఖత్తుం పుచ్ఛితత్తా "పుచ్ఛాద్వయ"న్తి వుత్తం. హేతుపచ్చయానం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "ఛ చీవరానీ"తి. కస్మా వేదితబ్బానీతి ఆహ "పుబ్బపయోగాదీనఞ్హీ"తిఆది. **హీతి** యస్మా. **తానియేవాతి** ఛ చీవరాని ఏవ. ఏవసద్దో పచ్ఛాపి యోజేతబ్బో, తాని ఏవాతి అత్థో. **హీతి** సచ్చం, పుబ్బకరణాదీని న అత్థీతి యోజనా.

౪౦౮. "ఇమాయ సఙ్ఘాటియా"తిఆదినా వచీభేదాకారం దస్సేతి. కథినత్థారకేన యస్మా పచ్చుద్ధారో చ అధిట్ఠానఞ్చ కరీయతి, తస్మా **కిరియాతి** వుచ్చతి. తేన వుత్తం "పచ్చుద్ధారో చేవ అధిట్ఠానఞ్చా"తి.

౪౧౧. వత్థువిపన్నాదీనం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "అకప్పియదుస్సం హోతీ"తిఆది. వినాసం, వికారం వా పజ్జతీతి **విపన్నం,** వత్థుమేవ విపన్నం **వత్థువిపన్నం**.

కథినాదిజానితబ్బవిభాగవణ్ణనా

౪౧౨. తేసఞ్ఞేవ ధమ్మానన్తి ఏత్థ ధమ్మానం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ "యేసు రూపాదిధమ్మేసూ"తి. తత్థ **రూపాదిధమ్మేసూతి** వణ్ణగన్ధాదీసు సుద్ధట్ఠకరూపకలాపధమ్మేసు. **సతీతి** సన్తేసు. **తేసన్తి** రూపాదీనం ధమ్మానం. "సమోధాన"న్తి ఇమినా **సఙ్గహోతి** పదస్స అత్థం దస్సేతి. "మిస్సీభావో"తి ఇమినా **సమవాయోతి** పదస్స అత్థం దస్సేతి. అవయవధమ్మానం సం ఏకభావస్స గహణం **సఙ్గహో**. అవయవధమ్మానం సమం అయనం పవత్తనం **సమవాయో. బహూసు ధమ్మేసూతి** బహూసు పరమత్థపఞ్ఞత్తిధమ్మేసు. **నామమత్తన్తి** నామపఞ్ఞత్తిమత్తం. **పుబ్బేతి** కథినక్ఖన్ధకే.

"కారణేహీ"తి ఇమినా **ఆకారసద్దో** కారణత్థోతి దస్సేతి. **యన్తి** వచనం.

౪౧౬. ఉప్పజ్జన్తీతి కథినుద్ధారా ఉప్పజ్జన్తి. కిన్తి కిం అత్థజాతం. సబ్బేపి కథినుద్ధారాతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. **ఏత్థా**తి కథినుద్ధారేసు. **పురిమా ద్వే**తి అన్తరుబ్భారసహుబ్భారవసేన పురిమా ద్వే. **ఏతేసఞ్చా**తి పురిమానం ద్విన్నఞ్చ. **ఇతరే**తి అవసేసా కథినుద్ధారా. **తేసుపీ**తి ఇతరేసు కథినుద్ధారేసు. **సబ్బత్థా**తి సబ్బస్మిం కథినవినిచ్ఛయే.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

పఞ్ఞత్తివగ్గవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

ఉపాలిపఞ్చకం

అనిస్సితవగ్గవణ్ణనా

౪౧౭. ఉపాలిపఞ్హేసు "కతి హి ను ఖో భన్తే"తి పుచ్ఛాయ సమ్బన్ధో నత్థీతి కస్సచి మఞ్ఞనం నివారేన్తో ఆహ "అయ సమ్బన్ధో"తి. **థేరో**తి ఉపాలిత్థేరో, పుచ్ఛీతి సమ్బన్ధో. **ఇమేసన్తి** పఞ్చకానం తన్తిన్తి సమ్బన్ధో. కేసం అత్థాయ తన్తిం ఠపేస్సామీతి ఆహ "నిస్సాయ వసనకారీనం అత్థాయా"తి. వసనకారీనం భిక్ఖూనన్తి సమ్బన్ధో. **తేసన్తి** పఞ్హానం.

ఆపన్నో కమ్మకతోతి ఏత్థ "ఆపన్నో"తి పదం "కమ్మకతో"తి పదస్స కారణదస్సనన్తి ఆహ "ఆపత్తిం ఆపన్నో, తప్పచ్చయావ సఙ్ఘేన కమ్మం కతం హోతీ"తి. **తప్పచ్చయావా**తి తంఆపత్తిఆపన్నసఙ్ఖాతా కారణా ఏవ.

నప్పటిప్పస్సమ్భనవగ్గవణ్ణనా

౪౨౦. అయన్తి కమ్మకతో భిక్ఖు, న వత్తతీతి సమ్బన్ధో. **అనులోమవత్తే**తి కతకమ్మస్స అనులోమే వత్తే. **అస్సా**తి భిక్ఖుస్స. **సరజ్జుకో**తి సహ కమ్మసఙ్ఖాతాయ రజ్జుయాతి సరజ్జుకో.

౪౨౧. సమగ్గేహి భిక్ఖూహీతి సమ్బన్ధో. **హీ**తి సచ్చం. **అచ్చయం దేసాపేత్వా**తి అఞ్ఞమఞ్ఞం దోసం దేసాపేత్వా. **తిణవత్థారకసమథం వా**తి **వా**సద్దో అత్థన్తరవికప్పో. **తత్ర చే**తి ఏత్థ **త**సద్దో కమ్మవిసయో, **చే**సద్దో సచేపరియాయోతి ఆహ "సచే తాదిసే కమ్మే"తి. **దిట్ఠావికమ్మమ్పి కత్వా**తి దిట్ఠావికమ్మం కత్వాపీతి యోజనా. **పి**సద్దేన అకత్వాపీతి సమ్పిణ్డేతి. **యత్ర పనా**తి కమ్మే పన. **తత్థా**తి కమ్మే. **పక్కమితబ్బన్తి** సఙ్ఘామావచరేన పక్కమితబ్బం.

౪౨౨. ఉస్సితమన్తీతి ఏత్థ ఉస్సితం మన్తీ ఉస్సితమన్తీతి దస్సేన్తో ఆహ "లోభ...పే.... భాసితా"తి. తత్థ "లోభదోస మోహమానుస్సన్నం వాచ"న్తి ఇమినా ఉస్సితపదస్స అత్థం దస్సేతి. "భాసితా"తి ఇమినా "మన్తీ"తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. **నిస్సితజప్పీ**తి ఏత్థ అఞ్ఞనిస్సితం జప్పమేతస్సాతి నిస్సితజప్పీతి దస్సేన్తో ఆహ "అత్తనో"తిఆది. ఏత్థ **జప్పన్తి** వచనం. జప్ప వచనేతి హి ధాతుపాఠేసు వుత్తం. **ఉస్సదయుత్తన్తి** లోభాదిఉస్సదయుత్తం, వచనన్తి సమ్బన్ధో. **ఏవమఞ్ఞన్తి** ఏవం అత్తనా అఞ్ఞం. **కథానుసన్ధివచనే**తి చోదకచుదితకానం కథాయ అనుసన్ధివచనే. ఏత్థ "వచనే"తి ఇమినా "భాసానుసన్ధీ"తి ఏత్థ భాససద్దో వచనపరియాయోతి దస్సేతి.

ఉస్సారేతీతి ఉద్ధం గమాపేతి. ఇమినా ఉస్సాదేతి ఉపరి గమాపేతీతి **ఉస్సాదేతా**తి వచనత్థం దస్సేతి. ఏత్థ హి దకారరకారా సదిసత్థా . తే హి ద్వే అక్ఖరా కదాచి కత్థచి సదిసత్థా హోన్తి. **అవసారేతీ**తి హీనభావం గమాపేతి. ఇమినా అవసాదేతి అధోభావం గమాపేతీతి **అవసాదేతా**తి వచనత్థం దస్సేతి. "అపసాదేతా"తిపి పాఠో, ఉపసగ్గమత్తమేవ నానం. **సమ్ఫఞ్చ బహుం భాసతీ**తి ఏత్థ సమ్ఫసద్దో నిరత్థకకథావచనోతి ఆహ "నిరత్థకకథ"న్తి. నిరత్థకకథా హి యస్మా సం హితసుఖం ఫలతి వినాసేతి, తస్మా సమ్ఫన్తి వుచ్చతి. ఫా ధాతూతి చ ఫలధాతూతి చ ధాతుపాఠేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౬ లకారన్తధాతు) వుత్తం.

భారే అనారోపితేతి "తవ భారో"తి సఙ్ఘేన భారే అనారోపితే. **అజ్ఝోత్థరిత్వా**తి అభిభవిత్వా . ఇమినా **పసయ్హ పవత్తా**తి ఏత్థ పసయ్హసద్దస్స అభిభవనత్థం దస్సేతి. **అనధికారే**తి అనధిపచ్చట్ఠానే. "కథేతా"తి ఇమినా వతుధాతుయా కథనత్థం దస్సేతి. **అనోకాసకమ్మం కారేత్వా**తి ఏత్థ నకారస్స అయుత్తయోగభావతో యుత్తట్ఠానం దస్సేన్తో ఆహ "ఓకాసకమ్మం అకారేత్వా"తి. **యస్సా**తి యా అస్స. అస్స భిక్ఖునో అత్తనో యా దిట్ఠి అత్థీతి యోజనా, అథవా అత్తనో యా దిట్ఠి భవేయ్యాతి యోజనా. **తన్తి** దిట్ఠిం. "కథేతా"తి ఇమినా **బ్యాకతా**తి ఏత్థ వి ఆ పుబ్బకరధాతుయా కథనత్థం దస్సేతి.

వోహారవగ్గవణ్ణనా

౪౨౪. "నేవ దేసనాయ న వుట్ఠానేనా"తి ఇదం పారాజికాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. **దోసానురూప**న్తి వత్థుసఙ్ఖాతస్స దోసస్స అనురూపం.

పయోగం న జానాతీతి ఏత్థ సచే పయోగో మూలేన విసదిసో హుత్వా భిన్నో హోతి, ఏవం సతి మూలపయోగన్తి న వత్తబ్బన్తి ఆహ "అధికరణానం హీ"తిఆది. **హీ**తి సచ్చం, యస్మా వా. మూలమేవ పయోగా నామ హోన్తి, న అఞ్ఞన్తి అధిప్పాయో.

కాతబ్బన్తి న జానాతీతి కాతబ్బం ఇతి కమ్మస్స కరణం న జానాతీతి యోజనా. **వత్థూ**తి భణ్డనకలహాదివత్థు, నియస్సాదీనం వత్థూతి సమ్బన్ధో . **చతున్న**న్తి తజ్జనీయనియస్సపబ్బాజనీయపటిసారణీయవసేన చతున్నం. **యాచతీ**తి సఙ్ఘం కమ్మస్స వూపసమం యాచతి.

వత్థున్తి ఏత్థ ఆపత్తిక్ఖన్ధానమేవ వత్థున్తి ఆహ "సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధాన"న్తి. పదేసపఞ్ఞత్తిసబ్బత్థపఞ్ఞత్తిసాధారణపఞ్ఞత్తిఅసాధారణపఞ్ఞత్తిఏకతోపఞ్ఞ- త్తిఉభతోపఞ్ఞత్తివసేన ఛన్నం పఞ్ఞత్తీనం పఞ్ఞత్తియం పవిట్ఠత్తా వుత్తం "తివిధం పఞ్ఞత్తి"న్తి. "హేట్ఠుపరియం కత్వా పదం యోజేతీ"తి ఇమినా **పదపచ్చాభట్ఠ**న్తి ఏత్థ పదానం హేట్ఠుపరియవసేన పటినివత్తిత్వా ఆభస్సనం గళనం చుతం పదపచ్చాభట్ఠన్తి అత్థం దస్సేతి.

వినయేతి ఏత్థ న కేవలం పాళియంయేవ, అథ ఖో అట్ఠకథాయమ్పీతి ఆహ "వినయపాళియఞ్చేవ అట్ఠకథాయఞ్చా"తి.

ఞత్తిం న జానాతీతి ఏత్థ ఞత్తిభేదం దస్సేన్తో ఆహ "సఙ్ఖేపతో"తిఆది. **తత్థా**తి దువిధాసు ఞత్తీసు. **కమ్మఞత్తీ**తి అనుస్సావనకమ్మస్స ఠానే ఠితా ఞత్తి. అనుస్సావనకమ్మం నత్థి, సయమేవ అనుస్సావనకమ్మట్ఠానే ఠితాతి అత్థో.

కమ్మపాదఞత్తీతి అనుస్సావనకమ్మస్స పాదభూతా మూలభూతా ఞత్తి. **నవసు ఠానేసూ**తి ఓసారణాదీసు నవసు ఠానేసూ. **ద్వీసు ఠానేసూ**తి ఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థవసేన ద్వీసు ఠానేసు, కమ్మపాదఞత్తియా కరణం న జానాతీతి సమ్బన్ధో. య్వాయం చతుబ్బిధో సమథోతి యోజనా. **తన్తి** చతుబ్బిధం సమథం. **ఞత్తియా**తి సామ్యత్థే సామివచనం. యం అధికరణం వూపసమేతీతి సమ్బన్ధో. **తస్సా**తి అధికరణస్స. తం వూపసమం న జానాతీతి సమ్బన్ధో.

సుత్తం న జానాతీతి ఏత్థ సుత్తసద్దస్స కదాచి కత్థచి మాతికాయఞ్చ సుత్తన్తపిటకే చ పవత్తనతో ఇధ ఉభతోవిభఙ్గేతి ఆహ "ఉభతోవిభఙ్గ"న్తి. **వినయం న జానాతీ**తి ఏత్థ వినయసద్దస్స సకలే వినయపిటకే వత్తమానస్సాపి సుత్తన్తి ఏత్థ ఉభతోవిభఙ్గస్స గహితత్తా ఇధ ఖన్ధకపరివారావ గహేతబ్బాతి ఆహ "ఖన్ధకపరివారం న జానాతీ"తి.

వినయం న జానాతీతి ఏత్థ వినయపిటకస్స గహేతబ్బత్తా వుత్తం "ఠపేత్వా వినయపిటక"న్తి. **సుత్తన్తికే చత్తారో మహాపదేసే**తి (దీ. ని. ౨.౧౮౭ ఆదయో; అ. ని. ౪.౧౮౦) బుద్ధాపదేససఙ్ఘాపదేససమ్బహులత్థేరాపదేసఏకత్థేరా పదేసవసేన చత్తారో మహాపదేసే. **ఏత్థా**తి పఞ్చకే. **యన్తి** వచనం. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు పఞ్చకేసు.

ఇతి

అనిస్సితవగ్గ-నప్పటిప్పస్సమ్భనవగ్గ-వోహారవగ్గవణ్ణనాయ

యోజనా సమత్తా.

దిట్ఠావికమ్మవగ్గవణ్ణనా

౪౨౧. దిట్ఠావికమ్మవగ్గే **దిట్ఠావికమ్మా**తి ఏత్థ ఆవి కరీయతే **ఆవికమ్మం**, దిట్ఠీనం ఆవికమ్మం **దిట్ఠావికమ్మ**న్తి దస్సేన్తో ఆహ "దిట్ఠీనం ఆవికమ్మానీ"తి. "లద్ధిపకాసనాన"న్తి ఇమినా **దిట్ఠి**సద్దో లద్ధిపరియాయో, **ఆవికమ్మ**సద్దో పకాసనపరియాయోతి దస్సేతి. **ఏతన్తి** "దిట్ఠావికమ్మా"తి నామం. అదేసనాగామినీ నామ అత్థతో గరుకన్తి ఆహ "గరుకాపత్తియా"తి. **లహుకాయపీ**తి పిసద్దో గరహత్థో. లహుకాయపి దేసితాయ దిట్ఠావికమ్మం అధమ్మికం హోతి, పగేవ గరుకాయాతి అత్థో.

యథా ...పే.... హోతీతి యథా ఆవికతే చతూహి పఞ్చహి ఏకీభూతేహి ఆవికతా హోతీతి యోజనా. **చతూహి పఞ్చహీ**తి అన్తిమపరిచ్ఛేదదస్సనం. తతో అతిరేకేహిపి ఏకతో దేసేతుం న వట్టతి, దేసితా చ ఆపత్తి న వుట్ఠాతి, దేసనాపచ్చయా దుక్కటఞ్చ హోతి. "చతూహి పఞ్చహీ"తి అన్తిమపరిచ్ఛేదస్స దస్సితత్తా ద్వీహి తీహి పన ఏకతో దేసేతుం వట్టతీతి దట్ఠబ్బం. **మనోమానసేనా**తి ఏత్థ మనోసద్దేన మానససద్దస్స రాగఅరహత్తేసుపి పవత్తనతో తదత్థే పటిక్ఖిపిత్వా చిత్తే ఏవ వత్తతీతి దస్సేతి. తేన వుత్తం "మనసఙ్ఖాతేన మానసేనా"తి. ఇమినా మనభూతం మానసం **మనోమానస**న్తి వచనత్థం దస్సేతి.

సమానసంవాసకస్సాపీతి **పి**సద్దో సమానసంవాసకస్సపి నానాసీమాయ ఠితస్స సన్తికే ఆవికమ్మం అధమ్మికం హోతి, పగేవ నానాసంవాసకస్సాతి దస్సేతి. **మాళకసీమాయా**తి ఖణ్డసీమాయ అఙ్గణే. **అవిప్పవాససీమాయా**తి మహాసీమాయ,

ఠితస్సాపి సన్తికేతి సమ్బన్ధో. పిసద్దేన “ఖణ్డసీమాయ ఠితస్సపీ”తి అత్థం సమ్పిణ్డేతి.

४३०. న పరియత్తన్తి న సమత్థం. ఇమినా **నాలన్తి** ఏత్థ అలంసద్దో పరియత్తత్థోవ, నారహభూసనవారణత్థోతి దస్సేతి. **ఇధాపీతి** పఞ్చకేపి. పిసద్దేన పురిమపఞ్చకం అపేక్ఖతి. “సాసనతో”తి ఇమినా చుధాతుయా అపాదానం దస్సేతి. “కామో”తి ఇమినా అధిప్పాయసద్దో కామపరియాయోతి దస్సేతి.

४३७. మన్దత్తా మోమూహత్తాతి ఏత్థ త్తపచ్చయస్స భావత్థే, పఞ్చమీవిభత్తియా చ కారణత్థే పవత్తభావం దస్సేన్తో ఆహ “మన్దభావేన మోమూహభావేనా”తి. **పరిభవాతి** ఏత్థ పరిభవకామాతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “పరిభవం ఆరోపేతుకామో హుత్వా”తి. **అఞ్ఞబ్యాకరణేసుపీతి** అరహత్తబ్యాకరణేసుపి. **సబ్బత్థాతి** దిట్ఠావికమ్మవగ్గే. **యన్తి** వచనం.

ఇతి దిట్ఠావికమ్మవగ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ముసావాదవగ్గవణ్ణనా

४४४. ధమ్మపధానం ధమ్మాధిట్ఠానం సన్ధాయ “పారాజికం గచ్ఛతీతి పారాజికగామీ”తి సుద్ధకత్తువసేన వుత్తం, పుగ్గలపధానం పుగ్గలాధిట్ఠానం సన్ధాయ “పారాజికం గచ్ఛతి అనేన, గమాపేతీతి వా పారాజికగామీ”తి కరణహేతుకత్తువసేనపి వత్తబ్బం. విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ “తత్థా”తిఆది . తత్థ **తత్థాతి** “ముసావాదో పారాజికగామీ”తిఆదిపాఠే, ఏవం విత్థారో వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో. తేసు “ముసావాదో పారాజికగామీ”తిఆదీసు వా, నిద్ధారణే భుమ్మం.

అదస్సనేనాతి ఏత్థ కస్స అదస్సనేనాతి ఆహ “వినయధరస్సా”తి. విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ “కప్పియాకప్పియేసు హీ”తిఆది. **తన్తి** వినయధరం. **అస్సవనేనాతి** ఏత్థ కేసం వచనం అస్సవనేనాతి ఆహ “ఏకవిహారేపీ”తిఆది. **ఏకవిహారేపీతి** వినయధరేన ఏకవిహారేపి. పిసద్దేన నానావిహారే పన పగేవాతి దస్సేతి. **ఉపట్ఠానన్తి** ఉపట్ఠానత్థం, ఉపట్ఠానట్ఠానం వా. వుచ్చమానం అఞ్ఞేసం వచనం అసుణన్తో హుత్వా వాతి యోజనా. **పసుత్తకతాతి** ఏత్థ యకారలోపోతి ఆహ “పసుత్తకతాయా”తి. **పసుత్తకభావేనపీతి** పిసద్దో అఞ్ఞమ్పి అదస్సనాదికారణం సమ్పిణ్డేతి. **తథాసఞ్ఞీతి** ఏత్థ తథాసద్దో కోవిసయోతి ఆహ “అకప్పియే…పే.… ఆపజ్జన్తో”తి. **ఏకరత్తాతిక్కమాదివసేనాతి** ఆదిసద్దేన ఛారత్తాతిక్కమాదిం సఙ్గణ్హాతి. **సబ్బత్థాతి** ముసావాదవగ్గే.

ఇతి ముసావాదవగ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

భిక్ఖునోవాదవగ్గవణ్ణనా

४३०. భిక్ఖునివగ్గే **అలాభాయాతి** ఏత్థ లభధాతుయా కమ్మం, సమ్పదానవచనస్స చ తదత్థం దస్సేన్తో ఆహ “చతున్నం పచ్చయానం అలాభత్థాయా”తి. “వాయమతీ”తి ఇమినా **పరిసక్కతీతి** ఏత్థ సక్కధాతుయా సమత్థత్థం పటిక్ఖిపిత్వా వాయమత్థం దస్సేతి. **కలిసాసనన్తి** పాపపరాజయఆణం. **నీహరణత్థాయాతి** నిద్ధరిత్వా అపనయనత్థాయ.

४३१. “కమ్మ”న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా “సత్తన్నం కమ్మానం అఞ్ఞతర”న్తి.

౪౩౪. న సాకచ్ఛాతబ్బోతి ఏత్థ కో నామ కథామగ్గో న సాకచ్ఛాతబ్బో, నను వినయోయేవాతి ఆహ “కప్పియా…పే॰… కథామగ్గో”తి. “న కథేతబ్బో”తి ఇమినా కచ్ఛసద్దస్స కథధాతుయా నిప్ఫన్నభావం దీపేతి. కస్మా పన పఠమపఞ్చకే “న అసేక్ఖేనా”తి పటిక్ఖిపిత్వా దుతియపఞ్చకే “అసేక్ఖేనా”తిఆది వుత్తన్తి ఆహ “యస్మా పనా”తిఆది. ఇతరో పుథుజ్జనో న కథేతీతి యోజనా.

న అత్థపటిసమ్భిదాపత్తోతి ఏత్థ అత్థో నామ అట్ఠకథాయేవాధిప్పేతాతి ఆహ “అట్ఠకథాయా”తి. “పభేదగతఞాణప్పత్తో”తి ఇమినా అత్థాదీసు పతి విసుం సమ్భిజ్జతీతి **పటిసమ్భిదా,** పఞ్ఞా, తం పత్తోతి **పటిసమ్భిదాపత్తో** . అత్థే పటిసమ్భిదాపత్తో అత్థపటిసమ్భిదాపత్తోతి దస్సేతి. “పాళిధమ్మే”తి ఇమినా **ధమ్మపటిసమ్భిదాపత్తోతి** ఏత్థ ధమ్మసరూపం దస్సేతి. **వోహారనిరుత్తియన్తి** పఞ్ఞత్తినిరుత్తియం. ఇమినా **నిరుత్తిపటిసమ్భిదాపత్తోతి** ఏత్థ నిరుత్తిసరూపం దస్సేతి. **పటిభానపటిసమ్భిదాపత్తోతి** ఏత్థ పటిభానం నామ హేట్ఠిమఞాణత్తయమేవాతి ఆహ “అత్థపటిసమ్భిదాదీని ఞాణానీ”తి, **తేసూతి** ఞాణేసు, యం యం విముత్తం **యథావిముత్తం,** చిత్తం. **పచ్చవేక్ఖితాతి** పునప్పునం ఓలోకితా. **సబ్బత్థాతి** భిక్ఖునివగ్గే.

ఇతి భిక్ఖునోవాదవగ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

ఉబ్బాహికవగ్గవణ్ణనా

౪౩౫. ఉబ్బాహికవగ్గే **అత్థకుసలోతిఆదిపదానం** భేదనిస్సితసమాసం దస్సేన్తో ఆహ “అట్ఠకథాకుసలో”తిఆది. **ఆచరియముఖతోతి** ఆచరియవదనతో, ఆచరియసమ్ముఖే వా, **సిథిలధనితాదీతి** ఆదిసద్దేన దీఘరస్సాదీని (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౮౩; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౨౩౨) సఙ్గణ్హాతి. **అక్ఖరపరిచ్ఛేదేతి** ఏత్తకో సిథిలో, ఏత్తకో ధనితోతిఆదినా అక్ఖరపరిచ్ఛేదే. ఇమినా **బ్యఞ్జనకుసలోతి** ఏత్థ బ్యఞ్జనసద్దో అక్ఖరపరియాయోతి దస్సేతి. **న పుబ్బాపరకుసలోతి** ఏత్థ పుబ్బాపరో నామ పురిమానం చతున్నఞ్చేవ కథాయ చ పుబ్బాపరోతి ఆహ “అత్థపుబ్బాపరే”తిఆది.

కోధనోతిఆదీని వుత్తానీతి సమ్బన్ధో. యస్మా న సక్కోతీతి యోజనా. **పసారేతాతి** ఏత్థ సరధాతు ఉపసగ్గవసేన వేచిత్తవాచకోతి ఆహ “మోహేతా”తి.

ఇతి ఉబ్బాహికవగ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

అధికరణవూపసమవగ్గవణ్ణనా

౪౩౬. అధికరణవూపసమవగ్గే సఙ్ఘగరు నామ కోతి ఆహ “ధమ్మఞ్చ…పే॰… సఙ్ఘగరు నామ హోతీ”తి. **తానీతి** చీవరాదీని.

౪౩౮. పఞ్చహుపాలి ఆకారేహీతి ఏత్థ ఆకారసద్దో కారణత్థోతి ఆహ “పఞ్చహి కారణేహీ”తి. **కమ్మేనాతిఆదీసు** కమ్మాదీనం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ “అపలోకనాదీసూ”తిఆది. **ఉపపత్తీహీతి** యుత్తీహి. మయ్హం ఉచ్చాకులా పబ్బజితభావఞ్చ బహుస్సుతభావఞ్చ తుమ్హే జానాథాతి యోజనా. మాదిసో నామ…పే॰… తుమ్హాకం యుత్తం ననూతి

యోజనా. **కణ్ణమూలేతి** కణ్ణసమీపే. **అనుస్సావనేనాతి** అనుసమీపే సావాపనేన. **తేసన్తి** భిక్ఖూనం. **అనివత్తిధమ్మేతి** అనివత్తనసభావే. **సలాకగ్గాహేనాతి** అత్తనో సలాకాయ గాహాపనేన.

ఏత్థాతి కమ్మాదీసు. **పమాణన్తి** సఙ్ఘభేదస్స కారణం. **పుబ్బభాగాతి** సఙ్ఘభేదతో పుబ్బభాగే పవత్తా. పుబ్బభాగభావం ఆవికరోన్తో ఆహ "అట్ఠారసవత్థుదీపనవసేన హీ"తిఆది. వోహారన్తేపీతి యోజనా. **తత్థాతి** వోహారే. కదా పన సఙ్ఘో భిన్నోతి ఆహ "యదా పనా"తిఆది. యదా పన కరోతీతి సమ్బన్ధో. **కమ్మన్తి** ఉపోసథకమ్మతో అఞ్ఞం కమ్మం గహేతబ్బం. **ఉద్దేసన్తి** ఉపోసథకమ్మం. **ఇతీతి** ఏవం. సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం "ఏవం...పే.... పకాసయిస్సామా"తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౫౧) యం వచనం అవోచుమ్హాతి యోజనా. తస్స వచనస్సాతి పాఠం అజ్ఝాహరిత్వా "స్వాయం అత్థో"తి పదేన సమ్బన్ధితబ్బో.

పఞ్ఞత్తేతన్తి ఏత్థ నిగ్గహీతలోపసన్ధీతి ఆహ "పఞ్ఞత్తం ఏత"న్తి. **క్వాతి** కిస్మిం ఖన్ధకే. **తత్రాతి** వత్తక్ఖన్ధకే. **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన ఆగన్తుకవత్తాదిఅకరణమత్తేన. **అనుపుబ్బేనాతి** అనుక్కమేన. **యథారత్తన్తి** ఏత్థ యథాసద్దో అనురూపత్థవాచకో, రత్తిసద్దేన రత్తిప్పమాణం గహేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ "రత్తిపరిమాణానురూప"న్తి. ఇమినా రత్తియా అనురూపం **యథారత్తన్తి** నిబ్బచనం దస్సేతి. "రత్తిపరిమాణానురూప"న్తి వుత్తే రత్తిపరిమాణస్స అతిక్కన్తత్తా అత్థతో థేరోతి ఆహ "యథాథేరన్తి అత్థో"తి. **వవత్థానన్తి** పరిచ్ఛేదో. సో హి విసుం అవహితో హుత్వా తిట్ఠతీతి వవత్థానన్తి వుచ్చతి. **కమ్మాకమ్మానీతి** ఏత్థ కమ్మం అకమ్మానీతి పదవిభాగం కత్వా అకారో వుద్ధత్థోతి ఆహ "ఖుద్దకాని చేవ మహన్తాని చ కమ్మానీ"తి. సతి చ అకమ్మస్స మహన్తభావే కమ్మం నామ ఖుద్దకన్తి అత్థతో సిద్ధం హోతి. తేన వుత్తం "ఖుద్దకాని చేవా"తి. అకారస్స అప్పత్థం గహేత్వా "మహన్తాని చేవ ఖుద్దకాని చ కమ్మానీ"తి అత్థోపి యుజ్జతేవ. సో పన ఇధ న గహితో, అఞ్ఞత్థ పన దిస్సతి. "ఉచ్చావచాని కమ్మానీ"తి హి వాక్యవసేన వుత్తట్ఠానే ఉచ్చసద్దేన మహన్తత్థం దస్సేతి, అవచసద్దేన ఖుద్దకత్థం దస్సేతి. తస్మా మహన్తఖుద్దకాని కమ్మానీతి అత్థో వేదితబ్బో. సతి చ అకమ్మస్స ఖుద్దకభావే కమ్మం నామ మహన్తన్తి అత్థతోపి సిద్ధన్తి దట్ఠబ్బం.

సఙ్ఘభేదవగ్గద్వయవణ్ణనా

౪౨౫. సఙ్ఘభేదవగ్గద్వయే **ఏతేతి** సభావా. **తేతి** అధమ్మాదయో. **ఇతీతి** ఏవం. యం కమ్మన్తి యోజనా. దిట్ఠిం వినిధాయాతి సమ్బన్ధో. ఏకస్మిం పఞ్చకే అయం అత్థయోజనా కాతబ్బాతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాపీతి** ఇమస్మిం పఞ్చకేపి. **పిసద్దేన** హేట్ఠా వుత్తం పఞ్చకం అపేక్ఖతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు పఞ్చకేసు. **హీతి** సచ్చం. పుబ్బే అవుత్తనయం యం వచనమత్థి, తం వచనం ఏత్థ పఞ్చకేసు న అత్థీతి యోజనా.

ఆవాసికవగ్గవణ్ణనా

౪౮౧. ఆవాసికవగ్గే "హరిత్వా"తి ఇమినా **యథాభతన్తి** ఏత్థ భరధాతుయా హరణత్థఞ్చ కిరియావిసేసనభావఞ్చ దస్సేతి. "ఠపితో"తి ఇమినా **నిక్ఖిత్తోతి** ఏత్థ ఖిపధాతుయా ఠపనత్థం దస్సేతి.

౪౮౨. **పరిణామేతీతి** పరిణతంపాపేతి. "నియామేతి కథేతీ"తి ఇమినా అధిప్పాయత్థం దస్సేతి, **ఏత్థాతి** ఆవాసికవగ్గే.

కథినత్థారవగ్గవణ్ణనా

౪౯౭. కథినత్థారవగ్గే **ఓతమసికోతి** ఏత్థ అవతమం గతో ఓతమసికోతి దస్సేన్తో ఆహ "అన్ధకారగతో"తి. అన్ధకారసద్దేన తమసద్దో అన్ధకారపరియాయోతి దస్సేతి. **తన్తి** ఓతమసికం . **అసమన్నాహరన్తోతి** తం అసమన్నాహరన్తో, కస్మా అసమన్నాహరన్తోతి ఆహ "కిచ్చయపసుతత్తా వన్దన"న్తి. **ఏకతోతి** కోపేన సద్ధిం. వేరీ విసభాగపుగ్గలో ఏకతో ఆకోధేన వత్తనట్ఠేన **ఏకావత్తోతి** వుచ్చతి. **పహరేయ్యాతి** వన్దన్తం పహరేయ్య. "అఞ్ఞం చిన్తయమానో"తి ఇమినా అఞ్ఞస్మిం ఆరమ్మణే చిత్తం విదహతి ఠపేతీతి **అఞ్ఞవిహితోతి** దస్సేతి.

సఙ్ఘతో ఉద్ధరిత్వా ఖిపితబ్బో అపనేతబ్బోతి ఉక్ఖిత్తో, సోయేవ **ఉక్ఖిత్తకో. తేహీతి** చతూహి. అవన్దియేసు పన్నరసపుగ్గలేసూతి సమ్బన్ధో. **అన్తరా వుత్తకారణేన చాతి** అన్తరే వుత్తేన "తఞ్హి వన్దన్తస్స మఞ్చపాదాదీసుపి నలాటం పటిహఞ్ఞేయ్యా"తిఆదినా కారణేన చ. **ఇతోతి** పన్నరసపుగ్గలమ్హా . **ఇతీతి** ఏవం. సచే ఉద్దేసాచరియో చ ఓవాదాచరియో చ నవకో హోతి, న వన్దనీయో. **సబ్బత్థాతి** కథినత్థారవగ్గే.

ఇతి కథినత్థారవగ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

నిట్ఠితా చ ఉపాలిపఞ్చకవణ్ణనాయ యోజనా.

ఆపత్తిసముట్ఠానవణ్ణనా

౪౭౦. "అచిత్తకో ఆపజ్జతీ"తిఆదీసు ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. **అచిత్తకో ఆపజ్జతీతి** అచిత్తకో హుత్వా ఆపజ్జతి. ఏసేవ నయో **అచిత్తకో వుట్ఠాతీతి** ఏత్థాపి. యంకిఞ్చి ఆపత్తిన్తి సమ్బన్ధో. ఇతరం ఆపత్తిన్తి యోజనా. **ధమ్మదానం కరోమీతి** "సబ్బదానం ధమ్మదానం జినాతీ"తి (ధ. ప. ౩౫౪) చ "అమతందదో చ సో హోతి, యో ధమ్మమనుసాసతీ"తి (సం. ని. ౧.౪౨) చ భగవతా వుత్తవచనం సుత్వా ధమ్మదానం కరోమి. **దోమనస్సికోతి** దోమనస్సేన యుత్తో, దోమనస్సవన్తో వా. **ఏత్థాతి** అబ్యాకతమూలే.

౪౭౩. యస్స యస్సాతి సిక్ఖాపదస్స. **తం సబ్బన్తి** సబ్బం తంతంసముట్ఠానసిక్ఖాపదం.

అపరదుతియగాథాసఙ్గణికం

(౧) కాయికాదిఆపత్తివణ్ణనా

౪౭౪. ఛ ఆపత్తియో కాయికాతి ఏత్థ ఛ ఆపత్తియో నామ కాతి ఆహ "అన్తరపేయ్యాలే"తిఆది. అన్తరపేయ్యాలే వుత్తాతి సమ్బన్ధో. "కాయద్వారే సముట్ఠితత్తా"తి ఇమినా కాయే సముట్ఠన్తీతి **కాయికాతి** వచనత్థం దస్సేతి. తస్మింయేవ అన్తరపేయ్యాలే వుత్తాతి సమ్బన్ధో. "వజ్జపటిచ్ఛాదికాయా"తిఆదినా **ఛాదేన్తస్స తిస్సోతి** ఏత్థ తిణ్ణం సరూపం దస్సేతి. "భిక్ఖునియా"తిఆదినా **పఞ్చ సంసగ్గపచ్చయాతి** ఏత్థ పఞ్చన్నం సరూపం దస్సేతి.

"ఏకరత్త"ఇతిఆదినా **అరుణుగ్గే తిస్సోతి** ఏత్థ తిణ్ణం సరూపం దస్సేతి. **ద్వే యావతతియకాతి** సంవణ్ణేతబ్బేన "ఏకాదస యావతతియకా నామా"తి సంవణ్ణనాయ విరుద్ధభావం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ "పఞ్ఞత్తివసేన పనా"తిఆది. "ఇమస్మిం సాసనే"తి ఇమినా ఏత్థసద్దస్స విసయం దస్సేతి. **ఏకేన సబ్బసఙ్గహోతి** ఏత్థ ఏకో నామ కో, సబ్బాని నామ కానీతి ఆహ "యస్స

సియా”తిఆది. “నిదానుద్దేసేనా”తి ఇమినా ఏకస్స సరూపం దస్సేతి. “సిక్ఖాపదానఞ్చ పాతిమోక్ఖుద్దేసానఞ్చా”తి ఇమేహి పదేహి సబ్బసరూపం దస్సేతి. సఙ్గహ సద్దేన కమ్మఛట్ఠీసమాసో.

“వజ్జపటిచ్ఛాదికాయా”తిఆదినా **ద్వే దుట్ఠుల్లచ్ఛాదనాతి** ఏత్థ ద్విన్నం సరూపం దస్సేతి.

“భిక్ఖు భిక్ఖునియా”తిఆదినా **గామన్తరే చతస్సోతి** ఏత్థ చతస్సన్నం సరూపం దస్సేతి. పున “భిక్ఖు భిక్ఖునియా”తిఆదినా **చేతస్సా నదిపారపచ్చయాతి** ఏత్థ చతస్సన్నమేవ సరూపం దస్సేతి. “చీవరదానే పాచిత్తియ”న్తి ఇమినా పాచిత్తియభావేన సదిసత్తా సఙ్ఖ్యావిసేసో న కాతబ్బోతి దస్సేతి.

(౨) దేసనాగామినియాదివణ్ణనా

౪౭౫. ఏకేత్థాతి ఏత్థసద్దో సాసనవిసయో.

ఏకసిక్ఖాపదమ్పి నత్థీతి పిసద్దో బహుసిక్ఖాపదాని పన పగేవాతి చ ఆపత్తి పన పగేవాతి చ ఆపత్తీపి నత్థీతి చ అత్థం దస్సేతి.

“సకలేపి వినయే”తి ఇమినా **ద్వేత్థాతి** పాఠే ఏత్థసద్దస్స విసయం దస్సేతి. **ఉభిన్నన్తి** భిక్ఖుభిక్ఖునీనం. అఞ్ఞథా పన కిత్తకా పఠమాపత్తికాతి ఆహ “ఇతరథా పనా”తిఆది. తత్థ **ఇతరథాతి** పఞ్ఞత్తితో అఞ్ఞేన పకారేన. **కమ్మఞ్చాతి** కమ్మఞత్తి చ. **కమ్మపాదికా చాతి** కమ్మపాదఞత్తి చ. **నవసు ఠానేసూతి** ఓసారణాదీసు నవసు ఠానేసు. **ద్వీసూతి** ఞత్తిదుతియ, ఞత్తిచతుత్థకమ్మేసు.

వజ్జపటిచ్ఛాదికాయ పారాజికం, ఉక్ఖిత్తానువత్తికాయ పారాజికం, అట్ఠవత్థుకాయ పారాజికన్తి ఇతి ఇమే తయోతి యోజనా. **కారణభూతేనాతి** హేతుభూతేన, “కరణభూతేనా”తిపి పాఠో, సాధకతమసత్తిభూతేనాతి అత్థో.

తేసన్తి అడ్ఢానహీనాదీనం. **ఏత్థాతి** “తయో పుగ్గలా న ఉపసమ్పాదేతబ్బా”తి పాఠే, ఏతేసు అఙ్గహీనాదీసు వా. **యోతి** పుగ్గలో. అపరిపూరో న యాచతీతి సమ్బన్ధో. మాతుఘాతకాదయో కరణదుక్కటకా చాతి యోజనా. **తత్థాతి** తేసు ఞత్తికప్పనాదీసు. **ఞత్తికప్పనాతి** ఞత్తివిధి. **విప్పకతపచ్చత్తన్తి** విప్పకతం పచ్చత్తం. **అతీతకరణన్తి** అతీతస్స కరణం. విత్థారేన్తో ఆహ “వత్థుసమ్పన్నం హీ”తిఆది. **తయో కమ్మాన సఙ్గహాతి** ఏత్థ ఛన్దభేదరక్ఖనత్థాయ నకారే నిగ్గహీతలోపో. **నాసితకాతి** నాసేతబ్బా పుగ్గలా, నాసితబ్బాతి **నాసితా,** నాసితా ఏవ నాసితకా. **తిణ్ణం జనానన్తి** తిణ్ణం ఉపసమ్పదాపేక్ఖజనానం ఏకూపజ్ఝాయేన నానాచరియేన హుత్వాతి యోజనా. **ఏకానుస్సావనాతి** ఏకతో అనుస్సావనా.

పాదో నామ కహాపణస్స చతుత్థభాగో. **మాసకో** నామ పాదస్స పఞ్చమభాగో. **పారాజికన్తి** వనప్పతిం ఛిన్దన్తస్స దుతియపారాజికం (పారా॰ ౧౧౦). **అనోదిస్సాతి** “మనుస్సో మరతూ”తిఆదినా న ఉద్దిసిత్వా. **తేనాతి** విసేన.

భిక్ఖునోవాదకవగ్గస్మిన్తి సామఞ్ఞాధారో. **దససు సిక్ఖాపదేసూతి** విసేసాధారో. **పఠమసిక్ఖాపదమ్హియేవాతి** దససు సిక్ఖాపదేసు పఠమసిక్ఖాపదమ్హియేవ. ఉపసమ్పన్నాయ భిక్ఖునియాతి సమ్బన్ధో. “ఆపత్తి హోతీ”తి ఇమినా “చీవరేనా”తి పదస్స సమ్బన్ధట్ఠానం దస్సేతి.

“చతస్సో ఏవా”తి ఇమినా **తత్తికాతి** ఏత్థ తసద్దస్స విసయం దస్సేతి. తా చతస్సో పరిమాణా యాసం ఆపత్తీనన్తి **తత్తికా. నిపన్నస్సాపి తత్తికాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **సాతి** భిక్ఖునీ.

(౩) పాచిత్తియవణ్ణనా

౪౭౬. పఞ్చ భేసజ్జానీతి సప్పిఆదీని పఞ్చ భేసజ్జాని. ఇమం ఆపత్తిన్తి సమ్బన్ధో. పచ్ఛా ఆపన్నోతి యోజనా.

ఏకం కబళన్తి ఏకం ఆలోపం, **తుమ్బమూలేతి** తుమ్బం సన్తికే.

యథావత్థుకన్తి వత్థుఅనులోమం, ఆపత్తియో దేసితావ హోన్తీతి యోజనా.

కోకాలికాదీనన్తిఆదిసద్దేన కటమోదకతిస్సకాదయో (పారా॰ ౪౧౭) సఙ్గణ్హాతి. పాపికాయ దిట్ఠియా అప్పటినిస్సగ్గే పాచిత్తియఞ్చ చణ్డకాళికాయ భిక్ఖునియా పాచిత్తియఞ్చాతి యోజనా. **పయుత్తవాచాపచ్చయాతి** విఞ్ఞత్తినిమిత్తాదీహి పకారేన యుత్తాయ వాచాయ పచ్చయా. **ఆపత్తి పారాజికస్సాతి** పారాజికస్స ఆపజ్జనం. అథవా **పారాజికస్సాతి** అస్స భిక్ఖుస్స పారాజికా ఆపత్తి హోతీతి వా పారాజికా ఆపత్తి అస్స భవతీతి వా యోజనా కాతబ్బా. **ఇతీతి** ఇమా ఛ ఆపత్తియో ఆపజ్జతీతి యోజనా.

భోజనం గహేత్వా అజ్ఝోహరమానాతి సమ్బన్ధో. **తథేవాతి** యథా ఖాదనే, తథేవ మంసం లసుణం అజ్ఝోహరమానాతి యోజనా. “పణీతభోజనానీ”తి చ “అకప్పియమంస”న్తి చ పదాని “అజ్ఝోహరమానా”తి పదేన సమ్బన్ధితబ్బాని.

పఞ్చ ఠానానీతి పఞ్చ ఆపత్తిసఙ్ఖాతాని ఠానాని. **తత్థాతి** పఞ్చసు సహధమ్మికేసు. **ద్విన్నన్తి** భిక్ఖుభిక్ఖునీనం. **తేసన్తి** సిక్ఖమానాదీనం. **పఞ్చన్నమేవాతి** సహధమ్మికానంయేవ. **వినిచ్ఛయవోహారోతి** వినిచ్ఛయవచనం. ఇమినా చత్తారి అధికరణాని పటిక్ఖిపతి. **అడ్డకమ్మం నామాతి** అభియుఞ్జన్తానం కమ్మం నామ.

“సహధమ్మికాన”న్తి ఇమినా **పఞ్చన్నం వినిచ్ఛయోతి** ఏత్థ పఞ్చసరూపం దస్సేతి. సోభణభావం విత్థారేన్తో ఆహ “కతవీతిక్కమో హీ”తిఆది. **అబ్భుణ్హసీలోతి** అభినవుప్పన్నసీలో. అబ్భుణ్హసీలో నామ అత్థతో పాకతికసీలోతి ఆహ “పాకతికో”తి, పకతిసీలేన నియుత్తోతి అత్థో.

“కాయద్వారసమ్భవా”తి ఇమినా **కాయికాతి** పదస్స తద్ధితభావం దస్సేతి. **ముఖం ఓలోకేతబ్బన్తి ఏత్థ** వుత్తాతి సమ్బన్ధో.

చతున్నం దేసనాయ చాతి ఏత్థ “దేసనాయా”తి పదం ఆదిపదలోపన్తి ఆహ “అచ్చయదేసనాయా”తి. **సాతి** అచ్చయదేసనా. అభినిలీయిత్వా ధనునా మారేన్తీతి **అభిమారా.**

ఛేజ్జం హోతీతి ఏత్థ ఛేజ్జం నామ పారాజికాపజ్జనమేవాతి ఆహ “దేవదత్తో వియ పారాజికం ఆపజ్జతీ”తి. **ఇమా పన ఆపత్తియోతి** పారాజికథుల్లచ్చయాపత్తియో.

(౪) అవన్దనీయపుగ్గలాదివణ్ణనా

౪౭౭. **తేస**న్తి దసన్నం పుగ్గలానం. “సద్ధి”న్తి ఇమినా **సామీచేనా**తి ఏత్థ సహత్థే కరణవచనన్తి దస్సేతి. **సామీచేనా**తి చ సామీచినా కత్తబ్బం **సామీచం** కమ్మం, తేన సామీచేన. **దస చీవరధారణా**తి పదస్స సమాసభావం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ “దస దివసాని అతిరేకచీవరస్స ధారణా”తి.

కతిసతన్తిఆదీసు ద్వీసు గాథాపాదేసు చతూసు విభత్యన్తపదేసు పురిమం పురిమేన, పచ్ఛిమఞ్చ పచ్ఛిమేన యథాక్కమం యోజేతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ “కతిసతం ఆపత్తియో రత్తిసతం ఛాదయిత్వానా”తి. పచ్ఛిమగాథాయ పుబ్బడ్ఢేపి ఏసేవ నయో. **అయం హీ**తి అయం ఏవ వక్ఖమానో. **ఏత్థా**తి గాథాయం. **యో**తి భిక్ఖు, పటిచ్ఛాదేతీతి సమ్బన్ధో. **ఇతీ**తి అయం సఙ్ఖేపత్థో.

హేట్ఠా వుత్తేసు చతూసు చతుక్కేసు ధమ్మేన సమగ్గం అపనేత్వా ద్వాదస కమ్మదోసా వుత్తాతి దట్ఠబ్బం. అధమ్మేన వగ్గకమ్మం, అధమ్మేన సమగ్గకమ్మన్తి యోజేతబ్బం.

ఏత్థాతి ఛసు కమ్మేసు. **ఏతదేవా**తి ధమ్మేన సమగ్గకమ్మమేవ.

యం దేసితాతి ఏత్థ యంసద్దో వచనవిపల్లాసోతి ఆహ “యాని దేసితానీ”తి. “దేసితానీ”తి ఇమినా **దేసితా**తి ఏత్థ నికారస్స ఆకారాదేసభావం దస్సేతి. “పరియన్తపరిచ్ఛేదభావరహితత్తా”తి ఇమినా నత్థి అన్తం పరియన్తమేతస్సాతి **అనన్త**న్తి వచనత్థం దస్సేతి. **త**న్తి నిబ్బానం, జితన్తి సమ్బన్ధో. కేన కం కిన్తి కత్వా జితన్తి ఆహ “భగవతా కిలేసగణం అభిమద్దిత్వా”తి. కేన కం కిన్తి కత్వా కిం జితం వియాతి ఆహ “రఞ్ఞా సపత్తగణం అభిమద్దిత్వా రజ్జం వియా”తి. తత్థ “రఞ్ఞా”తి ఇమినా “కేనా”తి పుచ్ఛం విస్సజ్జేసి. “సపత్తగణ”న్తి ఇమినా “క”న్తి పుచ్ఛం విస్సజ్జేసి. “అభిమద్దిత్వా”తి ఇమినా “కిన్తి కత్వా”తి పుచ్ఛం విస్సజ్జేసి. “రజ్జ”న్తి ఇమినా “కి”న్తి పుచ్ఛం విస్సజ్జేసి. **సపత్తగణ**న్తి వేరిగణం. అయం పనేత్థ యోజనా – రఞ్ఞా సపత్తగణం అభిమద్దిత్వా రజ్జం రాజభావం జితం వియ, భగవతా కిలేసగణం అభిమద్దిత్వా నిబ్బానం జితన్తి. **స్వేవా**తి భగవా ఏవ. “నిబ్బికారతాయా”తి ఇమినా తాదిసద్దో నిబ్బికారత్థవాచకో అనిప్ఫన్నపాటిపదికోతి దస్సేతి. “వివేకపఞ్చక”న్తి ఇమినా కాయచిత్తఉపధివసేన వివేకత్తయమ్పి గహేతబ్బం వివేకభావేన సమానత్తా. తేన భగవతాతి సమ్బన్ధో. “యాని సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధానీ”తి ఇమినా **ఏకేత్థా**తి ఏత్థ ఏకసద్దస్స విసయం దస్సేతి. **తత్థా**తి సత్తసు ఆపత్తిక్ఖన్ధేసు. **ఏత్థ పనా**తి సమథేసు పన. **హీ**తి సచ్చం. **తస్సా**తి సమ్ముఖావినయస్స. **అట్ఠకథాసూ**తి సబ్బఅట్ఠకథాసు. **మయం పనా**తి సఙ్గహకారకా అమ్హే పన, బుద్ధఘోసనామకా మయం పనాతి అత్థో, రోచయామాతి సమ్బన్ధో. కస్స కిమత్థం గహేత్వా రోచేసీతి ఆహ “వినాతి నిపాతస్స పటిసేధనమత్థమత్త”న్తి. “వినాతి నిపాతస్సా”తి పదం “అత్థమత్త”న్తి పదే వాచకసమ్బన్ధో. అత్తనో సాధ్యవచనం బుద్ధవచనసఙ్ఖాతేన సాధకవచనేన సాధేన్తో ఆహ “వుత్తమ్పి చేత”న్తిఆది.

అట్ఠారస అట్ఠకానీతి అధమ్మదిట్ఠిభేద, ధమ్మదిట్ఠిభేద, వేమతికభేదేసు తీసు ఏకమేకం మూలం కత్వా తయో తయో మూలిం కత్వా నవ హోన్తి, తేసు ధమ్మదిట్ఠిభేదేసు ధమ్మదిట్ఠిభేదం అపనేత్వా అట్ఠ హోన్తి, తాని అట్ఠారస భేదకరవత్థూసు యోజేత్వా అట్ఠారస అట్ఠకాని హోన్తీతి దట్ఠబ్బం. **ఛఊనదియడ్ఢసత**న్తి చతుచత్తాలీసాధికం సతన్తి వుత్తం హోతి.

ఏకేకవత్థుస్మిన్తి అట్ఠారససు భేదకరవత్థూసు ఏకేకస్మిం వత్థుస్మిం.

ఇతి గాథాసఙ్గణికవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

సేదమోచికగాథా

(౧) అవిప్పవాసపఞ్హావణ్ణనా

౪౭౯. సేదమోచికగాథాసూతి అధిప్పాయత్థస్స గమ్భీరత్తా తం చిన్తేన్తానం వినయధరానం కాయే సేదం మోచేతీతి **సేదమోచికా,** సాయేవ గాథా సేదమోచికగాథా, తాసు. “అకప్పియసమ్భోగో న లబ్భతీ”తి ఇమినా కప్పియసమ్భోగో లబ్భతీతి దస్సేతి. కప్పియసమ్భోగం దస్సేతుం “నహాపనభోజనాదీ”తి వుత్తం. **అనాపత్తీ**తి మాతుభిక్ఖునియా అనాపత్తి. **ఏసా పఞ్హా**తి ఏత్థ పఞ్హసద్దో సభావతిలిఙ్గోతి సద్దసత్థేసు (సద్దనీతిధాతుమాలాయం ౧౬ హకారన్తధాతు; అభిధానప్పదీపికాయం ౧౧౩౹ గాథాయం) వుత్తో, ఇధ ఇత్థిలిఙ్గవసేన వుత్తో. “పణ్డితేహీ”తి ఇమినా కుసలస్స కారణం దస్సేతి, పణ్డితత్తా కుసలోతి అధిప్పాయో. **అస్సా**తి పఞ్హాయ. **ఏత**న్తి విస్సజ్జనం. **అస్సా**తి గాథాయ.

ఏకాదస వివజ్జియాతి అవిభత్తికనిద్దేసో, ఏకాదస వివజ్జియేతి అత్థో. తేన వుత్తం “యే”తిఆది. **తేపీ**తి పిసద్దో గాథాయం ఉత్తనిద్దిట్ఠగమ్యమానభావం దస్సేతి.

అయన్తి ఠాపితపుబ్బకో భిక్ఖు. **నిమ్మితబుద్ధ**న్తి బుద్ధేన నిమ్మితం బుద్ధరూపం.

వివజ్జియాతి ఏత్థ యకారో త్వాపచ్చయస్స కారియోతి ఆహ “వివజ్జేత్వా”తి. అసీసకం యం తం కబన్ధం అత్థీతి యోజనా. అసీసకత్తా కేన సరీరేన జీవితం బన్ధతీతి **కబన్ధో. యస్సా**తి కబన్ధస్స.

హీతి సచ్చం. **తే**తి అభబ్బపుగ్గలా.

వాచాతి ఏత్థ యకారలోపోతి ఆహ “వాచాయా”తి. **ఇతి మే**తి ఏవం మమ. ఏవం వదమానే మమ వచనన్తి యోజనా. అథవా **ఇతిమే**తి ఏవం ఇమే, ఏవం వదమానే ఇమే జనాతి యోజనా. సద్దమ్పీతి ఇమినా గిరసద్దో సద్దపరియాయోతి దస్సేతి. **హీ**తి సచ్చం. తుణ్హీభూతస్స నిసిన్నస్స తస్స భిక్ఖునోతి యోజనా. యది మనోద్వారే ఆపత్తి నామ నత్థి, ఏవం సతి కస్మా ఆపజ్జేయ్య వాచసికన్తి వుత్తన్తి ఆహ “యస్మా పనా”తిఆది. **తేనా**తి తస్మా. **అస్సా**తి భిక్ఖుస్స.

సాతి భిక్ఖునీ, ఆపజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **వుత్తప్పకార**న్తి “గామన్తరపరియాపన్న”న్తి వుత్తప్పకారం.

తాసూతి ద్వీసు భిక్ఖునీసు.

చతురో జనాతి ఏత్థ చతున్నం జనానం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ “ఆచరియో చ తయో చ అన్తేవాసికా”తి . **సాహత్థికా**తి సహత్థా అవహరితా. **ఆణత్తియాపీ**తి ఆణత్తేన అవహరితాపి. **ఇతరేస**న్తి అన్తేవాసికానం, ఏకేకో మాసకోతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థా**తి పరివారే సేదమోచికగాథాయం.

(౨) పారాజికాదిపఞ్హావణ్ణనా

౪౮౦. సన్థతపేయ్యాలఞ్చాతి పఠమపారాజికవిభఙ్గే (పారా॰ ౬౨౹) వుత్తం సన్థతపేయ్యాలఞ్చ.

లిఙ్గపరివత్తం సన్ధాయాతి సతి లిఙ్గే పరివత్తే పటిగ్గహణస్స విజహనం సన్ధాయ వుత్తం.

యోతి భిక్ఖు, పరిణామేతీతి సమ్బన్ధో. అత్తనో అత్థాయాతి యోజనా.

అస్సాతి గాథాయ. **కాకఉహద**న్తి కాకేహి కరీసుస్సగ్గం. **కద్దమమక్ఖిత**న్తి కద్దమేన మక్ఖితం. కాయగతానేవ హుత్వాతి సమ్బన్ధో.

హీతి విత్థారో. అనరియం తం ఇత్థిం వా తం పురిసం వా హనేయ్యాతి యోజనా. లిఙ్గపరివత్తేన హేతుభూతేన ఇత్థిభూతం, పురిసభూతఞ్చాతి సమ్బన్ధో. **ఇత్థిభూత**న్తి చ ఇత్థీ హుత్వా భూతం, ఇత్థిభావం వా పత్తం.

మిగసిఙ్గతాపససీహకుమారాదీనం తిరచ్ఛానగతమాతాపితరో వియాతి యోజనా. **మిగసిఙ్గతాపసో**తి మిగసిఙ్గనామకో (జా॰ అట్ఠ॰ ౫.౧౭౭.౯౬ ఆదయో) తాపసో. **సీహకుమారో**తి సీహబాహుకుమారో. ఆదిసద్దేన భూరిదత్తాదయో సఙ్గణ్హాతి.

కురున్దియం ఆగతన్తి సమ్బన్ధో.

‘‘**సచ్చం భణన్తోతి గాథాయా**’’తి పదం ‘‘సచ్చం భాసతో లహుకాపత్తి హోతీ’’తి ఏత్థ ఇతిసద్దేన సమ్బన్ధితబ్బం. ‘‘సచ్చం భణన్తో’’తి గాథాయ ఇతి అత్థోతి యోజనా.

(౩) పాచిత్తియాదిపఞ్హావణ్ణనా

౪౮౧. సలాకం దేన్తస్స అస్స భిక్ఖుస్స ఛేజ్జం హోతీతి యోజనా. ‘‘పారాజికం హోతీ’’తి ఇమినా **హోతిఛేజ్జ**న్తి పదస్స అత్థం దస్సేతి.

సుప్పతిట్ఠితనిగ్రోధసదిసం రుక్ఖమూలం, తమేవ వా గహేతబ్బం.

తిస్సిత్థియోతి ఏత్థ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం, పచ్చత్తవచనం వాతి ఆహ ‘‘తాసుపీ’’తి. ‘‘యం తం మేథునం నామ త’’న్తి ఇమినా ‘‘మేథునం యం త’’న్తి పదానం సమానాధికరణభావం దస్సేతి. ‘‘న సేవతీ’’తి ఇమినా **న సేవే**తి ఏత్థ తికారస్స ఏకారాదేసభావం (జా॰ అట్ఠ॰ ४.౧౧.౨౬ పుత్తో వా పితరం యాచే వియ) దస్సేతి. **తయో పురిసే**తి ఏత్థ ‘‘ఉపగన్త్వా’’తి పదం అజ్ఝాహరిత్వా సమ్బన్ధితబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ‘‘తయో పురిసేపి ఉపగన్త్వా’’తి. ఇమినా **తయో పురిసే**తి ఏత్థ ఉపయోగత్థే ఉపయోగవచనన్తి దస్సేతి. పురిమనయం గహేత్వా ఏత్థాపి ‘‘తీసు పురిసేసూ’’తి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి అత్థోపి యుజ్జతేవ. ఇమం నయం గహేత్వా పురిమపదేపి తిస్సిత్థియో ఉపగన్త్వాతి ఉపయోగత్థే ఉపయోగవచనన్తి అత్థోపి యుజ్జతేవ. తస్మా తే ద్వే నయా అఞ్ఞమఞ్ఞోపదేసదాయకనయా నామాతి దట్ఠబ్బం. ‘‘ఉభతోబ్యఞ్జనసఙ్ఖాతే’’తి ఇమినా అనరియసద్దేన ఉభతోబ్యఞ్జనోవ ఇధ గహేతబ్బోతి దస్సేతి. ‘‘నాచరతీ’’తి ఇమినా **న చాచరే**తి ఏత్థాపి తిసద్దస్స ఏకారాదేసభావమేవ దస్సేతి. మేథునధమ్మస్స పుబ్బభాగం కాయసంసగ్గం ఆపజ్జితుం వాయమన్తియా తస్సా భిక్ఖునియాతి యోజనా.

అస్సాతి గాథాయ, తిత్థియో ఆరాధకో హోతీతి యోజనా. **తత్థేవాతి** తిత్థియవత్తే ఏవ. **అస్సాతి** తిత్థియస్స. **తమేవాతి** తిత్థియవత్తమేవ.

సఙ్ఘాదిసేసన్తిఆదిగాథా వుత్తాతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** అజ్ఝోహరణం.

ఆకాసగతం సామణేరన్తి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఘేనపీతి** పిసద్దో న కమ్మారహసేవాతి దస్సేతి. "న కాతబ్బ"న్తి ఇమినా సఙ్ఘోపి కమ్మారహోపి భూమిగతోవ వట్టతీతి దస్సేతి.

అస్సాతి గాథాయ వినిచ్ఛయోతి సమ్బన్ధో.

"న దేతి, న పటిగ్గణ్హాతీ"తి కిరియాపదానం కత్తారం దస్సేన్తో ఆహ "నాపి ఉయ్యోజికా"తిఆది. **తస్సాతి** అవస్సుతపురిసస్స. "కారణేనా"తి ఇమినా **తేనాతి** పదస్స కారణత్థం దస్సేతి. ఏవసద్దో పన సమ్భవవసేన యోజితో, న అఞ్ఞేన కారణేనాతి అత్థో, అవస్సుతస్స పురిసస్సాతి సమ్బన్ధో. **గహణేతి** ఉయ్యోజితాయ గహణే. **తఞ్చ పరిభోగపచ్చయాతి** ఏత్థ తసద్దస్స విసయం, పరిభోగస్స చ సమ్బన్ధం దస్సేన్తో ఆహ "తఞ్చ పనా"తిఆది. తత్థ "ఆపత్తి"న్తి ఇమినా తసద్దస్స విసయం దస్సేతి. "తస్సా ఉయ్యోజితాయా"తి ఇమినా పరిభోగస్స సమ్బన్ధం దస్సేతి. **తస్సాతి** ఉయ్యోజితాయ.

సత్తరసకేసు సఙ్ఘాదిసేసేసూతి సమ్బన్ధో. **వజ్జం న ఫుసతీతి** పదస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ "అఞ్ఞం నవం ఆపత్తి"న్తి.

ఇతి సేదమోచికగాథావణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

పఞ్చవగ్గో

కమ్మవగ్గవణ్ణనా

౪౮౨. కమ్మవగ్గే "గణనపరిచ్ఛేదవచన"న్తి ఇమినా న పమాణవచనన్తి దస్సేతి. ఇమినా కమ్మానం తతో ఊనాతిరేకభావం నివారేతి. గణియతే **గణనం,** పరిచ్ఛిజ్జతి అనేనాతి **పరిచ్ఛేదో,** గణనస్స పరిచ్ఛేదో **గణనపరిచ్ఛేదో**. అథ వా గణియతి అనేనాతి గణనం, తమేవ పరిచ్ఛేదో గణనపరిచ్ఛేదో, సోయేవ వచనం **గణనపరిచ్ఛేదవచనం**. అపలోకనకమ్మం నామాతి కత్తబ్బం కమ్మన్తి సమ్బన్ధో. **వుత్తనయేనేవాతి** "సీమట్ఠకసఙ్ఘం సోధేత్వా ఛన్దారహానం ఛన్దం ఆహరిత్వా"తి వుత్తేన ఏవ నయేన.

తత్థాతి చతూసు కమ్మేసు, ఞత్తిదుతియకమ్మం పన అత్థీతి సమ్బన్ధో.

తత్థాతి ద్వీసు కమ్మేసు. **అవసేసాతి** ఛహి కమ్మేహి అవసేసా. యది పరివత్తేత్వా కతం దళ్హీకమ్మం న హోతి, ఏవం సతి దళ్హీకమ్మత్థాయ కిన్తి కాతబ్బన్తి ఆహ "సచే పనా"తిఆది. తత్థ "అక్ఖరపరిహీనం వా పదపరిహీనం వా"తి ఇదం అక్ఖరపదానం గళితం సన్ధాయ వుత్తం. "దురుత్తపదం వా"తి ఇదం సిథిలధనితాదిఅపరిపుణ్ణం సన్ధాయ వుత్తం. ఏత్థ "దురుత్తక్ఖరం వా"తి అజ్ఝాహరితబ్బం. **ఇదన్తి** పునప్పునం వచనం. **కమ్మం హుత్వాతి** సుకమ్మం హుత్వా.

౪౮౩. సమ్ముఖాకరణీయఅసమ్ముఖాకరణీయేసు అసమ్ముఖాకరణీయాని అప్పకత్తా పఠమం దస్సేత్వా సేసానం సమ్ముఖాకరణీయభావం దస్సేన్తో ఆహ “తత్థా”తిఆది. తత్థ **తత్థాతి** తేసు ద్వీసు, అసమ్ముఖాకరణీయం నామ అట్ఠవిధం హోతీతి సమ్బన్ధో. **తత్థ తత్థాతి** తేసు తేసు ఖన్ధకేసు. “సుకతం హోతీ”తి వచనసామత్థియతో సమ్ముఖాకతమ్పి సుకతం హోతీతి అత్థోపి గహేతబ్బో.

సేసానీతి అట్ఠకమ్మేహి సేసాని. **ఏతానీతి** కమ్మాని. **వత్థువిపన్నానీతి** వత్థునా విపన్నాని.

తేసమ్పీతి పటిపుచ్ఛాకరణీయానమ్పి. **ఏత్థాతి** “పటిపుచ్ఛాకరణీయ”న్తి పదే. “పుచ్ఛిత్వా”తి ఇమినా **పటిపుచ్ఛాతి** పదస్స త్వాపచ్చయన్తభావం దస్సేతి. “కాతబ్బ”న్తి ఇమినా **కరణీయన్తి** ఏత్థ అనీయసద్దస్స కమ్మత్థభావం దస్సేతి. **యథాదిన్నాయాహి** చుదితకేన యథాదిన్నాయ. **విప్పలపన్తస్సాతి** వికారేన యం వా తం వా వచనం పలపన్తస్స చుదితకస్సాతి సమ్బన్ధో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు “తజ్జనీయకమ్మారహస్సా”తిఆదీసు.

అనుపోసథదివసేతి ఉపోసథదివసతో అఞ్ఞస్మిం దివసే. తమేవత్థం దస్సేన్తో ఆహ “ఉపోసథదివసో నామా”తిఆది. **కత్తికమాసన్తి** పచ్ఛిమకత్తికమాసం. తస్స పవారణమాసత్తా “ఠపేత్వా”తి వుత్తం. సామగ్గిదివసో చ యథావుత్తా చాతుద్దసపన్నరసా చ ఉపోసథదివసో నామాతి యోజనా. **యత్రహీతి** యస్మిం పన విహారే, ఠపేన్తీతి సమ్బన్ధో. **అన్తరాతి** చాతుద్దసీపన్నరసీనం మజ్ఝే.

పచ్చుక్కడ్ఢిత్వా ఠపితదివసోతి పచ్ఛా ఉపరి కడ్ఢిత్వా ఠపితం కత్తికకాళపక్ఖచాతుద్దసిం వా పఞ్చదసిం వా సన్ధాయ వుత్తం. **ఇధాపీతి** అపవారణాయ పవారణట్ఠానేపి. పాళియమాగతనయతో అఞ్ఞమ్పి నయం దస్సేన్తో ఆహ “అపిచా”తిఆది. **అన్తిమవత్థున్తి** పారాజికవత్థుం. **యస్సాతి** పుగ్గలస్స. ఇమినా కమ్మారహో పుగ్గలో వత్థు నామాతి దస్సేతి.

౪౮౪. దబ్బస్స అగ్గహణం వత్థుఅపరామసనం నామ న హోతి, అథ ఖో నామస్స అగ్గహణమేవాతి ఆహ “తస్స నామం న గణ్హాతీ”తి. అపరామసనాకారం దస్సేన్తో ఆహ “సుణాతు మే”తిఆది.

పుగ్గలం న పరామసతీతి ఏత్థ **పుగ్గలో** నామ ఉపజ్ఝాయోతి ఆహ “యో ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స ఉపజ్ఝాయో”తి. **తన్తి** ఉపజ్ఝాయం.

సబ్బేన సబ్బన్తి సబ్బథా సబ్బం, నిపాతసముదాయోయం, సబ్బేన వా ఆకారేన సబ్బం ఇత్తిన్తి యోజనా.

ఞత్తికమ్మే పఠమం కమ్మం కత్వా పచ్ఛా ఞత్తిట్ఠపనమ్పి పచ్ఛా ఞత్తిం ఠపేతియేవ నామ. **ఇతి ఇమేహీతిఆది** నిగమనం.

౪౮౫. “వుత్తనయేనేవా”తి అతిదిసిత్వాపి ఞత్తికమ్మవాచానం అసదిసత్తా అపరామసనాకారం దస్సేన్తో ఆహ “ఏవం పనా”తిఆది. తత్థ **నేసన్తి** వత్థుసఙ్ఘపుగ్గలానం, పఠమానుస్సావనే వా దుతియతతియానుస్సావనాసు వా వత్తబ్బే వదన్తోతి సమ్బన్ధో.

సావనం హాపేతీతి ఏత్థ అనుసద్దో లోపోతి ఆహ "అనుస్సావనం న కరోతీ"తి. "సావనం హాపేతీ"తి ఏత్థ న కేవలం సబ్బేన సబ్బం అనుస్సావనం అకరోన్తోయేవ సావనం హాపేతి నామ, అథ ఖో అనుస్సావనాయ దురుత్తఛడ్డనమ్పి హాపేతియేవ నామాతి దస్సేన్తో ఆహ "యోపీ"తిఆది. "సకిమేవ వా ద్విక్ఖత్తుం వా"తి ఇమినా తిక్ఖత్తుం అపరిపూరేన్తోయేవ సావనం హాపేతి నామాతి దస్సేతి. ఇమస్స వచనస్స సామత్థియతో ఞత్తిదుతియకమ్మే ఏకక్ఖత్తుతో, ఞత్తిచతుత్థకమ్మే తిక్ఖత్తుతో అతిరేకం కమ్మవాచం కరోన్తో న హాపేతీతి ఞాయతి.

"ఛడ్డేతీ"తి ఏత్థ ఛడ్డనస్స పదక్ఖరానం గళితభావేన పాకటత్తా తం అదస్సేత్వా "దురుత్తం కరోతీ"తి ఏత్థ దురుత్తమేవ దస్సేన్తో ఆహ "దురుత్తం కరోతీతి ఏత్థ పనా"తిఆది. కరోన్తేన భిక్ఖునా ఉపలక్ఖేతబ్బోతి సమ్బన్ధో.

"సిథిల...పే॰... పభేదో"తి య్వాయం బ్యఞ్జనప్పభేదో వుత్తో, అయం బ్యఞ్జనప్పభేదోతి యోజనా . గాథాయం **దసధాతి** దసప్పకారేన. **బ్యఞ్జనబుద్ధియాతి** వద్ధేతీతి **బుద్ధి,** బ్యఞ్జనమేవ అక్ఖరమేవ సిథిలాదివసేన దసధా బుద్ధి **బ్యఞ్జనబుద్ధి,** తాయ. ఏత్థ "దసధా"తి పదేన "బ్యఞ్జనబుద్ధీ"తి సమాసపదస్స అన్తరే దసధాసద్దస్స లోపం దస్సేతి "కమ్మజం ఏవా"తిఆదీసు (విసుద్ధి॰ ౨.౪౩౦; విసుద్ధి॰ మహాటీ॰ ౨.౪౩౦) వియ. ఏత్థ హి ఏవసద్దేన కమ్మేన ఏవ జాతం **కమ్మజన్తి** సమాసం కత్వా సమాసమజ్ఝే ఏవసద్దలోపం దస్సేతి. **పభేదోతి** విసేసో. అయం పనేత్థ యోజనా – సిథిలఞ్చ ధనితఞ్చ దీఘఞ్చ రస్సఞ్చ గరుకఞ్చ లహుకఞ్చ నిగ్గహితఞ్చ సమ్బన్ధఞ్చ వవత్థితఞ్చ విముత్తఞ్చాతి దసధా బ్యఞ్జనబుద్ధియావ పభేదో విసేసో ఞాతబ్బోతి. "సిథిల"న్తి ఆదీని దస పదాని "అక్ఖరం పదం బ్యఞ్జన"న్తి నపుంసకలిఙ్గవసేన వుత్తపాఠంనిస్సాయ వుత్తానీతి దట్ఠబ్బం.

గాథాయ విత్థారం దస్సేన్తో ఆహ "ఏత్థ హీ"తిఆది. అగాళ్హేన వచీపయోగేన వత్తబ్బం అక్ఖరం **సిథిలం.** గాళ్హేన వచీపయోగేన వత్తబ్బం అక్ఖరం **ధనితం. తేస్వేవాతి** పఞ్చసు ఏవ వగ్గేసు. న కేవలం దీఘమేవ గరుకం నామ, అథ ఖో సంయోగపరమ్పీతి ఆహ "యం వా"తిఆది. యం అక్ఖరం సంయోగపరం కత్వా వుచ్చతి, తమ్పి **గరుకం** నామాతి యోజనా. సంయోగో పరో యస్స అక్ఖరస్సాతి **సంయోగపరం.** "సంయోగపద"న్తిపి పాఠో. యం అసంయోగపరం కత్వా వుచ్చతి, తమ్పి **లహుకం** నామాతి యోజనా. యం సానునాసికం కత్వా వత్తబ్బం, తం **నిగ్గహితం** నామాతి యోజనా. **నిగ్గహేత్వాతి నిగ్గహితం** నామ అత్థతో ఠానకరణానం అవిస్సజ్జనం అముఞ్చనన్తి ఆహ "అవిస్సజ్జేత్వా"తి. యం సమ్బన్ధిత్వా వుచ్చతి, తం **సమ్బన్ధం** నామాతి యోజనా. యం అసమ్బన్ధం కత్వా వుచ్చతి, తం **వవత్థితం** నామాతి యోజనా. యం అనిగ్గహేత్వా వుచ్చతి, తం **విముత్తం** నామాతి యోజనా. **అనిగ్గహేత్వాతి** అనిగ్గహం నామ అత్థతో విస్సజ్జనన్తి ఆహ "విస్సజ్జేత్వా"తి.

ఏవం బ్యఞ్జనబుద్ధివిసేసం దస్సేత్వా ఇదాని కమ్మవాచాయ ఉచ్చారణవిసేసం విత్థారేన దస్సేన్తో ఆహ "తత్థా"తిఆది. తత్థ **తత్థాతి** తాసు దససు బ్యఞ్జనబుద్ధీసు. తథాసద్దేన తకారస్స థకారకరణఞ్చ సిథిలస్స ధనితకరణఞ్చ అతిదిసతి, తథా "పత్తకల్లం ఏసా ఞత్తీ"తిఆదివచనఞ్చ సిథిలస్స ధనితకరణం నామాతి యోజనా.

ఇతీతి ఏవం. సిథిలే కత్తబ్బే ధనితం కరోతీతి సమ్బన్ధో. **చత్తారి బ్యఞ్జనానీతి** చత్తారి అక్ఖరాని. బ్యఞ్జనసద్దో హి ఇధ అక్ఖరవాచకో. చతస్సన్నం బ్యఞ్జనబుద్ధీనం కమ్మదూసనం దస్సేత్వా ఇతరాసం అదూసనం దస్సేన్తో ఆహ "ఇతరేసు పనా"తిఆది. **అనుక్కమాగతన్తి** అరియేహి ఓతరిత్వా అనుక్కమేన ఆగతం. **పవేణిన్తి** సన్తతిం. వినాసేత్వా వుత్తే కిం

కమ్మవాచాకోపో హోతీతి ఆహ “సచే పనా”తిఆది. **న కుప్పతీతి** న నస్సతి. కస్మా పన కమ్మవాచా న కుప్పతి, నను కమ్మం కోపేన్తీ కమ్మవాచా కుప్పతీతి ఆహ “ఇమాని హీ”తిఆది. హి యస్మా న కోపేన్తి, తస్మా కమ్మవాచా న కుప్పతీతి యోజనా.

యం పన వచనం సుత్తన్తికత్థేరా వదన్తీతి సమ్బన్ధో. కచ్చాయనాదిసుత్తన్తం కరోన్తీతి **సుత్తన్తికా,** కచ్చాయనాదయో, సుత్తన్తికా చ తే థేరా చేతి **సుత్తన్తికత్థేరా. న వట్టతీతి** అక్ఖరవికారో న వట్టతి. వినయధరేన కమ్మవాచా కాతబ్బాతి సమ్బన్ధో. **యథాపాళియాతి** భగవతా యథావుత్తాయ పాళియా. **బ్యఞ్జననిరుత్తియాతి** బ్యఞ్జననిరుత్తియం. **ఇతరథాతి** వుత్తదోసపరిహారణతో అఞ్ఞేన పకారేన.

అకాలే వా సావేతీతి ఏత్థ **అకాలో** నామ అనోకాసోతి ఆహ “అనోకాసే”తి. అనోకాసో నామ ఞత్తిఅనుస్సావనానం పుబ్బాపరవితథన్తి ఆహ “ఞత్తిం అట్ఠపేత్వా”తిఆది. పఠమంయేవ ఞత్తిం అట్ఠపేత్వా పఠమంయేవ అనుస్సావనకమ్మం కత్వాతి యోజనా. “పఠమంయేవా”తి హి పదం పుబ్బాపరాపేక్ఖం. **ఇతీతి**ఆది నిగమనం.

౫౮౬. యా ఏకవీసతి భిక్ఖూ న గణ్హాతి, అయం **అతిఖుద్దకసీమా** నామాతి యోజనా. **ఏకవీసతి భిక్ఖూతి** అబ్భానకమ్మే కమ్మారహేన సద్ధిం ఏకవీసతి భిక్ఖూ. యత్థ సీమాయం నిసీదితుం న సక్కోన్తి, అయం **అతిఖుద్దకసీమా** నామాతి యోజనా. **నిసీదితున్తి** అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హత్థపాసం అవిజహిత్వా పరిమణ్డలాకారేన నిసీదితుం. **తత్థాతి** అతిఖుద్దకే. **ఏత్థాతి** సేససీమాసు. యా సమ్మతా హోతి, అయం **అతిమహతీ** నామాతి యోజనా. **కేసగ్గమత్తేనాపీతి** పిసద్దో తతో అతిరేకేన పన పగేవాతి దస్సేతి. అఘటితం అసమ్బన్ధం నిమిత్తం ఇమిస్సాతి **అఘటితనిమిత్తా**. ఖణ్డనిమిత్తభావం అఖణ్డనిమిత్తదస్సనేన పాకటం కరోన్తో ఆహ “పురత్థిమాయా”తిఆది. **పుబ్బకిత్తితన్తి** పఠమకిత్తితం. **తత్థేవాతి** ఉత్తరాయ ఏవ దిసాయ. **అపరాపీతి** పిసద్దో దుతియత్థసమ్పిణ్డనత్థో. యా సమ్మతా హోతి, **ఖణ్డనిమిత్తా** నామాతి యోజనా. **అనిమిత్తుపగన్తి** యథాభూతకథనవిసేసనమేవ, న బ్యవచ్ఛేదవిసేసనం తచసారాదిగ్గహణేన అనిమిత్తుపగభావస్స పాకటత్తా. **అన్తరాతి** మజ్ఝే. యా సమ్మతా హోతి, సా **ఛాయానిమిత్తా** నామ, అనిమిత్తా నామాతి యోజనా.

బహి ఠితో హుత్వా సమ్మన్నతీతి యోజనా. నిమిత్తాని పన బహి ఠత్వాపి కిత్తేతుం వట్టతి . **ఏవం సమ్మతాపీతి** పిసద్దో అసమ్మతా పన పగేవాతి దస్సేతి. **సీమాయ సీమన్తి** పదానం సమ్బన్ధాపేక్ఖత్తా, తస్స చ అసమానభావతో తేసం విసుం విసుం సమ్బన్ధం దస్సేన్తో ఆహ “అత్తనో సీమాయ పరేసం సీమ”న్తి. **సమ్భిన్దతీతి** సమ్బన్ధం కరోతి. ఏత్థ హి భిదిధాతు ద్విధాకరణత్థవాచకో, ధాత్వత్థబాధకేన సంత్యూపసగ్గేన సమ్బన్ధవాచకో హోతీతి దట్ఠబ్బం. **తత్థాతి** తాసు ద్వీసు సీమాసు. **ఇతీతి** ఏవం. **తాసూతి** సీమాసు.

౫౮౭-౮. యమ్పి కమ్మప్పత్తఛన్దారహలక్ఖణన్తి యోజనా. **తత్థాతి** తస్సం పరిసతో కమ్మవిపత్తియం. **తమ్పీతి** కమ్మప్పత్తఛన్దారహలక్ఖణమ్పి, వుత్తమేవాతి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** “చత్తారో భిక్ఖూ పకతత్తా కమ్మప్పత్తా”తి పాఠే. **అనుక్ఖిత్తాతి** సఙ్ఘేన ఉక్ఖేపనీయకమ్మస్స అకతత్తా అనుక్ఖిత్తా. **పరిసుద్ధసీలాతి** పారాజికం అనజ్ఝాపన్నత్తా పరిసుద్ధసీలా. ఇమేహి పదేహి పకతి అత్తా సభావో ఏతేసన్తి **పకతత్తాతి** అత్థం దస్సేతి. “కమ్మస్స అరహో”తి ఇమినా “**కమ్మప్పత్తా**”తి పదస్స ఛట్ఠీసమాసఞ్చ పత్తసద్దస్స అరహఅనుచ్ఛవికత్థభావఞ్చ దస్సేతి. **తేహీతి** చతూహి పకతత్తేహి. **ఏతీతి** ఆగచ్ఛతి. **అవసేసాతి** చతూహి పకతత్తేహి అవసేసా. **యస్స పనాతి** పుగ్గలస్స పన. **కమ్మారహోతి** కమ్మస్స అరహో.

౫౮౯. **ఏత్థాతి** పణ్డకాదీనం అవత్థుభావదస్సనట్ఠానే.

అపలోకనకమ్మకథా

౪౯౩-౬. తత్థాతి చతూసు కమ్మేసు. **ఏత్థాతి** ఓసారణాదిపాఠే. **పదసిలిట్ఠతాయాతి** లోకే పదానం సిలిట్ఠభావతో. **తత్థాతి** ఓసారణాదీసు పఞ్చసు. కణ్టకసామణేరస్స యా సా దణ్డకమ్మనాసనా అత్థి, సా నిస్సారణాతి యోజనా. "మిచ్ఛాదిట్ఠికో హోతీ"తి వత్వా తమేవత్థం దస్సేతుం "అన్తగ్గాహికాయ దిట్ఠియా సమన్నాగతో"తి వుత్తం. మిచ్ఛాదిట్ఠి హి లిఙ్గనాసనాయ కారణం హోతి. **సోతి** సామణేరో, "నిస్సజ్జాపేతబ్బో"తి పదే కారితకమ్మం, వుత్తకమ్మం వా. **తం లద్ధిన్తి** ధాతుకమ్మం, అవుత్తకమ్మం వా. కిన్తి కాతబ్బన్తి ఆహ "ఏవఞ్చ పన కమ్మం కాతబ్బ"న్తి.

కాతబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ "సుణాతు మే భన్తే"తిఆది. యం సహసేయ్యం లభన్తీతి యోజనా. **తస్సాతి** సహసేయ్యస్స. **అలాభాయాతి** అలాభత్థాయ. "చర పిరే వినస్సా"తి ఇమినా నిస్సారణాకారం దస్సేతి. అత్థో పనస్స హేట్ఠా వుత్తోయేవ.

సోతి సమణేరో, ఓసారేతబ్బోతి సమ్బన్ధో.

స్వాయన్తి సో అయం సామణేరో, అచ్చయం దేసేతీతి సమ్బన్ధో. **సోరతోతి** సున్దరలద్ధియం రతో, దులద్ధితో వా సుట్ఠు ఓరతో. **యథా పురేతి** యథా పుబ్బే రుచ్చతి, తథాతి యోజనా. **కాయసమ్భోగసామగ్గిదానన్తి** కాయేన చ సమ్భోగేన చ సామగ్గియా దానం.

ఏవన్తిఆది నిగమనం. యస్మా పన బ్రహ్మదణ్డో పఞ్చసతికక్ఖన్ధకే (చూళవ॰ ౪౪౫) ఛన్నస్సేవ పఞ్ఞత్తో, తస్మా తస్సేవ దాతబ్బోతి ఆహ "న కేవల"న్తిఆది. **ఏసాతి** బ్రహ్మదణ్డో, అఞ్ఞోపి యో భిక్ఖు విహరతి, తస్సపి దాతబ్బోతి సమ్బన్ధో. కిన్తి దాతబ్బోతి ఆహ "ఏవఞ్చ పన దాతబ్బో"తి. దాతబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ "సఙ్ఘమజ్ఝే"తిఆది.

యం వచనం ఇచ్ఛేయ్య, తం వచనన్తి యోజనా. **ఖమాపేన్తస్సాతి** సఙ్ఘం ఖమాపేన్తస్స తస్స భిక్ఖుస్సాతి యోజనా.

పటిసఙ్ఖాతి పటిసఙ్ఖాయ, ఞాణేన పచ్చవేక్ఖిత్వాతి అత్థో.

యన్తి అవన్దియకమ్మం, అనుఞ్ఞాతన్తి సమ్బన్ధో. కేన అనుఞ్ఞాతన్తి ఆహ "భగవతా"తి. కిస్మిం ఖన్ధకే అనుఞ్ఞాతన్తి ఆహ "భిక్ఖునిక్ఖన్ధకే"తి. కేసు వత్థూసు అనుఞ్ఞాతన్తి ఆహ "తేన ఖో పన...పే॰... ఇమేసు వత్థూసూ"తి (చూళవ॰ ౪౧౧). కిం కత్వా అనుఞ్ఞాతన్తి ఆహ "దుక్కటం పఞ్ఞపేత్వా"తి. కిన్తి అనుఞ్ఞాతన్తి ఆహ "అనుజానామి...పే॰... కాతబ్బో"తి. **తస్సాతి** అవన్దియస్స. "న ఓసారణాదీనీ"తి ఇమినా ఏవసద్దస్స ఛడ్డేతబ్బత్థం దస్సేతి. **తస్సాతి** కమ్మలక్ఖణభూతస్స అవన్దియస్స. **తత్థేవాతి** భిక్ఖునిక్ఖన్ధకేయేవ. నన్తి కమ్మలక్ఖణం. **ఇధాపీతి** పరివారే కమ్మవగ్గేపి.

అపాసాదికన్తి అపసాదావహం, అపసాదజనకం వా.

తతోతి అవన్దియకరణతో. **ఇమన్తి** భిక్ఖుం. **వన్దియన్తి** వన్దితబ్బం, వన్దనం వా.

ఏత్థాతి అపలోకనకమ్మే, భిక్ఖునిసఙ్ఘమూలకం కత్వా పఞ్ఞత్తన్తి యోజనా. **భిక్ఖుసఙ్ఘస్సాపీతి** పిసద్దో న భిక్ఖునిసఙ్ఘస్సేవాతి దస్సేతి. **పనసద్దో** సమ్భావనత్థో, తథా భిక్ఖునిసఙ్ఘమూలకం పఞ్ఞత్తమ్పీతి అత్థో, లభితబ్బభావం విత్థారేన దస్సేన్తో ఆహ

“యం హీ”తిఆది. యం అపలోకనకమ్మం కరోతీతి యోజనా. అప్పమత్తకవిస్సజ్జకేన పన దాతబ్బానీతి సమ్బన్ధో. **తేస**న్తి సూచిఆదీనం. **సోయేవా**తి అప్పమత్తకవిస్సజ్జకోయేవ. **తతో**తి అప్పమత్తకతో. **తత్థా**తి సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౨౧). వుత్తప్పకారం గిలానభేసజ్జమ్పీతి సమ్బన్ధో. **యోపి చా**తి భిక్ఖుపి చ హోతీతి సమ్బన్ధో. తస్స దాతబ్బాతి సమ్బన్ధో. **తత్రుప్పాదతో**తి తస్మిం మహావాసే ఉప్పాదపచ్చయతో, గహేత్వాతి సమ్బన్ధో. “పేసలస్సా”తిఆదినా దుస్సీలాదీనం దాతుం న వట్టతీతి దస్సేతి.

జగ్గాపేతుం వట్టతీతి ఏత్థ అపుచ్ఛిత్వా జగ్గాపేతుం వట్టతీతి ఆహ “అయం భిక్ఖూ”తిఆది. **ఓదిస్సా**తి ఉద్దిసిత్వా.

ఆసనఘరం వాతి పటిమాఘరం వా, కారకో మనుస్సోతి సమ్బన్ధో. ఉపనిక్ఖేపతో గహేత్వాతి సమ్బన్ధో. **సఙ్ఘికేనపీ**తి పిసద్దో న కేవలం చేతియస్స ఉపనిక్ఖేపేనేవ, అథ ఖో సఙ్ఘికేనపీతి దస్సేతి.

యాపనమత్తం అలభన్తేహి కరోన్తేహీతి యోజనా, పరిభుఞ్జన్తేహి హుత్వాతి సమ్బన్ధో. “వత్తం కరోమా”తిఆదినా “యాపనమత్త”న్తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. విహారే రోపితా యే ఫలరుక్ఖాతి యోజనా. **యేస**న్తి రుక్ఖానం. **తేసూ**తి రుక్ఖేసు. **యే పనా**తి రుక్ఖా పన, అపరిగ్గహితా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **తం పనా**తి అపలోకనకమ్మం పన. సలాకం గణ్హన్తి ఏత్థాతి **సలాకగ్గం,** ఠానం. “**యాగగ్గభత్తగ్గ**”ఇతి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఉపోసథగ్గే**తి ఉపోసథస్స గహణట్ఠానే, ఉపోసథగేహేతి అత్థో. **తత్థా**తి ఉపోసథగ్గే. **త**న్తి అపలోకనకమ్మం.

యం మూలతచపత్తఅఙ్కురపుప్ఫఫలఖాదనీయాదీతి యోజనా. **అన్తోసీమాయా**తి అన్తో ఉపచారసీమాయ.

సుకతమేవాతి సఙ్ఘేన కతమేవ. **ఉపోసథదివసే**తి నిదస్సనమత్తం యస్మిం కస్మించి దివసేపి కతత్తా.

ఫలవారేనాతి రుక్ఖానం ఫలగహణవారేన. **రుక్ఖా ధరన్తీ**తి రుక్ఖా తిట్ఠన్తి, సంవిజ్జన్తి వా . **యేహీ**తి భిక్ఖూహి రోపితా, హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **సా ఏవ కతికా**తి పుబ్బే కతా సా ఏవ కతికా, అఞ్ఞా కతికా న కాతబ్బాతి అధిప్పాయో.

అఞ్ఞస్మిం విహారేతి రుక్ఖానం ఠితవిహారతో అఞ్ఞస్మిం విహారే. **తేస**న్తి రుక్ఖానం, సామీతి సమ్బన్ధో. **యేపీ**తి రుక్ఖాపి, రోపితాతి సమ్బన్ధో. అఞ్ఞతో ఠానతోతి యోజనా. **తేసూ**తి రుక్ఖేసు. **ఏత్థా**తి విహారే. **తేహి పనా**తి పరివేణసామికేహి భిక్ఖూహి పన. **దసభాగ**న్తి దసమభాగం. “ఏసేవ నయో”తి ఇమినా దసభాగం దత్వాతి అత్థం అతిదిసతి.

సమ్భావనీయభిక్ఖునోతి సీలసుతాదీహి సమ్భావనీయస్స భిక్ఖునో. **తత్థా**తి పోరాణవిహారే. **మూలే**తి పుబ్బే, ఆదికాలేతి అత్థో. **నిక్కుక్కుచ్చేనా**తి “అభాజితమిద”న్తి కుక్కుచ్చవిరహేన. **ఖియ్యనమత్తమేవ త**న్తి తం ఖియ్యనం ఖియ్యనమత్తమేవ, న సామణేరానం ఖియ్యనం రుహతీతి అత్థో.

పనసరుక్ఖన్తి కణ్టకీఫలరుక్ఖం. **అయం సామీచీ**తి అయం భాజేత్వా ఖాదనం అనుధమ్మతా. **ఖాయిత**న్తి ఖాదితం. ద్విన్నం తిణ్ణం కతికపటిప్పస్సమ్భనం నయేన ఞాతుం సక్కుణేయ్యత్తా తం అదస్సేత్వా ఏకస్సేవ కతికపటిప్పస్సమ్భనం దస్సేన్తో ఆహ “ఏకభిక్ఖుకే పనా”తిఆది. **పురిమకతికా**తి “యథాసుఖం పరిభుఞ్జితుం రుచ్చతీ”తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౯౫-౪౯౬)

పురే కతా కతికా. **తేసన్తి** సామణేరానం, ఘాతికమ్మన్తి సమ్బన్ధో. **భాజేత్వా**తి సామణేరానం భాజేత్వా. ఇమినా సామణేరానం ఘాతికమ్మం న దాతబ్బమ్పి భాగం భాజేతబ్బన్తి దస్సేతి.

సామన్తగామేహీతి ఆసన్నగామేహి, ఆగన్త్వాతి సమ్బన్ధో. ఏకం అమ్బం ఏకం లబుజన్తి యోజనా. అదియ్యమానే దోసే దస్సితే దియ్యమానే ఆనిసంసమ్పి అత్థతో ఞాతబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ "అదియ్యమానే హీ"తిఆది.

గణ్హన్తానం మనుస్సానన్తి సమ్బన్ధో. **తతో**తి కతికవత్తట్ఠపనతో. **న వత్తబ్బా**తి ఫలదానకులదూసకత్తా న వత్తబ్బా. కిన్తి ఆచిక్ఖితబ్బన్తి ఆహ "నాళికేరాదీనీ"తిఆది. **అనువిచరిత్వా**తి పదానమనుక్కమేన విచరిత్వా. **ఉపడ్ఢభాగో**తి భిక్ఖూనం లద్ధభాగతో ఉపడ్ఢో భాగో. **అపలోకేత్వా**తి సఙ్ఘం ఆపుచ్ఛిత్వా.

మగ్గగమియసత్థవాహోతి మగ్గం గమికో సత్థవాహో. **సో**తి బలక్కారేన గహేత్వా ఖాదన్తో. **ఛాయాదీన**న్తిఆదిసద్దేన ఆరామవనాని సఙ్గహేతబ్బాని. **సచే అత్థీ**తి సచే అత్థో అత్థి. **ఫలభరితా**తి ఫలేన పరిపుణ్ణా. "ఫలభారితా"తిపి పాఠో. ఫలసఙ్ఖాతేన భారేన సమన్నాగతాతి అత్థో. **అపచ్చాసీసన్తేనా**తి తేసం సన్తికా దానపటిదానం అపచ్చాసీసన్తేన. **పుబ్బే వుత్తమేవా**తి పుబ్బే సఙ్ఘికట్ఠానే "కుద్ధో హి సో"తిఆదినా వుత్తమేవ. **ఏత్థా**తి పుగ్గలికట్ఠానే.

తన్తి ఫలారామం. **సో**తి పటిబలో భిక్ఖు. **భారియం కమ్మ**న్తి జగ్గనకమ్మం భారియం. **ఏత్తకేనా**తి తతియభాగఉపడ్ఢభాగమత్తేన. సబ్బం ఫలారామన్తి సమ్బన్ధో. **మూలభాగ**న్తి పఠమభాగం. "దసభాగమత్త"న్తి ఇమినా తదత్థం దస్సేతి. **దత్వా**తి సఙ్ఘస్స దత్వా. **సో**తి భిక్ఖు. **అకతావాస**న్తి పుబ్బే అకతం నవం సేనాసనం. **ఆరామ**న్తి సఙ్ఘస్స ఆరామం. **తేహిపీ**తి నిస్సితకేహిపి. పిసద్దో ఆచరియం అపేక్ఖతి. **తేస**న్తి నిస్సితకానం. **జగ్గితకాలే**తి జగ్గితానం రుక్ఖానం పుప్ఫఫలభరితకాలే. **జగ్గనకాలే**తి జగ్గనమత్తకాలే, జగ్గనమత్తమేవ, న జగ్గనకారణా కిఞ్చి పుప్ఫం వా ఫలం వా హోతి, తస్మిం కాలేతి అత్థో. "బహూ"న్తిఆదినా వారేతబ్బాకారం దస్సేతి.

ఘాతికమ్మేన జగ్గన్తో న అత్థీతి యోజనా. **అనాపుచ్ఛిత్వావా**తి సఙ్ఘం అనపలోకేత్వావ. **ఇతీ**తి ఏవం.

ఞత్తికమ్మట్ఠానభేదే పన ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి యోజనా. ఓసారేతి సఙ్ఘమజ్ఝం పవేసేతి ఇమాయ ఞత్తియాతి **ఓసారణా.**

నిస్సారియతి సఙ్ఘతో బహి కరియతి ఇమాయాతి **నిస్సారణా. ఞత్తి ఉపోసథో నామా**తి ఇదం కారణూపచారవసేన వుత్తం. తేనాహ "ఉపోసథకమ్మవసేన ఠపితా"తి. ఏసేవ నయో **ఞత్తిపవారణా నామా**తి ఏత్థాపి.

అనుసాసేయ్యాతిఆదినా పఠమపురిసఏయ్యవిభత్తివసేన ఠపితా ఞత్తి అత్తనా పరం సమ్మనితుం ఠపితా ఞత్తి నామ. **అనుసాసేయ్య**న్తిఆదినా ఉత్తమపురిసఏయ్యంవిభత్తివసేన ఠపితా ఞత్తి అత్తనావ అత్తానం సమ్మనితుం ఠపితా ఞత్తి నామ. అత్తనావ అత్తా వా పరో వా సమ్మనియతి ఇమాయ ఞత్తియాతి **సమ్ముతి**. నిస్సట్ఠపత్తచీవరాదీని దీయన్తి అనేనాతి **దానం,** ఞత్తి. వచ్చం అనపేక్ఖిత్వా వాచకస్స నియతనపుంసకలిఙ్గత్తా నపుంసకలిఙ్గవసేన వుత్తం.

ఆపత్తి పటిగ్గణ్హియతి అనేనాతి **పటిగ్గహో**.

పటిముఖం ఉపరి కడ్ఢియతి ఇమాయాతి **పచ్చుక్కడ్ఢనా**.

కమ్మమేవాతి లక్ఖియతి అనేనాతి **కమ్మలక్ఖణం**.

“**తథా**”తి పదేన “కమ్మలక్ఖణం నామా”తి పదం అతిదిసతి. **తతో**తి సబ్బసఙ్గాహికఞత్తితో. పరా ద్వే ఞత్తియో కమ్మలక్ఖణం నామాతి యోజనా. **ఇతీ**తిఆది నిగమనం.

ఞత్తిదుతియకమ్మట్ఠానభేదే ఓసారణాదీనం విసేసం దస్సేన్తో ఆహ “వడ్ఢస్స లిచ్ఛవినో”తిఆది. సీమాసమ్ముతి చాతిఆదినా యోజనా కాతబ్బా.

యా పన ద్వే ఞత్తిదుతియకమ్మవాచా వుత్తాతి యోజనా. **ఇతీ**తిఆది నిగమనం.

ఞత్తిచతుత్థకమ్మట్ఠానభేదే యోజనానయో పాకటోయేవ.

౪౯౭. **చతువగ్గకరణే కమ్మే**తిఆదికాయ దేసనాయ సమ్బన్ధం దస్సేన్తో ఆహ “ఇతి కమ్మాని చా”తిఆది. తత్థ **ఇతీ**తి ఏవం దస్సేత్వాతి సమ్బన్ధో. **తస్సత్థో**తి తస్స “చతువగ్గకరణే కమ్మే”తిఆదివచనస్స అత్థో వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో.

ఇతి కమ్మవగ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

అత్థవసవగ్గాదివణ్ణనా

౪౯౮. ఏవం కమ్మవగ్గవణ్ణనం దస్సేత్వా తస్సానన్తరే వుత్తాయ “ద్వే అత్థవసే పటిచ్చా”తిఆదికాయ దేసనాయ అనుసన్ధిం దస్సేన్తో ఆహ “ఇదానీ”తిఆది, ఇదాని ఆరద్ధన్తి సమ్బన్ధో. యాని తాని సిక్ఖాపదానీతి యోజనా. **దిట్ఠధమ్మికవేరాన**న్తి దిట్ఠధమ్మే పవత్తత్తా చ విరమితబ్బత్తా చ దిట్ఠధమ్మికానం వేరానం. **సంవరాయా**తి ఏత్థ సంపుబ్బో వరధాతు పిదహనత్థో, ఆయసద్దో చ తదత్థోతి ఆహ “పిదహనత్థాయా”తి. **విపాకదుక్ఖసఙ్ఖాతాన**న్తి పాణాతిపాతాదీనం విపాకభూతానం దుక్ఖసఙ్ఖాతానం. **సమ్పరాయికాన**న్తి సమ్పరాయే పవత్తానం. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తానిసంసట్ఠానే. “వజ్జనీయభావతో”తి ఇమినా వజ్జేతబ్బానీతి **వజ్జానీ**తి వచనత్థం దస్సేతి. భాయన్తి ఏతేహీతి **భయాని. అక్ఖమట్ఠేనా**తి అసహణీయట్ఠేన. “అకుసలానీతి వుచ్చన్తీ”తి ఇమినా విపాకదుక్ఖాని ఫలూపచారేన అకుసలాని నామాతి దస్సేతి. గణబన్ధభేదనత్థాయ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి ఏవమేవ పాఠో. పోత్థకేసు పన “గణభోజనసిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్త”న్తి పాఠో లిఖితో. **సబ్బత్థా**తి సబ్బస్మిం అత్థవసవగ్గే. **య**న్తి వచనం. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం వగ్గే.

ఇతి అత్థవసవగ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౪౯౯. వత్తేసు వత్తమానో పుగ్గలో ఓసారీయతి అనేనాతి **ఓసారణీయం,** కమ్మం. తేన వుత్తం “యేన కమ్మేన ఓసారీయతి, తం కమ్మం పఞ్ఞత్త”న్తి. “యేన కమ్మేనా”తిఆదినా భణ్డనకారకాదయో నిస్సారీయన్తి అనేన కమ్మేనాతి **నిస్సారణీయ**న్తి వచనత్థం దస్సేతి.

౨౦౦. సత్తాపత్తిక్ఖన్ధా పఞ్ఞత్తం నామాతి సమ్బన్ధో. **అన్తరాతి** కకుసన్ధాదీనం తిణ్ణం బుద్ధానఞ్చ అమ్హాకం భగవతో చ అన్తరే. "సిక్ఖాపదే"తి ఇమినా "అపఞ్ఞత్తే"తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. మక్కటీవత్థుఆదివినీతకథా అనుపఞ్ఞత్తం నామాతి సమ్బన్ధో. "సిక్ఖాపదే"తి ఇమినా "పఞ్ఞత్తే"తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. **సబ్బత్థాతి** సబ్బస్మిం ఆనిసంసవగ్గే.

ఇతి ఆనిసంసవగ్గవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

౨౦౧. సబ్బసిక్ఖాపదానం సఙ్గహన్తి సమ్బన్ధో. **తత్థాతి** "నవ సఙ్గహా"తిఆదిపాఠే ఏవమత్థో వేదితబ్బోతి యోజనా. "వత్థునా సఙ్గహో"తి ఇమినా "వత్థుస్మిం, వత్థూనం సఙ్గహో"తి అత్థం నివారేతి. **ఏత్థాతి** "వత్థుసఙ్గహో"తిఆదిపాఠే. **హీతి** విత్థారో. యస్మా నత్థీతి సమ్బన్ధో. **సబ్బానీతి** సిక్ఖాపదాని. "సఙ్గహితానీ"తి ఇమినా సఙ్గహితతబ్బోతి **సఙ్గహోతి** నిబ్బచనం దస్సేతి. **ఏవం తావాతి**ఆది నిగమనం.

యస్మా పన సఙ్గహితాతి సమ్బన్ధో.

ఏవమేత్థాతిఆదినా ఖన్ధసముట్ఠానఅధికరణసమథే సమ్పిణ్డేత్వా నిగమనం దస్సేతి. **ఏత్థాతి** సఙ్గహవగ్గే.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ

నవసఙ్గహితవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

నిట్ఠితాతి నిట్ఠం నిప్ఫత్తిం ఇతా గతాతి నిట్ఠితా, అథ వా నిట్ఠే నిప్ఫత్తియం ఇతా ఠితాతి నిట్ఠితా. **చసద్దో** అవధారణత్థో, నిట్ఠితా ఏవాతి హి అత్థో. **అనుత్తానత్థపదవణ్ణనాతి** అనుత్తానానం అత్థవన్తపదానం, అత్థానఞ్చ పదానఞ్చ వణ్ణనా.

ఇతి పరివారవణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.

నిట్ఠితా చ పాచిత్యాదివణ్ణనాయ యోజనాతి.

జాదిలఞ్ఛితనామేనసేకానం వాచితో మయా;
పరివారవినయస్స, సమత్తో యోజనానయో.

నిగమనకథావణ్ణనా

ఏవం వినయసంవణ్ణనం కత్వా ఇదాని తం నిగమేన్తో ఆహ "ఏత్తావతా"తిఆది. తత్థ **ఏత్తావతాతి** ఏత్తకేన "యో కప్పకోటీహిపి అప్పమేయ్య"న్తిఆదివచనతో (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.గన్థారమ్భకథా) పట్ఠాయ "నవసఙ్గహితవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా"తి వచనపరియోసానానం అక్ఖరపదబ్యఞ్జనానం సముదాయభూతేన వచనక్కమేన, సమత్తాతి సమ్బన్ధో.

ఉభతోవిభఙ్గఖన్ధకపరివారవిభత్తిదేసనన్తి ఉభతోవిభఙ్గేన చ ఖన్ధకేన చ పరివారేన చ విభజితబ్బదేసనం వినయపిటకన్తి సమ్బన్ధో. **నాథోతి** భిక్ఖుభిక్ఖునీనం హితపటిపత్తిం యాచనట్ఠేన చ కిలేసానం ఉపతాపనట్ఠేన చ వేనేయ్యానం హితసుఖం

ఆసీసనట్ఠేన చ చిత్తిస్సరియట్ఠేన చ నాథో. **వేనేయ్యన్తి** వినేతబ్బట్ఠేన వేనేయ్యం. **జినోతి** పఞ్చమారానం జితట్ఠేన జినో. అయం పనేత్థ యోజనా – నాథో వేనేయ్యం వినేన్తో జినో ఉభతోవిభఙ్గఖన్ధకపరివారవిభత్తిదేసనం యం వినయపిటకం ఆహాతి.

సమధికసత్తవీసతిసహస్సమత్తేనాతి సహ అధికేన సత్తసహస్సప్పమాణేన చ వీసతిసహస్సప్పమాణేన చ గన్థేనాతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** వినయపిటకస్స. **సమన్తపాసాదికాతి** సమన్తతో పసాదం వహికా, జనికా వా. తత్రాయం యోజనా – తస్స సమధికసత్తవీసతిసహస్సమత్తేన గన్థేన సమన్తపాసాదికా నామ సంవణ్ణనా సమత్తాతి.

తత్రిదన్తి తత్ర ఇదం. "తత్రా"తి పదం పురిమవచనాపేక్ఖం. తత్ర "సమన్తపాసాదికా నామా"తి వచనేతి హి అత్థో. **సమన్తపాసాదికత్తస్మిన్తి** పచ్చత్తత్థే చేతం భుమ్మవచనం హోతి "ఇదమ్పి సీలస్మి"న్తిఆదీసు (దీ. ని. ౧.౧౯౪ ఆదయో) వియ, సమన్తపాసాదికత్తన్తి అత్థో. అయం పనేత్థ యోజనాతత్ర "సమన్తపాసాదికా నామా"తి వచనే సమన్తపాసాదికాయ ఇదం సమన్తపాసాదికత్తం హోతీతి అయం సమన్తపాసాదికభావోతి అత్థో.

ఆచరియపరంపరతోతిఆదీసు గాథాసు వుత్తం నవవిధం విసేసనపదం "న దిస్సతీ"తి పదేన సమ్బన్ధితబ్బం. **సమ్పస్సతన్తి** సమ్మా పస్సన్తానం విఞ్ఞూనన్తి సమ్బన్ధో. **యతోతి** యస్మా, న దిస్సతీతి సమ్బన్ధో. **ఏత్థాతి** సంవణ్ణనాయం. **సమన్తపాసాదికాత్వేవాతి** సమన్తపాసాదికా ఇతి ఏవ నామ. **వినయస్సాతి** వినయపిటకస్స. **వినేయ్యదమనకుసలేనాతి** వినేయ్యానం దమనే ఛేకేన. **లోకనాథేనాతి** లోకానం నాథేన. **లోకమనుకమ్పమానేనాతి** లోకం అనుకమ్పమానేన. అయఞ్హేత్థ యోజనా – ఆచరియపరంపరతో…పే… విభఙ్గనయభేదదస్సనతో సమ్పస్సతం విఞ్ఞూనం ఏత్థ కిఞ్చి అపాసాదికం యతో న దిస్సతి, తస్మా వినేయ్యదమనకుసలేన లోకనాథేన లోకమనుకమ్పమానేన భగవతా వుత్తస్స వినయస్స అయం సమన్తపాసాదికాత్వేవ సంవణ్ణనా పవత్తాతి.

తిస్సోపి ఇమా సీహళట్ఠకథాయో సుత్వాతి సమ్బన్ధో. కస్స సన్తికే సుతన్తి ఆహ "బుద్ధమిత్తో…పే… సన్తికే"తి. "బుద్ధమిత్తో"తి నామేన విస్సుతస్స యసస్సినో వినయఞ్ఞుస్స ధీరస్స థేరస్స సన్తికే సుత్వాతి యోజనా. "సుత్వా"తి పదం "ఆరద్ధా"తి పదే పుబ్బకాలకిరియావిసేసనం.

మహామేఘవనుయ్యానే భూమిభాగే పతిట్ఠితో సత్థు మహాబోధివిభూసితో యో మహావిహారో అత్థీతి యోజనా.

తస్స మహావిహారస్స దక్ఖిణే దిసాభాగే **పధానఘరం** పధానఘరనామకం ఉత్తమం సుచిచారిత్తసీలేన భిక్ఖుసఙ్ఘేన సేవితం యం పరివేణం అత్థి, తత్థ కారయీతి యోజనా.

కోనామో కారయీతి ఆహ "ఉళారకులసమ్భూతో…పే… విస్సుతో"తి. తత్థ ఉళారకులసమ్భూతో సఙ్ఘుపట్ఠాయకో సదా అనాకులాయ సద్ధాయ రతనత్తయే పసన్నో "మహానిగమసామీ"తి విస్సుతో ఉపాసకో కారయీతి సమ్బన్ధో.

కం కారయీతి ఆహ "చారు…పే… సమ్పన్నసలిలాసయ"న్తి. తత్థ **చారుపాకారసంచితం** సోభేన పాకారేన సుట్ఠు చితం చినితం మనోరమం **సీతచ్ఛాయతరూపేతం** సీతచ్ఛాయేన రుక్ఖేన ఉపేతం **సమ్పన్నసలిలాసయం** మధురజలాధారం యం పాసాదం కారయీతి యోజనా. మహానిగమసామినో తత్ర పాసాదే వసతామయాతి సమ్బన్ధో.

కం ఉద్దిసిత్వా కీదిసా కా ఆరద్ధాతి ఆహ “సుచిసీలసమాచారం...పే.... వినయవణ్ణనా”తి. తత్థ సుచిసీలసమాచారం **బుద్ధసిరివ్హయం** థేరం ఉద్దిసిత్వా **ఇద్ధా** అత్థవినిచ్ఛయాదీహి పరిపుణ్ణా యా వినయవణ్ణనా ఆరద్ధాతి యోజనా.

కింనామస్స రఞ్ఞో కతమే సంవచ్ఛరే ఆరద్ధా, కిస్మిం కాలే పరినిట్ఠితాతి ఆహ “పాలయన్తస్స...పే.... పరినిట్ఠితా”తి. తత్థ సకలం లఙ్కాదీపం నిరబ్బుదం కత్వాతి సమ్బన్ధో. పాలయన్తస్స సిరినివాసస్స **సిరిపాల**యసస్సినో రఞ్ఞో జయసంవచ్ఛరేతి సమ్బన్ధో. సమవీసతిమే ఖేమే జయసంవచ్ఛరే అయం వినయసంవణ్ణనా ఆరద్ధా, **ఏకవీసమ్హి** రఞ్ఞో ఏకవీసతిమే సంవచ్ఛరే సమ్పత్తే సతి పరినిట్ఠితాతి యోజనా.

యథా అత్తనో సంవణ్ణనా నిరుపద్దవా సీఘం నిట్ఠం ఉపగతా, ఏవం లోకస్స ధమ్మూపసంహితా సీఘం గచ్ఛన్తూతి ఆసీసం దస్సేన్తో ఆహ “ఉపద్దవాకులే”తిఆది. తత్థ **ఉపద్దవాకులే** ఉపద్దవేహి ఆకులే **లోకే** సత్తలోకే **నిరుపద్దవతో** ఉపద్దవవిరహతో యథా అయం వినయసంవణ్ణనా ఏకసంవచ్ఛరేనేవ నిట్ఠం ఉపాగతా, ఏవం సబ్బస్స లోకస్స ఆరద్ధా సబ్బేపి ధమ్మూపసంహితా అత్థా నిరుపద్దవా సీఘం నిట్ఠం గచ్ఛన్తూతి యోజనా.

అత్తనా సమాచితస్స పుఞ్ఞస్స ఇచ్ఛితత్థే పరిణామనం దస్సేన్తో ఆహ “చిరట్ఠితత్థం ధమ్మస్సా”తిఆది. తత్థ ధమ్మస్స చిరట్ఠితత్థం ఇమం వినయసంవణ్ణనం కరోన్తేన సద్ధమ్మబహుమానేన మయా యఞ్చ పుఞ్ఞం సమాచితం, సబ్బస్స తస్స పుఞ్ఞస్స ఆనుభావేన సబ్బేపి పాణినో ధమ్మరాజస్స భగవతో సద్ధమ్మరససేవినో భవన్తు.

సద్ధమ్మో చిరం తిట్ఠతు, దేవో కాలే **వస్సం** వస్సన్తో చిరం **పజం** సత్తసమూహం తప్పేతు. రాజా ధమ్మేన మేదనిం రక్ఖతూతి యోజనా. **ఇతి**సద్దో పరిసమాపనత్థో. ఇతి పరినిట్ఠం సుత్తు ఆపనం దట్ఠబ్బన్తీతి అత్థో.

సద్ధా చ బుద్ధి చ వీరియఞ్చ **సద్ధాబుద్ధివీరియాని**, విసుద్ధాని చ తాని సద్ధాబుద్ధివీరియాని చేతి **విసుద్ధసద్ధాబుద్ధివీరియాని**, పరమాని చ తాని విసుద్ధసద్ధాబుద్ధివీరియాని చేతి **పరమవిసుద్ధసద్ధాబుద్ధివీరియాని**, తేహి పరిమణ్డితో **పరమవిసుద్ధసద్ధాబుద్ధివీరియపటిమణ్డితో**, తేన, థేరేనాతి సమ్బన్ధో. సీలఞ్చ ఆచారో చ అజ్జవఞ్చ మద్దవఞ్చ **సీలాచారజ్జవమద్దవాని**, తాని ఆదీని యేసం తేతి **సీలాచారజ్జవమద్దవాదయో**, ఆదిసద్దేన ఖన్తిసోరచ్చాదయో సఙ్గణ్హాతి, తేయేవ గుణాతి **సీలాచారజ్జవమద్దవాదిగుణా**, తేసం సముదయోతి **సీలాచారజ్జవమద్దవాదిగుణసముదయో**, తేన **సముదితో** సుట్ఠు పాకటోతి **సీలాచారజ్జవమద్దవాదిగుణసముదయసముదితో**, తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో.

సకసమయో చ సమయన్తరో చ **సకసమయసమయన్తరా**, తేయేవ పన గహనసదిసత్తా గహనన్తి **సకసమయసమయన్తరగహనం**, తస్స అజ్ఝోగాహణం **సకసమయసమయన్తరగహనజ్ఝోగాహణం**, తస్మిం సమత్థో **సకసమయసమయన్తరగహనజ్ఝోగాహణసమత్థో**. తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో. విసేసేన అఞ్జతి పాకటం కరోతీతి **వియత్తో**, పుగ్గలో, వియత్తస్స ఇదం **వేయ్యత్తియం**, సతి. పఞ్ఞా చ వేయ్యత్తియఞ్చ **పఞ్ఞావేయ్యత్తియం**, తేన సమన్నాగతేనాతి సమ్బన్ధో. సమన్నాగతేన థేరేనాతి యోజనా.

తీణి పిటకానీతి **తిపిటకం**, తమేవ పరియాపుణితబ్బత్తా **పరియత్తీ**తి **తిపిటకపరియత్తి**, తస్స పభేదో ఏత్థ సత్థుసాసనేతి **తిపిటకపరియత్తిపభేదం**, తస్మిం. సహ అట్ఠకథాయాతి **సాట్ఠకథం**, సత్థు సాసనం, తస్మిం సత్థుసాసనేతి సమ్బన్ధో. సత్థునో పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధవసేన తివిధం సాసనం **సత్థుసాసనం**, బ్యాసోపి యుజ్జతేవ, తస్మిం సత్థుసాసనే “అప్పటిహత”ఇతి

పదేన సమ్బన్ధితబ్బం. అప్పటిహతం ఞాణం **అప్పటిహతఞాణం,** ఇదం తస్మిం వినయసంవణ్ణనాకాలే థేరస్స పటివేధఞాణాభావతో సుతమయచిన్తామయఞాణం సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. అప్పటిహతఞాణస్స పభావో ఏతస్సాతి **అప్పటిహతఞాణపభావో,** తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో. మహన్తం వేయ్యాకరణమేతస్సాతి **మహావేయ్యాకరణో,** ఇమినా సిక్ఖానిరుత్తిఆదీహి ఛళఙ్గే మహన్తవేయ్యాకరణే థేరస్స అప్పటిహతఞాణపభావతం దస్సేతి, తేన మహావేయ్యాకరణేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో.

కరణం వుచ్చతి ఠానం కరియతి ఉచ్చారియతి ఏత్థ, ఏతేనాతి వా వచనత్థేన, కరణస్స సమ్పత్తి **కరణసమ్పత్తి,** తాయ జనితం **కరణసమ్పత్తిజనితం**. సుఖేన థేరముఖతో వినిగ్గతం **సుఖవినిగ్గతం,** కరణసమ్పత్తిజనితేన హేతుభూతేన సుఖవినిగ్గతం **కరణసమ్పత్తిజనితసుఖవినిగ్గతం**. మధురవచనఞ్చ ఉదారవచనఞ్చ **మధురోదారవచనం,** పుబ్బపదే ఉత్తరపదలోపో, ఇమినా కేటుభపకరణే (సుబోధాలంకారే ౧౨౭-౧౪౨ గాథాసు) వుత్తేసు దససు సద్దగుణేసు మధురతాగుణేన చ ఉదారతాగుణేన చ సమన్నాగతభావం దస్సేతి. కరణసమ్పత్తిజనితసుఖవినిగ్గతఞ్చ తం మధురోదారవచనఞ్చేతి **కరణసమ్పత్తిజనితసుఖవినిగ్గతమధురోదారవచనం**. అథ వా కరణసమ్పత్తిజనితఞ్చ తం సుఖవినిగ్గతమధురోదారవచనఞ్చేతి కరణసమ్పత్తిజనితసుఖవినిగ్గతమధురోదారవచనం. **ఏలం** వుచ్చతి దురుత్తదోసో, నత్థి ఏలమేతస్సాతి **నేలా,** సోయేవ వణ్ణో **నేలవణ్ణో,** తేన యుత్తం **నేలవణ్ణయుత్తం,** కరణసమ్పత్తిజనితసుఖవినిగ్గతమధురోదారవచనం నేలవణ్ణయుత్తమేతస్సాతి **కరణసమ్పత్తిజనితసుఖవినిగ్గతమధురోదారవచననేలవణ్ణయుత్తో,** థేరో. విసేసనపరపదసమాసో, నేలవణ్ణయుత్తకరణసమ్పత్తి జనితసుఖవినిగ్గతమధురోదారవచనోతి హి అత్థో, తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో. యుత్తఞ్చ పరిసాయ సోతేన అనురూపత్తా, ముత్తఞ్చ పరిసాయ విసారదత్తాతి **యుత్తముత్తం,** వచనం, తం వదతి సీలేనాతి **యుత్తముత్తవాదీ,** తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో.

కమ్మసస్సతఉచ్ఛేదఇస్సరనిమ్మానాదివసేన నానా వాదా ఏతేసన్తి **వాదినో,** నానావాదా జనా, వాదీనం, వాదీసు వా వరో కమ్మకిరియవాదత్తాతి **వాదివరో,** తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో. పాళియా అత్థం వణ్ణేతుం సమత్థత్తా మహన్తో కవి **మహాకవి,** తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో.

అత్థధమ్మనిరుత్తిపటిభానవసేన పభిన్నాయ పటిసమ్భిదాయ పరివారితోతి **పభిన్నపటిసమ్భిదాపరివారో,** తస్మిం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మేతి సమ్బన్ధో. ఛ అభిఞ్ఞా చ పటిసమ్భిదా చ **ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదా,** తా ఆదయో యేసం తేతి **ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదయో,** ఆదిసద్దేన తేవిజ్జాదయో సఙ్గణ్హాతి. ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదయో పభేదా ఏతస్సాతి **ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదిప్పభేదో,** సోయేవ గుణో ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదిప్పభేదగుణో, తేన పటిమణ్డితో **ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదిప్పభేదగుణపటిమణ్డితే,** తస్మిం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మేతి సమ్బన్ధో. ఉత్తరిమనుస్సానం ఝానలాభిఆదీనం ధమ్మో **ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో,** అథ వా మనుస్సానం కుసలకమ్మపథసఙ్ఖాతధమ్మతో ఉత్తరీతి **ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో,** ఝానాదిధమ్మో, తస్మిం, "సుప్పతిట్ఠిత" ఇతి పదేన సమ్బన్ధితబ్బం. సుప్పతిట్ఠితా బుద్ధి ఏతేసన్తి **సుప్పతిట్ఠితబుద్ధినో,** తేసం థేరానన్తి సమ్బన్ధో. థేరానం వంసే పకారేన దిప్పన్తి, పదీపో వియాతి వా **థేరవంసప్పదీపా,** తేసం. థిరో సీలసమాధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతో గుణో ఏతేసమత్థీతి **థేరా,** తేసం, వంసాలఙ్కారభూతేనాతి సమ్బన్ధో. మహావిహారే వసనసీలా

వసనధమ్మా, వసనే సాధుకారీతి వా **మహావిహారవాసినో,** తేసం, థేరానన్తి సమ్బన్ధో . వంసే అలఙ్కారో, వంసస్స వాతి **వంసాలఙ్కారో,** సో హుత్వా భూతో, వంసాలఙ్కారభావం వా పత్తోతి **వంసాలఙ్కారభూతో,** తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో.

విపులా చ సా విసుద్ధా చేతి **విపులవిసుద్ధా,** విసేసనోభయపదో, విపులవిసుద్ధా బుద్ధి ఏతస్సాతి **విపులవిసుద్ధబుద్ధి,** తేన థేరేనాతి సమ్బన్ధో. నామమేవ **నామధేయ్యం,** గహితం నామధేయ్యమేతస్సాతి **గహితనామధేయ్యో** , తేన థేరేన కతా సమన్తపాసాదికా నామ అయం వినయసంవణ్ణనా తిట్ఠతూతి సమ్బన్ధో.

సుద్ధచిత్తస్స తాదినో లోకజేట్ఠస్స మహేసినో “బుద్ధో”తి నామమ్పి యావ లోకమ్హి పవత్తతి, తావ లోకనిత్థరణేసీనం కులపుత్తానం సీలవిసుద్ధాయ నయం దస్సేన్తీ లోకస్మిం తిట్ఠతూతి యోజనా.

ఇతి నిగమనస్స అత్థయోజనా సమత్తా.

నిగమనకథా

ఏత్తావతా చ –

రతనపుణ్ణనామస్స, పురస్స రాజధానియా;
దక్ఖిణే మునిరూపస్స, ఈసంపాచీననిస్సితే.

యో విహారో సపాసాదో, కారితో రాజదేవియా;
యా వసతా మయా తత్ర, కతా పాచిత్యాదియోజనా.

మాపితరత్నపుణ్ణస్స, సత్తరసేవ రాజినో;
జయవస్సేట్ఠారసమ్హి, సమ్పత్తేయం సునిట్ఠితా.

“రతనపుణ్ణా”తివ్హయస్స రాజధానీనగరస్స దక్ఖిణస్మిం దిసాభాగే పఞ్చయోజనప్పమాణే ఠానే ద్వీహి మహాతళాకేహి సుసోభితస్స మిథిలనామనగరస్స పురత్థిమస్మిం దిసాభాగే దియడ్ఢగావుతప్పమాణే ఠానే అనేకతాలపన్తీహి సుసోభితో చతున్నం కులానం రమణీయభూతో ‘‘**కప్పూ**’’ ఇతి వోహారితో యో సో మహాగామో పతిట్ఠితో, తత్థ పటిసన్ధియా జాతేన సీలాదిగుణేహి పసంసితేన ‘‘**జాగరో**’’తి గరూహి గహితనామధేయ్యేన తిక్ఖత్తుం రాజూహి రాజముద్దినా లఞ్ఛితేన మే కతాయం పాచిత్యాదివణ్ణనాయ యోజనా సమ్పత్తే జినచక్కే తేరసాధికచతువస్ససతాధికం ద్విసహస్సం, సక్కరాజే పన ఏకతింసాధికద్వివస్ససతాధికం సహస్సం గిమ్హానే జేట్ఠమాసే జుణ్హపక్ఖస్స పఞ్చమే సుక్కవారే నిట్ఠం పత్తా అనాయాసేనాతి.

యోజనాయ ఇమిస్సాహం, రచనస్సానుభావతో;
భవేయ్యానేకజాతీసు, పిటకత్తయధారకో.

కుసలో చుభయత్థేసు, పరిసాసు విసారదో;
సమిజ్ఝన్తు సుసఙ్కప్పా, మయ్హఞ్చ సబ్బపాణినం.

వప్పాదిమనతిక్కమ్మ, సమ్మా దేవో పవస్సతు;
అత్తజమివ రక్ఖన్తు, రాజానో చాపి మేదినిన్తి.

ఇతి భదన్తజాగరత్థేరేన కతా

పాచిత్త్యాదివణ్ణనాయ యోజనా సమత్తా.